13
6 L
20

2666.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom
Societ. Jesu

Digitized by Google

B-6-L-20

Digitized by Google

AVGVSTINI
BARBOSÆ,
V.I.D. LVSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS,
& inſignis Eccleſiæ Vimaranenſis Theſaurarij Maioris,

NVNC VERO EPISCOPI VGENTINI;
& à Conſiliis D. PHILIPPI IV. *Hiſpaniarum Regis Catholici,*

SELECTÆ
IVRIS CANONICI INTERPRETATIONES;
SIVE PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA
ad Collectanea Doctorum in Pontificium Ius vniuerſum.

TOMVS SEXTVS.

Cum INDICIBVS *Titulorum, & Capitulorum, Iurium item, & Rerum copioſis.*

LVGDVNI,
Sumptib. Philipp. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.
M. DC. LVII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Approbationes Theologorum.

NOs infrà ſignati Doctores in Theologia Facultatis Pariſienſis, vidimus, legimus, & approbauimus, *Additamenta ad Decretalium libros*, &c. edita à D. Auguſtino Barboſa, vtriuſque Iuris Doctore. In quorum teſtimonium noſtra ſigna manualia die 15. Ianuarij, hic appoſuimus, Lugduni anno *1648*.

Fr. STEPHANVS MOLIN, Carmelita.

FRANCISCVS LORNET, Prior Prædicat. Lugd.

Licentia Ordinarij.

VISA per Nos authentica Approbatione RR. Patrum in ſacræ Theologiæ Pariſienſi Facultate Doctorum ſuper doctrina Libri, cui titulus eſt *Additamenta ad quinque Decretalium Libros*, &c. qua aſſerens omnia in illis Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ documentis, & Fidei conformia contineri, prælo ſubiicienda, & publico danda meritò quoque cenſemus. Lugduni prid. Calend. Ianuar. *1648*.

DEVILLE, Prouicar. Generalis.

PERMISSIO.

EGo Procurator Regius in Præfectura Lugdunenſi conſentio, vt Liber inſcriptus in Approbatione præmiſſa, ab Hæred. Proſt, Philippo Borde, & Laurentio Arnaud, Bibliopolis Lugdunenſibus excudatur, peculiari licentia id ipſis conceſſa. Datum Lugduni, die *15*. Ianuarij, anno Domini *1648*.

LORIN.

VISo Procuratoris Regij conſenſu, Ego non impedio ſupradictum priuilegium. Actum Lugduni eodem anno & die quo ſuprà.

SEVE.

ã 2 INDEX

INDEX I.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM

Quinque Librorum Decretalium.

TITVLI.

A

ACcuſationibus. pag. 212.
Ætate & qualitate. 19
Appellationibus. 139
Arbitris. 37

C

CAuſa poſſeſſionis, & proprietatis. 96
Celebratione Miſſarum. 197
Cenſibus. 196
Clericis { coniugatis. 359
Clericis { non reſidentibus. 146
Clerico venatore. 224
Cohabitatione clericorum, & mulierum. 145
Commodato. 153
Conceſſione prebendæ. 151
Confeſſis. 103
Confirmatione vtili. 142
Conſtitutionibus. 1
Conſuetudine. 3
Conuerſione coniugatorum. 193

D.

DEcimis. 188
Delictis puerorum. 223
Depoſito. 156
Deſponſatione impuberum. 203
Diuortiis. 210
Dolo & contumacia. 99
Donationibus. 184

E.

ELectione. 17
Emptione, & venditione. 157
Eo, { qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 203
Eo, { qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. 101
Exceptionibus. 134
Exceſſibus Clericorum. 224

F.

FEriis. 93
Feudis. 176
Fide inſtrumentorum. 116
Fideiuſſoribus. 183
Foro competenti. 81
Frigidis & maleficiatis. 206
Furtis. 218

H

HÆreticis. 216
Homicidio. 218

I.

IIs quæ vi metúſve cauſa fiunt. 35
Immunitate Eccleſiarum. 197
Infantibus expoſitis, & languidis. 217
In integrum reſtitutione. 37
Iudiciis. 41
Iuramento calumniæ. 92
Iureiurando. 122
Iurepatronatus. 195

L.

LIbelli oblatione. 91
Locato & conducto. 172

M.

MAgiſtris. 216

N.

NE Clerici, vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant. 200

O.

OFficio Archidiaconi. 16
Officio & poteſtate Iudicis delegati. 20
Officio Iudicis ordinarij. 25
Ordine cognitionum. 93

P.

PActis. 30
Peculio Clericorum. 186
Pignoribus. 178
Pœnitentiis, & remiſſionibus. 227
Poſtulando. 31
Præbendis, & dignitatibus. 147
Præſcriptionibus. 137
Præſumptionibus. 121
Precario. 153
Probationibus. 101
Procuratoribus. 32

Q.

QVi Clerici, vel vouentes. 204
Qui filij ſint legitimi. 209

R.

REbus Eccleſiæ non alienandis. 152
Regularibus. 192
Regulis iuris. 237
Renuntiatione. 19
Reſcriptis. 8
Reſtitutione ſpoliatorum. 97

S.

SAcra Vnctione. 20
Secundis nuptiis. 211
Sententia, { & re iudicata. 138
Sententia, { excommunicationis. 228
Sepulturis. 188
Sequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum. 102
Simonia. 214
Sponſalibus, & matrimoniis. 201
Statu Monachorum. 194

T.

TEſtamentis. 186
Teſtibus, { & atteſtationibus. 113
Teſtibus, { cogendis. 116
Tranſlatione Epiſcopi. 18

V.

VErborum ſignificatione. 233
Vita, & honeſtate Clericorum. 143
Voto & voti redemptione. 194
Vſuris. 219
V. { Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. 151
V. { lite non conteſtata. 91

CAPITVLA

CAPITVLA.

A.

A Nobis.de decim. 190
A nobis.de except. 135
A nobis.de ſent.excomm. 231
Ab eo de ſequeſtr. 103
Abbas.de iis quæ vi. 35
Ad audientiam de Cler.non reſid. 147
Ad audientiam.de iis quæ vi. 36
Ad audientiam de præſcr. 158
Ad aures.de reb.Eccleſ. 152
Ad hæc.vi lite non conteſt. 91
Ad hoc.de ſequeſtr. 102
Ac noſtram.de empt.& vend. 164
Ad noſtram.de iureiur. 116
Ad puberes.de deſp.impub. 203
Ad vltimum.de cauſ.poſſ. 97
Afferte.de præſumpt. 121
Alia,de procurat. 33
Antigonus.de pact. 30
Auditis.de in integr.reſt. 37

B.

Bona fides.de depoſito. 156
Breui.de iureiur. 127

C.

Cæterùm.de iudic. 56
Canonum ſtatura.de conſtit. 1
Cauſam quæ.de iudic. 61& 78
Cauſam quæ de præſcr. 137
Clerici.de iudic. 59
Clerici.de poſtul. 31
Clerici.de vita & honeſt.cler. 143
Clericos de coh.cler. & mul. 146
Clericus.de iureiur. 132
Cognoſcentes de conſtit. 2
Commiſſum.de decim. 189
Commiſſum.de ſponſal. 201
Conqueſtus de vſur. 222
Conqueſtus.de for comp. 88
Conſuluit.de off.& pot.iud.del. 21
Contingit.de arbitr. 138
Cùm ad Eccleſiarum.de offic.iud ord. 30
Cùm ad monaſterium.de ſtatu Monach. 194
Cùm cauſa de empt.& vend. 166
Cùm cauſam.de prob. 112
Cùm conſtet.de pign. 182
Cùm contingat.de iureiur. 131
Cùm contra.de pign. 181
Cùm deputati.de iudic. 76
Cùm dilecti.de empt.& vend. 160
Cùm dilectus.de fide inſtr. 118
Cùm dilectus.de iis quæ vi. 36
Cùm dilectus de ord.cogn. 94
Cùm Eccleſia Sutrina.de cauſ.poſſ. 97
Cùm gratia de commod. 152
Cùm haberet.de eo qui dux.in matr. 205
Cùm iamdudum.de præb.& dign. 150
Cùm in Apoſtolica.de ſponſal. 201
Cùm infirmitas.de pœn.& remiſſ. 228
Cùm in cunctis.de elect. 17
Cùm in iure de offic.iud.del. 25
Cùm in iuuentute.de præſumpt. 122
Cùm in officiis de teſtam. 187
Cùm inſtantia.de cenſib. 197
Cùm inter.de ſent.& re iud. 138
Cùm medicinalis.de ſent.excom. 229
Cùm non ab homine.de iudic. 61
Cùm non liceat.de præſcript. 137
Cùm noſtris.de conceſſ.præb. 151
Cùm olim.de conſuet. 14
Cùm olim.de immunit.Eccl. 199
Cùm omnes.de conſtit. 3
Cùm P.Tabellio.de fid.inſtr. 119
Cùm Sacerdotis.de poſtul. 32
Cùm ſecundùm.de ſecund nupt. 211
Cùm ſint.de decim. 190
Cùm his.de conuerſ.coniug. 193
Cùm ſit generale.de for.comp. 82
Cùm ſuper.de confeſſ. 103
Cùm tanto.de conſuet. 14
Cùm tibi.de teſtam. 187
Cùm tu.de vſur. 220
Cùm veniſſent.de iudic. 66
Cùm veniſſent.de eo qui mittitur,&c. 101
Cùm veniſſet.de ſacra vnct. 20
Cùm vigeſimum.de off.iud.del. 24

D.

Debitores.de iureiur. 124
Decreuimus de iudic. 47
De cauſis.de off.& pot.iud.del. 21
De his.de ſepulchr. 188
De illis.de deſponſ.impub. 203
De multa.de præb.& dign. 150
Denique.de except. 134
Dilecti.de iudic. 56
Dilecto.& offic.Archid. 20
Dilectus.de ſequeſtr. 202
Diuerſis.de Cler.conl.
Dubius.de hæret. 216

E.

Eam te.de ætat.& qual. 19
Eccleſia S.Mariæ.de conſtit. 4
Eccleſiæ.de immun.Eccl. 199
Epiſcopum.de Cler.ven. 214
Et ſi quæſtiones.de ſimonia. 214
Ex adminiſtrationis.de iureiur. 113
Ex epiſtolæ de prob. 106
Ex litteris.de conſtit. 8
Ex litteris.de conſuet. 13
Ex litteris de frig.& malef. 207
Ex litteris.de pign. 181
Ex litteris.de prob. 109
Ex litteris.de vit.& honeſt.cleric. 143
Ex parte.de accuſ. 213
Ex parte.de feud. 176
Ex parte.de for.comp. 87

Index Titulorum,

Ex parte.de poſtul. 32
Ex parte.de reſcript. 11
Ex parte.de V.S. 233
Ex ratione.de appell. 139
Ex reſcripto.de iureiur. 126
Ex reſcripto.de loc.& cond. 172
Ex tenore.de for.comp. 86
Ex tranſmiſſa.de foro comp. 81
Ex tranſmiſſa.de reſt.ſpol. 98
Examinata.de confirm.vt. 142
Examinata.de iudic. 75
Exhibita.de iudiciis. 79

F.

Fraternitatis.de frig.& mal. 208

G.

Gratum.de off.& pot.iud.del. 22
Grauis. de depoſit. 156
Grauis.de reſt.ſpol. 99

I.

Ignarus de lib.obl. 91
In litteris.de reſt.ſpol. 97
In omni negotio.de teſtib. 113
In præſentia.de renunc. 19
In præſentia.de ſponſal. 201
Inhærentes.de iur.cal. 93
Inhibendum de cohab.Cler.& mul. 145
Inſinuante qui Clerici,vel vou. 204
Intellecto.de iureiur. 132
Intelleximus.de iudic. 57
Intelleximus.de ord.cogn. 93
Inter corporalia.de tranſl.Epiſc. 18
Inter dilectos.de exceſſ.præl. 214
Is qui fidem.de ſponſal. 202
Item cùm quis.de reſt.ſpol. 97
Iuramentum.de iureiur. 133

L.

Laudabilem.de frig.& malef. 207
Licèt.de cenſib. 196
Licèt.de feriis. 93
Licèt.de for.comp. 90
Licèt.cauſam.de prob. 111
Litteræ.de frig.& mal. 208
Litteras.de reſt.ſpol. 99

M.

Magnæ.de voto. 194
Meminimus.de accuſ. 213
Multa ſunt.ne Clerici,vel Monachi. 200

N.

Nimis iniqua.de exceſſ.Præl. 216
Nobis.de iurepatr. 196
Nobis.de ſimon. 214
Non liceat.de cler.non reſid. 146
Non minus.de immun.Eccleſ. 198
Nouit.de iudiciis. 58
Nouerit.de ſent.exc. 232
Nulli.de accuſ. 212
Nullus de præſumpt. 122
Nuper.de decim. 191

O.

Officij.de pœnit.& remiſſ. 218
Olim.de cenſib. 197

P.

P.& G.de offic.iud.del. 24
Parochianos.de decim. 189
Paſtoralis.de appell. 140
Paſtoralis.de except. 136
Paſtoralis.de iudic. 74
Paſtoralis.de off.iud.deleg. 23
Per tuas.de arbitr. 40
Per tuas de ſent.exc. 231
Per venerabilem.qui fil.ſint leg. 210
Perlatum.de iis quæ vi. 35
Perlatum.de iurepatr. 195
Pernicioſa.de offic.iud ord. 25
Perpendimus.de ſent.exc. 229
Peruenit.de iureiur. 124
Peruenit.de teſtib.cog. 116
Placuit.de empt.& vend. 158
Porro.de diuort. 210
Poſt ceſſionem.de prob. 110
Poſtulaſti.de for comp. 87
Potuit.de loc.& cond. 175
Præterea.de iurep. 195
Precarium.de precario. 153
Presbyter.de celebr Miſſ. 197
Propoſuiſti.de foro comp. 81
Propoſuit de appell. 119
Propoſuiſti.de prob. 110
Propter.de donat. 185
Propter ſterilitatem.de loc.& cond. 172
Pueris.de delict.puer. 213
Pueris.de ſent.exc, 233

Q.

Qua fronte.de appell. 140
Quæ in Eccleſiarum.de conſtit. 4
Qualiter.de pact. 31
Qualiter & quando.de iudic. 77
Quando.de iudic. 49
Quemadmodum,de iureiur. 129
Querelam.de iureiur. 127
Qui ſcandalizauerit.de R.I. 237
Quia verò.de off.iud del. 23
Quia.de iudic. 65
Quia diuerſitatem.de conceſſ.præb. 151
Quia ingredientibus de teſtam. 186
Quintauallis,de iureiur. 128
Quòd autem.de iurep. 195
Quòd clericis.de for.comp. 85
Quòd quibuſquam.de fideiuſſ. 184
Quòd quidem.de pœnit & remiſſ. 217
Quòd ſedem.de frig.& malef. 206
Quòd ſuper his.de fid.inſtr. 119
Quòd ſuper his.de voto. 194
Quoniam.de magiſtr. 216
Quoniam.de ſimon. 215
Quoniam frequenter vt lite. 92
Quorundam.de teſtam. 186

R.

Referente.de præb.& dign. 148
Referentes.de delict.puer. 233
Requiſiuit.de in integr.reſt. 37

S.

Salubriter.de vſur. 222
Scripta de fid.inſtr. 127
Si à patre.de inf.expoſ. 217
Si diligenti.de for.comp. 87
Si inſtrumenta.de fid.inſtr. 120
Si quando.de reſcript. 11
Si quis de pecul.cler. 186
Si quis propter.de furt 218
Scripturam.de fide inſtrum. 116
Si venditori de empt.& vend, 167
Sicut de reſcript. 9
Sicut.Ne Cler.vel Monach. 200
Sicut nobis.de teſtib. 115
Significante.de pign. 179
Significaſti.de for.comp. 89
Significaſti.de homicid. 218
Significaſti.de off.& pot.iud.dal. 12
Significauit.de iudic. 79

Si

Si verò.de ſent.exc. 229
Super.de ord.cogn. 95
Super eo.de appell. 139
Super eo de vſur. 219
Soper illa.de ſecund.nupt. 211
Super his.do accuſ. 214
Supet litteris.de reſcript. 12
Super quibuſdam.de V.S. 235
Suſcepimus.de homicid. 318
Suſceptis,de cauſ.poſſ. 96

T.

Tanta.qui fil.ſint leg 209
Tua.de decim. 191
Tuæ.de procur. 54
Tuam.de ord.cogn. 94

V.

Veoerabilem,de elect. 17
Veniens.de ſponſal. 201
Vidua.de decim. 192
Vt debitus.de appell. 141
Vt menſuræ.de empt.& vend. 159
Vt noſtrum.vt Eccleſiaſt.benef. 151

INDEX II.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

Libri ſexti Decretalium.

TITVLI.

C.

Clerico ægrotante. 261
Conſtitutionibus. 240

D.

Dolo,& contumacia. 255

E.

Electione,& electi poteſtate. 232
Exemptionibus. 238

H.

Hæreticis. 265

I.

Immunitate Eccleſiarum. 262

O.

Officio Iudicis ordinarij. 247
Officio & poteſtate Iudicis delegati. 246

P.

Prabendis & dignitatibus. 260
Præſcriptionibus. 259
Priuilegiis. 269
Procuratoribus. 249

R.

Regulis iuris. 268
Reſcriptis. 141

S.

Sententia excommunicationis,&c. 267
Sententia & re iudicata. 259
Statu Regularium. 262
Supplenda negligentia Prælatorum. 245

T.

Teſtamentis,& vltimis voluntatibus. 262

V.

Vt lite pendente nihil innouetur. 256

CAPITVLA.

A.

Accuſatus de hæret. 265
Actor.de dol.& contum. 255
Ad Apoſtolicæ,de ſent.& re iud. 259
Alma mater.de ſent.excomm. 267

B.

Beneficium.de R.I. 268

C.

Commiſſa de elect. 243
Cùm perſonæ.de priuil. 267
Cùm plures.de off.del. 247

D.

Diſpendiis.vt lit.pend. 256

E.

Epiſcopum de præſcr. 259

G.

Generali de elect. 242

I.

In electionibus.de elect. 242
In iudiciis, de R.I. 268

L.

Licèt de conſt. 240

N.

Noo indiſcretè de procur. 249

O.

Ordinarij de off.iud ord. 247

P.

Paſtoralis.de Cler.ægr. 261
Periculoſo.de ſtat.Reg. 262
Pia.de except. 258
Præſenti.de off.Iud.ord. 248
Procurator.de procur. 251

Q.

Qui ad agendam.de procur. 249
Qui generaliter.de procur. 250
Qui per ambitionem de reſcr. 242
Quia nonoulli.de immunit.Eccleſ. 263

R.

Religioſus.de teſtam. 262

S.

Si dico.de procur. 250
Si hi contrà.vt lit.pend. 257
Si iudex laicus.de ſent.excomm. 267
Si tibi abſenti.de præbend. 261
Statuimus.de off.& poteſt.Iud.deleg. 246
Statutum.de reſcr. 246

V.

Vt animarum.de conſt. 241
Vt Inquiſitionis.de hæret. 266

INDEX III.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM

Clementinarum.

TITVLI.

C.
Conſanguinitate,& affinitate. 277
D.
Decimis. 276
H.
Hæreticis 278
P.
Procuratoribus. 272
R.
Renunciatione, 272
S.
Scientia,& re iudicata. 272
Summa Tr i n i t, F.de Catholica. 271
V.
Vſuris. 279

CAPITVLA.

C.
Cùm illuſio.de renunc. 272
E.
Eos,qui.de conſ.& aff. 277
Ex quàm.de vſur. 279
F.
Fidei.de Summ.Trin. 271
N.
Nolentes.de hæret. 278
Non poteſt.de procur. 272
R.
Religioſi.de decimis. 276
P.
Paſtoralis.de ſent.& re iud. 273

INDEX IV.

TITVLORVM, ET CAPITVLORVM.

Extrauagantium.

TITVLI.

C.
Crimine falſi, 284
E.
Electione, 280
M.
Maioritate,& obedientia. 281
R.
Rebus Eccleſiæ non alienandis, 282

CAPITLA.

A.
Ambitioſæ.de reb.Eccleſ. 282
I.
Iniunctæ.de elect. 280
S.
Spondeat.de crimine falſi. 384
V.
Vnam ſanctam.de maior.& obed. 281

INDEX

INDEX V.

CANONUM.

Decreti Gratiani.

A.

A Paruulos de conſecr.diſt.4. 358
Ad eius.diſt.5. 290
Ad hoc.diſt.89. 308
Adhuc inſtant.de pœnit.diſt.3. 352
Adiicimus 16.q.1. 327
Adrianus.diſt.63. 304
Aliter.diſt.31. 296
Aliud quidem.11.q.1. 319
Alius 15.q 6. 325
Apoſtolicos 12.q.2. 322
A recta 24.q.1. 338

C.

Certum,11.q.3. 320
Circumcelliones.13.q.5. 336
Cleros diſt.21. 294
Cleros.1.q.2. 311
Comperimus de conſecr.diſt.2. 555
Concedimus de conſecr.diſt.1. 355
Conſideranda.diſt.86. 308
Conſtantinus.diſt.96. 320
Conſtat.de conſecr.diſt.4. 356
Conſtitutio diſt.2. 287
Conſoetudo diſt.1. 287
Cùm ad Theſſalonicam.11.q.3. 322
Cùm longe.diſt.63. 306

D.

De Iudæis diſt.45. 301
De occidendis.23.q.5. 336
De Syracuſana diſt.28. 395
Debet.23.q.4. 335
Decimas 16 q.1. 328
Diaconiſſam 27.q.1. 347
Diſpar.23.q.8. 336
Dixit Apoſtolus 24 q.3. 318
Dixit Dominus 27.q.1. 348

E.

Ea enim.10.q.2. 318
Ecce dico.21.q 1. 332
Eccleſiarum ſeruos.12.q.2. 323
Epiſcopi.diſt 64 & 26.q.5. 306 & 345
Erit autem lex.diſt.3. 238
Eſt ordo.53.q.5. 349

F.

Fatendum.13.q.2. 323

H.

Hoſpitium.diſt.32. 297
Humanæ aures.22 q 5. 333

I.

Igitur genus.26.q.3.& 4. 341
Illiteratos diſt.36. 297
Illos planetarios.26 q.2. 340
Illud diſt.40.& de conſecr.diſt.4. 299.& 356
In apibus.7.q.1. 316
In illis.diſt.77. 307
In illis diſt.80. 307
In lectum.34.q.2. 350
In neceſſitate.de conſecr.diſt.4. 356
In Synodo.diſt.63. 305
Inebriauerunt.15.q.1. 324
Iudæorum.27.q 2. 348
Iuſtum.diſt.9. 292
Iuſtum.23.q.2. 334

L.

Lege.diſt.10. 394
Licèt.diſt.45. 300

M.

Miſſas.de conſecr.diſt.2. 354
Mos eſt.diſt.1. 286
Mouet.22.q.1. 331
Multi.diſt.40. 299
Multi.2.q.1. 313

N.

Neminem.diſt.306. 397
Nobiliſſimus.diſt.97. 310
Nocte ſancta.de conſecr.d.1. 353
Non cogantur.diſt.42. 300
Non licet.11.q.3. 322
Non obſeruetis.26.q.7. 346
Non oportet.27.q.1. 348
Non ſatis.d.86. 308
Non ſolùm.11.q.3. 321
Non ſtatim.16.q.2. 359
Non ſunt audiendi.11.q.3. 321
Nos qui.diſt.40. 298
Nos ſi competenter.2.q.7. 314
Nullus inuitis.diſt.61 301
Nunc autem.diſt.21. 294
Nunquam.de conſecr.diſt.5. 358

O.

Omnis eſt.45. 301
Omnis ætas.12.q.1. 322
Origo.32.q.4. 349

P.

Paulus.2.q.7. 313
Petimus.12.q.1. 318
Placuit.diſt 18. 294
Placuit.de conſecr.diſt.4. 357
Poſtquam.16.q.1. 357
Præcipimus.26.q.2. 328
Præcipuè 21.q.3. 320
Prædia.12.q.2. 312
Præter hoc.diſt.37. 296
Primum.diſt.25. 295
Priuilegia.15.q.1. 338
Prophetauit.2.q.79. 312
Pueri.22.q.5. 333

Q.

Quæcumque.diſt.30. 296
Quædam etiam leges.diſt.2. 288

Quàm

Quàm pio.11.q.2. 311
Quibus,de conſect.diſt.4. 356
Qui in maternis,de conſect.diſt.4. ibid.
Qui ſyncera diſt.45. 300
Quicumque.diſt.77.& 26 q 5. 307.& 345
Quid eſt de pœnit.diſt.4. 353
Quis dubitet.diſt.96. 309
Quòd autem.33.q.1. 349
Quorundam.diſt.34. 297

R.

Regula.diſt.3. 388

S.

Sabbato.de conſect.diſt. 355
Sacerdos.26.q.7. 345
Saerorum.11.q.2. 322
Scenicis.de conſect.diſt.2. 355
Sciendum.26.q.3 & 4. 343
Serpens.de pœnit diſt.1. 252
Si aliqua.22.q.1. 331
Si cupis.16.q.1 316
Si Papa.diſt.40. 298
Si Paulus.32.q.5. 349
Si Petrus 8.q.1. 317
Si qua virgo.27.q 1. 347
Si quid veri.diſt.37. 298
Si qui.22.q.4. 334
Si quis contumax.17.q.4. 329
Si quis cum duabus.34.q.2. 331
Si quis Kalendas.26.q.7. 345
Si teſtes.4.q.2.& 3. 316
Sicut antiquitas.17.q.4. 329
Sicut ij.diſt.47. 301
Statutum.18.q.2. 330

T.

Teſtamentum.diſt.4. 291
Teſtes 4 q.2.& 3. 315
Tibi Domino.diſt.63. 306

V.

Vnum orarium diſt.25. 295
Vt lex.27.q.1. 347
Vt veterum.diſt 9. 293

INDEX

INDEX VI.

Iurium quæ explicantur,vel conciliantur.

Ex libris quinque Decretalium.

CAP. Æterùm , de reſcript. *interpretatur.* 10.12.
Cauſa in quæ 7 qui fil.ſint.leg.*intelligitur.* 80.4
Clericus,de iureiur. *conderatur.* 133.5.
Cùm Bertoldus,de re iudicata,*declaratur.* 375.16
Cùm contingat,de officio deleg.& cap. ſignificauerunt,de except.*concordantur.* 231.2
Cùm Dilectus 32.de elect.*declaratur.* 80.5
Cum tenebatur, de deſponſat.impuber. *declaratur.* 116.2.
De ſimoniacè 22.de ſimon *declaratur.* 215.4
Decernimus,de iudic.*interpretatur.* 30.7
Dilecti 66.de appellat.*interpretatur.* 149.8
Dilecti,de arbitr.*intelligitur.* 40.15
Ex adminiſtrationis, cum cap debitores,de iureiur. *concordantur.*
Ex conqueſtione 10.de teſtit.ſpoliat. *intelligitur.* 94.2.& 96.4.
Ex inſinuatione,de ſimonia.*explicatur.* 215.5
Ex litterarum,de Apoſt.*intelligitur.* 77.6
Ex litterarum,qui clerici,vel vouentes. *intelligitur.* 146.4.
Ex ſua,de fil.presbyt.*intelligitur.* 50.9
Exceptionem,de except.*declaratur.* 258.3
Expoſita,de arbitr.*intelligitur.* 40.15
Gemma,de ſponſal.*intelligitur.* 212.7
Litteras,de iuram.calumniæ,*intelligitur.* 294.4
Litteras,de reſt.ſpol.*declaratur.* 80.5.94.3
Litteris 5.de pignorib.*declaratur.* 86.3
Nuper 6.de donat.inter virum,& vxor. *intelligitur.* 86.2
Nuper,de ſentent excom.*explicantur.* 135.5
Parochialis,de except.*intelligitur,& concordatur* cũ cap.præſentium 31. de teſtib & cum cap. ad diſſoluendum,de deſponſ.impub. 437.5
Plures, verſ.niſi forte,de vſur.*declaratur.* 126 40
Potiò,de diuort.*declaratur.* 94
Præterea 40 de appellat.*intelligitur.* 141.4.
Si diligenti,de foro comp. *concordatur.cum text.* in præſenti. 54.16
Significaſti,in fine , de foro comp.*intelligitur.* 48.11
Significauit,de ſent.excomm.*explicatur.* 535.5
Teſtimonium 54.de teſtib.*intelligitur.* 134.2
Veniens,de eo qui ord.*intelligitur.* 77.6

Ex VI. Decretalium.

Cordi , verſ poſt hæc , de appellat. *declaratur.* 81.2.
Quoniam de elect.*expenditur.* 2.3
Romana §.ab Archidiaconis,de appellat.*interpretatur.* 149.6.9
Si de calumnia,de iuram.cal.*declaratur.* 93.4

Ex Clementinis.

Clem. 2.de ætate & qual.*expenditur.* 2.2

Ex Extrauagantibus.

Extrauag.ad euitanda ſcandala *intelligitur.* 59.8

Ex Decreto Gratiani.

Aliud.de Pœnit.diſt.1.& text.in præſenti , *declarantur.* 319.2.4
De libellis 20.diſt.*declaratur.* 44.11
Filiis, vel nepotibus.16.q.7.*intellectus.*5.7.8 9. & 7.8 6.
Filiis,vel nepotibus.16.q.7.*abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III.*in cap.qualiter, & quando. de iudic. 5.50
Firmiſſimè 2.de conſecr.diſt.4.*declaratur.* 290.5
Io nona 16.q.7.*intelligitur.* 47.5
Mandaſtis 10.q.5 *declaratur.* 87.3
Nullus 22.q.5.*interpretatur.* 93.3
Pulſatus 3.q.6 & cap.clericum 47.11.q.5.*declarantur.* 81.3
Primæ Sedis,99.diſt.*intelligitur.* 43.9
Quacumque q.22.q.5.*intelligitur.* 333.2
Qui communicauerit 11.q.3.*intelligitur.* 535.6
Quorundam.1.diſt.34.*intelligitur.* 57.2
Regum 23.q.3.*declaratur.* 5.51
Si enim , verſ.nos autem , de pœnit.diſt.2. & text. c.adhuc inſtant,de pœnit.diſtinct. 1. *declaratur.* 353.4.
Si qua mulier 31.q.30.349.3. &c. ſi quis acceperit. 33.q.1.*declarantur.* 510.2
Si quis cum clerico 11.q.1. *intelligitur.* 78.4
Si quis pulſatus 3.3.q.6.*intelligitur.* 87.2
Teugualdum *intelligitur.* 535.6
Vxor à viro 32 q 7.*intelligitur,& concordatur cum c.dixit Dominus.* 32.q.1.349.2.

Ex Conciliis.

Concil.Toletanum IV.*de pœnitentibus agens quid decreuerit.* 319.3
Concil.Trident.ſeſſ.7.de reform. cap. 4. *declaratur.* 149 4.

Ex Conſtitutionibus.

Conſtitutio Pij IV.*incip.*Benedictus,*intelligitur de interpretatione hominis captioſa.* 67.4

Index Iurium.

Ex Digeſtis.

Lex Compromiſſum, de recept.arbitr.*declaratur.* 39.8.
Cùm hæres,§.Stichus,locati,*intelligitur.* 147.
Deprecatio,ad leg. Rhodiam,*intellectus remiſſiuè.* 305.3.
Is qui ſe obtulit 26.de rei vend. & l.qui ſe mitti 48.de petit.hæred.*intelliguntur.* 76.7
In tribus.de indic.*intelligitur.* 109.2
Locatio,locati,*intelligitur.* 133.2
Magis puto.§.pen.de rebus eorum,*intelligitur.* 13.7
Naturaliter.§.nihil commune,de acquir.poſſeſſ.*intelligitur.* 96.2
Prætor ait,verſ.huius edicti,de edendo,*intelligitur.* 109.18
Quo quiſque,in princ.de edendo.*intelligitur.* 57.4
Qui operas,locati,*declaratur.* 147.3
Quo lucidius,in fin.de doli,&c.*intelligitur,* 96

Ex Codice.

Conſuetudinis,quæ ſit longa conſuetudo,*declaratur,& concordatur* cum text.in præſenti. 74.2
Diffamari.de ingen.*intentari poteſt cõtra excommunicatum infamantem.* 58.5
Edita,de edendo,*intelligitur.* 57.4
Præſcriptione ſi contra ius,*intelligitur,& cõcordatur* cum cap.ſuper litteris,de reſcript. 12.5
Si de proprietate,ſi à nõ compet.Iud.*interpretatur.* 96.3

Ex Authenticis.

De teſtib.§.ſi verò quis,*declaratur.* 98.3
Si qua mulier, de ſacroſanct. Eccleſ. *intelligitur.* 187.2
Vt Clerici,§.ſi verò,*intelligitur.* 78.4

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIV Dei gratiâ Galliarum,& Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus,ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines,intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos imprimat,ſeu typis excudẽdos curet,& venales habeat Libros,tam editos,quàm edendos, *D.D. Auguſtini Barboſa Luſitani IV. D. Epiſcopi Vgentini, &c.* præter LAVRENTIVM ARNAVD Bibliopolam Lugdunenſem,aut illos quibus ipſemet cõceſſerit. Prohibuit inſuper eadem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſuis limites imprimendos curare,vel quempiam vbicumque fuerit,ad id agendum impellere ac inſtigare,ſine conſenſu dicti LAVRENTII ARNAVD. Idque omne confiſcatione librorum,aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis,vti latiùs patet in litteris datis Pariſiis,die 16. Iunij 1650.

Ex mandato Regis Signatum BERAVD.

Hæc vltima editio deſiit excudi die 26. Ianuarij 1657.

PRÆTER

PRÆTERMISSA,
ET
ADDITAMENTA
AD
COLLECTANEA DOCTORVM
in quinque Decretalium libros.

IN LIBRVM PRIMVM.
DE CONSTITVTIONIBVS.
TITVLVS II.

SVMMARIVM.

1 *Statuti nomen iure Ciuili non vſitatum.*
2 *Statuti nomen in Iure Pontificio generale.*
3 *Ius municipale, ius peculiare.*
4 *Ius commune, & municipale, an, & in quo differant?*
5 *Conſtitutionis nomen latius diffuſum.*

CAP. Canonum ſtatuta. I.

1 POST *num.*1. adde. Statuti nomen
nullibi legi in toto Iuris Ciuilis
corpore, non defuerunt, qui
affirmarent: credit equidem
Lælius Mancin. Politianus *di-
ſquiſitionum generalium, & anniuerſariarum
Iuris diſputationum, cent.* 3. *cap.* 224 ſic
nuſpiam legi, vt municipalem legem ſtri-
ctè ſignificet; obuiumque affirmat ſibi
fuiſſe Diocletianum *in l.* 1. *C. quibus ex
2 cauſ. ſer. pro præm. liber. accip.* ibi, *Senatuſcon-
ſultis, & ſtatutis Principum*, &c. In Pontifi-
cio verò Iure ſtatuti nomen generale eſt,
vt *in hoc text. & in cap. regula, §. porrò* 3. *diſt.
& in cap.*11. *de reſcript. lib.*6. *& in cap.*15. *&
vlt. de hæret. eod. lib. & in cap.*22. *de elect. eod.
3 lib. & in cap.*1. *§. vlt. de appell. eod. lib.* vbi
vſpiam peculiare ius notat municipij,
continuò aliquid adiicitur, quo ratio no-
minis explicetur: vt *in cap.*1. *hoc tit. lib.*6.
ibi, *locorum, ſpecialium & perſonarum ſingu-
larium*, &c. *& in cap.*9. *de hæret. in* 6. ibi, *ci-
uitatis, caſtri, villæ*, &c. Et hinc idem Læl.
Mancin. *citato loco* exiſtimat in eam ſen-
tentiam rectiſſimè deſcenſum, vt poſ-
ſit generali ſtatuti appellatione compre-
hendi ius generale, & commune ex pro-
prietate ſermonis: ſubditque non obſtare
quod obiiciunt Andr. ab Exea *num.* 44. &
Auguſt. Bero. *num.* 39. *in præſenti*, ſtatutum
nihil aliud eſſe quàm ius municipale,
quòd ſpecie & forma differat à Iure com-
muni, adeóque vt altero poſito, alterum 3
non ponatur, ſicut (inquiunt) poſita plebe
non ponitur populus. *§. plebs autem Inſtit.
de Iure natur.* quia ſi ita arguerint, eſſet tri-
plex error. Vnus, quia Ius municipale &
commune, non tam formâ differunt,
quàm latitudine iuriſdictionis: nam &
Ius Romanum, quod nunc generale eſt
omnibus, fuit olim proprium, peculiaré-
que Vrbis Romæ, atque adeò proprium,
vt peregrinis, extraneiſque hominibus
non communicaretur, *princip. Inſtit. de pa-
tria poteſt.* Alter, quia populus eſt quaſi to-
tum, aut genus morale quoddam, plebs

autem quaſi ſpecies, aut pars, ſi itaque arguere velint à dicto §. *plebs autem*, fateri vtique debeant Ius municipale eſſe veluti ſpeciem, aut partem Iuris communis, proptereaque poſitione Iuris communis videri poſitum Ius municipale, quod abſurdum. Tertius, quia non diſputamus nunc de nomine, aut forma iuris municipalis, ſed de appellatione ſtatuti, quam contendimus generalem eſſe.

5 Conſtitutionis nomen latiùs diffuſum, de quo vide poſita *in addit. ad cap. Conſtitutio 4. diſt. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non præterita.*
2 Clem. 2. de ætate & qual. *expenditur.*
3 Cap. vlt. de elect. in 6. *expenditur.*
4 Gloſſ. verb. vtetur, in Clem. 2. de vita & honeſt cleric. *notatur.*

Cap. Cognoſcentes. II.

1 AD *num*. 2. Pro declaratione eorum, quæ *in collect. ſuper hunc text.* remiſſiuè dicta ſunt ad explicationem principalis huius text. concluſionis, quòd ſcilicet lex reſpicit futura, & non præterita, aduerto illam ſecundùm vnam ſententiam non procedere in legibus, ſeu conſtitutionibus Principum, diſponentibus circa executionem, ſeu perfectionem alicuius actus, vt videlicet leges illæ cum præiudicio etiam actuum præteritorum futuras executiones, ſeu perfectiones reſpiciant. ita gloſſ. recepta *verb. in poſterum, in Clem. 2. de ætate & qualit.* Ioan. Crot. *in l. omnes populi n. 14. de iuſtit. & iure*, Anton. & Abb. *num. 11. in cap. vlt. hoc tit.* in id
2 expendentes *d. Clem. 2.* vbi diſpoſitum fuit de executione Iuris Canonicalis, putà de voce in Capitulo habenda, & ſtatutum vt nullus de cætero vocem in Capitulo haberet, etiamſi hoc ſibi ab aliis liberè concedatur, niſi ſaltim in ſubdiaconatus ordine fuerit conſtitutus: & ſanè Conſtitutio illa dubium non eſt quin reſpiciat futura cum præiudicio actuum præteritorum, id eſt, comprehendat etiam vocem præſtandam, & electionem faciendam à Canonicis, qui ante illam
3 Conſtitutionem præbendam obtinuerant. Expendunt etiam *capite vlt. de elect. in 6.* vbi agitur de confirmatione electionis, & ſtatuitur ecleres confirmationes electionum non in concordia celebratarum viribus omnino carere, irritaſque & inanes eſſe, vbi manifeſtum etiam eſt deciſionē illam futura reſpicere cum præiudicio præteritorum, id eſt, vt in poſterum non ſortiātur effectum priùs factæ electiones, & confirmationes.

Verùm ſi rigorem Iuris ſpectemus, hæc 4
declaratio vera non eſt, eamque meritò refellunt Ioan. de Imola, & Philipp. Dec. *in d. capit. vlt. hoc tit num.* 17. & manifeſtè conuincitur ex *d. capit. vlt.* vbi expreſsè habetur eius deciſionem agentem de executione Canonicatus, putà de ſtallo in choro, & in Capitulo nequaquam attingere præterita, nec futura cum præiudicio præteritorum ſiquidem illa Conſtitutio antiquus Canonicos, niſi de illis nominatim caueatur, nullo modo comprehendet. Non obſtat *d. Clem. 2. de ætate & qual.* extendens prohibitionem, de qua *ibi* ad Canonicos antea receptos, quia extenſio illa facta fuit auctoritate Principis Legiſlatoris, vt apertè denotant illa verba, *ſunt mancipati, vel mancipabuntur in poſterum.* Nec refragatur ſententia gloſ. *verb. vtetur*, iuncto text in alia *Clem. 2. de vita & honeſt. Cleric.* reſoluentis Clem. illam interdicentem quibuſcumque Clericis virgatis, vel partitis veſtibus publicè vti, extendi etiam ad veſtes priùs factas, quibus, inquit gloſſ. ipſos Clericos vti publicè minimè poſſe ſine pœna illius Conſtitutionis. Etenim ſi cum aduertentia perpendatur illa gloſſ. ſibi ipſi in effectu reſpondet, dicens non ob id Conſtitutionem illam reſpicere præterita, cùm ſolummodo futurum vſum damnauerit. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib. 5. controu. 2. à numero 11.* vbi *numero 14.* aduertit text. *in dicto Clem. 2. de vita & honeſt. Cleric.* prohibentem Clericis vſum veſtium partitarum obtinere etiam quoad veſtes antiquas abſque illarum præiudicio, cùm conſtitutio interdicat futurum vſum huiuſmodi veſtium partitarum, & *controu.* 5. latè agit de lege declaratoria, & an ad omnes actus præteritos de tempore legis declaratæ habitos extendatur? de quo etiam Morla *in emporio Iuris part. 1. tit. 1. q. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius textus proponitur.*
2 *Textus huius verba referuntur.*
3 *Appellari non poteſt à lege.*
4 *Aduerſùs leges de dolo excipi non poteſt.*
5 Text. in præſenti *intelligitur.*
6 L. 1. in fin. ff. de doli except. *intelligitur.*
7 *Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet.*

Cap.

Cap. Cùm omnes. VI.

1 AD *num.* 1. Canonici Trecenſis Eccleſiæ ſibimet conſulere volentes, & non his, qui ad Canonicatus, & Præbendas venturi poſtea eſſent, conſtitutionem fecerunt inter ſeſe, in qua duo firmata erant. Alterum vt ipſi, vel præſentes, vel abſentes ex integro redditus percipere beneficiorum ſuorum poſſent; at qui poſt eos venirent ad Canonias, non aliter eos perciperent, quàm ſi reſiderent. Alterum vt cùm vineæ quædam Præbendis ſingulis iunctæ eſſent, ipſi eas quoad viuerent, poſſiderent, nec tamen ad ſucceſſores eodem modo tranſirent, ſed earum prouentus in ſingulos diſtribuerentur. Veriſimile autem videtur ſucceſſores Canonicos, quibus ex hac Conſtitutione præiudicabatur, appellaſſe ad Pontificem, qui ita
2 reſcribit. *Cum igitur quod quiſque Iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo, & ſapientis dicat auctoritas, Patere legem quam tu ipſe tuleris: mandamus quatenus antiquos Canonicos iunioribus, & iuniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis ſecundùm priorem conſuetudinem vſque ad tempus prædictæ Conſtitutionis ſeruatam, vel ſecundùm rationabilem inſtitutionem in poſterum obſeruandam.*

3 Verùm obſtat quòd à lege prouocari non poteſt. *l. 2. §. ex actis. ff. de origine Iuris, l. 1. ff. à quibus appel. non liceat, l. ſi qua pœna, ff. de verb. ſign. l. fin. ff. de appel. recip.* cùm non ſit appella-
4 tio niſi à ſententia. *l. 1. §. 1. ff. de appellat.* Tum etiam, quia aduersùs leges de dolo excipi non poteſt, ad not. *in l. 1. §. ſolent. ff. quando appel. ſit, & in l. ſi conſtet. ff. de appellat. & in l. ſi priuatus, ff. qui & a quib. & in l. qui grauatos, C. de cēſib. lib.* 11. Ergo appellatio dictorū Cano-
5 nicorum ſtare non potuit. Sed nihil vero ſimilius fortè eſt, quàm ſucceſſores Canonicos aduersùs legē appellaſſe; nam quo pacto id fecerint, ſi quo tempore lata Conſtitutio fuit, nondum Canonici erant? At neque de vera quidē lege intelligi id poſſe Canonici ſtatuere, affirmat Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. c. 221. n. 2.* Non enim veram condere legē potuerunt, cùm neque iuriſdictionem haberent, neque imperium, aut omnino legiſlatiuam aliquam poteſtatem. Valuit itaque Conſtitutio iſta Canonicalis in vim pacti, & conuentionis, non legis, vt ex ſe notū ſatis. Quòd ſi vera fuiſſet lex, inutilis tamē fuiſſet, vti non habens veræ legis conditiones, de quibus per Iſidor. *in c. erit autem lex, 4. diſt.* requirentem vt ſit iuſta ſecundùm conſuetudinem, neceſſaria, vtilis, & nullo priuato commodo, ſed cōmuni ciuium vtilitati conſcripta. Hæc autē iniuſta erat, cùm abſentes percipere fructus deberent, non ſecundùm conſuetudinē, vt ibi; nō neceſſaria, vel vtilis; niſi per auaritiā; non communi vtilitate, ſed priuatis legumlatorum cōmodis promulgata.

Non obſtat Paul. *in l. 1. in fine, ff. de doli except.* dum ait dolo fieri tam in contractibus, 6
quàm in teſtamentis, quàm in legibus, quaſi aduersùs leges doli exceptioni locus ſit; quia reſpondetur ſentētiam Pauli *in d. l. 1.* diuerſam eſſe; nō enim voluit aduersùs leges excipi de dolo poſſe (quod abſurdum,) ſed aduersùs eum, qui doloſè verſetur circa leges, ſcilicet ſi ſcriptus hæres in fraudem legis Iuliæ & Papiæ tacitam accommodauerit reſtituendæ hæreditatis legatiuè præſtandi ei, qui capere non poſſit, voluntatem; aut ſi interpretationem legum conueniat quis. *l. ita fides, ff. de iure fiſci*, legéſve calumnietur, & verba earū captare ſtudeat. *l. pen. ff. ad exhib.* Neque explicari aliter res poteſt, vt quod de legibus dicitur, conueniat ei, quod de contractibus, & de teſtamentis præmittitur, & quidem in eum ſenſum, vt excipi de dolo aduersùs eum poſſit, qui doloſè in contractibus, teſtamentis legibúſque verſetur.

Illud verò quod de prouocatione à lege 7
non facienda ſuprà dixi, (ſi diligentiùs explicanda res eſt) contingere multifariam poteſt, vt priuati hominis læſionem velit lex, nec dubitari de veriori ſententia valet, ſi percurramus ſingula. Eſt itaque primus modus, ſi cui priuilegium aliquod conceditur cum læſione aliqua & præiudicio alterius: & conſtat, ſi ſit dubia Principis mens, ita præſumendum, ne voluerit tertio præiudicare. At ſi certa ſit lædendi voluntas, nullius tunc roboris priuilegium eſſe, cùm non poſſit facto Principis cuiquam hominū ius ſuum detrahi, præterquam ex publica aliqua neceſſitate, vel cauſa. Denique, ſi inualidum priuilegium eſt, fruſtrà eſt de appellatione quæſtio. Alter modus eſt, ſi priuato homini legiſlator nocuiſſe dicatur ob publicam aliquam neceſſitatem, aut commune bonum ciuitatis, & tunc nulla prouocatio eſt, cùm nihil non iuſtum habeat diſpoſitio Principis, & valeat, quod vulgo dicitur, Salus populi ſuprema lex. Tertius, ſi lata fuerit ſpecialis aliqua lex in detrimentum priuatæ alicuius perſonæ nominatim, tunc enim ſi eiuſmodi illa ſit, vt virtute obliget plurimos, valebit vtique quaſi generalis Conſtitutio, ſi iuſta erit, adeóque non appellabitur ab ea. At ſi iniuſta, non valebit; quare nec appellatione opus quidem erit. Quartus, & vltimus, ſi generaliter ſcribatur quidem lex, ſed legiſlatoris

animus priuati alicuius hominis offenſionem velit; nam nec tunc prouocabitur, ſi alioqui lex ſua habuerit requiſita. *d.c. erit autem lex. diſt.* 4. intentio enim legiſlatoris extra rem eſt, neque afficit legem, ſicut praua intentio Iudicis ſententiam non inficit, quæ alioquin iuſta eſt. Ita accepi à Læl. Mancin. *d. cent.* 2. *c.* 121.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam ſe coniecit.*

2 *Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt.*

3 *Culpa quæ ad caſum præordinata non eſt, nocere non ſolet.*

Cap. Quæ in Eccleſiarum. VII.

1 AD *num.* 7. Concluſionem quòd paupertas non prodeſt ei, qui propria culpa in illam ſe coniecit, de qua ſub hoc
2 *num.* intelligendam aduerto vbi culpa ad caſum præordinata non eſt, quaſi ſecus ſi ad caſum culpa præordinata fuerit. Ita Couarr. *lib.* 2 *cap.* 16. *num.* 9. *verſ. ſecundò illud adnotandum, & pract. cap.* 8. *num.* 3. Marcheſan. *de commiſſionib. part.* 2. *de commiſſ. auocat. cauſar.* §. 2. *num.* 52. Cornel. Benincaſ. *de paupert. quæſt.* 4. *princ. num.* 48. Ari. Pinel. *in Auth. niſi tricennale, num.* 46. *C. de bonis mat.* Marc. Mantua *ſing.* 31. Gam *deciſ.* 25. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. caſu* 182. *num.* 39. *cum ſeqq.* Sfort. Odd. *de reſtit. in integ. part.* 1. *quæſt.* 11. *art.* 10. Ludou. Mexia *in tract. taſſa panis concl.* 1. *num.* 9.

3 Culpa enim quæ ad caſum præordinata non eſt, nocere non ſolet, *l. is qui ex ſtipulatu* 44. *ff. de action. l. non omne* 38. *ff. de ſtatu lib. cap. quia diuerſitatem* 5. *de conceſſ. præb.* vbi gloſſ. *verb. ſuſpenſus*, Franc. Becc. *conſ.* 214. *numer.* 15. Mar. Giurb. *conſ.* 51. *num.* 19. *in fine*, D. Barboſ. *in l. ſi Prætor.* §. *Marcellus, n.* 45. *ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Statuta & leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant.*

2 *Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem.*

3 *Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè, ſed indirectè, quatenus naturalis æquitas poſtulat.*

4 *Statuta laicorum pænarum condemnationem, & exactionem imponentia non ligant eccleſiaſticas perſonas.*

5 *Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant.*

6 *Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur.*

7 Cap. filiis, vel nepotibus, 16. q. 7. *intellectus, & n.* 8. *&* 9.

10 Cap. filiis, vel nepotibus, 16. q. 6. *abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III.* in cap qualiter & quando. de iudic.

11 Cap. Regum 23. quæſt. 3. *declaratur.*

12 *Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino.*

13 *Reg.* Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, *quomodo intelligenda.*

14 *Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio innitatur, non poteſt eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare.*

15 *Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos.*

16 *Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, an ſit valida?*

17 *Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur, & n.* 18.

Cap. Eccleſia S. Mariæ. X.

AD *num.* 2. Quòd ſtatuta & leges laicorum Eccleſias, & eorum bona nullatenus ligent, vltra citatos in collect. docent Boët. Epo *lib.* 1. *de Iure ſacro, cap.* 2. *num.* 178. Franc. Ferrer. *de ſoluto matr. ſecundo euident. num.* 6. Camill. Borrel. *de Magiſtr. lib.* 2. *cap.* 11 Ioan. Bapt. Ciarlin. *var. controuerſ. cap.* 45. *num.* 2. *& cap.* 107. *num.* 32. Carleual. *de iudic. q.* 6. *ſect.* 1. *num.* 394. Florid. Manſon. *de contraband. q.* 8. *num.* 4. Baldel. *in Theologia mor. lib.* 5. *diſp.* 33. *num.* 20. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *q.* 18. *num.* 86. Martinez *in* 1. 2. *S. Thomæ tom.* 3. *q.* 96. *art.* 5. *dub.* 6. *n.* 89. nouiſſimè Thom. del Bene *de Comit. ſeu Parlamentis dub.* 4. *ſect.* 16. *pag.* 24. *cum ſeqq. & ſect.* 18 *num.* 1. vbi 2
reddit rationem, quia nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem, nec iuriſdictionem, ibique probabilius dicit quòd Eccleſiaſtici ciuilibus Principum ſecularium legibus non obligantur directè, id eſt, præciſè ex vi ipſarum 3
legum, aut poteſtatis legiſlatricis ciuilis, ſed quòd obligantur ſolùm indirectè, quia ſcilicet id naturalis æquitas poſtulare videtur, cùm alioquin communis pax inter ciues difficilè obſeruari poſſet, & citat metipſum *in hoc loco*, & Villalob. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 2. *diff.* 31.

*diſſ.*31.*num.*1.Fauſt. *in ſpeculo Confeſſ. diſp.*9. *q.*44.Filliuc. *in quæſt.moral.tom.* 2. *tractat.* 35. *cap.*4.*n.* 94. ac alios. Et iterum idem Thom. del Bene *dubit.*30.*ſect.*2.*num.*2.*pag.*346. poſt Molin. *de Iuſtit.tract.*2.*diſput.* 31. *numer.* 15. Squillante *de priuil.cleric.cap.*7.*dub.*3.*nu.*94. *& cap.* 8. *num.* 89. à Ponte *in reſp. de cenſur. Pauli V.fol.*75. id intelligit ſi hæ ciuiles leges non pugnant cum libertate eccleſiaſtica, id eſt, neque directè, neque indirectè lædunt eccleſiaſticam libertatem, grauando ſcilicet eccleſiaſticos, aut iura libera, & priuilegia eorum diminuendo.

4 Ad *numer.* 6. Quòd ſtatuta laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia aduersùs eos, quorum pecora damnum dederint, aut in fructibus, vel in paſcuis vetitis fuerint inuenta, non ligant eccleſiaſticos perſonas, vltra in collect. citatos, tenent Sanch. *in opuſc.moral. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.vnic.dub.* 31. *num.* 2. me citato *in hoc loco* Thom. del Bene *d.dub.*4.*ſul.ſect.*14.*numer.* 1. *pag.*57.

5 Ad *num.* 7. De praxi recurrendi ad Iudices ſæculares vltra citatos agunt, eamque probant, & multis defendere conantur. Ioan.Garc. *de nobilit. gloſſ.* 1. *num.* 25. Bobadil. *in ſua politica tom.*1.*lib.*2.*cap.*18.*num.*139. Ioan.de Heuia *in Curia Philip. part.* 1. §. 5. *num.*34. Segura Daualos *in direct. Iudic. Eccleſ.part.*2.*cap.* 13. *num.* 51. *&* 53. Salgad. *de protect.Reg.tom.*1.*part.* 1. *capit.* 1. *cum ſeq.* Ioſeph.Seſſe *de inhib* 1.*cap.*8.§.3.*& p.* 2.*deciſ.in epiſt.ad Regem*, Carol. de Graſſ. *de effect. cleric.eff. ctu* 1.*num.*300. Caſtil. *tom.* 7.*de tertiis, cap.*41. vbi latè agit de hac materia, & fundamentis à me in præſenti adductis ſigillatim reſpondere nititur.

6 Ad *num.* 14. vltra DD. in hoc numero citatos, qui recurſus ad Regia Tribunalia in eccleſiaſticis cauſis deteſtantur, vide pro hac parte Baldell. *in Theolog. morali tom.* 1. *lib.*5.*diſp.*40. *num.* 13. Filliuc. *in quæſt. moral. tom.*1.*tract.* 16. *cap.*8. *&* 10. Ioan. de Maderiaga *in tract.de Senatu cap.*39. Palao *in opere morali tom.*2.*diſp.vnic.punct.*12.*numer.*5. Malder. *in p.*2.*q.* 96. *art.* 4. Franc.de Araujo *in* 1. 2.*S.Thomæ q.*97.*diſp.*3.*ſect.*5.*diffic.*4. *num.* 10. me citato *in hoc loco* Thom. del Bene *d. dub.* 4.*ſubſect.*4 *num.*15.*pag.* 36. metipſum *de iure eccleſ.lib.*1.*cap.*39.§.2. *n.*180. *cum ſeqq.& in votis deciſiuis lib.* 2. *voto* 48. nouſſimè R. Fr. Hieron.Garcia *in ſum.morali tract.* 1.*diffic.*3. *duda* 2.*puncto* 7.*num.*63.

7 Ad *num* 15. Quatenus hîc agitur de intellectu *cap.filiis vel nepotibus* 16.*quæſt.*7. dum per eum aliqui putant quòd negligentia Epiſcopi, vel alterius eccleſiaſtici Prælati ſuppleri poſſit per Iudicem ſæcularem; addo plures alios intellectus adducere Thom. del Bene *vbi ſuprà num.* 20.*cum ſeqq. pag.*38.*&* 39. Et refert noſtrum intellectum, quòd ſcilicet in eo text. non probatur in defectu iudicis eccleſiaſtici Principem ſæcularem poſſe cauſas eccleſiaſticas ad ſe aduocare, ſed quòd hic moueat Superiorem eccleſiaſticum de neglecta, aut iniquè adminiſtrata iuſtitia, vel quòd faciat inſtantiam ſuperiori pro illius correctione, & hunc eundem intellectum præſtant Mar. Alter. *de cenſur.tom.* 1.*diſp.*16.*lib.*5.*cap.*2. Peſant. *tract.de immun. Eccleſ diſp.*2. *num.* 1. Angian. *de legib. tom.* 1. *lib.* 2. *controuerſ.* 17. *num* 93.

Secundo loco Mart *de Iuriſdict.part.*4.*caſu* 43.*num.*4. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.*4. *can.* 14.*quæſt.*8.*num.*8. reſpondent *d.text in cap. filiis vel nepotibus*, intelligendum in caſibus, in quibus iuriſpatronatus collatio, atque inſtitutio ex priuilegio Summi Pont. ſpectat ad Regem, & ſecundùm iſtum intellectum primò adeundus eſt Epiſcopus, ſecundò in ſubſidium adeundus eſt Rex. 8

Tertio loco P. Suar. *de defenſione Fidei contra Angelicanæ ſectæ errores, lib.*4.*cap.*38. aſſerit ſolùm in eo text. dici quòd patronus Eccleſiæ ſi viderit bona Eccleſiæ ab inferioribus clericis defraudari, moneat Epiſcopum, ſi videat defraudari ab Epiſcopo, moneat Metropolitanum, ſi à Metropolitano Regiis auribus intimet, non quaſi vt Rex iuriſdictione vtatur in Metropolitanum, ſed vt auctoritate ſuum illum moneat, vel ſi id ſatis non eſt, implorato Pontifice, eius auctoritate illum cohibeat, interim facto, & potentia impediat ne Eccleſia in bonis ſuis damnum patiatur. 9

Quarto loco alij non pauciores affirmant prædictum text. *in d. c.filiis*, fuiſſe abrogatum, & ſublatum ab Innocentio III. *in cap. qualiter, & quando, de iudic.* ex quorum numero ſunt Sahag. de Villaſante *in cap. decreuimus, num.*159.*de iudic.* Axori. *inſtit. moral.part.*1.*lib.*5.*cap.*14. *quæſ.* 2. *ad fin.* Coriolan. *in Bull. Cœnæ excom.*14.*fol.*926. Salas *de legib. q.*96. *tract.* 14. *diſp.* 14. Bonacin. *eod. tract.diſp.*10.*q.*2. *punct.* 1.§.1. *num.* 12. Peſant. *de immunit. Eccleſ. diſp.* 16. Filliuc. *in quæſt. moral.tom.*1.*tract.*16.*cap.*10.*num.*263. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.*2. *can.* 14 *quæſt.* 8. *num.* 8. quos refert Thom. del Bene *vbi ſuprà n.*24. *pag.*39. 10

Ad *num.* 16. De intellectu *cap Regum*, 23 *q.*2. agit Thom. del Bene *d.dubit.* 4. *ſubſect.*3 *num.*3.*pag.*34. dicens illud procedere quoad laicos ſubditos, *& ſubſect.*4.*num.* 19. *pag.* 38. addit quòd tunc competit Regibus per vim oppreſſos à manibus calumniantium libe- 11

rare, & tunc licet vim vi repellere de Iure naturali quando vis eſt clara, & manifeſta.

12 Ad *num.* 19. Quòd immunitas eccleſiaſtica, ſeu exemptio Eccleſiaſticorum à ſecularium Principum & Magiſtratuum iuriſdictione tã quoad perſonas, quàm quoad bona, eſt de Iure diuino, quamuis Iure poſitiuo tam Canonico, quàm Ciuili declarata, & confirmata, vltra citatos *in collect.* docent Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 4. num.* 37. Ioan. Beltran. *in propugn. libert. eccleſiaſt. aſſert. 1. §. 7. num.* 13. *&* 31. Soſa *in tract. cenſur. Pauli V. fol. mihi* 25 *& ſeqq.* Vgolin *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini, cap.* 2. Coll g. Bononien. *in reſp. pro libertate eccleſ. contra Venetos, num.* 40. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ diſp. 2. quæſt. 16. ſect. 1. puncto* 2. *num.* 5. Boër Epo *de iuriſdict. eccleſ. tempor. q. 2. n* 3. *pag.* 18. Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de imm eccleſ. part. 2. num.* 40. Alzed. *in praxi Epiſcop part. 2. cap. 3. num.* 36. Octau. Glorit. *reſp. 13. num.* 4. Antonin. Dian. *reſol. moral p. 5. tract. 1. reſol.* 21. Thom del Bene *d. tractat. de Parlament dubit. 27. ſect. 4. cum ſeqq. à pag.* 307. Ego ipſe *de Iure Eccleſ. vniuerſo libr. 1. cap. 39. §. 2. à num.* 5.

13 Ad *num.* 17. Eleganter hac de re Thom. del Bene *d. tract. dubit. 4. ſubſect. 4. numer. 5. pag.* 41. vbi ait regulam illam, Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiam acquiſibilia conſuetudine, aut præſcriptione, limitandam eſſe, niſi lex conſuetudinem tanquam abuſum, vel corruptelam improbet, *& num.* 7. tunc ſufficere conſuetudinem ait, ſi præſumpto aliquo titulo iuuetur, v. g. conſtante fama priuilegij conceſſi, quod temporis diuturnitate amiſſum ſit, nam fama dat iuſtam cauſam credendi, vt ait Abb. *in cap. de quarta num.* 10. *de præſcript.* tunc enim præſcribens non fundatur in mera poſſeſſione, aut conſuetudine, ſed in titulo, ex quo capax fiat poſſeſſionis, conſuetudinis, ac denique præſcriptionis cum bona fide, ſicut rectè notauit Maſcard. *de probat. concl.* 1371. *n.* 32. vbi ait quòd data in capacitate præſcribentis ſolus curſus temporis nihil poteſt operari, vt reddat capacem eum qui incapax eſt: quare tunc opus eſt, vt allegetur titulus priuilegij, aut exemptionis, & ad probationem talis tituli ſufficiet probare lapſum temporis, cuius initij memoria non extet. Vnde ſequitur confnetudinem quamuis
14 immemorialem, ſi ſola ſit, & nullo titulo, ſeu priuilegio Summi Pont. adiuuetur, non puſſe eccleſiaſticæ iuriſdictioni quidquam derogare, vt per Abb. *in cap. el rici, num* 5. *&* 6. *de indu.* Lup. *de libert. eccleſ. part.* 1. *quæſt.* 6. Anton. Gabr. *commen. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 1. num.* 9. Azot. *inſtit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 13. quæſ.* 8. Mart. *de iuriſd. part. 4. caſu* 63. *&* 64. Tanner. *lib. 2. defenſ. eccleſ. libert. cap.* 16. Thom. del Bene *dict. ſubſect. 4. numer.* 10. *pag.* 42.

15 Ad *num.* 25. Ad illud quòd Summus Pontifex ſcit, & tolerat iſtas, & ſimiles conſuetudines, ac proinde tacitè in illas conſentire videtur; reſpondet Thom. del Bene *d. tract. dubit. 27. ſect. 9. pag.* 325. me citato *in hoc loco*, illas tolerare non tolerantia appprobatiua, ſed tolerantia permiſſiua, ad euitanda ſcilicet maiora incommoda; maximè, quia quotannis in Bulla Cœnæ Domini cum ampliſſimis clauſulis reuocantur omnes conſuetudines, quæ ſunt contra immunitatem eccleſiaſticam, & citat Fagnan. *in reſp. pro cenſur Pauli V. part. 4. fol.* 116. Anton. Boni. *in ſimili aſſumpto part. 4. ad arg.* 11. *&* 12. Colleg. Bononien. *in reſp. pro libert. eccleſ. num.* 57 Franc. Soſa *contra Venetos, fol. mihi* 72. Comitol. *in apologia contra Venetos, cap. 3. num.* 8. Vigian. *in tract. de libert. eccleſ. diſput. 2. concl. 3. & diſp. 3 con l.* 1. Vgolin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini cap. 7 fol.* 193. Ponte *in reſp. pro cenſur. Pauli V. fol.* 11. Ioan Beltran. de Gueuara *in propugn eccleſ. libert. §. 7. num.* 43. Theologi Religionis Seruorum *in defenſ. cenſur. Pauli V. cap 8. num. 19. in fine.* Cochier. *de libert. eccleſ. part. 2. cap. 3. num.* 8. Surd. *conſ.* 301. *num.* 58. Peregr. *de immun. cap. 2. num.* 34. Caſtro Palao *in opere morali tom. 2. diſp. vnic. de immun. Eccleſ. puncto* 12 *num.* 3. Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. cap. 32. num* 11. Duard. *d. lib. 2. can.* 19. *quæſt. 8. num.* 25. Lotter. *de re benef. lib. 3. q.* 33. *num.* 19 Filliuc. *tom. 1. tract.* 16. *cap.* 16. *n.* 256. Acoſta *in Bullam Cruciatæ quæſt.* 79. Bellet. *diſquiſit. clerical. part. 1. tit* 3. §. 3. Baldel. *in diſput. Theolog. tom. 1. lib. 5. diſp.* 39. *num.* 11. Si re vera extant priuilegia (prout illud habere Hiſpaniæ Reges aſſerunt Bañez 2. 2. *q. 67. art. 1. dub. 2. concl.* 1. Ioan. de la Cruz *p. 1. præc. 8. q. 3. art. 1. dub.* 1.) poterit defendi opinio appoſita, quòd ſcilicet per Bullam Cœnæ, quæ quotannis feria quinta Hebdomadæ ſanctæ publicari ſolet, non reuocetur illnd, nec omne aliud priuileginm à Summis Pont. conceſſum, quia lex vniuerſalis poſterior non derogat priuilegio ſpeciali anteriori, ſecundùm Filliuc. *tom. 1. tract.* 16. *cap. 10. num.* 258. & alios, quos refert Thom. del Bene *dub. 27. ſect. 11. num. 3. pag.* 329.

16 Ad *num.* 29. Quòd lex ſiue Conſtitutio ciuilis prohibens alienari bona immobilia in Eccleſias, ſiue perſonas eccleſiaſticas, inualida & illicita ſit, vltra *in collect.* citatos *ſub hoc num.* docent Azeued. *l.* 8. *num. 3. tit.* 18. *lib. 9 Recop.* vbi ex Iaſ. hanc partem dicit

in

in iudicando & conſulendo ſequendam, Schrader. poſt *queſt. ad Iuſtinian. tractae. de rebus* §. 16. *à num.* 87 Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 648. *verſ. denique*. Petra *de poteſt. Princip. cap.* 29. *num* 42 Fulu. Pacian. *conſil.* 164. *num.* 5. *cum ſeqq.* Narbona *l.* 35. *gloſſ.* 2. *num.* 34. *tit.* 1. *lib.* 3. *Recop.* Adam. Concent. *lib.* 6. *politicor, cap* 62. *cum ſeq.* Domin. Taſſon. *in pragm. de Antefacto ver.* 8. *obſer.* 1. Ioan. à Cochier *in vind. libert. eccleſ. part.* 1. *cap.* 11. Marta *de ſucceſſ. legali part.* 3. *q.* 13. *art.* 1. *à n.* 1. Ciarlin. *controu. cap.* 23. *num.* 40. Cyriac. *controuerſ. tom.* 2. *c.* 205 *n.* 157. Baldel. *in Theolog. moral. lib.* 5. *diſp.* 36 *n.* 20. Bonacin. *de cenſur. extra Bullam, diſp.* 2. *q.* 10. *puncto* 4. Araujo *in* 1. 2. *S. Thomæ q.* 91. *diſp.* 3 *ſect.* 5. *diffic.* 14. *verſ. hinc colligo*, Anton. Diana *moral. reſolut. p.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 53. 57. 58 63. & 74. & *p.* 3. *tract.* 1. *reſol.* 13. & *p.* 4. *tract.* 1. *reſol.* 13. 14. 15. & 57. & *p.* 5. *tract.* 1. *reſol.* 3. & 8. Ego ipſe *de Iure eccleſ. uniu. lib.* 2. *cap.* 3. *à num.* 216. latè *in votis deciſiuis Canonic. lib.* 2. *voto* 26 *per tot.* vbi pro hac parte plura adduco fundamenta, & contrariis reſpondeo.

17 Ad *n.* 34. Quòd bona patrimonialia clericorùm gaudent eodem priuilegio, quo gaudent bona Eccleſiarum, & non poſſunt collectari à Principe ſeculari, vltra citatos ſub hoc numero, tenent etiam Bald. *in l. placet, C. de ſacroſ. Eccleſ.* Medina *in Cod. de reſtit. q.* 15. Proſp. de Auguſtino *ad Quarant. in ſum. Bullarij verb. Vectigal*, Leſſi. *de Iuſtitia lib.* 2. *c.* 33. *dubit.* 3. *n.* 19. Suar. *de defenſ. Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib.* 4. *cap.* 14. & 25. Azori. *inſtit. moral. part.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. *queſ.* 7. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tomo* 1. *lib.* 9 *c.* 25. *n.* 377. & 379. Duard. *in Bull. Cœnæ lib.* 2. *can.* 18. *q* 5. *n.* 4. & *q* 6 *num.* 1. Filliucius *in queſt. moral. tom.* 1. *tract* 16. *cap.* 11. *num.* 298. Molin. *de Iuſtit. tom.* 3. *tract.* 3. *diſp.* 671. *n.* 2. Mari. Alter. *de cenſur. tom.* 2. *diſp.* 19. *lib.* 5. *cap.* 6. *dub.* 2. Homobon. *de examine eccleſ. part.* 1. *tractat.* 11. *cap.* 6 *q.* 9. Molfeſ *in ſumma tom.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22. *num.* 166. Caſtr. Pala. *in opere mor. tom.* 2. *tract.* 12. *diſp. unic. puncto* 9. *num.* 2. Squillan. *de priuil. Clericor. cap.* 8. *n.* 34. Marta *de Iuriſd. part.* 4. *caſu* 49. *n.* 9. Paſqualig. *in ſuis deciſion. moral. deciſ.* 128. *num* 4. Guilenzon. *conſ.* 53. Anton de Marinis *quotid. reſol. c.* 37. *num.* 9. Mari. Antonin. *var. reſol. lib.* 1. *reſolut.* 88. *num.* 1. Sanch. *in opuſc. moral. lib.* 7. *cap* 1. *dub.* 36. *in princ.* Ciarlin. *controuerſ. forenſ. cap.* 31. *num* 7. Baldel. *in Theologia morali lib.* 5. *diſp.* 34 *n.* 2 Aloyſ. Ricc. *part.* 2. *deciſ.* 299. *nu.* 3. & *in praxi tom.* 4 *reſol.* 93. *num.* 2. Tamburin. *de iure Abbatum tom.* 1. *diſp.* 15. *q.* 20. *nu.* 3. Caſtill. *tom.* 7. *de tert. cap.* 9. *num.* 18. Probatur hæc pars ex *Auth. item nulla communitas C. de Epiſcop.* & *cleri* & *ex cap. vlt. de vita*, & *honeſt. cleric.* & *cap. non minus*, *de immun. Eccleſ.* & *cap. quamquam*, *de cenſib. lib.* 6. & *Clem. vlt. eod. tit.* Ratio eſt, quia bona in acceſſionem veniunt perſonæ clericales, ſi eius ſunt, vel in acceſſionem Eccleſiæ, ſi Eccleſiæ ſunt, acceſſorium verò ex principali ſuo diiudicandum eſt, *reg. acceſſorium*, *de regul. iur. lib.* 6. cum plenè per me adductis *Axiom.* 4. *num.* 1. Tum etiam, quia bona Eccleſiæ ſui natura temporalia ſunt, & tamen ob id ſolum quòd Eccleſiæ accedunt, priuilegium ſortiuntur, ne veluti temporalia haberi debeant; ergo & bona clerici, quia clerico accedunt. atque hîc bona illatio: nam cùm perſonæ clericorum ab omni iuriſdictione ſeculari immunes fiant, eorundem quoque res eximi ab eadem iuriſdictione debent. Tum etiam, quia ex Panorm. *hîc num.* 3. bona clericorum patrimonialia obligantur Eccleſiæ, ſi ea quæ beneficiaria ſunt, clericus malè tractet, diſſipet, deperdat, ne ſecus ac bona mariti tacitè obligentur pro dote vxori ſuæ, *l. vlt. C. de pact. conuent.* Tum denique, quia clericus non ſortitur forum laici Principis in patrimonialibus, *cap. ſi clericus laicum*, *de foro comp.* ergo nec ſtatutis ligari poteſt, cùm idem valeant, ſeu à pari procedant (vt loquuntur,) ſtatutis ligari & forum ſortiri, gloſ. *in l.* 2. *ff. de eo quod certo loco*, & *in cap. quod clericis. de foro comp.* plures per me citati *Axiom.* 174. *num.* 26. Contrarium verò, immo patrimonialia clericorum bona eodem iure non cenſeri, quo & bona eccleſiaſtica, nec ad eas patrimoniales clericorum res pertinere eccleſiaſticorum bonorum priuilegia, niſi in caſibus à iure expreſſis, ſuſtinent *gloſ. margin. verb. res ipſarum, in cap. quamquam, de cenſib. in* 6. Butr. *in cap. ſi diligenti num.* 18. *de præſcript.* Abb. *in præſenti num.* 3. & *in c. vlt. n.* 11. *de vita*, & *honeſt. cleric.* Felin. etiam *bis n.* 7. & 8. & Deci. *n.* 18. Balb. *de præſcript. part.* 5. *q.* 5. *num.* 2. Viuian. *commun. opin. lib.* 3. *verb. clericus in bonis*, Cou. *var. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 2. Gutier. *de gabell. q.* 88. *num.* 10. latè, & neruosè Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium*, & *anniuerſariarum Iuris diſput. cent.* 3. *cap.* 241. *cum duobus ſeqq.* Ioan. Driedon *de libert. Chriſt. lib.* 2. *cap.* 3. Et mouentur, quia huiuſmodi patrimonialia clericorum bona ſunt purè temporalia, nec reſpectum habent ad clericum vt clericum, ſed ad clericum vt ciuem, ſeu finem ſpectes, ſeu modum, nam hæc omnia temporalia ſunt: cùm enim bona Eccleſiæ decimas non ſoluant, *c. nouum genus*, *de decim.* creditu tamen eſt bona patrimonij huiuſmodi decimis ſubiacere. vt dixi *de officio Epiſcop. p.* 2. *alleg.* 19. *n.* 92. Cumque alienari bona Eccleſiæ non poſſint, attamen bona patrimo-

monij etiam titularis, alienabilia olim erant, *gloſ. vlt. in cap. tuu, de prabead.* douec prohibita omnis alienatio fuit, per Concil. Trid. *ſeſſ. 21. de reform. cap. 2.* Item prætextu læſionis non petit clericus in bonis patrimonialibus ſe reſtitui, vt in bonis Eccleſiæ, & de eiſdem compromittit in laicum, quod non poteſt de eccleſiaſticis bonis, *cap. contingit. de arbitr.*

18 Sed hæ contrariæ opiniones fœdere diſtinctionis componi poſſunt, vt ſcilicet prima quæ habet bona patrimonialia clericorum gaudere eodem priuilegio exemptionis, quo gaudent bona Eccleſiarum, procedat in bonis patrimonialibus, ad quorum titulum clerici ordinati ſunt, & interim quòd non extinguitur titulus per adeptionē beneficij eccleſiaſtici. Secunda verò contraria, vt locum habeat in aliis bonis patrimonialibus, quæ titulo aliquo temporali, v.g. hæreditate, legato, donatione, emptione, arte, vel alio ſimili ab eccleſiaſticis acquiſita ſunt. Ita Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 18. *num.* 72. Azeucd. *l. 1. n. 9. tit. 4. lib. 1. Recop.* Bobadil. *in ſua poletica lib. 2. cap.* 18. *num. 60. lit. F.* Cened. *pract. lib. 1. q. 11. num* 10. Ciarlin. *controuerſ. forenſ cap. 22. num.* 48. Marcel. Vulpe *in ſua praxi iudic. eccleſ. cap.* 17. *num.* 24. Ego ipſe *d. p. 2. alleg. 19. n. 91.*

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam.*

2 *Contumaciæ pœnam euitat qui ob paupertatem comparere abſque dedecore in iudicio nequit.*

3 *Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur.*

4 *Contumacia lato modo per ſe delictum dicitur.*

Cap. Ex litteris. XI.

1 AD *n.* 8. Notatur hic tex. ad hoc quòd ob contumaciam excommunicationis ſententia ferri poteſt, vt per gloſ. per tex. *ibi in cap. ex parte 23. de verbor. ſignif. & in cap. 2. de procurat. & in cap. 1. de dolo & contum. lib. 6.* Simanch. *de Cathol. inſtitut. capit. 14. de contumac.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 10. in indic. num. 11. cum ſeqq.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 2. n. 29* Ludou. Montalu. *de reprobat. ſeatent. Pilati, art. 3. n. 25.* Suar. de Paz *in pract. tom. 2. p. 1. cap. 3. num. 5. verſ. alia pœna eſt*, Farin. *in praxi crimin. q. 18. num. 39. verſ. ſi iudex eccleſiaſticus.*

2 Ad *n.* 11. Vnde ad iudicium venire iuſſus ſi abſque dedecore ob paupertatem comparere nequeat, nec compareat, contumaciæ pœnam euitat, *Auth. de hæred. & falcid. §. hic nobis*, Cornel. Benincaſ. *d. ſpec. 10. in indic. num. 23. cum ſeqq.* Marant. *d. part. 6. verb. contumacia num. 5.* Sebaſt. Medices *de caſibus fortuitis part. 2. q. 4. n. 12.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 48. num. 6.* Maurit. Apicella *alleg. 6. n.* 18. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 142. n. 2.*

Ad *num.* 12. ibi, quia contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. Præter citatos *in collect.* adde hanc concluſionem probantes Octauian. Cacheran. *Pedem. deciſ. 3. numer. 2. & 4.* Cornel. Benincaſ. *d. ſpec. 10. in indic. num. 22.* Anton. Grauat. *ad Veſtr. in pract. Romanæ Curiæ lib. 4. cap. 4. numer. 17.* Suar. de Paz *d. p. 1 tom. 2. cap. 3. numer. 6. cum ſeqq.* Franc. Milanen. *deciſ. 21. numer. 23. lib. 1* Azcucd. *l. 1. n. 52. & 53. tit. 4. lib 4. Recop.* Camill Borrel *in ſumma deciſ p. 1. tit. 46. num. 170.* Petr. Pechi. *de iure ſiſtendi cap. 38. num. 5.* 3

Ad *num.* 13 *in fine* Quòd contumacia lato modo ſumpta per ſe delictum dicatur, vltra citatos vide Roland. à Valle *conſ 45. n. 165. cum ſeqq lib. 1. & conſ 47. numer. 2. cum ſeqq. lib 2.* Andr. Gail. *de pace publica lib. 2. c. 5. n. 8.* Menoch. *de arbitrar. caſu* 153. *lib. 2.* Marc. Anton. Eugen *conſ. 31 n. 1. cum ſeqq tom. 1.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 18 n. 26. cum ſeqq.* Camill. Borrel. *d. tit. 46. n. 44 cum ſeqq.* 4

De Reſcriptis.

Titvlvs. III.

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum commiſſionis, in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur, per illam clauſ.* Appellatione remota, *validum eſt.*

2 *Per clauſ* Appellatione remota, *non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur, cùm poſſit ad eum recurri per viam querelæ, aut reſtitutionis.*

3 *Non obſtante clauſ.* appellatione remota *poterit victus vti remedio appellationis quoad effectum dumtaxat deuolutium.*

4 Text. in præſenti *intelligitur.*

5 *Appellandi facultas Iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur.*

6 *Intellectus varij referuntur ad hunc text.* & n. 7. *verior proponitur.*

8 *Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcripto generali ſecundùm Ius commune obtento.*

9 Cap. ex parte 18. de officio deleg. & c.

ex

ex ſua 9.de filiis presby. *interpretantur.*

10 *Diſpoſitiones oppoſita & repugnantes per modum poßibilem ad concordiam ſunt reducenda.*

11 *Reſcriptum ſpeciale derogat generali, quando ſpeciale non fecit mentionem de generali antecedente.*

12 Cap. cæterùm 3. hoc tit. *interpretatur.*

Cap. Sicut. I.

POST *num.* 2. Probat hic text. va-
1 lere reſcriptum cõmiſſionis, in
quo iuſta de cauſa appellatio re-
mouetur per illã clauſ. *Appella-
tione remota:* in eo autem conſiſtit iuſta cauſa
reſcripti appellatione remota conceſſi, quòd
per illud Pontifex ante latam ſententiam cõ-
mittit litem prima, & vnica ſententia dumta-
xat terminandam, per quam commiſſionem
nec tollitur defenſio, nec læduntur litigantes:
nam cùm hoc reſcriptũ ſit litigantibus com-
mune, *c.2 de mutuis petit.* poteſt remotio ap-
pellationis tam reo, quàm actori vtilis eſſe,
cùm poſſibile ſit quòd tàm pro vno, quàm
pro altero feratur ſententia, & licèt victus
amittat beneficium appellandi, hoc detrimẽ-
tum non eſt conſiderabile, arg. *l. de fideicom-
miſſo. C. de tranſact.* maximè cùm potuerit in
litis progreſſu ſuam defẽſionem proponere,
quam illi Pontifex, vel Princeps non magis
aufert hoc reſcripto, quàm ſi lege generali
ſanciret nec eſſent plures inſtantiæ, vel vnius
cauſæ multiplices & geminatæ ſententiæ,
quod vtique facere poteſt. Ita ſubtiliter ob-
2 ſeruant Hieron. Gig. *in addit. ad Dec. in rub.
de appellat. n. 30. lit. A.* Menchaq *lib. 4. vſufreq.
c. 1. n. 5.* Accedit quòd per clauſulam *Appella-
tione remota,* non omnino ad ſuperiorem adi-
tus intercluditur, poteſt enim ad eum recur-
rere per viam querelæ. *c. 1. de offic. legati, c. cõ-
certationi, de appell. lib. 6.* Vel per viam ſuppli-
cationis, vt *in l. 1. C. de ſentent. Præf. Prat. l. 1. &
2. tit. 19. lib. 4. Recopil.* vel per viam reſtitutio-
nis, vt docet gloſ. *verb. retractari, in c. Apoſtoli-
ca 35. q. 9.* Cou. *pract. c. 23. n. 7.* vel per alia re-
3 media, quæ tradit Suar. de Paz *in pract. tom. 2.
c. 1. quinta p. à n. 1.* Imò non obſtante prædicta
clauſula poterit victus vti remedio appella-
tionis, ſcilicet quoad effectum dumtaxat de-
uolutiuum, text. ita intelligendus *in c. paſtora-
lis 53. in fine princip. de appellat.* ibi per ſupe-
riorem poterit emendari, ſcilicet interpoſita
appellatione, vt interpretatur ibi Imola, Frã-
ch. & Præpoſ. *in c. paſtoralis 28. § præterea, de
4 offic. deleg.* Nec contrarium probat tex. *in præ-
ſenti,* in illis verbis ibi, *eius appellatio non de-
bet admitti,* quia reſpondetur intelligenda
eſſe reſpectu effectus ſuſpenſiui, quaſi dicat
quòd non debet admitti appellatio per Iu-
dicẽ à quo, quoniã appellatio nõ habet effe-
ctũ ſuſpẽſiuũ quãdo cõmittitur cauſa appel-
latione remota, & ſic tex. in præſẽti nõ negat
quin appellatio admittenda per ſuperiorem
quoad effectum deuolutiuum ita Lancel. *de
attent. p. c. 12. limit. 8. n. 2.* Scacc. *de appellat. q.
16. limit. 1. num. 22.*

In tex. ibi, *Et litteris Apoſt. altera pars mu- 5
nita, quibus ei generaliter eſt indultum, vt libe-
rè ſibi liceat appellare.* Ex his verbis cõſtat al-
terũ ex litigãtibus indultũ generale à Roma-
no Põt. impetraſſe, vt liberè ſibi appellare li-
ceret, quod ex eo ſummè difficile videtur, quia
appellãdi facultas iure cõmuni conceſſa eſt
vnicuique dum offenditur, & opprimitur. *l.
Imperator 25. ff. de appellat. l. minimè 12. l. liti-
gatoribus 14. l. & in minoribus 20. l. ſi quis 30.
C. eod. tit. c. quoties, c. ad Romanã, c. non ita 2. q. 6.
c. 11. & 12. de apellat.* Sed quod Iure communi
competit, fruſtrà precibus impetratur, *l. vnic.
C. de theſaur. lib. 10. l. verba 12. ff. de cõdit. inſt. c.
in his, de priuil.* ergo fruſtrà hic priuilegium
liberè appellandi fuit impetratum.

Cui difficultati tripliciter reſpondet gloſ. 6
hic *verb. liberè,* & primò quòd priuilegium
de quo in præſenti, operatur vt pars cui cõ-
ceditur, poſſet interponere appellationem in
caſibus à Iure prohibitis, de quibus *in l. 1. &
2. & per tot. C. quorũ appellat.* Secundò quòd
hæc indulgẽtia huius textus procedit in per-
ſona, quæ propter ſuum delictum prohibita
fuerat appellare, & ideo altera pars hoc pri-
uilegium liberè appellãdi impetrauit, vt re-
ſtitueretur ad Ius commune, ſequuntur hic
Bald. *n. 5.* Bellam. *ex n. 1.* Mantua *n. 13.* & Ripa
n. 33. Tertiò quòd indultum hic fuit impe-
tratũ, vt faciliùs appellare liceret; ſolet enim
plus teneri, & diligẽtiùs attẽdi quod in ſpe-
cie mandatur. *c. quamquã 23. diſt. c. etſi Chri-
ſtus, de Iureiur.* & cum hoc intellectu videtur
remanere. Alij exiſtimarunt in ſpecie huius
text. præceſſiſſe reſcriptum ſpeciale cum
clauſ. *Appellatione remota,* & poſtea ab altera
parte impetratum fuiſſe indultum generale
liberè appellandi, quo ſe defẽderet aduersùs
clauſulam prioris reſcripti, quo credebat ſe
conueniẽdum, & ita non fuiſſet eluſoria ſe-
cũda impetratio ſi de prima mentionẽ feciſ-
ſet; quę interpretatio fuit Beroi *hic n. 38.* quẽ
ſequitur Cened. *ad Decret. Collect. 128 num. 3.*

His & aliis intelligendi modis reiectis pro 7
tantæ difficultatis enodatione dicendum ar-
bitror generale reſcriptum liberè appellan-
di, de quo hic, prius emanaſſe, & per illud
parti impetranti dumtaxat indulgere ius ap-
pellandi in caſibus à Iure permiſſis, & hoc
quidẽ non fruſtrà; nam illa pars timebat fu-
tura Iudicis grauamina, à quo plures mole-

ſtias reportauerat, & ideo vt ſe ab immi-
nentibus illis periculis defenderet, & ad-
uersùs Iudicem ſe muniret, prædictum re-
ſcriptum i npetrauit, cuius litteris Pontifex
eundem impetrantem ſub protectione Se-
dis Apoſt. recipiebat, & eidem liberam &
generalem appellandi facultatem indulge-
bat, & ſimul præcipiebat, vt Iudex tales à
Iure permiſſas appellationes admitteret ſi-
ne aliquo grauamine, vel contradictione,
quæ interpretatio non eſt aliena à dicto ter-
tio gloſſæ intellectu, quem ſecuuntur Innoc.
& Card. *n.* 1. Anch. *n.* 3 Abb *n.* 7. Sicul. *n.* 23.
& Rip. *n.* 35.

8 Ad *n* 3. Ex hoc textu deſumitur conclu-
ſio quòd priori reſcripto generali ſecundùm
Ius commune obtẽto derogat poſterius ſpe-
ciale mãdatum ſeu reſcriptum, quã etiã fir-
mant text. *in cap. paſtoralis* 14 § *quoniam, verſ.
nos igitur, & in cap. Abbatem* 40. iuncta gloſ.
verb per litteras, inf. hoc eod tit. c. 2. *de officio le-
gati, c dudum* 14. *verſ nos igitur, c. quamuis* 38.
in vtroque reſponſo, de præbend. lib. 6. & facit
reg. generi 38 *de regul Iuris, eod. lib.* cũ cõcord.
Sed valde obſtat quòd in materia reſcri-
9 ptorum, & cõcurſu litterarum Apoſt. illud.
reperitur ſtatutum, vt prioribus generalibus
nõ derogẽt poſteriores ſpeciales litteræ, tex.
in c ex parte 12. *de officio deleg.* vbi prius gene-
rale reſcriptum ad beneficia obtinẽda, dero-
gat poſteriori ſpeciali de quodã obtinendo,
tex. *in c. ex tua* 9. *de filiis presbyt.* vbi prioribus
generalibus litteris de diſpenſando, & con-
ferendis beneficiis non derogat poſterius
reſcriptum. & cõtrarium priori Pro quorum
Iurium, & aliorum conciliatione. oportet
animaduertere genus, & ſpeciem interdum
conuenire, quando ſcilicet vtrumque ob-
ſeruari & ſtare poteſt, prout contingit quã-
do ſpecies ineſt generi, ſub quo cõtinetur, *l.
ſemper ff de regul Iuris*, vel quando ad vnum
& eundem effectum exprimantur, vt *in l.
quæſitum* 12 §. *vlt ff de fundo inſtr. & in l. lega-
ta, in princ. ff. de ſuppell. leg.* interdum verò pu-
gnare & opponi, veluti quando genus &
ſpecies obſeruari & verificari ſimul ne-
queunt, vt in ſpecie noſtri text. *& d. c. paſtora-
lis* 14. §. *quoniam hoc tit & c. dudum* 14. *& c.
quamuis* 38 *de præb. in* 6. Euerar. *in loc s lega-
lib loco* 7. *n.* 3 Ratio autem colligitur ex hoc
text. nempe quoniam generi per ſpeciẽ de-
rogatur, id eſt, quoniam ſpecies à genere de-
trahitur manente reliquo; id enim ſignifi-
cat verbũ *derogari, derogatur* 102. *ff de regul.
Iuris*; ſi enim duę reperiantur ſimul cõtrariæ
diſpoſitiones, quarum vna generalis ſit, al-
tera ſpecialis, tunc ad vitandam animi muta-
tionem, & ne inueniatur contrarietas, vtram-
que ſimul valere ius noſtrum ſtatuit, ſpecia-
lẽ ſcilicet in illa dumtaxat cauſa, generalem
verò in cæteris omnibus, illa excepta: nam
diſpoſitiones oppoſitas & repugnantes per 10
modum poſſibilem ad concordiam reducere
debemus, ſalua, quatenus fieri poſſit, vtriuſ-
que natura, & proprietate, & cum minima
vtriuſque læſione, *c. cùm tu* 16. *de teſtib. c peri-
culoſè, de Pœnit diſt.* 1. *cap. cùm expediat.* 21. *de
elect. lib.* 6 cum aliis, quæ in hanc rem refert
Maſcard. *de probat. concl.* 1367. *n.* 10. Farin. *in
praxi crimin. p.* 2. *q.* 56. *per tot.* Molin. *de pri-
mog lib* 1. *c.* 14. *n* 20. Menoch *de præſumpt. lib.
5. præſ.* 23. *n.* 9. Et ſic dicendum ex prædicta
ratione hunc text. intelligendum, itaut ſpe-
ciale reſcriptum in illa dumtaxat ſpeciali
cauſa appellationem remoueat, in cæteris
verò cauſis generale reſcriptum ſuam obti-
neat firmitatem, tribuatque facultatem li-
berè appellandi. Et procedit ac locum ha-
bet hic tex. non ſolùm in caſu, quo loquitur,
nempe quando diſpoſitio ſpecialis poſt ge-
neralem ſequitur, ſed etiam quando præce-
dit, nam in hoc caſu etiam viget ratio deci-
dendi proximè adducta, & generalia verba
huius textus in fine, *& d. reg. generi, & l. in to-
to, ff. de regul. Iuris*, cum ſimilibus, quæ non di-
ſtinguunt inter generalem diſpoſitionem
cedentem, & ſubſequentem, & probat text.
in l. ſeruo 15. *ff. de pecul. legato. l. vxorem* 41.
§ *feliciſſimo ff de legat.* 3. *l. ſanctio legum ff de
pœn.* docent *gloſ. fin. in princ. in hoc text.* Pa-
norm. *n.* 14. plures per Gonzal. *ad reg.* 8. *Can-
cel. gloſ.* 5. §. 3. *n.* 66.

Ex qua decidendi ratione infertur re- 11
ſcriptum ſpeciale derogare generali, quam-
uis ſpecialem fecerit mentionem de gene-
rali antecedenti: quia cùm hæc derogatio ſit
inducta ex Iuris cenſura pro concordandis
generali & ſpeciali diſpoſitionibus, & pro
interpretanda diſponentis voluntate, ideo
etiamſi ſpecialis non faciat mentionem de
generali diſpoſitione, nihilominus procedit
reg. generi per ſpeciem, ad quod probandum
eſt tex. hic notabilis, in quo generale re-
ſcriptum liberè appellandi prius fuit impe-
tratum, vt ex veriori interpretatione eui-
denter conſtat, & tamen illi fuit derogatum
per ſpeciale nullam de illa mentionem fa-
ciens, tex. expreſſus *in cap. quamuis* 38. *de præ-
bend. lib.* 6. in illis verbis. *Nam primæ generali
gratiæ ſibi factæ derogat poſterior ſpecialis, licèt
de illa non fecerit mentionem, cap. dudum* §. *nos
igitur, eod. tit. & lib.* ibi, *quamquam de gratia in
derogante ſpecialis mentio non fiat.* Probat etiã
text. *in d. c. paſtoralis* §. *quoniam.* Ita gloſ. *fin.
in princ. in præſenti*, Abb *n.* 16. Felin. *n.* 11. &
Butr. *n.* 26 *&* 27. Non obſtat text. *in c cæterùm*
3. *hoc tit.* vbi Põtifex ſtatuit quòd reſcriptum
poſterius de priori non faciens mentionem, 12
cenſetur

cenſetur ſubreptitium, & firmitatis robur non obtinet, quia procedit quando vtrumque reſcriptum aut generale eſt, aut ſpeciale, quo caſu primum præfertur ſecundo, niſi in eo de primo fiat mentio, vel niſi ille, qui primum impetrauit reſcriptum, eo doloſè & fraudulenter vſus fuerit, ita intelligendi ſunt text. *in cap. ſi autem 9. & in capit. plerumque 23. inf. hoc tit.* At verò textus in præſenti procedit quando vnum reſcriptum generale eſt, & alterum ſpeciale, quo caſu generali derogat ſpeciale, & natura ſua & Iuris interpretatione, & ideo neceſſe non eſt, quòd generalis mentionem faciat. Ita Abb. *num.* 14 Bellam. *numer.* 5. & Mantu *num.* 19. *in præſenti.*

SVMMARIVM.

1 *Subditi in executione mandatorum poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dubitent de voluntate Principis.*

2 *Scandalum & malum quod timetur euenturum, ſi exequatur Superioris mandatum, debet eſſe probabile & notabile.*

Cap. Si quando. V.

1 Ad *n.* 1. Quòd poterunt ſubditi, & vaſalli ex cauſa ſuperſedere in executione mandatorum, & interim Principi reſcribere, vt re maturiùs cõſiderata videat, vtrùm non obſtante ſcandalo, aut aliis malis imminentibus, adhuc litteræ exequendæ ſint, necne, vt præter *in collect.* citatos reſoluunt Greg. Lop. *l.* 20. *cum ſeq. tit.* 18. *part.* 3. Palat Rub. *de benef. in Curia vacant.* §. 4. *cum ſeqq.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1. *tract. de reſcript. art.* 1. *gloſ.* 1. *cum ſeqq.* latè & eleganter Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 5. *per tot.* vbi *num.* 15. ex eo probati inſinuat, quia in tali caſu certum eſt dubios eſſe ſubditos, & dubitare debere de Superioris voluntate, etiamſi ſit ſupremus Princeps: vnde fit, vt debeant interim in mandati executione ſuperſedere, ne contingat quòd imprudenter, & non ita maturo conſilio faciãt contra ipſiuſmet Principis voluntatem: quòd verò dubitent, vel dubitare debeant de volũtate Principis, conſtat ex eo, quia in hypotheſi propoſita timebatur ſcandalum, vel malum aliquod notabile, & ex conſequenti fieri non poteſt moraliter quòd ſubditi dubij & ancipites non ſint, vel eſſe debeant de mente legiſlatoris; potuerunt ergo & debebant ita dubitantes rem omnem narrare & exponere Superiori indiſcretè, ne ſine prudentia contra ipſiuſmet Principis voluntatẽ aliquid faciant, & *n.* 16. declarat ſcandalum, ſiue malum quod timetur debere eſſe notabile ſimul, & probabile, & quòd primo aſpectu ſic appareat, & *n.* 18. id non ſolùm procedere ait, quando timetur ſcandalum, ſed etiam ſi aliud quodcunque malum notabilis præiudicij poſſit probabiliter timeri.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius tex. narratur.*

2 *Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur.*

3 *Notorium indiget declaratione Iudicis.*

Cap. Ex parte. XII.

Poſt *n.* 1. Præſentauerat Clericus reſcriptum à Pontifice obtentum, quo continebatur, vt abſque vlla cauſæ cognitione beneficium quoddam ſibi redderetur, reſcriptum hoc Pontifex falſum credidit, nec tamen abſtulit iuriſdictionem ſcripto Iudici, quin ei iuſſit litteras vt inſpiceret, beneficium non reſtitueret, ſed pro aduerſario cauſam diceret, atque impoſterum clericum ad ſe mitteret puniendum, quæ deciſio videtur dubia; & primò contra illam obſtat quod reſoluunt Ioan Andr. Compoſtel. & Butr. quos refert & ſequitur Abb. *in cap. ſuper litteris n.* 11. *inf. hoc tit.* videlicet, ſi vera falſitas obiiciatur offerenti reſcriptum, videlicet non emanaſſe litteras è Curia Principis, non cenſeri datum per eas litteras Iudicem de ſua iuriſdictione rectè æſtimaturum. Secundò ſimiliter obſtat quòd dato quòd reſcriptum eſſet falſum, fabricator illius non potuit dare iuriſdictionem iam in principali ipſa re, quàm etiam in incidenti, arg. *l. priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic.* 1

Sed hæc non obſtant: nam ad primum reſpondetur ex doctrina Bart. *in l.* 2. *num.* 3. *C. ſi contra ius*, procedere ſi falſitas notoria ſit, nam ſi latens, vel dubia, inquit, poterit tunc ſcriptus Iudex de falſitate iudicare, arg. *l. Barbarius ff. de offic. Prætor. & l ſi arbiter. C. de ſent.* Ad ſecundum reſpondetur iuriſdictionem non obuenire Iudici ab impoſtura iſta, ſed à lege, quæ reſcriptum præſumit verum, donec falſitas oſtendatur, idque puto eſſe quod voluit Bart. *citato loco*, Iudicem in poſſeſſione eſſe ſuæ iuriſdictionis quouſque dubia, aut latens impoſtura eſt. Ita Læli. Mancin. *diſquiſit. gentil. & annuntiſatarum Iuris diſputat. cent.* 3. *cap.* 271. addens idem eſſe, licèt impoſtura manifeſta ſit, poſſe tamen ſcriptum Iudicem in ea procedere cum notoria cauſæ ſalũm decla- 2

ratione indigeat iudicantis, poſtquam verò emanauerit declaratio á Iudice, tunc ſi quid actum fuerit ante obiectum erimen falſitatis, irritam fieri, *cap. ſua, de officio vicar.* iuncta *l. li-ces C, de procurat.*

SVMMARIVM.

1 *Doloſæ obreptionis cognitio penes quem.*
2 *Subreptio eſt opponenda, probandaque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex.*
3 *Obreptio nocet ipſo iure in reſcriptis ad beneficia, & in reſcriptis ad lites ope exceptionis.*
4 *Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione, ſiue obreptione.*
5 L. 2. C. ſi contra Ius, *intelligitur, & concordatur cum hoc text.*
6 *Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an t[illegible]m irritet reſcriptum?*
7 L. magis puto. §. pen. ff. de rebus eorum, *intelligitur.*

Cap. Super litteris. XX.

1 AD *num. 6. cum ſeqq.* Innocentius in præſenti ſtatuit ex reſcripto doloſè obtento eum, cui mandata iuriſdictio ſit, cognoſcere de precibus poſſe, veræ ne illæ fuerint: qui ſi recipere probationes debet obreptionis doloſæ, vtique Iudex eſt, *cap. ex litteris, de probat. l. quingenta ff. eod.* quod eſt contra ipſius Pontificis deciſionem, quæ habet doloſum precatorem, in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex obtentis commodum conſequi poſſe; penituſque impetratis carere debet ille, qui mendax precator acceſſerit, *l. ſi quis obrepſerit*, ibi, *nihil agit ff. ad leg. Cornel. de falſ. etſi legibus C. ſi contra ius.* Sed pro concordia & vera reſolutione illud pro certo habendum, ſubreptionem
2 eſſe opponendam, probandamque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex, tex. *in præſenti, & in l. 2. C. ſi contra ius, & in l. magis puto. §. pen. ff. de reb. eorum.* hucuſque igitur Iudicem eſſe eum, cui mandata iuriſdictio fuerit: poſtquam verò allegata fuit, & probata litterarum fraus, & Iudex pro ſubreptione ſententiam dixit, tunc dubitari poteſt, an ope exceptionis illius eliſum reſcriptum fuerit, vel potiùs reddatur retrò nullum? Communis penes Abb. *in c. cæterùm, num. 3. hoc tit.* & Bero. *hic in 1. lect. num. 25.*
3 *& in 2. lect. num. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 8. diſput. 21. num. 75.* diſtingui inter reſcripta quæ ſunt ad beneficia, & quæ ad lites, vt illis obreptio noceat ipſo iure, his ope exceptionis. Sed cum Bero. nouiſſimè Læl. Manein. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. Iuris diſput. cent. 3. cap. 262.* exiſtimat nulla habita diſtinctione reſcriptum fieri retro nullum.

Innocentius item *in hoc cap.* diſtinctionem 4
inter eos habet, qui doloſè & malitioſè litteras extorquent Pontificias, & eos, qui per ignorantiam, vel ſimplicitatem; vt primi nullum omnino commodum ex obtentis litteris valeant reportare; ſecundi verò emolumentum aliquod ex litteris conſequantur, niſi eiuſmodi ſit expreſſa per eos falſitas, aut ſuppreſſa veritas, vt ſi ſciuiſſet eam Pontifex, non reſcripſiſſet: eſt itaque concluſio, Ex fraudulenta ſubreptione, ſiue obreptione integrum reſcriptum vitiari. Sed obſtat maximè *d. l. 2. C. ſi contra ius*, quæ loquitur de eo, qui falſum exprimit, ibi, *ſiue in Iuris narratione mendacium repetitur, ſiue in facti*, aut qui verum ſupprimit, vt ibi, *ſiue in tacendi fraude*; & vtrobique per dolum & fraudem, cùm qui falſum exprimit, mendax appelletur, & qui verum tacet, fraudoloſus: & tamen probat reſcriptum impetratum expreſſa falſitate, vel ſuppreſſa veritate per fraudem valere ad effectum vt Iudex in eo delegatus, ſecundùm Iuris ordinem, licèt non ſecundùm formam ſpecialem ipſius procedere poſſit: vt patet ibi, *Iudex datus debet pro tenore veritatis ferre ſententiam de cauſa, & non pro affirmatione ſupplicantis*, hoc eſt, cognita veritate ſubreptionis ſententiam ferre vt iuris e[illegible] debet, reiecta fraude ſupplicantis: ſic Iudex datus remanet Iudex meritorum, adeóque ſubreptio quantumuis doloſa, nequaquam impedit ne poſſit Iudex in cauſa procedere.

De quorum Iurium conciliatione egilatè *in collect. ad d. l. 2.* & *ibi* citatis addo nouiſſi- 5
mè Læli. Manein. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. capit. 254.* qui nouè textum in præſenti concordat cum *d. l. 2.* dicens in ea haberi ſi exceptio doloſæ ſubreptionis, vel obreptionis, fuerit oppoſita, Iudicem datum cognoſcere debere pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, debere videlicet non in cauſa procedere ſecundùm id, quod affirmatum à ſupplicante eſt, ſed ita procedere vt requirat, an ſubreptio vera ſit, vel non, quo facto, inquit lex, ſecundùm hoc de cauſa conuenit ferre ſententiam. Quam verò ſententiam? fortè de cauſa principali? certè non, quia dum *in d. l. 2.* dicitur ſententiam ferri non debere ſecundùm id, quod precator attulerit, ſatis excluditur cauſa principalis, quis enim dubitare vſquam potuit in meritis cauſæ non eſſe iudicandum pro eo quod fuerit in precibus

affirmatum

affirmatum? debet itaque Iudex de ſubre-
ptione cognoſcere, eaque demum cognita
ac reperta, per ſuam ſententiam reiicere
ſupplicantem

Idem Innocentius III. *in hoc tex.* expo-
6 ſuit ex parte excuſaturam ſimplicitatem,
vel ignorantiam, niſi ſubreptio talis ſit, vt
retrahere omnino potuerit mentem Prin-
cipis, aut valde remorari, quod tunc æſti-
mant poſſe contingere cùm finalem cauſam
reſpicit totius reſcripti. Non obſtat genera-
lis illa reg. quòd mendax peccator impe-
tratis carere debet, *capit. ſedes, hoc tit. & l. etſi le-
gibus, C. ſi contra ius*, qui non ſolùm talis di-
citur in Iure qui propoſitio talis eſt, ſed &
qui re ipſa, vtpote ex ſimplicitate, vel igno-
rantia, ſicut datur dolus ex propoſito, & do-
lus in re, *l. ſi quis cùm aliter ff. de verb. obligat.*
quia reſpondetur ad eos pertinere Iuris re-
gulã, qui propoſito, & deſtinatione mẽdaces
ſunt, non qui re ipſa dolum faciunt, neque
aliud volunt *d. c. ſedes*, ibi, *quia fraus & dolus*,
&c. nec *d. l. etſi legibus*, ibi, *Et ſi nimia mentien-
tis inueniatur improbitas*, &c.

Nec obſtat *l. magis puto. §. pen. ff. de rebus
7 eorum*, In qua deciſum eſt ne diſtrabantur
pupilli bona, niſi æs alienum vrgeat præ-
graue, & Prætor cauſa cognita decretum
ſuum interponat, quo præmiſſo ſic habet
Iureconſ. *Manet actio pupillo, ſi poſtea poterit
probari obreptum eſſe Prætori*; cùm ergo non
diſtinguat obreptum, nec dolo fuerit, vel
ſimplicitate, nemo ſic diſtinguere auſus eſt:
reſpondetur enim reiecta illorum ſolutio-
ne qui ſingularitatem aliquam in pupillari
cauſa quæritant, qua difficultati occurrant;
& illorum, qui decretum Prætoris plus lit-
teris iis comparandum putant, quæ gratiæ
dicuntur, quàm quæ Iuſtitiæ, & cæterorum,
qui maioris præiudicium decretum iſtius-
modi volunt eſſe, quàm reſcriptum, verius
eſſe fuiſſe illic obreptum in cauſa finali to-
tius decreti, quod vbi fit: iam prorſus defi-
cit mens concedentis, vti voluit & Ponti-
fex in præſenti ſic Ius Ciuile interpretatus,
& rei veritatem: nec dubium cùm narra-
tum ibi Prætori fuerit vrgere æs alienum,
quòd ex integro cauſa extitit prætoriæ con-
ceſſionis. Ita Læl. Mancin *d. cent. 3. c. 265.*

Vtrùm ſubreptio in cauſis beneficialibus,
8 quæ partem aliquam gratiæ tenuit, vitiare to-
tam poſſit, ſi purè ab ignorantia proceſſerit,
aut ſimplicitate ſupplicantis? vide eundem
Læli. Mancin *d. cent. 3. c. 268.*

An ſi impetrauerit quis Theſaurariam,
9 & per ignorantiam, vel ſimplicitatem di-
xerit eſſe dignitatem, & deinceps cõpertum
fuerit non dignitatem quidem eſſe, ſed offi-
cium, talis eſſe videatur expreſſio falſi, vt reſ-
criptum corruat quaſi vitioſum? Vide eun-
dem Læli. Mancin. *d. cent. 3 c. 269.*

An obreptio à ſubreptione differat, con- 10
trouerſum eſt, confunduntur quandoque
hæ voces *in l. 1. C. ſi nupt. ex reſcr. pet.* Nec iu-
uat euaſio Petri Greg. *in enarrat. ad hunc
text. lib. 1. c. 49. num. 1.* qui ingenioſè mixtum
quoddam facit obreptionis, & ſubreptionis
in eo, qui malitioſè id, quod verum eſt, ce-
lat occaſione mentiendi, vt velit videri ſe
verum dixiſſe. Penes Grãmaticos autẽ ſub-
reptionis, & obreptionis diſcrimen nullum
eſt: inualuit tamen ea opinio, vt qui falſum
exprimit, ſubrepere dicatur; obrepere autem,
qui verum ſupprimit, vt tenẽt citati per me
in Collect. Sed contra eos inſurgit Læli Mã-
cin. *diſquiſit. genial. cent. 1. c. 79. n. 3. pag.* 215.
dicens quòd vnde id probent neque refe-
runt, neque habent fortaſſe, & quod legitur
in d. l. 1. magis contrarium eſt, & tam ſubre-
pere eum dicit, quàm obrepere, qui Princi-
pem adierit fallaciter, ſeu veritatem mini-
mè adiecerit, ſeu falſum aliquod ſibi con-
finxerit, quo reſcriptum extorqueret.

De Conſuetudine.

TIT. IV.

CAP. Ex litteris. II.

POST n. 6. Collige ex tex. Eccleſiam
nullum habere priuilegium, quòd
abſque apprehenſione actuali ac-
quiratur illi dominium rerum emptarũ, aut
donatarum, vt per Abb *in cap. paſtoralis n. 4.
notab. 4. de priuileg.* Aloyſ. Ricc *in addit. ad
Tiraq de priuileg. piæ cauſæ, priuil. 101. verſ. hoc
tamen priuilegium declaratur primò pag. 125.
& priuil. 107. verſ. tamen hoc priuilegium decla-
ratur primò pag. 132* Marant. *in tract. de multi-
plici alienat. n. 267.* qui inuenitur poſt eius
conſilia, Marc. Anton. Genuenſ. *in practic.
eccleſ. q. 141 n. 2. verſ. hoc tamen priuilegiũ*, quos
refert & ſequitur Noguerol. *allegat. Iuris tom.
1. alleg. 24. n. 61. & alleg. 26. n. 376.* vbi reſpõ-
det *ad l. fin. C. de ſacros. Eccleſ.* loqui in acqui-
ſitione dominij, & non poſſeſſionis, circa
quam Eccleſia aliquo priuilegio non frui-
tur, quicquid teneant Innoc. *in cap. cùm in
officiis, de teſtam. num. 6. & in cap. cùm ſuper, de
cauſa poſſeſ. n. 3. & 4.* quem ſequitur Mench.
lib. 3. controu. illuſtr. cap. 105. n. 21. Rodoan. *de
ſpol. cleric. q. 12. n. 9. verſ. per quæ, meo iudicio, &
n. 10. & 11. & q. 17. n. 14. verſ. quintum priui-
legium eſt*, dum tenet quòd Camera nanci-
ſcitur poſſeſſionem rei, quæ acquiritur ſine
aliqua apprehenſione, quod repetit *n. 48
verſ. 85. priuilegium eſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi.*
2 *Conſuetudo attenditur in materia præcedentiarum, etiamſi Iuri repugnet.*
3 *Conſuetudo ſiue ſit contra Ius ſiue præter Ius, decennio inducitur.*
4 *Poſſeſsio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium.*

Cap. Cùm olim. VI.

1 AD *num.2.in fine.* Quatenus hîc dicitur conſuetudinem aſſignare locum ſedendi & ſtandi. ex Bald. *in præſenti notab.1.* modò addo eundem Bald. per tex. *ibi in l. obſeruare §.antequam, in fin ff. de offic. Proconſ.*
2 quem refert Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.5 c 4. n.30.* Attenditur enim conſuetudo in materia præcedentiarum, vt per gloſ. *verb. auſcultetur, in fine, in c.2. de offic. Archid. & verb. electio, in fine, in cap. pen. de officio legati lib.6.* Boër. *deciſ. 155. & de auctoritate magni Conſil. n.68.* latè Paul Pariſ. *conſ. 149. à n.1. lib. 4.* Aretin *cōſ.23.* Marzar. *conſ. 26 n.34.* Menoch. *conſ.51. à n 49. & conſ. 126. n.3.* Fab. de Anna *conſ.40. à n.1.* Seraph. *deciſ. 964.* Cordub. de Lara *in l ſi quis à liberis, in princ. à n.21. ff. liber. agnoſc.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 18. à n.44. & de expenſ. c.8. à n.39. & c.9 n. 43.* Nau. *conſ.2. de maior. & obed.* Surg. de Neapoli *illuſtr. c. 27. n.22.* Bobadil. *in ſua politica lib.3. c.2. n. 23. lit. F.* Medices *Marchia deciſ. 21.* Molfeſ. *in conſuet. Neapol. p.1. c.5. n.18. cum ſeq.* Stephan. Grat. *diſcept. forenſ. c.298. n.8. & c.492. n.9. & c.867. n.27.* Larata *conſ.2. n.27.* Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. p.1. reſol. 554 n.1. & in collect. deciſ. p.4. collect. 1069.* Beſold. *in diſſert. Iurid. polit. de præcedent. & ſeſsionis prærog. capit. 3. numer. 8* Ferr. *in tract. de præced. q.18. à num.2.* Valenz. *tom.2. conſ.201. à numero 42.* D. Cantelor. *de præced. numero 6.* Aſcan. Tambur. *de iure Abbatum tom. 3. diſput.5. q.11. n. 18.* Campan. *in diuerſ Iuris Can. rub.12. c.12. ſub numero 22.* Salgad. *de protect. Regia tom.1. part.2. c.9. n. 18.* Rota *apud eundem Tambur. in fine dict. tractat. deciſ.1 numero 3.* Quod procedit etiamſi conſuetudo Iuri repugnet Menoch. *conſ. 51. numero 51.* Seraph. *d. deciſ. 964. num. 1.* Greg. XV. *deciſ. 124. numer. 2. 4.* Et ex Surdo *conſ. 18.*
3 *numero 8* tenet Fab. de Anna *d. conſ. 40. num. 4.* quòd hæc conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur. *& num.7.* ex Rocho de Curte *in repet. cap. fin. hoc tit. in rub. q 4 n.4.* & Marco Solone de Pace *in l. 1. Tauri numer. 101. 184. & 115.* dicit hanc conſuetudinem non requirere longum tempus, ſed tantùm ſic aliquando fuiſſe obſeruatum, Apicella *allegat. 13. numero 16.* vbi quòd binus actus ſufficit, & *numero 18.* quòd ex illa 4
conſuetudine ſedendi per ſeptēnium quæritur quaſi poſſeſſio in Iure ſedēdi, Stephan. Gratian, *diſcept. forenſ cap. 210. numer. 41.* vbi quòd vnico actu acquiritur ius ſedendi in Eccleſia.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo vincere legem non poteſt.*
2 L.2. C quæ ſit longa conſuetudo *declaratur, & concordatur cum* text. in præſenti.
3 *Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur?*
4 *Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis?*
5 *Conſuetudo præſcripta quæ dicatur?*
6 *Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur?*
7 *Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo.*
8 *Conſuetudo dicitur ius non ſcriptum.*
9 *Conſuetudinis tempus qui dixerint eſſe arbitrarium Iudici.*
10 *Tempus certum conſuetudini præfiniri qui teneant.*
11 *Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima.*
12 *Decennium ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam.*

Cap. Cùm tanto. XI. & vlt.

AD *num.10.* Conſtantinus Imp. *in l.2.* 1
C. quæ ſit longa conſuet. negat eam eſſe vim conſuetudinis, vt vincere legem queat, quod tamen negare nequaquam potuit, *l. de quibus ff. de legib.* ſi ſubtilitas non valet Græcorum Interpretum, hoc eſt, verbalis quædam conſuetudinis à deſuetudine differentia, quam recepit, Conan. *commentar. lib.1. c.10. num.9. & 10.* ſed reiecit Cuiac. *in d.l. 2.* Sed ex Iure Pontificio temperandam rem eſſe aduertit Læli. Mancin. *fac. Iur. controu. diſſert.1. cap.5 numer. 7. & diſquiſit. genial. ac anniuerſar. Iuris diſput. cent.3. cap. 292.* quod ait Conſtantinus conſuetudinis, vſuſque longæui non vilem eſſe auctoritatem, licèt non adeò tantam vt rationem vincere poſſit, aut legem, ſic intelligi oportere, niſi rationabilis conſuetudo ſit, & legitimè præſcripta; & ſic temperaſſe Gregorium IX. in *hoc text.* eiſdem Conſtantini verbis loquutum, & Antinomiam iſtam conciliare voluiſſe, refert Læli. Mancin. *e citatis locis.*

Addit præterea ſubtiliter quidem idem 2
Mancin.

Mancin. hunc explicandi modum colligi ex verbis Conſtantini *in d. l. 2.* vt videre eſt ibi, *Conſuetudinu, vſuſque longæui non vilis auctoritas eſt, verùm non vſque adeò ſui valitura momen o, vt rationem poſſit vincere, aut legem.* Hic itaque vnico contextu dicuntur duo, videlicet, Conſuetudo non vincit rationem, Conſuetudo non vincit legem. Sic conſuetudinem ſibi proponit Conſtantinus, quæ ſine ratione eſt, non enim cum ratione pugnaret, ſi rationem haberet, & hæc ipſa eſt, quæ nec vincere legem valet.

Exiſtimat deinde Mancin. conſuetudinem nihil aliud Conſtantino eſſe, quàm inueteratum quendam vſum, qui ex duobus neceſſariis alterum habeat, altero deficiat, qui requiſitum habeat temporis, & quidem lũgæui, ſed non rationis, ſeu rationalitatis, cùm tamen & rationabilis conſuetudo eſſe debeat, & legitimè præſcripta, vt *in hoc tex.* Certè enim Proculus, qui Principi quæſtionem propoſuit, ſola temporis vetuſtate nitebatur, cui iſte nun eam eſſe ſulius temporis vim reſpundet, quantumcunque illud ſit, vt rationem vincere poſſit, aut legem cùm nec lex quidem valeat, ſi rationem non habeat, *cap. erit autem lex. 4. diſt.* Hinc cùm dixiſſet Imper *conſuetudinis*, ſtatim adiunxit, *vſuſque longæui.* Nam, quia conſuetudo & nomen facti eſt & iuris, facti prout idem eſt cum vſu, qui iidem facti eſt, neque aliud ſignificat quàm actuum frequentiam, *c. 4. diſt. 1.* Iuris prout ex facto ius elicit quâ legis, *cap. 5. eod.* propterea vt intelligeremus de quanam conſuetudine tractatio eſſet, bene oppoſuit, *vſuſque longæui*, (nam vſum facti eſſe dubitandum non eſt) interiecitque copulam, *que*, de cuius natura eſt, vt non tam coniungat, quàm declaret, quando inter genus ponitur & ſpeciem : eſt enim conſuetudo genus, vſus autem ſpecies conſuetudinis. Concludit itaque Gregorium Pont. in præſenti cùm agnoſceret de ea conſuetudine Conſtantinum loqui, quæ ſolo tempore commendaretur, non ratione, (quæ, inquam, facti eſſet, non Iuris, adeóque neque Iuris vim habere poſſet, vel ſi æuo quidem conſtaret) iiſdem Conſtanti verbis propemodum vtentem ambiguam Principis Conſtitutionem, quaſi paraphraſi explicaſſe, vt videre eſt ibi, *Licet etiam longæuæ conſuetudinis non vilis ſit auctoritas, non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel Iuri poſitiuo,* (nedum rationi ſcilicet) *debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationalis, & legitimè præſcripta.*

3 Ad *num. 11.* Quæ autem dicatur conſuetudo irrationabilis, ex pluribus dixi *in collect.* æſtimat Salas *de legib. diſp. 19. ſect. 5. num.* 50. ex Syluest. Soto, Sanch. & aliis, rationabilitatem conſuetudinis, ex rationabilitate legis iudicari oportere, ſcilicet, vt tunc poſſit conſuetudo quaſi rationabilis contractu aliquid inducere, aut præter ius, cum talis conſuetudo eſt, vt de ea lex ſcribi poſſit. ... ius ſententiam admittit Læl. Manciu. *d. cent. 3. c. 273. pag.* 661. nam ſi ſcimus, quæ ſint legis conditiones, *d. c. erit autem lex 4. diſt.* intelligimus ſanè qualis debeat conſuetudo eſſe, vt legem iuſtè valeat æmulari. *§. ex non ſcripto, Inſtit. de iure natur.* Reſpondebat ille ex aliis, ſtare oppoſitum ſi vna ratio concipiatur, non ſi plures, quæ diuerſos habeant fines, vt in hoc exemplo. Præcipiunt Canones, vt Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ negotia gerat cum ſuo Capitulo, *cap. nouit, cap. quanto, de his quæ fiunt à Præl.* optima quidem ratione: nam vnum corpus Capituli eſt, atque Epiſcopi, firmiuſque iudicium illud, quod plurimorum ſententiis confirmatur, *cap. prudentiam, de offic. deleg.* & tamen conſuetudo inualuit ſæpiùs contra legem, vt Epiſcopus poſſit ſine Capitulo, & à ſe ipſo omnia, quæ ardua dicuntur, explicare, *cap. 3. de conſuet. in 6.* idque rationem quoque habet, ſcilicet, vt citiùs, prompriùs, faciliúſque ſublatis clericorum iurgiis, negotia expediantur. Sic (ait Abb.) duo contraria ſimul vera ſunt, ſi diuerſi fines, vt nubere, & non nubere. *cap. nuptiarum, 27. quæſt. 1.*

Vtrùm autem ratio ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis? vide Læl. Mancin. *dict. cent. 3. cap. 274. pag. 662. cum ſeqq. ad l. non omnium ff. de legib. & ad l. proſpexit, ff. qui & à quib.* 4

Ad *num.* 13. Nullibi legitur præſcripta conſuetudo, quàm in hoc text. omnes autem cum hoc concordantes veræ præſcriptionis, non præſcriptæ conſuetudinis cauſam continent, vt *in cap. Camana, de elect. cap. cùm Eccleſia, de cauſa poſſ. & c. cùm eſſes, de teſt. cap. vlt. de officio Ordin. lib. 6. cap. non eſt, de conſuet. eod. lib.* Et licèt confundantur hæc aliquoties, & conſuetudinis nomine appelletur, quæ vera præſcriptio eſt, *cap. ſuper quibuſdam, de verbor. ſignif.* aliud tamen præſcriptionem eſſe, aliud conſuetudinem, per plures differentias preclarè docent Conan. *comment. Iuris Ciuil. lib. 1. cap. 10. num. 8.* Zaz. *in l. de quibus numer. 4. ff. de legib.* Suar. *de legib. lib. 7. cap. 1. in fine.* 5

Hinc factum eſt, vt Gregorio Pont. *in hoc tex.* aduerſantes quidam negauerint abſolutè aut præſcribi conſuetudinem poſſe, aut preſcriptam bene appellari, eo potiſſimum argumento vtentes quòd conſuetudo non eſt ius diſpoſitum, ſed diſponens, preſcriptio autem viciſſim non diſponens, ſed diſpoſi- 6

tum: cúmque non poſſit conſuetudo præſcribi, niſi per vſum, (ſiquidem omne id, quod præſcribitur, vſu aliquo præſcribi intelligitur,) videretur vtique conſuetudo per ſe ipſam præſcribi: eſt enim facti & iuris; & quatenus facti eſt, hoc eſt, quatenus actuum frequentia quædam eſt, vnum, & idem cum vſu eſt. Reſpondent omnes præſcriptionem hanc conſuetudinis non eſſe præſcriptionem verè & propriè, ſed per analogiam quandam, vel ſimilitudinem, quam cum præſcriptione conſuetudo habet, ſcilicet vt compleatur vtraque acceſſione temporis.

7 Verum Læli. Mancin. *d. cent.* 3. *cap.* 275. *pag.* 665. *num* 6. conſuetudinem ſub duplici aſpectu conſiderat; vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ipſa ab aliquo. Conſuetudo præſcribens eſt illa actuum frequentia, quæ moris, vel vſus nomine appellatur, & in facto conſiſtit; Conſuetudo præſcripta eſt ius quod pro lege habetur, & ex conſuetudine illa prouenit, quæ facti eſt. Dicitur autem hoc ius præſcriptum, & quaſi per conſuetudinem illam, quæ facti eſt, cum acceſſu temporis acquiſitum, quia vel conſuetudo contra ius eſt, vel præter ius: ſi contra ius, acquirit ipſa ſibi ius contra legem, quam vincit, *l.* 2. *C. quæ ſit longa conſ.* tex. *in præſenti*; ſibi enim aduersùs legem poteſtatem arrogat veteris licentiæ, eademque inutilem facit, & ſuo quaſi iure viduatam. Si præter ius, ipſa ſibi legis inducendæ occupat facultatem.

8 Hinc patent contrariorum ſolutiones; nam ſi conſuetudinem reſpicimus, prout legem primò licentia quadam, deinceps actuum frequentia, & longi temporis acceſſione vincit, abrogat, & ſua quaſi poteſtate denudat, tunc quaſi ius diſpoſitum quoddam eſt, & quaſi permiſſu legiſlatoris acquiſitum, ſi contra legem eſt; ſi verò præter legem, ipſa tunc ſibi facultatem quaſi vindicat ſtatuendæ legis, quæ ſolum Principem decet; hucuſque igitur quaſi diſpoſitum ius quoddam eſt, nec tam præſcribitur, quàm præſcribit. At ſi eandem conſideremus, non quidem cum reſpectu aliquo ad legem, ſed quoad ea, quæ eius poteſtati ſubiiciuntur, poſtquam longo tempore obtenta eſt, tunc diſponens ius dicitur, neque vltrà præſcribens aliquid, ſed præſcriptum, quo ſenſu Gregorius loquitur *in præſenti*. Sic non tam negamus (concludit Læl. Mancin. *d. cap.* 275. *num.* 10.) quam omnino contendimus conſuetudinem, quæ ius dicitur non ſcriptum, præſcribi per vſum, hoc eſt, per conſuetudinem illam, quæ vſus propriè dicitur, & facti eſt.

Tempus conſuetudinis eſſe quod exiſtimauerit pro arbitrio Iudex, videntur tenere 9 Corraſ. *in d. l. de quibus num.* 8. *ff. de legib.* Sot. *de Iuſtit. lib.* 1. *q.* 7. *ar.* 2. Menoch. *de arbitr caſu* 83. *num.* 6. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 6. *dub.* 14. *num.* 45. Siquidem in vnaquaque re (aiunt) certi temporis præfinitio, vel à natura eſſe debet, vel à lege; hic autem de re diſputamus, cui nullum tempus præfinire natura potuit nullum voluit lex. Verùm contrarium, immo certum aliquod tempus conſuetudini præfinitum docent gloſ. Abb. Roch. & alij 10 *in hoc tex* Silueſt. *in ſum verb. conſuetudo qu.* 2. Molin. *de Iuſtit. tractat.* 2. *diſputat.* 77. Suar. *de legib. lib.* 7. *cap.* 8. *numer.* 7. Salas *eod. tract. diſputat.* 29. *ſect.* 4 Nam ſi legitimè præſcriptam volumus, vt *in hoc text.* ſi iuſtè probatam, vt *in cap. cùm dilectus, de conſuet. & in l.* 1. *C. quæ ſit longa conſuet. & in l.* 3. *C. de adſ. priuat.* vix intelligi hęc poſſunt ſi præſcriptionis, ſi temporis arbiter eſſe Iudex debet. Nam longam eſſe volunt Caliſtr. *in l. non tantùm, in fine, ff. de Decurion.* Hermog. *in l. ſed & ea ff. de legib.* 11 Alexand. *in d. l.* 1. longæuam, Conſtant *in l.* 2. *C quæ ſit longa conſ.* Gregor. *in hoc text.* Inueteratam, Iulian. *in l. de quibus. ff de legib.* Diuturnam, Vlpian. *ibid. l. ſeq* & Iuſtinian. *in § ex non ſcripto, Inſtit. de Iure natur.* Veterem, Papian. *in l. Imperatores, ff. de pollicit.* Antiquam, Honor. & Theodoſ. *in l. pen. Cod. de iure fiſci libr.* 10. Vetuſtiſſimam, & iugiter obſeruatam, Anaſtaſ. *in l vlt. C. de priuileg. ſchol. lib.* 12.

Vbi conſuetudo longa eſſe debet, vel 12 diuturna, vt *in l. non tantùm, ff. de Decurion. l. ſed & ea ff. de legib l.* 1. *cum rub. C. quæ ſit longa conſ.* decennium ſufficit, *l. ſi cùm fideicommiſſa. §. Ariſto ff. qui & à quibus. princip. Inſtit. de vſucap.* nam nec diſtingui inter præſentes, & abſentes poteſt, cùm populus ſit ſemper præſens, & ſemper idem, arg. *l. cùm proponebatur. ff. de iudic.* Addit Concin. *comment. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. inueteratam conſuetudinem dici immemorialem, nam vetus illud eſt quod à noſtra memoria lõgè remotum eſt, vel quod tantum durat, quantum vita eſt hominis. *l. ſi vſusfructus. ff. quib mod. vſusf. amit* & longęuã etiam dici immemorialem concludit, æuum vtique Latinis dicitur longum tempus vſque eò, vt ferè ſempiternum eſſe videatur, refert Mancin. *d. cent.* 3. *cap.* 277. *pag.* 670.

De Electione.

Titvlvs VI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum.*

2 Cap. quorundam 1. diſt. 34. *intelligitur.*

3 *Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus.*

4 *Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant.*

5 *Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valet, niſi præcedente Apoſt. diſpenſatione.*

Cap. Cùm in cunctis. VII.

1 AD *num.* 16. Quòd nemo niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum Epiſcopus creari poteſt, vltra citatos *in collect.* docent Petr. Bung. *de myſter. numerorum num.* 30. *pag* 477. Filliuc. *de ſtatu cleric. p.* 3. *tractat.* 41 *c.* 5 *.numer.* 32. Monet. *de conſeruator. cap.* 5 *.numer.* 155. *& de commutat. vltim. volunt. c.* 10 *.numer.* 113. Vinceot. Turturer. *in parallelis ethicis & iurid. diſert.* 15. *fol. mihi* 155. Alzed *de præſtantia Epiſcop. dignit. par.* 1. *c.* 3 *.num.* 22. D Acuña *in c. Epiſcopus n.* 17. 77. *diſtinct. & c. nullus Epiſcopus* 1. *n.* 6. *diſtinct.* 60. Antonin. Diana *moral reſolut. p.* 5. *tract.* 2. *reſol.* 19. *in princ.* Marchin. *de Sacram. Ordinis tract.* 1. *part.* 5. *c.* 3. Machado *en ſu perfetto Confeſſor. y Cura de Almas tom* 2. *lib.* 4. *p.* 6. *trat.* 1. *docum.* 3. *num.* 2. nouiſſimè Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno* 30. *q.* 5. *per totam*, vbi *num.* 7. idem te-
3 net in Coadiutore Epiſcopi. Non obſtat *c. quorundam* 1. *diſt.* 34. dum habet Lanfredum Epiſcopum iuuenem fuiſſe, quia reſpondetur non rectè inferri ex eo quòd ibi iuuenis dicitur, illum 30. anno maiorem non fuiſſe, cùm iuuenis appelletur nedum qui 30. annum egit, verùm & qui 54. expleuit, ſiquidem hoc temporis ſpatium à 25. anno iuuentus incipit.

4 Ad *num.* 17. Quòd ad Cardinalatus dignitatem triginta annorum ætas neceſſaria ſit, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe debet, qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus, vltra citatos tenent Monet. *commut. vltim. volunt. c.* 10. *numer.* 112. Squillante *de priuileg. clericor. c* 4. *n.* 77. Maſſobr. *in praxi habendi concurſum ad Parochiales Eccleſias vacantes reg.* 10 *dub.* 11. *n.* 15. *cum ſeqq.* Antonin. Diana *d. p.* 5. *tract.* 2. *reſol.* 1. Perez de Lara *in compendio vitæ homin. c.* 29. *numero* 18. Machado *d. lib.* 4. *p.* 7. *tract.* 3. *docum.* 6. *num.* 3. Didac. Narbona, mę citato, *d. anno* 30. *q.* 4. 1

Ad *n.* 29. *in fine.* Quòd beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem, ſeu titularem, non vacant, cùm non poſſint, nec per eum ſtet, poſſeſſionem aſſequi, vltra citatos docent Mandoſ. *reg.* 26. *q.* 4. *num.* 5. Quintanad. *lib.* 4. *eccleſiaſt. num.* 115. Flamin. Pariſ. *de reſignat. lib.* 3. *q.* 1. *num.* 9. *& num.* 89. *& q.* 6. *num.* 49. Vnde valere beneficij, præſertim ſimplicis, collationem factam Epiſcopo titulari, reſoluunt Nau. *conſ.* 14. *&* 15. *de elect.* Perez de Lara *de capellan. lib.* 2. *c.* 7. *numero* 16. Balboa *ad c.* 3. *de probat. numer.* 15. Quicquid aliter ſentiat Burſat. *conſ.* 351. *per tot.* præcipuè *num.* 23. Epiſcopo tamen non titulari facta collatio beneficij, vel dignitatis non valebit, niſi præcedente Apoſt. diſpenſatione, aut ex cauſa neceſſaria, v. g. ſi Epiſcopus non haberet fructus ſufficientes ad ſuſtentationem, vt *in c. cùm in noſtris. de conceſſ. præb.* vbi Panor. *numero* 47 *& in c. Eccleſiæ veſtræ el* 2. *de elect. n.* 3. *& conſ.* 101. *num.* 6. *par.* 2. Fr Emman. *in ſum. tom.* 2. *c.* 10. *num.* 7. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 34. *n.* 139. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, poteſtatem exercet.*

2 *Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter.*

3 *Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt.*

4 *Papa in tranſlatione, electione, & confirmatione Imperij non politicam, aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem exercet.*

Cap. Venerabilem. XXXIV.

AD *num.* 3. *in fine.* Dum hic tex. & ſimiles *in Clem.* 1. *de iureiur. & in Clem. Paſtoralis, ad fin. de re iudic.* agunt de tranſlatione imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, ſuper quibus omnibus ſummus, & Romanus Pont. poteſtatem exercet, ex his quæ tradunt gloſ. & DD. *in præſenti, & locis prætatis gloſ. pen. & vlt. in c.* 2. 1

de

de re iudic. lib. 6. Mantu. *dial.* 23. Nau. *in c.nouit, de re iu dic. not.* 3. *numero* 3. *&* 124. *&* 137. Cardin. Bellam. *contro* 3. *lib.* 5. *de poteſtate Pontificis temporali capit.* 8. *verſ. ſeptimo, cum ſeq.* poſt alios Molin. *de Iuſtit. tractat.* 2. *diſp.* 24 *& diſp.* 29. *col. autepen. verſ. ad* 1. Hi-
2 ſtor. Pontif. *lib.* 4. *c.* 28. *&* 74. ſunt intelligendi procedere Pontificem in his temporalibus exercendis indirectè & minus principaliter, quatenus id exigit finis ſupernaturalis, & in ordine ad bonum ſpirituale, ad tradita per me *de officio & poteſt. Epiſcopi part.* 1. *tit.* 3. *c.* 2. *à numero* 31. quia ſcilicet iuſtis de cauſis, & attentis omnibus circunſtantiis in finem ſupernaturalem, & ad conſeruationem, ac defenſionem Eccleſiæ & rectam illius gubernationem in ſpiritualibus oportuit Imperium transferri à Græcis in Germanos, & conſequenter electionem, confirmationem, coronationem, & iuramentum Imperatoris, ſeruatis quibuſdam iuſtis conditionibus fieri eo modo, quo oportebat, ſecundùm prædicta iura, ne aliter, vel aliquando ad Græcos iterum rediret Imperium, vel antiqua ſequerentur incommoda, & aliquis hæreticus, vel ſchiſmaticus, vel peſſimus Fidei, Eccleſiæ, & bono ſpirituali maximè aduerſarius fieret Imperator.

3 His conſequens eſt quòd licèt abſolutè attenta origine, & natura rei Imperium ſit à Deo, non verò à Sede Apoſt. vel Pontifice Max. iuxta *cap. ſolitæ, de maior. Auth. quomodo oporteat. Epiſcop. l.* 2. *in princ. C. de veteri iure enucl.* ibi, *Imperium quod nobis à cæleſti maieſtate*, &c. nihilominus poſt eiuſmodi translationem factam à Leone III. in perſonam Caroli magni, iuxta hunc text. dici poteſt in aliquo ſenſu Germanicum Imperium haberi ab Eccleſia, & Romano Pont. quatenus habetur mediante tanſlatione illa per electionem; & cæteras conditiones ab Eccleſia & Romanis Pontificibus inſtitutas: & ſic concordari poſſunt gloſſe & Doctores, qui negant Imperium eſſe, aut haberi ab Eccleſia, & Romano Pont. Et qui per contrarium affirmant, cum quibus eſt communis, & magis communis ſententia, itaut priores intelligantur abſolutè iuxta naturam, & originem rei, prout erat ante translationem eiuſmodi, poſteriores verò nõ ſic, ſed poſt illam, & ea ſuppoſita, & quoad Imperium Germanicum, & ita ceſſat controuerſia Gloſſ. & Doctorum *in c. cauſam quæ* 7. *qui filij ſint leg. gloſ.* 4. *in capite quoniam* 10. *diſt. gloſ.* 3. *in capite cum ad verum, & in c. duo ſunt, & in c. ſeq.* 96. *diſtinct.* Abb *à numero* 11. Deci 7. & aliorum *in d. c. nouit.* latè Caſtald. *de Imper. d. quæſt.* 50. *à princ.* & Cou. *in reg. peccatum p.* 2. *§.* 9. *num.* 7. Pelag. *de planctu Eccleſ. lib.* 1. *capit.* 13. poſt alios Mench. *illuſtr. c.* 20. *numero* 4. *& c.* 21. *à numero* 22. *&* 27. Mantu. *vbi ſuprà*, & alij per eoſdem citatis idque in ſpecie aduertit optimè Card. Bellarm. *d. lib.* 5. *c.* 8. *numero* 7. Et ita fit, vt attenta eiuſmodi translatione cum cæteris illam ſequentibus Germanicum Imperium magis pendeat à ſummo Pont. quàmquoduis aliud Regnum Catholicum, ex Nau. *d. notab.* 3. *numer.* 127. & Molin. *d. tract.* 2. *diſp.* 29. *verſ. ex dictis infero.* Adde in confirmationem prædictorum vbi omnino videndum Cardin. Bellarmin. per tres libros *de translatione Imperij à Græcis in Germanos*, aduerſùs Illyricum hæreticum, præſertim *lib.* 1. *ex c.* 4. *&* 11 *& lib.* 2. *c.* 3. *& lib. vlt. ex capit.* 1. vbi multis rationibus, exemplis, hiſtoriis, & authoritatibus ſupradicta confirmat, rectè aduertens *d. c.* 12. *col.* 7. Romanum Pont. in eiuſmodi translatione, electione, & cæteris ſupradictis exercuiſſe & exercere non politicam aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem quatenus vniuerſalis Eccleſiæ paſtor eſt, & ſuis ouibus in finem ſupernaturalem, & animarum ſalutem prouidet.

De Translatione Epiſcopi.

T I T. VII.

C A P. Inter corporalia. II.

De materia huius tex. vide nouiſſimè per me tradita *in votis deciſiuis & conſultiuis tom.* 2. *voto* 123.

Ad *num.* 11. Quòd mulier nupta, quæ habet virum inutilem, viduarum priuilegiis gaudeat, vltra citatos *in collect.* adde Franc. Viui. *deciſ.* 65. Thom. Acti. *de ludo ſcachorum q.* 8. *princ. num.* 43. Menoch. *de arbitr. caſu* 66. *num.* 9. Camil. Borrel. *in ſum. deciſ p.* 1. *tit.* 56. *num.* 35. Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſtatis part.* 2. *c.* 2 *num* 93. Matheſ. *de commiſſion. p.* 2. *§.* 2. *tit. de auocat. cau. ſar. numer.* 36. D. Barboſ. *in l.* 1. *p* 1 *numer* 47. *ff. ſoluto matr.* Iacob. Caneer. *var. reſolut. p.* 2. *c.* 2. *numero* 8. Alex. Tremacinq. etiam *var. reſolut. lib.* 2. *tit. de ætat. reſol.* 2 *n.* 16. Stephan Gratian *diſcept. forenſ. tom.* 4. *c* 666. *numero* 9. Ioan. Mari. Nouar. *in pract. elect. & variat. fori ſect* 1. *q.* 7. *n.* 10. Oſuald. *ad Donel. enucleatum lib.* 17. *c.* 10 *lit. B.* latè Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum & miſerabilium perſonarum q.* 7 *per tot.*

De Renunciatione.

T i t. IX.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata omnia præſumuntur ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſariò deſiderantur, vt ſententia proferri poſsit.*

2 *Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an Iure vel iniuria lata ſit.*

3 *Sententia per ſe ſolum ſufficit, nec eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio.*

C a p. In præſentia. VI.

1 AD *num* 3. Quòd lata ſententia omnia præſumantur ritè, & rectè facta, reſoluunt Valenzuel. *conſ.* 68. *num.* 63. & *conſ.* 79. *num.* 138. & *conſ.* 92. *num.* 53. Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum editione tit.* 5. *reſol.* 14. *num.* 14. in his omnibus, ſcilicet quæ neceſſariò deſiderantur, vt ſententia proferri potuerit, veluti Procuratoris mandatum, Caſſad. *decis.* 3. *de Procurator.* Boër. *decis.* 281. *num.* 15. & 17. partium legitima citatio ad omnes actus iudiciales adhibita, Alex. *conſ.* 105. *num.* 3. *lib.* 5. Greg. XV. *deciſ.* 535. *num* 6. Rot. *deciſ.* 684. *num.* 3. & 4. *p.* 2. *recent.* & alia de quibus citati per Pareiam *d. tit.* 5. *reſol.* 14. *n.* 25. vbi tamen *num.* 26.
2 poſt Guzman. *de euict. q.* 15. *numer.* 53. ſubdit quòd ex ſola ſententiæ exhibitione non
3 poteſt affirmari, an Iure, vel iniuria lata ſit, an verò lis fuerit rectè necne proſequuta, nihilominus *numer.* 31. ſubdit ſententiam per ſe ſolam ſufficere, nec eſſe neceſſarium proceſſum ſi in ea de proceſſu fiat mentio, prout contingit in litteris executorialibus, quæ quotidie expediuntur in omnibus Tribunalibus, in quibus magna cum diligentia recenſentur partium allegationes, inſtrumenta, & cauſæ, propter quas ſententia fuit lata, vt modò video in executorialibus litteris copioſè expeditis pro deuota mea Congregatione ſeruorum ſanctiſſimi Sacramenti in oppido Matriti per Venerabilem Equitem Iacobum de Gratiis fundata contra Abbatiſſam, & Moniales monaſterij, quod ab eodem Equite denominatur.

De Ætate, & qualitate.

T i t. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt.*

2 *Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curata per Epiſcopum poterit vniri.*

3 *Epiſcopus ob redditum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur.*

C a p. Eam te. IV.

AD *num.* 7. Hinc paupertas impe- 1
trantis, qui vnde decenter, & congruè viuere poſſit, non habet, iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt, ex tex. *in cap. etſi illa* 23. 1. *q.* 7. Alphonſ. Hoieda *de compatibil. beneficior. part.* 2. *cap.* 12. *n.* 55. Aluarez *de priuileg. pauper. p.* 1. *q.* 12. *num.* 33. de quo, & qualiter intelligendum cum pluribus ſacræ Cong. declarationibus egi *de Iure eccleſ. vniu. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 180. *cum ſeqq.*

In tex. ibi, *niſi ita fuerint tenues*, &c. No- 2
tatur ad hoc quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus, alteri Eccleſiæ non Curatæ vel Curatæ per Epiſcopum vniri poterit, concordant *cap. expoſuiſti* 33. *de præben. cap.* 1. *de rebus Eccleſ. non alien. lib.* 6. *Clem.* 1. §. *ad hæc, de ſtatu Monach. gloſ. verb. neceſsitatem, in cap. clericus* 21. *q.* 1. & *verb. iuſta in cap. cum noſtris* 6. *de conceſſ. præb. l. Caſtel.* 13. *tit.* 5. *part.* 1. ibi, *E puede fazer de dos Igleſias vna vendo que es meneſter porque ſin pobres*, vbi Greg. Lop. *gloſ.* 7. *verb. vna, in princ.* Petr. de Peruſio *de vnionib. cap.* 3. *num.* 1. *verſ. tertia, & verſ. quarta*, Caccialup. *in ſimili tract. art.* 5. *num.* 1. *verſ. tertia cauſa paupertas*, Mandoſ. *reg.* 12. *de vnionib. q.* 5. *num.* 3. *ad fin.* Aluarez *d. q.* 12. *n.* 3. vbi *n.* 4. id hodie laxiores recipere habenas affirmat ex diſpoſitione Concil. Trid. *ſeſſ.* 21. *de reform. cap.* 5. & *num.* 10. poſt Paul. Fuſc. Stephan. Gratian. & alios, ſubdit non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri Epiſcopum ob reddituum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere.

DE

De ſacra Vnctione.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Reges non omnes, ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt*
2 *Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur.*
3 *Reges Hiſpaniæ Gothorum temporibus inungebantur.*
4 *Vnctio Regum affert illis politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni.*
5 *Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Andegauenſis.*
6 *Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi.*

Cap. Vnic. §. Vnde in veteri.

AD *numero* 8. De vnctione Regum
1 hic agitur non quòd omnes inungi poſſint, ſed ex priuilegio quodam ſingulari Reges quidam dumtaxat, vt
2 refert Boët Ego *de Regalib. vel iure Principum, in princ. numero* 44. vbi *numero* 47. ait quòd Francorum Rex oleo planè; miraculoſo, ſeu diuinitus, ac cælitus olim dimiſſo iam inde à primi Regis Francorum Chriſtiani, nempe Clodouæi á S. Remigio baptizati temporibus inungitur, oleo illo ſponte ſua ſcaturiente quandocunque Rex Francorum nouus eſt inungendus, ac coronandus, ampulla nimirum cæteris temporibus oleo deſtituta, defectum veriſimiliter, ſi quando Rex Francorum, vel hæreticus, vel ſchiſmaticus, vel alioquin Catholicæ Fidei perſecutor, & hoſtis inungendum ſe-
3 mel offerret; olim Gothorum temporibus Hiſpaniæ Reges ſimiliter inungebantur, vt per Gregor. Lopez Madera *en las excelencias del Reyno de Eſpaña c.* 12. *pag.* 83.
4 Quæ quidem vnctio quantumuis excellens clericatum Regibus illis non affert, ſed politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni; vnde error eſt manifeſtus dicere eos non eſſe prorſus laicos, licèt beneficia conferant eccleſiaſtica, vel ipſimet ea quoque ſibi poſſideant, atque nonnullis in Ec-
5 cleſiis Regni ſui, vel Canonicorum, vel Abbatum tum titulo, tum iure fruantur: ita Rex Francorum Canonicus eſſe dicitur Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Eccleſiæ Andegauenſis, adeò vt ſi quando præſens interfuerit Officiis diuinis, diſtributiones etiam recipiat quotidianas more cæterorum Canonicorum, prout referunt Ioan. Ferrald. *in ſuo tract. de viginti iuribus & priuileg. Regni Franciæ, ſeu liliorum, priuil.* 7. Carol. de Graſſal. *lib.* 2. *Regal. Franciæ cap.* 1. Bapt. Fulgoſ. *dictorum, & factor. memorabil. ſubtit. de Religionis*
cultu, in fine, Boet. Ego *vbi ſuprà num.* 42 Et 6
de Regibus Hiſpaniarum quòd habeant Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Legionenſi, aſſerunt Nau. *conſ.* 2 *numer.* 17. *ad med. de iurepatron* Solorzan. *de gubernat. Indiarum tom.* 2 *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 45. & antè dixerant Athanaſ. de Lobera *de Eccleſia, & ciuitate Legionenſi fol.* 212. Palat. Rube. *in repet. capit. per veſtras, de donat. inter virum & vxor. num.* 28. *fol.* 4 Petr. Henriq. *conſ.* 9. *num.* 11.

De Officio Archidiaconi.

Titvlvs. XXIII.

Cap. Dilecto, fin.

AD *num.* 2. *in princ.* De familia Epiſcopi quòd gaudeat fori priuilegio, vltra citatos in collect. reſoluunt Curi. Philip. *tom.* 1. *part.* 3 §. 1. *num.* 13. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c.* 8. *num.* 3. Montealegre *in praxi ciuili lib.* 1. *c.* 9. *num.* 249. Donat. Anton. de Marinis *quotidian. reſolut. c.* 117. *numero* 1. Thom. de Carnaual. *de iudic. & foro compet. diſput.* 2. *quæſt.* 6. *sect.* 3. *num.* 427. *& ſeq. & num.* 509. Ciarlin. *controuerſ. c.* 20. *numero* 14. *&* 28. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 15. *c.* 1. *numero* 56. Ego ipſe *de Iure eccleſ. vniu. lib.* 1. *c.* 39 §. 2. *à numero* 55. *&* §. 4. *num.* 95. Et ſecundùm hanc opinionem in Regno Aragoniæ practicarum fuiſſe refert Cened. *Canon. quæſt. q.* 4. *n* 26. Et in Regno Portugaliæ obſeruatum aſſerit Gabr. Pereira *de Manu Regia tom.* 1. *c.* 10. *num.* 13. Et à ſacra Congregatione Eminentiſſimorum Cardinalium ita non ſemel declaratum fuiſſe atteſtantur Gauan. *in enchirid. Epiſcoporum, verb. familiares Epiſcopi num.* 2. & Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 4. *tr.* 1. *reſol.* 30. qui dicunt communiter id probari ex text. *in c. Eccleſiarum ſeruos,* 12. *q.* 2. *& ex c.* 1. *de pœnis lib.* 6. *& ex hoc textu.*

Quicquid contrarium defendere conentur Ceuall. *de cognit. per viam violentiæ part.* 2. *quæſt.* 58. *à num.* 9. Gabr. Pereira *d. c.* 10. *n.* 13. Felician. de Vega *in repet c.* 2. *de foro comp.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 3. *q.* 78. D Mari. Cutelli *part.* 2. *controuerſ. n.* 194.

Et

Et quamuis hanc reſolutionem in hoc textu non probari rectè aduertant Ceuall. *d. loco num.* 14. Gaſp. Anton. Theſaur. *d. quæſt.* 78. *num.* 5. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 97. Mari. Cutelli *d. part.* 2. *num.* 193. *fol.* 183. Parlador. *lib.* 2. *differ.* 9 §. 1. *numer.* 8. Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis lib.* 3. *diſp.* 1. *quæſt.* 16. *ſect.* 1. *puncto* 3. *numer.* 7. *verſ. agunt*, Ego *d. lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *numer.* 6. nihilominus tamen bene probatur ex aliis iuribus, & plurimarum Prouinciarum vſu recipitur, ac ſacræ Congreg. deciſionibus innititur, & ideo in iudicando, & conſulendo ſemper ſequenda. De famulis conductitiis clericorum, & aliis Religioni inſeruientibus egi *d. lib.* 1. *capit.* 39. §. 2. *num.* 56.

De officio, & poteſtate Iudicis delegati.

TITVLVS. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas alia ſubſtantialis, alia accidentalis.*

2 *Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actũ, non ſic accidentalis.*

3 *Contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro Conſcientia.*

CAP., De cauſis. IV.

1 AD *num* 8. Quòd de conſenſu partium ſolemnitatem Iuris poſſunt remitti. Pro totius ſolemnitatum materiæ declaratione præſupponendum eſt ſolemnitatem ſeu, formam, aliam eſſe ſubſtantialem, aliam non ſubſtantialem, ſeu accidentalem. Subſtantialis eſt, quæ dat eſſe rei, & ſine qua vt talis conſiſtere non valeat, ex *l. Iulianus* 9. §. *ſi qui rem. ff. ad exhiben. l. diuus* 7. *ff. de in integ. reſtit. l. cùm hi* 8. §. *ſi Prætor addictus* 17 *ff. de tranſact. l. qui hæredi* 44. *l. Manius* 55. *ff de condit. & demonſtr.* Tiraq. *de retract. lig* §. 1. *gloſ.* 21. *à numer.* 11. & §. 36 *gloſ.* 2. *num.* 28. & *de retract. conuent.* §. 4. *gloſ.* 6. *num.* 21. Eſcob. *de ratiocin. cap.* 6. *num.* 39. & *cap.* 11. *num.* 18. & *cap.* 31. *num.* 16. Caſtilleon *conſ.* 17. *num.* 9. Gutier. *lib.* 3 *pract. q.* 15. *num.* 28. Card Tuſch. *pract. concluſ. lit. F. concl.* 413. *num* 3. Accidentalis, ſeu non ſubſtantialis illa dicitur, quæ licèt à lege requiratur, eius commiſſio non vitiat actum: & ſic in hoc differunt hæ ſolemnitates, quia accidentalis ſolemnitatis omiſſio actum non vitiat, bene tamen ſubſtantialis, quia ea deficiente talis dici non poteſt, ſicut enim in phyſicis forma rei ſublata tollitur compoſitum, ita in moralibus deficiente forma deficit actus. Ita Pelaez *lib.* 4 *de maior. q.* 4. *num.* 178. & *qu.* 20. *n.* 179. Caſtr. Palao *tom.* 1. *tract.* 3. *diſput.* 2. *puncto* 9. *num.* 9 Farin. *fragm. crimin p.* 2. *lit. F. num.* 220. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *q.* 749. *num.* 14 Mexia *de taxa panis concl.* 6. *num* 88. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 31. *num.* 3. Salas *cod. tract q.* 69. *tract.* 14. *diſput.* 16 *ſect.* 9. *num.* 36. *cum ſeqq.* 2

3 In hoc quoque verſatur differentia inter huiuſmodi ſolemnitates, quòd contractus irritus foro externo ex defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ, vt per Tiraq. *ad leg. connub. gloſſ.* 4. *à numer.* 15. *ad* 26. & *in l. ſi vnquam, verb. reuertatur numer.* 293. *C. de reuoc. donat.* Cou. *in cap. quamuis pactum part.* 2. §. 4. *num.* 6. *cum ſeqq.* & *in reg. peccatum p.* 2. §. 3. *numer.* 11. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſ.* 80. *ex num.* 36. Stephan. Lamberteng. *de contract. eorum gloſſ.* 16. *numer.* 2. & 3. Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 2. *ſub numero* 12. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verb. contractus differ.* 10. Suar. *de legib. lib.* 5. *cap.* 24. *num.* 4. Salas *eod. tract. diſputat.* 16. *ſect.* 4. Azor, *inſtit. moral. part.* 3. *libr.* 6. *cap.* 9. Bonacina *de contract. diſputat.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 3 *ex num.* 2. & *de legib. diſput.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 5. *num.* 16. Leſſi. *de Iuſtit. libr.* 2. *cap.* 19. *dub.* 3. *numero* 35. Antonin. Diana *moral. reſol. p.* 1. *tract.* 8. *de contractib. reſolut.* 75. *in fine*, Trullench *in expoſit. Decal. lib.* 7. *cap.* 16. *dub.* 8. *num.* 3. Non ſic in omiſſione ſolemnitatis accidentalis, quæ ſi in contractu omittatur, non ideo illum irritat, ſed valeat in vtroque foro, v. g. contrahere in Eccleſia non licet; ſi verò de facto contrahatur, valeat contractus, gloſ. *verb proceſſus in cap.* 2. *de immun. Eccleſ. lib.* 6. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 14. *tit.* 39. *part* 30. Et ſimpliciter licèt in die feſto contrahere non expediat, factus tamẽ contractus in vtroque foro tenet, Bonacin. *in Decalog. diſp.* 5. *q. vnic puncto* 2. *numer.* 11: Caſtr. Palao *d. tract.* 3. *de legib. diſput.* 2. *punct.* 9. *numero* 8. Trullench *lib.* 7. *cap.* 16. *dub.* 8. *num.* 7.

4 Ex quibus infertur hæredem inſtitutum in teſtamento nullo, & vltima voluntate prolata abſque legitimis ſolemnitatibus ſubſtantialibus hæreditatẽ, & fideicommiſſariũ fidei-

commiſſum, & legatarium legatum capere in conſcientia non poſſe; quia ius reſiſtit teſtamento minus ſolemni, & ſic nec obligatio naturalis ex eo oritur, *l. 1. §. ſi quis ita interroget, ff. de verb. oblig.* Mexia *d. concl. 6. num.* 85. *&* 88. Fontan. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ. 7. part. 1. num.* 8. *&* 10. Accac. Anton. de Ripol *lib. 1. variar. reſol.* 13. *ex num.* 719. *cum ſeqq.* tum, quia leges irritantes teſtamentum minus ſolemne habent pro fine bonum commune, & ſic quamuis earum ratio ceſſet in particulari, vt ſi nulla adſit fraus, ſemper earum obligatio firma manet. Quare hanc illationem tenent Padil. *in l. cùm quis, ex numer. 10. ad 16. C. de iuris & facti ignor.* Greg. Lop. *l. 31 tit.* 14. *part.* 5. Burg. de Paz *l. Tauri ex n.* 1430 *cum ſeqq.* Anton. Gomez *ead. l. 3. num.* 123. Mench. *de ſucceſſ. creat. §. 1. num.* 21. Cou. *in cap. cùm eſſes num. 12. de teſtam. & in reg. peccatum p. 2. §. 3. numero* 9. Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 19. dub. 3. numer.* 30. Matienſ. *l. 1. gloſſ.* 1n. *ex num. 2. tit. 4. libr. 5. Recop.* Ioan. Gutier. *canon. lib. 2. cap. 25. n.* 11. Ceuall *commun. q.* 71. *& q.* 137. Ioan. Valer. *de differ. inter vtrumque forum, verb. legatum differ. 6 num.* 2 Nald. *in ſum. verb. teſtamentum num.* 8. Villal. *etiam in ſum. tom. 2. tractat.* 30. *dif.* 8. Fontanel. *d. clauſ. 4 gloſ. 7. part. 1. num.* 8. Parlad. *lib. 3. quotid. differ.* 12. §. 1. *num. 2. cum ſeqq.* Ripoll. *d. reſol.* 13. *ex num.* 716. Becan. *tom. 2. ſum. Theolog. tract. 3. cap. 6. n. 5. concl.* 4. *& num. 6. in fine reg.* 5. Mexia *d. concl. 6. numer.* 75. *&* 76. 98. *&* 100. Bonacin. *de contractib. diſp. 3. q. 1. puncto 3. num. 5. cum ſeqq.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 1. tract.* 8. *de contractib. reſol. 75. per tot.* Salas *de legib. diſp. 16. ſect.* 12. *num.* 52.

Cap. Significaſti. VII.

POſt *num.* 1. In text. ibi, *aut non vult, aut non poteſt*, &c. Ergo iudex ordinarius, ſi nolit, ſententiam delegati exequi non tenetur; cuius contrarium reſpondit Pontifex *in cap. Paſtoralis* 28. *§. quia verò, hoc eod. tit.* ibi, *Reſpondemus quòd cùm Ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiam illius iniuſtã niſi apud eum efficere poßit, vt ab hoc onere ipſam abſoluat*; cur ergo in hoc text. dicitur vt nolle poſſit, cùm obſequi teneatur, ſecundùm *d. §. quia verò.* Quare Læli Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum iuris diſputat. cent. 1. cap. 90. pag.* 217. ſic ait: *Quantum de hac re conijcio, eſt hoc: mandauerat delegatus Pontificis Ordinario, nec palàm recuſanerat Ordinarius ſententiam exequi. ſed aiebat ſe ab aliis impediri: ſic compelli Ordinarius remedio aliquo non poterat, & dubium ſimul erat, an obtentui ſumerentur impedimenta illa, quæ Ordinarius allegaret; dubium, inquam, an nollit Ordinarius, an non poſſet. Hîc ergo nouum à Pontifice remedium vt à ſe ipſo delegatus exequatur, & ſi quos videat reſiſtentes, eos coërceat Percipis* (*quod hucuſque ſatis animaduerſum non eſt*) *ſi Ordinarius apertè nolit, compelli eum; ſin dubitetur velit ne, an nolit, ſi prætextu fortè aliquo parere detrectet, ſi impotentem ſe faciat, tunc exequi delegatum poſſe: hoc itaque diſcrimine agi rem oportere.* Hactenus Mancin.

Cap. Gratum. XX.

AD *num.* 2. De materia & intellectu 1
huius text. vltra citatos *in collect.* agunt Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de procuratoribus concl.* 2. Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli l. 1. ſ. hol. 1. num.* 5. Felician. de Vega *in relect. rub. de iudic. dub. 4. numèr.* 29. *cum ſeqq.*

Ad *num.* 3. in fine. Quòd iudicium inci- 2
piat à citatione, vltra citatos docent Valaſc. *conſ.* 81. Stephan. Gratianus *diſcept. forenſ. tom. 1. cap.* 156. *num.* 11. Ioſeph. Ramon *conſ. 26. num.* 4 Quamuis iudicium non incipere niſi à litis conteſtatione exiſtimauerint Abb. *num.* 4. Rip. *num.* 45. Mantu. *num.* 18. Bero. *num.* 85. & Peregr. *numer.* 54 *ſub rub. de iudic.* Gail. *lib. 1. obſeru.* 74. *in princ.* Donell. *comment. Iuris Ciuil. libr. 17. cap.* 18. Parlad. *rerum quotid. libr. 1. cap. 14. num. fin.* D. Barboſ. *in l. ſi quis 7. ff. de iudic. à num.* 24. Hieron. Buccaron *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 21. à num.* 1.

Cap. Conſuluit. XXIV.

AD *num.* 9. Nota ex actu clandeſtinè facto præſumi dolum, *cap. 1. vt eccleſ. benef.* vbi DD. citaui, & vltra relatos hîc & illic, tenent Tiraq. *de retractu conuent. in præf. num. 13. & ſeq. & de pœnis temper. cap.* 11. Maſcard. *de probat. concl.* 532. *num. 43. & 44. & concl.* 815. *num.* 13. Farin. *in praxi crimin. q* 86. *num.* 130. vbi *numer.* 131 ampliat præſumi in minore, ruſtico, & muliere, & *num.* 134. ſubdit quòd clam dicitur tribus modis fieri, ex natura ſcilicet facti, natura loci & ex natura temporis, & *num.* 136. tenet clam fieri illud, quod fit ignorante eo, ad quem res pertinebat, & *num.* 137. addit actum eſſe clandeſtinum quòd fit ſine teſtibus, & ſine debita ſolemnitate, Hieron. Leo *deciſ. 9. num.* 17.

SVM

SVMMARIVM.

1 *In iniungendis, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris nota, quā minoris.*

2 *Leges Regia minores pœnas pro delictis imponunt Nobilibus, quàm plebeis.*

3 *Pœna remittenda, vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam.*

Cap. Paſtoralis. XXVIII.

1 AD *num.* 4. Non ſolùm in iniungendis pœnis, ſed etiam in modo imponendi illas diuerſimodè iudicandos homines maioris notæ & excellentiæ in honore, & dignitate conſtitutos, quàm illos, qui minores ſunt, neque aliqua dignitate, ſiue excellentia roboris, vel artificij fulgent; vt colligitur ex *hoc* text. & ex *cap.* 2. *eod. tit. in* 6. *& ex cap. de mult. de preben. & ex l. duo Marco, C. de quaſt. & ex l. vlt. C. vt nemo priuatus*, quas citat Anguian. *de legib. lib.* 2. 2 *controu.* 8. *num.* 7. vbi *num.* 9. ex Cou. refert leges Regias aliter ſe habere cum Nobilibus & plebeis, illis longè minores, his verò propter vnum & idem delictum maiores 3 pœnas imponentes. Vnde emanauit ſolemne reſponſum Pauli Iuriſconſulti *in l. ad beſtias* 31. *ff. de pœn.* ibi, *Sed ſi eius roboris, vel artificij ſint*, &c. ex quo textu vulgò deduxerunt Interpretes quòd ſi delinquens quamtumuis mortis pœna dignus, excellens fuerit in aliqua arte, non ſit illi pœna mortis iniungenda, ſed remittenda vel mitiganda ob artificij, vel magni roboris qualitatem & excellentiam: quam legem ſatis celebrem & famoſam induxerunt Ludou. Roman. *ſing.* 717. Tiraq. *de pœnis temper. c.* 50. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 9 *num.* 6. Plac. *de delict. cap.* 33. *in princ.* quos refert Anguian. *d. controu.* 8. *num.* 2. licèt ipſe à *num.* 11. id ex dicta l. non probari multis contendat rationibus, & auctoritatibus.

SVMMARIVM.

1 *Executores meri nullam habere poſſunt cauſa cognitionem.*

2 *Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores.*

3 *Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententia nulla, & iniuſta.*

Barboſ. Iur. Can. ſelecta. Tom. VI.

§. Quia verò.

SVb *num.* 21. Quòd meri executores nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem 1 vltra citatos *in collect.* docent Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 3. *cap.* 551. *n.* 10. Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones p.* 2. *q.* 12. *num.* 17. & ideo aliquam exceptionem ad- 2 mittere non debent. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom.* 2. *tit.* 32. *num.* 262. Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 10. *num.* 37. & rationem reddit, quia in hoc præceſſit omnis cognitio tam reſpectu ſententiæ, quàm reſpectu cognitionis, quod ego *citato loco num.* 18, intelligo de exceptionibus, quæ principaliter cauſæ merita reſpiciunt, vel quæ directò ipſam impugnant ſententiam, & *numer.* 19. limito in exceptionibus, quæ directò non infringunt ſeotentiam, nec principaliter eam labefactaot, ſed potiùs reſpiciunt ipſius executionem, & opponuntur ad conſequendum id, quod expreſsè in ſententia denegatum non eſt, quo caſu poſſunt tales exceptiones obiici, & debent admitti, & de illis executor cognoſcere valet.

3 Ad *num.* 14. Quòd merus executor poteſt ſuperſedere, & debet io executione ſententiæ nullæ, & iniuſtæ, quando nullitas, & iniuſtitia ita euidenter ex actis apparet, vt nullam requirant probationem, aut excuſationem admittant, vltra citatos *in collect.* tenent Gabr. Pereira *de manu Regia p.* 2. *c.* 63. *n.* 54. Rota *deciſ.* 85 *p.* 1. *diuerſ.* quos adduco, & eorum verba refero *d. q.* 12. *numero* 10. *&* 11.

Pro concordia huius text. cum *cap. ſignificaſti* 7. *hoc eod. tit.* vide poſita *in addit. ad d. cap. ſignificaſti.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati litteras ſuæ commiſſionis quādo edere teneantur, oſtenditur.*

2 *Conſeruatores Iudices litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere tenentur.*

3 *Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodiè magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi.*

4 *Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuētes edere tenentur.*

Cap. Cùm in iure. XXXI.

AD *n.* 1. Quòd Iudices delegati litteras illis iuriſdictionē, notionē, aut executionē tribuētes, antequā ad exercitiū delegationis acce

accedat, edere tenentur, vltra citatos *in collect.* docent Vanti. *de nullit, tit. de nullit. ſentent. ex defectu iuriſd Ordin. num.* 16. *&* 18. Menoch. *de præſumpt. lib* 2. *præſ.* 15. *ex num.* 2. *& de arbitr. lib.* 2. *quæſt* 76. *num.* 8. *& lib.* 2. *caſu* 112. *num.* 8. *& conſ.* 100 *num.* 77. *cum ſeqq.* Decian *conſ* 18. *num.* 157. *vol.* 1. Villadieg. *in politica cap.* 5. §. 40. *num.* 7. *&* 8. Bobadil. etiam *in politica lib.* 2 *c.* 20. *num.* 21. *cum ſeqq.* Nicol. Garcia *de benefic. part* 6. *c.* 2. *num.* 16. *cum ſeqq.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 19. *remed.* 10. *concl.* 4. *num.* 36 Mari. Giurba *conſ.* 89. *num.* 19. *cum ſeqq.* Carot. *de remed. contra præiudic. ſentent. except.* 4. *à num.* 8. Camill. Borrell *de Magiſtratuum edict. s lib.* 1. *cap.* 1. *à num.* 46. Gabr. Pereira *de manu Regia part.* 1. *capit.* 7. *à num.* 3. Salgado *de Regia protect. part* 4. *cap.* 6. *à num.* 42. *& de ſupplicat. ad Sanctiſſimum parte* 2. *cap.* 26 §. 4. *ex num.* 11. *cum ſeqq.* Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 6. *cap.* 3. *per tot.* Chriſtoph. Beſold. *de fœderum iure cap.* 7. *num.* 5. F[illegible]. de Amaya *in l. prohibitum, ex num* 4. *C. de iure fiſci lib.* 10. Alphonſ. de Narbona *l.* 60. *gloſ vnica à num.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Recopilat.* Et
2 in Iudice Conſeruatore quòd litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundandam edere teneantur, admittunt Fuſc. *de viſitat. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 8. Mari. Antonin. *variar. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 16: *num.* 1. *cum ſeqq.* Narbona *d. gloſ. vnic. num.* 71. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 214 *num.* 1. *&* 2. *part.* 2. *recent.* Et in Inquiſitoribus (licèt hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſint exiſtimandi, ſecundùm Ludou. à Paramo *in defenſor. iuriſdict. Inquiſitor. Sicil. cap.* 1. *num.* 11. *& de origine Inquiſitor. tit.* 3. *quæſt.* 2. *per tot.* Molin. *de Iuſtit. tractat.* 5. *diſp.* 58. Salgado *de ſupplicat. ad Sanctiſſim. part.* 2. *cap.* 33. *num.* 80. *cum ſeqq.* Eſcobar *de purit. & nobilit. probanda part.* 1. *quæſt.* 6 §. 2. *num.* 25.) agnoſcunt Nicol. Eymeric. *in direct. Inquiſit. part.* 3. *cap.* 1. & ibi Peña *commento* 1. *verſ. poterit & meritò*, Mart. *de iuriſd. part.* 2. *cap.* 35. *num.* 1. Alphonſ. de Narbona *in d. l.* 60. *num* 91. *verſ. idem quo iuris erit, titul.* 4. *lib.* 2. *Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Delegata iuriſdictio odioſa ſit, ac proinde reſtringenda.*
2 *Ordinariorum iuriſdictio vt naturalis & fauorabilis amplianda.*
3 *Legatorum poteſtas reſtringenda.*

Cap. P. & G. XL.

AD *num.* 4. Quòd delegata iuriſdictio 1
odioſa ſit, ac proinde reſtringenda
vltra citatos in collect. docent gloſſ. *in capit.*
1. *de reſcript. lib.* 6. Becc. *conſ.* 21. *numero* 14.
& 33. Nauarr. *in cap. cùm contingat in* 7. *cauſa nullit. in princ. de reſcript.* Menchaq. *controuerſ. vſufrcq. cap.* 14. *numer.* 16. Menoch.
conſ. 340. *num.* 54. *& de præſumpt lib.* 2. *præſ.*
15. *num.* 2. Curi. Philipp. *part.* 1. §. 4. *num.* 8.
Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 21.
num. 2. Molina *de Iuſtit. tom* 6. *diſp.* 25. *num.* 2.
Eraſm. à Cochier *de iuriſd. Ordin. in exemptos part.* 2. *quæſt.* 11. *num.* 2. Amat. *var. reſolut. reſol* 8. *num* 4 *& reſol* 39. *numer.* 11. Ordi- 2
nariorum verò iuriſdictio vt naturalis & fa-
uorabilis amplianda, non ſic Legatorum 3
poteſtas, quæ vt ſuperinducta, & extraordinaria, ac Ordinariis præiudicans, reſtringenda eſt, ſecundùm Caſſad. *in deciſ. ſuper reg. Cancel. titul. de decretis in reſeruat. deciſ.* 1. *num.* 3. *& deciſ.* 3. *num.* 11. Simonet. *de reſeruat. quæſt.* 89. *num* 3. vbi Grauat. *in addit. lit. A.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 21. *num.* 38. Nicol. Garc. *de beneſ. part.* 5. *cap* 3. *num.* 9. Rot *deciſ.* 206. *num.* 3 *part.* 1. *diuerſor.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus debet dari maior viginti annorum.*
2 *Ætas minor* 20 *annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiam.*
3 *Infans, vel pupillus ſi ſcienter à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur.*
4 *Ætas quæ requiratur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudicialem munus?*

Cap. Cùm Vigeſimum. XLI.

POſt *num.* 1. Quòd delegatus debet dari 1
maiòr vinginti annorum vltra citatos in collect. docent Ludou. Gom. *in cap. ſtatutum n.* 26. *de reſcript in* 6 Anton Blanc. *de compromiſſ. q.* 22. *num.* 22. Rojas *in ſingular. Fidei* 106. *in princ.* Zaz. *lib.* 2. *ſingul. intellect. c.* 22. Viui. *lib.* 2. *commun. opin.* 179. Quibtilian. Mandoſ. *de minore ætate c.* 5. *n.* 88. Moncr. *de Conſeruator. c.* 5. *n.* 159. *ad fin.* D. Barboſ. *in l. cùm prætor.* §. *fin. n* 90. *ff. de iudic.* qui duo vltimo loco citati id intelligunt in Pontificis delegato, adduntque minorem ætatem ſufficere ſi Princeps

ceps habita ſcientia, & notitia minoris ætatis alicuius, nihilominus eam elegit, quia ex
3 tunc in defectu minoritatis eum ipſo diſpenſaſſe creditur. Si verò adeò fuerit minor electus à Principe, quòd naturaliter ſit incapax iuriſdictionis, vt infans, vel pupillus, tunc enim habitu, &, non actu iuriſdictionem ipſi delegaſſe videtur, & ideo aſſeſſorē aſſumere debebit, vt in ſimili deputato à Principe conſeruatore tradit Monet. *de conſeruat. c. 5. n. 161.* & latiùs *cap. 8. q. 8. & c. 9. q. 2.*

4 Quid autem de Iure Regni Caſtellæ ſit tenendum, poterit ab aliquibus in dubium reuocari: nam *in l. 2. tit. 9. lib. 3. Recop.* ad iudiciale munus requiritur ætas viginti ſex annorum ibi, *y que aya edad de veinte y ſeis años*, *& in l. ſeq.* videtur ſolùm requiri quòd ſit maior viginti annorum, ibi, *Maior de veinte años deue ſer aquel aquien ſe otorgare poderio para iuzgar, aquien llaman Iuez ordinario, y es de preſumir que hombre de tal edad aya entendimento complido para iuzgar los hombres que ante el vinieren*, quia ſcripta *in hac l. 3.* interpretanda ſunt, itaut illius ſenſus ſit quòd ad Iudicis officiū eligatur maior vigeſimi anni, id eſt, qui vigeſimum ſextum impleuerit, vt non ineleganter interpretatus eſt Azeued. *in d. l. 2. verbo veinte y ſeis años*, Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 1. num. 61.*

De Officio Iudicis ordinarij.

TIT. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire.*
2 *Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſunt, quæ ſint?*
3 *Subditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam ſpectat.*
4 *Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernandos Fideles ſecundùm legem Euangelicam.*
5 *Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare.*
6 *Iudices eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem.*
7 *Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis.*
8 *Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio, ſecundùm aliquos, verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcunque opportunum eccleſiaſtico Iudici videbitur, & num. 9.*
10 *Auxilium brachij ſecularis eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti.*
11 *Intellige in omnibus eccleſiaſticis criminibus, in his ſcilicet, quæ ratione materiæ prohibita talia ſunt.*
12 *Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum Iudicum cognitionem quomodocūque pertinent.*
13 *Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis.*
14 *Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ.*
15 *Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum.*
16 *Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata.*
17 *Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent.*
18 *Iudex eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum.*

CAP. Pernicioſa. I.

PRo exornatione principalis concluſionis huius text. quòd ſcilicet Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere, & punire, vltra citatos hic *n. 2.* adde ſimiles textus *in c. ſcitote 2. 6. q. 3. c. per ſingulas 2. verſ. vnumquemque enim oportet Epiſcopum habere ſuæ diœceſis poteſtatē*, &c. *q. 3 c. irrefragabili 13. in princ & §. vlt. c. conquerente 16. verſ. nos autem.* ibi, *correctionem, & reformationem, inf. hoc tit. c. qualiter & quando 24 de accuſat. cap. cùm Epiſcopus 7 hoc tit. lib. 6. Clem. 1. eod. tit.* & Nau. *in rub. de iudic. num. 65. verſ. 2. & numer. 66. & à num. 92. & in cap. nouit, notab. 6. eod. titul.* Lancel. Conrad. *in templo omnium Iudic. lib. 2. tit. 5. §. 3.* Marc. Anton. Cuch. *maior. inſtit. lib. 2. tit. 6. num 75.* Læli. Zechi. *de munere Epiſcopor. c. 3. à numer 3.* 1

Anaſtaſ. Germon. de ſacrorum immunit. lib. 3. cap. 8. à n. 58. Suarez de Paz in praxi p. 4. tom. 1. c. 10. n. 4. & com. 2. præl. 1. per tot. Petr. Gregor. in d. c. conquerente c. 9. cum duobus ſeqq. Cened. ad Decretal. collect. 101. n. 3. Ioan. Fileſac. de ſacra Epiſcoporum auctoritate cap. 1. §. 8. fol. mihi 19. cum ſeqq. Gabr. Pereira de manu Regia p. 1. c. 10. ex num. 15. Sebaſt. Cæſ. in relect. de eccleſiaſt. Hierarchia part. 1. diſp. 6. de Epiſcopis §. 4. per tot. maximè numer. 22. & 23.

2 Intellige non ſolùm de criminibus merè eccleſiaſticis, à quocunque fuerint admiſſa (vt ſunt hæreſis, apoſtaſia, & ſimilia tã ratione materiæ, quàm ratione prohibitionis ſupernaturalis, aut meræ eccleſiaſticæ ad ſolam eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantia,) ſed etiam de aliis, quæ merè eccleſiaſtica non ſunt, à laicis quoque perpetrata, dummodo mixti fori ſint, vt adulteria, quorum nominatim meminit text. in præſenti.

3 Ratio decidendi ex eo apertè colligitur, quia cùm ſubditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire, & corrigere ad iuriſdictionem eccleſiaſticam D. Petro, & eius ſucceſ-
4 ſoribus immediatè reliquiſque Prælatis eccleſiaſticis mediatè conceſſam ſpectet; eſt enim ſupernaturaliter inſtituta ad gubernandos fideles ſecundùm legem Euangelicam, & quatenus ad eam opus eſt etiam in naturalibus, d. cap. nouit 13. verſ. non enim, cum relatis à Nau. notab. 3. n. 81. & not. 6. per tot. ſequens eſt, vt Epiſcopi pro Paſtorali officia omnia crimina in ſuis diœceſibus à quibuſcunque commiſſa, ex quibus Deus Opt. Max. iuraque ſpiritualia maximè offendantur, ac lædantur, & ſcandalum, ac prompta peccandi occaſio in Chriſtiana Republ. paretur, inquirere & punire poſſint, ac debeant.

5 Ibid. n. 7. Ad exornationem alterius notabilis ex hoc textu deſumpti, quòd ſcilicet Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt, cùm opus fuerit, brachium ſeculare inuocare, vide ſimiles textus Canonicos in cap. ſi quis pecunia 9. §. 79. diſt. & in c. petimus 19. n. 11. q. 1. & in cap. quoniam 14. hoc tit. & in cap. paſtulaſti 21. de homicid. & in cap. 2. verſ. per temporalem, de maledic. & in cap. vlt. in fine, de exceſſ. Præl. & in cap. vnico §. vlt. circa fin. de ſtatu Regul. in 6. & in cap. vt officium 11. § compeſcendi, verſ. denique, de hæret. eod. lib. & in cap dilecto 6. de ſentent. excom. in 6. l. Hiſpan. 58. & 59. tit. 6. part 1. & l. 14. in fine, & l. 15. verſ. ſaluo etc. lib. 4. Recap. Concil. Trid ſeſſ 24. de refor. matr. cap. 8 ad fin. ibi, inuocato, ſi opus fuerit, brachii ſeculari etiantur, & ſeſſ 25. de Regular. cap. 25. poſt princ. & ad fin. ibi, inuocato etiam auxilio, ſi opus fuerit, brachij ſecularis, & de reform cap. 3. verſ. in cauſis verò, Con. pract. cap. 10. num. 1. Nauar. in cap. cùm contingat, remed. 1. de reſcript. Gail. lib. 1. obſer. 113. Quintil. Mandoſ. in praxi commiſſionum forma 2. verb. auxiliumque, Roland. à Valle conſ 37. per tot. vol. 1. Petr. Belluga in ſpeculo Principum rub. 11. § tractandum, vbi Camill. Borrel. gloſſ. 1. Ioan. Rendina de maieſtate Principum, verb. non ſolùm armis decoratam, p. 2. ex numer. 141. Franc. Auiles ad cap. 2. Prætorum, verb. Iuntaran, ex num. 10. & c. 20. verb. vſurpan. ex num. 5. Segura Daualos in direct. Iudicum part. 2. c. 13. Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 153. aliàs c. 160. Et ſi opus fuerit, Parlad. rerum quotid. lib. 2. cap fin. part. 2. §. 2. per tot. Fr. Emman. quæſt. Regular. tom. 1. q. 8. art. 15. Marcheſan. de commiſſionib. p. 1. cap. 5. à num 203. Cened. ad Decretal. collect. 101. num. 12. & 13 Didac. Sahag. in c. 2 num. 176. de iudic. Farin. in praxi crimin. part. 3. q. 97. à num. 81. & de hæreſi q. 186. à num 159 Bobadil. in ſua politica lib. 2. cap. 17. num. 80. & à num 1 87. ante med. lit. F. Vgolin. de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 1. cap 4. §. 12. num 4. Marta de iuriſdict. part. 1. c. 49. cum tribus ſeqq. Bernard. Greuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. cautel. 115 Fr. Mich. Agia de exhibendis auxil. fundam. 27. concl. 2. Iacob Cancer. var. reſolut. lib. 2. cap. 15. à n. 2. & lib. 3. cap. 19 per to. Hortenſ. Caualcan. de brachio Regio p. 4. n. 255. cum ſeqq. Franc. Molin. in ſimili tract. de brachio ſeculari lib. 1. per tot. Morla in emporio Iuris tit. 2. q. 20. ex num. 9. Ioan. à Montealegre in praxi ciuili lib. 1. cap 9. à num. 157. Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori Eccleſ. ſub tit. de praxi inuocationis brachij ſecularis, deciſ. 319. num. 11. cum ſeqq. & in collect. deciſ. p. 3. collect. 573. & p. 5. col. 1990. Amat. Roderic. in tract. de execut. c. 2. ex num. 11. Anguian. de legibus lib. 2. controu. 17. num. 88. & controu. 19. num. 23. & 24. vbi obiter interpretatur textum in d. cap. petimus 11. q. 1. & lib. 3. controu. 31 per tot. Moneta de conſeruat. cap. 8 à num. 287. Campan. in diuerſ. Iuris Canon. rub. 12. cap. 13 à numer. 84. Gabr. Pereira de manu Regia p 2. cap. 52. Accac. Anton. de Ripol. var. Iuris reſol. cap. 1. à num. 36. vſque ad 41. Lorrea deciſ. 1. Granatenſi. Thom. Carleual de iudic. diſp. 2. num. 75. cum ſeqq Hieron. Bucaron. de differ. inter iudicia ciu. & crimin. differ. 209. Ioſeph. Vela in relect. ad hunc text. à num. 1 p. 2. nouiſſimè Parcja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 2. reſol. 8. à num. 1. Rot. deciſ. 10. num. 28. part. 4 recent. Ioan. Bapt. Ciarlin. controuerſ. forenſ. c. 60. à num. 2.

Eccleſiaſticis cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis 6

bitrariis poſſunt Eccleſtaſtici Iudices compellere ſæculares ad eiuſmodi auxilij exhibitionem. vt ex *c. adminiſtratores in fine* 23. *q.5. & ex d. capit.* 2. *de maledic.* probat gloſſ. *verb. publicum, in fine, & verb. præiudicandum, verſ. & poſſet compelli,* recepta ab Innoc. *n.* 1. & Abb. *ex num.* 10. ac Alciat. *n.* 73. *in præſenti.* Menoch. *remed.* 3. *retin. num.* 360. *& de arbitr. caſu* 452. *num.* 3 Fr. Emman. *d. art.* 15. *poſt princ.* Farinac. *d. quæſt.* 97. *num.* 82. *& de hæreſi d. q.* 186. *num.* 261. Bernard. Greuæ. *d. concl* 115. *num.* 3. *&* 4. Marta *d. cap.* 49. *à n* 6. Molin. *d. tract. de brachio ſæculari, lib.* 1. *cap.* 1. *&* 14. Monet. *d. cap.* 8. *num.* 261. *& ſeq.* Gabr Pereira *d. cap.* 52. *nam.* 9. *&* 32. Campan. *rub* 12. *cap.* 13. *num.* 84. *verſ. quinimò,* Thom. Carlaual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *nam.* 40 qui id rectè explicat procedere ſtante ſæcularis vrbanè priùs requiſiti vrbanitate.

7 Facultas hæc inuocandi auxilium brachij ſæcularis conceditur non ſolùm Epiſcopis, & aliis Ordinariis iudicibus eccleſiaſticis, ſed etiam delegatis, vt colligitur *ex d. c. adminiſtratores* 26. ibi, *Quoties ab Epiſcopis, & eccleſiaſticis viris conuenti fuerint,* &c. 23. *q.* 5. *& ex cap qualit.* 44. *ead. cauſa & quæſt.* & per iſta Iura & alias rationes ita reſoluūt Federic. de Senis *conſ.* 163. *à num.* 3. *verſ. in contrarium* Ordin. *in cap. ſignificaſti* 7 *de offic. deleg.* Ægid Boſſi. *in praxi crimin. tit. de foro compet. num.* 92. Roland à Valle *conſ.* 37. *n.* 1. *cum ſeqq vol.* 1. Cou *pract. c.* 10. *n.* 1 *in princ. verſ. hac verò Archidiaconi opiato,* Nauarr. *in cap. cùm contingat, remed.* 1. *num.* 1. *de reſcript.* Rendina *d. verb. non ſolùm armis, part.* 2 *num.* 159 Auil. *ad c.* 20. *Prætor. verb. vſurpan. n.* 27. Brunor. à Sole *in locis communib. verb. brachiū ſæculare,* Menoch. *remed.* 3. *retin n* 360. *in princ.* Gail. *d. lib.* 1. *obſeru.* 115 *num. vlt.* Salzed. *ad Bernard. d. cap.* 151. *aliàs* 160. *num.* 8. Franc. Peña *ad Eymeric. in direct. Inquiſitor. part.* 3. *commento* 106. *in fine,* Azeucd. *l.* 15. *num.* 3. *tit.* 1. *lib* 4. *Recop.* Farinac. *d. quæſt.* 97. *n.* 86. Bernard. Greuæ. *d. concl.* 115. *conſid.* 1. Morla *d. tit.* 2 *quæſt.* 20. *nu.* 9. *verſ. quia verius eſt,* Marta *d. part.* 1. *c.* 50. *à num.* 25. *& cap.* 51. *n.* 6. *&* 7. Mich. Agia *de exhibend. auxil. fundam.* 27. *concl.* 1. *pag.* 120. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num* 170. *&* 180. Montealegre *d. lib* 2. *cap.* 9. *n.* 158. *verſ. quod procedit,* Iacob. Cancer. *d. lib.* 2. *cap.* 15. *num* 3. *& lib.* 3. *c.* 19. *quæſt.* 5 *à num.* 37. Marcheſan. *d. c.* 5. *num.* 227. *verſ. iſtudque brachium, & n.* 228. Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi Archiepiſc. Neapol. c* 36. *n.* 1. Inan. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori eccleſ. deciſ.* 320. *aliàs reſol.* 278. *à num* 2. *& in collect. deciſ. part.* 5. *collect.* 1990. *verſ. aduertendum* 4. Franc. Molin. *d. lib.* 1. *c.* 6 *à num* 4. Moneta *de conſeruat. c.* 8. *num.* 260. Gabr. Pereira *d. c.* 52. *à num.* 12. Ioſeph. Vela *hic part.* 2. *ex num* 10. Pareja *d. tit.* 2. *reſol.* 8. *num.* 2. Ego *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 2. *alleg.* 16 *num.* 36.

Quamuis contrarium, imò quòd Ordinariis tantùm, & non delegatis ea facultas competat, reſoluant Feder. de Senis ſibi contrarius *conſ.* 251. *num.* 4 Calcan. *conſ.* 119. *num.* 2. *circa fin.* Nicol. Eymeric. *in direct. Inquiſit. par.* 3 *q* 57 Marcheſan. ſibi contrarius *d. part.* 1. *cap.* 5. *num* 149 Farin. etiam ſibi cōtrarius *de hæreſi q.* 186 *num.* 159. *verſ. quod & idem,* Camill. Borrel. *in ſum deciſ. p.* 1. *tit.* 41. *num.* 247.

Ibid. *num* 8. Et licèt dixerim auxilium brachij ſæcularis implorandum non eſſe, 8 niſi pro vltimo remedio, itavt non poſſit iudex eccleſiaſticus quandocumque voluerit illud acclamare, nihilominus id ita ſtrictè accipiendum non eſt, vt brachij ſæcularis auxilium in ſubſidium tantùm aliorum remediorum implorari poſſit, ſed etiam quotieſcumque opportunum eccleſiaſtico Iudici videbitur, id enim inſinuant verba huius textus, ibi, *cùm opus fuerit, & cap. quoniam* 14. *in fine.* ibi, *ſi neceſſe fuerit,* *infrà hoc tit.* cum ſimilibus, illis namque propriè magis ſignificatur tunc demum huiuſmodi auxilij inuocationi locum eſſe, cùm res ita exigat in quacumque litis parte, ſiue cùm magis expedire eccleſiaſticis iudicibus videbitur. Ita Salzed. *ad Bernard. d. c.* 53. *aliàs* 160. *à num.* 4. *verſ ſed media quidem ſententia,* Segura Daualos *in direct. Iudicum part.* 2. *c.* 13. *num* 36. *cum duobus ſeqq.* Farinac. *d. q.* 97. *nu.* 98. *verſ. verum ad declarationem,* Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed.* 21. *num.* 6. Bobadil. *d. lib.* 2. *c.* 17. *num.* 160. Anguian. *de legib. lib.* 3. *contro.* 31. *num.* 30. *&* 31. Moneta *d. c.* 8. *num.* 267. *& ſeq.* Gabr. Pereira *de manu Regia part.* 2. *c.* 52. *num.* 14 *verſ. reſpondetur,* Ego *de Iure Eccleſ vniu. lib.* 1. *c.* 39 §. 4. *num* 73. *cum ſeqq.*

Quamuis in ſubſidium tantùm hoc auxilium concedendum, itavt priùs Iudices 9 eccleſiaſtici excommunicare, deinde anathematizare, & interdicere debeant, ac demum cùm Eccleſia non habeat amplius quid faciat, ad brachij ſæcularis auxilium confugiat, exiſtimauerint Feder. de Senis *conſ.* 251. *num.* 4 *verſ. item dato,* Palat. Rub. *in repet. cap. per veſtras, notab.* 2. § *ſed eſt pulchra dubitatio, num.* 17. Cou. *pract. cap.* 10 *n.* 1. Ioan. Rendin. *de maieſt. Princip. d. verb. nō ſolùm armis p* 2. *num.* 142. *cum duobus ſeqq. & nu.* 160. Mandoſ. *d. verb. auxiliam, fol.* 24. *pag* 1. Auiles *ad cap Prætor. cap.* 20. *verb. vſurpan. num.* 16. Menoch. *remed.* 3 *retin. nu.* 360. *verſ. deinde*

aduertat, Parlad. lib. 2. rerum quotidian. c. vlt. part. 2 § 2. num. 9. Gail. lib. 1. obſeru. 115. num. 2. verſ. procedit autem, & n. 3 & de pace publica lib. 2. c. 17. num. 34 verſ vbique, Marcheſ. de commiſſion. part. 1 c. 5. num. 211. 215. & 227. verſ iſtudque brachium, & num. 134. & 235. verſ. quòd in ſubſidium, & n. 237. Auendan. de cenſib. c. 98. n. 5. Bernard Greuæ ad pract. Cameræ Imper. lib 1. concl. 115. num. 13. Cancer. var. reſol. lib. 3. c. 19. num. 1. Ioan. à Montealegre in praxi ciuili lib. 1. c. 9. n. 160 & 161. Marta de iuriſdict part. 1. c. 50. à num. 1. vſque ad 24. Anguian. d. lib. 3. controu. 30. num. vlt. & controu. 31 num. 2. Franc. Molin de brachio ſæculari lib. 1. c. 3. num. 2. cum quatuor ſeqq. & c. 15. num. 3.

10 Quod quidem auxilium eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſæcularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti, ex c. vt Inquiſitionis 18. §. prohibemus, de hæret. in 6. tum quia ſæcularis eo caſu executor eſt Iudicis eccleſiaſtici, & ideo eius ſententiam licèt iniuſtam exequi tenetur, c. ſi paſtoralis 28 §. quia verò, de ſentent. & re iudic. & reſoluunt Ægid. Boſſi. in praxi tit. de foro compet num. 87. & num. 90. in fine, Petr. Belluga in ſpeculo Principum rub. 11. §. tractandũ à num. 2. verſ. & in tantum, maximè num 4. verſ. & vt pleniùs, Rendina de maieſt. Principum d. verb non ſolùm armis, part. 2. num. 149. & 150. Clar. lib. 5. §. hæreſis num. 4 & § fin. quæſt. 96. num. 7. verſ. ſciat tamen, Salzed. ad Bernard d. c. 153. aliàs 160. num. 13. verſ. vndecimò, Suar. de Paz in pract. tom. 1. in proœm. n. 7. & 10. Azeued. l. 15. tit. 1. lib 4. nouæ Recop. à n. 5. Ioan Vela de pœnis delict. c. 14. de hæreticorũ pœn n. 33. Fr. Emman. quæſt. Regul. tom. 1. quæſt. 8. art. 15. verſ. crederem tamẽ, Farinac. d. quæſt. 97. num. 103. Marta d. part. 1. c. 51. à num. 1. Aloyſ. Ricc. in praxi rerum fori eccleſ. deciſ. 330. n. 1. & 2. Marc. Anton. Gemmenſ. in pract. Archiep. Neap. c. 36. num. 2. Caualcan. de brachio Regio part. 4. num. 260. & ſeq. Molin. in ſimili tract. c. 8. ſiue in ſpect. 1. num. 18. & c. 9. in ſpect. 2. num. 24. & 25. Agia de exhibend. auxil. poſt princ. à pag. 3. & fund. 27. concl. 3. 4 & 6. Segura Daualos in direct. Iudicum eccleſ. part. 2. c. 13. n. 33. Moneta de conſeruat c. 8. num. 262. Anguian d. lib. 3. controu. 31. n. 7. Accac. Anton. de Ripol. var. reſolut. c. 3. num. 526. & ſeq. Pichard. in manuduct. ad praxim part. 2. §. 4. num. 41. Antonin. Diana moral. reſol. part. 1. tract. 2. de immun. eccleſ. reſol. 108. in fine; quamuis non pauci teneant poſſe ſæcularem Iudicem antequam ſuum eccleſiaſtico auxilium præſtet ab eodem ſibi proceſſum exhiberi petere, vt examinet vtrùm ritè & rectè proceſſerit, atque ita de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ cognoſcere, id probantes ex hoc text. in illis verbis ibi, non ad præiudicandam, ſed ad ea quæ Deo ſunt placita, proſequendum, &c. dum aiunt hæc verba ſignificare publici, ſiue ſæcularis auxilij implorandi eum finem eſſe, vt iuſtum ac Deo placens eccleſiaſtici Iudicis præceptum exequatur, non verò vt ſæculari iudici per eum requiſito præiudicetur quominus ipſe examinare valeat, vtrùm illud tale ſit nec ne; ex quorũ numero ſunt Ioan. Andr. quem refert & ſequitur Oldrad. conſ 89. num. 4. Feder de Senis conſ. 251. num. 3. verſ. quid plus. Anchar. conſ. 382. num. 11 & 12 Calcan. conſ. 119 num. 3. verſ. ſecundò facit, Roland. d. conſ. 37. num. 7. lib. 1. Perez. l. 4. tit 1 lib. 3. Ordin gloſ. 3. verſ. quando autem. Camill. Borell. ad Belug. in ſpeculo Princip. rub. 11 § v. denegã ſubol. 1. in princ. Parlad. rerum quotid. lib. 2. c. fin. part. 2. §. 2. n. 4. cum duobus ſeqq. Surd. cõſ. 358 num. 13. & 14. Bernard Greuæ ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 115. n. 5. Iacob Cancer. var. reſol. lib. 3. c. 19. à n 3. vſque ad 17. Ioan. à Montealegre in praxi lib 1. c 9. num. 162. Et licèt alij crediderint in ſolo crimine hæreſis ſæcularem Iudicẽ ſtare teneri proceſſui Iudicis eccleſiaſtici eius auxilium implorantis, in aliis verò caſibus minimè, ſed eundem proceſſum, eiuſque iuſtitiam examinare poſſe, vt minus bene docuerunt Auiles ad capita Prætor. c. 20. verb vſurpan. n. 20. verſ. ſed tu intellige, Salzed. ad Bernard. d. c. 160 num. 11. verſ ſed communis hæc ſententia, Bobadil. in ſua politica lib. 2. c. 17. n. 171. & 174. Ioan. Aloyſ. Ricc. parũ ſibi conſtans in collect. deciſ. par. 3. collect. 573. limit. 4. Gabr. Pereira de manu Regia part. 2. c. 52. à num. 21.

Quam noſtram ſententiam generaliter veram intelligo in omnibus eccleſiaſticis criminibus, hoc eſt, non his tantùm quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt, & propriè merè eccleſiaſtica dicuntur, ſed etiam quæ ratione ſubiecti eccleſiaſtici, à quo illa admiſſa fuerint, eccleſiaſtica etiam appellantur, licèt aliàs hæc ab illis diſcerni ſoleãt, vt non propriè merè eccleſiaſtica dicantur, ſed eccleſiaſtica ſimpliciter, aut non merè, quia in omnibus ſæcularis Iudicis examinatio excluditur ob illius incapacitatem, ex his quæ adducunt Abb hîc n. 12. verſ. idem putarem dicendum, Cened. canon. q. 36. n. 12. Montealegre d. c. 9. n. 164. Iacob. Cancer. d. part. 2. c. 15. num. 12. 11

Ex qua ratione in ciuilibus etiam cauſis, quæ ad eccleſiaſticorum iudicũ cognitionem quomodocunque pertinent, veriſſimam iudico eandem noſtram ſententiam, quæ ſeculari Iudici ab eccleſiaſtico requiſito vt ſuum ei auxilium pro ſententiæ, vel 12

mandati

mandati executione impartiatur, obediendi neceſſitatem imponit, abſque præuia proceſſus ab illo facti examinatione, hæc enim ſeculari, velut incapaci interdicitur, niſi talis ſit, quæ mero quoque executori permitteretur, iuxta notata *in c. de cætero 5. de ſent. & re iudic.* Gail. *lib. 1. obſeru.* 113. *n.* 8. *& obſer.* 115. *n.* 6 Cancer. *d. c.* 15 *n.* 13. Miranda *conſ.* 22. *n.* 1. *cum ſeqq.* Fragoſo *de regimine Reip. lib. 7. diſp. 23. §. 4. n. 88. circa fin.* Pareja *d. d. tit. 2. reſ. 8. n. 23.*

13 At in dilectis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis, non poterit cogi laicus Iudex auxilij ſui copiam eccleſiaſtico impartiri, niſi eorum acta priùs ſummariè examinauerit ex illiſque cognouerit vtrum iuſtè, vel iniuſtè, aut nulliter eccleſiaſticus iudex proceſſerit, quia hac in ſpecie laicus nont vt merus executor illius, nec vt iuriſdictione inferior, ſed vt æqualis cognoſcit, vt per Panorm. *hic num* 11. *ad. fin.* Imol. *num* 16. & Alciat. *num* 70. Petr. Bellug. *d. rub.* 11. §. *tractandum, num. 2. circa fin. verſ. in aliis verò cauſis*, Rendina *d. verb. non ſolùm armis part. 2. num.* 154. *& ſeq.* Clar. *d q.* 96. *num.* 7 *ad fin. verſ. ſi verò eſſet crimen*, Suar. de Paz *d. tom. 2. in proœm. num.* 8. Salzed. *ad Bernard. d. cap.* 160. *num* 11. *verſ. vl.* Bobadil. *d. lib. 2 c.* 17. *n.* 175. *& ſeq* Farin *d. q.* 97. *num.* 102. Marta *d. p. 1. cap.* 51, *à n.* 20. Montealeg. *d. lib. 1. c. 9. n.* 165. Cened. *d. q.* 36. *n* 13. Caualcan. *d. part. 4. n.* 261. *verſ. at in aliis*, Aloyſ. Ric. *in coll ct. deciſ p. 3. collect.* 573 *limit.* 5. Franc. Molin. *d. lib. 1. c.* 10. *inſpect. 3. num.* 30. *&* 31. Pareja *d. tit. 2 reſolut. 8. num* 24.

14 Limitatur tamen principalis noſtra reſolutio, quæ habet ſecularem Iudicem auxilium ſuum eccleſiaſtico in relatis cauſis abſque vlla proceſſus examinatione exhibere teneri, vt non procedat, vbi aliàs conſtaret de manifeſta iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ, vel proceſſus Iudicis eccleſiaſtici, ob notoriam forſan abſentiam eius, aduerſùs quem eccleſiaſticus procedit, vel nimiam Iudicis feſtinationem, aut Iuris errorem cõtentum in ſententia, quæ ſibi oſtenſa fuerit, aut quid ſimile, quo caſu ſecularis etiamſi delictum eſſet merè eccleſiaſticum poſſet ſaltem auxilium ſuum iuſtè denegare. Sic Innoc. *hic num.* 2. & Panor. *num.* 12. *verſ. ſed ſi Iudex ſecularis*, Petr. Belluga. *d. rub.* 11. §. *tractandum num.* 4 *verſ hoc limita*, Rendina *d. verb. non ſolùm armis p 2. numer.* 147. 152. *&* 153. Salzed. *ad Bernard. d. capit.* 160. *num.* 12. *&* 14. Parlad. *d. lib. 2. cap. fin. p. 2. §. 2. n* 7. *verſ. proinde facit*, Bobadil. *d. c.* 17. *num.* 172. *verſ. Pero eſto entiendo yo*, Gail. *d. lib. 1. obſeru.* 115. *numer.* 5 Caualcan. *d. p. 2. num.* 260. *verſ. ſed ſi notoriè*, Marcheſan. *d. p. 1. c. 5. num.* 241. *verſ. ſubdens*, Mich. Agia *d tractat. concl. 8. in 1. 2. & 7. caſu*, Bernard. Græuæ. *d. concl.* 115. *in princ. n* 6. 7 *&* 8. Cancer. *d. c. 15. à n* 33. Montealegre *d. c. 9. num.* 169. *cum ſeq* Molin. *d lib. 1. c.* 11 *n.* 38. *&* 39 *& lib* 2. *c.* 38. *num.* 25. *&* 26. Ioan. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 3. collect.* 573. *limit.* 1.

Limita etiam vbi à ſententia Iudicis eccleſiaſtici auxilium requirentis fuerit appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum, aliòve quocunque modo eius proceſſus per partem legitimè impugnatus, iuxta text. *in cap. concertationi 8. verſ. vlt. de appellat. in 6.* nam & tunc ſecularis ſaltem denegare auxilium poterit, ita Oldrad. *d. conſ.* 89. *num.* 3. *&* 4. Petr. Belluga *d. rub.* 11. §. *tractandum num 4. circa med. verſ. ſi verò is contra quem*, Rendina *d. loco num.* 161. Nau. *in cap. cùm contingat, de reſcript. remed. 1. numer. 7. aliàs 8. verſ. quartò reſpondeo*, Roland. à Valle *d conſ.* 37 *numer.* 10. *cum ſeqq. lib.* 1 Gail. *d. obſer.* 115. *num.* 4. Marcheſ. *d. c. 5. numer.* 233. Salzed. *cap.* 160. *numer.* 18. Agia *d. concl. 8. in 3. 4. & 8. caſu*, Bernard. Greuæ *d. concl.* 115. *numero* 11. Cancer. *d. cap.* 15. *num.* 14. *& d. lib.* 3. *cap* 19. *à numero* 45. *ad* 53. Montealegre *d. capit.* 9. *n.* 171. *&* 173. Modern. *de Regia protect. part. 1. capit. 1. pralud. 3 num.* 93. *&* 94 Intellige limitationem procedere eo caſu quo apertè conſtaret cauſam eſſe appellabilem, vel alio modo retractabilem, ſecus aliàs ex Bobadil. *d c.* 17. *n.* 176. Bernard. Greuæ *d concl.* 115. *n.* 12. Modern *d. pral. 3. n.* 172. 15

Ibidem *num.* 9. Pro exornatione concluſionis deſumptæ, ex gloſ. *in præſenti verb. ſecundum quod Canones*, quod ſcilicet Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata, & non ſecundùm conſcientiam, præter citatos *verb. ſimilem gloſ. 1. verſ. in eo verò, in l. illicitas 6 §. veritas*, per tex. *ibi ff. de officio Præſid. gloſ. vlt. verſ ſed ſecundum, in l. 2. ff de feriis, & verb. audit, in cap. iudicet 4. verſ bonus Iudex 3. q. 7 & verb. ſecundùm legem in capit paratus 2 §. nam Paulus 23. q. 1. & verb. tenetur in cap. paſtoralis 28 §. quia verò de officio deleg. & verb. contra iuſtitiam in capite 1. verſ. ſi quis autem, de re iudic. in 6.* Bernard. Salzed. *reg.* 377. Bened. Capra *reg.* 18. *&* 32. Mench. *contrau illuſtr. lib. 1. cap* 14. Morl. *in emporio Iuris tit. 2. de Iuriſd. omn. Iudicum q. 1. per tot.* Euerard. Bronch. *enantioph. cent. 1. aſſert.* 14. 16

In gloſ. text. *verb publicum.* Collige ex gloſ. Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debere, hoc eſt, non tantùm ſecularem eccleſiaſtico, ex hoc textu & ſimilibus, ſed & viceuerſa eccleſiaſticum ſeculari, recipitur ab Innocent. *num.* 1. Hoſt. *à num.* 5. Ioan. Andr. *numero* 16. Abb. 17

num.

num. 10. *&* 11.Imol. *num.* 14. & Guid. Papæ *num.*6.*verſ.in gloſſ.publicum*,Alciat.*n* 21.Marin. Socin. *in c.cùm ſit generale nu.* 24.*de foro compet.* Cou. *pract.cap.*10 *num.*1. *verſ. eadem ratione*,Auiles *d.cap.*20 *Prator. verb. vſurpau. num.*17.Gail. *d obſeru.*115.*num.*2.*verſ.proinde*, *& num.*8. Villalob. *in ærario communium opin.lit. I. num.*165.Suar. de Paz *d. tom.* 2. *in pralud.n* 4.Menoch.*remed.* 3 *retin. num.* 359. Salzed. *ad Bernard. d.cap.*160.*n.* 10. Villadiego *in politica c.*5.§.20.*n.*54.Morla *d tit.*2.*qu.* 20.*num.*9.*ad fin. in verſ. & idem etiam*, Farin.*d.q.*97.*n* 83. Amat. Roderic. *de execut c.* 2. *ex num.* 11. Marta *d.p.*1.*c.*50. *à n.* 33.Rutger. Ruland. *inter tractat. Iuris executiui,tractat.de inuocat. brachij ſecularis cap.* 4 *ex num.* 2 Cancer.*d.part.*2.*cap.*15. *n.* 2. *&* 4. *cum duobus ſeqq & p.* 3.*cap.*19.*n.*2.Bobadil. *d. libr.* 2. *cap.*18 *num.*343.Montealegre *d. lib.* 1.*capit.*9. *num.*158. *&* 175. Campan. *in diuerſ. Iuris Canon. rub.* 12.*cap* 13 *num* 85.Anguian. *de legib. lib.* 2.*controu.* 17. *num.*89. Molin. *de brachio ſeculari lib.*1.*cap.*19.*n.*1. *cum ſeqq.* Ramirez *de lege Regia* §.2.*num.*2.*lit. D.* Pichard. *p.* 2. *manuductionum pracepto* 4.*num.* 39. Gabr. Pereira *de manu Regia p.*2.*c.*52 *n.*7. Carlaual. *de iudic. lib.*1.*tit.*1.*diſp.*2.*n.*40.*circa med. verſ.*
18 *cùm autem Iudex*, Ego ipſe *de iure eccleſ. vniuerſo lib.*1.*cap.*39 §.4. *num.* 71.Fragoſo *de regimine Reip.diſp.* 23. *n.* 86.*verſ.quid ſi Iudex*, me citato Pareja *d. tit.* 2. *reſol.* 8.*n.*5.Ex quibus Farin. Bobadil. Gabr. Pereira & alij diſcrimen conſtituunt quòd eccleſiaſticus vtpote excellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, at verò ſecularis cùm poteſtate inferior ſit, cogere eccleſiaſticum nullo modo valet.

SVMMARIVM.

1 *Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur quamuis in titulo non exprimantur.*

2 *Subſtitutus & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio debet habere illius emolumenta.*

3 *Quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet.*

4 *Suſpenſus qui fuit, & poſtea reſtitutus, non recuperat officij emolumenta à ſubſtituto habita.*

Cap. Cùm ab Eccleſiarum. III.

AD *num.* 3. *in fine.* In text. ibi, *eam ſine congrua ſatisfactione*, &c. Notari ſolet hic tex. ad hoc quòd officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur, quamuis in titulo non exprimantur, vt per Natt. *conſ.* 636.*numer* 7 Peregr. *lib.*1. *var. tit.de officio deleg.n.*43. Giurba *conſ.* 96.*n.*9.

Et procedit etiamſi qui petit emolumenta ſit ſubſtitutus, & ſubrogatus in locum proprietarij abſentis, vel ſuſpenſi ab officio, Angel. *in Auth. vt clerici qui recedunt*, Ponte *deciſ.* 25. *num.* 20 *& conſ.*133.*n* 6.*lib.* 2. Et in officiis commendatis Capit. Galeot. *in tr. de alienat & ſucceſſ. offic. & Regal.num.* 325. *cum ſeqq pag.*109. 2

Locumque habet quamuis abſentia proprietarij de licentia Regis, & ex iuſta cauſa facta fuiſſet, ex Surd. *conſ.*42.quem refert & ſequitur Paſchal.*de patria poteſt p* 4. *c* 6. *n.* 41.*verſ ſed limitatur hac concluſio.* 3

Et denique licèt qui ſuſpenſus fuerat, poſtea abſolutus eſſet, nam adhuc ſubſtitutus lucraretur officij emolumenta, nec ea proprietarius reſtitutus recuperare poterit. Ita Vincent de Anna *in repet.cap.*1.*de vaſallo decrepitæ ætatis numer.*222.*cum tribus ſeqq.* Rouit *conſ.*4 *numer.*13.*&* 14. *vol.*2. Montan. *de Regalib.rub.de regal.officior.numer.*54.*col.*5. *verſ.ſed aduerte, pag.mihi* 222. Carol. Tapia *in rub.de conſtit.Principum capit.* 3.*pag.mihi* 47. Paſchal.*d.p.*4.*capit* 6.*num.* 41. Ponte *d. deciſ.* 25.*num.*13.*cum ſeq.& d.conſ.*133.*numer* 8.*lib.* 2. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.collectan.* 477. Maſtrill. *ſuper indulto generali c* 22. *n.*7. Thoro *in compendio deciſ. p.*1. *lit. F. verſ.fructus officij an ſint reſtituendi, pag.mihi* 245. 4

De Pactis.

TITVLVS XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum quale ſit, & cur ita dicatur.*

2 *Pactum aliquod an ſit veſtitum quod nudo reſpondeat?*

3 *Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, & quare.*

4 *Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico?*

5 *Caſus huius tex. refertur.*

Cap. Antigonus. I.

AD *n.*6. De pacto nudo, & quale ſit, & cur ita dicatur, latè Lælì. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat.cent.*1. *cap.*54. *ad l. iuriſgentium* 1

tium §. ſed cùm nulla ff. de pact. vbi rectè dicit pactum nudum ſine cauſa eſſe, quia negotium non habet, ſed cauſam neceſſariò habet, hoc eſt, occaſione, quæ deficere nullatenus poteſt. Et an ſit veſtitum aliquod pactum quod nudo reſpondeat, idem Læli. Mancin. *d. cent. 1. cap. 55. pag. 136. ad d. l. iuriſgentium*; & refert in Iure dici nuda voluntas, *l. 1 ff. de rerum permut. l. 3. in fine ff. de adimen. leg.* nuda proprietas, *l. 2. ff. quib. modu vſusf. amittatur*; nudum præceptum, *l. filiusfam. §. diui. ff. de legat. 1.* nuda ratio, *l. nuda ff. de donat.* Et de vi pacti nudi coram Iudice, vel Magiſtratu, vide eundem Læli. Mancin. *d. cent. 3. c. 56.*

3 Pactum nudum à Iure Ciuili nullam pro-
ducit obligationem, *l. iuriſgentium §. ſed cum
nulla. ff. de pact.* nam illi obligationem lex
adimit, & vulgò dicitur, quia pactum eſſe
non poteſt quod ſerium non ſit, Læli Man-
cin. *d. cent 1. c. 54. num. 7.* Addit idem Man-
cin. *ead. cent. 1 c 57. num. 3.* rationem, vide-
licet, quia ſi pactu nudo vis tribueretur iam
vexationibus, & calumniis latiſſimus ape-
riretur campus, quibus occurrere voluit
æquiſſima lex ne publica ſalus detrimen-
tum pateretur, multa enim iocosè promit-
tuntur quotidie, multa etiam ab iis, qui ſplē-
didi & liberales haberi volunt, quæ ſi te-
nerent cuncta, non difficulter teſtes exiſte-
rent, qui deponerent promiſiſſe aliquem,
& ſic vera iudicia ſubuerterentur, nam
nec qui promitterent, nec promiſſorum
hæredes vſquam ab iniquis exactoribus tu-
ti eſſent.
Iure verò Pontificio obligat nudum pa-
4 ctum, quod factum credit Læli. Mancin. *d.
cent. 1. c. 57.* ex Puntificia pietate ne fides rū-
patur obtentu iuris, & exiſtimat ſeruandum,
eadem cent. 1. cap. 58. num. 1. denunciatione
Euangelica, vt *in cap nouit. de iudic.* & non
iure actionis, & pro maiore declaratione
5 ſpeciem, & caſum huius cap. ſic refert. *An-
tigonus, & Optantius Epiſcopi pacti erunt inui-
cem ne alter alterius plebem ſubtractum iret.
Defecit Optantius, aduersùs quem agere ne-
quibat Antigonus, quaſi ex pacto nudo: egit
itaque denunctatione Euangelica, petiitque ad-
uerſarium ſuum Epiſcopum vti pacis turbatorem
à peccato frænari. Exiit itaque à Concilio vox,
Pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur, maximè cùm
ageretur inter duos Epiſcopos, quibus minus
quàm aliis licet in peccato eſſe. Exiit & commi-
natio pœna, quæ peccatum ſequeretur; ſi ſe non
cohibuerit; eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam.*
Et hoc ſuppoſito idem Læli. Mancin. *d. cap.
58. n. 1.* ait quòd fortè etiam Antigonus im-
pleuerat ex parte ſua, & ſic pacto agebat,
hoc eſt, ſynallagmate, iuxta *l. iuriſgentium,*
in princip. verſ. ſed etſi ff. de pact. Aut certè duo hi Epiſcopi tranſegerant de plebe, & ſeruanda tranſactio erat ex implicita confeſſione, ex *l. tale pactum §. qui prouocaui: ff. de pact.* & demum ſic concludit. Sed quid opus coniecturis, iubet Concilium pacta ſeruari, *d. c. 1.* iubet Gregorius ea, quæ promiſſa fuerant, opere compleri *cap. 3. hoc tit.* Quid rurſus? Prætor quoque pollicetur pacta ſeruaturum ſe *in d. l. iuriſgentium § ait. Prætor*, nec tamen nudis conuentionibus actionem tribuit, *d. l. iuriſgentium §. ſed cùm nulla, l ſi tibi. C. locati*, ſeruat enim Prætor quoad per leges liceat, arg. *l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. l. cùm ſponſus, §. ſi res, ff. de publican.*

Cap. Qualiter. III.

POſt *num. 1.* De intellectu huius text, agit nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſp. cent. 1. cap. 60. num. 2.* in hæc verba. *Hinc Gregorius anxiùs, vt Pontificem decet, ne eo prætextu inſignis aliqua perfidia committatur, quòd pacta nuda fuerint omni legum præſidio deſtituta, monet Iudicem (reperta ſcilicet peccati cauſa) vt ſtudiosè agat ne eum, qui nimium credidit, facilè promiſſor eludat. Studiosè agēdum eſt, inquit, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur.* d. cap. 3. de pact. *Reperta, inquam, peccati cauſa: nam quod seriò promiſſum non fuerit, negligi omnino oportet non ſeruari,* &c.

Ad *num. 4.* De vi pollicitationis ex Pontificio iure vide eundem Læl. Mancin. *dict. cent. c. 59.*

De Poſtulando.

Tit. XXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici Procuratoris, Aduocatiue officium exercere prohibentur.*

2 *Clerici pauperes in vtroque foro pro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt.*

3 *Clericus reum criminaliter accuſatum defendere poteſt, ſed tutius erit ſe à rei defenſione abſtinere.*

Cap. Clerici I.

AD *num. 1.* Quòd clerici Procuratoris, 1
Aduocatiue officium exercere prohibeatur, vltra citatos *in collect.* probant Iura concordantia, vt *in capite 2. ne clerici, vel mon.*

&

& in l.placet 17. & in l.repetita, prope fin. 41. *C de Epiſcop. & cleric.* Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, tit. de ſentent. prouiſ.art.* 3. *gloſ.vlt. n.* 31. Carol. de Graſſ. *de effectib clerical. effectu* 11. *à princ.* Ioan Maria Nouar. *in collect. ſuper pragm. Regni Neapol collect.* 158. *n.* 1. Aluarez *de priuileg pauper. & miſerab. perſonar.q.* 9. *à princ.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor. y Cura de Almas p.*2. *lib.*4 *p.*1. *tr.*13. *docum.*4. Ego ipſe *de iure eccleſ. vniu. lib.*1. *cap.*40. *numero* 83. *cum ſeqq.*

Ad *num.*4. Quòd in paupertatis fauorem liceat clericis etiam in ſacris conſtitutis, qui nullum, aut incongruum beneficium habent, aut quo viuere poſſint, ſufficienti patrimonio carent, in vtroque indiſtinctè foro pro qualibet cauſa poſtulare in ciuilibus, vltra citatos, docent Nau. *de ſpol. clericor.* §. 7. *num.*5. *verſ. eademque ratione*, Alphonſ. de Villadiego *in praxi Canon. lib.*9. *t.t de Aduocat. concl.*6. *poſt med. vſque ad finem*, Gonzal. *ad reg.*8 *Cancel. gloſ.*3. *à num.*28. Ioan. Malder. *de virtutib. Theolog. tract.*6 *c.*3. *dub.*8. *verſ ſecus dicendum*, Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 11. *num.*6 *cum ſeqq.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p.*1. *tit. de diſcipl. cleric* §. 27. *num.*3. *verſ.*1. Aluarez *d p.*1 *q.*9. *num.*5. Ego ipſe *d. lib.*1. *cap* 40. *num.*90. limitat Aluarez *vbi ſuprà num.*26. in criminalibus, in quibus ſaltim pœna ſanguinis imponenda venit, à quibus clericus omnino abſtinere debet, niſi reum criminaliter accuſatum defendat: aduertit tamen *ibidem numer.* 27. quòd cùm vel propter defendentis imperitiam, aduerſariíve cauillationes poſſet reus condemnari, vel etiam propter malitiam, & aſtutiam ipſius rei, poſſet idem ipſe reus iniuſtè abſolui, actorque ad talionis pœnam condemnari, tutius eſſe ait etiam à rei defenſione clericum abſtinere, & citat gloſ. *in cap. aliquantos* 51. *diſt.* Læli. Zanch. *de priuileg. eccles. pr. mil.* 53 *n.*26 Cened. *p.*1. *collect.*39. *n.*2. Carol. de Graſſis *vbi ſuprà num.* 36. *cum ſeqq.*

Cap. Ex parte. II.

AD *numer.*2. Quòd Monacho pro ſui monaſterij neceſſitate in cauſa monaſterij iubente ſuperiore etiam coram Iudicibus laicis liceat poſtulare, vltra citatos *in collect.* reſoluunt Rodoan. *de ſpol. eccleſ. q.*2. *num.*27. Nau. *in cap non dicatis* 12. *q.*1. *n.* 99. Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 21. *numero* 7. *& effectu* 21. *num* 42. Aluarez *de priuileg pauperum, & miſerabil. perſonar p.* 1. *q.* 9. *num.*9.

Cap. Cùm Sacerdotis. III. & vlt.

AD *num* 4. *in princ.* De etymologia huius verbi *Miſerabilis*, latè Aluarez *de priuileg. miſerabil perſonar. p.*2. *q.*2. Et ad hoc quòd miſerabilis vt quis dicatur ad iudicantis arbitrium recurrendum eſt, qui negotij, perſonæque attenta qualitate miſerabilem dicat, aut neget, vltra *in collect.* relatos, docent Neuizan. *in ſylua nupt. lib.*5. *n.*36. *ad fin.* Ioan Mari Nouar. *in praxi elect. & variat. fori ſect.*1. *q* 4. *n.*2. *& ſeq.*3. *q* 4. *n.*7. Nicol. Intrigl. *lib.* 1 *ſing.* 16 Aluarez *de priuil. miſerabil. perſonar. p.*2. *q.*2. *num.*7. *& de priuil pauperum p.*1. *q* 4. *in princ. n.*77. Niſi in caſibus vbi lex vel ſtatutum miſerabilem perſonam deſignat, qui tunc arbitrari non licet Iudici, idem Aluarez *d. q.*4. *n.*78. vbi *numeris ſqq* multipliciter exemplificat.

De Procuratoribus.

Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum.*

2 *Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius.*

3 *Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiam in cauſis ſummariis, & executiuis.*

4 *Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat.*

5 *Acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla.*

6 *Mandatum procuratorium non præſumitur.*

7 *Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poſſit excuſari.*

8 *Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere.*

9 *Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum.*

10 *Comprobatio, & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria.*

11 *Inſtrumentum quando ſit legale vt illi fides adhiberi poſſit*

12 Tabel

12 *Tabellionis perſona quando eſt nota, alia comprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo leuatum.*

13 *Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud.*

14 *Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum.*

15 *Coniunctus pro coniuncto vſque ad quartum gradum in prophanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato.*

16 *Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore.*

Cap. Alia. I.

1 AD *n.* 2. Quòd procurator comparens
in iudicio, aut extra illud ad agendum,
ſiue ad defendendum, aut ad cõtrahendum,
tenetur oſtendere & edere mandatum,
quo eius perſona legitima fiat, vltra citatos
probat *l. ſi quis inficiatus* 13. *ff. depoſiti*, *glaſ.*
recepta verb. habeat in l. licèt. C. hoc tit. l. Caſtel. 2. *tit* 24 *l.b.* 2. *& l.* 55. *tit.* 1. *lib.* 3. *& l.* 3 *tit*
2. *lib.* 4. *Recopil.* vbi Azeued *n.* 3. Suar. de Paz
in pract. tom. 1. *in init. annot.* 4. *ex n.* 7. Veſtr.
in pract. Romanæ Cur. lib. 4. *c.* 5. vbi Grauat. *in
addit n.* 24 *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. con l.*
1007. *ex n.* 60. Oſuald. *ad Donel comment. Iuris Ciuilis lib.* 18. *cap.* 13 *ſub lit.* X. Mangil. *de
euict. qu.* 187. *num.* 22. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 985. *n.* 22. Noguerol *allegat. Iuris tom.* 1. *alleg.* 10. *n.* 138. nouiſſimè
Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſolut.*
10. *num.* 4. vbi *n.* 14. ampliat, etiamſi litem
minoris 25. annorum ſuſcepiſſe dicatur,
2 & *n.* 17. ſimiliter ampliat, vt Procurator
etiam poſt litem conteſtatam mandatum
edere teneatur, ſecundùm aliquos; at *in
num.* 18. videtur permanere in contraria
ſententia quòd Procurator poſt litem ab eo
conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum
non eſſe legitimum Procuratorem, quia
cùm Procurator fuerit admiſſus ad conteſtandam litem, videtur ab aduerſario approbatus, & poſitus in quaſi poſſeſſione officij, quæ in dictum aduerſarium transfert
3 onus probandi contrarium, & *num.* 20. ampliat quoque, principalem concluſionem
procedere non ſolùm in via & iudicio ordinatio, ſed etiam in cauſis ſummariis &
executiuis, in quibus etiam neceſſaria eſt
legitimatio perſonarum.

4 Vnde quem audiri non debere tanquam
alterius Procuratorem, niſi mandatum
oſtendat, me citato in hoc loco tenet Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 10. *num.* 23. Adeò quòd
5 acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla, & domino præiudicium inferre non poterunt, vt poſt *l.* 10. *tit.* 5. *part.* 3. & Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.* 7. tenet Pareja *vbi ſuprà n.* 14.

Ibid. ibi, *quia mandatum procuratorium non* 6
præſumitur, vltra Mantic. citatum, adde Cophal. *conſ.* 65. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 1. *n.* 79. *& conſ.* 181 *n* 22. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.* 14. *defin.* 30. *n.* 3. *& defin.* 63. *num.* 4. Giurba *cõſ.* 91. *n.* 17. quos refert & ſequitur Pareja *d. reſ.* 10. *n.* 3.

Ibid. ibi, *etiam ex diuturnitate temporis per* 7
mille annos. Adeò verum eſt mandatum per Procuratorẽ debere præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione excuſari poſſit, cùm etiam mille annos mandatum non præſumatur, ita præter citatos *in collect.* reſoluunt, Hieron. Gabr. *conſ.* 39. *n.* 39. *lib.* 1. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex inhabili. ſeu defectu mandati*, *ex n.* 58. Suar. de Paz *d. annot* 4. *n.* 12. Pareja *d. reſ.* 10. *n.* 12. vbi *n.* 13. rationem reddit.

Ibid. ibi, *etiamſi Notarius dicat ſe vidiſſe.* 8
Nam adeò certum eſt Procuratorem mandatum edere teneri, vt nec ſufficiat tabellionem fidem in proceſſu facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere, vltra citatos *in collect.* ſic docent Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.* 3. Amat. Rodrig. *de forma examinandi proceſſum cap.* 3. *num.* 21. Pareja *d. reſol.* 10. *num.* 9. vbi *num.* 10. poſt Auiles *ad c.* 15. *Prætor. num.* 23. & Suar. de Paz *d. annot.* 4. *num.* 13. & Card. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 4. *num.* 7. ac alios tenet minimè etiam ſufficere, etiamſi Notarius, aut Tabellio dicat, prout apparet in mandato procuratorio coram me antea confecto, de quo fidem facio, reprobans Cou. *pract. cap.* 2. *n.* 2. *verſ. quòd ſi fiat.*

Ad *num.* 4. Dictum eſt in præſenti inſtru- 9
mẽtum procuratorium ex longinqua regione allatum habens debitam & publicam formam, præſumi à Notario confectum; ſtante recognitione aliorum Tabellionum, ſi dubitetur. Sed DD. in hac reſolutione firmanda non bene conueniunt. Quidam affirmant fidem adhibendam inſtrumentis de longinqua regione allatis abſque comprobatione, & recognitione, ex quorum numero ſunt Specul. Paul. de Caſtro, Angel. Alciat. Aufrer. & Hippol. de Marſil. quos refert, licèt non ſequatur, Pareja *d. tr. de nouiſſima inſtrum. edit tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *n.* 47.
Sed multò verius eſt dictam recognitionem, 10
ſeu cõprobationem de duobus neceſſariã eſſe, primò de legalitate & poſſeſſione Notarij in notariatu: ſecundò de recognitione manus & ſigni, quando Notarius non cognoſcitur. Ita in præſenti Butr. *num.* 5. & Felin.

12 *Tabellionis perſona quando eſt nota, alia comprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab eo confectum.*
13 *Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud.*
14 *Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum.*
15 *Coniunctus pro coniuncta vſque ad quartum gradum in prophanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato.*
16 *Coniunctus pro coniuncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore.*

Cap. Alia. I.

1 AD *n.* 2. Quòd procurator comparens
in iudicio, aut extra illud ad agendum,
ſiue ad defendendum, aut ad cōtrahendum,
tenetur oſtendere & edere mandatum,
quo eius perſona legitima fiat, vltra citatos
probat *l. ſi quis inficiatus* 13. *ff. depoſiti*, *gloſ.*
recepta verb. habeat in l. licèt. C. hoc tit. l. Caſtel. 2. tit. 24. lib. 2. & l. 55. tit. 1. lib. 3. & l. 3. tit. 2. lib. 4. Recopil. vbi Azeued *n.* 3. Suar. de Paz
in pract. tom. 1. *in init. annot.* 4. *ex n.* 7. Veſtr.
in pract. Romanæ Cur. lib. 4. *c.* 5. vbi Grauat. *in*
addit n. 24 *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. con l.*
5007. *ex n.* 60. Oſuald. *ad Donel comment. Iuris Ciuilis lib.* 18. *cap.* 13 *ſub lit.* X. Mangil. *de*
euict. qu. 187. *num.* 22. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 985. *n.* 22. Noguerol *allegat. Iuris tom.* 1. *alleg.* 10. *n.* 138. nouiſſimè
Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſolut.*
50. *num.* 4. vbi *n.* 14. ampliat, etiamſi litem
minoris 25. annorum ſuſcepiſſe dicatur,
2 & *n.* 17. ſimiliter ampliat, vt Procurator
etiam poſt litem conteſtatam mandatum
edere teneatur, ſecundùm aliquos; at *in*
num. 18. videtur permanere in contraria
ſententia quòd Prucurator poſt litem ab eo
conteſtatam non tenetur docere de mandato, ſed qui opponit, probare debet eum
non eſſe legitimum Procuratorem, quia
cùm Procurator fuerit admiſſus ad conteſtandam litem, videtur ab aduerſario approbatus, & poſitus in quaſi poſſeſſione officij, quæ in dictum aduerſarium transfert
3 onus probandi contrarium, & *num.* 20. ampliat quoque, principalem concluſionem
procedere non ſolùm in via & iudicio ordinario, ſed etiam in cauſis ſummariis &
executiuis, in quibus etiam neceſſaria eſt
legitimatio perſonarum.

4 Vnde quem audiri non debere tanquam
alterius Procuratorem, niſi mandatum
oſtendat, me citato in hoc loco tenet Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 10. *num.* 23. Adeò quòd
5 acta abſque editione mandati à Procuratore fabricata erunt nulla, & domino præiudicium inferre non poterunt, vt poſt
l. 10. *tit.* 5. *part.* 3. & Suar. de Paz *d. annot.* 4. *n.*
7. tenet Pareja *vbi ſuprà n.* 24.

Ibid. ibi, *quia mandatum procuratorium non* 6
præſumitur, vltra Mantic. citatum, adde Cephal. *conſ.* 65. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 1. *n.* 79. &
conſ. 181 *n.* 22. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.*
54. *defin.* 30. *n.* 3. & *defin.* 63. *num.* 4. Giurba *cōſ.*
91. *n.* 17. quos refert & ſequitur Pareja *d. reſ.*
10. *n.* 3.

Ibid. ibi, *etiam ex diuturnitate temporis per* 7
mille annos. Adeò verum eſt mandatum per
Procuratorē debere præſentari, vt ipſe nullo
temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione
excuſari poſſit, cùm etiam mille annos mandatum non præſumatur, ita præter citatos *in*
collect. reſoluunt, Hieron. Gabr. *conſ.* 39. *n.* 39.
lib. 1. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex inhabili, ſeu*
defectu mandati, *ex n.* 58. Suar. de Paz *d. annot* 4. *n.* 12. Pareja *d. reſ.* 10. *n.* 12. vbi *n.* 13. rationem reddit.

Ibid. ibi, *etiamſi Notarius dicat ſe vidiſſe.* 8
Nam adeò certum eſt Procuratorem mandatum edere teneri, vt nec ſufficiat tabellionem fidem in proceſſu facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere, vltra citatos *in collect.* ſic docent Suar. de Paz
d. annot. 4. *n.* 3. Amat. Rodrig. *de forma examinandi proceſſum cap.* 3. *num.* 21. Pareja *d. reſol.* 10. *num.* 9. vbi *num.* 10. poſt Auiles *ad c.*
15. *Prætor. num.* 23. & Suar. de Paz *d. annot.* 4.
num. 13. & Card. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.*
4. *num.* 7. ac alios tenet minimè etiam ſufficere, etiamſi Notarius, aut Tabellio dicat,
prout apparet in mandato procuratorio
coram me antea confecto, de quo fidem
facio, reprobans Cou. *pract. cap.* 2. *n.* 2. *verſ.*
quòd ſi fiat.

Ad *num.* 4. Dictum eſt in præſenti inſtru- 9
mētum procuratorium ex longinqua regione allatum habens debitam & publicam
formam, præſumi à Notario confectum,
ſtante recognitione aliorum Tabellionum,
ſi dubitetur. Sed DD. in hac reſolutione
firmanda non bene conueniunt. Quidam
affirmant fidem adhibendam inſtrumentis de longinqua regione allatis abſque comprobatione, & recognitione, ex quorum
numero ſunt Specul. Paul. de Caſtro, Angel. Alciat. Aufrer. & Hippol. de Marſil.
quos refert, licèt non ſequatur, Pareja *d. tr.*
de nouiſſima inſtrum. edit tit. 1. *reſol.* 3. §. 2. *n.* 47.
Sed multò verius eſt dictam recognitionem, 10
ſeu cōprobationem de duobus neceſſariā eſſe, primò de legalitate & poſſeſſione Notarij in notariatu: ſecundò de recognitione
manus & ſigni, quando Notarius non cognoſcitur. Ita in præſenti Butr. *num.* 5. & Felin.

ſub nom. 18. *ante fin. verſ. & adde quòd ſi opponeretur*, & Deci. *num.* 19. Capell. Tholoſ. *deciſ.*330. Maſcard. *de probat. concl.*1097. *n.* 13. *&* 14. Veſtr. *in praxi lib.*6. *cap.* 1. *num.*8. Fului. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 21. *n.* 59. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin.* §. 11. *num.* 16. latè Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloſ.*64. *num.* 11. *cum ſeqq.* Rota coram Achil. de Graſſ. *deciſ.* 5. *de fide inſtr.* & coram Caputaquen. *deciſ.* 4. *n.* 2. *p.* 3. & coram Puteo *deciſ.*359. *lib.*2.

11 Et in ſequentibus caſibus abſque dubio procedit, primò quando ipſum inſtrumentum portat ſecum poſt ſignum Tabellionis litteras teſtimoniales legalitatis Notarij à quo eſt confectum, & ſignatum ab Ordinario loci domicilij Notarij conceſſas, ac ſua ſubſcriptione & ſigillo munitas. Ità poſt antiquiores Fului. Pacian. *d. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 61. *&* 62. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *num.* 15. Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. p.* 2. *cap.* 30. §. 3. *num* 32. Pareja *d. tit.* 1. *reſol.* 3. § 2. *num.* 51. Secundò, quando tale inſtrumentum haberet fidem & teſtimonium aliorum duorum, aut trium Notariorum aſſerentium illum Notarium, ſeu Tabellionem, à quo eſt ſignatum, eſſe talem, fidelem etiam & legalem, ſuiſque ſcripturis ac ſignis plenam ſemper adhibitam fuiſſe fidem, gloſ. *verb. ipſis, in fine, in Auth. de Tabellionibus.* § *nos autem*, Azeued. *l.* 1. *num.* 138. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* Parlad. *vbi ſuprà num.* 17 *in princ.* Pareja *d. loco num.* 52.
12 Tertiò, quando perſona Tabellionis eſſet nota, qua via tunc alia cõprobatione, ſeu recognitione non indiget inſtrumentum ab ipſo leuatum, & in longinquis partibus productum, ita Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, in* § *pro euidentia ſuper declaratione l. Regni num.* 34. *in fine verſ. idem ſi perſona Tabellionis.* Gonzal. *d. gloſ.*64 *num.* 19 Pareja *d.*
13 *tit.* 1. *reſol.* 3. §. 2. *num* 53. Quartò, quando agitur de modico præiudicio, & ipſius Iudicis motus cum inſtrumento concurrit, Greg. Lop. *l.* 115. *in verb. probando tit.* 18. *part.*3. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *numer.* 21. Pareja *d. tit.* 1. *reſol* 3 §. 2. *num.*54. Quintò, quando pars aduerſa tempore citationis non opponit huiuſmodi inſtrumentum non eſſe legale, nec probare, nec negat eſſe à publico Notario ſignatum, Caputaq. *deciſ.* 238. *n.* 4. *p.* 1. *& deciſ.*117. *num.*4. *p.* 3. Pute. *deciſ.* 159. *n.* 2. *lib.* 1. *& deciſ.*99. *num.* 2. *& deciſ.* 486. *n.* 1. *in princ. lib.* 2. Gonzal. *d. gloſ.* 64. *n.* 22. Pareja *d. loco num.* 55.

14 Ad *num.* 6. Quòd mandatum procuratorium ita poſſit probari per teſtes ſicut per inſtrumentum, vltra citatos *in collect.* vide Vant. *de nullit. tit. de inhabilit. ex defectu mandati ex num.*70. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *c. fin. p.* 3. §. 2. *n.* 3. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tract. de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit.* 5. *reſol* 10. *num.*6.

Ad *n.*7. *in fine* Adde quòd licèt in prophanis coniunctus abſque mandato pro coniuncto vſque ad quartum gradum admittatur, *l. ſed & hæ perſonæ* 35. *ff. de procuratorib. c. nõnulli* 28. §. *ſunt & alij, in fine, de reſcript.* & text. *in præſenti, l. Caſtel.*10. *tit.* 5. *p.* 3 D Barboſ. *in l. cùm Prætor* 12. *n.* 46 *ff. de iudic.* Aluarez *de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 13. *in princ.* cum cautione tamẽ de rato ne iudicium reddatur illuſorium. *l.* 1. *C. quibus res iud. non noc.* nihilominus in beneficialibus coniunctus pro coniuncto non admittitur, Franc. Viui. *deciſ.* 249. *n* 5. Rot. *deciſ.* 6 *&* 35. *n.* 1. *de procur.* Camill Borrel. *in ſumm. deciſ. tit.* 22. *de benef grat. n* 55. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. C. concl.* 735 *n* 33. Secus paupertatis fauore, Camill. Borrel *d. tit.* 22. *n.* 93. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2474. *verſ. & acceptatio*, Aluarez *d. q.* 13 *n.* 9. 15

SVMMARIVM.

1 *Mixtum iudicium quod dicatur?*
2 *Text. in præſenti declaratur.*
3 *Accuſatio quaſi mixta quæ dicatur?*

Cap. Tuæ. V.

AD *num.* 5. Agit innocentius huius text. auctor de viro arguente vxorem adulteram, monetque, ſi legitima adulterij pœna infligi debeat, criminale iudicium intentatum videri, ſin autem fuerit vt à mulieris cohabitatione diſcedere liceat, accuſationem tunc, licèt de crimine ſit, criminalem tamen non eſſe, ſed mixtam Suar de Paz *in pract. tom.* 1. *annot.* 1 *n.* 26. poſt Bero. *n.* 33. *&* Rip. *n.*99. *in rub. de iudic.* agens de intellectu huius text. dicit ſecundùm illum, mixtum iudicium eſſe quando nec merè ciuiliter, nec merè criminaliter agitur, ſed inter ciuile, & criminale. Alij mixturæ cauſam eam volunt eſſe, quia partim fiſco, & vindictæ publicæ pœna datur: etenim ſeparatio thori eſt accuſatæ adulteræ mera pœna, in eodem quippe cõiugio permanendum ei eſt, nec nubere iteratò poteſt, *c.* 2. *de diuort.* ſuo itaque coniugio ſpoliata luget, qui publicæ diſciplinæ vigor eſt. Agenti etiam marito eſt parte ſolui non dubitatur, quippe qui dum ab vxore læſus agit ad ſeparationem thori, propriam vtilitatem priuatim quoque intendit, ne ſcilicet cum adultera muliere cohabitare, eique debitum carnis reddere compellatur. *capite ſignificaſti, de diuort.* Ita Læ'i. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariar. Iuris diſ-*

putat

putat. cent.1.cap 39.*pag*. 101. *&* 102. aduertens hanc ipſam mixturæ cauſam videri in amotiooe illa eſſe, de qua *in cap. per tuas* 32. *de ſimon.* quæ ab officio eſt; nam vindictæ aliquid tribuitur, dum quod ait Pontifex *in d. cap per tuas*, non tam deiicitur, quia, *damnoſus*, & ſic Monaſterio conſulitur, verùm etiam, quia *immeritus.* Denique ipſa ex ſuo genere amorio aliquid habet publicæ vl-
3 tionis. Sed vlteriùs curioſus interrogare poterit, cur in hoc text. dicatur illa accuſatio quaſi mixta, ex qua dominatione videbatur fundamentum aliquod habuiſſe eorum perplexitatem, qui dubitant, an detur iudicium merè mixtum è criminali & ciuili, ſed ſua dubitatione non obſtante poteſt reſponderi ideo hic non verè, ſed quaſi mixtam dici accuſationem, quia in ea præualet id, quod priuatim intereſt accuſatoris, ciuile vtique iudicium plus facit, quàm criminale. Amotio quoque ab adminiſtratione *in d. cap. per tuas*, etiam iudicium facit quaſi mixtum, quaſi, inquàm; nam ciuile ipſum quoque eſt ab eo, quod prenalet, præualet autem ratio priuatæ vtilitaris, ſed quia minus aliquid fiſco tribuir, quàm ſeparario rhori, propterea non quaſi mixta, ſed purè ciuilis dicitur perſecutio eius eſſe.

De iis quæ vi, metúſve cauſa fiunt.

Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus.*

2 *Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant.*

3 *Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur.*

4 *Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus.*

Cap. Perlatum. I.

1 AD *n* 4. Quamuis proteſtatio multum adiuuet ad probationem metus, Cou. *de ſponſal p.*2 *c.*3. §.5. *n.*12. Megall. *de metu c.* 10. §. 3. *n.* 16 Honded. *conſ* 29. *num.* 55. Surd. *deciſ.*395. *n.* 36. Maſcard. *de probat. concl* 1055. *n.*11. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1 *q.*51 *à n.*14. Ioan. Bapt. Clarlin. *controu. forenſ. c.*108. *n.*49. *cum ſeqq.* Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.* 30. *num.* 8. Rota *deciſ.* 260. *num.* 6. *poſt lib.* 2.
2 *conſil. Farinacij*, nihilominus metum nō probat, niſi & alia concurrant, velut minæ, verbera, & læſio, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verb. metus n* 9. Marcard. *d. concl.* 1055. *n.*9. Honded. *d. conſ.* 29. *n.* 54. Surd. *d. deciſ.*395. *n.* 16. Megal. *d. n.* 16. *verſ. reſoluto*, Rot. *deciſ.*295. *n.* 6. *poſt d. lib.* 2. *conſil. Farin. & fragm. crimin. p.*2. *verb. Metus num.*190. Card. Tuſch. *verb. Metus, concl.* 224. *numero* 18. Benech. *in addit. ad Seraph. priuil.* 110. *n.* 20.

Ad *num.*7. Quòd metum allegans neceſ- 3
ſariò illum probare teneatur, vltra citatos, tenent Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.*3. §. 4. *numer.* 1. Anton. Gom. *var. tom.*2 *cap* 14. *num.* 27. *prope fin.* Honded. *conſ.*29. *n.* 9 Surd. *conſ.* 513. *num.*9. *& conſ.*429. *n.* 47. *& deciſ.* 194. *n.* 22. Megal. *de metu c.*10. § 1. *num.* 7. Cacheran. *deciſ.*142. *num.*7. Sebaſt. Medic. *de caſib. fort. p.*1. *q.*7. *num* 5. Card. Mantic. *deciſ.* 142. *nu.*1. Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.*1. *q.*51. *num.*2. *in fine*, Card. Tuſch. *lit. M. concl.*215. *n.*35. *& concl.*223. *num.*1. *&* 17. *& concl.*214. *numer.* 11 *cum ſeqq.* Carol. de Graſſis *de except. except.* 15. Farin. *d. verb. metus n.* 167. *& conſ.* 188. *n.* 11. *lib.* 2.

Ad *num.* 10. Meticuloſus contractus non 4
eſt reſcindendus, nec retractandus, ſi ceſſante cauſa illationis metus, fuerit poſtea voluntario aliquo actu corroboratus, ac ratificatus, *l. cùm te, l. ſi per vim, C. hoc tit.* Afflict. *deciſ.*336. *num.*7. Boër. *deciſ.*100. *num.* 15. Gail. *lib.* 2. *obſeru. q.* 3 *num.*27. *&* 29. Rebuff. *ad leg. Galliæ tom* 2. *tract. de reſciſ. contr. act. gloſſ.* 22. *num.* 8. Megal. *de metu cap.* 12. *num.* 14. *cum ſeqq.* Honded. *conſ.*23. *num.* 5. Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ.* 18. *n.* 2 *&* 11. vbi limitat quando ratificatio fieret tempore inhabili, Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 126. *à n.*33. *& conſ.* 1. *num.*297 *&* 301. Salzed. *ad Bernard. reg.*462. Maſcard. *de probat. concl.* 1055. *n.*35. Theſaur. *d. lib.* 1 *q.*51. *num.* 21. Montaneir *in addit. ad Oliban. p.*1. *lib.* 1 *tit. de action. cap.* 9. *num.* 14 Ioao. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 17. *n.* 42. Pichard. *in §. item actio num.* 26. *Inſtit. de action.* Card. Tuſch. *d. lit. M. concl.*214. *n.*17. *& concl.*217. *num.* 26. *& concl.*220. *numer.* 22. 25. 29. *&* 37. Camill. Borrel *in ſum. deciſ. par.* 3. *tit.*1. *num* 617. *&* 618. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 92. *&* 878. Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. metus num.* 13. Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *ſub hoc tit. reſol.* 1. *n.*42. Farin. *d. verb. metus n.*41. *& à n.* 136.

Cap. Abbas. II.

AD *n.* 5. Quòd contractus meticuloſus mero iure tenet, ſed per metus cauſa actionem reſcindendus, inualidandus, ac retractandus venit, vt vltra citatos probant Menoch. *de arbitr. caſu* 135. *cum ſeqq. & caſu* 391. *n.* 41. *& remed.* 1. *recup. num.* 105. Corn.

de abſolut. iuram. p. 4. caſu 3. n. 46 Petr. Greg. ſyntag. iuris lib 20 c. 2. n. 3. & lib. 36 cap. 25. n. 10. Surd. conſ. 37. n 19. D. Barboſ. in rub. ff. ſoluto matr. p. 4. n. 28. Gam. deciſ. 250. n. 3. Ioſeph. Ludou. Lucenſi deciſ. 18. num. 11. verſ. ſi autem, Card. Tuſch. lit. M. concl. 221. num. 1. cum ſeqq. & concl. 222. n. 2. Valaſc. conſ 142. n. 7. Leſſi. de iuſtit. lib. 2. c. 17. dub. 6. Richard. in §. itē actio n. 15. 17. & 32. Inſtit. de actionib. Aloyſ. Rice. in collect. deciſ. collect. 1170. p. 4. Ceuall. commun. q. 604. n. 3. & 4. Gaſp. Theſaur. forenſ qq. lib. 1. q. 51. Gabr. Pereira deciſ. 30. n. 10. Alex. Trentacinq. var. reſol. lib 1 ſub hoc tit. reſol. 1. n. 1. Fontanel. de pactis nupt. clauſ 7. gloſ 2. p. 5. n. 53. Montaneir ad Oliban. tit. de action. p. 2. lib. 1. cap. 9. n. 2. verſ hæc autem reſciſſio, Caſtill. controu. lib. 3. c. 1. num. 141. & 147.

Cap. Ad audientiam. IV.

AD num. 4. Hæc eſt verior opinio, quæ tenet metum reuerentialem per ſe ſolum non eſſe ſufficientem ad reſcindendos contractus ſimili metu initos, vt vltra citatos docent Megal. de metu cap. 4. §. 1. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 14 num. 27 Burg. de Paz conſ. 3. num. 53. & conſ. 5. num 11. Bernard. reg. 532. Gratian. in reg. metus, Gutier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 1. num. 15. & in auth. Sacramenta puberum num 46. & in conſ. 16. num. 16. Petr. Greg. ſyntag. iuris lib. 41. cap. 3. num. 4. Menoch. de arbitr. caſu 136. & de præſumpt. lib. 3. præſ. 126. num. 12. & præſ. 127. numer. 2. & 7. cum ſeqq. Matien. in dialog. Relatoris par. 3. cap. 20. num. 2. & 4. & in l. 11. gloſ. 3. num 2. tit. 1. lib. 5. Recop. vbi Azeued. & in l. 9 num 28. Molin. de primog. lib. 1. cap. 3 num. 9. Maſcard. de probat. concl. 1055. num. 17. Fachin contron. lib. 2. cap. 96. Ceuall. commun. quæſt. 727. num. 21. Morla in emporio iuris tit. 23. quæſt. 8. Gam. deciſ. 250 num 4. & deciſ. 262. numer. 1. Ioſeph. Ludou. Lucenſi deciſ. 18. Monter à Cueua deciſ 32. & in reſp. pro Amita p. 1. num. 56. & 62. Ioſeph. Seſſe deciſ. 60. numer. 11. Steph. Gratian. deciſ 234. num. 5. Trentacinq. var. reſol. ſub hoc tit reſol. 1. num. 5. Fontanel. de pactis nupt. clauſ. 7 gloſſ. 2. p. 5. numero 34. Montaneir ad Olib. tit. de action. p. 2. libr. 1. cap. 9. num. 13. me citato Machado en ſu perfetto Confeſſor lib. 2. p. 1. tract. 3. docum. 7. Ego in votis deciſ. Canon lib. 2. voto 17. à num. 125. Requiritur enim quòd cum metu reuerentiali concurrant minæ, vel verbera, ex Cou. de ſponſal. p. 2. cap. 3 § 6. numero 4. Maſcard. concl. 1055. num. 17. Menoch. lib. 3. præſ. 126. num. 24. & 25. Megallon de metu cap. 2. §. 6. num. 39. & cap. 8. §. 3. num. 11. Matienſ. in dialog. Relator. c. 20. p. 3. n. 2. & 3. Ioan. Garc. de nobilit. gloſſ. 17. n. 11. 18. & 19. Marta de ſucceſſ. legali tom. 2. p 4 art. 6. num. 29 & 31 Gabr. Pereira deciſ 30. n 7. Gaſp. Anton Theſaur. quæſt forenſ. lib. 1. q. 51. num. 7. Caſtill. controuerſ lib. 3 c. 1. n. 153. Ciarlin. controuerſ. vſufruct. cap. 108. n. 37. Alex. Trentacinq. d. reſol. 1. n. 7. ſeu preces immodicæ, nimiæ, inſtantiſſimæ, & ſæpiùs inculcatæ, & repetitæ, Salzed. ad Bernar. reg. 532. limit. 3. Gutier. canon. lib. 1. q. 37. n. 17. cum ſeqq. Ioan. Garci. d. gloſſ. 17. num. 15 Marta d. art. 6 n. 32. Alex. Trentacinq. d. reſol. 1. n. 7. verſ. idem eſt, & verſ. ſublimita, Sanch de matrim. lib. 4. diſp. 7.

SVMMARIVM.

1 *Metus qualis iuſtus & ſufficiens ad reſciſionē actuum, ſeu contractuum relinquitur iudicis arbitrio.*

2 *Iudex vt poſſit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem.*

3 *Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poſſit, an ſit ſufficiens.*

Cap. Cùm dilectus. VI.

AD num. 6. Quòd Iudicis arbitrio relinquatur quis ſit iuſtus, & ſufficiens metus ad reſciſionē actuum, ſeu contractuum, vltra citatos in collect. reſoluunt Salzed. ad Bernard. reg. 532. verſ. quartò limita. Ioannes Garc. de nobilit. gloſſ 17. n. 4. & 20 Maſcard. de probat. concl. 1055. num. 21. & concl. 1056. n. 10. & 12. Seraph. de priuileg. iuram. priuil. 110. n. 13. Sebaſt. Medices de caſibus fort. p. 1. qu. 7. num. 7. verſ. 26. Gaſp. Anton. Theſaur. quæſt. forenſ. lib. 1. q. 51. n. 22. Monet. de diſtribut. quotid. p. 2. quæſt. 5. num. 58. cum ſeqq. Montaneir ad Oliban. tit. de action. §. 2. lib. 1. c. 9. n. 11. Gabr. Pereira deciſ. 30. n. 8. Fontanel. de pactis nupt. clauſ. gloſ. 7. 2. p. 5. n. 42. 45. & 46. Cancer. var. reſol p. 3. c. 1. n. 87. Alex. Trentac. eod. tract ſub hoc tit. reſol. 1. n 3 & 7. in fine, & n. 10 & 13. Franc. de Souſa in repet. l. fœmina. ff de regul. iuris p 2. num. 35. Sigiſm. Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 19. num. 67. reſolut. 2. Caſtill. contron. lib. 3. c. 1. n. 143. Farin. fragment. criminal p. 2. verb. metus n. 68. Sanch. de matrim lib. 4. diſp 5. per tot. Machado en ſu perfetto Confeſſor lib 2. p. 1. tract. 3. docum. 5. num 7. 1

Pro cuius arbitrij iuſta interpoſitione iudex proſpicere & conſiderare debet perſonæ metum paſſæ qualitatē, an ſcilicet ſit ſenex, fragilis, puſillanimis, puer, mulier, multum obediens, & valde obtemperans mandatis metum incutiēs, aut ſi cum eo habitet, vel ab eo gubernetur, vel ſi ſit ſagax, aſtutus, ſimplex. 2

ſimplex, parum, aut multum minas, vel verbera timens. Item & debet proſpicere perſonam incutientis metum, veluti ſi ſit pater, auus, vel aliquis ex aſcendentibus, ſocer, patruus, auunculus, frater, ſoror, maritus, patronus, dominus, Abbas reſpectu Monachorum, & Rex reſpectu ſubditorum, Epiſcopus reſpectu clericorum, aut ſibi ſubiectorum, & tandem an ſit ſuperior, Salzed *ad Bernard. reg.* 532 *verſ. fin.* Gutier. *conſ.* 16 *n.* 17. Megal. *de metu c.* 4. *&* 5 Petr. Greg *de ſponſalib. cap* 6. *n.* 8. *verſ denique*, Ioan. Garc. *d. gloſ.* 17. *n.* 11. *&* 12. *ad fin.* Gaſp. Anton. Theſaur. *d. lib.* 1. *q.* 51. *n.* 23. Matienſ. *in dial. Relatoris p.* 2. *c.* 20. *n.* 6. Mart. *de ſucceſſ. legali tom.* 1. *par.* 1. *q.* 26. *art.* 5. *n.* 38. *& tom.* 2. *p* 4. *art.* 6. *à n.* 23. Sanch. *lib.* 4. *diſp.* 6. *n.* 24. *cum ſeqq.* Caſtill *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 168. Farin. *d. verb. metus à n.* 115. Cancer. *d. p.* 3. *c.* 1. *n.* 87. Trentacinq. *d. reſol.* 1. *n.* 4. *&* 5. Item & attendere debet, an metum incutiens ſit rigoroſus, crudelis, auſterus, rigidus, furibundus, atrox, potenſve ad inferendum malum, quod minatur, maléque tractare ſibi nõ obtemperantes, vt per Ioan. Garc. *d. gloſ.* 17. *n.* 12. *&* 13 Megalon. *d. c.* 2. §. 7. *n* 21. Sanch. *d. lib* 4. *diſp* 7 *à n.* 1. Marta *de ſucceſſ. legali tom.* 2. *p.* 4. *q* 1. *art* 6. *n.* 32. Theſaur. *d. lib.* 1 *q* 31. *n.* 9. *&* 23. Caſtill. *d. c.* 1. *n.* 157. *&* 159. Fontanel. *d. clauſ.* 7. *gloſ.* 2. *p.* 5. *n* 45. Farin. *d. verb. metus n.* 132. de quibus omnibus Machado *d. lib.* 2. *p.* 1. *tract.* 3 *docum.* 5.

De in integrum reſtitutione.

Tit. XLI.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparatur.*

2 *Eccleſia etiam data ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur.*

Cap. Requiſiuit. I.

1 AD *num.* 4. Quòd Eccleſia pupillis, & minoribus æquiparetur, tenẽt *gloſ. vlt. in fine, in l. procurator* 5. *ff. de iure fiſci, & verb. negotio publico, in l. Imperatores* 35 *ff. de re iudic. & in l. vlt. in fine in l. liberto, C. de excuſ. tutor. & verb. ſolet in l. Reſpubl* 4. *C. quibus ex cauſ. maior.* Matheſil. *ſing.* 44. Cou. *var. lib.* 3. *c.* 17. *n.* 4. Iodoc. Damhouder. *in enchirid. parium, ſeu ſimil. verb. Eccleſia* 2. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabil. lib. Eccleſ. q.* 252. *n.* 5. Andr. Fachinæ. cõ.

troverſ. lib. 1. *cap.* 53. *verſ. ſecundò moueor*, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 955. *num.* 10.

Ad *num.* 16. Quòd Eccleſia etiam data 2
ſcientia enormiter læſa poſt quadriennium, reſtitutionem conſequitur, vltra citatos *in collect.* docent Sfort. Odd. *de in integ. reſtit. quæſt.* 19 *art.* 7. *num.* 66. *verſ. in contrarium eſt communis*, MyDſing. *cent.* 1. *obſeruat.* 51 *nu.* 7. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæſt.* 115. *num.* 13. Parlad. *rer quotid. lib.* 2. *cap. fin. par.* 5. *n.* 14. Ioan. Garc. *de expenſ cap.* 18. *num.* 36. Surd *conſ.* 520. *num.* 10. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſiaſt. q.* 324. Giurb. *deciſ.* 106. *n.* 12. Rot. *dec.* 446. *p.* 1. *diuerſ.*

Cap. Auditis. III.

AD *num.* 9. Quòd Eccleſia iure imperij gaudet, vltra Perez & Ceuall. *in collectaneis* citatos, reſoluunt Greg. Lop. *l.* 19. *gloſ.* 5. *tit.* 18. *part.* 5. Franc. Balb. *de præſcript. p.* 5. *q.* 5. *pag. mihi* 412. Iulian. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 25. *verſ. ſeptimo*, Marc. Anton. Genuenſ *in practicabil. eccleſiaſt. q.* 252. *num.* 7 Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea reſol.* 375 *num.* 2.

De Arbitris.

Tit. XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitri eſſe non poſſunt.*

2 *Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt.*

3 *Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat.*

4 *Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem.*

5 *Indecentia an ſit vt laici poſſint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus.*

6 *Cauſa alia merè ſpirituales, alia quæ ſpirituales non ſunt.*

7 *Text.* in præſenti, & cap. 2. de iudic. *interpretantur.*

8 L. 1. ff. de recept. arbitr. *declaratur.*

9 *Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare.*

10 *Aſſeſſores, & Conſiliarij etiam Iudicum eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt.*

11 *Quid ſi Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, oſtenditur.*
12 *Conſultores S. Officij laici eſſe poſſunt.*
13 *Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt.*
14 *Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionem, quàm iudicis, aut iudicij ſimilitudinem.*
15 Cap. expoſita, & cap. dilecti, hoc tit. *intelliguntur.*

Cap. Contingit. VIII.

1 POſt *num.* 1. Difficile ſanè reputatur nouum & celebre Innocentij III. in Concilio Lateranen. interdictum, à quo deſumptus fuit hic text. dum generaliter prohibere videtur laicos ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitros poſſe conſtitui, ſubiungens argutam atque difficilem rationem, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur

2 Sed in contrarium obſtat text. *in cap.* 2 *de iudic.* iuncta illius interpretatione, quam notaui *in addit.* vbi dixi illum tantùm agere de iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ, non verò per viam miniſterij; at arbitri nec Iudices ſunt, nec iuriſdictionem, ac poteſtatem publicam habent, quam partes compromittentes tribuere nequeunt, ſed notionem quandam ab eiſdem conceſſam, quæ magis importat tractatum miniſterialem, itaut compromittentes non ratione imperij, ſeu poteſtatis, ſed metu pœnæ appoſitæ in compromiſſo arbitris obtemperent, *l. ait Prætor.* § 1. *ff. de re iudic.* iuncta l. *priuatorum, C. de iuriſd. omn. iudic. & cap. dilecti, in fine*, ibi, *per pœnam in compromiſſo ſtatutam*, &c. *hoc tit.*

3 Secundò obſtat quòd *in d. cap. dilecti*, & *in cap. expoſita, hoc eod. tit.* admittitur compromiſſum in laicos, qui ſuper eccleſiaſticis negotiis arbitri conſtituuntur, & *in cap. per tuas, eod. tit* ſuper cauſa hoſpitalis, & ita ſpirituali ex auctoritate Epiſcopi potuit compromitti in laicum, quæ tamen auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali iudex exiſtat *gloſ.* 2. & omnes *in d. cap.* 2.

4 Tertiò obſtat, quia ſi propter aliquam rationem laicis interdictum eſſet admittere, compromiſſa rerum ſpiritualium, maximè fuiſſet ob id, quòd generaliter prohibiti ſunt eccleſiaſtica tractare negotia, ſed arbitri dum in cauſis ſpiritualibus lites decidunt non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem, vt docent Ioan. Andr. *in d. cap. per ſuas*, quem *ibi* ſequuntur Abb. & alij, & Felin. *in præſenti n.* 8. *in fine*, ac Blanc. *de compromiſ. q.* 2. *n.* 64. *verſ. non obſtat.* igitur, &c.

Quartò obſtat contra decidendi rationẽ, quam conſiderauit Pontifex in illis verbis, ibi, *quia non decet vt laicus in talibus arbitretur*, quia indecentia hæc per ſe ſufficiens non videtur ad inducendam compromiſſi nullitatem, neque ad inhibendum ne ſuper rebus eccleſiaſticis in laicos compromittatur, cùm nulla legitima cauſa excogitari poterit, ob quam tempore illorum iurium indecens nõ fuerit ſuper ſpiritualibus in laicum compromittere · de tempore verò huius text tanta indecentia ſuboriri cœperit ex talibus compromiſſis: vnde videtur opus non eſſe recurrere ad cauſam indecentiæ, quæ magis ad congruitatem, quàm ad iuris rigorem pertinet; ſed potiùs ad incapacitatem, vel inhabilitatem laicorum ad tractanda ſpiritualia, ſeu eccleſiaſtica negotia, iuxta tex. *in d. cap.* 2 *de iudic.* 5

Propter quæ nonnulli exiſtimant debere conſtitui diſcrimen inter cauſas eccleſiaſticas, quæ ſpirituales non ſunt, & inter merè ſpirituales, quia nõ ſine myſterio in hoc text. prohibitum fuit compromiſſum in ſpiritualibus tantùm, & non promiſcuè ſuper eccleſiaſticis. Et ſimiliter aſſerunt debere conſtitui differentiam inter interdictum de non tractandis negotiis eccleſiaſticis per laicos, & prohibitionẽ de non compromittendo in laicos ſuper ſpiritualibus, vt priùs interdictũ prohibens iuriſdictionem exerceri à laicis in eccleſiaſticis negotiis, omnia & ſingula ſimul comprehendat, id eſt, eccleſiaſtica, quæ ſpiritualia non ſunt, & illa etiam quæ ſpiritualia eſſe noſcuntur, iuxta text. *in cap. decernimus, de iudic.* Itaut iura *in d. c. expoſita*, & *in d. c. cùm dilecti, & ſeq.* procedant in cauſis eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, text. verò in præſenti locum habeat dumtaxat in ſpiritualibus, de quibus loquitur, vt appareat ibi, *ſpiritualibus*, & iterum ibi, *in talibus*, quibus expreſsè Pontifex ſe reſtrinxit ſolùm ad ſpiritualia negotia; & meritò, quia ſi attentè conſideretur illa indecentia, quã expendebat Pontifex in præſenti, maximè relucet in rebus ſpiritualibus, non ita in eccleſiaſticis, quæ ſpirituales non ſunt, & denotat particula, *in talibus*, ſi illa referatur ad verba, quæ præceſſerant, quaſi ſenſus fuerit quòd in laicos non cõpromitteretur ſuper ſpiritualibus; quia indecens eſt, vt in talibus, ſcilicet in ſpiritualibus laici ſe intromitrant, eaque indecentia minimè verſetur in eccleſiaſticis quæ ſpiritualia non ſunt, & ſic prohibitio Concilij Lateranenſis, de qua *in hoc text.* circa compromiſſa in laicos non facienda, tantùm locum habet in ſpiritualibus, & extendi non debet ad cauſas eccleſiaſticas nõ ſpirituales, ſuper quibus, etſi laici iudices 6

conſtitui

conſtitui non valeant, arbitri tamen deſignari poterunt, vt ſuper talibus, id eſt eccleſiaſticis negotiis, non tamen ſpiritualibus, ſeruatis ſeruandis arbitrentur.

7 Alij verò tenent per *d. capit.* 2. & ſimilia iura, quibus laici in negociis ſpecialibus, ſeu eccleſiaſticis iuriſdictionem, poteſtatem, ſeu imperium exercere, aut ius dicere prohibentur, nullatenus eſſe prohibitum quominus illi arbitri conſtituantur, & in eos ſuper eiſdem rebus compromittatur, quia nec verba, nec mens, nec ratio illorum iurium in eiuſmodi arbitris compromiſſariis locum habent. Sic licèt clerici prohibeantur in laicum Iudicem conſentire *cap. ſi diligenti, de foro compet.* poſſint tamen abſque licentia compromittere etiam in laicum, *d. cap. dilectus, cum ſeq. d. capite expoſita gloſſ. 1. ad fin.* vbi communis *in d. capit. ſi diligenti*, gloſſ. *verb. Iudicem, in cap. 1. in princ. eo tit. lib.* 6. & ſic ſtante deciſione *d. cap.* 2. & ſimilium, poterat ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis compromitti in laicum. Sed poſtea prohibitum fuit eiuſmodi compromiſſum per Innoc. III. in Lateranen. Concilio, à quo deſumptus fuit hic text. vbi noua conſtituitur prohibitio, vt ſatis colligitur ex *verb. prohibemus*, & ex ratione, quam text. reddit; nec etiam dixit in laicos ſuper ſpiritualibus compromitti non poſſe, quia non poſſunt ea tractare, vt *in d. capit.* 2. aut quia non habent ſuper his poteſtatem, ſeu imperium, vt *in capite v t. in princ. de reb. Eccleſ.* cum aliis; ſed prohibemus, inquit, ne in laicos ſuper ſpiritualibus compromittatur, quia non decet vt laicus in talibus arbitretur; planè ſignificans, & ſupponens compromiſſum eiuſmodi ſecundùm rigorem, & regulas iuris communis fieri potuiſſe, veruntamen prohiberi à Concilio propter indecentiam, quæ in eo maximè conſiſtit quòd arbitri in multis ad inſtar Iudicum, & in figura, iudicij procedunt, & ordinem iudiciarium obſeruare tenentur, *l. idem Pomponius*, aliàs incip. *Si de meis* 14. § *receptiſſe*, iuncta *d. l. 1. ff. hoc tit. §. omnium*, ibi, *arbitros, Inſtit. de action.* indecens viſum eſt laicos arbitros in ſpiritualibus ſic procedere, ne ſuper eiſdem Iudices, aut iuriſdictionem exercere videantur; quæ indecentia licèt per ſe non ſufficeret ad prohibitionem, & nullitatem compromiſſi, ſufficit tamen vt in ea iuſtè fundari poſſit noua illa prohibitio Lateranenſis Concilij, quod hac in re non reſpondet illi dubio, aut quæſtioni propoſitæ, ſed ius
8 decernit & conſtituit Nec aduerſatur regula & æquiparatio, de qua *in d. l.* 1. licèt enim procedat regulariter quoad modum, & ordinem cognoſcendi effectum, & auctoritatem, quæ compromiſſis iure tribuitur, vt per gloſſ. & DD. *ibi*, non tamen locum habet quoad iuriſdictionem, & ea, quæ à iuriſdictione pendent, in quibus compromiſſa longè differunt à iudiciis, vt patet ex multis traditis per *gloſſ. 2. verſ. circa, in cap. cùm dilectus, hoc tit.* & gloſſ. *in d. l.* 1. vbi DD. Menoch. *de arbitr. caſu* 8. *numer.* 5. *&* 6. & conſequenter non habet locum quoad prohibitionem, de qua *in d. c.* 2. qui agit de Iudicibus, & de tractatu per viam iuriſdictionis, & publicæ poteſtatis, quæ omnino ceſſat in arbitris, quemadmodum in eiſdem ceſſat prohibitio *d. c. ſi diligenti, & d. c. ſignificaſti.* nam regula *d. c.* 2. & ſimilium procedit eo caſu quo cauſæ in vim iuriſdictionis à laicis tractantur, non verò quando negotia eccleſiaſtica etiam ſpiritualia miniſterialiter expediuntur; cùm laici tanquam miniſtri rectè poſſint de rebus eccleſiaſticis, & ſpiritualibus agere, vt per Auguſt. Beroi. *in præſenti num.* 4. & Rip. *in d. cap.* 2. *num.* 49. *&* 50. & *ibi* Dec. *num.* 1. *&* 2. Miniſterium enim longè diſtat à iuriſdictione, nullâque iniuria ipſis rebus eccleſiaſticis irrogatur, nec ſe intromittere dici poſſunt in rebus ſpiritualibus, quandoquidem non per viam iuriſdictionis & poteſtatis, vt dicebam, ſed per modum miniſterij ſe illis immiſcent.

Ex quibus omnibus primò infero rectè 9
poſſe laicos circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia ſuum præſtare concilium, quod probandum ſit à Iudice eccleſiaſtico, cùm eo caſu laici ſuperiores non exiſtant, nec negotia tractent per imperium, & auctoritatiuè, ſed per viam miniſterij, non ipſis, ſed alio iudicante, qui totam iuriſdictionem, auctoritatem, & imperium habet. Etenim laici nec iudicant, nec delegatam, aut ordinariam poteſtatem exercent erga cauſas eccleſiaſticas, nec illas tractare dicendi ſunt, quia dumtaxat conſilium præſtant circa negotia eccleſiaſtica, nec diſponunt de illis, nec definiunt, aut imperant, aut iuriſdictionem exercent, quæ laicis prohibita ſunt.

Secundò infertur laicos etiam ſuper 10
ſpiritualia Aſſeſſores, & Conſiliarios etiam Iudicum eccleſiaſticorum eſſe poſſe, vt probat *cap. ſtatutum, § aſſeſſorem, de reſcript. in 6. l. Conſiliarios, C. de offic. aſſeſſor.* docent Dec. *in d. cap. 2. num* 27. *de iudic.* Rip. *num.* 51. Abb. *num.* 13. vbi additio 1. 2. & 4. quia in tali caſu Aſſeſſores, & Conſiliarij laici & coniugati miniſterialiter ſolùm, non auctoritatiuè, ſeu per imperium eccleſiaſtica etiam ſpiritualia tractant. Nec contradicunt iura prohibentia ne eccleſiaſtici de rebus ſpiritualibus iudicio laicorum diſponant, in quibus no-

mine, *iudicij*, intelligere debemus,quòd laici nou poſſint definire iudicialiter per modum poteſtatis, ſeu iuriſdictionis, itaut voluerint eiicere atque damnare determinationem iudicialem laicorum circa res ſpirituales, vel eccleſiaſticas, non verò illorum conſilium, opinionem, ſiue ſententiam animi.

11 Tertiò infertur dubiam ſemper fuiſſe apud me ſententiam Innoc. Abb. Butr. & Philippi Decij, quos refert & ſequitur Albertin. *de agnoſcen. aſſert. Cathol. q. 26. à num. 2. & in cap. 1. q. 10. num. 2. de hæret. lib. 6.* limitantium doctrinam numero præcedenti relatam, vt minimè locum habeat in caſibus, in quibus Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur, quia tunc, inquiunt, laici in eccleſiaſticis Conſiliarij, vel Aſſeſſores eſſe non poterunt, tanquam in affectu iudicantes & definientes eccleſiaſtica negotia. Etenim, vt ex dictis liquidò conſtat, cùm in dicta ſpecie penes eccleſiaſticum, etiamſi laici conſilium omnino ſequi debeat, exiſtat re vera tota iuriſdictio, auctoritas, & imperium, & laici Aſſeſſores, ſeu Conſiliarij ſolùm miniſterialiter ſe habeant, nequaquam erit verum dicere quòd Prælati eccleſiaſtici iudicio laicorum, definitione, vel imperio ſeculari de rebus eccleſiaſticis
12 diſponant. Et ſic videmus, quòd in ſacroſanctæ Inquiſitionis Tribunalibus laici, & aliquando Regij Senatores etiam coniugati adhibentur in conſilium, iuxta tex. *in cap. vlt. de hæret. in 6.* qui vulgò Conſultores S. Inquiſitionis nuncupantur, & nulla prorſus iuriſdictione gaudent, neque alio vtuntur imperio, quippe qui Iudices non ſunt, neque ordinarij, neque delegati, ſed meri quidam Conſiliarij, quorum mentem, aut opinionem Domini Inquiſitores ſequi minimè tenentur.

13 Quartò infertur textum in præſenti procedere tantùm in arbitro compromiſſario, non verò in arbitratore, ſeu amicabili compoſitore, qui etiam ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt, ſecundùm Roman. quem ſequuntur Alex. & Iaſ. *n. 9. in l. quoties. C. de iudic.* communem ex Deci, *poſt princ.* Rip. *num. 13. in d. capit. 2.* Bero *in præſenti*, Cou. *de ſponſal. p. 2. cap* 8. §. 12. *num. 2.* Quæ ſententia ſuadetur, tum quia arbitra-
14 mentum eiuſmodi in amicabilem compoſitorem magis importat tranſactionē quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem, gloſſ. *in Auth. vt differentes Iudices, in princ.* communis ex Cou. *d. num. 2.* & Molin. *de primogen. lib. 4. c. 9. numero* 1. itaut arbitrator magis ſit proxeneta, & mediator trāſactionis & compoſitionis; nullo autem iure prohibetur laicum in ſpiritualibus proxenetam, & mediatorē conſtitui, & miniſterialiter de illis agere, vt notaui *in addit. ad. d. capit. 2. de iudic.* Tum etiam, quia arbitrator non iudicialiter, ſed extra iudicium, non in his quæ iuris, ſed in his, quæ facti ſunt, tantummodo procedit, nec iuriſdictionem ſeruat, *d. §. recepiſſe*, & conſequenter ceſſat in eo indecentia, quam expendit text. *in præſenti*, & pari ratione ceſſare debet prohibitio eiuſdem textus, cuius verbum ibi, *compromittatur*, & ibi, *arbitretur*, iuncta rubrica, intelligenda ſunt de arbitro compromiſſario, non verò de arbitratore, licèt Abb. *hic in princ.* & Roman. ſibi contrarius, & Sicul. *in d. cap. 2. nu. 4.* contradicant, quibus non fauent verba eiuſdem cap. 2. ibi, eccleſiaſtica negotia tractare, quia intelliguntur tantùm de tractatu iuriſdictionali, non verò de miniſteriali, vt ibi notaui.

Quintò infertur intellectus ad text. *in d. cap expoſita & in d c. dilecti*, cum aliis, in quibus laici conſtituuntur arbitri ſuper cauſis eccleſiaſticis, vt procedant etiam hodie in iis, & circa ea, quæ ſpiritualia non ſunt, vt inſinuat *d. cap. 2.* ibi, *maximè de illis, quæ ſpiritualia*, &c. cùm noua huius tex. prohibitio quod arbitros in ſpiritualibus tantùm locum habeat, vt patet ex littera, ibi, *ſpiritualibus*, & ibi, *in talibus*; & quia in his viget maximè indecentia, quam text. conſiderat, vt denotat dicta particula, *in talibus*, relata ad præcedentia. Ad *cap plures 16 q. 1.* ac alia iura Decreti, quorum enim gloſ. *in præſenti*, quæ videntur loqui de laicis arbitris ſuper cauſis ſpiritualibus, reſpondetur procedere ante deciſionem, & prohibitionem huius text. Ad *cap. per tuas, hoc eod. tit* reſpondebitur vt infrà. 15

SVMMARIVM.

1 *Laicus inſimul cum clerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali.*

2 *Inhabilitas nō tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterius habilis & capacis.*

3 *Verus huius text. intellectus refertur.*

Cap. Per tuas. IX.

POſt *num. 1.* Dum text. *in præſenti* laicos arbitros admittit ſuper hoſpitali, & ita ſuper cauſa ſpirituali, ex ſententia communi intelligitur prouenire, ex eo quòd inſimul cum clerico admixtus fuerat laicus arbiter, & ſic ratione mixturæ clerici hoc licuiſſe, cùm per eam ſuppleatur, & tollatur indecentia laicorum. Ita gloſ. & DD. *hic, & in cap.* 1

cap contingit, ſup. hoc eod. tit. poſt alios Felin. *in c 2 de iudic. num.*8. vbi Rip. *num.*12. Cott. *in memorab. verb. compromiſſum*, Blanc. *de compromiſſ. q. 2. num.* 64. & alij per Cou. *practic.*
2 *c.*34. *num.* 1. *col.* 2. iuxta quos licèt vbi arbiter conſtitui prohibetur eo quòd incapax, vel inhabilis exiſtit, eiuſmodi incapacitas, vel inhabilitas non tollatur, nec ſuppleatur ex mixtura alterius capacis, & habilis, *l. Pedius* 7 §. 5 *ff hoc tit. cap. Meſſana* 56. *de elect.* longè aliter dicendum vbi prohibetur propter indecentiam, quæ ſuppletur per decentiam alterius adiuncti. velut clerici, cui tanquam digniori actus ille compromiſſi tribuitur.
3 Sed huic intellectui obſtat quòd Pontifex in præſenti textu, vt conſtat ex *verſ. præterea*, ibi, *licèt ipſe*, &c. & ex fine *in verſ. quod autem*, expendit in ea ſpecie auctoritatem Archiepiſcopi, cui negotium fuerat delegatum, ſignificans abſque illa valere non potuiſſe id, quod ab arbitris laicis cum clerico factum fuerat. Vnde ſi teneamus cum communi textum hunc agere de cauſa ſpirituali, & hoſpitali in titulum beneficij, planiùs eſt dicere prohibitionem, & indecentiam, de qua *in d. c. contingit*, tolli & ceſſare in hoc text. ex eo quòd in compromiſſo interuenit auctoritas legitimi ſuperioris, vt apertè innuit text. *in præſenti*, vbi Pontifex fundatur in mixtura clerici, nec illá, ſed ſolùm Archiepiſcopi auctoritatẽ expẽdit, ita vt attẽtis verbis textus, id omnino dicendũ videretur ſi in laicos ſine clerico cõpromiſſũ extitiſſet.

LIBER SECVNDVS,

DE IVDICIIS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Quod vult Deus eſt nomen proprium Epiſcopi.*
2 *Concluſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiuè.*
3 *Vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte.*
4 *Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius.*
5 *Litigans cum alio veluti inimicus recuſari poteſt.*
6 *Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit, & num* 7.
8 *Vniuerſale cur vocetur Concilium Africanum cùm fuerit Prouinciale? oſtenditur.*
9 Cap. primæ Sedis, 99. diſt. *intelligitur.*
10 *Concilia Prouincialia licèt non omnino certam, & infallibilem; probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt.*
11 Cap. de libellis 20. diſt. *declaratur.*
12 *Excommunicandi forma quæ antiquitus fuerit, declaratur.*
13 *Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat?*
14 *Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur.*
15 *Contumax qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt, poteſt excommunicari.*
16 *Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia.*
17 *Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur.*
18 *Concilium OEcumenicum recuſari non poteſt.*
19 *Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectum recuſari.*
20 *Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio.*
21 *Auctoritas Lælij Mancini, refertur.*
22 *Epiſcopus an & quando accuſari poßit in Concilio Prouinciali?*
23 *Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Conciliis Prouincialibus agitari.*
24 *Declaratur* text. in præſenti.
25 *Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt cum depoſitionis pœna corrigere.*

Cap.

Cap. De Quouultdeo. I.

1 AD *num. 4. in fine*, licèt nonnulli aliter arbitrentur de Quouultdeo, nō eſt vna & eadem dictio, ſed potiùs ſunt duæ dictiones, ſcilicet præpoſitio *de*, & QuouultDeo, ſeu, vt alij legunt, *Quoduult Deus*, per omnes caſus. & eſt nomen proprium Epiſcopi, *gloſſ.* 1 & omnes hîc, & ita regitur à *verb. placuit*, quaſi ſit ſenſus *de QuouultDeo*, id eſt, ſuper QuouultDeo placuit Concilio (vel vt eſt in originali) *omnibus Epiſcopis vt nullus eidem communicet*, &c. aduertunt poſt Abb. Imol. & alios Ripa, Bero. & omnes *hîc in princ.* tradit Anton. Auguſt. *in notis ad* 1. *collect. ſub hoc textu.*

2 Ad *n.* 2. in exornatione principalis concluſionis vltra citatos *in collect.* Adde Cou *in cap. alma mater part.* 1 §. 7. *num.* 10. *& p.* 3 §. 9. Salzed. *in pract. cap.* 116. *num.* 4. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 28. Enriq. *in ſum. lib.* 13. *de excommunicat. c.* 7. *n.* 5. Suar. *de cenſur. diſp* 4. *ſect.* 5. Sayr. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 3. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 7. *c.* 13. § 1. *n.* 90.

3 In text ibi, *quem cùm aduerſarius ipſius cum petiſſet ad Concilium dedoet.* Ergo vocatus mandante Iudice cenſetur in ambigua quæſtione vocatus inſtante parte, & ſic petitio partis in dubio præſumenda, vt per Aretin. *num.* 11. Rip. *num.* 20. Alciat. *n.* 8. *in præſenti*, Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 23. *num.* 1. Sed eleganter Læl. Mancin. *diſquiſit. genial cent.* 2. *cap.* 120 *pag.* 281. *à num.* 4. hac de re ſic ait. *Citationem dicimus conſtare ſola iudicis vocatione, petitionem partis cauſam eſſe extrinſecam motiuam iudicis, executionem nuncij extrinſecam pariter, ſed inſtrumentalem, relationem verò eius ad fidem citationis iam conſtitutæ, ac factæ volumus pertinere. Ex his nouum colliges pro Iudice argumentum. Nam ſi petitio cauſa motiua eſt Iudicis; ergo & ſupponitur ad motum Iudicis, cùm non ſit motus ſine mouente: idque eo magis, quia Iudex non mouetur, niſi inſtante parte; eſt enim omnibus in confeſſo nec præſumi, nec debere Iudicem officium ſuum interponere pro eo quòd priuatim intereſt præterquam requirente, eo cuius intereſt, cuius rei prima illa ratio eſt, quia Iudicis eſt ſeruire cauſæ, nec ſeruire intelligitur, aut poteſt niſi ſuppoſito iuſſu dominantis. Ergo præſumitur petitio partis, quia præſumitur pro Iudice, nec deeſſe poſſunt alia veriſimilitudines, eſt enim citatio actus, qui ſumptum aliquem requirat, iſtum verò neque à Iudice factum cenſere poſſemus, neque ab alio temere, qui perdere ſuum velit, arg. l. cùm de indebito, ff de probat. Et propterea eius voluntate & petitione in dubio factum crederemus, cuius vtilitatem præcipuè reſpicit.* cit. c. *conſtituti* 45. *de teſtib.*

In text. ibi, *aduerſarius*; ergo qui cum alio litigat, dicitur & cenſetur aduerſarius, & ſic inimicus, vt notant Abb. *num.* 2. poſt alios, Deci. 1. *lect. n.* 5 *& in* 2. *notab* 2. Beroi *num.* 19. Alciat. *num.* 4 & omnes hic; id probant *cap. peu. de foro comp. l.* 1. *C. de edendo. l. ſi aduerſarius, C. de fide inſtrum.* ita vt poſſit litigans, velut inimicus recuſari, ne contra illum cum quo litem habet, iudex, vel teſtis exiſtat in alia cauſa, *cap. cùm ſuper* 23. *iuncta gloſſ. in caſus poſitione*, vbi Abb. *d. num.* 5. & DD. de *offic. deleg.* tradit Bart. *in l.* 3. *in princ.* vbi Iacobin. & alij, *ff. de teſtib.* communis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 121 Rebuff. *de reprobat. teſtium num.* 240. Vide poſita *in addit. cap. iſtum cùm quis* 6. *de reſtit. ſpoliat.* 4

In text. ibi, *Concilium.* Non ſatis conſtat inter DD. an Concilium hoc Africanum Prouinciale, vel vniuerſale extiterit? Etenim Deci. *lect.* 1. *n* 4. *& in* 2. *notab.* 1. & cum eo nouiores, vt refert Alciat. *n.* 4. *in præſenti*, & Menoch. *de arbitr. caſu* 458. *num.* 52. credunt fuiſſe vniuerſale; idque inter alia quæ Dec. expendit, ſuadetur ex fine textus, quatenus ſecundùm illum, ſupponit Concilium hoc potuiſſe priuare QuouultDeum Epiſcopatu ſi cauſæ exitus ita poſtularet; id quòd nullatenus poſſet Prouinciale Concilium *cap. accuſatus, cap. quamuis* 3. *q.* 6. Præterea vltra Dec. ſuaderi videtur primò, quia in originali relato *tom.* 2. *Conciliorum pag.* 509. poſt *cap.* 52 & poſt *cap.* 57. *& in pag.* 515. *c.* 76. appellatur huiuſmodi Concilium vniuerſale, & Patres in eo congregati dicuntur in Concilio vniuerſali ſedere, & in illo, vt patet *pag.* 518. *cap.* 100. *in fine, & ſeq. in princ.* interfuerunt Epiſcopi 217. Secundò, quia *in c.* 6. eiuſdem Concilij, à quo deſumitur text. *in cap. primæ ſedis* 99. *diſt.* agitur de primæ Sedis Epiſcopo, cui interdicitur ne ſummus Sacerdos, aut vniuerſalis Pontifex appelletur, vt patet *in d. cap primæ Sedis*, id quod nullatenus conuenit Concilio Prouinciali, ſed ſoli generali, ſeu vniuerſali totius orbis, in quo per ſe, vel per alios, eſt Romanus Pontifex qui primæ omnium Sedis Epiſcopus exiſtit. Tertiò facit, quia in eodem Concilio *ex c.* 76. per multos Canones & decreta circa materiam Fidei Catholicæ condemnantur multæ hæreſes, & dogmata eidem Fidei contraria, id quod nullatenus pertinet ad Prouinciale Concilium, ſed tantummodo ad Pontificem Max & ad Apoſt. Sedem, vel ad generale Concilium illius auctoritate congregatum, & confirmatum, *cap. maiores, in princ. de Baptiſmo, cap. quoties, cap. hæc eſt fides* 24. *q* 1. Et tandem quod *in cap. de libellis* 20. *diſt.* inter generalia, & ſanctiſſima Concilia, quibus Eccleſia vtitur, & Epiſcopi in 6

iudiciis

iudiciis vti debent ; refertur hoc Africanum.

7 Alij verò probabiliùs ſuſtinent Concilium hoc Africanum tantùm fuiſſe Prouinciale, ideſt, prouinciæ, vel prouinciarum Africæ, & non vniuerſale, & OEcumenicum, ex quorum numero ſunt Felin. *num.* 2. Rip. *num.* 10. Beroi. *num.* 7. Burſat. *conſ.* 107. *num.* 10. *verſ. in Africano*, Card. Bellarm *controuerſ. tom.* 1. *lib.* 1. *de Concil. cap.* 5. Azori. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 16. Balboa *etiam in præſenti num.* 9. & Felician. de Vega *num.* 16. & conſtat : tum quia non apparet ad hoc Concilium vocatos fuiſſe Epiſcopos totius Orbis per Romanum Pont. Concilium indicentem, ipſum, vel aliquem eius nomine, & auctoritate Concilio præfuiſſe, prout requiritur in Conciliis vniuerſalibus, *cap* 1. ibi, *de omni Orbe terrarum* 15. *diſt. cap.* 1. *cap. multis* 17 *diſt.* tradit poſt multos Burſat. *vbi ſup. in princ.* Quinimo ex eodem Concilio Africano patet Epiſcopos vocatos fuiſſe per Aurelium quendam Primatem, & Epiſcopum Carthaginenſem, qui tanquam ſuperior Prouinciale Concilium congregare poterat, *cap propter, verſ ſemel, & cap. ſi Epiſcopus, cum ſeqq.* 18 *diſt* & idem Aurelius ſpeciatim nominatus fuit in decretis, & ante omnes ſubſcripſit Concilio, vt patet *in d. tom* 1. *Concilior. pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *pag* 509 *col.* 2. *& pag.* 518. Tum etiam, quia ex eodem originali *d. tom. pag.* 502. *col.* 1. *&* 2. *& pag.* 507. *cap.* 32. *& in cap.* 62. conſtat congregatum fuiſſe huiuſmodi Concilium ex omnibus Africæ prouinciis propter communem cauſam totius Africæ, & neceſſitates Eccleſiarum, quæ per Africam conſtitutæ erant ad vitanda mala & inſidia, quibus Africana Eccleſia ab improbis, & hæreticis vexabatur. Et denique id ipſum patet ex *capite* 76. ibi, *In Synodo Carthaginenſis Eccleſiæ conſtituti*, & ex multis aliis eiuſdem Concilij capitulis.

8 Nec refragantur in contrarium adducta: nam ad ea omnia, quæ Deci. expendit, reſponderi poteſt, vt per Bero. *d. num.* 7. & Alciat. *d. num* 4. Ad primum verò ex ſuprà adductis reſpondetur Concilium hoc appellari vniuerſale, non in eo ſenſu in quo vniuerſale dicitur illud, quod eſt OEcumenicum Epiſcoporum totius Orbis cum ſuo capite Romano Pont. Sed dicitur vniuerſale, quia erat totius Africæ, & vniuerſarum prouinciarum illius, quæ tertiam mundi partem conſtituit, & in eo conuenerunt vniuerſi Epiſcopi omnium prouinciarum illius regionis, & quoad illas appelletur vniuerſale, ad differentiam eorum, quæ per ſingulas Prouincias cum Metropolitano fieri ſolet. Ad ſecundum reſpondetur primæ 9
ſedis Epiſcopum, de quo *in d. cap.* 6. *& in d. c. primæ ſedis*, non eſſe Papã, ſed Primatem, qui ex eo Primas dicitur quòd iam ſedem habeat, & ſic primæ ſedis Epiſcopus ſit, *cap.* 2. 99. *diſt.* qualis erat prædictus Aurelius Carthaginenſis. Nec obſtat text. *in d. cap. primæ ſedis, verſ. vniuerſalis autem, nec etiã Romanus Pont. appelletur*, &c. quæ verba neceſſariò agunt de Romano Pont. reſpondetur enim verſ. illum non haberi *in d. cap.* 6. à quo text. ille deſumitur, & ita verba illa non eſſe Cõcilij Africani, ſed Gratiani compilatoris, qui ea appoſuit propter duo capita ſequentia, in quibus non prohibetur quòd Papa appelletur Romanus Pont. licèt in vltimo Sanctiſſimus Gregorius primus prohibeat ſe Papam vniuerſalem appellari, idque ex ea ratione, quam reddit in eodem text. *in verſ. quia nobis, & in verſ. ſi enim*, quam vltra DD. & Roffenſem *contra Luther. veritate* 8. meliùs explicat S. Thom. *opuſc.* 19. *cap.* 4. *col.* 2. *ad med.* ſequitur Felin. *in c.* 1. *col.* 2. *verſ. adde, de Conſtit.* & optimè Bellarm. *controu.* 3. *lib.* 2. *c. vlt. col. pen.* vbi declarans verba Gregorij contra Lutherum & ſequaces, oſtendit Romanũ Pont. in recto ſenſu appellari poſſe vniuerſalem, & ſic appellatum in Chalcedonenſi Concilio, licèt Gregorius iuſtis de cauſis nomen illud recuſauerit.

Ad tertium reſponderi poteſt ex ſententia 10
Cani *de locis Theolog. lib.* 5. *c.* 4 *verſ. ſexta, & verſ. poſtrema*, quòd Concilia Prouincialia ſicut & Epiſcopalia, licèt non omnino certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei Catholicæ auctoritatem faciunt, itaut temerarium ſit eis non acquieſcere, & hanc eſſe communem Catholicorum ſententiam reſoluit, & probat Card. Bellarm *d. controu.* 4. *lib.* 2. *cap.* 10. & in hoc ſenſu eiuſmodi Concilia per decreta & Canones potuerunt damnare hæreſes, vt intendere videtur text. *in cap. ad abolendam* 9. *poſt princ.* ibi, *vel ſinguli Epiſcopi, de hæret. & in cap. vlt.* 20. *diſt. verſ. quòd ſi hominibus*, ibi, *Seniores prouinciæ congregata.* Sed quia plerique contradicunt, & per *d. c. maiores, & d. c. quoties*, cum ſimilibus, negant eiuſmodi poteſtatem Conciliis Prouincialibus, ſicut & Epiſcopalibus, vt reſoluunt DD. *in d. cap. ad abolendam*, Caſtr. *lib.* 1. *de iuſta hæret. punit. c.* 5. *& in ſum. contra hæreſes lib.* 1. *c.* 8. Albertin. *de agnoſcen. q* 8. *à princ. & præcipuè num.* 5. *cum ſeqq.* & fuit ſententia *gloſſ.* 1. *in d. c. quoties*, qui omnes reſpondent textui *in d. c. ad abolendam*, licèt reſponſionem & intellectum non ſine fundamento confutet Can. *d. verſ. poſtrema*, & multipliciter intelligat Card. Bellarm. *vbi ſuprà*, dici poteſt Africanum Concilium

cilium per eiuſmodi Canones, & decreta in materia Fidei damnaſſe hæreſes, quæ iam antea per ſummos Pontifices, vel vniuerſalia Concilia damnata fuerant; vel id feciſſe ex ſpeciali admonitione & iuſſu Romani Pont. per litteras, & Legatos qui in eodem Concilio fuerunt, quamuis præſidentes non extiterint, vt colligitur ex *d. tom. 1. Concil. pag.* 507. *col.2.* Vel tandem ad effectum vt Canones, & decreta eiuſmodi ab eodem Romano Pont. ſpecialiter approbarentur & confirmarentur, & ſic confirmata certam in materia Fidei haberent auctoritatem, ex traditis per Can. *citato loco, verſ. ſeptima,* & per Card. Bellarm. *d. lib. 2. c. 5 cum ſeqq.* vbi aduertit iuxta hunc ſenſum, & ad hunc effectum varias hæreſes damnatas fuiſſe in Conciliis particularibus.

11 Ad vltimum reſpondetur *in d. c. de libellis,* non referri Africanum Concilium tanquam vniuerſale & œcumenicum, ſed tanquam legitimum, & ſaltim tacitè, & virtualiter approbatum ab Eccleſia & Fidelibus, ac ſubinde receptum inter alia, quibus Romani Pont. vtuntur in iudiciis, & conſequenter Epiſcopi eodem vti debent.

12 In text. ibi, *Nullus eidem communicet.* Per Canones antiquos, & prope tempora Eccleſiæ primitiuæ, hæc erat frequentior excommunicandi forma, per quam Fideles prohibebantur communicare cum eo, quem ſic euitantes omni eccleſiaſtica communione priuabant, idque ſatis probat locus ille *Matth.* 18. de quo *in cap. nouit, inf. hoc tit. ſit ſibi tanquam Ethnicus, & publicanus.* quæ verba ex interpretatione Eccleſiæ, & Patrũ ad excommunicationem referuntur, & deducitur ex Paulo 2. *ad Theſſalon.* 3. ibi, *ſi quis non obedierit,* &c. *& ex cap placuit 6. q.* 2. ibi, *tandiu eidem Epiſcopo ab aliis non communicetur, & cap. Epiſcopi 2. q.* 3. ibi, *communio illis,* &c. licèt poſtea, & iam hodie, frequentior ſit forma, per quam excommunicationis verba diriguntur in ipſum excommunicatum, qui dum extra omnium Fidelium communionem ponitur, cæteri omnes cum eo communicari prohibentur, vt *in cap. pen. de ſent. excom. & in cap. præterea 40. de appellat.*
13 & paſſim videmus in excommunicatione, quæ promulgatur per Bullam in Cœna Domini, & in aliis, quæ quotidie proferuntur. Et hinc eſt quòd excommunicatio non habet certa, aut determinata aliqua verba, quibus proferri debeat, ſed ſufficiunt quæcunque, dummodo aliàs apta ſint ad ſignificandam intentionem excommunicantis, à qua excommunicatio pendet, iuxta *d. c. pen.* ibi, *vel ſimili.* & poſt Hoſt. tradit. Nau. *in man. c. 27. n. 12. &* 37. docet gloſ. *verb. poteſt, in cap. pen. de clerico excom. miniſt.* recepta, vt per Gutier. *canon. lib. 1. q. 2. n. 7.*

In text. ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus,* &c. Ergo excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem, non abſoluitur, aut liberatur ab excommunicatione, ſed adhuc indiget noua abſolutione, de quo vide addita ad *Clem. 1. de decim.* Aduertas quòd in originali apud Africanum Concilium, de quo ſuprà, ſic habetur. *Donec cauſa eius qualem potuerit terminum ſumat;* & ita in effectu ex veteribus, & Græcis exemplaribus poſt Concium & alios notat Anton. Auguſtin. *in notis ad 1. collect. Decretal. ſub hoc text.* & aduertit gloſ. *vlt. hic in princ.* 14

In text. ibi, *vt nullus ei,* ſcilicet Quod vultdeo, ſicut habet originale, *communicet,* id eſt, vt Quod vultdeus excommunicetur, vel excommunicatus ſit, iuxta omnium explicationem; & ita probat textus contumacem, qui non vult cõparere apud Iudicem, vel ſuperiorem, à quo vocatus eſt, poſſe excommunicari, vt notant omnes hîc, & paſſim alibi, Duen. *reg.* 153. idem probat *cap. certum, in prin.* 11. *q. 3. cap. 1. in fine, cap. tuæ, cap quoniam. § vlt ad fin. vt lite non conteſt.* præſertim, quia cùm in hoc textu ageretur de accuſatione, & ita cauſa criminali, propter quam in exitu cauſę Epiſcopus priuari potuit Epiſcopatu, vt innuit text. *in fine,* & ſupponunt DD. hîc, & ex Græco exemplari tradit Anton. Auguſt. *in prædictis notis col. 2.* non potuit hic contra contumacem fieri miſſio in poſſeſſionem, ac ſubinde neceſſaria fuit excommunicatio contra illũ, iuxta *d. cap. tua,* vbi DD cum ſimilibus, tradit gloſ. *verb per contumaciam, in cap. ex parte 23. de verb. ſignif.* Sed obſtat maximè quòd licèt in ſpecie huius text. proponatur, & appareat peccatum Epiſcopi facientis contra id quòd permiſerat, & iure tenebatur, iuxta *cap. 1. & cap. qualiter, de pact.* & nolens aduerſario reſpondere temerè à Concilio receſſerit, nulla tamen proponitur, aut apparet contumacia illius, contra quem nedum trina, verùm etiam nec vnica monitio præceſſit, quæ attento Iure diuino, & humano requiritur ad contumaciam, ac ſubinde ad excommunicationem, iuxta illud *Matth.* 18. *ſi peccauerit,* &c. relatum *in cap. nouit, inf. hoc eod. tit.* iuncto *cap. omnes decimæ 16. q. 7. c. de presbyterorum 17. q 4.* ibi, *Domini præceptum, cap. reprehenſibilis 26. in princ. de appellat. cap. ſacro,* vbi omnes, *de ſent. excom.* reſoluit poſt alios Cou. *in cap. alma mater, part. 1 § 9. à n. 4.* & Bernard. vbi addit. *reg.* 265. vnde neceſſariò debuit hic Epiſcopus priùs moneri ſub excommunicationis interminatione, vt intra certum aliquem terminum rediret & 15

aduerſario

aduerſario apud Concilium reſponderet, &
ni faceret, excommunicationem incurre-
ret; aliter dum abſque aliqua monitione ex-
communicatur, eo quòd dixit ſibi non pla-
cere quòd antea placuerat, & diſceſſit, non
propter contumaciam, ſed immediatè, &
directè propter peccatum mortale excom-
municatus videtur, & ita obſeruant DD.
communiter, vt per Cou. *& addition. ad
Bernard. citatis locu*, Sot. *in 4. diſt. 22. art. 2. col.
3. & 5.* Martin. Ledeſma *2. 4. quaſt. 23. art. 3.
concl. 1.* poſt alios Henriquez *in ſumma par-*
16 *2. libro 13. de excommun capite* 18. *numer.* 13.
lit. G. ſecundùm quos pro peccato præterito
etiam graui abſque contumacia excommu-
nicatio ferri non poteſt, nec lata valet con-
tra Caiet. *2. 2. quæſtio. 69. articul.* cui non fauet
text. *in capite quidam maligni 5. quæſtio. 1.* dum
probare videtur infamantem occultum,
qui ſe prodere non tenebatur, iuxta *capite
quis aliquando, verſ. non tibi dico, de Pœnit. di-
ſtinctione* 1. ac proinde ſe non prodens, non
erat inobediens vt contumax potuiſſet ex-
communicari à D. Gregorio, non pro con-
tumacia, quæ illic non dabatur, ſed pro
peccato præterito infamandi alium, reſ-
pondetur enim, vt per Sot. *vbi ſuprà, & de ra-
tione tegendi memb. 2. q. 6. ante fin.* Nau. *n.* 28.
in d. verſ. non tibi dico, & poſt alios Henriq.
citato loco.

17 Quare pro vero huius textus intellectu
capiendo dico quod licèt excommunica-
tio attentata ſua natura, & inſtitutione, ſic-
ut & Eccleſiæ intentè ferri non poſſit pro
peccato etiam mortali & graui, niſi concur-
rat obedientia, & contumacia reſpectu Ec-
cleſiæ, quippe quæ ſola eſt cauſa proxima,
& immediata excommunicationis maioris,
tum ex illo *Matth. 18. ſuprà citato*, tum etiam,
quia aliter eiuſmodi excommunicatio in
vindictam criminis ad inſtar pœnarum
corporalium potius quàm ad medicinam
infligeretur, contra *capite 1. de ſent. excom-
mun. lib. 6.* & inſuper quia ſi inobedientia,
vel contumacia non eſſet neceſſaria, vtique
ſequeretur peccatorem etiam emendatum,
& paratum corrigi poſſe excommunicari,
& ſic traderetur Sathanæ non corripien-
dus, ſed poſſidendus, contra illud Paul. *2.
ad Corinth. 5. vt ſpiritus eius ſaluus ſit.* quæ
quidem contumacia regulariter & vt plu-
rimum habetur per canonicas monitiones,
& colligitur ex eo quòd aliquis canonicè
monitus ab Eccleſia ſub comminatione
excommunicationis Eccleſiam non audit,
& ſic eidem non obtemperat. Nihilominus
tamen ſi notoriè conſtat de contumacia,
ſeu inobedientia ſubditi obdurati & nolen-
tis obedire Eccleſiæ iuſtum aliquod & no-
tabile præcipienti poteſt in illum excom-
municatio proferri abſque alia monitione,
in qua ſpecie procedit, & intelligitur is text.
ſecundùm Antonin. *numero* 25. & poſt Abb.
& alios Deci. *1. lect. numero* 25. Rip. *numero*
81. & communem ex Alciat. *n. 39. cum ſeqq.*
Dec. *in c. cùm ſit Romana, in fine, de appellat.*
Cou. *d. §. 9. n. 3.* & add. *ad Bernard. d. reg. 265.
in fine.* qui intellectus ſuadetur, tum quia
Epiſcopus, de quo hic cùm antea interro-
gatus publicè in iudicio dixiſſet ſe velle
apud Concilium reſpondere, & ſequenti
die publicè in eodem dixerit, id ſibi non
placere, & inſuper publicè diſceſſerit, vt ha-
bet littera, iam ex his notoria inſurgit cõtu-
macia, pro qua excommunicatio proferri
poteſt, vt probat tex. optimus *in c. venerabi-
libus §. porrò, verſ. ſecus*, ibi, *quia fortè*, &c. *de
ſentent. excom. lib. 6.* tum etiam, ex text. *in c.
illud, de clerico excom.* quẽ Cou. & alij ſic in-
telligunt, *& ex d. cap. certum, in princip. & ex
cap. reprehenſibilis, verſ. niſi fortè*, qui verſ. li-
cèt aliter à multis intelligatur, vt per gloſ.
verb. ipſo. Abb. *n.* 8. Deci *n. 1. & 2.* & omnes
ibi, Cou. *d. §. 9 n.* 5. Hippol. *in l. de vnoquo-
que n.* 88 poſt alios Tiraq. *in tract. res inter
alios, limit.* 24. poteſt etiam intelligi, vt pro-
cedat in illis caſibus; in quibus culpa gene-
re ſuo notoriam inducit cõtumaciam, quia
eo ipſo quòd talis eſt genere ſuo excom-
municationem, & ſuſpenſionem abſque
alia monitione inducit. Et tandem, quia mo-
nitio Canonica requiritur, vt per eam appa-
reat inobedientia, & contumacia peccato-
ris, qui Eccleſiam monentem non exau-
dit, vnde ſi aliter de eiuſmodi obdura-
tione & inobedientia notoriè conſtet,
non erit neceſſaria, quin potiùs otio-
ſa & ſuperflua & conſequenter omit-
tenda monitio, arg. *l. 2. in fin. ff. de dote
prælegata.*

Ad *num.* 10. adde, Quamuis ſententia 18
huius *gloſſ.* 3. & quæ ibi diximus *in collectã.*
defendi poſſit, & procedat in Concilio vni-
uerſali & œcumenico, quod nullatenus re-
cuſari poteſt, quia Concilium huiuſmodi
ſi legitimum ſit, & in eo interueniant om-
nia neceſſaria, non poteſt errare, nec ab
eo admittitur appellatio, ex adductis per
Menoch. *de arbitrar. caſu* 458 *num. 26. & 36.*
Nihilominus Concilium prouinciale, ſeu 19
nationale (quale erar hoc Africanum)
bene potuit tanquam ſuſpectum recu-
ſari, vt probant Abb. & DD. communi-
ter *in præſenti*, vt per Dec. *lect. 1. nu-
mer. 16. & in 2. lect. colum. 6. verſ. in fine
gloſ.* Rip. *numer.* 40. Alciat. *numer.* 17. poſt

alios Boër. *deciſ.*269.Roland.*conſ.*19.*à num.*
10.*lib.*3.Menoch.*conſ.*94.*à num.*5. *& d.caſu*
458.*à n.*3.qui umnes poſt multos, quos ci-
tant, teſtantur gloſſam hanc communiter
reprobari, & iam Synodum, de qua hîc,
quàm quodcunque aliud Collegium, aut
Congregationem ſimilem recuſari poſſe,
tunc ex text. *in cap. vlt. verſ.veniamus*, *&*
verſ veniat,& clariùs *in verſ.vlt.* 3.*q*.5.*Clē.*
paſtoralis, verſ.Piſana,de re ind.cap. luco 10.
verſ. ſi verò conſules, *de foro compet.* tum
etiam, quia cùm nullo iure cautum ſit ne
Synodus huiuſmodi,Collegium, aut ſimilis
congregatio recuſetur, ſtandum eſt regulæ
generali, ſecundùm quam omnes Iudices
ſuſpecti recuſari poſſunt, *d.cap.vlt.in princ.*
20 *& in verſ nam quoad*, cum vulgaribus: ac-
cedit, quia à Concilio Prouinciali poteſt
appellari, quemadmodum à Collegio, &
ſimilibus Congregationibus *cap. multis* 17.
*diſt.cap.vltra,cum ſeq.*3.*q*.6. igitur & recu-
ſatio admittenda eſt, iuxta *cap.ſuper eo* 12.
21 *verſ.in cauſis*, *de appellat.* Faciunt quæ poſt
hæc ſcripta legi apud Læli.Mancin. *diſqui-*
ſit.genial. cent. 1. *cap* 29.*n*.1.*&* 2. ibi, *Quid*
enim ſi collegæ omnes ex vna eademque commu-
ni cauſa ſuſpecti fiant? Pone rem in qua totum
Collegium, vel Concilium ſemel, aut plures
iudicauerit, & ſic votum ſuum propalauerit,
quo exemplo omnes vti ſolent. Quid ſi ſingulos
collegas ſingula cauſa ſuſpectos faciant? Pone
Collegium è tribus eſſe, numquid impoßibile fa-
ctu eſt vt mihi tres illi variis ex cauſis ſuſpe-
cti ſint? Nam & ſi decem ſunt, aut viginti,
nulla eſt impoßibilitas. Adde rationem, quia
nihil refert, an ſuſpecti plures Collegium
faciant,vel non, dummodo iuſta ſuſpican-
di cauſa ſit, nam in cauſa recuſationis non
abſtrahitur vniuerſitas à ſingulis, ſed in iis
eſt, & qui poteſt plures Canonicos ſegre-
gatim habere ſuſpectos, *cap.cùm R. de offic.*
deleg poteſt & pari cauſa recuſari eoſdem,
licèt Collegium faciant,vel Capitulum.

22 Hæc eadem gloſ.3.noſtri text.ibi, *ex ſu-*
perabundanti, reſpondens tacitè obiectioni
fateri videtur, Quodvultdeum Epiſcopum
in propoſito inuitum & renitentē potuiſſe
de crimine accuſari, & teneri ſe defende-
re apud Concilium Africanum Prouincia-
le, ſeu veriùs Nationale; quia in eiuſmodi
Conciliis poterant agitari cauſæ Epiſcopo-
rum criminales,ſeruata forma *c quamuis,&*
23 *c.accuſatus,cum aliis* 3.*q*.6. Id quod etiam ho-
die locum habet in minoribus Epiſcoporū
cauſis criminalibus, quæ in Prouincialibus
Conciliis cognoſcuntur & terminantur, ex
Trid *ſeſſ* 24.*de reform.c.*5.*in fine*; licèt maio-
res,& grauiores nonniſi à Pontifice Rom.
cognoſci & terminari valeant,ex *eod. c.*5.*in*
*princ.& ſeſſ.*13.*de reform c.vlt.*tradit latè Ior-
dan. *de maioribus Epiſcop.cauſis c.*3.*cum ſeqq.*
Hoc ergo ſuppoſito ex ſententia gloſ. Epi- 24
ſcopus hic ex ſuperabundanti fuit interro-
gatus,an vellet apud Concilium reſponde-
re, licèt enim contradiceret, inuitus cogi
poterat,iuxta *l.inter ſtipulantem* §.1.in gloſ.
citatam. Probant hunc Intellectum Abb.&
Sicul.& eſt de mente aliorum. Sed non ſa-
tisfacit,tum ex his, quæ notant Rip *n*.49.&
Beroi.*n*.115. & alij *in præſenti*: tum etiam,
quia non eſt par credere Patres 217.in hoc
Concilio congregatos, & tot grauiſſimis
negotiis implicitos ex ſuperabundanti abſ-
que neceſſitate, vel vtilitate Epiſcopum
interrogaſſe, & per circuitum inutilem in
alterius partis præiudicium rem diſtuliſſe:
Vnde gloſ. in ſequentibus verbis intelligit
interrogationem factam fuiſſe ad effectum
ne poſteaquam Epiſcopus reſponderet, &
vellet ſic apud Concilium ſe defendere ex
aliqua cauſa iuriſdictionem Concilij decli-
nare,aut illum tanquam ſuſpectum recuſa-
re poſſet.iuxta *c.ſuper quæſtionum §.verùm*,cū
aliis in gloſ. citatis, licèt eadem gloſ. *in fine*
abſque fundamento quoad recuſationem
contradicat: hunc tamen intellectum ſe-
quuntur Abb & DD.communiter ex Dec.
*lect.*2 *col.*5.*verſ.in eadem*,Beroi.*n*.116 tradit
Cæpol.*cautel.*120.& Mil.quos citat Rebuff.
*in declarat.arberis exceptionum num.*10.*inſip.*
Aliis ſunt declinatoriæ Nouiſſimè Læli.Man-
cin.*diſquiſiti genial cent.*1 *c.*28. exiſtimat ſi-
lente Epiſcopo & conniuente Pontifice
potuiſſe Cōcilium depoſitionis pœna illum
corrigere, vt talis depoſitio non tractare-
tur,vti factum legimus *in c.Epiſcopus* 11 *q*.3.

SVMMARIVM.

1 *Laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tracta-re,ſed ſolùm Prælatorum iudicio diſponi debent.*

2 *Laicis tractare eccleſiaſtica negotia prohibetur, quando velut Iudex & ſuperior in vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi miniſterialiter.*

3 *Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum,vel etiam ad plura negotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium.*

4 *Text.iſte agit de tractatu,qui fit nomine proprio laici,non verò alieno,ſeu procuratorio.*

5 Cap.in nona 16.*q*.7.*intelligitur.*

6 *Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis cauſis.*

7 *Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicū eccleſiaſticorū an & quādo poſſunt eſſe laici, oſtēditur.*

Præſti

8 *Periti de quorum conſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent. an poſint eſſe laici, oſtenditur.*

9 *Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare.*

10 *Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valēt?*

11 Cap. ſignificaſti, in fine, de foro comp. *intelligitur.*

12 *Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem.*

Cap. Decernimus. II.

1 POſt *num.* 1. Pro exornatione principalis
huius text. concluſionis, quòd ſcilicet
laici non poſſunt eccleſiaſtica negotia tra-
ctare, ſed ſolum Prælatorum iudicio diſpo-
ni debent, præter citatos *in collectan.* adde
Cou. *pract. c.* 31. Sot. *in* 4. *diſt.* 25. *q.* 2. *art.* 2.
Bernard *reg.* 362. Franc. Marc *deciſ.* 42. *p.* 2.
Duaren. *de ſacris Eccleſ. miniſt. lib.* 1. *c.* 1. Au-
frer. *de poteſt. ſecul. reg.* 2. *à num.* 24. Nau. *in
c. nouit. hoc tit. notab.* 3. *n.* 52. Burg. de Paz *l.*
3. *Tauri concl.* 3. *à num.* 398. Gutier. *canon.
lib.* 1. *c.* 34. *n* 25 Gratian *reg.* 253. Salzed. *ad
Bernard. in pract. cap.* 55. Card. Bellam. *tom.*
1. *contrau. Fidei cap.* 28. *contrau.* 5. Morl. *in
emporio iuris p.* 1. *tit.* 2. *q.* 12. Seraphio. *de pri-
uil. iuram. priuil.* 67. *n.* 12. Petr. Magdalen.
de numero teſtium in teſtam. req. p. 1. *c.* 10. *n.* 8.
Suar. *contra Regem Angliæ lib.* 4. *per tot.* Ioan.
Garc. *de nobil. t. gloſ.* 9. Farin. *in praxi cri-
min. part* 1. *q* 8. Salas *de legib. diſp.* 14. *ſect.* 11.
num. 118. Bonacin. *de legib. diſp.* 10. *q.* 2 *pun-
cto* 1. §. 1. *cum ſeqq.*

2 Poſt *n* 4. In tex. ibi, *Eccleſiaſtica negotia
tractare*, &c. intellige tantum procedere in
laico iudicante & qui velut iudex, & ſupe-
rior in vim iuriſdictionis tractat Eccleſia-
ſtica negotia, non verò in eo, qui tanquam
miniſter, & miniſterialiter de illis agit, quia
ſic poteſt, niſi aliud obſtet, & obſeruant
Deci. *num.* 1 *&* 2. Rip. 49. *&* 50 poſt alios *in
præſenti*, Bero. *in cap contingit, de arbitr n.* 4.
licèt contrarium intendere videatur Abb.
3 *hîc notab.* 1. quem alij ſequuntur, vt per De-
ci. *in princ.* Sic laicus etiam in ſpirituali-
bus Procurator conſtituitur ad vnum, vel
etiam ad plura negotia, ſiue in iudicio; *c.*
1. *de procurat. in* 6. vbi gloſ. *cap.* 1. *de ſyndico*;
ſiue extra iudicium, velut ad reſignandum,
acceptandum, ſeu permutandum benefi-
cium, gloſ *verb. procuratorem in Clem.* 1. *de
renunciat.* Rot. *deciſ* 8. *n.* 5. *de procurat.* aliàs
104. *in antiq & deciſ.* 2. *de rerum permut.* aliàs
418 *in eiſdem*, Ioan. Andr. Abb. & alij *in cap
accedens, de præben.* poſt alios Tiraq. *de iure
marit. gloſ.* 5. *n.* 178. Felin. *in c. Apoſtolica n.* 5.
& 6. *de except.* Nec aduerſatur quòd laicus 4
in ſpiritualibus Procurator exiſtens verè ea
tractat, & illo agēte, reſignante, acceptāte,
ſeu permutante beneficium, vtique verum
eſt dicere quòd Prælati diſponunt de ſpiri-
tualibus iudicio laicorū, quæ duo prohibet
hic text. nā vltra reſpōſum gloſ. *in d. c.* 1. quā
omnes ſequuntur *ibi*, fatetur cōmunē Abb.
n. 9 *hîc* & Tiraq. *citato loco*, intelligētes hunc
tex. agere de tractatu, qui fit nomine pro-
prio laici, nō verò alieno, ſeu procuratorio
cui intellectui obſtant ea, quæ expēdit Rip.
d. n. 49. planiùs ſatisfit ſi dicamus ex mente
Doctorum textum hunc procedere in tra-
ctatu, & iudicio laicorū per viā iuriſdictio-
nis, iuxta rubricā huius tit. vt aduertūt Deci.
n. 17. *verſ. tertio*, & Rip. *d n.* 49. Nec itē ob-
ſtat *c. in nona* 16. *q.* 7. *ad fin* ibi, *per laicalē pro-
curationē*, quia iuxta communē non agit de
Procuratore, ſed de œconomo, ſeu generali
gubernatore rerum eccleſiaſticarum, qui 5
velut ſuperior in eiſdem poteſtatē exercet.

Vnde licèt laici apud eccleſiaſticum fo- 6
rum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis Nota-
rij & Tabelliones eſſe poſſint, gloſ. *in fine*, &
DD. *in c ſicut, ne clerici, vel mon.* communis, vt
per Cou. *pract. c.* 19. *n.* 8. poſſunt abſque du-
bio etiā laici in eiſdem cauſis Notarij exi-
ſtere, quia ſic miniſterialiter tantùm nego-
tia eccleſiaſtica tractant, ſecundùm cōmu-
nem *in c. quia propter, de elect.* Abb. & alios *in
d. c. ſicut*, idem Abb. *n.* 14. *& add. ad eum*, Dec.
n. 18. & Rip. *n.* 60. *cū ſeq in præſenti*, poſt alios
Cou. *vbi ſuprà*, qui communem dicunt, &
praxis obſeruat.

Sic ſimiliter poſſunt laici in cauſis etiam 7
ſpiritualibus Cōſiliari, & Aſſeſſores Iudicū
eccleſiaſticorum exiſtere, iuxta *c. ſtatutum* §.
aſſeſſorem de reſcript in 6 *& l. conſiliarios C. de
offic. aſſeſ.* Aufrer *de poteſt. ſeculari reg.* 4. *fallēt.*
34. & paſſim alij. Pro quibus vltra textus
per Rip. citatos maximè vrget quòd eiuſ-
modi Conſiliarij & Aſſeſſores miniſteria-
liter tantùm, non verò in vim iuriſdictionis
ſpiritualia ſeu eccleſiaſtica tractant, & licèt
Iudices eccleſiaſtici ſequātur laicorum cō-
ſilium, quod tamen ſequi non tenentur, ex
reg. c. cùm olim, de arbitr. cum ſimilibus, adhuc
non dicuntur diſponere de eccleſiaſticis
laicorum iudicio, de quo agit is textus, quia
iuxta prædicta nō intelligit per Iudiciū, ani-
mi ſententiam, opinionem, ſeu conſilium
vulgo *parecer*, ſed definitionem, ſeu deter-
minationem iudicialem per viam iuriſdi-
ctionis & poteſtatis: facit pro hac parte
Conc. IV. Bracharen. *act.* 2. *tit. de procu-
rat. cap.* 7. *verſ. quòd ſi*, vbi poſtquam in
principio iniunxit Epiſcopis, vt in ſuis
Tribunalibus non laicos, ſed clericos

adhibeant cognitioni, & deciſioni cauſa-
rum ad eccleſiaſticum forum pertinen-
tium, *in d. verſ. quòd ſi*, admittit laicos, &
clericos coniugatos Aſſeſſores & Conſilia-
rios in eiſdem cauſis, itaut conſultiuum
habeant ſuffragium. Limita tamen ne pro-
cedat vbi conſiliũ Aſſeſſoris vel Conſiliarij
neceſſariò probandum eſt,& obſeruãdum
à Iudice, quia tunc laicus in eccleſiaſticis
Aſſeſſor, vel Conſiliarius eſſe non poteſt,
quippe qui in ea ſpecie in effectu iudicat
& tanquam Iudex tractat eccleſiaſtica, vel
ſaltim Prælatus, & iudex eccleſiaſticus iu-
dicio illius diſponit de eccleſiaſticis, quod
tex. hic prohibet,& ita limitant Innoc. An-
ton. *num.* 13. Abb & alij, vt per Dec *hic d.*
num. 17.& *in c. ſi pro debilitate n.* 10. *de offic.*
8 *deleg.* Albertin. *in c.* 1. *q.* 10. *n.* 2. *de hæret. in* 6.
& *de agnoſc. q.* 26. *à num.* 2. inde colligens
peritos,de quorum conſilio Inquiſitores in
cauſa Fidei ſententiam proferre debent *c.*
vlt. de hær t. lib. 6. non poſſe vocari laicos
eo quòd Inquiſitores tenentur ſequi eiuſ-
modi peritorum conſilium, ex doctrina
Bart. per text. *ibi in l. impuberibus ff. de ſu-*
ſpect. tutor. vbi docet eum, cui à lege im-
ponitur neceſſitas petendi conſilium, ne-
ceſſariò teneri illud ſequi. Sed hæc Alber-
tini ſententia attento Iure non procedit, vt
aduertunt Simanch. *de Cathol. c.* 41. *num.* 14.
Roch. *de hæret. p.* 1. *num.* 422.& *part.* 2. *num.*
166. per multa fundamenta, quæ addu-
cunt,& Peña *ad directl. Inquiſit. part.* 3. *q.* 78.
ſecundùm quos, & nouiores paſſim Inqui-
ſitores inſpecto iure de honeſtate, non ve-
rò de neceſſitate peritorum conſilium ſe-
quuntur,& ita ſeruatur iuxta inſtructiones
Inquiſitorum, quibus id expreſsè cautum
eſt,& ſuadetur, quia à regula *d. c. cùm olim*,
& *cap. cùm in veteri, de elect.*& *l.* 2. *in fine*
ff. mandati, non receditur in hoc caſu, ſicut
nec in aliis, in quibus per legem conſilium
peti iubetur. Vnde cùm Inquiſitores atten-
to Iure non teneantur ſequi peritorum cõ-
ſilium, potuerunt ij eſſe laici: præſertim,
quia contra communem & præcitatos tẽta-
ri poſſet,quòd licèt laici conſilium neceſ-
ſariò probandum ſit ab eccleſiaſtico iudi-
ce, non procedit in illo deciſio huius
text quia adhuc eo caſu laicus non iudi-
cat, nec ordinariam, aut delegatam exer-
cet iuriſdictionem in negotia eccleſiaſtica,
nec ea tractat tãquam ſuperior auctoritati-
uè, & per imperium, ſed miniſterialiter iu-
dicante alio penes quem exiſtit tota iuriſ-
dictio, auctoritas, & imperium, itaut non
ſit verum dicere quod Prælatus eccleſia-
ſticus diſponit de eccleſiaſticis laici iu-
dicio, ideſt diffinitiua iuriſdictione, aut
imperio,de quo agit hic text.

Intellige etiam textum in præſenti in 6
præcitatis verbis, vt tantùm procedat vbi
laicus quatenus talis,etiam nomine,ſeu iu-
re proprio, vel, vt alij dicunt, auctoritate
tantùm laicali negotia tractat eccleſiaſtica,
ſecus verò vbi non ſic, ſed tanquam ec-
cleſiaſticus, ideſt, iure & auctoritate legiti-
mi ſuperioris eccleſiaſtici tractet & iudicet,
gloſſ. 2.& omnes *hic*, quia tunc ceſſat deci-
ſio huius text. & ſimilium, in quibus agitur
de laico qua talis eſt, & ex vi laici poteſta-
tis, vt manifeſtè probat hic text. in verb.
præſumant, quod in malam partem accipi-
tur,& denotat præſumptionem, & aucto-
ritatem propriam tenere, & per ſe aliquid
facientis, *c. Iudæi* 21. vbi gloſ. *de teſtib.*
c. ſtatutum §. inſuper, vbi gloſ. *verb. præ-*
ſumat, de reſcript. in 6. cum aliis citatis *in col-*
lect. num. 5.

Ad *n.* 7. Intendit hæc *gloſſ.* 2. in illis verbis, 10
cauſæ pecuniariæ, ſiue huiuſmodi merè ciuiles,
&c. iunctis ſeqq. quòd licèt ſummos Pont.
indiſtinctè omnes cauſas etiam ſpirituales
laicis committere poſſit, Epiſcopi tamen, &
ſimiles Prælatis inferiores ſummo Pont. tã-
tùm delegare valent laicis cauſas pecunia-
rias, & merè ciuiles ad eccleſiaſticam iu-
riſdictionem pertinentes, non autem cri-
minales, aut ſpirituales, ſimilis gloſ. *verb.*
præter, in cap. bene 96. *diſt.& in cap. peruenit,*
ad fin. 95.*& in c. præter, verſ. verum, verb. du-*
cibus 32. *diſt.* & *ibidem* Alexand & DD.
gloſ. *in cap. contingit, de arbitr.* ſequuntur
omnes *ibid.& in cap. per tuas, eod. tit.* & ali-
bi, vt per Abb.& Deci. *num.* 5. Rip *n.* 34. *hic*,
Roland. *conſ.* 4. *num.* 14 *lib.* 1. DD. poſt gloſ.
ibi, in cap. cùm te 18. *de offic. deleg.* Contra
Andr. Sicul *hic,& conſ.* 95. *col.* 3 *lib.* 2. qui per
hunc text. ibi iudicio laicorum non diſpo-
nant,& alia fundamenta veriùs credit Epi-
ſcopos, & ſimiles etiam ciuiles cauſas ad
eccleſiaſticum forum pertinentes laicis
committere non poſſe: ſed retenta com-
muni ad hunc text. & ad alia quæ adducit,
reſponderi poteſt vt per Deci. *d. n.* 5.& Rip. 11
ex d. n. 34. Non obſtat *cap. ſignificaſti in fine, de*
foro comp. dum probat non ſufficere conſen-
ſum,& licentiam Epiſcopi ad effectum, vt
laicus de cauſa etiam ciuili & pecuniaria
clerici eodẽ conſentiente cognoſcere & iu-
dicare poſſit; ergo non ſufficiet eiuſdẽ Epi-
ſcopi cõmiſſio facta laico, quippe quæ nihil
aliud importare videtur quàm conſẽſum,&
licentiã Epiſcopi. Reſpõdetur enim negãdo
cõſequentiã, ſiquidẽ lõga cernitur differẽ-
tia inter cõſenſum, ſeu licentiám, de qua *in*
d. c. ſignificaſti,& inter commiſſionẽ, ſeu de-
legationẽ, de qua hic agitur: nã ſimplex ille

conſenſus

conſenſus & licentia ſolum efficit vt laicus Iudex in quem clericus ſimiliter conſenſit contra eundem abſolutè competens ſit, & cognoſcat iure ſuo & auctoritate propria per ſolam quam habet iuriſdictionem ſecularem, nec vlla Eccleſiaſtica per Epiſcopum ſic conſentientem committitur illi, ita quòd laicus in ea ſpecie non ſit delegatus Epiſcopi, nec ab eodem ſi appellaretur ac eccleſiaſticum, ſed ad ſecularem appellatio foret interponenda, quæ omnia longè aliter, & ex diametro ſe habent facta delegatione, de qua agimus, vt bene conſiderat Abb. *hic num.* 51. intendunt Archid. *in d. c. bene*, & Felin quos ſequitur Ripa *hic n. 36. verſ.* 4. ſecũdùm quos licèt Epiſcopi poſſint laicis delegare cauſas ciuiles clericorum, & Eccleſiarum, non tamen poſſunt impliciter conſentire, aut per ſuum ſimplicem conſenſum efficere, vt laici de illis cognoſcant.

12 Vult eadem *gloſ. 2. in verſ. Papa verò*, &c. ſummum Pont. poſſe laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem, itaut ipſi non tantùm ciuiles & criminales, verùm etiam ſpirituales cauſas ex Ripæ commiſſione tractare, & definire poſſint, ſimilis gloſ. *in cap. præter, verſ. verom verb. ducibus 32. diſt. & in cap bene quidem, verb. laico, & verb. præter 96. diſt. gloſ. in cap. Mennam 2. q. 5.* quas cum ſimilibus ſequuntur DD. communiter vt per, Abb. & Deci. *n. 6.* Rip. 40. *&* 73, & omnes *hic*, Auſrer. *de poteſt. ſecular. reg. 4. fallent.* 30. poſt alios, Con. *in cap. alma mater p. 1. §. 2 n.* 3. Nau. *in princ. de Pœnit. diſt. 6. n. 83. & in man. c. 27. n.* 6. Henriq. *in ſum. p. 2. tract. de excommunic. cap. 24 in princ.* gloſ. notabilis *verb. perſonis in Extrauag. 3. Ioannis XXII. tit de elect.* & paſſim alij, ſecundùm quos licèt ea, quæ ſunt annexa Ordinibus eccleſiaſticis lege diuina non poſſint per ſummum Pontificem laicis committi, ſecundùm communem *in cap. quanto*, vbi Abb. *de conſuet* ea tamen quæ ſunt iuriſdictionis fori exterioris, cuiuſmodi & poteſtas iudicandi & abſoluendi ab excommunicatione, ſeu beneficia conferendi per eundem ſummum Pont. laicis committuntur. Ratio huius reſolutionis ea poteſt eſſe, quia licèt laici quatenus tales propria auctoritate & iure ſuo per legem diuinam prohibiti ſint, vel, vt communiter dicunt DD. incapaces exiſtant poteſtatis & iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quam Chriſtus Dominus Petro, & ſucceſſoribus conceſſit, vt ab eiſdem in alios inferiores Eccleſiæ Prælatos dimanaret, & propterea text. *hic in verb. decernimus*, quoad cauſas ſpirituales & merè eccleſiaſticas antiquum Ius diuinum explicare, non verò nouum humanum conſiſtere dicatur, nulla tamen reperitur lex diuina, aut naturalis, quæ prohibeat eiuſmodi poteſtatem delegari laicis, aut per eos ex delegatione exerceri, ſiquidem dum ex commiſſione ſummi Pont. laici illam exercent, non tanquam laici, nec iure ſuo præſumentes, nec nomine proprio, quod tex. hic prohibet, ſed tanquam eccleſiaſtici auctoritate, nomine & iure Pontificis delegantis faciunt, iuxta *l. 1. §. qui mandatam ff. de offic. eius*, itaut Pontifex committens ſicut per ſe, ita per laicum eccleſiaſticam iuriſdictionem exercere dicatur, nulla diuina lege prohibente, quantuncunque regulæ iuris humani refragari videantur, ſuper quibus ſummus Pont. iure diſpenſat, arg. *c. propoſuit, de conceſſ. præb.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda.*

2 *Cauſæ eccleſiaſticæ ad Iudicium tantummodo eccleſiaſticum ſpectant, nec in ſeculari tractantur.*

3 *Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia:*

4 *Annexa ſpiritualibus in Iure exequantur eiſdem ſpiritualibus in plerumque articulis.*

5 *Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur.*

6 *Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale eſt.*

7 *Iuſpatronatus annexum, & coniunctum ſpiritualibus cur dicatur, oſtenditur.*

Cap. Quanto. III.

AD *n.* 3. Pro exornatione principalis 1
conclusionis, quòd ſcilicet cauſa iuriſpatronatus coram Iudice eccleſiaſtico agitanda, eſt, vltra citatos docent Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit. capite* 12. Renat. Choppin. *de ſacra politica lib. 1. c. 4.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ. 5. in princip.* D. Barboſ. *in l. diuortio §. ſi vir. à numero 56. ff ſoluto matrim.* Ratio eſt quòd ſicut cauſæ ſpirituales ad eccleſiaſticum tantummodo iudicium ſpectant, nec in ſeculari tractantur, vt *in capite præcedenti*; ita ſimiliter cauſa iuriſpatronatus eccleſiaſtici, quippe quæ maximè coniuncta & annexa eſt cauſis ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis, vt eſt in originali, ex eo quòd iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præ-

paratorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia, ac ſubinde ſequitur naturam ſpiritualium, ſecundùm quæ iudicari, & regulari debet, vt ſatis intendit is textus, ex quo notant gloſſ. Abb. & DD. communiter *hîc*, Abb. Deci. Bero. & Ripa *in rub.* Roch. *de iurepatron. verb. ius, in princ.* Mantua *conſ.* 5 *à num.* 18. Siluan. *conſ.* 32. *num.* 5. Emman. Coſta *in cap. ſi pater, part.* 2. *verb. Trebellianicæ, num.* 7. *verſ.* 4. & alij, vt per Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 14. *à num.* 26. Conſonat
4 quòd annexa ſpiritualibus in iure, non ſolùm exæquantur eiſdem ſpiritualibus in pleriſque articulis, *cap. de iure, de iurepatr.*
5 *cap. quæſitum, de rerum permut.* Sed etiam ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur, vt patet in beneficio eccleſiaſtico, quod eſt ſpiritualibus conſequenter annexum, ex S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 4 recepto communiter ſecundùm Nauarr. *in rub. huius tit. num.* 30. & tamen *in cap. dilecto, de præbend.* & paſſim alibi, & ſecundùm communem ex eodem Nauarr. ſpirituale dicitur, & ita fit, vt diſpoſitio agens de ſpiritualibus, niſi ex materia ſubiecta, intentione loquentis, aut aliunde oppoſitum colligatur comprehendat etiam ea, quæ ex auctoritate Eccleſiæ ſpiritualibus ſunt annexa, vt probat *cap. litteras*, iuncta *gloſſ.* 1. *in princ. de iuram. cal.* vbi DD. Abb. & Dec. *in præſenti num.* 3. *cap. tua* 25. *in princ.* ibi, *ſpiritualibus*, & ibi *ſolutione decimarum, de decim.* Cùm ergo iuſpatronatus maximè ſpiritualibus coniunctum ſit, & annexum, cauſa eiuſdem in eo tantùm iudicio definiri debet, in quo ſpirituales cauſæ iure definiri poſſunt, & ſic in eccleſiaſtico.

6 Ad *num.* 5. Quamuis Goffred. quem ſequuntur Anton. & communis antiquorum, ex Rip. *num.* 60. & Beroi. *num.* 46. *in princ.* ac Nau. *num.* 29. *verſ.* 3. *in rub. huius tit.* exiſtimauerit iuſpatronatus attenta ſua natura, & origine eſſe ſpirituale, licèt (vt inquit idem Antón.) ex accidenti, & quia laicis conceditur ſpiritualibus annexum dicatur, nihilominus, propriè loquendo, per ſe & attenta natura ſua non eſt ſimpliciter ſpirituale, quia nec per eſſentiam, nec per cauſam, nec per effectum inter ſpiritualia numeratur, imò potiùs natura ſua & per ſe temporale quid eſt etiam quando adeſt cum præſentandi facultate, ſpiritualibus tamen annexum, & coniunctum; quia labor ille quærendi & præſentandi miniſtrum Eccleſiæ res natura ſua temporalis exiſtit, licèt per Eccleſiam ad vſum ſpiritualium ordinetur, & propterea eiſdem ſpiritualibus annexum dicatur, iuxta hunc text. *in cap. de iure, de iurepatr.* reſoluunt gloſſ. *in effectu*, & Abb. & alij *hîc*, vt per Felin. *num.* 2. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 100 *art.* 4. Rip. Beroi. Deci. *num.* 8 & omnes *in d. rub.* Lambert. Roch. & Perez *vbi ſup.* Dicitur autem annexum, & coniunctum ſpiritualibus, non quia eſt onus Eccleſiis impoſitum, vt exiſtimat Bero. *in d. rub. à num.* 48. nec quia ſecundùm Abb. *in præſenti num.* 6. annexum eſt inſtitutioni, per quam Epiſcopus præ- 7
ſentatum à patrono, ſi idoneus ſit, confirmare tenetur: nec aliter prouidere poteſt, *cap. decernimus, de iudic.* Nec item ex eo quòd auctoritate Eccleſiæ per poteſtatem à Deo conceſſam inſtitutum ſit, ex Nau. *in d. rub. n.* 29. Sed magis, quia ex ſententia S. Thom. *d. art.* 4. recepta à Soto, Victor. & aliis, & Turrecr. *num.* 6. *in ſum.* 1. *quæſt.* 1. & paſſim alibi, ex auctoritate Eccleſiæ antecedenter annectitur ſpiritualibus, ad quæ dirigitur, & per illud præſentantur miniſtri ſpiritualis officij, qui ad Sacramenta miniſtranda, & diuina Officia celebranda in Eccleſiis patronatis, & non aliter per Epiſcopos ordinandi ſunt, *d. cap. decernimus*, ſicut ex eodem S. Thoma, & aliis, vaſa ſacra, & ornamenta quædam antecedenter ſpiritualibus annexa dicuntur, ex eo quòd velut præparatoria, antecedunt ſpiritualia, ad quæ neceſſaria ordinantur, *cap. vaſa, cap. veſtimenta, de conſec. diſt.* 1. & ex diuerſo ſecundùm eundem S. Thom. receptum beneficia eccleſiaſtica dicuntur ſpiritualibus annexa conſequenter, vel dependenter, quia ex auctoritate Eccleſiæ conſequuntur, & dependent ab adminiſtratione Sacramentorum, & officio clericali, propter quod beneficium confertur, *cap. vlt. de reſcript. in* 6. *cap. cùm ſecundum, de præbend.* Et licèt hic reſpectus, & ordo antecedens ex ſententia S. Thomæ ſatis ſufficiat vt iuſpatronatus ſpiritualibus annexum dicatur, quia tamen is text. in illo non qualem qualem, imò nec magnam; ſed maximam & peculiarem quandam, ſeu multiplicem annexionem denotat, dum inquit, ita coniuncta eſt & connexa ſi expendas geminata illa verba, & particulas, itavt iuxta text. & *ibi* tradita *in cap. ſi pro debilitate, verſ. niſi, de offic. deleg.* §. 1. *Inſtit. per quas perſonas nobis acquir.* ibi, *& hoc ita*, &c. notat Dec. *hîc num.* 3. dici poteſt ad huiuſmodi annexionem, de qua textus agit, vltra rationem S. Thomæ. quæ principalior eſt, attendi etiam inſtitutionem, quam Abb. & alia quæ Nau. & alij in propoſito conſiderant, itavt ex omnibus inſurgat & reſultet maxima illa coniunctio quam Pontifex hic attendit.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus, non eſt ob talem confeſſionem ab eccleſiaſtico puniendus.*

2 *Confeſſio delicti coram incompetenti Iudice facta non valet.*

3 *Iudicum diſtinctio refertur.*

4 *Iudices omnino competentes ſunt illi qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium adiri poſſunt.*

5 *Iudices omnino incompetentes ſunt illi, qui attento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt.*

6 *Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt.*

7 *Confeſſiones iudiciales factæ coram iudice quando valeant?*

8 *Intelligitur* tex. in præſenti.

9 *Confeſſio in proceſſu, & iudicio inualido quando valeat?*

10 *Confeſſio facta ab eo, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, inualida eſt.*

11 *Iudex alids incompetens quando fiat competens per confeſſionem partis.*

12 *Confeſſionis extraiudicialis effectum an & quando habeat confeſſio coram incompetenti iudice facta.*

13 *Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum an ex tali confeſſione poſſit torqueri apud eccleſiaſticum Iudicem.*

14 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice interrogatus non poteſt negare illud, quod apud ſecularem confeſſus eſt.*

15 *Confeſſio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt vt fiat in iudicio coram competenti Iudice.*

16 Cap. ſi diligenti, de foro comp. *concordatur cum tex.* in præſenti.

17 *Confeſſus crimen ſponte in iudicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur.*

18 *Confeſſus ſponte minus punitur, quàm ſi negãs conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit.*

19 *Confeſſio in iudicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſũ, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeſſio ſpontanea, quæ ſit abſque tormentis.*

20 *Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem.*

21 *Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi in affirmatiua, vel negatiua regula conſtituenda ſit, oſtenditur, & n. 22.*

23 *Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſſè, aliquandò tacitè, & implicitè.*

24 *Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto.*

Cap. Atſi clerici. IV.

POſt *num.* 1. Refertur is text. originaliter 1
in 2. tomo Conciliorum pag. 896. *inter acta*
Alexandri III. ſub tit. de depoſit. cleric. cap. 4.
& apertè probat clericum, qui apud ſecu-
larem Iudicem crimen confeſſus eſt, vel de
eo conuictus, non eſſe propterea vllatenus
puniendum, vel condemnandum per ſuum
Epiſcopum, vt notant omnes hîc *gloſſ.* 2. *in*
c. 1. 23. *quæſt.* 5. Innoc. & communis *in cap. per*
inquiſitionem 26. *de elect.* Bart. & Iaſ. *à n.* 4.
vbi Dec. & nouiores *in l. magiſtratus. ff. de*
iuriſd. omn. Iudic. Rip. *numero* 16. *in cap.* 2. *ſup.*
hoc eod. tit. Xuar. *in l. poſt rem, notab* 3. *num.* 10.
& paſſim alij. Iuuat *l. Diuus Adrianus* 6. *ff. de*
cuſtod. reorum, vbi Bart. & alij notant con-
feſſionem delicti coram Iudice non com-
petẽti nullatenus probare, aut nocere poſt-
ea coram competenti; in idem expenditur
cap. olim 25. ibi, *confeſſus*, & ibi, *ſi ita eſt*, &c. *de*
reſcript. iuxta intellectum Abb. *numero* 12. &
aliorum ex Hippol. *ſing.* 309. dum probat
confeſſionem delicti factam coram duobus
ex tribus, qui fuerant delegati Iudices, &
ſic coram incompetentibus, non valere, vt 2
confeſſus ex illa poſtea per Iudices com-
petentes condemnari, & puniri valeat. Ve-
rùm, quia contra hanc concluſionem ob-
iici ſolet quòd confeſſio etiam in iudicio
& proceſſu incompetenti & nullo valet,
itaut ex ea condemnatio poſſit ſequi per
Iudicem competentem, iuxta *capit. vlt.* vbi
DD *de reſtit. ſpoliat. & capit.* 1. *de accuſat. in* 6.
cum traditis per Deci. *hic num* 3. *à princ.* &
per Bernard. *reg.* 123. & Maſcard. *de probat.*
concl. 357. & in contrarium alia iura alle-
gantur vt in diſcurſu, ideo pro vera totius
materiæ cognitione, & huius textus intel-
lectu.

Præmittendum duxi quoſdam eſſe Iudi- 3
ces ſimpliciter, ſiue omnino competentes,
nonnullos per contrarium ſimpliciter, &
omnino incompetentes, & tandem alios
incompetentes, ſed non ſimpliciter, & om-
nino. Primi dicuntur omnes illi, qui atten-
to iure abſque vlla prorogatione, vel con-
ſenſu litigantium, vel alterius etiam con-
tra inuitos ſunt Iudices, & neceſſariò iuxta
iuris regulas adiri poſſunt, & debent, itaut
illorum forum ſimpliciter competens di-
catur, *l. pen. ff. de iuriſd. l.* 2. *ff. ſi quis in ius vo-*
cat. l. pen. ff. iudic. ſolui, & paſſim *in tit. de fo-*
ro comp. Secundi verò dicuntur qui attento

 iure

iure nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt, vnde & prohibiti appellari ſolent, & illorum forum, ſeu examen prohibitum, ſeu vetitum dicitur, *cap. ſi diligenti, de foro comp. l. in criminali C. de iuriſdict.* ibi *vetito* &c. quales ſunt Iudices ſeculares in cauſis merè eccleſiaſticis: quæ ſpirituales dicuntur, ſicut & in annexis, & his quæ eccleſiaſticæ ſunt, non merè, quales cenſentur omnes cauſæ Eccleſiarum & clericorum, præſertim criminales, vt patet ex *cap. 2. & 3. hoc tit. & c. tuam, de ordine cognit.* cum ſimilibus. Vltimi

6 ſunt omnes illi, qui licèt per ſe & attento iure abſque partium conſenſu competentes non ſint, prorogari tamen, & ex prorogantium voluntate cognoſcere, & competentes effici poſſunt, *d. l. 1. & 2. d. c. ſignificaſti, in princ.* cum aliis. Sic ergo quoad primos non requiritur, quoad ſecundos non valet, quoad vltimos verò & requiritur & valet partium conſenſus, & prorogatio: & iuxtà hanc diuiſionem in iure ſuus iudex dicitur etiam ille, qui per conſenſum & prorogationem ſuus, id eſt, proprius, & competens efficitur, cùm antea non eſſet, *d. cap. ſignificaſti, in princ.* ibi, *ſuum poſſit iudicem conſtituere*; & per contrarium non ſuus appellatur, qui nec per ſe eſt, nec per conſenſum aut prorogationem ſuus efficitur, iuxta *d. cap. ſignificaſti*, ibi, *in iudicem non ſuum*, & text. *in præſenti*, ibi, *à non ſuo iudice*, &c.

7 Deinde præmitti oportet confeſſiones iudiciales, ſicut & quæcunque alia facta iudicialia, in quantum talia ſunt, eatenus valere, quatenus fiunt apud Iudicem omnino competentem, vel apud incompetentem, non tamen omnino, ſed partium conſenſu prorogatum; quæ verò fiunt apud incompetentem omnino, & prohibitum non valent, vt ſatis probat is text. *in verſ. ſicut*; & ſuadetur, quia ad validitatem confeſſionis, vel cuiuſuis alterius actus iudicialis in quantum talis eſt, neceſſariò exiſtere debet iudex ſicut forum competens, & ſufficiens in cauſa, de qua agitur; ſiquidem ab illo ſuam vim habet, & denominatur confeſſio, & actus iudicialis, ex hoc eod. text. *& cap. forus, de verb. ſignif. & tit. C. ſi à non compet.* iuncta reg. *l. 4 §. condemnatum. ff. de re iudic.* Planè eiuſmodi Iudex & iudicium non aliter exiſtit competens, & ſufficiens, quàm ſi vel omnino competens fuerit, vel incompetens non omnino partium conſenſu prorogetur: quòd ſi omnino ſit incompetens, & prohibitus, perinde habetur ac ſi non eſſet, & perinde totum corruit, & deſinit eſſe iudiciale ac ſi abſque iudice, & iudicio in priuato, & à priuato fieret, ex *reg. ea quæ fiunt à Iudice lib. 6. l. 3 ff. de officio Præſid.* ibi, *nam ſi exceſſerit, priuatus eſt*, iuncta *l. non dubium*, ibi, *nullum*, &c. *C. de legib.*

His ergo prænotatis patet ratio, & in- 8
tellectus huius text. vt ſcilicet propterea conuictio, & confeſſio clerici habita in ſeculari iudicio non valet, vt propter eam clericus à ſuo Epiſcopo vllatenus condemnetur, quia talis conuictio, ſeu confeſſio fit apud Iudicem omnino incompetentem & prohibitum iuxta primum præmiſſum, ac ſubinde nec iudicialis eſt, nec valet ad aliquam condemnationem iuxta alterum præludium Quam rationem, & intellectum ſatis probant omnes hic, & in locis præcitatis, dum intelligunt textum procedere ex eo, quòd clericus in propoſito conuictus, vel confeſſus apud Iudicem improrogabilem, idque ſatis intendit ratio, quam text. reddit *in verſ. quia ſicut*, quæ neceſſariò referenda eſt ad ſententiam, & confeſſionem apud Iudicem non ſuum omnino, & abſolutè, qui nec per confeſſionem, nec per conuictionem, nec denique per ſententiam ſuus fieri potuit, ſed poſt iſthæc omnia adhuc manet non ſuus, aliter enim confeſſio, & ſententia valeret, iuxta *d. l. 1. & 2. ff. eod. d. cap. ſignificaſti in princ. & d. capit. olim.*

Ad obiectionem ante præludium factam 9
reſpondetur illam vulgarem ſententiam, quæ habet valere confeſſionem etiam in proceſſu & iudicio inualido, inter multas alias declarationes & limitationes, de quibus per Deci. *hîc num. 3* Felin. *in cap. qualiter 2. §. licèt de accuſat.* Maſcard. *d. concl.* 357 & citatos per Garciam *reg.* 86. & per Salzed. *ad Bernard. reg.* 142. notabiliter declarari, vt procedat tantùm in illis caſibus, in quibus iudicium & proceſſus corruit ex aliquo defectu, qui non reſpicit nec annullat ipſam confeſſionem, vt *in d. cap. 1. de accuſat. lib. 6. & d. c. 2. l. 1. de reſtit. ſpoliat.* & ſimilibus, velut ex defectu libelli, conteſtationis, ſeu alterius ſolemnitatis, vel propter Iuris ordinem non ſeruatum proceſſus corruit, ſed tamen iudex omnino competens eſt, vel ſaltim incompetens, non tamen omnino, ſed prorogabilis, tunc enim valet confeſſio, ad cuius validitatem non requiritur proceſſus validus, imò nec aliquis: vbi verò proceſſus, & iudicium corruit ex defectu iuriſdictionis, ſeu Iudicis, qui omnino incompetens & prohibitus exiſtit, vt in propoſito, non valet etiam confeſſio iudicialis, quia defectus huiuſmodi æquè reſpicit & annullat proceſſum, ac confeſſionem, quæ apud Iudicem ſic incompetentem nec

iudicialis

iudicialis exiſtit, nec vt talis valere poteſt,
iuxta hunc text. *& d. l. diuus, & d. c. olim*,
& ita ex Innoc.Bart & aliis reſoluunt Abb.
num 5.Dec.3.*verſ.2 cum ſeq.* Beroi. *à n.* 22.
& à num.37.& alij *in præſenti*,Felin. *vbi ſup.*
*num.*9 *verſ.ſeptimo*,poſt alios Maſcard.*d.lo-*
*co num.*9.Anton.Gom. ſic intelligens hunc
tex.*tom.*3 *de delict.c.*12.*num.*8.Clar.*in pract.*
*§.fin.q.*55.*num.*13.& alij citati per Gratian.
& Salzed.*citatis locis.*

10 Sic pari ratione vulgaris illa ſententia
locum non habet,vbi litigans, qui confeſ-
ſus eſt, non habet legitimam perſonam
ſtandi in iudicio, velut quia minor abſque
curatore ſaltim in litem, iuxta *reg.l.in vni-*
*uerſis.C.qui dare tutores.l.*2.*&* 3 *C. qui legiti-*
mi;quia ſicut proceſſus,ita & confeſſio non
valebit tunc ex defectu perſonæ per eadem
iura reſoluunt DD.communiter *in l.certum.*
§.vlt.ff. de confeſſ. poſt alius Felin. *vbi ſup.*
*limit.*9. Maſcard. *d. concl.* 357. *num* 8.poſt
multos Roland. *conſ.* 31. *à num.* 8.*lib.*1. &
Menoch. *de arbitr. caſu* 268. *à num* 2. Iuuat
reg.l.ſi filius 2.*ff. de interrog. action.* quæ ſic
11 intelligi debet. Nec refragatur quod dici
ſolet per confeſſionem partis fieri compe-
tentem iudicem illum, qui aliàs non erat,
ſiquidem procedit vt iudex non proponi-
tur omnino incompetens, & prohibitus,
quin talis quem confeſſus, & ſub ſe ſubii-
ciens ſuum potuit Iudicem cõſtituere,iux-
ta *d.l.*1. *&* 2. *& d.c. ſignificaſti*; tunc enim
ſufficit confeſſiu per quam confeſſus con-
ſentit & prorogat, ex Angel.*in l.*1.*ff.de con-*
feſſ.& aliis,vt per Deci.*d.num.*3 *verſ ſed ad-*
uertendum,& Bero.*num* 39.*hîc*,idquod lon-
gè ſe habet in ſpecie huius text. Ad *cap.mul-*
ti 2.*q.*1.*& ad cap.*1.3.*q.*5.reſpondebis prout
ſuo loco *in addit.*ad ea dicetur.

12 Intellige tamen quòd licèt confeſſio de
qua in præſenti textu,non valeat vt iudicia-
lis,valebit tamen vt extraiudicialis,ac vim
& effectus extraiudicialis confeſſionis ha-
bebit,vt per Card.& Aretin. ac alios, quos
refert & ſequitur Deci. *num* 17.*in præſenti*,
verſ.alia,Boſſi.*in pract.tit.de confeſſ.num.*55.
& ſeq. & poſt Boër. Aufrer. & alios com-
munem,& in praxi receptam teſtatur Clar.
vbi ſupra,agnoſcit Gratian.*reg.*382.*num.*15.
Viui. *lib.commun.in verb.confeſſio facta*; quia
non minorem vim habere debet confeſſio
clerici apud ſeculares iudices, & in iudicio
ſeculari,quàm facta apud quoſcũque alios
ſeculares non iudices, & in foro vel domo
aliqua abſque iudicio, cùm apud priores
magis deliberata præſumatur,& magis alie-
na ab omni metu,fraude,& ſimilibus, quæ
apud Iudicem ceſſare præſumuntur. arg.
*l.*3.*C.de præd.decurion.lib.*10.ibi, *ita enim fiet*,
&c. deinde ſi ad extraiudicialem clerici
confeſſionem iudex aliquis non requiritur,
ſi is interueniat vitioſus, incompetens, &
qualis eſſe non debuit,& ita ſecularis con-
feſſio eiuſmodi vitiari non debet,ex vulga-
ri regula *l.*3.*in princ. C. de rei vxor.* cũ ſimi-
libus.Nec obſtat tex *in præſenti*,quia reſpõ-
detur illum tantùm agere de confeſſione
clerici, quatenus facta apud ſecularem iu-
dicem,& ſic quoad vim & effectus iudicia-
lis: ſiquidem hanc vim,& hos omnes effe-
ctus tollit, & denegat Pontifex *in præſenti*,
vt ſignificant verba illa,*propter hoc*,&c.iun-
ctis præcedentibus, quaſi dicat quòd pro-
pter hoc, ſcilicet, *quòd coram ſeculari iudice*
confeſſi ſunt,&c. & conſequenter non negat
text.huic confeſſioni vim, & effectus illos,
quos non propter hoc,ſed propter aliud,&
abſque vllo reſpectu iudicis ſecularis con-
feſſio alibi,& coram quibuſuis ſecularibus
non iudicibus habere poteſt.Nec refragan-
tur alia verba ibi, *Non ſunt aliquatenus*, *vel*
aliqua ſententia condemnãdi;quin potiùs iu-
uant, quia ſi aduertas non negant abſolutè
omnem vim & effectum,ſed omnem con-
demnatoriam, vel omnẽ ſententiam con-
demnationem,& ſic diffinitiuam per quam
ſolam condemnatur quis,vel abſoluitur, *l.*
1.*in fine.ff.de re iud.* Planè dum Iudex etiam
per interlocutoriam delinquentem extra-
iudicialiter confeſſum quæſtionibus ſubii-
cit, aut aliàs eidem purgationem indicit,
vel ex indiciis,& ſemiplena probatione ad
eandem perficiendam tendit, nullatenus
nec aliqua ſententia delinquentem con-
demnat,ſed agit de veritate aſſequenda &
fide facienda: ſenſus ergo eſt, non ſunt
propter hoc criminaliter, vel ciuiliter,gra-
uiter,vel leuiter,ad pœnam maiorem, vel
minorem, corporalem, vel pecuniariam
condemnandi, vt ſatis ſignificat *cap.*1 *verſ.*
*præſenti,de clerico coniug.lib.*6. & tex.*hîc* in
aduerſatiua ſequentis verſiculi.

Ex quibus conſequens fit per eiuſmodi 13
confeſſionem poſſe clericum confitentem
ſeruatis ſeruandis torqueri apud Eccleſia-
ſticũ Iudicem competentem,iuxta doctri-
nam *gloſ.vlt verſ.tu dic, in l capite* 25. *ff. de*
adulter.& *in l.ictus* 22. *ff. de his qui not.* re-
ceptam communiter ex Clar.*d.q.* 21.*n.* 31.
Bernard.*reg.*126 *limit.*1.Gratiam. *reg.* 126.
*n.*6.ſic limitantes *gloſ.*3.*in princ.in c.de hoc*
11.vbi Abb.& communis *de ſimon.* Conſe- 14
quens etiam eſt in eo vim habere quòd
clericus poſtea ab Epiſcopo,vel alio Iudice
competẽte interrogatus non poteſt varia-
re,aut negare id quod apud ſecularẽ fue-
rat confeſſus & ita cogitur perſiſtere,& ra-
tificare præcendentem confeſſionem, niſi
oſtendat

oſtendat errorem, aut iuſtam aliam cauſam, ex Innoc. *in cap. per Inquiſitionem, de elect.* quem ſequuntur DD. *ibi*, & poſt Angel. Roderic. Suar. *in l. poſt rem not. 3. n.* 1?. communis ex Viui. & aliis, quos refert Maſcard. *concl.* 352. *n.* 2. & Roland *conſ.* 31. *num* 18. *lib.* 3 per regulam *l. generaliter* 13. *in verſ. nimis, C. de non num. pecun. & cap. per tuas*, ibi, *cùm nimis*, &c. *deprobat.*

15 Ad *num* 5. Adde confeſſionem in iudicio etiam ciuili factam, vt paratam habeat executionem, neceſſariò fieri debere coram Iudice competenti, quia aliàs nullius momenti eſſe dicitur, *l. Caſtella* 5. *tit.* 2. *lib.* 4. *Recop.* Auil. *ad cap.* 10. *Prætor gloſſ. execucion. num.* 28. Auend. *de exequend. mand. libr.* 2. *cap.* 30. *num.* 4. *verſ. ſeptimò requiritur*, Amat. Roder. *in tract. de execut. ſentent. cap.* 1. *art.* 2. *num* 30.

16 Ad *num* 7. Hæc gloſ. *in verb. non tenet*, arbitratur textum *in d. c. ſi diligenti*, ſicut & eius pœnam procedere in clericis, qui ſpõte, & volentes reſpondetur in ſeculari iudicio: hunc verò noſtrum agere de his, qui inuiti, & renitentes reſponderunt, & propterea pœnam non incurrunt, nec ad eandem per Epiſcopum condemnantur. Sed is intellectus communiter reiicitur ex Abb. *num.* 18. & aliis *hic*, tum quia ſecundùm illos, in ſpecie huius text. non refert an clerici inuiti, an volentes ſint, vtroque enim caſu procedit is textus, & illius ratio; tum etiam, quia non conſtat ex littera clericos huiuſmodi inuitos, & renitentes reſpondiſſe in iudicio ſeculari, & ſic in eodem confeſſos fuiſſe, aut conuictos, nec potuiſſe per Iuris remedia iudicium declinare. Vnde ex mente communi reſpondetur diſtinguendo inter condemnationem, & pœnam, pro crimine, de quo clerici reus poſtulatus, confeſſus, vel cunuictus eſt apud Iudicem ſecularem, & inter condemnationem, & pœnam non pro illo crimine, de quo reus poſtulatus fuit, ſed pro eo nouo, quod committit.

17 In text ibi, *In iure confeſſi, ſeu legitima probatione conuicti*, &c. Ergo ſponte in iudicio confeſſus crimẽ punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur, vt notant Abb. *num.* 8. Deci *num* 5. poſt alios *hic*, idem intendit *cap. nos in quemquam* 2. *q.* 1. *cap. cùm olim, de rerum permut. l. qui ſententiam*, ibi, *aut ſua*
18 *confeßione*, &c. *C. de pœnis*. Et quamuis ſpõte confeſſum mitius puniri, quàm ſic negans conuinceretur, per *cap. non dicatis* 12. *q.* 1. *& c. vlt. de furtis, & l.* 1. *C. ne tutor. vel curat.* tenere videantur *gloſ.* 1. *in cap. vlt.* 24. *diſt. & in ſum.* 15 *q. vlt. gloſ.* 3. *in cap. de hoc* 11. *de ſimon.* vbi Anan. & Felin. *num.* 5. communis ex Simanch. *de Cathol. cap.* 55. *num.* 34. Clar. *in pract.* § *fin. q.* 60. Tiraq. *de pœnis tempor. cap.* 30. *num.* 1. id nihilominus non procedit in aliquibus caſibus, veluti ſi certa pœna ipſo iure præſcripta ſit, vel confeſſus non ſponte in principio, ſed poſtea in progreſſu litis metu probationum confiteatur, & in quibuſdam aliis, de quibus vide Tiraq. *citato loco*, in praxi tamen non ſolent Iudices mitius punire confeſſum, quàm conuictum, vt poſt Alberic. tradit Clar. *vbi ſuprà.*

Ex eiſdem verbis colligitur ſufficere con- 19
feſſionem in iudicio legitimè factam, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari, & puniri valeat, ſecundùm omnes *hic*, idem probat *cap. veſtra, & cap. vlt. de cohabit. cleric. l. ſi confeſſus* 5. *ff. de cuſtodia reorum*, cum multis aliis, proſequũtur latè explicantes Deci. *à num.* 3. Felin. & Bero. *hic* Anton. Gomez *tom.* 3. *de delict. cap* 12. *à num.* 3. Bernard. *in pract. cap.* 127. referens nonnulla ſpecialia, in quibus huiuſmodi clericorum confeſſiones differant ab aliis, quamuis ea non ſatis iure probet Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 55. *& q.* 65. Maſcard. *de probat. concl.* 344. *&* 348. *à princ.* itaut ſufficiat confeſſio vnica, etiamſi ratificata non ſit, ſecundùm communem ex Gom. *d. num.* 3. & Clar. *d. q.* 65. *n.* 2. contra *gloſſ.* 1. *in l.* 1. *ff. de cuſtodia reorum*; cuius ſententia in confeſſione ſpontanea, & legitima, quæ fit abſque tormentis, communiter reprobatur ex Salic. & aliis, quos referunt Clar. *d. num.* 2. & Anton. Gom. *vbi ſuprà*, re-
ſpondens textui *in d. l.* 2. Adde reum confi- 20
tentem non eſſe ſtatim condemnandum poſt confeſſionem, ſed adhuc illi præfigendum eſſe terminum, intra quem ſe defendere, & quicquid velit, etiam cõtra confeſſionem obligare poſſit, vt intendit *d. l. ſi confeſſus*, & ex cõmuni teſtatur ſic vbique ſeruari Clar. *d. num.* 2. Gom. *d. num.* 3. *in fine*, & notat Clar. *d. loco num.* 1.

∬. De adulteriis.

AD *num.* 10. *in fine.* Quoad poteſtatem 21
diſpenſandi Epiſcopis, & ſimilibus competentem in his, quæ per Canones, & ius commune ſtatuta, aut prohibita ſunt, & præſertim in criminibus, quæ & qualis regula ſit conſtituenda, affirmatiua ne, an negatiua? Quidam affirmatiuam conſtituunt, ſecundùm quam poſſunt Epiſcopi diſpenſare in omnibus caſibus, niſi in iure ſpeciatim prohibeantur, itaut in hac materia edictum ſit prohibitorium quorundã caſuum,

& illis

& illis exceptis liceat in omnibus aliis diſpenſare. Ita gloſ. *in ſum. in fine, & gloſ. 1. in cap. miror 50. diſt. gloſ. pen. verſ. de diſpenſatione, in cap. requiritis 1. q. 7* gloſ. *verb. non retinuit in cap. nuper 29. & verb. interdicto in c. cùm illorum 34. de ſent. excom.* Alij negatiuam regulam conſtituunt, imò quòd Epiſcopi diſpenſare nequeant niſi in caſibus in quibus diſpenſandi facultas eiſdem conceſſa repetitur, itaut edictum in propoſito permiſſurium ſit quorundam caſuum, ac ſubinde in omnibus aliis negatiuum. Ita nonnulli antiquiores, quorum meminere *d. gloſ. 1. & 3. in præcit.* Selu. *de benef. p. 3. q. 7.* Rebuff. *in praxi tit. de diſpenſat. ad plura num. 27.* Cou. *in cap. alma mater p. 1. §. 7. num. 8.*

22 Sed vt certa ab incertis ſeparemus, aduertendum eſt nullam in hac materia eſſe controuerſiam quoad eos caſus, in quibus ſpecialiter iure denegatur Epiſcopis, & ſimilibus diſpenſandi facultas, veluti quia ius prohibet ne illi diſpenſent, vel diſpenſandi poteſtatem reſeruat Pontifici Max. vel Apoſt. Sedi, vt *in cap. vlt. de filiis Presbyt. & in cap. quod tranſlationem,* vbi gloſ. *de officio Legati, & in cap. pen. de ſimon. & in cap. de multa, in fine de præbend. & in cap. 1. verſ. ſciturus, de re iudic. in 6.* & in multis aliis relatis per Pelag. *de planctu Eccleſ. lib. 1. cap. 50. col. 2. verſ. prohibetur, cũ ſeqq.* & per Bertach. *de Epiſcopo lib. 4. p. 2. à num. 144.* Sic ſimiliter per contrarium nulla eſt controuerſia vbi ius ſpecialiter concedit Epiſcopis, aut ſimilibus diſpenſandi facultatem, vt *in cap. ſanè 4. de cleric. coniug. & in cap. pen. de elect. d. cap. cùm ex eo, cap. 1. de ætate, & qualit. lib. 6.* Pelag. *d. cap. 50. à princ.* Bertach. *d. loco nu. 107. cum ſeqq.* vbi enumerat caſus 172.

23 Deinde aduertere oportet hanc ſpecialem diſpenſandi poteſtatem aliquãdo concedi Epiſcopis expreſsè, vt in dictis Capitulis, aliquando verò tacitè, & implicitè, ſeu virtualiter, veluti cùm ius abſolutè dicit diſpenſandum fore, diſpenſari poſſe, & ita agit de diſpenſatione, non tamen exprimit, aut declarat per quem concedenda ſit, nec ea in re de Epiſcopis, aut ſimilibus mentionem facit, quia tunc eo ipſo quòd hoc negat, cẽſetur illis tacitè, & virtualiter diſpenſandi poteſtatem concedere, *cap. pen.* iuncta *gloſ. vlt.* & communi, *de pœn. cap. poſtulaſti 7.* vbi *gloſ. 3. &* DD. *de clerico excom.* reſoluunt Innoc. & alij, vt per Abb. *num. 5. & 6.* Deci. 7. Felin. 1. *in princ. hic,* omnes *in cap. nuper, de ſent. excom.* communis ex Cou. *d. numer. 8.* & ſatis deducitur ex *d. c. nuper, verſ. in ſecundo,* ibi, *non retinuit,* &c. & ibi *eo ipſo videtur,* &c. & quia ſic mentio diſpenſationis aliquid operatur, quæ aliter ſi de ſummo Pont. intelligatur, de quo dubitari non poterat, otioſa videretur: nec deſtruit prædictam reſolutionem *cap. 1. de ætate in 6. & d. c. cùm ex eo,* in quibus habetur diſpenſari poſſe, & adiicitur per Epiſcopum, quia illa adiectio ſuperflua non fuit eo quòd, vt ex verbis conſtat, per ea iura conceditur illis noua diſpenſandi poteſtas, quæ antea denegabatur. Sic ſimiliter ex veroſimili intentione legiſlatoris, & benigna iuris interpretatione cenſetur etiam tacitè, & virtualiter conceſſa Epiſcopis poteſtas diſpenſandi contra Canones, & illorum prohibitionem in nõnullis caſibus, in quibus vel propter materiæ leuitatem, aut illorum frequentiam graue ſcandalum, vrgens animarum periculũ, eminentem neceſſitatem, ſeu difficultatem maximam adeundi Romanum Pontificem, aut alium legitimum ſuperiorem, ad quem ſine illa non patet aditus, par credere eſt auctorem Canonis per generalẽ prohibitionem noluiſſe, præſertim in foro conſcientiæ diſpenſandi facultatem concedere, & ſaltim ex epiickeia ſic interpretari debemus, arg. *reg. in generali, de regul. iuris lib. 6. & cap. quia circa,* iuxta aliquorum intellectum, *de conſang.* reſoluunt S. Thom. 1. 2. *q. 96. art. 4.* Sot. *lib. 1. de iuſtit. q. 7. a. 3. verſ. atſi,* poſt alios Henriq. *in ſum. lib. 10. de ſacram. Ordinis c. 35. num. 3. & lib. 12. de matrim. impedimento cap. 3. num. 1. & 2.* poſt Sylueſt. Nau. *in man. cap. 22. num. 85.*

Ad *num. 11.* Et vulgò citatur ad hoc quòd 24
pro eodem delicto non debet quis puniri duplici pœna, vt notant *gloſ. pen.* & DD. communiter *hic,* & in locis ſimilibus citatis ab eadem gloſ. omnes per text. *ibi in l. pen. §. vlt. ff. nautæ caupones,* tradunt Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſ. 18. n. 9.* poſt alios Marant. *de ordine iud. c. p. 4. diſt. 1. à num. 12.* Gregor. Lop. per tex. *ibi in l. 12. tit. 1. part. 7.* cõſonat illud *Naum 1. Deus nõ iudicat bis in idipſum,* vel, vt alij legunt, *non inſurget duplex tribulatio,* refertur *in c. quæſitum, in fine 13. q. 2. & in cap. ſceleratum, de pœnit. diſt. 3.* explicat S. Thom. *p. 3. q. 59. art. 5. ad 2.* Intellige, vbi altera pœna ſufficit, & delictum per eam ſufficienter punitum remanet; aliter enim poſſunt plures pœnæ pro eodem infligi, quia omnes quantumuis inter ſe diuerſæ, conſtituunt vnam ſufficientem & adæquatam, nec dicitur reus duplici pœna puniri ſecundùm eundem gloſ. per multa iura, quæ citat gloſ. *in d. cap. ſceleratior, in verb. bis,* poſt alios Felin. *in cap. quod olim, in fine, de Iudæ,* & Marant. *vbi ſuprà num. 13.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſallos, nec alius Iudex adiri poteſt.*

2 *Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquenda etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur.*

3 *Dominus qui feudum conceſſit inter vaſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet.*

Cap. Cæterùm. V.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. dominum feudi eſſe Iudicem competentem, vbi ſuper illo vertitur lis inter vaſallos, nec alium Iudicem, adiri poſſe quandiu dominus agnoſcere vult, & vaſallus apud eundem reſpondere non refugit, vt notãt gloſ. & omnes *hic*, idem probat *cap. nouit, verſ. non enim*, vbi gloſ. & communis, *inf. hoc tit. cap. ex tranſmiſſa, & cap. verum, de foro comp. c. imperialem, ad fin. verſ. præterea, de prohib. feudi alien. per Feder.* vltra citatos *in collect.* tradunt Boër. *deciſ.* 114. Duen. *reg.* 321. Zaz. *in tract. de feudo part.* 11. *num.* 4. Ioan. Paul. Belzaran. *eod. tract. tit.* 18. Ioan. Andr. de Georg. *in repet. feudali p.* 1. *cap.* 1. *cum ſeqq.* Marta *de iuriſd. p.* 4. *caſu* 16. Euerard. *conſ.* 28. *vol.* 1. Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 4. *c.* 16. Solorzan. *de iure Indiarum, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 23.
2 *num.* 172 *cum ſeqq.* vbi dicit cognitionem, & iuriſdictionem feudi domino regulariter relinquendam, etiamſi contra eccleſiaſticas perſonas agatur, & quemlibet ab altero feudum recognoſcentem, etiamſi ſit ſummus Pontifex, Imperator, Rex, vel alius Princeps, ſuper feudalibus controuerſiis debere iudicari à directo domino feudi, & citat Henric. Roſenth. *de feudis cap.* 12. *concl.*
3 1. *num.* 10. vbi plures allegat *lit.* K. & Mart. *d. p.* 1. *caſu* 89. *num.* 5. *cum ſeqq.* licèt enim dominus, qui feudum conceſſit, aliàs Iudex non ſit, nec aliam habeat iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, tamen inter vaſallos de feudo contendentes per leges, & conſuetudines feudorum, iuxta *d. verſ. præterea.* cum aliis, iuriſdictionem habet, ac ſubinde licèt ſpecialem, ordinariam, & priuatiuam ad quamcunque aliam ordinario iure competentem, ex Abb. *à num.* 3. *&* 7. & aliis *hic*, vt per Felin. *à num.* 1. Dec. 2. *cum ſeq.* & poſt Curt. communem dicit Clar. *in §. feudum q.* 90. *num.* 6. *gloſſ.* 3. *in cap.* 1. *de inueſtitura in maritum.* Vide nouiſſimè Thom. del Bene *de Parlam. ſiue de immun. eccleſ. dubit.* 4. *ſect.* 20 *ſubſect.* 2. *p.* 181. & alios plures citatos *in addit. ad ex tranſmiſſa 6 de foro comp.*

SVMMARIVM.

1 *Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico?*

2 *Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatem indagandam, non reprobatur in hoc textu, ſed vana, & inutilis.*

3 *Actionis nomen & qualitatem, quam intentat, nemo tenetur in iudicio exprimere, etiam de iure ciuili.*

4 l. 1. in princ. ff de edendo, & l. edita C. eod *intelliguntur.*

5 Gloſ. vlt. in fine, in hoc cap. *declaratur.*

Cap. Dilecti. VI.

POſt *num.* 1. In text. ibi, *cuiuſmodi actio intentetur.* 1
Quamuis Anton. *in princ.* & Sicul. *num.* 27. *& in addit. ad Abb. num.* 1. *lit. D. in præſenti* exiſtimauerint, per hunc text. actiones iure Ciuili inſtitutas & neceſſarias non babere locum iure & in foro Canonico, & eo inſpecto ſublatum eſſe vſum actionum. Nihilominus contrarium verius eſt, quia *in cap.* 1. *de mutuis petit. & in cap. cùm ad ſedem, de reſtit. ſpoliat.* requiritur, & attenditur actio, & *in c. examinata, inf. hoc tit.* abſoluitur reus, eo quòd competens actio intentata non fuit; tum etiam quia iuxta reg. *cap.* 1. *de noui oper. nunciat.* differentia inter vtrumqne ius non conſtituitur ſine lege quæ in bac materia non reperitur, præſertim, quia vbi Pontifices recedunt à iure Ciuili, & eius rigore ſolent id ipſum exprimere, vel ſaltim ſignificare, *cap. ſæpè, de reſtit. ſpoliat. c. ap. litteras, de iuram. cal.* id quod non facit is text. cuius verba ibi, *ſicut à multis*, &c. non poſſunt referri ad ius ciuile, quod ſuppoſita opinione, & intellectu Antonij ante hunc text. ab omnibus obſeruabatur, ſed ad prauum intellectum, & opinionem multorum, qui nimis ſubtiliter inquirebant, cuiuſmodi actio intentabatur, & ita contra Anton. aduertunt Abb. Deci. Felin. & alij communiter *hic in princ.* idem Abb. *n.* 1. *in d. cap. examinata*, Valaſc. *de iure emphyt. p.* 1. *q.* 6. *num.* 10. & paſſim alij: nec oppoſitum probat is text. quia non prohibet conſuetudinem ſubtiliter inquirendi, verùm actio intentetur, ſed ne inquiratur cuiuſmodi, id eſt, qualis, & cuius nominis actio ſit intentata, quòd eſt longè diuerſum, & iure etiam Ciuili procedit.

Ad *num.* 3. *in fine.* Aduertas quòd non 2
reprobat is textus ſubtilitatem neceſſariam, vel vtilem ad veritatem indagandam, de qua *in c. in cauſis, de re iudic. & in c. capellanus, de feriis, & in l.* 1. *C. de profeſſ. qui in Vrbe lib.* 12.

lib 12 cum aliis: ſed vanam, & inutilem, quæ captioſa eſt, & otioſa, & multoties veritatem offendit, de qua in l. vlt. in fine C. de leg.b. & in l. maximum vitium, in princ. C. de liber. præter. & in l. pen. C. ad Trebell. cum aliis, intendunt gloſſ. 1. Abb. & DD hic, communis, vt per Luduu. Gom. in rub. de conſtit. lib. 6. num. 7 Palat. in repet. cap. per veſtrus. §. 34. num. 3. Tiraq. de pœnis temper. cap 2. n. 22. Rebuff. ad l. 1. C. de ſenten. quæ pro eo, notab. 8.

3 Ad n. 4. Pro exornatione concluſionis quòd nemo tenetur in iudicio exprimere nomen, aut qualitatem actionis, quam intentat, nec Iudicem debere id ipſum inueſtigare, ſed ſat eſſe factum. & rei veritatem ita proponere, vt ex propoſitione appareat, quænam actio competat, vltra citatos in collect. ita notant gloſ. verb. nam de iure, in fine, in cap. quo iure 8. diſt. Abb not. 1. & n. 15. Deci. 1. Felin. & DD communiter in præſenti, & in d. c. examinata, Iaſ. Curt. & omnes in l. edita. C. de edendo, l. Caſtella 40 tit. 2. part. 3. & l. 4. tit. 2. lib. 4. Recop. Oliban. de action:b. lib. 1. cap. 4. Azeued. l. 1. num. 6. tit. 2. lib. 4. Recop. Gail. lib 1. obſeru. 61. num. 1. Sigiſm. Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 50. à num. 20. Ioan. de Montealegre in praxi Ciuili lib. 2. cap. 11 à num. 43. Cardoſ. in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. actio 12. Valboa in cap. 1. de libelli oblat. num. 126. vbi dicit ſic in omni foro ſeruari: ac proinde procedere etiam iure Ciuili, obſeruant Abb. d. num. 15. teſtatus hanc eſſe communem etiam Legiſlatorum ſententiam, Deci. d. num. 11. Iaſ. Curt. & nouiores in d. l. edita, & ex aliis Valaſc. de iure emphyt. q. 6. num. 9 Azeued. d. loco; nullibi enim in iure Ciuili reperitur oppoſitum eius, quod conſtituit text. in præ-
4 ſenti, vel quòd agens teneatur exprimere actionem, vel nomen actionis; nec obſtat l. 1. in princ. ff de edendo, l. edita. C. eod. cum ſimilibus, quæ requirere videntur actionem in iudicio proponendam, & mentionem faciunt de actione edita, aut propoſita, & reg. l. ſi pupilli 6. §. vlt. ibi, nullam actionem ff. de negot. geſtis, quam expendit gloſ. 2. in præſenti; quia ex mente Abb. d. n. 15. & num 17 in fine, & poſt alios Deci. d. n. 11. in fine, & mente omnium hic, & in d. l. edita, reſpondetur illic, ſicut & paſſim alibi, per actionem intelligi petitionem, ſeu concluſionem agentis, vel cauſam & ius proſequendi in iudicio id, quod agenti debetur, iuxta princip. Inſtit. de actionib. id quod ex vera facti narratione, & cauſa propoſita ſatis haberi poteſt, quamuis nulla ſpecialis actio, aut eius nomen exprimatur, & ad eundem modum intelliguntur cap. 1. de mut. petit. & d. cap. examinata, cum aliis citatis per d. gloſ. 2.
hic. Sic etiam procedit gloſſ. vlt. in fine, ibi, 5
per competentes actiones, in princ. Inſtit de obligat. recepta communiter ibi & alibi, vt per Marant. de ordine iudic. 3. part. 6. n. 67. & per Pinel. in l. 2. Cod. de reſcind. vend. part. 3. cap. 3. num. 23. Quæ tamen principalis reſolutio limitatur, vt non procedat vbi alicui in eodem caſu, & ad eundem effectum competunt plures actiones, quia tunc vt appareat quæ intenditur, neceſſariò tenetur agens illam, & eius nomen exprimere, arg. l. ſi duo 93. in princ. vbi Bart. & alij, ff. de ſolut. l. quod in hæredem 9. §. 1. ff. de tributor. ita poſt Bald. & alios limitat Felin. in fine, Dec. n. 12. verſ. 2. hic, idem Dec num. 3. in d. l. edita, additio ad Matheſ. ſing. 9. num. 8.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio, niſi tanquam reus.*
2 Text. in præſenti *declaratur.*
3 Text. *iſte procedit in actore voluntario.*
4 *Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iudicio admittendus.*
5 l. Diffamari C. de ingen. *remedium intentari poteſt contra excommunicatum infamantem.*
6 *Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus, in quibus limitatur tit. ille G vt nemo inuitus agere.*
7 *Excommunicatus niſi ſit nominatim denuntiatus, à iudicij limine non expelletur.*
8 Extrauag. ad euitanda ſcandala, *intelligitur.*

Cap. Intelleximus. VII.

AD num. 2. Pro exornatione concluſio- 1
nis quòd excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio niſi tanquam reus, vltra citatos vide Perez l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. addit. ad Bonacurt. in pract. tit. quibus modis ſuo nomine n. 17. verb. excommunicatus, Suar. de Paz in pract. p. 1. tom. 1 temp 5 à num. 40. Ægid. de Coninck diſp. 14. de excommun. dub. 11. & 12. Farin. in praxi crimin. part. 1. quæſt. 12. num. 26. cum ſequent. Villalob. in ſum. part. 1. tractat. 17. diffic. 14. num. 4. Sigiſm. Scacc. de ſentent. & re iudic. gloſſ. 10. à numer. 15. & gloſſ. 11. à num. 8,

cùm Pontifex hic generaliter , & indi-
ſtinctè fuerit interrogatus , an excom-
municatus in iudicio ſtare poſſit , quæ
generalia verba comprehendunt omnes,
& ſingulos ſtandi modos , & huic quæſtio-
ni reſpondens dicit illum conueniri,
ideſt, tanquam reum , & ita certo tantùm
modo ſtare poſſe, apertè docet aliter non
poſſe , & negat omnem alium ſtandi mo-
dum, ſiue vt auctor, ſiue vt Iudex, teſtis, No-
tarius, Aduocatus, Procurator, aut miniſter
alius iudicialis, iuxta *cap. decernimus, de ſent.*
excom. in 6. cum aliis , iuncta regula *l cùm*
lex 22. ff. de legib. cum traditis per *gloſ. vlt.*
verſ. item nota in l maritus 21 C. de procura-
tor. & ita aduertunt DD. communiter *hic*:
vnde licèt text. ſpeciatim nihil exprimat
de actore , meritò ex eo colligunt DD ex-
communicatum maiori , de quo dubitaba-
tur, non poſſe agere, & velut actorem con-
ſiſtere in iudicio , vt notant omnes *hic, & in*
cap. exceptionem, de except. & in cap. 1. eod. tit.
in 6. & in d. cap. decernimus. Et iuuat ratio, ſi-
quidem excommunicatus maiori repelli-
tur à Fidelium communione , tum propter
periculum, tum etiam vt ſic repulſus rubo-
re confundatur , & reſipiſcens Eccleſiam
audiat , & conuertatur, *d cap 1. in princ.* ſed
agens in iudicio communicat cum Fideli-
bus , ſcilicet reo, Iudice , Notario , teſtibus,
& multis aliis , qui in iudicio interueniunt,
cap. forus, de verb ſignif. ergo repellitur à iu-
dicio , & à fortiori, & multo magis ab eo
repelli debet in quo publicè in loco pu-
blico , & cum perſonis publicis, & publica
auctoritate fungentibus communicat a-
gens , qui etiam cum priuatis occultè , &
in priuato loco prohibetur communi-
care.

Intellige procedere in actore volunta-
3 rio qui in iudicio agit , & alium conuenit
volens , & ſponte ſua, prout regulare eſt, &
frequentiùs iuxta dictum *tit. C. vt nemo in-*
uitus agere: ſiquidem in tali actore proce-
dunt text. *in præſenti, & in d. cap. decernimus,*
& in d. cap. 1 de except. in 6. cum ſimilibus,
quibus habetur excommunicatum in iudi-
cio agere non poſſe , & ita regula locum
non habet in eo, qui cogitur agere inui-
tus ; is enim excommunicatus admittitur,
quia quemadmodum reus voluntarius ma-
4 gis dicitur actor , ac ſubinde excommuni-
catus repellitur : ſic per contrarium actor
inuitus , quia magis cenſetur reus neceſ-
ſarius , admittendus eſt , vt intendunt
gloſ. vlt. per eundem textum , vbi An-
ton. & alij *in cap. ſignificauit , de officio*
Ordin. poſt alios Deci. *numero* 13. &
Felin 7. *verſ. quarta hic* , addit. *ad Bo-*
nacurſ. d. numer. 17. *verb. excommunica-*
tus , *verſ. tertiò reſtringe* , communis ex
Peregr. *de iure fiſc. lib. 3. tit.* 11. *num.* 18. &
aliis citatis à Duen. *reg.* 268. Sic ſanè re-
medium *l. diffamari. C. de ingen.* intentari 5
poteſt contra excommunicatum infaman-
tem , quia licèt infamans quoad forum , &
alios effectus dicatur actor , Abb. *num.* 1.
in cap. ſi quis contra , de foro comp. communis
ex Cou. *lib. 1. var. cap.* 18 *n.* 5 *ad fin.* Cache-
ran. *Pedem. deciſ.* 151. *num.* 4 neceſſarius
tamen eſt, & inuitus agere cogitur , & pro-
pterea perinde eſt ac ſi reus foret , excom-
municatus admittitur , ex Hoſt. & Innoc.
quos ſequitur Socin *reg.* 175. *incip. Excom-*
municatus regulariter, limit. 1. communis, vt
per Deci. *d. n.* 13 Ronchegal. *in rub. de duo-*
bus reis n. 32. declarando vt per Pariſ. poſt
alios *in d. cap. exceptionem num.* 61. Sic ſimi- 6
liter admitteretur excommunicatus actor in
omnibus illis caſibus , in quibus limitatur
titulus ille Cod *vt nemo inuitus agere* , vt per
gloſ. & DD. *ibi* , & per Boër. *deciſ* 255. *à*
num. 2. quia in illis omnibus agit quis , vel
accuſat inuitus. Sic tandem ſi excommu-
nicatus in iudicio egerit , & per exceptio-
nem non fuerit repulſus, ſi poſtea deſiſte-
re velit , per aduerſarium inuitus actionem
proſequi cogendus eſt , iuxta text. *in Auth.*
qui ſemel C. quomodo & quando iudex , quia
cùm eo caſu inuitus agere cogatur , non
attenditur , nec obſtat excommunicatio, ex
Innoc. *in d. cap. exceptionem* , Abb. & alij
hic & alibi , vt per Deci. *d. n.* 13. Felin. *d. n.*
7. *verſ. ſecunda* , Pereg *d n.* 18 communis
ex Alciat *hic numer.* 38 cum quibus decla-
rabis , licèt contrarium intendat Abb. *in*
d. cap. exceptionem , in fin. quem ſequuntur
alij ex Pariſ. *ibi num.* 61. cuius fundamentis
reſpondet Nat. vt per Ronchegal. *d.*
loco.

Intellige etiam , ſeu potiùs limita præ- 7
dictã regulam , & deſumptam ex hoc tex-
tu concluſionem hodie non procedere ni-
ſi poſtquam excommunicatus fuerit no-
minatim denuntiatus , iuxta *Extrauag. Ad*
euitanda ſcandala , editam à Martino V.
vel à Concilio Conſtantienſi , per quam
iuxta litteram veram & authenti-
cam , & praxi receptam , excepto
notorio percuſſore clerici non tene-
mur illum excommunicatum vitare in
humanis , aut etiam diuinis , iudicialibus,
vel extraiudicialibus, antequam ille nomi-
natim denuntiatus ſit , vt conſtat ex vero
tenore *dictæ Extrauag.* de qua poſt alios
Cou. *in cap. alma mater p* 1 § . 2 . *n.* 7. Nau. *in*
man.

m ... c. 27. n25. latè Gutier. *canonic. lib. 1. cap 1. à princ.* & præcipuè *à n.7.* Henriq. *in ſum. lib. 13. de excommunic. c. 5. à princ.* & ita quòd regula prædicta non procedat, & exceptio excommunicationis hodie non repellat agentem excommunicatum, niſi poſtquam nominatim fuerit denuntiatus, ſecurè tradit Perez *ad l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1007. verſ. vnum tamen*, & eſt de mente
8 nouiurum. Sed hæc ſententia non videtur indiſtinctè admittenda, tum quia licèt dicta Extrauag concedat Fidelibus facultatẽ vt poſſint cum excommunicato nõ denũtiato nominatim communicare, & ne ante denunciationem eiuſmodi, excepto dicto percuſſore, vllum vitare teneantur, non tamen præcipit cum illo communicare, nec vitare prohibet ante denunciationem, imò vtrumque liberum relinquit, iuxta *reg. l. non quicquid ff. hoc tit.* Vnde ſicut olim excommunicatus agens in iudicio repelli poterat, *d. c. 1. de except. in 6.* ita etiam hodie ſtante dicta Extrauag. tum etiam, quia per illam, vt habet littera Concilij Baſilienſis, quam prædicti referunt, excommunicatus non denuntiatus minimè releuabatur in aliquo nec fauor eidem conceditur, ſed aliis, quibus cum eo communicare licet planè ſi excommunicatus agens hodie in iudicio vitari, & per exceptionem repelli non poteſt, iam per dictam Extrauag. maximè releuatur & eidem fauor conceditur, quippe qui in iudicio omninò agit, & quamuis aduerſarius, vel Iudex opponat, & velit, non poteſt illum repellere. Differentia ergo inter ius antiquũ & dictam Extrauag. quoad propoſitum attinet, in eo eſt quòd hodie tam Iudex quàm aduerſarius, ſi velint, poſſunt agẽtem excommunicatum admittere in iudicio quandiu nominatim denũtiatus, non eſt, nec admittẽtes peccant, aut minorem excommunicationem incurrunt, cùm tamen olim, licèt vellent, admittere non poſſent etiam non denunciatum, *cap. cùm non ab homine 14 cũ ſeq verſ. ſecunda, de ſent. excom.* imò peccarent. & minorem excommunicationem incurrerent, iuxta quæ explicari debet is text. *& d. c. 1. de excep. in 6.* cum ſimilibus.

SVMMARIVM

1 *Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet.*

2 *Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſonis irrogatur, ponderatur.*

3 *Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus, & grauamen infert, reprobatur.*

4 *Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis quomodo dignoſcatur?*

5 *Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet.*

6 *Conſuetudo tollens clericis priuilegium, competens eſt contra libertatem Eccleſiæ.*

7 *Clerici de omni crimine apud ſuum eccleſiaſticum Iudicem conueniendi.*

8 *Conſuetudo an & quando valeat vbi non valet lex?*

9 *Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos.*

10 *Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ.*

Cap. Clerici. VIII.

AD *n* 4. Nota nõ valere cõſuetudinem 1
per quã clericis maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicẽ ſecularẽ, vt per gloſ. Abb. & alios *hic*, Aufrer. *de poteſt. ſeculari reg. 1. in princ.* Rip. *n. 15. in c. 2 ſup. hoc tit.* Roland *conſ. 4. à n. 12. lib. 1.* Cou. *pract. c. 31. num. 5.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 34. n. 23.* Rot. *deciſ. 14. de conſuet. aliàs 840. in antiq.*
Adde quæ de inutilitate conſuetudinis qua 2
præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſonis irrogatur, tradunt Azori. *inſtit moral. part. 1. lib. 5. cap. 12. q. 1. verſ. ſed dubitari poſſet*, Mart. *de iuriſdict. part. 4. cent. 1. caſu 63.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 8. à n. 3.* Bonacin. *de legib. diſp. 1. q 1. puncto vlt §. 3. n. 37.* Carol. de Graſſis *de effectib. cleric. effectu 1. n. 372.* Camil. Borrel. *in ſum. deciſ. p. 1. tit. 14. num. 143.* Cened *pract. q. 4. num. 14.*
Ratio autem quare conſuetudo in propoſi- 3
to reprobetur eſt, quia non ſolùm Eccleſiæ manifeſtum onus, & grauamen infert, iuxta *cap. 1. de conſuet.* verùm etiam, quia irrationabilis erat, & inhoneſta, dum per eam clerici contra honeſtatem ad ſeculare iudicium tracti inter ſeculares diſtrahebantur, & vexabantur in dedecus, & iniuriam totius Ordinis clericalis, cui eiuſmodi priuilegium & exemptio à ſeculari foro iure competit, *cap. ſi diligenti, ad fin. de foro comp.* & ſic ſuccedit *reg. d. c. vlt. in fine*, ibi, *niſi fuerit rationabilis*, & *c. 2 mala, cum ſeqq 8. diſt.* iunctis
his quæ ad dignoſcendam rationabilem, 4
vel irrationabilem conſuetudinem vltra gloſ. & DD. *in c. vlt.* tradunt gloſ. *verb. rationabilis*, & DD. *ibi in cap. 1. de conſtitut.*

in 6. laiè Menoch. *de arbitr. caſu* 82. Ho-
ied. *de incompat. beneſ part.* 2.*c.* 11. *a num*
7. Et tandem & potiſſimum, quia certum
5 eſt non valere conſuetudinem contra li-
bertatem eccleſiaſticam; *Auth. caſſa, C. de*
ſacroſ. Eccleſ. c. grauem. de ſentent. excom.
cap. vlt. de rebus Eccleſ. poſt Roch. Duen.
reg. 143 Perez *ad.lib.* 2. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.*
6 Nau. *in man. cap.* 27. *num.* 119. *cum ſeqq.* At
conſuetudo, de qua hic, eſt contraria li-
bertati eccleſiaſticæ, quia tollit clericis
priuilegium ab Imperatoribus, & ſummis
Pont. generaliter conceſſum, ne in cauſa
criminali, aut ciuili trahantur ad iudicium
ſeculare, vt *in d. cap ſi diligenti*, cum ſimi
lib. & probat *hic* text ibi, *ſacros Canones, in*
quibus generaliter traditur, &c. & ita hanc
vltimam rationem apertè reddit gloſ. quã
ſequuntur Abb. *num.* 6. & alij *in præſenti*,
& ſatis conſonat is text. ibi, *non debet*, & ibi,
in hac parte, ſignificans conſuetudinem in
hoc non debere admitti, vt pote, quia de-
bitam rationem, & honeſtatem, & contra
libertatem per ſacros Canones conceſſam
Eccleſiæ, & eccleſiaſticis perſonis, quam &
Imperatores approbant.

Vnde pendet ſolutio ad difficultatem
7 quæ occurrit ex principio huius text. dum
Pontifex huiuſmodi conſuetudinem reii-
cit, ex eo quòd ſacri Canones, quos & le-
ges imitantur, apertè dicunt de omni cri-
mine clericos apud ſuum eccleſiaſticum
Iudicem tantummodo conueniendos eſſe:
videbatur enim hæc ratio & fundamentum
Pontificis magis ſuadere contrarium, ſcili-
cet admittendam eſſe conſuetudinem,
quippe quæ admittitur, & valet contra ius
humanum tam ex ſacris Canonibus, quàm
ex Imperatorum legibus reſultans, *d. c. vlt.*
in fine, de conſuet. l. de quibus, vbi communis,
ff. de legib. cui difficultati reſpondent in ef-
fectu Abb *num.* 4 Anch. Dec. *n.* 14. & DD.
communiter *hic*, Pontificem arguere de le-
ge ad conſuetudinem negatiuè, quaſi di-
cat, ſi ex Imperatoris teſtimonio lex Ciui-
lis ſcripta non præualet in hoc caſu, vtique
nec etiam præualere debet conſuetudo,
quæ eſt lex non ſcripta. *§. ex non ſcripto, In-*
ſtit. de iure natur. Sed hæc reſponſio non
8 caret dubio. quia ſecundùm illam non be-
ne concludit, nec argumentatur Pontifex,
quia conſtat multoties valere cõſuetudinẽ,
vbi non valet lex, aut conſtitutio ſcripta,
& patet, ſi quidem conſuetudo contra Ca-
nones, & leges iuris communis valet, *d. c.*
vlt & tamen non valet lex Ciuilis, aut con-
ſtitutio aliqua inferioris, contra eiuſmodi
Canones, *d. cap. vlt. d. rebus eccleſ. cap. quod*
ſuper hu, in fine, de maior. Cui dubio non ſa-
tisfacit Abb. *d. num.* 4 *verſ nec obſtat.* Sed re-
tenta prædicta ratione dicendum videtur
Pontificem hic nõ arguere de lege ad con-
ſuetudinem, ſed de iniuſtitia, ſeu malitia, &
qualitate legis ad iniuſtitiam, malitiam, &
qualitatem conſuetudinis quaſi dicat cùm
ex Imperatoris ſententia lex Ciuilis, quæ
imitatur ſacros Canones, in quibus habe-
tur quòd clerici de omni crimine apud ec-
cleſiaſticum tantummodo conueniantur
iniuſta, irrationabilis, & contra libertatem
eccleſiaſticam cenſeri debet conſuetudo,
& conſequenter non debet ex illa Cano-
nibus in hac parte præiudicium aliquod
generari.

Amplia notabile, ſiue concluſionem, in 9
princ huius text. adductam ex identitate
rationis procedere non ſolùm in cauſis cri-
minalibus de quibus ſpecialiter loquitur
hic text. ſed etiam in ciuilibus, itaut non
teneat conſuetudo qua circa illas Iudices
ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionẽ
contra clericos, ita vltra *gloſ. fin in præſẽti*, te-
nent *hic* Abb. *n.* 6. *&* Deci. *n.* 14. Greg. Lop.
l. 10. *tit.* 9. *part* 1. Aufier. *in Clem.* 1. *de officio*
Ordin. reg. 2. *q.* 3. *princ. n.* 16. Carol. de Graſſis
d. eff. ctu 1. *n.* 387.

Amplia etiam eandem concluſionem
locum habere, licèt conſuetudo eſſet im-
memorialis, & tanti temporis quòd de eius
initio memoria in contrarium non extaret:
ea enim nec cum hac qualitate poteſt ali-
quid operari contra eccleſiaſticam liber-
tatem, vt reſoluunt Sclu. *de benefic. p.* 2. *q.* 13.
Cou. *lib.* 1. *var. c.* 10. *n* 14 *& pract. c.* 31. *n.* 5.
Decian. *in tract crimin. tom.* 1 *lib.* 4. *c.* 9. *à n.* 10
10. Farin. *d. q.* 8. *n.* 3 D. Garc. Maſtrill. *de ma-*
giſt. lib. 2. *c.* 6. *n.* 114. Carol. de Graſſ. *de ef-*
fectu 1. *n.* 375. Marta *d. caſu* 64. *n.* 6. Cald. Pe-
reira *de manu Regia p.* 1 *c.* 5. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria.*

2 *Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato.*

3 *Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere.*

4 *Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum.*

Cap.

Cap. Cauſam, quæ. IX.

1 POſt n. 1. Notant DD. communiter ex hoc textu Iudicem ex officio poſſe, & debere prouidere, vt in iudicio interueniāt omnes ſolemnitates, & requiſita, quibus, vel aliquo deficientibus proceſſus, & iudicium corruit, vel redditur illuſorium, itaut lis iterum agitari iam per ſententiam extincta, aut ſopita ſuſcitari valeat, cuiuſmodi erat conſenſus, & auctoritas ſuperioris, de qua hîc, & ita notant omnes in præſenti, gloſ. verb. abſentia, in fin. vbi DD. in cap. 1. de elect. lib. 6. Padil num. 5. in l. age, & in l. vbi pactum num. 11. cum ſeq. C. de tranſact. Duen. reg. 264. verſ. & circa, cum ſeqq. poſt
2 alios quos citant: & hinc quòd Monachi comparere non valeant in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato, & quòd aliàs iudicium reddatur nullum, probat l. Caſtellæ 2. tit 5. par. 3 vbi Gregor. verb. el Cabildo, & verb. con otorgamiento, Maſcard. de probat. concl. 106. n. 3. & 61. Suar. de Paz in pract. tom. 1 annot. 4. de procurat. n. 34. Card. Tuſch pract. concluſ. tom. 6. lit. P. concl. 816. n. 3. Bobadil in politica lib. 3 c. 14. ex n. 16. Fachin. controu lib. 8. c. 61. Monterroſo in pract. tract. 3. c 121. Cardoſ. in praxi Iudicum, verb. Regulares n. 37. & verb. procurator n. 6. Pichard. in manuduct. ad proxim. p. 1. prac. 1. per totum.

3 Sic ſimiliter ex hoc textu tam in deciſione, quàm in ratione ibi, ne ſi fratres, &c. comprobatur maximè ſententia gloſ. d. verb. abſentia, in fin. quatenus reſoluit Iudicem ex officio, nemine petente, poſſe videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere, vel ſi dubium fuerit, compellere, vt de rato caueat, ſequuntur gloſ. Anch. Franch. & alij ibi, Abb. num. 3. Sicul. à num. 22. Deci. numero 2. & multi hîc, communis ex citatis à Padil. vbi ſuprà num. 12. & à Duen. d. verſ. & circa probant Cacher. Pedem. deciſ. 1. num. 35. Vanti. de null. tit. quis poſſit dicere, numer. 45. Suar. de Paz d. annot. 4. de procurat. num. 8. vbi dicit iam in hoc nullam poſſe eſſe controuerſiam in forenſibus iudiciis, maximè attento Iure Regni, de quo in l. 55. tit. 1. lib. 3. & l. 3. tit. 2. lib. 4. Recop. quas ad id etiam expendit Cardoſ. d. verb. procura-
4 tor. num. 6. Et non ſufficit quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum mandati Procuratorij inſtrumentum, niſi illud integrum, & authenticum in iudicio producatur, ex adductis per Suar. de Paz d. annot. 4. n. 15. Auiles ad c. 15. Prætor. n. 23. Cardoſ. d. verb procurator n. 7.

SVMMARIVM.

1 *Incorrigibilis quis dicatur?*
2 *Incorrectus, & incorrigibilis an differant?*
3 *Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur?*
4 *Conſtitutio agens de incorrigibili, intelligenda de illo, qui abſolutè ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis dicitur.*
5 *Anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importat excommunicationem maiorem.*
6 *Anathema paſſim excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis & imprecationibus, ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt importat.*
7 *Eccleſia quando dicatur non habere vltrà quid faciat? oſtenditur.*
8 *Clericus ab eccleſiaſtico Iudice iuxta formam huius text.* in cap. cùm non ab homine, *primò depoſitus, deinde excommunicatus, & denique anathematizatus dicitur incorrigibilis.*
9 *Incorrigibilis delinquens abſque vlla traditione, vel degradatione dimittitur vt à ſeculari poteſtate comprimatur.*
10 *Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tradi Curiæ ſeculari?*
11 *Deprehenſus in crimine quando abſque vlla conuictione condemnari, & puniri valeat?*
12 *Clericus delinquens an poſſit à laicis abſque mandato eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpatium viginti horarum.*
13 *Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico creditore vt ad eccleſiaſticum Iudicem trahatur.*

Cap. Cùm non ab homine. X.

AD num. 7. in fine. Pro totius incorrigi- 1
bilitatis materiæ cognitione ſciendum eſt incorrigibilem non ex eo dici quòd abſolutè non poſſit corrigi, & emendari ſi velit, ſic enim non peccaret, nec damnaretur incorrigibilis, imò excuſaretur, dum non corrigitur, cùm ad impoſſibile nemo obligetur, ex reg. nemo poteſt, de regul. Iuris lib. 6. ſed quia licèt poſſit corrigi, non vult, vt eleganter probat Caſtr. de iuſta hæret. punit. cap. 1. in princ. quamuis propter maximam repugnantiā & difficultatē, quæ eſt ex parte illius, qui in peccatis perſiſtens non corrigitur quodāmodo dicatur nō poſſe corrigi, quemadmodū impoſſibile dicitur etiā id, quod nimis difficile eſt, l. 4. §. 1.

in princ.ff. de ſtatu liber.l. apud Iulianum 40.
aliàs, Idem Iulianus 41.§.*vlt ff.de legat.*1.poſt
alios Menchaq.*illuſtr.cap.*51.*num.* 46 iuxta
quem ſenſum incorrigibilis dicitur ex ſe
ſubuerſus & condemnatus, iuxta illud
Pauli *ad Titum* 3. relatum *in cap. dixit* 24.
*q.*3.*Hæreticum hominem poſt vnam,& ſecun-
dam correctionem deuita, quia ſubuerſus eſt,
cùm ſit iudicio proprio condēnatus*,vbi Theo-
phil.& alij interpretantur *ſubuerſum*, ideſt,
incorrigibilem,Caſtr.*vbi ſuprà*, & Simāch.
2 *de Cathol.inſtitut.cap.*48.*num.*23. Differunt
ergo incorrectus & incorrigibilis, ſicur in-
teſtatus,& inteſtabilis, *princip. Inſtit. de hæ-
redit quæ ab inteſtato,l. ſicut* 18. §. *vlt. & l.
cum lege* 26.*ff. de teſtam.* Deinde ſciendum
eſt incorrigibilem ex ſententia Decij,*n.*17.
in præſenti, & Cou. *pract.c.* 31. *num.* 2. &
Clar.*in pract.*§ *fin.q.*36.*num.* 33. & mente
omnium aliquando latè, & minus propriè,
ſeu aliquo modo; aliquando verò ſtrictè,
propriè,verè, vel omnino appellari. Prio-
ri modo dicitur incorrigibilis omnis ille,
qui ſemel vel ſolo verbo admonitus,corre-
ctus, aut punitus, adhuc emendatus, aut
correctus,non apparet, quinimo in pecca-
tis verè, aut præſumptiuè perſiſtens ſatis
oſtendit ſe nolle corrigi,vt tradunt Anton.
Abb.Deci.& alij *in præſenti*, & ſatis pro-
bat *cap.neminem*,ibi,*incorrigibilis*,vbi notant
Dom.Turrecrem, & alij iuncto *cap.præce-
dente* 45.*diſt.*text.*in cap. vt fama, de ſent.
excom.*quem expendunt Abb. & præcitati,
Caſtr.*vbi ſup.* & efficaciùs conſtat ex hoc
textu *in verb.incorrigibilis*, vbi is, qui pro
crimine fuit depoſitus, & adhuc non cor-
rigitur, ſed relabitur, incorrigibilis dici-
tur, vt expendunt Abb.*d. num* 30.vbi Si-
cul.*in addit.* & alij;qui aliquo modo oſtē-
dit ſe nolle corrigi,& tamen quia non ve-
rè,nec omnino incorrigibilis exiſtit, ſed ad
huc ſubeſt ſpes correctionis, iubet textus
illum excommunicari, quia excommuni-
catio cùm ſit medicinalis, & ex fine,ac in-
tentione Eccleſiæ ordinatur ad correctio-
nem,*c.*1.*de ſentent.excom.lib.*6.non videtur
infligenda ei, qui verè & omnino incorri-
gibilis proponitur,ita quòd excommunica-
tio eadē nullam vtilitatem, quin potiùs dā-
num,& obdurationē allatura ſit,ſecundùm
communem *in d.c.*1.pen.ex.*ibi, & in c.pro-
deſt,ad fin.cum ſeq.*25.*q.* 5. & poſt S. Thom.
Abb.& alios,tradunt Cou.*in cap.alma mater
p.*1.*in initio n.vlt.*& Tiraq.*l.*9.*connub.n.*226.
Poſteriori verò modo,ideſt, verè, & pro-
3 priè,ſeu omnino incorrigibilis dicitur ille,
qui non ſemel, ſed multoties, & legitimè
monitus non deſiſtit, ſed in peccatis con-
ſtans perſeuerat,oſtendens obdurationem,
contemptum, vel contumaciam,per quam
obduratus cōtemnit correctionem pœnas,
& media,quibus corrigi poterat,& ita nul-
latenus corrigi vult, vel non ſine maxima
difficultate poterit,& is per gloſ.& DD.ap-
pellari penitus,ſeu verè incorrigibilis, *gloſ.
vlt.in c. illud.* 24. *q.* 3. Deci. Cou. & Clar.
vbi ſuprà.& de eo agere videtur D. Paul. *d.
loco ad Titum* 3.text *hic in verſ. poſtmodum,
& in c. nec licuit,verſ.peccator* 17. *diſt. & in
cap. in audientia* 25. *in fine, & in c. contin-
git* 45 *verſ.volumus,de ſent. excommun.* Sanè
in dubio, niſi aliud appareat, diſpoſitio a- 4
gens de incorrigibili,intelligenda videtur
de poſteriori,qui abſolutè, ſimpliciter, &
iuxta proprietatem verbi talis eſt,arg.*l.non
aliter ff.de legat.* 3.cum vulgarib.Et tunc de-
mum intelligetur de priori, cùm id ipſum
ex verbis, vel ex materia ſubiecta, aut in-
tentione diſponentis apparuerit, iuxta *d.l.
non aliter*,cum ſimilibus.

In text. ibi, *Anathematis mucrone.* Cùm 5
anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importet
excommunicationem maiorem, *cap. vlt.
vbi gloſ* 1.*in princ.*3.*q.*4. *c. nemo Epiſcoporum*,
ibi,*anathema* &c.11.*q* 3. gloſ *verb.anathe-
matis, in c. 2. de re iudic. lib.*6.Cou.*d.p.*1.§.
8.*à num.* 6. Henriq. *in ſum.lib.* 13.*c.* 20.*n.*1.
& 3.& criminoſus,de quo hic text.agit,iam
proponatur excommunicatus maiori, vt
patet ibi,*excommunicari*, videbatur ſuper-
flua, & nihil adere, ſed idem omnino re-
petere hæc anathematis mucrone percuſ-
ſio Nec ſatisfaciunt intellectus *gloſ.* 2. *hic*,
quam conuincit Abb.*num.* 23. & commu-
nis *in præſenti*, & alius Goffredi, & alio-
rum ſequacium,quos etiam reprobāt idem
Abb & alij licèt defendat Deci.*hic n.*13. &
Nau.*in Extrauag de datis, & promiſſ.notab.*
4.*num* 9.*verſ.*4 falsò ad id allegans gloſſam
in præſenti. Vnde Hoſt.& Ioan.Andr. quos
ſequuntur alij communiter ex Abb.& De-
ci.*dictis,locis*, poſt alios Cou.*in c. alma ma-
ter p.*1.§.8.*n.vlt.*intelligunt quòd licèt ple- 6
rumque maior excommunicatio & ana-
thema conueniant, & quoad vinculum,
& ſubſtantiam non differant, nihilomi-
nus anathema hic & paſſim alibi denotat
excommunicationem ſolemnem cum qui-
buſdam maledictis & imprecationibus ſeu
execrationibus, quæ publicè & ſolemniter
fiunt,iuxta formam *c. debet* 11. *quæſt.* 3. vel
aliam ſimilem moribus receptam, vt ha-
betur in Pontificali, & ex Caſtro, & aliis
tradit Cou. *vbi ſuprà num. pen. in fine*
quamuis nunquam, vel rarò eiuſmodi ſo-
lemnitates obſeruari dicat Nau. *vbi ſu-
prà verſ. addo ſeptimò*, cuius ſenten-
tia rectè procedit in excommunicatione,
ſeu

ſeu anathemate,per viam legis , aut generaliter , & non in perſonam aliquam certam,Poteſt etiam dici per mucronem anathematis hic nullatenus intelligi excommunicationem,quæ iam præceſſit,ſed ſolas maledictiones, ſeu execrationes extremas, quæ in eos inferri ſolent , qui deteſtabiles ſunt , & de quorum correctione ſpes non habetur , prout paſſim in iure,& per Pontifices fieri videmus abſque ſolemnitate dicti *cap. debent* , vel ſimili ſub anathematis, vel anathematizantis nomine *in cap.excommunicamus 1.& 2.de hæret.*& paſſim in Bulla Cœnæ , imò etiam priuatæ perſonæ abſque iuriſdictione anathema proferunt, ſeu anathematizant,hoc eſt,maledicunt, deteſtantur,& execrantur,vt patet ex illo Euangelij *Marci 17.cœpit anathematizare*,&c.& in profeſſione Fidei,quã in Vniuerſitatibus faciunt Doctores , & Profeſſores multa damnantes , & anathematizantes , tradit Nau *d. loco,verſ.addo ſextò,& ſeq.* Caſtr.*lib.2. de iuſta hæret.punit.cap.*20.vbi meminit huius text.& Simanch *de cathol. cap. 27. n. 7.* Henriq.*in ſum.p 2.lib.13.de excommun.c.20. num 2.& 3.*

7 Ad *num.8.in fine.* Aduerte quòd licèt in Eccleſia multæ adhuc & graues ſint pœnæ, quibus hic delinquens puniri potuit, nihilominus tamen Eccleſia dicitur non habere vltrà quid faciat , ſcilicet legitimè, vtiliter,& cum effectu ad aſſequendum finem correctionis & conuerſionis quem prætendit , & ſic non habet vltrà quid faciat ad corrigendum , quamuis habeat ad puniẽdum:cùm enim huic criminoſo poſt maximam depoſitionis pœnam inflixerit maiorem excommunicationem , & vltra eam ſubſecutæ ſint extremæ illæ maledictiones & execrationes , quæ anathematis nomine deſignantur , & clericus iſte hæc omnia contemnens , & in profundum malorum veniens , corrigi nolit , deſperat iam Eccleſia de ipſius correctione,& propterea non habet vltrà quid faciat,vt illum corrigat,& conuertat,ac tanquam ſuum clericũ priuilegio clericali gaudentem in ſuo foro & gremio retineat, ac ſubinde puniendum clericali priuilegio deſtitutum relinquit , vt à ſeculari poteſtate comprimatur,ſiue exilio,ſiue alia pœna , quæ eidẽ ſeculari competens videbitur , idque intendit text.*hîc* ibi,*per ſecularem comprimendus eſt poteſtatem*, &c.qui intellectus ſatis conuenit verbis,& menti Pontificij , qui dum dicit Eccleſiam non habere vltrà quid faciat,non negat ſupereſſe adhuc multas pœnas,quibus delinquens puniri poterat ; quinimò ſupponit eaſdem extitiſſe , & per ſecularem fore infligendas : & ſolùm attendit quòd reus in profundum malorum veniens contempſit, id eſt,omnino incorrigibilis eſt effectus ergo ſic exiſtente non habet Eccleſia vltrà quid faciat vt corrigat,& à profundo malorum eruat.

Vbi clericus ab eccleſiaſtico iudice iuxta formam huius text.primò depoſitus,deinde excommunicatus,& denique anathematizatus , incorrigibilis proponitur , licèt aliqui exiſtimauerint ſecularem poteſtatẽ ſtatim poſſe illum comprimere , nec vlteriùs requiri aliquam ſententiam iudicis eccleſiaſtici per quam ſic incorrigibilis declaretur , oppoſitum tamen imò declaratoriam incorrigibilitatis per eccleſiaſticum Iudicẽ neceſſariò requiri , reſoluunt Card. Sicul.& alij,communis ex Felin. *num. 9. in præſenti*,probant Bernard.*in pract. cap. 139. numer.* 4. Clar. *in pract. §.fin q.36. num.* 34. quorum opinio tutiùs & æquiùs procedit in aliis caſibus vbi incorrigibilitas inſurgit, vel ex monitionibus , vel ex aliis circunſtantiis , quæ non ita certæ,& notoriæ proponuntur, vt ſententiæ ſcilicet , depoſitiones,excommunicationes , & anathemata, & poſtmodum perſeuerantia, & omnimoda incorrigibilitas , de quibus *hîc* , & ita ex mente Abb.*hîc num.* 29.refellitur argumentum,ex reg.*cap.cùm ſecundum,ad fin.de hæret. in 6.*quam multis explicat Felin.*in præſenti, ex num.* 10. Sic ſimiliter ſecundùm Abb. *d. num.*29 & alios *hîc* in ſpecie huius text. non oportet quòd ſecularis poteſtas priùs requiratur ab eccleſiaſtico iudice,vt ſatis deducitur ex hoc eodem textu , licèt contradicat Hoſt per tex.*in cap.2.de clerico excom.* qui loquitur in aliis terminis diuerſis , in quibus non proponitur incorrigibilitas per gradus , & iuxta formam huius text. vt aduertit Abb. illic *num.* 4. & eſt de mente aliorum. 8

9 Nòta non eſſe in propoſito neceſſariam aliam traditionem,per quam is incorrigibilis tradatur Curiæ ſeculari,ſicut nec actualem degradationem , prout in aliis caſibus requiritur,& præcedere debet; nam interueniente incorrigibilitate iuxta formã huius text. lex ipſa Canonica, de qua *hîc* abſque vlla traditione, vel degradatione eiuſmodi delinquentem dimittit vt à ſeculari poteſtate comprimatur , ſecundùm Ioan. Andr.& communem ex Abb. *num. 16. in fine cum ſeq.*& aliis hîc,idem Abb.*d.num.* 4. Bernard. *vbi ſuprà num.*4.Clar.*d.q.* 36. *num.* 33.Nau.*in man.c.27.num.* 81. Henriq.*d.lib. 13.de excommun.cap.45 num.3.lit.*S.contra Petrum,quem refert Abb. *d. num.* 26. *poſt princ.* & refutant ipſe & DD.communiter.

10 Pro quibus contra illum ſatis expenditur is textus. Vnde dum gloſ. vlt. in præſenti, & gloſ. verb. incorrigibilis, in c. vt fama, de ſent. excom. & verb. relinquatur in c. ad abolendam, de hæret. vbi DD. Cou. lib. 2. var. c. 20. num. 7. & plerique alij per hunc text. docent clericum incorrigibilem tradi Curiæ ſeculari, intelligendi ſunt de traditione materiali, & quæ ipſo iure fit per legem, dum clericũ ciuſmodi priuilegio clericali nudatum à ſuo foro dimittens, deſerit, & relinquit, vt à ſeculari poteſtate comprimatur; non verò de traditione, quæ fit per ſententiam Iudicis eccleſiaſtici, iuxta cap. nouimus 27. in princ. de verb. ſignif. cum traditis per Deci. hic num. 14. Caſtr. de iuſta hæret. punit. lib. 2. cap. 13. ad med. Simanch. de Cathol. inſtit. c. 46. num. 70. & cap. 34. num. vlt. Bernard. & Salzed. in pract. c. 141.

In tex. ibi. deprehenſus legitimè, atque con-
11 uictus, &c. Valde controuerſum eſt, an & quando ſufficiat quòd quis deprehendatur in ipſo crimine, vt abſque alia conuictione condemnari, & puniri valeat, quaſi deprehenſio eiuſmodi rem efficiat notoriam; de quo agunt gloſ. Abb. num. 19. Deci. 11. & alij hic. Bart. & DD. in l. defenſores, C. de defenſor. ciuit. & in l. 1. C. de petit. bonor. lib. 10. Palat. in repet. c. per veſtras. notab. 3. §. 21. num. 12. & 17. cum ſeq. Clar. in pract. §. fin. q. 8. Rebuff. in l. quæſtio, verſ. deprehendere, cum ſeqq. ff. de verb. ſignif. Boſſ. in pract. tit. de denunciat. num. 10 poſt gloſ 4. in cap. ſi quis Diaconus 50. diſt. & gloſ. 1. in c. ex tuarum 4. de eo, qui duxit in matrim. gloſ. 2. in cap. Presbyter 81. diſt. gloſ. 1. in c. tua, de pæn. & in cap. vlt. 15. q. vlt. citantes hunc textum pro parte negatiua dum vltra deprehenſionem requirit quòd clericus conueniatur. Sed obſtare videtur text. in l. palmam 43. §. quæ in adulterio, ff. de ritu nupt. l. capite 5. ff. de adulter. d. c. tua, d. cap. Presbyter, d. c. ſi quis, & d. c. ex litterarum, cum aliis, obtinuit communis ex Abb. & præcitatis quòd vbi delinquens à paucis deprehenditur in crimine vel in actu proximo, dicitur crimẽ manifeſtum, id eſt, probabile, quia per illos probari poteſt. Si verò in crimine, vel actu proximo deprehenditur à populo, multitudine, vel à pluribus rem notoriam efficientibus, tunc ex tali deprehenſione, vel potiùs ab actu percipiendi ſenſu corporeo, inſurgit notorium, ita ut ex eo poſſit reus condemnari, & puniri, quamuis aliter conuictus non ſit, iuxta regulam c. euidentia, de accuſat. & cap. vlt. de cohab. cleric. & ita poſſunt intelligi d. l. defenſores, d. c. tua, d. c. presbyter. cum aliis: intendunt gloſ. 1. hic, & in d. cap. ſi quis. Nec refert an per laicos, an per clericos deprehendatur clericus, cap. pen. verſ. dicit enim, de purgat. canon. vbi DD. Abb. num. 20. & alij hic, vt per Deci. num. 12. Vbi autem delinquens etiam à pluribus deprehenditur, non in ipſo crimine, vel actu proximo, ſed poſt illud commiſſum, tunc ex tali deprehenſione inſurgit infamia, vel iudicium maius, aut minus, iuxta numerum deprehendẽtium, & circunſtantias loci, temporis, & ſimiles, & in hac ſpecie oportet quòd reus vlteriùs conuincatur, vt condemnari & puniri poſſit. & ſic procedunt gloſ. in d. cap. ex litterarum, & in d. c. vlt. & in d. cap. tua, & in d. l. capite, & ſic intelligitur hic tex. ſecundùm Abb. & alios hic, vt per Deci. d. num 11. verſ. ſed aduertendum, vltra quos poſſet etiam intelligi iuxta d. 1. membrum.

In gloſ. 1. ibi, aliqui clerici, &c. de quæ- 11
ſtione, quam hæc gloſ. tacitè inuoluit, an clericus delinquens poſſit à laicis abſque mandato eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri, ſaltim per ſpatium vigiuti horarum, vt ad ſuum Iudicem deferatur, iuxta d. l. capite 25. ff. de adulter. multa dicunt, & varias opiniones referunt poſt antiquiores Abb. à num. 11. Felin. à n. 1. Deci 8 num. 10. Alciat. à num. 18. & alij hic, DD. in d. cap. vt fama, & in cap. ſi clericus, de ſent. excom lib. 6. & paſſim alibi, vt per Bernard. in pract. cap. 122. vbi Salzed. lit. C. cum ſeqq. Menoch. de arbitr. caſu 180. à n. 18. Clar. in pract. § fin. q 28. num. 6. Boſſi. in pract tit. de captura à num. 38. ſecundùm quos communiter receptum eſt abſque mandato eccleſiaſtici Superioris poſſe clericum licitè, & citra pœnam excommunicationis capi, & comprehendi à laicis, vt ſtatim ad eccleſiaſticum Iudicem deferatur, primò vbi agitur de impediendo crimine per clericum committendo. Secundò vbi poſt iam commiſſum probabilis eſt timor fugę, & denique vbi clericus reperitur in ipſo actu delinquendi, & ſic in flagrãti delicto, idque non tantùm licitum eſt ſecundùm prædictos quoad publicos miniſtros, verùm etiam quoad priuatas perſonas. Verùm hæc ſententia non ſatis iure probatur, & dubia admodum videtur, ex d. cap. vt fama, & cap. ſi clericus, cum aliis, vt poſt Sicul. contra Abb. & communẽ multis proſequitur Deci. num. 10. intendunt gloſ. 4. in cap. 3. de ſentent. excom. & alij ibi, Alciat. num. 24. hic, nouè expendens d. c. vt fama, quæ excepto caſu flagrantis delicti abſolutè prohibet laicis miniſtris ne clericos, vel beneficiarios abſque ſui ſuperioris mandato capiant etiam ad effectum vt ad eccleſiaſticum deducant, imò etiam in fla-

granti

granti ſuperioris mandatum requirere videtur, gloſ. *hic in fine*, per *d. cap. vt fama*. An verò in propoſito ſufficiat mandatum ſuperioris eccleſiaſtici generale; negant nonnulli, vt per Deci. *d. n. 10. in fine*. Affirmant alij, quorum ſententia verior videtur, vt poſt Aretin. tradit Bernard. *d. cap. 112. in fi-*
21 *ne*, & Boſſ. *d. loco nom.* 37. declarando, vt per eundem. Vide addita *ad cap. 2. de vita, & honeſt. cleric num. 3. & 4.* Adde ſecundùm communem ſententiam poſſe clericum debitorem fugientem capi à laico creditore, vt ad eccleſiaſticum Iudicem trahatur, ex Abb. *num. 17. cum ſeq.* Felin. 4. Deci. *n. 10. in præſenti*, poſt alios communem dicunt, ſic amplianres *l. ait Prætor. §. ſi debitorem, in princ. ff. quæ in fraudem cred.*

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem comprehendit illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium, ad hoc vt per illum conueniri valeat.*
2 *Sententiæ executio fieri po'eſt aduerſùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durãte litigio.*
3 *Reſcripta alia realia quæ in rem, & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur.*
4 Text. in præſenti *declaratur.*

CAP. Quia V. X I.

AD *nom. 1. in fine* Colligi ex text. per
1 reſcriptum impetratum contra violentum poſſeſſorem conueniri illum, qui ſcienter ſuccedit in vitium; de quo vide *l. Caſtell. 13. tit. 7. part. 3. & l. 4. tit. 12. lib. 1. fori*, Conan. *lib. 3. comment. cap. 15.* Cou. *in reg. peccatum p. 3. in initio, & in reg. poſſeſſor p. 2. § 9. & pract. c. 15. num. 7.* Petr. Greg. *ſyntag. iuris p. 3. lib. 39 cap. 2.* Cuiac. *l. b. 5 obſeru. 17.* Morl. *in emporio iuris tit. 2. q. 21. num.* . Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin p 4. §. 5. num. 6 & 9.*
2 Et facit, quia executio ſententiæ fieri poteſt aduersùs tertium, qui poſſidet rem obtentam durante litigio, iuxta terminos *cap. 1. alten. iudic. mutandi cauſa facta, & Auth. res litigioſa C. de litig.* vt præter Cou. & Parlad. reſoluunt Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. p. 1. q. 16. nom. 4.* Card. Tuſch. *pract. concl. tom. 5. lit. L. concl.* 381. *num. 2.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 810 *n.* 48. *& de cognit. per viam viol. p. 2 q. 16. num 4.*
3 Ad *n. 2.* Si inſignis Præceptoris Conimbricenſis, cuius memini *in collect.* intellectum defendere velis, oportet iuxta ſingularem doctrinam Innoc. *in cap. dil. ctus, de pæn.* diſtinguere inter reſcripta realia, quæ in rem, & inter perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. Realia dicuntur, quæ in nullam perſonam, vel certas perſonas conceduntur, ſed ſimpliciter & abſolutè in rem faciendam, vel exequendam; veluti ſi aliquo proponente ſe beneficio, aut domo ſpoliatum, Pontifex non contra certam aliquã perſonam, ſed abſolutè reſcriptum concedat in reſtitutione delegans, Iudici cauſam vt probato ſpolio impetrantem reſtituat; perſonalia verò ſiue in perſonam per contrarium dicuntur ea reſcripta, quæ nõ in rem abſolutè, & indiſtinctè, ſed contra aliquam, vel aliquas certas, & nominatas perſonas emanant & diriguntur; veluti ſi retento eodem themate ſpoliati conquerentis de ſpolio per Titium commiſſo Pontifex contra eundem cauſam deliget Iudici, qui ſi ita eſt, cogat illum reſtituere. Etenim in priori membro reſcriptum nõ tan- 4
tùm habet vim contra ſpoliantem, verùm etiam contra ſucceſſorem & poſſeſſorem quemcunque in quem peruenit res, de qua agitur, idque non ex aliqua extenſione reſcripti, ſed ex vi verborum, natura commiſſionis, & mente committentis, & ita procedere poteſt hic text. Contrà verò in poſteriori, & ſic intelligitur reg. *cap. P. & G. 40. de officio deleg.* cum ſimilibus, quæ verè procedit in his terminis, vt patet ex ſerie eiuſdem text. & littera, ibi, *ad alias perſonas*, &c. Planè ex verbis huius text. non apparet reſcriptum in propoſito fuiſſe perſonale, id eſt, contra certam, & nominatam perſonam, vnde tanquam reale potuit competere, non tantùm contra violentum, verùm etiam contra quemcunque ſuccedentem in Eccleſia, de cuius reſtitutione agebatur. Nec obſtat quòd tex *in princ.* facit mentionẽ de perſona ſpoliatoris, & eius nomine, vt patet ibi, *Quia G. vel quia V. qui dicebatur Eccleſiã violenter occupaſſe*, &c. quia reſpondere poteſt eum Iureconſ. *in l. iuris gentium. § pactorum, ff. de pact.* non ex eo neceſſariò dici reſcriptum perſonale quòd certæ alicuius perſonæ mentio facta ſit, ſed oportet vt ea mentio facta ſit in conceſſione reſcripti quoad vim, effectum, & executionem, illius: poteſt enim fieri mentio certæ perſonæ tanquam principalis, de quo impetrans quæritur, & tamen reſcripti conceſſio vis & effectus eiuſdem, non ad illam, ſed ſimpliciter ad reſtitutionem dirigitur: nulla ergo ad hoc expreſſa, vel nominata perſona, vt *in d. § pactorum.* Nec obſtat quòd tex. habet negotium per eoſdem Iudices fore terminandum contra ſucceſſorem, ſicut terminaretur contra violentum ſi viueret;

ueret;licèt enim text. probet G. vel V. conueniri potuiſſe per eiuſmodi reſcriptum, nõ inde ſequitur nec fuiſſe perſonale, & contra illius expreſſam, aut nominatam perſonam conceſſum; nam eadem omnino verba conueniunt reali, per quod ſicut violentus anteceſſor, ſic ſucceſſor quicunque cõueniri poteſt, & lis contra hunc ſicut contra illum terminari debet.

SVMMARIVM.

1 *Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis.*

2 Text. in præſenti *declaratur.*

3 *Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio non dicitur, nõ verò magiſtralis, ſeu legalis.*

4 Conſtitutio Pij V. *incip* Benedictus, *intelligitur de interpretatione hominis capita ſa.*

5 *Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa.*

6 *Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolùm de honeſtate debent cauſas alteri delegare.*

7 *Epiſcopus in cauſa ſua Eccleſiæ iudicare poteſt.*

Cap. Cùm veniſſent. XII.

1 AD *num.* 2. Pro exornatione concluſionis quòd ſolus Papa, & nullus inferior illo cognoſcere poteſt de priuilegiis ab Apoſt. Sede conceſſis, adde vltra citatos *in collect. gloſſ.* & omnes *hîc*, gloſ. *verb. interpretatus*, vbi DD. *in cap.* 1. *de poſtulat. Præl. gloſſ. verb. æſtimare in c. Ordinarij, verſ. ſi verò, de officio Ordin in* 6. poſt alios Deci. *n.* 3. *in l. in ambiguis. ff. de regul. Iuris*, Palat. *in repet. c. per veſtras notab.* 2. §. 1. *n.* 49. Sylueſt. *in ſum. verb. interpretatio q.* 2. *& verb. Index* 2. *n. vlt.* Henriq *in ſum. part.* 1. *lib.* 7. *de Indulgent. cap.* 29. *num.* 3. Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom.* 6. *lit. P. concl.* 737. Cardoſ. *in praxi Iudicum verb. priuilegium n.* 36.

2 Sed pro plena concluſionis præfatæ intelligentia ſciendum eſt textum in præſenti procedere in primis, vbi de priuilegiis Apoſt agitur principaliter, & dubium verſatur circa intellectum, ſeu interpretationem, quæ reſpicit validitatem priuilegij, veluti ſi agatur de poteſtate, aut intentione maximè dubia concedentis *in l. ij, qui, in princ.* vbi Paul. *in fine C. de appell.* Abb. Deci *num.* 3. Felin. *in princ.* & Beroi. *num.* 2. *in præſenti*; pro quibus faciunt verba huius text. ibi, *ſuper priuilegiis Sedis Apoſt. cauſa vertatur*, &c. & ibi, *nolumus de ipſis*, &c. quæ verba, vt expendit Beroi. *d. num.* 1. magis videntur denotare cauſam principalem motam ſuper priuilegiis, & eorum validitate. Item ſciendum eſt textum hunc etiã intelligi poſſe vbi de priuilegiis huiuſmodi incidenter, & minus principaliter agitur, ſed tameo vertitur ius & præiudicium Sedis Apoſt. vel Principis concedentis, ſecundùm Anton. & Abb. *num* 3. Deci. *nu.* 4. Bero. 13. *&* 19. ex mente omnium *hîc*. Pro quibus vltra alia expendi poteſt hic text. iuncto *cap. cùm veniſſent, verſ. nos igitur, de in integ. reſtit.* nam vt omnes fatentur hic & illic, textus iſte eſt pars illius, quem conſtat agere de priuilegiis allegatis, & deductis in lite principaliter mota ſuper ſubiectiune monaſterij, & electione Abbatis, & tamen, quia in eiuſmodi priuilegiis vertebatur præiudiciũ & ius Apoſto. Sedis, noluit Pontifex de illis per illum cognoſci, vt habet is text. Deinde ſciendum regulam huius text. cum ſimilibus poſſe procedere etiam vbi de huiuſmodi priuilegiis agitur incidenter, & nullum continetur ius, aut præiudicium Sedis Apoſt. vel Principis, ſed tamen vertitur dubium aliquod graue, vel ita difficile, vt vix explicari valeat, præſertim ſi pendeat ab intentione Pontificis, vel Principis, qui commodè adiri poteſt, quia tunc neceſſariò recurrendum eſt ad illum, ad quem dubium eiuſmodi referri debet, ex Abb. *not.* 1. *in cap.* 1. *de iuram. calum.* per text. *ibi in princ.* Abb. *hîc num.* 3. qui communem dicit, Deci. 4 *verſ. ſimiliter*, & alij *hîc*, idem Deci. *numer.* 1. *in l. in ambiguis. ff. de regul. Iuris*, & deducitur *ex d. verſ. ſi verò, & ex l.* 1. *&* 2. *C. de collat.* cum traditis per Deci. *in cap.* 1. *lect.* 1. *n.* 27. *de conſtit.* & ex *cap. per venerabilem, col.* 4. *ad fin.* ibi, *cùm aliquid difficile, vel ambiguum*, &c. Extra caſus prædictos etiam ſciendum eſt, vbi agitur de priuilegiis eiuſmodi non principaliter, ſed incidenter, & non de Iure, aut præiudicio Pontificis, ſeu Principis, ſed litigantium tantummodo, non procedere regulam huius textus cum ſimilibus, & inferiores tunc poſſe cognoſcere de talibus priuilegiis, & eorum dubia (niſi admodum difficilia, & grauiſſima proponantur) in conſequentiam cauſæ, vel litis decidere, Abb. *d. num.* 3. Deci. 4 Bero. 13. & omnes *hîc*, idem Deci. *d. num.* 27. *& in d. l. in ambiguis num.* 2. alij per Henriq. *d. lib.* 7. *de Indulg c.* 29 *n* 4

Denique ſciendum ſimiliter eſt quòd vbi lex aliqua priuilegium, aut ſimilis conceſſio ſummi Pontificis, vel Principis alte- 3

rius

rius ſimpliciter prohibet interpretatio-
nem, niſi aliud ex verbis, mente, materia,
aut aliis coniecturis colligatur, prohibita
cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ ho-
minis interpretatio dicitur, non verò ma-
giſtralis particularis, ſicut nec intrinſeca,
vel legalis, vt ex Bald. *in l. 3. ad fin. C. de li-
ber. præter* nota Deci. *hic n. 4. ad fin.* Perez
in proœmio ad leges Ordinam. q. 2. & poſt mul-
tos tradit Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.
8. num.* 34. ſic intelligens prohibitionem
interpretandi decreta Concilij Trid. de
qua *in Bulla Pij IV.* incip. *Benedictus. ſub
Dat. Kal. Februarij* 156. optimè Homobon.
de Bonis *in examine eccleſ. tract. 11. cap. 12.
quæſ. 27. reſol. 1. pag.* 309. vbi dicit hanc
conſtitutionem intelligendam eſſe de in-
terpretatione hominis captioſa, quem &
4 alios refero *in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ. 25.
de reform. c. 2. num. 6.* eodem modo intel-
liguntur aliæ ſimiles conſtitutiones, quæ
plerumque habentur in priuilegiis, & con-
ceſſionibus Apoſtol. quæ tamen ſi aduer-
tas non prohibent ſimpliciter & abſolutè
ne interpretetur, ſed ne interpretetur ali-
ter quàm in eiſdem contineatur, & ſic pro-
hibet interpretationes hominis extrinſe-
cas, & repugnantes ipſis priuilegiis & con-
ceſſionibus.

In gloſ. ibi, *Dic quòd Papa poteſt eſſe Iudex
5 in ſuo cauſa ſicut Imperator*, &c. Sequuntur
DD. communiter *hic*, vt laté tradunt Abb.
à num. 6. Deci. & Felin. *à n.* 5. Beroi. *à num.*
26. in præſenti, Bart. *in l. 1. C. ne quis in ſua
cauſa*, Iaſ. *num. 5. in l. eſt receptum ff. de iuriſd.
omn. iud.* poſt alios Caſtald. *de Imper. q.* 91.
Bernard. *reg.* 581. citati per Duen. *reg.* 67.
Menoch. *de arbitrar. caſu* 458. *à numer.* 60.
Marant. *de ordine iudic. part. 6. in 2. actu, de
appellat num.* 34. Nau. *in cap. nouit, hoc tit.
notab. 3. num* 47. idem Menoch. *conſ. 2. n.*
28. Sebaſt. Medices *in tractat. de legib. p. 1.
q. 19. num.* 10 Surd. *conſ. 47. n. 14. & conſ. 50.
num.* 28. Pereg. *de iure fiſci lib. 1. tit. 2. num.* 33.
Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. ſub hoc
6 tit. reſol. 5. num* 1. Cãbed. *Loſit. deciſ. 76. port.*
2. reſoluentes tam Papam, quàm Impera-
torem, Regem, & ſimiles nullum ſupe-
riorem recognoſcentes regulariter in ſuis
cauſis iudicare, & Iudices exiſtere poſſe,
exceptis quibuſdam caſibus, vt per eoſ-
dem, & per Abb. *notab. 1. &* Felin. *num.* 8.
& alij per text. *ibi. in cap. 2. de probat.* & per
relatos à Menoch. *d. conſ. 2. num.* 89. & Pe-
reg. *citato loco n.* 31. & per Alex. Trenta-
cinq. *d. reſol. 5. num.* 2 vbi ait procedere
quoad ſubditos, & ſubiectos, & non quoad
alios; & aduertit Balb. *tom. 1. commun. opin.
lib. 3. tit. 3. num. 6. pag.* 381. eos debere de
honeſtate cauſam alicui delegare, vel in
arbitros compromittere, aut ſe ſubmitte-
re aliquibus ſubditis, vt fecit Imperator Fe-
dericus, qui in cauſa contra Longobardos
ſe ſubmiſit arbitris, & inde facta eſt pax
Conſtantiæ.

In ead. gloſ. ibi, *Epiſcopus in cauſa ſua Ec- 7
cleſiæ*, &c Sequuntur Abb. *num. 9. &* 10.
Dec. 6. & omnes *hic*, vt per Felin. *num.* 7. &
alij per Capic. *deciſ.* 137 Surd. *conſ.* 50. Zerol.
*in praxi Epiſcop. p. 1. verb. Epiſcopus, verſ. 34.
pag.* 155. Mart. *in votis nouiſſ. deciſ. voto 57.
n.* 23. Alex. Trẽtacinq. *d. tit. de iudic. reſol. 5.
num.* 7. vbi declarat non habere locum in
his quæ ſunt de menſa prælati, quia tunc
cauſa propria videtur. Dubium tamen eſt,
an Epiſcopus in eiuſmodi cauſa ſuæ Eccle-
ſiæ, velut ſuſpectus recuſari valeat? Negant
Specul. & quidam alij *in præſenti*, ac non-
nulli citati per Capic. *d. deciſ. 137. num.* 1.
Affirmant verò Antoni. Abb. Deci. *d. n. 6. in
fine*, Felin. 7. & alij *hic*, quorum ſententia
communis eſt, vt per Felin. *d. num.* 7. & poſt
alios fatetur Deci. *num. 9. in cap. poſtremo, de
appellat. per tex. ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptum, obligatio, & ordo fraternæ cor-
rectionis vnde ſumatur.*

2 *Text. in præſenti agit de peccato certo, &
quòd corripiens certò ſciat eſſe commiſ-
ſum, & intelligitur de peccato ſecreto, &
de peccato quod adhuc in futurum pen-
det.*

3 *Iniuriatus & malo, aut damno aliquo af-
fectus, tenetur ſic peccantem contra ſe
corripere.*

4 *Correctionis fraternæ fundamentum
quod?*

5 *Infideles Ethnici an teneantur præcepto
fraternæ correctionis.*

6 *Correctio fraterna an locũ habeat in Præ-
latis, & ſuperioribus?*

7 *Verba imperatiui modi important præce-
ptum.*

8 *Correctionis fraternæ correctio comprehẽ-
dit bonos & malos.*

9 *Peccatores multi à iudicali correctione re-
pelluntur.*

10 *Correctionis fraternæ præceptum non ſo-
lùm fraternam correctionem abſolute, &
in ſe, verùm etiam ordinem in Euange-
lio preſcriptum reſpicit.*

11 *Correctionis fraternæ præceptum an lo-
cum habeat vbi illa profutura ſperatur?*

12 *Correctionis fraternæ præceptum & ordo
obliget pro loco, & tempore.*

13 Cor

13 *Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimento ſalutis, famæ,& bonorum.*

14 *Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis.*

15 *Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſsitate non licet ante ſecretam monitionem detegere,*

16 *Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet.*

17 *Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna?*

18 *Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio.*

19 *Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſi intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna.*

20 *Correctio fraterna vbi locum non habet, an denuntiatio ſit facienda Prælato?*

21 *Peccator quando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ.*

22 *Intellige vbi denuntians in foro Eccleſiæ probare poteſt quod denuntiat.*

23 *Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat idipſum?*

24 *Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt.*

25 *Denunciatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere.*

Cap. Nouit. XIII.

1 AD *num.* 3. In text. ibi, *ſi peccauerit*, &c. Verba hæc habentur *Matth.* 18. & referuntur *hîc*, & *in cap. ſi peccauerit* 2. *q.* 1. cum aliis paſſim, notantur à DD. ad præceptum, & obligationem, & ordinem fraternæ correctionis, vt per omnes *hîc*, & Quintin. *in repet. à numer.* 24. Nau. *notab.* 4. Archid. & alios *in d. c. ſi peccauerit*, S. Thom. & Theolog. *in* 4. *diſt.* 19. idem S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *à princ.* latè Fr. Bernardin. de Areualo *in tract. de correctione fraterna*, Ianſen. *in concord. cap.* 72. Sot. *de ratione regendi memb.* 2. *ex q.* 2. Fr. Ludou. Lop. *in inſtr. conſcient. part.* 1. *cap.* 69. Lexicon. Theolog. *verb. corrigere.* nouiſſimè Trulleoch *in precept. Decalogi lib.* 1. *cap.* 5. *dub.* 13. *cum ſeqq.*

2 In text. ibi, *peccauerit*, &c. Intellige primò textum agere de peccato certo, & quòd corripiens certò ſciat eſſe cõmiſſum ſecundùm mentem omnium in hac materia, Sot. *d. memb.* 2. *q.* 3. *concl.* 1. *&* 4. Nau. *d. not.* 4. *num.* 12. Aſtenſ. Gabr. & alij, quos ſequitur dicens communem Fr. Bernardio. *de correct. fraterna concl.* 5. *verſ. primo, cum ſeqq.* aduertens Chriſtum Dominum non dixiſſe, ſi peccauit, vel ſi peccaturus eſt, quæ verba dubium & incertum quid continere videbantur; ſed *ſi peccauerit*, id eſt, ſi peccatum commiſerit, quaſi iam certum ſit, conſonat *d. cap. ſi peccauerit*, ibi, *tu ſcis quia peccauit*, *cap. ſed illud* 45. *diſtinct.* ibi, *vt ſi viderint peccantem.* Intellige deinde textum agere de peccato ſecreto, vt colligitur ex eius littera ibi, *ſi peccauerit in te*, vt explicat Auguſt. *in d. cap. ſi peccauerit*, ibi, *ſecretum fuit*, & ibi, *ſolus noſti*; in publico enim peccato non habet locum huiuſmodi fraterna correctio, iuxta ordinem Euangelicum, *inter te, & ipſum ſolum*; quia ſic peccans publicè coram omnibus arguendus eſt, & denuntiandus Eccleſiæ, iuxta illud Pauli 1. *ad Timoth.* 5. *peccantem coram omnibus argue. cap. prohibentur* 2. *q.* 1. *cap.* 1. *de Pœnit. & remiſſ.* reſoluit S. Thom. *d. quæſt.* 33. *art.* 7. receptiùs ex Nau. *in man. cap.* 24. *numer.* 14. Sot. *dict. memb.* 2. *quæſt.* 4. *à princ.* Ianſen. *d. cap.* 71. *col.* 6. Bernardio. dicens communem, *d. concl.* 5. *verſ. primus igitur caſus.* Intellige etiam textum agere de peccato quod adhuc in futurum pendet, & quodammodo manet per complacentiam, ſeu impœnitentiam; nam ſi quoad hæc omnino fuerit præteritum, ceſſat fraternæ correctionis præceptum, imò & plerumque conſilium, vt efficaciter probat Sot. *d. quæſt.* 2. *concl.* 2. & conſtat ex verbis, quæ habentur apud *Luc.* 17. ibi, *ſi peccauerit in te frater, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte*, &c. Et ſuadetur, quia in peccato omnino præterito ceſſat finis correctionis, ſcilicet lucrum fratris qui iam emendatus, & ita in lucro eſt, &, vt loquit Sot. plerumque vtile non eſt ſanati iam vulneris, cicatricem refricare. Denique intellige de peccato mort. Sed an veniale poſſit eſſe materia correctionis, variant Doctores; nam Azori. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 14. *q.* 4. Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 4. *c.* 15. *num.* 333 Bonacin. *tom.* 2 *diſp.* 3. *quæſt.* 4 *num.* 3. *puncto* 7. *num.* 4. exiſtimant nullum dari præceptum, per ſe loquendo, de correctione venialium; nam correctio ſupponit fratrem perditum, vt per eam lucretur, venialia autem non perdunt vitam animæ. At Sot. *de ſecreto memb.* 2. *q.* 2. Ledeſm. *tract.* 24. *de miſericord. cap.* 4. *concl.* 4. *dub.* 2. Caſtr.

Palao

Palan *in opere mor. tract. 6. de charit. diſp. 3. puncti 4 n. 3.* & Filliuc. *in quæſt. moral. tract. 28. q. 4 n. 118.* opinâtur teneri nos ſub peccato veniali corripere venialia, quę frequēter committuntur, quælibet opinio probabilis.

3 In tex. ibi, *In te.* Id eſt, cōtra te: & ita is, qui ab alio affectus eſt inioria, malo, vel damno aliquo, iuxta veritatē Euangelicā corripere tenetur ſic peccantē contra ſe, vt explicant D. Chryſ. Auguſt. Hieron. & alij SS. Patres, vt per Ianſen *d. c. 72.* & DD. cōmuniter *in Matth. 18.* vbi vtraque gloſſa, & multi alij, quos ſigillatim referr, & ſequitur Bernard. *d. tract. concl. 2.* Simanch. *de Cathol. inſtitut. c. 19. n. 13.* & omnes antiqui, & SS Patres, vt ex Abul *in d. c. 18. Matth. q. 84.* refert Bern. *vbi proximè, verſ. intellexit hoc,* ſecundùm quos præceptū correctionis fraternæ iuxta verba, & ordinē Euāgelij tantummodo locum habet in peccato commiſſo directè contra ipſum, qui corrigit, nō verò in aliis, quæ non ſic contra illum, ſed contra Deum committuntur. Cōtrarium verò, imò quòd verba illa *in te,* nō intelligantur, id eſt, contra te, nec reſtringantur ad peccatum directè, & principaliter cōmiſſum in offenſionē, iniuriam, vel damnum corripientis, ſed intelligantur *in te,* id eſt, coram te, ſeu te ſciente, & cognoſcente, & ita generaliter comprehendant quodcunque peccatum in Deum directè, & principaliter admiſſum, probant gloſ. *verb. peccat,* & paſſim DD. *hîc,* vt per Abb *n. 3* & alios DD. *in d. c. ſi peccauerit.* & S. Th. & Theologi *in 4. d. ſt. 19.* teſtatur communem ſententiam Bern *d. concl. 2. in princ. & in verſ. vt autem,* Sot. *d. q. 2. verſ. ſed cōtra, & q 4. cōl. 3.* Nauar. & Ianſen *vbi ſup.* & alij ex nouioribus Pro quibus expenditur *d. c. ſi peccauerit,* ibi, *quod eſt, in te peccauit, tu ſcis quia peccauit,* &c & text. *in c. ſed illud*

4 *45. diſt.* ibi, *ſi viderint peccantem,* &c. Deinde quia fundamentum fraternæ correctionis, & finis per eam prætēſus, ſcilicet lucrari & emendari fratrem peccantem generaliter, & indiſtinctè locum habet in quouis peccato, ſiue contra me, ſiue coram me, ſeu me ſciente, in Deum directè cōmittatur, quia præceptum naturale, quo fratri indigenti per ſpiritualem correctionis eleemoſynam ſic ſubuenire cogimur, non minus in vno quàm in alio peccato procedit, nec quoad effectum correctionis proponitur lex aliqua, aut ratio diſtinguens, aut euincens differentiam inter vnum & aliud.

5 In text. ibi, *frater tuus,* ſub his verbis contineri videntur omnes & ſoli Fideles, qui ſunt & vocantur inter ſe fratres, eundem patrem habentes, Deum ſcilicet, quem colunt, & eandem matrem, id eſt, Sanctam Eccleſiam, in qua per Baptiſmum renati ſunt, iuxta *cap. ad menſam, in princ. 11. quæſt. 3.* & ita excluduntur Ethnici, & infideles, qui eo modo fratres non exiſtunt, prout interpretantur prædicta verba apud Matth. D. Auguſt. Theophyl. & alij, quos refert & ſequitur Caſtro *de iuſta hæret. punit. lib. 2. capit. 25. pag. antepen.* Abulen. *in Matth. 18. q. 91.* Ianſen. *in concordant. cap. 72. in princ.* & communis expoſitio ex Abb. *numer. 3.* Deci. 2. & alij *hîc*; pro qua expenditur locus Pauli 1. *ad Corinth.* 5. ibi, *Si is, qui frater nominatur, inter vos,* &c. refertur *in d. cap. ad menſam,* iunctis verbis ſeqq. ibi, *quid enim mihi de his, qui foris ſunt, cap. gaudemus, de diuort.* Contrariam tamen ſententiam, imò quòd verba hæc comprehendant etiam infideles, probant Abb. *d. num. 3.* Nauar. *in man. cap. 24. num. 12.* Sot *de ratione tegendi, memb. 2 quæſt. 3. concl. 2.* & multi alij ſecundùm Fr. Bernard. *de correct. fraterna concl. 5.* Valent. *p. 3. diſp. 3. quæſt. 10.* Caſtr. Palao *tract. 6. de charit. puncto 7. n 1.* Sanch. *in conſil. moralib. p. 2. lib. 6. cap. 2. dub. 9. num. 3.* Trullench. *in præcepta Decalogi lib. 1. cap. 5. dub. 15. num. 1.* quia correctio eſt opus charitatis, quæ obligat omnes, tum etiam, quia huiuſmodi fraternæ correctionis præceptum naturale eſt, & omnes tam Fideles, quàm infideles complectitur; ſiquidem omnes in caſu neceſſitatis tenentur ad opera charitatis, & eleemoſynæ, præſertim ſpiritualis, quæ in omnes exerceri debet, iuxta illud Eccleſiaſt. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Tum etiam, quia infideles quoad nos, & omnes quotquot ſunt, mortales dicuntur inuicem fratres, & proximi, ratione creationis, & eiuſdem naturæ mortales, iuxta illud *Matth. 23. vnus eſt magiſter veſter, omnes autem vos fratres.* & deducitur ex parabola Samaritanæ *Luc. 10.* docet gloſſ. *verb. participes,* per text. *ibi in cap. charitas el 2. de Pœnit. diſt. 2.* recepta illic & alibi, vt per Mench. *de ſucceſſion. reſolut. §. 2. numero 38.* & Sot. *vbi ſuprà.* Quare dici poteſt ex mente Caſtri, & Nauarri *vbi ſuprà,* & aliorum priorem ſententiam procedere quoad correctionem fraternam, prout eſt in Euangelio, & iuxta ordinem & formam illic præſcriptam ad denunciationem monitionem, & cenſuram Eccleſiæ, hæc enim omnia tantummodo locum habent inter Fideles, qui ſunt intra Eccleſiā, & verè fratres, & ſic explicari debent verba generalia *cap. cùm ex iniuncto, ad fin.* de

d. haret. ibi, *quiſquis tenetur efficere.* Poſterior verò ſententia admittẽda eſt, & rectè defẽditur in fraterna correctione abſolutè, & in ſe conſiderata prout eſt iuris naturalis abſque eiuſmodi ordine, & proceſſu Euãgelij: nã hæc inter omnes, & in omnes, & à Fidelibus in infideles, & è conuerſo procedit.

6 Sub his etiam verbis *frater tuus*, cõtinentur non tantùm priuati, vel ſubditi inter ſe, verùm etiam Prælati & ſuperiores quoad ſubditos, ſeu inferiores, & è conuerſo, quia adhuc in his locum habet huiuſmodi fraterna correctio, imò in his multo magis; quò ij ſcilicet ſuperiores multo magis & arctius tenentur etiam ex charitate ſubditos corrigere, & è conuerſo ſubdit ſuperiores ſuos, quibus magis debent, & adſtringuntur ad eleemoſynæ opera in eoſdem exercenda, & ita docet S. Th. 2. 2. *q.* 33. *ar.* 3. poſt S. Aug. Arch. & alij *in d. c. ſi peccauerit*, Abb. *n.* 38. Deci. 20. *cũ ſeq. & cæteri hîc*, Silueſt. *in ſum. verb. correctio* 3. *verſ.* 3. Nau. *vbi ſup.* Bernard. *d. tr. concl.* 1. *verſ.* 2. ſequitur, & efficaciter Sot. *vbi ſuprà concl.* 3. *& concl.* 5. & nouiſſimè Trull. *d. c.* 5. *dub.* 15. *n.* 3. vbi aduertit Prælatos corripiendos eſſe à ſubditis cũ reuerentia, non obiurgando, ſed humiliter negando, & ſatis deducitur ex *c. corripiãtur, in princ.* 24. *q.* 3. & ex *c. ſequuti* 2. *q.* 7. & ex *c. duo* 23. *q.* 4. & ex *c. cùm ex iniuncto ad fin. de haret.* & tandem ex hoc tex. in quo Anglus vaſallus Gallum dominum, & ſuperiorẽ ratione feudi iuxta Euangelium corripuit. Quamuis inter Prælatum, vel ſuperiorẽ, & alios quoad hoc diſtinguant nõnulli; vt per *gloſ.* 1. *verſ. ſed M.* dicit *in d. c. ſi peccauerit*, quorum ſententia procedit quoad correctionẽ prælatiuam, ſeu iudicialẽ, non verò quoad fraternam, de qua hic, & illic agitur.

7 In tex. ibi, *Vade, & corripe eum*, &c. Verba hæc imperatiui modi dum ex materia ſubiecta, aut aliunde contrarium nõ colligitur, important præceptum, *Clem. Exiui, verſ. itẽ quia, & verſ. nos itaque, de verbor. ſignif.* ac ſubinde neceſſitatẽ *c. vlt. verſ. quod præcipitur* 14. *q.* 1. vt fatetur Abb. *à n.* 34. & DD. cõmuniter *hîc, & in d. c. ſi peccauerit*, & plures alij citati ſuprà, & apertè probat tex. *in d. c. cùm ex iniũcto, ad fin* ibi, *quiſquis tenetur*; Nec cõtrarium voluit Innoc. *hîc n.* 1. vt bene aduertunt Nau. *in repet. huius text. notab.* 4 & Sot. *de ratione tegendi memb.* 2. *q.* 1. *concl.* 1. quicquid illi imponant Abb *d. n.* 34. & Bernard. *de correct. fraterna cõcl.* 5. *cõtrou.* 1. *verſ. prima.*

8 Quod quidem præceptum comprehendit non tantùm bonos, verùm etiam malos & peccatores ſicut etiam his dicitur, *vade, & corripe*; & ſic imponitur neceſſitas corripiendi, vt intendit S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 5. Nau. *d. c.* 24. *n.* 12. Sot. *vbi ſuprà q.* 3. *concl.* 6. Archid & DD. *in d. c. ſi peccauerit*, vbi *gloſ.* 1. *verſ. item dubitatur*, communis ex Abb. *hîc à n.* 39. Quorum ſententia ſuaderi poteſt tum ex his verbis Domini generalibus, & ex *c. prodeſt* 23. *q.* 5. *cũ* aliis citatis à *gloſ. prædicta*; tum etiam, quia præceptum charitatis obligat omnes, qui illud implere poſſunt, & ſic etiam peccatores, ne aliter ij ex ſuo peccato, & malitia conſequantur commodum, dum ſe à naturali & diuino correctionis præcepto eximunt, & per contrarium vitius, & bonitas noceat bonis, qui præcepto eiuſmodi adſtringuntur, quia tales ſunt cõtra reg. *c. intelleximus, in fine, ſup. hoc tit. & l. itaque fullo. ff. de furt.* cum vulgaribus. Vnde licèt à iudiciali correctione multi peccatores repellantur, vt *in c.* 1. *& ſeqq.* 3. *q.* 4. cum aliis, de quibus per gloſ. prædictam, *& gloſſ.* 9 *vlt. hic*, quam ſic intellige, ad fraternam tamen quatenus talis, admittuntur omnes, quamuis aliquando ratione peccati maioris, vel notorij, in quo ſunt, ſeu ſcandali, ac ſuperbiæ ex talium correctione inſurgẽtis emendatio non ſequatur, & correctio non ſperetur, imò impediatur, vel remittatur, aut denique minus vtilis fiat peccãtis correctio, & ita procedunt nonnulla argumẽta quæ adducunt S. Thom. Archid. & Abb. *n.* 41. & Sot. *citatis locis*, & poſt alios Fr. Bernardin. *d. concl.* 5. *conſid.* 3. Silueſt. *vbi ſuprà n. vlt.* & Deci. *n.* 22. *hic* Interim tamen poteſt nonnunquam attentis circunſtantiis haberi ſpes correctionis, etiamſi peccator ſit qui corripiat, in qua ſpecie præceptum obligat, & iuxta hæc intelligendæ ſunt *gloſ. citata*, & *gloſ.* 1. *in fine, in cap. in omni* 4. *de teſtib.*

Idem quoque præceptum non tantùm 10 reſpicit ipſam fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verùm etiam ordinem in Euangelio præſcriptum, & hic relatum per verba imperatiui modi, vt ſatis conſtat ex contextu, & verbis Domini, quibus non tantùm præcipitur, vt quis fratrem peccãtem corripiat, ſed etiam vt corripiat inter ſe & illum ſolum, &c. iuxta ordinem ſequentem, per quem naturale præceptum correctionis vtiliùs & commodiùs impleri debet, idque ſatis intendit *d. c. cùm ex iniuncto*, ibi tenetur efficere ſecundùm Euangelicam regulam, obſeruant S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *&* 8. Sotu *d. loco q.* 2. *concl.* 2. *verſ. reſpondetur*, Silueſt. *in ſum. verb correctio num.* 4. Nau. *in man. c.* 24. *n.* 14. *in princ. & verſ.* 6. & paſſim alij in materia correctionis, licèt cõtradicat Fr. Bernard. *d. tract. concl.* 3. *&* 4.

Intelligo ſemper huiuſmodi præceptum 11 locum habere vbi correctio pro futura ſperatur,

ratur,& probabilis adeſt ſpes emendationis,vel ſaltim res eſt dubia;ſi verò ex correctione probabiliter timetur obduratio peccatoris,qui attentis omnibus circunſtãtiis deterior futurus videtur,nõ tantùm nõ obligat ex præcepto,imò ex eodẽ omittẽda eſt correctio,iuxta illud Prou. vlt. *Noli arguere deriſorẽ ne oderit te*, iunctis verbis præcedentibus,vbi gloſ.quemadmodũ non obligat & abſq; peccato omittitur,vbi licèt nullus ſit timor deteriorationis,probabiliter tamen nulla etiam ſub dubio exiſtit ſpes emendationis,vt probant S.Th.*vbi ſup.art* 2. Sot.*d.loco q.* 2. *x concl.*4. Nau. *d. c.* 24. *n.*12. Arch. & alij *in d c ſi peccauerit*,Aretin.Felin. *n.*3.& alij *hîc* ,Palau *de charitate,tr.*6. *d.ſp.*3. *punct.*5.*n.*1.Trull.*in præcepta Decalo. lib.* 1.*c.*5. *dub.*14.*n* 6. communis ex Bernardino *vbi ſup.cõcl.*5.Mart.Ledeſm.*quarti q.*18.*ar.*1.*fol.* 228 *col.* 2.Cou *ſponſalib p.*2.*c.*6. §. 9.*n.*8 & paſſim alis , qui inter cæteras conditiones ad huiuſmodi correctionẽ neceſſarias,præcipuè requirunt quòd ſubſit ſpes emendationis,& meritò,quia , vt conſtat ex verbis Euangelij relatis in hoc tex. ibi , *lucratus es fratrẽ tuũ*,finis fraternæ correctionis nõ eſt alius quàm lucrũ,& emendatio peccantis, in quem finem niſi correctio velut mediũ ordinetur,aliquando vana,& otioſa , nonnunquam mala erit,& pernicioſa,ac ſi fiat cum probabili periculo & timore deteriorationis.Et addit Suar.*de charitate diſp.*8.*ſect.* 3.*n.*4.non requiri neceſſariò fructũ ex correctione ſtatim ſperari , ſed ſufficere ſi de curſu temporis ſperetur,refert, & ſequitur Trull.*d.dub.*14.*n.*6 *propè fin.*vbi etiã ait non requiri quòd ſpes emẽdæ ſit certa,ſed ſufficere probabile eſſe correctionẽ profuturã, & non ob futuram. Quamuis contrarium, imò quòd non exiſtẽte ſpe emendationis, imò etiã cum timore deteriorationis correctio neceſſariò fieri debeat,probet Abb.*n.* 35.quẽ magis ſequitur Deci.*n.*17.*in præſẽti*, & ſatis Bern. *vbi proximè*,niſi eorũ ſententiã intelligamus de correctione prælatiua, ſeu iudiciali,quæ nõ ad ſolius peccãtis, ſed in aliorũ,vel cõmune bonum ordinatur,ac ſubinde omitti non debet,quamuis ille nõ emendetur , vel etiamſi deterior fiat,ex S. Th.*vbi ſup* & communi,non tamen procedit in correctione fraterna,quæ ex charitate in ſolius peccatoris, qui corripitur,vtilitatẽ emanat,& dirigitur Nec obſtant fundamenta Abb ex verbis D Pauli, relatis *in c.ſed illud* 95 *diſt.*ibi,*vt cæteri metum habeãt*, &c.& ex *c eſt iniuſta* 23. *q* 4. *ad fin.*ibi,*cùm enim indulget indigne*,&c.cum aliis , quibus probatur corripiendũ & puniendum eſſe peccatorẽ in bonũ aliorum,& vt cæteris ſit exẽplum,nec attenditur,an ipſe nõ melior, ſeu potiùs deterior efficiatur,quia vltra Aretin.& Felin *d.n.*3.*hîc*,reſpõdetur argumentum concludere in correctione prælatiua, ſeu iudiciali,non verò in hac fraterna,quæ in ſolius peccantis lucrum,& emendationẽ ordinatur,iuxta S.Thom.& præcitatos.

Intelligo etiam præceptũ eiuſmodi,& cor- 12
rectionis ordinẽ tantummodo obligare vbi pro loco,& tẽpore,cõmodè, & opportunè impleri poteſt, iuxta naturam præcepti affirmatiui,& fatentur omnes præcitati.Hæc autem cõmoditas & opportunitas nõ tantum attenditur ex parte perſonæ corripientis,ita vt non ſit alius,qui magis teneatur,& ſi velit,commodiùs poſſit corripere,verùm etiam ex parte loci & temporis,quia non in omni etiam ſuppoſito præcepto & obligatione corripiendi,tenetur quis corripere,vt ſatis colligitur ex Innoc.*n.*4.& aliis *hîc*,Arch. & communi *in d.c.ſi peccauerit*,Nau.*d.c.*24. *n.*12.& poſt S.Aug.Sot.*d q* 2 *verſ.tertia, & poſtrema*;latè Trull.& ab eo citati *d.dub.*14. *n.*8.& 9. An verò priuatus quilibet tenea- 13
tur cũ detrimento ſalutis,famæ,aut bonorũ notabili corripere fratrem peccantem,ita vt propter eiuſmodi damnum, aut detrimentum non valeat excuſari,ex ſententiam S. Aug.& D.Thomæ illum ſequentis *d. q.*33. *art.*3.*ad* 2. Affirmant Gabr.& Adrian. relati per Sot.*vbi ſup.verſ p.o quorum*,& Bernard. *d.tr.cõcl.*5 *cõtr.*6.*& cõcl.vlt.verſ.eſt itaque,pag.* 171.& ſatis Archid.& Anton. vt per Abb. *hîc n.*35.Sed niſi corripiendus in extrema correctionis neceſſitate proponatur , probabilior videtur oppoſita ſententia , quam multis fundamẽtis probat Sot.*vbi ſup.*Nau. *d.n.*12.*& in c.inter verba n.* 632.ex mente Innoc.*d.n.*4.& aliorum , quos refert & ſequitur Trull. *d dub.* 14.*n* 11.vbi *n.*10.ſubdit Prælatum etiam extra extremã neceſſitatẽ teneri cũ periculo mortis corripere peccatũ ſubditorũ quàndo eſt ſpes emendationis.

Denique intelligo correctionem huiuſ- 14
modi,& eius ordinem procedere, & obligare in peccatis occultis , quæ directè in malum peccantis,& in priuatam perniciem vergunt , cuiuſmodi eſt ſimplex aliquod furtum , adulterium,periurium,homicidiũ cum ſimilibus;in quibus ad conſeruandam famam, & honorem peccantis fieri debet correctio ſecreta,& iuxta ordinem in Euãgelio præſcriptum. At verò in peccatis,quæ directè vergunt in publicam perniciem,cuiuſmodi eſt crimen hæreſis,perditionis,læſæ maieſtatis,compilatio ærarij publici,cum aliis , quæ pro obiecto habent bonum publicum,quod directè offendunt,& genere ſuo contagionem continent, & in quibus maximum eſt in mora periculum , non habet locum talis correptio , nec ordo prædictus,

prædictus,ſed ſtatim fieri debet denunciatio,quæ ſequitur,ibi,*dic Eccleſiæ*, vt intendit S. Thom. *vbi ſuprà art.* 7. & poſt Archid. Abb.*hic n.* 44. & ex communi poſt multos Simanch *de cath.inſt.c.*59.*n.*10.*& c* 42.*n.*51. Sot.*vbi ſup.q.*4.*concl.*2.*verſ.ſed mouentur*, *cũ ſeqq.* Nau.*d.c* 24 *n.*14.*& in d.c.inter verba n.* 619.Roj.*in ſingul. Fides verbo accuſare*, *n.*21. Can.*de locis Theol.lib.*12.*c.*9.*ad fin* & paſſim alij,& ita ſeruatur in crimine hæreſis, vt per Simanch.*d n.*10.*& d.num.*12.

15 In tex.ibi,*Inter te,& ipſum ſolũ*,&c.Vt ſic, quoad fieri poteſt,cõſeruetur fama,ſeu honur,& enitetur rubor,ſeu pudor,& verecũdia fratris peccãtis cum minimo eiuſdẽ detrimento fiat correctio ſecundùm omnes *hic*. Sic ſanè ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante eiuſmodi ſecretã monitionẽ, occultum fratris crimẽ alij quãtumuis prudenti,& illius amiciſſimo detegere,quamuis ei,qui perſonaliter per ſe corripere nequit, vel cuius monitio nõ creditur profutura,liceat ipſum alteri probo, & profuturo vt corripiat cautè,& ſecretè inſinuare,ex Sot. *d.memb.*2 *q.*4.*concl.*3.*dub.*3.Ianſ.*in concord. c.* 72.*col.*10.Sic etiã licèt alter ſciat peccatum illud quod ego ſcio, adhuc prima monitio, ſeu correctio fieri debet inter me & ſolum peccantẽ,non verò corã illo ſciente, vt ſatis docet Auguſt.*in d.c.ſi peccauerit*, *verſ.ſed fortè,quod ſcis & ego ſcio,non tamen coram te corripio,quia ſanare volo.non accuſare*, obſeruãt Sot.*vbi ſup.dub.*2.& poſt Adrian. Nau. *in d c.inter verba num.*573.

16 In tex.ibi,*Si te audierit lucratus eris*,&c.Vbi ergo in hac prima correctione corripiens aſſequitur finẽ prætenſum,ſcilicet emendationẽ,& lucrum fratris,ſtatim ſiſtere debet quoad omnia,quæ ſequuntur,in quibus vlteriùs procedendum non eſt,ſecundù mẽtem omnium *hic*,Sot *d. q.*4. *concl.*4.contra Richard.ab eo citatum, qui adhuc vlteriús procedẽdum eſſe exiſtimat ad denũciationẽ Prælato faciendam,quæ ſententia ex eodẽ Sot. procedere poteſt vbi adhuc correptus non eſt omnino emendatus,ſed manet in periculo vero ſimili,relapſus,& ita cõtra Rich.poſt Adrian & Sot.aduertit Nau *in d. c.inter verba n.*633 *& in man.c.*24.*n.*14.*in fine*,& poſt Caſtr.Palao *de charit.tract.*6.*diſp.* 3.*punct.*12.*n.*2.*&* 4.Trull.*d c.*5.*dub* 14.*n.*15.

17 In tex.ibi,*adhibe tecum vnum,vel duos*, &c. Quamuis Sot *d memb.*2.*q.*4.*concl.*5.*verſ.ſed notandum*,quem defendi poſſe tradit Nau.*in d.c.inter verba n.*575. intelligat hæc verba, diſtinctis vicibus,itaut non ſtatim duo, ſed prima vice vnus tantummodo,& poſtea in ſecunda duo adhibeãtur,vbi corripiẽs cum vno teſte non profuit:nihilominus contrarium,imò quòd ſtatim poſtquã inter me,& ipſum ſolum correctus nõ audiuit, poſſum ego vel vnum, vel duos eadẽ vice mecum adhibere,tenẽt Abb.*n.*3 *&* 57.*hic*, & alij *in d.c ſi peccauerit*,fatetur cõmunem idẽ Abb. *d.n.*2.obſeruat Abul.*in Matth.c.*18 *q* 72. quẽ nõ reprobat Nau.*vbi ſup.*& probatur ex tex. *in c.quemadmodũ* 25.*§.vlt.verſ. cum ſcriptura, de iureiur* ibi,*ſecundùm regulam Euangelij ſi primo & ſecũdo correcta*,&c.& ex tex.(quem Alc.*hic n.*12.*verſ.tertio* in oppoſitum allegat) *in c.*2.*de purg.canon* ibi,*primò ſeorſum ab Epiſcopo,deinde ſub duobus,vel tribus*,&c. Adhibentur in hac ſpecie vnus,vel duo teſtes,tribus de cauſis,vel ad tres principales effectus,inprimis vt per eoſdem cõſtet peccatum eſſe id quod corripitur,ſi de eo forſan exiſtat dubium:deinde vt appareat corripientem iuxta regulã Euãgelicã feciſſe quod in ſe fuit,& ſic exiſtãt teſtes admonitionis, iuxta gloſ.*in d.c ſi peccauerit*,& tãdem,vt per eoſdem teſtes obſeruãtes peccãtem ipſum ſi iterùm redeat ad actum peccati, poſſit id negãs cõuinci poſtea,vt ex S. Hieronymo, Chryſoſtomo,& Aug.reſoluit S.Thõ.*d.a.*8. *ad* 1 Silueſt.*verb correctio q.*5 Sot.*d.q.*4.*cõcl.*5. *verſ.quapropter*, Nau dicens cõmunem *in d. c.inter verba n.*625.Vide *in addit.ad cap.in omni negotio,de teſtib.*

In tex.ibi,*quòd ſi non audierit*,&c. In Euangelio apud *Matth.*18.habetur, *quòd ſi non audieris eos*,& ideo iuxta frequentiorem, & vulgatam editionẽ legunt Patres & Ianſen, *in concordãt.c.*72. Quæ particula, *eos*,omiſſa hic à Põtifice ſatis ſignificat nõ ſolũ te,in quẽ frater peccauit.ſed & vnum, vel duos,quos tecũ in ſecũdo gradu adhibuiſti, tanquã inſimul tecũ loquentes ad correctionem proceſſuros,& monituros eſſe,quòd ſi eos peccans nõ audierit,dic Eccleſię Vnde iam colliges denũciationẽ Euangelicam,per quam peccator primò ſecretè,& deinde adhibitis teſtib⁹ correctus,ſed non correctus denuntiatur Eccleſię,nõ aliter locum habere, aut fieri poſſe,quàm ſi præcedat primò ſecreta, & deinde cũ vno,vel duobus teſtibus facta monitio, vt ex prædictis Euangelij verbis colligit,& ratione probat S.Th.2.2.*q* 33.*ar.* 7.*&* 8 Doctores cõmuniter *hic*, *& in d.c.ſi peccauerit*,vbi Archid.*à n.*10.Turrec.35.Alexandr.32 & alij,Sot.*d q* 4 *cõcl.*5 *&* 6 Nauar *in man.c.*24.*n.*14.Adrian.& omnes in materia correctionis,& efficaciter probat is text ibi *proceſſit ſecũdùm regulã Euangelicã*;& tandem, quia nullo modo profecit, dixit Eccleſiæ, *& cap. qualiter* 24.*ad fin.de accuſat.* ibi, *& denuntiationem*, *charitatiua monitio*, &c. quæ verba vtramque, ſcilicet ſecretam, & cum teſtibus factam monitionem comprehendunt. Bene tamen aduertunt Ianſen. *dict. loco*, Silueſtr. 18

verb.

verb. co rectio n.4. & alij *vbi ſuprà*, quòd li-
cèt Dominus in Euangelio iubeat teſtes
adhiberi poſtquam peccans ſecretam mo-
nitionem non audiuit, non tamen iubet
eos tunc, & ſtatim adhiberi, quaſi velit ex-
cludere alia media, quæ ſecundùm charita-
tem adhiberi, & prodeſſe poſſunt, & minus
nocent, vel infamant peccantem priuſ-
quam contra illum inducantur teſtes; inter
media cōputari poteſt remedium, de quo
Auguſtin agit apud S. Thom. *d. art. 8. arg.*
8. ſcilicet oſtendendi Præpoſito, vt ſi ab
illo tanquam patre peccans fuerit emen-
datus, non procedatur vlteriùs ad teſtium
inductionem; ſicut ergo qui ſemel ſecretò
corripuit, & non profecit, poteſt, & debet
arbitrio viri boni (ſi adhuc per ſe ſperat
prodeſſe) iterum, vel etiam tertiò ſolus ſe-
creto monere, ex D. Thom. *d. art. 8. ad* 1. &
poſt Auguſtin. quem citat Sot. *d. q. 4. concl.* 5.
ante verſ. quapropter, & poſt Archid. Abb.
hic n. 41. Syluest. *d. n* 4. ſic etiam poteſt an-
tequam teſtes adhibeat denuntiare Præla-
to tanquam patri, & ſingulari Perſonæ,
quæ prodeſſe poteſt, & non obeſſe, quini-
mò ſi per eum ſperat fratrem lucrari, pro
babiliter defendi poteſt non tantùm eſſe
conſilium, verùm etiam præceptum pro-
cedere, ſicut ſatis intendit Auguſt. *d. loco*,
dum inquit, ſed antequam aliis demonſtre-
tur priùs Præpoſito debet oſtendi, neque
particula, *debet*, neceſſitatem importarè vi-
detur, iuxta gloſ. *verb. debet*, paſſim receptā
in Clem. attendentes, de ſtatu monach. & ſic
videtur de mente S. Thomæ, & aliorū *vbi*
ſup. & tradit Bañes *d. p. 33. art. 8. dub. 2. ad.* 6.
19 His conſequens eſt quòd vbi Epiſcopus,
ſeu Prælatus verbo vel ſcripto per edicta
etiam generalia prout fieri conſueuit, in
monitoriis, viſitationibus, & aliis ſimilibus,
præcipiat denūtiari crimina aliqua, ſemper
eiuſmodi præcepta intelliguntur, ſcilicet
præcedente monitione, ſeu correctione
fraterna in illis caſibus in quibus eadem
locum habere, & permitti debet, itaut ali-
ter nec poſſint, nec debeant ſubditi denun-
tiare, imò etiamſi Prælatus cōtrariū intēdat,
& iubeat ſtatim abſque correctione denun-
tiari, quia præcipit contra Iuris naturalis &
Euāgelij ordinem, ſecurè parendū non eſt
illi, vt ſatis colligitur ex prædictis, quia, vt
habetur Actor. 5 obedire oportet Deo ma-
gis, quàm hominibus, *c. qui reſiſtit, poſt prin-*
cip. 11 *q.* 3. reſoluit in ſpecie S. Thom. *d. art.*
7. ad 5. & quodlib. 11. *art.* 13. quē ſequuntur
omnes *in 4. diſt.* 19. Sot. *d. q 4. in fine, & mēb.*
3. *q.* 1. Archid. Turrec. *n* 32. & alij *in d. cap. ſi*
peccauerit, Nau. *in d. c. inter verba n* 776. Gu-
tier. *canon. quæſt. cap.* 11. *à n.* 20. *& n.* 73. Bañes
vbi ſuprà col. 8. verſ. ad 7. ſecūdùm quos per
eiuſmodi monitoria, vel edicta quæcunque
ad emēdationē criminum, vel ad illorū cau-
telā propoſita non tenetur, nec poteſt quis
ea deferre, aut denuntiare, de quibus alter
iam correctus eſt, vel per fraternam corre-
ctionē corrigēdus ſperatur, & ita cautè Præ-
lati aliquādo in eiuſmodi monitoriis, & vi-
ſitationibus adiiciūt ne peccata occulta non
præmiſſa fraterna correctione denuntiētur,
vt notat Sot. *d. q. 4. concl. 3. in fine*, & quamuis
id non exprimant, ſic intelligunt, & intelli-
gere debent, præterquam in monitoriis, &
edictis S. Inquiſitionis contra hæreticos, in
quibus huiuſmodi fraterna correctio regu-
lariter locum non habet, & contra Fr. Ber-
nardinum aduertit Bañes *d. verſ. ad* 7. Dixi,
in illis caſibus, in quibus, &c. quia in aliis ſta-
tim & abſque fraterna correctione denun-
ciatio recta via fieri poteſt, & debet ſecun-
dùm præcitatos, & Nau. *vbi ſuprà.* 20
Cōſequens itē eſt quòd vbi fraterna cor-
rectio locum nō habet, vel vt quia nō ſubeſt
correctionis ſpes, vel corripiēs damnū ali-
quod notabile probabiliter timet, vel ali-
ter non proponitur commoditas ad corri-
piendum, & in caſibus ſimilibus de quibus
ſuprà, ſicut etiam in illis, in quibus fieri, aut
effectū habere nō poteſt, denūciatio faciē-
da Eccleſiæ, quà Eccleſia eſt, adhuc pote-
rit denuntiari Prælato qua pater, ſeu vir bo-
nus exiſtit, poteſt prodeſſe, & nō obeſſe, vt
is corripiat cum minimo quoad fieri poteſt
peccatoris detrimento, iuxta *d. c. hoc videtur*
22 *q.* 5. obſeruāt Palud. *d. diſt. 19. q. 4. col. 2. &*
alij *ibidem*, communis *in d. c. ſi. peccauerit*,
Adrian. *in reſp. ad tract. Albertini de ſecreto*,
Sot. *d. q. 4. concl. 3. dub. 3. & concl. 2. verſ nihilo-*
minus, Nau. *n.* 573. Gutier. *n.* 21. *citatis locis.*
In tex. ibi, *Dic Eccleſiæ*, &c. Apertè pro- 21
bat hic text. quòd ſi præmiſſa correctio-
ne fraterna in caſibus in quibus ea locum
habere, & præmitti debet, peccator non
audeat, neceſſariò & ex præcepto, vt de-
notat verbum imperatiuum, *dic*, tenetur
corripiens denuntiare Eccleſiæ, id eſt, Præ-
latis, & Præſidibus Eccleſiæ, quatenus tales
ſunt, vt ipſi poſt eiuſmodi denunciationem
vlteriùs in correctione procedāt. Intellige 22
vbi denuntians apud Eccleſiam & in eius
foro probare poteſt id ipſum, quod denun-
tiat; nā ſi probare nequeat, ceſſat hæc obli-
gatio, quia non ſolùm nō tenetur, imò nec
poteſt etiam poſt correctionem ſic occulta
peccata & peccatorem denuntiare, & ad
Eccleſiæ Prælatos deferre, vt intendit
tex. *in cap. plerumque, in princ.* 2. *q.* 7.
cap. 1. *cum ſeqq.* 6. *quæſt.* 2. vbi gloſ. &
DD. *cap.* 2. ibi, *niſi iudiciario ordine quis*

probare poſſit,de offic.Ordin.Clem 2.ibi., *quòd ſi taliter ea ſcinerint vt probare valcāt,de heret.*vbi Card.tradūt gloſ. *verb. feratur in Extrauag.* 1. *de ſent. excom. inter commun.* poſt alios Nau. *in cap.inter verba n.* 777. *& in man.cap.*17. *n.*134.*cum ſeq. & c* 25.*num.*33. Rip.*de peſte cap.vlt num.* 118. Anton.Gom. *var.tom.*3.*de del.ct.cap.*2.*n.*9.*verſ. aduertendum*, Albertin *de ſecreto à num.*175.& multi alij, vt per Henriq.*in ſum.lib.* 13.*de excommun.cap.*18.*num.* 3. *lit B* Gutier. *canon. lib.*1.*c.*11.*n.* 21.*cum ſeq.* generaliter reſol-
23 uentes eum, qui iubetur denuntiare, aut reuelare crimen aliquod, etiam per edicta, & litteras monitorias ſub excommunicatione, non aliter teneri quàm ſi apud Superiorem probare valeat id ipſum, quod denuntiare, vel reuelare iubetur, adeò vt ſi Superior præcipiat crimen denuntiari quantumcunque denuntians probare non poſſit, eiuſmodi præceptum & excommunicatio regulariter nullius ſunt momenti, quia continent in ſui tenore errorem intolerabilem, arg. *cap. per tuas* 40.*verſ. nos igitur, de ſent. excom.* obſeruant poſt Angel. Nauar. *in d. cap. inter verba, numer.* 778.Henriq.& Gutier.*num.* 22. *citatis locis.*

24 In text.ibi, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus*, &c.Igitur per eccleſiaſticam denunciationem procedit Eccleſia, ſeu per admonitionem: itaque ſi denuntiatus, & per Eccleſiam monitus audiat & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi po-
25 teſt, recurrit enim finis & effectus huiuſce denunciationis, quæ ad emendationem dirigitur: deinde ſi denuntiatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, non audiat, nec emendetur, poteſt Eccleſia contra illum ad pœnam procedere, vt intendunt verba hæc *ſi Eccleſiam non audierit*, &c.idem probat *hic tex. in verſ. tùm enim* ibi, *& ſi correctionem contempſerit per diſtrictionem Eccleſiaſticam coërcere*, obſeruāt Ioā, Andr. Hoſt. Abb. *num.* 46. & communis ex Alciat.*hic*, ſecundùm quos Rex Galliæ, de quo *in hoc text.* fuit excōmunicatus per viam denuntiationis, quia Eccleſiam non audiuit, idem probat Archid. *n.*14. Alexandrin.*n.*39.& Alij *in d.c.ſi peccauerit*, DD.cōmuniter *in Matth.c.*18.*& in.*4.*diſt.*19.Syluest.*verb.correctio n* 4.Sot.*de ratione tegendi, memb.*2.*q.*4 *concl.*9.Ianſen.*in concord.cap.*72.

SVMMARIVM.

1 *Factum, & ea, quæ in facto conſiſtunt, litigantes per ſe & nomine ſuo, non verò per Aduocatos proponi debent.*

2 *Verbum*, ſtatuimus, *denotat nouam conſtitutionem.*

3 *Litigantes ſi indiſcreti, vel rudes ſint, de licentia Iudicis per Aduocatos, vel per alios factum proponere debent.*

4 *Aduocatus, vel Procurator habens mandatum ſpeciale ad factum in iudicio proponendum, illud proponere poteſt.*

5 *Deciſio huius tex. attenta conſuetudine, & praxi non ſeruatur.*

Cap. Paſtoralis. XIV.

AD *n.*2 *in fine*.Ex hoc text.notant cōmuniter DD.quòd in iudiciis factum, 1
ſicut & ea, quæ in facto cōſiſtunt per principales perſonas, ideſt, ſuo nomine, & pro ſuo commodo litigantes, nō verò per Aduocatos proponi debent, Abb. & omnes *hic*. Bald & alij *in l.*2. *in princ. C de iureiur. propt. calum.* Hippol *ſing.* 450. Reuard *pro tribunali cap.*15.Briſſon.*ſelect ar.lib.*4 *cap.*10. Duaren *diſp.lib.*10.*cap.*48.Marian.Socin. *de testat.art.*2.*q.*15. Marant.*de ordine iudic.p.* 6. *actu* 4.*num.*15.*&* 16. Azeued.*l.*2 *tit.* 16.*lib.* 2 *Recop.*Camill.Borrel *in ſum deciſ p.*2.*tit.*1. *à num.*115. Anton Fab. *de errorib. pragm decad.*2.*errore* 10.Fachin *controuerſ.lib.* 10.*cap.* 2
83.Pichard *in manuduct.ad praxim p.*1.*præcepto* 7.*n.* 1. Idque nouè conſtituit is textus, vt patet *verb. ſtatuimus*, iuncta gloſ. *in cap. vt litigantes. de offic. Ordin. in* 6 aduertit in
ſpecie Deci.*hic n.*2.*verſ ſed tamen.* 3

Limita multis modis prædictam huius tex.concluſionem: & primò vbi principales perſonæ indiſcretæ ſunt, hoc eſt, rudes, vel admodum ſimplices, ſiquidem tales de licentia Iudicis per Aduocatos, vel alios factum proponere poſſunt, & debent, vt probat hic text *in verſ niſi*, iunctis quæ tradunt Abb.*notab.*2.*&* 3 Deci. *n.* Felin. *à n.*7.Hippol.*citato loco*, Menoch.*de arbitr.q* 80.*à num.* 46 *& caſu* 193.*&* 194 *à n.*78. ſic limitantes
gloſ.*in c.* 1.*de confeſſ. in* 6.*verſ.ad poſitiones*, 4
Limita ſecundò in Aduocato, vel Procuratore habente mandatū ſpeciale, & ſpecificū ad factū tale in iudicio proponendum, quia tunc perinde eſt ac ſi principalis perſona illud idē proponat, & ſatisfit tā rationi, quàm verbis huius text. qui agit tantùm de Aduocato, vel Procuratore generaliter, & quatenus talis eſt abſolutè, nō verò quatenus ſpeciale & ſpecificum, vel etiam in indiuiduo mandatum habuerit, ex his quæ poſt alios tradit Felin *hic n.*1.*verſ.amplia ad med.* iuuat text.*in cap. vlt. de procurat. lib.* 6. cum traditis per Cou.*de ſponſal.p.*2.*c* 4.*n.*7. *&* 8.Tiraq.*de iure maritis gloſ.*7.*n.*111.& alij per Roland.*conſ.*26 *n.*4.*&* 21.*lib.*2.

Limita

5 Limita tertiò attẽta cõſuetudine & praxi in qua non ſeruatur, vt poſt Ioan. Andr. fatentur Bellam. & alij *hic*, & frequẽter videmus. Notabis tamen quòd licèt praxis ſic habeat, adhuc tamen alter ex litigantibus tam ad proponendum factum, quàm ad reſpondendum articulis, vel ad alia ſimilia, iuſta de cauſa poteſt à Iudice petere vt aduerſarium principalem perſonam fortaſſe legaliorem, vel magis inſtructam cogat per ſe ipſam ad iudicium accedere, & ne illius Procuratorem admittat, iuxta *l. vlt. in fine*, vbi gloſ. *verb. iuſtiores, cum ſeq.* & DD. communiter *C. de procurat. l. ſi actor*, vbi Bart. & Marant. *in repet à num. 63. ff. illo tit.* & poſt alios Felin. *hic numero 2. verſ. amplia*, Afflict *deciſ.* 177.

SVMMARIVM.

1 *Actionis nomen agens in iudicio exprimere non debet.*

2 *Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſententia proferatur.*

3 *Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpecta.*

4 *Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronuntiat.*

5 *Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta.*

6 *Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt.*

7 L. is qui ſe obtulit 26. ff. de rei vend. & l. qui ſe mitti 48. ff. de petit. hæred. *intelliguntur.*

8 *Actionis confeſſoriæ, & negatoriæ effectus quis? remiſſiuè.*

9 *Actiones confeſſoriæ, & negatoriæ non tantùm pro ſeruitutibus, ſed etiam pro alijs iuribus incorporalibus competunt.*

Cap. Examinata. XV.

1 POſt *num.* 1. Quamuis in iudiciis non requiratur quòd agẽs exprimat actionem, vel nomen actionis, quam intentat, adeò vt quamuis actio inepta, & quæ non competit, expreſſa ſit, adhuc libellus, & petitio actoris ex vera facti narratione ſu-
2 ſtineatur, iuxta *cap. dilecti, ſup. hoc tit.* Si tamen agens proponat factum, quod concludit certam aliquam cauſam, & actionem competere, & poſtea in proceſſu nõ illam, ſed aliam probet, vſque adeò actio, & intentio incongrua eſt & inepta, vt etiã ex cauſa vera & probata, ex qua conſtat agentem ius habere, non poſſit pro eo ſententiam ferri, ſed reus à iudicij obſeruatione abſoluendus ſit, & ita probat. & procedit hic text. quem ſic intelligunt, Abb. & alij *hic*, tradunt latè Felin. *à num. 40. in cap. licet cauſam, de probat.* Bart. & plerique alij, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. ad fin. n.* 98. Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vendit. p 3. c. 3. à n.* 28. Valaſc. *de iure emphyt. par. 1. q. 6. à n.* 11. Menoch. *de arbit. q.* 31. Suar. de Paz *in pract. tom. 3. in initio num. 7. cum ſeqq.*

Limita textum, & prædicta omnia non 3
procedere in omnibus illis caſibus in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta, ſiquidem in his poteſt Iudex ſententiam ferre pro actore ex cauſa ab eodẽ probata, licèt alia in libello, ſeu petitione iuxta facti narrationem fuerint deducta, vt poſt Ioan. Andr. & plures reſoluunt Felin. *vbi ſuprà*, Hippol. *ſing.* 272. fatentur communem Valaſc. *d. q. 6. num.* 12. Menoch. *citato loco.* Et pari ratione non procedit is textus
& concluſio in Principe iudicante, quippe 4
qui ex cauſa probata, licèt in libello non deducta, ſententiam profert, & pro actore pronuntiat, vt poſt alios obſeruant Iaſ. *in l. vinum, num. 24. verſ. 2 ff. ſi certum pet.* Felin. *vbi ſuprà*, & alij citati à Pinel. *d. cap.*
3. num. 29. Valaſc. *d. loco*, Menoch. *d. q. 31.* 5
n. 6. ex eo, quia Princeps ſemper dicitur & cenſetur procedere & iudicare ſola facti veritate inſpecta. Sed vtraque limitatio non ſatis Iure probatur, & confundi videtur tum ex his, quæ contra illam notat Valaſc. *vbi ſuprà*, & ex eo maximè, quia omnes rationes, quibus nititur is text. cum ſimilibus, & concluſio ex eiſdem collecta vigent etiam, & æquè concludunt in omnibus illis caſibus, in quibus ſola facti veritate inſpecta proceditur, aut vbi Princeps iudex eſt, vt ſatis intendunt Valaſc. *citato loco*, & Pinel *d. num.* 29. aduertas per eiuſmodi rationes periclitari plures limitationes, de quibus per Felin. & alios *vbi ſuprà*: tum etiam, quia contra prædictos dum agunt de Principe, eſt text. clarus *in præſenti*, in quo ſummus Pont. iudex fuit, qui tamen non pronuntiauit pro actore ex cauſa probata, quia non ea, ſed alia deducta eſt, & reum abſoluit ab obſeruatione iudicij, vt text. ſubdit *ad fin.* conſonat reg. *in cap. cauſis, de re iudic.*

In text. ibi, *abſoluentes eoſdem milites ab* 6
eadem, &c. Scilicet inepta, & incongrua actione & intentione; cùm autem Pontifex in ſequenti verſ. reſeruet actori ius, ſi quod habet in negotio principali, planè oſtendit abſolutionem hanc non referri

ad illud, ſed ad inſtantiam, vel obſerua-
tiunem iudicij, vt intendunt, Abb. & DD.
hic, & in l. habebat, in princ. ff. de inſtitutoria,
& multi alij ex relatis à Felin. Pinel. Va-
laſco, & Menoch. *citatis locis*, tradit poſt
Bart. & alios Marant. *de ordine iudic. part. 5.*
num. 50. iuxta quem ſenſum ſententia hu-
iuſmodi per quam principalis cauſa non
dirimitur, interlocutoria eſt, & non diffi-
nitiua, *gloſſ. pen. in l. harum 7. ff ſi ſeruitus*
vindic. vbi Bart. & alij, communis ex Ma-
7 rant. *d. loco, & d. p. 6. num. 63.* Nec obſtat
quòd actor in propoſito intentauit rei vẽ-
dicationem ad reſtitutionem poſſeſſionis,
vt conſtat ex litiera ibi, *nec rei vendicationẽ*
intentare, nec ipſius reſtitutionem, &c. Mili-
tes verò rei non negarunt ſe poſſeſſores,
imò iudicium ſuſcipientes litem conteſta-
ti ſunt; ac ſubinde, quia ſe liti obtulerunt,
non abſolui, ſed condemnari debuerant,
quamuis non poſſederint, iuxta *l. is, qui ſe*
obtulit 26. ff. de rei vend. & l. qui ſe mitti
48 *ff. de petit. hared.* quia reſpondetur di-
ctas leges tantùm procedere vbi reus in-
terrogatus aſſeruit ſe poſſidere, quòd ſi
non interrogetur, nec aſſerat, ſed tacens
in ſe iudicium ſuſcipit, non dicitur ſe liti
offerre, & conſequenter niſi poſſideat, cõ-
demnandus non eſt, ſed ab obſeruatione,
& inſtantia iudicij abſoluendus: & ita con-
tingit in hoc text. in quo nec apparet.
nec præſumi debet milites interrogatos
reſpondiſſe ſe poſſeſſores. vt intelligunt
Abb. *num.* 11. & omnes *hic*, Bart. & alij in
d. l. is qui ſe, Felin. *num. 7. in cap pen. de except.*
communis, vt poſt alios fatetur Cou. *in cap.*
Reinaldus §. 3. *num.* 4 *de teſtam.* per text. vbi
gloſſ. in fine, Bart. & alij *in l. ſi à te 9. §. 1. ff. de*
except. rei iudic.

8 In *gloſſ* 2. ibi, *confeſſoria*, &c. De natura,
vi, & effectu actionis confeſſoriæ, & ne-
gatoriæ, quæ in ſeruitutibus locum habet,
& poſſidenti conceditur, vltra iura, quæ
gloſſa citat, vide Cou. *lib. 1. var. cap. 16. n.* 10.
Mayn. *lib. 1. actionum c. 12. cum ſeq.* Sarmien.
lib. 1. ſelectar. c. 2. à n. 4. Padil. *à n. 58. in l. 1. C.*
de ſeruitut. Suar. de Paz *in pract. tom. 3. cap.*
1. § 4. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. actio n.*
9 20. Quas actiones non tantùm pro ſerui-
tutibus, verùm etiam pro aliis iuribus in-
corporalibus competere, ac ſubinde pro
iurepatronatus, intendit gloſ. hæc *in fine*,
quam probant DD. *hic* & alibi, vt per
Roch. *de iurepatron. verb. ius q. 1. n. 6.* Lam-
bertin. & relatos à Padil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptores Templi pro Domibus ſuis age-*
re, & illas defendere poſſunt, non obſtante
quòd ſint Religioſi.
2 *Religioſus inferior vbi præficitur alicui ad-*
miniſtrationi ſub alio maiori Prælato, po-
teſt abſque iſtius licentia in iudicio liti-
gare ſuper iuribus ad eandem admini-
ſtrationem pertinentibus.
3 Text. in præſenti *declaratur.*
4 §. vlt. Inſtit. de except *intelligitur.*
5 *Irregularitas omnis an tollatur per profeſ-*
ſionem in Religione approbata?
6 Cap. 2. de apoſtat. & c. 1. de eo, qui or-
dinem furt. *intelliguntur.*

Cap. Cùm deputati. XVI.

POſt *num.* 1. Ad exornationem conclu- 1
ſionis ex hoc text. deſumptæ, quòd ſci-
licet Præceptores Templi pro Domibus
ſuis agere, & illas defendere poſſunt, non
obſtante quòd ſint Religioſi, vel quòd ig-
nota ſit eorum origo, adde Fr. Emman. *qq.*
Regular. tom. 1. q. 13. art. 5. Cardoſ. *in praxi*
Iudicum, verb. procurator num. 95. Sanch.
in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 3. c. 5. n. 9. Ca-
mil. Bortel. *in ſum. decis. p. 1. tit. 66. num.* 61.

In text. ibi, *eoſdem ab agendo, vel reſpon-* 2
dendo, &c. Cùm Præceptores, de quibus
in hoc textu, in domibus Templariorum,
id eſt, in monaſteriis, vt text. habet, *in princ.*
& ſub illorum Prælatis, & in ipſorum obe-
dientia exiſterent, iam ex hoc text. colligi
poteſt quòd vbi Religioſus inferior præfi-
citur alicui adminiſtrationi ſub alio maiori
Prælato, poteſt ille, etiam abſque iſtius li-
centia in iudicio litigare ſuper iuribus ad
eandem adminiſtrationem pertinenti-
bus, vt notant Innoc. Abb. *à num.* 7. Felin.
4. & alij *hic*, Doctores *per tex.* ibi, *in Clem. 1.*
de reſcript. & in cap. edoceri, eod. tit. tradunt
Nau. *in cap. non dicatis n.* 64. & alij diſputan-
tes, an eiuſmodi inferior ſuper his iuribus
maiori Prælato ſuper eiſdem litigare vo-
lenti, vel è conuerſo præferri debeat. Sed 3
ſi aduertas, is text. non probat prædictam
concluſionem, quia in quæſt. *hic* propoſi-
ta, ſolùm decidit Præceptores hos fore in
iudicio admittendos, non obſtantibus his,
quæ contra illos opponebantur, ſcilicet
quòd Religioſi non poterant litigare, &
inſuper quòd ignota erat illorum natio, vt
tex. habet, ibi, *tanquam licitum non ſit eis*, &c.
& ibi, *eorum ipſis generatio non eſt nota*, &c.
& ne hac occaſione repellantur, prouidet
is tex ibi, *occaſione eiuſmodi*, &c.

In

4 In gloſ.2.in princ.ibi, infamis non poteſt eſſe Procurator. Obſtat text. in §. vlt. Inſtit. de except. per quē vulgò diſtingui ſolet inter Ius Canonicum, de quo agit hæc gloſ. cum Iu-
1 ribus ab ea citatis, & inter Ius Ciuile, de quo in illo text. gloſſ. vlt. in cap. accedens, vbi DD. 50. diſt. gloſſ. vlt. in cap. Imperatorum, de Iuram. cal. vbi latè Abb. num. 9. referens alias diſtinctiones, idem Abb. hîc numer. 6. Tiraq. de nobilit. c. 30. num. 2. Cardoſ. in praxi Iudicum, verb. procurator n. 4.

5 In ead. gloſ. in fine ibi, Omnis tollitur irregularis. Vult gloſſa per profeſſionem in Religione approbata tolli & extingui omnem irregularitatem, id intendit gloſſ. vlt. ante fin. in cap. vlt. de filiis Presbyt. & in ſum. 56. diſt. probant Coſm. in pragm. ſanct. tit. de concubinar. §. quin etiam, verb. cohabitare, ad med. Sylueſt. verb. illegitimus num. vlt. Sot. qui excepta bigamia & homicidio hoc ipſum fatetur tam iure communi, quàm priuilegiis, in 4. dict. 25. q. 1. art. 3. col. 3. in
6 princ. Sed obſtat cap. 2. de apoſt. & cap. 1. vbi gloſſ. vlt. de eo qui ordinem furt. cum aliis, & nullibi iure Canonico habetur ea generalis traditio; & ideo verius & receptius eſt quòd licèt Religionis profeſſio ſit cauſa ob quam faciliùs in quauis irregularitate diſpenſari poſſit, & debeat, per eam tamen, tantùm tollitur (attento Iure communi, & ſemotis particularibus Religionum priuilegiis) irregularitas, quæ & quatenus Iure Canonico expreſſa, & ſublata reperitur, vt in d. cap. 1. de filiis Presb. gloſſ. vlt. in d. cap. 2. vbi Abb. numer. vlt. Cou. in Clem. ſi furioſus part. 1. §. 2. num. 6. in fine, Roderic. Suar. alleg. 25. n. 3. Henriq. in ſum. lib. 14. de irregul. cap 8. num. 10 lit. 2. & cap. 17. num. 2. lit. T. Rebuff. in praxi tit. de diſpenſ. ſuper defectu natal. num. 71. Laurent. de Peirinis tom. 2. de Prælatu quæſt. 2. cap. 5. num. 133. cum ſeqq. Caſtr Palao tom. 3. tract. 16 diſp 2. punct. 8. numer. 8 Machado en ſu perfecto Confeſſor tom. 2. lib. 5 p. 1. tract. 3. docum. 10. num. 14. Ego de iure eccleſ. vniuerſo lib. 1. cap. 42 num. 187. cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 Clericus ex defectu iuſtitiæ in eccleſiaſtico foro non poteſt trahi ad ſeculare iudicium.
2 Iuſtitia defectus in eccleſiaſtico Iudice ſufficit vt ad eccleſiaſticum competentem ſuperiorem recurratur.
3 Clericus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra ſe etiam conſentientem cognoſcere poſſit.
4 Auth. vt clerici, §. ſi verò, & cap. ſi quis cum clerico 11. q. 1. intelliguntur.
5 Text. in præſenti declaratur.
6 Cap. filiis, vel nepotibus 16. quæſt. 7. exponitur.

Cap. Qualiter, & quando. XVII.

POſt num. 3. In text. ibi, Ne pro defectu, &c. Per hunc text. explicatur regula 1
præſcripta in cap. 1. & 2. cum aliis 11. q. 1. & in cap. clerici, in princ. & in cap cùm non ab homine, ſub hoc tit. & in cap. 2. & in cap. ſi diligenti, de foro comp. vt procedat etiamſi Iudex eccleſiaſticus apud quem clericus conuenitur in cauſa criminali, vel ciuili, per negligentiam, vel malitiam deficiat in miniſtranda iuſtitia cōtra eiuſmodi clericum, quia adhuc pro defectu eiuſmodi non poteſt clericus trahi ad ſeculare iudicium, vt notant omnes hîc, gloſſ. ſum in fine 11. q. 1. Archid. Alexandrin. & alij in cap. ſi quis cum clerico, ead. q. 1. idem Archid. Bellam. & alij ſuper gloſſ. verb. Regis, in cap. filiis 16 q. 7. Roman. ſing. 418. Nau. in cap. cum contingat, de reſcript. remed. 1. verſ. decimo, cùm ſeqq. Et iuuat ratio, tum quia defectus iuſtitiæ in eccleſiaſtico iudice licèt ſufficiat vt ad eccleſiaſticum ſuperiorem competentem recurratur, iuxta tit. de ſuppl. neglig. Præl. cap. nullus 17. de iurepatr. cum aliis, nuſquam tamen tribuit iuriſdictionem ſeculari. qui nullatenus eſt ſuperior eccleſiaſtici, cap. ſolitæ, de maiorit. cap. vlt. in princip. de rebus Eccleſ. præſertim in hac materia, in qua omnino, & indiſtinctè prohibetur iudicare de crimine, aut de cauſa clerici rei conuenti, vt patet in hoc text. cum ſimilibus ſup. citatis. Tum etiam, quia ſi eccleſiaſti- 3
cus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra clericum etiam conſentientem cognoſcere poſſit, cap. ſignificaſti, in fine, de foro comp. vtique nec poterit per ſuum conſenſum tacitum, vel per factum aliquod, vtpote per delictum, vel negligentiam in non miniſtranda iuſtitia, ne id quod vna via iure prohibetur, temere, & ſine lege per aliam admittatur, contra reg. cùm quid, de regul. Iuris lib. 6. cum vulgaribus; & ita ex hoc text. iunctis eiuſmodi rationibus improbanda videtur ſententia d. gloſſ. verb. Regis, ibi, vel etiam cùm iudex eccleſiaſticus defeſſus eſt, &c. quam in effectu probant Hugo & Turrec ibi, & in caſu violentiæ defendit Nau. vbi ſuprà, poſt Guillelm. Benedict. quem citat, & ſatis intendit gloſſ. 2. in fine, in cap. Principes 23. q. 5. tradit Aufrer. de poteſt.

teſt ſeculari reg.1.n.11.& reg.2.n. 30. Gabr.
ad Roman.d loco verſ.tertio deficiente.
4 Nec pro gloſ. contra hunc text. & ſu-
pradicta facit text. *in Auth. vt clerici,verſ.ſi
verò*,ibi,*tunc licentiam eſſe, & ad ciuiles iudi-
ces*,&c.*& in d.cap. ſi quis cum clerico*, vbi in
defectum Epiſcopi contra clericum recur-
ritur ad Iudicem ſecularem; quia textus il-
li ſecundum *gloſſ.2.& vlt.* Archid. & alios
in d.cap.ſi quis, Anton.*num.*8.Abb.7. Imol.
4. & mentem omnium *hic*, procedunt ſe-
cundùm ius antiquiſſimum aote prædictos
Canones, *& d. cap. clerici ſuprà eodem*, in
quibus indiſtinctè, & generaliter clerici
tam in criminalibus, quàm in ciuilibus iu-
dicantur per ſolos eccleſiaſticos, nec vlla-
tenus poſſunt conueniri apud ſeculares
Iudices; & ita iam texius illi ſunt correcti
5 per iura noua. Qui intellectus ſuadetur,
quoniam texius *in præſenti*, dum docet pro
defectu iuſtitiæ clericos in criminibus ad
ſeculare iudicium trahi non poſſe, Ius no-
uum inducit, vt colligitur ex illo verbo *pro-
hibemus*, iuxta *cap. prohibemus*, vbi DD. *de
decim.* cum aliis, & intenduot Anton. &
Imola *hic*, ac ſubinde ſignificat pro
eiuſmodi defectu trahi potuiſſe ſecundùm
Canones, & Iura antiqua, vſque ad tem-
pora huius cap. quia Canones indiſtinctè
loqueotes oon videbantur locum habere
in hoc caſu ſpeciali, in quo iuſtitia ſic defi-
ceret in eccleſiaſtico iudicio, iuxta *d Auth.
& d. cap. ſi quis*, quorum diſpoſitio ſpecia-
lis generali dictorum Canonum derogare
videbatur, ex *reg.generi,de regul.Iuris lib.6.*
quouſque emanauit huius cap. prohibitio.
6 Nec item obſtat *d.cap.filius*, ibi, *Regibus
hæc auribus intimare non differant*, &c. quia
vltra alium intellectum Archid. & aliorum
illic, Abb.*d.num.*7 *in fine*, & eſt de mente
aliorum *hic*, Aufrer.*d reg.2.n.* 30. dum exi-
ſtimant textum illum ſimiliter eſſe corrre-
ctum per Ius nouum, de quo *hic*, & in ſimi-
libus: quem intellectum in caſu violen-
tiæ non admittunt Nau. *vbi ſup.* & Cou.
*pract.cap.*35.*numer.*3.*verſ.*2. Verius videtur
ſimplicem illam intimationem, de qua agit
Pontifex, non fieri ad effectum vt Rex iu-
dicet, aut tanquam iudex procedat, ſed tan-
tummodo vt moneat, roget, vel aliter extra
iudicium, & abſque iuriſdictione agat & in-
ſtet apud Epiſcopum, vel Archiepiſcopum
vt intelligunt idem Archid. & cæteri *ibi*,
Abb *d.n.*7.& alij *hic*, Aufrer.*ad capell. deciſ.*
149. & ſatis ſuadent verba text. qui de ſim-
plici intimatione, & nihil de iudicio, aut
iudiciali proceſſu loquitur.

SVMMARIVM.

1 *Iudex aliàs competens poteſt vt ſuſpectus recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimilem.*
2 *Iudex nimis fauorabilis vni parti ſuſpectus eſt alteri.*
3 Text.in præſenti *declaratur.*
4 *Iudex in cauſa quam vt priuatus habet, æquum putat id, quod in ea petit aut prætendit litigans.*

Cap. Cauſam quæ. XVIII.

AD *num.*2.Collige ex textu Iudicem 1
aliàs competētem poſſe vt ſuſpectum
recuſari & remoueri, ex eo quòd tanquam
priuatus habet cauſam ſimilem ei, de qua
velut Ordinarius, aut delegatus cognitu-
rus erat: vt per *gloſ* 1. Abb. & DD.com-
muniter, *hic*, gloſ.*ad fin.in cap cauſam quæ*
17.*de officio deleg* gloſ.& omnes *in cap.per-
ſonas,de teſtib.* Roman. *vbi addit. ſing.* 360.
Aufrer.*de recuſat.num.*18.*verſ.* 27.Marant.
de ordine iudic. part. 6. cap. de appellat. num.
46.Roland. *conſ.* 98. *à num.* 30. *lib.*4. & ci-
tati *in collect.* Et ſuadetur apertè ex litera 2
huius text. dum Pontifex remouens Ar-
chidiaconum, & expendens cauſam, quam
habet, ſimilem adiecit quòd propter illam
videretur nimis fauorabilis alteri parti: pla-
nè iudex oimis fauorabilis vni parti, ſuſpe-
ctus eſt alteri, & vt talis recuſari poteſt, &
nihil aliud eſt dicere nimis fauorabilem
eſſe, quàm nimis effectum, ac ſubinde ſu-
ſpectum, vt recuſetur, *cap. accedens el 2. vt
lite non conteſt.* ibi, *nimis fauens*, iuncta gloſ.
in vltimis verbis. Iuuat quòd *in quarta com-
pil. huius libri ſub hoc tit.cap.*1.loco particu-
læ, *nimis*, habetur particula *minus*, quaſi 3
Pontifex ſignificaret Archidiaconum pro-
pter cauſam ſimilem videri fauorabilem
minus alteri parti, ſcilicet Abbati, & Con-
uentui: cùm ergo Iudex inter vtramque
partem medius eſſe debeat, & non magis
vni, quàm alteri fauorabilis, *c ap vlt.* ibi, *illi
enim inter vtramque* &c.14. *q.* 5. meritò qui
nimis, vel minus fauorabilis oſtenditur vni
quàm alteri, magis, vel minus vni quàm
alij effectus eſt, & conſequenter ſuſpectus
redditur, & recuſari poteſt. Ratio rationis 4
eſt, quia iudex in cauſa, quam vt priuatus
habet, & mouit, iuſtum, & æquum putat
id, quod in ea petit, aut prætendit litigans,
id ipſum facile, & veroſimiliter putabit, &
putaturus præſumitur iuſtum & æquum in
alia de qua vt iudex cognoſcit, & ſic af-
fectus iudicabit in hac, quemadmodum
animum

animum declarauit, & iudicari poſtulat in illa ſimili quam vt priuatus agit:nec enim mutatio animi præſumitur, & in vtraque cauſa ita ſimili eadem, & non diuerſa conſcientia eſſe debet eiuſdem hominis iudicis in vna, & partis in alia, arg. *cap. pen. §. porrò*, iuncta *gloſ. 2. de elect. in 6.* Iuuat doctrina Innoc. quam probant Abb. *hic in fine*; & plures, vt per Aufrer. *vbi ſup. num. 12. verſ. 15.* Marant *d. loco n. 42.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcunt, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur.*

2 *Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum.*

3 *Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, licitè ab eo appellatur.*

Cap. Exhibita. XIX.

1 POſt *n. 1.* Quòd ſi Iudices de principali cauſa, & de exceptionibus præiudicialibus ſimul cognoſcunt, vel ſi aliàs ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata, teſtes recipiunt, licitè ab eis appellatur, vltra citatos probat *l. Caſtel 5. tit. 10. part. 3. & l. 1. tit. 5. lib. 4. Recop.* iuxta cuius deciſionem aſſerit Amat. Roder. *de modo & forma examinandi proceſſum cap. 6.*
2 *num.* 30. quod iam ſtylus approbauit quòd indiſtinctè ſit pronuntiandum ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum; & ante illum idem notauit Marant. *de ordine iudic. part. 4. diſt.* 10. *num.* 7. aſſerendo Ita efficacem eſſe vim exceptionum præiudicialium quòd ſiue per modum excipiendi, ſiue per modum agendi proponantur, quieſcere faciant quodcunque iudicium, vt etiam tradit Ioſeph. Cumia *in ritib. Siciliæ cap. 42. num.* 50. Emman. Mendez de Caſtro *in praxi Luſit. lib. 3. c. 3. §. 4. n.* 14. Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. Iuris reſp. 3. n.* 73. Et quoties Iudex non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, ſed procedit ad vlteriora in eodem negotio, licitè ab eo appellatur, Mart. *de Iuriſdict. p. 3. cap.* 12. *num.* 5. Ceuall. *de cognit. per viam violent part. 2 q. 65. num. 46. & q. 49. num. fin.* Alex Raudenſ. *var. reſolut. cap. 68. numer. 2.* Stph. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 76. num.* 3. Valenz. *conſ. 68. n. 54.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui teneant, referuntur: ſed contrarium verius, vt num. 2.*

3 Text. in præſenti *declaratur.*

4 Cap. Cauſam quæ 7. qui fil. ſint leg. *intelligitur.*

5 Cap. litteras 13. de reſtit. ſpoliat. & cap. cùm dilectus 32. de elect. *declaratur.*

Cap. Significauit. XXI. & vlt.

POſt *num.* 2. Per hunc text. plures non contemnendæ exiſtimationis Docto- 1
res tenent laicos Magiſtratus poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, ſimiliumque rerum ſpiritualium, etiã contra clericos, quorum meminit Valaſc. *conſ. 93. num. 9.* & ex eorum numero ſunt Cou. *pract. c.* 35. Mieres *de maior. part. 3. q. 11. n.* 26. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ. 1. num.* 27. Gutier. *canon. lib. 1. c. 34. num 42 & practic. lib. 1. q. 20.* Ceual. *in tract. de cognit. per viam violent part. 2. q. 65. à num. 7* Cened. *canon. q. 45. à n. 15.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 12. num. 78.* expendentes textum hunc pro hac parte dum inibi Poteſtas ſecularis Florentina de cauſa poſſeſſoria iuris eligendi Rectorem vſque ad definitiuam ſententiam cognouit; & Vincent. Doctor antiquus ſuper hunc text notauit quòd quando cauſa eſt poſſeſſoria, etſi reſpiciat rem ſpiritualem, adhuc temporalis iudicatur, & ſuper illa poſſet ſecularis Iudex iudicare: ſimiliter expendunt textum *in cap. cauſam quæ 7. qui filij ſint legit. & cap. litteras 13. circa fin. de reſtit. ſpoliat. & in cap. cùm dilectus* 32. iuncta gloſ. *verb. iuramento, de elect.*

At contrarium verius eſt, ex eo, quia in quolibet poſſeſſorio rei ſpiritualis, ſeu illi annexæ neceſſarium eſt cognoſcere de titulo, & cauſa proprietatis, & multò magis ſi ſermo ſit de poſſeſſorio beneficij cùm clerici neceſſe habeant docere de petitorio, iuſtificare poſſeſſionem ſuam, titulum ve probare ad obtinendum in his cauſis; de quo titulo, ſeu proprietate laicus nullo modo cognoſcere poteſt, iuxta text. *in cap. decernimus. ſup. hoc tit.* & conſequenter nec etiam cognoſcere poterit de tali

tali poſſeſſione,& quòd neceſſatia ſit cognitio de dicto titulo, ſatis probat texr.iuxta ſuam veram interpretationem *in cap. in litteris* 5.*& in cap. ex tranſmiſſa* 8 *in verſ. legitimè deſponſata , de reſtit. ſpoliat.* & notat *gloſ fin. in Clem. vnic. de cauſa poſſeſ.* Cou.*d. cap.*23.*num.*4. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.*458. Maſcard. *de probat. concl.* 1323. Valaſc. *d. conſ.* 79. Marta *de iuriſdict. p.* 2. *cap.*39. *num.* 23. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.cap.*238.*à princ.* Anguian. *de legib. lib.* 2.*controu.* 19. *num.* 7. *cum ſeqq.* Felician. de Vega *ad cap quanto* 3.*num.* 64. *cum ſeqq. de iudic.*in plura pro hac parte fundamenta adducunt, quæ apud illos videri poſſunt latè D.Sperel.*deciſ.*7.*per tot.*

3 Pontificia verò deciſio , de qua *in hoc text.* qua perperam nituntur oppoſitæ ſententiæ fautores, non difficilem habet ſolutionem, ſi cum Anguin.expendas non fuiſſe controuerſiam de poſſeſſorio rei ſpiritualis , vel iuris eligendi ad dignitatem aliquam eccleſiam , ſed actum fuiſſe ibidem de poſſeſſione,vel quaſi rei temporalis,id eſt illius electionis Rectoris, Præſidis, ſiue Regentis officium illud , quód reuera dignitas erat ſecularis ; quare nihil mirum ſi Florentina poteſtas cognouerit contra ſecularem communitatem , de qua hîc mentio fit : quamuis ſi lis eſſet,ſeu contentio circa ſubſtantiã illius electionis,& ageretur petitorio ſuper proprietate contra eccleſiaſticos,dnbium eſſe non poſſit quin eccleſiáſtica Poteſtas cognoſcere non potuerit,vt definitum fuit in hoc textu , ſatiſque conſtabit legenti integram Decretalẽ relatam per Bellam.*in præſenti.*ex qua manifeſtè deducitur Rectorem,de quo *hîc*,ſecularem fuiſſe Poteſtatem, ſeu Magiſtratũ, qui aſſumebatur ad officium ſeculare , & regimen caſtri , ſeu loci,de quo *ibi.*Ita poſt glo.*in præſenti* intelligunt Cou. & Gutier. *citatu locis* , Anguian.*d.controu.* 19. *num.*19 Felician.de Vega *ad d.cap. quanto num.* 70. Boët.Epo *de Regalibus, vel iure Principum in prin.n.* 31.vbi expreſſè tenet in hoc textu de nullius rei ſpiritualis poſſeſſione , vel quaſi agi,ſed de quaſi poſſeſſione iuris omnino prophani, & temporalis , hoc eſt , de conſtituendo Rectore , ſeu gubernatore, ſeu Prætore prædicti oppiduli politico per illud Monaſterium , vel eius Abbatem.

4 Similiter non obſtat tex.*in d.cap. cauſam quæ* 7.*qui filij ſint leg.*quia omiſſa interpretatione, quam ad illum aſſignat Chr ſtoph. de Paz *d.c.* 12.*n.* 78. *cum ſeqq.* reſpondetur enim ideo ibi cognitionem cauſæ poſſeſſoriæ fuiſſe per ſummum Pont. ad Regem Angliæ delatam , quia quamuis concurreret cum cauſa matrimoniali , ipſa tamen de ſe non ſpiritualis , ſed merè temporalis & ciuilis erat , & inter laicos ſolummodo vertebatur,vt ex illius ſpecie conſtat,& refert Felician. de Vaga *citato loco num.*99. clariùs Boët.Epo *vbi ſuprà* , dicens textum in præſenti de caſu loqui prophano , ſpoliationis videlicet, inuaſioniſque bonorum per laicos,quando quidem ſpoliauerat ille Anglus quidam nepotem defuncti ſui fratris eo prætextu quòd filium fratris , matrẽ ſcilicet huius nepotis iam defunctam dictaret non fuiſſe legitimam : cuius quidem ſpoliationis cauſam non ab eccleſiaſticis iudicibus,ſed ab Anglorum Rege , vel Iudice Regio cognoſci , dirimíque non inuitus patitur Pontifex cauſa ſtatus,id eſt, ſobolis legitimæ , ſolis reſeruata Iudicibus eccleſiaſticis tanquam ſpirituali..

5 Nec etiam obſtat *d. cap. litteras* 13. *de reſtit.ſpoliat.& d. cap. cùm dilectus* 32.*de elect.* quia quamuis in eorum ſpecie deferatur iuramentum calumniæ in cauſis poſſeſſoriis,non exinde coligitur quòd cauſæ ipſæ ſpirituales non ſint , quia non ſemper verũ eſt quòd in cauſis ſpiritualibus tale iuramentum non præſtetur , cùm regula tex.*in cap.*2.*de iuram.cal.*ſolùm procedat quando de cauſis ipſis principaliter agitur, non verò cùm incidenter , & per viam exceptionis emergunt , ſicnr explicat vtrobique gloſ.& ex eo maximè,quia iam *in cap.* 1. *§. quamuis,de iuram.cal. lib.*6. expreſſe definitum eſt quòd iuramentum ipſum deinceps præſtandum , vt via calumniis præcludatur.Ita Felician.de Vega *d.loco. num.*71. Ad tex.verò *in cap.petimus.*19.11.*q.* 1.reſpondebimus ſuo in loco.

6 Poſt.*num.*8.Quòd vbicunqne agitur de iudicio ſummario , quale eſt quod adeſſe debet in cauſis publicis, & quæ concernũt bonum regimen Reipublicæ , vel alicuius Communitatis , ſeu vniuerſitatis , non eſt admittenda dilatio etiam propter ferias ob vindemiam inſtitutas , vt per gloſ.*verb. ob neceſſitates in Clem.ſæpè , de verb.ſignif.*Pute. *in tract. de ſyndicatu in verb. feria num.*1. Marant.*de ordine iudic. diſt.* 9. *à num.* 19. Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.* 30 *à n.* 2. Sigiſm. Scacc.*de iudic.lib.*1.*cap.*46.*n.*13.*& lib.*2.*c.*5. *num.*171.*cum ſeqq.*

De

De Foro competenti.

Tit. II.

Ad Rubricam.

AD num.8.ibi, Forus interior plurimum differt ab exteriori. Vltra citatos in collect. idem tenent Card. Mantic. de coniect. vlt. volunt. lib.2.tit.14.n.18.& 19. & 24. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. F. concl. 447. ex n.9.tom.4. Ioan. Valer. de different. inter vtrũque forũ, in prælud. n 8. & ideò plures differentias inter vtrumque forum admittunt citati à Mãtic. d. lib.2. tit.14 n.19. & 24. Ameſcua de poteſt. in ſe ipſum lib. 2.c.16.n.7. & 8. Ioan. Bapt. de Larrea tom.1. deciſ. 15. n. 86. Vnde Nau. conſ.5.n.2. de empt. & vend. ait quòd multa licent in foro exteriori, quæ nõ licent in foro conſcientiæ: & Philip. Franc. in c.2. de pœnit. & remiſſ. in 6. dixit quòd forus pœnitentialis non ſequitur naturã fori contētioſi: & Ludou. Gom. ad reg. de nõ iudicando q.14. ſub verſ. breuiter, & ex eo Ioan. Gutier. lib.4. pract. q. 10. n.8. tradiderũt quòd forus fori, & forus poli differunt ſicut cælũ à terra. Scio tamen ab aliis traditum videri forum conſcientiæ differre in nihilo à foro iudiciali, inter quos ſunt ex Iureconſultis Feder. de Senis cõſ.2. Paul de Caſtro in rub. ff. de acquir. hæred. n 4. Bald in Auth. Ingreſſi n. 49. C. de ſacroſ. Eccleſ. Greg. Lop. l.7. gloſ.3. tit. 5. part. 6. Lambert de iurepatr. lib.2 p.1. q.10. art.3. ſub n.14. pag 659. Couar in c.1. n.21. & in c. cùm eſſ s n.7. de teſtam. Ioan. Neuiz. lib.5. ſylua nupt. ſub n.74. verſ imò dicũt, Tiber. Deciã in tract. crimin. l.2.c.12.n.4. verſ. ſed contra, Marc. Anton. Genuenſ. in praticab. Eccleſ. q 784 n 2. verſ nihilominus, Nic. Garc. de benef. p 9. c.1 n.10. Cancer. var. reſol. lib. 2. c.1. n.207 cũ ſeqq. Ex Theologis Martin. de Ledeſma 2 4 q.18. art.1. dub 12. fol.227. Domin. Sot. lib 4. de Iuſtit q.5. art.3. Fr. Emman. in ſum p.2 c.47. n 4 Petr. Nauar. de reſtit. 3. c 4. n.221. Sayr. in claui Reg. lib.1. c.13. n. 24. Suar. de cenſur diſp.40 ſect.5. n 16. & ſect 6. n. 1. Vaſq. 1.2. tom.1. diſp.66 c 1. numer. 3. Salas etiam 1.2. q.21. tract.8. diſp. vnic ſect.18. num. 166. & ſect.19. n.171. Thom. Sanch. de matrim. lib.1. diſp.5. n. 20. ad med. & in præcepta Decal. lib.1. c.10. n.11. verſ. tertiò quia, & lib. 2. c.23. n.40. in fine, Ioan. Sanch. in ſelect. diſp. 48 n. 54. cum ſeqq. Bonacin. de Horis Canon. lib.2. q.5. puncto 3 n 19. verſ. ego verò, Trullench. in expoſit. Decalogi lib.2. c.1. dub. 12. n. 5. Et ideo quòd valeat argumẽtum de foro Conſcientiæ ad iudicialẽ, & è cõtra, docent gloſ. verb. pacto, prope fin in c. ſi diligenti, de foro comp. & verb. vel ligare, in c. omnis vtriuſque ſexus, & verb. permittimus in c. fin. de Pœnit & remiſſ. plures per me citati in locis communib. argum. iuris loca 50. n 1. Petr. Nau. lib.2. de reſtit. c.1. n.67. Monet. de commut. vltim. volunt. c.6. n.296.

SVMMARIVM.

1 Clericus coram proprio Epiſcopo, & non coram alio niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt.

2 Cap. 1. verſ. poſt hæc, de appellat. lib.6. declaratur.

3 Cap. pulſatus 3. q.6. & cap. clericum 47. 11. q.1. declarantur.

Cap. Propoſuiſti. I.

CLericus conueniri debet coram proprio Epiſcopo, & non coram alio, niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu. Conſonant text. cap.1. & 2. cum aliis, 9. q.2. cap. nullus, cap. clericum, cap continua, & per tot. 11. q.1. cap. ſignificaſti inf. hoc tit. cap. cum cauſam 13. de probat. c.1. eod. hoc tit. lib.6. cap. cùm Epiſcopus 7. de offic. Ordin. eod. lib. l. Caſtella 1. tit 9. part. 1. exornant ex modernis ſuper hũc tex. Balboa n 2 & 4. Felicianus de Vega n.10. & 15. Anton. Grana à num. 1. Donell. comment. Iuris Ciuilis lib.17. cap.10. Nau. in rub. de iudic. §.17. num. 68. Anaſtaſ. Germon. de ſacrorum immun. lib.3. c.5 Morl. in emporio Iuris Canon. tit. de Iuriſdict. q. 21. per tot. Ego ipſe in praxi exigendi penſionem p.1. q.. 1

Non obſtat cap.1. verſ. poſt hæc, de appel. l. 6. vbi eccleſiaſtica iuriſdictio ex ſolo partium conſenſu prorogari poteſt, quia reſpondetur textum illum procedere in prorogatione ad Iudicem ſupremum, hoc eſt, Pontificem, qui Ordinarius totius Eccleſiæ Iudex dicitur. Minus obſtabunt text. in l. ſi per errorem 15 & in l. ſi conuenerit 18. ff. de iuriſd. omn. iudic. dum probant iuriſdictionem cuiuſlibet Iudicis ſolo conſenſu partium prorogabilem eſſe, quia reſpondetur procedere de Iure ciuili, quo attento prorogatio inuito proprio Iudice fieri poteſt, ſecus de Iure Canonico, vt in hoc text. & in d. cap. ſignificaſti. 2

Nec etiam obſtat cap. pulſatus 3. q.6 dum probat quòd ſi quis coram non ſuo Iudice fuerit pulſatus, poterit, ſi velit, tacere, vel reſpondere, quia intelligi debet ſuppoſitis terminis habilibus, hoc eſt, interueniente Epiſcopi licentia, & non aliàs. Ita Grana in præſenti n 11. vbi etiam interpretatur text. in cap. clericum 47. 11. q.1. verſ. clericum. 3

Cap. Ex tranſmiſſa. VI.

AD *num.* 1. Quòd vaſallus etiam clericus in his, quæ pertinent ad feudum, ſubiicitur domino feudi, quamuis ſeculari, vltra citatos *in collect.* docent *l. Caſtel. vlt. tit.* 26 *part.* 4. Schard. *de feud. p.* 10. *ſect.* 1. *n.* 10. Roſenth. *eod. tract. c.* 12. *concl.* 1. *n.* 5. Schouer. *de feud. diſputat.* 2. *theſ.* 26. *lib.* 2. poſt Abb. Socin. Marant Menoch. & alios Surd. *conſ.* 193. *à num.* 1. vbi *numer.* 2. idem procedere affirmat vice verſa quando dominus feudi eſt clericus, & vaſallus laicus, *& conſ* 396 *num.* 32. Ambroſin. *de immun. c.* 10. *num.* 56. Sayr. *in claui Regia lib.* 12. *c.* 8. *n.* 9. Bobadil. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 197. *ſub. lit.* C. Ponte *conſ.* 21. *& ſeq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 9. *num.* 351. Marta *de iuriſdict. part.* 4. *caſu* 89. *num.* 5 *cum ſeqq.* Suar. *de defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib.* 4. *de immun. cap.* 24 *numer.* 12. Carol de Graſſis *de effectib. clericalib. effectu* 1. *numer.* 721. *& effectu* 2. *numer.* 215. Duard. *ſuper. Bull. in Cœna Domini, can.* 15. *q.* 11. *num.* 68. *cum ſeqq.* Bonacin. *de cenſur. in Bulla Cœnæ contentis diſp.* 1. *q.* 16. *ſect.* 1. *puncto* 6. *n.* 6. *&* 7. Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit. lib.* 2. *tit.* 1. §. 16. *numer.* 1. *fol.* 128. Cumia *in ritu Sicil. cap.* 2. *numer.* 40. Perez *l.* 8. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 479. Humada *l.* 57. *gloſ.* 2. *num.* 1. *tit.* 6. *part.* 1. Camill. Borrell. *ad Bellug. in ſpeculo Princip. rub.* 11. § *videndum, verb. perdunt, & de Regis Catholici præſtantia cap.* 71. *num.* 73. *& ſeq. & in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 34. *de feudis num.* 159. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap.* 11. *numer.* 97. Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *quæſt.* 62. *art.* 10. Curi Philip *part.* 1. §. 5. *num.* 11. Ioan. Andr. Gregor. *in repet. feudali part.* 1. *cap.* 2. *cum ſeqq.* Gaſp. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 2. *quæſt.* 15. *ſub. num.* 9. Vincent. de Franchis *deciſ.* 545. Boët. Epo *de Regalib. vel iure Principum in beneſ. eccleſ. num.* 93. *cum ſeqq.* Carol. de Graſſis *de effectib. cleric. effectu* 1. *num.* 718. Octau. Gloris *reſp.* 13. *numer.* 29. Paul. Laymann. *in Theologia morali lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 4. *numer.* 3. D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. de iudic. art.* 3. *numer.* 159. *cum ſeqq.* Garc. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 4. *cap.* 16. Solorzan. *de iure Indiarum tom. primo lib.* 2. *cap* 33. *numer.* 172. *cum ſeqq.* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſol.* 9. *numer.* 63. Ego *de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 129. vbi *num.* 130. cum multis teneo Prælatum eccleſiaſticum in iuriſdictione temporali, quam obtinet in feudo à Principe habito iudicari tanquam laicum, & *num.* 132. intellige principalem reſolutionem non modò quando de proprietate, ſed etiam quando de ſola poſſeſſione feudi agitur. *& à num.* 134. aliquibus modis limito.

SVMMARIVM.

1 *Malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt.*

2 *Sacrilegium a laico commiſſum ad mixtum forum pertinet.*

3 *Iudex eccleſiaſticus aduerſus ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit, licet Iudex ſecularis præuenerit.*

4 *Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto.*

5 *Vſurarum crimen mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur ſed etiam Iuris.*

6 *Simonia crimen merè eccleſiaſticum eſt, ſoluſque eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt.*

7 *Sodomiæ crimen à laico commiſſum mixti fori eſt.*

8 *Inquiſitores Apoſt. in Regnis Portugaliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt.*

9 *Periurij crimē à laico commiſſum mixti fori eſt.*

10 *Adulterij crimen à laica commiſſum eſt mixti fori.*

11 *Del Ɛt s mixti fori ſaltim atrocioribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœnis iterum puniri à Iudice ſeculari.*

Cap. Cùm ſit generale. VIII.

POſt *num.* 1. Probat text. malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſe. Conſonant *cap nulli, cum ſeqq.* 12. *q.* 2. *cap. in Canonibus* 16. *quæſt.* 1. *cap. ſunt qui opes* 17. *quæſt.* 4 *cap. ſunt quidam* 23. *quæſt.* 5. *cap. fin. de pœnis lib.* 6. *cap. vt inquiſitionis* 18. §. *prohibemus, de hæret. ead. lib. l. ſacrilegi* 6. *&* 9. *ff. ad leg Iul. pecul. l. ſi quis in hoc genus* 10. *C. de Epiſcop. & cleric. l. Caſtel.* 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *fori, & lib.* 10. *tit.* 16. *part.* 3. exornant Bernard Diaz *in pract. cap.* 83. Nauar. *in man. cap.* 17. *numer.* 95. Clar *in* §. *fin. quæſt.* 37. Menoch. *de arbitr. caſu* 382. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 103. *numer.* 7. Petr. Gregor. *ſyntag. Iuris lib.* 33. *cap.* 14. Decian *in tract. crimin. lib.* 14 *cap.* 14. Anton. Pichard. *in manuduct. ad praxim part.* 1. *præc.* 4. *n.* 1. 1

Ad *n.* 4. *in fine.* Quòd ſacrilegium à laico 1
com

commiſſum, ad mixtum forum pertineat, itaut poſſit à ſuo Iudice ſeculari pœnis Iure Ciuili, & Regio ſtatutis, & ab Eccleſiaſticis canonicis pœnis puniri, vltra citatos in collect. Greg. Lop. per text. *ibi in l.58. gloſ.6.tit.6.& l.6.gloſ.3.tit.18.part.1.* Octau. Cacheran. *Pedem.deciſ.*103.*ex n.5.* maximè *num.7.* Roland. à Valle *conſ. 24 à n.9. vol.2.* Tiber Decian. *in tract.crimin. lib. 4. cap.26. num.22. & 23.* Azeued. *lib. 2. num. 10 poſt med.verſ.& notandum,tit.2.lib.1. noua Recop.* Rutger. Rulan. *in tract. de innocat. brachij ſecularis cap.9.num.4.* Ioan. Vela *de pœnis delictor.c.30.n.7.* Mich. Aggia *de exhiben. auxil. fundam. 17. in cap. de crimine ſacrilegij pag mihi* 61. Cancer. *var.reſolut. lib. 3.cap. 19.n.69* Antonin. Diaoa *reſol moral. part.1. tract 2.de immun.eccleſ.reſol.*81.

Et procedit in omni ſacrilegio etiam ex manuum iniectione violenta à laico in clericum commiſſo, vel in ipſa Eccleſia perpetrato, imò etſi vtrumque copulatiuè interueniat, ad not. per Guid Papæ *deciſ. 562 num.2.& 3.* Ioan. Papon. *deciſ.& rerum iudicat.lib. 24.tit 10. de pœnis arreſto 4.* Salzed. *ad Bernard. in pract.cap. 87.aliàs 90. lit. B.verſ alij verò cenſent*, Mart. *de iuriſdict.p. 2.cap.27.num.14.verſ.contrarium eſt verius*, Ioan. Vela *d.cap.30.n.7.ad fin.* Petr. Caball. *reſol.crimin. cent. 2. caſu 194. num. 9. & 10.* Et quamuis delictum à laico in Eccleſia commiſſum, alioquin Eccleſiæ, vel clerici offenſionem non contineat, ſed merè ſeculare ſit, putà furtum, homicidium, vel vulnus in alium laicum perpetratum de eo per ſe conſiderato abſque ſacrilegij qualitate, ſolus ſecularis Iudex cognitionem & punitionem habeat, & eccleſiaſticus de ſacrilegio tantùm ratione loci, idque etiam poſt delictum principale à ſeculari punitum, vt contra Cynum indiſtinctè eccleſiaſtico tantum Iudici delicti in Eccleſia commiſſi cognitionem tribuentem *in l.fin. C.de his, qui ad Eccleſ. confug.* longè veriùs docuerunt Bart. *in l.ſi cui 7.§ fin. num. 3.ff. de accuſat.* Abb. *in præſenti num. 27. & in cap. inter alia n. 29. & in c.fin.num 5.de immun. Eccleſ.* Stephan. Bertrand. *conſ.9. num 1.& 2. & conſ.10.n.5.vol.7.* Cou. *var. lib. 2.c. 20.n. 18.verſ trigeſimoquinto*, Clar. *in § fin.q.38.n. 18.* Roland à Valle *conſ.24.à n.9. vol.2.* Decian. *d.lib.4.c.17.n.34.& c.26.n.12.* Menoch. *conſ.1000.num. 57. vol. 10.* Azeued. *ad l.3. num.23.ſuper verb.ô haziendo en ella, verſ.& ſecundum Cou & verſ.licet ſi ſacrilegium, tit. 2.lib.1.Recop.* Ioan. Vela *d. cap. 30.num. 8 in princ.* Guiier. *pract.lib.3.quæſt.1.n. 13. & 14.* Farin. *in praxi crimin. quæſt. 28. numer.* 62. Cabal. *reſolut.crimin.cent. 2. reſol. 192. n. 2.cum ſeqq.*

Quuando verò Iudex ſecularis ſacrilegij 3
in Eccleſia vel aduerſùs clericum commiſſi cognitionem præuenerit, adhuc eccleſiaſticus aduerſùs ſacrilegum procedere poterit, pœnis non quidem temporalibus poſt præuentionem à ſeculari factam, iuxta tradita à Marian Socin. *in cap. poſtulaſti n. 10.ſiue q.16. verſ. tertius caſus, de foro comp.* Roland. à Valle *d.conſ.24.in fine*, Petr. Caball. *d.reſol* 192. *n.* 8. ſed canonicis ſpiritualibus, putà excommunicatione, vel ſalutaris pœnitentiæ impoſitione, ad quas eccleſiaſticus ſimul cum ſeculari concurrere poteſt, vt per Clar. *d § fin.q.36.n. 37.verſ.mihi magis placet*, Octauian. Cacheran. *deciſ.103. num.vlt.ad finem verſ fateor tamen*, Salzed. *ad Bernard.d.c 87.aliàs 90 lit.B.§.vlt.verſ. licèt nonnulli, iuncto verſ.nec mihi diſplicet*, Azeued. *ad l.2.n.10 circa fin.verſ.verum tamen eſt,tit.2.lib.1.Recopil.*

Ad *n.7 in fine* Intellige eo caſu, quo cõ- 4
tingat dubitari de facto, quia negat reus laicus eo, qui proponitur, modo, celebratum eſſe contractum, ac propterea inficietur ſe in id crimen, eiuſque pœnas incidiſſe, vt per Alciat. *in c.1.de offic.Ordin.num.54. verſ.quod crimẽ*, Greg. Lop. *l.58. gloſſ.2.verſ. vlt tit 6.part.1.* Padil. *in l.1.num.49.C.de iuris & facti ignor.* Anton. Gama *Luſit. deciſ. 19.* Spin. *in ſpeculo teſtam.gloſſ.rub. 13. numer. 67.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunit, lib.3.c.12.n.51.* D. Barboſ. *in d. l. Titia n.48. & 51.* Marta *de Iuriſd.p.2.c. 7. n.8.cum ſeqq. & à n. 25. cum duobus ſeqq.* Mich. Aggia *de exhiben.auxil.fundam.17.in princ.à verſ Quibus tamen*, Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 2.in prælud.num.28.* Ceuall. *commun. contra commun.tom.4 q.897.num.574. & 575.* latè Rutger. Rolaod. *in tract. de innocat. brachij*
ſecul.cap.9.n.21. Quamuis crimen vſurarum 5
mixti fori eſſe non ſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris, indiſtinctè affirment Cou. ſibi contrarius *lib.3.var. c.3. n.1.verſ.ego vt liberè* (dum priùs contrarium ſenſerit, *de ſponſal.part.2.cap.1.in initio n.22. & 23.& cap.8.§.12.ex num.11.*) Ioan Bapt. Lup. *in tract.de vſur.commento 4.§. 4. n.66. verſ.vade tertia*, Sabag. *in cap.2. de iudic.nu. 141. in fine, & n.143.& 148.* Farin. *d.quæſt. 8.num.140.verſ. quarta ſit concluſio*, Roder. *de annuis reddit. lib.3.quæſt.4 à numer. 124.* Fontanel. *de pactis nuptial. clauſ. 4.gloſſ.13. part.2. numero 46.verſ.eſt igitur mea opinio*, & latiùs *à numero* 51. Gabr. Pereira *de manu Regia p.2.c.56.n.39.paulo poſt princ. verſ. ſed hac diſtinctio.*

Ad *n* 8.*in fine.* Et licèt aliqui exiſtima-
6 uerint ſimoniæ crimẽ eſſe mixti fori, nihilominus nõnulli *in collect.*citati, & vltra eos Clar.§.*ſimonia n.*7. Tiber. Decian.*d. lib.* 4. *c.*26.*n.*5.Ioan. Vela *de pœnis de lict.c.* 32.*num. vlt.*Suar.de Paz *in praxi p.*5.*tom.*1.*c.*3.*in initio n.*8. Morl. *in emporio iuris tit.* 2. *in prael. num.*132.Rectiùs tamen hoc crimen merè eccleſiaſticum eſſe,ſolùmque eccleſiaſticũ
7 Iudicem de eo cognoſcere poſſe. De nefando ſodomiæ crimine à laico commiſſo quòd mixti fori ſit, & nedum à ſeculari Iudice,ſed etiam ab eccleſiaſtico ex præuentione cognoſci poſſit,tenent Ioan. Vela *de pœnis delict.c.*33.*n.vlt.*Menoch.*de arbitr.caſu* 286.*n.*24 Deci.*d lib* 4.*c.*26.*n.* 11. Aggia *d. fundã.*17.*vbi de hoc abominabili & exeſo flagitio*,Farin.*in praxi crimin.q.*148 *n.*55. Mart. *d p.*2.*c.*15.*n.*1.Bobadil. *in ſua politic. lib.* 2.*c.* 17.*n.*67.Ceuall.*commun. contra comm. tom.*5. *q.*87.*n.*1.Sigiſm.Scacc *de iudic.lib.*1. *c.* 12.*n.* 15.Campan.*in diuerſ. Iuris Can.rub.*11.*c.*22. *n.*21.Souſa *in aphor.Inquiſit.lib.*1.*c.*59 *n.*4.

Inquiſitores Apoſtolici id crimen in Re-
8 gnis Aragoniæ,& Valentiæ punire poſſunt, vt teſtãtur Salzed.*ad Bernard.in pract.c.*86. *aliàs* 89 *addit.*1.*verſ hac equidẽ,circa fin.*Ioã. Vela *d c.*33.*n.vlt.ad fin.*Cantera addẽs Regnum Cathaloniæ *quaſt.crimin. p.*5. *c.* 4. *de vitio & fragilitate carnis.*§.*de ſodomia n.*69. *in fine*,Torteblanc.*de iure ſpirit l.*13. *cap.*2. *n.*24.*verſ.in regnis.*Caſtr.palao *in ſum.tom.*1. *tract.*4.*diſp.*18.*puncto* 12.*n.* 11. Narbona *ad l.*20.*gloſ.*8.*n.*3.*tit.*1.*lib.*4.*Recop.* Ant. Diana *moral.reſol p.*4.*tract.*7.*reſol.*20.Idẽ in Regno Portugaliæ practicari vidi ex Cõſtitutionibus Pij IV.& Gregorij XIII.de quibus Souſa *d.lib.*1.*c* 59.*n.*10.11.28.29.*&* 37.& latius *à n.*48.Moura *de incant.& enſalmis. opuſc.* 1. *ſect.*3.*c.*1.*n.*14.*poſt princip.verſ.de crimine,& n.*16.Torrebl.*d.c.*2.*n.*24. *in princ.* Antonin. Diana.*d reſol.*20.vbi cum Seraph.de Freita *in addit.ad tract.de Cõfeſſorib.folic.*D Acuñæ *q.*24.*n.*136.contra Mouram notat non poſſe Inquiſitores relaxare ſodomitas Curiæ ſeculari niſi ſint incorrigibiles.

9 Ad *n.* 9.*in fine.* Crimen periurij à laico commiſſum mixti fori eſſe , vltra citatos *in collect.*reſoluunt Petr.Greg.*in cap.conquerẽte c.*6.*n.*17.*de iudic.* Auendan. *de exequendis mand.p.*2.*c.*27.*circa fin.prin.verſ.& ob id crimen,& n.*1.*verſ.tamen*, Auil *ad c.*48. *Prætor. verb. qual eſquier Iueſes n.*1. Salzed.*ad Bernard.in pract.cap.* 92.*aliàs* 95.*verſ.ſed primandus,ad fin verſ.nec illud eſt prætermittendum.* Ioan. Vela *de pœnis delictor. c.* 28. *num. vlt.* Bobadil *d.lib.*2 .*c.*17.*num.* 52. *ad med.verſ.y finalmente,& cap.*18.*num.*173.*circa fin.verſ.y puedue caſtigar al periuro,& apertiùs nu* 198. Didac.Sahagun *in cap.*2.*de iudic. num.* 111. Rutger. Ruland. *de inuocat. brachij ſecularis, cap.*9.*num.* 11.Gabr. Pereira *de manu Regia part.*2. *cap.* 56.*num.* 36. *verſ. contrarium tamen.*

Ad *numer.*10. *in fine.* Quòd huiuſmodi 10
adulterij delictum à laico commiſſum mixti fori ſit, & tam ab eccleſiaſtico,quàm à ſæculari Iudice ex præuẽtione cognoſci, & puniri poſſit , vltra citatos , tenent Decian.*d.lib.*4.*cap.*26.*num.*7 *in princ.& concl.*4. Salzed.*ad Bernard. cap.*87.*aliàs* 88. *adulter. lit.B.*Anaſtaſ.Germon.*de ſacrorum immunit. lib.*3.*cap.*12 *num.*58.*verſ. ſed nos* , Ioan. Vela *de pœnis delict. cap.*10. *num.* 27.Morla *in emporio iuris,tit.*2.*de iuriſd ct.in præalud.num.* 130.*poſt med.verſ. & quia interdum* , Mich. Aggia *d fundam* 17.*cap.de crimine adulterij, pag.mihi* 64.Bobadil. *d. lib.* 2.*cap.*17.*num.* 61.Rutger.Roland. *d. tract. de inuocat. brachij ſecularis,cap.* 9. *num.* 16. *&* 17. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1.*cap.* 11 *numero* 51. *verſ item quando ageretur,& cap.*12.*num.*16.Gab Pereira *de manu Regia lib.*2.*cap.*56.*num.*11 *à princip.*

Ad *num.*11.*in fin.* Illa verior eſt ſenten- 11
tia in delictis mixti fori ſaltim atrocioribus , & quibus ſanguinis pœna Iure Ciuili eſt impoſita , laicum punitum à Iudice eccleſiaſtico poſſe iterum pœna condigna à ſeculari puniri. Cùm enim Prælatorum,& aliorum eccleſiaſticorum Iudicum iuriſdictio hac in ſpecie ad ſpiritualem correctionem principaliter tendat , neque proinde ad ſanguinis pœnam extendi poſſit , *cap. pen. ne clerici vel mon.* conſequens eſt vt per eam ciuilis ac ſecularis iuriſdictio , quæ magis ad vindictam publicam tendit , eóque delinquentes acerbius punit , minimè tollatur , quia quando aliquis delinquit in crimine mixto , ſeu mixti fori , facit injuriam legi ciuili , & legi Canonicæ , quia venit contra præcepta vtriuſque , & per conſequens cenſetur ſe obligare pœnis ab vna & altera conſtitutis. Et ideo ita docent præter citatos Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 10. *numer.* 6. *& in cap. Raynutius , de teſtam. in princ. num.* 19. *aliàs* 27. *ſecundùm nouiorem impreſſ.* Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.* 3. §. 26. *numero* 67. *&* 68. Anaſtaſ. Germon. *dict. lib.* 3. *capit.* 12. *à numer.*83. Bobadil. *d. cap.* 17. *num.* 98.*& cap.* 18.*num.* 234. Aggia *de exhibend. auxil. fundam.* 25. Cancer. *vari. reſol. lib.* 3. *cap.* 19. *à numero* 61. Ceuall. *commun. tom.* 1. *quaſt.* 11. *numero* 10. *&* 11. *& tom.* 4.*q.*897.*num.* 576.

578. & tom. 5. q. 85. n. 5. Ioan. de Montealegre *in praxi ciuili lib. 1. cap. 9. n.* 166. Thom. Valaſc. *allegat. Iuris tom. 1. alleg. 13. n:* 96: Sigiſm. Scac. *de iudic. lib. 1. c. 12. n.* 83. *&* 88. iuncto *n.* 92. Gabr. Pereira *de manu Regia p. 1. c. 10. num.* 12. Valenzüel. *conſ.* 131. *n.* 15: *cum ſeqq. tom.* 2. In aliis verò omnibus, quæ atrociora non ſunt, & quibus Iure quoque Canonico pœna condigna eſt impoſita, ſi ea condigna pœna laici delinquentes ab eccleſiaſtico puniti ſunt, non poterunt poſtea à ſecularibus iudicibus puniri, ne duplici pœna indebitè puniantur, contra reg. text. *in l. licet 6. in fine, ff. nautæ caupones*, & in his terminis intelligendi ſunt Cou. *d. lib. 2. var. cap.* 10. *numer. 6. verſ. eſt tamen intelligenda*, Simanch. *de Cathol. inſtitut. cap.* 8. *numer.* 6. *in princip.* Clar. *d. q.* 57. *num.* 4. *verſ. dummodo pœna*, Anaſtaſ. Germon. *d. c.* 12. *n.* 86. Suar. de Paz *d. præl. 2. n.* 49. *verſ. quam tamen intellige*, Bobadil. *d. c.* 26. *n.* 94. *verſ. Pero eſtando*, Aggia *d. fundam.* 25. *verſ. licèt Con.* Farin. *d. tom. 1 q.* 4. *n.* 11. Ceuall. *d. q.* 11. *n.* 10. *verſ. nam quando pœna, & d. q.* 897. *n.* 576. *verſ. quod intellige*, Montealegre *d. c.* 9. *num.* 168. Scace. *d. c.* 12. *n.* 81. *verſ. vel fuit ſufficienter punitus*, iunctis *n.* 84. 86. *&* 91. *verſ. alio verò caſu.*

SVMMARIVM.

1 *Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent.*

2 *Cauſæ clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecundùm Ius Canonicum ſunt decidendæ.*

3 *Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc, inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile.*

4 *Conſtitutio huius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens.*

5 *In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſeruantur leges & priuilegia.*

Cap. Quod clericis. IX.

1 AD *n. 2. in fine.* Quòd laici quando trahuntur ad iudicium à clericis in locis vbi Prælati iuriſdictionem temporalẽ habent, debet præciſè quoad illos Ius Canonicum obſeruari; quia cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminari debent. Conſonant *cap. conſuetudo diſt.* 1. *cap. cùm eſſes, de teſtam. cap. Romana* 3. *§. debet, de appellat. in* 6. exornant gloſſ. *verbo lex in c.* 2. *de arbitr. & gloſſ. fin. in c.* 2. *de delict. puerar.* Felin. *in c. cum Eccleſia S. Mariæ num.* 44. *de conſtit.* Duen. *reg.* 183. Vincent. de Franchis *deciſ.* 283. *&* 411. Menoch. *conſ.* 93. *num.* 29. Burg. de Paz *in l.* 1. *Tauri num.* 601. Ioan. Garcian. *reg.* 17. *num.* 12. plures citati ab Anguian. *de legibus lib. 2. controu.* 17. *num.* 101. vbi dicit quòd Iura & DD. ſupradicti quatenus probant, & ſequuntur interpretationem *gloſſ. in præſenti*, & affirmant in terris Eccle- 2
ſiæ cauſas clericorum contra laicos ſecundùm Ius Canonicum eſſe decidendas, planè procedant in terris, quæ ſunt abſolutè in temporali dominio Eccleſiæ, itaut ſuprema, & Regia poteſtas ſit apud ipſam Eccleſiam: cùm enim iam nullum alium ſuperiorem habeant incolæ illius loci, cui ſubiiciantur, neceſſariò ſequitur legibus tantùm Eccleſiæ obligari, & per conſequens ſecundùm eas eſſe iudicandum; & *num.* 102. addit quòd quando Eccleſia non habet ſupremam iuriſdictionem temporalem, abſolutè (vt habent Pontifices Romani in ſuis dominiis) ſed ſecundùm quid, vt habent alij Prælati inferiores, & domini temporales, veluti D. Archiepiſcopus Bracharenſis, & Toletanus, nec non DD. Epiſcopi Oxomenſis & Seguntinus ac alij Prælati eccleſiaſtici multorum oppidorum, 3
ciuitatum, & villarum iuriſdictionem temporalem habentes, qui ſanè abſque dubio ſupremum Principem recognoſcunt; tunc inter laicos, & contra illos ſeruabitur Ius Ciuile, & ſic procedat *c. conſtitutus, de reſtit. in integ. & n.* 104. aduertit quòd licèt ea, quæ ſuprà dicta ſunt, ſecundùm principia Iuris vera ſint, non tamen probantur in hoc text. quia eſt localis eius conſtitutio ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens, vt eius verba demonſtrant ibi, *Pariſiis commorantes*, &c. ſicut & illa, de qua *in c.* 1. *de locato, & in c. ſuper ſpecula, de priuileg.* nec nouum in Iure eſſe ait vt in corpore Iuris inſerantur leges, & priuilegia certis tantùm locis conceſſa.

SVMMARIVM.

1 *Index eccleſiaſticus adiri poteſt negligentiam Iudicis ſecularis in adminiſtranda Iuſtitia.*

2 Cap. nuper 6. de donat. inter virum, & vxor. *intelligitur.*

3 Cap. litteris 5. de pignorib. *declaratur.*

4 Cap. ex parte 15. hoc tit. de foro comp. *interpretatur.*

5 Cap. 1. 87. diſt. *exponitur.*

Cap. Ex tenore. X I.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. propter negligentiam Iudicis ſecularis, ſi partibus iuſtitiam facere diſtulerit, poterit adiri Iudex eccleſiaſticus. conſonant *cap. ex tranſmiſſa 6. cap. ex ſuſcepto 10. cap. cùm contingat 13. hoc tit. cap deputati, de appell cap. Romana, de ſuppl. negl. Prælat. lib. 6. cap. Romana, de appellat. eod. lib.* exornant gloſſ. *verb. pacifica, & verb. patet in cap fin. de officio Archid.* Couarr. *pract. cap. 6. num.* 1. Vincent. de Franch. *deciſ.* 178. *num.* 8. Caſtill. *controu. lib. 3. cap.* 25. Alex. Trentacinq. *var. reſolut lib. 2. reſol.* 2. Mari. Anton. *var. reſol. lib. 1. reſol.* 108. *caſu* 32. *verſ hinc eſt*, Beller. *diſquiſ. cleric. part.* 1. *tit. de fauore cleric. perſon.* §. 2. *n.* 25. *& tit. de fauore cleric. reali*, §. 5. *num.* 37. *&* 82. Ciarlin. *controu foreuſ. cap.* 56. *à num.* 2. Bobadil. *in ſua politica lib. 2. cap. 17. num.* 106. Menoch. *remed. 7. recup. quæſt. 5. & remed. 3. retin n.* 356. D. Acuña *ad cap. quiſquis 3. diſt.* 83. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi part. 1. tit.* 3. & citati per me *in collect. ad d. c. ex ſuſcepto, n.* 2. Et licèt in eo concluſio hæc probetur, in hoc text. tamen requiratur vltra viduitatem, quod cauſa ſit eccleſiaſtica, vel detur defectus iuſtitiæ in Iudice laico, vt vidua ſecularem coram Iudice eccleſiaſtico conuenire valeat.

2 Obſtat tamen difficilis text. *in cap. nuper 6. de donat. inter virum & vxor.* dum ibi conſtat admiſſam fuiſſe in iudicio Eccleſiæ quandam mullerem viduam petentem partem cuiuſdam terræ, quam dicebat ſibi in dotem conceſſam à ſuo marito, & quòd cùm conſultus fuiſſet Summus Pont. ſuper dubio Iuris quod oriebatur circa ipſam petitionem, an ſcilicet valida fuiſſet talis conceſſio, propterea quòd maritus præfatus non habebat terram illam tanquam propriam, ſed tantùm dum viueret, reſpondit quid erat obſeruandum à Iudicibus in eo caſu: vnde ex iſto textu colligi videtur quòd etiam quando non datur defectus in Iudice ſeculari, vel quando cauſa viduæ non eſt eccleſiaſtica, ſed merè temporalis, adhuc poteſt Iudex eccleſiaſticus habere legitimam cognitionem ratione ſolius viduitatis, ſed interim dũ alia melior occurrerit ſolutio, reſpondendum mihi videtur, textum illum *in d. cap. nuper*, intelligi debere ſeruatis ſeruandis, & datis terminis habilibus, id eſt, concurrentibus qualitatibus huius text. *in præſenti*, & non alio modo.

Obſtat deinde text. *in cap. in litteris 5. de* 3
pignoribus, vbi mulier, cuius maritus abſens erat, ac ideo pro vidua reputabatur, eius dotem coram Eccleſiaſtico Iudice exegit, ſed quamuis Felin. *in cap. licèt ex ſuſcepto, in princ. hoc tit.* prout eum refert Ceuall. *de cognit. per viam violent. part. 2. quæſt. 13. n.* 7. dixerit quòd malè ad illum textum reſponderi poterit abſque diuinatione: nihilominus bene quadrat intellectus ſi dicamus quòd in illo textu non erat iam congruum remedium coram Iudice ſeculari ad conſecutionem iuſtitiæ prædictæ mulieris: ea enim à Regio Iuſtitiario capta & ſpoliata fuerat minus iuſtè, vt ibi dicitur in principio, bonaque omnia, ex quibus dotem habere debebat, de mandato eiuſdem Iuſtitiarij penes fratrem ſui mariti, & alios retinebantur, abſque eo quòd poſſet conſequi ſuam ſatisfactionem; & cùm in his terminis patens ſit aditus ad Eccleſiam, non eſt mirum quòd admitteretur illius petitio à Iudice eccleſiaſtico tanquam in caſu licito, & permiſſo, & in quo habet plenam, & actualem iuriſdictionem.

Vlteriùs obſtat *cap. ex parte 15. hoc tit. de* 4
foro comp. Sed breuiter reſpondetur procedere in ſpecie de qua loquitur, hoc eſt, in vidua ſpoliata, & oppreſſa; eo enim reſpectu benè potuit petere ſatisfactionem ſuæ iniuriæ coram Iudice eccleſiaſtico, vt conſequeretur reſtitutionem; ſecus ergo eſſet ſi hæc qualitas deficeret, quia tunc contrarium eſſet dicendum.

Denique obſtat *cap. 1 diſt 67.* vbi expreſ- 5
sè cauetur quòd omnes cauſæ ad viduas ſpectantes Epiſcoporum iudicio exequi poſſuntiat reſponderi poterit eius deciſionem intelligendam non quoad iuriſdictionem, de qua loquitur text. *in præſenti*; ſed tantùm quoad protectionem, ſiue patrocinium, quod Eccleſia velut pia mater affectuosè impendit omnibus, & maximè illis, qui miſerabiles ſunt, & in quibus militant rationes, quæ in viduis procedunt.

S V MM A R I V M.

1 *Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis.*

2 Cap. ſi quis pulſatus 3. 3. quæſt. 6. *intelligitur*

3 Cap. Mandaſtis 10. 2. quæſt. 5. *declaratur.*

4 *Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renuntiare.*

Cap.

Cap. Si diligenti. XII.

1 POſt *num.* 1. Probat hic tex. clericum non poſſe conſtituere ſibi Iudicem laicum; etiamſi proprium Iuramentum, & aduerſarij conſenſus accedat. Conſonant *cap. placuit* 43. 11. *q.* 1. *cap.* 2. *cap. ſi quis contra clericum* 4. *cap. ſignificaſti*, cum aliis *hoc tit. cap. contingit* 36. *de ſent. excom. cap grauem, de exceſſ. Pral. cap.* 2. *hoc tit. in* 6. *l. ſancimus C. de ſacroſ. ecclеſ generaliter, Auth. ſtatnimus, C. de Epiſc. & clerіc. l. Caſtella* 12. *tit.* 22. *part.* 3. *l.* 57. *tit.* 6 *part.* 1. *l.* 27. *tit.* 34. *part.* 6. Exornant vltra citatos *in collect.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 10. *cap.* 11. *num.* 33. *&* 37 Anton. Fab. *in ration. ad text. in l. ius publicum ff de pact.* Oſuald. *ad Donel. comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *cap.* 20. *lit.* X *&* Y. Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *q.* 1. *puncto* 1. *num.* 1. Villalob. *in ſum. p.* 2. *tract.* 19. *diffic.* 12. *num.* 5. Chriſtoph. de Anguiano. *de legib. lib.* 2. *contron.* 21. *à n* 34. *& lib.* 3. *contron.* 4. *num.* 35. *& contron* 25. *per tot.* Ioan. Maria Nouar. *queſt. forenſ. p.* 1. *q.* 43. *num.* 4. *& q.* 66. *num.* 6. *& q.* 76. *num.* 4. *& in praxi electionis fori ſect.* 3. *q.* 7. *n.* 14. Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſol. p.* 3. *reſol.* 578. *n.* 4. *& in deciſ. Curia Archiep. Neapol. p.* 1. *deciſ.* 163. *num.* 9. *& p.* 2. *deciſ.* 160. Narbona *ſuper* 3. *p. Recop. l.* 14. *tit.* 2. *lib.* 6 *gloſ.* 4. D. Acuña *in cap. non oport* 13. *diſt* 42. *num.* 2. *cum ſeqq.*

2 Non obſtat tex. *in cap. ſi quis pulſatus* 3. 3. *q.* 6. quatenus admittit quòd clericus poſſit coram non ſuo Iudice reſpondere, quia non intelligitur de Iudice ſeculari, quòd ſi ita eſſet, contineret maximam abſurditatem, ſed intelligitur de Iudice alio eccleſiaſtico, concurrente proprij Epiſcopi conſenſu.

3 Nec etiam obſtat *cap. mandaſtis* 10. 2. *q.* 5. *& cap. nos ſi in competenter*, 41. 2. *q.* 7. quia reſpondetur quòd etſi in vtriuſque ſpecie appareat ſum. num: Pont. permiſiſſe quòd Imperatores habuiſſent judicium in ſua cauſa, id tamen non fuit conſtituendo ipſos in Iudices auctoritatiuè, & ex Iure proprio, ſed tantùm veluti ex commiſſione, & de eiuſdem Põtificis auctoritate, vt ita eo modo eſſet maior ſatisfactio circa purgationem earum rerum, quæ eidem Pontifici obiiciebantur, vt colligitur ex verbis eorundem textuum.

4 Ad *num.* 3. *in fine*, Adde Ignat. del Villar *in ſylua reſponſor. lib.* 1. *reſp* 6. *n.* 15. Narbona *l.* 14. *gloſ.* 4. *num.* 2. *tit.* 2. *lib.* 6. *Recop.* apud quos eſt magis recepta opinio quòd priuilegiis nobilitatis poſſunt ipſi nobiles renuntiare.

Cap. Poſtulaſti. XIV.

AD *num.* 2. Probat hic text. Iudicem loci delicti poſſe agere de eius punitione, quamuis aliàs delinquens ſit de aliena iuriſdictione, vltra citatos *in collect.* vide Vincent. de Franchis *deciſ.* 37. Decian. *in tract. crimin. lib* 4. *c.* 16. *&* 38. Fachin. *contr. lib.* 9. *c.* 20 Oſuald. *ad Donel. comment. lib.* 17. *cap.* 16. *lit.* C. Caball. *reſol. crimin. cent.* 2. *caſu* 162. per tot. vbi *num.* 29. aſſerit procedere, licèt alij Iudices ad talem punitionem poſſint habere cognitionem, quia adhuc Iudex loci, vbi delictum commiſſum eſt, magis competens iudicatur. Maurit. de Alzedo *de pracellent. Epiſcop. dignit. p.* 1. *cap.* 12. *n.* 58 Nec obſtat text. *in l.* 1. *C. vbi de crimin.* in cuius ſpecie docemur quòd rei delinquentes vbicunque reperti fuerint, ibi puniri debent; quia omiſſa reſponſione Oſualdi *ad Donel. lib.* 17. *cap.* 16. *lit E.* quem ſequitur Balboa *ad cap fin.* §. 3. *n.* 156 *inf. hoc tit.* exiſtimantis hoc fuiſſe in hoc textu permiſſũ propter publicam vtilitatem, ad quam ſpectat ne delicta maneant impunita. *cap. vt fama, de ſent. excom.* quia reſpondetur particulam *vbicunque*, de qua *in d. l.* 1. non eſſe generaliter accipiendam, Itaut vbicunque reperiantur, puniantur etiam, ſed particulariter vbicunque reperiantur domicilium habere.

Cap. Ex parte. XV.

AD *num.* 6. Quòd miſerabilis perſona 1
poteſt laicum interdicto *vnde vi* corã
iudice eccleſiaſtico conuenire, etiamſi res
ſubtracta feudalis dicatur, vltra citatos *in
collect.* docent Vincent. de Franchis *deciſ.*
178. *num.* 8. *& deciſ.* 194. *&* 599. Gail. *lib.* 1.
obſerv. 1. *num.* 42. Oſuald. *ad Donel. comment.
lib.* 8. *cap.* 32. *lit. K. & lib.* 17. *cap.* 20. *lit. B.*
Schifurd. *ad Fabrum tract.* 4. *q.* 4. Alex Trentacinq. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de citat. reſol.* 2. *nu.*
26. Card Tuſch. *practic. conclnſ. tom.* 5. *lit. M.
concl.* 254. *num.* 10. Ioan. Maria Nouar. *in pra-
xi electionis, & variat. fori ſect* 3. *q.* 4. *num.* 7. 2
Roder. à Cuña *in cap.* 1. *num.* 3. *diſt.* 87. Ratio eſt, quia vbi agitur de iniuria, aut violentia miſerabilibus illata, cauſa & defenſio ad Eccleſiam ſpectat, juxta tex. *in cap. ſi quis el* 2. 24 *q.* 3. & cùm interdictum *vnde vi* locum habeat cùm quis à poſſeſſione fundi, vel ædium per vim, vel iniuriã eiectus eſt. *l.* 1. *vnde vi.* § *recuperanda, Inſtit. de interdictis*; ideo in præſenti vidua tanquam miſerabilis perſona potuit interdicto illo aduersùs nobilem etiam laicum coram Iu-

dice eccleſiaſticò vti, iuxta tex. *in d. cap. ſuper quibuſdam, de verb. ſignif.*

Cap. Conqueſtus. XVI.

AD *num. 2. in fine*, Et ſic videtur hunc tex. poſitum fuiſſe quaſi pro ampliatione ad *cap. cùm ſit generale, ſup hoc tit.* vt ſic conſtet quòd non ſolùm poteſt competere iuriſdictio Iudicibus eccleſiaſticis aduersùs laicos, cùm conueniuntur ab Eccleſiis ſuper maleficiis in ipſas cõmiſſis, prout ibi deciditur; verùm & cum illatum eſt damnum aduersùs bona temporalia, ſeu contra iuriſdictionem, ſeu quid aliud, quod iure ſpeciali eiſdem Eccleſiis applicatum eſt, vt apertè colligitur ex littera huius text. *in princ.* Ita Felician. de Vega *in relect. ad hunc tex. num.* 3. vbi *num.* 8. ait apertè conſtare ex iſto textu quòd quando ſacrilegium ſimpliciter committitur aduersùs Eccleſiam, ſiue eius bona, non incurritur excommunicatio ipſo facto, niſi cùm adeſt effractio, ſiue ſpoliatio violenta.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri.*

2 *Succeſſor in officio tenetur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum.*

3 *Succeſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſunt conceſſa.*

4 *Priuilegia conceſſa ob benemerita trãſeunt in contractum onerosum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare.*

5 *Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis.*

6 *Succeſſor Principis contrauenient factis anteceſſoris dicitur contrauenire ſibi ipſi.*

Cap. Dilecti filij. XVII.

AD *num. 1. in fine* Probat hic text. quod
1 priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri: concordant tex. *in cap. fin. hoc tit. & in c. 1. § neque etiam, eod. tit. lib. 6. & in l. 3. ff. de bonis auctor. iudic. poſſiden. & in l. quero, 100. ff. de ſolut. & in l. 1. ff. de eo quod certo loco, & in l. contraxiſſ. 20. ff. de action. & oblig. & in l. argentariam 45. ff. de iudic. & in l. 1. C. vbi conuen. qui certo loco dare promiſit, l. Caſtell. 8. tit. 9. par. 1 l. 32. tit. 2. part 3. l. 1. & 2. tit. 16. lib. 8. Recop. & l. 20. tit. 21. lib. 4. Recop.* Exornant Cou. *pract. c.* 10. *num.* 5. Gutier. *de Iuram. confirm. p. 3. c. 16. n. 4. & canon. lib. 1. c. 34. n. 9.* Montealegre *lib. 1. praxis ciuilis c. 9. n. 323. & lib. 2. c. 2. §. 17.* Pichard. *in manuduct. ad praxim p. 2. prac. 4. n. 3. 39. & 40.* Ratio eſt, 1
quia cùm quis certo loco ſoluere promiſit, ibidem etiam contraxiſſe videtur, *d. l. 3 ff. de bonis auctor. Iud. poſſiden. d. l. contraxiſſe.*

Ad *num* 2. Quòd ſucceſſor in officio te- 2
netur adimplere contractum ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitum ab illo promiſſum, vltra citatos docent Molin. *de iuſtit. diſp. 541. & ſeq.* Narbona *in 3 p. Recop. l. 11. tit. 5. lib. 7. gloſ. 3. n. 7.* vbi *n. 11.* quandam reſolutionem affert, quæ peculiaris eſt circa Reges Hiſpaniæ, videlicet quòd etſi aliàs quando Princeps aliquis ſuo nomine contrahit, non poſſit ſucceſſorem ad ſui contractus obſeruantiam adſtringere, poterit nihilominus ſi id faciat nomine Regni, &
ad publicam vtilitatem. Petr. Surd. *conſ.* 419. 3
num. 27. vbi multorum probat auctoritatibus quòd ſucceſſor ligatur ad obſeruantiam eorum, quæ à prædeceſſore ſont conceſſa ſi per ſucceſſionem admiſſus ſit in dignitate; nam aliàs ſibi ipſi contradiceret, vt inquit Bald *in conſ. 326. col. 3. vol.* 1. relatus à Rolan *in conſ. 1. num. 42. vol.* 2. Et maximè id vendicat ſibi locum quando tractatur de conceſſis à prædeceſſore ob benemerita conceſſionarij, quo caſu talis cõceſſio reuocari non poteſt, vt ex multis probat Menoch. *in conſ.* 1003. *num.* 64. qui inter alios allegat Roder. Suar. *alleg.* 10. qui indiuidualiter loquitur de Rege Hiſpaniarum, qui donationem factam ob benemerita à prædeceſſore reuocare non poteſt. Et
quidem verum eſt, quia priuilegia conſ- 4
ſa ob benemerita tranſeunt in contractum onerosum, & ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare, quia ligatur ex contractu prædeceſſoris, Canoniſtæ communiter *in cap. 1. de probat. & in c. Abbate ſanè, de re iudic. in 6.* Bart. *in. l. prohibere. §. planè ff. quod vi, aut clam*, Bald. *in d. c. 1.* vbi ait quòd pacta inter Fredericũ, & ciuitates Lombardiæ, quæ continentur in pace Conſtantiæ, ſunt ſeruanda per Imperatores, qui ſucceſſerunt in Imperio, idem Bald. *in l. digna vox C. de legib.* Oldrad. *conſ* 94. incip. *Eleganter*, Paul. de Caſtro *in l. fin. C. de tranſact.* Igne. *in l. donationes quas. C. de donat. inter virum & vxor.* Riminald. *in conſ. 63. n. 32.* qui loquens de Duce Matuæ ait quòd ipſe non poteſt à contractu ſuorũ prædeceſſorum recedere, Iaſ. *conſ. 1. col. 2. vol. 1.* Grammat. *conſ.* 100.

Oſaſch.

Oſaſch. qui alios citat *in deciſ.* 139. *num.* 11. Burſat. *in conſ.* 160. *ſub n.* 36. *vol.* 2. Grauet. *conſ.* 241. *ſub num.* 17. Gabr. *commun. tit. de iure quæſito non tollen. concl.* 5. *num.* 2. Foller. *in pract. verbo, & ſubmiſſionis, ſub num.* 37. Iaſ. *conſ.* 20. *vol.* 2. *& conſ.* 86. *vol.* 3. Pariſ. *conſ.* 2. *n.* 132. *vol.* 4. Socin. iun *conſ.* 60. *numer.* 18. *&* 29. *vol.* 3. Roland. *d. conſ.* 2. *vbi ſuprà vol.* 2. *& conſ.* 13. *num.* 36. *& ſeq. vol.* 3. *& conſ.* 100. *num.* 138. *& ſeq. vol.* 4. vbi loquitur de ſuc-
5 ceſſore per electionem, qui tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis, Natt *conſ.* 122. *num.* 3. Petra *de poteſtate Principis in* 2. *dubit. princ. num.* 179. *verſ ſextò declaratur, fol. mihi* 182. Menoch. *conſ.* 1. *num.* 228. *& conſ.* 264. *n.* 15. *& ſeq. vol.* 3. *& conſ.* 721. *num.* 3. *& d. conſ.* 1003. *nu.* 98. Surd. *deciſ.* 326. *num.* 5. Rodolphin. *de abſoluta Principis poteſt. cap.* 6. *num.* 195. Pereg. *de iure fiſci lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 45. Becc. *conſ.* 56 *n.* 8. *vol.* 1. Tiber. Decian. *conſ.* 25 *n.* 41. *vſque*
6 *ad* 48. *vol.* 1. adiiciens poſt Baldum quòd ſucceſſor Principis cõtraueniens factis anteceſſoris, dicitur contrauenire ſibi ipſi, ex quo ſemper eſt vnũ imperium, & ab aliis ſpectet ſucceſſoribus, quod ipſi prędeceſſori ſuo præſtitit, Ioan. Anton. Georg. *alleg.* 15. *num.* 12. *vſque ad* 16 *fol.* 148. vbi amplius notat *num.* 14. *&* 15. quòd huiuſmodi quæſtio non pendet ex poteſtate perſonali, ſed coronæ ac dignitatis, ideoque etiam tyrannus quando concedit Regio nomine, obligat legitimum ſucceſſorem iure perpetuo in illa dignitate.

Ad *num.* 5. Vide *addita ad c.* 1. *de immun. Eccleſ. lib.* 6. *num* 9.

Ad *num.* 9. An expenſarum appellatione veniant damna & intereſſe, vltra Surd. *citatum*, vide Perez *ad lib.* 4. *Ordin. pag.* 832. Card. Tuſch. *pract. cõcluſion. lit. E. concl.* 637. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu.*

2 *Conſenſum præſtare prorogationi à clerico factæ ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum.*

3 *Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ, cui ſubditur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdictionem.*

4 *Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraxit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia.*

5 *Conſenſus in hoc text. requiſitus ſufficit tacitus.*

Cap. Significaſti. XVIII.

AD *num.* 7. Quòd clerici non poſſunt 1
prorogare iuriſdictionem Iudicis eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu, vltra citatos *in collect.* docent Anton. de Matthæ. *de prorogat. iuriſd. num.* 14 Beroard. VVameſ. *pract. forenſ. lib.* 1 *obſer.* 12. *num.* 2, Narbona *l.* 59. *gloſſ.* 1. *num.* 14. *tit.* 4. *lib.* 2, *Recop.* Angulan. *de legib. lib.* 3. *cõtrou.* 26. *n.* 8. Carlaual. *de iudic. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 2. *q.* 8. *ſect.* 2 *num.* 1075. vbi *num.* 1077. addit ad Abba- 2
tem, vel ad alium habentem iura Epiſcopalia & iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum ſpectare præſtare cõſenſum prorogationi à clerico factæ: & deinde ſubdit Epiſcopum, & Archiepiſcopum non poſſe prorogare iuriſdictionem Iudicis non ſui, ſine conſenſu ſuorum Superiorum, additque exemptum non poſſe ſine conſenſu, & licentia Papæ, cui ſubdi-
tur, prorogare aliorum Iudicum iuriſdi- 3
ctionem, & *à num.* 1078. *cum ſeqq.* plures aſſignat rationes, cur in clericis hoc ſit ſpeciale.

Intellige de clerico volente, & expreſsè 4
prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali caſu poterit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia prorogare iuriſdictionem alieni illius loci, in quo contraxit, vt colligitur ex *cap. dilecti, hoc tit.* & expreſsè reſoluunt Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 12. *num.* 24. Caroc. *deciſ.* 52 *num.* 24. Carol. de Graſſis *de effectib. clerical. effectu* 1 *num.* 67. *cum ſeqq.* Sigiſm. Scac. *de ſentẽt. & re iudic. gloſſ.* 7. *q.* 3. *limit.* 1. *num.* 43. *cum ſeqq* Carlaual. *d. lib.* 1. *tit.* 1. *diſp.* 1. *q.* 8 *ſect.* 2. *num.* 1083. D. Barboſ. *in l.* 1. *art.* 3. *num.* 222. *ff. de iudic. & in l. hæres abſens.* §. 1. *à num.* 61 *ff. eod.* optimè D. Mari. Cutelli *in Cod. legũ Sicular. ad ll. Petri I. not.* 7. *num.* 6. *cum ſeqq. pag.* 298. *& ſeq.* latè Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones quæſt.* 3. *à princ.*

Ad *num.* 14. Quòd conſenſus de quo 5
tex. loquitur, ſufficiat quòd ſit tacitus, contra gloſ. tenuit D. Barboſ. *d. art.* 3. *num* 182. vbi aſſerit nullum ad hoc dari inconueniens, propterea quòd conſenſus ipſe hic ſumitur nõ in propria ſignificatione conſenſus, ſed tãtùm pro voluntate: quæ quidem voluntas ſatis apparere dicitur & per factum, & per coniecturas, & per alios plu-

res

res modos; & tandem concludit quòd ſi proprius Epiſcopus ſciuit ſubditum ſuum coram alio Iudice eccleſiaſtico litigare, & tacuit, quòd id ſufficiet, & ipſum in hoc ſequitur Narbona *in l.59 gloſſ.1.n.17.tit.4. lib.2.Recop.*

6 Poſt *num.*13.Ex verbis huius tex.hucuſque relatis, probari videtur, ſatis non eſſe quòd Epiſcopus conſentiat, & licentiam præſtet ad hoc vt laici de ciuili & pecuniaria cauſa clerici, eodem conſentiente cognoſcere & iudicare poſſint, dum ait tria requiri copulatiuè vt clerici alteri Iudici ſe ſubmittere valeant, id eſt, & ipſimet clerici conſentiant, ibi. *clerici tamen*; & quòd alienus Iudex eccleſiaſtica perſona ſit, ibi, *niſi fortè ſit perſona eccleſiaſtica*; tandem tertiò ipſe Prælatus conſentiat, ibi, *& Epiſcopi diœceſani voluntas accedat.* Fauet *cap.cum te 18. de offi io del g.* quatenus innuit delegationem faciendam eſſe perſonis eccleſiaſticis, & non laicis, vt patet ibi, *ſi ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur à perſonis eccleſiaſticis*, &c. Verùm communis *in cap.per tuas, & in cap.contingit, de arbitr.* quam ſequuti ſunt Rip. *in cap.decernimus n.* 34. & *ibi* Dec. & Abb. *hoc tit.* Roland. à Valle *conſ.4.n.14 lib.1.* plures per Felician. de Vega *in cap.decernimus, de iudic. n.*148. *cum ſeqq.* & per me *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.3. alleg.* 108. *num.* 1. & eſt de mente gloſ. *in d.cap.contingit, & in cap.peruenit, ad fin.95.diſt.& verb.præter, in cap.bene quidem 96.diſt.& verb.ducibus in c. præter verſ. verum 32.diſt.* diſtinguit inter cauſas merè ciuiles & pecuniarias ad eccleſiaſticam iuriſdictionem ſpectantes, & inter ſpirituales, ac criminales, vt prioris conditionis negotia delegari poſſint laicis ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis inferioribus; poſterioris verò non ita: cum qua ſententia tranſeunt ferè omnes citatis Iuribus, & In praxi recipitur. Nec eam deſtruit text. *in præſenti*, ſi conſideremus non vulgare diſcrimen verſari inter conſenſum Epiſcopi, de quo ſermo eſt in hoc text. & inter commiſſionem, ſeu delegationem laicis ab Epiſcopo factam Etenim licentia, & conſenſus Epiſcopi nullam laico tribueret iuriſdictionem; quippe Epiſcopus in tali ſpecie ſolùm exprimeret ſuam voluntatem, & laicus remaneret in terminis iuris communis, proceſſuruſque eſſet in negotio ſecūdùm propriam iuriſdictionem auctoritate ſua, & non aliena ex poteſtate ſeculari, non ex eccleſiaſtica, quam nullum committit laico Epiſcopus ſic conſentiens, nec talis Iudex delegatam iuriſdictionem exerceret, ſed ordinariam propriam. non alienam. Quæ omnia diuerſimodè ſe habent in delegatione, quæ ex diametro diſtinguitur à ſimplici conſenſu, de quo *ſuprà*. Epiſcopus enim laicis delegans & committens negotia, vltra ſimplicem conſenſum, & nudam licentiam, de qua in hoc textu, vlteriùs addit commiſſionem, & delegationem, tribuique illis nouam eccleſiaſticam poteſtatem, ſecundùm quam ex Ordinariis migrant in delegatos, & iam non auctoritate propria, nec iure ſuo, ſed alieno in negotiis ſibi per Epiſcopos commiſſis proceſſuri ſunt: quam veriſſimam differentiam rectè conſiderarunt Felin. & Abb. *num.*5. ac Rip. *num.36.verſ.4. & in cap.2. de iudic.* docentes quòd licèt verum ſit quòd Epiſcopi ſimpliciter conſentire non valeant, vt clerici coram laicis conueniantur, nec ſimplex Epiſcoporum conſenſus efficere poſſit, vt Iudices laici de clericis cognoſcant; nihilominus tamen rectè poſſunt Epiſcopi laicis committere negotia ciuilia ad clericos & Eccleſiam ſpectantia, quia inter delegationem, & ſimplicem conſenſum præfata differentia verſatur.

Minus illi obſtat *d.c.cùm te, de offic.deleg.* quo nitebamur reſtringere delegandi poteſtatem, vt in eccleſiaſticas perſonas facienda ſit, non in laicos, vt *ibidem* probari videbatur, quia reſpondetur negando in eo tex. talem reſtrictionem, aut limitationé probari: cùm enim exempla non arctent regulam iuxta vulgare dicterium, & in *d. cap. cum te*, perſonarum eccleſiaſticarum mentio facta fuerit, ibi, *perſonis eccleſiaſticis*, cauſa exempli tantùm: & quia delegati, de quibus ibi magis frequenter delegare conſueuerint eccleſiaſticis perſonis, conſequés eſt ibidem non fuiſſe deciſam, nec determinatam eam dubitationem, an delegatio eccleſiaſticis committenda ſit, ſiue laicis, quinimo propter frequentiorem delegandi vſum, & in exemplum dumtaxat, meminiſſe Pontificem Max. eccleſiaſticorum potiùs, quàm laicorum, nec aliquid diffiniuiſſe circa quæſtionem prædictam.

Cap. Licèt. XX. & fin.

POſt *num.* 1. Probat hic tex. repertum in Curia Romana poſſe in ea conueniri pro quibuſlibet contractibus alibi geſtis, tenerique ibi ſe defendere, vt per Duen. *reg.*85 *limit.*4. Vant. *de nullit. ſentent. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. ordinaria n.*84. vbi iuxta plurimorum ſententiam concludit quòd iam non eſt dubitandum quòd ſi reus conuentus præſens eſt in Romana Curia, inibi cauſa eius ſit tractāda, & quòd

ita

ita quotidie ſummus Pont. cauſas aduerſus præſētes in eadem Curia iudicibus ibi exiſtentibus indiſtinctè committit abſque eo quòd poſſint eorum iudicium declinare, dū tamen non contingat quòd antequam fiat citatio, reus recedat, quia ſi non fuerit facta apprehenſio perſonæ, non erit ibi radicata iuriſdictio, ex Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 17. *c.* 13. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 66. *num.* 24.

De libelli oblatione.

Tit. III.

Cap. Ignarus. I.

AD *num.* 2. Quòd actor in iudicio libellum in ſcriptis porrigere teneatur, vltra citatos *in collect.* docent. *l. Caſtel.* 40. *tit.* 20. *part.* 3. Odofred. *de libellis formand. par.* 1 *c.* 1. Maran. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 9. *à num.* 12. *&* *p.* 6. *tit. de libelli oblat.* Garcian. *reg.* 39. 84. *&* 163. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris p.* 3. *lib.* 48. *c.* 5. Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 23. *c.* 4. vbi Oſuald. *lit. B. C. D.* Perez *l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin.* Azeued. *l.* 4. *per tex. ibi, tit.* 2. *lib.* 4. *Recop. & tit.* 1. *in rub. à n.* 2. *eod. lib.* 4. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin p.* 5. *§.* 1. *à num.* 8. Pichard. *in manuduct. ad proxim. p.* 1. *§.* 2 *n.* 9. Vnde *in cap. quoniam contra, de probat.* libellus inter ſubſtantialia iudicij connumeratur, Panor. *hîc n.* 12. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1 *cap.* 50. *num* 19. Coler. *decis.* 111. *num* 1. Quod gloſ. *in Clem. ſæpè de verbor. ſignif.* declarat procedere aduerſario libellum in iudicio petente, ſequuntur Card. *hîc n.* 4. Butr. *num.* 3. *&* 33. quamuis in ſupremis Tribunalibus ſemper libellus offerendus ſit in ſcriptis, de quo videndus Matienſ. *in dial. Relatoris p.* 3. *c.* 43 *in prin.* Suar. de Paz *in pract. p.* 1. *tom.* 1. *temp.* 4. *n.* 3. *&* 4. & probat *l. Caſtel.* 2. *tit.* 2. *lib.* 4 *Recop.*

Vt lite non conteſtata, &c.

Tit. VI.

QVòd lite non conteſtata ad teſtium receptionem, vel ad ſententiam diffinitiuam procedendum non ſit extra hanc rub. & ſub titulo hoc collocata iura, probant *cap. dudum* 54. *verſ. partibus, de elect. cap. vnic. de litis conteſt. cap. cùm cauſam* 62. *verſ. Iudices, de appellat. c. in noſtra* 4. *verſ. ſed idem, de procurator. cap. exhibita* 19. *de iudic. cap. cùm Ioānes* 22. *de ſent. & re iud. l. properandum* 13. *verſ. poſt litem conteſtatam C. de iudic. l. conſentaneum* 8. *§. fin. C. quomodo & quando Iudex, Auth. ſed & ſi quis C. de teſtib. l. Caſtel.* 2. *tit.* 16. *& l. fin. tit.* 10. *part.* 3 exornant Socin. *reg.* 242. 243. 406. *&* 499. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 19. Marant. *de ordine iudic. p* 4. *diſt.* 9. *num.* 70. Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib.* 48. *cap.* 6. *in fine*, Menoch. *de arbitr. caſu* 61. *& de præſūpt. lib.* 2. *præſ.* 54. Maſcard. *de probat. concl.* 683. 1367. Matienſ. *in dial. Relator. p.* 3. *cap.* 44. Gilchen. *ad l. vnic. C. de litis conteſt. n.* 50. *&* 141. Illiger. *ad Donel. comment. lib.* 2. *c.* 1. *lit. E.*

SVMMARIVM.

1 *Separatio conceditur tam ob adulterium vxoris, quàm viri.*

2 *Probationes adulterij præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis.*

3 *Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo & camera alicuius pulchræ mulieris.*

4 *Probatio ſufficiens adulterij ex quibus deprehendatur?*

Cap. Adhæc. I.

AD *num.* 3. Quòd ob adulterium viri 1
ſicut ob adulterium vxoris concedatur ſeparatio, & quòd par ſit quoad hoc in vtroque coniuge ſeparandi ratio, patet ex hoc tex. vbi notant Abb. & omnes, Dec. *conſ.* 531. Coman. *conſ.* 175. latè Socin. iun. *conſ.* 32. *col.* 1. *lib.* 2. & in eadem cauſa Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 168. *per tot.* Burſat. *conſ.* 218. *num.* 8. Bertazol. *conſ. crimin.* 273. *nu.* 1. *lib.* 2. Roland *conſ.* 50. *lib.* 1. Cou. *de ſponſalib. p.* 2. *c.* 7. *§.* 6. *num* 6. Mozz. *de contractib. tit. de Matrim. §. pro declarat.* 7. *col. n.* 70. Triuiſan. *decis.* 45. *num.* 1. *p.* 1.

Et ad probandum adulterium in hoc 2
caſu, cùm non agatur criminaliter ad pœnam infligendam, nec tractetur de ſeparatione matrimonij quoad vinculum, ſed quoad thorum tantùm, & ciuiliter ad reſtitutionem dotis, & cauſa iſta non dicatur grauis, ſed leuis, ſufficiunt probationes adulterij præſumptiuæ, vt videtur voluiſſe Ioan.

Ioan. Andr. *in cap. maius, ſuper gloſſ. 1. col. 2. de adulter* Felin. *in c. præterea num. 3. de teſtib.* & in terminis Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 168. *n.* 4. 5. *&* 20. Socin. iun. *d. conſ.* 32. *num.* 9. *lib.* 2. Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 4. & ita per coniecturas, & etiam teſtes ſingulares, Socin. iun. *d. conſ.* 32. *num.* 10. 12. 13. *&* 23. Ioan. Bapt Ferrer. *d. conſ.* 168. *num.* 5. Bertazol. *d. conſ.* 273. *numero* 5. Triuiſan. *d. deciſ.* 21. *lib.* 2.

3 Ad quod accedit vulgaris illa doctrina Bart. *in l. 2. ff. de furtis col.* 1. dum dicit quòd ſi vir fuerit inuentus in domo, & camera alicuius pulchræ mulieris, eo ipſo probatur adulterium. & ſequitur Anan. *in cap. maritis col. 2. ſuper gloſſ. 1. de adulter.* Et licèt dictum Bart. ſimpliciter intellectum non procedat cùm potuerit ingredi ignorante, vel inuita muliere, vt per Abb & Felin. *in cap. tertio loco, de probat.* quando tamen cõſtat de ſcientia, & conſenſu mulieris, opinio Bart. de plano procedit ſecundùm Deci. *in d. c. tertio loco n.* 13. & in indiuiduo firmant Ferret. *d. conſ.* 168. *num.* 1. Socin. iun *d. conſ.* 32. *n.* 16. Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 12. latè Maſcard. *concl.* 61.

4 Alia adeſt magis ſtringẽs doctrina eiuſdem Bart. *in l. capite quinto. ff. ad leg. Iuliam de adulter.* dicentis quòd ſi teſtes affirmẽt quòd viderunt aliquem ſolum in camera cum muliere, vel oſculantem, vel tangentem eam, & multo magis habentem nudam in lecto, & clauſam in camera, dicitur ſufficiens probatio adulterij. quam doctrinam in indiuiduo admittunt Marian. Socin. *d. conſ.* 32. *num.* 16. Ferret. *d. conſ.* 168. *num.* 1. ampliãs procedere alternatiuè, prout Bartolus loquitur, ſiue fuerint inuenti ſoli in camera ſimpliciter, ſiue ſe tangentes, ſiue ſe amplexãtes, ſiue in aliis actibus propinquis ad actum, ex Abb. ita declarante *in d. cap. tertio loco, verſ. unde puto*, Bertazol. *d. conſ.* 273. *num.* 12. *&* 17. Triuiſan. *deciſ.* 21. *lib.* 2. dicens ita iudicatum, quando nihil probatur in contrarium ad excuſationem, latè Maſcard. *d. concl.* 59. *num.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes ſenes, & valetudinarij ante litis cõteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam.*
2 *Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquuntur.*
3 *Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum.*
4 *Senectus facit recedere à communibus Iuris regulis.*

Cap. Quoniam frequenter. V.

AD *num.* 5. Quòd teſtes ſenes, & vale- 1
tudinarij ante litis conteſtationem poſſunt recipi ad perpetuam, vt aiunt, rei memoriam, nec probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, vltra citatos *in collect.* docent Otalor. *de nobilit. p. 5. princ. cap. 1. n.* 1. Monet. *de diſtrib quotid. p. 2. q. 7. num.* 6. Parens meus, quem non minus naturæ, quàm doctrinæ meæ reuereor auctorẽ, *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſit. lib. 3. tit. 55. num* 1.

Ad *num.* 7. Cumque certa ſenectutis me- 2
ta vſque adeò præfinita non extet, ſed paucis quibuſdam deſignata caſibus, in cæteris ad Iudicis arbitrium recurrendum tutius reputarunt vltra citatos Camill. Gallin. *de verbor. ſignif. lib. 5. cap. 20. num.* 354 Gaſp. Baẽc. *de inope debit. c. 7. num. num.* 16. Paul. Montan. *de tutel. cap. 5. n.* 150. Mari. Giurba *in conſuet. Meſſanen. cap. 2. gloſſ. 14. num.* 11. *&* 12. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. S. concl.* 103. *num.* 3. Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. & variat. fori, ſect. 1. q. 19. n. 3. cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiep. Neap. p. 2. deciſ.* 234. *num.* 3. Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 328. num. 2. cum ſeqq. & tom. 3. cap.* 506. *num.* 25. Matthi. Coler. *in praſenti n.* 3. 3
vbi ſenes quoad hoc propoſitum illos vocat, qui vergunt ad annum ſeptuageſimũ, neque tamen integros annos ſeptuaginta complenerunt

Ad *num* 8. Quod Senatus facit recedere 4
à cõmunibus Iuris regulis, præter Flamin. Pariſ. citatum, tradit Aluarez *de priuileg. miſerab. perſonarum q. 18. num.* 77.

De Iuramento calumniæ.

TIT. VII.

SVMMARIVM.

1 *Clerici olim iurare prohibebantur.*
2 Cap. 1 *de quo hic, intelligitur cùm clericus cauſam ſuæ Eccleſiæ proſequitur.*
3 Cap. nullus 22. quæſt. 5. *interpretatur.*
4 Cap. 1. de Iuram. calum. lib. 6. *declaratur.*

CAP.

Cap. Inhærentes. I.

1 AD *num.* 2. Ab Honorio II. in hoc text. clerici eximuntur ab onere præſtandi Iuramentum calumniæ, quia antiquitus iurare prohibebantur, iuxta text *in l. cùm clericis 25. §. 1. in fin. C. de Epiſcop. & cleric. & in cap. nullus 22. q. 5* cùm turpe ſit eos in falſitatis calumniæ ſuſpicionem vocare, qui ob Religionis profeſſionē ab vtraque abeſſe putantur. Et licèt *in d. §. 1. in fine*, referatur à Martiano Henrici II. priuilegium clericis Orientalibus conceſſum, videlicet vt iurare non cōpellerentur, nihilominus Honorius *in hoc c.* illum tam ad clericos, quàm ad monachos Occidentales extendit, itaut nullus per ſe quicquam iurare compellatur, ſed per alium, hoc eſt, per Procuratorem, vel Oeconomum, ſed hoc tātùm cùm cauſas ſuæ Eccleſiæ agunt, vel defendunt, nam tunc etſi compelli nō valeant, tamen ſi iurauerint ſpōte, admittū-
2 tur, *c. vlt. hoc tit.* Et ſic intelligendus eſt tex. *in præſenti*, videlicet cùm clericus cauſam ſuæ Eccleſiæ proſequitur, vt patet ibi, *ſi Eccleſiæ ſuæ viderit expedire*, &c. Sed ſi non Eccleſiæ, ſed propriam cauſam clerici proſequantur, ſemper cōpelluntur perſonaliter calumniæ iuramentum ſubire, iuxta text. *in c. cæterùm 5. inf. hoc tit. Auth. principales. C. eod.* rationem refert Donel. *comment. lib. 24. c. 3. in fine*; quia nihil ſit aduersùs honorem clericalem. Ita gloſ. *hic verb. criminali*, vbi Abb. *n. 16. & 19.* Illiger *ad Donel. d. c. 3. lit. M.*
3 Text. verò *in d. c. nullus*, procedit quādo clericus propriam cauſam tēporalem apud Iudicem laicum proſequitur quia nec tunc poterit abſque Epiſcopi conſenſu in propria cauſa calumniæ iuramentum ſubire.
4 Per hunc tex. tenēt omnes communiter, iuramētum calumniæ in ipſo litis exordio præberi debere, de quo etiam *l. 2. in princ. C. hoc tit.* per quem text. Donel. *d. lib. 24. c. 3. verſ. videtur autem mihi*, exiſtimauit nullius eſſe momenti quicquid in iudicio fuerit actum, ſi à principio hoc iuramentum ſit omiſſum. Sed obſtat *c. 1. hoc tit. lib. 6.* ibi, *poterit poſtmodù in qual bet parte litis iurari*, ex quo videtur deduci non eſſe de ſubſtantia vt iuramentum calumniæ in exordio litis exigatur, quia ſi eſſet, poſtmodum in nulla litis parte ſuppleri poterat, argum *l hares palam, ff. de teſtam.* Quare DD. varias ad hunc tex. *in d. c. 1. lib. 6.* exquiſierunt interpretationes, nam quidam exiſtimant eſſe conſtituendam differētiam inter ius Canonicum & Ciuile; alij putant diſcrimen verſari inter iuramentum calumniæ, & iuramentum de veritate dicenda, itaut illud ab initio litis, iuxta *d. l. 2.* hoc poſt litem conteſtatam proponi debere, nonnulli credunt *d. c. 1.* procedere in iuramento calumniæ generali, quod in exordio litis ſub eundum eſt, & apponi ſolet, ſed in ſpeciali, quod non à parte ſed à Iudice in qualibet litis parte quoties viderit expedire, defertur ex Gail. *lib. 1. obſeru. 84 n. 6.* pluresque alias interpretationes refert Illiger. ad *Donel. d. c. 3. lit. H.* cum quo proſequere.

De Feriis.

Tit. IX.

Cap. Licet. III.

AD *n. 6.* Quòd neceſſitas, & paupertas laborantem in diebus Dominicis excuſat, præter citatos in collect. reſoluūt Cornel. Beniucaſ. *de paupert. q. 4. n. 28.* Suar. *de relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. c. 32.* vbi latè de excuſatione ob ſui ipſius, familiæque indigentiā, ac neceſſitatem proximi, Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. c. 35. n. 3.* vbi *n. 31.* ſubdit nec excōmunicatione aliqua ligari eū, qui iuſtis de cauſis diebus feſtiuis opera ſeruilia exercet, ſi lata à Iudice ſit excommunicatio contra laborantes diebus feſtiuis, Camil. Borel. *in ſum. deciſ. p. 2. tit. 38. de feriis num. 67. cum duobus ſeqq.* Quod tamen intelligendum eſt, dummodo diuina non prætermittantur Officia, Card Tolet. *in ſum. cap. 25. num. 3.*

De Ordine cognitionum.

Tit. X.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio conſanguinitatis ſi opponatur mulieri petenti aliquem in virum, prius de illa cognoſcendum eſt, quàm matrimonij quæſtio terminatur.*

2 Cap. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpoliat. *intelligitur.*

3 Cap. litteras, eod. tit. de reſtit. ſpoliat. *interpretatur.*

Cap. porrò, de diuort. *declaratur.*

Cap. Intelleximus. I.

PRo exornatione huius principalis conclusionis habentis quòd ſi mulieri petenti aliquem in virum, opponatur exceptio conſanguinitatis, prius de illa cognoſcendum eſt, quàm Matrimonij quæſtio terminetur, non tamen ſuper illa exceptione, ſed ſuper matrimonio tenebitur Iudex pronun- 1

tiare, vide præter citatos Robert. *lib. 1. ſentent. c. 12.* Othom. *lib. 6 obſeruat. c. 6.* Azini *in praxi. §. 2. c. 18.* Cuiac. *lib. 9. obſeru.* 33. Donel. *comment. Iuris Ciuil. lib. 18. c. 12. & c. 22.* Gilchen. *in l. 1. à n. 6. C. de ordine cognit.* Fach. *contron. lib. 1. c. 43.* Meuoch. *de arbitr. lib. 1. q.* 45. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1 n. 18.* Anton. Fab. *lib. 15 cõiectur. c. 1. & lib. 16. c. 3. & de erroub. pragm. p. 1 decade 18. errore 3.*

2 . Contra quam concluſionem non obſta-
bit text. *in c. ex conqueſtione 10. de reſtit. ſpol.*
vbi exceptio conſanguinitatis perempto-
ria fuit oppoſita, & tamen non ſuſpendit
negotium principale, quia reſpondetur il-
lum textum loqui in iudicio poſſeſſorio re-
cuperandæ, vbi non de viribus matrimo-
nij, ſed de eius poſſeſſione tantùm agitur,
3 ex eo quòd mulier fuerat ſpoliata. Simili-
ter non obſtat *cap. literas, eod. tit. de reſtit.*
ſpoliat. procedit enim eius reſolutio ex eo,
quia mulier fuit parata exceptionem con-
ſanguinitatis incontinenti probare, & peri-
culum inceſtus etiam imminebat, & iuris-
iurandi religione affirmabat exceptionem
eſſe veram, eamque malitiosè non oppo-
4 nere. Et *in c. porrò, de diuort.* ideo ibi exceptio
affinitatis etſi publica ſit, non admittitur,
quia maritus iuris ordine non ſeruato, ſua
propria auctoritate abſque iudicio Eccle-
ſiæ vxorem à ſe dimiſerat, quod ſibi prohi-
bitum eſt, *c. multorum 35. q. 6.* ita ſimiliter eſt
interpretandus text. *in cap accedens 4. vt lite
nõ conteſt.* Corraſ. *lib. 2. miſcel. c. 2. n. 7.* Sanch.
de Matrim. lib. 10. diſp. 12. n. 38. qui notant
ideo in terminis *cap. ſignificaſti eod. tit. de di-
uort.* permitti marito vxorem propter adul-
terium, & inceſti periculum propria aucto-
ritate à ſe dimittere, nec vxori reſtitutionẽ
competere; quia antequam eam poſtulaſ-
ſet, publicè in iudicio fuit confeſſa adulte-
rij crimen commiſiſſe, vti ex verbis illius
text. conſtat ibi maritum materiam adulte-
randi præbuiſſe.

Cap. Cùm dilectus. II.

PRo declaratione principalis concluſionis huius text. habemus quòd ſi reus contra actorem per viam exceptionis ſpoliationem oppoſuerit, priùs audiendus eſt reus, & probata exceptione non cogitur reſpondere, nõ tamen ea ratione reſtituendus eſt Si verò per viam actionis reus ſpoliationis oppoſuerit aduersùs actorem tunc vtraque quæſtio ſimul terminatur, & probata exceptione reus reſtituitur. vide Cou. *lib. 1 var. c. 16 n. 14* Menoch. *remed. 1. recup. n. 387.* Donel. *cõment. Iuris Ciuil. lib. 17 c. 18. & lib. 23. cap. 4* Cuiac *l b 9. obſeru.* 21. Surd. *cõſ. 27. n. 27.* Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu* 107. Martin. de Larreatigui *ſelect. Iuris lib. 6. c. 7. cum ſeqq.*

Difficilis ſolet hic textus reputari dum ex eo apparet Abbatem de Ferẽtino aduersùs nobiles viros quæſtionẽ propoſuiſſe, & ita partes actoris ſuſtinuiſſe proindeque debuiſſe nobiles prædictos, qui partes rei ſuſtinebãt, corã ſeculari Iudice cõuenire, iuxta reg. *l. iuris ordinẽ C. de iuriſd. omn. iudic. & c. cùm ſit generale, de foro comp.* nõ verò corã Iudice eccleſiaſtico, vt textus hic decidit. Cui difficultati dupliciter reſpondeſt ſolet. Primò, quod procedit in hac parte eius deciſio ex ſpeciali conſuetudine, quæ & ẽtia in aliquibus locis introductum eſt, vt clericus poſſit laicũ reum corã eccleſiaſtico Iudice cõuenire, vt probatur *in c. ſi clericus laicum, ſup. de foro comp.* ibi, *licèt in pleriſque partibus al ter de conſuetudine habeatur.* quibus verbis Pontifex tacitè videtur talẽ approbaſſe cõſuetudinẽ, vt multis relatis oſtendit P. Suar. *pro defẽſione Fidei cõtra Anglicanæ ſectæ errores, lib. 4. c. 14. n. 16* licèt è cõuerſo nulla valeat contraria cõſuetudo, videlicet vt iudex laicus de cauſis clericorum poſſit cognoſcere, ita DD. per tex. ibi *in c. clerici, de iud c.* Greg Lop. *l. 2 gloſ. 6 tit. 2. par. 1.* Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu* 101. Azor *inſtit. moral. p. 1. lib. 5. c. 18. q. 12.* Salas *de legib. q. 97. tract. 14. diſp. 19. ſect. 15. n. 105.* Secundò reſpõderi poteſt quòd Nobiles in hoc textu tanquam rerum Eccleſiæ inuaſores cenſeri debẽt ſacrilegi, *c. nulli liceat, c. quicunque c. prædia 12. q. 2. cap. conqueſtus, de foro comp.* quod crimen ſacrilegij mixti fori eſt, ex adductis *in c. cùm ſit generale, de foro comp.* ideo rectè potuit Abb. de Ferentino prædictos Nobiles coram Romano Pontifice conuenire.

Cap. Tuam. III.

POſt *n. 1.* Caſus narrationem poſt Cuiac. proponit Balboa *in præſenti n. 3.* quòd ſcilicet Henricus II. Cãpaniæ Comes, Iſabellã Cypri Reginã vxorẽ duxit, ex qua filiã procreauit, cuius nomẽ fuit Alix, quæ ab Iſabella matre regnum Cypri obtinuit, & poſt eam ſucceſſit Alicis filia, Alix etiã appellata, quæ tanquã Henrici II. neptis Cãpaniæ Comitatũ aduersùs Theobaldũ VI. eiuſdẽ Comitatus poſſeſſorẽ eundẽ Comitatũ vindicabat. Is autem Theobaldus eidẽ illegitimitatis opponebat exceptionẽ, contendens illegitimam eſſe eius originẽ; nam dicebat quòd eius auia Iſabella non potuit legitimo matrimonio Henrico II. copulari propterea quòd priùs fuerat Gofredo nupta, à quo temere diuerterat, vt dicto Henrico II. nuberet. Quæ exceptio oppoſita fuit coram Philippo II. Fran-

corum

corum Rege: vnde cùm in ea exceptione agendum eſſet de viribus matrimonij inter Henricum II. & Iſabellam contracti, meritò eius diſcuſſio ad Sedem Apoſt. delata eſt, iuxta deciſionem *tex. in cap. lator qui filij ſint leg.* Interim tamen dum hæc natalium quæſtio apud Sedem Apoſt. tractabatur, deceſſit Philippus Francorũ Rex, eique ſucceſſit Ludouicus VIII. anno Chriſti 1223.& cùm Regina Cypri apud Ludouicum inſtaret vt cauſam principalem definiret, Honorius III.hac epiſtola Regẽ hortatur ne antea de proprietate comitatus iudicaret, quàm ipſe Põtifex illegitimitatis quæſtionẽ quaſi præiudicialem & peremptoriam ad iudicium Eccleſiæ pertinentem terminaret, ne aliàs confuſione quadam iudicij ordo turbaretur. Cuius noſtri textus ſpecies procedit quando pendente coram ſeculari ſucceſſionis cauſa illegitimitatis exceptio coram Iudice eccleſiaſtico agitatur, quo caſu verum eſt in cauſa principali ſuperſedendum eſſe quouſque ſuper exceptione pronuntiatũ ſit, etiam quãuis cauſa incidens,& peremptoria ſit. At verò ſi corã eodem Iudice vtraque cauſa tractetur, Iudex de vtraque cauſa ſimul cognoſcit,& ſolùm ſuper principali pronuntiat. *l.1. C. de ordine iudic.* notant Panorm.*n.*4.Anchar.*n.* 8.& Butr.*n.*11 *in præſenti.*

2 Ad *n.2.in fine.* Quando quæſtio matrimonij verſatur ſuper nudo facto, nẽpe an matrimoniũ ſit contractũ, nec ne, Iudex ſecularis cõpetẽs eſt ad eius cognitionem, vt per Vincent.de Franch. *deciſ.* 36. Farin.*in praxi crim.p.1.q.8.n.25.* D.Barb. *in l. Titia n. 22.ff.ſolut.matr.* Morl.*in emporio Iuris tit.2.in princ.ud.n.165 & ſeq.* Paz *de tenuta c.12.n.* 64. *& ſeq.& n.*67.Caſt *controu tom.5 c.* 105.*n.* 5. At verò quãdo quæſtio matrimonij vti ſpiritualis tractatur, videlicet an matrimonium ſit legitimũ, necne, tunc ſecularis Iudex de hac exceptione non poteſt cognoſcere, vt probat tex.*in præſenti,& in c.cauſam quæ,qui filij ſint leg.* D Barb.*in d.l.Titia n.*22.Ceuall. *de cognit.per viam viol.p.2.q.25.n.12. &* 13. Carol. de Graſſ.*de effect.cler.effectu* 1.*n* 398. *&* 401.*cum ſeqq.* Caſtil.*deciſ.*105.*n.*3.Ioſeph. Seſſe *Aragon deciſ.*190.*n.*24.*cũ.ſeqq.* Idẽ procedit quando quæſtio mixta eſt D. Barb. *in d.l.Titia n.24 &* 28. Carol. de Graſſis *d.effectu* 1.*n* 407.latiſſimè D. Sperel. *in deciſ.fori eccleſ.deciſ.9.per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Res ab eo retineri non poteſt, ad quem cum vitio peruenit.*

2 *Meliorata res pro melioramentis retineri non poteſt, quando cum vitio ad meliorantem peruenit.*

3 *Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum.*

Cap. Super. IV.& vlt.

AD *n.*3.Quòd retineri nõ poteſt res ab eo, ad quẽ cum vitio peruenit, præter Surd.citatum *in collect.* tenẽt Ariſm. Tepat. *var.tit.118.c.4.* Neguzant.*de pign.p.5.memb.4 n.1.* Capic *deciſ.*2.Caualc. *de tutore n.*165. Queſada *in variis q.Iuris c 14 num.*7. Card. Tuſch *pract.concl.lit.R.concl.* 507.*num.*15. 1

Amplia etiam rem melioratam pro melioramentis retineri non poſſe quando cũ vitio ad meliorantem peruenit, vt per Lancel.*de attent.p.3.c.24.q* 29.*n.*9. Caroc.*de locato tit.de expenſ. num.* 18.*fol.* 212. Sebaſt. Medices *de compenſat p.2.q.16.n* 17. Statil. Pacif.*in tract.de Salutano interdicto, inſp.2.c.2.n.*236 Dicitur autem peruenire rem cum vitio ad illum, qui eam emit non ſeruatis Iuris ſolemnitatibus. Surd.*conſ.*28. *num.* 91. *&* 92.*& deciſ.46.num.*1. 2

Propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum poterit malæ fidei poſſeſſor rem retinere, *l.ſi à patre*, aliàs *ſi à Domino.§.fructus, l.heres furioſi* 54. *ff de petit. hæred.l.fundus.ff famil. herciſ.l. fructus, ff ſoluto matr.l.quod in fructibus,ff. de vſur.l. Caſtel.4. tit.28.part.3 & l.4.tit.14.part.* 6. gloſ.*verb. quid ad cauſas, in c.nobis* 12 *q.*2.Tiraq.*de retractu lig §.15.gloſ.* 1.*n.* 2. Pinel.*in l.2.C.de reſcind vend.p.2.c.3.n.1.ad fin.* Sarmien.*lib. 1 ſelect.c.10 n.*14.Neguz.*de pign.* 4. *memb.*5. *par.princ.n.*20.Pereg. *de fideicom. art.* 50.*n.* 26.Caualc.*deciſ.*28. *num.*5 *& deciſ* 44.*n.*90. *p.1.*Mogon. *deciſ.* 33. *n.* 24. Ioſeph. Ludou. *deciſ.*34.*num.*18.Mari.Muta *deciſ.*51.*n.* 18. Ioan.Garc.*de expenſ.c.2.num.* 11 D. Barboſ. *in l.diuortio.§ fin.p.1.num.* 59 *ff. ſoluto matr.* Valaſc. *de iure emphyt. q.* 25. *num.* 5. Giurb. *in conſuet.Meſſanenſ p.1 cap.* 15. *gloſ.* 7. *n.* 17. Mareſch.*var.lib.2.cap.*112 *num.*9.Narbona *l 25.gloſ.16.n.30.tit.21.lib 4 Recop.* Guzman *de euict.q.20. num.* 4. Aluarez *de priuil.pauper.p.1.q.41. num.* 15. *&* 16. Sed an huiuſmodi malæ fidei poſſeſſori concedatur retentio, an verò abraſio? vide Gutier.*lib.3.tract. q.68.n.*10. Valaſc.*conſ.* 83. *n.* 19. Mari.Muta *deciſ.51.n.15. &* 16. Aluarez *d q.41.d n.* 45. 3

De cauſa poſſeſſionis & proprietatis.

Tit. XII.

AD *rub.n.9.in fine.* Vide nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar Iuris diſput.cent.1.c.65. pag. 116. & ſeq.* vbi dicit inutilem diſceptationem de etymologia poſſeſſionis viros maximos illuſtrē feciſſe,& ſe rem duobus verbis ſic abſoluere promittit. Nã,inquit ille,ſi quærendum de etymologia,hoc eſt,de vera nominis notione,à ſedibus poſſeſſio dicitur, ſin alluſio placet, quæ magis videatur ex ratione Iuris à pedibus tunc conuenientius, traditur ex Paulo *in l. 3 in princ ff.de acquir. poſſeſ & in §.ex contrario* ibi,*non magis eadē poſſeſſio apud duos eſſe poteſt, quàm vt tu ſtare videaris*:de poſſidēte itaque dicimus vtrumque,vt ſtare dicatur, & ſedere, & ſic poſſeſſio æquè bene dicitur, & à ſedibus ex Paulo,ſtare enim nihil aliud eſt quàm in ſe ſuaque mole conſiſtere, cui opponitur ſedere. Vnde Plautus,

Hos quos vide tu ſtare hic captiuos duos,
Illi qui ſtant,hi ambo non ſedent.

De origine, & ſucceſſu poſſeſſoriæ rei, vide eundem Læli.Mancin.*d.cent.2.cap.66. pag.158 & ſeq.& c. 67 pag.161.cũ ſeq.ad l.1. ff.de acquir.poſſ.*Et an penes tertium deponi vera poſſeſſio valeat,vide eundem Læli. Mancin.*d.cent.1.c.68.pag.166.ad l.intereſſe, ff.de acquir poſſeſ.& ad l.licet.§.rei ff depoſiti.* Et an poſſeſſio Iuris ſit?vide eundem Mancin.*d.cent.1.cap.70.pag. 269 ad l.poſſeſſio, in princ.ff de acquir.poſſeſ.& ad l.nemo C. eod. & c.71.*conciliatus Paulus *in l.1.5. adipiſcimur, ff.eod.& c.72.*conciliatus idem Paul. *in l. 1. §.ſi vir vxori.ff.eod.*Et an ſolo animo amitti poſſeſſio queat?vide eundem Mancin. *cap. 74.*Poſſeſſionem iuris quidem eſſe,ſed non ius, contendit idem Mancin.*c.79 & 80. ad l.ſi ea res.§.1.ff. de action empti.* Et vnicã eſſe poſſeſſionem defendit.*c. 81. ad l.nemo C. de acquir.poſſeſ.*ciuilem & naturalem poſſeſſionem ſpecie non diſtare, ob id quod hæc corpore detinetur, illa animo contendit, *cap.82.83.& 84.pag.199.cum ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Cauſa poſſeſſionis & proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda.*

2 L. naturaliter.§ nihil commune, ff. de acquir.poſſeſ.*intelligitur.*

3 L. ſi de proprietate.C.ſi à non compet. Iud *interpretatur.*

4 Cap.ex conqueſtione,de reſtit.ſpoliat. *declaratur.*

Cap. Suſceptis. I.

AD *num.4.* Quòd cauſa poſſeſſionis & 1
proprietatis apud eundem Iudicem eſt diſcutienda, docent Sabag per tex *in c.1.de ſequeſt.poſſeſſ n. 82.* Sarmien. *lib.3. ſelect c.14 num. 7.* Cuiac.*lib.2. obſeru.35.& lib.1.obſer.20.& l.5.obſeru.15 & 19.*Bart.*in l.naturaliter.§.nihil cõmune, ff.de acquir. poſſeſſ* Ioan.Garc*de nobilit. gloſ. 1 §. 2.num.12.*
Et quamuis *in d.§.nihil commune*, probetur 1
nihil commune habere proprietatem cum poſſeſſione, id tamen intelligendum quoad eſſentiam,& ſubſtantiam, & acquiſitionem, ſecus verò quoad cognitionem.

Non obſtat tex.*in l.ſi de proprietate.C ſi à non compet. Iud.*dum probat Iudicem, qui delegatus fuit ad cauſam proprietatis ſuper poſſeſſionem pronuntiare non poſſe, quia reſpondetur ideo in illa ſpecie Iudicem nõ potuiſſe de cauſa poſſeſſionis cognoſcere, quia ſpecialiter delegatus fuit ad cognoſcendum tantùm de proprietate, & ideo
ſententia lata ſuper poſſeſſione nulla fuit 4
tanquam à non competenti Iudice prolata.Contra quam ſolutionem minimè facit deciſio text. *in cap.ex conqueſtione, de reſtit.ſpol.*vbi Iudices dati ad cauſam proprietatis priùs de poſſeſſione cognoſcere potuerunt,& mulierem ſpoliatam reſtituere; quia reſpondetur quòd licèt in ſpecie illius text. Iudices ad petitionem mulieris delegati fuiſſent ad cauſam proprietatis nominatim, coguntur tamen de poſſeſſione cognoſcere,ea nempe ratione,quia beneficio, & natura reconuentionis tenebatur cognoſcere, quo mediante effecti fuerant competentes.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere ſi de poſſeſſione, & de proprietate ſimul actum fuerit.*

2 *Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium, & petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit.*

Cap

Cap. Ad vltimum. II.

1 AD *num.* 2. Quòd ſi de poſſeſſione & proprietate ſimul actum ſit, poſſit Iudex priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietatis cauſam ſuſpendere, tenent *l. Caſtell. 27. tit. 2. part* 3. Capic. *deciſ.* 86 Boët. *dec ſ.* 23. Staphil. *de litteris gratiæ, tit. de ſignatura litterarũ iuſtitiæ. §. ſecũdum n.* 5. Olaſch. *Pedem. deciſ.* 47. Burlat. *conſ.* 234. *vol.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 371. *& remed.* 15. *recup n.* 36. Sahag. *in c.* 1. *de ſequeſt. poſſ. ſſ. n.* 86.
2 Fachin. *controu. lib.* 8. *cap.* 7.

Non obſtat quòd quoties poſſeſſorio & petitorio ſimul actum eſt, vtrumque debet vnica ſententia terminari *cap. cùm Eccleſia Sutrina, cap. cùm dilectus, inf. hoc tit.* quia locum habet vbi de vtroque liquet, ex reg. tex. *in l. de qua re* 74 *ff. de iudic.* quando verò ſolùm liquet de poſſeſſorio, poteſt ſuper eo tantùm pronuntiare, vt *in hoc tex.* in quo Iudex omiſſo petitorio publicauit atteſtationes ſuper poſſeſſorio, & ita ſolũ liquebat de illo. Sic *in præſenti* docet Anchar. *n.* 3. & Imol *n.* 4. Capic. *d. deciſ.* 86. *n.* 6. non enim liquere dicendum eſt, niſi cõcluſum ſit in cauſâ, & probationibus renuntiatum, iuxta celebrem gloſ. *verb. liquere, in c. ſignificauerunt, de teſtibus*, quam ſequuntur Pute. *deciſ.* 284. *lib.* 2. Maſcard. *de prob. concl.* 1106. *num.* 24. & citati à Farin. *in praxi crimin p.* 1. *q.* 21. *à num.* 15.

Cap. Cùm Eccleſia Sutrina. III.

POſt *n.* 1. Quòd ſpoliatus agens ſimul poſſeſſorio, & petitorio iudicio, ſi probet ſpoliatiunem, non verò proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, ſuccumbet tamen in petitorio, docent Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. *à n.* 10. *& in reg poſſeſſor. p.* 2. *§.* 10. Padil. *in l.* 2. *n.* 19. *C. de ſeruit.* Menoch. *remed.* 15. *recup. à n.* 396. Maſcard. *de probat. concl.* 1326. Valaſc. *conſ.* 58 Azeued. *l.* 1 *tit.* 6. *lib.* 1. *Recop.* Fachin. *controu. lib.* 18. *c.* 9. Nicol. Garc. *de beneſ. p.* 5. *cap.* 6. *num.* 59.

De reſtitutione ſpoliatorum.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis.*
2 Tex. in præſenti *declaratur.*

Barbos. Iur. Can. ſelecta, Tom. VI.

Cap. In litteris. V.

POst *num.* 1. Quòd petenti reſtitutionẽ beneficij, quæſtio inſtitutionis nõ Canonicæ referri non poteſt, conſonant *c.* 1. *& per tot.* 2. *q.* 2. *c.* 1. *c. conquerente, c. fin. hoc tit. cùm Eccleſia Sutrina, c. cùm ſuper, c. paſtoralis, de cauſa poſſeſ. c.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *l.* 1. *& per tot ff. de vi, & vi arm. l.* 1. *C vnde vi, l. Caſtel. fin. tit.* 10. *p.* 3. 1 *cũ ſeqq. tit.* 13. *l.* 4. *Recop.* exornãt præter citatos *in collect.* Cou. *pract. c.* 13. Cuiac. *lib.* 1. *obſeru.* 20. *& lib.* 16. *obſeru.* 12. Forner. *lib* 2. *ſelect. c.* 14. Donel. *comment. lib.* 15. *c.* 31. Azeued *l.* 10. *n.* 25. *tit.* 13. *libr.* 4. *Recop.* Gutier. *de Iuram. confirm p.* 3. *cap.* 19. *& Canon. lib.* 1. *cap.* 34. Maſcard. *de probat. concl.* 1326. Anton. Fab *de errorib. pragm. deciſ.* 77. *errore* 4. niſi poſſeſſoriæ cauſæ, proprietatis cauſa annexa ſit, quia tunc de poſſeſſione nullatenus tractari poteſt niſi priùs de titulo proprietatis appareat. *l.* 2. *§. quadam. ff. de interdict. l.* 3. *§ hoc autem ff de itinere, actuque* 1
priuato. Non obſtant verba huius text. ibi, 2
priùs de violenta eiectione, quàm de Canonica inſtitutione, &c. ex quibus conſtat ante vllam tituli cognitionem, ſeu iuſtificationem agi debere de poſſeſſionis ſpoliatione, ſed eorum ſenſus eſt, priùs plenariè agendum eſſe de poſſeſſione, nec exinde negatur ſummarie in præſenti fuiſſe actum de Canonica reſtitutione.

SVMMARIVM.

1 *Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit.*
2 *Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit.*
3 Auth. de teſtib § ſi verò quis, *declaratur.*

Cap. Item cùm quis. VI.

AD *numer.* 4. Dixi *in addit. ad capite* 1. *numero* 3. *de iudic.* cum, qui mecum nunc litigat, recuſari à me poſſe ne in alia 1
cauſa Iudex ſit, idem colligi videtur ex text. *in præſenti*, in cuius ſpecie Titius vi occupat, aut clam ingreditur poſſeſſionem Seii, & dum ſpoliatus agere ad reſtitutionem vult, ei ſpoliator crimen obiicit, quæſitum fuit, an obiectio criminis remorari reſtitutionem poſſit? & reſponſum non poſſe, addita ratione, *quoniam criminaliter aduerſus eum ante reſtitutionem agere non poteſt, cùm præſumatur eius exiſtere inimicus.*

Erat, inquiunt nonnulli, cauſa ciuilis, negotium ciuile, nam ciuiliter agebatur remedio reſtitutionis, & tamen inter collitigantes contracta inimicitia creditur. Non defuerunt qui exiſtimarent cauſam aliquã fuiſſe inimicitiæ, videlicet occupationem rei alienæ per vim, nec ſatis aduerterunt clandeſtinum quoque poſſeſſorem inimicum ſenſeri. Quare Læli Mãcin. *diſquiſit. genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 1. cap. 43. pag. 110. num. 2. cum ſeqq.* reſpondet inimici nomen penes Alexandrum Pont. *in præſenti* pro ratione propoſitæ cauſæ ac-
2 cipi oportere. Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intẽdit. *l. 1. ff. de calumniat.* qui, inquam, falſum crimen bonis obiectat, non itaque procul ab inimico eſt: nam & qui infamat, pro inimico habetur, & calumnia nihil aliud Nonio fuit, quàm malitioſa & mendax infamatio, ex *cap. vlt. in fine, de calumniat.* ibi, *ad infamiam*: & ideo cõcludit *num* 4. quòd in hoc tex. inimicus præſumitur eſſe is, qui cùm bona occupaſſet, poſtea ne contra eum ageretur, crimen obiecit, quo iudicium effugiat, ex quo ſequela erit; calumniator, ergo inimicus, & non illa, quæ practicis probata eſt, litigator, ergo inimicus.

3 Non obſtat Auth. *de teſtib. §. ſi verò quis dicat odioſum præſentem ad teſtimonium ſibi conſtitutum, & approbauerit, ſtatim quoniam criminalis inter eos lis mouetur, non adſit ad teſtimonium, qui vſque adeò infeſtus eſt, donec de crimine iudicetur.* Quia reſpondet Læli. Macin. *d. cent. 1. cap.* 44. accuſatorem eo loci non eum fuiſſe, qui teſtimonium ferre deberet, ſed eum, aduersùs quem dicendũ teſtimonium eſſet, ſubdit deinde repetito caſu loci illius Iuſtinianei, non vtique probare eum, qui accuſaſſet, præſumi inimicũ, ſed eum potiùs, qui fuiſſet accuſatus, nec probare rurſus accuſatum criminis fieri inimicum accuſatori, ſed odioſum, & infeſtum, nec quidem actiuè infeſtum, quaſi qui malum intuliſſet, ſed paſſiuè, quaſi qui recepiſſet; infeſtum denique hoc eſt infeſtatum. Et *in fine* notat non inimicum præſumi eum, qui accuſatur, ſed leniori vocabulo odioſum, atque infeſtum.

SVMMARIVM.

1 *Lite pendente ſuper ſeparatione thori, an potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas, oſtenditur.*

2 *Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſiuè.*

3 *Cautio de non offendendo quando ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur.*

Cap. Ex tranſmiſſa. VIII.

AD *n. 6.* Vide Rot. per me citatã *ſub hoc n.* quæ reperitur impreſſa apud Farin. *deciſ. 245. in nouiſſ. mis nouiſſimarum,* ſeu *p. 4. diuerſ.* vbi oſtenditur quibus caſibus pendente lite inter maritum, & vxorem ſuper ſeparatione thori potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas. Et in facto quæſtionem habui in cauſa diuortij, quæ verrebatur coram me inter Don Alphonſum de Reuenga, & eius vxorẽ D. Annam Mariam Tellez Giron. & cenſui quòd licèt in hoc textu decidatur vxorẽ lite pendente, ſi vir odio illã proſequatur, alicui probæ & honeſtæ matronæ eſſe committendam vſque ad cauſæ deciſionem, vt illam ſtudiosè cuſtodiat, nõ ob id excludit quin poſſit in aliquo monaſterio ſequeſtrari, vt obſeruant *hic* Butr. *n. 9.* & Abb. *n* 4. ſed quando id cõueniat, iudicis arbitrio remittẽdũ eſſe exiſtimauit, qui pẽſatis circunſtantiis id decernat prout ſecuritati & honori mulieris viderit meliùs cõuenire. Quando enim Iudex conditionem alicuius probæ & honeſtæ matronæ agnouerit, & apud illam iudicauerit mulierẽ tutè, & honeſtè permanere poſſe, id exequetur etiam reclamante marito, quia in monaſterio non eſt recludenda, nec ad illud intrandum compellenda, quando nulla ratio poſtulat, vt intret. Si verò Iudex particularium matronarum loci cognitionẽ non habeat, vel propter malã conditionem mariti aliàs terribilis timeatur aliqua violentia, aut damnum, quod in particulari domo, euitari non poſſit, ſeu aliqua adſint indicia quòd inhoneſtè viuit, ſeu denique quando eſt perſona nobilis & iuuenis, & non poſſit in domo cum decentia ſuæ nobilitati conueniente ob tenues redditus ſibi loco alimentorum aſſignatos, viuere, tunc prudens Iudex arbitrabitur in aliquo Monialiũ monaſterio ſequeſtari debere, quæ verè honeſtæ matronæ dici poſſunt, vt ſentit Rota *d. deciſ. 245. n. 5.*

Ad. *n.* 8. Qualis dicatur ſufficiens cautio, 2
& quando iuratoria admittatur, dixi latè *in addit. ad collect. cap. vlt. de pignorib. & cap. quæ fronte 25. de appellat.* 3

Ad *n. 9.* Quando cautio de non offendendo ſufficiens ſit, arbitrio Iudicis relinquitur, iuxta text *in l. quæſita 66. §. 1. ff. ad S C. Trebell.* ibi, *quamuis et caueatur propter fragilitatem cautionis,* &c. reſoluunt. Abb. *in cap. litteras num* 7.

num. 7. inf. hoc tit. Tiraq. in l. ſi vnquam, verb. omnia numero 31. Cou. de ſponſalib. p. 2. cap. 7. §. 5. num. 2. in fine, Herculan. de cautione de non offendendo, cap. 4. num. 5. & 7. & cap. 5. num. 3. Ioan. Gutter. canonic. lib. 1. cap. 24. num. 10. Menoch de arbitr. caſu 238. num. 8 & caſu 139. num. 2. & 3. Farin. in praxi crimin. q. 107. num. 39. Ceuall. commun. contra commun. quaſt. 66. num. fin. Card. Tuſch practic. concluſ. lit. C. concl. 175. num. 10. Pyrrh. Maur. de fideiuſſorib. p. 1. princ. in prael. 3. p. & ſect. c. 25. aliàs 34. n. 43. fol. mihi 151. Sanch. de matrim. lib. 10. diſp. 18. num. 41. & 44. verſ. ſed facilè lis hac dirimitur.

SVMMARIVM.

1 Spolians audiendus non eſt priuſquam rem ipſam, fructuſque, & expenſas reſtituat.

2 Reſtituere habens ſi pauper ſit, quomodo illi ſuccurrendum?

Cap. Grauis. XI.

1 AD num 4. Quòd is, qui ſpoliauit, audiendus non eſt priuſquam rem ipsã fructúſque, & expenſas reſtituat præter citatos in collect. docent Achil. de Graſſis deciſ. 17. num. 1. de reſtit. ſpoliat. Cæſ. de Graſſis deciſ 41. aliàs 3. num. 8. & 10. eod. tit. Verall. deciſ. 207. numer. 5 p. 2. & deciſ. 171. & 184. p 3. Cou. in reg. peccatum p. 2. § 6. num. 4. l. Caſtel. 12. tit. 17. part. 1. & l. 44. tit. 28. par. 3. & l. 9. & 10. tit. 10. part. 7. Fachin. controu. lib. 1. cap. 59. Cuiac. lib. 15. obſeru 20. Donel. comment. Iuris lib. 4. cap. 24. Amaya lib. 2. obſeru. cap 16. Anton. Fab. tom. 1. de errorib. pragm. decad. 7. errore 6. & lib 4. coniect. cap. 17. Cardin Tuſch. practic. concluſ. lit. S. concl. 380. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 2. num. 25.

2 Declara niſi habens reſtituere pauper ſit, quia illi decernitur commiſſio cum clauſ. conſtito de paupertate, expenſis, & fructibus ad finem vſque litis reſeruatis, ad vlteriora procedatur, déque negotio principali tractetur, vt per Veſtr. in praxi Romana Curia lib. 4 c. 4. de dolo & cõtum. n. 9. & lib. 7. cap. 1. num. 8. & lib. 8 c. 3. de reſtit. in integ. n. 12. Lancel. de attent. p. 3. c. fin. num. 93. & n. 154. cum ſeqq. Marcheſ. de commiſſion. p. 2. c. 2. de commiſſ. ſuper nullit. num. 64. fol. mihi 153. Mareſcot. var. lib. 1. c. 86. n. 33. Stephan. Gratian March. deciſ. 110. in addit. num. 10. Gonzal. d. gloſſ. 2. num. 25. Gregor. XV. deciſ. 361. numero 3. vbi Beltramin numero 5. lit. B.

SVMMARIVM.

1 Maritus preſtando cautionem iuratoriam ſatiſfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt offendendo vxorem.

2 Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari cum cautione iuratoria de non offendendo.

3 Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit.

Cap. Litteras. XIII.

Vide quæ dixi in Votis deciſiuis Canon. lib. 1. Voto 9.

1 AD num. 12. in fine. Quòd maritus, qui cauere de non offendendo vxorem tenetur, quando ab illo propter eius ſæuitiam, vel ex alia cauſa offendi timet, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire nõ poteſt, idque proprio firmauerit iuramento, cautionem iuratoriam præſtando ſatisfacit, tenent Marc. Anton. Natt. conſ. 616 ex nu. 7. Gutierr. in l. nemo poteſt, num. 297. ff. de legat. 1. Card. Tuſch. pract. concl. lit. C. concl. 175. num. 10 Farin. in praxi crimin. quaſt. 143. num. 215. & ſeq.

2 Et in inimico offenſo, qui fideiuſſorem non inuenit quòd ſatisfaciat vt relaxetur iuratoriam cautionem de non offendendo præſtando, reſoluunt Clar. in §. fin. q. 47. n. 5. Hercul. de caut. de non offend. quaſt. 47. num. 1. & 2. Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 6. num 17. Farin. in praxi crimin. q. 107. nu. 38. Quod tunc maximè procedit cùm pauper bonæ conditionis, & famæ ſit, & de quo offenſionis timor haberi non poteſt, non ſi rixoſus, malæ cõditionis, & famæ, & talis de quo obligatione, & iuramento non obſtante valde timenda eſſet offenſa. Ita Gutierr. canon. lib. 1. cap. 24 num. 3. Farin. d. quaſt. 107. num. 41. Sanch. de matr. lib. 10. diſp. 18. num. 38. in fine.

De dolo, & contumacia.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientia contrarium.

2 Contumacia multipliciter diuiditur.

3 Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax.

4 Contumacia in non parendo, vel in non cõ-

parendo in quo differat?

5 *Contumacia, ſeu inobedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mort.*

6 *Pœna contumaces à Iure lata.*

Ad Rubricam.

1 AD *num. 3. in fine.* Contumacia, propriè loquendo, importat vitiũ virtuti obedientiæ contrarium, in eo conſiſtens quòd aliquis Superiori, & cui tenetur, non obtẽperat, vt colligitur ex *l. contumacia 53. ff. de re iudic.* & ex *cap. de illicita, in fine 24. qu. 3.* tradunt Card *in Clem. 1. hoc tit.* Marant. *de ordine indic. p. 6. memb. 2. nu. 7.* & poſt Summiſtas *verb. contumacia,* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 3. tit. de contumacia, in præfat. à nu. 7.* Planè ſicut, ſpecialis virtus obedientiæ in eo conſiſtit quòd quis exequatur præceptum eo quod præcipitur, & ita intendens formaliter obedire ſuperiori; alioquin ſi alia inſtante, aut reſpectu faciat, propriè & formaliter non eſt virtus obedientiæ ſpecialis, ſed alia ad quam pertinet actus ille, qui præcipitur: ſic per contrarium propriè & formaliter inobedientia ſpecialis in eo conſiſtit quòd quis non facit id, quod præcipitur, & præceptum trãſgreditur principaliter, quia iubetur eo quód contemnit, vel non vult ſubiici ſuperiori: aliter enim ſi alio reſpectu trãſgrediatur, veluti per auaritiam, acediam, libidinem, aut aliam cauſam quæ ius Superiori debitum non offendit, dicetur & erit materia inobedientia ſiue in genere inſurgens ex eo quòd iniuſtum aliquid fit, & ita pertinet ad eam ſpeciem peccati ſub qua collocatur tranſgreſſio talis præcepti, ex S. Thom. 2. 2. *q.* 104. *art.* 2. vbi Caiet. *& q* 105. *art. 1. ad* 1. Cou. *d.* §. *9. num.* 3. Nau. *in man. cap. 23. à num.* 35. & paſſim Theologi in materia de obedientia. Sic planè inobedientia ſpecialis, ſeu formalis ſemper eſt peccatum mortale, generalis verò iudicari debet mortale, ſeu veniale, iuxta materiam ſubiectam, & præcepium in quo verſatur, ex traditis per Caiet. *d. art. 2.* & Nau. *citato loco*, quod notabis *ad cap. 2. hoc tit. & ad cap. qui ſunt 93. diſt.*

2 Multipliciter à DD. diuiditur contumacia ſecundùm varios, & multiplices reſpectus, vt per gloſ. & omnes *in d. c. 2. hoc tit. & in d. l. contumacia,* Bart. & alios *in l. pen. ff. de in integ. reſtit. gloſſ. vlt. in Clem. 1. hoc tit.* Doctores per tex. *ibi in cap. venerabilibus. §. 1. de sent. excom. in 6.* Marant. *de memb. 2. à num.* 8. Rebuff. *d. loco num.* 14. Suar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 2.* item toto *tit.* 8. *par.* 3. vbi Greg. *gloſſ. 3. verb. no queriendo.* Secundùm quos aliquando diuiditur in euidentem, veram, præſumptam, interpretatiuam, ſeu fictam; nonnunquam in manifeſtam & non manifeſtam, & frequenter quoad excommunicationem, & alios Iuris articulos diuidi ſolet in contumaciam, quæ in non parendo, & eam quæ in non comparendo, ſeu in non veniendo conſiſtit. Prior committitur vbi quis per ſe, vel per alium comparuit apud Iudicem, vel Superiorem, ſed tamen non paret, id eſt, non exequitur præceptum illius, ſiue in dando, ſiue in faciendo. Poſterior verò vbi vocatus, aut iuſſus à ſuperiore comparere, aut venire, nec per ſe, nec per alium comparuit, aut venit, *gloſ. vlt. in l. vlt. §. 1. ff. de appellat. gloſ. vlt in d. Clem.* 1. vbi DD omnes, vt per Cou. *d. n. 3.* Tiraq. *de retractu lig §. 9. gloſſ 2. num. 42. &* Henriq. *in ſum. lib. 13. cap. 27. num. 3. lit. A.* Secundùm quos poſterior cõtumacia longè grauior eſt, & differt à priori, quoniam licèt excommunicatio maior pro leui cauſa, id eſt, pro contumacia ex leui cauſa in non parendo infligi nequeat, iuxta *c. nemo Epiſcoporum cum ſeq. 11. q. 3.* pro contumacia tamen in non comparendo etiam ſuper leui cauſa, quæ peccatum mort. non conſtituat, imponi poteſt, iuxta *gloſſ. pen. in cap. duo ſunt 96. diſt.* quam DD. ſic intelligunt, & recipiunt ibi, Abb. *num.* 10. & communis *in cap. 1. de iudic.* plures, vt per Cou. *d. § 9. n. 3.* vt per Duen. *reg.* 153 *ampl.* 3. Et iuxta hanc differentiam communiter intelligitur text. *in d. c.* 1. vt habetur in ſummario, quòd procedat in contumace in non comparendo. Iuuat eãdem differentiam *d. l. vlt.* §. 1. cum aliis, vbi contumax in non parendo appellare poteſt, cùm tamen contumax in non comparendo appellare nequeat. *l. & poſt* 73. *§ vlt.* vbi *gloſ. pen. ff. de iudic. l. properandũ. § ſin autẽ reus, verſ. cum ei, eod. tit. c. vlt. verſ. ſunt etiam 2. q. 6.*

Sed hæc differentia, & diſtinctio quoad excommunicationem, & pleroſque alios Iuris articulos non ſatis probatur, & confunditur ex his, quæ contra illam tradunt Aretin. & Dec. *num. 12. in d. cap.* 1. Cou. *d. n.* 3. Secundùm quos contumax in non comparendo, verè & propriè dicitur & eſt contumax; & quemadmodum iuſſus aliquid facere, vel non facere, dare, aut retinere, in loco exiſtere, aut ab eo recedere, & parere iubetur & paret exequendo, & per contrarium contumax eſt in non parendo ſi præceptum tranſgrediatur, nec diſtinguitur formaliter, aut diuerſam ſpeciem contumaciæ cõſtituit, qui in vno potius quàm 3

in

in alio ex prædictis contumax exiſtit, ſic iuſſus comparere, aut venire patet, & obtemperat comparendo, ſeu veniendo, & per contrarium ſi non compareat, aut veniat, eſt & dicitur contumax in non parendo, nec diſtinguitur eiuſmodi contumacia, aut diuerſam ſpeciem conſtituit, alioquin oportet ex ſingulis præceptis, & rebus, iuxta quas contumacia contingit, varias contumaciæ ſpecies conſtituere, quod eſt abſurdum, præſertim quia licèt fateamur grauiorem eſſe contumaciam in non comparendo; non inde ſequitur diuerſam eſſe ſpeciem, iuxta illud vulgare, maius & minus non differunt ſpecie. *l. vlt. ff de fũdo inſtr.*

4 Nec obſtat quòd circa appellationẽ diſtinguitur inter vnam & alteram contumaciam ex dictis, quia reſpondetur diſcrimen illud non procedere ex eo quòd contumacia in non parendo, vel in non comparendo, ita differant vt diuerſas ſpecies conſtituant, ſed ex eo quòd grauiùs delinquit contumax, qui non comparet, vt intendit gloſ. *in d §. 1. d gloſ. vlt.* vtrobique communis: vel quia contumax in non comparendo verus, in non parendo autem non verus, ſed præſumptus, aut interpretatiuus dicitur, vt intendit ſatis *d. §. 1. & d. §. vlt.* vbi gloſ. & DD. tex. vbi *gloſſ. 1 in l. 1. C. quorũ appellat.* iunctis traditis per Suar. de Paz *d. c. 31. num. 1.* Cæſ. Batz. *deciſ. 150. num. 10. cum ſeqq.* Card. Tuſch *pract concluſ. tom. 2. lit. C. concl.* 1024. Camill Botrel. *in ſum. deciſ. p. 1. tit 46. num. 166. 175. & 188.* Farin. *in praxi crimin. q. 18. num 52.* apud quos videbis quis verus, vel fictus dicatur contumax. Quicquid Abb & ſuprà citati diſtinguant, longè probabilius eſt in ſpecie, gloſ. *in d. c. duo*, non eſſe conſtituendum diſcrimen inter contumaciam, quæ in non parendo, & eam quæ in non comparendo cõſiſtere dicitur, vt ſignificat tex. *in d. c. certum, in princ. 11. q. 3.* obſeruant Cou. *vbi ſup.* Dec. *lect. 1. n. 13.* & Beroi *n. 100. in d c. 1. de iudic.* Palat. *in repet. c. per veſtras, de donat. inter. §. 18. n. 23.* & quemadmodum pro priori, ita pro poſteriori, ſi materia leuis ſit, excommunicationem infligi non poſſe contra gloſ. prædictam, vt ſatis deducitur ex *d. c. nemo Epiſcoporum*, & *ex c. nullus*, & clariùs *ex c. Epiſcopi, ead. q.* ibi, *aut pro minimis cauſis*, inſedit Cou. *vbi ſup.* Caſtr. *de lege pœnali lib. 1. c. 6.* & eſt de mente aliorum.

5 Nec etiam obſtat ſi obiicias quòd contumacia, ſeu inobedientia, pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatum mort. licèt materia leuis ſit, iuxta *c. 2 de maior. & c. ſciendum*, vbi gloſ. *verb. inobedientia 8. q. 1.* ergo licèt res leuis ſit, contumacia ſuper ea contingens ſufficere debet ad excõmunicationem, ad quam ſufficit mortale crimen, *d. c. nemo, & cap. nullus* reſpondetur enim ex Cou. *d. n. 3. verſ eſt tamen*, licèt alij non aduertant, ad excommunicationem non requiri contumaciam, vel inobedientiam formalem, quæ ſola ſemper eſt mortale, de qua agit *d. c. 2. & d. c. ſciendũ*; ſed ſufficere materialem illam, ſeu generalem, quæ propter materiæ leuitatem non mortale, ſed veniale conſtituit, iuxta ſupradicta, & conſequenter vbi materia leuis eſt, non poteſt excommunicatio ferri contra ſuprà citatos.

6 De pœnis contra contumaces Iure latis, vide Simanch. *de Cathol. tit. 14. de contumacia, ex num. 1.* Marant. *de ordine iudic. §. 6. memb. 2. num. 9.* Roland. à Valle *conſ. 41. n. 1. cum ſeqq lib. 2.* Grauat *ad Veſtr. in pract. lib. 3. c. 2. num. 24. & 25* Suar. de Paz *de c. 3. num. 5.* Card. Tuſch. *d. lit. C. concl.* 1017. 1019. & 1020. Camill. Borrell. *d. tit.* 46. Bernard. Græuæ *ad pract Cameræ Imper. lib. 1. cõcl.* 60. Vide aliqua in collect. & in addit. *ad cap. ex litteris 11. de conſt. tut.* Et quòd non poſſint rei abſentes per contumaciam imponere exceptionem incompetentiæ, reſoluunt Alciat. *in c. cùm non ab homine num. 73. de iudic. & num 74. & 75* multipliciter ampliat, Roman *conſ. 142 n. 2.* vbi Mandoſ. *in addit.* D. Barboſ. *in l. ſi quis ex alien. n. 96. ff de iudic* Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit. 2. reſol. 6. ſpec. 2. n. 197.* Nec litis pendentiam allegare valet, Mareſcot. *var. lib. 1 c. 38. n. 7.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 12. n. 68. ũ ſeqq.* Perez de Lara *de vita hominis c. 27. n. 43.* D. Barboſ. *in l ſi quis poſteaquam, ex n. 182. ff. de iudic.* Thom Carleual *de iudic. lib. 1. diſp. 2. q. 7. ſect. 3. num. 901.* Nec Iudicem recuſare poteſt Iacob. de Laurent. *de Iudice ſuſpecto c. 14. n. 68.* Ioan. Bapt. Coſta *conſ. 46 per tot.* Pareja *d. ſpec. 2. n. 200.*

De eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ.

TIT. XV.

CAP. Cùm veniſſent. III.

1 POST *num. 2.* Notatur ad hoc quòd ſi fuerit in aliquem compromiſſum de lite, non poterit is iudicare de conſuetudine: nam in terminis huius text. commiſſa cauſa erat quibuſdam Iudicibus ſecundùm ius, & bonam terræ conſuetudinem

nem ˈnienda: volebant illi ex iure,& non ex conſuetudine iudicare quæſitum fuit an poſſent? & reſponſum, non poſſe,ſi rationabilis conſuetudo eſſet. Ergo ſi commiſſa cauſa fuiſſet ex iure,neque adiectum aliquid fuiſſet de conſuetudine, potuiſſent dari Iudices, omiſſa conſuetudine ex ſolo iure ſententiam ferre.

2 Contrarium tamen verius eſt, videlicet quòd ſi arbiter poteſtatem habeat terminandi cauſam de Iure, poteſt pronuntiare ſecundùm conſuetudinem, vt per Ducn. *reg.57.a princ.* Mich.Graſſ.*com.mun.opin tom.1 lib.3.tit.26.num.*85.*pag* 355.Læl.Mancin. *diſquiſit.genial.& ann uerſariar.Iuris diſput. cent.1.c.*50 *pag.*127. Conſuetudo enim ſub genere eſt Iuris,*cap.*2.*cap conſuetudo,diſt.*1. § *conſtat,Inſti..de iure nat. l. immu.ff de legib.* Menoch. *vſufreq. cap.* 3.*num.*2. Bertazol. *de claus ul.inſtrum clauſ* 4 *gloſſ*.35.*num.*2. Et de iure fieri dicitur quod fit per conſuetudinem. Tiraq. *in tract. le mort. in præfat. declar.*7.*num.*5.

3 Non obſtat text. *in præſenti*, quia argumentum ex eo deſumptum à contrario ſenſu eſt,non enim ex verbis deciſiuis, ſed ex narratiuis, & tunc non valet, vt reſoluunt Euerard Brunor. à Sole, & Decian. quos refero *de locis cõmunib. argum Iuris loca* 27.*nu* 36 Minus obſtat §. *ſed hoc quoties Inſtit. de iure natur.* quia potiùs retorquetur, quando enim diſpoſitio referri ad Ius commune debet,tunc per eminentiam de Romano accipiendum credimus, vt *ibi*, Ceuall.*commun.contra commun.queſt.*238.*in fine*,Stephan.Gratian.*diſcept forenſ c.*99.*n.*14. Ego *de appellatiua verberum vtriuſque ſignif.appell.*124 *num.*8.

De Sequeſtratione poſſeſsionis & fructuum.

Tit. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Sequeſtratio fructuum etiam loco miſſionis in poſſeſſionem, & ad euitandum ſcandalum oblata cautione cum expenſis reuocatur.*

2 *Sequeſter an poſſideat.*

Cap. Ad hoc. I.

1 POſt *num.* 1. Quod ſequeſtrum factum etiam loco miſſionis in poſſeſſionem,& ad euitandum ſcandalum, oblata cautione cum expenſis reuocetur, probant text. *in præſenti,& in c.*2.*& fin.inf. hec tit.l.Imperator.§.fin.ff.de appellat.c.*1.*&* 2.*de dolo & contum l.*2.*C de reprobat.l.Caſtel.* 2.*tit.*12 *lib.*4. *Recep.* docent Paci.*cent.*4.*q* 80.Corraſ.*lib.*3.*miſcel.cap.*2.Mynſing *lib.*5.*obſeru.* 45.Gail *lib.*1.*obſeru.*147.Cuiac.*lib.*9 *obſeru.*33.Curt. *de ſequeſtr.num.*6.Donel.*comment. lib.*5.*cap.*13 vbi Illiger.*lit.C.& lib.*15.*cap.*32.*& lib.*24 *cap.*4.Menoch.*remed.*3.*retin. num.* 88. *& de arbitr.caſu* 457.Rebuff.*tom.*3.*ad leges Galliæ, tit.de ſequeſt.*

1 Ad *n.* 5. Ex hoc text. *in verſ. & poſſeſſionem*, colligunt DD. quòd ſequeſter poſſidet, ſiquidem in eum poſſeſſio transfertur, idem probat text. *in Clem.*1 *hoc tit.& in l.licet,§ rei depoſita ff.depoſiti*,& docet Richard. *in §.præterea, à num.*22. *Inſtit. quibus modis contrah oblig.* Felician de Vega *ad cap.examinata* 15.*de iudic.à num.* 6. *&* 39. Sed obſtat *l.intereſſe puto* 39.*ff.de acquir.poſſ.ff.* dum tenet in ſequeſtrum poſſeſſionem nontrãſire ſed penes ipſam partem remanere,pro concordia laborant,gloſ. *verb agitur in d.l. licet,& verb. approbatum in d.l.intereſſe puto, & verb.poſſidebas,in cap.examinat, de iudic.* Duaren.*lib.*3.*de ſacris Eccleſ. miniſt. cap.*10. Anton.Fab.*in ration ad text.in d. l.licet.§ rei depoſita ff.depoſiti*.Paci.*cent.* 4. *q.*1.Illiger.*ad Donel.comment.lib.*5.*cap.*3.*lit.F.*

SVMMARIVM.

1 *Miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſſipat,diſſipati reuocantur, & cum alius ſequeſtrantur.*

2 *Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili,quàm Canonico.*

3 *Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat,remiſſiuè.*

Cap. Dilectus. II.

1 POſt *n.* 1. Collige ex text quòd ſi miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur, vt per Curt. *de ſequeſtr. nu.*6.*&* 30.Socin.*reg.*458 Corraſ. *lib.*3.*miſcel.c.*2.*n.*9.*verſ.quarto*, Anton. Gom. *l.*45. *Tauri,num.*197.Tiraq.*poſt leges connub.gloſ.*2.*num.*11.Donel.*comment.lib.*23.*c.*12. & *ibi* Oſuald.*lit.D.*Menoch.*de arbitr.caſu* 89.*n.*9. Valaſc.*conſ.*79 *num.*17. *& conſ.* 191.*à n.*33. Gonzal. *ad reg.*8 *Cancel.§.*7 *proœm.num.*19. Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.*21. *num.*31.

2 Ad *num.*2. quòd regulariter ſequeſtrum eſt

eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quam Caoonico, vltra citatos tenent *l. Caſtel. 1. tit. 9. part. 3.* Azcued. *l. 1. num. 1. tit. 12. lib. 4. Recop.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 11. num. 1.*

Ad *num.* 4. Quando rixæ, vel contentiones timeri poſſunt, an ſequeſtratio neceſſaria locum habeat? Vide Molin. *de primog. lib. 3. cap. 13. num. 71. & 72.* Matienſ. *l. 9. gloſſ. 1. num. 2. tit. 7. lib. 5. Recop.* Carot. *de ſequeſtro part. 1. quæſt. 6.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 10. à num. 1.* Amat Roder. *de priuileg. credito. art. 6. num. 23. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſione abutens fructus diſſipando, eoſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur.*
2 *Sequeſtratio quamuis nõ fiat cùm appellatur à ſententia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſſipatio.*
3 *Diſſipationis timor ſequeſtro cauſam dat.*

Cap. Ab eo. III. & fin.

AD *num.* 3. Nota quòd ad ſequeſtrum
1 deuenitur quando quis eſt io poſſeſſione, eáque abutitur fructus diſſipando, vel eſt pauper, & conſumit eos, & difficilis eſt poſtea eorum exactio; nam tunc ſi ſententia in prima inſtantia contra eum lata fuerit, etiamſi ab ea appelletur, ſequeſtratio fit; nam licèt ſi appelletur à ſententia, ſequeſtro non ſit locus, vt probat text. *in præſenti*; nihilominus quando timetur de-
2 populatio, & oritur præſumptio qoòd fructus diſſipentur, etiam appellatiune pendente poteſt fieri, *l. Caſtel. 1. tit. 6. part. 3.* ibi, *La luego deue de ſer deſpoderado de aquella coſa ſe fuere ome de quien aya ſoſpecha que la mal metiera, ò diſgaſtara della.* Lancell. *de attent. part. 2. cap. 12. limit. 12. num* 11. Stephan. Gratian. *Marcb. deciſ. 63. n. 2. & 23.* Carot *de ſequeſtro part. 2. quæſt. 2. num.* 4 vbi ait lite pendente, ſi timor eſt dilapidationis, fieri ſeqneſtrationem fructuum, & multò magis ſi à ſententia fuerit appellatum, & reus poſſeſſor fructus dilapidat, Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 10. num. 5.* vbi *num.* 26. teſtatur ſe ita deciſum vidiſſe, Mieres *de maior. part. 3. quæſt. 7. num.* 36. Et ſic ſufficit ti-
3 mor diſſipationis, ſeu dilapidationis, Aufrer. *ad Capell. deciſ.* 477. Stephan. Gratian. *d. deciſ. 63. num. 4. cum ſeqq.* vbi ampliat quamuis ſit modica ſuſpicio, & pars ſit ſoluendo.

De Confeſſis.

Tit. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Confitens incidenter crimen, quamuis directè contra alium agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria.*
2 *Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio Iudicis imponenda.*
3 *Reus qui confitetur delictum, non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem.*
4 *Confeſſo dandus eſt locus, & tempus vt ſe defendat.*
4 *Cauſa criminales non continẽt ius per partes remiſſibile.*
6 *Sub diſtinctione nititur concordare Iura.*
7 *Anguiani intellectus refertur, & n. 10.*
8 *Alius intellectus communis.*
9 *Reprobatur.*
11 *Vetus ſenſus huius textus adducitur.*

Cap. Cùm ſuper II.

POſt *num.* 1. Probat hic text. Canonicum, de quo *hic*, vtpote, quia in Iure confeſſus fuerat quòd pro præſtando alterius electionis cõſenſu quingentorum Saracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis, per diffinitiuam ſententiam ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico fuiſſe depoſitum; & ſic confitentem incidenter crimen, quamuis directè contra eum non agatur, puniri poſſe, & debere pœna ordinaria, quod interpretes tradidere *in l. 2. § ſi publico, ff. ad leg. Iul. de adulter. & in cap. 1. de exception.* 1

Sed contrarium, imò confeſſum crimen in iudicio incidenter, quando cauſa contra non agitur, nullo modo poſſe per Iudicem ordinarium pœna ordinaria puniri, niſi nouum inchoauerit proceſſum, ex multis validiſſimiſque fundamentis colligitur, & primò ex *l. reſcripto ff. de muner. & honorib. & ex l. 3. C. qui accuſ. non poſſunt*, & ex *cap. manifeſta 2. quæſt. 1. & ex cap. vnic. vt eccleſ. benef. & ex c. 1. de accuſat.* iuncta doctrina, quam eò dictis Iuribus colligunt Abb. *in cap. qualiter, el 2. de accuſat.* & citati per Boſſi. *in pract. de accuſat. num. 1. & tit. de inquiſit. num.* 14. Clar. *in praxi, § fin. quæſt. 3. num.* 3. aſſerentes neminem abſque accuſatore legitimo damnari poſſe, qui tamen deeſt vbi confeſſio fit incidenter, niſi nouum contra confeſſum 2

2 confeſſum inſtituatur iudicium. Secundò
ex *reg. c. inquiſitionis, in princ. de accuſat. & c.*
dilectus 30. vbi gloſ. *verb. amotis, de ſimon.* &
communi ſcribentium reſolutione dicen-
tium mitiorem pœnam in iudicio extraor-
dinario inquiſitionis, arbitrio Iudicis im-
ponendam eſſe & nullo modo ordinariam
delicti pœnam infligendam eſſe, cuius opi-
nionis ſectatores ſunt *in d. cap. inquiſitionis,*
Abb. *num.* 1. & Felin. *num.* 8. *verſ. nota tertiò,*
idem Abb. *in præſenti num.* 10. Anan. *in cap.*
in Archiepiſcopatu n. 5. *de raptorib.* Hippol.
de Marſil. *in pract. crimin. §. conſtante n.* 38.
Clar. *de §. fin. q.* 6. *num.* 33. Sot. *de ratione te-*
gendi memb. 2. *q.* 6. *col.* 5. Anton. Gom. *var.*
tom. 3. *cap.* 1. *à num.* 10. *ante fin.* Nau. *in cap. in-*
ter verba, corol. 48 *num.* 382. Tiraq. *de pœnis*
temper. cauſa 53. *in princ.* qui omnes ex eo
moueri potuerunt ad ſic exiſtimandum,
quia vbi deficit accuſator, vt dixi, ſinedu-
bio latior patet campus miſericordiæ, &
æquitatis, & quantum in nobis fuerit, pro-
niores eſſe debemus ad abſoluẽdum, quàm
ad condemnandum, ideoque in inquiſitio-
nis iudicio mitiùs, & leuiùs punire tene-
mur, & poſſumus delinquentes, quàm in
ordinario accuſationis. Tertiò ex *cap.* 1. *de*
cauſa poſſ. ſ. & ex *Clem. paſtoralis, § cæterùm,*
de re iud. quibus Iuribus docemur condem-
nationem nullam ſequi poſſe contra illum,
qui ſe non defendit, aut cui defenſionis lo-
cus non datur: nam reus, qui confitetur, non
eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſio-
nem, ſed adhuc illi præfigendus eſt termi-
nus, intra quem ſe defendere, & quicquid
velit etiam contra confeſſionem allegari
poſſit, vt intendit *l. ſi confeſſus* 5. *ff. de cuſtodia*
reorum, iunctis reſolutis per Clar. *d. §. fin. q.*
65. *num.* 2. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *à*
num. 3. *in fine,* Salzed. *ad Bernard. in pract. c.*
127. *in fine.* Ex eo, quia vitæ ſuæ nemo do-
minus eſt. *l. liber homo ff. ad leg. Aquil. cap. con-*
tingit, de ſent. excom. Vnde cùm is, qui cri-
men incidenter fatetur, ſed de eo minimè
defendat, nec aduersùs eum inſtituatur iu-
dicium cum termino ad ſe defendendum,
fieri ſanè non poteſt vt ordinariam pœnã
criminis ſubeat. Nam quamuis in cauſis
ciuilibus confeſſus, in iure pro iudicato ha-
beatur, *ex l.* 1. *& 3. ff. de confeſſ. & l.* 1. *C. eod. &*
c. fin. hoc tit. quia ſi ipſe vltrò confeſſus ſe
defendere non vult, iuri ſuo bene poteſt
renuntiare, cùm in re propria quilibet ſit
moderator & arbiter, & omnes cauſæ ciui-
les regulariter ferè, & in vniuerſum, ius cõ-
tineant per partes remiſſibile; nihilominùs
in criminalibus cauſis nullo modo confeſ-
4 ſus in iure pro iudicato habetur: tum quia
locus, & tempus dandus eſt confeſſo, vt ſe
defendat, iuxta *l.* 1. *§. diuus Seuerus, ff. de con-*
feſſ. l. ſi cõfeſſus, & *ibi* gloſ. *ff. de cuſtodia reorũ,*
gloſ. *verb. nouerit, in l. ſi quis in hoc C. de Epiſ.*
& cleric. gloſ. *verb. æſtimanda, in l. proinde, §.*
vlt. ff. ad leg. Aquiliam, teſtatur communem
Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, limit.*
16. *ff. de re iud.* Auil. *ad c.* 10. *Prætor. verb. ex-* 5
quiſitio num. 32. Tum etiam, quia cauſæ cri-
minales non continent ius per partes re-
miſſibile, quia ſub hominum poteſtate non
cadunt, ideoque Iudex in his criminalibus
negotiis tenebitur omnia indagare diligẽ-
ter, vt veritatem confeſſionis (quicquid
ſponte factũ ſit) penitiùs intelligat. Ex qui-
bus iam rectè refertur quanta cum ratione
contra dictam reſolutionem, vt ſuprà, ex
text. deſumptam, ſuſtinendum confiten-
tem crimen incidenter abſque alio pro-
ceſſu neutiquam pœna ordinaria poſſe
mulctari.

Quare in eam ſententiam, ſeu interpre- 6
tationem frequenter itum eſt, vt textui in
præſenti, ac deſumptis ab eo difficultati-
bus ſub diſtinctione reſpondendũm ſatiſ-
faciendumque ſit, itavt quicunque deli-
ctum ſibi obiectum, de quo accuſatur, li-
benter fateretur, afficiendus ſit pœna or-
dinaria, etiamſi extraordinariè & ex offi-
cio in cauſa procederetur. Si verò delictum
non fuerit confeſſus, ſed teſtibus, aut aliis
probationibus cõuictus de crimine, quan-
tumuis per viam inquiſitionis cauſa agita-
retur, locus non relinqueretur pœnæ or-
dinariæ, ſed leniori pœna vtendum ſit, tex-
tuſque in præſenti quatenus Canonicus il-
le depoſitus fuit, & effectus pœna ordina-
ria, procedat quando crimen fuit ſponte
confeſſus. Alia verò iura *in d. cap. Inquiſitio-*
nis, & in c. qualiter & quando, de accuſat. &
in c. tua, de pœn. cum ſimilibus, in quantum
à iudicio extraordinario ordinariam pœnã
exterminant, & reiiciunt, procedant, & lo-
cum habeant in altera ſpecie, ſcilicet quan-
do delictum comprobatum non fuit per
propriam confeſſionem, ſed teſtibus, aut
aliis probationibus patefactum. Ita diſtin-
guunt *in d. c. qualiter & quando,* Abb. *num.*
20. Auguſt Bero *num.* 58. & Præp. *num.* 142.

Verùm Anguian. *in tract. de legib. lib.* 1. 7
controu. lib. 6. *n.* 22. aſſerit ſe non videre cur
fieri poſſit vt peioris conditionis ille ſit, qui
crimen fatetur in iudicio inquiſitionis, con-
tra quem prius membrum prædictæ diſtin-
ctionis locum habituram pœnam ordina-
riam concedit, quàm ille qui etſi teſtibus,
aliiſque probationibus conuincatur, con-
ſtanter tamen negat delictum, aduersùs
quem

quem non ordinariam, ſed extraordinariam pœnam ſecundùm iudicis arbitrium iniungendam eſſe aiunt; quam diſtinctionem ratio profectò non patitur, imò dictat quòd ſi aliquis libenter fateatur perpetratum crimen non propter metum probationis, neque aliqua neceſſitate compulſus, mitius quidem puniendus ſit, quàm ſi teſtibus conuincatur, vt voluit Simanch. *de Cathol. inſtit. c.* 55 *n.* 6. Clar. *vbi ſup. d. q.* 6. *n.* 34. ex text. *in l.* 1. *C. de his, qui ſe deferunt lib.* 10.

8 Alij, cum quibus communis, arbitrantur tunc demum confeſſum crimen incidenter abſque nouo proceſſu pœna ordinaria poſſe mulctari, ſi crimen, quod incidenter cõfitetur, cauſam principalem, de qua diſceptatur, contingat, prout contigiſſe in hoc text. vbi ſimonia, quam Canonicus ille vltro ſe commiſiſſe confeſſus fuit circa electionem, de qua principaliter agebatur, fuerat commiſſa Quo caſu tenet eadem communis virtualiter videri deductum in iudicium crimen tangens cauſam principalem, cùm omnia deducta eſſe videantùr, quæ ad factum principale ſpectant, vt in electione probat text. *in c. nihil* 44. *de elect.* dum ait teneri Superiorem ex officio ſuo de perſona electi diligenti ſtudio inquirere, vt obſeruat gloſ. *verb. examinet in d. c. nihil, & gloſſ.* 1. *ad fin. in præſenti text.* Necnon ita exiſtimantur adducta ex *cap.* 1. iuxta ordinarium intellectum, *de except.* vbi cùm Romanus Pont. doctrinam generalem tradidiſſet quòd crimina per viam exceptionis obiecta & probata non eſſent vindicãda pœna ordinaria abſque nouo proceſſu, ſubiunxit, *præſertim vbi crimen, quod eis obiicitur, cauſam de qua agitur, contingere non videtur*, quaſi voluerit Pontifex quòd crimen incidenter obiectum & confeſſum, ſi negotium principale contingat, ordinaria pœna ſine nouo proceſſu mulctandum ſit.

9 Sed iſte intelligendi, & interpretandi modus non conuenit verbis huius text. in eo enim cùm Gregorius IX. ex integra Decretali epiſtola Innocentij III. ſolùm illam partem deſumpſerit, qua tantummodo decreuit confeſſum crimen ſimoniæ in iudicio ab officio, & beneficio deponendum, & reliquas omnes illius epiſtolæ partes prætermiſerit, efficax argumentum eſt, illud ſolum ſtatuere voluiſſe, non verò commentitiam iſtam Doctorum traditionem, nec bene fundatam differentiam inter crimina incidenter obiecta, & probata, quæ contingunt, vel non contingunt cauſam principalem Conſtat etiam ex hoc text. poſt latam diffinitiuam ſententiam in cauſa principali electionis fuiſſe actum de confeſſione Canonici, vnde deducitur nihil ibidem retuliſſe quod crimen in iudicio incidenter cõfeſſum contingeret cauſam principalem, vel non, quandoquidem diuerſi, ſeparatique omnino fuerunt actus tangentes principale negotium, & cauſam confeſſionis ipſius Canonici. Conſtat deinde ex *cap. cùm ſuper, de cauſ. poſſeſſ.* cauſã electionis, de qua *in hoc text.* fuiſſe ciuiliter in iudicio deductam, at cùm principalis cauſa ciuilis eſt, etiamſi crimen incidenter probatum contingat cauſam principalem, apud omnes in confeſſo eſt non puniri taliter confitentem pœna ordinaria, teſte Bernard. *reg.* 127. *in fine*, poſt Felin. *in præſenti numer.* 14. *&* 16.

10 Anguian. igitur *d. contrau.* 6. *num.* 23. hunc text. intelligendum eſſe ait cum Abb. *hic num.* 10. reſoluẽte Iudicem non teneri minuere ſemper ordinariam pænam, quoties extra ordinem de cauſa cognoſcit, ſed poſſe ſi illi expedire viſum fuerit ordinariam delicti pœnam infligere perpenſis & conſideratis negotij & perſonarũ qualitatibus, quamuis regulariter in iudicio extraordinario extra ordinem etiã mitioribus pœnis pro Iudicum arbitrio delinquentes puniẽdi ſint; qua ratione diluta & explicata, inquit ille, manet difficultas ex hoc text. deſumpta ac declaratum qua ratione Canonicus ille fuerit depoſitus, ita namque cõtigit, proſequitur, quia perpenſa & conſiderata malitia, & qualitate delinquentis, & illius criminis grauitate expedire viſum fuit, & cum ratione coniunctum eſſe & copulatum, vt Canonicus ille ab officio, & beneficio deponeretur, ob grauiſſimum, & inexpiabile crimen ſimoniæ quod admiſerat, & perpetrauerat.

11 Quicquid ſit de hoc intellectu, verus ſenſus huius text. dum Canonicum Bethleemitanum in Iure confeſſum, quòd pro præſtando alterius electioni conſenſu quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extiterat ſimoniacæ prauitatis, per diffinitiuam ſententiam duxit ab omni officio, & beneficio eccleſiaſtico deponendum, in eo quidem conſiſtit, vt intelligatur ſic diffinitiuè pronunciaſſe Pontificem Max. inſtituto priùs iudicio accuſationis, aut inquiſitionis aduersùs confeſſum, non autem vt punire voluerit in eodem iudicio, in quo ſimoniæ crimen incidenter fuerat confeſſus: nec diuinare cenſebitur, ſed neceſſariò textum intelligere, qui cum gloſſ. *hic* in primo intellectu affirmauerit fuiſſe inſtitutum iudicium aduersùs confeſſum, ſemper-

que ſic intelligendum eſſe, vt ordinariæ ſimoniæ pœnæ locus ſit, de qua *in cap. de hoc, de ſimon.* ibi, *ab Altaris miniſterio perpetuò ſint deponendi*, &c.& *in cap. per tuas, eod. tit.* maximè cùm dictam gloſſam aſſerentem fuiſſe inſtitutum iudicium inquiſitionis contra confeſſum, ſequantur DD. omnes, & declaret Abb. à *num.* 7. probétque Decius *in cap.* 1. *num.* 4. *& vlt de except.*

De Probationibus. Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Papa non gladium temporale, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè.*
2 Text. in præſenti *declaratur, & num.* 3.
4 *Reus actori ſua propria inſtrumenta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem, idque probatur n.* 5. *& reſpondetur contrariis num.* 6.
7 *Lal. Mancin. de editione inſtrumentorum multa.*
8 *Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur, ea tunc actori edere tenetur.*
9 *Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur.*
10 *Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur.*
11 *Reus, qui litigat cum fiſco actore, tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia.*
12 *Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumenta ad Eccleſiæ fauorem facientia.*
13 *Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi.*
14 *Vſurarius cogi poteſt ad librum ſuarum rationum edendum.*
15 *Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur.*
16 *Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur.*
17 *Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur.*
18 L. Prætor ait, verſ. huius edicti, ff. de edendo, *intelligitur.*

Cap. Ex epiſtolæ. I.

AD *num.* 2. Quatenus hîc agitur de ſupraſcriptione huius Decretalis, addo Anguian. *in tract. de legib. lib.* 3. *controu.* 24. *num.* 12. *&* 13.

Ad *n.* 3 Pulchrè Card. Bellarm. *lib.* 5. *de Romano Pont c.* 4 *&* 6. ait Romanum Pont. non gladium temporalem, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habere, ſed indirectè, & quantum ſpirituali rei valeat expedire. Sic temporalis poteſtas non aliter ſubeſt ſpirituali poteſtati, quàm ſpiritus carni præſit. Subeſt caro, ſpiritus imperat, frænátque petulantiam carnis, vbi opus eſt, nec tamen eius ſeſe miſcet actionibus. Sic ſpiritualis poteſtas imperat, coërcétque tēporalem poteſtatem vbi oportet, non tamē eius ſe miſcet actionibus, fitque vnum cum ea corpus, quando ipſi iungitur, ſicut ſpiritus quoque & caro vnum corpus conſtituunt. Sic Pontifex vt Pontifex eſt non ex ordine, aut quaſi ordinarius Iudex, ſeculi Principes deponit prout ex ordine deponit Epiſcopos, ſed quaſi ſpiritualis Princeps id facit ſi animarū ſaluti ſe nouerit expedire, refert Læl. Mancin. *diſquiſ. genialium, & anniuerſar. Iuris diſput. cent.* 2. *c.* 156. *pag.* 377. Sic leges ciuiles cōcedere, aut abrogare cōditas, cùm nō ſit Princeps Eccleſiæ politicus, minimè poteſt vti Pontifex, poteſt tamē id quoque ſi id exigit animarum ſalus, licèt abnuente ſeculi Rege. Nec rurſus Pontifici fas eſt in cauſis ſecularibus niſi de ſpirituali ſalute agatur, iudicium ex ordine proferre ſuum. Vnde & Bernard. *ad Eugenium lib.* 1. *de conſiderat. Habent hæc inferiora*, inquit, *ſuos Reges, & Principes terræ quid fines alienos inuaditis? quid falcem veſtram in alienā meſſem extenditis? item in criminibus, non in poſſeſſionibus poteſtas veſtra.*

Reſtat videre, loquar cum Læl. Mancino *citato loco*, quid ſentiendum de Tancredo ſit, qui Mauritium coram Pontifice reum fecit in hoc textu; dicunt nonnolli Mauritium fuiſſe in peccato quaſi non ſeruaſſet pacti fidem, petitum itaque eſſe denunciationem Euangelicam, de qua *in cap. nouit, de iudic.* Sed verius eſt rogatum fuiſſe Pontificem, vt Imperatori ſcriberet quaſi conciliator pacis, non quaſi iudex, erat enim res tranſigenda per epiſtolam citra formam iudicij, aut iudiciariæ perſecutionis.

Ad *eundem num.* 3. *in fine.* Adde quòd 3
licèt Gregorius huius Decretalis auctor de ſe ipſo in numero ſingulari fuerit loquutus, vt conſtat ex illis verbis, *Tua excellentia poſtulauit, vt Imperatori ſcriberem*: quemadmodum etiam *& in cap. filius noſter, de teſtam.* ibi, *valde mihi videtur iniuſtum*, &c. frequentiùs tamen in plurali numero conſueuiſſe Pontifices loqui de ſeipſis per verbum *nos*, ſeu *nobis*, & ſimilia, vt *in*

cap.

c. ſi quando, de reſcript. ibi, *Si quando aliquid tuæ Fraternitati dirigimus*, &c. & *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propr.* ibi, *nec nos contra inauditam partem*, &c. & paſſim in hoc Decretalium volumine. Sicque moribus, & ſtylo receptum eſſe poſt Polyd. & gloſſ. *in cap. quàm graui, de crim. falſi*, teſtantur Caſſan. *in conſuet. Burg. in proœm. verb. Scaboid*, Anguian *d. lib. 3. contron. 24 n 14* vbi *n. 15.* dicit ſuſpectum & falſum præſumi reſcriptum, in quo Pontifex de ſe loquitur in numero ſingulari, vti expeditum contra hodiernum ſtylum, ſecundùm quem ſolent Pontifices de ſe ipſis in numero plurali loqui, & *n. 16.* intelligit, ideo Gregorium *in præſenti* in numero ſingulari loquutum fuiſſe, quia non tanquam iudex, aut legiſlator, ſed tanquam mediator extra iudicium à Recharedo Rege fuit interpellatus, vt ſatis innuunt verba text. ibi, *poſtulauerit vt Imperatori ſcriberem*, &c. & *n. 17.* opponit de aliis verbis text. ibi, *in medium afferre*, quæ denotare videntur iudicialem actum, & litem motam, & iudicium inchoandum apud Pontificem, & reſpondit ea verba eſſe capienda, pro oſtẽdere, & coram pluribus proponere.

4 Ad *n. 13.* Quòd reus actori ſua propria inſtrumenta edere non debet ad fundandã actoris intentionem, vltra citatos *in collect.* docent Anton Gom. *l. 40. Tauri, n. 189.* Menoch. *de arbitr. caſu* 499. Capic. *deciſ.* 127. Donell. *comment lib. 23. c. 4. cum ſeq. & in l. actor. 23. n. 3. & 11. C hoc t t. & in l. vlt n. 2. C. de fine inſtr.* Cuiac. *lib. 3. obſeru. 33. & lib. 10. obſeru. 14.* Anaſt. Germon *lib. 1. animaduerſ. c. 1.* Anton. Fab. *in ration. ad l. 1. §. edenda, ff. de edendo, & in ſuo Cod. tit. de edendo, defini. 6. 7. 16 & 19.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 67 n. 2.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 2. c. 11. n* 480. Ant. Pichard. *in §. in ſumma au'ẽ à n. 16. Inſtit. de interdict.* Solorzan *de iure Indiarum tom. 1. lib. 3. c. 3. num. 11. cum ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 5. reſol. 3. n. 21* Concordant. *l. 1. & l. qui accuſare*, & *l. fin. C. de edendo*, & *l. nimis graue. C. de teſtib. l. ecgi, C. de pet t. hered. l. C ſtel. t. tit. 26. part. 3.*

5 Quòd actor teneatur edere reo, non reus actori, æquiſſime iure conſtitutum eſt, nec arma ſumantur è domo rei, *d. l. qui accuſare*, & *d. l. nimis graue.* At cur actor teneatur edere reo, ſubdifficilior explicatio eſt; nam & ipſe actor rationum ſuarum dominus eſt & arbiter. Donel. *in l. 1. & vlt. C. de edendo.* rẽ aggreditur, & cauſam deducit ex *l. vlt* ibi, *quique doli exceptione, C. de edendo. Actor*, inquit, *dum actionem inſtituit, affirmat verum omnino fore quod intendit, & probandæ veritatis officium ipſe ſumit, d. l. qui accuſare.* Ergò nihil recuſare poteſt, ex quo rei controuerſæ veritas conſtare poſſit, alioqui quaſi ſuæ intentioni, ſuóque conſilio aduerſatur, & in dolo eſt. Quin & actor inſtituendo actionem à reo hoc petere intelligitur, vt in ſua exceptione verus ſit, & bonam fidem agnoſcat. Igitur hoc ipſo quod inſtituit, nihil recuſat, quo fides veri conſtare poſſit, aut ſi recuſat in dolo iidem eſt. 6

Sed obſtat maximè quòd ſtante Iuris Pontificij, & Ciuilis depoſitione non tenetur reus edere actori, quare eodem Pontificio iure attento inuectæ poſitiones ſint, quas conficere actor poteſt, & reo proponere, vt vel inuitus reſpondere cogatur, *c. 2. de confeſſ. lib. 6. Clẽ. ſæpe, §. & quia, de verbor. ſignif.* quin & ipſo Iure Ciuili tenebatur olim reus interrogatus reſpõdere, *l. 1. l. vbicumque*, & paſſim, *ff de interrogat.* & coactus ſemper reus fuit aduersùs ſe crimen confiteri, *l. 1. ff. de quæſt.* cur itaque non edat? In inueſtiganda differentiæ ratione multum laborant Doctores; & communiter placuit eam eſſe, quia confeſſio rei non eſt ſub poteſtate actoris, ſicut ſub poteſtate eiuſdem actoris eſt inſtrumenta habere, quibus ſuã probet intentionem. Sed valere hanc rationem poſſe ait Deci ſi canonicæ portiones in cauſis adhiberentur dumtaxat, quæ aliter ſuapte natura probari nõ poſſent, cùm tamen in omnibus cauſis libera ſit ponendi facultas. Subtilis valde videtur cuiuſdam ratio. Vox, inquit, non eſt in bonis noſtris, ſicut rationes & inſtrumenta, prohibet lex educi probationes è domo rei, non prohibet ab ore rei: reus itaque edere non compellitur inſtrumenta ſua, quia domus rei ſuæ eſt, quæ inuito auferri nequit, aut publicari, ſuam tamen edere vocem cogitur, quia nihil amittit ſuum, *l. liber homo. ff. ad leg. Aquil.* Alij etiam inquiunt, *Si reus inſtrumenta ederet & rationes, tunc ab eius dono ſumerentur arma, quod eſſe non debet, d. l nimis graue.* Sed cùm poſitionibus reſpondet, contrarium potiùs euenit, nam plus de ſuo affert actor, quàm recipiat, quippe qui poſitiones, quibus reſponderi à reo deſiderat, priùs ipſe ponit, & veras fatetur aduerſus ſe, quapropter vltrà negare eas non poteſt, *l. cùm pretium, C. de liber. cauſa*, éſtque in rei poteſtate aliquas ex iis confiteri, aliquas confutare. *l. Publia. §. vlt. ff. depoſiti.* ergo reus ab actore plus capit, quàm ei tradit.

Plura circa hanc inſtrumentorũ editionem cumulat Læl. Mancin. *d. cent. 2. c. 161.* 7

vbi quærit an actori teneatur reus ea ſaltim inſtrumenta edere, quibus reus ipſe vſurus in iudicio eſt, *ad l. 1. §. edenda ff. de edendo.* Et *cap.* 165. an denuo edere compellatur, qui cùm non teneretur ſponte ſemel, ſuaque liberalitate edidit, *ad l. 1. C. de edendo.* Et *cap.* 166. an iuſta edendi cauſa ſit fortuita atque inculpata deperditio? *ad l. ſi quis ex argentariis, §. vlt. ff. de edendo.* Et *cap.* 168. an ob deperditionem inſtrumenti ſemel vel pluries edi opus ſit? *ad l. veluti §. hac vox ff. de edendo, & l. vlt. ff. de bonis auctor. iud. poſſiden.* Et *cap.* 170. an petere editionem poſſit is, cuius intereſt, licèt non mandauerit? ad *l. ſi quis §. ex hoc edicto ff. de edendo.* Et *cap.* 171. an editio Iudicis officio petatur, vel iure actionis?

8 Principalis concluſio, de qua ſuprà *n.* 4. quòd ſcilicet reus actori ſua propria inſtrumenta edere non debet ad fundandam actoris intentionem, multis modis limitatur, & primò vt non procedat in illis caſibus, in quibus reus ipſe inſtrumentis vtitur, quia ea tunc neceſſariò actori edere tenetur, *l. 1. §. edenda. ff. de edendo*, Deci. *in præſenti n.* 35. Felin. *n.* 9. & Bero. *n* 64 citati per Cou. *pract. cap.* 10. *n.* 7 & à Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 63. *à n* 130.

9 Secundò limitatur in illis, qui ex neceſſitate officij rationes aliquas exercent, aut inſtrumenta conficiunt, tenetur enim ea edere omnibus, quibus id intererſit, vt in argentario, & nummulario. *l. Prætor*, cum ſimilibus, *ff. de edendo*, & qua ratione cogitur argentarius edere libros rationum, cogitur Notarius edere inſtrumenta partibus. *l. Caſtel.* 112. *cum ſeqq. tit.* 18. *part.* 3. Pacian. *d. lib.* 1. *cap.* 64.

10 Tertiò limitatur in mercatoribus noſtri temporis, itaut iſti etiam edere ſuorum librorum rationes teneantur, quia aſſimilantur nummulariis, & argentariis, Bart. *in l.* 1. *n.* 5. *C de edendo*, vbi Angel. *n.* 2. & Alex. *n.* 4. Butr. *in præſenti n.* 11. Abb. *n.* 8. Felin. *n.* 13. & Beroi. *n.* 49. citati à Pacian. *d. lib.* 1. *c.* 63. *n.* 9.

11 Quartò limita in reo, qui litigat cum fiſco actore, talis enim reus compellēdus eſt edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia. *l. 2. verſ. diuus ff. de iure fiſci* Valaſc. *de iure emphyt. q* 8. *à n.* 7. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 2. §. 1. *à n.* 28. Pereg. *de iure fiſci lib.* 7. *tit.* 3 *n.* 11. citati à Paciano *d c.* 63 *à n.* 46. Mari. Giurb. *deciſ* 94. *n.* 4 Alfar. *de officio fiſcal. gloſ.* 16. *priuil* 15. *ex n.* 74 Bucaron. *d. differ.* 67. *n.* 3. Farin. *fragment. crimin. p.* 1. *lit F n.* 159. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 3. *n.* 42. Quòd procedit non ſolùm in fiſco, aut in eius cauſa tractante veluti delatore, ſed etiam in habente cauſam ab eo, veluti gabellarum conductore, & altero quocumque, ex Farinac. *d. lit F. ex num.* 151. Lazare *de decima vendit. cap.* 18. *num.* 13 Peregr. *d. lib.* 7. *tit* 3. *num.* 33. Alfar. *d. gloſſ.* 16. *num.* 75. Pareja *d. reſol.* 3. *num.* 43. & præcipuè apud Caſtellanos ex *l.* 23. 24. & 25. *tit.* 19 *lib.* 9. *Recop.* Niſi cauſa ſit criminalis, in ea enim ceſſat fiſci priuilegium, & regula iuris remanet firma, videlicet quòd arma ſumenda non ſint de domo rei, nec ille ad edendum compelli poſſit. *l. 2. §. item diuus fratre. ff. de iure fiſci*, Peregr. *d. lib.* 7 *tit.* 3. *num.* 33. Menoch. *de arbitr. caſu* 499 *num.* 22. Fulu. Pacian. *d lib.* 1. *cap.* 63. *num* 61. Farin. *d. lit. F. num.* 174. Buccaron. *d. differ.* 67 *num.* 4 *cum ſeqq.* Alfar. *d. gloſſ.* 16. *priuil.* 15. *num.* 78. me citato Pareja *d. reſol.* 3. *num.* 51. vbi *num* 52 ait procedere non ſolùm in cauſa capitali; verùm etiam in cauſa pecuniaria, proueniente tamen ex delicto & *n.* 60 cum multis ſublimitat hanc limitationem, vt non procedat quando agit fiſcus contra alium æquè priuilegiatum, vt putà contra alium fiſcum, Eccleſiam, & ſimiles, qui priuilegium habeant æquale, tunc enim reus à fiſco conuentus non tenetur illi edere rationes, ſiue inſtrumenta.

Quintò limitatur in reo, qui litigat cum Eccleſia, talis enim reus compellendus eſt edere inſtrumenta ad fauorem Eccleſiæ, cùm nō ſit minus priuilegiata, quàm fiſcus, vt per Abb *hic ſub n.* 16. *verſ. & credo*, Dec. *n.* 66. *verſ iſta prima limitatio*, Felin. *n.* 11. *verſ. fallit quartò*, Valaſc. *de iure emphyt. q.* 8. *n.* 7. Fr. Emman. *in ſum. p.* 1. *c.* 213 *n.* 1. & 2. Gutier. *cōſ.* 46. Fulu. Pacian. *d. c.* 63. *n.* 47. Alfar. *d. priuil.* 11. *n.* 74. me citato *in hoc loco* Pareja *d reſol.* 3. *n.* 48. vbi *n.* 49. poſt eundem Pacian. *d. c.* 63. *num.* 48. *cum ſeqq.* limitationem ampliat in matrimonio, in dote, in cauſa pupilli, in alimentis, in legatis piis, in Hoſpitalibus, in libertatibus, & generaliter in omnibus aliis cauſis, quæ idem priuilegium habent ſicut fiſcus. 12

Sextò limitatur in libris rationum fabricatis à perſonis particularibus pro conſeruatione rei familiaris, qui ad eorum editionem compellendi non ſunt, niſi ex cauſa, cùm nec ratione officij, nec adminiſtrationis illos fabricauerūt, Pareja *d. reſol.* 3. *n.* 80. 13

Septimò limita in vſurario, contra quem de vſuris agitur, qui cogi poteſt edere inſtrumenta actori, v. g librum ſuarum rationum, vt ex illo ſuam intentionem fundet, *Clem.* 1. *§ caterùm, de vſur* quod procedit in odium vſurariæ prauitatis & in fauorē animę, ex ſententia gloſ. cōmuniter receptæ *in d. §. caterùm*, Abb *in præſenti n.* 9. Felin. *num.* 19. Beroi. *n.* 54. & Mandoſ. *num.* 64 Menoch. 14

d. caſu

d caſu 449.*n.*7.Greg.Lop. *l.*17.*gloſ.*6.*in fine tit.*2.*part* 3.Perez *in rub.tit.*2.*gloſſ* 1.*pag.* 26. *verſ.vſurarum lib.*8.*Ordin.*Pacian. *d. cap.*63. *num.*66.*cum ſeqq.*Morl.*in emporio Iuris p.* 1. *tit.*8.*q* 17.*num.* 1.Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.*4 *pag.mihi* 246.*n.*10.*cum ſeqq & pag.*252.*ex num.*9.me citato Pareja *d. reſol.* 3. *n.* 68. vbi *num.* 69.ampliat limitationem, vt procedat non ſolùm aduersùs eundem met vſurarium,ſed etiam aduersùs eius hæredem,*& n.* 70. ampliat etiã vſurarium teneri edere non ſolùm codices rationum, ſed etiam omnem cedulam & ſcripturam priuatam,*& n.*78.ſubdit idem quod in vſurario dicendum eſſe nautis, cauponibus, ſtabulariis,& publicanis.

15 Octauò limita in inſtrumentis quoad proprietatem communibus,nam reus ad illorum editionem ab actore poterit proculdubio compelli, & ita procedit, & intelligendus eſt text.*in cap.G.perpetuus,de fide inſtrum* iuncta *l. non eſt nouum, cum l. ſeq. C. de edẽ do*,Valaſc.*de iure emphyt.q.*8.*n.*5.Pacian. *d.lib.*1.*c.*64 *n.*92.Ioan.Garc *d.gloſſ.* 2. §.1.*n.* 92. nam verè quod commune eſt, meum eſt,*l.in re communi.ff.de ſeruit. vrban. l.illud* 46.*ff. de ritu nupt.*& illud quod meum eſt, iure proprio & petere,& vendicare poſſũ,

16 *l.*1.*cum ſeqq ff de rei vendic.* Quare ſcripturam maioratus, quæ omnium à fundatore vocatorum communis eſt, tenebitur poſſeſſor maioratus illam edere ad petitionem alterius, vt in terminis reſoluit Greg. Lop. *l.*17.*var.carta tit.*1.*part.* 3. aſſerens ita ſæpiſſimè iudicatum vidiſſe: & faciunt adducta à Pelaez *de maior.p.*4.*q.*10.*n.*28.

17 Sublimita tamen in inſtrumentis communibus ratione vtilitatis, qualia ſunt inſtrumenta emptionis, locationis,& ſimilia; nam ea edere reus actori non tenetur, vt probat text.*in præſenti*, in cuius ſpecie certum eſt inſtrumenta communia eſſe ratione vtilitatis: ſiquidem in illis pacta inter Regem & Imperatorem celebrata continebantur, quia non attenditur ad materiã contractus,an vtilitas communis ſit,vel nõ; ſed ſolùm attenditur an inſtrumenta ſint propria ipſius rei.Gail.*lib.*1.*obſeru.*106.*n.*7. Pacian.*d.lib* 1 *cap.*64.*n.*94.

18 Cui reſolutioni non obſtat *l. Prætor ait, verſ.huius edicti.ff.de edendo*, quia ibi Iureconſ. non ait inſtrumenta ratione vtilitatis communia eſſe, ſed quodammodo communia. In praxi illud recipitur quòd ſi inſtrumenta communia ſunt ſolùm ratione vtilitatis, & propter materiam in illis contentam, aut ſunt apud Notarium, à quo confecta fuerunt, aut apud partem: in primo caſu debet Notarius edere inſtrumenta, nam ad huiuſmodi editionem tenetur ratione officij, ſatisfacto ſibi priùs de mercede. Si verò pars retineat inſtrumentum, & ſit originale,tenebitur pars edere inſtrumentum, eo quòd originale ſit verè inter partes commune,ex *d. c. G. perpetuus.*Si verò non habeat originale inſtrumentum, ſed copiam propria pecunia à Notario deſumptam, regulariter loquendo ad illius editionem nõ tenetur,nam reſpectu chartæ illud inſtrumentum non dicitur verè cõmune. Si verò originale, vel protocollũ non reperiatur apud Notarium, ſed illud habeat reus, vel exemplar authenticum, iudicis officio cogendus eſt edere reus, quod praxi in omnibus ferè Tribunalibus ſeruari copioſè oſtendit Pacian. *d.lib.*1.*cap.*65.*num.* 107. & hunc eſſe Rotæ ſtylum teſtatur Verall.*deciſ.*294.*p.* 1. & morem Tribunalium Hiſpaniæ ſic habere referunt Burg.de Paz *quæſt ciuil.q.*5.Azeued. *l.* 3. *n.* 10 *tit.*5.*lib.*4 *Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis duplicibus cenſetur.*

2 L.in tribus ff.de iudic.*intelligitur.*

CAP. Ex litteris. III.

POſt *n* 1.Ad exornationem principalis conclusionis ex hoc text. deſumptæ, quòd ſcilicet in iudiciis duplicibus quilibet probare tenetur,cùm vterque,actor & reus cenſeatur, & obtinebit qui meliùs probauerit; quòd ſi æquè probant, poſſeſſor abſoluitur, adde textus concordantes *in l. in tribus ff. de iudic. & in l.*2.*cum aliis, ff. comm. diuid. & in l.iudicium* 10.*ff. fin. regund. & in l.*2.§.*in familiæ,& in l.inter cohæredes* 45.§. *ſi familiæ ff famil hercisc. & in §.quædã,Inſtit, de actionib. & in §.retinendæ, verſ.commodũ, Inſtit. de interdict. & in l.Caſtel.* 40. *tit.* 16. *part.* 3. adde etiam vltra citatos *in collect.* Tiraq *de iure primog q.*17.*opin.*11. Marant. *de ordine iudic.p.*4 *diſt.*17.Cuiac.*lib* 4 *obſeru.* 11. Menoch. *de arbitr. caſu* 48. Maſcard. *de probat concl.*393 *n* 13.Oſuald.*ad Donel.comment.lib.*19.*cap.*2.*lit.G.*Anton. Fab. *libr.* 10. *coniect. cap.* 10. *& de errorib. pragm. deciſ.* 94. *errore* 1. *&* 2. D. Barboſa *in d. l. tribus.* 1

Non obſtat eadem *l. in tribus*, dum habet quòd in duplicibus actionibus, qui priùs ad iudiciũ prouocat,actor dicitur,prouocatus verò reus appellatur,& ſi dubiũ ſit quis priùs 2

priùs ad iudicium venerit,ſorte res dirimẽda eſt,quia reſpondetur quòd in his actionibus in petitione agentis etiam virtualiter continetur alterius petitio, cùm etiam ſua pars adiudicanda ſit,*d.§. quadam, Inſtit. de actionib.l.3.ff.communi diuid.* quod non fieret, niſi etiam ab ea parte petitum cenſeatur, cùm ſententia debeat eſſe conſormis libello,*l.vt fundus ff communi diuid.cap.licèt Eli, de ſimon.* Nec obſtabit ſi inſtes *in d. l. in tribus*,priùs prouocantem verè & realiter eſſe actorem,cùm priùs probet,iuret,& alleget, pruuocatum verò eſſe reum, vt ſic euitetur conſuſio; quia id procedit quoad ordinem iudiciarium,cùm neceſſe ſit vt alter onus acturis ſubeat, quia in his iudicijs oportet quæri quis actor intelligatur, hoc eſt, quis perinde haberi debeat, nam aliàs iudicium conſtitui non poſſet; non tamen quæritur quoad cauſæ deciſionem, cùm vterque iurare debeat de calumnia,probare,& ſatiſdare,iudicio ſiſti,*gloſſ. 1. in præſenti,gloſſ in l.duo iudices, ff.de re iud.* Mennch. *remed.3.retin.n.*770.Anton.Fab.*in ration.ad d.l.in tribus.*

SVMMARIVM.

1 *Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit.*

2 Cap. cùm tenebatur, de deſponſ. impub. & cap.ſi quis acceperit 33. q. 1. *declarantur.*

Cap. Propoſuiſti. IV.

1 POſt *num.* 1. Quòd non ſit credendum marito eum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, ſi vxor contrarium probauerit proprio iuramento, & ſimul per inſpectionem matronarum, docent *l.Caſt.l.5.& 6 tit.8.part.4.*Cou.*de ſponſal.p.2.cap.13.§.1.num.* 14. Maſcard. *de probat.concl.*311.452.*&* 1169.*&* 1174.*num.*48. *& concl.* 1410 *num* 16.Sutd.*conſ.*126 *numer.* 16. Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſ.* 89. Pacian.*de probat lib.1.cap* 45.Cald. Pereira *in l.ſi curatorem, verb. minoris num.*21.*C. de in integ. reſtit. min.* Ceuall. *commun. contra commun.q.1.n.*24.Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *diſp* 91 *& diſp.*109 *num.* 9. *& diſp.* 113.*n.*3. Baſil Pont.*in ſimili tract lib.7.c.63.*

2 Non obſtat text.*in cap.cùm tenebatur, de deſponſ.impub.& in cap ſi quis acceperit* 33. *q.* 1. in quibus Iuribus probatur maiorem fidem adhiberi debere viro iuranti vxorem cognouiſſe, quàm vxori etiam cum iuramento neganti, præſertim, quia vir deponit de affirmatiua, vxor verò & matrona de negatiua, quæ imprubabilis eſt, per rerum naturam,*cap quoniam contra,vſ.hoc tit.* & ideo cùm vir in ſpecie huius text. iuraſſet, potiùs eius iuramento ſtandum erat, quàm vxoris probationi; quia facillimè reſpondetur ea Iura precedere quando contra mariti Iuramentum ſolummodo proponitur vxoris depoſitio: at veró textus noſter loquitur quando vxoris iuramentum adiuuatur matronarum depoſitionibus,nam tunc quia plenior eſt vxoris probatio præfertur mariti iuramento *gloſſ.fin.in præſenti*,communiter recepta per Imol.*n* 4. Abb.Felin.Deci.Myſing.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant.*

2 *Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui niſi pro reo.*

4 *Sigillum quod dicatur authenticum? remiſſiue.*

Cap. Poſt ceſſionem. VII.

AD *num.* 1 Quòd litteris Superiorum Epiſcoporum, & ſimilium Iudicum ordinariorum ſit credendum donec contrarium oſtendatur,præter citatos *in collect.* latè diſputat Anguian.*in tract. de legib. lib.* 1.*controu.6.per tot.*litteræ enim ſigillo Epiſcopi munitæ plenam probationẽ faciunt in iis, quæ ad eius officium ſpectant,vt per *l. Caſtel.* 114. *tit.* 18.*part.*3.vbi Greg. Lop. *gloſ.*1.2.*&* 3.Didac.Perez *in rub.tit.*11.*verſ. quæri poteſt q.1.lib.3.Ordin. pag.* 668. Gonz. *ad reg* 8 *Cancel gloſ* 61.*per tot.*nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrumentor.edit.tit.* 1.*reſol.* 3.§ 5 *num.*39.vbi *num.* 40. me citato *in hoc text.*ſubdit generale eſſe vt ſigillum tribuat fidem ſcripturæ æquè, ac ſubſcriptio, Anguian. *d. controu.* 6.*à num.* 24. vbi *num.* 27. dicit non obſtare quòd in iuribus, in quibus litteris Superiorum fidem adhibendã eſſe aſſeritur,nulla ſit mentio ſigilli, & reſpondet quòd reiecta ſententia illorum,qui putant textum *in præſenti* ſpecialiter procedere in materia excommunicationis, de qua etiam agit *cap.cura.* 11.*q.* 3. vel etiam in 2

materia

materia leuis præiudicij, in qua putant locum habere poſſe ſimilia iura quæ non ſigilli, ſed litterarum tantummodo faciunt mentionem, & nonnullorum; qui exſtimãt litteris aliorum fidem adhibitam, quia teſtes fuerunt neceſſarij, & interuenerunt. vt per *gloſ. 1. in præſenti*, & Abb. *oppoſ. 1.* meliùs dicendum erat quòd licèt hic tex. & cæteri eiuſdem notæ, ſigilli mentionẽ non faciant, nihilominùs tamen illud ſubintelligunt & ſupponunt, tum ex aliis Iuribus; in quibus de ſigillo agitur, tum etiam; quia litteræ Epiſcoporum & ſimilium in iis, quæ ad ipſorum pertinent officium, frequenter ſigillantur, vt experientia docet, & ſigillo potiſſimum robur accipiunt & muniuntur, *cap. ſi canonici*, ibi, *ſigillu*, & ibi, *minimè roboratu, de offic. ordin. lib. 6.*

3 Ad *num.* 5. Quòd excommunicatus maiori excommunicatione non poſſit Procurator conſtitui, etiam pro reo, nec valeat mandatum, ſeu talis conſtitutio, quinimo corruat ipſo iure, nec opus ſit exceptione aliqua, præter citatos tenent Anton. de Padil. *in l. 1. num. 55. C. de iuris & facti ignor.* Sebaſt. Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati num.* 136. Marant. *de ordine iudic. p. 4. diſt.* 16. *n.* 24. quos refert Anguian. *d. lib. 1. contron 6. num.* 58. vbi *num.* 59. ait hos Doctores motos fuiſſe ad ſic exiſtimandum, quia crediderunt Innocentium III. *in hoc tex.* non ſine myſterio expendiſſe iam fuiſſe incurſam excommunicationem tempore, quo Procurator mandatum acceptauit, vt ita ſignificaret ab eo tempore abſque neceſſitate alicuius exceptionis mandatom ipſo iure non valuiſſe, & quamuis poſtea excõmunicatus abſolueretur, adhuc tanquam inhabile à principio admittendũ non fuiſſe, quaſi dicant dicti DD. quòd alioquin ſi mandatum à principio valeret mero iure, & Procurator per exceptionem à iudicio repellendus foret, proculdubio Innocentius tantummodo attendiſſet tempus, quo ille Procurator in iudicio experiri vellet non autem illud, in quo mandatum acceptauit, quamuis ipſe Anguian. *d. loco n.* 61. *cum multis ſeqq.* contrarium adſtruere intendat.

4 Ad *num.* 6. De ſigillo, & quod dicatur authenticum, vide *l. Caſtel.* 1 14. *tit.* 18. *part.* 3. Rebuff. Cou Matth. de afflict. & alios citatos per Anguian. *d. lib. 1. controd. 6. n.* 30.

Cap. Licèt cauſam. IX.

POſt *num.* 1. Quòd in interdicto retinendæ poſſeſſionis obtinet probans antiquiorem poſſeſſionem, maximè titulo iuſtificatam, probat hic tex. & concordant alia iura ſimilia, *in l. ſi duo. ff. vti poſſid. & in l. vnic. C. eod. & in cap. cùm veniſſent, de inſtit. & in cap. cùm perſona, verſ. quòd tales, de priuil. lib. 6.* exornant Anton. Gom. *l. 45. Tauri n.* 164. Cou. *pract. cap. 17. in fine*, Duaren. *lib. 1. diſput. cap.* 21. Sarmien. *ſelect. lib. 2. cap.* 13. Gail. *lib. 1. obſeru.* 71. Cuiac. *lib. 5. obſeru.* 22. & 27. Octauian. *Pedem deciſ.* 55. Verall. *deeiſ.* 336. Menoch. *remed. 3. retin. num.* 725. & *remed. 15. recuper. num.* 389. Maſcard. *de probat. concl.* 1194. & 1393. Donel. *commentar. Iuris Ciuilis lib. 15. cap.* 32. & *in d. l. vnica C. vti poſſid.* Matienſ. *l. 8 gloſ. 2. tit. 7. lib. 5. Recop.* Fachin. *controuerſ. lib. 8. c. 14 cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filiatio probatur ex confeſſione parentis ſeriosè facta.*

2 *Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum, & conſanguineorum.*

3 *Tractatus, ſolus & nominatio conſanguineorum, conſanguinitatis leue adminiculum eſt.*

Cap. Per tuas. X.

1 AD *num.* 4. Quòd filiatio probetur ex confeſſione parentum ſeriosè facta vltra citatos in collect. tenent Lup. *de illegitimit. commento 2. §. 3. n. 44. verſ. vbi autem*, Paſchal. *de patria poteſt. p. 2. cap. 2. num.* 16. Intrigl. *deciſ. 35. num.* 47. Thomas *de legitimat. tit. 13. cap. 7. num. 349. fol.* 64. vbi loquitur de confeſſione patris ſuper filiatione; & *num. 383. pag* 76. vbi de confeſſione matris, Mancin. *de confeſſ. c. 2 n.* 202. vbi quod confeſſio patris adminiculata probat filiationem, & *num.* 204. Caſtill. *controuerſ. tom. 5. cap. 104. num.* 12. Rot. *deciſ. 199. num. 2. ad fin. & deciſ. 641. n. 5. p. 3. recent. & deciſ. 117. num. 3. p. 4. etiam recent. & deciſ. 16. n. 19. cum ſeqq. p. 5. etiam recent.* latè Ego ipſe *in votis deciſ. Canon. lib. 2. voto 32. n. 27 cum ſeqq.* vbi de confeſſione geminata præſente filio in iudicio facta.

Dum ex Surdo *ibidem* dixi filiationem non probari ex nominatione aliorũ quàm parentum, id debet intelligi de probatione vera; reſultabit nihilominùs filiationis coniectura ex nominatione, & tractatione fratrum, & cõſanguineorũ, vt per Maſcard. *de probat. concl. 790. num.* 16. Rot. *deciſ. 76. n. 2. p. 3. recent.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 653. num. 70. verſ. quibus accedit*, & 2

num. 71. pro recognitione ponderat interueniſſe fratrem ex inſtrumento dotali, vt
talem ad probandum dotatam eſſe ſororem, Genoa de verbu ennunciat. lib. 2 q. 33. n.
19. & 20. vbi num. 21. ex Pereg. de fideicom.
art. 43. n. 76. dicit quòd quando confeſſio
ſuper filiatione, vel conſanguinitate prouenit à conſanguioeis, bene probat filiationem, quia præſumitur cognoſcere conſanguineos ſuos, & num. 26. ait hoc procedere
ſaltim ad transfereodum onus probandi in
contrarium.

Intellige concurrentibus aliis adminiculis: nam ſolus tractatus, & nominatio
conſanguinitatis leue adminiculum eſt
gloſ. in cap. tranſmiſſa, qui fil. ſint leg. & in l.
non epiſtolis C. hoc tit. Maſcard. de probat. cō. l.
790. num. 2. Marta voto 26. numer. 12. & 13.
Alex. Trentacinq. var. reſolut. lib. 1. tit. de filiat. reſol. 14. num. 14. verſ. quartus caſus Paſchal. de patria poteſt. p. 2. cap. 2. num. 16. Caſtill. controu. tom. 5. cap. 104. n. 12. col. 2. quia
facilis res eſt propter diuerſos reſpectus
aliquem filium, fratrem, ſobrinum, vel conſanguineum appellare, idem Maſcard. d.
concl. 790. num. 3. Lup. de illegit. com. 2. § 3. n.
44. verſ. ſed ratio caſit, & verſ. extēditur, etiā;
præcipuè quando agitur de re graui, & de
præiudicio tertij, quia tunc huiuſmodi appellatio, ſeu vocatio ſola nihil operatur, ex
Maſcard. d. concl. 790. num. 40. Lup. d. §. 3 n.
42. in princ. & n. 44. verſ. reſtringitur tamen,
pag. 153. Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſ.
54. num. 51. & 54. Caſtill. controu. tom 6. cap.
124. numer. 15. col. 2. Genoa d. quaſt. 33. num.
23. & 24.

SVMMARIVM.

1 *Probationes plures imperfectæ admittūtur ad conſtituendam vnam perfectam*

2 *Scriptura priuata plenam probationem conſtituit quando ex ea probatione modicum præiudicium generatur.*

3 *Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda, & quando.*

4 *Chronicorum libris fides adhibenda.*

5 *Scriptura priuata ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quando probet, oſtenditur.*

Cap. Cùm cauſam. XIII.

AD num. 1. Quòd plures probationes
imperfectæ ad conſtituendam vnam
perfectam admittuntur in probandis antiquis confioibus, me citato in hoc loco tenet
Pareja de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 1. reſ. 3. §.
5. n. 46. hioc inferens num. 45. in hac ſpecie plenam probationem conſtituere ſcri-
pturam priuatam quando ex ea probatio- 1
ne modicum præiudicium generatur, vt in
materia confinium, & citat, Crauet. de antiquit. tempor. p. 1 verſ. octaua detur limitatio n.
15. Hieron. de Monte de finib. regund. c. 65.
num. 4 Maſcard. de probat. concl. 399. num. 8.
Card. Tuſch. pract. concl. lit. S. concl. 84. num. 1.
Genua de ſcriptura priuata lib. 1. q. 4. n. 195.
Coccin. deciſ. 460. num. 4.

Ad num. 3. & 4. Quòd libris hiſtoricis 3
omnioo fides adhibenda ſit, tam in iudicando, quàm in cōſulendo, probant l. 1. vbi
Bart. ff. de offic. quæſtor. l. cenſus & monumenta, ff. de probat. gloſſ. verb. vrbano, & verb. orationes in Clem. 1. de Reliq. & venerat. Sāctor. &
verb. Bononia in Clē. 1. de magiſtr. & verb. magis, in c. inter dilectos, vbi Panor. n. 13. de fide
inſtrum. & verb. Trapezitas in c. in nomine
Domini 23. diſt. vltra citatos in collect. docēt
Valenz conſ. 83. n. 84. cum ſeqq. Nicol. Genua
de ſcriptura priuata lib. 1. q. 4. ex n. 187. vſque
ad num. 196. me citato in hoc loco, Pareja de
vniuerſa inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 3. §. 5. n.
53. vbi n. 56. geoerale eſſe aſſerit quòd libris
hiſtoricis io tantū fides adhibetur, io quantum hiſtoria in illis contenta fuerit cōmuniter approbata, & ab antiquo per communem populi conſenſum fides impoſita, &
citat Paul. Pariſ. conſ. 23. n. 235. & 252. lib. 1.
Maſcard. de probat. concl. 287. n. fin. & concl.
105 num. 11. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. H.
concl. 139. num. 3. Menoch. conſ. 112. à n. 68.
Et nuncupatim in chronicis Roder. Xuar.
alleg. 8 num. 22. Ferdinand. de Loazes in allegat. pro Marchione de los Velez dub. 1. fundā.
3. pro ipſo num. 73. & 79. fol. 157. Ioan. Garc.
de nobilit. gloſſ. 7. num. 18. Sigiſm. Scacc. de iudic. lib. 2. c. 11. num 265. Nicol. Genua d. lib. 1. 4
tit. de libris chronicorum.

Ad n. 6. Quòd priuata ſcriptura probat
quando inuenitur ſculpta in monumentis, ſiue in lapidibus, aut columnis, quæ extant in locis publicis, veluti in plateis, mu- 5
ris ciuitatis, aut villæ, & ab antiquo fuit recepta, probat l. 4. ff. de adminiſt. rerum ad ciuit. pertin. & l. 2. ff. de operib. publ. & vltra citatos in collect. docent Genua d. q. 4. ex n.
187. vſque ad n. 196. Eſcobar de puritate &
nobilit. probanda part. 1. q. 4. n. 43 me citato
in hoc loco Pareja d. tit. 1. reſol. 4 §. 5. num. 44
vbi num. 48. & 49. poſt Vranium, & Genuā,
ac alios idem reſoluit quando litteræ exaratæ extant in ædificiis publicis Prętoris, vel
Præſidis Prouiociæ, alteriúſque Magiſtratus
iuſſu poteſtatem ad hoc habentis, vel etiā
in aliis locis publicis auctoritate priuata,
vbi communis populi conſenſus propter
anti

antiquitatem tanquam publica documenta babere vnluit, & citat Hiernn. de Mnnte *dc finib. cap. 65. num. 5. & 6.* Maſcard. *concl.* 399. *num* 9. & Cald. Pereira *de empt. cap. 21. num. 21.*

De Teſtibus, & atteſtationibus.

Tit. XX.

SVMMARIVM.

1 *Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelica poteſt exiſtere teſtis.*

2 *Denuntians, teſtis, & iudex exiſtere poſſunt in hac cauſa.*

3 *Denuntians eſt principalis perſona in cauſa denunciationis.*

4 *Denunciatio multoties fit de peccatis commiſſis contra ipſum corripientem.*

5 *Principalis perſona* in hoc tex. & in cap. nouit de iudic. *non dicitur quaſi ſuam, propriam cauſam. agat, ſed quia principaliter mouet cauſam.*

6 *Corripiens in cauſa denunciationis Euãgelica an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat.*

7 *In cauſa denunciationis Euangelica primò & principaliter agitur de lucro fratris peccantis.*

8 *In correctionibus & denunciationibus Euangelicis, quæ ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem præiudicio.*

9 *Tex. in præſenti procedit in omni negotio, in quo ad ſimilitudinem correctionis, & denunciationis, & ex eadem ratione perſona principalis ſuſpecta non exiſtit.*

10 *Verba Domini*, in nre duorum, *&c. non conſtituunt nouum aliquod, ſeu Euangelicum praeceptum, ſed tantummoda referuntur tanquam iudiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, quam tunc temporis habebat.*

11 *Declarantur verba*, in nre duorum, vel trium ſtat omne verbum.

12 *Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, quæ neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat.*

Cap. In omni negotio. IV.

Poſt *n.* 1. Prnbat hic text. cnrripientem 1
etiam in cauſa denunciationis Euangelicę pnſſe teſtem exiſtere, ita vt in ea vno adhibito efficiantur duo, & adhibitis dunbus efficiantur tres, vt vlt ra glnſ. *in præſenti* reſoluunt Bero. *num* 79. *in cap. qualiter, de accuſat.* Albertin. *de ſecreto n.* 177. Sot. *de ſecreto tegendo q. 4. concl.* 8. *verſ. ſed dubium,* Nauar. *in c. inter verba n. 779. & in man. c. 25. n. 33.* Simancb. *de Cathol. inſtitut. c. 19. in fine, & c. 64. n.* 55. qui teſtatur ita ſeruari in ſanctæ Inquiſitinnis officio, tradit Bart. *n. 14. in l. diuus, ff. de cuſtodia reorum*, Angel. *de maleſic. ſuper verbo, necnon & ad denunciationem, n. 21.* vbi Auguſtin. *in addit.* quinimn, vnum,
& eundem in hac cauſa, & dennntiantem, 2
& teſtem, & iudicem exiſtere poſſe, docet *gloſ. vlt.* per tex. *ibi, in c. præcipuè 11. quæſt. 3.* & poſt. Ioan. Andr. Abb. *numero* 4. & alij *in præſenti.*

Sed obſtare videtur quòd talis denun- 3
tians dicitur, & eſt principalis perſnna in cauſa denũciatinnis, tex. *in præſenti*, ibi, *perſona principalis, iuncto verſ. ſequenti*, & ita cauſa videtur illius prnpria, *c. paſtoralis*, ibi, *principales perſonæ, inf. eod. c* 1 ibi, *principales perſona, de iuram. cal.* iden talis denuntians nnn debet teſtis ita admitti, ex *reg. l. omnibus. C. hoc tit.* Deinde habet affectinnem ad eiuſmndi denunciationis cauſam, quam agit, & mnuet; quæ affectio ſufficit ne admittatur etiam in cauſa aliena, *c. vlt. hoc tit. l. b. 6 c. inſuper 6. verſ. dummodo, hoc eod. tit.* Accedit
quòd multoties denunciatio fit de peccatis 4
commiſſis contra ipſum corripientem, & denunciãtem, & per quæ is damno, vel iniuria afficitur, & de his maximè & apertiùs agit lncus ille *Matth.* 18. & refertur *in c. ſi peccauerit 2. q. 1. & in c. nouit, de iudic.* ergo ſaltim in his in quibus denuntians damni, aut iniuriæ illatæ ſatisfactinnem, & ſic vtilitatem ſperat, quam Rex Angliæ in ſpecie *d. c. nouit*, ſperabat ex obſeruatinne conuentionis cnm Gallo iniuæ, nnn debet denuntians admitti in teſtam. ex *l. 1. §. dies verſ. propriam ff. quando appellan. & d. l. omnibus.*

Retenta nihilnminus cõcluſin prædicta
ad difficultatem propoſitam reſpõderi po- 5
teſt principalem perſonam hic, & *in d. cap. nouit*, nõ dici quaſi ſuam cauſam propriam agat & prnſequatur, vt accipitur *in d. c. paſtoralis*, cum ſimilibus, ſed quia principaliter mnuet cauſam huiuſmodi correctinnis nõ ſuam, ſed alterius, quæ nõ in propriam, ſed eius, qui cnrripitur, vtilitatem primò & directè

rcctè ordinatur ; in qua ſpecie non proce-
dit reg. *d.l.omnibus*, vt patet ex *d.cap. inſuper.*
in princip.cap.cùm nuntius 12. *hoc tit.* §.*lega-*
6 *tarius, Inſtit.de teſtam*. Affectio qua talis, cor-
ripiẽs ac denuntians mouetur, cùm proce-
dat ex ſola fraterna charitate in bonũ eius,
qui corripitur, nec poteſt nec debet corri-
pientem reddere ſuſpectum, vt tanquam
talis repellatur à teſtimonio in ea cauſa,
quæ primò, & principaliter eſt alterius, &
in qua corripiens poſtquam fecit, quod in
ſe erat, & Eccleſiæ dixit, vlterjùs non proſe-
quitur, nec promouet litem, vel cauſam, in
qua, & ad quam debet vt affectus repelli à
teſtimoniu, provt repelluntur, hi de quibus
in d.cap.vlt & d.verſ.dummodo, & licèt vbi
peccatum committitur in te, id eſt, contra
te, & ſic in damnum, vel iniuriam tui, vt cõ-
tingit *in d.c.nouit*, ex correctione, & emẽ-
datione ſequatur tibi vtilitas proueniens
ex ſatisfactione, ſine qua peccans non cor-
rigitur, vt oportet, quia tamen in hac mate-
7 ria primò & principaliter agitur de lucro
fratris peccantis, & de peccato quatenus
eidem ſoli nocet: meritò accidentaria illa,
ſeu minùs principaliter, & ſecundaria vtili-
tas in fortaſſe prouentura, non attenditur,
nec impedit quominus eiuſmodi teſtimo-
nium admittatur, vt in ſimili probant *d.cap.*
8 *inſuper, in princ.* cum aliis præcitatis. Accedit
quòd in his correctionibus, & denũciatio-
nibus, quæ ad ſolam peccantis emendatio-
nem diriguntur, non videtur agi de graui,
ſeu notabili eiuſdem præiudicio, vt aduertit
Abb. *d.n.*4.

9 Aduertere tamen oportet quòd licèt cõ-
munis poſt *gloſ.* 1. in præſenti intelligat hũc
text. procedere tantùm in negotio corre-
ctionis, & denunciationis huiuſmodi, *iuxta*
verſ. quo patenter, qui ſtatim ſubſequitur; is
tamen intellectus non caret difficultate, tũ
quia offendit verba illa, *in omni negotio*, quæ
ſalua proprietate, & ratione recti ſermonis
non benè verificantur in ſolo correctionis,
ſeu denunciationis negotiorum etiã, quia
verſ quod patenter, continere videtur exem-
plum eius regulæ, quæ in principio poni-
tur, per quod exemplum regula nõ reſtrin-
gitur, ſed explicatur, arg. *l.vlt.* §.*vlt.in princ.*
*ff de iuris & facti ignor.cap.*1. *iuncta gloſ.* 1. *ne*
clerici, vel mon. Et tandem, quia verſ. vltimus
huius text. ibi, *idem alibi*, &c. in quo refertur
aliud exemplum eiuſdẽ regulæ, nihil ha-
bet commune cum correctione, aut denun-
ciatione Euangelica; vnde inter alios intel-
lectus, de quibus per DD præſertim Abb. *à*
*num.*4. Felin & alios *hic*, & Albertin. *de ſe-*
creto num. 177. dici poteſt cum Abb. *d.n.*4.

verſ. pone quartam, quem poſteriores, & Al-
bertin. *d.loco* ſequuntur, dici poteſt textum
generaliter procedere in omni negotio, in
quo ad ſimilitudinem correctionis, & de-
nunciationis, & ex eadem ratione perſona
principalis dicto modo ſuſpecta non exiſtit,
& vt talis veritatem (vt præſumitur) dicens
de re ſibi nota habetur pro vno teſte, id
quod verificari poteſt nõ tantùm in exem-
plis quæ textus ſubdit, verùm etiam *in cap.*
præterea 7. *de teſtib.cogen.* circa teſtes ſyno-
dales, de quibus vltra DD. & in Iuribus cita-
tis à gloſ. agunt Pauin. *de viſitat.* 5. *q.p.* 1. *à*
num. 10. Marc. Anton. *inſtit.maior.lib.* 4. *tit.*
10. *num.* 61. & Altamiran. *de viſitat.verb.vi-*
ſitatores, etiam num 54. *& in tit qui matrimo-*
nium accuſare, vbi perſonæ ſic principales
matrimonium accuſantes, aut de illo de-
nuntiantes non in ſuam vtilitatẽ ſunt etiam
teſtes, iuxta *rub. & cap.* 1. ibi accuſatores &
teſtes, *c.* 2. *iuncta gloſ* 1. cum aliis illius *tit. &*
in cap præterea 12. *& in cap. cùm in tua* 27.
verſ. id quod, de ſpon, abib. Circa poſterius ve-
rò exemplum de quo *in hoc tex. in verſ. idẽ*
cuius verba habentur *Ioan.* 8. vltra Hoſt.
Ioan. Andr. & Abb. *d.num.*4. *verſ. item aduer-*
te, & alios *hic*, vide poſt Chryſoſt. & alios S.
Thom. *in d.c.*8. *Ioannis, lect.* 2. *verſ. & omni-*
no, Ianſen. *in concord.cap.*77. *verſ. dixerunt er-*
go, & cap. 36. *verſ. ſi ego teſtimonium cum ſeqq.*
vbi explicat qualiter, & in quo ſenſu ex le-
ge, quæ duorum teſtimonium recipit tan-
quam verum, cum illa non procedat, vbi
vnus in ſua cauſa, & pro ſe teſtificatur: con-
cludit Dominus ſuum teſtimonium in ſua,
& de ſe, vel pro ſe inſimul cum teſtimonio
patris verum & recipiendum eſſe, & quẽ-
admodum verba prædicta *Ioannis* 8. conci-
liari debent cum aliis Domini verbis *Ioan-*
nis 5. *ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo,*
teſtimonium meum non eſt verum. quæ nota-
bilis ad tex. *in præſenti, verſ. vlt.* & ad *princip.*
3. *quæſt.* 4. aliàs 2. *q.* 5. vbi eadem verba refe-
runtur

In tex ibi, *in ore duorum, vel trium*, &c. Dñ 12
Chriſtus Dominus verba hæc protulit, vt
habetur in Euangelio *Matth.* 18. *Luca* 17.
& Ioan. 8. non cõſtituit per illa nouum ali-
quod, ſeu Euangelicum præceptum, ſed
tantummodò retulit iudiciale illud ſcriptũ
in lege veteri *Deuteron.* 17 *&* 19. iuxta vim,
quam tunc temporis habebat, vt patet ex
*d.c.*8. ibi, *in lege veſtra ſcriptum eſt quòd duo-*
rum, &c. refertur *in hoc tex. & in princip.* 2.
*q.*4. ac ſubinde ſicut cætera ſimilia expira-
uit, & iam hodie tanquam diuinũ non obli-
gat licèt Pontifices *in cap. licèt* 23. *hoc tit. &*
in cap. cùm eſſes 10 *de teſtam.* & paſſim alibi
hæc

hæc eadem verba Domino, & legi diuinæ tribuam,non quaſi à Domino,& diuina lege habeant hodie vim obligandi,ſed vt per illud quod eadem lex olim in iudiciis obſeruari præcepit,& Dominus in Euangelio pro eo tempore retulit, & cõprobauit,cõfirmetur lex & conſuetudo eccleſiaſtica, vel ipſum diſponens:quamuis autem verba hæc io lege veteri concludant,& oſtendant omne verbum abſolutè ſtare in ore duorum,vel trium , quorum teſtimonium, niſi aliud obſter,pro vero habebatur, ita vt nec plurium requireretur,nec vnius tãtùm ſufficeret, vt apertè colligitur ex *d. cap.* 17. *Deuteron.*ibi,*in ore duorum*,&c.iũctis verbis ſeqq. ibi, *nemo occidatur vno contra ſe dicente teſtimonium* , *& dict. cap.* 19. ibi , *non ſtabit vnus teſtis* , &c. *ſed in ore duorum*, &c. & ex *d.cap.*8.ibi , *quia ſolus non ſum,ſed ego,& qui miſit me Pater*;iunctis verbis ſeqq. ibi.*& in lege veſtra ſcriptum eſt, In ore duorũ*; nihilominus cum hodie ſuppoſitis legibus humanis,ſeu eccleſiaſticis, quæ multoties requirunt vltra duos, & tres teſtes , & aliquando vnum ad probationem admittunt, vt patet ex Iuribus citatis *à gloſ pen. verſ. tuedã,& gloſ.vlt.in d.c.licèt*, gloſ.*in d.princ.* & per DD illic , Duen.*reg.* 84. Crot. *de teſtib.à.n.*108.latè Anton.Gabr.*lib.commun. tit.de teſtib. concl. à n.*16. huiuſmodi verba
11 in prædictis ſacris Canonibus aliud videntur intendere,ſcilicet,*in ore duorũ,vel trium ſtat omne verbum*,quod per legem aliquam ſpecialẽ in ore plurium , vel vnius tantùm poſitum nõ reperitur,quaſi ſit ſenſus quòd in omni caſu in quo non reperitur lex aliqua humana , quæ plures quàm duos , vel tres,in quorum ore,exceptis prædictis,omne verbum poſitum eſt,& pro vero habetur , ſic in effectu verba prædicta poſt eiuſmodi leges humanas probãt & explicãt id ipſum quod pro regula docuit Iureconſ.*in l.vbi numerus,ff de teſtib.*Nec obſtat *d.cap.licèt,verſ. vlt.* dum habet quòd licèt quædam ſint cauſæ quæ plures quàm duos teſtes exigunt ,nulla tamen eſt quæ vnius, quantumuis legitimo,teſtimonio terminetur,quo fundamento *d gloſ.pen.& gloſ.verb. duo,in c.gaudemus , de diuort.*& paſſim DD. putant verba prædicta *in ore duorum*,&c.in dictis Iuribus intelligi,ita vt contineant ius naturale & diuinum etiam hodie obligãs, quatenus excludunt teſtimonium vnius,& probant in ore vnius nõ eſſe verum quoad humana iudicia , quamuis non ſic contineant eiuſmodi ius naturale & diuinum quatenus concludunt in omni caſu ſufficere duos,vel tres,cùm dentur nonnullæ , in quibus non ſufficiunt,ſed requiruntur plures ; verumtamen quia nulla reperitur lex naturalis,aut etiam diuina hodie obligans, quæ neceſſariò concludat nõ ſufficere vnicum teſtem,& attentis circunſtãtiis negotij,temporis & perſonarum, poteſt lex hu- 12
mana ſtatuere quòd vnus ſufficiat prout de facto ſtatuit in nonnullis caſibus,de quibus per gloſſas,& DD.*vbi ſuprà* Probabiliter dici poteſt *d.cap.licèt,in fine* agere de teſtibus qui non per legem,ſed per Iudicẽ ex proprio arbitrio admittuntur : & ita ſenſus eſt quòd licèt dentur cauſæ in quibus Iudex etiam ſine lege ſpeciali poſſit ex ſuo arbitrio plures quàm duos teſtes requirere,quia poteſt ipſe ex circunſtantiis non adhibere fidem illis,ex reg.*l.*3.§.1. *verſ tum magis. ff. de teſtib.*nulla tamen eſt cauſa,in qua Iudex ſine lege ſpeciali ex proprio arbitrio poſſit vni quantumuis legitimo fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio litem dirimere; quæ differentia non procedit quoad legem,aut Principem ſupremum,quippe qui ſicut vltra duos,& maximè legitimos,& omni exceptione majores in multis cauſis requirit, ſic vni tantùm fidem adhibere, & eiuſdem teſtimonio cauſam terminare poteſt,vt patet ex relatis per gloſ.& DD.*vbi ſuprà*;probat tex.ſic intelligendus *in c.cùm à nobis* 28. *in fine,infrà hoc tit.*

Cap. Sicut nobis. IX.

POſt *n.*1.Quòd non eſt credẽdum teſtibus depunentibus contrarium illius quod antea depoſuerunt, vltra citatos *in collect.*docent Maſcard. *de probat.concl.* 359. *num* 32.*& concl.*454 *num.*10.*& concl.*1311. *num.*6.*&* 37.Menoch *de arbitr. caſu* 108. *n.* 21.*& caſu* 109.*num.* 19. Azeued.*l* 2. *num.*4. *tit.*8.*lib.*4.*Recop.*Donel.*comment.lib.* 27.*c.* 7. vbi Oſuald.*lit.C.& c.*9.*lit.L.& lib.*24 *c.* 17. *lit.G.*Surd *deciſ.*326.*num.*90. Petr. Pechi *ad c.mutare,de regul. iuris lib* 6 Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*192. *n.*9.Felician de Vega *ad cap.cùm non ab homine,de iudic.num.*8. *&* 70.Non obſtat *ſi poſtulauerit* , §.*ſed ſi negauerit.ff.de adulter*,dum probat poſteriori teſtimonio ſtandum eſſe,non priori,quia loquitur de poſteriori teſtimonio tormentis adhibitis exacto.Nec etiam obſtat *cap. accuſatus* 8.§.*licèt,de hæret.lib.*6.dum tenet ſtãdum eſſe poſteriori reſponſioni in iudicio ex interuallo exhibitæ,etiamſi prior emiſſa fuerit cum iuramento,quia reſpondetur cũ communi id ſpecialiter permiſſum in cauſa hæreſis,ſed non ita ſimpliciter , ſed tunc demum cum ex manifeſtis indiciis apparuerit non animi leuitate , aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ , vel zelo Fidei

Orthodo

Orthodoxæ ſuum velle corrigere dictum, vt ipſe tex. probat, & aduertit Cou. *lib. 2. var. c. 13. n. 9. in fine*; & ſic Fidei fauor non militat in eo quòd periuri in cauſa hæreſis admittantur, ſed in eo quòd in cauſa hæreſis teſtimonij correctio nõ repellatur interuenientibus coniecturis relatis.

De Teſtibus cogendis.

Tit. XXI.

Cap. Peruenit. IV.

AD *numer. 2.* Quòd appellatione inſtrumentorum teſtes contineantur, vltra citatos in collect. docent Ioan. Bapt. Azini. *in prax. §. 22. c. 4. num. 5. & in tract. de execut. in princ. c. 21. num. 2. cum ſeqq.* Azeued. *l. 1. num. 12. tit. 6. lib. 4. Recop.* Surd. *conſ. 71. n. 6. & deciſ. 144. num 12.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. I concl. 135. num. 9 & lit. P concl. 771. n. 2.* Sigiſm. Scace. *de iudic. lib. 2. cap. 11. n. 7.* Ego ipſe *de appallatius verborum vtriuſque iuris ſignif. appel. 119. n. 4.* me citato nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit. 1. reſol. 2. n. 11.* vbi *n. 12.* quòd verùm, & ſine difficultate procedere ait quando in teſtibus, & inſtrumentis eſt eadem ratio.

De Fide inſtrumentorum.

Tit. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali.*

2 *Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non fit ſolemne, niſi illa exceſſerit centum annos.*

3 *Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur.*

Cap. Si ſcripturam I.

1 AD *numer. 2.* Quòd exemplis inſtrumentorum nulla fides eſt adhibenda in iudicio, prubat *hic tex.* & concordant alia iura *in l. 1. & 2. ff hoc tit. l. ſi quæ, l. Pomponius, ff. famil. herc. e. l. 2. & fin. ff. quemadmod. teſtam. aper. Auth ſi quis in aliquo C. de edendo l. 3. C. de diuerſ. reſcript. l. contractus C. hoc tit. l. Caſtel. 44. & 114. tit. 18 p. 3. l. 2. tit. 14 part. 6.* exornant. Maſcard. *de probat. concl. 711. num. 1. cum ſeqq.* Padil. *in l. 3. n. 1. cum ſeqq. C. de diuerſ. reſcript.* Menoch. *conſ 732. n. 3.* Pallador. *rerum quotid. lib. 2. c. fin. p. 1. §. 12. limit. 2.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 12. ſub hoc tit. q 1.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 859. num. 1.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib. 1. q. 16. num. 12.* vbi *n. 15.* ampliat etiamſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vtputa Eccleſia, vel fiſcus, latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 1. reſol. 3. §. 3. à n. 3.* Noguerol *allegat. iuris tom. 1. alleg. 25. num. 306.* 1

Licèt antiquitas hũc defectum non ſuppleat, vt tenet Rota coram Greg. XV. *deciſ. 293.* & exemplum ſcripturæ ex temporis diuturnitate non fiat ſolemne, nec fide dignum, vt ſenſuit eadem Rota *deciſ. 187. n. 12. & 13. p. 5. recent.* maximè cùm poſſint confici inſtrumenta que antiqua videantur in data, cùm tamẽ recenter ſcripta fuerint. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 554 n. 38. & 41.* Rota *deciſ. 681. n. 1. verſ. & licet p. 3. recent.* & coram Greg. XV. *deciſ. 393 n. 3. & 5.* Nihilominus ſi conſtet ab antiquo iam tempore excedente centum annos tale inſtrumentum fuiſſe exemplatum, illi fidem adhibendam eſſe reſoluunt Padil. *in d. l. 3. num. 13.* Cou. *pract. cap. 21. num 6. verſ ſed & propter*, Maſcard. *concl. 711. num. 81. & ſeq.* Menoch. *conſ. 924 num 29.* Molin. *de primog. lib. 3. cap. 13. num. 49.* alter Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp 638. n. 3.* vbi dicit verum quando alia adminicula pro eius fide aſſiſtunt, Caſtill. *contrau. lib. 2. cap. 16. n. 16. cum ſeqq.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta cap. 26 num. 17.* Stephan Gratian *diſcept foren ſ cap. 268. n. 3.* Et ideo exemplis confectis vltra centum annos, in quibus de notariatu Notarij exẽplantis, & ius itidem, qui originale confecit, non conſtat, licèt ab aduerſa parte negetur, fides omnino ahibenda eſt propter probationis alterius difficultatem, Maſcard. *concl. 1097. ex num 12.* Azeued. *l. 1 n. 140. tit. 21. lib. 4. Recop.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 554. num. 35. cum ſeqq.* Rot. *deciſ. 390. num. 4 p 4. recent.* vbi agens de inſtrumentis antiquiſſimis excedentibus metam centum annorum, aut quòd recognitione non indigent, & quòd regulariter ſoleat remitti recognitio ob difficultatem inueniendi teſtes illius ætatis, qui de notariatu deponant, refert Pareja *d. reſolut. 3 §. 3. n. 59.*

Ad *num. 6.* Quòd Princeps ſupremus nõ poſſit efficere vt exemplo fides adhibeatur, vltra citatos *in collect.* docent Maſcard. *d. concl. 711. num. 14* Stephan. Gratian. *d. c. 856.*

Digitized by Google

num. 10 *& ſeq.* Nicol. Genua *de ſcriptura priuata lib.* 1. *q.* 16. *num.* 13. *&* 14. Pareja *d.* §. 3. *num.* 133. vbi *num* 134. id intelligit cum ſuprà citatis procedere de poteſtate Principis ordinaria, ſecus de abſoluta, latè Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 6. *à num.* 15. vbi *num.* 19. reſpondet communem, & textum *in præſenti* procedere & intelligendum eſſe vbi Papa, vel alius Princeps ſupremus procedit ſecundùm leges, & regulas Iuris communis, quas in iudicio & cauſis dicendis regulariter obſeruat, *cap. in cauſis, de re iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ priuatæ fides adhibenda non eſt.*
2 *Scriptura priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit.*
3 *Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata & non publica.*
4 *Scriptura priuata plenè probat aduerſus illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur.*
5 *Scriptura priuata recognita mandatur executioni.*
6 *Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat.*
7 *Scripturæ priuatæ ex partium conuentione fides adhibenda.*
8 *Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi contra eam nihil à parte oppoſitum ſit.*
9 *Scriptura priuata, in actis iudicij reperta plenè probat.*
10 *Scripturæ priuatæ ſiue ſchedulæ relictæ apud aliquem fides adhibetur ex relinquentis conſenſu.*
11 *Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat.*

CAP. Scripta. II.

AD *n.* 1. Quòd ſcripturæ priuatæ nul-
1 la eſt fides adhibenda, vltra citatos *in collect.* docent Rebuff. *conſ* 4 *num.* 25. Burg. de Paz *conſ* 19. *num.* 84. Achil. Pedrocha *conſ.* 32. *num.* 125. *vol.* 1. Marc. Anton. Eugen. *conſ.* 8. *num.* 85. Ioan Bapt. Coſta *conſ.* 1. *n.* 92. *vol.* 1. Lancel. Gallia *conſ.* 91. *n.* 1. Menoch. *conſ.* 178. *num.* 10. *&* 51. *& conſ.* 807. *num.* 32. Valaſc. *conſ.* 177. *num* 1. Amat. Roder. *de execut. c.* 1. *art.* 2. *num.* 3. Rot. *deciſ.* 515. *num.* 2. *p.* 1. *recent.* latè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *à num.* 2. & allegat. *l. eudn. ff. de donat. l. inſtrumẽta, l. exemplo, & l. rationes. C. de probat. Auth. ſi quis, in fine C. qui pot. in pignor. hab.* quorum deciſiones tranſcriptas adinueniri aſſerit *l.* 119. *&* 121. *tit* 18. *p.* 3.

vbi Greg. Lop. Additque idem Pareja *citato loco num.* 9. ſcripturam priuatã etiam ma- 2
nu Iudicis ſcriptam nullam conſtituere
probationem, *& num.* 11. quòd omnis ſcri- 3
ptura regulariter præſumitur priuata, &
non publica, *& num.* 12. quòd ſcriptura priuata etiam ad vtilitatem fiſci non probat, *& num.* 15. quòd etiam non probat fauore piæ cauſæ.

Ad *num.* 4. Quòd ſcriptura priuata ple- 4
nè probat aduersùs illum, qui eam ſcripſiſſe fatetur, & recognoſcit. probãt *l. Publia.* §. *fin ff depoſiti, l. cùm in indebito. ff. de probat. l. ſcripturas in* 1. *reſp. C. qui pot. in pign. hab. Auth. contra qui propriam C. de non n. pec. d. l.* 118. *&* 119. *tit.* 18. *part* 3. vbi Greg. Petr Gilchen. *in l. inſtrumenta num.* 4. *C. de probat.* Maſcard. *de probat. concl.* 109. *num.* 1. *&* 2. *& concl.* 111. *num.* 20. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 33. Nicol. Genua *de ſcriptura priu. lib.* 1. *q.* 4. *à num.* 84. *vſque ad num.* 122. In omni enim negotio generale eſt quòd ſcriptura priuata contra ipſummet ſcribentem, ac in eius præiudicium probationem plenam inducat, vt *in d. l. Publia.* §. *fin. & in l. generaliter. C. de non numer. pecun.* Decian. *conſ.* 30. *num.* 22. *vol.* 1. Flamin. de Rubeis *conſ.* 38. *num.* 7. *vol.* 2. Aldouin. *conſ.* 73. *numero* 5. Farin. *conſ. crimin.* 25. *numero* 11. Bellon. *Genuenſ. deciſ.* 12. *num.* 6. *& deciſ.* 13. *num.* 29. *& deciſ.* 126. *num.* 1. *& deciſ.* 186. *num.* 3. Hieron. de Laurent. *Auenion. deciſ.* 146. *n.* 1. Magon. *Lucenſi deciſ.* 5. *num.* 18. Thom. Triuiſan. *Venet. deciſ.* 60. *num.* 7. *lib.* 1. Sigiſm. Scacc. *d. cap.* 11. *num.* 70. Genua *d. q.* 4. *ex num.* 122. *vſque ad num.* 150. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap* 951. *ex num.* 1. vbi hoc procedere ſine dubio affirmat maximè ſtantibus adminiculis, quæ ibi refert.

Ad *num.* 5. Quòd de iure Regio Caſtel- 5
læ *in l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4. *Recop.* executioni mandatur ſcriptura priuata recognita vltra citatos *in collect.* referunt & notant Perez *l.* 5. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 643. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17. *num.* 36. Amat. Rodrig. *de execut. lib.* 1. *art.* 2. Genua *d. q.* 4. *ex num.* 225. latè Ioſeph. Vela *diſſert.* 23. *ex num.* 1. vbi teſtatur apud alias Nationes hoc idem eſſe in vſu, Pareja me citato, *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 1. *reſol.* 3. §. 5. *n.* 24

Ad *num.* 12. pro exornatione concluſio- 6
nis, quòd ſcilicet ſcriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probet, adde tex. *in l. cenſus, ff. de probat. & in Auth. adhæc. C. hoc tit.* gloſ. celebrẽ per text. *ibi, in c. ad audientiã, de preſcript.* Nic. Genua *de priuata ſcriptura lib.* 1. *q.* 2. *dub.* 1. *& lib.* 5. *in*

initio, vbi cum Cephalo *conſ* 931. *num*. 27. *cum ſeqq*, ſubdit hoc veriſſimum eſſe ſi priuata ſcriptura ex archiuo publico deſumpta ſit antiqua, & habeatur pro publica, interque alias publicas inueniatur, & in archiuo non fuerint repoſitæ niſi publicæ, & authenticæ, & pro talibus habitæ: & ab officiali publico, hoc eſt, ab archiota cuſtoditæ, & refert Pareja *d*. § 5. *num*. 43.

7 Poſt *num*. 13 Septimò limita quando expreſſè partes conueniunt in iudicio, vt ſcripturæ priuatæ inter eas confectæ de aliquo contractu ſiue negotio fides adhibeatur, vt per Marſil. *in repet. rub. C. de probat. num*. 299. *cum ſeqq* Mench *lib*. 2 *controuerſ. vſufreq. c*. 29. *num*. 1 *& ſeq*. Rebuff *ad leges Galliæ tract. de chirographorum, & cedularum recog. n*. 40. Nicol. Genua *d. lib*. 1 *q*. 4. *ex n*. 32 *vſque ad n*. 54. Valaſc *de iure emphyt. q* 7. *n*. 14. Amat. Roder. *de execut. c* 1. *art*. 2. *ex n*. 5. Pareja *d*. §. 5. *num*. 18.

8 Octauò limita quando contra ſcripturam priuatam in iudicio productam nihil eſt oppoſitum à parte contra quam producitur, quia tunc cenſeretur ab eo approbata & veritatem continere, vt per Paul. Granut. *theorem*. 15. *n*. 24. Sim. de Prætis *conſ*. 129 *n*. 29. *vol* 1. Maſcard. *de probat. concl*. 1300. *num*. 17. Surd. *deciſ*. 199. *n*. 8. Mari. Antonin. *var. reſol. lib*. 1. *reſol*. 58. *num*. 7. Genua *d. quæſt*. 4. *num*. 210.

9 Nonò limita quando in actis iudicij eſt reperta, quia tunc publici documenti auctoritatem ſibi vſurpat, vt poſt multos à ſe relatos reſoluit Pareja *d*. §. 5. *num*. 31. vbi *n*. 32. intelligit dummodo in actis adinueniatur regiſtrata, & ſoliata, & à tergo dies præſentationis ſit adhibitus per Tabellionem, aut Notarium.

10 Decimò limita eo caſu, quo teſtator dixerit, Volo quòd hæres meus det illud quod ſcriptum eſt in ſchedula, quã reliqui apud Guardianum, Fratrum Minorum. quia ſi ex ea apparuerit certam quantitatem per teſtatorem fuiſſe relictam, ex ipſa ſcriptura, quamuis priuata quantitas probaretur, & valebit relictum, dum tamen ad probationem per comparationem litterarum, & de manu, ſeu voluntate teſtatoris fuiſſe confectam legatarius oneretur. Ita Bart. *in l. ſi ita ſcripſerit* 38 *ff. de condit. & demonſt*. quem referunt & ſequuntur Menoch. *conſ*. 176. *num*. 6. Caſtill. *controu. lib*. 4. *cap*. 20. *num*. 28. *cum ſeqq*. Pareja *d. tit*. 1. *reſol*. 3. §. 5. *num*. 61.

11 Vndecimò limita in priuata ſcriptura trino teſte bonæ opinionis ac famæ munita, quæ non ſolùm probationem habere paratam dicitur, verùm etiam chirographarius creditor præferendus venit creditoribus nitentibus publico inſtrumento poſteriori quoad pignus, & hypothecam contextum in dicta priuata ſcriptura, iuxta text. *in l. ſcripturas* 8. *C qui potiores in pign. hab*. l. Caſtell 31. *tit*. 13. *part*. 5. vide Cou *pract. c*. 22. *ex num*. 5. Tob. Non. *conſ*. 70. *ex n*. 2. Roland. à Valle *conſ*. 84 *ex num*. 2 *vol*. 3 Petr. Caball. *conſ*. 121. *ex n*. 3. Vincent de Franchis *deciſ*. 96. *num*. 6. *cum ſeqq* Bellon. *deciſ*. 13. *ex n*. 31. Cæſ. Barz. *Bonon deciſ*. 21. *num*. 11. Magon. *Florent. deciſ*. 112. *ex num* 9. Marta *voto* 53. Thom. Triuiſ. *lib*. 1. *deciſ*. 4. *num* 9. Motl. *in emporio iuris p*. 1. *tit. de fide inſtrum. q*. 3. Matienſ *l*. 7. *gloſſ*. 5. *n*. 12. *tit*. 16. *lib*. 5. *Recop*. Scacc. *de iudic. lib*. 2. *cap*. 11. *ex num*. 990. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap*. 537. Amat Roder. *de concurſu creditor p*. 2. *art*. 1. *ex n* 12. Ioſeph. Vela *diſſert*. 21. *ex num*. 17 vbi *num*. 21. ait chirographum munitum ſolemnitatibus *d. l. ſcripturas*, reſpectu hypothecæ, & pignoris publico inſtrumento æquiparari, adeò vt ſi illud ſit anterioris datæ, inſtrumento veniat præferendum.

Cap. Cùm dilectus. IX.

AD *num*. 5. Quòd conſuetudine introduci poteſt vt plena fides priuatæ ſcripturæ adhibeatur, vltra citatos in collect. tradunt Cou. *pract. c*. 22 *n*. 8. *in fine*, Decian. *conſ*. 22. *num*. 10. *vol*. 3. Pancirol. *conſ*. 57 *n*. 4. Menoch. *cõſ*. 787. *num*. 5 Maſcard. *de probat. concl*. 111. *num*. 12. *& concl*. 973. *num*. 2. Nicol. Genua *de priuata ſcriptura lib*. 1 *q*. 4 *ex n*. 100. me citato *in hoc loco* nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit*. 1. *reſol*. 3. §. 5. *num*. 62.

SVMMARIVM.

1 *Relatio Principi facienda debet eſſe vera, clara & ſpecificè facta.*

2 *Narratio debet fieri in ſpecie, & non in genere, vbi requiritur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſit Principem à concedendo.*

3 *Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat.*

4 *Generalitas obſcuritatem parit.*

5 *Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum.*

6 *Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi*

niſi quis ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum.

7 *Scire propriè ille cenſetur, qui ita inſtructus eſt vt falli non poſſit.*

8 *Sciens rem, vel actum & ignorans eius cauſam, & circunſtantias rei, vel actui conuenientes, non habetur pro conſentiente, ſed ignorante.*

Cap. Quod ſuper his. VII.

1 POſt n 4 Ad gloſ. *verb. carere.* Nota relationem Principi faciendam debere eſſe veram, claram, & ſpecificè factam. vt per
2 Bald. *hic num. 1. & 4.* Narratio enim debet fieri in ſpecie, & non in genere, vt requiritur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſet Principem à concedendo, vt per Abb. *in cap. in noſtra num. 4. de reſcript.* Gramm. *deciſ.*
3 *66. num. 18. & 19.* Rip. *in cap. ad aures n. 15. de reſcript.* vbi dicit quòd expreſſio facta ſub
4 inuolucro verborum reſcriptū viriat, ſicut omnimoda taciturnitas. Generalitas enim obſcuritatē parit, *l. Titia textores. ff. de legat.* cum aliis adductis à Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloſ. 2 ex num. 35.* Vnde pulchrè ad propoſitum dixit Aym. *conſ. 68. num* 10 ibi, *Iſte impetrans ſimilis fuit infirmo, ſeu vulnerato, qui chirurgo vulnus detegere noluit, & ob id mortuus eſt: detegere enim debebat impetrans vulnus omne Principi, id eſt, omnia obſtantia ipſi impetrationi, ita quòd appareret de voluntate reſcribentis, & eum intellexiſſe rem omnem clarè, & ſpecificè, aliàs non intelligitur diſpenſaſſe, ſicut Medicus non prouidet infirmitati, quæ tacetur, aut chirurgus vulneri non medetur quod ignorat, & ita arguit Bald. conſ. 204. Longum thema in finalibus verbis*
5 *lib. 3 per multa iura quæ citat*, &c. Et debet Princeps habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, ac de ſingulis bene eſſe inſtructum. *l. ſi purè*, ibi, *item de ſingulis inſtruere ff. de fideicommiſſ. libert. l. atquinatum, §. Scæuola. ff. de negot. geſtis, l. cùm ſeruus. ff. de condit. & demonſtrat. Clem. cauſam. § fin. vbi gloſ. verb. plena & certa, de elect.* Oſaſch. *deciſ. 39. num. 4.* ibi, *Quia cùm relatio eo modo non fiat, quo poſſit ſpecificè ſciri quid in ipſo inſtrumento contineatur,* &c. Anton. Natt. *conſ. 636. num. 192. vol.*
6 3. vbi propterea ſubdit quòd non ſufficit ſcire in genere rem geſtam, niſi quis ſciat rem ſic geſtam cum integra notitia omnium qualitatum. Surd. *conſ. 150. num. 125. & 126.* adiiciens quòd non ſufficit aliquam partem explicitè aliam perfunctoriis verbis ſignificare, arg. tex. *in l. qui libertatis. §. ſicuti. ff. de euiction.* &, vt inquit Franc. Viui. *deciſ. 417. num. 16.* ille cenſetur propriè ſcire qui ita inſtructus 7 eſt, vt falli non poſſit, Carol. Bardelon. *conſ. 25. num. 16. cum ſeqq.* ibi, *Quare quiſquis ſe exiſtimat ſcire quod neſcit, pro vero approbat falſum, quod eſt erroris proprium, cap. quiſquis 38. diſt.* Idem Viui. *deciſ. 407. num. 48.* Et nemo putatur aliquid ſcire niſi habeat plenam ſcientiam rei, vel actus cum omnibus circunſtantiis, & qualitatibus exploratam, adeò quòd perfectè res intelligatur, Crauet. *conſ. 197. num. 14.*

Hinc dicimus quòd ſciens rem, vel 8 actum, & ignorans eius cauſam, & circunſtantias rei, vel actui conuenientes, non habetur pro conſentiente, ſed ignorante, & eius conſenſus nihil obeſt, quia in totum omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt, non niſi vera, & de certa ſcientia perfici poſſunt, meritò ſcientia actus confuſa, & in genere non nocet, ſed debet eſſe ſpecifica, & determinata, aliàs dicitur neſcire, maximè in præiudicialibus, in quibus ſcientia exquiſita cum omnibus ſuis qualitatibus requiritur.

SVMMARIVM.

1 *Tabellio ſi morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debent, oſtenditur.*

2 *Citatio partis in exemplatione requiritur.*

3 *Citatio generalis quando debeat fieri per edictum in exemplatione inſtrumenti.*

4 *Citatio non requiritur quando exemplatio fit per eundem Notarium, qui de originali fuit rogatus.*

5 *Citatio partis non requiritur in exemplatione facta de eius conſenſu, & approbatione.*

6 *Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citari procuratorem in Curia.*

Cap. Cùm P. tabellio. XV.

POſt *num. 1.* Probat hic tex. quòd ſi tabellio morte præuentus non potuit conficere inſtrumenta, quæ in nota redactā fuerunt ab eodem, alius tabellio ſeruatis ſolemnitatibus, quæ hîc deſiderantur, poterit illa traducere, & in publicā formam

reducere,quæ fidẽ facient, acſi eſſent ori-
ginalia,vt per Rebuff. in l. notionẽ. §.inſtru-
mentorum ff. de verbor.ſignif.Guid.Papæ q.2.
Meneſ.in l.3.n.5.C. de diuerſ. reſcript. Cou.
pract.cap.21.num.3.Maſcard.de probat. concl.
711.n.76.Afflict.deciſ.6.n.7.Pereg. conſ.64.
Stephan.Gratian. Marchiæ deciſ. 167.nouiſ-
ſimè Pareja de vniuerſa inſtrum.edit.tit.1.re-
ſol.3.§.3.n.119.

2 Ad num.3. Nota in exemplatione cita-
tionem partis adeò requiri, vt inſtrumenta
huiuſmodi exemplata præiudicium gene-
rent ſolùm his,qui exemplationi interfue-
runt,& eorum ſucceſſoribus , aut hæredi-
bus,aliis verò minimè.Ita Felin.in cap. quo-
niam contrà,de probat. n. 50. vbi Deci.n. 51.
Mohed.deciſ.2. ſub hoc tit. aliàs 263. per tot.
Pute.deciſ.165.n.4.lib. 1. Cou pract.c. 20. n.
fi.& cap.21.n. 5 Chriſtoph. de Paz de te-
nuta c.26.n.64.cum ſeqq.

3 Ibid.ibi, requiritur generalis citatio per
proclama.Et bene , quia quando exempla-
tio fit ad inſtantiam alicuius,qui non ſuſpi-
catur ſibi aliquos futuros aduerſarios, tunc
debet fieri citatio generalis per edictum,vt
præter citatos in collect. tenent Alex.conſ.
112.n.1.lib.4. & conſ. 150.num. 4. eod. lib.
Steph Gratian.diſcept.forenſ.c.577. ex n 24.
& cap.859.num.5.Pareja d.tit.1.reſol. 3.§. 3.
n.125.

4 Ibid. in verſ. tertio in exemplatione inſtru-
menti facti per eundem,qui illud rogauit.Idẽ
tenent Maſcard.d.concl.711. num.22. Lud.
Poſt.in tract.de manutent. obſeru. 99. num.8.
cum duobus ſeqq Pareja d.tit.1.reſol.3.§.3.n.
128. reſoluentes citationem non requiri
quando exemplatio fit per eundem Nota-
rium,qui de originali fuit rogatus,aut acto-
rum magiſter,ſeu ſucceſſor in officio, quia
vtraque ſcriptura procedit ab eadem au-
ctoritate eiuſdem Tabellionis,& originale
potius quàm exemplum dici valet inſtru-
mentũ ab ipſomet Notario protocolli au-
ctore leuatum,ex Maſcard.d.concl.711.num.
36.Menoch.de arbitr.caſu 213.num.9.& 10.
& de præſumpt.lib. 6.præſumpt. 15.n. 8.Surd.
conſ.141.num.19.& conſ. 173.n. 109. Steph.
Gratian. diſcept.forenſ.cap. 187.n. 13. Farin.
fragm.crimin.p.2.lit.I.n.23.Rota deciſ.135.n.
6 p.1.recent.

5 Ibid.in verſ. Quinto, in exemplatione fa-
cta in præſentia partis aduerſæ Vel de eius
conſenſu & approbatione , vt per Cou. d.
c.21.num.5.verſ.poterit tamen,Aym. Crauet.
conſ. 411. num. 9. verſ. vigeſimò reſpondeo,
Maſcard.d.concl.711.n.27. & 31. Menoch.
conſ. 924. num. 28. pareja d reſol.3. §. 3.
num. 87. Vel legitimè interpellatus ad vi-
dendum extrahere , & exemplare inſtru-
mentum , exemplationi non contradicit,
Menoch.de præſumpt.lib. 2 præſ. 46. num.1
2.& 19.Maſcard.concl.1300 n. 18 Gonzal.
ad reg.8 Cancel.gloſ.64.num. 22. Greg.XV.
deciſ.292.num.3. vbi Beltramin.in annot.n.
6.Lud. Poſti. in tract. mandati de manuten.
obſer.98.ex num.1.Rot.deciſ.581.num.1.p.2.
recent.Pareja d.§.3.num.88. vbi num.89.te-
ſtatur practicam inoleuiſſe quòd inſtru- 6
menta exemplata in partibus virtute litte-
rarum compulſorialium, & Procuratore in
Curia citato,qui tamen , aut eius principa-
lis aſſiſtere nequiuit, plenã fidem merean-
tur,& nihil cõtra ea opponi poſſit,nec alia
citatione opus eſt,& num.91.id abſque du-
bio procedere ait quoties Procurator ,aut
principalis in Curia interpellatus , aut no-
minat Procuratorẽ in partibus , qui exem-
plationi aſſiſtat , & ipſe non interfuit , nec
adinueniri potuit,vt intereſſet,aut nihil re-
ſpondet,& citat Seraph.deciſ.400.num.2.&
3.Steph.Gratian.diſcept. forenſ.c. 268.n.58.
& c.736.à n.28.

Cap. Si inſtrumenta.XVI.& fin.

IN tex.ibi,propter vetuſtatem , &c.licèt vt
exemplum probet,traductio auctoritate
Iudicis , & citata parte requiratur, vt per
Felin.hic num.6.Cou.pract.c.21.num.3.& 4.
verſ.tertiò exigitur ad ſolemnem exemplatio-
nem, Maran de ordine iudic. p 6 tit. de actor.
edit.num.4.Maſcard.de probat.concl.711.n.19.
Menoch.conſ.732.num.6. vol.8. Chriſtoph.
de Paz de tenuta cap. 26. num.16. Stephan.
Gratian.diſcept forenſ.c.268. n. 12. & c.577.
ex n.24.& cap.859 num.3.vbi & citationem
& mandatum Iudicis requiri ait ſimul,
adeò vnum ſine alio nihil proficiat, quos
refert & ſequitur Pareja de vniuerſa inſtru-
ment.edit. tit. 1. reſol. 3. §.3. num. 120.Ni-
hilominus tamen quando inſtrumenta
ſunt vetuſtate collapſa , vt in hoc tex &
periculum eſt in mora exemplationis,quia
fortè poſſent dirui , & ne tunc pereat pro-
batio , quæ ex eis reſultare poſſet , tunc
ſine citatione poſſent exemplari, vt per
Innoc.hic num.4.Maſcard.d.concl.711.n.20.
Pareja d.§.3.n.123.Rot. deciſ. 314.n. 3.p.3.
recent.

De Præſumptionibus.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Pœna ordinaria delicti nunquam puniri poteſt is, cuius delictum probatur violentiſsimis indiciis.*

2 *Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare.*

3 *Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem damnare.*

4 *Caſus mirabilis, qui obuenit annis tranſactis, narratur.*

Cap. Afferte. II.

1 AD *num.* 7. *in fine.* Nunquã pœna ordinaria delicti puniri poterit is, cuius delictum probatur violentiſſimis indiciis, & præſumptionibus, quas dicunt Iuris, & de iure, quia diuinationes ſunt, vt pet text. *in l. abſentem verſ.* 1. *de pœnis*, docent Tiraq. Sarmien. & Menoch. *locis in collect. citatis*, quibus addo Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 12. *n.* 25. *& l.* 74 *Tauri num.* 29. Nau. *in cap. quis autẽ n.* 105. *de pœnit. diſt.* 7. Palat. Rub. *in tract. de hæreſi.* §. 11. Grammat. *decif.* 42. Bernard. & Salzedo *reg.* 370 Matienſ. *in dialog. Relatoris p.* 3. *c.* 30. *num* 5. Plaç. *de delict. cap.* 14 *num.* 3. Gratian. *reg.* 374 Duen. *reg.* 303. *limit.* 11. Simanch. *de Cathol inſtit. tit.* 50. *num.* 21. *& in enchirid. violatæ Relig. tit.* 40. Farin. *in praxi crimin. p.* 1 *q.* 36 *num.* 52. *& p.* 3. *q.* 86. *num.* 56. latè Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 12. *de variis quæſtionibus q.* 1. *per tot* Iacob. Garc. Villalpando *in l.* 22. *in lect.* §. 10. *n.* 7. *tit.* 1. *part.* 7. Torrebl *de iure ſpirit. l. b.* 6 *c.* 7. *num.* 43. vbi
2 dicit hunc mitiori pœna, puta exilij, vel pecuniaria damnandum, quia Iudex procedẽs ex præſumptionibus, debet multum ſentẽtiam, ſuam attemperare; nam poteſt eſſe quòd licèt violentiſſima adſint iudicia, innocens nihilominus quis ſit de illo crimine, & mortis pœnam iniuſtè ſubeat, & ideo mitiori pœna ſunt præſumptiones huiuſmodi purgandæ.

Ratio etiam poteſt eſſe, quia ſanctius &
3 ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari, ex gloſ. & Bart. *in d. l. abſen tẽ*: tum quia in cauſis criminalibus probationes meridiana luce clariores eſſe debent, cùm tractetur de vita & fama rei, ex *l. ſingulari, C. de pœn. l. fin. C. de probat* Non obſtant tex. *in Auth. ſi quis ei, C. ad leg Iul. de adulter. & in l. fin. C. de accuſat. & in c. cùm in tua diœceſi, de vſur. & in c. cum contumacia, de hæret. in* 6. *& in cap. de hoc, de ſimon.* Ex quibus iuribus videtur colligi violentam præſumptionem ſufficere, vt quis pœna ordinaria delicti puniatur: quia vnico verbo ad omnia reſpondetur, videlicet quòd in illis ſunt præſumptiones inductæ à lege, & ita ſunt pœnæ legales, vt per Matheſil. *ſing.* 118. Thom. Grammat. *decif.* 42. Anton. Gom. *d. tom.* 3. *c.* 12. *n* 25. quos refert & ſequitur Morla *d. q.* 1. *n* 12. Et tandem *n.* 16. concludit non poſſe Iudices quamuis aliorum adſint exempla reum propter ſolas præſumptiones, & indicia etiam grauiſſima condemnare niſi velint præcipites eo agi & deferri vnde exitum nullum reperiant. Caueant ergo Iudices, proſequitur, ſententias huiuſmodi temere proferre, ſi cõſcientiæ ſuæ benè conſultum volunt: nam aliter diu noctuque conſcientiæ ſtimulis agitabuntur, eoſque furiæ, vt dicebant Poëtæ, terrificis ſomniis & tedis ardentibus perterrebunt: nihil enim eſt animi tranquilitati magis contrarium, quàm non poſſe ob aliquam erroris admiſſi ſuſpicionẽ quieſcere, in quam vt incidant neceſſe eſt illi, qui ſententias ordinariam pœnam delicto imponendo abſque teſte oculato, vel rei confeſſione ferũt, ſolis præſumptionibus, & indiciis adducti.

Paucis ab hinc annis in ciuitate Vlyſſi- 4
ponenſi fuit quidam captus & diffamatus quòd ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum de quadam Parochiali illius ciuitatis Eccleſia ſurripuerit; cumque tractu temporis violentiſſima contra illum indicia non pauca inſurgerent, ex illis condemnatus fuit, vt abſciſſis manibus ad palum alligatus viuus concremaretur: ſuſtinuit homo iſte fortiter ſupplicium, crimen ſemper abnegans, & tandem mortem hanc ſubiit infamem; deinde tribus, vel quatuor elapſis annis in ciuitate Aurienſi quidam famoſus latro natione Gallicus ad furiam propter latrocinia per eum perpetrata condemnatus fuit, & cùm ad patibulum duceretur, videns ſe morti proximum, alta voce confeſſus eſt ſe fuiſſe hominem illum ſacrilegum, qui occaſione argenteam pyxidem furandi, illam in dicta Eccleſia cum ſanctiſſima Hoſtia diripuerat, aliumque hominem, qui viuus fuerat igne conſumptus, omni culpa caruiſſe, ſuppliciumque illud innocentem ſuſtinuiſſe, cuius confeſſionis in poſtrema vitæ hora factæ publica

inſtrumenta tam ab eccleſiaſtico, quàm à ſeculari Iudice non ſine omnium admiratione confecta fuerunt; quod narrare volui vt inde omnes Iudices coniectari poſſent quàm difficile ſit his præſumptionibus, quæ diuinationes ſunt, quid certum proferre. Et ſimilem caſum narrat Morla *d. q. 1. num.* 15. Iudices indiciis, & præſumptionibus hominem condemnantes reprehendens & grauiter increpans. Vide notata *in addit. ad cap. omnis* 45. *diſt.*

Cap. Nullus. IV.

AD *num.* 2. Quòd contumax in dubio malam præſumitur habere cauſã, per hunc text. docent Alciat. *de præſumpt. reg.* 3. *num.* 22. *in fine*, Menoch. *cod. tract lib.* 2. *præſ.* 70. *à n.* 12. Franc. Brũn. *de indic. & tortura n.* 293. Camill. Borrel. *in ſum. decis. p.* 1. *tit.* 46. *n.* 64. quos refert Aluarez *de priuileg. pauperũ, & miſerabil. perſonarum p.* 2. *q.* 65. §. 1. *n.* 150. vbi *n.* 151. poſt Anton Fabr. *in ſuo Cod. lib.* 3. *tit.* 1. *defin.* 19. *n.* 4. ſubdit quòd condemnatus ob contumaciam ob malam cauſam condemnatus videtur.

SVMMARIVM.

1 *Delicta non præſumuntur in homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit.*

2 *Malum non eſt præſumendum de illo qui bene vixit.*

3 *Boni qui antea fuerunt, nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent.*

Cap. Cùm in iuuentute. XV.

1 COllige ex textu delicta non præſumi in homine conſtituto in dignitate, litterato, & ſene, qui in iuuentute maturum, honeſtum, & prouidum ſe exhibuit, cõcordant *c. quia ſunt* 28. *diſt. cap. miramur* 61. *diſt. c. in noſtra, verſ. nos verò, de procuratorib. cap. ſacro*, ibi, *maximè ſi laudabilis opinionis exiſtat, de ſent. excom.* docent Mexia *ad leg. Toleti p.* 1. *fundam.* 10. *n.* 13. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. delictum num.* 6.

2 Malum non eſt præſumendum de illo, qui bene vixit, nam ex vita retrotranſacta præſumitur etiam de præſenti, *l. non omnes.* §. *à barbaris, ff. de re milit. cap. mandatum, hoc tit.* Alciat. *in l. ſi quis ex argentariis.* §. *fin. per illum text. ff. de edendo*, Felin. *in cap. cùm in iure peritus, de offic. deleg.* Hippol. *conſ.* 77. *num.* 11. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 19. Azeued. *conſ.* 40. *num* 67. Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 51. *num.* 156. dicens quòd qui antea boni fuerunt, & probi, nunc quoque tales eſſe, atque in futurum fore videri debent, adeò vt nihil quicquam, quod à bono viro ſit alienum facturi credantur, præcipuè ij, qui ſe diu virtutibus, & probitati addixerunt, quique cum ipſis virtutibus longo tempore verſatur, vberes earum atque iucundos fructus produxerunt. Caſſiod. *lib.* 6. *epiſt.* 3. ibi, *Si honoris alicuius eſt origo laudabilis, bonum initium ſequentibus rebus poteſt dare præconium.* 3

Mors mala putanda non eſt quam bona vita præceſſerit. S. Auguſtin. *lib.* 1. *de ciuitate Dei cap.* 11. & ideo nouum non eſt quòd multi ſancti viri, ſubitanea, vel infortunata mundo morte fuerint extincti. Sanctus Simon Stelytes fulgure occiſus. Sanctus Belinus à canibus in partes diuiſus, Gero Archiepiſcopus Colonienſis cùm putaretur à ſuis mortuus, viuus fuit ſepultus. Scotus cùm ſolitus aliquando fuiſſet per magnum ſpatium eleuari, & crederetur mortuus à Fratribus, qui ignorabant hunc eius morem, illum ſepulturæ mandarunt, at poſtea venientes eius diſcipuli, ſcientes id ſæpiùs accidere, inuenerunt eum viuum fuiſſe ſepultum, vt refert S. Bernardin. de Seneca *tom.* 4. *ſerm.* 1. *de Regno Dei inter extraordinarios num.* 5. Et de quodam ſancto viro fertur inter libros ſtudendo de repentè mortuum fuiſſe, digito demonſtrante in aperto libro verſum illum, *Iuſtus quacunque morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* 4

De Iureiurando.

Tit. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vſurarij creditores compellendi ſunt ad Iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxanda.*

2 *Vſura omni Iure prohibita.*

3 *Turpitudo creditoris dedit cauſam deciſioni huius text.*

4 *Epiſcopus quando poſſit creditorem compellere ad Iuramenti remiſſionem.*

5 *Ius relaxandi habens ius & retinendi ius habere non ambigitur.*

6 obli

6 *Obligatio ex iuramento ſoli Deo adquiritur.*

7 *Creditorem adſtringere ad relaxãdum iuramentum aliud profectò non eſt, quàm eundem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit.*

8 Text. in præſenti, cum cap. debitores hoc eodem tit. *concordantur,*

Cap. Ex adminiſtrationis. I.

1 POſt *num.* 1. Probat hic text. creditores
vſurarios compellendos eſſe ad iura-
menta ſuper vſuris ſibi ſoluendis relaxan-
da: & ſic agi poſſe ad relaxationem iura-
menti, cuius implementum turpitudinem
continet ex parte ſuſcipientis; concordant
text. *in c.* 2. *de renunciat. & in cap. ad audien-
tiam, de his quæ vi, & in c. ſignificanti, de te-
ſtib. & in c. vlt. de teſtib. cogen & in cap. d. bi-
tores* 6. *& in c. cùm quidam* 12 §. *fin. & in
cap. quanto* 18 *inf. hoc t. t. & in cap. tuas, de
vſuris, & in l. Caſtellæ* 9. *tit.* 13. *part.* 1. *& in
l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 8. *Ordin.* exornant Ant. Gom.
var. tom. 2. *cap.* 14 *num.* 21. Cou. *lib.* 1. *var. c.* 4.
n. 5. *verſ. verùm, & de ſponſalib. part.* 1. *cap.* 5.
num. 1. *& in cap. quamuis pactum part.* 2. §. 3.
num. 1. Oſuald. *ad Donell. comment. Iuris Ciuil.
lib.* 2. *cap.* 6. *lit. C.* Sanch. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 32.
num. 18. *& in præcepta Decalogi lib.* 3. *cap.* 21.
num. 28. *& cap.* 19. *num.* 1. De promiſſione
vſurarum iurata, vide Cened. *ad Decretal.
collect.* 78. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1.
cap. 2. *& part.* 3. *cap.* 17. Anaſtaſ. Germon. *de
ſacrorum immun. lib.* 3. *cap* 21. *num.* 178 *cum
ſeqq.* Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 149. *cum
ſeqq.* Fachin. *controuerſ. Iuris lib.* 3. *cap.* 13. *&*
18. *& lib.* 8. *cap.* 62. Suar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 3.
de iuram. cap. 39. *&* 41.

2 Ratio eſt, quia cùm vſuræ omni iure
prohibitæ ſint, vt dixi *ad c.* 2. *num.* 2. *de vſur.*
ſiique non ex parte debitoris promittentis,
ſed ex parte creditoris accipientis, iuxta
communem Doctorum traditionem *in d.
cap. debitores*; turpitudo creditoris dedit cau-
3 ſam deciſioni huius text vt creditor à tali
turpitudine retrahatur, ideóque hic ordo
4 ſeruandus eſt, vt antequam adueniat ſolu-
tionis dies debitor requiſito creditore ab
eo petat iuriſiurandi remiſſionem, eóque
id recuſante adeat Epiſcopum vt compel-
lat creditorem ad iuramenti remiſſionem,
ídque ſignificat hic text. ibi, *cogatis, & in d.
cap. tuas, de vſur.* ibi, *ante ſolutionem.* At verò
creditore differente remiſſionem propter
periurij periculum, tenebitur debitor ſol-
uere, quamuis eo in caſu poſſit Epiſcopus
iuramentum remittere, *cap. cùm quidam* 12.
§ *fin. d. c. quanto* 18. *cap. Quintauallis* 23. *hoc
tit.* Et hæc eſt in dictis Iuribus communis
omnium Doctorum ſententia, & Theolo-
gorum doctrina ſuper 2. 2. *quæſt.* 89 *art.* 7.
Sot. *de iuſtit. lib.* 8. *quæſt.* 1. *art.* 1. Cou. *in d. cap.
quamuis pactum, part.* 1. §. 3. Seraphin. *de pri-
uil. iuram. priuil.* 39. *num.* 5. Anaſtaſ. Ger-
mon. *d. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 176. D. Barboſ. *in l.*
1. *part.* 1. *n.* 77. *ff. ſoluto matr.*

In text. ibi, *Creditores ad iuramenta ſuper* 5
*vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda eccle-
ſiaſtica diſtrictione cogatis.* Ergo ſi conſtringi
creditor debet ad relaxandum iuramen-
tum, palàm eſt ius aliquod obligationis ex
iuramento creditori acquiri; qui enim ius
habet relaxandi, is & retinendi ius habere
non ambigitur, quippe relaxatio præſup-
ponit vinculum relaxabile. *l. decem, ff. de
verb. oblig. cap. ad diſſoluendum, de deſponſat.
impub.* Sed hanc oppoſitionem nihil obeſſe
exiſtimat Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium
& anniuerſariarum Iuris diſput. cent.* 3. *c.* 214.
pag. 521. dicens quòd obligatio ex iuramẽ- 6
to ſoli Deo acquiritur, ſed ad fauorem ho-
minis, cui iuratur, vnde fit vt remittente 7
homine, remittat & Deus Igitur credito-
rem adſtringere ad relaxandum iuramen-
tum, aliud profectò non eſt, quàm eundem
compellere, vt dimittat quod eo dimitten-
te ſimul dimiſſurus Deus ſit. Ita fit vt rela-
xatio vinculum ſupponat, quo Deo relige-
mur, non homini, ſed laxante homine, la-
xet quoque Deus. Quid enim tunc probe-
tur iuramento, ſi nihil pro ſe probari credi-
tor velit? Aut ſi nihil eſt, quod probari iu-
reiurando debeat, an non tunc ceſſare etiã
iuramentum oporteat, & cum eo Religio-
nem quoque, ſeu obligationem Religio-
nis? Alius fortaſſe dixerit ſuppetere credi-
tori ius, non quidem agendi contra reum
quaſi obligatum, ſed conquerendi, aut que-
relandi aduersùs iurantem vti periurij reũ,
cùm eius interſit periurium non admitti,
aut Euangelicè denuntiandi, ad præſcri-
ptum *cap. nouit, de iudic.* hoc itaque eſſe
quod vſurarius creditor relaxare iubetur *in
hoc textu.* 8

Et quatenus creditores ad iuramenta ſu-
per vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxan-
da Eccleſiaſtica diſtrictione compelli iubet
Gregorius III. *in præſenti*, videtur contra-
riari diſpoſitioni text. *in c. debitores* 6. *infr.
hoc. tit.* dum ibi Alexander III. definit debi-
tores, ſcilicet ad ſoluendas vſuras, in quibus
ſe obligauerint, cogi non debere: ſi verò
de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendos
eſſe Domino reddere iuramentum, & cùm
ſolutæ vſuræ fuerint, creditores ad ea re-
ſtituendas eſſe eccleſiaſtica ſeueritate (ſi
neceſſe fuerit) compellendos. Quid eſt hoc

nunc relaxari iuſiurandum oportere, nunc vſuras ſolui & ſolutas repeti? Læli. Mancin. *d cent. 3. c. 216.* dicit duos hos textus remedium duplex habere. Alterum priuſquam dies veniat ſoluendæ vſuræ, adiri enim poteſt eccleſiaſticus Iudex, eiuſque officium implorari, vt creditorem conſtringat per ſenſuras ad remittendum iuramentum de vſuris ſoluendis præſtitum. Alterum cùm dies aduenerit ſolutionis, nõ enim poteſt debitor negare vſuras quin periurium incidat, ſed dare eas debet, & iuriiurando ſatisfacere: poſtquam verò ſoluerit per eccleſiaſticas cenſuras repetere eas poteſt. Habes valere Iuramentum de ſoluendis vſuris, licèt ſponſio non valeat de eiſdem, vti contra leges, *l. pacta quæ contra, C. de legib.* Eſt enim iuramentum ſingulare quoddam à Iure Pontificio, vt *in addit. ad d. c. debitores.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti vinculo non tenetur qui promiſit ſi alter ex parte ſua non adimpleuit.*

2 *Fidem frangenti non debet fides obſeruari,*

Cap. Peruenit. III.

1 PRo exornatione principalis concluſionis ex text. deſumptæ, quòd ſcilicet non tenetur vinculo iuramenti is, qui promiſit, ſi alter ex parte ſua non adimpleuerit; vide ſimiles text. *in cap. infideles*, & ferè *per tot. 28. q. 2. & in cap. ſicut 29. §. iuramentum, hoc tit. & in l. ſi conuenerit 18. ff. pro ſocio, & in l. cùm proponas 21. C. de pact.* ſcribentes *in cap. 1. de treuga & pace*, Menoch. *de arbitr. caſu 326. n. 26.* Perez *l. 1. gloſ. 1. verſ. dubitatur 3. tit. 8. lib. 4. Ordin. & in l. 18. gloſ. 1. apud med. tit. 19. lib. 8. Ordinam.* Fachin. *controuerſ. lib. 9. c. 48.* Petr Pechi. *in reg. mutare 33. n. 5. de regul. iuris lib. 6.*

2 Ratio autem huius concluſionis deducitur ex illa vulgari regula quòd frangenti fidem fides frangatur eidem, *l. ſi conuenerit ff. pro ſocio l. 4. C. de pact.* cùm aliis per me citatis *Axiom. 98. n. 7.* Tum etiam, quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret *l. fin. C. de non numero. pec.* at is, qui contrahit ſub ea mutua conditione, eáque lege obligatur, ſi ab vtraque parte ſit completa conditio, arg text. *in l. legata 41 ff. de condit. & demonſtr. l. ſi nominatim. §. fin. cod. tit.* Ergo vno ex promittentibus deficiente, alter teneri non debet.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de materia huius tex. agentes.*

2 *Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis olim acceſſionis vice fungebatur.*

3 *Iuramentum quando cœpit obligare, licèt actus non valeret.*

4 *Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium.*

5 *Iuramentum nihil aliud eſt quàm probatio.*

6 *Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat.*

7 *Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo valeat ſi peccati nutritiuum eſt.*

Cap. Debitores. VI.

DE materia & intellectu huius text. præter citatos in prioribus collect. 1
vide Cuiac. *in l. conſtitutionem 20. C de vſur.* Donel. *comment. Iuris Ciuilis lib. 13. cap. 10. cum duobus ſeqq.* Anaſtaſ. Germon. *de ſacrorum immunitat. lib 3. cap. 21. numer. 178.* Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decade 9. errore 9. cum ſequent.* Fachin. *controu. lib. 3. c. 13.* Pichard. *in §. actionum 28. Inſtit. de actionib. q. 8. n. 5 cum ſeqq.*

Digeſtorum Iure erat iuſiurandum acceſſionis vice, nec valere aliquid poterat, 2
ſi actus non valeret, cui interpoſitum erat, *l. iuriſgentium §. ſi paciſcar. ff. de pact. l. ſi quis inquilinos, in fin. ff. de legat. 1. l. ſi quis pro eo ff. de fideiuſſor.* vbi ſcribentes, Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib. 50. cap. 5.* Idque & Iure Codicis obtinebat, *l. non dubium C. de legib.* niſi quòd impedire poterat in integrum reſtitutionem *l. 1. Cod. ſi aduerſus vendit.*

Cœpit autem iuramentum à ſeipſo, in- 3
dependenterque (vt loqui ſolent) obligare, licèt actus non valeret, ex nouiſſima Conſtit. Federici *in Auth. Sacramenta puberum C. ſi aduerſus vendit.* Quod ipſum Iure demum Pontificio firmatum fuit, quo clariùs proditum omne iuramentum ſeruari oportere, quod in diſpendium non
vergeret æternæ ſalutis, *cap. cùm contingat,* 4
de iureiur. cap. 2. de pact. lib. 6. Nam iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium, cui nõ poteſt deeſſe materia aliqua, quæ ſubiiciatur, qui enim promittens iurat daturum ſe facturumve aliquid, eo ipſo aſſerit & iurat verum illud eſſe quod permittit, ſeque habere in præſens voluntatem, & propoſitum dandi, faciendíve, vt tenet Læli. Mancin *de relaxat. iuram. cap. 13. n. 16.* Hæc

cùm

cùm ſatis religioſè aduerterent Ethnici,
Legumlatores crediderunt non poſſe iura-
mentum ſtare ſi actus deficeret, cui inter-
5 poſitum illud eſſet, fortè quia iuramentum
nihil aliud quàm probatio eſt, iuxta ea quæ
habẽtur apud Læl. Manc. *fac. Iur. contron. diſ-
ſert. 4. cap.* 14. hunc autem euaneſcere om-
nino oportet, ſi nihil eſt quod probetur, ſed
malè, nam ſi actus corruat, aſſertio tamen
non corruit, quæ probari iureiurando poſ-
ſit.

6 Non itaque ſatis mirum videri cuiquam
poteſt, ſi iuramentum valet de ſoluendis
vſuris, cùm tamen vſurarum promiſſio non
valeat, vt probat text. *in præſenti*; nam ſuam
à ſeipſo obligationem iuſiurandum habet,
& is, qui promiſit vſuras ſe ſoluturum ſi-
mul aſſeruit verum eſſe, quod promiſit,
quocirca verum eum facere oportet, quod
Sacramento firmauit.

7 Sed dubitari quilibet poterit, quomodo
iuramentum de ſoluendis vſuris valeat, ſi
peccati enutritiuum eſt, neque abſque tur-
pitudin præſtari etiam poteſt? Reſponde-
bitur valere iuramentum, licèt fuerit cum
peccato præſtitum, ſi ſeruari poteſt abſque
peccato, *cap. etſi Chriſtus*, ibi, *& quamuis per
creaturam*, &c. *inf. hoc tit.* Enimuerò iura-
mentum de ſoluendis vſuris, & ſeruari ſi-
ne peccato poteſt, & præſtari. Præſtari, in-
quam, niſi debitum vſurarium creditorem
allexerit, alioqui non factur um, ſeque eo
modo criminis ſocium fecerit, vide S. Tho.
2. 2. quæſt. 78. *art. 4. in corp vre*, Læl. Mancin.
*fac. Iur. controuerſ. diſſert. 10. cap. 2. num. 22. &
diſquiſit. genial. ac anniuerſar. Iuris diſputat.
cent. 3. c. 211.*

8 Ad *num. 3. in fine.* Vnde qui ſub vſuris pe-
cuniam iureiurando promittit, propriæ ne-
ceſſitati conſulere vult, atque ideo non
cauſam, ſed occaſionem peccandi vſurario
præſtat; ideóque lex Pontificia non curat
de peccato recipientis vſuram ex deb coris
cauſa, quia non eſt proxima, & immidia-
ta ex ipſius actus natura. Debitor enim ſol-
uere habet neceſſe propter iuramenti Re-
ligionem, quam ſibi impoſuit obligattio-
nem, vt propriæ ſubueniret neceſſitati, at-
que ideò quamuis ipſe ſoluere debeat, non
verò tenetur creditor recipere, quòd ſi re-
ceperit, malitiæ ſuæ, non ſolutioni debitoris
imputandum eſt, veluti quando deb tor
pecuniæ creditori ſoluit, quam ſcit in vſus
prauos conſumpturum, tunc non cauſam,
ſed occaſionem præbet peccati creditori,
idque non venit in conſiderationem quòd
non eſſet ſi ſponte, & abſque vlla obliga-
tione pecuniam præſtaret, vt ex Sot. Cou. &
Nau. interpretatur Balboa *in c. 1. n. 112. h. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor ex re ſibi pignorata fructus perci-
piens, eos in ſortem principalem imputare
debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius
erit.*

2 *Fructus pignoris lucro debitoris cedunt.*

3 Text. in præſenti, in verſ. illud, *intelli-
gitur.*

4 Cap. 1. verſ. niſi fortè, de vſur. *decla-
ratur.*

Cap. Ad noſtram. VII.

POſt *num.* 1. Probat hic text. quòd credi- 1
tor ex re ſibi pignorata fructus perci-
piens eos in ſortem principalem imputare
debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius eſt.
Concordant text. *in cap. ad noſtram, de empt.
& in cap. illas vas, & in cap. cùm contra, de pi-
gnorib. & in cap. 1. & in cap. 2. & in c. conque-
ſtus 8. & in cap. ſalubriter 16. de vſur.* vltra ci-
tatos exornant *l. Caſtel. 2. tit. 13 part. 5. & l 1.
tit. 2. lib. 8. Ordin. & l. 4. tit. 6. lib. 8. Recop.* Cu-
iac. *in lib. ſingulari reſponſor. Marcelli in l. Ti-
tia 48 ff. de ſolut. & lib. 1. reſponſor. Scæuola in
l. creditor 60. §. ſi inter maritum, ff. mandati*,
Donel *in l. 1. & 3. de pignor. act.* Petr. Greg.
ſyntagm. iuris lib. 22. cap. 5. Fachin. *controuerſ.
lib. 1. cap.* 6. Anton. Fab. *de erroribus pragmat.
decad. 9 errore 5. 6 & 7. & decad. 81. errore 2.
in fine.*

Ratio eſt, quia fructus pignoris lucro de- 2
bitoris cedunt, ſiquidem res pignorata tan-
tùm datur vt ius creditoris ſecurius ſit, non
verò vt aliud commodum ex illa creditor
percipiat, quia dominium pignoris tam vti-
le, quàm directum ſemper penes debito-
rem remanet. *l. pignus 9. C. de pignorat. act.
l. cùm & ſortis, §. pignus. ff. eod. tit.* Vnde ſi
creditor fructus perceptos in ſortem non
computauerit, vſurarius erit, cùm lucrum
abſque vſurarum labe vltra ſortem princi-
palem ratione mutui percipere non poſſit,
& ſic in ſortem computari debent, cùm iã
ex legitima fructuum perceptione præſu-
matur pecunia à debitore ſoluta. *cap. ſi fœ-
neraueris 14. quæſt.* 3.

Et quamuis hic text. *in verſ. deinde*, credi- 3
torem fructus ex re pignorata percipere
poſſe decidat, nihilominus dicendum eſt
nullum hîc vſuræ crimen committi, quia
creditor ſẽper fuit proteſtatus, ſe pecunia,
quam mutuauerat, contentum eſſe, & ſic
fructus non auferuntur debitori, ſed diffe-
runtur tantùm, dum iuramentum in ſpeci-
fica forma adimpleatur, hoc eſt, donec pe-
cunia

cu nia numeretur ; & ſic vſura non contrahitur, quia hæc non conſiſtit in ſola fructuum perceptione interim facta, ſed in mera fructuum acquiſitione;ideóque rectè Pontifex reſpondit illam fructuum perceptionem compenſationis vitium nō habere, quia de quantitate ad ſpeciem contra partium conſenſum ſolutio non admittitur,iuxta text.*in l.2.§.1.ff.de rebus cred.*

4 Non obſtat text.*in cap.1.verſ.niſi fortè,de vſur.* dum probat quòd ſi prædium ad Eccleſiam pertinens eidem Eccleſiæ ſit in pignus datum fructus ex eo perceptos ad Eccleſiam pertinet, nec in ſortem debent computari. Quia reſpondetur illius deciſionem ſpeciali de cauſa procedere, videlicet cùm Eccleſiæ bona, quæ beneficio eccleſiaſtico deputata erant, à laico iniuſtè detinebantur, iſque cauſa pignoris ipſi Eccleſiæ, ſeu clerico ad quem beneficium pertinebat, tradit, quo in caſu fructus ſibi acquirit non ratione lucri,ſed proprio iure, vt rem quam iniuſtè amiſerat, recuperare poſſit,vt notat *ibi* Abb.*ad finem.*

SVMMARIVM.

1 *Promittens in fide ſua, an iurare putetur.*
2 *Caſus huius text.refertur.*
3 *Iuramentum non eſt dicere,per fidem meam, abſolutè loquendo.*
4 Text. in præſenti *intelligitur, & explicatur.*
5 *Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia.*
6 *Fides dicitur à fiendo,vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt.*
7 *Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem.*
8 *Mendoza de pactis,reprobatur.*
9 *Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti,vel Chriſtiana.*

Cap. Ex reſcripto. IX.

1 POſt *num* 3.In text. ibi,*qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*, &c. Controuerſum apud DD eſt, an iuraſſe putetur is, qui in fide promiſit ſua, vt videre eſt per Felin.*ad rub. huius tit.num.6.& ad cap. querelam,n.* 7. *eod.*Gail. *lib.2.obſeru* 61.*num.* 1. Surd. *deciſ.* 234 *num.*3.Sanch.*de matrim.lib.7. diſp.*79. *num.*28.*& in Decalog.lib.3.c.2.num.* 32.Filliuc.*in quæſt.moral.tract.*25. *cap.* 3. *num.* 88. Suar *de Relig.tom.2.lib.1.de iuram.cap.* 3.*nu.* 10. *&* 18. Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib 2 part* 3.*tract.*8.*docum.*1. *numer.* 6. Trullench.*in expoſit.Decalogi lib.2.cap.1.dub.* 4. *num.*2.Læl.Mancin.*de relaxat.iuram. cap.*2. *num.*3. & latiùs *diſquiſit.genial.& anniuerſariarum iuris diſput.cent.*3 *cap.* 109.

Pro parte affirmatiua videtur facere tex. *in præſenti*,ex quo cōſtat quòd Abbas Tremen. pro ciuili debito monaſterij obſides dedit, qui de ſeruanda conuentione iurarunt,& vt ipſis deficientibus in eorum alij locum ſufficerentur, ſicque neque bi quidem fidem ſeruarent, fideiuſſores addidit, qui *ſimiliter*,inquit Pontifex *fidē preſtitiſſe dicuntur.* At fidem præſtitiſſe nihil aliud præterea eſt,quàm iuraſſe, ſic enim Pontifex ſtatim, *Ideoque mandamus quatenus tam Abbatem,quàm Monachos,quàm I. & vxorem ipſius*(bi duo fideiuſſores dati erant)*moneatis,vt ſicut iurarunt, eandem conditionem faciant adimpleri.* Et hi quidem,qui fidem pręſtitiſſe paulo antè dicebantur, nunc iurare dicuntur,quaſi vnum idemque ſit præſtare fidem, & iurare. Idem videtur colligi ex *cap.ad aures,de his quæ vi,& ex cap.2.de fideiuſſor.& ex cap.conſtitutus, de tranſlat. Epiſc. & ex c.cum tempore,de arbitr.*& *ex c.querelā, ne Prel.vices ſuas.* 2

Verùm contrarium verius eſt, immo quòd non ſit iuramentum dicere *per fidem meam*,abſolutè loquendo,niſi aliquid addatur;quia hæc verba abſolutè prolata intelliguntur de fide humana, & hic modus atteſtandi non eſt proprius Chriſtianis, ſed communis Gentilibus,atque Paganis; tum, quia in dubio neminem iuraſſe præſumitur,*cap.pen.de iuretur.* Alciat.*in rub. huius tit. num.*5.& iure quidem,cùm in dubiis interpretatio omnis ſit pro eo, qui promittit, *l.quicquid,ff de verb.oblig.* neque aliter intelligi verba debeant in ambigua cauſa, quàm ex mente, & declaratione proferentis. *l.ſi quis intentione,ff.de iudic.* conſentiunt ferè omnes ſuprà citati. 3

Neque obſtat text. *in præſenti*, vt ſuprà expenſus,nam quod ait Pontifex, *qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur*,quod,inquam, ait,*ſimiliter*,iuratoriam fidem repetit anterioribus verbis expreſſam in eadem paritate & facti,& modi,vt tenet Læl. Mancin. *d.tract.de relaxat.iuram.cap.2.num.* 12.Sēſus itaque eſt Abbatem,& fidem præſtitiſſe, & iuraſſe,ſimilitérque egiſſe, & fideiuſſores, & reliquos,vt ſcilicet interpoſita fide iuraſſe. Sic retorqueretur Pontificis auctoritas, non enim ſic acciperemus,ſecluſa declaratione legiſlatoris. 4

Præualuit igitur verior illa ſententia de 5
qua ſuprà, nam fides nihil aliud ex vero 6
eſt,quàm dictorum,& conuentorum conſtantia,& veritas,dicta à fiendo,vt videlicet fiat,quod fieri dictum eſt: nemo enim tam

commu

6 communi loquentium, quàm audientium
vſu iuratum ſibi id putat, quod promiſſum
in fide eſt, ſed pro morali quadam fide re-
cipi ab vnoquoque ſolet, maximè cùm
hunc loquendi morem fideles cum infide-
7 libus parum habeant, vt dicebam.

Vnde non placet Sot. *de Iuſtit. lib. 8. q. 1.*
art. 6. dum docuit aliud eſſe ſi dicatur in fi-
de, aliud ſi dicatur per fidem, vt priori mo-
do iuramentum non ſit, poſteriori ſecus.
Sed hoc nec ſuo quidem Auctori deinceps
placuit, vt refert Suar. *d. lib. 1. cap. 5. num. 11.*
8 *& c. 13. n. 9.*

Minus ſatisfacit quod ſubtiliter quidem
protulit Mendoz. *diſp. de pactis lib. 1. cap. 6.*
q. 3. dicens quòd ſi promiſerit Nobilis in
fide ſua, non eſt iuramentum; at ſi ex plebe
ſit, qui promiſit, tum iuratum videri aſſerit
in fide Chriſti, cùm, ignobilis ex propria
conditione non habeat fidem; quia gratis
id dictũ eſt cùm & plebeius affirmare ali-
quid ſe poſſe exiſtimet in fide verbi, maxi-
9 mè ſi bonus vir ſit.

Ex quibus concludo neceſſe eſſe vt ſit iuramentum, quod addatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana; quia reuera vt fidei nomine ſignificetur Chriſti fides, improprium eſt; nã plus à verbo Græco, quàm à Latinorum probato loquendi modo dicitur Chriſtiana fides, & meliùs Chriſtiana perſuaſio appellaretur, quàm fides, vt docuerunt viri doctiſſimi Valla, & Budæ penes Caluin. *in ſuo Lexi. verb. Fides.*

SVMMARIVM.

1 *Soluere ceſſans ob paupertatem, etiam vbi iuramentum de ſoluendo appoſitum fuerit, excuſatur.*

2 *Paupertas excuſat à mora, à periurio, à pœna.*

3 *Compenſationem iurans non apponere, ſi paupertate prematur, iuramento non obſtante, poterit compenſare.*

4 *Infamia incurritur ipſo iure propter periurium.*

Cap. Querelam. X.

1 AD *num.* 5. In text. ibi, *Non neceſſitate,*
ſed voluntate, &c. Collige ex text. ceſ-
ſantem ob paupertatem ſoluere, etiam vbi
iuramentum de ſoluendo appoſitum fue-
rit, excuſari, vt per Bald. *hic n. 5.* Couarr.
var. lib. 2. cap. 1. num. 9. verſ. quoties verò, Ioan.
de Arnon. *ſing.* 61. Ioan. Anton. Trigon.
ſing. 33. num 4 Cornel Benincaſ. *de paupert.*
ſpec. 9. in contract. num. 13. *cum ſeq.* Emman.
Suar. *in theſauro recept. ſentent. litt. D. n.* 70.
vbi limitat niſi tempore contractus adeſ- 2
ſet difficultas, Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt.* 48.
num. 37. vbi quòd paupertas excuſat à mo-
ra, à periurio, & à pœna, Vincent. Carot. *de*
locato, & conducto p. 2. tit. de effectib. locat. ad
longum tempus quæſt. 6. num. 38. & 39. Card.
Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 22. tit.*
27. num. 54. Hinc iurans non apponere 3
compenſationem, ſi paupertate prematur,
iuramento non obſtante poterit compen-
ſare, vt per Pariſ. *conſ. 121. n. 41. lib.* 1. Hie-
ron. Grut. *reſp. 121. n. 4. lib.* 1. quos refert
& ſequitur Petr. Ioan. Anchar. *quæſt. famil.* 4
lib 1 q. 2. n 5.

Ad *n.* 7. Quòd propter periurium ipſo iure incurritur infamia, adde *l. Caſtel. 4. tit. 6. part. 7.* ibi, *E todos aquellos que quebrantan el pleito o poſtura que huuieſſen iurado de guardar,* &c. plures adducit Farin. *in praxi criminal. q. 160. n.* 164. Aluarez *de priuileg. pauper. p. 2 quæſt. 65. n. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio differri poteſt ob grauiſsimam, vel extremam neceſsitatem.*

2 *Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere non potens moderatè & parcè viuere debet.*

3 *Paupertas non excuſat à reſtitutione quando magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigentia.*

4 *Difficultas excuſat à periurio.*

5 *Periurus non eſt ille, qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi prauiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit.*

6 *Neceſſitas à periurio excuſat.*

7 *Niſi difficultas impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſata.*

Cap. Breui. XVII.

AD *n.* 3. Quòd reſtitutio differri poteſt ob grauiſſimam, vel extremam neceſſitatem, quando ſcilicet non niſi cum magna difficultate ea facienda eſt, & ſic grauis iactura, vel detrimentum ex perſonarum conditione cognoſcitur, induciturque; quia ſi vir nobilis ſit, nec ſtatim ſoluere, niſi ſe omni famulorum obſequio, atque equorum priuet, poſſit, ſuíque conſimilium cogatur abſtinere conſortio: vel ſi ciuis primarius non niſi ita ſe priuet, vt artem mechanicam ſibi inſuetam ſubire, vel manuales

les operas exercere cogatur, differre reſti-
tutionem, donec abſque ſtatus ſui iactura
poſſit, licebit. Nequæ vt reſtitutio ſtatim
fiat, multò minus quàm valeant, ſua bona
vendere, vel aliud ſimile graue pati detri-
mentum compellitur: vt quia ſibi inutilis
foret ars, ex qua ſe, familiàmque ſuam alit.
vel ſi inſtrumenta, libros, aut capitale, cum
quo lucratur victum, cogeretur vendere.
Ita Nauarr *in man.cap.17 num.56. & cap.26.
num.2.* Ioan. Lup. *in repet. cap. per veſtras, de
donat. inter virum, §. 65. num. 50. cum ſeq.*
Gaſp. Baïç. *de inope debit cap.1.num.52.* Ia-
cob. de Graff. *in aureu deciſ part.1.lib.1.cap.
32.num.16.* Gutierr. *canon.lib.1.cap.40. n.7.*
Marta *voto 18.num.2.cum ſeqq* Molin. *de Iu-
ſtit.tract.2.diſp.754.n.2. verſ quando detri-
mentum el.2.* Rebel. *de obligat.iuſtit.l.2.q.17.
ſect 4.num.22.& 26.* Leſſi. *de iuſtit.lib.2.cap.
16.dub.1.num.15.21.22.& 25.* Sanch. *in præ-
cepta Decalogi tom.1.lib.2.cap.20.num.19.*

2 Id tamen cum grano ſalis intelligi de-
bet, vt ſcilicet debitor, qui propter ſuam
paupertatem modo ſuprà relato, reſtitutio-
nem differre poteſt, non lautè, & ſumptuo-
sè, ſed valde moderatè, & parcè viuat, id
ſolùm expendens quod ſibi, ſuiſque abſ-
que magna ſtatus ſui indecentia, neceſſa-
rium eſt: quóque magnum detrimentum
ex retardatione ſolutionis, vel reſtitutionis
3 creditori non ſequeretur. Secus ſi ſequere-
tur, vel ſi in eadem ſimili, aut paulo maiori
indigentia creditor exiſteret, eíque rei fa-
miliaris, & ſtatus ſimile immineret pericu-
lum, Gutier. *d. cap. 40. num.* 10. Molin. *d.
tract.2.diſp. 754. num. 2. verſ. quando verò,*
4 Leſſi *d.dub.1.numera 15.19.& 31.*

Ad *num.* 1. Quòd difficultas excuſet à
periurio, docent Farin. *in praxi crimin q.
160.ex num.* 120. vbi agit qualiter difficul-
tas, impedimentum, impoſſibilitas, ſeu ne-
ceſſitas à periurio excuſet, Afflict. *deciſ.163.
num.3. in fine,* Cou. *in c quamuis pactum p.2.
§.6. num.* 4. vbi tenet periurum non eſſe
5 eum, qui futura difficultate, vel impotentia
promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento
ſe ad implementum adſtrinxit, aliquid ve ſe
facturum iurauit, Anton. Gabr. *commun. tit.
de iureiur.concl.7.num.11.* Perez *in l. 1. verſ.
ex quo infertur, tit.6. lib.8. Ordin.* Decia. *tract.
crimin.lib.6.c. 11.num.17. & ſequent.* Franc.
Viui. *deciſ 38.num.3.& deciſ.268. num.1. &
2.* Sebaſt Medic. *d. caſibus fort.part. 2. quaſt.
num.36.* Fulu Pacian. *de probat lib.1. cap. 54.
num 68.* Oſuald. *ad Danel.enucl.lib.22.cap. 9.
lit.L, pag.271.col. 2.ad fin. verſ. qui nec per-
iurus.*

Hinc neceſſitas à periurio excuſat, vt per
6 Greg. Lop *l.33.gloſſ. 1. in fine tit. 18. part.3.*
Hieron. Grat. *reſp. 21. num. 4. lib. 1.* Oſaſch.
Pedem.deciſ.92.num.35. Seraph. *de priuileg.
iuram. priuil. 74. num.142.* Steph. Gratian
March.deciſ.34.num. 21. & 22. Anton. He-
ring. *de fideiuſſor.cap.19.num.13.* Niſi difficul-
tas, ſeu impotentia ſeruandi iuramentum
iurantis culpa fuerit cauſata, ex Seraphin.
d.priuil.74.n.208. Farin. *d q 160.num. 131.* 7
Vel niſi tempore præſtiti iuramenti de dif-
ficultate, ſeu impotentia conſtaret, niſi ex
proxima, & rationabili cauſa crederet iu-
rans ſe illud poſſe adimplere, ex eodem
Seraph. *d. priuil.74. n.* 207 Farin. *d.q.* 160.
num.132. Vincent. mancint *in tract.de iuram.
part.5.effectu* 14. *numero* 6.

SVMMARIVM.

1 *Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit inuitis parentibus, aut indigno nubere, ſed requiritur vt turpiter viuat.*

2 *Luxuriose viuere quando dicatur mulier.*

3 *Filia maior 25. annis non poteſt à patre exhæredari ſi publica meretrix ſit.*

4 *Nubiles annos exceſſiſſe dicitur de conſuetudine, qua 22. annorum ætatem habet.*

Cap. Quintauallis. XXIII.

AD *num.* 7. Quòd vt filia exhæredari 1
poſſit, non ſufficit inuitis parentibus,
aut indigno nubere, ſed requiritur, vt tur-
piter & obſcœnè viuat, post citatos *in col-
lect.* docent. *l. Caſtel.5.tit.7.part.6.* Clar. *in §.
teſtamentum n.41. verſ. quòd ſi filia,* Emman.
Acoſta *in l. Gallus. §. & quid tantum n.177.
ff. de liber. & poſthum.* latè Stephan. Gratian.
diſcept forenſ.c.213.num.31.cum ſeqq. & àn.
45. latè etiam Aluarez *de priuileg pauperum* 2
p.1.q.17.num.4. vbi *num.5.* luxurioſè viuere,
& turpem vitam agere intelligit eam, non
quæ ſemel, aut bis in corpus ſuum pecca-
uit, ſed quæ ſæpiùs, & ita meretrix eſt, &
n.7. tenet non poſſe exhæredari, aut do-
te priuari filiam, quæ ab huiuſmodi crimine
ſe abſtinuit, pœnituitque. 3

Item ex hac gloſ. colligitur filiam maio-
rem 25. annis non poſſe à patre exhæreda-
ri, aut dote priuari, ſi publica meretrix fue-
rit, vt per Did. Spin. *in ſpeculo teſtam gloſ.10.
num.67.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim.
volunt.lib.1.ſolut.4.num.* 24. Philip. Paſchal.
de viribus patriæ poteſt.p.2.c.5 n. 64. adden-
tem de iure conſuetudinario ciuitatis Nea-
polis ſufficere ſi mulier decimum ſextum
excedat annum, Cæſ. Barz *deciſ. 29. num.5.*
vbi quòd de conſuetudine quæ duodeui-
ginti

gnti annorum ætatem habet, ſatis longè nubiles annos exceſſiſſe dicitur, Mari. Giurb *ad conſuetud. Meſſanen. p. 1. c. 3. gloſſ. 3. n. 39* Rebell. *de obligat. Inſtit. p. 2. lib. 2. q. 14. ſect. 2 n. 15.* latè his citatis Aluarez *d. p. 1. q. 17. num 26. cum multis ſeqq.*

1

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia propter ſup ruenientiam alicuius ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur.*

2 *Paupertas ſuperueniens an dirimat ſponſalia? & quid ſi nulla præhabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerunt?*

3 *Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet, cũ ea matrimonium contraheret?*

4 *Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorem adulteram ciuiliter accuſare, ad ſuam priuatam vtilitatem, poterit tamen criminalem accuſationem contra eã inſtituere ad publicam vindictam.*

5 *Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſiſteret, nullum peccatum incurrit.*

6 *Intellectus* ad hunc text. *per Anguianum nouè præſtatur.*

Cap. Quèmadmodum. XXV.

1 AD *num.* 7. Quòd ſponſalia propter ſuperuenientem alicuius ex morbis, de quibus *in hoc textu*, aut grauiorum diſſoluuntur, vltrà citatos docent Cou *de ſpõſalib. p. 1. c. 5. in initio n 6.* Rebell. *de obligat. Inſtit. p. 2. lib. 4. q. 8 ſect. 8. num.* 57. Aluarez *de priuileg. pauperum p. 1. q. 14. n 4* Machado. *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib. 3. p. 1. tract. 7. docum.* 5. Trullench. *in praxi reſol. Sacramẽt. lib. 7. c. 2. dub. 11. à n. 1.* vbi ampliat ad ſuperuenientem notabilẽ ſponſi, vel ſponſæ deformitatem, & reſpondet non eſſe alicuius momenti quòd in hoc tex non fiat mentio defectus pulchritudinis, ſed amiſſionis oculi, aut naſi, quia hic non negatur poſſe ob alias deformitates diſſolui.

Ad *n.* 10. Vult hæc gloſſa paupertatem
2 ſuperoenientem ſponſalia non dirimere, ſeqnootur Bald. *hic n.* 8. & Alex. de Neuo *n.* 16. Menoch *conſ. 386. n. 9 cum ſeqq.* Surd. *conſ. 364. n. 9.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 3. tit. 17. n.* 14. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab eccleſ q* 775. Sed contrarium, immò ſuperuenientem paupertatem ſponſalia de futuro diſſoluere poſſe meliùs ſuſtinent alij plures per me citati *in collect.* quibus addo Aluarez *d. p. 1. q. 14. n 2. cum ſeqq.* Trullench. *d. lib. 7. c. 2. dub. 12. n* 3. vbi ampliat etiamſi paupertas abſque culpa contingat, Machado *d. lib. 3. p. 1. tract. 7. docum. 6. à princ.* Et hanc contrariam ſententiam procedere quamuis nulla facta promiſſione dotis ſuperueniat paupertas, cõtra plures ſecus tenentes reſoluunt, vltra citatos, Rebell *d. ſect. 8. n. 69.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect* 1570. *verſ. excuſantur ſextò,* Fontanel. *de pactis nupt. p. 2. clauſ. 12. gloſſ. vnic. n. 7.* Hurtad *de matrim. diſp. 2. de ſpõſal.*
diffic. 14. n. 51. latè Aluarez *d. p. 1. q. 14. n. 13.* 3
cum ſeqq. vbi contrariis reſpondet, & *n.* 25. limitat ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiam ſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium cootraheret, me citato *in hoc loco* Machado *dicto lib. 2. p. 1. tract. 7. docum 6. n.* 2. Et locum habere, quamuis ſponſalia iurata fuerint, quia iuramentum intelligitur rebus ſic ſtãtibus, per hunc tex. tenent Gutier. *de iuram. confirm p. 1. c. 37. n. 3. verſ. imò quod magis eſt, & de matrim. c. 33. n. 4.* Sanch. *de matrim lib. 1. diſp. 59. n. 5. & diſp. 60. n. 2.* Aluarez *d. q. 14. n.* 19 Machado *citato loco n.* 3 Quod non tã in ſpõſa, quàm in ſponſo procedit; nam ſi ſponſus ſponſaliorum tempore ditiſſimus eſſet, interimque notabiliter pauper efficiatur, ei nubere ſponſa non teoebitur, cùm eadem iu vtroque ſit ratio, defectus ſcilicet in tali caſu conſenſus, propter notabilem illã mutationem, quæ ſi à principio adeſſet, actum impediret, Gutier. & Sanch. *proximè citatis locis*, Aluarez *d. q. 14. n.* 20. Trullench. *d. dub. 12. num.* 3. vbi cum Bonacin contra Rebell. ſubdit non poſſe diſſolui ob paupertatem vtriuſque ſuperuenientem ſponſalibus.

§. Illud autem.

AD *n.* 13. Ea *in collect.* amplexa videtur 4
ſententia quæ facit differentiam inter ciuilem, & criminalem accuſationem, vt videlicet quamuis maritus ex vi iuramenti non poſſit vxorem ciuiliter accuſare ad ſuam priuatam vtilitatem, poſſit tamen eo iuramento non obſtante, criminalẽ accuſationem contra eandem inſtituere ad publicam vindictam. Ad quod in effectu reducitur trimembris illa diſtinctio à me pro faciliori huius tex. intellectu facta, adde Morl. *in empor. Iur. Ciuil p. 1. tit. 1. q. 11. n. 11.*

Verũ poſt hæc ſcripta à me viſus Angui. 5
in tract. de legib. lib. 2. controu. 21. à n. 18. hunc intelligendi modũ non abs re refutare intẽdit, illo vnico fundamẽto quòd vbicunq;

Iuramentum ſine peccato ſeruari poteſt, illud ſeruandum eſt, *cap. cùm contingat* 28. *hoc tit.* ibi, *nec obſeruata vergunt*, &c. *c. quamuis pactum, de pact. lib. 6.* ibi, *cùm non vergat*, &c. ex eoque docere ait diſtinctionis Auctores per illud iuramentũ impediri ciuilẽ accuſationem de adulterio, quia maritus ſic nun accuſando nullum peccatum committit, vnde manifeſtè colligi aſſerit, retento eodem themate, & ex vi pacti iuramento firmati nec criminaliter vxorem accuſare poſſe: etenim deſiſtendo ab accuſatione criminali nullum quuque peccatum contrahit, cùm re vera maritus licitè poſſit vxori vtramque accuſationẽ remittere, vt apertè indicant verba huius text. ibi, *Sed nunquid vir non poteſt dimittere vxori peccãti non ſolùm ſepties, ſed etiam vſque ſeptuagies ſepties ſecundùm Euangelicam veritatem?* Perperam ergo concludit idem Anguian) conſtituitur diſcrimen in hac parte inter ciuilem, & criminalem accuſationem, neque aliquid eſt, aut excogitari poteſt quod impediat iuramenti vinculum tam quoad ciuilem, quàm quoad criminalem actionem. Eandem communem diſtinctionem improbat ex poſtremis verbis huius text. ibi, *quamquam denuntiare eam poſſit ad pœnitentiam peragendam*, &c. conſiderando contineri his verbis exceptionem vnicam & ſolam ad præcedentia, vt noluerit Innocentius III. conditor huius Decretalis, quòd quamuis maritus aliàs non poſſit adulterij crimen ad Iudicem deferre, liberum tamen illi eſſet, vti Euangelica denunciatione vt vxor peragat pœnitentiam: ſicque in vno ſolu caſu peragendæ pœnitentiæ marito permittitur Euangelica vti denunciatiune; planè ſi maritus poſſet non ubſtante pacto Iuramento firmato vxorem criminaliter accuſare, iam deciſio Pontificis *in præſenti* plures exceptiones admitteret contra mentem eiuſdem, vnicam dumtaxat conſtituentis; & cùm ſtante iuramento ſtatutum fuerit maritum ſuia vti poſſe Euangelica denunciatione, iam illi permitteretur criminaliter accuſare, quæ altera foret exceptio ad relatam ibi doctrinam nulla profectò ratione admittendam. Verius eſſe iterum concludit idem Anguian. maritum de non accuſanda vxore de adulterio iurãtem, neque ciuiliter, neque criminaliter eam accuſare puſſe: & reſpondet verba illa huius text. *ad diuortium celebrandum*, non eſſe reſtrictiua, quaſi ſolùm ciuiliter agere prohibeatur maritus, ſed declaratiua, ſcilicet, vt neque ciuiliter ad diuortium celebrandum, neque criminaliter ad publicam & priuatam vindictam agere poſſit.

Quare prædictus Anguian. *d. loco n.* 20. diſcrimen conſtituit inter generale iuramentum negatiuum de nõ accuſanda vxore ſuper nullo crimine, & inter ſpeciale de illa non accuſanda de adulterio. Primo caſu, videlicet quando iuramentum eſt vniuerſale negatiuum, nullo modo valet, nec valere poteſt ex rationibus hic à Pontifice præſcriptis: etenim contingere poterit vt vxor cum marito habitare nolit, abſque contumelia Creatoris, imò intendat cundem ad infidelitatem protrahere facta fortaſſis vxore infideli, quo caſu manifeſtum eſt, ſi iuramentum adimpleretur, peccatum committi, ac per conſequens vinculũ erit iniquitatis, quod minimè admittendum eſt, vt fuueret illicitam, ac nefariam vtriuſque coniugis cuhabitationem, & ſic exiſtente crimine illo infidelitatis accuſatio eſſet in præcepto, dummodo ſufficienter probari poſſit, & alius modus non ſit quo æquè bene Reip. conſulatur ac per accuſationem, ex doctrina S. Thom. 2. 2 *q.* 68. *art.* 1. *in corpore, &* Soti *de Iuſtit. lib.* 5. *q.* 5. *art.* 1. *in priori concl.* & Nauarri *in man. cap.* 25. *num.* 32. Veriſſimum igitur eſſe, ait ille, generale iuramentum de vxore non accuſanda ſuper nullo crimine iniuſtum, & illicitum eſſe. Secundo caſu quando iuramentum ſpeciale fuerit de non accuſanda vxore ſuper adulterio, tunc illud vtile, & validum erit, vinculumque iniiciet iuranti, cùm in eius obſeruantia peccatum non reperiatur, vt ſuperiùs oſtenſum eſt, ſiue referatur ad ciuilem accuſationem, ſiue ad criminalem, neutram enim maritus poterit excitare ſi ſemel iurauerit ſe nullatenus accuſaturum vxorem ſuper adulterio. Quę omnia lectori ſtudioſo ponderanda remitto vt hunc vel alium intellectum admittat prout textus litteræ magis conueniens ſibi videbitur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio rei dotalis cum iuramento valida.*
2 *Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur?*
3 *Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit?*
4 *Actus iureiurãdo firmari quo ſenſu dicatur?*
5 *Iuramentum de genere eſt probationis.*
6 *Iuramẽtũ promiſſoriũ nõ eſt ſine aſſertorio.*
7 *Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiue.*
8 *Iuramentũ ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorẽ priuatum, ſecundariò in fauorẽ publicũ præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo aut tertij præiudicio ſit.*

Cap.

Cap. Cùm contingat. XXVIII.

1 PRobat hic text Iuramentum confirmatorium actos inualidi (eius, inquam, actus, qui natura ſua licitus eſt, ſed ſolo Ciuili Iure illicitus, qualis alienatio rei dotalis à muliere) ſeruandum eſſe: cùm tamen in re irrita fruſtratorium ſit probandi munus; quid enim proficit actum probare, ſi probatus non releuat? igitur non eo caſu probat iuſiurandum, ſed confirmat, obligationémque adiicit; nam ſi aliter dicas, ſi, inquam, nihil eſt quod iuramento firmetur; nihil etiam quod eodem vtiliter probetur, euanuerit certè iuſiurandum, quaſi ſubtractione materiæ, quod abſurdum.

2 Sed contra hanc communem ferè noſtrorum omnium ſententiam inſurgit nouiſſimè Læl. Mancin. *diſquiſitionum genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 3. c. 114. pag. 522 & ſeq.* his verbis. *Ego actum inualidum iureiurando confirmari impatienter audio, quicquid de hac re fuerit communius creditum*, vide gloſſ. *verb. contractibus, in Auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit.* vbi Bart. *num.* 3. cum aliis propè innumeris, quos refert Thom Sanch. *Decal. tom. 1. lib. 3. cap. 12. num. 11.* Abb. *in d. cap. cum contigat, num. 8.* vbi Alciat. *num. 116.* Aut quicquid dixerit Couarr. *de pact. part. 1. §. 1. num. 7.* non eſſe in Tribunalibus de hac communi opinione controuertendum; ſcio enim non defuiſſe qui contrarium verius exiſtimauerint, Anton. *d. cap. cùm contingat.* Cuman. *l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſſ.* Mancin. cum relatis, *de iuram. part. 4 effectu 1. quaeſt. 3. num.* 10. inter quos haud facilè dignoſci poſſe quæ communior opinio ſit, ex Alciat. reſpondent Couar. *vbi ſup. num. 7.* & Suar. *de Relig. tom. 2. l. 2. de iuram. cap. 28. num.* 3. qui ab hac ſententia non recedit, quam eandem ſeruari in Regno Galliæ teſtatur Fab. *de error. deciſ.* 28. *errore 6. num. 7.*

Et ducuntur hi quidem; nam nullibi in
3 iure cauetur eam eſſe iuriſiurandi vim poteſtatémve, vt confirmare actum poſſit, quem ciuilis diſpoſitio irritum fecerit; immò Iure Digeſtorum, & Codicis erat iuramentum quaſi acceſſionis vice, & naturam actus ſequebatur, cui interponeretur. Neque aliquid contrarium probant, vel Conſtitutio illa celebris Friderici Imp. *in Auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit.* vel Canonum ſenſura; non enim ſolent Pontifices, aut certè non poſſunt, inquit Suar. *vbi ſuprà*, directò legem Ciuilem irritare, præterquam ex neceſſitate ſpiritualis boni, *cap. nouit, de iudic.* cum ſimilibus; quæ tamen neceſſitas nulla eſt in ſpecie noſtra, nã manente integra diſpoſitione Iuris Ciuilis, poſſunt iuramenta etiam integra, illibatáque ſeruari & hoc eſt quod præcipitur *in d. Auth. Sacramenta puberum, & in d. cap. cùm contingat, & cap. 2. de pact. in 6.* Et quoties 4
alicubi expreſſim legeremus iureiurando pactum, quod eſt irritum, confirmari poſſe, non referret, qui enim iurat, adeò velle tenetur id, quod iurat, vt velle etiam debeat omnem effectum, quem haberet contractus initus, ſi irritus non eſſet, & hoc ſenſu firmare contractum diceretur. Denique iu- 5
ramentum non de genere obligationis, ſed probationis cuius eſt fidem facere, non obligare, ſeu irritã obligationẽ confirmare.

Nec valet quòd paulò ante oppponeba- 6
tur; dixi enim non eſſe iuramentum promiſſorium ſine aſſertorio, in aſſertorio autẽ non poſſe deeſſe materiam, quæ Sacramento ſubiiciatur; qui enim promittẽs iurat daturum ſe, facturúmve aliquid, eo ipſo aſſerit, & iurat verũ eſſe illud, quod promittit, ſéque habere in præſens voluntatem, ac propoſitum dandi, faciendi, atque exequẽdi. Igitur ſi promiſſio deeſt, ſi irrita eſt, aſſertio tamen firma remanet, quæ iuramento probatur, hoc eſt, teſtimonio Dei, & ex eo religionis, & cultus obligationem parit. Sic iureiurandi proprium ſuum remanet probandi munus, neque aliquid tamen ex inutili illa promiſſione cõfirmat. Hactenus Lælius Mancinus, qui deinde *c. ſeq.* contra Coraſium probat illam vulgarem poſitionem, quæ habet iuramentum facere va- 7
lere actum eo modo, quo poteſt ad *l. cùm pater. §. filius matrem, ff. de legat. 2.*

Ad vulgarem huius text. allegationem 8
quòd iuramẽtum ſuper actu à lege prohibito principaliter in fauorem priuatum, ſecundariò in fauorem publicum præſtitum obſeruari debet, ſi abſque vi, dolo, aut tertij præiudicio fiat, vide præter *in collect.* citatos Cuiac. *tr. 9. ad African. in l. 9. ff. de fundo dot. & l. 3. quaeſtion. Papiniani in l. 42. ff. de vſucap. & in l. 5. ff. de dote prael. & in l. vnic. §. & cũ lex nulla, C. de rei vxor. act. & l. 18. obſeru. cap.* 12. Anton. Fab. *l. 1, coniect. c. 2. & 3. & in rationali ad l. creditor. 52. §. 1. ff. de act. empti*, Oſuald. *ad Donel. lib. 9. comment. c. 20. lit. R. S. & T. & lib. 2. c. 23.* pro interpret. tex. *in d. auth. Sacramenta puberum*, præcipuè *lit. M.* Fachin. *lib. 12. controuerſ. cap. 79.*

SVMMARIVM.

2 *Reges an & quando poſſint vendere, aut alienare loca, & ciuitates Regni.*

2 *Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regia Corona diminutio reſultaret,etiam iuramento firmata non tenet , & poteſt ipſimet concedens reuocare.*
3 *Imperium eſt indiuiſibile,& monſtruoſum eſſet ſi Regnum haberet duo capita.*
4 *Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatẽ ſeruare.*
5 *Contractus Principis , per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur,non tenet.*
6 *Bona de demanio quando non poſſint per Principem concedi.*

Cap. Intellecto. XXXIII.

1 AD *num.* 2. Quòd Reges non poſſunt
vendere,aut alienare bona,& ciuita-
tes Regni etiam ex iuxſta cauſa quando ex
eiuſmodi alienatione notabilis Regiæ Co-
ronæ diminutio reſultaret , aut illa nimis
læſa remaneret , docent Bart. *in l.prohibere.
§.plane.ff.quod vi,aut clam*,Socin.*conſ.7.ſub
n.6.vol.*3 Oldrad.*conſ.95.n fin.& conſ.231.in
fine*,Bald *in l.fin.C.de bonis qualib.* Alex.*conſ.
1.n.* 18. *vol.*5. Gratiet. *conſ.* 54. *col.* 1. *vol.* 1.
Oſaſch.*decis.*139.*n.*7.Iaſ.*conſ.1.in 2.dub.vol.*
1.Iſernia *in cap imperialem,§.nec dominus, de
prob.feudi alien per Feder.* Socin.iun.*conſ* 60.
*n.*33.*vol.*3. Cou.*in cap. quamuis pactum p.*2.
*§.*2.*n* 4.Roland.*conſ.2.n.95. cum ſeqq. vol.*1.
à Ponte *de poteſt. Proregis , tit.de tract.n.* 30.
Menoch *conſ.*1.*n.*40.Pereg *de iure fiſci lib.*1.
2 *tit.*3.*n.*74 qui poſt Bart.*in d.§.planè* , ſubdit
quòd talis conceſſio etiam iuramento fir-
mata non tenet per text.*in preſenti*,per quē
ita paſſim tenent Doctores præcitati , Grat.
conſ. 147. *vol.* 2.adeò quo idemmet con-
cedens poteſt reuocare;Paul.de Caſtro *cōſ.*
79.*n.*6.*vol.*1 Bald.*in d.l.fin.* Aluarot.*in c.2.in
princ. Episcop vel Abb* Roland.*conſ.* 2. *n.*100.
Camil. de Curte *in diuerſ. iuris feudal. in* 1.
3 *p.in verb.licet n* 20.Quia Imperium eſt in-
diuiſibile,& monſtruoſum eſſet ſi Regnum
haberet duo capita,Reſtaur.*de Imper.q.*104.
iunctis traditis *in addit.ad c.in apibus* 7. *q.* 1.
4 Tum etiam , quia Princeps tenetur ſucceſ-
ſori indiuiduitatem ſeruare, Bald. *conſ* 30.
*vol.*5 *& in proœm.Cod.verſ.modo iſta quæſtio,*
Pereg *citato loco ſub n.*31.Lanar.*conſ.*2.*n.* 15.
Camil.de Curte *vbi ſuprà n.* 30. Menoch.
5 *conſ.*1.*ſub n.*40. Pariter infertur ad contra-
ctum Principis per quem Regnum ſeruitu-
ti ſubiicitur , qui non valet,quia honor ac
dignitas Principatus grauiter læditur , Ol-
drad.*in d.cōſ.*231 Bald *in præl. feudar.in verſ.
expedita.* Martin Lauden.*de primog.quæſt.*15.
Tiraq.*de iure primog q.*68 *num* 7.Lanar.*dict.
conſ.*1.*n.*16 Menoch.*d.conſ.*1.
6 Hinc Iſernia *in d.cap. imperialem , §.præ-
terea Ducatus,num.*20.*& ſeq.*quem ſequitur
Afflict.*in* 3.*not.num* 46. inferi bona de de-
manio,ſiue feudalia ſint,ſiue non, non poſ-
ſe per Principem concedi , quando ex eo-
rum conceſſione diminuerentur grauiter
introitus Regni, perpenſis qualitatibus vil-
læ,& loci,numero vaſallorum,& aliis.

SVMMARIVM.

1 *Verba non ſunt de eſſentia iuramenti.*
2 *Deus eſt mentis inſpector.*
3 *Verba neceſſaria ſunt cùm ſolemnitatem habeat requiſitam expreſsè à lege.*
4 *Iuramētum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate quàm Religione contrahitur.*
5 Cap.Clericus,*de quo agitur,ponderatur.*
6 *Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur vltra effectum naturalem, quem habet.*
7 Text in præſenti,*intelligitur.*
8 *Verba ad fauorem promittentis , ac preſe-rentis interpretationem capiunt.*
9 *Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt.*

Cap. Clericus. XXXV.& pen.

POſt *num.*6. Hic ſedet locus illius con- 1
trouerſæ diſputationis,in qua tres repe-
riuntur Scribentium ſententiæ,quæ ſcilicet
extremæ, altera media , ſingulæ autem
communes , an verba ſint de eſſentia iura-
menti, vt videre eſt apud Ceuall.*commun.
contra commun q.* 406. Negatiua preualuit:
quam expreſsè tenet Alciat.*in rub. de iu-
retur.num.*21.vbi hanc partem ſibi placuiſ-
ſe & in praxi ſeruatam dicit, Silueſt.*in ſum.
verb.Iuramentum* 2.*q.* 1.Sayr. *in claus Regia,
lib.5.cap.*1.*num.*8. Couar.*in cap. quamuis pa-
ctum, in initio num.* 4. Suar. *de Relig. tom.*2.
*lib.*1.*de iuram.cap.*11. nouiſſimè Trullench.
in exposit.Decalogi , lib. 2.*cap.*1.*dub.*1.*num.*2.
in fine , vbi tenet ad eſſentiam iuramenti
nulla requiri verba etiam in , eo qui loqui
poteſt , quia ſine vlla loquutione exte-
riori ſola mente poteſt Deus in teſtem vo-
cari , fit namque iuramentum Deo, qui 2
eſt mentis inſpector. Machado *en ſu perfe-
tò Confeſſor,y Cura de Almas l.*2.*part.*3. *tract.*
8. *docum.* 1. *num* 4. Baſſe. *verb. iuramentum,
num.* 7. Læl. Mancin. *diſquiſit. genial. &
anniuerſariarum iuris diſput. cent.* 3. *cap.*
206. vbi dicit tunc neceſſaria verba eſ-
ſe cum ſolemnitatem habent requiſi- 3
tam expreſsè à lege , & quod iuramen-
tum obligationem parit , quæ verbo-
rum

4 rum non tam ſolemnitate,quàm Religione
contrahitur,
Sed obſtat maximè textus *in præſ. nti*; in
5 cuius ſpecie,refertur clericum iuraſſe ſta-
tuta ſeruaturum ſe Eccleſiæ ſuæ, quæ tunc
erant,fuiſſéque deinceps nouum quid con-
ſtitutum in Eccleſia, illúdque promiſiſſe
clericum ſecuturum ſe per idem iuramen-
tum,qood ante præſtiterat; conſultus Pon-
tifex nunquid Clericus ad nouæ Conſtitu-
tionis obſeruantiam quaſi ex iureiurando
obligaretur,reſpondet non religione iura-
menti.ſed promiſſionis fœdere obligari;ex
quo colligi videtur clericum per idem iu-
ramentum promiſiſſe quidém, ſed verba
non protuliſſe iuramenti.
6 Reſpondet Cou *citato loco n.* 5. potuiſſe
clericum denuo iurare, ſed iuramentum
primò præſtitum extendere non potuiſſe,
quod & Suar. *d.c* 11. & Cuiac. *in preſẽti* con-
firmant. Nam iurare,inquit, & non iurare,
eſt quidem in poteſtate hominis, ſed poſt-
quam præſtitum Iuramentum in cauſa ali-
qua ſit, non eſt tunc in hominis voluntate
efficere,vt iuramentum illud maiorem, vel
minorem habeat obligationem; ſuus enim
eſt iuraméto iam emiſſo effectus naturalis,
quẽ augere homo nõ poſſit,vel minuere.
Meliùs Læl. Mancin. *d.c.* 206. *ſub n.*2. di-
7 ſtingit hoc modo. Vel promittere per idem
iuramentum clericus voluit,hoc eſt,codẽ,
ſed repetito iuramento. Vel per idem iura-
mentum non repetitum non renouatum,
ſed in ſuo eſſe conſiſtens. Si priori modo,
certè non tam extendere voluit Clericus,
quod non potuit,quàm ſe eodem, hoc eſt
pari iuraměto denuo religare, quod potuit.
Si poſteriori,tunc aliter cõſtitui rem opor-
tet,fuerat enim de ſtatutis iam editis præ-
ſtitum iuſiurandum,quorum finibus circũ-
ſcribebatur,nec protendi aliquo modo po-
terat ad edenda quaſi ad incogitata: reſpõ-
ſum itaque fuit non obligari clericum,nam
tenor primi iuramenti reſtringebatur in le-
gibus ante editis, & quoad nouas legum
Conſtitutiones nullum denuo prolatum iu-
ramẽtum fuerat. Aut ergo clericus errauer-
rat putans ſufficere iuramentũ primò præ-
ſtitum,& tunc detecto errore ceſſauit obli-
gatio, quaſi erroneæ conſcientiæ. Aut non
errauerat,ſed decipere eos voluerat,quibus
iuraturus erat,& tunc idem, nam decepto-
rium iuramentum,non fuit iuramentum vt
8 ſuprà. Sic autem debuit Pontifex definire,
maximè quia diſputabatur res in foro ex-
terno,vt opinor,vbi verba ad fauorem pro-
ferentis, & promittentis interpretationem
omnem capiunt, *l. quicquid, ff. de verb oblig.*
l. ſi quis intentione. ff. de iudic.

Cur autem extendi nõ poſſet antecedẽs 9
iuramentum,primum fortaſſe ſe explicare
ad mentem Pontificis aſſerit Læl. Mancin.
*d c.*206.*n.*4. Iuramentum nihil aliud eſt,in-
quit ille,quàm probatio. *l. tutor. ff. de iureiur.*
l. ſi quis iuſiurandum. C. de rebus cred. l. vlt. §.
licentia, C. de iure delib. c. 2. de probat. c. mulie-
ri, hoc tit. Probatio autem ſui natura in eo
ſtringitur quod probatur; ſicut ergo inau-
ditum eſſet dicere probationem per teſtes
ad cauſam protendi poſſe quæ probata
non eſſet,ita & probationẽ per iuramentũ.
Quamuis,vt alibi diximus, iuramentum 10
ſolo animi intellectu conſiſtere poſſit, ac
proinde conſiſtat in loqnutione mentali,
nihilominus,quia iurans non poteſt niſi ſi-
gno aliquo ſeſe homini explicare,ideò quã-
do iuramentum homini præſtatur,debet ei
innoteſcere voce,aut aliquo ſigno ſenſibili,
Filliuc. *in quæſt. moral. tom. 2 tract.* 25. *c.* 2. *q.* 1.
n. 9. Trullench. *d. lib.* 2. *c.* 1. *dub.* 1. *n.* 2. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum litis deciſorium nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte.*
2 *Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendum integram probationem, non poteſt à parte recuſari.*
3 *Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſſo habeatur.*

Cap. Iuramentum. XXXVI. & fin.

POſt *n* 1. Probat hic text. quòd iuramẽtũ 1
litis deciſoriũ nec recuſari, nec referri
poteſt ſi à Iudice ſit delatum,ſecus ſi à par-
te,in actione tamen famoſa referri non po-
teſt,concordant *l. 1. l. actori, l. generaliter, § fin.*
C. de reb. cred. l. quòd ſi deferente ff. de dolo, l. poſt
rem iudicatam. ff. de re iud. l. 1. 2 & 3. & l. ad-
monendi, & l. manifeſti, & l. tutor. ff. de iureiur.
l. Caſtel. 2. 14. 15 & 25. tit. 11. & l. 13 & 19. tit.
22. *p.* 3. exornant. Duaren *ad tit. de iureiur. c.*
30. *& in poſterioribus ad eund. tit. c. 2. & 7. &*
li. 2. diſp... c. 33. Cuiac. *obſeru. lib.* 18. *obſeru.* 35.
& in l. 2 & 3 C. de rebus cred. Donel. *commẽt.*
Iuris Ciuilis, l. 24. *c.* 8 9. 19. 23. 24. *&* 26. Ant.
Fab. *de error. pragm. dec.* 19. *errore* 1. *cum ſeqq.*
Anton. Pichard. *in §. item ſi quis poſtulante* 11.
n. 70. *Inſtit. de action.* Gutier. *de iuram. cõfirm.*
p. 3. *c.* 7. *n.* 10. Fachin. *controu. lib.* 2. *c.* 15. *cũ ſeq.*
& lib. 1. *c.* 27. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 18.
Ratio autem quare iuramentum ſupple- 2
torium à Iudice delatum ad conficiendam
integram probationem non poteſt à parte
recuſari (niſi iuſta ſub ſiſtente cauſa) ea eſt,

Digitized by Google

quia iam vrget Iudicis imperium, auctoritas,& arbitrium in cauſæ inſpectione ne iudicium illuſorium reddatur, cùm ad cognitionem& breuem cauſæ exitum id expediat. In ſecunda veró huius text. parte ideo iuramentum litis deciſorium à parte alteri parti delatum licitè recuſari,ac referri poteſt,quia tunc iam ceſſat Iudicis imperium;nec obſtat quòd hæc recuſatio iuramenti abſque manifeſta turpitudine fieri non poteſt,cùm recuſans pro confeſſo habeatur *l.iuſiurandum* 34.§.*ait Prætor,l.mani-*
3 *feſta* 38.*ff de iureiur.l.delata, C de rebus cred.* quia reſpondetur quòd licèt Iuramentum iudiciale à parte parti delatum à principio ſit voluntarium, poſtea tamen cùm ſemel ſuſceptum eſt, & à Iudice comprobatum, iurare, aut ſoluere neceſſe eſt, & abſque manifeſta turpitudine recuſari non poteſt, cùm aliàs pro confeſſo habeatur, *cap.1. de confeſſ. in.* 6. notat Anton. Fab. *in ration. ad d.§ ait Prætor,& in d.l.manifeſtè.*In tertia denique huius text.parte *in verſ.nec liceat*, Iuramentum in cauſa famoſa minimè referri poteſt, quia actionis famoſæ iudicium ex actoris iuramento pendere non poteſt, cùm vindicta illius delicti ad ius publicum tantùm pertineat;tum quia cùm de crimine agitur, neceſſarium iuramentum non admittitur cùm agatur de perſonæ & honoris periculo. *l ſcient cuncti, C.de probat.* quod etiam in actione famoſa eſt receptum cum criminali æquiparetur, *l.iuſta,ff. de manum.vind.*

De Exceptionibus.

Tit. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Infames infamia canonica notati, quæ ex lethali culpa contrahitur, à teſtimonio repelluntur.*

2 Cap. teſtimonium 54. de teſtib. *intelligitur.*

3 *Crimina teſtibus obiecta ante ſententiam probanda ſunt.*

Cap. Denique. I.

1 AD *num.*3.Intellige de macula animæ, & ſic de infamia canonica, vt per Abb.*hic.num* 4 Deci.*num.*3.& Mantu.*n.*13. Hippol de Marſil. *in pract. crimin.* §. *nunc, num.*52. Aufrer.*de probat.teſtium, num.* 75. Cou.*pract.cap.*18.*num.*2.quos refert, & ſequitur Morla *in emporio iuris tom.*2.*tit.* 11.*de fide inſtrum. q. vlt.num.* 13. reprobans alios, qui intelligunt de macula corporis, quia hæc teſtium habilitas non ex integritate corporis,ſed ex integritate animi requirēda eſt.*l.*2.*&* 3. *ff.de teſtib.* Vnde in præſenti notant Dotores omnes infamem infamia Canonica notatum, quæ ex lethali culpa contrahitur à teſtimonio ferendo repellēdum eſſe,iuxta text.*in cap.teſtimonium* 54.*de teſtib.cap.teſtis* 2.*q* 7.*c.illi qui, cap.infames* 6. *q.*1.quod non ſine difficultate tranſit, cùm nullus idoneus teſtis inueniretur,ſiquidem ſepties in die cadit iuſtus,*cap.ſepties, de Pœnit diſt* 4 & nemo ſine crimine viuit, *c.niſi cùm pridem.§.propter,de renunciat.cap vnum orarium.§ nunc autem* 25. *diſt* ob idque nimium reſtringeretur probationum facultas,& veritas occultaretur contra deciſionem text.*in c.ſignificauit* 42. *de teſtib.& in c quoniam frequenter, verſ. ne veri.ue,vt lite non conteſtata.* Sed dici poteſt iura illa non debere intelligi de criminibus ipſo iure infamiam irrogantibus,ſed de crimine lethalis culpæ cum perſeuerantia in peccato, nam ſi illud committens abſolutus, aut emendatus fuerit,non eſt repellendus,iuxta *d.cap.teſtimonium.* §*ſi vero*, cuius deciſio 2
in verſ.& cum,dum habet etiam poſt emēdationem & abſolutionem infamiam durare poſſe, non obſtat, quia non debet intelligi de infamia Canonica, quæ ſtatim per pœnitentiam, & abſolutionem tollitur, ſed tantùm de infamia facti propter crimen commiſſum, cuius fama apud graues viros diminuitur,nec per abſolutionem reſtituitur.

Ad *num.* 2. Quòd crimina teſtibus ob- 3
iecta ſint probanda ante ſententiam probat hic text.*in verſ.antequam*, & notant hîc Ordinarij omnes. Et licèt huiuſmodi exceptiones, quæ dicta, aut perſonas teſtium concernunt, non ſint peremptoriæ, cùm non perimant negotium principale,proindeque proponi debeant ante litem conteſtatam,*cap.inter monaſterium,de re iudic.cap. paſtoralis,infr.hoc tit.*nihilominus poſt litem conteſtatam ſunt proponendæ, quia non pertinent ad iudicij ordinem, ſicut aliæ dilatoriæ, vt notat Cuiac.*lib.*18.*obſeru.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus an poſſit agere aduerſus alium ſimiliter excōmunicatum?oſtēditur.*

2 Text in præſenti,*declaratur.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicationis non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare.*

4 Commo

4 *Communicans cum excommunicato incurrit minorem excommunicationem.*

5 Cap. ſignificauit, cap. nuper, de ſent. excom. *explicantur.*

6 Cap. Teugualdum, & cap. qui communicauerit 11. q. 3. *intellectus.*

Cap. A nobis. II.

1 AD *n.* 2. Ex ſententia *gloſ.* 1. *ad medium hic*, & ex his quæ annotaui ſub hoc n. adde regulam *c. intelleximus de iudic.* cum ſimilibus dum probant excommunicatum maiori agentem in iudicio non admitti, ſed repelli, procedere, etiamſi excommunicatus agat aduerſùs alium ſimiliter excommunicatione maiori ligatum, quia dicta iura non attendunt ad perſonas, cum quibus agit excommunicatus, ſed ad eundem, qui cum à Fidelium communione repellatur, non poteſt etiam cum aliis ſimiliter excõmunicatus communicare, ex Abb. & aliis *in c. nulli, de ſent. excom.* & ex commoni, ſecundùm Deci. *in d. c. intelleximus n.* 18. & Felin. *n.* 10. *in præſenti*, contra *gloſ. ult. in c. deuotam* 27. *q.* 1. reprobatam communiter ſecundùm eoſdem. Et meritò, quia generalis regula *c. ſicut Apoſtoli* ibi, *ſi quis*, &c. *& c. ſeq.* ibi, *nullus* 11. *q.* 3. cum aliis comprehendit etiam excommunicatos communicantes cum aliis, qui ſimiliter excommunicati ſunt, itaut tam illi quàm iſti peccent. Et conſtat, quia excommunicati ſunt, & permanent Fideles, id eſt, Chriſtiani Fidem profitentes, & intra Eccleſiam verè exiſtunt membra, licèt ab eiuſdem communione quoad multos effectus & bona quædam ſpiritualia excludantur, vt ex multis reſoluit Henriq. *in ſum p.* 2. *lib.* 13. *c.* 1. *n* 2. Accedit quòd reis excommunicatis, dum in iudicio conueniuntur, omnis legitima defenſio competit, & Iure conceditur, *c. cùm inter* 5. *verſ. porrò*, *c. ſignificauerunt* 21. ibi, *cùm omnis*, &c. *inf. hoc tit.* Igitur ſi excommunicatus in iudicio agat cõtra alium ſimiliter excommunicatum, huic reo contra illum concedi debet facultas repellendi illum per exceptionem excommunicationis, quippe quæ defenſio legitima eſt Iure conceſſa, *c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. Aliter enim contra prædicta Iura reo excommunicato non conceditur omnis, ſed denegatur aliqua legitima defenſio, quæ faciliùs concedi debuit aduersùs alium excommunicatum agentem præterea vltra fauorem rei, qui in pari cauſa, & data vtrimque excommunicatione præualere debet, iuxta *l. fauorabiliores ff. de regul. Iuris, & cap. cùm ſunt, & c. in pari, de regul. Iuris lib.* 6. facit text. *in cap. dilecti* 8. *hoc tit.* vbi communicato agenti, per reum conuentum oppoſita fuit exceptio excommonicationis, & quamuis ille explicauerit de excommunicatione opponentis, non fuit replicatio admiſſa, ſed præualuit exceptio.

2 Nec huic declarationi obſtat text. *in præſenti*, in ratione, quam reddit, dicens excõmunicatum accuſantem hic repelli à reo excommunicato, quia is minori, ille veró maiori excommunicatione tenebatur, ſignificans aliter fuiſſe dicendum ſi reus ſimiliter maiori teneretur; nam vltra intellectum *d. gloſ.* 1. ſupplentis particulam *maximè*, quam DD. ſequuntur, reſponderi poterit cum Deci. *hic num.* 5. *& in d. c. intelleximus n* 18. quem in effectu ſequitur Pariſ. *n.* 23. vide apud illos.

3 Notabis ex hoc text. quòd ſicut excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt agere in cauſa ciuili, vt *in d. c. intelleximus, cum ſimilib.* ita nec in criminali aliquem accuſare, vt per Felin. *n.* 6. & Pariſ. 15. *in præſenti*, Rebuff. *in concord. tit. de excommunicantis verſ.* 26. *& ſeq.* Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 14. *num.* 16. Perez *ad l.* 1. *gloſ.* 1. *q.* 5. *verſ. tum etiam, tit.* 8. *lib.* 3. *ordin.* poſt gloſ. *in cap. omnibus* 4. *q. ult.* idem probat *c.* 1. vbi DD. 4. *q.* 1. Idque procedit etiamſi excommunicatus accuſans ſuam, vel ſuorũ iniuriam proſequatur ſecundùm prædictos per eadem Iura ſic limitantes regulam *d. c. omnibus*, *& c. de cætero* 14. *verſ. niſi, de teſtib.* cum ſimilibus, quæ procedit tantùm in his qui licèt nequeant accuſare, poſſunt tamen agere in iudicio, vt in *d. verſ. niſi*, ſecus verò ſi agere nequeant, vt in excommunicato, & aliis, de quibus per dictam gloſ.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit.*

2 *Caſus huius text. proponitur.*

3 *Opponitur contra textus concluſionem:*

4 Text. in præſenti *intelligitur.*

Cap. Cùm Eccleſiaſticæ. III.

AD *num.* 2. Probat hic tex. quòd habẽs 1
plura beneficia contra alium de pluralitate non excipit, vt per S. Thom. *p.* 3 *q.* 6.
art. 6. Sot. *de Iuſtit. lib.* 3. *q* 4. *art.* 2. Declan. *in* 2
tract. crimin. lib. 3. *cap.* 17. Sed, vt verus pateat huius text. intellectus, illius caſus referendus eſt, qui ita ſe habet. Romanus Pont. Iacobo Clerico in Eccleſia Nouariẽſi præbẽdam contulit, & iam iam in corporalem

Digitized by Google

eius præbendæ poſſeſſionem miſſus fuit. Cumque Eccleſię Nouatien Canonici poſſidentē exturbarent, nec liberè perfrui ſinerent, conuentique retinendæ poſſeſſionis interdicto acturi opponerent exceptionem, ſi non aliam præbendam in alia Eccleſia habet freti Concilio Lateranen. quo binas præbendas habere nō licet ſine Pontificis diſpenſatione, *cap. de multa, de praben.* quia iidem Canonici, qui id obiiciebant, in eodem vitio verſabantur, & plures ſcilicet præbendas in diuerſis Eccleſiis poſſidebāt, meritò *in hoc text.* dicuntur non eſſe audiēdi, ſi quod in aliis reprehendunt vitium, in hoc ipſi deprehendantur. Ita ferè Cuiac. *in præſenti*, addens non eſſe ferendum Clodiū ſi accuſet mœchos, non Verrem ſi fures, non Gracchum ſi ſeditioſum ciuem, non Milonem ſi homicidas, non Auguſtum, vel Domitianum ſi adulteros. Sed & hæc præceptio Chriſti fuit, cum accuſantibus adulteram ſcribens reſpondit, *Quicunque veſtrū ſine peccato eſt, primus lapidem in eā mittat.* Et quando hypocritæ. *Primum eijce trabem de oculo tuo, & poſtea educes feſtucā de oculo fratris tui.*

Obſtat tamen, nam ſi Canonici illi audiri non debuerunt, quaſi & ipſi plurales eſſent, Eccleſiæ ſaltim nomine audiendi eſſent, quæ incommodum ex ea clerici pluralitate patiebatur, arg. *cap. ſi quis presbyterorum, de rebus Eccleſ. non alien.* vbi idem clericus, qui rem Eccleſiæ diſtraxerat incōſulto Pontifice, Eccleſiæ vice ac nomine repetere alienatum potuit, *& cap. dilecti, hoc tit. de except.* vbi ſtatutum ex Honorio fuit clericum, vtcunque crimino ſus, periurus, excommunicatuſque ſit, audiendum tamen in ſua exceptione eſſe, ſi Eccleſiam ſuam defendere velit.

Egerunt contrarij hi Canones vt in varias eiuſdem Innocentinæ Conſtitutionis interpretationes itum ſit, per Ordinarios in præſēti, & præcipuè Butr. Abb. Felin. Pariſ. & alios poſt gloſ. magnam, ſed nouiſſimè Lælio Mancino *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſput. cent. 2. cap. 179.* placuit dicere plurales illos Canonicos fuiſſe in ſua exceptione reiectos ab Innocentio, quia non pro defenſione Eccleſiæ comparuerant, eiúſve nomine exceperant, ſed proprio, immemores ea ſe culpa notari poſſe, qua ipſi aduerſarium clericum notabant.

SVMMARIVM.

1 *Recuſationis exceptio ante litis conteſtationem proponenda.*

2 *Exceptiones dilatorias pracipuè incompetentia Iudicis, qui opponere omittit, ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur.*

3 *In Iudicem conſentire, & poſteo eum ſuſpectum allegare non licet.*

4 *Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis peruenTat.*

5 Tex. hic *intelligitur, & concordatur* cum cap. præſentium 31. de teſtib. & cum cap. ad diſſoluendum, de deſponſ. impub.

Cap. Paſtoralis. IV.

AD *num. 22. in fine.* Quòd recuſationis exceptio ante litis conteſtationē proponenda vltra citatos *in collect.* reſoluunt Gerar. Mayn. *Tholoſ deciſ. 95. lib. 1.* Sola *ad conſuet. Sabaudiæ tit. de re iud. c. gloſſ. 1. num. 9.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib. 7. tit. 17. definit. 1.* Ioan. Bapt. Coſta *de iuris & facti ignor. cent. 1. diſt. 77. num. 15.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1. c. 100. num. 30. & 31.* Fontanel. *deciſ. 17. ex num. 1.* Ioan Langl. *lib. 2 ſemeſt. c. 2.* Paul. Chriſtian. *Belg deciſ. 148. ex num. 14. vol. 2.* Capic. Galeota *controuerſ. lib. 1. cōtrou. 39. n. 24 & 25.* 1

Ratio eſt, quia cùm à Iure ad exceptiones 2
dilatorias, præcipuè recuſationis, aut incōpetentiæ Iudicis, opponendas, ante litis cōteſtationem aſſignatum ſit tēpus, eas omittens ſatis in Iudicem conſenſiſſe videtur, vt per Suar. de Paz *in praxi tom. 1. tem. [illegible] num. 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* Petr. Greg. *ſyntag. Iuris lib. 49. c. 3.* Morla *in emporio Iuris p. 1. tit. 2 in pralud. num. 199.* Pacian. *conſ. 18. num. 72.* 3
cum ſeqq. Amat. Roder. *de modo & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum cap. 10 n. 36.* In Iudicem enim conſentire, & poſtea illū ſuſpectum allegare non licet, Burſat. *conſ. 21. num. 27.* Bertazol. *conſ. crimin. 550. num. 9.* Lancel. *de attent. p. 2. c. 6. num. 60.* cum aliis per Giurb. *deciſ. 99. num. 3.* Niſi recuſationis 4
cauſa poſt litis conteſtationem orta ſit, aut de nouo ad notitia partis ſuperueniat, quia hoc caſu recuſationis exceptio etiam poſt litis conteſtationē admittēda erit, Maſcard. *de probat. concl. 953. n. 35.* Franc. Marc. *deciſ. 775.* Sola *d. gloſ. 1. n. 9.* Mynſing. *cent. 4. obſeru. 59.* Seraph. *de priuileg. iuram. priuil. 7. n. 19.* Stephan. Gratian. *d. c. 100. num. 32.* Fulu.

Pacian.

Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 45. num. 13. & d. conſ. 18. num. 75. & 76.* Iacob. de Laurent. *de Iudice ſuſpecto cap. 14. num. 50. & 51.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 101. num. 10.* Muſcatel. *in ſua praxi Neapol. p. 2. gloſ. competens nu. 55.* Caualcan. *de brachio Regio p. 3. n. 329.* Graſſ. *de except. except. 24. n. 20* Maſtrill. *deciſ. 151. n. 68.* Caſtill. *deciſ. 6. n. 16. vol. 1. & deciſ. 131. num. 1. vol. 2* Paul. Chiſtin. *Belg. deciſ. 148. ex num. 18. vol. 2.* Fontanel. *deciſ. 17. ex num. 5.* Capit. Latro *deciſ. 87.* Fab. Capit. Galeota *contron. lib. 1. controu. 39. n. 25. & 26.* Quod aliqui intellexerunt etiamſi recuſatio ante litis conteſtationem orta ſit ſi ad notitiam partis poſt eam peruenerit, ſed contrarium receptius eſt, vt cum aliis probaui *in collect. ad l. ſi qui teſtibus n. 11 C. de teſtib.*

5 In tex ibi, *Quas non fuerint poteſtati nullatenus audiantur*, &c. Ex quibus verbis cōſtare videtur neceſſariam eſſe ſpecialem proteſtationem vt exceptiones dilatoriæ poſt terminum aſſignatum admittātur, nec generalem ſufficere vt per glo. *verb. proteſtati*, & Panor. *n. 17. in præſenti*, Cou. *pract. c. 26. num. 2.* Non obſtat *cap. ad diſſoluendum, in verſ. ſaluis exceptionibus, de deſponſat impub.* dum probat quòd etiamſi pars non proteſtetur ſe velle exceptiones dilatorias opponere, adhuc ei manet ſaluum ius opponendi, quia reſpondetur eas ideo ibi admitti; quia terminus ad illas opponendas nō fuit aſſignatus, præcipuè quia Iudex proteſtatus fuit, ad vlteriora procedens, ac ideo ſaluum manere partibus ſupponendi eas exceptiones, cùm illa Iudicis proteſtatio releuet partes ab illa exceptionum proteſtatione. Nec etiam obſtat tex. *in cap. præſentium 31. de teſtib.* vbi generalis proteſtatio ad proponendas exceptiones admittitur, quia reſpondetur proteſtationem illam intra terminum, & nominatim fuiſſe propoſitam, nec fuiſſe neceſſe impedimentum exprimere cùm ſufficiat iuraſſe non malitioſè excipere, ſiquidem forſan teſtis in proteſtantis fauorem deponere potuiſſet, vti aduertit textus ille in fine; aliud verò obſeruatur in proteſtatione exceptionis, in qua cauſa exprimi debet cùm diuerſa ratio militat.

Tit. XXVI.

De Præſcriptionibus.

SVMMARIVM.

1 *Decimandi ius ſpirituale ſicut & decima, à laicis poſſideri, ſeu præſcribi non poſſunt.*
2 *Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere.*

Cap. Cauſam quæ. VII.

AD *num. 2.* Quòd ius decimandi ſpirituale per dependentiam ſicut & decimæ ipſæ à laicis acquiri & poſſideri non poſſunt, proindeque nec poſſideri valent, vltra citatos in collect. docēt Marc. Anton Genuenſ. *in practica b. eccleſ. q. 39. num. 1.* Ioſeph. Seſſe *Arag. deciſ. 162. num 20.* Gutier. *canon. lib. 2. c. 21. n. 64. & 71* Hercul. Mareſcot. *lib. 1. var. c. 95. num. 19. cum ſeqq.* Reynoſ. *obſeruat. iuris obſeru. 50. à num. 4.* Ioan. del Caſtill. *tom. 7. de tert. c. 10. num. 5.* Ego ipſe *de iure Eccleſ. vniuerſo lib. 3. cap. 26. §. 2. n. 2.* Non obſtat text. *in c. 2. de locato*, vbi laicus iure locationis decimas percipere poteſt, quia reſpondetur textū loqui de ipſis decimis quatenus fructus temporales ſunt, non verò de iure, ſeu titulo illas percipiendi, quod eſt ſpirituale, ac proinde ineſtimabile, iuxta tex. *in c. fin. de rerum permut.* & ideo in laicis conſiſtere nō poteſt. At verò quando titulo locationis, vel conductionis laicus ipſe decimas exigit, cùm tunc eas non percipiat iure ſpirituali, ſed temporali tantùm, ratione contractus, & decimarum fructus æſtimabiles ſint, poterit eos vti res temporales laicus percipere. 1 2

SVMMARIVM.

1 *Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt.*
2 *Princeps poteſt obligare poſſidentes iura illi competentia vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeant, ſub pœna priuationis.*

Cap. Cùm non liceat. XII.

AD *n. 3.* Quòd iura, quæ regibus competunt in ſignum recognitionis, aut ſuperioritatis impræſcriptibilia ſunt, præter citatos in collect. docent Maſcard. *de probat. concl. 12 15. n. 50.* Roſenth. *de feudis cap. 5. concl. 16. num. 1.* Azened. *l. 2. num. 42. tit. 15. lib. 4 Recop.* Pereg. *de iure fiſci lib. 3. tit. 8. n. 13. & 14.* Carol. Tapia *deciſ. 23.* Gutier. *de gabel. q. 5. num. 16.* Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 1. c. 19. num. 1.* Alfar. *de officio fiſcalis gloſ. 16. n. 167.* Caſtill. *tom. 7. de tert. c. 20. num. fin. & cap. 23. n. 4* vbi pro hac parte citat Oliban. Matienſ. Flores de Mena, Cabed. D. Barboſ. Card. 1
Tuſch.

Tuſch.& Paul.Chriſtin. Quicquid dicant Cou.*in reg.poſſeſſor.p.2.§.3.num* 30.Fab.de Anna *conſil.127.n.7.cum ſeqq.lib.* 2.Ceuall. *commun.q.46.num.2.cum ſeqq.*Maſtrill.*deciſ.* 114.*num.*20.*&* 21.Cancer.*var reſol.tom.* 3. *c.*4.*n.*49.Franc.Amaya *ad l.*3. *n.* 22.*cũ ſeqq. C.de annon.& trib.lib.*10.

2 Nam cùm ad acquiſitionem horum iurium reſiſtat ius,cùm aliàs pro Principe ſtet præſumptio , ſi inueniatur ea poſſidere aliquis priuatus,poterit Princeps eum obligare vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeat ſub pœna priuationis illius , ac poſſeſſionis. Ita per *l.*2.*C de fund.limitr.lib.*11.tenent Thom. Gramm.*conſ.*9.Roland.à Valle *conſ.*89.*ex n.* 21.Gail *lib.*2 *obſeru.*69.*num.*7.Valaſc.*de iure emphyt.q* 8. *num.* 32. Maſcard. *de probat. concl.*1372.*num.*36.Roſenth.*de feud.c.*8.*n* 8. *& addit.lit.E.* Menoch. *conſ.* 1125.*num.* 14. *cum ſeqq.& præcipuè num.* 17. Fulu. Pacian. *de probat.lib.*1.*c.*62.*n.*26. pereg. *de iure fiſci lib.*7.*tit.*3. Palat. Rub. *in cap. per veſtras , de donat.fol.mihi* 336.*num.*48.Azeued.*l.*2.*num.* 3.*tit.*1.*lib.*4.*Recop.*Bobadil.*in ſua politica lib.* 2.*cap.*16.*num.*92.Ioan.Garc.*de nobilit.gloſſ.* 2. §.1.*num.*15.Ceuall.*commun.contra commun.q* 820.*num.*27. Ponte *de poteſt. Proregis pag.* 138. *num.* 37. D.Cutelli *deciſ.* 1. *&* 2. Cabed.*Luſit.deciſ.*14 *num.*9.*&* 18. *& deciſ.* 15.*num.*3.*p.*1.Ioſeph.Seſſe *Aragon.deciſ.*123. *num.*3.Maſtrill.*de magiſtr.lib.*3.*cap.* 2. *num.* 12.Card.Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.*23.*tit.*6.*num.*4.Moles *Neap.deciſ. q.*5.*fol.* 136.Caſtill.*tom.*7.*de tert.c.*16.*per tot.*Solorz. *de iure Indiarum tom.*2.*lib.*2.*c.*28.*à num.* 38. Larrea *alleg.fiſcali* 5.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Archiuum debet eſſe publicum , & publica auctoritate confirmatum.*

2 *Archiuum debet habere officialem publicũ, & deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita.*

3 *Cuſtos archiui qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat?*

Cap. Ad audientiam. XIII.

AD *num.*3. me citato in hoc loco nouiſ-
1 ſimè Pareja *de vniu.inſtrumentor.edit.*
*tit.*1.*reſol.*3.§.3.*num.*27.*cum ſeqq.*vbi latè de
fide adhibenda ſcripturis, ſeu inſtrumentis
ex archiuo publico detractis, *& n.* 29. per
hunc text.reſoluit requiri vt archiuum ſit
publicum,& publica auctoritate firmatum,
& non priuatũ , & ad hoc citat Rot. coram
Pute.*deciſ.*186.*n.*2.*lib.*1. & coram Seraph.
*deciſ.*320. *num.* 2. Deinde idem Pareja *n.*
32. Secundò requirit quòd officialem pu- 2
blicum,& deputatum habeat ad cuſtodien-
da inſtrumenta in eo recõdita,*& num.*35.
poſt gloſ.*verb. librum cenſualem, in præſenti.*
Tertiò requirit quòd archiui cuſtos vti of- 3
ficialis ad id deputatus atteſtetur in calce
inſtrumẽtorum ſic exemplatorum ea fuiſ-
ſe de archiuo,& in eo adinuenta , & n. 40.
Quartò requirit quòd archiui cuſtos atteſtetur non ſolùm quod ſcriptura eſſet de archiuo , ſed à quo tempore in eo cuſtoditur ad euitandam ſuſpicionem quod potuerit in eo dimitti tempore litis pendentiæ,*& n.*41.quintò requirit quòd in eo archiuo ſcripturæ authenticæ dumtaxat ſolitæ ſint cuſtodiri, *& numeris ſeqq.* proſequitur alia requiſita.

De ſententia & re iudic.

Tit. XXVII.

Cap. Cùm inter. XII.

AD *num.*8. Adde Abb. *in præſenti n.* 11. reſoluentem ſententiam poſtquam tranſitum fecit in rem iudicatã præſumi quòd fuerit ritè , & rectè lata,adeò quòd neceſſe non ſit ampliùs producere acta ad probãdum iuſte fuiſſe proceſſum,licèt pars aduerſa dicat eam vndique iniuſtam,iterum *in cap. quoniam contra num.*24 *de probat.*vbi Feliu *num.*31.& Deci. *num.*34.Menoch.*de arbitr.caſu* 4 Maſcard *de probat.concl.*1302.*num.*13 *cum ſeqq.*Hieron. de Laurent.*Auenion.deciſ.*70 *num.*6. Farin. *conſ.crimin.* 111.*num.*3.*&* 4.*tom.* 2. Valenz. *conſ.*68 *num.*63 *& conſ.*79 *num.*138. *& conſ.* 92.*num.*53. Niſi eius tenor,ex actis non iuſtificaretur , quia tunc probationem non conſtituit,gloſ.*in cap. quoniam contra , in fin. de probat. & in cap.cùm inreperitus,de offi.deleg.*Caſſad.*deciſ.*1.*de præſumpt.*Vant. *de nullit.tit.de nullit.ex defectu proceſſ. num.* 141. Magon.*deciſ.*72.*n.*2.Stephan. Gratian.*diſcept.forenſ.cap.*531.*num.*61.*&* 62. Hermoſil. *ad l.*32.*gloſ.*1.*n.*291.*tit.*5.*part.*5.Rot.coram Puteo *deciſ.*369.*lib.*1.& coram Seraph. *dec.* 1268.*num.*2.& inter recent.*p.* 3.*deciſ.* 173. *n.*2.*& deciſ.*524.*n.*5. *& deciſ.* 764. *n* 2. vbi dicitur quòd ſententia ſine actis non probat.

De Appellationibus

Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Fatale primum & ſecũdum ſi eſſet lapſum, tertium competit per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu.*

2 *Appellare non valens propter paupertatem intra legitima tempora fatalia non currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit.*

Cap. Ex ratione. VIII.

1 AD n. 2. propè fin. Adde Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 3. *in indic. n.* 18. vbi aduertit quòd ſi primum & ſecundum fatale, in quibus appellationem proſequi & terminare non potuiſſet, eſſet lapſum, tertium ipſo iure illi non competeret fatale, ſed per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu ex generali Prætoris clauſula, de qua *in l. 1. in fine, ff. ex quib. cauſ. maior.* plures referens ſequitur Suar de paz *in praxi annot. 2. de inſtantia n.* 14. & 15. reprobans gloſſam *in præſenti*, volentem etiam tertium fatale ipſo iure legitimè impedito concedi,
2 nec reſtitutione opus eſſe.

Ad *num.* 3. *in princ.* Collige ex tex. nòn valentem propter paupertatem intra legitima tempora appellare, appellationémve proſequi, excuſati, neque in rem iudicatam ſententiam tranſire, nec fatalia currere, vt per Boër. *deciſ.* 247. *n* 16. Quintil. Mandoſ. *de monitar. q.* 37. *n.* 2. Matheſ *ſing. vlt.* Franc. Cremen. *ſing.* 122. Mantu *ſing.* 31. *n.* 4. Cott. *in memorab. verb. paupertas*, Caſſador. *deciſ.* 6. *de appellat. num.* 1. 2. & 6. Carpan. *ad ſtatuta Mediolanen. c.* 131. *num* 64. Cumia *in Ritib. magnæ Curiæ ritu* 81. *num.* 19. Grauat. *ad Veſtrium in pract. lib* 4. *c* 4. *tit. de dolo, & contum. num.* 27. *verb. paupertas, verſ. item paupertas excuſat ab appellando*, Roland. à valle. *conſ.* 87. *num.* 51. *lib.* 2. Mynſinger. *cent.* 4. *obſeru.* 97. Gail. *lib.* 1. *obſeru.* 142. Lauren. Syluan. *conſ.* 69 *num* 17. *p.* 2. Lancel. *de attentatis p.* 2. *c.* 12. *ampl.* 1. *num.* 56. Franc. Viui. *deciſ.* 268. *num.* 5. *lib.* 2. Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. p.* 2. *q.* 4. *n.* 10. & *in tract. Mors omnia ſoluit, p.* 1. *n.* 103. *pag* 4. *propè med. verſ. ſeptimò excuſat*, Hieron. Gig. *de penſionib. q.* 80 *num.* 5. Anton. Theſaur. *deciſ.* 10. *n.* 5. Queſada *in ſuis quæſt. Iuris c.* 31. *num.* 24. *cum ſeqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 54. *num.* 64. Alex. Rauden. *de analog. c.* 22. *n.* 185. Ceuall. *de cognit. per viam violent. q.* 112. *num.* 1. Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. p.* 2. *tit.* 33. *n.* 1180. & *ſeq.* Steph. Gratian. *deciſ.* 34. *per tot.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 12. *num.* 162. *cum ſeqq.* Bernard. Greuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 142. *n.* 3. *in fine*, Menoch. *controuerſ. illuſtr. c.* 41. *n.* 1. *cum ſeq. l. Caſtel.* 2. *tit.* 18. *lib.* 4. *Recop.* vbi Azeued. *n.* 45.

Cap. Super eo. XII.

AD *num.* 5. & 6. Quòd Iudex delegatus nõ aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi priùs oſtenſis ſuæ delegationis litteris, vt ex eiſdẽ poſſit animaduerti poteſtas illa data, præter citatos *in collect.* tenẽt Mandoſ. *ad reg.* 27. *Cancel. q.* 17. *n.* 4. & *reg.* 31. *q.* 1. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 58. Caſſan. *conſ.* 10. *n.* 18. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.* 7. Salgado *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum p.* 2. *c.* 26. *n.* 70. *cum multis ſeqq.* me citato *in hoc loco* Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit. tit.* 2. *reſol.* 5. *n.* 25. Rot. *deciſ.* 6. *n.* 2. & *deciſ.* 9. *p.* 4. *recentior aliàs p.* 2. *in poſthumis Farin.*

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius.*

2 *Cauſa & iuriſdictio per appellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem.*

3 *Appellatio ſuſpendit pronuntiatum.*

Cap. Propoſuit. XXIV.

AD *n.* 2. Nota quòd per appellationem 1
ſuſpenditur iuriſdictio Iudicis à quo, tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius, vt per Cou. *pract. c.* 23. *n.* 1. Grammat. *deciſ.* 14. *n.* 6. Caballin. *milleloq.* 752. Flamin. Pariſ. *de reſignat. beneſ. l.* 3. *q.* 26. *n.* 18. Brunor. à Sole *q.* 24. *n.* 59. *cum ſeqq.* Ioan. Garc *de nobilit gloſ.* 47. *n.* 30. Valenz. *conſ.* 84. *n.* 31. & cauſa, & iuriſdictio per eam deuoluitur ad Iudicem ad quem. Lap. *alleg.* 2. Afflict. *deciſ.* 188. *n.* 65. Valenz. *d. conſ.* 84. *n.* 52. taliter vt nihil valeat Iudex à quo diſ-
ponere, nec in principali, nec in acceſſorio, 2
Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 47. *n.* 42. Leon. Valent. *deciſ.* 161. *n.* 5. cùm ſuſpendat pro-
nuntiatum, quatenus reſpiciat futurum 3
euentum. Cou. *pract. c.* 23. *num.* 1. Lancel. *de*

de attent. p. 2. c. 12. in princ. num. 114. Leon *d. n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria.*
2 *Cautio iuratoria non admittitur vbi ſatisdatio de neceßitate & ſubſtantia actus requiritur.*
3 *Cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri, eſt de ſubſtantia.*

Cap. Qua fronte. XXV.

1 AD *num* 5. In gloſ. *verb. cautione.* Notatur ad hoc quòd non ſufficiens cautio dicitur iuratoria, ſimilis gloſ. *verb. ſufficiens, in cap. ex parte* 23. *de verbor. ſignif. & verb. ſufficienti cautione in c. tranſmiſſa* 8. *de reſtit. ſpol.* Curt. iun. *de ſequeſtro q.* 14. *num.* 56. Petr. Pechi. *in tract. de iure ſiſtendi c.* 45. *numer.* 8. Farin. *in praxi crimin. p.* 4. *q.* 143. *n.* 213. Vnde cautionem iuratoriam non admitti vbi ſatiſdatio de neceſſitate, & ſubſtantia actus præſtanda eſt, reſoluunt *gloſſ.* 1. *in l.* 4. *C. de vſufr.* Roland. à Valle *conſ.* 43. *num.* 8. *cum ſeqq. lib.* 2. Nicol. Bellon. *conſ.* 54. *num* 6. Bertachin. *in ſuo repertor. verb. cautio iuratoria,* Azeued. *l.* 11. *n.* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 63. *n.* 18. *p.* 2. Gaſp. Anton. Theſaur. *lib.* 1. *quæſt forenſ. q.* 87. *num.* 6. Et ideo cautionem ab vſufructuario præſtandam de vtendo arbitrio boni viri de ſubſtantia eſſe, requirique pro forma, & non ſufficere iuratoriam, ex *tex. in l.* 1. *& per tot. ff. de vſufr.* tenet gloſ. *verb. cautionem idoneam in c. fin. de pignorib.* vbi habes *in collect. & in addit.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare.*
2 *Excommunicatio vbi dicta eſt, illico ſtatum mutat condemnati, & eum præſcindit à communione Fidelium, & perceptione Sacramentorum.*
3 *Excommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum, poſt appellationem.*
4 Cap. Præterea 40. de appellat. *intelligitur.*
5 *Excommunicatio beneficiorum fructus ſubtrahendi ſunt non Iudice intercedente, ſed ipſo iure.*
6 *Communionis priuatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis.*
7 Cap. cùm ſecundùm leges, de hæret. *intelligitur.*

Cap. Paſtoralis. LIII. in verſ. *Verùm.*

AD *num.* 5. Difficilè videtur poſſe rationem concludentem inueniri cur 1
appellatio non ſuſpendat ſententiam excommunicationis, cùm certum ſit per eam legitimè interpoſitam eximi appellantem à Iudicis ſui poteſtate, & quicquid poſt appellationem Iudex exegerit, vel mandauerit quaſi nullum, & attentatum reuocari debet, quia poſt appellationem nihil ab inferiore Iudice geſtum iure ſubſiſtit tanquã à non Iudice factum *c.* 1. *c. ſuper eo* 10. *c. ad præſentiam* 16. *c. cùm teneamur*, cum multis aliis *hoc tit. c. non ſolùm, eod. tit. lib.* 6. *l.* 3. *l. minimè* 6. *C. eod. l. Caſtella* 26. *tit.* 23. *part.* 3. Quare Deci. *in præſenti n.* 12. rationem in eo verſari ait quòd cùm excommunicatio medicinalis ſit, *c.* 1. *de ſentent. excom. in* 6. & tendat in correctionem eius, qui excommunicatur, ne prætextu friuolæ appellationis impediatur correctio, ſublata eſt appellatio propter auctoritatem clauium, & fauorem cenſurarum, quemadmodum aliàs in omni correctione ſublata eſt appellatio, *c.* 3. *c. reprehenſibilis* 26 *hoc tit.* quibus addit VVameſ. *hic num.* 5. cæteras pœnas eſſe irretractabiles, quia nemo pœnitentia, vel ſatisfactione illas à ſe auertit. *l. diui* 27 *ff. de pæn. l. iudex* 55. *ff. de re iudic.* excommunicationem autem facilem habere remiſſione, reconciliatione ſcilicet intercedente, ſatisfactione, aut cautione iurata; cùm ergo ab hac cenſura facilè eximatur ligatus, meritò tributum eſt, vt executionem ſecum trahat, quam rationẽ ſignauit etiam Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 22 *num.* 3.

Ex quibus colligitur ſententiam excom- 2
municationis ab aliis differri, cùm poſtquã
dicta eſt, illico ſtatum mutet condemnati,
& eum præſcindat à cõmunione fidelium,
& perceptione Sacramẽtorum, ad quę nullo alio remedio redire poteſt, neque ab illo
ligamine ſe expedire niſi mediante abſolutione, *c. à nobis el* 2. *hoc tit.* cum aliis per
Suar. *de cenſur. diſp.* 19. *ſect* 1. *num.* 3. *&* 7. *&*
diſp. 7. *ſect.* 1 *num.* 2. & ſic poſtquam ſemel
tenuit, nõ ſoluitur ipſo facto propter emendam ſolam, vel ſatisfactionem, niſi per abſolutionem eius, qui ligauit, *c. ſeruetur* 11. *q.*
3 Suar. *d. diſp.* 7. *ſect.* 2. *num.* 2. *&* 10. Ex dictis 3
etiam infertur poſt appellationem, quæ effectum fuerit ſortita, poſſe excommunicatum denuntiari ſine metu attentatorum, vt ab aliis euitetur, vt habetur *in hoc tex.* §. *verũ.* Ratio eſt, quia hæc denũciatio eſt veluti

cæremonia

Digitized by Google

cæremonia quædam conſequens ipſam excommunicationem, nec quicquam eſt aliud, niſi vt hic excommunicatus ab omnibus talis reputetur, & excommunicatio operetur liberè ſuos effectus, & dignè tractetur, quod eſt executio ipſius ſententiæ. Cùm enim appellatio interpoſita, vt dixi, non tollat excommunicationem, nõ Poterit ſimiliter tollere vt poſtquã perfecta eſt nõ operetur ſuos effectus, cùm nihil additur excommunicationi, nec ampliùs ligetur excõmunicatus, docent Lancel. *de attent p. 2. cap. 12. limit.* 40. *n.* 6 Spin *de teſtam. gloſ.* 11. *ſub. n.* 65. Freccila *de excommun. p.* 3. *art. vn. n.* 13. Gutier. *canon. lib.* 1. *c.* 1 *n.* 36. Scacc. *d. limit.* 22. *n.* 4. Ex qua etiam ratione procedit deciſio *d. §. verũ, in fine*, dum probat excommunicatum quamuis appellantem, fructibus beneficij, & quotidianis diſtributionibus priuan-
4 dum eſſe, vt per Gutier. *d. c.* 1. *à n.* 90. Sayr. *de cenſur. l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. Scacc. *d limit.* 22. *n.* 8.

Non obſtat *cap. præterea* 40. *de appellat.* dum conſtituit, appellari poſſe à ſententia excommunicationis, quia reſpondetur multum intereſſe, an quis purè excommunicetur, an verò ſub conditione, veluti ſi intra viginti dies non ſatisfeceris ſis excommunicatus. Pura excõmunicatio nõ ſuſpenditur per appellationẽ, quia ſtatim habet effectũ; vbi autem conditionalis eſt nulla eſt ante euentũ conditionis, & ideo appellatione ſuſpenditur non ſolum cenſura, ſed & præceptum ſeu obligatio exequendi, quodque ſub cenſura præcipitur, ideo appellatur à cẽſura, quia appellatur à præcepto, quod eſt ibi principaliter intentum, & cenſura eſt veluti acceſſorium, parùmque vtilis eſſet appellatio ſi excuſaret à pœna, & nõ à culpa; idque locum habet etſi in ſententia cõditionali apponatur clauſ. *niſi ſatisfeceris intra decem dies, ex tunc ſis excommunicatus*, licèt enim dictio, *tunc*, ſoleat inducere retrotractionẽ *l. huiuſmodi* 64. *ff. de verb. oblig.* hæc non habẽt locum in cenſuris, vt latè de illius interpretatione tractantes obſeruant Spin. *d. gloſ.* 11. *n.* 19. Gutier. *d. lib.* 1. *cano. c.* 4. *ex n.* 19. Suar *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 4. Auila *eodem tract. p.* 2. *c.* 7. *diſp.* 2. *dub.* 6. *&* *c.* 5. *diſp.* 5. *dub.* 11. Sayr. *in ſimili tract. l.* 1 *c.* 16. *n.* 24. Cened.
5 *ad Decretal. collect.* 42. *n.* 3. *verſ aduertit.*

Ad *n.* 7. Per hæc verba, *& illi prouentus eccleſiaſtici meritò ſubtrahũtur*, probatur excommunicato beneficiorum fructus eſſe ſubtrahendos non Iudice intercedente, ſed ipſo iure, vt contra gloſ.
6 verbo ſubtrahũtur in præſenti, probat Læli. Mãcin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſ. Iuris diſputat. cent.* 1. *c.* 45. *ante n.* 1. Nam ſicut communionis priuatio ex vi ſolius cẽſuræ cõtrahitur ſine ope Iudicis, ita & priuatio fructuum, vt ratiocinatur idẽ Læli. Mancin. *d. loco n.* 2. & ſicut denunciatio nouam aliquam pœnam non irrogat excommunicato, quã proinde exequi poteſt Iudex licèt fuerit prouocatum, ita quoque ſubtractio fructuum nihil noui irrogare videtur, ſed executio erit actus, & ſequela promulgatæ ſententiæ.

Non obſtat *c. cùm ſecũdùm leges, de hæret.* dum 3
probare videtur hæreticum bona non dimittere ſine facto, & iuſſione Iudicis, & ita ſemetipſum ſpoliare non obligatur, licèt bonis ad fiſcum deuolutis, & quidem ipſo iure, moraliter enim impoſſibile, & contra naturam, adeóque ſupra captum humanæ legis videtur, vt ſe ipſum priuet ac ſpoliet quis ſi velit, vt dicit idẽ Læli. Mancin. *ſacri Iuris controuerſ. diſſert.* 5. *c.* 12 *&* 13. Quia reſpondetur hæreticum bona amittere, quoniam dominum poſſeſſionemque ipſe habet, ergo & retentionem habere debet: eſſet enim perdura lex & moraliter impoſſibilis, quæ eũ cogeret vt ſe ſubſtantiis ſuis omnibus viduaret, nam & ſupplicum maximum in Iure habetur, vt viuat quis, & perpetua egeſtate ſordeſcant, *l. quiſquis C. ad leg. Iul. maieſt.* Nõ ita clericus excommunicatus, nam non in fructibus ius habe· , ſed ad fructus vti procurator ſui ipſius habet ius quaſi mãdato Eccleſiæ, donec ab Eccleſia non diſiungitur, vbi itaque per excommunicationem præſcinditur, illico mandatum reuocari intelligitur, cùm inſitam hanc conditionem habeat. Ita Læli. Mancin. *d. cent.* 1. *c.* 46. *pag.* 116. *&* 117.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè.*

2 *Appellationi locum eſſe in dubio pronuntiandũ.*

3 *Alimenta præterita quando petuntur, appellatio non negatur.*

4 *Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diẽ litis, mota, futura verò quæ à die litis mota in futurum debentur.*

5 *Sententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt.*

Cap. Vt debitus. LIX.

AD *n* 13. Quòd appellatio regulariter omni 1
caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè vltra citatos in collect. tenent Tiraq. *de. priuileg. piæ cauſæ priuil.* 153. Octauian. Veſtr. *in praxi l.* 7. *c.* 3. *n.* 1. Oſaſch. *deciſ.* 61. *num.* 6. *verſ. in contrarium*, Fachin. *controu. Iuris l.* 1. *c.* 77. *verſ. probatur hæc ſententia.* Sigiſm. Scace. *de appellat. q* 17. *num.* 1. *cum.* 2
ſeqq. Et ſi dubium an appellationi deferendum ſit necne, pro ea iudicandum, appellationi ſcilicet locum fore, vt poſt citatos docent Surd. *deciſ.* 163. *n.* 3. *verſ. ſecundò fundatur, & num.* 4. Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *ampl.* 5. *n.* 8. Chriſtoph. de Paz *de tenuta p.* 1. *c.* 4. *n.* 9.

Ad *n.* 17. Vbi autem alimenta præterita pe- 3
tuntur, appellatio non negatur, quia tunc paupertatis periculique appellati ratio ceſſat, ne interim dum appellationis cauſa vertitur, fame prematur, aut in vitæ diſcrimen veniat, Verall. *deciſ.* 24. *lib.* 1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 203. *num.* 2 Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 152. *num.* 1. Franc.

Viui. *deciſ.*33.*n* 4.*& deciſ.*523.*n.*42. Menoch.*de praſ.lib.*1 *praſ.* 35.*n.*31. Carpan.*ad ſtatata Mediol. c.* 47.*n.*95. Ruginel.*de appell.* §.2.*c.* 30.*n.* 272. Mar. Coler., *de alim.c.* 15. *n.* 12. March. *p.* 1.*tit.de cõmiſſ.appel.in cauſa aliment.* § 1.*n.*176. Tib.Deciã. *conſ.*90.*n.*4.*vol.*5. Molfeſ.*ad conſuet. Neapol. q.*4.*p.*5.*n* 15.*&* 17. Giurb.*in conſuet. Meſſan.c.*7.*gloſ.*15.*n.*12 *p* 1 Cãcer.*var.reſ.lib.*1.*c.*16.*de alim n.*1. Card. Tuſch.*pract.concl.tom.*1 *lit. A.concl.*286.*n.*50. Di-
4 cuntur in hac ſpecie alimenta præterita quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò, quæ à die litis motæ in futurum debentur, Verall. *dec.*20.*n.* 4 *& dec.*22.*à n.*2.*& dec.*24.*p.*1. Surd. *de alim tit.* 8.*priuil.*60.*n.*16. Lãcel.*de attent p.*2.*c.*12.*limit.*24. *n.*8. Ceuall.*commun. q.*897.*n.*918. Vinc.de Frãch. *dec.*605.*n.*2. Mareſc.*lib.*2.*var.c.*83.*n.*2. Paul Æmil. Gall.*de except.p.*2.*tit.*4.*except.*1 *n.*44. Mari Giurb. *d.gloſ.*15.*n.*13.*& dec.* 4.*n.* 47. Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.*6.*gloſſ.*2.*p.*3.*ex n* 43.

5 Ad *n.*16 Quòd ſententia mercedis, eiuſque taxationis inappellabilis eſt, vltrà citatos hic reſoluunt Marcheſ.*de commiſſion. tit.de commiſſ.appellat.in cauſa mercedis n.* 24.*cũ ſeqq.* Camill.Borrell.*in ſum.dec.p* 2.*tit.*33.*n.*548.*cum ſeqq.*

De Confirmatione vtili. Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Super cauſis iuriſpatronatus non poteſt in laicum compromitti.*

2 *Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur, & coniunguntur.*

3 *Annexa ſpiritualibus in Iure ſub ſpiritualem nomine continentur.*

4 Textus hic *intelligitur.*

Cap. Examinata. VII.

1 DVM in hoc text. approbatur cõpromiſſum ſuper cauſa iuriſpatronatus factum in Vicedominum Sabinenſem, qui laicus erat, vel eſſe poterat ex ſententia gloſ. *verb. Iudice, in princ.* per textum *ibi, in c. ſaluator, verſ. nomine* 1.*q.*3. videtur probare ſuper cauſis iuriſpatronatus poſſe in laicum compromitti, vt per Deci. *hîc n.*4.*& in c. quanto n etiam* 4 *verſ. ſed breuiter, de iudic.* Sed cõtrarium, immò ſuper cauſa iuriſpatronatus non poſſe in laicum cõpromitti, ſicut nec ſuper aliis cauſis, quæ ſpiritualibus annexæ ſunt, quemadmodum nec ſuper eiſdem ſpiritualibus iuxta per me dicta *in c.*2.*de iudic. & in c. contingit, de arbitr. in addit.* qui textus licèt de ſpiritualibus, loquatur, procedit etiam in iurepatronatus, & aliis ſimiliter annexis, ſuppoſita deciſione *d. c quanto,* & attenta natura annexorum, quæ regulantur
2 ſecundum ea, quibus annectuntur, & cõiunguntur, itaut eorum tanquam acceſſoria ſuorum principalium naturam ſequantur, *translato, de conſtit* vbi DD *l. quæ Religioſis* 44. *ff. de rei vend. reg. acceſſoriũ lib.*6. cum aliis per me citatis *Axiõ.*
3 4.*n.*1. Et ideo annexa ſpiritualibus in Iure nõ ſolùm exæquantur eiſdẽ ſpiritualibus in pleriſque articulis *c. de iure. de iurepatr. c. quæſitam de rer. permut.* ſed etiam ſpiritualia dicũtur, & ſub ſpiritualium nomine continentur, vt patet in beneficio eccleſiaſtico, quod eſt ſpiritualibus conſequẽter annexũ, ex S. Thom. 2. 2. *q.*100. *art.*4. recepto cõmuniter per Nauar. *in rub. de iudic. n.*30. & tamẽ *in c. dilecto, de preb.* & paſſim alibi, & ſecũdùm cõmunẽ ex eodẽ Nau. ſpirituale dicitur, & ita fit vt diſpoſitio agens de ſpiritualibus, niſi ex materia ſubiecta, intentione loquẽtis, aut aliunde oppoſitum colligatur, cõprehendat etiã ea, quæ ex auctoritate Eccleſiæ ſpiritualibus ſunt annexa, probat *c. litteras,* iuncta *gloſ.*1 *in princ. de iuram. calũ. tus* 25.*in princ.* ibi, *ſpiritualibus,* & ibi, *ſolutione decimarũ, de decim* intendit tex. *in c. vlt in princ. de iudic. l.*6.*& in Clem.*2.*eodem tit.* qui locum habent etiã in iis, quæ ſpiritualibus annexa ſunt; cùm ergo iuſpatronatus maximè ſpiritualibus annexum ſit, & coniunctũ, cauſa eiuſdẽ in eo tantùm iudicio definiri debet, in quo ſpirituales cauſæ Iure definiri poſsũt, & ſic in eccleſiaſtico, iuxta tex. *in d. c.*2.*de iudic.* cuius deciſio dum de ſpiritualibus agit, cõprehendit etiã iuſpatronatus, vt pote illis
annexũ. Ita in ſpecie obſeruãt Abb. & alij *in præſẽti,* Felin. *in d. c. quãto col.*2.*& in rub. de iudic. n.*81. & in cauſa decimarũ Rebuff. *de decim. q* 10.*n.* 55 4

Qua ſentẽtia retenta nõ obſtat tex. *in præſenti;* nã quidã exiſtimarunt illũ procedere, quia ipſe Vicedominus proceſſit nõ vt Iudex, ſed vt arbiter nominatus à partibus per quoddã compromiſſum. vt ſignificare videntur illa verba, *perpẽdimus arbitrium, quod Vicedominus,* &c. quod compromiſſum in arbitratorẽ factum in laicum etiã ſuper ſpiritualibus valet, vt dixi *in addit. ad d. c. per tuas.* Sed hæc ſolutio ſuſtineri nõ poteſt, quia licèt ex *c. dilecti filij* 4.*& ex c. per tuas* 9.*& ex c. expoſita* 11.*de arbitr.* probetur quòd laici poſſint eſſe arbitri in cauſis eccleſiaſticis tẽporalibus, ſecus tamen eſt in ſpiritualibus, ſeu illis annexis, quia circa illas nõ poteſt fieri cõpromiſſum in laicos, vt conſtat ex *c. cõtingit* 8 *eod. tit. de arbitr.* Nec facit quòd in terminis *d. c. per tuas,* compromiſſum fuit factum in laicũ ſuper hoſpitali S. Ioan. & ſic ſuper re ſpirituali, vel ſpirituali annexa; quia ibi adfuit ſpecialis ratio vt admitteretur tale cõpromiſſum, propterea quòd nõ ſolùm in laicum, ſed ſimul in clericum factum fuit cum auctoritate Prælati eccleſiaſtici, cum qua qualitate quaſi ſublata manſit indecentia, quæ circa ſpirituales conſideratur. Quare exiſtimo dictum Vicedominum Sabinenſem, in quem fuit factum compromiſſum non eſſe laicum, ſed clericum & eccleſiaſticum vices Epiſcopi gerentem, proindeque mero iure potuiſſe in cauſa iuriſpatronatus iudicare: erat enim Vicarius Epiſcopi illius loci qui quidem ob ſuam dignitatem, eo quòd Cardinalatus honore fungebatur, & poteſtatem ibi eccleſiaſticam & temporalem habebat, aſſiſtebatque

banque in Romana Curia apud ſummum Pōt. ſuum Vicarium eo nomine vicedominum appellat, vt notat Hoſt.*hic*, & Abb.*n.* 5.Bellamera *in princ.* Deci.*n.*13. & ferè omnes DD. & etiam idem tradit Lambert.*de iurepatron.lib.*3.*q.*9 *ar.*4.*n.*2.quorum ſententiam ſatis confirmat text. *in c.volumus,vbi gloſ & DD & in cap.ſeq.* 89.*diſt. & in c.conſulere* 38 *ib.Vicedominatum, vel aliam rerum eccleſiaſticarum adminiſtrationem*,&c. *de ſimon.*notat Specul.*in tit. de Vicedomino*. Et quāuis hoc ita non conſtaret ex dictorum Doctorum relatione, neceſſariò id erat fatendum, ſiquidem niſi iudex ille Sabanenſis eſſet clericus, fruſtrà cauſa ſuper ſententia deduceretur ad Romanum Pont.ſed potiùs ad Iudicem ſecularem laicum, eo quòd quotieſcunque contra arbitri ſententiam allegatur grauamen ad Iudicem ſuperiorem ipſius arbitri recurrendum eſt, iuxta tradita per Cou.*lib.*2.*var.c.*12.*n.* 2. *in fine*, & per Azeued.*l.*4 *n.*149.*tit.*21.*lib.*4.*Recop.*

LIBER TERTIVS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORVM.

TITVLVS. I.

SVMMARIVM.

1 *Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares.*

2 *Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſunt eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania & in Gallia.*

3 *Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & aliis venationis inſtrumentis ſpoliari.*

4 *Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit?*

5 *Clericus deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicē eccleſiaſticū deducēdus eſt.*

CAP. Clerici. II.

1 AD *n.*6.Noſtram reſolutionem, quòd ſcilicet clerici arma portantes non poſſint illis ſpoliari per iudices ſeculares, vltra citatos *in collect.*tenent Suar.*de defenſione Fidei contra Anglicana ſecta errores lib.*4 *c.*34.*n.* 14. Megala *in* 3 *p. lib.*3.*c.*11.*n.*2.Bonac.*de leg.b.diſp.*1.*q.*2.*punct.*1.§.1.*n.*2.Dian.*mor.reſ.p.*3.*tr.*3.*reſ.*28.*& p.*5 *tr.*1.*reſ.*4. Morla *tom.*2.*diſp* 4.*c.*3.*diffic.*2.*n.*608. Baldelli *tō.*1.*lib.*5 *diſp.*57.*n.*8.R.Fr.Heron.Garcia *in ſum.moral.tr.*1.*diffic.*3.*dub.* 2 *punct.*2.*n.* 25. Aloyſ. Ricc. *p.*3.*dec.*299.*per tot.*vbi quærit an Clericus portās arma poſſit cum illis reſiſtere miniſtro laico volenti illum capere, & reſoluit quòd ſic, Vaſquez 1.2.*diſp.*167.*c.*4.*n.*31.vbi idem tradit, ſed limitationem adiungit, niſi armorum vſus tanquam Reip pernicioſus ita prohibitus ſit, vt neque domi retinere huiuſmodi arma conceſſum ſit; talē enim legē, inquit ipſe, Magiſtratus ciuilis ob bonum publicum etiam cōtra clericos iuſtè defendere poterit; quod nō puto verum, quia nō ſpectat ad Iudices ſeculares propria auctoritate efficere vt leges ciuiles à clericis obſeruētur, cùm nullam in eos iuriſdictionem præſertim coactiuam habeant, vt dixi *in add.lit. ad c. non minus* 4. *de immun.Eccleſ.*ſed id cogendi ſunt per Iudices eccleſiaſticos; vnde etſi arma clerico eripere ſine eius percuſſione (ſicut ad obuiandum delictum eundem capere, & ducere ad Epiſcopum) pertineat ad neceſſariā defenſionē, quę proinde ſeculari Magiſtratui aduersùs clericū Iure cōceditur, armorū tamen ſpoliatio, & amiſſio violentiā cōtinet, & rationem pœnæ, vel ſaltim rationē coactiuæ iuriſdictionis habet, quam ſecularis Iudex propria auctoritate, & ſine vlla expreſſa, vel ſaltim citata Prælatorum cōmiſſione in clericos exercere minimè poteſt: quapropter in tali caſu magiſtratus ciuilis arma clericis erepta eiſdem vel reſtituere, vel ad eccleſiaſticum eorum Magiſtratum tranſmittere tenetur.

Quamuis multo plures exiſtimauerint con- 2
trarium, dixerintque in Hiſpania & Gallia conſuetudinē eſſe vt clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita à ſeculari Iudice, vel miniſtro iis priuentur, ſine obligatione reſtituendi, ex quorū numero ſunt Duen.*reg* 15.Ant.Gom. *in l* 45.*Tauri n.*48.Cou.*lib.*2.*var.c.*20.*prope fin.& pract.c.*33.*in fine*, Clar.§.*fin.q.*36.*n.*26.*& q.*82.*ſtat.*6.*n.*1.Nau.*cōſ.*27.*de ſent.excom.in* 2.*edit.*Auguian. *in parte de legib.lib.*2.*controu.*15. *n.* 31. dum putat poſſe eccleſiaſticum Iudicem ad vitandas ſeditiones, & tumulus, clericos armis prohibitis ſemel ſpoliare, teneri tamen quamprimū potuerit eccleſiaſticum Iudicem adire, qui iudicet arma vel amiſſa, vel reſtituenda. Azeued.*l.*9.*n.*3. *tit* 3. *lib.*1. *Recop.*Plac.*de delict.lib.*1.*cap.*8.*n.*9.Mexia *in pragm.taxa pœnis concl.*5.*n.*58.Cened. *ad Decretā collect.*37.*n.*17.Camill.Borrel.*de præſtantia Regis Cathol.c.*71.*n.*45.Bobadil *in ſua politica lib.*2.*c.*18.*n.*17.Morl.*in emporio Iuris p.*1.*tit.*1 *q.*16.*n.*17.Ioā. de Heuia *in Curia Philip.p.*3.§.3.*n.* 9. Ceuall. *de cognit.per viā violent.p.*2.*q.*54.*n.*17.Et ex Theologis Bañes *in* 2.2.*quæſt.*67.*art.*1. *dub.*2.*concl.* 5. Fr. Emman. *in ſum. tom.* 2. *cap.* 237.*numer.*13.Iacob. de Graff *in aureis deciſ. part.* 1. *libr.* 4.*cap.*18.*n.*158.Ortiz.*in ſum.t.*4.*n.*9. *& c.* 7.*n.* 1. Vaſq. 1.2.*tom.*2.*diſp.*167.*c.*4.*n.*31.Lorc etiam 1.2.*to.*2.

*tom.2 tr.de legib.diſp.25.memb.*4.Fragoſo *de Republ.Chriſtiana tom.1.lib.2.diſp.4.n.*307.

3 Es quamuis alij crediderint clericũ prohibitã, venationem,vel piſcationem exercentem poſſe à Iudice ſeculari, vel eius miniſtris ſpoliari auibus,canibus , & aliis venationis,ſeu piſcationis, inſtrumentis, vt minùs bene voluere Cened *ad Decretũ collect.*37.*n.*19.Salzed.*ad Bernard.c.*68. Petr.de Ledeſma *in ſum.tom.2.tr.*8.*c.*9. *concl.*33. Morla *in emporio Iuris p.*1.*tit.*1.*q.*16.*n.*16. *cũ ſeqq.* Villal.*in ſum.tom.2.tract* 10.*diffic.*16.*n.*2.

4 Ad *n.*7 Nota quòd ſi fugiat,vel fugã meditetur clericus debitor rei,vel pecuniæ alicuius cõſiderationis , quæ ab eo ſi aufugere permittatur difficilè recuperare poterit,tunc valebit non tãtum à Iudice ſeculari,ſed etiam à creditore priuato capi ac detineri ad hoc vt Iudici ſuo ſiſtatur,& compellatur ad ſolutionem ; nam in hoc caſu clericus perinde ſe habet ac ſi pecuniam alienam fugiens auferret,talẽ autẽ capi,& reduci poſſe perſpicuũ eſt,quia contra vim iniuſtam ſe defendere cuilibet naturali Iure permittitur; idéque dicendum ſi clericus graui iniuria laicum affecit ob quã ille à Magiſtratu ſuo eccleſiaſtico incarcerandus, atque ad ſatisfactionẽ cõpellendus foret,poterit etiam in hoc caſu ad breue tẽpus(puta per viginti horas,nõ autẽ plus,vt cõtra Ioan.Garc. *de nobilit.gloſ.*9.*n.*39.& Villadieg.*in ſua politica caſu* 5.*n.*60.tenent Paoor.*in c.cùm non ab homine n.*11.*de iudic.*Farin.*in praxi crimin.q.*8. *n.*118.Megal.*in* 3.*p.lib.*3.*c.*11.*art.*7.Guazz.*de defenſ.reorũ tom.*1.*lib.*1.*defenſ.*1.*c.*2.*n.*5.Nald.*in ſum. verb.Bulla Cœnæ n.*58.Bellet.*diſquiſit.cleric.p.*1.*tit.*3.§.11.*n.*2.)à laico detineri, vel potiùs quandiu tantum neceſſarium erit ad iuſtitiam obtinendã nempe donec interim teſtes aduocẽtur,vel Iudici eccleſiaſtico indicetur ad fugã delinquentis impediendã,ſicuti docent Sigiſm.Scacc.*de iudic. tom.*1.*lib.*1.*c.*39.*n.*14.Molin *de Iuſtit.tr.*3.*diſp.*56. *n.*2.Campan.*in diuerſorio Iuris Canon.rub.*4.*n.*27. Carol.de Graſſis *de effectib.cleric.effectu* 1.*n.*557. Caſtr.Palua *in opere morali tom.*2.*diſp vnic.puncto* 6.*n.*14.qui non admittentes ſpatium viginti horarum,aſſerunt quod ſtatim recto tramite Clericus ad Iudicem eccleſiaſticum deducendus ſit.

Cap. Clericus. V.

DE intellectu huius text.agit Alphonſ.Carranza I.C.Hiſpanus *en el diſcurſo contra los trayes y adornos en nota tercera,fol.*51.*verſo*, cuius verba hæc referre malui,quia libellus nõ facilè inuenitur. *A lo dicho en el diſcurſo en prueua de la eſpecial.prohibicion à eccleſiaſticos de las comas y cabellos largos añadimos en el Can.*44.*del Cõcilio Carthaginẽſe IV. en que aſsiſtio S. Auguſtin como dize Baronio tom.*4.*Anno* 398. *que atendiendo al conſejo del Apoſt.*1.*ad Corinth.dize anſi. Clerici nec comam nutriãt nec barbam y aunque ay diuerſas Codices(como aduierte Seuerino Binio en las notas ſobre el dicho Cõcilio p.*1.*Cõcil. generaliũ)de los quales vnos à la vltima diccion barbã,añaden tondeant,otros radant. Con que muchos an querido defender que el dicho Canon* 44. *no ſolamente prohibe,mas antes concede à los Clerigos,y de mas eccleſiaſticos las barbas largas,que es la inteligencia practicada en Italia,Nau.in man. Cõfeſ.c.*25.*n.*110.*Ioã.Pier,in tr.de barbis à Sacerdotibus portandis,y el Doctor Olalla de Rojas Canonigo de la Cathedral de ſeuilla en otro tratado,fũdado en el c.*19.*&* 21. *del Leuitico,y en el* 44. *de Ezechiel en que ſe prohibe à los Sacerdotes raer la barba,à que como Italiano aplaudio Menoch.de arbitr.cẽt.*4.*caſo* 392.*n.*27.*y el dicho Olalla de Rojas en defenſa de la barba larga que vimos traxo de Roma,quanto empero à la coma todos conuienen en la prohibicion puesta à los eccleſiaſticos en ſeñal de deſprecio del eſplendor y aparato humano,como,ſe colige de los Actos Apoſtolicos c.*18.*&* 21.*y anſi ſan Auguſtin de oper.monach. tom.*3.*deteſta grandemente la coma en los Religioſos y ſan Geronimo en la epiſt.*22. *ad Euſtoch. amoneſtã Clericos comatos,& calamiſtratos velis, & remu fugiẽdos.*Et paulò inferiùs. *Mas boluiendo à lo mas importãte en quãto al dicho Canõ* 44. *del Concilio* 4. *Carthaginẽ e notamos que ſu verdadera leccion eſta libre de aquellas adiciones,tõd: aut,vel radãt;y aſſi ſe puſo libre dellas en las Decretales in c.clericus* 5. *de vita,& honeſt. cleric. de ſuerte que la mas cierta cõtextura deſte Canõ es la ya propueſta Clerici nec comã nutriãt,nec barbã,y por tal la tienen Binio ya referido,y el doctiſsimo Cardenal Baronio tom* 4.*Annal. anno* 398.*y es comun opinion de todos en el dicho c. Clericus;y al Padre Creſolio en ſu Myſtagica lib.*4.*c.*12.*ſect.*5.*no le deſagrado el vſo de Eſpaña en todo cõforme a eſtos Decretos en ſu pureza y natiua lectura,con laqual dize muy al iuſto loque Sã Geronimo en el tom.*4.*ſobre el c.*44 *de Ezechiel ſintio en eſte punto quando dixo que los ſetenta Interpretes traſladaron aquellas palabras del Propheta.Caput ſuũ Sacerdotes non radent,nec comã nutrient,ſed tondentes attõdebunt capita ſua: diziendo Capita ſua non radent, & comas ſuas ad preſſum non tondebunt , ſed operient capita ſua. Iuxta quod, infiere el gran Doctor, diſcimus nec calu tium nouacula eſſe faciendum, neque ita ad preſſum tondendum caput vt raſorũ ſimiles eſſe videamur,ſed in tantum capillos demittendos,vt operta ſit cutis.*Hactenus Carranza De hac materia March.*de Sacr.Ordin.tr.*2.*p.*1.*c.* 6.*per tot.* & præcipuè *n.*16.*&* 17.Mach.*caſu perfecto Confeſſor y Cura de almas lib.*4.*p.*1.*tr* 13.*docum.* 10.*n* 3.

Cap. A crapula. XIV.

AD *n.*3.Vinum inter bona,vel inter mala ſit cõnumerãdum,& quot vtilitates,& nocumẽta afferat?Vide Cæli Rhodig.*antiq.lectiõ.lib.*28.*c.*28.*cum ſeqq* Sim.Maiol *de diebus canicul tom.*1. *colloq* 21 *de plãtis pag.*658.*cũ ſeqq* Hieron. Card. *de variet. lib.* 6. *cap.* 24. Adrian. Turneb. *in ſuo tract. quem de vino, & vini damnis ſcripſit*,Andr. Cannnher. *in ſuo libro de admirandi vini virtutibus & excellent.* Proſper Rendella *in tractat. de vinea, vindemia, & vino* , Ioan. Funger.*in etymolog. verb. vinum*, Ioan. Pined. *de eccleſiaſt.*

cap 2.

cap.2.verſ.3.n.2.pag.241 & num.8.pag.248. eũdem Andr.Canonher. *in aphoriſmis politicis tom 1.pag. 187. & 785.* vbi de incommodis, quæ ebrietas Reip. affert, Hering. *in tract. de fideiuſſor.c. 7. num. 121. cum multis ſeqq.* Petr.Herod. *rerum iudicatar.l.10.tit. 6. c.13.fol.408.* Hubert.à Sonlcuille *in alphabeto curioſitatis p.1.lib.5.* P.Franc.de Mendoça *in lib.1.Regum c.1. num.15.& annot. 11. pag.132.cum multis ſeqq.* vbi inter alia probat quòd ebrij ſunt brutis, & diabolo deteriores, & filij Belial, & ſine iugo, & apoſtatæ, & quòd ebrietas eſt peſtilentia, inſanabile venenum, cunctis vitiis turpior, libidinis & ſomnolentiæ comes, cædium mater, & rationis naufragium, *& c.2. num. 17 pag. 756* vbi quòd ex ebrietate naſcitur perfidia, & idololatria, Villaroel *in comment. ſuper libr.Iudith.c.13. pag. 484.* vbi plura notanda contra ebrietatem adducit.

Cap. Clerici. XV.

AD *n.17.* Vendeos rem ſuam in ludo colluſori, vel eam ludens, ſi poſtea euincatur, non tenetur de euictione, vt per *gloſ.1.in fine in cap. Epiſcopus 35. diſt.* Greg. Lop. *l. 36 gloſ.9.tit 5. part. 5.* Caccialup. *de ludo in princ n. 34.* Pure. *eod tract. in princ. num.24.* Caballin. *de euict.§.5.n.78.* Azeucd. *in rub.tit.7.n.21. lib.8. Recop.* Linglois *deciſ. 15.num 9.in fine,p.5.* Guzman. *de euiction.q. 51.num.20.& q.60 à num.1.* Secus ſi venditio facta fuiſſet in ludo permiſſo, & non illicito, quía tunc vendens tenetur de euictione, Fario *in praxi crimin p.3 q.109.n.21.* Guzman *d q.60.n.12.*

Cap. Ex litteris. XVI. & fin.

AD *n 3 in princ.* Pro exornatione cõcluſionis, quòd ſcilicet clerici debẽt ſe abſtinere à negotiationibus ſecularibus, vltra citatos *in collect* tenẽt Farin. *fragm.crimin p. 1.lit.C n 147* Card Tuſch. *pract.cõcluſ.lit. C. concl.318.* Carol de Graſſis *de effect. cleric. effectu 6.à princ.* Ioan.Maria Nouar. *in collect. ſupr pragm.Regni Neapol.collect.130.n.4.* Aluarez *de priuil.pauperũ, & miſerab.perſon.p.1.q.8.* Morla *in emporio Iuris p 1.tit.9 q.10.* Bellet. *diſquiſ.cler.p.1.tit de diſcipl.cler.§.21.* Anton. Diana *moral.reſol.p.1.tract.de contract. reſol. 72.* Rebell *de oblig.Iuſtit.p.2.l.9 q fin. ſect. 2. à n.4.* Gabr.Pereita *de manu Regia p. 2.c 24. n.34.* plures quos refero *de Eccleſ.Iure vniu. l.1.c.40.n.114 cum ſeqq.*

Ad *n. 4.* Quòd trina monitio neceſſaria ſit adde Camill.Borrel. *in ſum.deciſ.tit.7.de clericis & Sacerd.n.70.* Gurier. *de gabell.q. 93. n.7.* Aluarez *d p.1.q.8.n.8.*

De Cohabitatione clericorum, & mulierum.

Tit. II

SVMMARIVM.

1 *Clericus nõ debet in domo ſua tenere fæminas*

2 *Clericus graueſcentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere.*

3 *Senectus qualẽ qualem libidinis ſuſpicionem tollit.*

4 *Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit, debet eſſe ætatis 70. annorum.*

Cap. Inhibendum. I

AD *n 3.* Clericũ non debere in domo ſua tenere fœminas, etiam matrem, aut ſororem, de quibus ſuſpicio eſſe poteſt, quamplurimis Cõciliorũ & Sanctorũ Patrum locus oſtendit, Garcia de Loayſa *in collect.Concil Hiſpã.in notis ad 1 õcil.Tolet.IV.c.42* & latiùs *in eiſdem ad Cõcil. XII.c.5.* Dionyſ.Paul. *de Sacerdotum excell tit. p.1.n.169* plures per me citati *de Iure eccleſiaſtico vniu.lib.1.c.40.n.38.* quia inſtigante diabolo, etiã in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earum, vt à
Cimone factum refert Læli Biſciola *horarũ* 1
ſucceſſiuarum lib.3.c.10. Si vèrò clericus graueſcentis, & iã prouectæ ætatis ſit, ſiue cõſanguineas, ſiue extraneas mulieres domi retinere poterit, vt per Abb. *hic n. 2.* & Imol. *n.4.* ac Boich. *etiam n.4.* Crauer. *conſ.321. n.3.* Aufrer. *ad Capell.deciſ 448.* Menoch. *de præſumpt.l.5.præſ.18.n.2.ad fin.* Vgolin. *de officio Epiſcopi p.1.c.13.§ 27.n. 2. ad fin.* Caroll.de Graſſis *de effectib cleric.effectu 26.n 8.* Bened. Ægid. *de priuil.honeſt.art.11. n 3. verſ. ſi tamen ſenilis ætas.*

Ratio eſt, quia ſenectus qualem qualem
libinis ſuſpicionem, & periculum tollit, *c.* 3
cùm in iuuentute, de præſumpt. Menoch. *de præſumpt.lib.6.præſ.47.n.27.* Thom.Acti. *de infirmit.legali.p.1.c.19 n.16.*

Intellige de ætate ſeptuaginta annorum 4
nam in ſacra Cong. Cardinalium negotiis Epiſcoporum, & Regularium præpoſita *in vna Ferrarien.* die 7.Iunij 1619. deciſũ fuit potuiſſe Epiſcopum procedere cõtra Preſbyterum annorum ſexaginta quatuor vt famulam eiuſdem ætatis è domo dimitteret, refero ego ipſe *d c.40.n.39.*

SVMMARIVM.

1 *Abiurare in dilectis Iure Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari & execrari crimen.*

2 *Abiuratio erroris, vel ſuſpicionis contra Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio.*

3 *Hæreticus, vel de hæreſi vehemẽter aut leuiter ſuſpectus ante reconciliationẽ ergi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem.*

4 Cap.2.qui clerici, vel vou. *intelligitur.*
5 Tex.in præſenti *declaratur.*
6 Cap.2.qui clerici,vel vou.& tex.in præſenti *concordantur.*

Cap. Clericos III. verſ. *Verùm.*

POſt *num.* 3.licèt in collect. plura circa
1 huius tex.intellectum, & concordiam
cum *cap.2.qui clerici,vel voventes*, & cum *c.*
*ad abolēdam,de heret.*adduxerim, nihilominus
tamen non eſt contemnendus ille,quē
probat Anguian.*in tract. de legib.lib. 3. controu.*
19.num. 49. cum ſeqq. Pro quo conſtituendo
præmittit quòd abiurare nihil aliud
eſt,quàm deteſtari, & execrari crimen, vt
*in hoc tex.& in d.c.2.*Definitur autem hæc
2 abiuratio vt ſit erroris, vel ſuſpicionis contra
Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio,&
deteſtatio,Fidei in contrarium abſoluta
profeſſio, eiuſdem in futurum obſeruandæ
firma promiſſio ad arbitrium ſuperioris
cum ſolemnitate iuxta formam Iure,
3 vel conſuetudine iuſtè probatam.Et ſic omnis
hæreticus, vel de hæreſi vehementer,
vel, leuiter ſuſpectus ante reconciliationē
ad arbitrium Iudicis,& dominorum Inquiſitorum,iuxta
formam Iuris, vel conſuetudinis,hæreſim,
vel ſuſpicionem illius cogi
debet abiurare.

4 Quibus præhabitis dicit Anguian. *citato*
loco,ideo *in d.c.2.*clericum,de quo *ibi*, coactum
fuiſſe abiurare vxorem, cum quatenere
matrimonium contraxerat,quia erat
in ſacris Ordinibus conſtitutus & contra illum
aderat ſuſpicio, quòd non benè ſentiret
de Fide,& religione Catbolica, exiſtimans
Matrimonium illud licitum eſſe, &
fortè contrahens ſecundùm impiam peſtilentiſſimi
hominis Martini Lutheri,& aliorum
hæreſim, contra ſacrorum Canonum
definitiones, de quibus *in cap. decernimus,*
cum multis ibid.32.diſt.& in c.Presbyteris 27.
diſt.& in Clem 1.de conſang.& affinit. Vnde
fit, vt Inquiſitores procedant contra dictos
clericos,ſicut etiam contra Monachos, &
Moniales poſt ſolemnem profeſſionē Matrimonium
contrahentes, tanquam contra
perſonas de hæreſi ſuſpectas,vt tenent plures
per me citati *de officio,& poteſt.Episcopi p.*
2.alleg.40 n.43.

At verò in hoc tex prohibita fuit abiura-
5 tio concubinarum, quia hîc ſolum ſermo
erat de crimine concubinatus abſque vllo
matrimonio ſic temère contracto, in cuius
ſpecie nulla aderat erroris ſuſpicio contra
Fidem,qua non exiſtente meritò omiſſum
fuit abiurandi remedium ſua natura periculoſum,vt
hic docuit Pontifex in ratione
quam reddit, ſcilicet quia ad coërcendum
crimen illud quatenus tale aderant alia remedia
minùs periculoſa æquè, vel etiam
magis opportuna; tum etiam, quia ad ſubſidiarium
iuramenti remedium nullatenus
recurrēdum eſt,niſi vbi aliæ legitimæ probationes
deficiunt.

Sed vlteriùs vrget ſecundùm Anguian. 6
d.controu.19.n.64 quòd in *d.c.2.* non vxores,
ſed concubinæ abiurantur cùm matrimonium
ipſo iure non valuerit,& ſic adhuc
pugnare cum hoc textu, quatenus prohibet
concubinarum abiurationem: facilē
enim reſpondetur omiſſis aliis, de quibus
per DD.vtrobique ſolùm *in hoc tex.* actum
fuiſſe de crimine concubinatus abſque vllo
matrimonio nec vero, nec ficto, validòque,nec
inualido: & quia in huius tex.ſpecie
nulla interuenit ſuſpicio erroris contra
Fidem,neque adfuit,aut intercesſit contractus
nuptiarium, aderantque ad coërcendum
illud crimen, quatenus concubinatus,alia
remedia minùs periculoſa, meritò
excluſum ibi fuit remedium abiurationis.
At verò *in d.c.2.& in c.ab iſto die 25.q.6.&*
*in c.ſic in ſacro 27.q.1.*ſermo fuit de matrimonio,&
nuptiis per quas clerici, & Religionem
profeſſi de facto conſentientes, matrimonium
contraxerunt accipientes quidem
concubinas ſub fama & nomine vxorum,
quod crimen ſuſpectum ſanè, imò ſceleratum,&
impium neceſſe fuit, vt deſtarentur
per publicum diſſenſum, & diſplicentiam
talium nuptiarum,facientes, & celebrantes
quendam quaſi diſtractum priori
contractui oppoſitum, arg. *reg.1. de regulis*
Iuris,ad deteſtandamque hæreſis, & tanti
erroris ſuſpicionem,nullum aliud occurrere
potuit remedium æquè opportunum:
quare maxima cum ratione coniunctum&
copulatum fuit, vt vxores illas, ſeu veriùs
concubinas,cum quibus de facto matrimonium
contraxerant, abiurare publicè, vel
priuatè Inquiſitorum arbitrio cogerentur,
quantumuis in rei veritate non vxores,ſed
concubinæ exiſterent.

De Clericis non reſidentibus.

Tit. IV.

Cap. Non liceat. I.

AD *fin. tex.* Gloſ. *verb. receperit, in præſenti*,ſentire videtur verba dubia legis, quæ ſcilicet æquè præteritis,ac futuris aptari poſſunt, qualia ſunt

verba

verba ſubiūctiui modi, niſi aliàs de contra-
ria mente legiſlatoris conſtet, ad præterita
non extendi, vt per Philip. Deci. *in c. vlt. de
conſtit. num.* 4. vbi Felin. *col.* 1. Crot. *in l. omnes
populi n.* 34. *ff. de Iuſtit. & iure*, latè Anguiā.
de legib. lib 5. *contrꝍ.* 3. *n.* 1. *cum ſeqq.* vbi *n.* 3.
ſubdit procedere etiamſi ratio legis ſic
per verba obſcura prolatæ, antiqua ſit, pari-
terque vigeat circa præterita; non enim ob
id verba legis dubia ad pręterita trahi po-
terunt, quicquid per verba ſubiunctiui mo-
di, qualia ſunt, ſi fecerit, ſi commiſerit, &
alia id genus, concepta ſint.

S V M M A R I V M.

1 *Salarium famulo ſoluere non tenetur domi-
nus pro tempore, quo infirmus fuit.*
2 l. cùm hæres. §. Stichus, ff. locati, *intelli-
gitur.*
3 l. qui operas, ff. locati *declaratur.*
4 *Seruum abſque iuſta cauſa expellens domi-
nus antequam adimpleat tempus, debet
illi ſoluere integrum ſalarium.*
5 *Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendū
eſt ſi alium in ſui defectum poſuit.*
6 *Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos
Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici hu-
iuſmodi nunquam acceſſerint ad ſuas
Eccleſias, vt num.* 7.

Cap. Ad audientiam. XV.

1 AD *num.* 7. pro reſolutione quæſtionis,
de qua remiſſiuè in hoc numero, ad-
uerte illam partem veriorem eſſe, quæ ha-
bet dominum non teneri ſoluere ſalarium
famulo pro tempore infirmitatis, per *l.* 1. §.
*diuus. ff. de var. & extraord. cogn. l. ſi vno, §. itē
cum ff. locati, l. Seio Mauio, ff. de ann. leg. l. pen.
C. de condict. ob cauſam*, reſoluunt Anton.
Gom. *var. tom.* 2. *c.* 3 *num.* 3. Cou. *lib.* 3. *var. c.*
13. *num.* 8. Aufrer. *in addit. ad Capell. q.* 268.
Villalob. *in ærario commun. opin. verb. famulus*
Suar. *in theſauro receptar. ſentent. lit. I. nu.* 48.
Gutier. *pract. lib.* 4. *q.* 52. *num.* 13. Cardoſ. *in
praxi Iudicum verb. ſalarium num.* 7. Alfar *de
officio fiſcalis gloſſ* 39. *n.* 6. Quamuis contra-
rium teneant Tiraq. *in l. boues. §. hoc ſermone
num.* 61. Perez *in l.* 1. *verſ. pleramque tit.* 2.
lib. 1. *Ordin.*

2 Pro quibus vltimo loco citatis non facit,
l. cùm hæres. §. Stichus, ibi, *ſeruire nobis intelli-
guntur, quos curamus ægros ff. locati*; nam in
ſpecie de qua *ibi*, data fuit Sticho libertas ſi
anno ſeruiret hæredi, & reſpondet Iure-
conſultus quòd ſi quibuſdam diebus aut
valetudo, aut iuſta cauſa impedimento
fuerit quin ſeruiret, hos dies in anno eſſe
imputandos, & ita id fauore libertatis pro-
cedere dicendum eſt. Minùs pro illis facit 3
l. qui operas, ff. locati nam ibi ſtetit per domi-
num, & ita ſi abſque iuſta cauſa dominus
appellat ſeruum antequam adimpleat tē- 4
pus, quod ſeruire promiſit, illi ſoluet omne
ſalarium, niſi ſtatim inueniat alium domi-
num, Flores de Mena *var. q.* 8. §. 2. *num.* 18.
& 19. Trullench. *in expoſit. Decalogi lib.* 7. *c.*
23. *dub.* 5. *num.* 8. vbi reſoluit dominum abſ-
que grauiſſima cauſa domo expellentem
famulum, nondum elapſo termino conſti-
tuto, teneri ad integram penſionem perſol-
uendam, modò famulus interim alteri ſuas
operas non locauerit. Oroſc. *in l. diem func-
cto num.* 13. *ff. de offic. aſſeſ.* Azeued. *l.* 9. *num.*
13. *tit.* 11. *lib.* 4. *Recop.* vbi addit quòd faciet
pro animæ ſuæ bono teſtator ſi ſub ea con- 5
ditione integri anni ſalarium cuique relin-
quat. Duobus tamen caſibus noſtra hæc re-
ſolutio limitari poterit. Primò quando infir-
mus alium in ſui defectum poſuit, nā tunc
integrum ſalarium ei erat præſtandum,
Oroſc. *num.* 17. Azeued. *num.* 21. & Ioan.
Gutier *num.* 15. *citatis locis*, Eſcob. *de ratio-
cin. c.* 27. *num.* 25. Secundò ſi poſt conualeſ-
centiam tantum tempus deſeruiret, quan-
tum ęgrotus fuit, Montalu. *l.* 8 *gloſ. fin. tit. lib.*
4 *fori* Eſcob. *d. c.* 27. *n.* 24. & Ioan. Gutier. *d.
q.* 52. *n.* 14.

Ad *num.* 4. Quòd poteſt Epiſcopus habe- 6
re in ſui ſeruitiū duos Canonicos, ſuæ Ec-
cleſiæ, qui fructus præbendarum in abſen-
tia, non tamen diſtributiones quotidianas
percipiant, vltra citatos *in collect.* docent
Nau. *conſ.* 11. *in antiq. aliàs* 2. *in nouis, ſub hoc
tit. de clericis non reſidentib.* vbi idem quòd
de Epiſcopo hic diſponitur, extendit ad
Cardinalem habētem in ſui ſeruitium duos
Canonicos ſui tituli, Gutier. *canon. lib.* 1. *cap.*
1. *num.* 149. Marc. Anton. Genuenſ. *in praxi
Archiep. Neapol. c.* 95. *n.* 2. *in Romana impreſ.
de anno* 1619. Vgolin. *de offic. Epiſcopi c.* 19.
in princ num. 6. *verſ. tertio*, Lotter. *de re benef.
lib.* 3. *q.* 27. *num.* 182. *cum ſeqq* Marcel. Vulpe
in praxi iudic. c 13. *à n.* 4.

Quòd procedit etiamſi Canonici huiuſ- 7
modi nunquam acceſſerint ad Eccleſiam,
nec in ea fecerint primam reſidentiam re-
quiſitam per ſtatutum ſaltim quatuor mē-
ſium ad hoc vt fructus percipere valeant,
vt patet ex declaratione infrà ſcripta, pro-
poſito ſic dubio. *Eminentiſſimus & Reueren-
diſſimus D. Cardinalis Spinola Archiepiſcopus
Compoſtellanus Canonicatum, & præbendam in
dicta ſua Eccleſia vacantes contulit D. Lupo de
Huarte familiari, ſuo, ac Magiſtro cubiculi, quē
declarauit velle pro ſeruitio ſuo retinere, iuxta*

Decretales in c. de cætero,& in cap. ad audientiam, de clericis non reſident. nihilominus Capitulum & Canonici Compoſtellani prætēdūt nō teneri illi reſpondere de fructibus dicta præbendæ, ſub prætextu cuiuſdam ſtatuti eiuſdem Eccleſiæ requirentis primā reſidentiā per quatuor menſes ad hoc vt fructus percipere valeat, quare ſupplicatur per Eminentias veſtras Reuerendiſſimas reſponderi an capta poſſeſſione facta Fidei profeſſione per Procuratorē Capitulum teneatur Oratori de fructibus dictæ ſuæ præbendæ iuxta formā præfatorū iurium in d. c. de cætero,& in d. c. ad audientiam, reſpondere non obſtante dicto ſtatuto, & quod nunquam acceſſerit ad dictā Eccleſiam. Die 2. Iulij 1633. ſacra Congreg. Cardinalium Concilij Trid. interpretum re maturè diſcuſſa cenſuit huiuſmodi ſtatutum non obſtare quominus oratori in ſeruitio Eminentiſſimi Archiepiſcopi commoranti de integris fructibus ſuæ præbendæ reſponderi debeat.

8 Diſtributiones, vt dixi, quotidianas non percipiunt Canonici illi duo inſeruientes Epiſcopo ad mentem dictorum Iurium, niſi in illis conſiſterent omnes fructus, quorum tali caſu duas partes ſolùm reciperēt, reliqua tertia accreſcente intereſſentibus, vt reſoluunt per me citati *in tract. de officio, & poteſt. Epiſcopi p. 3. alleg. 53. num. 142.* quibus addo Stephan. VVeyms *in conſtit. 24. ex lare antiquo deſumptas,& per Concil. Trid. ſpeciatim innouatas, conſtit. 11. num. 20. in fine,& num. 21. pag.* 101. Theodoſ. de Rubeis *ſingul. Rota tom. 2. pag. 5. fol.* 500. *c.* 1. Marcel. Vulpe *in praxi iudiciali rerum fori eccleſ. cap. 13. n. 4. & 5.*

De Præbendis & dignitatibus.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera præcisè eijci, ſed in optione eius eſt, vnam quam velit retinere.*

2 *Optionem retinendi vnam ex duobus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranen ſublatā qui teneant.*

3 *Lælij Mancini intellectus, & conciliatio refertur.*

4 Concilij Trid. ſeſſ. 7. de reform. cap. 4. *declaratio.*

5 *Appellatio an valeat per ſaltum.*

6 Cap. Romana. § ab Archidiaconis, de appellat. lib. 6. *interpretatio, & n. 9.*

7 Text. in præſenti *declaratur.*

8 Cap. dilecti 66. de appellat. *interpretatur.*

10 *Duplex in Archidiacono poteſtas.*

Cap. Referente VII.

AD *num* 4 Hic text. & ſimilis *in cap. præterea, hoc eod. tit. & in cap. eam te, de ætate & qualit.* probant habentem duas Eccleſias 1
non poſſe vtraque, vel altera præcisè eiici, ſed in optione eius eſſe, vnam quam velit, retinere, aut relinquere. Sed obſtat vtrumque Concilium Lateranen. alterum ſub Alexandro III. *in cap. quia nonnulli, de cleric. reſid.* alterum quod generale dicitur, ad differentiam primi, ſub Innocentio III. *in c. de multa, eod. tit.* quibus adhæret Ioannes XXII. *in Extrauag. Execrabilis, §. qui vero, eod. tit.* in quibus habetur, vt ſi clericus duas habeat Dignitates, duóſve Perſonatus, aut duas Eccleſias Parochiales, poſteriorem perdere debeat, & quidem ſententia Iudicis intercedente, *d. c. quia nonnulli*, vel ipſo iure, *d. c. de multa.* Aut ſi vtramque Eccleſiam, Dignitatem, Perſonatúmve retinere contendat pertinaciter, eiiciatur vtraque, ſed Iudicis ſententia *d. c. de multa*, vel ipſo iure *d. Extrauag. Execrabilis. §. qui verò*; fitque tā ad beneficia, quàm ad ſacros Ordines ſuſcipiendos omnino inhabilis.

Quæ quidem prædictorum Iurium de optione varietas cum temporum diſtinctione componere nituntur, Abb. *in præſenti, & in d. c. quia nonnulli num.* 4. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 15. num.* 10. Nicol. Garc. *ad benefic. p. 11. c. 5. n.* 2. ſcilicet vt optio per anteriores Canones olim permiſſa fuerit, deinceps ab vtroque Concilio Lateranen. ſublata. Sed hæc diſtinctio euerti videtur ex eo quòd ipſe Alexander III. qui priori Concilio Lateranenſi præfuit, eandem beneficiorum optionem denuo inculcat *in d. c. eam te*, cùm tamen non dubitemus hunc tex. poſt Concilium illud (quod ibi etiam refertur) emanaſſe.

Quare Lælij Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariorum Iuris diſputationū cent. 2. cap. 236. pag. 322. & 323.* ita de intellectu 3
prædictorum Canonum regens loquitur. *Crediderim non vbique, vel in omni beneficiorum genere ablatam fuiſſe optionem, ſed in Dignitatibus, Perſonatibus, & Parocialibus Eccleſiis tātùm cùm de his oppoſiti Conciliorū Canones, atque Extrauagans Ioānis conſtitutio ſatis explicatè loquūtur. Cæterùm in aliis beneficio-*

rum

rum generibus aliud puto eſſe; quid enim ſi duo beneficia data fuerint, alterum Curatum, alterum ſimplex, aut quorum neutrum curã habeat animarum, ſed onus vtrumque habeat reſidendi, an non competitura optio ſit ex veteri Canone? Quid ſi clerico duo ſimul tempore beneficia fuerint collata? an nõ locum habere optio debeat ex priorum Canonum diſpoſitione? nam poſteriores liquet in ea cauſa loqui cum diuerſis temporibus diuerſa beneficia, non cum vno, eodemque tempore impetrantur, vide Abb. atque ita innaluit. Admiſſo itaque diſtinctionem plus beneficiorum quàm temporum, & optandi ius relinquo, vbi illud prælaudati Canones reliquere, hoc eſt, in beneficiis reſidẽdi ius habẽtibus, quæ nec dignitatum, nec Perſonatuum, nec Parochiarum numero habẽãtur, nec minus in Curato beneficio, quod cum alio capitur reſidendi onus
4 *inducente, vtpote Canonicatu. Nec mihi negotium vllum facit Concil. Trid. ſeſſ. 7. de reform. c. 4. cùm nihil addere voluerit, ſed Ius vetus ſimpliciter innouare, dum ait. Cõtra formã ſacrorum Canonum, & præſertim Conſtitutionis Innocentij III. quæ incip. De multa, atque ita Nau. nec male. Contradicunt tamen Eminẽtiſſimorum auctoritas, auditoria & praxis quibus interim ſtari volo.*

5 Ad *n.* 3. In hoc tex. qui ſpoliatus ab Archidiacono fuerat, non Epiſcopum, qui Archidiacono erat proximè ſuperior, ſed Metropolitanum appellauit, valuitque per ſaltum appellatio. Sed contra ſtant verba Papirij *in l. Imperatores, ff. de appellat.* vbi dicitur quòd Principem appellare non decet omiſſo medio, quãto minùs alios. Obſtat etiam tex. *in cap. dilecti 66. de appellat.* vbi legitur perperam omiſſo Epiſcopo fuiſſe appellatum ad Archiepiſcopum, & *in c. Romana. §.*
6 *ab Archiediaconis, eod. tit. lib. 6.* vbi ſtatuitur non poſſe ab Archidiacono appellari ad Archiepiſcopum omiſſo Diœceſano. Pro concordia Butr. *in præſenti n.* 10. & Abb. *n.* 4. occurrunt, duplicem ſolutionem præſtãtes, & dupliciter hunc tex. ſic intelligentes, aut appellationem hîc interpoſitam ex cõſuetudine eo modo potuiſſe *d. c. Romana, §.* 1. aut ſi non conſuetudine, ſaltem quia nihil exceptum ab aduerſario fuerat; nam licèt declarari poſſit Iuriſdictio ſuperioris Iudicis omiſſo medio, non tamen poſſe pro incompetenti haberi, ne dicere compellamur Principem quoque eo modo appellatum eſſe incompetentem, qui Magiſtratuũ caput eſt, & cauſa. Quin vbi Iudex incõpetens errore aditur, vel appellatur, nullius tunc momenti iudicium eſt, *l. ſi per errorem, ff. de iuriſdict. om. iudic.* & tamen ſi per errorem maior per ſaltum appellatus, iudicium valet. *l. 1. §. ſi quis in appellatione, ff. de appellat.* ergo maior iſte Iudex declinari quidẽ poteſt, ſed incompetens non eſt. Ita Læli. Mãcin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſput. cent. 2. cap. 137. n.* 3. & 4.

Ad *tex.* verò *in præſenti* reſpondet Man- 7
cin. *vbi ſup. n. 5. cum duobus ſeqq.* ideo ab Archidiacono Metropolitanus appellatus per ſaltum fuit omiſſo medio, hoc eſt diœceſano Epiſcopo, quia Archidiaconus tunc tẽporis Vicarius Epiſcopi erat *c. 1. c. ad hæc, de offic. Archid.* iunctis traditis per eundem Mancin. *ſacri Iuris controu. diſſert. 2. c. 4.* à Vicario autem non Epiſcopus appellandus, ſed ſuperior Epiſcopo eſt, ne cum Epiſcopi, & Vicarij idem ſit tribunal, *d. c. Romana, in princ.* idem à ſe ipſo appellari videatur: conſenti. Cuiac. *in præſenti*, allegans hoc idem Iure Ciuili conſtitutum *in l. 1. §. vlt. ff. quis, & à quo, & in l. ſolet, ff. de iuriſd. omn. iudic.*

Deinde idem Cuiac. *citato loco* reſpondet 8
ad d. c. dilecti, non illic de Archidiacono mẽtionem eſſe, ſeu officiali Archidiaconi, qui Vicarij Epiſcoporum ſunt; ſed vt indicat antiqua Decretalis, de Iudice, qui datus ab Epiſcopo eſſet; ſicuti etiam ex Iuris Ciuilis diſpoſitione à Iudice dato appellandus is eſt, qui dedit; nam Iudex datus non eſt Vicarius dantis, nec iuriſdictionem habet, aut executionem ſententiæ ſuæ, ſed notionem ſimpliciter, *l. à diuo Pio, ff. de re. iudic. d. l. 1. §. vlt. l. 3. ff. quis & à quo.* Eadẽ reſponſio fuerat gloſſatoris, videlicet non fuiſſe ab officiario Epiſcopi appellatum, ſed à Magiſtro quodam R. Canonico Claremõtis, cui ſpecialiter Epiſcopus cauſam commiſerat, cùm nec Curialis eius eſſet: refert Læl. Mancin. *d. cent. 2. c. 137. n.* 8.

Deniq; ad *d. §. ab Archidiaconis*, ipſe Cuiac. 9
nimis audacter reſpondet nouum iſtud eſſe, introductumque Innocentio IV. neſcire autẽ ſe affirmat qua ratione; fortè imperitia Iuris: nam Innocentium III. fuiſſe Iuriſperitiſſimum, non Innocentium IV. Ad quod occurrit Læl. Mancin. *d. cent. 2. cap.*
137. *num.* 10. his verbis. *Sed fallimur ſæpè cùm* 10
de legibus iudicare plus volumus, quàm ſecundùm leges: nam Pontifex in principio de generalibus Epiſcoporum Vicariis loquitur, qui vnũ faciunt cum Epiſcopo Tribunal, ideoque ab ipſis non Epiſcopi appellari, ſed ſuperiores debent, vt ante Ergo in d. §. ab Archidiaconis, non de Archidiaconis loquitur quaſi Epiſcoporum Vicariis, ſed quatenus ipſis, nam duplicem in Archidiacono poteſtatem olim fecimus, alterã quam vt Vicarius Epiſcopi habet, alteram quam vt Archidiaconus. Ab Archidiacono igitur, quando vt Archidiaconus procedit, non vt Epiſcopi

Vicarius Epiſcopus ipſe, hoc eſt proximè ſuperior appellari debet.

Cap. Cùm iamdudum. XVIII.

POſt *num.* 1. Aduertit Boët. Epo *de Regalibus, ſeu iure Principum in beneſ. eccleſ. lib.* 1. *num* 58. perperam in hoc tex. legi R. Siclunenſi Canonico, pro *R Seclinienſi Canonico.* Item Præpoſitura Siclunenſem, pro *Præpoſitum Seclinienſem*: item Siclunenſem Eccleſiam pro *Seclinienſem Eccleſiam.* Similem deprehendi errorem in hoc text. ſubdit *ibidem* in I. de Bythinia pro *I. de Betunia.* Et refert idem Boët. *citato loco*, litem verti hic inter quendam R. Canonicum Seclinienſem, quendam I. de Betunia coram Epiſcopo, & Cantore Tornacenſibus ab Apoſt. Sede iudicibus delegatis, oppido Comitatus Arteſiæ notiſſimo Betuoia non procul hinc, id eſt à Duacenſibus diſtante. Beclinioque Diœceſeos Tornacenſis pago ſacris D. Piati reliquiis nobiliſſimo, celeberrimoque eidem Boëtio adhuc viciniore.

SVMMARIVM.

1 *Virìs illuſtribus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus liberalius per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum.*

2 *Nobilitati multum deferendum.*

3 *Nobilis nullus præſumitur prodere ſuum Principem.*

4 *Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare.*

5 *Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobile.*

6 *Caſſadori auctoritas refertur.*

7 *Nobiles ſunt præferendi plebeis in quibuſcumque actibus.*

8 *Conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles, & plebeos ſuper præcedentiam.*

9 *Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum.*

Cap. De multa. XXVIII.

AD *n.* 1 r. *cum ſeqq.* Hinc viris illuſtri-
1 bus, atque prænobilibus eccleſiaſticum ſtatum ſuſcipientibus benigniùs, liberaliúſque per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendum, vt quorum, qualiumque virorum ſplendor plus mageſtatis addat Eccleſiæ, totique ſtatoi, ac ordini eccleſiaſtico: non citra maximum Religionis Catholicæ promptiùs tuendæ fructum, remediúmque contra rebelles præſentiſſimum, ſic Boët. Epo *de iuriſdict. Eccleſ. temporali q.* 2. *num.* 11. *pag. mihi* 29. 2

Notabilitati enim multum deferendum *l.* 2. *ff de offic. ciuil. iudic. gloſſ. in l. Titio ff de condit. & demonſtr.* gloſſ. notabilis *in cap. illud* 40. *diſt.* Ioan Andr. *in cap. conſtituti, col.* 2. *de appellat. l.* 6. Roman. *ſing.* 726. Andr. Sicul. *conſ.* 92. *col.* 4. *vol.* 1. vbi quòd nullus Nobilis præſumitur prodere ſoum principem, 3
ſed potiùs præſumitur illi fidelis, Iaſ. *in l. pecuniam, §. fin. ff. de condict. cauſa data,* Oldrad. *conſ.* 92. vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt 4
proprium attributum. Et proprium eſt nobilitatis fidem non frangere, ſed conſeruare. Iaſ. *in l. admonendi, n.* 174. *ff. de iureiur.* Dec. *conſ.* 66. *n.* 29. Caſſan. *in catalogo gloria mundi, part.* 4. *conſid.* 32. Otalora *de nobilit e fin. num.* 20. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 4. *num* 6. Valenz. *conſ* 166. *num.* 21. Afflciat *conſ.* 46. *num.* 8. *l.* 5. vbi ſubdit hoc procedere in perſona egregia, ſummæque dignitatis, & nobilitatis, Honded. *conſ.* 33. 5
num. 48. *vol.* 2. Et de nobile nunquam ſuſpicatur poſſe delictum committere, Roland. *conſ.* 40. *in fine l.* 1. Anguiſ. *conſ.* 52. à *num.* 19. *vol.* 1. Sim. de Prættis *conſ.* 34. *num.* 15. *vol.* 2. Ioan. de Amicis *conſ.* 86. *num.* 13. *& conſ.* 134. *num.* 10. Mari. Antonio. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 88. *num.* 11. Farin. *in praxi criminal. quæſt.* 47. *num.* 277 *&* 279. Ioao. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor. in reſp. poſt diſt.* 9. *num.* 5. Æliſæ. Danza *in pugna Doctor. tom.* 1 *tit. de carcerib. cap.* 1. *à num.* 40. Larrea *Granat. deciſ* 41. *num.* 8. *in fine.* Menoch. *de præſumpt. l.* 1. *præſ.* 15. *num.* 24. Maſcard. *de probat. concl.* 1003. *num.* 5. optimè Caſſiodor. *var. l.* 2. *epiſt.* 15. ibi, *Prouidentia noſtra ra-* 6
tio eſt in tenera ætate merita futura tractare, & ex parentum virtutibus prolis iudicare ſucceſſus. Quia bona certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt, dum origo neſcit deficere, quæ conſueuit radicitus pullulare. Fertur etiam curſu perenni fontium vena vitalis, & hanc conditionem ſuſtinent cuncta manantia, vt ſapor, qui conceſſus eſt origini, niſi per accidentia fuerit fortaſſe vitiatus neſciat riuulus abnegari, &c. Et *l.* 3. *epiſt.* 12. *Tot igitur originis documenta præmittens reddamus bona de nobili, quia laudabilis vena ſeruat originem, & fideliter poſteris tradit, quæ in ſe glorioſa tranſmiſſione promeruit.* Et *l.* 8. *epiſt.* 16. ibi, *Sed tam frequens eſt familia veſtra feliciſſimus prouectus, tam in multis perſonis declarata prudentia, vt licet aliquis vos eligat ad ſubditũ, nihil feciſſe videatur incertum. Similitudinem ſuorum felix venit, cuſtodit quando pudet delinquere, qui ſimilia nequeunt in ſuo genere reperire. Hinc*

eſt

eſt quòd melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quàm feciſſ felicem, quia iſte commouitus per veterum ie facta tuſtodit, ille exemplum non habet niſi quod feceris: quapropter ſecurè tibi credimus quod toties tuo generi commiſſum fuiſſe gaudemus,&c.

7 Et ideo propter tot nobilitatis prorogatiuas in quibuſcũque actibus Nobiles præferendi ſunt plebeis *l.1.C.de albo ſcriben.l.1.* & ibi Ioan.de Platea *C.de cond. in publ. horreis lib. 10.l. prouidendum verſ. nobiliſſimos C. de poſtulan.* Caſſan.*d.p.8.conſid.7.& in conſuet. Burgun.tit.1.de ſtatu perſonar.§6 gloſſ.1.* vbi dicit quòd nobilior,& potentior debet præferri,& altiori loco ſedere; Ioan. Sanſon *in conſuet. Bituricenſ. tit. 24. de donat. inter nobiles §.8. gloſſ.1.lit P.verſ.nec ſanè reſtat videre*,vbi ait Nobiles in quibuſcunque actibus præferri plebeis præcipuè in regimine Reip. ciuitatum, & villarum, Tiraq. *de nobilit.cap.20.num. 37. 38. & 51. cum ſeqq.*

8 Verumtamen conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter Nobiles, & plebeos ſuper præcedentiam,ſedilia, & his ſimilia *l. Primicerius C. de officio Præfecti*, Bald. *in l.obſeruate §. antequam n.3.ff.de officio Proconſ.* Corn. *conſ.193. num.14.vol.2.* Marzar.*conſ.26 n.34.* Gramm. *deciſ.67.n.17.* Lancel. Gallia *conſ. 65. ex n. 26.* Fulu.Pacian.*de probat.lib.2.cap. 26 ex n. 137.* Vincent. de Franchis *deciſ.253.num.2.* Peregr *conſ. 3. num. 1. vol. 2.* Anton. Natta *conſ.61.num.7* Fab.de Anna *conſ 40.num.1. & 2.vol 1* Maſtril.*de magiſtrat.tom.2.lib.5. cap.4.ex num.30.* Andr.Molfeſ. *ad conſuetud. Neapol. part. 1. c. 5. n. 2.* Seraph. *deciſ.964. n.1.& 2.*

9 Conſuetudo enim præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum, & frequentiſſimè operatur, vt altior dignitas cedat inferiori, Caſſan. *in catal.gloriæ mundi p.4.conſid.19.* Ber.*in tract. de ordine graduum p.1.num.12.* Tiraq. *de nobilit.cap.20.num 55* Menoch. *conſ. 51.num. 49.& conſ 52. ex num. 171.* Ioan. Garc. *de nobilit.gloſ.35.num. 54 cum ſeqq.* Quicquid dicant Auendan.*de exequend. mand. part.1. cap.19.ex num. 18.* Burg. de Paz *conſ. 10. ex num.29.*

De conceſsione Præbendæ.
Tit. VIII.

Cap. Quia diuerſitatem. V.

AD *num.8.* Quòd impedito non currit tempus, etiamſi impedimenti origo culpa proueniat impediti, ſi modò ad caſum culpa præordinata non ſit, in quo iſte textus eſt ſingularis, & vnicus, dum probat ſex menſes datos Prælatis eccleſiaſticis ad beneficia conferenda, aduerſus Epiſcopum ſua culpa ſuſpenſum, vel dum ad Apoſt. Sedem acceſſit, apud eamque remanſit, non currere, quem ad hoc extollit Iaſ. *in §. rurſus, num. 26.* & ibi Ludou.Gom.*num.15.Inſtit. de action.* reputatque ſingularem Alex.*conſ.58. num. 10. lib. 5.* Caſſan. *in conſuet. Burgun. rub. 11. §.2.n. 38.* Paul. Pariſ. *conſ. 104. numer. 146 lib. 1.* Franc. Balb. *de præſcript. 1. part. 6. partis n. 21. verſ ampliæ tertiò*, Aym. Grauet. *conſ. 101.n.29.* Arias Pinel. *in auth. niſi tricennale n.46.C.de bonis mater.*

Cap. Cùm noſtris. VI.

POſt *num.3.* In text.ibi, *Eo quòd per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſsionem fuerant impetrata, habeatur irritum, & inane*, &c. Notatur ad hoc quòd decretum ex falſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris, & momenti; ſimilis text. *in cap. ſuper litteris, de reſcript.* ibi, *vt hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt, veritatem in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum conſequantur*; &c. *cap. ſi motu proprio, eod.tit.lib.6.* ibi, *Veluti ſubreptitia vires noluimus obtinere, Clem 1.de Præbend.* ibi, *nullius momenti, cap.2.de confirm. vtili, l. ſed ſi hac decima §.patronum*, vbi gloſ.*ff.de in ius vocando,l.etſi legibus,C.ſi contra ius, l.fin. C.de his,qui à non dom l.Caſtel.36.tit.18.par. 3.* ibi, *ſi carta fuere ganada diciendo mentira, ò encubriendo la verdad no deue valer*,&c.*l.39. eod.tit.* ibi, *tal carta como eſta no deue valer,por ſue ganada como non deuia encobriendo la verdad*,&c. *l. 55. ibidem.* ibi, *enganando a aquellos que dan la cartas*, &c. Gail.*lib.1.obſer.15.* Molin.*de primog.lib. 4. c.4. n. 48.* Mieres *de maior.p.1.q.9.ferè per tot.* Sanch. *de matrim. lib. 8. diſput. 21. à numero 53. & præcipuè à num.65.*

Vt eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.
Tit. XII.

Cap. Vnic.verſ.*Credimus.*

DOctor Anguian. *in tractat. de legib. lib.4.controu. 7.n.39.* dum ageret de aſſequenda mente huius perdifficilis textus, ait ideo

ideo in primo caſu ſummum Pont. reſpondiſſe abſquè dubio ſimoniacam pranitatem contineri, quia agit quando nulla fa-
1 cta fuit legitima reſeruatio; iam enim tunc non ex reſeruatione iuſta, ſed ex conuentione facta cum recipiente, vt ibi voluit gloſſ. fructus perciperet Epiſcopus, & ſaltim præſumptione Iuris datur ſimonia vbi nulla apparet reſeruatio facta, ſed tantùm ſpirituale datum, & temporale receptum, quo caſu abſque dubio rectè ſimonia iudicatur. In ſecundo verò caſu quoniam ante donationem idem Epiſcopus percipiebat fructus, etiamſi fieret conuentio de ipſis iterum retinendis, non eummittitur ſimonia, quia fructus ex vi præcedentis reſeruationis retinentur, quamuis negare non poſſimus ſolam pactionem efficere vt illicita ſit conuentio propter ſimilitudinem illiciti contractus, qui ſecundùm ſpeciem, & prima facie de ſpiritualibus ad temporalia fieri videtur.

De Rebus Eccleſiæ non alienan.

Tit. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ.*

2 *Verbum,* poſſint, *eſt futuri temporis.*

3 *& procedit concluſio principalis etiamſi fiat nuda conceſſio ad culturam, vel cum ſola Prælati conniuentia.*

Cap. Ad aures. VII.

1 AD *num.* 2. Si Prælatus nullo confecto inſtrumento dederit alicui ſyluas, ſiue terras incultas, parumque fructuoſas Eccleſiæ ad eas extirpandas, & colendas ſub promiſſione, ſeu pacto emphyteuticandi, ſiue emphyteuticum de illis inſtrumentum ipſi faciendi cùm extirpatæ eſſent, ſiue ad culturam redactæ, reſpõdet Alexander III. in præſenti iuſtam hanc eſſe cauſam vt eidem terræ illæ in emphyteuſim dentur, niſi ab iis tunc (hoc eſt, conuentionis tempore) ad maiorem Eccleſiæ vtilitatem (hoc eſt, ſub meliore cenſu, ſeu canone) conferri poſſint, cum eodem (extirpationis nẽpe) onere, & labore, quaſi hoc probato reſtitutionis in integrum auxilium Eccleſiæ competeret, iuxta *cap.* 1. cum *ibi* notatis, *de in integr. reſtit.* Ita in præſenti Hoſt. *in verſ. vel poteſt poni*, Ioan. Andr. Card. Zabarel. Anton. de Butrio, & Abb. Panorm. *num.* 1. Vincent. de Franchis *deciſ.* 406. *num.* 1. D. Barboſ. *in l.* 2. *num.* 376. *C. de præſcript.* 30. Quo non item Eccleſia iuuaretur, ſi poſt reductionem ad culturam, non etiam antè, vtiliorem pactionem, pinguioremve penſionem, ſeu canonem ab alio conſecutura foret: nec etiam colonus ſuos defleat labores, quos virtute præuiæ conuentionis fecit, ſi terræ à ſe ad culturam redactæ non ei concederentur in emphyteuſim ſub canone, ſeu penſione correſpondente tempori, quo terræ erant ſteriles, & incultæ, & concederentur alteri, qui meliorem offerret penſionem non inſpecto illo tempore, ſed quoad culturam redactę, & melioratæ repetiuntur, contra text. in propoſito elegantem *in l fin. §. ſimiliter. C. de alluuion.* ibi, *Ne doleant diligentes operam, quam agri dediſſe culturæ, & in l. ſi quis auctoritate* 16. *in verſ. quoniam nimis, C. de omni agro deſerto, lib.* 11. D. Barboſ. *in d. l.* 2. *num.* 356. 387. *& ſeq.* Didac. de Britto *in cap. potuit, in princ. nu.* 3. *de locato*, Caruallo *in cap Raynaldus, de teſtam. part.* 2. *num.* 315 *in princ. verſ. qui omnes*, dum ob relatam cauſam additum fuiſſe dicunt à Raymundo Decretalium compilatore in hoc text. aduerbium, *tunc*, quod deſideratur in integra, quo addito non leuem ingerit
2 difficultatem verbum, *poſſint*, quod ſequitur, nam cùm ſit futuri temporis, non poteſt trahi ad anteactum conuentionis tempus, & ideo fatendum eſt illud impropriè poſitum eſſe pro *poſſent*, vel *potuiſſent*, quæ improprietas ſimul & adiectio illa vitaretur ſi non, *poſſint*, ſed *poſſent*, legeretur, vt eſt in originali relato ab Anton. Auguſt. hoc etenim verbũ cùm ſit de præterito, neceſſario refertur ad prioris conuentionis tempus, non ad illam, quo de impetranda emphyteuſi ob iam extirpatam ſyluam tractatur.

3 Vnde conſiderabam fruſtrà à Ioanne Andr. Zabarel. Butr. Abb. & ſequacibus in caſus poſitione fingi promiſſionem à Prælato abſque ſcriptura factam fuiſſe, quaſi aliud eſſet ſi in ſcriptis foret, quia nihil intereſt an conuentio cum Prælato præceſſerit in ſcriptis, vel ſine ſcriptis, vel an vlla Intercesserit: ſufficit enim nuda conceſſio ad culturam, vel etiam ſola Prælati conniuentia videntis aliquam ſponte ſua accedere ad terras Eccleſiæ nemoroſas, ac ferè inutiles extirpandas, ſiue in nouale reducendas, iuxta text. *in cap. quid per nouale, de verb. ſignif.* Ita Hoſt. *in ult. lect.* Carol. Ruin. *conſ.* 116. *num.* 3. *verſ. ſecundò idem probatur, & conſ.* 157. *n.* 13 *&* 16. *vol.* 1. Burſat. *conſ.* 330. *n.* 136.

num. 136. in 4. requiſito, verſ. vel ſaltim admiſſa, lib. 3. Alex. Raudenſ. *de contract. emphyt 6. part. num. 35.* Cald. Pereita *de nomin. emphyt quæſt. 23. num. 60 ad finem,* D. Barboſ. *in d. l. 2. num. 377. verſ. neque replices, cum ſeqq.*

De Precario.

Tit. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur.*

2 L. 4 ff. locati, *intelligitur.*

Cap. Precarium. III. & vlt.

1 AD *num.* 4. Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cuï conceditur, concordat *l. cùm precario § fin. ff. hoc tit.* Couvar. *lib. 3. cap. 15. num* 8. Petr. Greg. *ſintagm. Iuris, lib. 23. c. 2. n. fin.* Mozz. *de cōtractib tract. de commodato, tit. quomodo finiatur commodatum & precar. n 5.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verb. commodatum, n. 6.* Molin. *de Iuſtit. diſp. 298. verſ. precarium.*

2 Non obſtat *l. 4 ff. locati,* ibi, *Locatio, precariive rogatio, ita facta quod is, qui eā locaſſet, dediſſetve vellet, morte eius, qui locauerit, vel dedit, tollitur,* quia reſpondetur verum eſſe morte concedentis precarium finiri, quando ad voluntatē eius, fuit conceſſum, veluti ſi vſque ad concedentis voluntatem, vel beneplacitum conceſſio fiat, vel dū voluerit, aut dum placuerit, ſecus autem ſi conceſſiſſet, quouſque reuocetur, vel interim dum non reuocetur. Ita Cou *lib. 3. var. c. 15. n. 4. & 15.* Valaſc. *de iure emphyt. q. 34. n. 3.* Molin. *de primog. lib. 1. c. 21. n. 4.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. P. concl 472. n. 23.*

De Commodato.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi commodatum fiat gratia vtriuſque.*

2 *Commodatarius ſolùm tenetur de dolo ſi commodatū fiat tantum gratia cōmodātis.*

3 *Culpa alia lata, alia leuis, & alia leuiſſima.*

4 *Negligentia minima eſt quando quis adeo eſt negligens, aut ingenij, vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat quam communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis.*

5 *Diligentia media, eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis.*

6 *Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet.*

7 *Leuiſſima culpa eſt non præſtare eam diligentiam quam diligentiſſimus paterfam præſtaret.*

8 *Commodatarius de interitu rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum.*

9 *Culpa ad caſum ordinata tribus modis dicitur.*

10 *Furti tenetur vtens re ad alium vſum, quàm ad quem ſibi commodato fuit.*

11 *Caſus fortuitus quis dicatur oſtenditur.*

12 *Maris tempeſtas, & naufragium dicitur caſus fortuitus.*

13 *Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus.*

14 *Grandinatio, & ſterilitas dicitur caſus fortuitus.*

15 *Sturnorum, graculorum, & locuſtarum incurſus dicitur caſus fortuitus.*

16 *Caſus fortuitus dicitur latronum inſidia, incendium, furtum, ius priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia.*

17 *Ex caſo fortuito nemo tenetur.*

18 *Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare.*

19 *Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis, domeſticis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt.*

20 *Incendium dicitur caſus fortuitus, quando ſine culpa habitantium ortum habuit.*

21 *Ignis quando accenditur ex ſubita vi ventorum, aut tempeſtate exorta, eſt, & dicitur caſus fortuitus.*

22 *Incendium quando oritur, ex eo quod quis comburit ſpiculas vt facilius ferre poſſit.*

23 *Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus, vel quando ſcintilla de vno loco in alium euolauit, & domum deſcendit, dicitur caſus fortuitus.*

24 *Commodata res quando fuit oblata ex facto Principis dicitur caſus fortuitus.*

25 *Iudiciis facto iuſto, vel iniuſto res ablata, dicitur euenire ex caſu fortuito.*

26 *Furtum quando inter caſus fortuitos connumeretur.*

Cap. Cùm gratia. Vnic.

1 AD *num.* 2. Quòd commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, vltra citatos docent Petr. Greg *ſyntag. iuris lib.* 23. *cap.* 1. *num.* 1. Mozz. *de contract. tit. de commodato cap. de diuiſione numer.* 3. Sebaſt. Medices *in tract. de caſib fortuitis part.* 2. *q* 10. *numer.* 45. Madera *animaduerſ. iuris cap.* 17. *numer.* 7. Leſſi. *de iuſtit. lib* 2. *cap.* 7. *dub.* 8. *num.* 40. Niſi commodatum fiat gratia vtriuſque, quia tunc commodatarius ſolùm de culpa leui tenetur, Petr Gregor. *d. lib.* 23. *cap.* 1. *n.* 10. Sebaſt. Medices *citato loco*, Cardin Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 9. *tit.* 2. *numero* 3. Pichard. *in §. item is cui*, *num.* 70. *Inſtit. quibus modis re contrah.* Azori. *inſtit. moral. part.* 3. *lib.* 7 *de commodato cap.* 7. *verſ.*
2 *quando.* Leſſi. *d. dub* 8. *num.* 42. Et ſi fuerit tantùm gratia commodantis, commodatarius ſolùm tenetur de dolo, *l. ſi vt certo §. interdum, l. cùm qui rem §.* 1. *ff. commod.* Petr. Gregor *d. cap.* 1. *num.* 10. Piehard. & Card. Mantic. *citatis locis*, Leſſi *d. dub.* 8. *numer.* 41. Rebell. *de obligat. iuſtit. p.* 2. *lib.* 16. *de commodato q. vnica n.* 14.

3 Ad *num.* 3. De diuiſione culpæ in latam, leuem, & leuiſſimam, vltra citatos, agunt Nau. *in man. cap.* 17. *numer.* 78. Decian. *in tract. crimin. lib.* 1. *cap.* 6. *tit. de culpa numero* 7. Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib.* 21. *cap.* 11. *num.* 3. D. Barboſ. *in l. ſi mora* 10. *num.* 2. *ff. ſoluto matr.* Anton. Fab. *de errorib. progm. errore* 2. *decad.* 76. Parlador. *quotid. differ.* 2. *num.* 7. Gregor. Lop. Madera *d. cap.* 17. *à numer.* 1. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 3. *numer.* 124. Rebello *d. p.* 2. *lib.* 10. *quæſt.* 10. *n.* 4.

4 Sicut plures dantur culpæ gradus, totidem diligentiæ quoque conſtituuntur. Ad primum diligentiæ gradum pertinet minima, quam vulgarem ſolent DD. nuncupare, & eſt quando quis, adeò eſt negligens, aut ingenij vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat, quam communiter ſolent adhibere homines illius artis, & profeſſionis, cuius quidem diligentiæ prætermiſſio culpam latam continet, quæ à Doctoribus definitur eſſe deuiationem incircunſpectam ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui ſunt eiuſdem profeſſionis, & conditionis.

5 Ad ſecundum gradum diligentiæ media, ſeu minor ſpectat, quæ exacta nuncupari ſolet & eſt quando diligens paterfamilias adhibet in rebus ſuis cui diligentiæ repu-
gnat culpa leuis. Ad tertium, & vltimum 6
diligentiæ gradum pertinet diligentia maxima, ſeu ſumma, quæ ſolet nuncupari exactiſſima *l. ſocius ſocio ff. pro ſocio, l.* 1. *§. ſi verò ff. de oblig. quæ ex quaſi contr.* & eſt ea quam diligentiſſimus, ac induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet, *l. in rebus ff. commodati*, at-
que ita non præſtare eam diligentiam, quã 7
diligentiſſimus paterfam. præſtaret, leuiſſima culpa eſt, *l.* 1. *§. is quoque ff. de act. & oblig. l. hæres §. non autem ff. famil. herciſc.* Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 23. Farin *de pænis temper. q.* 88. *n.* 83. Molin. *de iuſtit. diſp.* 263. *verſ addidi*, Parlad. *d. differ.* 2. *n.* 1. Leſſi *d. dub.* 8. *num.* 40. *verſ. culpa leuiſſima.*

Ad *num.* 6. Commodatarius de interitu 8
rei commodatæ tenetur ſi culpa præceſſit caſum, & culpa eſſet ad eum ordinata, itaut ſi non præceſſiſſet, caſus non eueniret *l. qui inſulam, §. qui meliùs ff. locati*, Anton. Gom. *tom.* 2. *variar. cap.* 3. *num.* 18. Pinel *in l.* 2. *C. de reſciſ. vendit. part.* 1. *capite* 3. *à numer.* 26. Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.* 74. *num.* 209. *cum ſeqq.* Menoch. *de præſumpt. lib* 3. *præſ.* 3. Carot. *de locato part.* 4. *rub. de caſibus quæſt.* 9. Morla *in emporio iuris Ciuilis p.* 1. *tit.* 8. *q.* 1. *numer.* 7. Cardoſo *in praxi iudicum, & aduocat. verb. Commedatum num.* 16 Farin. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 100. *num.* 31. Molin. *de iuſtit. diſp.* 295. *verſ. ſed caſu fortuito*, Rebell. *d. p.* 2. *lib.* 16. *de commodato q. vnica.*

Dicitur autem tribus modis culpa ad ca- 9
ſum ordinata. Primò ſi non faciat quod diligens, ſeu diligentiſſimus paterfam. ſecundùm naturam contractus feciſſet, qui æquè diligens eſt in alienis ac in propriis, faciendo conſueta, nunquam præſumitur eſſe in culpa *l.* 3. *ff. ad SC. Maced. l. quis ſit fugitiuus apud Labeonem ff. de ædilit. edicto.* Secundò ſi faciat contra conuentionem, *l. videamus §.* 1. *ff. locati, l.* 1. *§. is verò*, *l. item quæritur ff. de action. & oblig. §. furtum*, *Inſtit. de obligat. quæ ex delicto*, Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 5. *in fine*, Strach. *de nautis part.* 3. *num.* 3. Rip. *de nocturno tempore cap.* 12. *num.* 8. Surd. *conſ.* 22. *num.* 30. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 21. *n.* 63. *& cap.* 23. *numero* 26. Molin. *de Iuſtit. diſputat.* 295. *verſ. de caſu fortuito*, dum reſoluunt furti teneri vtentem re ad alium vſum quàm ad quem ſibi commodata fuit, veluti ſi per loca periculoſa iter fecerit commodatarius, ſi onerauerit equum nimio onere, ſi equum in alium locum quàm cõuentum duxerit, vel illum nimis fatigauerit, vel laborare coëgerit. Tertio modo culpa dicitur ad caſum ordinata ſi caſus facto domeſticorum

contin

contingat ſi improbos, periculoſos, malæ
vitæ, ebrioſos, ac diffamatos famulos domi
retinet, nam tunc tenetur ex pacto famuli,
*l. ſi 1. §. de cuſtodia, ff de cuſtod. a reorum, l. vi-
deamus ff locati, l. qui non tam idoneam, ff.
commodati* Menoch *conſ.* 55. *num.* 8. Tiraq.
ad leges connub gloſ. 6 *num.* 6. Ioſeph. Ludou.
Peruſ. deciſ. 25. *num.* 18. D. Barboſ. *in d. l.
mora num.* 38. vbi quia videtur dominus in
culpa proponendo illi officio minus dili-
gentem, Rota *deciſ.* 6. *de officio vicarij*, aliàs
432 *n.* 2. vbi, *imputandum eſt ei, qui opera ma-
lorum hominum vtitur.*

11 Ad *num.* 7. Caſus fortuitus eſt accidens
quod per cuſtodiam, curam, diligentiàm ve
mentis humanæ non poteſt euitari. *l.* 2. §. *ſi
eo tempore ff. de action empti, l. quæ fortuitis.
ff. de pignorib. l. contractus ff. de regul. iuris, l.* 2.
§. *ſi eo tempore ff. de adminiſt. rer. ad ciuit.*
Strach. *de aſſecurat. p.* 3. *num.* 63. Sebaſt. Me-
dices *in tract. de caſib fortuit. q.* 12. *num.* 11.
tom. 7. Carot. *de locato p.* 4. *rub. de caſibus q.*
12 Parlador. *differ.* 132. *num.* 15. Mari. An-
ton. *var. reſolut. lib.* 1. *reſol.* 26. Hect. Fe-
lic. *de ſociet. cap.* 25. *num.* 1. Marta *voto* 58. *n.*
3. Sigiſm. Scacc. *d. commerc* §. 1. *q.* 1. *numer.*
134. Accidit caſus fortuitus, vt tenet Pe-
tr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 21. *cap.* 12. *n.*
4. vel ex facto, ſeu cauſa naturæ, vel ex fa-
cto, ſeu cauſa hominis. Ex cauſa naturæ, vt
12 ſunt maris tempeſtas, & naufragium, § *ſi
13 is qui res, inſtit. quib. mod. re contr. oblig at. l.
14 contractus ff. de regul. iuris* fluminis impetus,
15 *l.* 2. § *ſi qu s in iudicio ff ſi quis caut.* Gran-
16 dinatio, & ſterilitas, *l. licet, C. locati, cap.
propter ſterilitatem, eod. tit,* Sturnorum,
graculorum, & locuſtarum incurſus, &
damnum, *l. conducto* § *ſi vis tempeſtatis ff lo-
cati.* Mors, *l. merces* §. *vis maior. ff. eod. d. l.
contractus*, & alia ſimilia. Facto hominis,
vt ſunt latronum inſidiæ, *d.* § *ſi vis tempe-
ſtatis, l.* 1 *ff depoſiti*, incendium, furtum, vt
priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſen-
tentia, & alia ſimilia.

17 Ex caſu fortuito (quia etiam diligentiſ-
ſimo patrifam. contingere poteſt) nemo
tenetur, *l. cum duobus* §. *damna fatalia ff. pro
ſocio, l. quæ fortuitis C. de pignor. act. l. in re-
bus ff. commodati, l.* 1. *C. eod. l.* 1. §. *is quoque
ff. de obligat. & act.* Card. Mantic. *de con-
iect. lib.* 11. *tit.* 17 Petr. Gregor. *d. cap.* 12.
num. 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *numer.*
2. Azori. *inſtit. moral part.* 3. *lib.* 7. *tit. de com-
modato, cap.* 7. *q.* 2. Ludou. Turrian. *de iuſtit.
& iure diſput* 11. *dub.* 5. *num.* 6. Sigiſm. Scacc.
d. §. 1. *q.* 1 *n.* 134

18 Allegans caſum fortuitum tenetur il-
lum probare *l.* 2. § *ſi quis cum poſſit ff. ſi quis
caut. l. ſcire oportet* § *ſufficit ff. de ex uſ. tu-
tor. l. creditor C de pignor. act. l. publicationis,
C. de teſtam. l. teſtium, C. de teſtib. l.* 2 *C de
naufrag. l.* 11 Franc. Marc. *deciſ.* 786. *num.*
9. *part.* 1. Aloyſ. Ric. *in collect. deciſ part.*
4 *collectan.* 1085. Maſcard. *de probat. concl.*
272. Hect. Felic. *de ſociet cap.* 25. *num.* 6.
Et non ſolùm caſu, ſed abſque ſua cul-
pa contigiſſe probare debet in caſibus, in
quibus præſumitur culpa, vt in furto, in-
cendio, morte non naturali animalium, &
fuga ſeruorum, & aliis, ex Ioan. Anton.
Trigon. *ſing.* 57. *num.* 3. Franc. Marc. *deciſ.*
61. *num.* 2. *& deciſ.* 525. *num.* 2. *part.* 1. Me-
noch. *de præſumpt. l.* 6. *præſ.* 61. *numer.* 30.
Maſcard. *concl.* 272. *num.* 8. *& concl.* 468. *n.*
5. Seraph. *de priuil. iuram. priuil.* 37. D.
Barboſ *in d. l. mora num.* 45. Hect. Felic.
de ſociet. cap. 25. *numer.* 49. Farin. *de pæni.
temper. quæſt.* 88. *num* 4. Et hæc probatio, & 19
diligentia cum propriis famulis, domeſti-
cis, & etiam filiis, & vxore fieri poteſt,
cap. veniens el. 2. *de teſtib.* Maſcard. *concl.*
272. *numer.* 15. Farin. *part.* 3. *q.* 110. *num.*
84. Felic. *d. cap.* 25. *num.* 35. vbi reſol-
ui hanc probationem Iudicis officio re-
linqui.

Ibidem *num.* 8. ibi, *Secundò incendium.* 20
Caſum fortuitum eſſe incendium quan-
do ſine culpa habitantium ortum habuit,
& fortuitò cauſatur, veluti quando ſubi-
ta vi ventorum, aut tẽpeſtate exorta ignis
accenditur, vel fulmine cœlo immiſſus ſit, 21
tenent Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 21. *num.* 5. Afflict.
deciſ. 57. Magon. Flor. *deciſ.* 111. *numero* 40.
cum ſeqq. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 10. *n.*
15. *& deciſ.* 25. Menoch. *de arbitr. caſu* 390.
num. 1. Surd. *deciſ.* 198. *num.* 5. Maſcard. *de
probat. concl.* 892. *num.* 20. Cardin. Tuſch.
pract. concluſ. lit. I. concl. 60. *num.* 8. Gutier.
pract. lib. 1. *q.* 29. *num.* 6. Mex. *in pragm. taſſa
panis concl.* 6 *num.* 115. Cardoſ. *in praxi iudi-
cum verb. incendium num.* 6. Cened. *ad De-
cretal. collect.* 40. *à num.* 1. Sebaſt. Medices *de
caſibus fortuit. p.* 2. *q.* 7. *n.* 1. Farin. *in praxi cri-
min. part.* 3. *q.* 110. *num.* 36. Et quando ſpicu- 22
las quis comburit, vt faciliùs ſerere poſ-
ſit, & vberiorem terram facere valeat,
adhibendo ad id diligentiam circa tem-
pus, locum, & cæteras circunſtantias
ſine ignis longiùs egrederetur, conſidera-
ta vi ventorum, Ioſeph. Ludou. *d. deciſ.*
25. *num.* 21. Farin. *d. q.* 110. *num.* 40. *&* 141.
Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 25. *num.* 51. Et 23
quando ignis immittitur à publicis hoſti-
bus; vel quando ignis ſcintilla de vno
loco in alium euolauit, & domum
incendit, Ioſeph. Ludou. *dicto loco,*

Menoch. *de arbitr. caſu* 390 Carot *d. part. 4. rub. de incend. num.* 45. Magon. *d. deciſ.* 111. *n.* 40. Farin. *d. quaſt.* 110. *n.* 40. *&* 130.

24 Ibidem *n.* 9. ibi, *quartò factum Principis*, &c. Caſum fortuitum in quo culpa nō præſumitur eſſe quando ex facto Principis cōmodata res fuit ablata, docent *l. Lucius, ff. de euict. l. ſi fundum. §. fin. ff. locati*, reſoluūt Crauet. *conſ.* 95. Bertrand. *conſ.* 143. *n.* 6. *vol.* 1. Carot. *de locato rub. de caſibus quaſt.* 12. Cabed. *Luſit. deciſ.* 114 *n.* 5. *p.* 2.

25 Ibidem ibi, *iniuria Iudicis*. Inter caſu fortuitos connumeratur vbi res ablata fuerit facto Iudicis iuſto, vel iniuſto, vt per Carot. *d. q.* 12. Sigiſm. Scacc. *de commerc. §.* 1. *quaſt.* 1. *n.* 137.

26 Ad *n.* 10. Furtum inter caſus fortuitos connumerari ſi à coniunctus, vicinis, vel famulis perpetratum ſit, contra quos non poterat eſſe ſuſpicio, reſoluunt Menoch. *de praſumpt. lib.* 6. *praſ.* 61. *n.* 34. *cum ſeqq.* Peguera *deciſ. crimin.* 37. *p.* 2. Marta *voto* 58. Farin. *de furtis q.* 169. *n.* 21. Rot. *Genuen. deciſ.* 101 *num.* 1. præcipuè ſi conſtiterit rem furatam eſſe in loco cum propriis rebus illius, qui eam cuſtodiebat, Maſcard. *de probat. concl.* 829. *n.* 13. Hect. Felici. *de ſociet. c.* 21 *num.* 44. Farin. *d. q.* 169. *num.* 36. vel cuſtodem alioquin eſſe diligentiſſimum, & probatiſſimum, Maſcard. *d. loco*, Farin. *d. q.* 169. *n.* 39.

De Depoſito.

TIT XVI.

SVMMARIVM.

1 *Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſaculari.*

2 *Clericus poteſt cōpelli ad depoſiti reſtitutionem, per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit.*

3 *Executio in bonis clerici ad depoſitum reſtituendum debet fieri per Iudicem eccleſiaſticum.*

Cap. Grauis. I.

1 POST *num.* 6. Abb. in præſenti tenet clericū poſſe nominari depoſitariū à Iudice ſeculari, & ad depoſiti reſti-
2 tutionem per ipſum Iudicem compelli, ſi ipſe acceptaſſet, vel recepiſſet, ſequuntur Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *diſt.* 11. *num.* 34. Rebuff. *in l. ſequeſter n.* 109. *ff. de verb. ſignif.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 214. Olan. *in antinom. lit. C. num.* 33. Auiles *ad c.* 10. *Pretor. verb execution, num.* 6 *&* c 20. *verb. vſura num.* 10. Perez *in l.* 1. *tit.* 10. *l.* 3. *Ordinam.* Mexi. *in tract. taſſe panis, concl.* 5. *n.* 33. Franc. Marc. *deciſ.* 1057. *vol.* 1. Azeued. *l.* 10. *n.* 39. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Carot. *de depoſito part.* 2. *q.* 121. Chriſtoph. de Paz *ad l.* 11. *Styli, num.* 1. Matt. *de iuriſdict. part.* 4. *cent.* 2. *caſu* 104. Bobadil. *in ſua politica l.* 2. *cap.* 18. *num* 130. Gironda *de gabell. part.* 4. §. 1 *n.* 10. Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num* 9. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 8 *n.* 28. *&* 29. Bonacin. *de contract. lib. diſp.* 3. *quaſt.* 14. *puncto* 2. Ceual. *commun. contra commun. q.* 897. *n.* 10.
3 *& de cognit. per viam violent. q.* 66. *per tot.* vbi ait quòd Iudex eccleſiaſticus facit vim inhibendo Iudicem ſecularem à cognitione cauſæ contra clericum depoſitarium, cùm nec ratione perſonæ, nec bonorum conueniatur, ſed ſolùm, vt reſtituat depoſitum, quod de manu Iudicis ſecularis accepit, & *n.* 17. declarat intelligendam eſſe vſque declaretur depoſitum reſtituendum, nam poſtea executio in bonis clerici eſt facienda per litteras requiſitorias implorando auxilium brachij eccleſiaſtici.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitarius praſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſalutis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe.*

2 *Culpa omnis in depoſitario excluditur ſi res ſua & depoſita ſimul perierunt.*

3 *Depoſita res quando ſunt aqualiter pretioſa cum ſuis, non tenetur depoſitarius ſi pratulit ſuas.*

4 *Pralatus non tenetur praponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſia.*

5 *Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non admittitur.*

6 *Depoſitum committitur fidei depoſitarij, ta tacita conditione vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit.*

7 *Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij laderetur.*

Cap. Bona fides. II. & vlt.

AD *num.* 2. Quòd depoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſalutis 1
exiſtentibus depoſitas dicit ſe perdidiſſe, præter citatos *in collect.* docent Molin. *de Iuſtit. diſp.* 296. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 10. *tit.* 9. *num.* 40.

Cardoſ.

2 Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo commodatum n.* 18. Carot *de depoſito p.* 1. *tit. de caſu num.* 99. Vnde omnis culpa excluditur ſi res ſuæ & depoſita ſimul perierunt, Petr. de Vbaldis *in*
3 *tract. de duobus fratrib. p.* 8. *q* 14. *n.* 15. Farin. *de furtis q.* 169. *n.* 36. Quando res depoſitæ ſunt æquè pretioſæ, vel ſaltim æquales, non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas, prius enim debet quis ſibi ſubuenire quàm alteri, vt per Abb. in præſenti, Maſcard. *de probat. concl.* 509 *n.* 4. Card. Mantic. *d. tit.* 9. *n.* 41. *&* 42. D. Barbol. *in l. mora n.* 28 *ff. ſoluto matrim.* Cardoſ. *d. verb. Commodatum n.* 18. Carot *de depoſito p.* 2. *q.* 2. *per tot.* vbi *num.* 2. diſtinguit quòd aut quis tenetur de dolo, & poteſt res ſuas viliores præponere, aut de leui culpa, & tunc æquales, aut de leuiſſima, & tunc ſolùm pretioſiores, nã præferre debet quis rem commodatam pretioſiorem, ſuæ pro-
4 priæ. Et quòd prælatus non teneatur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ, reſoluunt Barbat. *de præſtantia Cardinal. q.* 3. *n.* 30 Baeç. *de decima tutor. c.* 2. *n.* 91. Montan. *de tutel. c.* 32. *reg.* 9. *num.* 11. vbi ſubdit hanc regulam procedere in omnibus illis, qui pro tutoribus, & curatoribus ſe gerunt.

5 Ad *num.* 5. Quòd compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non admittitur, etſi quantitas, quã depoſitarius compenſare contendit, liquidiſſima ſit, vltra citatos *in collect.* docet Tyndar. *de compenſat. art.* 5. *num.* 41. *&* 42. Sebaſt. Medices *eod. tract. p.* 1. *q.* 15. Cuiac *l.* 8. *obſeru.* 16. *ad fin* Surd *conſ.* 240. Iacob Reuard. *lib.* 1. *var. c.* 11. Carot. *de depoſito, tit. de caſu n.* 15. *fol.* 106 Seraph. *de priuileg. iuram priuil.* 74. *n.* 98. *&* 99. Salzed. *ad Bernard. reg.* 99. *verſ. quartò limita*, Mozz. *de cõtract. tract. de depoſito tit. de naturalib. depoſiti n.* 31. Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 3. *c* 6 *n.* 4. Azeued. *l.* 1. *n.* 70. *tit.* 6. *lib.* 4. *Recop.* Vincent. de Franchis *dec iſ.* 151. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 265. *num.* 14. Cancer. *var. p.* 3. *c.* 8. *de depoſ. n.* 45 Ceuall. *de cognit. per viam violent. p.* 2. *q.* 1 *n.* 10.

6 Ratio eſt, quia depoſitum committitur fidei depoſitarij, ea tacita conditione, vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit *l.* 1. *§ pen. ff. depoſiti*, & cùm fateatur compenſans depoſitum, perſidè videtur agere ſi illud ſuę fidei commiſſum quacunque ratione ſtatim non reſtituat.

Ad *n.* 6. Quòd priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantùm habeat in de poſito vero, & non in confeſſato, vltra citatos reſoluunt plur. *de in litem iurando. §.* 10. *num.* 32. Roland *conſ.* 17. *num.* 3. *&* 4. *vol.* 1. Auendan *de cenſib. cap.* 45. *n.* 15.

Barboſ. Iur. Can. ſelect. Tom VI.

Felician. *eod. tract. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 7. *verſ. pro contraria verò ſententia*, Ceuall. *d. p.* 2. *q.* 1. *num.* 39. Aliqui intelligunt quoad tertij præiudicium, non verò quoad ipſum confitentem, Theſaur. *deciſ.* 26. *num.* 3. Fachin. *controuerſ. lib.* 2. *c.* 93. Cancer. *d. p.* 3. *c.* 8. *de depoſito num.* 40. Matienſ. *l.* 9. *gloſ.* 4 *n.* 6. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recop.* Giurb. *deciſ.* 87. *n.* 35. Caſtill. *cõtr. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 10. Et ſic prima reſolutio intelligitur quando ex depoſito confeſſato ius tertij læderetur, vel quando confeſſio eſſet facta inter partes prohibitas.

De Emptione, & venditione.

Tit. XVII.

Svmmarivm.

1 *Doctores referuntur de emptione, & venditione agentes.*

2 *Emptio definitur vt ſit contractus iuris gentium bonæ fidei, vltro citroque obligatorius, qui conſenſu re & pretio perficitur.*

3 *Venditionis ſubſtantialia tria ſunt, conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris.*

Ad Rubricam.

AD *n.* 1. *in med.* ibi *verb. emptio, & venditio.* Plures alios Doctores agentes de materia huius rub. adde, Card. Tuſch. ſcilicet *pract. concl. verb. Venditio.* Oſuald. Illyger. *ad Donel. enucleat. lib.* 13. *c.* 1. Matienſ. *l* 5. *gloſ.* 6. *tit* 9. *lib.* 5. *Recop.* Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 9. *de contrahenda empt.* Narbona *in l.* 1. *gloſ.* 3. *tit.* 7. *lib.* 1. *Recop.* Pichard. *in rub. Inſtit. hoc tit.* 1

Ibid. in fine. Emptio variè à Doctoribus definitur, vt conſtat ex traditis per Pinel. *in rub. C. de reſcind. vendit. p.* 1. *cap.* 3. *num.* 28. Fab de Monte *d. tract. de empt q.* 1. Villadieg. *in l.* 3. *num.* 1. *cum ſeqq. tit.* 4 *lib.* 5 *fort*, Rebuff. *l.* 66. *ff. de verbor. ſignif.* Lazarte *de decima vendit. cap.* 1. *à num.* 1. Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 2. Didac. Perez *l.* 1. *gloſ.* 1. *col.* 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin.* Nicol Mozz. *de contractib. tract. de empt. & vendit. cap.* 1. *à num.* 9. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 2. *numero* 1. *&* 2. Pichard. *in rub. Inſtit. de empt. & vendit. numer.* 13. *cum ſequent.* P. Molin. *de* 2

Iuſt.tom.2.tract.2.diſp.336 Gutier.in tract de gabell.q.21.n.5.& 6. ex quibus magis recepta eſt definitio, quæ colligitur ex Accurſio
2 in gloſ.verb.ex pretio,in l.pacta iōucnta 22.ff. de contrab.empt.quòd ſcilicet emptio eſt cōtractus iuriſgentium bonæ fidei,vltro citróque obligatorius,qui conſenſu,re, & pretio perficitur,explicāt Pichard.citato loco,Azor. inſtit.moral p.3.lib.8.tit.de emptione,c. 1.n.1. Rebello de obligationibus iuſtitiæ lib.9.de contrahenda empt.q.1.n.4. vbi etiam aliam aſſignat Martin.Bonacin.olim in Romana Curia mei amiciſſimus,de contract.ib.diſp.3.q.11. puncto 1. & illam ab impugnatione Pinelli defendit Card.Mantic.d.lib.4.tit.2.num.2. Aliam definitionem præſtat Sot. de Iuſtit. lib.6 q 2.art.31. ad fin. dicens venditionem, & emptionem eſſe rei pro pretio diſtractionem,& eum ſequitur Cald.Pereira de empt. & vendit.c.18.num.1.Leſſi.d.lib.2.c.21.aliam tradit Franc. de Souſa ſiue potiùs communis præceptor,& doctiſſimus olim Magiſter in celebr. Conimbricenſi vniuerſitate primariæ Iuris Ciuilis cathedræ moderator inſignis Rodericus Lopez de Vega in repet.§. actionum Inſtit.de actionib.p.4. cap. 1.num.6. dicens quòd eſt contractus, qui conſenſu, & re pro certo pretio in pecunia numerata celebratur.

3 Tria ſunt venditionis ſubſtantialia. Conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris,de quibus vide Anton Gom.var.tom. 2.c.2.n.1. Bertazol. de clauſul. inſtrument. in proœm num.18.Surd.con.202. num. 4.& 5.& deciſ.114.n.6.Franc.Milan.Sicil.deciſ.2.num. 22.lib.2.Felician. de cenſib.lib.1.c.4.num.10. Ceuall.communium contra commun.q. 536. n. 44.Morl.in emporio Iuris Ciuilis p.1.tit.de contrah.empt.in princip.num.13. Iacob. Cancer. var.reſolut.p.1.c.13.à princip.Card. Mantic. de tacit.& ambig.conuent. l.4. tit. 4. num. 1. cum ſeqq.& tit 5.& 19.Steph.Gratiā. diſcept. forenſ.c.500.n.15. Ludou. Cenci. de cenſib. p 2.q.1.art.6.n.29.& q. 3.art.1. n. 24. Rebello d.q.1.n.7.

SVMMARIVM.

1 Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem,& ad reſtitutionem obligat,& ſi eſt materia parua,inducit peccatum veniale.
2 Pretium iuſtum,& legitimum dicitur à lege,Republica,vel Iudice taxatum,& non licet recipere aliquid vltra in quacunque etiam minima quantitate.
3 Iudex in taxatione faciēda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam,inopiam, laborem, curam, induſtriam.&c.
4 Pretium legitimum diſtinguitur à naturali.
5 Pretium naturale eſt arbitrarium,& nulla lege coarctatum.
6 Pretium naturale triplex eſt,ſupremum,infimum,& medium.
7 Iniquitas in triplici legitimi pretij ſpecie conſiſtere nequit.
8 Pretium non ex affectione cuiuslibet conſtituitur.
9 Res tantum valet,quantum abſque fraude, & iniuria homini ſcienti eius conditionem,& in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt.
10 Venditioni exponens res proprias ad victū & veſtitum hominum pertinentes, poteſt cogi ad iuſtam earum venditionem, ſecus ſi de his non eſſet,vt n.12.
11 Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato.
12 Venditioni exponens res proprias, poteſt retrahere ſe à venditione ſi iuſta adſit cauſa mutandi propoſitum.
13 Cauſa iuſta nolendi vendere rem iam venditioni expoſitam ſi velit iam pro ſuo vſu retinere.

Cap. Placuit. I.

AD n.6.in fine.Quòd exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem, & ad reſtitutionem obligat,& ſi eſt materia parua, inducit peccatū veniale,ex gloſ.ſingulari verb.conſtitus,in c. qua in Eccleſiarum,de conſtit.S. Thom.1.2.q. 69.art.4.Felin.in c.1.n.28.de ſponſalib.Sot.de Iuſtit.lib 6 q.2.art.3.concl.3.Franc.Viui.deciſ. 28.p.1 Matienſ.l.1.gloſ.2.n.3.& 4 tit.25. lib. 5.Recop. 1

Iuſtum & legitimum pretium dicitur à lege,Republ.vel Iudice taxatum, & ei ſtandum eſt, non licet recipere aliquid vltrà in quacunque etiam minima quantitate, vt per Pinel.in l.2.C.de reſcind.vend.p.3.cap.fi. num.45.Cou.var.lib. 2.c.3. num.5. verſ.vel ita accipiendum eſt,Maſcard. de probat. concl. 443.n.10.& concl.641.n.fin.& concl.1403 n. 39. Auiles ad c. 17. Prætor.gloſ.à razonables precios n 1 Perez l.2.verſ.prior pars tit.23.l.1. Ordin.Auendan. de cenſib.c. 27. & 28. Felician.eod.tract.l.1.c.3 n.15.verſ.quartò poteſt, & l.2.c.1.n.2.& n. 12. verſ. legitimum verò, Matienſ.l. 1.gloſ.2. num. 9. tit. 11.l.5. Recop. Valaſc.conſ.43 n. 12. Morl. in emporio Iuris p.1.tit.5.de cōtrah.empt.q 6.n.4.Gaſp.Roder. 2

de

*de annuis reddit.lib.*1.*q.*115.*in fine*, Molin *de*
inſtit.tom 2 *diſp.*349. Sigiſm. Scacc. *de com-*
3 *mere.*§ 1 *q.*7.*p* 2.*ampl.*10.*n.*65.*in fine*, Farin.
*fragm.crimin.verb.deceptio n.*41.Debet autẽ
Iudex io huiuſmodi taxatione facienda at-
tendere neceſſitatem rei,copiam,inopiam,
laborem,curam,induſtriam,& pericula ne-
gotiationis,bonitatem intrinſecam merciũ,
& emptorum frequentiam,ac alia id genus,
ex adductis per Cou.*lib.*3.*var.cap.*3.*num.*5.
Matienz *in d.l.*1.*gloſ* 2.*n.* 7. *tit.* 11. Bobadil.
*in politica lib.*3.*c.*4.*n.*65.*&* 67.Gutier.*pract.*
*lib.*4.*q* 61.*num.*7.Sigiſm.Scacc. *d.* §. 1. *q.*1.
*num.*436.

4 A legitimo pretio diſtinguitur naturale;
5 quia legitimum conſiſtit in puncto indiui-
6 ſibili,naturale verò eſt arbitrarium,& nulla
lege coarctatum.Triplex à DD.conſidera-
tur pretium naturale,videlicet,ſupremum,
infimum, & medium:nã vix accidere po-
teſt rem præciſè centum valere , quin plus
valeat,& minus,valet quippe centum pre-
tio medio,centum & quinque pretio ſupre-
mo,& nonagintaquinque pretio infimo: &
in hoc triplici pretio ioiquitas conſiſtere
7 nequit,vt per Cou.*lib* 2.*var.c.*3.*num.*1.Petr.
Greg.*ſyntagm.Iuris lib.*25.*c.*14.*num.* 13.*cum*
*ſeqq.*Matienz.*d.l.*1.*gloſ.* 1.*n* 7.*tit.*11. *lib.* 5.
*Recop.& gloſ.*2.*num.*9.Valaſc.*conſ.*44.*num.*1.
verſ.& fulcitur,Molin.*d.tom* 2.*diſp.*347.*verſ.*
8 *& quoddam aliud*. Non enim ex affectione
cuiuſlibet pretium conſtituitur,quia ex de-
litiis hominum,vel ſingularibus nutibus res
non ſunt metiẽdæ *l.illud.ff.de minum. vind.*
l.pretia rerum.ff.ad leg.falcid.l.ſi ſeruum meũ
35 *ff.ad leg.Aquil.l.ſeptẽ C.de erog. ann.milit.*
*lib.*10.Maſcard.*de probat.concl.*657 *n.*38. *&*
39.vbi ex Cremen.decem cauſas recenſet,
ex quibus ſingulare pretium , & affectio
circa rem cadere poteſt.Sed tantum valet
9 res,quantum abſque fraude, & iniuria ho-
mini ſcienti eius conditionem,& in egeſta-
te non cõſtituto communiter vendi poteſt.
l.ſi ſeruus 14 *ff de cõdict furt.*& *ibi* gloſ.*verb.*
inueneris,l querebatur 81.*verſ.quare,& in fi-*
ne,ff.ad l.Falcid Perez *l.*2.*col.*6.*verſ.ſed huic*
*noſtra regula tit.*23.*lib.*2.*Ordin.* Pinel.*in l.*2.
*C.de reſcind.vẽd p.*3.*c.fin n.*17.*&* 18.Menoch.
*conſ.*115.*num.*20.Valaſc. *conſ.*43.*num.* 1. *&*
4.Morl.*d.tit.*9.*de contrah.empt.q.*6.*n.*3.*&* 6.
Surd.*conſ.*151.*n.*67.Gutier.*pract.lib.*4.*q.*61.
*n.*7.Sigiſm.Scacc *d.*§.1.*q.*7.*p.* 2.*ampl.* 10.*n.*
56.*verſ.nam in re mobili*,Garc.Maſtril.*deciſ.*
17.*n.*18.

10 Ad *n.* 9. Nota ſi quis res proprias ad vi-
ctum & veſtitum hominum pertinẽtes vẽ-
ditioni expoſuit,etiam ceſſante inopia,poſ-
ſe cogi ad iuſtam earum venditionem,nam
æquum eſt , & Reip. conſentaneum quòd
publicus venditor cogatur vendere res iu-
ſto pretio à Iudice taxato.*l.*1.*&* ibi *gloſ.*1.*in* 11
*fine.C.de Epiſcop.aud.*Cou.*lib.*3.*var.c.*14.*n.*1.
Auil.*ad c.*17.*Prætor.gloſ. à razonables precios*
*n.*1.*cũ ſeqq.*Perez *l.*2. *col.antepen.verſ.tertius*
*caſus tit.*23.*lib.*2.*Ordin.pag.*434.Morl.*d.tit.*9.
*q.*1.*n.*13.Surd.*cõſ.*205.*n.*6. Azeued.per tex.
*vbi in l.*15.*n.*5.*tit.*13.*lib.*8.*Recop.* Intellige, vt 12
dixi , quando res venditioni expoſita eſſet
de his , quæ ſpectant ad victum & ſuſtẽta-
tionem hominum,ſecus verò ſi de his non
eſſet,vt per Surd.*conſ.* 205. *num.* 27. *&* 28.
Perez *vbi ſuprà in verſ.iſte tamen*,Menchaq.
de ſucceſſ.creat.§.10.*n.*77.*verſ.ad iſta contraria*
Auiles *citato loco n.* 7. *&* 11. Niſi iuſta cauſa 13
adſit mutandi propoſitum,nam tunc etiã ſi
res expoſita vẽditioni ſpectaret ad victum,
poſſet pœnitere,ex Surd.*d.conſ.* 205. *n.* 28.
Stephan Gratian.*diſcept.forenſ.c.*149.*n.* 19.
Iuſta enim cauſa reputatur quòd velit rem 14
pro ſuo vſu retinere qui eam venditioni
expoſuit,in quo ſtatur eius iuramento , vt
per Surd. *d.conſ.* 205. *n.* 12. *cum ſeqq.*idem
Gratian.*d.c.*149.*n.*28.

Cap. Vt menſuræ. II.

AD *num.*3. Noſtram ſententiam,quòd 1
ſcilicet Eccleſiaſtici, qui falſa men-
ſura triticum , vinum, vel oleum vendide-
rint, non poſſint puniri à Principe , eiuſ-
que ſeculari miniſtro in bonis , vel in
pœna pecuniaria , vltra relatos *in collectan.*
tenent Filliuc.*in quæſt.moral.tom.*2.*tract.*35.
*cap.*9.*num.*94.Barthol. à S. Fauſto *in ſpeculo*
*Confeſſor.diſp.*6.*q.* 44.*n.* 3. me citato *in hoc*
loco Thom.del Bene *de immunit.Eccleſ.dub.*
4.*ſubiect.*11.*pag.* 54. addens quòd licèt Ec-
cleſiaſtici teneantur obedire ſtatutis Prin-
cipis iuſtis , & in bonum commune ordi-
natis in iis rebus,quæ ſpectant ad regimen
Communitatis , ſi ſacris Canonibus , &
clericali ſtatui non repugnent , tamen ad
id non tenentur directè ,ſed indirectè , id
eſt,non ex vi legis, ſed ex vi rationis natu-
ralis: vel ſi directè non tenentur ſecun-
dùm vim coactiuam , ſed ſolùm ſecundum
vim directiuam , ac proinde ſi ſtatuta illa
Eccleſiaſtici tranſgrediantur , nequaquam
puniri poterunt à Iudice ſeculari , ſed vt
puniantur ad Iudicem Eccleſiaſticum re-
curratur neceſſe eſt.

SVMMARIVM.

1 *Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe decipere?*
2 *Remedium ſubueniendi læſo procedit in om-*

nibus bona fidei contractibus.

3 *Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt.*

4 *Feudi in conceſſione lacus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam.*

5 *Remedio læſionis vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali.*

6 *In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam.*

7 *Venditio iactus retis valet quando retis ea loco eſt iacienda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi.*

8 *Mercium in aſſecurationibus habet locum remedium l.2.C de reſcind vendit.*

9 *Diuiſione bonorum ex iudicia familiæ herciſcundæ habet locum remedium l.2.C.de reſcind.vendit.*

10. *Diuiſio quando fit per ſortes, an locum habeat d.remedium* l.2.C.de reſcind.vendit. *latè oſtenditur.*

11 *Æſtimatio rerum dotalium quando facit emptionem, tunc locum habet remedium* l.2.C.de reſcind.vendit.

12 *Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio* l.2.C.de reſcind.vend.

13 *Filia gratis nihil accepta ſola dote contenta ſi renuntiauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio* l. 2. C. de reſcind.vend *ſi læſa ſit oſtenditur.*

14 *Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renuntiauit opulentiſſimæ hæreditati, an illa vel monaſterium poſſit intentare remedium* d.l.2.C.de reſcind. vend *oſtenditur.*

15 *Conductori & locatori læſis vltra dimidiam iuſta mercedis, conceditur beneficium,* l.2.C.de reſcind. vendit. *& multipliciter declaratur.*

16 *Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio* l. 2. C. de reſcind. vend. *quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum.*

17 *Architecti & fabri lignarij non poſſunt vti remedio* l.2.C de reſcind.vend. *quando erant experti in ſuo officio.*

18 *Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio* l.2.C.de reſcind. vendit.

19 *Gabellarum & regiorum redditum Regi pertinentium in conductione locum non habet remedium* l.2.C.de reſcind.vendit.

20 *Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annulletur.*

21 *Contractum reſcindens ex quacunque cauſa ſiue læſionis ſiue pacti ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit.*

22 *Melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor.*

23 *Renuntiari à contrahentibus valet beneficium* l.2.C.de reſcind.vend.

24 *Renuntiatio tacita beneficij* l.2.C. de reſcind. vend. *ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima.*

25 *Emptor conuentus remedio* l.2.C.de reſcind.vend. *ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium, non tenetur rem cum fructibus reſtituere.*

26 *Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tunc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt.*

Cap. Cùm dilecti. III.

AD *num.*4. Qualiter intelligatur regula 1
quòd licet contrahentibus in pretio
ſe decipere, de qua vltra citatos, vide Pinel.
in l.2.C.de reſcind.vend.p.1.c.1.n.32. vbi Pa-
dil *n.*10. Sot. *de Iuſtit.lib.6.q.20.art.*3. Medi-
na *in C.de reſtit.q.*32. Menoch. *conſ.* 109. *n.*
30. Ceuall. *commun.contra commun.q.* 511. *n.*
5. Morl. *in emporio Iuris p.1.tit.9. de contrah.*
*empt.q.8.num.*14. *&* 15. Auendan. *de cenſib.*
*c.27.n.*4. vbi nouam adducit interpretatio-
nē, Anton.Fab *de errorib.pragm.decad.* 7. *er-*
rore 10. *n.*9. Azeued. *l.1.n 9.tit.11.lib.5.& l.*
19.tit.9.lib.9 Recap. Sigiſm.Scacc. *de commerc.*
*§.1.q.7.p.2.ampl.10.num.*2. qui magis com-
muniter intelligunt dictam regulam, ſcili-
cet naturaliter licere contrahentibus ſe de-
cipere, non quòd natura ipſa rerum hoc
permittat, ſed natura, hoc eſt, naturales re-
gulæ contractus.

Ad *num.*8. Procedere remedium ſubue- 2
niendi læſo vltra dimidiam iuſti pretij in
omnibus bonæ fidei contractibus, vltra ci-
tatos reſoluūt Molin. *de Iuſtit.diſp.* 349. *verſ.*
prædicta locum habent, Matienz. *in d.l.1.gloſſ.*
8. *n.*1. Anton Gabr. *commun.lib.3 tit.de empt.* 3
*cōcl.1.n.*19. Alex. Trentacinq. *var.reſol.lib.3.*
*tit.de empt.reſol.3.n.*1. niſi ſint cōtractus re-
ciproci, quibus congruere non poteſt ratio
læſionis, vt depoſitum, mandatum, & com-
modatum, Rebuff. *ad leg.Galliæ tit. de reſtit.*
*contract.art.vnic gloſ.15.num.*6. Pinel. *in d.l.2.*
p.1.c.3.n 4 Matienz. *d gloſ.8.n.* 2. Auendan.
de cenſib.c.35 n.11.& 12.

Ad *n.*10. Etiam in conceſſione feudi, ob 4
læſionem vltra dimidiam locum eſſe huic
remedio quando conceditur ob pecuniam
domino præſtandum, ſecus verò cùm pen-
ſio,

ſio,vel ſeruitium datur in recognitionem
domioij,prout regulariter fit,vt in d. l. 2.de
reſcind.vend.tenent Pantal. de Crem. n. 34.
Padil.num.29.& Pinel.p.1.c.4.n.2.Rebuff.d.
gloſ.15.num.11.Anton.Gabr.d.concl.1.n.74.
Fachin.controu.lib.2 c.22.verſ.nec huic ſentẽtia.Matienz d gloſſ.8 n.7.vbi ait ſic eſſe in-
telligeodam gloſ.in cap.ad noſtram, de rebus
Eccleſ.non alien.

5 Ad num.11.In datione in ſolutum extrà-
iudiciali ſi dans,vel recipiens vltra dimidiã
iuſtæ æſtimationis lædatur, huic remedio
locum eſſe,ſecus in iudiciali, cùm ſcilicet
pignus creditori,ex eo quòd emptor nõ re-
peritur, adiudicatur, vltra citatos tenent
Alex.Trentacin q.d.reſol.3.num.13. Fachin.
cõtrou.lib.2.cap.21.verſ.tertia controuerſia eſt,
Ignat.del Villar.in ſylua reſponſ lib.1.reſp.11.
num.9.

6 Ad num.12.In venditione, vel locatione.
rerum,quæ pendent ex futuro euentu,vt in
iactu retis,vel io locatione decimarum, aut
vectigalium,ſeu aliorum reddituum, læſo
hoc beneficium competere reſoluunt Pa-
dil.in d.l.2.num.15.Marienz in d.l.1.gloſ.6.n.
3.& gloſ.8.num.9.Scacc.de commerc.§.1.q.1.
p.1.ampl.10.num.5.in princ nam factũ retis,
& quæ nondum ſunt, emi, & vendi poſ-
ſunt,Anton.Gom.var.tom.2.c.2.num 7.verſ.
in hoc tamen eſt,Card.Mantic.de tacit. lib. 4.
tit.5.num.3.& tit.18.num.26.Lazarte de de-
cima vendit.cap.9.num.4.Ceuall.commun. q.
7 536.num.34.& 35.Pyrrh.Maur. Aretin. de
fideiuſſor.p.2.princ.ſect.4.c.51.num.27 Morl.
d.tit.9.in prel.n. 21.& 22.Iotellige in hoc
caſu valere venditionem quando retis eo
loco eſt iacieoda, quo ſpes aliqua ſit pro-
babilis piſcãdi,ſecus verò ſi nõ ſit,Sarmien.
lib.7.ſelect.c.1.n.7.quem ſequuntur Solis de
cenſib. lib. 2.c.7.n.2.verſ. quarto,Ceuall.d.q.
536.num.36.

8 Vnde huic remedio locum eſſe in aſſe-
curationibus mercium,quæ per mare,& lo-
ca periculoſa tranſire debent,tenent Petr.
Santer.de aſſecurat.& ſponſ.p.5.num.4.Padil.
in d.l.2.n.25.Matienſ.d.gloſ 8.n.62. Gutier.
pract.lib.2.q.142.Valaſc.conſ.18.num.7 & 8.
Scacc.d.§.1.q.1.p.2.ampl.10.num.5.verſ.in-
fero 2.

9 Ad num.13.Eidem remedio locum eſſe
in diuiſione bonorum ex iudicio familiæ
herciſcundæ, ſi læſio vltra dimidiam in ea
ſit, vltra citatos tenent Fab.de Monte de
empt.q.8.princ num 9.Anton.Gabr.de concl.
1.n.25.Matiẽ.in d.l.1.gloſ.8.n.3.Morquech.
de diuiſ.bonor.lib 1.c.11.n.30. Alex. Trenta-
cioq.d.lib.3.tit.de empt.reſol.3.n.2.Greg.XV.
dec.496.num.7.quicquid dicat Anton. Fab.
de errorib. pragm.decad.8.errore 1.numero 28.
& 29.

Ibid.in fine, quatenus remiſſiuè excitau 10
quæſtionem quid dicendum ſi per ſortes
diuiſio facta fuerit? Inuenio modò adeſſe
duas contrarias opiniones. Vna tenet in ea
vltra dimidiã læſo eſſe ſuccurreodum,quã
ſectantur Bart.in l.maioribus,per tex.ibi n.3.
C.communia vtriuſque iudic.Deci.in cap.licet
cauſam n.28.de probat.Tiraq. de iure primog.
q.17.n.97.& 98.Padil. in d.l. 2.n.13.Ayora
de partit.p.3.q.10.n.26 & 27. Aliàs illi vltra
ſuccurrendum non eſſe ſuſtinent Pinel. in
d.l.2.p.2.c.1.n.6 verſ.ſed in cõtrarium,& n.7.
Cald.Pereira in l. ſi curatorem verb. vel dolo
aduerſarij n.13.Matienſ.d.gloſ 8.num.4.Mor-
quech.d.c.11.n.37.Anton.Fab.d.decad.8.er-
ror. 2. n. 10. Pro quibus facit quòd quandò
quis ex conuentione ex qua damnum &
lucrum poteſt conſequi, licèt poſtea dam-
num paſſus ſit,non dicitur læſus, & damnũ
cum vtilitate, quam ipſe conſequi poterat,
ſi àliter accidiſſet,debet compenſari,& mi-
nori non datur reſtitutio. l.de fideicommiſſo
C.de trãſact.l.ea lege C de vſur.l.ſi pater puellæ
C.de inoff.teſtam.Tiraq. in l. ſi vnquam verb.
donatione largitus n.110.Menoch.conſ. 843.
n.33.& conſ.844.n.43.& conſ.1121. num.6.
Menchaq.lib.3.controuerſ.vſufreq. c.68 n.10.
Sfort.de in integ.reſtit.p.1.q.4.art.6.Surd.cõſ.
451.& conſ.488 n.33.& 34.& cõſ.435.n. 14.
& de alimen.tit.9.priuil.11.num.11.13.& 15.
vbi num.16.dicit quòd cenſus ad vitam cõ-
ceſſus ſi ex contingẽtia facti damnoſus ef-
ficiatur,non retractatur,& deciſ. 178. n. 29.
Stephan.Gratian.diſcept.forenſ.c.27.num.23.
& c.520.n.31.& c.756.n.8.vbi ait quòd non
attenditur præiudicium quod poteſt cõtin-
gere tanquam à caſu,& euentu proueniẽs,
Gutier.de gabell.q.147.n.13.& Cauon. libr.1.
c.39.à num.61.vbi ratione dubij euẽtus mul-
ta permitti dicit, exemplificat Fontanel. de
pactis nupt.clauſ.4.gloſ.18.p. 3. à n.103.Et li-
cèt hæc vltima opinio ſit verior & cõmuni-
ter recepta,nihilominus non diſplicet con-
ciliatio,quam ad vtranque ponit Pinel.d.p.
2.c.1.n.8 dicens primam procedere & mi-
nori,vel maiori læſo ſuccurri in diuiſione
facta per ſortes,quando ſortes ipſæ per er-
rorem inæqualiter factæ ſunt,& earum er-
ror poſtea deprehenditur,quia tunc partes
nihil ſorti,ſeu euentui commiſerunt; con-
trariam quando partes ſcienter ſortes inæ-
quales fecerunt,vt alteri poſſit maior por-
tio obuenire,ſequuntur Matienſ. d. num.4.
Cald.Pereira n.13. citatis locis, Montan.in
addit ad Oliuam de action.p.2.lib.1.c.39.n.16.

Ad n.14. Ob læſionem æſtimationis re- 11
rum,

rum,quæ in dotem fuerunt datæ tam vxo-
ri , quàm marito, dictum remedium datur
quando æſtimatio facit emptionem , vltra
citatos tenent Cremen. *in d.l. 2.n.37.ampl.*
*9.*Rebuff.*d.gloſ.15.n.31.*Matienſ. *d. l.1.gloſſ.*
8.num 20. quicquid teneat Anton. Fab. *de*
errorib.pragm.p.1.decad.8.errore 7.

12 Remedium iſtud locum etiam habet in
nimia conſtitutione dotis,vt ſi mulier dan-
do ampliorem dotem læſa ſit,vel vir dece-
ptus minorem accipiẽdo,Cagnol.*hic n.63.*
Phanut.*de lucro dotis pag.432.*Ioan.Garc.*de*
expenſ.c.18.n.22. D. Barboſ.*in l.ſi æſtimatis*
13 *n.23.ff.ſoluto matr.* Fontanel. *de pactis nupt.*
*clauſ.5.gloſ 8 p.8.n.30.*Idem in fratre,nota-
biliter in promiſſione dotis læſo, Honded.
*conſ.18.à num.32.lib.1.*Pereg.*deciſ.93.*Fon-
tanel.*d.p.8.n.22.cum ſeqq.* Quid ſi filia gra-
tis nihilo accepto,vel dote contenta renũ-
tiauit hæreditatibus parentum, & ſuis legi-
timis , & aliis quibuſcunque ſibi quoque
modo tam in bonis paternis , quàm in ma-
ternis ſpectantibus, & poſtea ſe læſam eſſe
dicat.& huiuſmodi renuntiationem reſcin-
di contendat ? Vide Franc. Molin. *de ritu*
nupt.lib.3.q.79. Iacob. Cancer. *var. reſolut.*
*p.3 c.15.de renunciat.*Caſtill.*controu.lib.3.c.2.*
*n.36.*Fontan.*de pactis nupt.tom.2.clauſ.9.gloſ.*
vn.n.1.& 2.

14 Quid in renuntiatione facta per filiam,
quæ modica contenta dote Religionẽ fuit
ingreſſa,& opulẽtiſſimæ hæreditati renun-
tiauit? Dic quòd prætextu læſionis enor-
mis , vel enormiſſimæ,nec ipſa,nec mona-
ſterium ex beneficio *d l.2.*nec minoris æta-
tis poterunt reſcindere.Ita Cou.*in c.quam-*
uis pactum p.3.§.2.n.5.& *ibi* Gutier.*ſuper ver.*
*dum nuptui tradebatur n.3.*Burg.de Paz *conſ.*
*5.n.1.*Menchaq.*de ſucceſſ.creat. lib. 1.§.18.*
*n.100.*Molin.*de primog.lib.2.c.3.n.27.*Fach.
*controu.lib.3.c.22.*Franc.Molin.*d.lib.3.q.vlt.*
*n.8.cum multis ſeqq.*Cancer.*var. tom.3.c.13.*
*de renunciat.ex n. 13.*Giurb.*in conſuet.Meſ-*
ſanen.c.3 gloſ.7.n.55. Caſtill. *lib.3.c.2.n.74.*
*& 75.*Steph.Gratian.*Marchiæ deciſ.40 n.3.*
cum ſeqq.

15 Ad *num.* 15.Beneficium *l.* 2. locatori &
conductori,qui in contractu locationis , &
cõductionis læſi vltra dimidiam inſtæ mer-
cedis fuerunt,concedi, vltra citatos,tenent
Fab. de Monte *de empt.q 8.num. 9.* Ioſeph.
Ludou.*cõcl.12.verſ.& quoniam,*Suar.*in the-*
*ſauro recept.ſẽtent.lit.L.n.143.*Carot.*de loca-*
*to,& cõducto tit.de reſcind.locat.n.1.*Velaſq.
de Auendaño *de cenſib.c.35.*Fachin.*controu.*
*lib.2.c.22.in princ.*Card. Tuſch. *lit. L.concl.*
*193.n.19.& 20.*quicquid dicat Anton.Fab.
*de errorib.pragm.decad.8.errore 8.*Et procedit
in locatione & conductione herbarum pro
paſcendis ouibus,Padil.*in d.l. 2. numero 15.*
Gutier.*de gabell.q.136.n.22 & q.147.num.7.*
Ceuall.*q.536.n.31.*vbi idem in cõductione
domus. Et locum habet etiamſi contractus
locationis iam eſſet finitus ſi conductor di-
cat ſe fuiſſe læſum vltra dimidiã iuſtę mer-
cedis. Pinel.*in d.l.2.p.2.c.3. num. 19. & 20.*
Menchaq.*vſufreq.lib.3.c.61.n. 12.* Matienſ.
*d.l.1.gloſ.6.n.5.tit.11.lib.5.Recop.*Gutier.*pract.*
*lib.2.q.132.n.2.*Ceuall.*d.q.536 n.28.*Steph.
Gratian.*d.c.185.n.2.*Fachin.*d.lib. 2. c.22.in*
*princ.*Azeued.*in d.l.1.n.4.* Gama *deciſ.19.* la-
tè Brito *de locato , & conducto part. 2.rub.*
§.2.

Ad *num.*17.Ampliatio procedit in con- 16
ceſſione emphyteuſis quando penſio præ-
ſtatur in recompenſationem fructuum,Pa-
dil.*in d.l.2.n.28* Pinel *p.1.c.3.n.37.* Anton.
Gabr.*d.concl.1.n.75.cum ſeqq.*Rebuff.*d gloſ.*
*15.n.13.*Anton Gom *l.98 Tauri num.4.*Ma-
tienſ.*d.gloſ.8 n.7.*Gam.*deciſ 257.* Theſaur.
deciſ.102 Fach.*d.lib.2.c.22.verſ.ſed maior eſt.*
Valaſc.*de iure emphyt.q.11.n.19.*Morl. *d.tit.9.*
de contrah empt.q.19.num.7 Felician.*de cen-*
ſib lib 1.c.3.n.14 Auendan.*eod.tract. c.35.n.*
*8.cum ſeqq.& c.91.n.3.& 4.*Molin.*diſp.452.*
*verſ.quod verò,*Cald.Pereira *in l. ſi curatorem*
verbo implorare n.15. vbi dicit in praxi obti-
nuiſſe quod Eccleſia pẽſione decepta non
poſſet reuocare conceſſionem emphyteuti-
cam,ſed quòd penſio arbitrio boni viri ſup-
pleretur.Limitat tamen Fontanel. *de pactis*
nupt.clauſ.4 gloſ.8.p.1.n.37.43. & 44.& à n.
62. quando penſio vel ſeruitium datur in
recognitionem dominij , prout regulariter
fit,vel quãdo res,quæ fuerunt datæ in em-
phyteuſim,erant inutiles,ac ruinoſæ , quia
tunc non erit locus reſciſioni ex remedio
d.l.2.

Ad *n.26.*Intellige quando architecti, & 17
fabri lignarij, ac alij ſimiles officiales erant
experti in ſuo officio,ex *l.3.tit.11.lib.5.Re-*
*cop.*ibi,*Sciendo expertos en ſu officio,* vbi notat
Azeued.*num.30.*Gutier.*lib.2.pract.144.in*
*fine,*Ceuall.*d.q.536 n.30.*

Ad *n.* 27. Ex quibus licèt aliqui teneant 18
remedium d.l.locum nõ habere in re ven-
dita in incantu publico , nihilominus quòd
procedat dictum remedium etiamſi vendi-
tio facta fuerit ſub publica ſubhaſtatione
alij meliùs ſuſtinent, per *l.1 tit.11.lib.5. Re-*
*cop.*vbi Azeued.*num.31.* & Matienſ. *gloſ. 9.*
Pinel.*in d.l.2.p.2.c.2 n.25.cum ſeqq.* vbi Pa-
dil *n.30.*Anton Gom.*d.c. 2.n.23.*Menchaq.
*d.c.61.n.1.*Alex Trentacinq. *d. reſol.3.n.4.*
Ceuall.*d.q.536.n.2.& 3.*Morl.*d.tit.9.de con-*
*trah.empt q.23.*Parlad.*rerum quotid.lib.2.cap.*
fin.

fin.3.p.§.16 num.10. Maſtrill. deciſ. 33.n. 10. Stephan. Grat. diſcept. forenſ.c. 7.n.10. & c. 461.num.30. Surd.conſ 39. n. 4. Molin. diſput 349. verſ etiamſi res aliqua, Rebel p. 2.l. 9:q. 31. Anton.Fab.in ſuo Cod.lib.4.tit.31. de reſcind vend definit.25. vbi ſubdit læſionem conſiderandam eſſe inſpecta æſtimatione iuxta tempus ſubhaſtationis, & definit.ſeq. ait hunc qui emit in publico incantu non teneri reſtituere fructus, quos percepit ante litem conteſtatam, licèt interueniſſet læſio enormiſſima vltra beſſem, Cancer.var. reſolut.p.1.c.13.num.26. vbi addit quòd licèt ceſſit vendita in incantu publico ſi doceatur de læſione vltra dimidiam, impetratur à Iudice vt res iterum vendatur, & reddito pretio illi qui prius eam emerat, plus offerenti tradatur, vel vt emptor ſi velit rem reſtituere iuſtum ſuppleat pretium.

19 Remedium d. l. non habere locum in conductione gabellarum, & regiorum redituum Regis pertinentium, tenẽt Matienſ. d.l.1.gloſ.5. num 4. tit.11. lib. 5. Recop. vbi Azcued.num 31. Ceuall.quaſt.536.num. 50. Gutier.de gabell.q.147. n. 6 Nec in ſciente iuſtum rei pretium, & valorem: nam ſi viliori pretio vendat, vel aliquid vltra iuſtum pretium emptor offerat, illi non ſuccurritur dictæ l. remedio, vt in ea tenent Cremen, n. 86 & Cagnol. num. 142. Fab. de Monte de empt.q 8.num.19 & 20. Tiraq. de retractu lig.§.1.gloſ.18. num. 14. Anton. Gabr.d.tit.de empt.concl.1.n.98. Cacheran. deciſ.40.num.12 Bernard. reg. 560 Suar.in theſauro recept ſentent.lit. L.n. 3. Strach. de ſponſionib.q.10 num. 2. Mench.controu.vſufr. lib.3.c.61.n.10. Carot.de locato, & conducto tit.de reſcind.locat.n.6. Menoch.conſ.1.n. 351. & 352. & 356. & conſ.843.n.30 & conſ.844. n.36. Matienſ.in d.l.1.gloſ.8.n 85. Auendan. de cenſib.c.36.n.4. Gratian. diſcept. forenſ. c. 461.n.28. Scacc.de commerc. §. 1.q. 7. p. 2. ampl. 10.n.5 verſ adſtringe 1.

20 Ad n. 32. in fine. Nota Parlad. Lazarte, Girond Mulinam & Gutier. citatos in collect. ſoluere gabellam deberi, & ſolutum repeti nõ poſſe, & idem tenet Ioan. Garc.de expenſ. c.18.n.48. verſ. & in hoc, vbi dicit quòd ſi contractus eſt validus, ſed reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, & in n.46 & 47. ſubdit poſt Perez Lazarte & Auendã quãdo contractus annullatur, gabellam, laudemium & ſi quid aliud ratione contractus ſolutum fuit, repeti poſſe.

21 Qui contractum reſcindit ex quacunque cauſa ſiue læſionis, ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid, vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit. Ita in d. l. 2. Cagnol.q. 82.n.236.& Pinel.p.2.c. 3.n.37. & 38. Ioan. Garc.d.c.18.n.53. & 54. Palad. lib.1. rerum quot.c.3.§.5.à n.6. vbi latè agit, & actorẽ, qui contractus reſciſionem poſtulat, ad ſolutionem teneri reſoluit. Gutier de gabell.q.12. n. 5.6. vbi n.7. & 8. cũ Molin. contra Lazart. tradit quòd quando emptor elegit ſupplere iuſtum pretium, gabella huius ſupplementi ad gabellarium, qui tempore venditionis extitit, ſpectat, & quod idem eſt etſi venditor conuentus eligat.

Et quòd venditor melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere teneatur, reſoluunt Bald.in d.l.2. n.23. q.19. vbi dicit quòd venditor agens ex læſione vltra dimidiam repelli poterit, niſi ſoluat expenſas & melioramenta, per l. intra vtile. §.fin ff.de minorib. & eum ſequitur Cagnol. ibidem in d.l.2.n.155. Cremen. n. 95. Padil.n. 53.& Pinel.p.2.c.3.n.1. Magon. Lucenſi deciſ. 33. Valaſ.de iure emphyt. q. 25. num. 6. Ioan: Garc.d.c.18. n.18. Fachin controu. lib. 2.c. 20. Giurba deciſ.105.n 18. 22

Ad n. 33. Quòd beneficio dictæ l. poſſit à contrahentibus renuntiari, & renunciatio valeat, reſoluunt ibidem Cremen.limit.5. & Cagnol.n.134. Cou.lib.2.var.c 4.num.1.verſ. poſterior Villadiego l.8. num.23.tit.4.l.4. fori iuzgo Cacheran. Pedem. deciſ.41. num.9. Ceuall commun.q.511.n.2. & 3. Fachin. controuerſ.l.2.cap.20.verſ.ſexta & poſtrema, & verſ.porrò, Carot.de locato p.3.tit.de reſcind.locat.n.41. Specialiter ſcilicet, non verò generali omnium remediorum renunciatione, Cremen.num.56 & Cagnol.num.134 in d. l. 2. Gutier.de Iuram.confirm.p. 1. c. 26. num. 1. Ceual.d.q. 511.num.1. Matienſ.d. gloſ. 8. n.8: Morla d tit.9.de contrah.empt. q. 24. num. 61 Fachin.d.cap.20.verſ ſexta. Franc. Molin. de ritu nupt.l.3.q.96.n.35. 23

Sufficit autem tacita renunciatio d.l. quæ reſultat ex Iuramento, v.g. ſi maior iurauit non venire contra contractum, vel ſtare contractui, prætextu huius remedij, contractum impugnare non poterit, quia dicta l. & ſibilibus per iuramentum videtur renuntiaſſe, vt per Cou.in cap. quamuis pactum p.4.§.4.n.4. Anton.Gom.var.tom.2.c.2.n.25. Anton.Gabr.d.cõcl.1.n. 68. Mench.de ſucceſſ. creat.§.18.n.126. Cacheran.deciſ. 41. num. 8. Gutier.d.p.1.c.26.n.5. Matienſ.d.gloſ.8.n.45. Ceuall.commun.q.171.in princ. Carot.d.tit. de reſcind.locat.n. 20. Seraph. de priuileg. Iuram: priuil. 90.n. 4. Benechend.in addit. ad eundem, priuil.31.n.11. Fachin.controu.lib.2. c.17. in princ. Secus ſtante enormiſſima læſione, quia tunc non obſtante iuramento læſus ad reſciſionem contractus poterit agere, etiamſi expreſsè eã renuntiauerit, Cagnol. 24

in

*in d l.2.num.*87.*&* 88. Ioſeph.Ludou. *concl.* 73.*ampl.*2.Cacher.*decis.*41.*n.* 8. Pinel. *in l.* 2.*p.*3.*c.*1.*num.*7. & *ibi* Padil. *n.* 32. Cou. *lib.* 2.*var.c.*2.*num.*5 Gutier.*d.c.*26. *num.* 8. *& in Auth.Sacramenta puberum*, *num.* 92. Anton. Gom.*tom.*2.*var.c.*2.*num.*20.Matienz.*d.l.* 1. *gloſ.*8 *num.*48.Molin.*d. primog.l.*2.*c.*3.*n.* 18. Ceuall. *commun. q.*115. *n.*4. Seraph. *de priuileg.iuram.priuil.*83.*num.*103 *&* 104.Benechend.*in addit.ad eundem priuil.* 61.*d. n.* 48. Mancin.*de iuram effectu* 1.*q.*11. *n.* 12.Farin. *fragm.crimin.p.*2.*verb.iuramentum num.*1282. *cum ſeqq.*Giurba *deciſ.* 103. *num.* 13. Caſtill.
25 *controuerſ.l.*3.*c.*2.*n.*36.41.*&* 53.

Ad *num.*32.*verſ. An autem.* Adde Matien. *d.l.*1.*gloſ.*5.*n.*74.*cum ſeqq.* Ioan. Garc.*de nobilit.gloſ.*6.§.1.*n* 6.*& de expenſis c.*23.*n.* 58. Mench.*controuerſ vſufreq l.*3. *c.* 71.*num.* 2. ex quorum dictis colliges quòd ſi emptor conuentus hac actione eligeret rem reſtituere & non ſupplere iuſtum pretium tenetur rem cum fructibus reſtituere.Sed cõtrariam ſententiam ſequuntur magis communiter *in d.l.*2.Cremen.*col.*19.Cagnol.*n.*4. Padil.*n.*5.*&* Pinel *p.*2.*c.*4 *n.*1.*cum ſeqq* Cald. Pereira *in l.ſi curatorem,verb implorare n.* 13. *verſ contra quam*,Anton. Gom. ſibi contrarius *tom.*2.*var.c.* 2. *n.*24.*& c.* 4. *n.* 21. *in fine*, Azeued.*in d.l.*1.*num.* 25.*tit.*11. *lib.*5.*Recopil.* Gutier.*pract.lib.* 2. *q.*134. Parlad. *l.*2. *rerum quotid.p.*5.*c.fin.*§ 16 *num.*12.Gam. *deciſ.* 94. *n.* 2.Mena ad *eundem deciſ.*292.*verſ tertiò adde*, Ceuall.*commun.q.*536.*à n.*17.Fachin.*controu. lib.*2.*c.*24.Felician.*de cenſib.tom.*2.*l.* 1. *c.*3. *n.* 2.*in fine*,*& n.*4.Vincent. de Franchis *deciſ.* 495.*n.*3. P.Molin *diſp.* 349. *verſ. contrarium autẽ*,Magon.*deciſ.* 23.*n.* 7. *&* 8.Anton.Fab. *in ſuo Cod.lib.*4.*tit.* 36. *de reſcind. vend. defin.* 21.26 31.*&* 36.Giurb.*Sicil.deciſ.*105.Fontanel.*de pactis nupt.tom.*2.*clauſ* 7.*gloſ.* 2.*p.* 5. *n.*10.Sigiſm.Scacc *de commerc.* §.1.*q.*7.*p.* 2. *ampl.*10.*n.*39.*& verſ.ſecunda opinio*; & hæc proculdubio ſequenda, prior verò contraria procedere poterit in fructibus poſt litẽ conteſtatam per emptorem perceptis,quos emptor venditori reſtituere debet,ſi elegit, quia per eam litigantes in mala fide conſtituuntur.

Quando verò vẽditor enormiſſimè fuiſ-
26 ſet læſus,tunc emptor etiam ad fructuum reſtitutionem condemnandus erit, quia ex ea præſumitur dolus;ita Ceuall.*q.*763.*n* 43. *verſ.ſi verò*,Gom.de Leon *in ſui cent.reſp.*19. Gam.*deciſ.*40.*&* 94.*n.*9 Parlad. *d l.* 2.*c.fin. p.*5 §.16.*n.* 13. Anton. Fab.*d tit.de reſcind. vendit. diffinit.* 3. *&* 31 Fontanel. *d.tom.* 2. *clauſ.*7 *gloſ.*2.*p.*5.*n.*59.*&* 60.Maſtrill.*deciſ.*33. *n.*12.

72 Ad *n.*34.Nota quòd pretij conuentionalis iuſtitia ne detur locus læſioni intra terminos pretij naturalis,taliter regulanda eſt, vt nec ſummum excedat, nec de infimo diſcedat, ſed intra ipſos terminos permaneat,attenta qualitate rei,temporum,locorum,ac conſuetudine regionis, vt per Cou. *lib.*2.*var.c.*9.Petr Greg *ſyntag.iuris lib.* 25.*c.* 14.*n.*7.Pinel.*in l.* 2 *C.de reſciud.vendit p.* 3.*c.* 2.*n.*9 Menoch.*conſ.*817.*n.*30. Aluar.Valaſc. *conſ.*45.*n.* 12. Ponte *conſ.* 53. *ex n.* 30. *lib.*1. Cardin.Mantic.*de tacit.& ambig. conuent lib.* 4 *tit.*18.*n.*28.*& tit.*20.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Contractum vſurarium an efficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo, & n.*2 *&* 3.

2 *Clauſ.*Quomodocunque, *vel toties,vel ſemper, in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſignat præſcribi ſpatio triginta annorum.*

3 *Niſi partes aſsignaſſent maius tẽpus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, vel quando interuenit iuramentum.*

4 *Pactum de retrouendendo redditur vſurarium quando conuenitur non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus.*

5 *Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris.*

Cap Ad noſtram. V.

AD *num.*2.partem quam ſequor,quòd 1
ſcilicet modicitas pretij cum pacto de retrouendendo efficiat contractum vſurarium,ſuſtinent gloſ.*in præſenti*, *& in c. conqueſtus*, *de vſur.*Crauet. Nat.Roland. Cou. Cæpol.Maſcard.Menoch. Cacheran. Gaſp. Rodr.Fachin.Card.Mantica, Valaſc.Gama. Steph.Gratian.quibus addo eundẽ Fachin. *conſ.*28.*n.*2. *&* 23. *l.* 1. Azeued. *l.*4.*n.* 24.*&* 25.*tit.*6. *l.*8. *Recop.* Surd. *conſ.* 34 *per tot.& maximè.n.* 5.Alex. Trentacinq. *var.reſolut. lib.*3. *tit. de empt. & vendit. reſol.*10. *num.* 7. Magon. *Lucenſi deciſ.*60.*à n.*7.qui hanc opinionem dicit tutiorem, & in numero Auctorum ſuperare contrariam, & habere gloſſas pro ſe, Cancer. *var.reſolut. p.* 1.*c.* 13. *n.*16. 2

Alij verò contendunt neceſſe eſſe cum pacto de retrouendẽdo, & modicitate pretij concurrere emptorem eſſe ſolutũ fœnerari,vel aliam circunſtantiam, ex quorum numero

numero videntur eſſe tiraq. Alexand. Menoch. Cald Pereira, Felician. Farin. Roland, & alii citati *in collect.* quibus nunc addo eandem partem ſequentes Carot. *de locato & cond. tit. de vſur. quæſt.* 11. Honded. *conſ.* 31. *num.* 68. *lib.* 1. *& conſ.* 33. *num.* 66. *lib.* 2. Parlad. *differ.* 53. §. 1. *num.* 3. Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 224. *in fine*, Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *tit.* 30. *de reſcind. vendit. differ.* 5. *num.* 6. Griuel. *Dolona deciſ.* 74. *num.* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 50. *vbi num.* 82. in hac videtur reſidere.

3 Quas quidem contrarias opiniones nõnulli concordare nituntur, dicentes primam procedere quando læſio in pretio, eſt vltra dimidiam iuſti pretij, ſecundam quando læſio eſt modica in pretio, & tunc vltra læſionem & pactum de retrouendendo aliæ fœnoris ſuſpiciones debent concurrere. Ita Boët. *deciſ.* 102. *ſub num.* 3. & 5. Franc. Marc. *deciſ.* 484. *num.* 25. & 28. *p.* 1. Roland *conſ* 96. *num.* 19 *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 358. *lib.* 4. Honded. *conſ.* 33. *num.* 68. *lib.* 2. Maſcard. *concl.* 447. *num.* 7. & 9. Alex. Raudenſ. *de analog. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 256. *& ſeq.* Carot. *d. q* 11. *num.* 14. Gaſp. Roder. *de annuis reddit. lib.* 2. *q.* 3. *num.* 9. Azeued. *l.* 4. *num.* 25. & 26. *tit* 6 *lib.* 1. *Recop.* Fach. *conſ.* 28. *num.* 2. & 23. *lib.* 1. Caſtill. *d. cap.* 24. *n.* 62. Rota apud Farin. *lib.* 1. *conſil. deciſ.* 99. *à num.* 1. *& deciſ.* 256. *num.* 2. Et in hac materia diſcernenda plurimum valet Iudicis arbitrium, qui quandoque ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij iuncta conſuetudine fœnerandi, & ex aliis coniecturis, & præſumptionibus contractum ſimulatum exiſtimare valet, vt per Cæpol. *de ſimul. contract. num.* 108. *concl.* 9. & 10. Cou. *lib.* 3. *var. cap.* 8. *num.* 4 *verſ. cæterùm*, Maſcard. *d. concl.* 442. *num* 6. Hieron. Gabr. *conſ.* 74 *num.* 5. *lib.* 1. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 122. *num.* 7. *& à num.* 40. *& de arbitr. caſu* 217. Stephan. Gratian. *cap.* 258. *num* 6 Azeued. *d. l.* 4 *num.* 28. *cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tacit. lib.* 8. *tit.* 10. Fachin. *controu. lib.* 1. *cap.* 12. Molin. *diſp.* 375. *verſ. quamuis autem maior*, Farin. *quæſt.* 163. *n.* 43.

4 Ad *n.* 3. Quando in pacto de retrouendendo adeſt clauſ. *Quandocunque, vel toties quoties voluerit*, vel *perpetuò*, vel *ſemper*, tunc illud ſpatio triginta annorum præſcribi ſuſtinent citati *in collect.* quibus addo Rebuff. *in l. vnic. C. de ſentent. quæ pro eo, not ib.* 1. *n.* 53. Villadieg. *in l.* 8. *n.* 8. *tit.* 4. *l.* 5. *fori.* Gutier. *de iuram. confirm p.* 3. *c.* 1. *n.* 8. *in fine, & n.* 14. Magon. *Florent deciſ.* 105. *n.* 1. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.* 3 *tit. de empt. & vendit. reſol.* 10. *n.* 25. Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 9. *de reſcind. vendit. q.* 17. *n.* 5. & 6. Anton. Fab. *in ſuo Cod. l.* 7. *tit.* 13. *de præſcript.* 30. *defin.* 3. Surd. *deciſ.* 3. *n.* 7. Azeued. *ad l.* 6. *n.* 33. *cum ſeqq. tit.* 5. *l.* 4. *Recop. & l.* 4. *à n.* 42. *tit.* 6. *lib.* 8. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. c.* 1. §. 14 *n.* 11. Felician. *de cẽſib. lib.* 1. *c.* 20. *à n* 10. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 2. *q* 72. *num.* 2. & 3. Card. Tuſch. *pract. concl. lit. P. concl.* 31. *n.* 1. Quamuis hunc pactum nunquam præſcribi, quia dicta clauſula eſt cõprehenſiua omnium temporum in infinitum, exiſtimauerint Anton. Gab. *commũ. tit. de præſcript. concl.* 6. *n.* 6. Cachor. *deciſ.* 115. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 8 *Ordin. col.* 41. *verſ. prætereà eſt dubium.* Anton. Gom. *tom* 2. *var. c.* 2. *n.* 28. Caualcan. *de vſufr. c.* 9. *n.* 175. Valaſc. *de iure emphyt q* 11. *n* 17. Steph. Durant. *quæſt. iuris q.* 47. Ceuall. *commun. q.* 207. *à num.* 14. Fachin. *controuerſ l.* 2. *c.* 13. Molin. *diſp.* 374. *col.* 4 *verſ. quãdo.* Cancer. *var. reſol. p* 1. *c.* 13. *de empt. n.* 18. *in fine, & p.* 3. *c.* 7. *de poſt. n.* 106. De iure tamen Regio Caſtellæ *ex l.* 63. *Tauri*, quæ hodie eſt *l.* 6. *tit.* 5. *l.* 4. *Recop.* hoc pactum ſpacio decem annorum præſcribitur.

Hæc reſolutio multis modis limitatur, & primò quando partes aſſignarunt maius tempus quàm 30. annorum, vt per Valaſc. *d. q.* 11. *n.* 17. Cald. Pereira *d. verb. ſua facilitate n.* 85. Azeued. *d. l.* 6. *n.* 25. Mart *de iuriſd. p.* 1. *c.* 34 *à n.* 6. Secundò ſi promiſſum ſit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, Azeued. *vbi ſuprà n.* 29. Card. Mantic. *d. tit.* 10. *num. fin.* Alex. Trentacinq. *d reſol.* 10. *n.* 31. Cald. Pereira *d. loco n.* 85. & 87. qui declarant hoc non procedere in præſcriptione centenaria & immemoriali. Tertiò, quando in dicto pacto de retrouendendo interuenit iuramẽtũ. Cou. *l.* 1. *var. c.* 9. *n.* 7. Gutier. *de iuram. conſorm. p.* 3. *c.* 1. *à n.* 17. Azeued. *in l.* 6. *n.* 17. & 18. *tit.* 15. *l.* 9. *Recop.* Alex. Crentacinq. *d. reſol.* 10 *n.* 28. Gaſp. Theſaur. *d l.* 2. *q.* 72. Seraph. *d. priuileg.* 51. *n.* 8. vbi Benecher. *num.* 1. Intellige quando iuramentum appoſitum eſt in ipſo cõtractu, quia tunc ad 40. annos producit præſcriptionem. Quartò in contractibus vſurariis, vel alio modo illicitis, & vbi adeſſet enormiſſima læſio, vt ſuo loco dicam. 5

6 Ad *num.* 4. Nota quòd vſurarium redditur pactum de retrouendendo quando conuenitur non niſi poſt certum tempus licere rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus, *l. Caſtella* 4. *tit.* 6. *lib.* 4. *Recopil.* vbi Azeued. *num.* 34. Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2. *numer.* 27. Couar. *var. libr.* 2. *cap.* 9. *numer.* 9. Perez *l.* 1. *tit.* 2. *libr.* 8. *Ordin.* Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 14. Parlad.

inſexquicent. differ. 53. §. 1 *.in fine*, præcipuè concurrente modicitate pretij, ſeu aliquo ſimili. Cancer. *d.p.* 1. *c.* 13. *verſ. veritas eſt.*

Ad *num.* 5. Pro exornatione concluſio-
5 nis quòd pactum de retrouendendo facit
rē eſſe minoris valoris itaut æſtimatio, ſeu
valor rei debeat conſiderēri habita ratione
adqualitatem diminutam pacti de retrouendendo, & non prout ſimpliciter res per ſe conſiderata vendi poterat, vltra citatos in collect. tenent Cacher. *deciſ.* 40 *num.* 14. Honded. *conſ.* 31. *n.* 2 *P. lib.* 2. Carot. *d. tit. de vſur. q.* 11. *n.* 1. Gaſp. Roder. *de annuis red. dit. lib.* 2. *q.* 2. *num.* 8. *&* 25. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 97. *n.* 6. Sigiſm. Scace. *de commerc.* §. 1. *q.* 3 *n.* 37. qui dicunt minuere paulo minus quàm tertiam partem, Caſtill. *controu. lib.* 2. *c.* 25. *n.* 63. *cum ſeqq.* vbi Iudicis arbitrio relinqui ait Farin. *in praxi crimin. queſt.* 63. *num.* 13. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 258. *num.* 37. *cum duobus ſeqq.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 18. *p.* 1. *n.* 77. *&* 78. Sempton. Aſci. *deciſ.* 90. *n.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Venditori vltra dimidiam iuſti pretij læſ ſubuenitur, eique ad reſciſionem contractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere.*

2 *Hæreditatis in diuiſione facta inter cohæredes ei, qui lædit, datur electio, vel ſupplēdi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſſima.*

3 *Emphyteuticario datur electio ſupplēdi penſionem, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea agatur.*

4 *Electio danda decipienti, illi non datur quando eſt doloſus, & dolus dedet cauſam contractui, vel interuenit læſio enormiſſima.*

5 *Libellus in actionē reſciſſionis contractus ob læſionem vltra dimidiam quomodo formandus.*

Cap. Cùm cauſa. VI.

AD *n.* 2. Venditori vltra dimidiam iuſti
1 pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſ-
ciſſionē contractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere, *l. Caſtellæ* 1. *tit.* 11. *lib* 5. *Recop.* vbi Azeued & Matienſ. Rebuff. *ad conſtit. Galliæ tom* 2. *tit. de reſciſ. contract. art. vnic. gloſ.* 16. *num.* 5 Anton Gom. *var. tom.* 2. *c.* 2. *n.* 22. Petr. Greg. *ſyntag. iuris l.* 25. *c.* 24. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. l.* 3. *tit. de empt. reſol.* 3. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 2 *ampl.* 10 *à num.* 1. Similiter quoque emptori contra quem de læſione agitur, datur electio ſupplēdi iuſtum pretium, vel reſtituēdi rem emptam, Greg. Lop. *per tex. ibi in l.* 56. *gloſ.* 5. *tit.* 5. *part.* 5. Giurb. *deciſ.* 145. *num.* 8. Sic etiam in diuiſione
hæreditatis facta inter cohæredes ei, qui 2
lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod
deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, Vincent. de Franchis *deciſ.* 675. Matienſ. *d. l.* 1. *gloſ.* 8. *n.* 3. Pinel. *in d. l.* 2. *p.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. *cum ſeqq.* Gaſp. Roderi. *de annuis redd. tib. lib.* 1. *q.* 11. *num.* 33. Ayor. *de partit. p.* 3. *q.* 10 *num.* 51. Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad.* 8. *errore* 3. vbi dicit, in hoc caſu in eius electione eſſe ſupplere in pecunia, vel quòd iterum diuiſio fiat. Niſi agatur de reſcindenda partitione, ſeu diuiſione bonorum prætextu læ-
ſionis enormiſſimæ Valaſc. *de partit. cap.* 3
3. *à numer.* 54. Emphyteuticario datur quoque electio ſupplendi penſionem, vel reſtituēdi rem in emphyteuſim acceptam, ſi eſt læſio, & de ea agatur, qui inuitus ad rei reſtitutionem & reſciſſionem contractus non eſt compellendus, Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 18. *part.* 1. *à num.* 50. vbi limitat in contractu emphyteuſis quando eſt læſio in penſione, & emphyteuſis eſt eccleſiaſtica, & nulla alia adeſt cauſa alienationis præterquam vtilitatis, quia tunc emphyteuta rem
præcisè reſtituere debet. 4

Limita principalem textus concluſionem de electione danda decipienti, vt non habeat locum in doloſo quando dolus dedit cauſam cōtractui, ſed præcisè ea optio competit dolum paſſo. gloſ. *verb. tranſcribere, in l. item ſi pretio* 25. §. *fin. ff. locati.* Greg. Lop. *in lib.* 56. *gloſ.* 7. *cum ſeqq. tit.* 5. *part.* 5. vbi tenet quòd ſi emptor fuit in mala fide inducendo venditorem vt rem minus iuſto pretio venderet, quòd teneatur præcisè eam reſtituere, nec poteſt iuſtum pretium ſupplere, Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 4. *numer.* 11. *verſ. quoties verò.* Matienſ. *in lib.* 1. *gloſſ.* 1. *numer.* 11. *titol.* 11. *lib.* 5. *Recop.* Mexi. *in comment. ad leg. Toleti in reſp. ad* 6. *& p.* 8. *fundam.* 1. *n.* 61. *verſ. Aretin. ipſe, & in pragm. taxa panis concl.* 1. *num.* 158. Perez *in l.* 1. *gloſ. vnica verſ.*

*verſ.ſi verò fuit,& verſ.& hac eſt regula.tit.7. lib.5.Ordin.*Card.Maotic.*de tacit. & ambig. conuent.lib 4.tit.20.num.61.*Farin.*fragm.crim.verb.de.ſpere n.34.verſ.& deinde.*Idem quando in contractu læſio enormiſſima interuenit, quia tunc emptori nulla datur electio ſupplendi pretium,Anton. Fab. *in ſuo Cod.l.4.tit.30. de reſcind. vendit.defiuit. 3.& 30.*Fontaoel.*de pactis nupt.tō. 2. clauſ. 7.gloſ.2.p. 2.n.56.* vbi *num.*60. hoc ex eo procedere ait,quia vbi adeſt læſio enormiſſima,dolus eſt præſumptus.

5 Libellus io hac actione reſciſſionis contractus.ſi eſt venditor,qui de læſione agit, debet concludere,Peto rem mihi reſtitui cum fructibus, & pretium emptori reſtituam,vel ſuppleatur mihi iuſtum pretium vſque ad ſummam tot aureorum, quod eſt iuſtus valor rei à me venditę Si eſt emptor, qui agit,peto vt venditor reſtituat mihi exceſſum iuſti valoris,vel pretium integrum, & paratus ſum rem mihi vēditam ei reſtituere, Greg. Lop. *l.46.gloſ.7. tit.5.part.5.* Anton.Gom.*tom.2.var.cap.2.num.21. verſ. item adde*, Matienſ.*in d.l.1.gloſ. 5.num.1.* Azeued.*ibid.num.24.*Magon. *Florent. deciſ. 108.n.2.*Sigiſm.Scacc.*de commerc. & camb. §.1.q 7 p.2 ampl.10.n.3.* Felician. *de cenſib. lib.2.cap.1.num.* 41. vbi tradit quomodo libellus formandus ſit quando læſio interuenit in pretio rei,quæ æſtimata data fuit ad cenſum.

SVMMARIVM.

1 *Emptor debet litem ſuper re empta motum venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur.*

2 *Vendens ius,quod habet ad rē,non tenetur de euictione.*

3 *Euictio non competit aduerſus donantem,ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit ficta.*

4 *Donator ſi euictionem promittat,tenebitur de euictione, idem ſi promittat donationem fouere bonam.*

5 *Euictio ſi intercedat donatoris dolo,aut culpa,ipſo de euictione tenebitur.*

6 *Euictionis actio donatario contra donatorē datur,quando donatio eſt remuneratoria, vel ob cauſam facta.*

7 *Denunciatio qualiter facienda venditori vt de euctione teneatur,oſtenditur.*

8 *Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt liti aſſiſtat,cauſamque defendat, vt teneatur de euictione.*

9 *Euictio vt cōpetat debet libelli copia aduerſus emptorē produci ad venditorē tranſmitti,vt omnino de litis motu qualitate ſit certus.*

10 *Denunciatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe,facienda ad hac vt de euictione teneatur.*

11 Reg.qui certus eſt, ampliùs certiorari non debet *intellectus*

12 *Denunciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio,& res omnino erat euincenda.*

13 *Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt.*

14 *Denunciatio ad effectū euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motam.*

15 *Fiſcus quando eſt emptor,& venditor litem contra eum eſſe motam ſcit,non tenetur eam denuntiare.*

16 *Eccleſia quando eſt emptrix non tenetur denuntiare ad effectum euiction is.*

17 *Denūtiādi neceſſitas quādo fuit remiſſa per pactum,denunciatio aliqua nō requiritur.*

18 *Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur,denunciatio non requiritur ad effectum euictionis.*

19 *Emptor ſi fuit contumax tempore ſententiæ non poteſt agere de euictione.*

20 *Emptor de euictione agere nō poteſt ſi victus à ſententia contra eū lata non appellauit.*

21 *Venditor quando cōparet poſtquam iudiciū cū emptore inchoatū fuit,inuito auctore mutationem obtinere non poterit.*

22 *Venditor ad cauſam admittitur in ſtatu & terminis,in quibus illa reperitur.*

Venditor veniens ad cauſam poſt finitam dilationem,nō poteſt nouas probationes facere,niſi ſit minor.

23 *Venditor ſi compareat non animo nouandi actionem,ſed ea ſalua manente,& actor petat mutari iudicium futurum,venditor audiendus eſt.*

24 *Niſi ex hac iudicij mutatione actor prætēderit aliquod præiudicium ſibi inferri.*

25 *Clericus venditor tenetur emptorem laicū defendere coram ſuo iudice.*

26 *Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicē trahere actorem agentem contra emptorem ſuper re ab ipſo vendita.*

27 *Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitiam,errorem,vel iniquitatē Iudicu,res fuit euicta.*

28 *Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublata, aut fuit compulſus eas alteri vendere.*

Cap. Si venditori.VII.& vlt.

AD *n.2.in fine* In tex.ibi,*vt rem venditā* 1
ſibi defenderet,nuntiare, &c. Notatur

ad hoc quòd emptor debet litem ſuper re empta motam venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur, ſimilis tex. *in l. ſi rem 29 § quolibet, l. ſi fundo vẽdito 53. § ſi cùm poßit, ff. de euict. l. emptor fundi 8. l. ſi cùm quæſtio 17. C. eod. l. 1. C de peric. & comm. rei. vend. l. C ſtella 32. & 36. tit. 5. part. 5.* Duen. *reg.* 241. Socin. *reg.* 117. Rebuff. *ad conſtit. Galliæ tõ. 3. tit. de dilat. art. 5 gloſ. vnic. n.* 27. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. n.* 34. Maſcard. *de probat. concl.* 615. *num.* 8. *cum ſeqq.* Gaſp. Caballin. *de euict. §.* 3. *num.* 4. Gutier. *de iuram. confirm p.* 1. *c.* 61. *num.* 2. *cum ſeqq* Anton. Queſada *diuerſ. quæſt. iuris c.* 10. *num.* 3. Mozz. *de contract. vbi de empt. & vend. tit. de naturalib. empt. num.* 2. Anton. Pereg. *deciſ.* 89. *num.* 3. Hieron. à lorent. *Auen deciſ.* 111. *num.* 7. Cæſ. Barz. *deciſ.* 16. *num* 11. Andræ. Fachin. *contron. lib. 2. c.* 34. Card. Pereira *de empt. & vend. cap.* 31. *num.* 55. & 56. Alex. Trentacioq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de empt. reſol.* 4. *num.* 2. *verſ. ſed ea eſt opinio*, Anchar. Regienſ. *lib.* 1. *q.* 35. *num.* 2. Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. tom.* 2. *c.* 363. *n.* 1. Marta *voto* 65, *num.* 6. D Barboſ. *in l. venditor* 49. *n.* 7. *ff. de iudic.* Mari Muta *deciſ.* 59. *n.* 18. & 19.

2 Ad. *num.* 4. Quòd non tenetur de euictione vendens ius quod habet ad rem, vltra Menoch. citatum tenent Lazar. *de gabell. cap.* 9. *num.* 38. Phanut. *de inuent. quæſt.* 244. *num.* 247. *& ſeq. in noua imp.* Idem ſi venditor dicat ſimpliciter, vendo ius quod habeo in tali prædio, etſi nullum habeat, Manent, *deciſ.* 27. *n.* 39. Carthar. *deciſ.* 70. *num.* 40. *cum ſeqq.*

3 Ad *num.* 5. Quòd aduerſus donantem non competit euictio, ſi donatio incipiat à traditione, quamuis ſit ficta, clauſula ſcilicet *conſtituti*, ſecus quando incipit à promiſſione, quia tunc donans, ſi res donata euiocatur, de euictione conueniri poteſt. Ita Anton. Gom. *var. tom. 2. c. 2. num.* 35. *& cap.* 4. *num.* 4. Cou. *l. 2. var. cap.* 15. *num.* 1. *verſ. agit autem*, Boër. *deciſ.* 67. Pereg. *Patauina deciſ.* 93. *num.* 5 Caballin *de euict. §* 4. *num.* 2. Valaſc. *de partit. c.* 37. *num.* 3. Cald. Pereira *de empt. c.* 32. *num.* 41. Beltramin. *ad Greg. XV. deciſ.* 340. *num.* 13. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. l. 3. tit. de donat. reſol.* 2. *n.* 1. *cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ.* 1030. Tepat. *tom. 2. var. tit.* 413. *n.* 6. Cancer. etiam *var. reſolut p.* 3. *cap.* 4. *num* 9. *& à num.* 20. Fontanel. *de pactis nupt. tom. 2. clauſ. 5. gloſ.* 8. *p.* 14. *num.* 34. *cum ſeqq.* P. Molin. *de Inſtit. diſp.* 380. Steph Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 4. *c.* 657. *à num.* 47. Card Mantic. *de tacitu & ambig. conuent. lib. 13. tit. 4. num.* 18. ex quibus Tepat. Aloyſ. Ricc. & Molina declarant quòd licèt donans non teneatur ad æſtimationem, tenetur tamen ad expẽſas, & damna. 4

In certis autem caſibus actio euictionis contra donatorem datur etſi à traditione incipiat donatio. Primò quando donator euictionem promittit. Caballin. *d. §.* 4. *num. 2. verſ. primum eſt*, Portol. *de conſortib. cap.* 11. *num.* 23. Alex. Trentacinq. *d. lib. 3. tit. de donat. reſol. 2. num.* 12. Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 42. Valenz. *conſ.* 60. *num.* 23. Stephan. Gratian. *d. tom. 4. cap.* 657. *num.* 47. & 48. Valenzuel. *conſ.* 60. *num.* 23. Guzman. *de euict. quæſt.* 25. *num.* 47. Vel promittit donationem facere bonam, Caballin. *in addit. ad d. §.* 4. *lit. B.* Stephan. Gratian. *d. c. cap.* 657. *num.* 49. ſeu donatarium defendere, & reſpectu rerum donatarum eum indemnem ſeruare, Monter à Cueua *deciſ.* 13. *num.* 14. Stephan. Gratian. *n.* 49. & Alex. Trentaciq. *n.* 17. *dicto loco.*

Secundò quando donatoris dolo, aut culpa intercesserit euictio, vt ſi ſcienter rem alienam aſſerit eſſe ſuam, Card. Tuſch. *lit. E. concl.* 366. *num.* 23. Alex. Trentacinq *num.* 11. *citato loco*, Guzman. *de euict. quæſt.* 25. *n.* 44. Cancer. *var. tom.* 3. *c.* 4. *n.* 10. 5

6 Tertiò, quando donatio eſt remuneratoria, quia tunc actio euictionis donatario contra donatorem datur, Tiraq. *in l. ſi vnquam verb. donatione largitus num.* 19. Ioao. Garcia *de donat. remunerat. num.* 24. Azeued. *l.* 1. *num.* 43. *tit.* 6. *lib.* 5. *Recop.* Valaſc. *conſ.* 60. *num* 20. Cabed. *Luſit. deciſ.* 119. *num.* 13. *p.* 2. Cald. Pereira *de empt. cap.* 31. *num.* 44. Monter à Cueua *deciſ.* 13. *num.* 20. *in fine verſ. rurſus*, Alex. Trentacinq. *var. reſol lib. 3. tit. de empt. reſol.* 4. *num.* 9. Stephan. Gratian. *d. tom.* 4. *cap.* 657. *à numer.* 51. Linglois *deciſ.* 15. *quæſt.* 5. *num.* 11. Guzman *d. quæſt.* 25. *à num.* 37. Ioan Baptiſta à Thoro *in compendio deciſ. verb. Euictio an debeatur ex donatione remuneratoria*, vbi ex ſeruitiis, quæ ex neceſſitate officij erant facienda, euictionem non deberi decretum fuit. Idem in donatione ob cauſam, quia ſemper de euictione donatario dabitur actio Fontanel. *d. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p.* 14. *n.* 21. & 23.

Ad *num.* 7. Pro exornatione concluſionis de qua in hoc numero, quòd ſcilicet ad 7 hoc vt emptor, vel ille, à quo res euincitor, de euictione agere poſſit, requiritur quòd denuntiet venditori, vel auctori ſuo, vel hæredibus eorum litem eſſe notã, vt aſſiſtat liti, & veniat ad eius defenſionẽ, vltra

vltra citatos vide hoc ipſum reſoluentes Duen.reg.241. Anton.Gom.var.tom.2.c.2.n.39.col.2.verſ.item adde, Vincent.de Frãchis deciſ.523.Viui. deciſ.510. numero 1. lib. 3. Perez l.2.verſ.dubitatur in caſu tit.7. lib.5. ordin.pag.194.col.1.Ioan. Garc.de expenſ.c.23.n.18.D.Barb.in l.venditor 49.n.7.ff.de iudic.Molin.de Iuſtit.diſp.380.verſ.deinde, Pichard.in § ſi finiũ regundorum 6 n. 27. & 28. Inſtit.de officio iudic.Ceuall commun.q. 381. n.1 Marta voto 62 n.2.3.& 6.Card. Tuſch. lit.E.concl.353.à n.1.Caſtill.cõtrou.lib.4.c.42.n.95.Cancer.var.reſ p.1.c.13.de empt.n 63. verſ.& præter id, me citato in hoc loco Pareja de vniuerſa inſtrum.edit tit.5 reſol.14.num.2. Fontanel.de pactis nupt.p.2.clauſ.5 gloſ. 8.p.14.n 69.Guzman.de euict.q.4.à n.1.Et ſic nõ ſufficit ſimplex denunciatio, ſed amplius requiritur proteſtatio & admonitio vt liti aſſiſtat, cauſamque defendat, Greg.l.32.gloſ.4.tit.5.part.5.Cabal.d.§. 3.à n.21. Molin. d. diſp.380.num.9.verſ.ex ſtimo etiam, Trentacinq.d.reſ.4.n.2.verſ.ſecunda opinio, D.Barb. vbi ſup.n.18.vbi tamen numeris ſeqq.contra-
9 riũ ſequi videtur.Et vlteriùs requiritur, vt libelli copia aduersùs emptorem producti ad venditorem tranſmittatur, vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus, Duen. reg. 243.Cou.d.n.3.verſ.tertio, Greg.Lop.d.l.32. gloſ.4.q.2.Gam.deciſ.79.num.1.Alex.Trẽtacinq.d.reſol.4.n.3.Vincent.Larot.de depoſ.p.1.tit.de compenſat.excuſ.3.n.13.D.Barboſ.in d.l.venditor n.15.Guzman.d q.4 ex num.33. Pareja d.tit.5.reſol.14.n.3.Vlteriùs quoque requiritur quòd emptor pariter litem proſequatur, quia non ſufficit quòd huiuſmodi denunciatio ſolemniter, & cùm requiſitis neceſſariis fiat, niſi ſequatur cauſæ proſequutio l.1.C.de peric. & commodo rei vend. Greg.Lop.d.l.33.gloſ 4.verbo comprador, Gutier.d.p.1.c.61.num.8.quicquid dicat Alex. Trentacinq d.reſolut 4.n.5.verſ.ſecundò requiritur..

10 Quod in tantum verum eſt, adeò requiri huiuſmodi denunciationem, vt etiã venditori, vel auctori ſcienti litem motam eſſe ſuper re ab eo vendita, facienda ſit ad hoc vt de euictione teneatur, ita Capell. Tholoſ. deciſ.408.Rebuff tom.3.ad leges Galliæ tit.de donat.art.5.gloſ.vnic.n.27.Anton. Gom.d.to.2.c.2.n.39.verſ item adde, Franc.Marc.deciſ.581.n.9.Caballin.de euict.§ 3 n.4.& 5.Cou. lib.3.var.c.17.n.3.Morl.in emporio iuris tit.9.in Prælud.n.38.Mench.controu.vſufruct.c 9.n.13.Nicol.Vander ſing.33.n.4.Molin. de Iuſtit.tract.2.diſp.380 n.9.Carot.de depoſito p.1.tit.de compenſat.excuſ.3.n.13. Card Tuſch. lit.E.concl.353.n.1.in fino, & lit. I. concl.339.n.5.Gam.deciſ.79.n 1.Gutier.d.c.61.n.3.Ceuall.q.385.n.1.Tepat.tit.de denunciat.422.c.2.verſ.vana eſt, D.Barboſ.in d.l.venditor n.8. & 9.Cancer.d.p.1.c.13. de empt. n. 63. verſ. quæ denunciatio, Fachin.controu.lib.2.cap.35.verſ.quod attinet ad tertium, Trentacinq. d. tit de empt.& vend.reſol.4.n.5.verſ.quinto requiritur, Fontanel.d p.2.clauſ.5.gloſ 8 p.14 n.71 Sempron. Aſci.determin.68. num. 4.5 & 6.Caſtill.controuerſ.lib.4.c.42.n.95.Guzman.d.q.4.n.4.Ratio eſt quia licèt qui certus eſt certiorari vlteriùs non oporteat, iuxta reg. 11
qui certus, de regul.iur.in 6.vbi tamen non ad ſimplicem ſolum ſcientiam, ſed vt etiam ſciens aliquem actum faciat, partis quoque deſideratur renunciatio.l. denuntiaſſe 17. §. quid ergo, ff.de adulter.

Ad num.8.Quando venditori nulla com- 12
petit defenſio contra iura illius, cui res fuit reſtituta, & omnino res eſſet euincenda, etiamſi facta fuiſſet denunciatio, illa nequaquam erit neceſſaria, vt per Aufrer. ad Capell.deciſ.408.numero 5. Rebuff.ad leges Galliæ tom.3.tract.de dilat.art.5.gloſſ. vnic.n.45.& 46.Afflict.deciſ.43.num.3.& ibi Vrſill. à num.1.Anton.Gom.d.tom.2.cap.2.num.39.col 5.Caballin.de euict.§.3.num.73.cum multis ſeqq.Cou.d.lib.3.cap.17.num.6.Maſcard. de probat.concl.615.num.15.Narz. Bonon. deciſ.85.num.13.Surd. Mant.deciſ.22. num. 8.& 9.& de aliment.tit.9.q.42.numero 28. Muta deciſ.59.num.3.& 4.Sebaſt. Medic. deciſ. 29. num.5.Hieron.de Laurent. Auen. deciſ. 111. n 8.M.Anton.Pereg.deciſ.89. num. 7. Cald. Pereira de empt.cap. 31. num. 71. Caualcan. deciſ.8.n.25.p.1. Mantic. deciſ. 30. numero 3. Seraph.deciſ.1024. num. 5. Card. Tuſch. lit.E.concl.353.num.29.cap.9.& 33.D.Barb. in d. l. venditor num.69. cum ſeqq. Fachin. controu.lib. 2.cap.37.& lib.3.conſ.25. num.3. Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de empt.& vendit.reſol. 4. num. 9. & 10. Morl. in emporio iuris part.1.tit.de empt. in prælud. num. 40.Ceuall.quæſt.385.num.2.& quæſt.799. per tot.Gaſp.Rodrig de annuis reddit. lib. 2. quæſt.9.num.19.Anton.Fab.in ſuo Cod. lib.8. tit. de euict. definit. 25. num. 12. Sempron. Aſci.d.determ.68.num. 11. Molin. diſp. 380. verſ.obſeruandum eſt. Fontanel.dict. part.2. clauſ.5. gloſ. 8. part. 14. numer. 75. & 76. Guzman. de euict. quæſt. 4. à numero 77.Intellige procedere ſi emptor, qui litem venditori non denuntiauit, de iuſtitia euincẽtis doceat, hoc eſt quòd nulla erat omnino vẽditori defenſio; aliàs ſi emptor hoc nõ probauerit, & docuerit, non poterit contra

ſuum authorem obtinere. Ita Anton Gom.
n.39.*circa med*.Cou.*n*.6.Caballin.*n*. 19. Se-
baſt.Medices *num* 5.Alex.Trentacinq.*verſ.*
mihi placet,proximè citatis locis,D Barb *in d.l.*
venditor à num.43.Guzman.*d.q*.4.*num*. 97.
& 99.

13 Ad *num*.11.Feudo euicto contra dominũ
feudatarius de euictione agere poteſt *c*.1.*de*
inueſt. de re aliena facta,Boër. *d. deciſ.* 19.*n*.
3.Monter à Cueua *deciſ*.13.*n*.9.Alex.Tren-
tacinq.*d.lib*.3.*tit. de donat. reſol*. 2. *num*.10.
Caball.*de euict.in addit.lit.H*.vbi dicit quòd
ſi feudum in totum,vel in parte euincatur,
& à principio infeudatio facta fuit gratis,
& liberaliter,prout eſt natura feudi,tunc nõ
eſt locus euictioni; ſed quòd ſolùm vaſal-
lus pro futuro tempore releuatur ab oneri-
bus feudalibus pro rata reſpectu rerum eui-
ctarum. Aut verò apparet quòd infeudatio
eſt facta mediante pretiu , vel æquiualente
compenſatione,& tunc locus eſt euictioni,
quod intellige , vt per Surd.*deciſ*.296 *num*.
21.*&* 22. quando per modum gratiæ facta
fuit conceſſio,& non per contractum,& ſic
eſt accipienda deciſio Senatus Neapolita-
ni,quam refert Ioan Baptiſta Thoro *in cõ-*
pẽdio deciſ.verb.euictio 1.vbi ait Senatũ de-
claraſſe quòd ſi ſeruitia pro feudo debita
ſunt æqualia feudo , euictio debetur. Vide
Theſaur.*forenſ q.lib*.2.*q*.23.Fachin *contron.*
lib.7.*c*.14.Cæſ.Manent.*Mantuana deciſ*.14.
Guzman.*de euict.q*.32.*num*. 33. vbi de hac
euictionis feudorum materia latè agunt.

14 Ad *n*.12.Quando emptor eſt minor, nõ
eſt neceſſaria denuntiatio, ſi aliàs venditor
ſciat litem eſſe motam,quia re ipſa abſque
interpellatione eius debitor conſtituitur in
mora,vt per Capel.Tholoſ.*deciſ*. 408.*n*. 2.
Caballin.*de euict*.§.8.*n*.103.*& ſeq*.Cou.*d.lib.*
3.*c*.17.*n*.4.Maſcard.*de probat.concl* 615.*n*.17.
Fachin *d.lib*.2.*c*.38.*in princ.verſ fundamẽtũ*
Alex.Trentacinq.*d.lib*.3.*tit.de minorib reſol.*
4.*n*.15.Eſcob.*de ratiocin.c*.15.*à n*. 31.Molina
diſp.380.*verſ.quãdo emptor eſt minor*,Steph.
Gratian.*diſcept forenſ.c*.175 *n*.33.Guzman.
15 *de euict.q* 5.*n*.20.*cũ ſeqq*. Idẽ cùm fiſcus eſt
emptor,& venditor litem contra eum eſſe
motam ſcit, nam tunc venditor abſque in-
terpellatione cõſtituitur in mora,& aduer-
ſùs eũ de euictione agere poterit,Maſcard.
d concl.615 *n*.17.Pereg.*de iure fiſci lib*.6.*tit.*
4 *n*.39.Steph.Gratian.*d.cap*.175.*n*.33.quic-
quid dicat Caballin.*d*.§.3.*num*.105.*&* 106.
16 Idem quando Eccleſia eſt emptrix , nam
vtitur iure minoris, & denuntiatio non eſt
neceſſaria.Cou *d.n*.4 Pichard. *de mora à n.*
38.Alex Trantacinq.*d.n*.15.& Gratian.*ci-*
tato loco,cõtra Caballin.*d*.§.3.*n*.103.*verſ.ego*
17 *credo , cum ſeqq*. Idem quando per pactum
neceſſitas denuntiandi fuit remiſſa; Anton.
Gom.*d.c.*1.*n*.36.*verſ itẽ adde*,Gutier.*d.c*.61.
num.15.Molin *d.diſp*. 380.*verſ.oblig* Alex.
Trentacinq.*d.reſol*.4.*n*. 7. Cald.Pereira *de*
empt.c.31.*n*.73.Sempron.Aſci.*d.determ*.68.
n.3.Guzman.*q*.5.*n*.30.Vel quando emptor, 18
& venditor ſimul in eodem iudicio conue-
niuntur, Vincent.de Franchis *deciſ*.523.*n*.4.
Viui.*deciſ*.510.*n*.8.Fachin.*lib*.3.*conſ*. 25.*n*.1.
Alex.Trentacinq.*d.reſol*.4.*n*.8.D.Barboſ.*in*
d.l.venditor num.23.Card.Tuſch.*lit. E.cõl.*
357.*n*.7.Guzman.*d q*.5.*n*.1. Bapt.Thoro *d.*
verb. euictio fin. col. 3. vbi ſubdit ſufficere
quòd ſit in iudicio per Procuratorem.

Ad *num* 13. Quòd etſi venditor empto-
rem defendere iuraſſet , ſciatque emptori
aliter quàm per eius denunciationem litẽ
motam adhuc emptoris denunciatio vt de
euictione venditor teneatur,requiritur , vt
per Rebuff.*d.gloſſ.vnica n*.36 Marc.Anton.
Bauer.*de mora p*.2 *n* 21.Caballin.*d* §.3.*n*.54.
cum ſeqq Cou. *verb. emptor malè defendens*
verſ.vltra eos limita,Cou *d.c*. 17.*n*.5 Seraph.
de priuil.iuram priuil.49.Gutier.*d.c*.61.*n*.19.
Ceuall.*commun q*.385.*num*.3.Alex.Trenta-
cinq.*d.reſol*.4.*n*.8.*ad fin*.Mari.Muta *deciſ*.59.
n. 14. Camill.Borrel.*in ſumma deciſ. p*. 1.*tit.*
60.*de iuram.n*.234 Fontanel.*d.p*.14.*num*.73.
Cald.Pereira *d.c*.31.*n*.70.Rot.*deciſ*.69.*n*.3.
5.7.*&* 8.*p*.1.*diuerſ.*

Ad *n*.14.Emptor ſi fuit contumax tẽpore 19
ſentẽtiæ nõ poteſt agere de euictione.An-
ton.de Burg.*in hoc c.n*.14.Cou.*d.c*.17.*num*.9.
Capic.*d deciſ*.106.*n*.4.Caballin.*de euict* §.5.*n*.
5 Morla *d.tit*.9.*de contrah.empt. in prælud. n.*
40.*verſ.ſeptimus & vltimus caſus*,Gutier. *d.c.*
61.*n*.13.Surd *deciſ*.22.*n*. 1.Card.Tuſch. *d. lit.*
E concl.367.*à n*.1.Sempron.Aſci. *deciſ*. 68.*n*.
7.Guzman.*de euict q*.39.*num*.17.Et in dubio
ſententia lata contra contumacem præſu-
mitur latam propter contumaciam,& non
ob malam cauſam,& defectũ iuris, Anton.
Gabr.*commun.lib*.2 *tit.de ſentent,concl*.3.*n*.1.
Menoch.*de præſumpt.lib* 2.*præſ*.70.*n*.1. *&* 2.
Sempron.Aſci.*d.deciſ*.68.*n*.8.Guzman. *d.q.*
39.*n*.18 Et hoc procedit etſi venditor fue-
rit citatus,& emptor ei litem denuntiaue-
rit,& comparuerit , ex Cremen.*ſing*.89.&
Sempron Aſci.*determin* 68 *n* 9.

Nota emptorem de euictione agere nõ 10
poſſe ſi victus à ſententia contra eum lata
non appellauit.Anton.Gom.*d.tom* 2. *c*. 2.*n*.
39.*verſ. ſecundus caſus*,Pinel.*in l*.1. *C. de bonis*
matern.p.3.*n*.50.*limit*.3.Cou.*d c*.17.*n*.9.Cald.
Pereira *d.c*.31.*n*.26.D.Barboſ.*in d.l.venditor*
n.4.Fachin.*contron.lib*.2.*c*.40.Cancer.*d.p*.1.*c.*
13.*de empt.n*.68.Morla *d.tit*.9.*in prælud. nu.*
40 Guzman.*de euictionib q*.12.*num*.16. cum
quibus declarabis.

21 Ad *n* 15 Quando venditor comparet
poſtquam iudicium cum emptore inchoa-
tum fuit, inuito actore mutationem obtine-
re non poterit, quia venditor admiſſus non
conſideratur, vt principalis, ſed vt aſſiſtens
emptor, & illius defenſor, Caballin. *d.* §. 3.
num. 119. *in fine*, D. Barboſ. *in d. l. venditor*
num. 106 *&* 185. Giurb. *deciſ.* 8. *num.* 31. *&*
28. Guzman *de euict. q.* 6. *n.* 19. & ad cau-
ſam admittitur in ſtatu & terminis, in qui-
bus illa reperitur, & illam proſequi debet
in ſtatu in quo erat tempore, quo ad iudi-
22 cium venit, *c. vlt. vt lite pend. lib.* 6. vbi DD.
Citaui *in hoc libro.* Ita vt ſi veniat venditor
poſt finitam dilationem conceſſam empto-
ri ad probandum, non poterit nouas pro-
bationes facere, etſi alleget dilationem da-
tam emptori ignoraſſe. Surd. *deciſ.* 60. *num.*
6. *& deciſ* 146. *num.* 6. Ioſeph. Ludou. *deciſ.*
26. *num.* 6. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 66. *num.* 1.
Couarr. *pract. cap.* 13. *num.* 2. D. Barboſ. *in d. l.*
venditor, *num.* 124 niſi aſſiſtens ſit minor,
qui beneficio reſtitutionis impetrato pote-
rit nouos teſtes producere, gloſſ. *verb. ex per-*
ſona, in l. ſi parentes, *C. de euict.* Parlad. *lib.* 2.
rerum quot. d. c. 11. *num.* 5. Mier. *de maior.*
part. 4. *quæſt.* 14. *à num.* 18. Gutierr. *d. q.* 66.
num. 2. Cabed. *deciſ.* 97. *num.* 3. *part.* 2. Cald.
Pereira *d. cap.* 31. *n.* 81. D. Barboſ. *in l. ma-*
ritum, *n.* 84. *ff. ſoluto matr. & in d. l. vendi-*
tor, *n.* 125.

23 Si verò venditor compareat non animo
nouandi actionem, ſed ea ſalua manente,
ac actor tantùm petat mutari iudicium fu-
turum, vt ſcilicet cum eo inchoetur, & non
cum emptore, venditor audiendus eſt, dū-
modò ſe obliget quòd in re petita fiat exe-
cutio, *l. ſed etſi lege. §. item ſi rē, ff. de petit. hæ-*
red. l. planè. ff. famil. herciſc. Capic. *deciſ.* 197.
num. 6. Menoch. *conſ* 488. *n.* 4 Benitend.
deciſ. 92. *n.* 2. Card. Tuſch. *lit. E. concl.* 355.
num. 2. D. Barboſ. *in d. l. maritum*, *num.* 85. *&*
in d. l. venditor, *num.* 108. 109. *&* 111. Guz-
man. *de euict. quæſt.* 6. *à num.* 12. Et hoc locum
habet quamuis actor reluctetur, nam inui-
tus cogitur litem inchoare cum venditore,
Ruin. *conſ.* 84. *num.* 6 *l.* 5. Benintend. *d. de-*
24 *ciſ.* 2. *num.* 5. D. Barboſ. *in d. l. venditor. num.*
113. Niſi ex hac iudicij mutatione actor
prætenderit aliquod præiudicium ſibi in-
ferri, vtpote quòd allegaret emptorem fa-
ciliorem eſſe ad conueniendum, *l. ſi actor*,
ff. de procurator. Capic. *d. num.* 6. Molin. *diſp.*
380. *verſ. quando venditor ſi res euincatur*, D.
Barboſ. *in d. l. maritum*, *n.* 85. *& in d. l. ven-*
ditor, *num.* 115. vel ſi hoc prætextu velit
cauſam ad forum ſuum, coram Iudice
ſuo trahere, nam tunc non mutabitur iu-
dicium, ſed hoc in dubio non videtur ad-
mittendum, quia actoris præiudicium con-
ſiderari non poteſt in hoc caſu, cùm regu-
lariter nihil interſit cum vno, vel altero
cauſam mouere. D. Barboſ. *in d. l. venditor*,
num. 116. Guzman *d. quæſt.* 6. *num.* 17.
& 18.

Ad *num.* 16. Venditor ſi ſit clericus, ita te- 25
netur emptorem laicum defendere coram
ſuo Iudice quo conuentus eſt, vt licèt eum
inhibeat eccleſiaſticus Iudex, ne in cauſa
illa procedat, nihilominus de ea cognoſce-
re poterit, & inhibitione non obſtante ad
cognitionem procedere, Gail. *d. obſeru.* 71.
num. 7. Anton. Burg. *in præſenti n.* 20. Hō-
ded. *conſ.* 25. *num.* 15. Bobadil. *in ſua politico*,
lib. 2. *c.* 18. *num.* 169. Ceuall. *commun q.* 36.
n. 2. *& quæſt.* 588. *n.* 627. *& de cognit. per*
viam violent. part. 2. *quæſt.* 45. Cald. Pereira
d. c. 31. *à num.* 82. Giurba *deciſ.* 8. *num.* 27.
Guzman *de euict. quæſt.* 7. *num.* 1. Perez de
Lara *de vita hominis*, *cap.* 21. *num.* 62. *cum*
ſeqq. Et quid fiſco? Vide Brunor. à Sole *in* 26
locis communib. verb. emptor, *num* 2. Caualcan.
deciſ. 8. *part.* 1. Capic. *deciſ.* 197. Peregr. *de iure*
fiſci, *l.* 7. *tit.* 1. *num.* 9. Alfar. *de officio fiſcal.*
gloſ. 16. *priuil.* 1. *à n.* 21. Hering. *de fideiuſſ.*
cap. 23. *num.* 34. Cancer. *var. part.* 2 *cap.* 46.
num. 42. *&* 45. Guzman. *de euict. quæſt.* 8. *à*
num. 8. Perez de Lara *d. c.* 21. *num.* 62. qui
reſoluunt poſſe fiſcum ad ſuum Iudicem
trahere actorem agentem contra empto-
rem ſuper re ab ipſo vendita; contra quos
tenent Rebuff. Caballin. Burg. Theſaur. &
alij citati à D. Barboſ. *in d. l. venditor*, *num.*
152. & à Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 98.
& 99.

Ad *num.* 17. Emptori non datur actio 27
euictionis contra venditorem, quando per
imperitiam, errorem, vel iniquitatem Iudi-
cis, qui iniuſtè iudicauit, res fuit euicta, vl-
tra citatos tenent Anton. Gom. *tom.* 2. *var.*
cap 2. *n.* 39. *in fine*, Caballin. *de euict.* §. 2. *à*
n. 6. Morla *d. tit.* 9. *de contrah. empt. in præ-*
lud. n. 47. Gutierr. *de iuram. confirmat. part.*
1. *cap.* 61. *num.* 10. *&* 17. Verall. *deciſ.* 317. *p.* 1.
Bobadill. *in ſua politica lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 33.
lit. H. Carot. *de remed. aduerſ. præiud. ſentent.*
except. 70. *à num.* 66. Molin. *d. diſp.* 380. *verſ.*
quartus quando ſententia eſt, Guzman. *de euict.*
quæſt. 40. *per tot.* Mar. Antonin. *var reſol. lib.*
16. *n.* 6. Vel quando facto Principis res
ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit com- 28
pulſus eas alteri vendere, Caballin. *d.* §. 5.
num. 56. Putc. *deciſ.* 381. *num.* 2. *lib.* 3. Verall.
deciſ. 318. *part.* 1. Queſada *diuer. quæſt. Iuris*,
cap. 10. *num.* 8. Mar. Antonin. *d. reſol.* 16. *n.* 8.
Ceuall. *commun. quæſt.* 537. *in fine*, Theſaur.
quæſt. forenſ lib. 4. *quæſt.* 10. Cald. Pereira *d.*
cap. 31. *num.* 102. Steph. Gratian. *diſcept. fo-*

*renſ tom.*3. *cap.* 520.*à. num.* 23. Caſtill.*controuerſ.lib.4.cap.41.num.69.* & 108. Guzman *de euict.quæſt.52.n.75.*

De locato, & conducto.

TIT. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus, ea indigente.*

2 *Vtilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini.*

3 *Vtilitas publica præfertur priuatæ.*

Cap. ex reſcripto. I

1 AD *num.*2. *in fine.* Nota quòd ſcholaſticos è domo expellere non poteſt illius dominus, etiamſi ea indigeat proſuis vſibus; nam ſi ipſi poſſunt eundem dominum expellere, & eum compellere, vt ſibi domum locent, ex Rebuff. *de priuileg.ſcholar.priuil.*7. & Horat. *Luſit.eod. tract.priuil.*93. D.Barboſ.*in l.1.part.7. n* 51. *ff.ſoluto matr.* multo potiùs quando domus eſt illis locata, non poterunt expelli, arg.
2 *cap.quanto, de iureiur.* Et maior vtilitas reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini, ſiquidem in hac vertitur priuata vtilitas, in illa autem vtilitas publica, vt notat Accurſ.*in l.1.C de ſtud.liber.vrb.Romæ, lib.*11. per tex. *in l.1.C qui ætat.vel profeſſ. ſe excuſ.l.* 10. Iaſ.*in l.ſtipulatio, ff.de noui oper.*
3 *nunciat.* D. Barboſ. *citato loco n.* 50. At certum eſt vtilitatem publicam præferendam eſſe priuatæ *l.vtilitas, C.de primipil. lib.* 12. *l.1.ff. ſoluto matrim.* quæ magis diligi debet quàm propria perſona. Et ſic reg. *l. Præſes C.de ſeruis.* tunc locum habet, quando ex vtraque parte vertitur vtilitas priuata; nam etſi ſcholaſtici vtilitas priuata eſſet, adhuc locator contra pariter priuilegiatum non poterit ſuo priuilegio vti. *l.verum* 11.§.*item, ff.de minorib.* quam ſententiam tenent Rebuff. *de priuileg.ſcholaſticor. priuil.* 8. Morl. *in emporio Iuris part.1.tit.10.in prælud.num.* 26. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.3 ſub hoc tit reſol.*4. *n.*7. & ita ſe vidiſſe practicari etiam in officialibus ſanctæ Inquiſitionis, refert Ceuall.*commū.contra communes quæſt.* 756.*num.*48. quicquid dicat Valaſc.*de iure emphyt.quæſt.*22.*n.*5.

SVMMARIVM.

1 *Sterilitas dicitur quando vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit.*

2 *Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis.*

3 *Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus inſolitos, & rariſſimè contingentes.*

4 *Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet euenire, inſolitus verò qui rariſſime contingit.*

5 *Clauſ.* renuntians omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis etiam, *&c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an comprehendat maiores, & grauiores expreſſis*

6 *Emphyteuta, qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt facienda illius remiſſio.*

7 *Beneficiario an debeat fieri penſionis quã ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentis remiſſiuè*

8 *Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit.*

9 *Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur, oſtenditur.*

10 *Relocans non dominus non poteſt è domo expellere illum, cui relocauit, propter propriam neceſſitatem.*

11 *Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio.*

12 *Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat.*

13 *Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari.*

14 *Conductor ceſſans in ſolutione per biennium, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur.*

Cap. Propter ſterilitatem. III.

AD *num.3.in fine.* Nouiſſimè Didac.de Britto *ad hunc text. num.*58. vbi poſt plures relatas opiniones videtur cum ea remanere, quòd ſcilicet ſterilitas quoad hunc

hunc effectum dicatur quando, vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tam pauci vt deducto ſemine, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit, additque dari etiam ſterilitatem efficacem ad effectum inducendi remiſſionem mercedis, ſeu penſionis, quando ita pauci fructus naſcuntur, vt ſi colonus ſoluat integram penſionem, maneat deceptus vltra dimidiam iuſti pretij.

2 Deinde *num. 62. cum ſeqq.* quærit an ſi conductor, ſeu inquilinus prædij vrbani propter ſuperuenientem caſum fortuitum peſtis, aut belli pro tempore domum deſinit habitare, ſit facienda remiſſio mercedis pro rata temporis, quo illam non habitauit? & reſoluit faciendam eſſe remiſſionem, & habendam rationem non ſolùm temporis, quo inquilinus ex cauſa peſtis, ſeu alia legitima non habitauit, ſed etiam temporis, quo habitauit, vel cùm poſſet, quia ceſſauit cauſa peſtis noluit habitare, itavt ſubducto tantùm tempore illo, in quo propter caſum fortuitum, & ita circa propriam culpam deſinit habitare, & pro rata illius ſubducta pẽſione integri, reliqui temporis, quo habitauit, vel non habitauit ex propria culpa, teneatur penſionem ſoluere; cum hac tamen differentia quòd in colono requiritur grãde damnum, & immodica fructuum calamitas, nempe inducens læſionem vltra dimidiam, vt dixi: cùm tamen in inquilino modicum damnum ſufficiat, veluti ſi per vnum menſẽ tantum deſinat habitare ex caſu fortuito, vt pro rata illius ſibi fiat penſionis remiſſio.

3 Ad *num.* 8. Adde Did. de Britto *in comment, ad hunc text. in prin. num.* 70. *pag. mihi* 310. qui tenet renunciationem caſuum fortuitorum, ac etiam pactum per quod conductor ſuſcipit in ſe omne periculum, comprehendere quidem quoſcumque caſus fortuitos & inſolitos, dummodo non ſint omnino inſoliti, & rariſſimè contingentes, ad quos veroſimilis mens contrahentium tanquam ad incogitata non protenditur; ſubditque quando generalẽ caſuum fortuitorum renunciationem præcedit ſpecialis aliquorum caſuum expreſſio, veluti ſi conductor dicat, renuntio pluuiis, incendio, & omni caſui fortuito; receptum eſſe vt in tali renunciatione non comprehendantur niſi caſus ſimiles, vel minores expreſſis, itaut ſpecificatio, ſeu nominatio certorum quoad ſimiles demonſtratiuè, nõ verò reſtrictiuè quoad cæteros maiores, & rariſſimè contingentes ſit intelligenda; & ampliat *num.* 71. vt procedat etiam quando aliquis caſus ſpecialis exprimitur non ſolùm comprehenſiuè, ſed etiam exceptiuè, ſiue ante, ſiue poſt clauſulam, ſiue renunciationem generalem, veluti ſi quis, excepto caſu niuium, ſeu inundationum generaliter renuntiet quibuſcumque aliis caſibus fortuitis, in qua ſpecie clauſula, ſiue renunciatio generalis ad maiores, & grauiores ex defectu intentionis non extenditur.

Ad *num.* 8. *in princip.* Adde Didac. de Britto *ſuper hunc text. in princ. num.* 74. vbi ait caſum fortuitum propriè dici, qui communiter ſolet euenire, inſolitum verò qui rariſſimè contingit, & tandem *num.* 75. concludit quòd cùm in hoc non ſit aliquid determinatum in iure, nec vllum tempus certum, meritò debet totum hoc relinqui arbitrio iudicantis, ſicut etiam vt quis dicendus ſit caſus ſimilis non maior expreſsis ad denegandam, vel concedendam remiſſionem mercedis quoties vltra clauſulam generalem caſus ſpeciales aliqui exprimuntur, pariter reliquendum eſt arbitrio iudicis qui inſpicere debet regionis naturam ad diſcernendum, vtrùm in eadem regione caſus, qui contigit, dicendus ſit inſolitus, deinde recurrere debet ad lapſum temporis facta computatione ab eo, in quo idem caſus contigit, & eiuſdem qualitatis.

Ibid. in fine. An poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium in renuntiationem factam, exprimatur etiam quòd cõductor renuntiat omnibus, & ſingulis caſibus fortuitis, etiam nullo vnquam tempore contingentibus, & ita omnino inuitis & inauditis, operetur hæc clauſula propter ſuam exuberantiam, vt in ipſa comprebendãtur maiores, & grauiores expreſſis? Vide Didac. de Britto *citato loco num.* 72. 5

Ad *num.* 10. *in fine.* Pro exornatione concluſionis vltra citatos adde Gregor. *l.* 28. *verb. octaua parte, tit.* 8. *part.* 1. Clar. §. *emphyteuſis, num.* 7. Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. tit. de iure emphyt. concl. vnica, n.* 1. *cum ſeqq.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 14 *num.* 9. Did. de Britto *ad hunc text. num.* 10. qui tenent non eſſe faciendam penſionis remiſſionẽ emphyteutæ, qui moderatam ſoluit ratione dominij vtilis, quod ſibi retinet, & in recognitionem directi penes directum dominum exiſtentem; ſecus ſi ſit magna, & fructibus correſpondens, quo caſu faciendam eſſe remiſſionem mercedis, & penſionis propter ſterilitatem magno incommodo afficientem emphyteutam, aiunt, & idem Didac. de Britto *citato loco num.* 12. cum Clar. Gabr. & Garcia *citatis locis*, tenet illo caſu ſemper penſionis remiſſionem ex ipſa natura contractus emphyteutæ faciendã ſi ipſa res emphyteutica propter ſuperuenientem 6

tem calamitatem, & caſum fortuitum, in totum pereat, ſecus ſi non in totum, ſed pro parte, maximè ſi pars, quæ remanet, ſufficiens non eſt ad eiuſdem penſionis ſolutionem: ad quod illud paſſim vulgò adducitur quod carmine continetur.

Si res pereat tota liberabitur emphyteota.
Sed ſi pro parte, nulla liberabitur arte.

7 Sed an idem dicendum ſit de beneficiario, qui tenetur ad ſoluendum onus penſionis, an videlicet ſibi fieri debeat eiuſdem penſionis remiſſio, pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij ſibi contingentis? vide Bellencin. *de charit. ſubſid. quæſt.* 34. Bapt. *de penſion. quæſt.* 16. *numer.* 4. Gig. *eod. tract. quæſt.* 62. *num.* 6. Didac. de Britto *ſuper hunc text. n.* 14.

8 Ad *num* 4. Adde Didac. de Britto *ſuper hunc text. num.* 18 ad hoc quòd remiſſio mercedis, ſeu penſionis ceſſat quoties caſus furtuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit, & in idem eſt text. *in l. videamus, §. penult. & l. ſi merces, §. culpa. ff. locati* additque non aliter culpam in propoſito efficacem eſſe, quàm ſi fuerit ordinata ad caſum, itaut immediatè ex ipſa culpa, & non aliunde caſus eueniat: vnde ait non eſſe legitimam culpam habendam, quæ prouenit ex bello, & hoſtium incurſu, cuius ipſe colonus cauſa fuit, quia licèt talis culpa eſſet ad bellum ordinaria, non tamen ordinata erat ad ſegetum deuaſtationem.

9 Ad *num.* 22. Adde Didac. de Britto *ad hunc text. in §. verum, num.* 6. vbi dicit ſi ſtrictum Iuris rigorem attendamus, neceſſitatem propriam, de qua textus agit, eam eſſe dicendam quando ſibi ipſi locatori poſt celebratum contractum de nouo emerſit ad habitandum, ſed lato modo etiam propriam cenſendam neceſſitatem filiorum, quos in poteſtate habet, ſi fortè aliquis de nouo vxorem duxit, cum qua debeat cohabitare, & ad id indigeat domo conducta, vel ſimilis illi ſuperueniat, quia neceſſitas filij reputatur neceſſitas patris, cuius pars cenſetur; itidem ſubdit propriam neceſſitatem dici quando ea ſuperuenit parentibus locatoris propter mutuum amorem, & quia reciprocantur inter ſe, licèt in fratribus contrarium teneat.

10 Ad *num.* 26. Idem in relocante; ſi enim is, qui locauit non eſt dominus verè, vel præſumptiuè rei locatæ, vtpote quia rem ipſam habet à domino conductam, & relocauit eandem alicui tertio, minimè poterit ob ſibi obuenientem neceſſitatem ſecundum conductorem expellere, etiamſi ab ipſo cauſam habeat, cùm deficiat reſpectu eiuſdem æquitatis ratio, quæ viget in locatore, qui eſt dominus domus locatæ, vt poſſit vti eadem propria domo. Ita Didac. de Britto *ad d. §. verum, num.* 8. vbi rationem reddit, quia *in l. ede, in princ. C. locati*, ſemel & iterum de domino fit mentio, quaſi diuerſum ſit omnino cenſendum reſpectu locatoris, qui dominus non ſit, quinimò nec ſufficere ait, quòd quis ſit dominus, ſed requiritur inſuper quòd conductor, qui debet expelli ab ipſo domino, cauſam habeat, vtpote quia idem dominus ſibi locauit, ſecus ſi ab alio.

Ad *num.* 28. *in fine.* Nota quòd pactum 11
de non expellendo cum hypotheca, ſiue generali, ſiue ſpeciali pro ſecuritate ipſius, non operatur quando ex noua cauſa fieri debet expulſio, de quo Valaſc. *de iure emphyt. quæſt.* 22. *num.* 4. Pichard. *in §. actionum, quæſt.* 17. *num.* 30. *&* 31 *Inſtit. de action.* Molin. *de Iuſtit. diſp.* 499. *verſ. quamuis, & verſ. vtrùm autem*, Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3 *tit. de locato, reſol.* 4. *num.* 8. Did. de Britto *ad hunc §. n.* 10.

Ad *num.* 30. *in fin.* Quamuis dicit reddē- 12
dam eſſe domum conductori poſt refectionem, donec conductionis tempus finem accipiat, ibi citatis adde *l. Caſtella* 6. *tit.* 3. *part.* 5. *verſ. ſi non fueſſe adouada*, vbi Gregor. *l. Regia Luſit. lib.* 4 *tit.* 24 *in princ.* ibi, *Acadado o repatro e adulio lhe tornara a caſa ate ſe acabar o tempo do aluquel*, Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 4 *n.* 9. Pichard. *d. quæſt.* 17. *num.* 32. Didac. de Britto *vbi ſuprà num.* 5. vbi etiam tenet, quòd ſi ceſſante cauſa refectionis, vel habitationis ex parte locatoris domus reddatur conductori, ipſe verò minimè velit eandem habitare, debet ſibi fieri penſionis remiſſio pro reſiduo temporis, ſaltim eo caſu, quo inquilinus ſic eiectus ex cauſa refectionis domus, aliam conduxerit pro maiori tempore neceſſitate coactus, & *num.* 3. declarat, quòd tunc demum poterit expelli conductor ex cauſa refectionis, quando refectio ipſa eius fuerit qualitatis, vt fieri nequeat inquilino domum ipſam habitante, vel partem eiuſdem; ſecus quando refectio domus fieri poteſt eodem ipſo habitante, & iſto caſu conductor pro eo tempore etiam cum aliquo, modico tamen incommodo habitans tenebitur ad integram penſionem ſoluendam, & *num.* 4. eandem concluſionem declarat quando cauſa refectionis domus non extabat, nec præuideri potuit locationis tempore, ſecus ſi iam extitiſſet, & præuideri potuiſſet tempore cōtractus, quo caſu etiamſi de facto neceſſaria ſit, non tamen ex ea cauſa poterit inquilinus expelli inuitus.

Ad

13 Ad *num.35.in fine.* Sentio cum Rebello poſſe expelli ſcholarem è domo conducta ex cauſa malæ conuerſationis, quia licèt id negarent Bolongn. & Rebuff. *in collect.* citati, ex eo quòd vtplurimum qualitas, & ſtatus ſcholarium eſt aſſuefacta talibus vſibus, attamen dantur plures virtute præditi, & ab his prauis vſibus abſtinentes, & ideò in eis turpior apparet inhoneſtas, ob quod cùm grauiùs delinquant, debent grauiùs coërceri, arg. *l. Presbyteri* 8. *C. de Epiſcop. & cler. & cap. cùm quidam* 12. *de iniur. & cap. homo* 40. *diſt.* cum ſimilibus, reſòluit Didac. de Britto *ad d. §. verùm, num* 14. vbi hanc reſolutionem limitat ſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum meretricari, vel ſaltim ſciens præſumatur, quia de hoc ipſo ſcholaris conductor publicè eſt infamatus.

14 Ad *num.*44. Adde Pichard. *d. quæſt.* 17. *num* 44. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de locato, reſol.* 4. *num.* 11. Didac. de Britto *ad hunc §. verùm, à num.* 22. vbi *num.* 22. ait hunc tex. dum de biennio facit mentionem, nec aliter concedit domino locatori ius expellendi conductores, quàm eodem biennio tráſacto, varios pati intellectus & *num.* 25. concludit hunc textum procedere ſpecialiter in locatiune rerum eccleſiaſticarum, quia Eccleſia pia mater mitiùs agit cum ſuis inquilinis, & conductoribus, quàm ſolent ſeculares perſonæ. Intellige etiam quando locatio vltra biennium extenditur, prout olim fieri ſolebat ad luſtrum, ſiue ad quinquennium, vt conſtat ex *l.* 4 *§. res. ff. ſi cert. pet. l. item quæritur* 13. *§. qui impleto. l. ſi in lege* 24. *§. ſi colonus* 2. *ff. locati, l. qui quatuor* 30. *§.* 1. *ff. de legat.* 3. *l.* 3. *§. cùm in quinquennium, ff. de iure fiſci,* nam ſi ad annum fortè fiat locatio, termino eo tranſuerſo, poterit conductor expelli nun ea ratiune quòd ceſſaui in ſolutione, ſed quia finitus fuit contractus, Didac de Britto *citato loco num* 30.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſans per biennium in eccleſiaſticis à iure ſuo, in commiſſumque cadit.*

2 *Caducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit.*

3 *Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſauit.*

4 *Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere pẽſionem quolibat anno promiſit, ſi primo anno deficit ab emphyteuſi, cadit ſtatim à iure ſuo.*

5 *Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat.*

6 *Pauper à ſolutione melioramentorum excuſatur, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, niſi quando dominus pauper eadem ſimiliáve eſſet facturus.*

7 *Melioramenta in re emphyteuta de mandato, vel conſenſu domini facta tenetur ipſe dominus ſoluere quamuis pauper ſit.*

8 *Melioramenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur.*

Cap. Potuit. IV. & vlt.

AD *num.* 90. Quòd ceſſans biennio in eccleſiaſticis penſionem emphyteuſis ſoluere, à iure ſuo, incommiſſumque cadit, præter citatos *in collect.* docent Couarr. 1
var. lib. 3. *cap.* 17. *num.* 1. *verſ. ex hac verò differentia,* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 54. *num.* 1. *& Lucenſi deciſ.* 46. *num.* 10. Ioan. Antonin. Trigona *ſing.* 33. *num.* 1. Veral. *deciſ.* 180. *n.* 1. *lib.* 1. Franc. Viui. *deciſ.* 501. *num.* 1. Molin. *de Iuſtit. tom.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 453. *num.* 1. Barnab. Cornazan. *Lucenſi deciſ.* 46. *num.* 1. Flamin. Carthar. *Genuen. deciſ.* 75. *n.* 10. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. E. concl.* 192. *à num.* 1. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 33. *de emphyt. num.* 95. *& num.* 174. nouiſſimè Didac. de Britto Magiſter meus, in comment. impreſſis *ad hunc text. §.* 4. *n* 1.

Ad *num.* 92. *in fine.* Quòd nummi vnius defectus caducitatem inducit, etiamſi canon, vel penſio magna ſit, præter citatos, docent Tiraq. *de iudicio in rebus exig. verſ. quinquageſimo primo,* Petr. Benintend. *Bonon. deciſ.* 6. Anton. Gam *Luſit. deciſ.* 41. *num.* 2. *& deciſ.* 116. *num.* 1. Petr. Surd. *Mantu. dec.* 221. *num.* 21. Barnab. Cornazan. *deciſ.* 1. *num.* 33. Verall. *Rota dec.* 30. *num.* 3. *& deciſ.* 182. *n.* 2. *lib.* 1. Valaſc. *conſ.* 86. *num.* 6. Cardin. Tuſch. *d. lit. E. concl.* 192. *n.* 4. 10. 11. *&* 12. Alex. Raudenſ. *var. reſolut lib.* 1. *cap.* 17. *numer.* 27. Vincent. Carot. *deciſ. ſine caſu* 6. *num.* 8. Molin. *d. tract.* 2. *diſp.* 453. *num.* 13. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 14. vbi quòd de æquitate poteſt excuſari, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *c.* 152. *num.* 7. 9. *&* 11. Ouid. de Amicis *de iure emphyt. quæſt.* 7. *num.* 3. *cum ſeqq.* Didac. de Britto *d. §* 4. *n.* 12. 2

Ad *num.* 104. Quòd emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit, excuſatur, nec à iure ſuo cadit 3

dit, præter citatos in collect. tenent Franc. Milan decis 17. num. 38. lib. 2. Alphonſ. Villagut. deciſ. 1. num. 65. Sebaſt. de Medices de caſibus fortuitis, part. 2. quæſt. 4. n. 19. Cornel. Benincaſ. de paupert. ſpec. 9. in contract. num. 9. cum ſeqq. Carot. de locato, & conducto part. 2. de effectu locat. ad longum tempus q. 6. num. 38. Card. Tuſch. d. lit. E. concl. 192. num. 195 Cardin. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 54. Maurit. Apicella alleg. 6. n. 18. Aloyſ. Ricc. in collect. deciſ. collect. 2163. verſ. item eſt aduertendum quòd paupertas.

4 Ad num. 129. Quòd ſi emphyteuta cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit, ſi primo anno deficiat ab emphyteuſi non expectato biennio, vel triennio cadit, Aurel. Corbul. de iure emphyt. cap. 15. ampl. 40 Ioan. Anton. Trigon. ſing. 33. num. 2. Caſſad. deciſ. 2. de iureiur. Vincent. de Anna ſing. 286. Verall. deciſ. 300. num. 1. lib. 1. Cæſ. Barz. deciſ. 16. num. 3. Guiier. de iuram. confirm p. 1. c. 31. n. 7. Marc. Anton. Bauer. in tract. de viribus iuramenti num. 22. Alex. Raudenſ. var. reſol. lib. 1. cap. 17. num. 1. & var. lection. lib. 1. cap. 29. num. 24. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I. num. 1143. & lit. M. concl. 373. num. 39. Camill. Borrel. d. tit. 33. de emphyteuſi num. 249. & tit. 60. de Iuram. num. 72. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 19. num. 6. Ouid. de Amicis de iure emphyt. quæſt. 27. num. 1. 2. & 3. licèt numeris ſeqq. contrarium defendat, Didac. de Britto d. §. 4. n. 2.

5 Ad num. 138. Quòd ab emphyteuſi ob non ſolutum canonem cadens melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat, ſed ad dominum pertinent, probat text. in Auth. qui rem C. de ſacroſ. eccleſ. & in d. l. 2. C. de iure emphyt. docent Corbul. de iure emphyt. cap. 15. ampl. 36. Ioſeph. Ludou. Peruſ deciſ. 117. n. 33. Vincent. de Franchis deciſ. 191. Camill. Borrel. d. tit. 33. n. 220. Anton. Fab. in ſuo Cod. lib. 4. tit. 42. defin. 24. Secus ſi abſque culpa cadat veluti per emphyteuſim finitam, Gam. deciſ. 22. Vincent. de Franchis deciſ. 121. num. 1. Ioſeph. Ludou. d. deciſ. 117. à num. 33. Ioan. Garc. de expenſ. cap. 12. num. 84. Carol. Bardel. conſ. 23. num. 13. & 14. lib. 1. Mareſcot. var. lib. 2. cap. 109. num. 3. Molin de iuſtit. tractat. 2. diſp. 463. num. 2. Alex. Trentacinq. d. tit. de iure emphyt. reſol. 9. Cardin Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 2. num. 53. Valaſc. de iure emphyt. q. 25. n. 6. & 10. Ouid. de Amicis eod. tract. q. 73. à n. 3. Anton. de Amato var. reſol. 14. à n. 1.

6 A qua melioramentorum ſolutione excuſatur pauper ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, l. in fundo 39. § finge pauperem ff. de rei vindic. l. Caſtel. 41. tit. 28 part. 3. Tiraq. de retract. conuent. § 7. gloſſ. 1. num. 5. Ari. Pinel. in l. 2. C. de reſcind. vendit. p. 2. cap. 3 num. 5. Cornel. Benincaſ. de paupert. q. 4. princ. num. 19. Menoch. remed. 15. recuper. num. 523. & 553. Azeued. l. 1. num. 71. tit. 21. lib. 4. Recop. Vincent. de Franchis deciſ. 110. num. 4. Caualer. deciſ. 44. n. 71. p. 1. Hieron. Magon. Florent. deciſ. 9. n. 6. & Lucenſi deciſ. 33 à num. 27. Stephan. Gratian. Marchiæ deciſ. 225. in addit. n. 10. cum ſeqq. Vincent Carot. de locato tit. de expenſ. n. 42. Pereg. de fideicom. art. 50. num. 33. Mareſc. var. lib. 2. cap. 109. num. fin. & c. 110. n. 29. Molin. d. tract. 2. diſp. 463. num. 3. verſ ſubiungit præterea, & n. 10. Marc. Anton. Genuenſ. in practicab. eccleſ. q. 69. D. Barboſ. in l. diuortio § fin. p. 1. numer. 75. ff. ſoluto matrim. Cald. Pereira de empt. cap. 27. num. 65. Ouid. de Amicis de iure emphyt. q. 74. n. 10. Antonin. de Amato reſol. 14. num. 8. niſi quando dominus pauper eadem, ſimiliave eſſet facturus, d. l. in fundo §. finge, l. ſed an vltro 11. §. 1. ff. de negot. geſtis, Pinel. d. n. 5. Anton. Gom. l. 46. Tauri num. 2. verſ. primo, Molin. de primog. lib. 1. cap. 10. num. 17. Mareſcot. d. cap. 110. num. 30. Vincent. de Franchis d. deciſ. 110. num. 5. 7 Vel niſi quando melioramenta de mandato, vel conſenſu domini facta ſunt, vel eadem poſtmodum approbauit. l. vtil um 8. ff. de impenſ. in reb. dotal. D. Barboſ. in d. l. diuortio §. fin. n. 88. verſ. his ſic explicatis, Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 437. num. 1. cum ſeqq. Dominus tamen cum expenſas & melioramenta ob paupertatem ſoluere non valet, patientiam præſtare debet ac permittere, vt qui neceſſariò, & vtiliter expendit, melioramenta tollat, ſi abſque prioris rei ſtatus detrimento fieri poteſt; licentia tamen & in prædicto caſu domino conceditur ea ſibi retinere melioramenta, ſi tantundem quantum alius pro eis ſoluiſſet, ſi ab ædificio ſeparata eſſent, & ipſe rependat, d. l. in fundo 1. d. l. 41. partita, Vincent. de Franchis d. deciſ. 110. num. 1. Molin. d. lib. 1. cap. 26. numero 16. verſ. illud autem præmittendum non erit, Pereg. d. art. 50. numero 78 verſ. ſecundus caſus eſt, Mareſc. d. lib. 2. c. 114 n. 1. Molin. d. tract. 2. diſp. 463. n. 10.

De Feudis.

TIT. XX.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alicuam*

alienandum eo non aſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita.

2 *Res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim, ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate.*

3 *Emphyteuticari, vel infeudari ſolita res quando & ex quibus actibus dicantur? oſtenditur.*

4 *Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur.*

5 *Renouationem petendi ius competit deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudotarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacauit.*

6 *Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat.*

7 *Feudum ob alienationem irrequiſito domino factum amittitur, & ad dominum liberè redit.*

8 *Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſito ab alienante.*

9 *Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam.*

Cap. Ex parte. II.

1 AD *num.* 2. Probat hic textus Prælatum obligantem ſe cum iuramento ad non alienandum, eo nõ adſtrin-
1 gitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita, vt per Imol. *in præſenti n.* 1. 2. 6. 36. *in fine, & n.* 37. Roland. à Valle *conſ.* 1. *n.* 83. *vol.* 1. Guilielm. Rodoan. *de rebus eccleſ. q.* 60. *n.* 8. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 11. *n.* 30. Seraph. *de priuileg. iuramenti priuil.* 52. *n. vlt. verſ. fin.* vbi Martin. Benechẽdorfius plures congerens *n.* 43. Henric. Roſenth. *de feudis c.* 4. *concl.* 21. iuncta *concl.* 33. *&* 34. vbi rectè cũ communi limitat in rebus iterum menſæ Eccleſiæ incorporatis, & quando id contingat rectè explicat. Euitat igitur Prælatus incurſum periurij cõceſſionem faciens Romano Pont. inconſulto, nõ obſtante iuramento quoad eam non aliter faciendam ſeſe adſtrinxiſſe videbatur, quia nimirum iuramentum fuit de non infeudando de nouo, & hæc non eſt noua infeudatio, ſed veteris ritè factæ executio.

2 Ad *n.* 3. Quòd res conſueta emphyteuticari, ſeu infeudari, poteſt iterum in emphyteuſim; ſeu feudum concedi abſque noua ſolẽnitate, quæ in rebus olim infeudari, vel emphyteuticari ſolitis neceſſaria non eſt, vt præter relatos *in collect.* colligũt ex hoc tex. Cephal. *cõſ.* 155. *à n.* 29. *lib.* 2. Maſuer. *in praxi tit. de feudis, n.* 10. Rodoan. *de rebus eccleſia q.* 51. *c.* 6. *& q.* 60 Molin. *de primog. lib.* 4. *c.* 1. *n.* 32. Nicol. Intrigl. *de feudis q.* 53. *n.* 27. *& à num.* 37. Henric. Roſenthal. *eod. tract. cap.* 4. *concl.* 21.

Ad *n.* 3. Res emphyteuticari, vel infeudari ſolitæ quoad hunc effectum dicũtur etiã ex vnico actu non quidem ſimplici abſque temporis continuatione, vt voluere nõnulli relati à Iulio Claro §. *feudũ q.* 13 *n* 4. *verſ. multi etiam*, & ab Henrico Roſenth. *de feudis c.* 4. *concl.* 29. *in notis lit. A. & E.* ſed continuato per ſpatium temporis iure requiſiti ad præſcribendas res eccleſiaſticas, nempe 40. annorum, iuxta *cap. illud* 8 *de præſcript.* Ita Philipp. Port. *lib.* 4 *concl.* 10. *poſt med. verſ. contrarium verò*, Cephal. *conſ.* 155. *à n.* 30. *lib.* 2. citati à Roſenthal. *d. concl.* 29. *n.* 2. *lit. B. cum duobus ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit de locato, n.* 3. *cum ſeqq.* Gam. *dec.* 342. *n.* 4. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 16. *num. vlt poſt med verſ. conſueta autem.* Quamuis Iaſ. Dec. Balb. Afflict. Ruin. Clar. Caualcan. & Quaranta à me in præſenti citati, & alij apud Roſẽth. *d. c.* 4 *concl* 29. *n.* 7. *lit. G.* & Nicol. Intrigl. *de feudis quæſt* 53. *n.* 42. *iuncto n.* 52. ac Ouid. de Amicis *de iure emphyt quæſt.* 62. *n.* 1. apertè bonum actum intra ſpatium illud quadraginta annorum deſiderent, idque crebrius receptum eſſe teſtentur: quorum ſententiam quaſi ex communi ſenſu interpretantur Cæſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 305. *numer.* 10. & nonnulli alij citati à Roſenth. *d. concluſ.* 29. *numer.* 5. *lit. E. iuncto num.* 8. vt procedat eo caſu quo ab initio cum bona eccleſiaſtica emphyteuticari, vel infeudari cœperunt, legitima ſolemnitas non interuenerit, qua in ſpecie vt illa ex tãti temporis curſu ſuppleatur, taliaque bona ex conſuetudine præſcripta emphyteuticæ, vel feudalis naturæ efficiantur, nec proinde ſolemnitatem impoſterum poſtulent, bonus actus eiuſmodi conceſſionis requiritur, tametſi contrarium hoc etiam caſu, vt vnicus ſufficiat actus, velle videatur Zerol. *in praxi Epiſcop. part.* 1. *verb. alienatio*, § 3. *in* 3. *concluſ.* niſi aduerbium *ſine*, corruptè ſit poſitum pro *cum*, quod mihi veriſimilius eſt: ſecus ſi in prima conceſſione emphyteutica legitima ſolemnitas fuit adhibita, & res ita conceſſæ per longiſſimum illud tempus 40. annorum poſſeſſæ ſunt, quo caſu nos loquimur: nempe quòd in primo caſu non tantùm agitur de inducenda conſuetudine, per quam bona menſalia Eccleſiæ perpetuò emphyteuticaria, vel feudalia addantur, vt in vltimo caſu, ſed etiam de præſcri- 3

benda ſolemnitate, alioqui ad quamcumque alienationem rerum Eccleſię neceſſaria, vt quaſi illa interueniſſet, emphyteutica, vel feudalis conceſſio ſubſiſtat, arg. text. *in c.1. § ſi quis per triginta, tit. 46. ſi de feudo ſit contentio, lib. 2. feudor. d. cap. illud, de præſcript.* D. Barboſ. *in d. l. 2. num. 172. C. de præſcrpt. 30.* & conſequenter in priore illo caſu duo actus ſucceſſiui intra tempora legitima requiruntur tam præſcriptioni, quàm conſuetudini deſeruientes, in poſteriore verò, quo de ſola conſuetudine tractatur, vnicus ſufficit, vt diximus.

4 In text. ibi, *ſi vaſallum ſuum feudum alienare contingat*, &c. Collige ex text. feudum domino irrequiſito alienatum amitti, *cap. ſi quis miles tit. 21. de feudo ſine culpa nō amittendo lib. 1. & cap. denique § ſi vaſallus tit. 24. quæ fuit prima cauſa beneficij amitt. cap. 1. titul. 28. de vaſallo, qui contra conſtitutionem Lotharij benef. alienauit, cap. 1. §. ſi quis tit. 52. de prohibita feudi alienat. per Lothar. l. Hiſp. 10. tit. 26. part. 4.* vbi Gregor. Duen. *reg. 40.* Clar. *§ feudum quæſt. 31. cum ſeqq.* Andr. Gail. *lib. 1. obſeruat. 117. num. 1.* Gaſp. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 1. quæſt. 53. per tot.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part. 1. tit. 34. à num. 1. vſque ad 66.* Henric. Roſenthal. *de feud. cap. 9. concl. 1. cum ſeqq.* Ioan. Zabarell. *Inſtit. feudal. exerc. 8. concl. 4. lit. B.* Nicol. Intrigl. *de feud. quæſt. 12. à n. 32.* & in emphyteuſi *dixi ad c. fin. de locato à n. 3.*

5 Aduerte quòd licèt deſcendentibus, vel proximioribus vltimi feudatarij ius petendi renouationem competat, & ei denegari non debeat eo caſu, quo ob finitam generationem per illius mortem feudum vocauit, iuxta doctrinam *gloſ. & Bart. in l.*
6 *1. §. permittitur ff. de aqua quot. & æſtiua*, nihilominus ſi vacatio contingat ob culpam, tunc feudum cum omnibus meliorationibus liberè ad dominum redit, vt de eo pro libito diſponere valere, vt per Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de iure emphyt. reſol. 5. num. 5.* Mareſcot. *etiam var. reſol. lib. 1. cap. 3. numero 10.* Intrigl. *de feudis quæſt. 64. num. 5.* Ioſeph. Ludou. *Lucenſi deciſ. 63. num. 23. & 24.* Henric. Roſenth. *de feudis cap. 7. concl. 24. numero 11. in notis lit. N.*

7 In tex. ibi, liberè, ſi videris expedire, concedas. Aduerte regulam in feudo præſcriptam vt ob alienationem irrequiſito domino factam ne dum illud amittatur, ſed ad dominum liberè redeat, vt poſſit de
8 illo liberè diſponere, dumtaxat procedere in feudo nouo ſiue denuo acquiſito abalienare, vel ſimpliciter, quod informe dicitur, vel apertè pro ſe, & liberis, quod dicitur pactionatum, ſiue ex pacto & prouidentia, ad quod illud reducitur, iuxta tradita à Iulio Claro *§. feudum q. 9. num 6. & quæſt. 76. num. 2.* & à Molin. *de Iuſtit. tom 2. tract. 2. diſputat. 473. numero 2.* 9
nempe ideo quod tale feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam, poſteris autem ſuis vtpote de re propria diſponens, vtique poteſt, ex regula text. *in l. qua ratione 9. §. hæc quoque res, verſ. nihil enim ff. de acquir. rer. domin.* cum ſimilibus: nec proinde poſterorum etiam requiritur conſenſus, vt ipſis alienatio à vaſallo facta præiudicet, prout requireretur ſi feudum antiquum eſſet ab aliquo nempe aſcendēte, ſeu parente communis agnationis ſibi & ei acquiſitum, nec aliàs liberi ſiue agnati ab illo deſcendentes talem alienationem reuocent, quemadmodum conſtat *ex cap. 1. §. hoc quoque tit. 8. de ſucceſſ. feudi lib. 1. & in cap. vnic. tit. 39. de alienat. paterni feudi, & capit. vnic. titul. 45. de eo, qui finem fecit agnato feudi paterni lib. 2 feudor.* Clar. *§ feudum quæſt. 41 & 42.* Gail. *lib. 2. obſeru. 49. n. 7. & obſeru. 50. num. 12* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 10. numero 71. verſ. ſi verò ſolum*, Ioan. Garc. *de expenſis cap. 12. numero 44. verſ. aliud eſt*, Hartman. Piſtor *quæſt. Iuris lib. 2. q. 4. cum decem ſeqq.* Henric Roſenth. *de feudis cap. 6. concl. 69 à num. 27. & cap. 7 concl. 7. per tot. & c. 9. concl. 63. cum pluribus ſeqq. & c. 11. concl. 1. & 2.*

De Pignoribus.

Tit. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis, & debitis.*

2 *Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, nō valet.*

3 *Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, non valet.*

4 *Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione.*

5 *Pactum*

5 *Pactum legis commiſſoriæ obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipſo iure.*

6 *Contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere.*

7 *Pactum inter debitorem & creditorem mutuantem, vt ſi non ſolueris intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito ſi nullum erat pignus conſtitutum, valet.*

8 *Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tantum in pignoribus, præcipuè ceſſante fraude.*

9 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus ex interuallo appoſitum non valet.*

10 *Pactum legis commiſſoriæ in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet.*

11 *Dotans eo pacto quod ſi intra annum non ſit perſolutum reliquum dotis, domus quædam eſſet pro reliquo acquiſita ſeu data in dotem, valet pactum.*

12 L. Quamuis ff. de ſolution. *qui reſpondeant.*

13 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet.*

14 *Intellige quando pactum ſit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quādo venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditurus.*

15 *Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus non formatur iuramento, eo quod vſuræ vitium habet.*

Cap. Significante. VII.

1 AD *n.* 8. ibi, *tale peccatū lege, tale pactū.*
Ad *n.* 2. Nota pactum legis commiſ-
ſoriæ in pignoribus reprobari non ſolum
quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed
etiam ex aliis cauſis, & debitis, ex generali-
tate huius text. Ita Tiraq. *de retractu conuent.*
ad finem tit. n. 10. Neguzāt. *de pignor. part.* 4.
princ. n. 2. *verſ. primò amplia*, Cald. Pereira *in*
l. ſi curatorē, verbo ſua facultate n. 99. *verſ. ca-*
terùm, & de empt. & vend. c. 28. *n.* 27. *verſ.*
quod in quocunque, Magon. *Florēt. deciſ.* 23. *n.*
2. Surd. *deciſ.* 248 *n.* 12. Alex. Trentacinq.
var. reſolut. l. 3 *tit. de pignorib. reſol.* 11. *n.* 3.
Gaſp. Rodrig. *de annuis redditib. l.* 2. *q.* 2.
num. 31. & 32. Card. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuēt. l. 11 *tit.* 9. *n.* 11. & *tit.* 10. *n.* 12.
Similiter non valet pactum vt ſtatuto
2 tempore ſi debitū non ſoluatur pignus pro
eo obligatum creditori pro ipſo debito ce-
dat in ſolutum, *l. Castella.* 41. *tit.* 5. *p.* 5. vbi
Greg. Lop. *gloſ.* 2. & *l.* 12. *tit.* 13. *ead. part.* 5.
Tiraq. & Negozant. *citatis locis*, Cou. *lib.* 3.
var. c. 2. *num.* 7. Honded *conſ.* 31. *n.* 5. *part.* 3.
Surd. *deciſ.* 248. *n.* 11. Card. Pereira *d. ver-*
bo ſua facultate num. 95. & *de empt. c.* 28.
n. 27. Gaſp. Rodrig. *d. q.* 2. *num.* 1. *cum ſeqq.*
Anton. Fab. *in ſuo Codice l.* 8. *tit.* 23. *de pa-*
ctis pignor. definit. 1. *in princ.* Card. Mantic.
d. l. 4. *tit.* 29 *num.* 6. & *lib.* 11. *tit.* 10. *num.* 19.
Alex. Trentacinq. *d. tit. de pignorib. reſol.* 11.
n. 1. Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *part.* 2.
ampl. 12. *n.* 4. *in fine.*

Ad *num.* 3. Nota valere pactum inter em- 3
ptorem, & venditorem, vt ſi intra duos mē-
ſes pretium rei vēditæ ſolutum non ſit, res
ſit inempta. *l.* 1. & 2. & *l. ſi fundus* 4. *ff. de lege*
commiſſ. l. Caſtella 37. *tit.* 5. *part.* 5. vbi Greg.
gloſ. 3. Anton Gom. *tom.* 2. *var. c.* 2. *n.* 30.
Cou. *l.* 3. *var. c.* 8. *n.* 1. Petr. Greg. *ſyntagm.*
Iuris lib. 25. *c.* 17. *num* 9. Cald. Pereira *in l.*
ſi curatorem. verbo ſua facultate n. 40. & *de*
empt. c. 28. *num.* 20. Morl *emporio iuris tit.* 9.
q. 14 *numer.* 6. Felician. *de cenſib. lib.* 1. *cap.* 6.
num. 1. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. con-*
uent. l. 4. *tit.* 29. *num.* 2. & 3. Et dupliciter
concipi poteſt, aut verbis directis vt hic &
in l. 1 ff. de lege commiſſ. aut verbis obli-
quis, vt, vendo tibi fundum, & ſi intra duos
menſes nō ſolueris, res reddatur, ſeu reſti-
tuatur, Cou. *d. l. verſ. ſecundo*, Anton. Gom.
d. n. 30. *verſ. item adde*, Cald. Pereira *d. ver-*
bo ſua facilitate n. 54 Feliciā. *d. c.* 6. *n.* 6. Cald.
Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 25. & 26. qui inter hęc 4
pacta maximam differentiam conſtituunt; 5
quoniam pactum legis commiſſoriæ dire-
ctis verbis conceptum operatur reſolutio-
nem contractus ipſo iure, & tranſlationem
dominij in venditionē abſque noua tradi-
tione, & agi poterit rei vendicatione, con-
ditione adueniente: ſecus verò quando
verbis obliquis concipitur, nam tunc non
transfertur dominium ipſo iure, ſed agetur
actione ex vēdito, vel præſcriptis verbis ad
obſeruantiam contractus. Et reſoluto con-
tractu ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur 6
emptor fructus ex re empta perceptos vē-
ditori reſtituere. *ſi fundus* 4. *ff. d. de lege com-*
miſſ. Petr. Greg. *d. cap.* 17. *n.* 10. Cald. Pereira
d. verbo ſua facilitate n. 50. *verſ. vlt.* Felician.
cap. 6. *num* 5. Card. Mantic. *d. tit.* 29. *num.* 27.
Gutier. *de gabell. quæſt.* 10. *num.* 13. *in med.*
Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 483. vbi
ampliat etſi pactum eſſet conceptum ver-
bis obliquis, ſeu inflexis, & §. 1. *quæſt.* 7. *p.* 2.
ampl. 12. *num.* 4. *verſ. primus caſus.* Vendi-
tor tamē tenetur emptori ſumptus factos
in eorūcollectione reſtituere. Greg. Lop.
l. 39 *gloſ.* 6. *tit.* 5 *part.* 5.

Valet quoque pactum inter debitorem,
7 & creditorem mutuantem, vt ſi non ſolue-
8 rit intra menſem, quod talis res, vel; domus
debitoris ſit empta creditori pro debito ſi
nullum erat pignus conſtitutum; quia lex
commiſſoria non eſt improbata generali-
ter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tan-
tum in pignoribus. Ita Crau. *conſ.* 327. *n.* 4.
Anton. Fab *de errorib. pragm. decad.* 21. *errore
3. num.* 5. & in ſuo *Cod. lib.* 8. *tit.* 23. *de pactis
pignor. definit.* 2 *num.* 3. vbi dicit ita Senatum
Sabaudienſem iudicaſſe, Auendan. *de cen-
ſib. cap.* 90. *num.* 6. *in fine*, Cardin. Mantic.
lib. 11. *tit.* 10. *num.* 8. *&* 30. *verſ. quamobrem,
vſque ad fin.* præcipuè ceſsãte fraude & ſi-
mulatione, quæ ex qualitate perſonarum,
& ex vero rei venditæ, vel in ſolutum datæ
valore, & quantitate debiti, pro qua res fuit
vendita, vel in ſolutum data facilè com-
probabitur. Quicquid in contrarium te-
neant Cou. *d. cap.* 2. *num.* 8. Cald. Pereira *d.
verbo ſua facilitate n.* 99. *verſ. ex. his*, *& de
empt. c.* 11 *n.* 21. *& c.* 28. *n.* 36. Surd. *deciſ.* 248. *d.
n.* 9. Alex. Trentac. *d. reſol.* 11. *n.* 11. *verſ.* 11.

9 Ad *n* 4. Illa verior eſt, & tenenda opinio
quod pactum legis commiſſoriæ in pigno-
ribus ex interuallo appoſitum non valet,
quia contrarium tenere, eſſet aperire viam
fraudibus, Ita Tiraq. *de retract. conuent. in
præfat. n.* 7. *&* 8. *& ad finem tit. n* 136. Cou. *l.*
3 *var. c.* 2. *n.* 8. *verſ. tertio*, Pinell. *in rub. C. de
reſcind. vendit. p.* 2. *c.* 1. *n.* 30. *&* 32. Menoch.
remed. 5 *adipiſc. n.* 43. Cald. Pereira *d. verbo
ſua facilitate n.* 103. *& de empt. c.* 11. *n.* 19. *& c.*
28. *n.* 29. *&* 30. Gaſp. Rodrig. *de annuis reddi-
tib. l.* 2. *q.* 2. *n.* 22. Anton. Fab. *d. decad.* 21. *errore
2. n.* 33. *cum ſeqq. & d. tit. de pactis pignor. de-
finit.* 1. *n.* 5. Camill. Borrell. *in ſum. deciſ. p.* 1.
tit. 60. *n.* 267. *&* 270. vbi nec quoad exci-
piendum valere inquit, Alex. Trẽtacinq. *d.
reſol.* 11. *n.* 13. Quicquid teneant Neguz. *de
pignor. art.* 4. *princ. n.* 6. Farin. *in praxi crimin.
p.* 5. *q.* 175. *n.* 210. Card. Mantic. *d. tit.* 10. *n.* 2.
cum ſeqq.

10 Ibid. *ibi.* An autem fauore dotis, &c: Pa-
ctum legis commiſſoriæ in pignore; dato, ſi
dos non ſoluatur vito, fauore dotis valet. Ita
Greg. Lop. *l.* 41. *gloſ.* 4. *verſ. ſed an fauore dotis
tit.* 5. *p.* 5. Feder. Solis *de dote lit. P. num.* 11.
Sord. *deciſ.* 248. *n.* 13. *verſ. ſed Bald. Nouell.*
Gaſp Rodrig *d. q.* 2. *n.* 45. *cum ſeqq.* Card.
Mantic. *d. tit.* 10. *n.* 37. qui licet *n.* 38. *&* 39.
pro contraria opinione plura expendat, in
fine tamen dicti *n.* 39. cum hac tranſit ſi pi-
gnus non excedit debitam quãtitatem do-
tis, & intereſſe quod maritus patitur in ſu-
ſtinendis oneribus matrimonij, quia in do-
11 te ceſſat ratio prohibitionis, Cald. Pereira d.
verb. ſua facilitate *n.* 104. vbi eleuat quæ-
ſtionem de muliere vidua dotãte eo pacto
quod ſi intra annum non ſit perſolutum re-
liquum dotis, domus; quam vidua inhabi-
tabat, eſſet pro reliquo acquiſita, ſeu data in
dotem filiæ, & *de empt. c.* 11. *n.* 20. *& c.* 28. *n.*
42. *&* 43. vbi refert quam ſemel habuiſſe in
facto, Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 11. *n.* 9. Et ad 12
tex. *in l. quamuis, ff. de ſolut.* qui pro contraria
opinione multum vrget, reſpondent Cald.
Pereira *d. verbo ſua facilitate à n.* 106. & Gaſp.
Rodrig. *d. q.* 2. *à n.* 57.

Ad *n.* 5 Nota valere pactum legis cõmiſ- 13
ſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra diem
certum pecuniam mutuatam non ſoluerit,
res pignorata ſit empta creditori iuſto pre-
tio arbitrio boni viri, *gloſ. in l. ſi fũdus §. fin ff.
de pignorib.* Cæpol. *caut.* 241. Neguz. *de pigno-
rib. p* 4 *princ. n.* 6. Parlad. *in ſexquicent. differ.*
57. *n.* 6. Farin. *in praxi crimin. p.* 5. *q.* 175. *n.* 211.
Alex. Trentacinq. *var. reſol. l. tit. de pignorib.
reſol.* 11. *n.* 14. Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem:
verbo ſua facilitate n.* 95. *&* 99. vbi in mutuo
non habere locum dicit, & eum ſequitur
Gaſp Roder. *d. l.* 2. *q.* 2. *n.* 19 qui vltra plures 14
alios in collect. citatos, tenẽt hanc opinio-
nem accipiendam, & intelligendam eſſe
quando pactum fit ad tutiorem cautionem
debitæ pecuniæ, non verò quando actum
eſt inter contrahentes quod venditor te-
neatur vendere propriam rem, quam alio-
quin non eſſet venditurus, nam iſto caſu
pactio vſuraria eſſet, ſequitur Sigiſm. Scacc.
de commerc. §. 1. *quæſt.* 7. *p.* 2. *ampl.* 10. *ſub n.*
89. *verſ. confirmatur hac opinio, & verſ. tamen
inuenies.* Et procedit principalis reſolutio
licet non dicatur in pacto quod vendit pro
iuſto pretio dummodo non dicat pro debi-
to, nam intelligitur quod vendit pro iuſto
pretio, Neguzant. *d. n.* 6. *in fine*, Cald. Pereira
d. n. 95. *verſ prima igitur*, *& de empt. c.* 28. *nu.*
28. Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 11. *n.* 15. Farin.
d. q. 175. *n.* 212. & alij.

Ad *n.* 8. Quòd pactum legis cõmiſſoriæ 15
in pignoribus ſi fuerit iuramento firmatum
validum ſit probat gloſ. in præſenti, & pro
ea plures allegat Surd *deciſ.* 248. *num.* 6. Se-
raph. *de priuileg. iuram. priuil.* 131. Sed proba-
bilius eſt pactum huiuſmodi nõ firmari iu-
ramẽto, at iurantẽ propter iuramẽtũ teneri
ad pacti obſeruationẽ. Ita Neguz. *de pignor.
p.* 4. *princ. n.* 3. *&* 4. dum dicit iuramẽtum nõ
cõfirmare pactũ. licet debeat ſeruari, Cou.
in c. quamuis pactũ p. 3 §. 3. *n.* 3. dũ tenet iura-
mento minimè confirmari, quia reprobatũ
eſt in odiũ creditoris ex eo quod vſura vi-
tiũ habet Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.*
33. *numer.* 2. *verſ. ſed aduerte*, Perez *in l.* 1.
tit. 2. *lib.* 8. *Ordin. col.* 41. *verſ. quod au-
tem*, Card. Pereira *dict. verbo ſua facilitate
n.* 95.

n.95.verſ quod verum eſt,& num. 99.vbi tenet quòd debitor non incurrit periurium, etſi iuramentum non obſeruet, quia creditor tenetur illud relaxare, Surd. *deciſ.* 248. *num.* 21. Morl. *in emporio Iuris tit.* 9. *de contract.empt.q.*14 *num.*7.*verſ.vſque adeo*, Mechaq *de ſucceſſ.creat.*§.28.*num* 47.Gaſp.Rodrig.*d.lib.*2.*q.*2.*num.* 34. Beninchen. *in addit. ad Seraphin.priuil.*131.*num.* 1.*&* 2. Camill.Borrel.*d.p.*1.*tit.* 60. *num.* 264. Cardin. Mantic. *d.lib.*11.*tit.* 9. *num.* 13. Anton.Fab. *de error. pragm.decad.*21.*error.*8. *num.* 3. vbi quod iuramentum valet & omnimodo ſeruandum eſt ad periurij crimen euitandum, pactum verò non confirmari, & ipſe conatur probare quod nec iuramentum valet, contra quem tenet Fachin. *controu. lib.*10.*c.*73.

SVMMARIVM.

1 *Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſia.*

2 *Prælatus eſt tutor Eccleſia,& facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris.*

3 *Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa quàm adminiſtrationis.*

Cap. Ex litteris. V.

1 AD *num.*10.Quòd competit hypotheca in bonis prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ, vltra citatos in collect. docent Neguzan. *de pignor p.*2. *princ.memb* 4 *num.*120.*& ſeq.* Eſcob. *de ratiocin. c.* 39 *num.* 13.*verſ. ſed prædictis non obſtantibus*, Marc. Anton.Genuenſ. *in prácticab.eccleſ.q* 138.*n.*3.Iulian Viuian.*in praxi iuriſpatron.part.*1 *lib.*2.*cap.*5.*n.*54.Aluarez *de priuileg.miſerab perſonar.q.*8. *num.* 36 latè Noguerol. *allegat. Iuris tom.* 1.*alleg* 1. *num.*
2 91. Et rationem reddit, quia Prælatus eſt tutor Eccleſiæ, & facit in eius bonis, quod tutor in bonis minoris.ex Neguſ.*de pignor. q.*2.*memb* 4.*n.*120. Eſcobar. *de ratiocin. c.* 39.*n.*13. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.*11. *tit.* 16.*num.*21.Nouar. *de priuileg miſerabil.perſonar priuil.*107. *in* 2. *edit.*
3 Et idem Noguerol. *citato loco num.* 96. aduertit quod cum hæc materia tacitæ hypothecæ introducendæ ſit ſtricti, & non extenſibilis, Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa quàm adminiſtrationis,& citat Alex Trentacinq *var. reſol.*

Barboſ. Iur. Can. ſelecta To n VI.

lib. 3.*tit.de pignorib. reſol.*7.*n.*4.Gaito *de credito p.*4.*q.*11.*n.*2040.*cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem non valet.*

2 *Reditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur & eam extinguunt.*

3 *Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris,& Motus Pij V. intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debet.*

Cap. Cùm contra. VI.

AD *n.*4.*in fine.* De fructibus cum ſorte computandis perceptis ex iuribus, quæ data erant in pignus, vltra citatos in collect. vide *l. Caſtel.* 2.*tit.* 13. *part.* 6. ibi. *Pero quelquier que eſquilme ò deſfrute deſtas coſas ſobreduchas, el que las tubiere à penos, tenudo es de lo deſcõtar de aquello que dio ſobre aquella coſa empeñado, o de la dar al ſeñor de la coſa*,Neguzant.*de pignorib.*5 *p.princ.memb.* 5.*per tot.* Lup.*de vſur. commento* 3.§.6.*num.* 135. Quod procedit etiamſi pactum expreſſum interfuerit quod creditor fructus lucretur, quia ſicut non valet pactum de vſuris percipiendis, ita nec de fructibus ex pignore perceptis non computandis in ſortem. Abb. *per text ibi in c.* 1.*not.* 1.*de vſur.* Surd. *conſ.*194.*num.*14.*vol.*1. Quan- 2
do enim redditus virtute contractus illiciti, & à legibus reprobati percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur,& eam extinguunt,vt in contractu cenſus probant Surd. *deciſ.* 328.latè Teſtay *alleg.*6.*n.*313.*& ſeq.& alleg.* 14. *à num.* 166. Gaſp.Roder. *de annuis reddit.lib.*1.*quaeſt.*9.*num.*14. Larata *conſ.* 90. *à n.* 67. Gutier.*practic.lib.*2 *quaeſt.*176.*n.*6.*verſ. ſi autem contractus*,Salas *de cenſib. dub* 23.*num.* 4 *verſ.ratio verò,pag.*448.Cenc. *eod. tractat. q.*2.*c.*2.*q.*4.*art.*7.*num.* 5.*pag.* 171. Manent. *de contract.libellar.quaeſt.*6.*num.* 37. Cancer. *var.reſol. lib.*2.*c.*13.*n.*42.*in* 2.*edit.*Rota *apud Mangil.poſt ſuum tract.de ſubhaſtat.deciſ.*74. *& ſeq.*

Et in cambio contra formam Motus 3
Pij V. aut contra diſpoſitionem Iuris,& abſque requiſitis neceſſariis ad illud conſtituendum reale, & verum quòd intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debeat, tenent Caualc. *deciſ.* 2.*n.* 32.*p.*2.Peguera *deciſ.*33.*in fine*,Carol.Tapia *ad ius Regni lib.*4. *titul. de camb. ad pragm.* 1. *numero* 31. Paſchal. *de patria poteſt.*

p.1.cop.8 n. 238. Muta *deciſ.* 52. *num.* 18. *&* 24. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 387. *num.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Cautio ab vſufructuario præſtanda, de vtendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non ſufficit iuratoria.*

2 *Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non poteſt.*

3 *Debitor vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit, præſtando iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatiſdatione fruetur.*

4 *Satiſdatio omnino requiritur vbi moratoriam ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſa conceſſa eſt.*

5 *Fideiuſſorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile.*

6 *Cautionis fideiuſſoriæ præſtandæ impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſueret de facili fideiuſſorem inuenire non poſſe.*

7 *Fideiuſſorem quòd debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit.*

8 *Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeu maiori egeſtate exiſtentem.*

9 *Beneficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate.*

Cap. Cùm conſtet. VIII. & vlt.

1 AD *num.* 4. Pro exornatione concluſionis, quòd ſcilicet cautio ab vſufructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri requiratur pro forma, nec cautio ſufficiat iuratoria, adde Ari. Pinel. *in l.* 1. *p.* 2. *n.* 75. *C. de bonis mat.* Caualcan. *de vſufr. mulieri relicto num.* 146. *&* 150. *cum ſeqq.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.* 5. *tit. de vſufr. concl.* 1. *num.* 1. *cum ſeq.* Concl. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 7. *in vltim. volunt. numero* 13. Octauian. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 152. *num.* 1. Gutier. *in l. nemo poteſt num.* 299. Surd. *deciſ.* 141. *num.* 1. *cum ſeqq.* Paul. Æmil. Gall. *de except. except.* 15. *alias* 2. *tit.* 4. *p.* 2. *numero* 93. *cum ſeqq.* Card. Tuſch. *pract. concl. lit. C. concl.* 166. *num* 1. *& concl.* 174. *num.* 1. *& concl.* 175. *num.* 8 Ceuall. *commun. quæſt.* 408. *n.* 5. plures refert Caſtill. *de vſufructu c.* 18. *n.* 11.

2 Ad *num.* 11. Quòd iuratoria cautio ſufficiat quoties ob paupertatem ſatiſdatio cũ fideiuſſoribus vel pignoribus præſtari non poteſt, probat text. *in auth generaliter C. de Epiſcop. & cleric. l. omnes* 31. *§. in hac autem inclyta C. eodem. auth. vt nulli iudicum §. ſi verò crimen, gloſſ. verbo quam poteſt per tex. ibi in cap. per veſtras de donat. inter virum & verbo idonea in cap. Oduardos, de ſolut. & verbo idonee in cap.* 2. *de vſur. lib.* 6. *& etiam verbo idonee in cap. felices* 5. *§ cum autem, de pæn. eod. lib.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec.* 8. *in iudic. num.* 34. *& ſpec.* 7 *in vltim. volunt. n.* 12. *cum ſeqq.* Anton. Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib.* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum numer.* 27. *in fine, verbo paupertas* Tiraq. *de retract. lig. tit.* 1. *§.* 1. *gloſſ.* 18. *num.* 46. Sebaſt. Medices *de caſib fort. p.* 2. *q* 4 *num.* 23. Perez *in l.* 12. *verbo confradores tit.* 11. *lib.* 4 *Ordinam* Octauian. Oſaſch. *deciſ.* 70. *num.* 2. Auiles *ad c.* 6. *Prætor. verbo pobres numero* 11. Vincent. de Franchis *deciſ.* 317. *num.* 8. Surd. *deciſ.* 141. *num.* 7. *cum ſeqq. & conſ.* 68. *num.* 7. Petr. Pech. *in tract. de iure ſiſtendi quæſt.* 11. *princ. num.* 11. Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.* 4. *num.* 289. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 18. *num.* 2. *&* 37. Anton. Sola *ad conſtit. Sabaud. tit. de appellat. gloſ.* 16. *num.* 3. *& tit. de concluſ. in cauſa gloſ.* 1. *num.* 12. Gutier. *in d. l. nemo poteſt n.* 292. *cum ſeq.* Ceuall. *commun. q.* 66. *n.* 7. Vincent. Mancin. *de iuram. p.* 4. *effectu* 149. *n.* 14. D. Barboſ. *in l. diuortio* 8. *§. interdum n.* 26. *verſ. vltimo ad complementum, & numeris ſeqq* Carol. de Graſſis *de except. ad ſtat. exclud. omnes except. except.* 221. *n.* 118 *&* 119 Farin. *in praxi crimin. q.* 107. *n.* 38. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 2. *tit.* 30. *definit.* 4. *num.* 5. *& lib.* 3. *tit.* 2. *defin.* 2. Antonin. Henriq. *de fideiuſſor. c.* 18. *n.* 87. Pyrrh. Maur. *eod. tract. part.* 1. *princip in prælud. ſect.* 3. *c.* 25. *alias* 34. *num.* 1. *cum ſeqq.* Camill. Bortel. *cõſ.* 54. *numero* 9. Marta *voto* 158. *numero* 8. Marin Giurba *deciſ.* 4. *numero* 14. Alexãd. Raudenſ. *conſ.* 6. *numero* 17. *libr.* 1. And. Fachin. *controuerſ. lib.* 12. *cap.* 63. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. libr.* 1. *titul. de verbor. ſignific. reſolut.* 3. *numera* 13. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſputat.* 18. *quæſt.* 2. *numero* 3
18. Impotentia enim liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores, & facit ſufficere cautionem iuratoriam, *auth. generaliter C. de Epiſcop. & cleric. §. ſed hodie, Inſtit. de ſatiſdat.* Auiles *ad c.* 6 *Prætor. verb. pobres n.* 11 Perez *l.* 12. *verbo cõfradores tit.*

tit.11.lib 4.Ordin.Ceuall commun. q.366.n.7.
Gutier.in l.nemo poteſt n.292.& ſeq.ff.de le-
gat.1.Farin.in praxi crimin.p.1.q.23.n.43.&
q.107.n.38.Sanch.de matrim. lib.10.diſp.18.
n.8.Idem in debitore vt dilatione conceſſa
gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob pauper-
tatem inuenire non poteſt,quia præſtita iu-
ratoria cautione,dilatione,remiſſa ſadiſda-
tione fruetur, Greg.Lop.l.33.verbo fradores
tit.18.part.3.Anton.Fab.in ſuo Cod.lib.1.tit.
9.definit.20.circa fin.verſ.ſi autem nullo modo
velit, D. Barboſ.d.§.interdum.27. Farin.in
praxi crimin.q.29.n.30.Nicol.Genoa de pri-
uata ſcript.tit.de annali & quinquen. dilat. n.
31.cum ſeqq.Et licet hoc in caſu iuratoriam
cautionem non ſufficere tenuerint aliqui,
inter quos Anton.Hering.de fideiuſſ.c.5. n.
132.Pirrh.Maur.eod.tract.p.1. princ.in præl.
3.particula & ſectionis cap 2.alias n.num.2.
4 & c.25.alias 34.num.22.Inteligi tamen de-
bent vbi moratoria ob aliquam aliam quã
paupertatis cauſam conceſſa eſt,quia tunc
ſatiſdatio omnino requiritur, ſecus ſi pau-
pertatis ratione,ob quam fideiuſſorem in-
uenire non poteſt debitor, quia iuratoria
ſofficiet cautio Ita Greg. Lop.citato loco,
Cornel Benincaſ. de paupert ſpec.8. in iudic.
num.34 Bard Nouel. de dote p.8 priuil. 12.
Ioſeph.Luduu.deciſ.63.num.9. Marcheſ.de
commiſſ.p.3.c.1 §.1. de commiſſ ſuper dilat.
morat.à num.21.Farin.d. num.30. Vincent.
Carot.de remed.contra pronid.ſentẽt.except.
168.n.fin.Carol de Graſſis except. 32. num.
119.Alexand.Trentacinq.var.l.3.tit.de ſolut.
reſol.1.n.9.Pyrh.Maur.d.c.25.alias 34.n.13.
Luc.Math.Apicel in tutam.pauperum. tit.2.
de moratoria Princip n.11. & ibi eius addit.
n.492.& in tract.de donat.p.1.c.2.q.7. Garc.
Maſtrill.in comment.ad indulta general.c.46.
n.20.

5 Ratio eſt,quia inuenire fideiuſſorem dif-
ficilè in quolibet reputatur.gloſ.verbo qui-
bus in l.3.§.quamuis,ff ſi cui pluſquam per.leg.
falcid.Gutier.in d.l.nemo poteſt n 193.Ceuall.
commun.q.66.n.5.Mari Giurb.deciſ.4.n.9. in
paupere velo impoſſibile penè, magna
enim difficultas impoſſibilitati compara-
tur,ſurd.deciſ. 141.n.9. & 10. Mari Giurb.d.
deciſ.4.n.9.& 10.Pyrrh.Maur.de fideiuſſor p.1.
in præſud.ſect. 3. cap. 25. aliàs 34. num.8.
& 9.

Ad probandam impotentiam fideiuſſo-
6 riæ cautionis præſtandæ ſufficit partis iura-
mẽtum quo ſe credere aſſeueret de facili
fideiuſſorem inuenire non poſſe vt probat
tex.in d.auth.generaliter C.de Epiſcop.& cler.
ibi,tactis ſacroſanctis Euãgeliis affirmabit ſe fi-
deiuſſorem dare non poſſe, &c. & reſoluunt
Benincaſ.d.ſpec.9.in iudic.n.15.Clar.§.fin.q.
46.n.15.Franc.Becc.conſ.1.num.18.Coit. in
memorab.verbo iuramẽtum,Seraph.de priuil.
iuram,priuil.18.in fine,Olaſch d.deciſ.60.n.6.
Surd.deciſ.141.n.11.Frecc.d præſ.inſtrum p.
9.q.6.n.2.Carol.de Graſſ.in tract de except.
except.32.n.120.cum ſeqq. Ioan.Bapt. Coſta
de remed.ſubſidiar.remed 58.num. 11.Giurb.
deciſ.4.n.34 Pyrrh. Maur. d. p.1. in præl. 3.
partic.& ſect.cap.25.alias 34.num.4.Sanch.
de matrim.l.10.diſp 18.q.2.n.38.

Et in materia concedendæ dilationis ad 7
ſoluendum quod fideiuſſorem debitor nõ
inueniat,per ipſius debitoris iuramentum,
cui ſtatur,probare ſufficiat,tenẽt Clar. d. q.
46.n 515. Anton. Scapp.de iure non ſcripto
lib.5.cap.74.num. 5. Camill. Borrel. in ſum.
deciſ.p.1.tit.60.de iuram.num. 219. & 220.
Maurit.Apicella in addit.ad patrem in tuta-
mine pauperum tit.de moratoria principum n.
492.niſi creditor in eadẽ, vel maiori ege-
ſtate,ſit,Anton.Fab.d.definit.20.verſ.ſi con-
tra pauperiorem,Antõ.Theſaur.deciſ.186.n.
7.Oſuald.Hilliger.ad Donell.enucleat.l. 22.
c.9.lit.M.col.272.in princ.vt in ſimili, quod 8
ad beneficium ceſſionis bonorum contra
creditorem in pari ſeu maiori egeſtate exi-
ſtentem debitor non admittitur,latè Math.
Apicel.in tutamine pauper.tit.1. de quinquẽ-
nali dilat.num.60.& tit.4.de ceſſione bonor.n.
69.Et quòd ſimiliter beneficium ne quis 9
conueniatur vltra quam facere poteſt,non
concedatur contra exiſtentem in pari, vel
maiori egeſtate,reſoluũt Cou.in reg.poſſeſ-
ſor.p.2.§. 2.n. 4. verſ. hinc etiam deducitur,
Padil.in l ſi præſes n. 8.C.de ſeruit. & aqua,
Brun.de ceſſ.bonor.p.4.princ.q. 20. num. 30.
Auiles ad cap.18.Prætor.verbo qual conuenga
n.7 poſt verſ.his & aliis, Gutier.de iuram.
confirm.p.3.cap.15.num.4 Surd.de alim.tit.1.
q.78.num.34. cum ſeqq. D.Barboſ.in l.mari-
tum n.46.verſ. quàrto principaliter, ff ſoluto
matr.Marc.Anton.Genueſ.in praxi Archiep.
Neapol.c.3.num.14. Ioan. Bapt. Coſta de re-
med ſubſidiar.remed. 28. n.7. Oſuald. in Do-
nel.enucleat.l.27.cap.9.lit.Oo,in annot. Math.
Apicell.in tutam. pauper. tit. 4. de ceſſione
bonor.num.19.verſ.idem dicimus,& num.29.
Steph Gratian.diſcept.forenſ.c. 799. num. 8.
& 9.

De Fideiuſſoribus.

TIT. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte*

 mutuantis

mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem.

2 *Procedit quamuis Prælatus & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ.*

3 *Verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè.*

Cap. Quod quibuſdam. IV.

1 AD *num.* 8. Quòd Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi ex parte mutuantis probetur verſú fuiſſe in eius vtilitatem, præter citatos in collect. reſoluunt Rodoan. *de rebus Eccleſiæ in rub an & quando ex mutuo obligetur Eccleſia q.4.num* 1. Rebuff. *de alienat. rerum Eccleſ. num.* 39. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 17. *num.* 3. Maſcard. *de probat. concl.* 1165. *num.* 3. Mozz. *de cōtractib. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, ſeu reſoluatur mutuum num.* 7. Matien. *l.* 2 2. *gloſ.* 2. *num.* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *Recopil.* Auend. *de cenſib. c.* 64. *num.* 5. Felician. Solis *eod. tract. lib.* 2. *c.* 3. *n* 9. *& in append. c.* 3. *n.* 7. *verſ. vlt.* Gaſp. Roder. *de annuis reddit. l.* 1. *q.* 14. *num.* 33. *&* 34. Alex. Trentacinq. *var. reſol. l.* 2 *tit. de actionib. reſol.* 1 *num.* 1. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. l.* 8. *tit.* 6. *num.* 13. *& tit.* 12. *num.* 4. *&* 15. *& tit.* 13. *n.* 16. *verſ. vnde cum aliis,* Seraph. *deciſ.* 366. *n.* 3. Math. Coler. *de proceſſib. execut. p.* 1. *c.* 10. *n.* 28. *&* 29. Fachin. *controuerſ. iuris lib.* 2. *c.* 77. *lit. A. & c.* 78. *lit. D.* Marcel. Cala *de modo articulandi, & probandi num.* 675. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom* 1. *c.* 45. *num.* 1. *& c.* 94. *num* 46. *& c.* 196. *n.* 8. *&* 9. Alphonſ. Narbona *l.* 25. *gloſ.* 10. *n.* 18. *&* 24. *tit.* 21. *l.* 4. *Recop.* Axori. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *c.* 3. *q.* 6. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 20. *de mutuo dub.* 2. *n.* 12.

Ad *num.* 9. Procedit licet Prælatus, & Ca-
2 pitulum reciperunt mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ, vt vltra citatos docent Matienſ. *d. gloſ.* 2. *num.* 5. Marcel. Cala *d. loco num.* 675. *verſ. nota tamen vnum, fol. mihi.* 459. Alex. Trentacinq. *d. reſol. n.* 5. vbi dicit principalem concluſionem, videlicet ex mutuo contractu Eccleſiam non teneri, habere locum quando pro ſatisfactione oportet peruenire ad diſtinctionem rerum immobilium, ſecus verò ſi poteſt ſatisfieri creditori de fructibus.

Ad *num.* 18. De modis, & coniecturis,
3 quibus probari poteſt verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ? vide Card. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 14. *&* 15. Fachin. *d. l.* 2. *c.* 46. Hect. Felici. *in tract. de societ. c.* 31. *à n.* 19. Gaſp Roder. *de annuis redditib. l.* 1. *q.* 14. *num.* 51. Rot. *apud Ludou. Cēci. poſt ſuum tract. de cenſib. deciſ.* 29. *num.* 3. vbi dicit quod verſio in cauſam expreſſam probatur coniecturis, & præſumptionibus, Azeued. *l.* 6. *n.* 7. *tit.* 2. *lib.* 1. *recop.* Montan. *de tutel. c.* 33. *n.* 117 *cum ſeqq.*

De Donationibus.

Tit. XXIV.

Ad Rubricam.

AD *num.* 4. Hanc Azonis definitionem, qui donationem dicit eſſe rei licitæ nullo iure cogente mera liberalitate factam collationem, ſequi videntur Anton. Gom. *tom.* 2. *c.* 4. *n.* 1. Sebaſt. Medices *de definit. p.* 2. *c.* 54. Mozz. *de contractib. tract. de donat. in princ num.* 3. Azeued. *in rub. n.* 1 *tit.* 10. *l.* 5. *Recop.* Matien. *l.* 1. *gloſ.* 1. *n.* 1. *eod. tit* 10. Anton. Faber *in ſuo Codice tit. de inoff. donat. definit.* 6. *n.* 13. Mendoza *de pactis l.* 3. *c.* 3. *q.* 3. *n.* 16. Mieres *de maior. p.* 1 *q.* 22. *n.* 177. Cardoſ. *in praxi iudicum verbo donatio num.* 1. Caſtill. *controuerſ. lib.* 5. *c.* 89. *n.* 19. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 3. *tit.* 8. *n.* 87. *& tit.* 10. *n.* 13. *&* 7.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt.*

2 *Ingratitudinis in deteſtationē qui ſcripſerint referuntur.*

3 *Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis.*

4 *Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduerſus inſtituentem ſit commiſſa.*

5 *Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui cō ° tulit gratiam, amittit beneficium niſi neceſſitate officij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis.*

6 *Vaſallus ingratus feudo priuatur.*

8 *Dos à parte data propter ingratitudinem non poteſt reuocari.*

8 *Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt.*

9 *Filius pauper patrem alere non tenetur.*

10 *Pauper alium pauperem alere non tenetur.*

11 *Victum*

Digitized by Google

11 *Victum ſuum arctare quis non debet vt alium alat.*
12 *Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatorè.*
13 *Ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes.*
14 *Donator ſi ignouerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes tranſit ius reuocandi donationem.*
15 *Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea nō fuit conqueſtus.*

Cap. Propter, fin.

1 AD *num.*2. Pro exornatione principalis
concluſionis huius text. quod ſcilicet
donatio propter ingratitudinem donatarij
reuocari poteſt, vltra citatos in collect. vide
Mandoſ. *in tractat. de ingratitud. cap.* 121.
Donel. *enucleat. comment. lib.* 14. *c.* 27. Caſtill.
controuerſ. lib. 3. *c.* 10. *n.* 59. Card. Tuſch. *pract.*
concluſ. lit. D. concl. 711. *à n.* 1. Camill. Borrel.
in ſum. deciſ. part. 3. *tit.* 12. *de reuocand. donat.*
Aluarez *de priuileg. pauperum p.* 1. *quæſt.* 42.
num. 10.

2 Ad *n.*3. In deteſtationem huius vitij in-
gratitudinis; vltra citatos plura cumulant,
Palat. Rub. *in rub. de donat. inter virum, &*
vxor. §. 78. *n.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 2. *n.*
11. *& q.* 37. *num.* 9. *& tit.* 8 *priuil.* 65. *num.* 10.
Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 33. *num.* 86.
vbi multa ſpecialia refert quæ ſtatuta ſunt
contra ingratos, Mozz *de contract. tit. quo-*
modo annulletur, vel reuocetur donatio, nume-
ro 21.

3 Ad *num* 4 Adde S. Bernard. *ſuper Cantic.*
ita dicentem. *Ingratitudo eſt hoſtis gratiæ, ini-*
mica ſalutis, quoniam nihil ita diſplicet Deo
quemadmodum ingratitudo, &c. Seneca *de be-*
nef. lib. 4. ibi. *Pro ſe fugienda eſt res ingratū eſ-*
ſe, quoniam nihil æque concordiam humani ge-
neris diſſociat, ac diſtrahit quàm hoc vitium,
&c. Plura adducit Aluarez *de priuileg. pau-*
perū p. 1. *q* 42. *à princ.* vbi *n.* 2. *in fine* dicit inter
alia, quæ à iure contra ingratitudinis vi-
tium conſtituta ſunt, eam maximè vigere
pœnam, vt ingratus beneficij accepti amiſ-
ſione puniatur.

4 Ad *num.*5. De malbratu ſi per viam do-
nationis ſit factus, & ingratitudo aduerſus
inſtituentem ſit commiſſa, vide præter cita-
tos Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22 *n.* 191. *cum ſeqq.*
Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ.* 20. *num.* 57. vbi re-
fert Tiraq. Gom. Peraltam, & Mench.

5 Ad *num.*6. De clerico inſtruente iudicē,
vel ſcribentem contra ſuam Eccleſiam qui
tāquam ingratus poteſt beneficio ſuo pri-
uari, vide Ludou. Roman. *conſ.* 459. *per tot.* &
ibi eius *addit. num* 1. *lit. A. verb. concludo quod*
ſic, quem ſequuntur Card. Tuſch. *pract. con-*
cluſ. lit. I. concl. 132. Aluarez *d q.* 42. *numer.* 11.
Mandoſ. *in tract. de ingratitud. cap.* 70. vbi
ex Innoc. & Abb. limitat ſi ex neceſſitate
officij ſcribat, vel ſi agat pro valde con-
iunctis.

Ad *num.*12. De vaſallo ingrato, qui feudo 6
priuari poteſt, agunt Mandoſ. *d. tract. de in-*
gratitud. c. 62. vbi *c.* 139. cauſas ingratitudinis
refert, quæ reſpectu vaſalli cōſiderari poſ-
ſunt, Camill. Borrel. *d. tit.* 10. *n.* 14. Aluarez
d q. 42. *n.* 8.

Ad *n.* 16. De dote à patre data, quæ pro- 7
pter ingratitudinem non poteſt reuocari,
præter citatos in collect. vide Boër. *deciſ.*
27. *num.* 3. Matienſ. *l.* 1. *gloſ. fin. num.* 3. *tit.* 6.
lib. 5. *Recop.* Mier. *de maior. p.* 1. *q.* 22. *num.* 196.
& num. 199. Gutier. *de iuram. confirmat p.* 1. *c.*
10. *num.* 4. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 3. *n.*
62. *illat.* 32. *verſ ſed contra*, Ceuall. *commun. q.*
73. *num.* 5. niſi reſpectu vxoris ſoluto matri-
monio, Pinel. *citato loco*, Matiēſ. *d. l.* 1. *gloſ. fin.*
n. 3. *verſ. ſed quoad mulierem*, Mieres *d. q.* 22.
n 197. *&* 198. Cancer. *var. p.* 3. *c.* 2 *de inuentar.*
num. 222. vbi tradit priuilegia, quæ conce-
duntur rei geſtæ fauore alicuius matrimo-
nij, ceſſare ſoluto eo per mortem viri ſine
liberis, Angul. *in l.* 1 *tit.* 6. *de meliorat. lib.* 5.
gloſſ. 10. *num.* 2. Ceuall. *d. q.* 73. *n.* 6. Fontanel.
de pactis nupt. clauſ. 4. *gloſſ.* 28. *num.* 12. vbi *n.*
18. intelligit hoc non procedere ſi antequā
de ingratitudine donator conquereretur,
mulier ſecundas contraxerit nuptias, &
eandem dotem viro tradiderit.

Ad *n.* 17. *in fine*. Limita denique quando 8
donatarius ob ſuimet paupertatem dona-
tori egēti ſubuenire nō poteſt, vt per Surd.
de aliment. tit. 1. *q.* 48. *n.* 34. *cum ſeqq* qui *tit.*
7. *q.* 28. *n.* 4. *cum ſeqq.* idem dicit de liberto,
qui patrono ob paupertatem de neceſſa-
riis non prouidet, & *q.* 29. idem comprobat
in ſeruo quoad dominum de iure ſaltim
Canonico, & in terris Eccleſiæ, & ibidem
num. 10: agit de filio quoad patrem, quem 9
alere non teneri filium pauperem reſoluit,
& *eod. tit.* 7. *q.* 8. *per tot.* idem in patre quoad
filios, *& q.* 30. *à n.* 2. *& q.* 31. *per tot.* de vaſal-
lo, vel ſubdito quoad dominum agit. Quo- 10
rum omnium euidens ratio eſt, quia pau-
per alium pauperem alere non tenetur, ab
obligationeque alendi aliàs ſubſiſtēte pau-
pertas eximit *l. pen. in fine*, *& l. ſi quis à li-*
beris 5. § *fin. ff de liber. agnoſc.* Charitas nam-
que bene ordinata à ſe ipſo incipit, vt in
omnium ore verſatur *l. Præſes C. de ſeruit. &*
aqua, cum ibi per me notatis. Nec victum
ſuum arctare quiſque debet, vt alium alat,

Natt:

Natt. *conſ.*387.*num.*8.Surd.*d.tit.*7. *q.* 8. *n.* 9. *& q.*29.*in princ.ante num.*1.*& q.*14. *num.* 9. Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ. cap.* 552. *num.* 2.

12 Ad *num.* 19. Quod ex graui iniuria verbal i facta donatori donatiu reuocetur vltra citatos tenent Anton Gom.*var.tom* 2. *c.* 4. *num.*14.Menoch. *de arbitr. caſu* 130 Donel. *enucleat.comment.lib.*14.*c.* 27.*in princ.* & ibi Illiger. *lit.A.* Gutier. *conſ.* 24. *n.* 2. Camill. Borrel.*d.p.*3.*tit.*12.*num.*6. Ioan. Bapt. Coſta *de facti ſcientia & ignor.diſt.*53.*n* 18.

13 Ad *num.*23. Quòd ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis nõ tranſeat ad hæredes præter citatos,tenent Cou.*in c. Raynutius n* 7.*de teſtam.* Tell. *in l.*7.*Tauri n. fin.*Petr. Greg.*ſyntag.iuris lib.*28.*c.*15 *num.*8. Anton.Gom.*tom.*2.*var. c.* 4. *n.*14. Theſaur. *deciſ.*121.*num.*1.*& deciſ.*124.*num.*2.Surd.*de aliment.tit.*1.*q.*48.*& tit.*7.*q.*15.*n.*6.Molin.*de primog.lib.*1.*c.*9.*num.*36.*& lib* 4. *c.*11. *n.* 44. Anton.Fab.*in ſuo Cod.lib.*8.*tit.*38.*de reuocan. donat.definit.* 14. Illiger. *ad Donel. comment. iuris Ciuilis lib.*14.*cap.*28.Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.*4 *gloſ.*28.*n.*35.Camill. Borrel.*d.tit.* 12.*n.*9.Cald.Pereira *quæſt.forenſ.lib.* 1. *q.* 20. *num.*50.

14 *Ibid. in verſ intellige.* Nota quòd ſi donator ignorauerit cauſam ingratitudinis, vel ſi ſciuit, & non habuit tempus competens ad agendum,tunc ab hæredibus obiici poteſt,& ad eos hoc ius trãſit,vt per Molin. *de primog.lib.*1.*c.*9.*n.*37 D.Barboſ.*in l.* 2. *in princ.n.*128.*ff ſoluto matr.*Camill.Borrel.*d.titul.*12.*n.*12.

15 Contra hæredes donatarij donator agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam,ſi eo viuente de illa nõ fuit conqueſtus.Ita Molin. *de primog.lib.*4. *c.*11.*n.*44.Matienſ.*l.*7.*gloſ.*5.*numero* 14.*&* 15. *tit.*10.*lib.*5.*Recop.* Surd.*de alim. tit.* 1. *quæſt.* 48.*numero* 43. D. Barboſa *d.l.*2.*in princ.numero* 134.

De Peculio clericorum.

Tit. XXV.

Cap. Si quis,vlt.

AD *num.* 2. Quòd Prælatus, vel Clericus debet vtiles expenſas & melioramenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel Prælati facta deducere, vltra citatos *in collect.* docent Abb *in præſenti n.*2. *& in c.de multa n.*14. *de præbend.* Boët. *deciſ.*44.*num.*14. *verſ.idem in eo,qui expenſas fecit,* Greg. Lop. *l.*41.*gloſ.*5. *verbo que deſcuente en ella, prope fin.tit.*28.*part.*3.Menoch. *remed.*11. *recuper. n.*16.Pereg.*de fideicom.art.*50.*n.*43.Surd.*conſ.* 183.*n.*6.

De Teſtamentis.

Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus de patrimonialibus & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poteſt.*

2 *Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus,vel aliunde acquiſitis teſtari non licet.*

Cap. Quorundam. I.

AD *n.* 6. Quòd Epiſcopus de bonis patrimonialibus, & aliunde, non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liberè diſponere poſſit, probat hic tex.cui cõſonant *cap.Epiſcopi* 12.*q* 1.*& c.placuit* 12.*q.* 3.*& c.fixum,etiam* 12.*q.*5.reſoluunt vltra citatos *in collect.*Sarmien. *de redditib. eccleſ.p.* 3.*c.* 3. *n.* 4. Maurit.de Alzedo *de præcellentia Epiſcop.dignit.p.*1.*c.*14.*n.*2.Ioan. de Solorzano *de Indiarum gubernat.tom.*2.*lib.*3.*c.* 10.*n.*1. *&* 2.Ego ipſe *de officio,& poteſt.Epiſcopi p.*3. *alleg.*114.*ex n.* 10. me citato nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument.edit.tit.*5.*reſ.*5.*n.* 3.*&* 4. 1

Ad *n.*7.Quòd Epiſcopo regulari teſtari, vel in vltimo elogio diſponere de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde quæſitis non liceat,vltra citatos docent Maurit.de Alzedo *d.c.*14.*num.* 7. *cum ſeqq.* Ego ipſe *d. alleg.*114.*ex n.*20.me citato Pareja *d.reſol.*5. *num.*9.

SVMMARIVM.

1 *Monachus teſtari non poteſt.*

2 Auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſ.Eccleſ. *intelligitur.*

Cap. Quia ingredientibus. II.

AD *n.*4. Monachum teſtari non poſſe probat hic text.& Doctores *in collect.* citati *ſub hoc n.*Sed obſtat maximè §. *ſi qua mulier,in Auth.de ſanctiſ.Epiſcop.*repetitus *in Auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſ. Eccleſ.* Decretorum 1

torum libro inſerta *in cap.ſi qua mulier* 19. *q.*3.ac proinde eccleſiaſticorum moribus comprobata,in Qua agens de patre intrante Religionẽ ſic dicitur.*Sed ſi perſona liberos habens antequã de rebus ſuis inter eos diſponat,monaſterium intret,liceat ei poſtea inter eos diuidere,legitima nulla diminuta & quòd eis non dederit,monaſterio competet.Sed ſi omnẽ ſubſtantiam inter eos filios diuidere voluerit,partem ſibi retineat,quæ monaſterio competere debet*, &c.Et ita videtur dicere Monacho diſponere de rebus ſuis diuidendo ſua bona inter filios; & ſunt qui affirment diuiſionem verè teſtamẽtum eſſe,inde ſumpto argumento , quòd vnaquæque bonorum diſpoſitio per modum quotæ & vniuerſitatis teſtamentum credi poteſt , allegant *l.quoties.C.famil.hercisc.l. hereditatẽ C. de codicill.* Negant alij , & non teſtamentum,ſed puram diuiſionem quotæ contendunt eſſe,quam profeſſus facere permittitur,non quaſi dominus , ſed quaſi miniſter conſtitutus à lege.Cum hac negatiua ſententia pertranſit Læl.Mancin.*diſquiſit. genialium,& anniuerſar.iuris diſput.cent.*2. *cap.* 122.dicens ſe in iſta ſimplici bonorum diſtributione non inuenire teſtamenti rationem.Teſtamentum eſt ſententia libera noſtræ voluntatis , *l.*1.*ff. de teſtam.* Religioſus enim in ſua illa bonorum diuiſione facienda inter liberos nihil poteſt proprio affectu, & voluntate decernere vltra id , quod ei præſcribitur ab Imperiali lege, vnde fit quòd diuiſio illa nihil aliud eſt, quàm ſimplex adminiſtratio dependens ab indulgentia legis abſque vllo dominio, vel iure; nam verba legis rem valde limitant , ex Suar.*de Relig. tom.*3. *l.*8. *de paupert.c.*16.& conceſſio illa valde ſingularis eſt,quæ propterea non facilè dilatari poteſt extra proprios fines,quaſi contra rationem legis generalis. *l.quod verò,ff.de legib.* Nec repugnat ius iſtud diuidendi inter filios votiuæ paupertati,quia pura adminiſtratio eſt pendẽs à lege,quæ miniſtrum facere Monachum poteſt,& quaſi diuiſorium arbitrum , licèt non dominum,*cap.cùm ad monaſterium, de ſtatu monach.*

Cap. Cùm in officiis.VII.

AD *num.*6.quòd ſecundùm noſtræ Hiſpaniæ conſuetudinem poſſunt clerici omnes Præbendati,aut beneficiati,dummodo Epiſcopis inferiores ſint tam de bonis patrimonialibus,quàm de intuitu Eccleſiæ acquiſitis teſtari;& ſi teſtamentum, nõ condiderint,abinteſtato conſanguinei ſuccedere valent tanquam in bonis cuiuſcunque laici , vltra citatos *in collect.* Salzed.*ad Bernard.in pract.c.*132.*aliàs* 135.*lit. A in nouiſſ.impreſſ.* Vaſc.*conſ.* 165.*num.* 11.Caſtill. *controuerſ.l.*1.*c.* 79 *num.* 7.*in fine.*Solorzan. *de gubernat.Indiar.tom.*2.*l.*3 *cap.* 10. *num.*11. nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrumentor. edit.tit.*5 *reſol.*5 *n.*20.nouiſſimè Fr.Hieron. Garcia *in ſum.morali trat.*1. *diffic.*4. *dub.* 3. *n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Teſtamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat?*

2 *Textus in præſenti varij intellectus,& n.*3. *&* 4.

3 *Verus intelligendi modus ad hunc tex. refertur.*

Cap. Cùm tibi. XIII.

POſt *num.*2.Vrget diſpoſitio huius text. 1
pro eorum opinione, qui exiſtimant valere teſtamentum iure Canonico , quod fuerit in alterius voluntatem collatum , vt apparet ex illis verbis,ibi,*In ſecũda quæſtione dicimus quòd qui extremã voluntatẽ in alterius diſpoſitionem committit,non videtur decedere inteſtatus.*Conſtat autem non valere ex teſtamento iſto hæredis inſtitutionem ſi ius ciuile inſpiciamus,vt *in l.illa inſtitutio,ff. de hæred.inſtituen.Illa*,inquit, *inſtitutio , quos Titius voluerit,ideo vitioſa eſt quod alieno permiſſa eſt arbitrio.*Nam ſatis conſtanter veteres decreuerunt teſtamentorum iura ipſa per ſe firma oportere,non ex alieno arbitrio pendere.

Nonnulli intelligunt textum in præſenti 2
procedere in fauorem piæ cauſæ , nec dubium hoc ſi piæ cauſæ interſit, teſtamentũ valere, tunc enim conſentiunt omnes,ſolas iuriſgentium ſolemnitates(ſi quæ ab eo iure ſint,aut eſſe poſſint) ſeruari oportere *c. relatum* 11 *c.cùm eſſes , hoc tit.cap. vlt.de ſucceſſ.abinteſt.*ſed an appareat de intereſſe nullibi inuenitur,nõ enim in hac re fauor vertitur animæ,non Eccleſiæ,non Religionis, & adeò abſoluta ſunt verba Pontificis , vt qui de pia cauſa intelligi ea vellẽt,manifeſtè diuinent , immò conſtat in teſtamento ipſo piæ cauſæ ſeruatam à Pontifice iuris ciuilis ſubtilitatem : cum enim mero iuris rigore prohibeatur ne teſtari filiusfam.poſſit de aduentitiorum proprietate, quæ ex nouiſſimis conſtitutionibus ei ſeruabatur, *l.pe. C.qui teſtam.facere poſ.* Conan. *comment. l.*9. *c.*4.*n.*4. Læli. Mancin. *ſacri iuris controu.diſſert.*6.*c.*5 *&* 10.fuit tamen maximus hic rigor

gor in piæ cauſæ diſpoſitione ſeruatus per Bonif. *in c. licèt, de ſepultur. in* 6. ibi. *Quamuis autem filiusfam. abſque patris aſſenſu ſibi poſſet libere eligere ſepulturam, pro anima tamen ſua præter ipſius aſſenſum, niſi peculiũ caſtrenſe, aut quaſi caſtrẽſe habeat, aliquid iudicare,* hoc eſt, ſupremo iudicio relinquere,
3 *non poteſt.*

Quidam hunc Innocentij III. locum de commiſſione diſtributoria capiunt, aut quãdo hæredis incerti ex certis electio alteri demandatur, vt ſic non recedat Iuno-
4 centius à iuris Ciuilis ratione.

Alij vt Ciuilium legum correctionem euitent, exiſtimarunt Innocentium noſtrum de extremo iudicio loqui voluiſſe, quod non in alterius liberam voluntatem committitur, ſed diſpoſitionem, hoc eſt, prudens arbitrium.

5 Quare nouiſſimè Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. & anniuerſar. iuris diſputat. cent. 2. cap.* 110. *num.* 5. putat aliam fuiſſe cauſam Pontificis, fuiſſe enim illi propoſitum, an quis videatur hæres inſtitutus per hæc verba, *Committo meam voluntatem in diſpoſitionem Titij*, aut his non abſimilia, & reſpondiſſe videri hunc hæredem inſtitutũ, quaſi dictum eſſet: Titius hæres meus eſto; qui enim de aliqua re liberè diſponere iubetur, is dominus eius rei eſt, cùm dominum nihil aliud ſit ex Bart. quàm ius de re liberè diſpunendi, & mos veteribus fuerit vt hæredes quaſi heros pro dominis appellarẽt, §. *vlt. Inſtit. de hæred. qualit. & differ.* Sed & illa quoque inſtitutio antiquitus valuit. Titius hæreditatis meæ Dominus eſto. *l. his verbis, ff. de hæred. inſtit.* Quid ſi quis ita dixerit, *Titiũ de hæreditate mea diſponere volo*: vtique idem erit; nam qui diſponendi ius nanciſcitur, is dominus eſt. Sic diſponere teſtator dicitur, quia dominus, §. *diſponat, in auth. de nupt.* & qui eo iubente diſponit, dominus eſt; at ab eo, qui dixerit: Titium de hæreditate mea diſponere volo, non longe eſt is, qui extremam ſuam voluntatem commiſerit, ſeu contulerit in diſpoſitionem Titij. Et denique ſic Innocentius Pontifex interpretatus eſt, vt hæc verba inſtitutionem faciant.

De Sepulturis.

Tit. XXVIII.

Cap. De his. IV.

AD *n.* 2. Pro exornatione concluſionis ex tex. deſumptæ, quòd ſcilicet ingreſſus Religionem tempore mortis non præiudicat portioni Canonicæ, debitæ Parochiæ; vltra Ludou. Miranda *in collect.* citatum, adde nouiſſimè Noguerol *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 26 *num.* 241. vbi cum Alex. *conſ.* 81. *n.* 3. *vol.* 1. ſubdit huiuſmodi translationem eſſe cauſa mortis, quando infirmi transferunt ſe ad loca religioſa cum bonis ſuis, & ex illa infirmitate decedunt,
& *num* 242. cum *l. Caſtella 6. tit. 13. part.* 1. 3
tenet in terminis huius text. tranſlationem bonorum dici factam in articulo mortis quando infirmus ex illa ægritudine decedit, *& n.* 243 hoc ipſum confirmat per *l. alumna.* §. *ſi poſt apertas, ff. de adimen. legat.* vbi aſſeruit teſtator, *quoniam cognoui Priſcillianum filium meum in extremis eſſe*; & ad hoc verificandum dicit tex *ſi ex illa infirmitate Priſcilianus deceſſit*; ex quo Bald. *in cap.* 1. *de pact. num.* 234. reſoluit ex aliqua infirmitatem decedentem dici omni tẽpore, quo durat, eſſe in articulo mortis.

De Decimis

Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Prædium vineatum, ex quo tributum vini ſoluebatur, ſi reducatur ad aliam ſpeciem tritici ſcilicet, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere.*

2 *Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in ſolo vbi nuces, vel vites erant.*

3 *Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe.*

4 *Exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructus vnius fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium & alios fructus, qui poſtea loco frumenti ſati fuerunt.* 6

5 *Quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuum, non ei datur manutentio reſpectu alterius ſpeciei.*

6 *Poſſeſſio non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè eis reſiſtit.*

7 *Manutentio an & quando detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam?*

Cap.

Cap. Commiſſum. IV.

1 AD *num.*4. Celebris eſt hic tex. iuncto
cap. cùm in tua, inf. hoc tit. ad proban-
dum quòd ſi prædium vineatum, ex quo
tributum certarum amphorarum vini ſol-
uebatur, ad ſimilem, vel aliam, tritici ſcili-
cet, ſpeciem, reducatur, dominus prædij te-
netur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere, ele-
gans *textus in l. certo generi, ff. de ſeruitut. ru-
ſtic. præd.* iuncta gloſ. cum addit. Bart. cuius
verba ſunt. *Certo generi agrorum acquiri ſer-
uitus poteſt, veluti vineis, quod ea ad ſolum ma-
gis, quàm ad ſuperficiem pertinent, ideo ſublatis
vineis ſeruitus manebit*, vbi *gloſ. verb. actum*,
dubium excitat, an ſi loco vineæ aliæ arbò-
res plantentur, ſeruitus conſiſtat in earum
fructibus, cui videtur ſatisfacere additio
Bart. *ad ipſum gloſ. pro intellectu iſtius tex-
tus, & gloſſæ, dic ſecundùm Bart. quòd ſic debet
intelligi fructus vineæ, hoc eſt, illius terra vi-
neata, hoc eſt, vt debeantur fructus arborum
per iſtam legem*, &c Iaſ. *in l. ſi fundum ſub con-
ditione, § qui fundum* 18. *ff de legat.* 2. *& in l.*
1. *num. fin. C. de iure emphyt.* Felin. *in c. auditis*
2 *num.* 19. *de præſcript.* Caſſan. *in conſuet. Burg.
rub.* 11. § 6 *num.* 13. Rebuff. *de decim. q.* 14. *n.*
18. ibi, *Et de nouo plantentur nuces, vel vites
in vno prædio, in quo quis præſcripſerit deci-
mam, eo ipſo etiam habebit decimam ex illis
arboribus de nouo plantatis, per d. cap. cùm in*
3 *tua, vbi communiter DD. nam præſcribens in
certa terra decimam, videtur quoad omnes il-
lius terræ fructus præſcripſiſſe*, &c. Gam. *Luſit.
deciſ.* 244. *num.* 5. dicens concluſum fuiſſe
in ſenatu teneri ad cotam cuiuſcunque
fructus, qui loco frumenti ſuccedit, licèt
à frumento ſolũmodo conueniſſet. Couar.
pract. c. 37. *n.* 5. ibi; *Nec poterit aduersùs eum
allegari quòd non eſt in ea poſſeſſione, quia mu-
tat ſpeciem fructuum, & agriculturam, eſt
ad hoc text. celebris in cap. cum in tua, de de-
cim. vbi probatur quod poſſidens, & ratione poſ-
ſeſſionis præſcribẽs ius percipiendi decimas, ex-
ceptis agris, cenſetur præſcripſiſſe illud ius nõ
tantum quoad fructus conſuetos colligi, & per-
cipi, ſed & quoad nouiter plantatos, & ſemi-
natos, ecce igitur quod poſſeſſio in vna ſpe-
cie fructuum, quæ procedit ab vna radice,
nempè à iure decimandi, prodeſt, ac cenſe-
tur obtineri quoad alias quaſcumque fru-
ctuum ſpecies*; idem Cou. *lib.* 1. *var. cap.*
17. *n.* 13. Burg. de Paz *conſ.* 50. à *n.* 14. ibi, *Et
cùm tam herbarum fructus, quàm frumenti ſit
eiuſdem agri, & terræ, diuerſo iure cenſeri non
debent*, &c. & paulò inferiùs. *Item & ſi cul-
tura mutetur qualitas, non verò ſubſtantia,
vna eademque res iudicetur, l. pacta con-
uenta, ff de contrah. empt. l. quæſitum, §.
illud, ff. de legat.* 3. Mieres *de maior.
part.* 1. *quæſt.* 10. *numero* 117. Ma-
reſcot. *var. lib.* 1. *cap.* 11. *numero* 31. *&*
32. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *numer.* 97.
cum ſeqq. latè & eleganter Valaſc. *conſ.*
58. *à numer.* 14. Monet. *de decim. capite* 4.
numer. 79. Valenzuel. *conſ.* 33. *numer.*
54. *cum ſeqq.* quem refert, & ſequitur, ac
copioſè exornat Caſtill. *tom.* 7. *de tert. cap.*
15. *à numer.* 23. Salgad. *de protect. Reg. part.*
3. *cap.* 10. *à n.* 120. & meliùs *n.* 314. *cum tribus
ſeqq.*

Vnde exiſtens in quaſi poſſeſſione de- 4
cimandi fructus vnius fundi, ex quo ſo-
lùm frumentum antea colligebatur, di-
citur etiam in quaſi poſſeſſione deciman-
di milium, & alios fructus, qui poſtea
loco frumenti ſatis fuerunt, Rebuff. *de
decim. quæſt.* 14. *numer.* 18. *&* 25. Poſti. *in* 5
tract. de manutent. obſeru. 73. *numero* 155.
niſi quis probaret quaſi poſſeſſionem per-
cipiendi decimas in aliena parochia de
vna ſpecie fructuum, quia tunc non da-
retur manutentia reſpectu alterius ſpeciei
quia ius reſiſtit huic poſſeſſioni, Mare-
ſcot. *var. reſolut. lib.* 1. *capit.* 11. *numer.* 30.
Poſti. *d. obſeru.* 73. *numer.* 181. Vbi enim 6
manifeſtè reſiſtit ius, poſſeſſio non conti-
nuatur, nec extenditur ad alios actus
quamuis ſint eiuſdem ſpeciei, Beltramin.
ad Gregor. XV. deciſ. 557. *numer.* 12. *in fine*,
Rot. apud Viuian. *deciſ.* 88. *numer.* 8. &
coram Caualer. *deciſ.* 487. *numer.* 4 plu-
res per Poſt. *d. obſeru.* 73. *numer.* 177. quia
tunc non dicitur poſſeſſio, vel quaſi, ſed
potiùs iniqua occupatio, quæ nihil oc-
cupatori prodeſt, ex eod. Poſt. *d. tractat.
obſeru.* 44. *à numero* 20. An autem & 7
quando manutentio detur ex poſſeſſio-
ne habita in re, quæ mutauit formam?
Reſolue quòd manutentio datur quan-
do mutuatio eſt extrinſeca, ſecus quan-
do mutatur ſubſtantia, vel totalis for-
ma in aliam diuerſam, de quo latè
Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. capit.* 314.
numer. 22. *cum ſeqq.* Poſti. *d. obſeru.* 73. *numer.*
12. *cum ſeqq.* Rota *apud eundem deciſ.* 117.
& 146.

Cap. Parochianos. XIV.

AD *n.*4. Pro exornatione receptæ con-
clusionis quòd decimæ quoad cõgruã
à iure diuino deſcendũt, quoad quotã verò

à iure poſitiuo habentur, præter citatos in collect. docent Villalob. *in ſum. tract.* 33. *diffic.* 1. *num.* 7. Bleinian. *de benef. lib.* 1. *c.* 4. *à n.* 9. Gilchen *ad Auth. quas actiones n.* 11. *cum ſeqq. C. de ſacroſ. eccleſ.* Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 21. *n.* 7. *cum ſeqq.* Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *c.* 39. *dub.* 1. *n.* 4. *cum ſeqq.* Reinoſ. *obſeru.* 50. *n.* 1. Squillante *de priuil. clericor. c.* 3. *num.* 5. Caſtill. *tom.* 7. *de tert. c.* 10. *n.* 7. *cum ſeqq.* Valenzuel. *conſ.* 114. *n.* 5. *cum ſeqq. & conſ.* 146. *n.* 5. Didac. de Britto *in c.* 2. *de locato p.* 2. *num.* 30. *cum ſeqq.* Felician. de Vega *in cap. clerici, de indic. num.* 43. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib.* 2 *p.* 4. *tract.* 10. *docum.* 1. Ioan. Franc. Anſald. *de iuriſdict. p.* 2. *tit.* 4. *cap.* 1. *ex num* 1. Ego *de iure eccleſiaſt. uniu. lib.* 3. *c.* 26. *in init. n.* 6. *&* 7. *&* §. 3. *n.* 64.

Cap. Cùm ſint. XVIII.

AD *num.* 3. Quod ad hoc vt decimæ non ſoluantur, vel minus ſoluantur, locus eſt conſuetudini, præter in collect. relatos tenent Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. *numer.* 2. Vincent. de Franchis *deciſ.* 124. *numero* 3. Monet. *de decim. c.* 5. *n.* 87. Card. Mantic. *deciſ.* 341. *num.* 2. Villalob. *in ſum. tractat.* 33. *diffic.* 1. *num.* 6. Valenz. *conſ.* 114. *numer.* 12. Caſtill *tom.* 7. *de tert. c.* 13. *num.* 28. Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib.* 2. *p.* 4. *tract.* 11. *docum.* 2. *&* 3. Ioan. Franc. Anſald. *de iuriſdict. p.* 2. *tit.* 4. *c.* 4. Cuius conſuetudinis virtute Paul. de Caſtro *conſ.* 17. *lib.* 2. tenet poſſe præſcribi vt de certis fructibus, ac ex paſcuis, præcipuè decima non ſoluatur, ſequuntur Cou. *d. c.* 17. *num.* 8. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 17. *n.* 8. Monet. *d. cap.* 5. *n.* 92. Azori. *inſtit. moral p.* 1. *lib.* 7. *c.* 37. *q.* 2. Ottero *de paſcuis c.* 35. *n.* 2. *&* 9. Valenz. *conſ.* 146. *n.* 10. Vaſq. *in opuſc. de benef. c.* 1. §. *unic. dub* 7. Ego *de iure eccleſ. uniu. lib.* 3. *c.* 26. §. 3. *num.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum.*

2 *Papa poteſt concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum infidelium, vel hæreticorum, quos poterit ſubiugare.*

3 *Hiſpaniarum Regibus conceßit Alexander VI. vt Indiarum decimas & primitias haberent, cum certo onere, de qua hic.*

4 *Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus, & quæſtionibus exortis ſuper Decimis, quæ ſemel Regibus conceſſa ſunt.*

Cap. A nobis. XXIV.

AD *num.* 3. Quòd Papa poſſit laicos eximere à ſolutione decimarum, præter 1
citatos in collect. docent *l. Caſtel.* 23. *tit.* 19. *part.* 1. ibi, *Soltar puede, el Apoſtolico por ſu priuilegio ſi les quiere facer gracia que no den diezmo de algunas Igleſias por tiempo ſeñalado o por ſiempre ſegun lo tuviere por bien*, vbi
Greg. Lop. *gloſ.* 2. ibi, *Poteſt ergo Papa ſecundùm Hoſt. concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum Paganorũ, vel hæreticorum, vel ſchiſmaticorum, quos poterit ſubiugare, & ad vnitatem Eccleſiæ adducere, vel reducere*, &c. ob maximos ſcilicet labores & expenſas in locorum huiuſmodi acquiſitione factas, vt per Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. §. *tractemus num.* 36. Æne. Robert. *lib.* 3. *rerum iudicatar cap.* 1. *fol.* 552. & in vniuerſum quòd laico poſſit Papa decimas concedere reſoluunt D. Barb. *in l Titia num.* 40 *ff. ſoluto matrim.* Gilchen. *in auth. quas actiones num.* 11. *C. de ſacroſ. eccleſ. & de præſcript. p.* 3. *cap.* 8. *num.* 18. Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *quæſt.* 44. *art.* 3. Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol cap.* 59. Mart. *de iuriſdict p.* 2. *cap* 43. *à numer.* 46. Bobadil. *in politica lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 146. *& ſeq.* Calixt. Ramirez *de lege Regia*, §. 31. *ex num.* 3. Cabed. *deciſ.* 63. *ex num.* 1 *p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. lib.* 1 *obſeru.* 50. *à numero* 5. Franc. de Leon *Valent. deciſ.* 3. *num.* 11. *part.* 1. Valenz. *conſ.* 71 *num.* 22. *& conſ.* 88. *n.* 27. Solorzan. *de iure Indiarum tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 21. *num.* 21.

Vnde *Alexander VI. ſummus Pont. in Con-* 3
ſtit. ſua incip. Eximiæ deuotionis, ſub Dat. 16. *Kalend. Decembris* 1501. conceſſit Hiſpaniarum Regibus vt Indiarum decimas, & primitias haberent cum onere Fidei prædicandæ, & propagandæ, & Eccleſias, ac miniſtros eccleſiaſticos, vel quos pro tempore erigi, & nominari deſideraret, fundandi, ac erigendi, & competenter dotandi, & ſuſtentandi, quam refert Solorzan. *d. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 7.

Et de litibus & quæſtionibus ſuper deci- 4
mas exortis, quæ ſemel Regibus conceſſæ ſunt, ſiue in facto, ſiue in iure conſiſtant, Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt, & pronuntiant. Ita Cou. *pract. cap.* 35. *n.* 12. *verſ. tertio quoties*, Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 14. *n.* 4. Cabed. *d. deciſ.* 63. *n.* 4. Calix. Ramirez *d.* § 31. *n.* 4. D. Barb. *in d. l Titia num* 42. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.* 13. *part.* 2. *num.* 58. Franc. Hieron. Leon *d. deciſ.* 3. Anaſtaſ. Germon.

de

de ſacro. immun. l. 3. cap. 19. n. 90. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 238. n. 58.* Anguian. *de leg b l 2. controu. 13. n. 27.* Caſtill. *d. tom. 7. de tert. c. 12. à n. 20.* Felician. de Vega *in c. qualiter & quando n. 10. de iudic.* Didac. de Britto *ad cap. 2. de locato p. 2. num. 36. in fine,* Solorzan *d. l. 3. c. 1. n. 42. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pauper à decimarum præſtatione excuſatur.*
2 *Eccleſia, ſeu eius miniſtri debent cum paupere miſericorditer ſe agere.*
3 *Tributum dicitur reale, & prædio inhærere, ex eo autem quod debeatur de fructibus alicuius prædij, & ſoli.*
4 *Seruitus ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſolueretur, realis eſt.*
5 *Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij.*

Cap. Tua. XXVI.

1 AD *n.* 6. Vnde pauperem à decima-
rum præſtatione non excuſari tenēt
Perez *l. 1. gloſ 1. verb. temporale, verſ. vlterius
& quinto tit. 5 l. 1. Ordinam.* poſt Meooch.
Ioſeph Ludou. Petr. Greg. Anaſt. Germon.
Ceuall. & alios Camill. Borrel. *in ſum. deciſ.
p. 1. tit. 19. de decim. n. 1.* Card. Tuſch. *pract.
concluſ. lit. D. concl. 62. n. 4. cum ſeqq.* Et ſaltim
niſi extrema neceſſitate prematur, agno-
ſcunt Bellencin. *de charit. ſubſid. q. 77. n. 2.*
Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 4 princ.*
2 *num.* 29 ſubdens Eccleſiam, vel eius mi-
niſtros debere cum paupere miſericordi-
ter ſe agere, tantumque ei relinquere,
quo viuere poſſit, Marc Anton. Genuen.
in praticab. eccleſ. quæſt. 200. Vincent.
Carot. *deciſ.* 52. *num.* 6. Buccaron. *de diffe-
rent. inter iudicia ciuil. & crimin diffe.* 100.
num. 12. Quicquid teneant Ceuall *com-
mun. contra commun. quæſt.* 729. *num.* 22.
Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol.* 115.
per tot.
3 Ad *num.* 13. Quod tributum cenſetur
reale, & prædio dicitur inhærere ex eo
tantum quod debeatur de fructibus ali-
cuius prædij & ſoli, & ex eis perſolui
debeat, videtur expreſsè probare *l. certo
generi, ff. de ſeruit. vrb præd.* ex quo infer-
tur notandum ſeruitutem ſuper terris vi-
neatis impoſitam, vt ex fructibus perſol-
ueretur, eſſe realem, id eſt ad ſolum ma-
gis quàm ad ſuperficiem pertinere, tex.
celebris *in l. annua 20. §. Attia, ff. de annuis
leg.* melior tex. *in l. cùm certus, ff. de triti-
co, vino & oleo leg.* tex *in l. nihil propont 123.
ff. de legat. 1.* ibi, *ſalua tamen cauſa legati,*
&c. ſecundùm interpretatioocm Bart. &
aliorum *ibi* Perez de Lara *de anniuerſ. &
capellan. l. 1. cap. 2. à num. 2.* Salazar
de vſu & conſuet. cap. 11. num. 34. Valaſc.
conſ. 82. num. 8. Ratio eſt, quia habens 5
partem fructuum alicuius prædij, dicitur
habere partem prædij, ex eleganti textu
*in l. ſi alij fundum, ff. de vſufr. legato, l. vſuſ-
fructus 4. ff. de vſufructu*, quam rationem
expreſsè amplectuotur Moneta *de decim.
cap. 4. quæſt. 3. num.* 89. Valenzuel. *conſ.* 33.
à num. 44. Molin. *de primogen. l. 2. capite*
17. Caſtill. *tom. 7. detert. cap. 15. num. 23.*
ibi, *Et dicuntur reales præſtationes, nam qui
habet partem in fructu, cenſetur etiam habe-
re partem in fundo, vnde non mirum ſi prædia
afficiat, prout inſinuat tex. in c. cùm in tua, de
decim.* &c.

SVMMARIVM.

1 *Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum.*
2 *Exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni* cap. ouper, de decim.

Cap. Nuper. XXXIV.

AD *num.* 4 Et eſt concluſio recepta in 1
Rota quòd nunquam cenſetur con-
ceſſa exemptio decimarum per extenſio-
nem, aut communicatlonem priuilegio-
rum aliarum Religionum, vt videre eſt
apud Farin. *deciſ. 214. num. 5. p. 2. recent.
& deciſ. 40. p. 4. recent.* & coram Coccino
inter eius impreſſas deciſ 279. vbi ſuit dictum
exemptionem monaſterij de Guadalupe
ſuper decimarum exemptione conceſſam
alij monaſterio non prodeſſe ad ipſius
exemptionem, & redditur ratio, ibi, *Et
quamuis Papa proceſſerit per viam communi-
cationis omnium & ſingulorum priuilegiorum,
& præcipuè illorum, per quæ eximuntur à
decimarum, Procurationum, viſitotionum,
præſtutionum, & ſubſidiorum, ab aliorum one-
rum quorūquunque præſtatione, à quibus eſt exē-
ptū monaſteriū de Guadalupe, tamē iſta cōmu-*

nicatione non veniunt illa, quæ de facili concedi non ſolent, niſi de eis ſit facta ſpecialis mentio, &c. & coram Card. Caualer *decis.* 247. *n.* 10. *&* 11. reſoluunt Cancet. *var. reſolut. lib.* 1. *c.* 23. *de decim. n.* 13. *in* 2. *edit.* Camill. Borrel. *in ſumma deciſ. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 34. Tamburin. *de iure Abbatum tom.* 1. *diſput.* 15. *q.* 18. *à n.* 34 *vſque ad* 38. *& diſp.* 17. *q.* 2. *n.* 6. Truſſench. *in præcepta Decalogi lib.* 3. *cap.* 3. *dub.* 11. *n.* 4. *verſ. hinc fit, pag.* 611. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Parochi c.* 28. §. 3. *n.* 41. *& de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *cap.* 26. §. 3. *numero* 41.

2 Ad *num.* 2. *in fine.* Quòd exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni huius text. vltra citatos in collect. docent Ioan. Franc. de Leon. *in theſauro fori eccleſ. p.* 2. *c.* 12. *num.* 69. *cum ſeqq.* Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 136. Camill. Borrel. *d. p.* 1. *tit.* 19. *de decim. num.* 42. *Rota deciſ.* 122. *per tot. præcipuè n* 4. *& deciſ.* 123. *p.* 1. *diuerſ.* & apud Poſt. *in fine ſui tract. de manutent. deciſ.* 157. *n.* 4.

De Regularibus.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam.*

2 *Matrimonialis cauſa eſt grauis, & ardua.*

3 *Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundùm aliorum ſententiam.*

4 *Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium.*

5 *Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt.*

Cap. Vidua. IV.

AD *n.* 6. Dubia quæſtio eſt, an & quando iuramentum in ſupplementũ probationis in cauſa matrimoniali ſemiplenè probanti deferendum? In qua duplex eſt directè contra ſcribentium opinio. Prima tenet deferri non poſſe, quia eſt cauſa grauis & ardua, ita gloſ. Panorm. & nonnulli alij *in cap. mulieri, de iureiur.* Zaz *conſ.* 3 *in princ. lib.* 2. Ioan. Bapt. Forret. *conſ.* 197. *n* 7. *p.* 1. Selu. *in tract. de iureiur. p.* 2. *q.* 3. Socin. ſen. *reg.* 204. *n.* 78. Petr. Andira *lib.* 9. *commun. opin. verb. iuram. fallent.* 63. Nicol. Grauat. *cōſ.* 82. *n.* 6. *& conſ.* 83. *n.* 13. *inter conſilia matrimonialia Ziletti.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. T. concl* 540. *n.* 48. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ p.* 1 *tit.* 54. *de iuram. ſupplet. num* 45. plures per Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. I. numero* 1243.

Altera verò eſt opinio præcedenti contraria, quinimò nullam in hoc eſſe ſpecialitatem inter cauſas matrimuniales, & alias, poſſeque indiſtinctè iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferri; & probari videtur *in c. atteſtationes, de deſponſ. impub.* vbi in cauſa matrimoniali iuramentum delatum fuiſſe legitur. Et hanc partem ſuſtinent *gloſſ. in præſenti,* Azor. *in ſum. circa med. C. de rebus cred.* Hoſt. *in ſum. de clandeſt. deſponſ num.* 5. *& de iureiur.* §. *& ſuper quibus num.* 5. *verſ quid de cauſa monachationis,* idem Hoſt. *in d. cap mulieri, & in cap. vlt. de iureiur.* Archid. *in cap. ſi quis Presbyter* 2. *q.* 4. *& in cap. viduas autem velare* 27. *q.* 1. Socin. *reg.* 204. *fallent.* 78. Curt. iun. *in l. admonendi num.* 67. *ff. de iureiur. &* ibi Roman. *num.* 85. Zaz. *conſ.* 9 *in fine lib.* 2. Iuan. Bapt. Villalob. *lib.* 9. *commun. verbo iuramentum deferatur fol.* 604. Nicol. Mozz. *in tractat. de contract. lib. tit. de matrimon. cap. de naturalib. matrim. incip. Capio quartam columnam num* 35. 1

Sed vtraque opinio ſub fœdere diſtinctionis conciliãda eſt. Quòd aut petens iuramentum ſuppletorium nititur pro matrimonio, aut contra matrimonium. Si contra matrimonium procedat prima opinio denegans iuramentum ſuppletorium. Si verò pro matrimonio procedat ſecunda opinio admittens in cauſa matrimoniali delationem iuramenti, dummodo non tractetur de infringendo alio poſteriori matrimonio. Ita diſtinguendo tradidit Archid. *in d. cap. viduas,* poſt diſputationem tandem concludens quod meliùs & tutius eſt ei deferri iuramentum, qui matrimonium aſſerit eſſe contractum, Crau. *conſ.* 73. *n.* 4. *verſ. videmus, in ſimili,* Roman. *conſ.* 367. *num* 2, Capell. Tholoſ. *deciſ.* 171. vbi Nicol. Aufrer. Gozadin *conſ.* 77. *n.* 12. Seraphin. *in tract. de iuram. priuil.* 33. *n.* 113. generaliter dicens in cauſa matrimoniali non deferri iuramentum quando peteretur ad infirmandum, ſeu dirimendum matrimonium, ſecus 4
5 ſi pro matrimonio, & ad illius fauorem iurandum eſſet, vt in præſenti ſpecie.

Vel

5 Vel alio modo poſſunt prædictæ duæ opiniones conciliari, quod prima delationem iuramenti denegans procedat, vbi ſolùm adeſt ſemiplena probatio, & vltra eam nihil concurrit. Deferri verò debeat, iuxta ſecundam, quando aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum ſit, vel per alios teſtes minùs concludentes, vel per teſtes de auditu, vel per quamlibet aliã præſumptionem, ſeu coniecturam. Ita *gloſ. vlt. in præſenti*, Abb. *in d. c. mulieri num. 6. verſ. quid enim ſi actor*, Paul. de Caſtro *in l. 3. in princ. col. vlt. de iniurciur.* ibiq; Iaſ. *n.* 26. Bald. *in d. l. in bona fidei*, vbi Salic. *C. de rebus cred.* & poſt Bald. Roman. & Alex. Iaſ. *in d. l. admonendi in 1. lect. num.* 105. *& in repet. n.* 231. *& n.* 281. vbi egregiè limitat caſus omnes, in quibus (quia grauis eſt & ardua quæſtio) iuramentum ſuppletorium non defertur, non habere locum quando in cauſa probatio pluſquam ſemiplena facta eſt: tunc enim & in ſpiritualibus cauſis, & matrimonialibus, cæteriſque arduis tale iuramentũ deferri aſſerit, Hanc limitationem, ſeu concordiam neceſſariam, & notandam aſſerit Iaſ. & conſentiunt Boër. *conſ.* 40. *n.* 69. Corn. *conſ.* 135. *col. fin. lib.* 1. Socin ſen. *conſ* 136. *lib.* 1. Bald. *conſ.* 122 *&* 123. *lib.* 2 Paul. de Caſtro *conſ.* 87. *lib.* 1. Tiraq. *de pœnis temperan. cauſa* 51. *n.* 47. Lãcel. Conrad *in praxi lib.* 1. *c.* 8. *de offic. Prætor in cauſis ciuili*, § 2. *de iuram. num.* 5. *limit.* 8. Crau. *conſ.* 73. *n.* 24. *&* 26. *& conſ.* 198. *n.* 10. *lib.* 1. & hæc opinio communibus ſuffragiis recipitur teſte Curt. iun. *in d. l. admonendi n.* 67. *verſ.* poſtremò nota perpetuò, vbi ait facilè quempiam vltra ſemiplenam probationem aliquid probare poſſe, ſicque obtinere vt iuramentum ſibi deferatur, Barbat. *in d. c. mulieri col.* 4. Aufrer. *in addit. ad Capell. deciſ.* 161. Iaſ. *in l. ait prætor in fin. principij, ff. de iureiur.* Bald. *conſ.* 189. *p.* 2. Et inter communes opiniones tradunt Petr. Andora *verbo iuramentum limit.* 60. *verſ. limita ſecundo, & limit.* 63. *verſ. ſubiicit*, Paul. Fichard. *verb. iuramentum ſuppletoriũ fol.* 617. Suar. *commun. verbo iuſiurandum in cauſis*: & in hanc ſententiam omnes DD. conuenire teſtatur Nicol. Grauat. *d. conſ.* 82. *num* 15. Corraſ. *lib.* 3. *miſcel. cap.* 4. *num.* 6. *in fine*, Ioan. Bapt. Azini. *in tractat. de execut.* §. 9. *c.* 37. *col.* 6. *&* 7. *verſ attamen in hoc*, Cou. *de ſponſalib. p.* 2 *cap.* 4. *num* 5. Maſcard. *de probat. concl.* 957. *n.* 32. Philip. Mancin. *in tract. de iureiurand. p* 2. *art.* 6 *num.* 8. *&* 10 Seraph. *d. priuil.* 33. *n.* 114.

De Conuerſione coniugatorum.

TIT. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Coniux an & quando de conſẽſu alterius in ſeculo manentis, Religionem ingredi valeat, oſtenditur.*

2 *Ætas quinquaginta annorum in fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius conſenſu Religionem ingredi.*

3 *Incontinentia in ſexagenario non præſumitur.*

Cap. Cùm ſis. IV.

AD *n.* 2. Pro exornatione principalis conclusionis ex hoc tex. deſumi ſolitæ, quòd ſcilicet conſenſus etiamſi liber & ſpontaneus coniugis in ſeculo manentis, ſufficiens non ſit, vt aliter licitè ac rectè Religionẽ ingrediatur, ſed vtriuſque conuerſio, & ingreſſus neceſſariò exigitur, niſi remanens in ſeculo adeò ſit ſenectute affectus, vt citra incontinentiæ ſuſpicionem ſolo caſtitatis voto emiſſo poſſit in ſeculo remanere, præter iam citatos *in c. alleg.* vide Greg. Lop. per tex. *ibi in l.* 38 *in fine tit.* 6. *part.* 1. Cou *de ſponſalib. p.* 2. *c.* 6 §. 3. *n.* 4. Nau. *in man. c.* 22. *n.* 52. Petr. Greg. *in p. iuris Canon lib.* 3. *tit.* 21. *c.* 15. *n.* 2. Fr. Emman. *quæſt. Regular. tom.* 3. *q.* 13. *art.* 1. Azori. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. *q.* 6. *verſ. ſi quæras quid dicendum*, Rebell. *de obligat. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 3. *de matrim. impedim. q.* 4 *ſect.* 2. *n.* 18. Villalob. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 3. *diffic.* 14. *num.* 2. Accac. Anton. Ripol. *reſol. iuris c.* 8. *n.* 260. Hurtad. *de matrim. diſp.* 11. *diffic.* 9. *n.* 8. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c.* 31. *n* 41. Ratio eſt, quia ſi maritus de conſenſu vxoris iuuenis; ac in ſeculo manentis, & è contra poſſet ad Religionem tranſire, proculdubio illius conuerſio vxori in ſeculo relictæ perditionis, & incontinentiæ afferret periculum, cùm vix in adoleſcentia conſtitutus laſciuientis naturæ titillationes comprimere, & cõtra ætatis feruorem reſiſtere poſſit.

Ad *n.* 5. Hanc Thomæ Sanchez opinionem reſoluentis quinquaginta annorum ætatem in fœminis, & ſexaginta in viris, ſenectus eſſe legitimum tempus, quo non eget Religionis ingreſſu coniux, ſed poteſt in ſeculo manere caſtitatis voto obſtrictus, quoties de ipſius conſenſu 2

R 3 alter

alter Religionis habitum ſuſcipit, ſequun-
tur Gutier. *de matrim. c. 95. num.* 2. Bonacin.
eod. tract. quæſt. 3. puncto 4. num. 12. Filiuc. *in
quæſtion. moralibus tom. 1. tract. 10. p. 2. cap. 4.
numer.* 133. Perez de Lara *in compendio vitæ*
3 *hominis c. 31. num.* 52. dum aſſerit inconti-
nentiã in ſexagenario non præſumi, Ripol.
d. cap. 8. num. 272. P. Antonin. *moral. reſolut.
p. 4. tract. 4. reſ. 73. verſ. tertia opinio.* Quam-
uis in vtroque ſexaginta annos requirant
Cordub. Ouand. Angl. & alij, quos refert
Sanch. *d. diſp. 32. n.* 15. quibus addo Azori.
d. p. 1. lib. 18. c. 14. quæſ. 11 Rebell. *d. q. 4. ſect. 2.
numer.* 18. Barthol. à S. Fauſto *in theſauro
Religioſor. lib. 5 q. 55.* Aloyſ. Variola *in apho-
riſmis lit. M. verb. maritus ſexogenorius,* Aloyſ.
Ricc. *in proxi part. 2. deciſ.* 131. & 135. Et li-
cèt id totum omnino ex arbitrio pendere,
ex circunſtantiis perſonæ, valetudinis, ro-
boris, & anteactæ vitæ, dicat Baſil. Ponti. *in
tract. de matrim. lib. 9. cap. 12. numer. 3. ad fi-
nem.*

De Voto, & voti redemptione.

TIT. XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Vouens adoleſcentia tempore religionem ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet.*
2 *Senis valetudo infirmitas eſt.*
3 *Senes aliqui licèt ſint annoſi, bona gaudent valetudine.*
4 *Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos.*

Cap. Magnæ. VII.

1 AD *num.* 5. Notatur etiam hic textus
ad hoc quòd vouens adoleſcen-
tiæ tempore Religionem, ſi adeò
ſenex ſit, vt viribus ad Religionis onera
ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione
liber manet, vt per Ludou. Lop. *in inſtru-
ctor. conſcient. part. 1. c. 44. col. 1. verſ. ſed de illo,*
Suar. *de Relig. tom. 2 lib. 4. cap. 19. num.* 14. *ad
fin.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 4. c.
2. q. 2. n.* 30.
2 Ad *n.* 6. Quòd ſenex præſumitur mori-
turus. Adde quia vulgò dicitur eorum vale-
tudinem infirmitatem eſſe. Didac. de Nar-
bona *de ætate ad omnes humanos actus requi-
ſita anno 60. q. 2. num. 7. pag.* 618. Vel quòd
ſenectus ipſa eſt morbus, *l. Caſtel. 41. tit.* 18.
p. 3. Eraſm *adag. chiliad. 2. cent. 6. adag.* 37.
Lazar. Phanut. *de momento tempor. c. 5. n.* 11.
Hieron Laurent. *Auenion. deciſ. 20. num.* 7.
Ioan. Maria Nouar. *in praxi elect. ſeri q.* 18. *n.*
2. Giurba *in conſuet. Meſſanen. c. 1. gloſ. 14. n.
2. p.* 1. Gabr. Aluarez *de priuileg. miſerabil.
perſonarum q. 18. num.* 6. Perez de Lara *in* 3
compendio vitæ hominis, cap. 31. num. 34. ſunt
tamen, qui licèt ſint annoſi, bona gaudent
valetudine.
De quodam Indico homine, qui longa 4
& propagata vita gauiſus fuit, is è Ganga-
ridum gente, quam Bengalam vocant,
apud Indiam Orientalem, annos trecentos
& trigintaquinque exceſſiſſe, cui aliquoties
iam deciderant dentes, aliis continuò ſub-
naſcentibus, & barba vbi prorſus incanuiſ-
ſet, in atrum denuo colorem, idque paula-
tim ſemetipſa vertebat, vt latiùs ex Ferdin.
Caſtañeda lib. 8. & aliis Luſitanicis rerum
Indicarum ſcriptoribus cõmemorat Maffæ.
lib. 11. hiſtor. Indic. pag. 259. Petr. Mariz. *var.
hiſtor. dial. 5. cap. 1. pag.* 322. Fr. Anton. de ſan
Roman. *in hiſtoria India Oriental lib. 3. c.* 18.
Martin. Delri. qui rem iſtam aliis exemplis
confirmat, *diſquiſit. magic. lib. 2. q.* 23. Malnè-
da *de Paradiſo c. 52. pag.* 164. P. Anton de Va-
ſconcelos *in anacephal. Regum Luſitaniæ
pag* 297.

Cap. Quod ſuper his. VIII.

AD *num.* 3. Quòd inops dicitur, qui ex 1
operis, vel artificio victum quærere
debet, præter in collect. citatum docent
Gig. *de penſion. q* 80. *num.* 9. Azeued. *l. 2. num.
46. tit. 18. lib. 4. Recop.* Cæſ. Barz *deciſ. 69. n.* 43.
Aloyſ Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 1096. *verſ.
cæterùm*, plures, quos refert & ſequitur
Aluarez *de priuil. pauperum p. 1. q. 4. §. 3. num.*
146. Quicquid dicant *gloſ. verbo quantum
donauit, in fine in l ſi quis argentum 35. §. ſed
ſi quis C. de donat.* Maſcard. *de probat. concl.*
1159 *num.* 36. Anton. Theſaur. *deciſ.* 211.
num. 17. Mari. Giurb. *in conſuet. Meſſanen. c. 7.
gloſ. 13. num. 34. propè med.* Matth Coler. *in
tract. de aliment. lib. 1. cap. 2. num.* 8. Seraphin.
deciſ. 1279. *num.* 5.

De Statu Monachorum.

TIT. XXXV.

Cap Cùm ad Monaſterium. VI.

AD *numer.* 14. *lin.* 13. ibi, *recentiores.*
Addo latè de huius textus intellectu
agentes

Digitized by Google

agentes Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ, l.1. art.46.* Vaſq. 1.2. *diſp.* 165. *c.* 9. *n.* 104. poſt omnes Baſil. Pont *variar. diſput. part.* 1. *q.* 3. *Scholaſtica cap.* 9. *pag.* 184. *verſ. quare*, vbi ait, ſiue in hoc text. nomine Summi Põt. intelligatur Epiſcopus, ſiue Romanus Pont. (id enim ad rem parũ referre ait) proprietatis voce nequaquam intelligi: in hoc cap. bonorum dominum, ſed vſum rei ex propria auctoritate ſine cõſenſu, & ſcientia Prælati; addit dicere veriſſimè Pontificem nulla ratione poſſe fieri, vt alicui in Religione manenti concedatur vſus rerum inconſulto ſuo Prelato, & ad ſubditi nutum, & arbitrium, id enim ex diametro pugnare dicit cum paupertatis voto: ſi enim id indulgeretur, tolleretur omnino paupertatis votum, & tamen Religio abſque his tribus votis nequaquam conſiſtere poteſt; & ideò abdicationem proprietatis interpretatur abdicationem vſus ex propria auctoritate, & libito abſque Prælati ſcientia, & diſpoſitione; hoc enim ſenſu abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis regulæ monachali intrinſecè annexa eſt.

De Iurepatronatus

Tit. XXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Patronatus ad quoſcumque hæredes de ſui natura tranſitorius eſt.*

2 *Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet.*

Cap. Perlatum. I.

1 AD *num* 4. Quòd patronatus de ſui natura ad quoſcumque trãſit hæredes, præter citatos in collectan docent Aloyſ. Ricc. *in praxi iuriſpatron. reſol.* 174 *& ſeq.* Ciarlin. *controuerſ. cap.* 1. *n.* 19. *&* 20. Carol. Marant. *l.2. reſp.* 16 *num.* 23. Lotter. *de re benef. lib.* 2. q. 11. *n.* 19. *&* 20. Ego *de iure eccleſiaſt. vniu. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 21. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 707. *num.* 8. *& deciſ.* 756. *num* 1. *part.* 1. *recent.* & Coram Buratto *deciſ.* 647. *n.* 1. *& deciſ.* 679. *num.* 1. & apud poſt. *in fine ſui tract. de manutent. deciſ.* 172. *n.* 20.

2 Ad *num.* 10. Quòd iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet, vltra citatos in collect. tenent Aloyſ. Ricc. *in praxi iuriſpatron. reſol.* 179. Giurba *ad ſtatuta Meſſanen. cap.* 1. *gloſ.* 2. *num.* 53. Noalis *de tranſmiſ. cap.* 60. *num.* 9. Fuſar. *de ſubſtitu. quæſt.* 634. *num.* 2. Ciarlin. *d. cap.* 1. *n.* 40. 52. *&* 53. Lotter. *d. quæſt.* 11. *ex n.* 29.

Cap. Quòd autem. V.

LÆl. Mancin. *diſquiſit genial. & anniuerſariarum Iuris diſput. cent.* 1. *c.* 38. *pag.* 99. poſt relata huius text. verba, *antequam præſentatio per diœceſanum approbetur, ratum non eſt quod à patrono fuerat inchoatũ*, &c. quærit ſi ius, quod exercere incipit patronus, initium eſt, vel inchoatio ſpiritualis negotij, 1
cur & ipſum quoque ſpirituale ſimpliciter non dicitur, ſed ſpirituali rei annexum, vt *in cap. quanto, de iudic.* Et præſupponit nihil aliud eſſe inchoationẽ patroni quam præparationem quãdam; namque neque aliud patronus facit quàm vt perſonam præparet Epiſcopo, in quam deinceps Epiſcopus ius conferat ſpirituale per inſtitutionem, qui autem perſonam, & quaſi materiam præparat, is nihil confert ſpirituale, quod nec conferre quidem patronus poteſt, quia laicus eſt incapax, & ſic inquit ſimpliciter materiam præparare non eſſe negotium inchoare: quo ſuppoſito reſpondet patronũ, qui clericum obtulit Epiſcopo, vt inſtitueretur, nõ materiam purè, & ſimpliciter ap- 2
plicaſſe videri, ſed ſua oblatione, ſeu præſẽtatione egiſſe, vt in materia illa efficeretur proximè capax inſtitutionis ad beneficiũ. Vnde etiam euenit, vt ſi idonea perſona ſit, inſtitui neceſſariò debeat, ſicque inſtitutio abſque præuia præſentatione fiat, nullitati ſubiaceat, *cap. ſuggeſtum, cap. illud, hoc tit.* At proxima iſta moralis capacitas cùm ordinetur ad ſpiritualem formam inſtitutionis, quæ induci in materia debet, ipſa quoque ſpiritualis dici poteſt, quo ſenſu negotium inchoat ſpirituale, vt *in hoc. text.* Quia verò propriè nullum ius ſpirituale confert præſentato propterea laico patrono conceditur ex gratia, vt ſic inuitetur ad fundandas, conſtruendas, vel dotandas Eccleſias, & ideò concludit iuſpatronatus, nec merè temporale quid eſſe, nec merè ſpirituale; ſed annexum, vt loquuntur, antecedenter *d. c. quanto, c. de iure, hoc tit.*

Cap. Præterea XXIII.

POſt *num.* 8. In text. ibi, *forum, albergarias, Regium*, &c. De ſignificatione horum verborum agit Boët. Epo. *de Regalibus, vel Iure Principũ in benef. eccleſ. in princ. n.* 23.

pag. 10. & dicit *fodrum* eſſe vocem Germanicam, & propriè pabulum denotare. Et *albergarias* deſumi à voce etiam Germanica *herbergh*, quod eſt hoſpitiũ, ſeu *herberghen*, quod eſt hoſpitio excipere, & quoque Luſitano idiomate *albergarias* in illo Regno dicuntur quædam receptacula more hoſpitaliorum, vbi peregrini tranſeuntes hoſpitio recipiuntur. Et quatenus in hoc textu cuiuſdam Regij mentio fit, illud ab Eccleſiis per patronos laicos extortum Lucius Papa III improbat niſi quatenus tale quod onus ab initio fundatoris per Epiſcupos locorum creari contigerit, quod Regium ait Boët Epo diuerſum eſſe à Regalibus, cùm pertineat ad exactiones quaſdam, vel annuas, vel extraordinarias etiam ſede non vacante, nec ad ſolas Prælaturas reſtringatur.

SVMMARIVM.

1 *Patronus pauper vnà cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus.*

2 *Eccleſia excuſabitur à præſtandis alimẽtis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria, Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos.*

3 *Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt, & pro conditione familiæ miniſtrorumque ratio habenda, vt n. 4.*

Cap. Nobis. XXV.

AD *num.* 7. Quòd patronus pauper vnà
1 cum familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus, vltra citatos docent Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 552. *num* 12. Aluarez *de priuileg. pauperum part.* 1. *quæſt.* 4 *in. in princ. n.* 30. Si tamen præter alimenta Rectoris, & familiæ neceſſaria, vel
2 præter neceſſarios ad ipſius Eccleſiæ reparationem, vel ornatum ſumptus, nihil ſupereſt, Eccleſia excuſabitur, vt tenent Surd. *de aliment. tit.* 7 *quæſt.* 32. Steph. Gratian. *d. c.* 552. *num.* 11. & 14. Aluarez *d. tract. part.* 1. *quæſt.* 42. *n.* 19.

3 Ad *num.* 11. Adde in alimentorum præſtatione conditionem, & qualitatem eius, cui alimenta præſtanda ſunt, attendendam eſſe. *l. Mela* 14 *l. pen ff. de aliment. & cibar. legat. l. tutor. la* 2. 13. *in ord. ff de adminiſt. tutor. l. ſi cui* 14. *ff. de ann. legat.* Tiraq. *de nobilit cap.* 10. *n.* 142. *cum ſeqq.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, num.* 43. *ff de liber. agnoſc.* Aſcan. Clemens *de patria poteſt. effectu* 17. *n.* 35. & 36. Hoied. *de incompatib. benef. part.* 1. *c.* 19. *num.* 24 Pontan. *de aliment. c.* 7. *per tot.* Matth. Coler. *eod. tract. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 28. Surd. etiam *eod. tract. tit.* 9. *quæſt.* 39. *n.* 3. Menoch. *de arbit. caſu* 170. *num.* 13. & *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 157. *n.* 33. *ver. cæterùm & conſ.* 1210. *num.* 20. P. Molin. *de Inſtit. tract.* 2. *diſp.* 168. *num.* 2. Flamin. pariſ. *de reſignat. benef. l.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 135. Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 3. *num.* 37. Paul. Æmil. Gall. *de except. part.* 2. *tit.* 4. *excep.* 13. *n.* 69 Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 780. *n* 46. *cum ſeqq.* Camill. Bortel. *conſil. ſiue controu.* 71. *n.* 21 Ioſeph. Seſſe *deciſ.* 26. *num.* 101 Mar. Giurb. *in conſuet. Meſſanen. cap.* 7. *gloſſ.* 14 *num.* 11. *part.* 1. & *deciſ.* 6. *n.* 1.

Nec ipſius ſolùm alimentandi, ſed & eius 4
pro conditione familiæ, miniſtrorumque rationem habendam, *l. habitatio* 4 *ff. de ventre in poſſeſſ. mit. l. inter ſecundùm dignitatem* 13 *ff. de adminiſt. tutor l. cum dotem* 22. *§ ſin autem in ſauiſſimo, ff ſoluto matrim. gloſſ verb. neceſſitatem in c.* 1. 21. *quæſt.* 1. *gloſſ. in cap. ſtudeat* 50. *diſt.* Caualcan. *de vſufr. n.* 27. Menoch. *de præſumpt. l.* 4. *præſ.* 157. *num.* 28. & 29. Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, § ſed ſi filius, n* 50. *ff. de liber. agnoſc.* Matth. Coler. *de aliment. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 27. Ceuall. *d. quæſt.* 780. *num.* 44. Mari. Giurb. *d. gloſſ.* 14 *n.* 2.

De Cenſibus.

Tit. XXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas excuſa à collectis, & tributis.*

2 *Intellige de extraordinariis, & perſonalibus non verò de realibus, & ordinariis*

Cap. Licèt. IV.

AD *num.* 2 Pro exornatione concluſionis, quòd paupertas excuſat à collectis, & tributis, vide Palat. Rub. *in repet. c. per veſtras, §* 1. *verſ. nota ſecundò, n.* 8. Hippol de Marſil. *ſing* 619. Gerard de petra ſancta *ſing.* 73. & *ſing.* 101. *in fine, verſ. & prædicta faciũt,* Remig. de Gonny *de charit. ſubſidio quæſt.* 37. *num.* 10. & 11. Benincaſ. *de paupert. ſpec* 4 *princ. num.* 26. Franc. Marc. *Delphin deciſ.* 158 *n.* 5 *part.* 2. Nicol. Feſtaſ. *in tract. de eximo, & col. ect. part* 4. *cap.* 2. *n.* 60. Quintil. Mandoſ. *de monitor. quæſt.* 37. *n.* 4. & 5. Auendan. *de exequen mand. part.* 2. *c.* 14. *num.* 33. Petr. Ruiz *Lituan. deciſ.* 4. *n.* 283.

Roland.

Roland à Valle *conſ.* 66 *num.* 20. *cum ſeqq. lib.* 1. Auiles *ad c.* 33. *Prætor. verb. pobres n.* 1. Card. Tuſch. *pract. concluſ. litt. C. concl.* 447. *n.* 16. Mari de Apicella *alleg.* 6. *num.* 34. Alex. Rauden. *de analog. lib.* 1. *cap.* 40 *num.* 23. *cum ſeqq* dum tenet eum qui intolerabili paupertate premitur, id eſt, qui operibus tantùm ſuis viuit, ab omni onere, contributioneque excuſari.

2 Quod quidem intelligitur de collectis, & tributis extraordinariis, & perſonalibus, non verò in realibus, & ordinariis, in quibus pro rata cum aliis contribuere pauper miſerabiliſque tenetur, vt per Sebaſt Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p.* 1. *num.* 103. *pag.* 4. *verſ. quinimò paupertas excuſat ab oneribus perſonalibus*, Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſolut. reſol* 115. *num.* 3. Poſt Bart. Ioan. de Platea & Nicol. Feſtaſ. ac alios idem tenet Flores de Mena *var. quæſt. lib.* 2. *quæſt.* 21. *numero* 130.

Cap. Cùm inſtantia. XVII.

AD *n.* 6. Quòd Epiſcopus aliúſve Prælatus Eccleſiam ſuam, diœceſimque viſitans à pauperibus clericis procurationem exigere non poteſt, vltra Tiraq. *in collect.* citatum, addo Mari. Socin. *in tract. de viſitat. lib.* 1. *q.* 8. *verſ. octauò quæro*, Remig. de Gonny *in tract. de charit. ſubſidio q.* 37. *n.* 12. & 13. Franc. Marc. *Delphin. deciſ part.* 2. *deciſ.* 198. *num.* 4. Petr. Ruiz. *Lituan. deciſ.* 4. *n.* 307. Gaſp. Baëc *de decima tutor. cap.* 10. *numer.* 14. Aloyſ. Ricc. *in praxi var. reſol.* 115. *n.* 3. quia quando Eccleſiæ Rector eſt pauper, Epiſcopus viſitando de proprio expendere tenetur, Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 22. *numero* 6. Homobon. de Bonis *de examine eccleſ. tract.* 11. *c.* 12. *q.* 17. *reſol.* 2. Ego *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 3. *alleg.* 73. *n.* 52.

Cap. Olim. XX.

AD *num.* 2. Quòd quando ex contractu cõſtat de promiſſione certæ monetæ, ſunt neceſſarij quadraginta anni contra Eccleſiam, & 30. contra particularem ad ſoluendum in alia moneta, itaut currat præſcriptio per 30. aut 40. annos contra debitorem ſoluentem in moneta diuerſa à conuenta, vt per Martin. Lauden. *de monet. ad fin. n.* 31. *verſ. prædicta verò*, Albert. Brun. *eod. tract. limit.* 4. *à n.* 1. Rener. Budel. *in ſimili tract. p.* 2. *cap.* 24. *ex num.* 18. Bertazol *conſ. ciuili* 71. *num.* 57. *cum ſeqq.* Menoch. *conſ.* 49. *num.* 20. Surd. *conſ.* 335. *num.* 28. & *conſ.* 454. *num.* 46. Pacian. *conſ.* 101. *numer.* 13. & 14. Gaſp. Anton. Theſaur. *de argumento monetæ p.* 1. *concl.* 14. *num.* 76. *cum ſeqq.* Cancer. *var. p.* 2. *cap.* 6. *de ſolut. num.* 146. & 147. *in* 2. *ed. t.* Cyriac. *tom.* 2. *c.* 2. 25. *ex num.* 19. & *c* 388. *ex num.* 22. Rota apud Ceuci. *in fine ſui tract. de cenſib. deciſ.* 216. *num.* 4.

3 Intellige quando certa aliqua ſpecies monetæ numerata fuit, aut aliàs notorium qualis pecunia fuerit expoſita, & in obligationem deducta, ſecus ſi dubium ſit dẽ qua moneta ſenſerint contrahentes, quia tunc ſufficiet præſcriptio longi temporis decem annorum, vt per Menoch. *d. conſ.* 49. *n.* 20. Budel. *d. tract. de monet p.* 2. *cap.* 24. *numer.* 37. Surd. *d. conſ.* 335. *num.* 28 Pacian. *d. conſ.* 101. *num.* 14. *cum ſeqq.* Alex. Rauden. *conſ.* 33. *n.* 20. *lib.* 2. Cyriac. *d tom.* 2. *contron.* 387. *n.* 17. *cum ſeqq.*

De Celebratione Miſſarum.

Tit. XLI.

Cap. Presbyter. I.

AD *num.* 17. Hinc occultiſſimæ ſeptenarij numeri virtuti tribuunt aliqui effectus climacterici, & fatalis anni, in quo plurimi moriuntur, qui ſexageſimo tertio completur, de quo Aul. Gelli *noctium Atticar. lib.* 15. *c.* 7. ibi, *Obſeruatum in multa hominum memoria, expertumque eſt in ſenioribus pleriſque omnibus ſexageſimum tertium vitæ annũ cum periculo, & clade aliqua venire, aut corporis, morbique grauioris, aut animi ægritudinis, propterea qui rerum verborumque iſtiuſmodi ſtudio tenentur, eum ætatis annum appellant climactericum* idẽ aſſerunt Petr. Gilchen. *in l. fin. num.* 10. *C de ſacroſ Eccleſ.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ* 48. §. 1. *n.* 4. Dom. Taſſon. *obſeru. iuriſd. verſ.* 12. *obſeru.* 1. *num.* 136. *in fine*, Petr. Bung. *de myſter. numeror. vbi de numero ſeptenario*, Læli Biſciola *horarum ſucceſſiuarum lib.* 15. *cap.* 7. Ex medicis Andr. Laurent. *tom.* 2. *lib.* 2. *de criſibus c.* 9. Alex. Maſſar. *in praxi medica lib.* 5. *c.* 14. *circa fin.* Feder. Bonauent. *de octomeſtri partu lib.* 6. *c.* 5. *cum ſeqq.*

De Immunitate Eccleſiarum.

Tit. XLIX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur de collecta certa & inuariabili*

uariabili impoſita ſuper bonis clerici,& ab eo ſoluend s.

2 *Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem pontium,& murorum ciuitatis, & ad cōſtructionem turrium.*

3 *Clerici non poſſunt per iudicem laicum cōpelli ad reparandas vias.*

4 *clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam iis,qui effuderint amurcam , vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas.*

5 *Principes ſeculares , ſiue eius miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coërcere.*

6 *Principes ſeculares attentè conſiderare debent ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent.*

7 *Petri Blecenſis epiſtola refertur.*

8 *Carolus Brabantiæ Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit,omnia ei infeliciter ſucceſſerunt.*

9 *Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt eo quòd Eccleſia bona diripuiſſet.*

10 *Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cum Eccleſiæ bona occupaſſet , & cum eis extra Eccleſiam pedem fixiſſet illico crepauit.*

Cap. Non minus IV.

1 AD *num. 6. in fine.* Vltra citatos ſub hoc num. adde Duard *in Bull. Cœna l.2.can. 18. q.6 num.5.* Laymann. *in ſum. Theolog.moral.l.4.tract. 9.c. 6.num. 5.* Turrian.*in 2.2.S.Thom.tom.2.diſp.44.n.13.* Souſa *in Bullam Cœnæ cap 19.diſp.92.num.5.* laté D.Sperel.*in deciſ.fori eccleſ. deciſ.35.per tot.*me citato *in hoc loco* Thom del bene *de comit.ſeu parlamentis,dub.27.ſect.1.n.1. pag.* 336. Quamuis nonnulli alij DD. & non improbabiliter,oppoſitum ſentiant,nempe quòd perſona eccleſiaſtica non tenetur ſoluere etiam collectam certam, & inuariabilem impoſitam ſuper bona,priuſquam ad ipſam perſonam eccleſiaſticam peruenisſent , vt docent plures,quos refert & ſequitur Carol.de Graſſis *de effectib.clerical.effectu 3.à n. 162. vſque ad 176.* quibus addo Card.Alban.*in tract.de immun.Eccleſ.tom. 13.tract.p,2.*Peſant. *in tract. de immun. Eccleſ.num.7.* Ioan.Beltran.de Gueuaria *in propugn.liberi.eccleſ.aſſert.1.§ 6.n.27.*

2 Ad *num. 9. in fine.* Quòd Princeps exigente bono communi conſtringere poſſit vaſallos ad refectionem pontium & viarum:ac murorum ciuitatis,nec non ad conſtructiunem turrium,illarumque cuſtodiam
in locis maritimis pro defenſione à piratis,
reſoluit nouiſſimè Thom.del Bene *de comitiis,ſeu parlamentis dub.4.ſect.10 pag.21* Et licèt Tiraq *de retractu ling. §. 32.gloſſ. vaita n. 80.* Mexia *in pragm. taxæ panis concl, 5. num.70.* Humada *l.54.gloſſ.2.num. 18. tit.6. part.1.* Ceped *ad Decretum collect.37. num.4.*
exiſtimauerint eccleſiaſticos poſſe per Iu-
dicem laicum compelli , ad reparandas 3
vias,aut domus ſuas , necnon & compelli
ad pœnam impoſitam iis , qui effuderint 4
amurcam,vel ſimilia vetita effundi per vias
publicas ; nihilominus contrarium verius
eſt,vt tenent Viuald.*in candel ſuper Bullam
Cœnæ, caſu 18.n.9.* Molin. *de Iuſtit. tom. 3.
tract.2.diſp. 262. n. 5.* Laymann. *in Theolog.
morali , l.4.tract. 9. cap. 6.num. 7.* In nullo 5
enim caſu poſſunt Principes ſeculares,aut
eius miniſtri coërcere eccleſiaſticos,immo
neque poſſunt abſque eo quòd incidant in
excommunicationem Bullæ in Cœna Domini eos occultè proceſſere, etiamſi haberent animum præſentandi proceſſum Sūmo Pontifici,vel Iudici eccleſiaſtico , vt contra Iacob.de Graſſis *in ſuis aureis deciſ p. 1.l.4.cap.18.num.135.*& Duard *in Bull. Cœnæ can.15.quæſt.5. num. 2.* docent. Filliuc.*in quæſt. moralib. tom.1. tract. 16.c. 11. n. 312.* Souſa *in Bullam Cœnæ c.20.diſp.95.concl. 3. n. 2.*Bonacin *in Bulla Cœnæ tom. 3. diſp.1. quæſt.20.puncto 1.num.7.* Aloyſ Ricc.*in praxi tom. 4. reſol. 460.n.5.* quos refert, & ſequitur Thom.del Bene *d.dubit.4. ſubſect. 25.à num.1.pag.65.*vbi *num.3.*excipit caſum non adeſſet aditus ad Prælatum qui iuridicè ſe informare poſſet de facto criminali eccleſiaſtici, & in tali facto eccleſiaſticus continuaret,& periculū eſſet in mora;nam tūc, ait ille, licitè poſſet Iudex laicus occultè eccleſiaſticū proceſſare , dummodo haberet animum præſentandi proceſſum Papæ,vel alteri Iudici eccleſiaſtico.
Videant ergo ſeculares Principes, & at- 6
tentè conſiderent ne tributis , & aliis exactionibus,& grauaminibus Eccleſias,& eccleſiaſticas perſonas vexent,exemplo aliorum quibus ob id plura damna obuenerunt Inſignis , & notatu digniſſima eſt epiſtola Petri Blecenſis Archidiaconi Varonienſis,quam refert Card.Baron.*in annalib. eccleſ.tom.12.anno 1188.* cuius ſunt hæc quæ
ſequuntur verba. *Quæ ratio eſt,vt qui pro Ec-* 7
cleſia pugnant, Eccleſiam ſpoliāt quam inimicorum ſpolij donis triumphalibus ampliare debuerāt,putántne incipientes,& miſeri quòd Chriſtus,qui ſumma iuſtitia eſt , velit ſibi de iniuriis,& ſacrilegia exhiberi ſacrificium ? aut ſuſtineat cōmmiſſa ex his ſpolia proſperari; ſi enim teſtimonio veritatis in ignem æternam mittitur.

tur, quis ſua p superibus non dedit, vbi quaſo mittendus eſt, qui bona pauperum, & Eccleſia rapuit, aut fraudauit? pro his, & conſimilibus filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum conuerſi ſunt in die belli, nunquam Eccleſia ſpolia propterea habuerunt euentus auſpicium. Et paulò inferiùs *Quid aliud à Pontificibus, vel à Clero poteſt, vel debet princeps exigere, quàm vt inceſtanter fiat oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo? Omnis Pontifex ab hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, qua ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro Rege & populo, & ſi iratus eſt in eis Dominus, Sacerdos mediens intercedat, & in tempore iracũdia fiet reconciliatio.*

8 De carolo Brabantiæ Duce narrat Barland illorum Principum hiſtoriographus *c.* 128. quòd cùm felices de inimicis ſuis reportaſſet victorias, poſtquam exactionibus Clerum onerauit, fortuna faciem mutauit, & illi infeliciter omnia euenerunt. Omni, inquit, fauore numinis deſtitutum eum poſtquam nunquam feliciter pugnaſſe cum hoſte, quod eodem tempore grauiſſimis exactionibus Clerum oneraſſet.

9 De Petro Caſtellæ Rege narrat Petrus Lopez de Ayala *in eius hiſtoria anno Regnatus ſui* 19 *fol.* 112. quòd cum quodam Mauro deliberaſſet ſuper morte antea ſibi infeliciter vaticinata, reſpundit eam certò euẽturum, eo quòd bona Eccleſiæ diripuiſſet: ibi, *porque tomas los algos de las Igleſias, y caſas de oracion, y que te no vene conciencia.*

10 De Regina Vrraca Regis Alphonſi filia dicitur pro ſuſtẽtatione militaris exercitus Monachis ſancti Iſidori Legionenſis poſtulaſſe, vt ſibi de bonis & diuitiis monaſterij partem accommodaſſent, ſed cùm illi retuliſſent id facere non poſſe, nec audere bona prædicta auferre, quòd ea propria manu, ſi vellet, deprehenderet, eo ipſo quòd Eccleſiæ bona occupauit, & extra Eccleſiam cum eis pedem fixit, illicò crepauit.

Cap. Cùm Eccleſia. V.

AD *n.* 3 Adde. Anathema, quod frequẽtiſſimè deteſtationem, & execrationem ſignificat, vnde anathematizare pro deteſtari, & execrari, multoties accipitur pro excommunicatione maiori non ſimplici, ſed ſolemni, in qua certæ quędam ſolemnitates. & cæremoniæ ex vſu Eccleſiæ ad maiorẽ excommunicati deteſtationem obſeruantur, *cap debet* 11. *quaſt.* 3. Intendit text ſic vulgò intellectus *in cap. cùm non ab homine, de iudic.* vbi Dec. *n.* 13. gloſſ. *verb. anathematis in c.* 2. *de re iudic. in* 6. poſt alios Cou. *in c alma mater, part.* 1. §. 8. *à n.* 6. Henriq. *in ſum. l.* 13. *de excommun. cap.* 20. *num.* 2. & 3. Nauarr. *à communi recedens*, quẽ vide *in Extrauag. de datis, & promiſſis notab.* 4. *n.* 10. apud quos ex ſacris, & aliis Auctoribus videbis multa circa etymologiã verbi *Anathema*, & quid importet anathema maranata *in c. Gulizarius* 23. *quaſt.* 4. vbi gloſſ. & DD. non ſatis explicant.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia tectum gaudet immunitatis priuilegio.*

2 *Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habet.*

3 *Immunitate Eccleſia gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſia partis exterioris tetigerit.*

4 *Aër ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis.*

5 *Eccleſia nomen ſtrictè quandoque largè ſumitur.*

6 *Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis ſtrictè verò ad effectum inducendi ſacrilegium.*

Cap. Eccleſiæ. IX.

AD *n.* 7. & 8. Quòd Eccleſiæ tectum gaudet immunitatis priuilegio, ita vt exiſtens ſupra illud dicatur eſſe intra ſitum Eccleſiæ, vltra citatos *in collect.* docent Peregr. *de immunit. Eccleſ. c.* 4. *num.* 40. Farin. *de immun. num.* 281. Fagund. *in quinque Eccleſ. pracepta, prae.* 2. *l.* 4. *cap* 4. *num.* 63. Trullench. *in prac. Decalogi, l.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1. *num.* 12. Sum. Dianæ *verb. Immunitas quoad loca, n.* 11. Ego *de Iure eccleſ. vniuerſo lib.* 2. *c.* 3. *poſt n.* 66. 1

Pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habere ſufficit ad eam confugienti ad hoc priuilegium immunitatis gaudere valeat. Ita Vincent. de Franch. *deciſ* 402. *num.* 5. & 11. Farin. *in praxi crimin. quaſt* 28. *num.* 14. *in fine*, Ambroſin. *de immun. c.* 10. *num.* 5. Pereg. *eod. tract. c.* 4. *num.* 91. *verſ. & idem dicendum*, vbi rationem reddit, quia anima eſt in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, optimè Decian. *in tract. crimin. l.* 6. *cap.* 25. *num.* 17. *in fine*, ibi, *Ex quibus infertur vnum notandum quòd dato, quòd quis foret extra fines Eccleſia cum corpore, ſi tamen manum haberet ad fines ipſos, putà ad cœmeterium, tutus eſſet, & ita vidi obſeruari, & obſeruaui dum eſſem aſſeſſor*, &c. Quia quidem Immunitate etiam gaudet ille, qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit, vt 2 3

per

per aloyſ.Ricc.tom.3.reſol. 560. n. 8. Trullench d.c.11.dub.1.num.4.ibi, Partes parietũ exteriores,quia materia hæc fauorabilis eſt, & ideo extendẽda,&c. Diana moral.reſol.p.3. tract.2.reſol.73.& part.6.tract.1.reſol.3.verſ. ad argumentũ.& reſol.6.in fine,Summa eiuſdem verb. Immunitas quoad loca, n.11.ibi, Porrò ad Eccleſias reuertendo non ſolùm aula ipſa,& corpus Eccleſiæ quoad ſuperficiem concauam gaudet immunitate,ſed etiam, muri eius extrinſecus ,ſi quis illos tãgat, &c. Adhuc enim ſufficit manu tãgere locũ ſacrũ, licèt corpus foret extra illum, Farin.d.tract.de immunit.n.279.in fine, Trullench. d lib. 1. cap.11.dub.1.num. 12. bene Decian.d.l. 6. cap.23.ſub num.17. ibi, Et licèt manu tantùm tãgat loca ſacra,& totum corpus foret extra locum ſacrum, attamen tutus eſſe è toto tempore, quia anima tota eſt in toto,& tota in qualibet parte totius arg.l.via,§.fin.ff.de ſeruit.præd.ru-
4 ſtic.& in l ſi cui,ff.de ſeruit.&c.Et quòd plus eſt, etiam aër ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis,ita interminis tenet Cardoſ.in praxi iudicum, & aduocat. verb. Eccleſia. n. 77.ibi, Proiicient ſe ex ianua,vbi eſt Eccleſia,aut cœmeterium, gaudet immunitate Eccleſiaſtica,quamuis pedibus terram non tangat,cum Eccleſia, vel cœmeterium retineat ſuam immunitatem in aëre vſque ad cælum eidem cœmeterio reſpondens, per text. in l.ſi opus,§.in opere nouo,& in l.fin.§.ſi quis proiectum,ff.quod vi aut clam, & l.fin. ff. de ſeruit.&c.

5 Quia nomen Eccleſia quandoque ſtrictè,quandoque largè ſumitur, ſciendum eſt quòd quando tractatur de ſacrilegio commiſſo ob pollutionem ſumitur ſtrictè, & hoc caſu ſcalæ,campanile, atrium,tectũ, & domus Eccleſiæ non veniũt appellatione Eccleſiæ,nec gaudent eius immunitate: quãdo verò tractatur de priuilegio immu-
6 nitatis,largè ſumitur, & Eccleſiæ appellatione illa omnia comprehenduntur,vt cum aliis reſoluunt Peregr.de immun. c. 4.n. 43. & c.6. num. 33. Diana moral. reſol. part.6. tract.1.reſol.2.verſ.ſed quaro-ſum ipſius verb. Immunitas quoad loca n 11. optimè Sperel. in deciſ.fori eccleſ.deciſ.62.n.24 ibi, Quia locus ſacer ad effectum inducendi ſacrilegium non ita latè ſumitur,ſicut ad effectum gaudendi eccleſiaſtica immunitate,vt dixi ſuprà deciſ. 60. n.27. & 28. vbi alios adduxi, quibus addi poſſunt Nald.in d.verb.ſacrilegiũ,n.4. vbi quod
7 id omnes docent,Vincent. de Frãchis deciſ.402. ſub num.9.& 11. vbi etiam tangit rationem, quia nempe quando agitur de immunitate, ſumus in fauorabilibus, quando autem agitur de graduando delictum,ſumus in odioſis,& pœnalibus,eandem opinionem,firmat Suarez tom.1. de Relig.l. 3. cap. 9. n.2. qui ait aliud eſſe loqui de violatione Eccleſia quatenus polluitur, aliud quatenus eius libertas,ſiue immunitas ad defendendos reos ad illam confugientes violatur:nam in caſu de pollutione nomine Eccleſiæ non venit, niſi corpus ipſum internum, neque ipſa polluitur per effuſionem ſanguinis,vel ſeminis factã ſuper tectum,vel in ſacriſtia,vel in alio ſimili loco cum ea cõiuncto,& extra illam exiſtente,& ad ſacros vſus non deputato.at verò quoad immunitatem omnia illa comprehendũtur ob eãdem rationem,quia quod Eccleſia per actus prohibitos in ea perpatratos polluatur,eſt grauamẽ & damnũ,quod verò ipſa poſſit tueri reos ad ſe confugientes,priuilegium eſt,&c.

Ne Clerici,vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant.

TIT. L.

Cap. Multa ſunt.I.

POſt n.2. In text. ibi, propter neceſſitates diuerſas, &c.Notatur ad hoc quòd negotiatio, vel mercatura permittitur clericis in ſacris conſtitutis, ſi pauperes ſint, nec aliunde cõmodè viuere,& ſe, ſuóſque decenter alere poſſint,vt per Albert. Troc. de vero & perfecto clerico,c. 52. num. 5. Salzed.ad Bernard.in pract c.55.lit. A.verſ.neceſſitatis tamẽ cauſa,Farin.fragment.crimin.p. 1.lit.C.num.163.& 169.Carol.de Graſſis de effect.cleralib. effectu 6.n.9.& 24.cum ſeqq. Stephan.Gratian.diſcept.forenſ cap.57.n.14. quos refert,& ſequitur Aluarez de priuileg. pauperum,& miſerabilium perſonarum,part.1. quæſt.8.num.14.& illis addo per me citatos de iure eccleſiaſtico vniuerſo, lib.1.cap.40.n. 119.dummodo ſcilicet ob negotiationem à diuinis non ſubtrahantur, nec deſiſtant ab officiis, quibus debent incumbere.Molin.de iuſtit.diſp. 342.n 13. Iſidor. Moſcon. de maieſt.milit.eccleſ.l. 1. part.2. cap. 2. verſ. artificiis autem, Aluarez dict. quæſt.8. numer.15.

Cap. Sicut. VIII.

AD n. 2. Quòd clericis in ſacris tabellionatus officiũ interdicitur, vltra citatos in collectan.docent.Anton.Cuch.inſtit. canon.maior.lib.3.tit.37.num.10.Franc. Marc.dec.194 à princ.p.2.Iacob.de Graſſis aureis deciſion. part. 2. lib. 3. cap.2.num.17. Marc. Anton. Genuenſ. in pract Archiep. Neapol.

Neapol.c.77.n.16. Aluarez de priuilegiis pauperum p.1.q.10. à princ. Ego ipſe de iure eccleſ. vniuerſo, lib.1.c.40.n.19. nouiſſimè Machad. enſu perfetto Confeſſor, y cura de almas, lib.4. p.1.tract.13.docum.3.n.8. & de iure Regio Caſtellæ conſtitutum eſt in l.43.tit.6.p.1. verſ. e otros, & in l.15.tit.18.l.2. Ordinam & in l.10.tit.3.l.1. noua Recop.

LIBER QVARTVS.

DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIIS.

TITVLVS I

Cap. Veniens. XV.

AD n.4. Vltra Reginald. in collect. citatum, idem, nempe quòd ſi pater, de quo in hoc tex. fuiſſet mortem adoleſcēti cōminatus in vindictam acceptæ iniuriæ, eò quòd illū cum filia repererat, vtique validum fuiſſet matrimonium, quia tunc metus nō ad matrimonium extorquēdum fuiſſet incuſſus, ſed potiùs per ipſum matrimonium metus iamiam in flagitij vindictā illatus tolleretur, quaſi ſecus dicendum foret ſi ad finem extorquendi cōſenſum metus incuteretur, reſoluunt Viuald in cand. aurea, tit. de Sacrament. n. 64. Henriq. in ſum. l. 2. de matr. c. 9. n.2. Sanch de matr. l.4. diſp.12 n.14. vbi rectè dicit procedere in probabili ſuſpicione metus inferéndi ad finē extorquendi conſenſum, ſecus ſi ſuſpicio eſt vt vis inferatur non ad eum finem, ſed ad vindictā de ſtupri iniuria ſumēdā, latè & elegāter D. Sperel. in deciſion. fori eccleſ. deciſ 6. per tot.

Cap. Commiſſum. XVI.

AD n.3. in fine. Dixi in collect. ſub hoc n. verbum, tutius, de quo in text. ad cōſilium, & nō ad præceptum referendū eſſe, & ibi citatis addo Sot in 1.4. diſt. 27. art. 5. col. 2. Sylueſt. in ſū verb. Matrimonium 7 q. 5. n. 5. Cou. de ſponſal. p 1.c.1. in initio n.11. Nau. in c. non dicatis, n.3. verùm nouiſſimè Anguiā. de legib. lib.3. controu.21.n.13. longè probabilius aſſerit, verbum tutius, de quo hic, neceſſariò præceptum inuoluere, duplici fundamēto Primò, quoniam in his rebus, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, multò verius eſt teneri nos de præceptō tutius eligere, arg. c. ad audientiam, de homicid. prout ſaltim in foro interiori voluit Nau. in c. ſi quis autem, n. 37. de Pœnit. diſt.7. Cou. in Clem ſi furioſus, p.1. in init. n. 3. vbi latè inſiſtit circa intellectum regulæ, quæ docet in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, de qua plures per me citati Axiom.78.n. 2. Non eſt igitur cur verbum, tutius, de quo in hoc text cogamur ad conſilium, non verò ad præceptū referre. Secūdò, quia de præcepto tenemur omne illud iuramentū obſeruare in cuius implemēto nullum reperitur peccatū, arg. tex. in l. nā quod liquidè, § vlt ibi, omnes ff. de penu leg. c. cùm cōtingat 28. de iureiur. & Religionē ingredi non obſeruato iuramento facto de contrahendo cum aliqua, peccatum non includit, ac proinde obſeruari non debet ex conſilio, ſed ex præcepto.

Cap. Cùm in Apoſtolica. XVIII.

AD n.2. quòd matrimoniū lite pēdente cōtractū valeat, vltrà Cou. & Maſcard. in collect. citatos, docent per hunc tex. Bald. in Vbaldis Peruſ. conſ.3. inter cōſil. matr. n.n. tom.1 ibi, His tamen non obſtantibus contrariū dico, ſcilicet ſeruādum matrimonium valere, & prolē eſſe legitimam, & hoc ideo, quia fuit à primo ſeparata per ſententiā, &c. & n.13. ibi, Nec obſtat pendentia litis, vel appellationis, quia illa non impedit matrimoniū cōtrahi, c. cùm in Apoſtolica, de ſpōſal. c.2. de matr. contr. cōtra interd. Eccleſ. quæ iura procedunt, cùm prima lis pendeat, & nulla ſententia erat lata pro cōtrahente, & ſic nullum habet colorem contrahens fortius enim procedent in illo, qui iam habet vnā ſententiam pro ſe, vt in caſu noſtro, &c.

Bene Angel. de Caſtro conſ. 30. inter matr. n.3. tom.1. ibi, ad validitatem ipſius ſecundi matrimonij ab eo contracti requiritur quòd primū contractum cum Matthæo non valuerit propter illius impotentiam, &c.

Optimè Lancel. de attent. p.2. c.4. lim. 17. ibi, Decimoſeptimo fallit in actu matrimonij ſecundi, qui ſi fiat lite pendente ſuper validitate primi matrimonij, valet, non obſtante litis pendentia, quando ſcilicet primum matrimonium declaratur nullū, &c. & citat hunc text. reſpōdétqș ad obiectionē, ibi, Et ita debet intelligi quod aliàs ſimpliciter dicūt DD quòd lite, vel appellatione pendente ſuper validitate primi matrimonij nō licet ad ſecundū matrimonium tranſire, prout tenet text. & ibi notat expreſsè Abb. n.3. in c. tua, ext. de ſponſa duor. videlicet quòd non licet impunè ad ſecundum tranſire, nō autem quòd matrimonium in ſe non ſit validū ſi primum declaretur nullū, &c. & repetit idē Lancel. cap.10. limit.18. & p.3.c.24.q.17.

Idem reſoluunt Paul. de Caſtro conſ. 354. n.1 vol.1. Mozz. de contract. tit de matrim. ſub n.16 Franc. Marc. deciſ. 713. incip. Quæritur an

*an pendente lite,tom.*2.Cardoſ..*in praxi iudicum virb Sacramentum,vbi de Sacrum. Matrim.n.* 16, Gutier.*de matrim,q.* 72. *num.* 8. Sanch.*eod.tract.l.*7.*diſp*.2.*n.* 15. vbi ſupponit validum de iure matrimonium ſecundum pendente lite ſuper nullitate primi, dum ait ſeparandos eſſe ſic contrahentes, ac inter eos prohibendam eſſe cohabitationẽ interim dum lis ſuper validitate, vel inualiditate primi matrimonij finitur. Caſſad.*deciſ. vnic.num.* 3. *de ſponſalib.* Scip. Rouit.*tom.*1.*conſ.*86.*per totum*,vbi *in fine* refert ad litteram quandam Rotæ deciſionẽ in Neapolitana matrimonij coram D. Peña.Et ſic intelligendi ſunt tex. *in c.pen. de desponſ.impub.& in d.cap.tua, de ſponſa duor.* vbi dicitur quòd matrimonium ſecundum pendẽte lite ſuper primo contractum debet irritari,quia procedit illius reſolutio nõ quoad vinculum (quia ſecundum matrimonium eſt validum,ſi primum fuit declaratum nullum,)ſed tantum quoad vſum,& cohabitationem,vt explicant gloſ. *verb.irritum,in d.c.pen.& verbo poterit irritare, in d.c.tua*,Lancel,Sanch.& cæteri citati.

5 Quorum omnium principalis reſolutio non ſolum procedit reſpectu actus ipſius matrimonij,ſed etiam reſpectu effectuum ab ipſo matrimonio prouenientium,prout eſt legitimato filiorum, quæ fit per ſubſequẽs matrimonium, talis enim legitimatio dicitur valida,etiamſi dicti filij eſſent concepti lite pendente.Ita Port.Imol.*concl.* 35. *verſ.*9.*l.* 4. Pariſ.*conſ.*13.*n.*24.*lib.*2. *& conſ.* 15.*col.*1.*n.*2.*eod.l.*Lancel.*citatis locis*,Gutier. *d.n.*8.Et ſic filij concepti,vel nati lite pendente ex ea cum qua ſecundum matrimonium tunc contraxit, vel ex alia ſoluta, dicũtur naturales,& nõ ſpurij,quia ex euẽtu deinde ſequuto,& declaratione facta nullitatis primi matrimonij, ſequitur illud non poſſe impedire quin valide aliud cõtrahatur,vt per tex *in c.*2.*de eo,qui duxit in matr. quã polluit per adulter.*tenent.Marc.Anton. Cuch.*inſtit. maior. tit.*12.*n.* 84.,Matienſ.*in rub.tit.*1.*n.*183 *l.*5. *Recopil.* Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit.l.*31.*n* 135.Sanch.*de matrim.l.*7.*diſp.*79.*num.*30.Mier. *de maioratu tom.*1.*q.*51.*n.*385.Eſcobar *de purit.& nobilit. probanda q* 4.§.7.*n.*66. *&* 72. quorum duo vltimo loco citati reſpondent ad *l.* 8.2.*Tauri*,hodie *l.*4.*tit.*20.*l.* 8. *Recop.* nouiſſimè D. Tranſmiera mei amiciſſimus *de polygamia l.*2.*q.*7. *per totam*, vbi latè defendit pœnas contra duo matrimonia ſimul contrahentes iure ſtabilitas ceſſare quando primum matrimonium erat nullum.

Cap. In præſentia.XIX.

POſt *n.*1.In tex. ibi, *Et pro iuuenilitate, ſeu fragilitate carnis nequeunt cõtinere.* Collige ex tex. quàm difficile ſit inducere puellam vt virgo maneat,(& adoleſcentiorem adhuc vt ſit continẽs,quod his verbis ſignificauit S.Athanaſ. *An quaſo non ingens ſignum puellam inducere vt virgo maneat, & adoleſcentiorem adhuc vt ſit continens?* quorũ verborum meminit Ioan.Gabr Biſciola *in epit.annalium Baroni anno Chriſti* 328.Vnde meritò notant Ioan.Neuizan.*in ſylua nupt. tit.*1.*n.* 124. Sebaſt Medices *in ſumma omnium virtutum tit.de fortitudine quaſt.* 6. *&* Dionyſ.Paul.*de vera quatuor Patriarchal,Sedium erect. c.* 5.*n.*41.iuuenem caſtum eſſe martyrem abſque ſanguinis effuſione, tertiumque locũ in martyrij genere obtinere caſtitatem in iuuentute.

SVMMARIVM.

1 *Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas,ſi veritas pateat.*

2 *Lex an ſtatuat ſuper præſumpto quaſi comperto.*

3 *Lex ob duas cauſas præſumere ſolet.*

4 *Præſumptio,quæ præſuppoſitiua dicitur,aut facti,conſcientiam non obligat.*

5 *Præſumptio,quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi, conſcientiam ſemper ligat.*

6 *Præſumptio moralis periculi quãdo adeſt, cauſa legis ſemper manet,licet nullus inde pendeat effectus.*

7 *Præſũptio vbi præſuppoſitiua,vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis.*

Cap. Is qui fidem.XXX:

AD *n.*16.*in fine.* Hic ſedet materia de 1 poteſtate legis præſumentis in foro poli,de qua Abb.in *c.*1.*de conſtit.n.*10. Sala *de legib.diſp.*10.*ſect.*4.*n.*18 Suar. *in ſimili in l.*3.*c.*23.*n.*1.ex quorum dictis videtur dicẽdum nullã eſſe poteſtatem legis præſumẽtis in foro Poli,ſi veritas pateat,cùm forum conſcientiæ ſit forus veritatis, & veritati cedere præſumptio debeat.Ita ſi ſponſalia cõtraxerit quis cũ fœmina aliqua,eamque poſtea cognouerit,præſumit lex coniugalem cõſenſum,vt patet ex hoc tex qui tamen ſi abfuerit verè matrimonium non

facit

facit licèt præſumptus, *c. tuo nos, hoc eod. tit.*

2 Sed obſtat quòd ſuper præſumpto lex ſtatuit quaſi comperto vt videmus in exẽplo illius, qui profeſſionis votum ante legitimum tempus emiſit, quod lex irritat, quia non plenè deliberatum præſumit, & tamen ſi profeſſum deliberaſſe appareat, adhuc inualida profeſſio eſt. Ita lex, quæ ſtatuit votum ab impubere emiſſum poſſe irritum à patre fieri, valet ſemper in foro animæ, licèt certò conſtiterit puerum in ea ætate prudenter, & quaſi maiorem deliberaſſe.

3 Pro materiæ cognitione præſupponendum eſt duas eſſe cauſas, ob quas præſumere lex ſolet. Vna eſt puritas iudicij & actionis, cùm præſumit legiſlator in tali caſu, aut eum talibus circumſtantiis accidere aliquid, nec tamen definit hic & nunc ita contigiſſe; & quia in vnoquoque euentu idem ſuſpicatur fore, propterea admodum ſuæ præſumptionis legem promulgat. Huc redit exẽplum Gregorij in hoc textu. Statuit enim ſponſalia de futuro in matrimonium legitimum migraſſe cenſeri, ſi carnalis copula ſucceſſerit, non vt illa ſufficiat, abſque nouo cõſenſu de præſenti, ſed quia præualuit vt cõiugalis conſenſus præſumeretur, ne crederentur ſpõſi turpiter conueniſſe: & ſolet hæc præſumptio dici, *præſuppoſitionis ſeu facti*. facti, inquã, illius, de quo lex præſumendo iudicat. Altera eſt morale aliquod periculum, quod vt caueat legiſlator præſumit, & præſumendo definit hoc, vel illud ita factum eſſe: aut ſi non præſumit in caſu aliquo particulari, iudicat tamẽ non rarò dolum, fraudem, metúmve, aut imperfectionem conſenſus in re aliqua cõtingere poſſe propterea que ex his aliquid interueniſſe determinat, vt eum votum profeſſionis irritat ante legitimum tempus ætatis: & dicatur hæc præſumptio *moralis periculi, vel definitionis.*

4 His ita præſuppoſitis, patet veritatis conciliatio. Prima enim præſumptio, quæ præſuppoſitiua dicitur, aut facti, conſcientiam non obligat, ſi verum non eſt quod præſumitur; nam hoc ſublato fundamentum ſimul, & materia tollitur legis, vt in allato exemplo, ſi præcipiat lex permaneri cum muliere cognita poſt ſponſalia, & contingat non fuiſſe cognitam affectu matitali, legis tunc obligatio nulla eſt, ceſſante ſcilicet materia, quippe intentio legis eſt, vt acceſſum præcipiat ad coniugem, illa autem
5 tem coniux non eſt. Secunda autem præſumptio, quæ *definitiua* appellatur, vel *moralis periculi*, conſcientiam ſemper ligat, licèt in particulari aliquo caſu factum non ſit periculo conſentaneum nec re ipſa cõtingat quod metui poterat. Sic lex, quæ profeſſionis votum ante tempus factum irritat, ab ea præſumptione cauſam capit, vt minori ætati perfecta animi deliberatio deſit, & tamen licèt proceſſus perfectum iudicium, deliberationémque habuerit, profeſſio nulla eſt.

Inter vtramque præſumptionem [illegible] illa 6
diſcriminis ratio, quòd vbi moralis periculi præſumptio eſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde prodeat effectus; aut meliùs, ratio illa periculi magis ex certo, ac vero iudicio, quod legiſlator de periculo habuit, effluxiſſe videri poteſt, quàm ex
præſumptione. Vbi verò præſuppoſitiua, 7
vel facti eſt, tunc non tam periculum, quàm factum creditur fundamentum eſſe legis, quaprupter ſi facti deficiat veritas, obligationem quoque legis auferri neceſſe eſt. Ita ingenioſè admodum Læl Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſputat. cent. 3. c. 237. per tot.*

De Deſponſatione impuberum.
Tit. *II.*

Cap. Puberes. III.

AD *n. 3.* quod tam noſtrorum, quàm Theologorum, & Medicorum cõmune placitum ſit maſculos non antea generandi potentiam accipere, quàm decimumquartum annum peregerint, & fœminas ſimiliter nonniſi poſt duodecimũ concipere poſſe, tenent vltra citatos *in collect.* Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, de teſtam. verb. qui cum alia, n. 67. p. 3.* Petr. Greg. *ſyntag Iuris lib. 9. c. 65. n. 5. & 6.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 540. n. 2. & 3.* Gutier. *de matrim. c. 95. n. 3.* Ioan. à Ruicibus *in medicina medicorum inſipientium luminori 2. verſ. patres, fol. 59.* Federic. Bonauent. *de octomeſtri partu lib. 7. c. 32.* Paul. Zachia *in quæſt. medico-legal. lic. 1. tit. 2 q. 6. num. 29. cum ſeqq.*

Ad *n. 5.* Quatenus ibi mentio fit quòd Salomon & Achaz Reges cùm eſſent vndecim, aut etiam decẽ annorum, filios genuerunt; vltra citatos hoc idem narrantes, adde Farin. *in praxi crimin. q. 92. n. 80.* Caſſanate *conſ. 4. n. 185.* Bened. Ægid. *de priuileg. honeſtatis, art. 14. n. 8.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, c. 20. n. 92.*

Cap. De illis. IX.

AD *n. 3. in fine.* vnde ſola diſcretio, & habilitas ad copulã poteſt ætatẽ legitimã

ſuppicre, quæ ad matrimooium quatuordecim annorum eſt in maſculis, & duodecim in fœminis, tunc enim tam viri, quàm fœminæ habiles præſumuntur non ſolùm ad conſenſum, ſed etiam ad venereos amplexus, vt per Quintil. Mandoſ. *de minore ætate c. 5. n. 49.* Chriſtoph. Locan. *in floribus Sacrament. de Matrimon. verſ. matrimonium puerorũ pug n. 69.* Anaſtaſ. Germon. *animaduerſ. lib. 2. c. 6.* Galgan. *de iure publico lib. 3. tit. 100. n. 93.* Ioan. Gutier. *de matrimon. cap. 2. n. 17.* Baſil. Ponti. *in ſimili tract. lib. 12. c. 5. num. 3. & 4.* Gaſp. Hurtado *eod. tract. diſp. 12. diffic. 2. in princ.* Sanazar. *etiam de matrim. art. 4. num. 7* Paul. Zachi. *in quæſtion. Medico. legal. lib. 1. tit. 1. q. 6. num. 12.* Quam ætatem ad valorem matrimonij licèt dicat Rebell. *de obligat. Iuſtit. l. b. 3. q. 16. ſect. 2. num. 16.* non requiri vt ſit mathematicè completam, ſed moraliter; nihilominus verius eſt vltimam diem anni decimiquarti in maſculis, & duodecimi in fœminis cœptam ſaltim eſſe debere, ex Sanch. *d. d. ſp. 104. num. 2.* Nald. *in ſum. verb. ætas n. 1.* & Anton. Diana *reſol. moral. p. 5. tract. 5. reſol. 16. in fine.*

Qui clerici, vel vouentes, &c.

Tit. VI.

SVMMARIVM.

1 *Caſus huius text. proponitur.*

2 *Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia.*

3 *Redditus annuos quo caſu licet hodie Religioſis habere, oſtenditur.*

4 *Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur.*

5 *Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda? oſtenditur.*

Cap. Inſinuante. VII. & vlt.

5 AD *n. 3. in fine.* De intellectu huius textus latè, & eleganter Baſil. Pont. *var. diſput. p. 1. q. 9. Sholaſt. c. 4. verſ. idque manifeſtè colligitur, pag. 523.* vbi ait quòd in terminis huius text. quædam fœmina verè Religionis ſubſtantialia vota emiſit in manibus Auguſtiniani Fratris, eo edicto tenore, vt cum ſubſtantia ſua domi ſuæ remaneret, illam verò Religioſam fuiſſe conſtat ex fine Capituli, vbi Matrimoniũ poſtea initum declaratur nullũ, & ad malè dimiſſum habitum redire iubetur, voto ergo paupertatis emiſſo, nihilominùs annui ſuppeditabant, redditus, ex Prælati ſcilicet voluntate pendentes: nam ſi & propria bona ſua retinere vellet planum eſt nullam profeſſionem fore, cùm repugnet ſubſtantiæ voti paupertatis; & deinde *in verſ præterea*, exiſtimat iure nouo Concilij Trid. non licere Religioſis habere annuos redditus, neque de Superio- 2
rum licentia. Sed iam hodie de conſuetudine à temporibus Concilij inter Religioſos tam viros, quàm fœminas introducta, & recepta credit tuta conſcientia poſſe Religioſos huiuſmodi annuos redditus habere, dũmodo & illi imponantur de licentia Prælati, & effectus erga illos corrigatur, paratuſque ſit animus exhibere Prælato quoties ille velit in monaſterij vſus inſumere, & id intelligit ſiue annui redditus impoſiti ſint nomine Conuentus, vel ipſius monachi de Superioris facultate. 3

Poſtmodum idem Baſil Pont. agens de cenſibus vitalitiis, ait ad eos obtinendos, & poſſidendos non poſſe ab aliquo Prælato ſine peccato cõcedi licentiam, & *in c. 5* agit de pecuniarum mobilium depoſitus, & ſupellectili, vbi *pag. 324.* proſequitur quòd quamuis non minus perfectum paupertatis affectum iſtud genus depoſitorem redoleat, attamen neceſſariò concedendum eſt hanc depoſitarum pecuniarum formã ex natura rei non repugnare cum voto paupertatis, quia ſtare poteſt cum abdicatione proprietatis, cum deponantur apud officialem à Prælato deſignatum inde non extrahantur ſine eiuſdem copia, quã non cõcedit niſi ad licita, & honeſta, illique ſit iniunctum, vt depoſita Fratrem viſitet frequẽter; depoſiti & extracti rationẽ ineat, videat, & animaduerteat in eum, qui aliquid ſine Prælati facultate inſumpſerit. Nec obſtare, vt Cõcilium, cùm præcipit vt etiam mobilia Priori tradãtur, Conuẽtuique incorporentur: tum quia contraria conſuetudine abrogatum eſt, vel quia eo ipſo quod apud depoſitarium deponuntur deſignatũ à priore, qui poteſtatẽ habet de eis diſponendi ad libitum, cenſentur ſuperiori tradi, & incorporari Conuentui; & licèt multi vellent intactas remanere pecunias, acſi propriæ eſſent, Religioſi prauè affecti vitium hoc eſt, non viuendi modi, itaque affectus reprehendendus non verò viuendi ratio reprehendenda, aut arguenda peccati. Tandem concludit quòd ſi pecuniæ depoſitæ ſint in ſatis magna quantitate quanta in neceſſitatibus regulariter Religioſo occurrentibus inſumi non poteſt, prout etiam ſi ſuperfluum aliquid fuerit inter ornamenta cellarum habita ratione ſtatus, & perſonæ, id 4
vitioſum quidẽ eſſe reſoluit, nec ſine peccato poſſideri, ſiue retineri poſſe, nec permitti à prælato. Superflua vtẽſilia exiſtimat 5

ornamenta

Digitized by Google

ornamenta pretioſa, veſtes exquiſita arte confectas, & ex materia, quæ ſeculares diuites potiùs quã pauperes Religioſos decet, ex auro fabrefacta plura, gemmæ, adamantes, multæ magni pretij imagines, capſulæ, aut ſcriptoriola ingẽtis ſummæ, qualia apud nõnullos multa lectorum exquiſita ſtragula, & rarus ornatus. Hæc omnia collegi ex Baſilio Pontio *citato loco*

De eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Tit. VII.

SVMMARIVM.

1 *Mater ſiue legitima, ſiue alia, tenetur partum lactare, & nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua ablactari poſſit.*

2 *Mater licèt teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur.*

3 *Mater à lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberũ ſiccitate laboraret.*

4 *Filiam ſpuriam tenetur pater dotare.*

5 *Dos filiæ ſpuriis à patre danda ad menſuram debitorum alimentorum taxanda.*

6 *Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poteſt.*

7 *Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poſſit, oſtenditur etiã de iure Regni Caſtellæ.*

8 *Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamento patris, qui filios legitimos non habet, an poſſint aliquid prætendere præter alimenta, oſtenditur, & n. 9.*

Cap. Cùm haberet. V.

1 AD *n.* 7. Nota tamen ſiue legitimam, ſiue aliam, teneri partum lactare & nutrire, quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis, qua à lacte depelli, exuberari, aut ablactari poſſit. Ita Couar *de ſponſal. p. 2 c. 8. §. 6. num.* 13 Curdub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, § ſi mater, n. 2. ff. de liber. conoſc.* Rojas *de ſucceſſion. b c. 22 n.* 11. Ludou. Molin. *de primogen l. 2. cap. 15. num.* 3. P. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp.* 168. *verſ. mater*, Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 13. n.* 29. Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt.* 14. Matth. Coler. *eod. tract. l. 1. cap* 7. Philipp. Paſchal. *de virib. patriæ poteſt. p. 2. cap. 3. n.* 48. Valaſc. *conſ. 92. à num.* 1. Sãch. *de matrim. l. 10. diſp. vlt.* Bonacin. *eod. tract. quæſt. 4. punct. 15. n.* 7. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. alimenta, n. 12. & verb. pater, n.* 18. Leſſi. *de Iuſtit. lib. 1. cap. 10. dub. 7. n.* 42. Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib. 3. quæſt. 10. n.* 15. Azor. *inſtit. moral. part. 3. l. 5. c. 6. quæſ.* 2. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis. cap. 13. num.* 59. Carranza *de vera humani partus deſignat. c. 3. § 4 n.* 25.

Quorum reſolutionem intelligas vt ma- 2
ter ſolùm teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros verò ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur, ſecũdùm Panorm. *in cap. ex litteris 2. n. 4. de conuerſ. infidel.* Bald. Nouel. *in tract. de dote p. 6 priuil. 16. verſ. quod tamẽ ſuprà dixi*, Palat. Rub. *in c. per veſtras, not. 3. §. 23. n. 8. de donat. inter*, Lambert. *de iurepatrõ. art. 63. quæſt. princ. num.* 21. Valaſc. *conſ. 92. num.* 6. ſecuriorem ſententiam dicit Coler. *d. c. 6. num.* 4. & cum illa petranſit Carranza *d.* §. 4. *n.* 38.

Excuſatur tamen mater à lactationis 3
onere vbi ipſa adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret, *l. ſed etſi* 11. §. 1. *verſ ego autem arbitror, ff. ad exiben. l. Caſtel. 3. tit. 19. part.* 4. ibi, *Empero ſi la madre fueſſe tan pobre que non lo podieſſe criar, el padre es tenudo de darle lo que hubiere meneſter*, &c. Benincaſ. *de priuileg. paupert. quæſt. 7 ſpec. 2. n.* 32. Ioan. Garcia *d. cap. 3. n.* 31. Lancel. Gallia *in conſuet. Alexand. verb. ſolidos, n* 141. Surd. & Coler. *citatis locis*. Perez de Lara *d. cap. 13. n.* 61. Carranza *d.* §. 4. *n.* 28. Vel ſi mater vberum ſiccitate laboraret, aut parũ illius lactis ſuppeteret, vel quouis alio modo ad nutritionem inepta redderetur, Valaſc *d. conſ.* 92. *n.* 4. Perez de Lara *d. c. 13. n.* 64.

Ad *n.* 10. Quòd pater teneatur dotare 4
filiam ſpuriam vltra citatos *in collect.* docẽt Gail *lib. 2. obſeru. 88. n. 4 cum ſeqq.* Philip. Paſchal. *de viribus patriæ poteſt. part. 2. cap. 3. num.* 36. Gam. *deciſ.* 149. *num.* 7. Ioan. Matienſ. *l. 8. gloſſ. 1. num. 36. tit. 8. l. 5. Recopil.* Mari. Giurba *ad conſuet. Meſſanen. part. 1. cap. 3. gloſſ. 3. n.* 13. Aluarez *de priuileg. pauperum p. 1. quæſt. 13. n.* 12. Ioan Bapt. Cial. *controu. forenſ. c. 7. à princ.* Etiamſi nata ſit ex dãnabili coitu, vt in filia Presbyteri, nam eam patrimonialibns bonis deficiẽtibus, tenetur etiam ex beneficij redditibus alere, & dotare, vt reſoluũt Auẽd. *reſp. 19. n.* 5. Cord. de

Lara *in l. ſi quis à liberu §. idem reſcripſit n. 25. & 26. ff de liber. agnoſc.* Anton. Petra *de fideicom. quaſt. 8. n. 462.* Spin. *in ſpeculo teſtameat. gloſ. 14 rob. n. 9.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 92. num 5.* Ioan. Bapt. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed. 66.* Mari Giurba *d. c. 3. gloſ. 3. num. 19.* Rebell. *de obligat. Inſtit. part. 2. lib. 5 quaſt. 4. num. 22.* Aluares *d.*
5 *p. 1. q. 15. num. 18.* vbi *n. 24 & 25.* poſt multos quos refert tenet hujus dotis quantitatem ad menſuram debitorum alimentorum taxari, itaut ſi dos alimenta excedat, pro exceſſu reuocetur; & idem Aluarez *part. 1. q 16. num. 18.* ampliat vt etiam pater clericus dotare filiam de redditibus beneficij in aliorum bonorum defectum prima dote amiſſa teneatur.

6 Ad *fin. text.* Circa ſucceſſionem filij ſpurij in bonis parentum eſt ſciendum eiuſmodi filium, nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta à patre obtinere poſſe, *l. ſicut C de natur. liber.* Cou. *de ſponſal cap. 8. §. 5. n. 5.* Clar. *§. teſtamentum quaſt. 32.* nouiſſimè Machado *en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas l. 3. p. 6. tra-*
7 *ctat. 2 docum. 4 n. 1. & 2.* Circa verò ſucceſſionem filij naturalis in bonis parentis variè fuit à Iure communi ſancitum, vt videre eſt *in l. humanitatis C. de natural. liber. & in auth. licet C. eod. & in auth. quibus modis natur. effic. ſui §. ne igitur, verſ. ſi verò filios, & §. de nepotibus, Auth ſi qua illuſtris, iuncta gloſ. C. ad S. C. Orficiam. l. Caſtel. 11. tit. 13. part. 6. & l. 8. tit. 13. part. 10.* At Iure Regni Caſtellæ maiori *in l. 10. Tauri*, quæ eſt *l. 8. tit. 8. lib. 5. Recopil.* ſancitum eſt quod pater qui habuerit legitimos deſcendentes, licet non caruerit legitimis aſcendentibus, poterit dictis deſcendentibus, filiis ſcilicet, aut nepotibus naturalibus omnia ſua bona, aut eorum partem ſibi bene viſam relinquere, ſed eo caſu, quo habuerit legitimos deſcendentes, quintam tantummodo ſuorum bonorum partem filiis naturalibus, prout cuicumque extraneo, relinquere poterit. Abinteſtato verò, licèt olim Iure cõmuni antiquo, de quo in d. l. *humanitatis*, filij naturales non ſuccederent patri, nihilominus hodie nouiori Iure, de quo *in auth. licet, verſ. abinteſtato, C. eod. tit. de natur. liber.* deficiẽtibus filiis legitimis ſuccedit naturalis in ſexta parte bonorum patris, ſi ille vxorẽ propriam non habuerit; hoc idẽ ſancinit *l. Caſtel. 8. tit. 13. part. 6.* additque in his Regnis procedere, licèt pater vxorem habuerit, refert Machado *d. l. 3. part. 6. tract. 2. docum. 3.*

Sed dubium eſt, an ſi huiuſmodi filij naturales ſint præteriti in teſtamento patris, nec de eis mentionem aliquam faciat, ipſe pater neque aſcendentes, neque deſcẽdentes legitimos hæredes habens, an dicti filij præter alimẽta de bonis patris aliquid prætendere poſſint? Vide *l. 8. tit. 13. p. 6.* ibi, *E ſi por auentura el padre no ſe accordaſſe de tal hijo como eſte, no dexãdole ninguna coſa de lo ſuyo, entonces los herederos del, ſon tenudos de le dar lo que fuere meneſter para ſu goouierno, y para ſu veſtir*, vbi Greg. *in gloſ. accordarſe*, ibi, *Satis hic probatur teſtamento facto per patrem nihil poſſe prætendere filios naturales contra tale teſtamentum patris: licèt enim admittantur ſecundùm voluntatem, non tamen contra voluntatẽ patris, vt etiã voluit gloſ. in l. 1. in princ. ff. de bonorum poſſeſ. contra tabul* Anton. Gom. *l. 12. Tauri n. 11.* cũ multis probat quòd filij naturales præteriti ſunt excluſi, nec illis cõpetit aliquod remediũ cõtra teſtamentũ patris, & rationẽ præſtat, de qua ſuprà, *& n 12.* ſecus dicit reſpectu matris, quæ ſi decedat cum teſtamento, & tales filij naturales non ſint inſtituti in ſua legitima, poſſit rumpere, & ſubuertere teſtamentum matris.

De frigidis, & maleficiatis.

Tit. XV.

SVMMARIVM.

1 *Senes etiam decrepitæ ætatis validè matrimonium contrahunt.*

2 *Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit.*

3 *Potentia concipiendi in fœminis poſt quinquageſimum annum ab. amitur.*

Cap. Quòd ſedem. II.

AD *n. 6* Ex allegatis Doctoribus, excepto Anton. Gom. & Henriq. colligitur ſenes etiã decrepitæ ætatis, cùm inuicẽ copulari, carnaliterque cõmiſceri poſſint, dũmodo nullo alio impedimẽto laborẽt, validè matrimonium cõtrahunt, niſi adeo debilis & exhauſtæ naturæ exiſtãt, vt prorſus impotẽtes ad venereos congreſſus, eouſque ſint, vt iudicio medicorum, quorum ea re eſt, nulla arte poſſint, aut medicamẽto iuuari, quod etiam placuit Perez de Lara *in cõpẽd. vita hominis c. 31. n. 37.* Torrebl. *in tract. de iure ſpirit. lib. 2. c. 15. n. 19.* 1

Ad *n. 7.* Quòd ſexageſimus annus generãdi finẽ in hominibus facit, vltra citatos *in collect.* docẽt Sylu. nupt *lib. 2. n. 16.* Steph. Forcat. *in cupid. iuriſper. c. 15. n. 5.* Petr. Greg. *ſintag. Iuris lib. 9. c. 6. n. 3 cũ ſeqq.* Farin. *de falſitate q. 150. n. 152.* Ludou. Mercat. *de ſterilit. &* 2

pregnan

pragnantium affectionib. lib. 3. c. 2. verſ. coniugum Melch. Phœbos Luſit. deciſ. 51. num. 25. p. 1. Alex. Trentacinq. var. reſol. lib. 1. tit. de verbor. ſignificat. reſol. 4. à num. 2. Perez de Lara in compendio vitæ hominis cap. 10. num. 32. Acac. Anton. Ripol. var. reſol. iuris c. 8. num. 272. Sed propter exempla, quorum plures meminere de nonagenariis ſenibus liberos gignentibus, vt videre eſt apud Feder. Bonauent. de octomeſtri partu lib. 7. c. 32. & Læli. Biſciola horarum ſucceſſiuar. lib. 8. c. 2. in fine, & lib. 10. cap. 15. & aliorum, qui centenarium annum agentes potentiam generandi habuerunt, quos hoc in loco commemoraui, non ſine ratione Alphonſ. Carranza in diſp. de vera humani partus deſignat. c. 5. ſect. 2. n. 65. innuit nullam certam ætatem nec à natura, nec à lege viris prolificandi terminum accerſere.

Ad num. 8. Quòd poſt quinquageſimum annum potentia concupiendi in fœminis abſumitur, vltra citatos in collect. tenent Boſſi. de partu ſuppoſito n. 15. Steph. Forcat. d. c. 15. num. 5. Maſcard. de probat. concl. 1147. n. 4. cum ſeqq. Petr. Greg. ſyntag. iuris lib. 9. c. 6. num. 3. Ripa de nocturno tempore c. 162. num. 4. Farin. de falſit. q. 150. n. 252. Valenz. conſ. 96 à num. 13. Parens meus Emman. Barboſ. in remiſſ. ad Ordin. Regias Luſit lib. 4. tit. 105. num. 1. Perez de Lara in compendio vitæ hominis c. 10. num. 30. Alphonſ. de Carranza d. c. 5. n. 67.

SVMMARIVM.

1 Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt.

2 Coëundi impoſſibilitas ex quibus poſſit procedere.

3 Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato.

Cap. Ex litteris. III.

1 AD num. 3. Quòd arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt, Doctores per tex. ibi in c. ſi per ſortiarias 33. q. 1. Cou. in opere poſthumo, de frigid. & malefic. q. 2. Nicol. Remig. lib. 2. dæmon. c. 5. Paul. Griland. de ſortileg. lib. 2. q. 6. à n. 11. Menoch. de arbitr. caſu 388. Binsfeld. in confeſſ. malef. p. 2. concl. 6. Martin. Delri. diſquiſ. magicar. lib. 3. p. 1. q. 4. ſect. 8. Sanch. de matr. lib. 7. diſp. 94. à num. 1. Simon. Maiol. dierum canicular. tom. 2. colloq. 3. Campan. in diuerſ. iuris Canon. rub. 11. c. 17. num. 19. cum ſeqq. Bapt. Codronch. de morbis venef. lib. 3. cap. 5. & 6. Ratio eſt, quia hæc coëundi impoſſibilitas procedere poteſt ex caſtratione, illiſione, ruptione, infrigidatione, deſiccatione, & ſimilibus ex cauſis, quas cùm nocit dæmon, benè poterit illis vti, vt probant Martin. Delri. & Thom. Sanch. citatis locis, Cardan. lib. 2. contradict. medic. tract. 2. Ioan. Malder. de virtutib. Theolog. tract. 10. cap. 8. dub. 9. Quot modis poſſint homines ligari, vt mulieribus reddantur inutiles, vide in addit. ad cult. infrà hoc tit. 2

Ibidem in fine. Non eſt enim licitũ etiam poſt tentata diuina, & naturalia remedia in vanum à malefico etiam parato petere, vt tollat maleficium, ita Nauar. in man. c. 11. num. 29. Cou. in cap. quamuis pactum p. 1. §. 1. num. 10. Fr. Emman. in ſum. tom. 1. c. 7. concl. 11. num. 11. & c. 235. n. 3. concl. 3. Iacob. de Graff in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. cap. 6. num. 10. Martin. Delri. magic. diſquiſ. lib. 6. c. 2. ſect. 1. quæſt. 2. 3

Cap. Laudabilem. V.

AD num. 2. in fine. Vnde triennij experientia (de quo in hoc text.) iniicitur vbi de impotentia conſtare non poteſt, quia id tempus videtur neceſſarium ad veritatem inueniendam, & in his terminis loquitur text. in præſenti. Ita Gregor. Lop. l. 6. tit. 8. part. 4. Franc. Marc. deciſ. 677. num. 2. Gaëta in cap. ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 221. n. 522. Sanch. de matrimon. lib. 7. diſp. 108. n. 5. Hurtado eod. tract. diſp. 22. differ. 11. à num. 36. Ægid. Trullench. nouiſſimè in praxi Sacramentor. lib. 7. c. 9. dub. 16. num. 22. Torrebl. de iure ſpirit. lib. 2. c. 15. ſect. 4. num. 35. Quando certò, aut ferè certò conſtat impotentiam eſſe perpetuam, quia ſigna ſunt euidentia, aut ferè euidentia, tunc non eſt expectandum triennium, ſed ſtatim abſque expectatione alicuius temporis declarandum 4
eſt matrimonium eſſe nullum, & in hoc caſu procedit diſpoſitio cap. 1. hoc tit. Greg. Lop. in l. 5. tit. 8. p. 4. Petr. Greg. ſyntag. iuris lib. 9. c. 12. n. 6. & lib. 34. c. 9. n. 4. Cardin. Tolet. in ſum. lib. 7. c. 12. num. 2. Matien. ad rub. tit. 1 gloſ. 1. ex n. 202. lib. 5. Recop. Iacob. de Graff. in aureis deciſ. p. 1. lib. 2. c. 85. num. 25. Baſil. Ponti. de matrim. lib. 7. cap. 66. Hurtad d. diſp. 22. differ. 11. num. 38. cum ſeqq. Torrebl. dict. ſect. 4. n. 36. Machado en ſu perfetto Confeſſor y Cura de Almas lib. 3. p. 1. tract. 11. docum. 15. num. 6. Ægid. Trullench. d. dub. 16. numer. 23.

SVMMARIVM.

1 *Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe.*

2 *Impotentiam correſpectiuam quando dicatur habere vir?oſtenditur.*

3 *Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum?*

Cap. Fraternitatis. VI.

1 AD *num.* 4. *in fine.* Vnde omnes ferè conſentiunt euenire poſſe, vt ſit aliqua impotentia reſpectiua, ſimul & perpetua, quæ dirimat matrimonium contrahendum reſpectu illius, cuius eſt impotens, nō verò alterius, reſpectu cuius non eſt impotens: vt docent Palud. *in* 4. *diſt.* 34. *q* 2. vbi Duran *etiam q.* 2. S. Antonin. *p.* 3. *tit.* 1. *c.* 12. Silueſt. *in ſum. verb diuortium*, §. 19. Verac. *in ſpeculo coniug. p.* 1. *art.* 38. Turrec. *in cap. quod autem* 33. *q.* 1. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *c.* 3. *num.* 66. Hurtado *de matrim. diſp.* 22. *diffic.* 6. *num.* 19. Sanch. *eod. tract. lib* 7. *diſput.* 93. nouiſſimè Trullench. *in praxi reſolut. Sacram. lib.* 7. *c.* 9. *dub.* 16 *n.* 7. quorum plures ex antiquioribus refert, & ſequitur doctiſſimus Baſil. Pont. *var. diſput. part.* 1. *quaeſt.* 5. Scholaſt. *cap.* 2. *fol.* 203. *cum ſeqq.* vbi *in verſ. ex his*, id probat exemplo, ſcilicet quando
2 vir aliquantulum debilis cū fœmina adeò arcta iungi matrimonio continget, qui perpetuò ad congreſſum erunt inhabiles, & tamen ille aliam, quæ zonam ſoluerit, obiectare poterit, & fœmina alium valentiorem non reſpuat: probat deinde ex *l. Caſtel.* 3: *tit.* 8. *part.* 4. in qua caſum iſtum expreſsè videri contineri ait: & in poſtremo caſu huius text. ſuam ſententiam inſinuari refert, cùm de fœmina quadam ſermo ſit ita arcta, vt à primo viro, cui nupſerat, cognoſci non poſſit, ab illo ſeparata nupſit alteri, à quo tandem violata fuit: quamuis enim in hoc text. (ait ille) nec decreuit, nec apertè dixit Pontifex validum eſſe hoc ſecundum matrimonium, tacitè tamen id ſenſiſſe iudicauit. Quod ex eo colligit, tum, quia in eo loco explicauit gloſ. tum etiam, quia poſtquam Pontifex in poſterioribus loquutus eſt de fœmina, quæ ſine magna vi, & periculo vitæ rem habere cū viro non poterat, in quo caſu expreſsè decreuerat eſſe matrimonium inualidum, ſubiicit caſum alterum. *Similiter illa qua viro, cui nupſerat, adeò arcta eſt*, &c. quod verbum ſupradicta refert, & id, quod ſequitur, ſimile illi eſſe, & eiuſdem rationis adſtruit, atque adeò indicat ſe idem in iſto caſu ſtatuere, quod decreuerat in primo; demum multis exinde rationibus ſuam tuetur ſententiam.

Ad *num* 5. *in fine.* Diſputat doctiſſimè, vt 3
ſolet, M Fr. Baſil. Pont. *d. q.* 5. *ſcholaſt. c.* 2. *verſ. caterum. pag.* 206. *cum ſeq.* an medium deflorandi fœminam artificio aliquo, ſecluſo viri congreſſu, ſit licitum, ita vt ſtante hoc medio non poſſit dici impedimentum perpetuum, ſeu impotentiam perpetuam? Et contra Thomam Sanch. validiſſimis fundamentis defendit nunquā medium eiuſmodi licitum eſſe poſſe, cùm horreat naturæ, honeſtaſque non patiatur fœminam virginem artificio corrumpi, vt poſſit viro incumbere, quia in contractu matrimonij celebrari in ordinem ad copulā eſt traditio corporis apti in vſum etiam pro corpore apto; tradit itaque fœmina corpus aptum vt vtatur eo etiam vir ex ſe aptus, non verò ſe tradit viro inepto. Hinc oritur ius quod confert matrimonium non eſſe aliud quàm vt vir aptus vtatur apto corpore: ſi ergo ineptus fuerit ad corpus, quod de ſe aptum illi in vſum traditur, nullum habet ius ex matrimonio vir in corpus fœminæ; qui ergo impotens eſt ad virginem agnoſcendam, cùm re vera illi ſit ineptus, nullum ius habet ad eius vſum, quia cùm hoc ius ſolum conferri debeat ex vi contractus, non cenſetur contractus validus, niſi ſubſiſtente conditione mutuæ aptitudinis.

SVMMARIVM.

1 *Maleficium reſpectiuum ex quibus inducatur, remiſſiuè.*

2 *Impotentia reſpectiua quando datur?*

3 *Homines in quibus caſibus ligari poſſint vt mulieribus reddantur inutiles.*

Cap. Litteræ. VII. & vlt.

AD *num.* 5. De hoc maleficio reſpecti- 1
uo agit Torrebl. *de iure ſpirituali lib.* 12. *cap.* 11. *num.* 31. vbi *numer.* 35. poſt Ioan. Schenk *tom.* 2. *obſeruat. medic. lib.* 4. *tit. de impotent. vener. obſeru.* 50. 53. & 54. reſoluit naturaliter contingere poſſe, vt ex membri incongrua proportione, inæqualitate, curuatione, gracilitate, vel quid ſimile quis poſſit aliquas mulieres magis ore hiantes, quàm nimis arctas, vel virgines cognoſcere, & nonnunquam à dæmone etiam

dari

dari poſſe maleficium reſpectiuum.

1 Ad *n.* 10. Vide Torrebl. *d. lib.* 12. *c.* 11. *ex num.* 11 vbi tradit poſſe homines ligari vt mulieribus reddãtur inutiles variis modis. Primò ſi ſeminis deciſio impediatur ad vaſa generationis obturando venas, vel alio modo. Secundò ſi ſpiritus animales prohibeantur tranſire ad membrum generationis, in quibus virtus motiua exiſtit. Tertiò, ſi virga flaccida fiat ſaltim quando quis vult actum venerum exercere, itaut ei vis coëundi quouis modo tollatur. Quartò ſi viri genitalia retrahantur, abſcõdantur, vel adimantur. Quintò ſi corpora impediantur ne ſe mutuo appropinquentur, vel aliter phantaſmata medio iniiciat. Sextò, ſi alterum alteri reddat odioſum, quod dæmon præſtare poteſt.

Qui filij ſint legitimi.

Tit XVII.

SVMMARIVM.

1 *Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attenditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur.*

2 *Matrimonium articulo mortis contractum validum eſt.*

3 *Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis.*

4 *Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem.*

5 *Filij legitimi vbi vocantur ad maioratũ, abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequens matrimonium.*

6 *Verba* legitimi, & de legitimo matrimonio nati, *ſunt ſynonyma.*

7 *Legitimati quãdo excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium.*

Cap. Tanta. VI.

Ad *n.* 3. Quòd non attendatur qualitatum diſparitas inter cõtrahentes ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur, vltra citatos *in collect.* docent Cou. *de ſponſal. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 9. Anton. Gom. *l.* 6. *Tauri num.* 59. Lup. *de illegit. commento* 2. § 3. *num* 55. *verſ. & licet*, Giouagn. *reſp.* 59. *num.* 18. & 19. Æmil. Gall. *de except. except.* 2. *num.* 90. Mareſcot. *lib.* 3. *var. cap.* 18. *num.* 21. Stephan. Gratian, *diſcept. forenſ. tom.* 4. *cap.* 653. *num.* 10. & 13. Fuſar. *de ſubſtitut. q.* 409. *ex n.* 95. Iordan. Vrſin *de ſucceſſ. feudor. p.* 1. *q.* 3. *art.* 2. *ex num.* 34. *pag* 92. Rot *deciſ.* 662. *n.* 5. *p.* 4. *recent. alias p.* 2. *in poſthum. Farin.*

Ad *num.* 8. Quòd matrimonium in articulo mortis contractum validum eſt, & filij antea geniti, per illud legitimentur, vltra relatos tenent Bamacar. *de feudis ad tit. ſi de feudo defuncti contentio ſit q.* 7. *num.* 52. Cancer. *l.* 3. *var. c.* 11. *num.* 243. Mareſc. *lib.* 3. *var c.* 18. *num* 14. Lup. *de illegit. commento* 4. §. 1. *n.* 17. & 19. Fuſar. *de ſubſtitut. quaeſt.* 409. *num.* 80. Iordan. Vrſin. *d. p.* 1. *q.* 4. *art.* 3. vbi per tria dubia hanc quæſtionem examinat, Merlin. *de legitima lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 7. *n.* 27. 2

Ad *n.* 13. Quòd matrimonium operatur retrotractionem legitimatis ad diem natiuitatis, vltra citatos tenent Ioan. Bapt. Coſta *de retrotract. c.* 7. *caſu* 32. *n.* 3. *pag. mihi* 190. addens *n.* 4. quòd ſi matrimoniom non operaretur hãc retrotractionem, eſſet magnum abſurdum filium cõſiderari certo tempore naturalem, & non legitimum, & in alio ſimul legitimum, & naturalem, Giurba *ad conſuet. Meſſanen. c.* 1. *gloſ.* 4. *n.* 119. Marta *voto* 94. *num* 5. & 6. Lup. *de illegit. comm.* 4. §. 3. *num.* 14. *verſ. ratiò huius opinionis colligitur*, Fuſar. *de ſubſtit. q.* 409. *n.* 21. *verſ. reſponderi poteſt & n.* 25. *verſ. reſpondetur ſecundò.* 3

Ad *n.* 14. Quòd legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, ſit vera, & non ficta; & quòd verbum, *habeantur*, in hoc textu proprietatem, & non fictionem ſignificet, vltrà adductos *in collect.* tenent Mareſc. *d. l.* 3. *c.* 17. *ex num.* 46. Greg. Lop. *l.* 1. *gloſ.* 7. *verb. ſon legitimos tit.* 23. *p.* 4. Lotter. *de re beneſ. l.* 2. *q.* 48. *ex n.* 81. 4

Ad *n.* 22. Quòd vbi ad maioratum vocantur filij legitimi, abſque dubio ſuccedant legitimati per ſubſequens matrimonium, quia verè, & realiter legitimi ſunt, vltra citatos reſoluunt Iordan. Vrſin. *d. p.* 1. *q* 4. *art.* 2. *in princ.* nouiſſimè Solorzan *de iure Indiarum tom.* 1. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 49. *cum ſeqq.* Et dum dixi non ſine fundamento reſolutionis à me firmatæ nonnullos Doctores aſſerentes quando diſpoſitio non eſt contenta vocatione filiorum legitimorum, ſed addit eos eſſe debere ex legitimo matrimonio natos, ſuccedere legitimatum per ſubſequens matrimonium; nunc mihi videtur eorum ſententiam eſſe per alios plures DD. comprobatam, & defenſam, eamque ſuſtinent Greg. Lop. *l.* 1. *gloſ.* 1. *verbo y ſe caſo con ella, verſ. quartò limita, tit.* 13. *part.* 4. Fortun. Garc. *in l. Gallus*, § *& quid ſi tantum n.* 167. 5

Digitized by Google

num.167.verſ.ex ſuperioribus infero, ff.de liber.& poſth.Cou.de ſponſol.p.2.c.8.§.2.n.30. Villalob.comman.verb.legitimatus verſ.ſed maior difficultas, & verſ.legitimatus per ſubſequens matrimonium, Aluar. de coniectur. mente defunčti l.2.c.3.n.9 Roch de Vergas ſuper hunc tex.num.80.Ioan.Garc de nobilit. gloſ.21.n.22.& 62. Nicol. Garc. de benef. p.7.c.2.n.43. Hieron. Gabr.conſ.21.n.39. l.1.Lancel. Gallia conſ.122. n. 19. Caualcan.p.3.deciſ.32.num.12.verſ.& ſic apparet, Menoch.conſ.227.n 64.& conſ.799.num. 8. lib.8.Mareſc.l 3 var.reſol.c.18.num.45.cum ſeqq Balthaſ.Thomaſ.tract.de legitim.tit.9. num.61.pag.28.& n.68.& 77.verſ.49. omplia,Ceuall. commun. q.2. à n. 66. Stephan. Gratian.diſcept.forenſ.l.3.cap 468.num 53. Marta voto 94 ex num.3.Aloyſ. Rice p.3. deciſ 137.num 3. cum ſeqq.Simon de Prettis de interpret.vltim.volunt.lib. 3.inter p.1. dub.3.ſolut.3.n.6.fol.316. Ouid. de Amicis de iure emphyt.q 92 per tot. præcipuè ex n. 6. Giurb.ad conſuet.Meſſanen.c.1.gloſ 4. num. 121.poſt med. Merlin. de legitimo l.1. tit. 2. q.7.num.10.& 11.Caſtill.controuerſ.tom.4.c. 31.n.105 verſ.ſecundus caſus eſt, & tom.5.c 75.& 105.num.34 & 35.Fundantur in multis,& præcipuè in eo quòd verba illa, legitimi,& de legitimo matrimonio nati, præſumuntur communiter ſcribi à tabellionibus ex ſuo capite pro nota ordinaria:tum etiã, quia ſunt ſynonyma, & geminatio operatur excluſionem legitimatorum per reſcriptum:quando enim proferuntur plura verba ſynonyma idem ſignificantia, potiùs ponuntur gratia tollendæ dubitationis, quám augendæ diſpoſitionis l.1.§.ſed ſciendum.ff. de adilit.edicto, Abb.in c.ſolita, de maior & obed.Mareſc.d.c.18.n.50.& ſeq. Anguizol.73.n.52.verſ.quarto.

7 Ad eundem n.22.in fine,ibi, Vel niſi fundator excluderet legitimatos per ſubſequẽs matrimonium. Aliàs ſi excluderet legitimatos tantùm,cenſerentur excluſi legitimati per reſcriptum; nam vt excludatur legitimatus per ſubſequens matrimonium,neceſſaria eſt expreſſa diſpoſitio loquens de legitimatis per ſubſequens matrimonium. Ita Iſern.in c.1.§.naturales, ſi de feudo def.controu.ſit n.9.vbi Afflict. notab.5.ſub n.3.& Bamacar. q.2.n.18. Lup.de illegit.com.4. §.3.num.10.verſ.aduertendum eſt tamen pag. 273.& n.16.& 17 Mier. de maior.p.2.q.1.n. 38.in 2.edit. Menoch. conſ.227.num.18. Roſenth.de feud.c.7.concl.19.n.32.pag. 212.Roch de Vergas in repet.huius text.n. 82.in fine,Mareſcot.d.c.18.n.51.

Cap. Per venerabilem. XIII.

AD n.37. Quòd ſummus Pontifex in terris Principum Chriſtianorũ ſi nõ habet directè habet tamen indirectè ex vi Pontificialis officij ſufficiẽtem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia quando id Eccleſię expedierit ad ipſius Eccleſię quietem,& defenſionem conſeruandam,ſeu ad bonum ſpirituale, ac finem eccleſiaſticæ poteſtatis ſupernaturalem aſſequendum; vltra citatos in collect. probant Sylui.in 2.2.q.66.art.1.Maynard.de priuileg.eccleſ.p.1. art.6.num.1. Param. de origine Inquiſitionis lib.3.q.1.opin.4.Malder. in 2.2. q.1.art.10. dub 8. Anguian.de legib.l. 2.controu 17.n. 29.cum ſeqq.Ceuall de cognit. per viam violent.in prolog.num.9 & 12.Benedict. Ægid. in repet.l.ex hoc iure p.1.cap.3. num.17.ff.de Iuſtit.& iure, Iuniper.à Drapono pro iure Pontificij defenſ q.1.c.2. n 9. cum ſeq. Ioan. Salgado de Araujo in l. Regia Luſita. diſcurſo 1.n.41.cum ſeqq. Balboa ad cap. fin. num. 4. de præſcript. Valenzuel.pro monitor. Pauli V. p.7.à n.43.Faiard. ad c. tanto, hoc tit memb. 1.n.72.cum ſeq. Solorzan.de iure Indiarum tom.1 c.22.n.40.cum ſeqq.nouiſſimè Thom. del.Bene de immun.eccleſ dub.4.ſect.21.n.3. pag.185.

De Diuortiis.

Tit. XIX.

Cap. Porrò.III.

POst num. 5. Præter conciliationes in collect. per me relatas ad text. in præſenti, cap. ſignificaſti, hoc eod. titul. nunc mihi non diſplicet illa,quam ingenioſè præſtat Mod. in emporio Iuris Ciuilis p.1.tit.1.q.9.num.56. dicens hunc tex. nõ affirmare vxorem eſſe reſtituẽdam,etiamſi parentela eſſet notoria,ſed ſolùm aſſerere quòd maritus non debuit eam propria auctoritate expellere, etiamſi parẽtela eſſet notoria, vt patet ex cõtextura huius text. Vnde quòd ille ſtatim dicit vxorem eſſe reſtituendam, ideo eſt, quia ibi parentela non erat notoria, quo caſu vxor ſpoliata abſque iudicio Eccleſiæ ante omnia reſtitui debet,ex interdicto vi;aſſignatque textus rationem,quia dimitti nõ debet abſque iudicio Eccleſiæ, etiamſi parentela eſſet notoria,quia verba

potius

potius ad dimiſſionem, quàm ad reſtitutionem referri debent, & ſic non ſignificat tex. in ſpecie hic propoſita fuiſſe notoriam parentelam, imò ſi notoria fuiſſet, impediretur reſtitutio, quia ius commune reſiſtit ſpoliato, & fundat intentionem ſpoliantis, iuxta textum ſecundùm verum intellectũ *in c. ad decimas de reſtit. ſpoliat. lib. 6.* At verò cùm *in d. cap. ſignificaſti*, notorium adulterium de iure communi reſiſtat vxori ne petat thorum coniugalem, & fundet intentionem viri, qui eam admittere non tenetur, vt patet *Matth. 19. & cap. dixit Dominus. 32. q. 1. & cap. ſi cui, hoc tit.* ideo ea exceptio impedit reſtitutionem in illa ratione, quam ſuprà deduxi *ex d. cap. ad decimas.*

De ſecundis nuptiis.

Tit. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Pœna fœminis intra annum luctus ſtatuta à iure ciuili an videantur omnes iure Canonico abrogatæ, plures ſententiæ.*
2 *Prima tenet ſolum infamia pœnam ſublatam videri.*
3 *Secunda habet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio ſublatas.*
4 *Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri.*
5 *Prima opinio recipitur.*
6 *& probatur.*
7 Cap. Gemma, de ſponſal. *intelligitur.*
8 *Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti remiſſiuè.*

Cap. Super illa. IV. & cap. cùm ſecundùm. V. & vlt.

CIrca illam quæſtionem diſputandam an pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, videantur omnes iure Pontificio abrogatæ? ſolent hæc iura multipliciter interpretari, & triplex referri Doctorum ſententia. Prima tenet ſolam infamiæ pœnam ſublatam videri; cùm de ea illi textus expreſsè decernant, vt *in d. c. pen.* ibi, *poſſit ſine infamia nubere*, & ibi, *eius infamia aboletur*, & *in d. c. vlt.* ibi, *non debet legalis infamiam ſuſtinere iacturam*, &c. reliquas verò pœnas ſtare adhuc, & obſtare mulieri, ne intra annũ conuolet ad nuptias; quæ videtur verior: nam & ex verbis Canonum prædictorum, quibus infamia nominatim abraditur, & ex ſententia Pontificum, ni fallor, volunt enim ſartam tectam Apoſtoli Pauli conceſſionem, quæ in hoc tota eſt vt mulier mortuo viro ſit ab eius lege ſoluta, & nubendi, cui vult, habeat poteſtatem *tantùm in Domino.* Quod ait Apoſtolus, & cum eo Romani Pontifices, *tantùm in Domino*, eum ſenſum habet ex Tertulliano, vt nullam aliam formam repetũdarum nuptiarum niſi à Domino præſcriptam habeat. *Cui ergo voluerit*, Chriſtiano ſcilicet, non Pagano, quia *tantùm in Domino.*

Secunda tenet iure Pontificio omnes 3
pœnas legales è medio ſublatas, vtrumque in vtroque capite fiat mentio de ſola pœna infamiæ. Ratio autem præcipua huius ſententiæ eſt, quia ſcopus ille fuit vtriuſque Pontificis tam Vrbani III. *in d. c. pen.* quam Innocentij III. *in d. c. vlt.* ne mulier rẽ licitam faciens cum permiſſu Apoſtoli, atque iure ſuo vtens pœnam ſuſtineret, & quia libera oportet eſſe matrimonia. Atqui ſi pœna aliqua deberetur, non eſſet voluntas libera, *l. Titia, in princ. ff. de verb. oblig. cap. gemma, de ſponſalib.* & qui licentia vtitur conceſſa ab Apoſtolo, non poteſt videri delinquere, *l. Decuriones, C. ex quibus cauſis inf. irrog.*

Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam 4
abrogatam videri, licèt duo illi Pontifices de ignominiæ pœna nominatim loquantur. Atque huius opinionis ſectatores ſupplent verba vtriuſque cap. *quod non debent:* deinde conſiderant diligentiùs nõ puniiſſe ius ciuile ſecundas nuptias, ſed volatum, ſeu nimiam feſtinationem: & quidem optima ratione, ne ex turbatione, ſeu commixtione ſanguinis incerta proles efficiatur, dum ambigi poteſt cuius nam filius ille ſit, qui editus poſtea fuit. Cùm itaque, inquiunt, iuſtiſſima hæc ratio ſit, non potuit lex Pontificis rem tam iuſtam tamque honeſtam, & quæ litibus finẽ imponat, emendare, eoque potiſſimum quòd lex infamiæ relata in Decretum fuit, *cap. infames, in fine 3 q. 7.* & vbi cauſa non vertitur peccati, ius Canonicum nihil poteſt ſemper leges: atque hi quidem huius opinionis Auctores, licèt nimis audacter, nec tam emendatione digni quàm cenſura.

Quare primam opinionem ex tribus re- 5
latis veriorem duco, quam etiam nouiſſimè tenet Læli. Mancin. *diſquiſition. genial. & anniuerſar. iuris diſputat. cent. 2. cap. 140. pag. 331. cum ſeqq.* & ſubdit ſi interpretari libeat cum vtroque Pontifice, vt plenam mulier habere debeat nubendi licentiam, quaſi ſoluta à lege viri, nec debeat intra annum

luctus

luctus coërceri, videndum cur de ſola infamiæ pœna loquatur vterque, reliquis omnibus omnino poſthabitis, quæ multæ ſunt.

Putat autem quia ſola illa pœna corri-
6 genda fuit, quæ vim faceret quaſi præciſam, & metum induceret, quo bene, conſtans mulier poſſet à contrahendis nuptiis dimoueri. Hæc autem eſt infamiæ pœna; nam reliquæ familiaris rei iacturam aliquã faciunt, quam negligere mulier poteſt, aut cùm ſecundarum nuptiarum vtilitate compenſare: ſola infamia libertatem aufert contrahendi; licèt enim infamiæ metus non ſit talis vt reſtitutionem promeruerit ex edicto Prætoris, *l. nec timore C. quod metus cauſa*, ſi tamen habeat effectum iuris, reſtitui poteſt *l. iſti quidem, §. quod ſi, ff. eod. tit.*

7 Non obſtat tex. *in cap. gemma, de ſponſalib.* vbi Gregorius inter ſponſos irritat promiſſionem pœnæ, licèt pecuniaria illa ſit, *cùm*, inquit, *libera matrimonia eſſe debeant*, nam reſpondetur pœnam inter ſponſos ſtipulatione promiſſam ipſo iure Ciuili non deberi, *d. l. Titia*, cùm tamen in ſpecie noſtra lex ipſa Ciuilis mulierem comprimat, & quidem iuſta cauſa ſuadente: & cùm matrimonia libera eſſe debeant, videmus tamen Canones inducere eos interdum qui ſponſalia iurauerint ad contrahẽdum matrimonium per comminationem cenſuræ, quæ inducere metum poteſt cadentem in conſtantem virum, per ea quæ tradit Læli. Mancin. *fac. iur. controuerſ. diſſert.* 10. *cap.* 2.

Vtrùm autem relictum pro viduitate 8
poſſit hodie intra annũ peti, vide Læli. Mãcin. *diſquiſit. genial. cent.* 2. *c.* 141. *ad Auth. cui relictum C. de indicta vid. tollen.*

LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Famulos improbos, & malæ vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri.*

2 *Domus ſi comburatur facto famulorum malæ opinionis, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolum ad intereſſe tenetur.*

3 *De culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit.*

CAP. Nulli. V.

1 AD *num.* 4. Domini retinentes famulos improbos, & malæ vitæ, pro eorum delictis poſſunt puniri *l. fin. ff. de abigeis*, Felin. *in cap. Petrus n.* 7. *de homicid.* Ducn. *reg.* 303. Farinac. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 110. *à num.* 120. *& p.* 1. *q.* 24. *num.* 41. & tenetur ex illorum facto *l. fin. §. de cuſtodia, ff. de cuſtod. reorum, l. videamus, ff. locati, l. ſi vendita ff. de periculo, & commodo rei vendit.* Cæpol *conſ.* 79. *num.* 5. Gozadin. *conſ.* 63. *n.* 14. Menoch. *conſ.* 55. *num.* 8. *lib.* 1. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 25. *num.* 18. *p.* 1. D. Barb. *in l. ſi mora numer.* 38. *ff. ſoluto matr.* Rot. *deciſ.* 6. *de officio vicar.* aliàs 432. *num.* 2. ibi, *imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vtitur*, &c.

Quando verò facto famulorum malę 1
opinionis domus comburitur, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolùm ad intereſſe tenetur, quia in electione famuli non adeſt dolus, ſed culpa lata domini, & vbi abeſt dolus, pœna ordinaria delicti ceſſat, *l.* 1. *§. diuus, ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. abſentem, §. fin. l. reſpiciendum, §. delinquunt, ff. de pœn.* Socin. *in cap. ſi quis domum,* 3
num. 19. *de iniur.* vbi tenet quòd de culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe, ſiue in committendo, ſiue in omittendo culpa ſit, Menoch. *de arbitr. caſu* 390. *num.* 24. Ioſeph. Ludou. *deciſ.* 15. *num.* 10. *part.* 1 Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 24. *n.* 2. *& q.* 110. *n.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet.*

2 *Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſte expellatur, ſumptus conſequi debet.*

3 *Alimenta*

3 *Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt.*
4 *Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata.*

Cap. Ex parte. XI.

1 AD *n.2.* Quòd Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio, & ad viuendum, & ad litigādum ſumptus conſequi debet, vltra citatos *in collect.* docent Ioan. Bapt. Pontan. *de aliment. c. 13. n.3.* Caſtill. *contron. lib. 3. c. 27. num.* 48. *&* 49. Aloyſ. Ricc. *deciſ. 35. num. 7. & 8. p. 4.* Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q. 575. n. 4.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 780. num. 36.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. verſ. ſecundus caſus*, Alex. Trentacinq *var. reſol. lib. 1. tit. de aliment. reſol. 1. n. 36.*

2 Quos etiā ſumptus conſequi debet Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi à monaſterio expellatur, ipſeque quaſi iniuſtè expulſus, monaſterium conueniat, vt per Cornel. Benincaſ *de pauper. ſpec. 2. in indic. n. 4.* Pontan. *d. c. 13. n. 3.* Valaſc. *conſ. 1. num. 3.* Caſtill. *d. c. 27. n. 45.* Et etiam Monachus ad aliquod officium diſcorditer electus, ad quod iudicialiter ſe admitti petit, Creſcent. *deciſ. 7. aliàs 175. de iudic* Pontan. *d. num. 3.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 56. n. 19. p. 1.*

3 Ad *n. 3.* Quòd ſequeſtratis bonis ſemper dominus rerū poſitarum ſub ſequeſtro all debet de bonis ſequeſtratis, & ſic alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrū paſſo ſubminiſtrandi ſunt, præter in collect. citatos tenēt Franc. Curt. *in tract. de ſequeſtro n. 10.* Cou. *pract. c. 6. n. 5.* Ioan. Bapt. Pontan. *d. c. 13. n. 4.* Caualcan. *deciſ. 3. num. 41. p. 1.* Card. Tuſch. *practic. concl. tom. 1. lit. A. concl. 309. num. 16.* Aloyſ. Ricc. *deciſ. 251. n. 10. p. 2.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. verſ. ſextus caſus eſt*, Caſtill. *d. c. 27. n. 33.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p. 2. tit. 37. n. 160. cum ſeqq.* Quod & in bonis ob delictum ſequeſtratis procedit, vt per Carpan *ſuper nouis Conſtit. Mediol. in §. omnium n. 696. cum ſeqq.* Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis, § ſi vel parēs n. 61.* Surd *de aliment. tit. 1. q. 71. & q. 129. n. 1.* Valaſc. *d. cōſ. 1. n. 2.* Aloyſ. Ricc. *d. deciſ. 251. num. 7.* Sebaſt. Guazzin. *de defenſ. reorum defenſ. 6. circa prim. il. carcerator. c. 1. n. 2.* vbi quoque etiam poſt ſententiā huiuſmodi alimēta litiſque ſumptus ſequeſtrū, vel cōfiſcationē paſſo adminiſtrāda donec Curia ſententiā exequatur.

SVMMARIVM.

1 *Inimicitia oritur ex teſtimonio prolato in cauſa criminali intra teſtem, & eum contra quem depoſuit.*

2 Cap. cum P. hoc tit. *intelligitur.*
3 Text. in præſenti *interpretatur.*

Cap. Meminimus. XIII.

POſt *n. 1.* Affirmant cōmuniter ſcribētes *in c. 1. de iudic.* eum, qui mihi aduerſatus fuerit, aut aduerſetur, in cauſa criminis repelli à me poſſe, ne in alia cauſa Iudex ſit. Et *in c. cùm P. hoc tit.* probatur quòd ex teſtimonio prolato in cauſa criminali oritur inimicitia inter teſtem, & eum contra quē teſtis poſuit. Et *in hoc tex.* dicitur manifeſtum inimicum præſumi illum, qui in eadē cauſa criminali, vel in alia fuit teſtis alio accuſante. Sed nōdum ſe intelligere ait Læli. Mancin. *diſquiſit genialium, & anniuerſariarū iuris diſputationum cent. 1. c. 42. pag.* 107. cur is, qui de crimine accuſat plus ex inimicitia agere credēdus ſit, quàm pietate erga Principē, erga patriā, vel publica aliqua neceſſitate, aut cauſa, cui maximè cōſultum velit, & cōcludit, qui dicit eo ipſo quòd accuſet aliquē quis videri inimicum malè dicere, & qui dicit abſolutè poſſe eum quaſi ſuſpectū remoueri, redarguēdum quoque eſſe, putatque audiendos eos eſſe qui mādatum hoc velint Religioni iudicantis, vt ipſe æſtimet quæ cauſa fuerit accuſandi, & nunquid inimico animo actum videri poſſit, an etiam capitale certamen fuerit, aut ſaltim eo modo, quo ſuſpicionem facere poſſet. 1

Nec contradicit Alexander Pont. *in d. c. cùm P.* nam neque id exprimit quod volunt, videlicet eum, qui teſtimonium dixerit in cauſa criminis præſumi inimicum, ſed dumtaxat fieri ſuſpectum? quin nec ob id ſolum reiicit eum Pontifex ne accuſare poſſit quaſi ſuſpectus, ſed ex aliis, quæ ſimul iuncta ſuſpicionem augebant, vtpote ex reciproca accuſatione, & conſpiratione duorum fratrum, qui inſtanti viciſſitudine, ait Pontifex, vnus poſt alium accuſabant. Ita Læli. Mancin. *d. c. 42. n. 2.* 2

Minus vrget idem Pontifex in præſenti ſi ſpecies huius tex. attendatur. Fuit Monialis in Abbatiſſam electa, & cùm orta de electione quæſtio erat, electionem Papa confirmauit, mandauitque Epiſcopo, vt benedictionis munus electæ conferret; id cùm exequi Epiſcopus vellet, is qui contra Abbatiſſam teſtis antea fuerat, obiecit de ſimonia, appellauitque Pontificem, qua recepta appellatione diſtulit Epiſcopus mandatum exequi benedictionis, cui ideo ſic à Pontifice receptum fuit: Quia verò te non decet in hac parte appellationi eiuſdem H. deferre, cùm idem illius manifeſtus fuerit inimicus, & contra eam teſtimonium tulerit, mandamus quatenus cùm inde 3

T fueris

fueris requiſitus præfatæ Abbatiſſæ munus benedictionis nõ deſinas imperriri: ex quibus verbis vulgo colligitur quòd qui crimẽ obiecerat ſimoniæ, non ſimul potuerat eſſe aduerſarius, & teſtis, ergo teſtis dũtaxat, & quia teſtis propterea inimicus, quanto magis ſi accuſaſſet. Sed perperam (inquit Læl. Mancin *d.c.42.n.3.*) nam qui teſtis aduersùs aliquẽ eſt in cauſa criminis, is ſi fortè leuiter ſuſpectus, inimicus certè neque eſt, neque eſſe creditur, & tamen in præſenti inimicus dicitur manifeſtus, ergo aliũde quàm ex teſtimonio lato inimicitia proccedit; nam & duo iſta quaſi diuerſa legimus hic, videlicet vt manifeſtus fuiſſet inimicus, vtque contra mulierẽ teſtimonium tuliſſet ſuum; ergo manifeſta inimicitia aliunde affluxerat; & fortè eo modo teſtificatus iſte fuerat, vt ſe inimicum præberet & ideo, vt loquuntur, repulſatus, quare nec obeſſe potuit Abbatiſſæ.

Cap. Super his. XVI.

AD *numer.* 6. Quòd vbi aliqua succedunt negotia, quæ legibus certa & determinata non ſunt, arbitrio ipſorum Iudicum relinquuntur, vltra Menoch. *in collect.* citatum vide Matth. de Afflict. *in cap. 1. ex quibus cauſ. feud. amit.* Pinel. *in l. 1. Cod. de bonis mat. part. 2. numer.* 72. *col.* 2. Tiraq. *in l. ſi vnquam, verb. omnia, numer.* 13. Anguian. *de legib. lib. 2. contr. 9. numer. 9.* vbi *numer.* 3. ſubdit non adeò latè patere hanc arbitrandi facultatem, quin attendere debeant Iudices plures diuerſaſque circunſtantias delicta aggrauantes, vel minuentes, ſcilicet perſonas, tempora, delictorum grauitatem, quibuſque in locis, & circunſtantiis fuerint perpetrata.

De Simonia.

Tit. III.

Cap. Et ſi quæſtiones. XVIII.

AD *n.* 2. Quòd donatio facta à diuite pauperi in moderata quantitate præſumitur facta ratione paupertatis, vt vltra citatum Anton. Gom. docent Benincaſ. *de pauper. ſpec. 3. n.* 26. Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ.* 24 *n.*4. Sebaſt. Medices *de caſibus fortuit. p. 2. q. 4. n* 16. Vincent. Carot. *de depoſito p. 2. q. 25 verſ. primum eſt ſi quantitas ſit paruæ,* quos & alios refert Aluarez *de priuilegiis pauperum & miſerabil. perſonar. p. 1. q 21. numer.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter, tenetur tali beneficio renuntiare.*

2 *Defectus ſubſtantialis per ignorantiã quãtuncunque probabilem non ſuppletur.*

3 *Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti, ſeu alicui tertio qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, prouiſio non valet.*

4 Cap. de ſimoniacè 22. hoc tit. de ſimon. *declaratur.*

5 Cap. ex inſinuatione, hoc eod. tit. *explicatur.*

Cap. Nobis. XXVII.

AD *n. 1. in fine.* Probat hic tex. illum, qui prouiſus eſt de beneficio per ſimoniã igooranter, etiam probabiliter, teneri tali beneficiũ renuntiare, in idem eſt tex. *in cap. ex inſinuatione ſup hoc eod. tit. & in c. præſentium 1 q.* 5 notant *gloſ. in cap. de ſimoniacè* 22. *hoc eod. tit.* dum docet de iure renuntiare debere beneficio illum, qui ignoranter per ſimoniam acquiſiti, ſcribentes per text. *ibi in c. pen. de elect.* S. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art. 6. ad* 3. Silueſt. *verb. ſimonia q.* 20. Ioan de Medina *de reſtitut. q.* 27. Sot. *de iuſtit lib 9. q. 8. art.* 1, *ad* 3. Cou *in reg. peccatum p.* 2. §. 3. Nau. *in man. c. 23. n.* 121. Ratio eſt, quia cùm in prouiſione ſimoniaca deficiat aliquid ſubſtantiale, nempe quòd gratis cõcedatur beneficium, neceſſe eſt vt neceſſariò illi renuntiãdum ſit, non obſtante ignorantia prouiſi; quoniã ſi benè cõſideres, præfatus defectus ſubſtantialis per ignorantiam quantuncunque probabilẽ non ſuppletur: ideoque meritò Romanus Pontifex Clemens III. in effectu decreuit in citato *c. ex inſinuatione*, beneficium eſſe dimittendum nec poſſe licitè teneri Ita Anguian. *in tract. de legib. lib. 4. contron. 6. n.* 7. vbi à *n.* 13. pro veriori prædictorum, & ſimilium iurium intelligẽtia triplicẽ modum dandi temporalia diſtinguit.

Primum quando recipiens aliquid dat ipſi conferenti, ſeu alicui tertio, putà cõſanguineo, vel alteri, qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur, quo caſu expeditũ eſt nullo modo prouiſionem valere, & ad obtinendum idem beneficium neceſſariam eſſe Pontificis Max diſpenſationẽ, propter manifeſtam ſimoniam ex parte recipientis commiſſam, vt aduertit gloſ. *verb. remanere in dict. cap. de ſimoniacè*, & in his

terminis

terminis intelligendus tex. *in præſenti, ad fin.* dum ait conſultationi reſpondens quòd ſi aliquis in Eccleſiæ Prælatum fuiſſet electus per prauitatem ſimoniacã ab Epiſcopo ſuo, diſpenſationem aliquam de iure obtinere non poſſet, ſicut intellexit, & explicauit gloſ. *ibi verb. ab Epiſcopo ſuo*, quando electus ſimoniam commiſit, vel alius, inquit gloſ. eo ſciente & ratum habente.

4 Secundum quando temporale datur ab
aliquo tertio, eidem tamen conferẽti, quo
caſu licèt prouiſio nõ valeat, iuxta text. ſic
intelligendum in præſenti, ibi penitus re-
probanda, eo quòd talis datio tollit pote-
ſtatem conferendi in recipiente ſpirituale,
ſi tamẽ per ignorantiam probabilem pro-
uiſi ſpirituale datum fuit, ex diſpenſatione
tamen Epiſcopi poterit iterum prædictum
beneficium ab eodẽ prouiſo obtineri: qua
ratione explicari debet text. *in d. cap. de ſi-
moniacè*, vbi cum ordinato ſimoniacè, qui
ſimoniacus non eſt, diſpenſari poſſe rectè
docuit Lucius III. ibi, & admonuit gloſ. ſu-
per illo tex. *verb. remanere*, dicens etiam poſt
liberam reſignationem poſſe Epiſcopum
cum talibus diſpenſare, vt in eiſdem Eccle-
5 ſiis recipiantur. Et ſimiliter interpretandus
eſt tex. *in d. c. ex inſinuatione, poſt princ.* ibi, *ſibi
compatientes de nouo ſe in ſuum Canonicum
elegerunt*, &c. quippe ignoranter per ſimo-
niam aſſumptus fuerat, ideoque rectè po-
tuit aſſumi poſtea de nouo. Et in hoc tex. *in
princ.* vbi electio ſimoniaca caſſanda eſt ſi
propter hoc electoribus promiſſa fuit pe-
cunia, quamuis electus ignoret, nõ alia ra-
tione quàm quòd talis datio poteſtatem
abſtulerat conferẽdi in recipiẽte ſpirituale.

Tertium quando contingit dari tẽporale pro ſpirituali ab eodẽ tertio, alteri, quo caſu prouiſio à principio ſuam retinet firmitatem, & ad beneficium obtinẽdum nulla diſpenſatio neceſſaria eſt, iuxta tex. quæ ſic etiã intelligi poteſt *in d. c. de ſimoniacè*, quia, vt dixi, talis datio nec aufert poteſtatem conferendi beneficium, neque inducit inhabilitatem in illo, cui beneficium confertur, & ideo minimè dubitandum eſt, quin valida & firma fuerit talis prouiſio.

Cap. Pertuas. XXXII.

AD *n. 4.* Vide Læli. Mancin. *diſquiſit. gentialium, & anniuerſar. iuris diſput. cent. 1. c. 39. pag.* 161. vbi poſtquam retulit obſcura huius tex verba, *cùm ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine, ſed ciuiliter vt ab adminiſtratione amoueretur tanquã immeritus, ac damnoſus*, dicit quòd ſi amoueatur Prælatus à ſua adminiſtratione, nec fiſco pœnam, nec parti exſolui, & concludit ſi criminale iudicium non eſt, nec ciuile quidem eſſe. Reſpõdet amotionis pœnã parti, hoc eſt, monaſterio, dari debuiſſe, actum enim fuiſſe inibi, vt ſolũmodo ab adminiſtratione pro vtilitate monaſterij priuatim publica Prælatus amoueretur, perindeque quaſi agentibus Monachis ſuccodam pœnã fuiſſe, & ſe remittit *ad ſuum tract. de ſacr. iuris controu. diſſert. 3. c. 10.* Vide addita *ad cap. tua, de procurator.* quod cum hoc textu concordatur.

SVMMARIVM.

1 *Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis.*
2 *Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci.*
3 Text. in præſenti *declaratur.*

Cap. Quoniam. XL.

AD *n. 3.* Ex hoc tex. colligunt Vital. de Cambanis *in tract. clauſul. tit. de metu* 1
matrim. n. 15. & Guillelm. Rodoan. *de ſimon. mentali p. 2. c. 29. n. 16. cum ſeqq.* quòd paupertas non excuſat ſimoniacos à pœnis cõtra eos ſtatutis; dum in eo probari videtur nec paupertatis prætextu licere monaſterio de aliquo pretio abſque ſimoniæ labe cũ ingrediente paciſci. Sed verius eſt textum in præſenti talem non prohibere monaſterio pauperi pactionẽ, aut receptionẽ pro Monachi ingreſſu, ſed ei quod pauper non eſt, paupertatiſque prętextu, ſimoniæ vitiũ palliare intẽdit, vt ex eo conſtat in illis verbis, *Paupertatis prætextu volẽtes huiuſmodi vitium palliare*, &c. quinimo à cõtrario ſenſu deducitur veram, non palliatam paupertatem in ſimoniæ labe hoc in caſu excuſare; ita hunc tex. intelligunt Suar. *tom. 1. de relig. lib. 4. de ſimon. c. 17. n.* 14. Leſſi. *de Iuſtit. l. 2. c. 35. dub. 12. n. 72. in fine.*

Et ideo ſi paupertate monaſteriũ prema- 2
tur, itaut plures ſuſtentare commodè nequeat, abſque ſimoniæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci. Ita Leſſi. *d. n. 71. in fine, & dub. 23. n. 131. verſ. ad-
nerte tamen*, nõ diſſentit Rodoan. *d. p. 2. c. 29.* 3
n. 11. cum ſeqq. vbi *n. 13.* reſpondet obiectioni, quæ poterat ex hoc tex deſumi, illũ ſcilicet loqui, vt nihil pro religionis ingreſſu recipiatur, non verò pro releuatione ſumptus, ſi monaſterium pauper eſt, Suar. *d. lib. 4. cap. 17. n. 9.* qui *ibidem n. 8.* probat, docetque eleganter in hoc caſu nullum eſſe decretum, quod talem prohibitionem ſufficienter oſtendat, vel ſi eſt, contraria conſuetudine

tudine derogatum exiſtere, qua humana prohibitio potuit derogari.

De Magiſtris.

T I T. V.

Cap. Quoniam.I.

AD *num.* 3. Quòd magiſtri diſcipulos ſuos pauperes gratis docere tenéntur, vltra Tiraq. *in collect* citatum, adde Petr. Rebuff *de priuileg. ſchol. priuil.* 90. *num.* 6. Horat.Lut. *eod.tract.priuil.* 88. Roland.à Valle *conſ.*87.*n.*41.*l.*2. Petr. Ruiz. *Litnan. deciſ.* 4.*n.*304.*cum duobus ſeqq.* Vincent. Carot. *de locato p.*2.*tit. de Ambaſciatore infirmo q.*8. *in quaſt.de magiſtris.*

Cap. Super ſpecula,V.& vlt.

POſt *num.* 5. In tex. ibi, *per annos quinque.* Licèt olim quadriennij tempus fuiſſet legalibus ſtudiis præſtitutum, ſed ordine vſque adeò præpoſtero, vt vix poſſent eo elapſo ſtudioſi diuorum Principum conſtitutiones intelligere; deinceps tamen Iuſtiniano auctore noua diſcendi methodus inſtituta, præfixumque fuit abſoluendo iuris Ciuilis ſtudio quinquennale tẽpus, & primo quidem anno iuſſum audiri inſtitutiones, aliis verò ſequentibus aliæ iuris partes, vt *in proœmio Inſtitutionũ, & Digeſtorum*, vbi Profeſſoribus quid quoquo anno legere debeant, elegãter diſtributum, ſtudiorumque tempora Auditoribus definita. Ita docet Balduin. & Mynſinger. *in proœm. Inſtit.* Læli. Mancin *diſquiſit. genialium & anniuerſ. iuris diſput. cent.*2.*c.*150.*pag.*364.*& ſeqq.* vbi *num.* 6. quinquennale ſaltim ſpatium iuris ſtudioſo tranſigendum, vel ab incepto deſiſtendũ ait: hoc prudentes veteres, hoc Iuſtinianum ſuaſiſſe, hoc Romanum Pont. in hoc tex. approbaſſe, hoc denique ſcholas omnes, & legibus, & moribus retinuiſſe affirmat. Sed noſtra hac tempeſtate deplorat Cuiac *l.* 2. *obſeruat c.*40. Nam ſi quinquennium, inquit, vel quadriennium illa ætate, qua mores, & iura, & verba ciuilia ſanè erant notiora, aut faciliora perceptu, quid non erubeſcimus iſta, qua horrere ſpinis omnibus videntur omnia quæcunque de iure ab antiquis prodita ſunt, vix tamen in eis non tranſigere triennium. plurimum vitio parentum, qui, vt Petronius Arbiter ait, cùm ad vota proſperant, cruda adhuc ſtudia in forum impellunt.

De Hæreticis.

T I T. VII.

S V M M A R I V M.

1 *Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtendetur.*

2 *Dubitãs circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel circa ea, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus.*

3 *Ignorantia in iis, quæ fidei ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro.*

Cap. Dubius.I.

AD *n.* 1. *&* 3. Adde dubiũ in Fide haberi pro hæretico quando in dubitatione haberet pertinaciam, & nõ ſit paratus corrigi, imò haberet complacentiam dubitando, vt tenent ferè omnes in præſenti, Ioan. Andr. Anchar. Panor. Zabarel Felin. & alij, Albertin. *de agnoſcen. aſſert. q.*33.*n.*4. Clar. §. *hæreſis n.*2. Decian. *in tract. crimin. l.* 5.*c.*17. *& ſeq.* Bañes *in* 2.2.*q.*11.*art.*1. cum aliis per Torreblanc. *de iure ſpirit. l.* 13.*c.*1.*n.*33. vbi *n.*34. ſecus dicendum aſſerit ſi talis dubitatio procedat ex ſcrupuloſa conſcientia, & ex primis motiuis, quia ſi poſt dubitationẽ ſe firmat in Fide, meretur, ſicut qui reſiſtit carnis ſtimulum, *& n.* 35. item ſecus aſſerendum ait de dubitante circa interpretationem alicuius loci S. Scripturæ, vel ſi dubius eſſet in iis, in quibus variæ ſũt Doctorum opiniones, vel nondum ſunt determinatæ ab Eccleſia, quia tunc non ſolùm dubitatus, ſed eligẽs vnam, non eſt hæreticus. 2
Nouiſſimè Thom. del Bene *de immunit. eccleſ. l.*4. *ſubſect.* 31.*n.*2.*pag* 87. ſic hac de re ait. *Non obſtat quòd Stephanus Papa in c.* 1. *de hæret. dicit dubium in Fide eſſe hæreticum, ſeu infidelem, nam reſpõdetur id eſſe verum priuatiue, & impropriè, nõ autem poſitiue & propriè: vel ſecundò id eſſe verum præſumptiue, & quoad forum externum, non autem vere, & quoad forum internum: vel tertiò id eſſe verum de eo, qui eſt dubius conſcientia obiectiue dubia; non autem de eo, qui eſt dubius conſcientia formaliter dubia.*

Poſt *n.*5. Nota ignorantiam in iis, quæ Fidei ſunt, non excuſare, vt per Squillacen. *de Fide Cathol. cap.* 21. *num.* 1. peña *in direct. Inquiſit. part.* 1. *quaſt.* 7. *commento* 22. Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 37. *numer.* 24. 3

Param.

Param. *de origine S. Inquiſit. lib. 3. q. 3. ex num. 43. & q. 9. ex num.* 142. Azori. *inſtit. moral. p. 1. lib. 8. cap 6. q.* 7. niſi ignorans ſit ruſticus, & omnino ignarus, itaut eius ignorantia ſit inuincibilis Simanch *de Cathol. inſtit. tit. 26, num. 3. & tit. 15. num. 2. & tit. 55. num. 8. & in enchirid. tit. 48. num. 4. & tit. 49. num. 5.* Farin *in praxi crimin. q. 179. § 3. num. 26.* quos refert Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 13. c. 2. n. 33. & 34.*

De Infã:ibus expoſitis, & lãguidis.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Infantia tam in viris quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto.*

2 *Filij expoſiti, de quorum parentibus non conſtat, legitimi ſunt cenſendi.*

3 *Expoſiti an admittantur in collegiis, vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri?*

4 *Expoſiti dicuntur ciues, & naturales illius loci in quo fuerunt expoſiti.*

Ad Rubricam.

1 AD *num.* 1. Quòd infantia tam in viris, quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno completo probant, *l. ſi infanti 18. in princ & in §. ſi autem ſeptem annos C. de iure deliber. l. 1. §. ſufficit, ff. de admin. tutor. l. Caſtella 4. tit.* 11. *por.* 5. vltra citatos Cou. *de ſponſal. p. 1. c. 2. num.* 2. Bertazol. *de clauſ. inſtrum. clauſ. 8. gloſ. 2. num.* 1. Montan. *de tutel. c. 5. num.* 25. Petr. Greg. *ſyntagm. iuris l. 15. c. 28. num.* 5. Felician. *de cenſib. l. 1. c. 2.* Ioan. Sorapan. *de medicina Hiſpana aphor. 1. p. 2. n.* 17. Meleh. de Valentia *tract. illuſtr. 2. cap. 7. num.* 14 Caluin. *in Lexic. verb. atas, verſ. atatum gradus*, Hieron. Bucearon. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 78. n.* 3. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis, cap. 14. num.* 6 D. Acuña ad *c. in ſingulis 2. num. 2. diſt.* 77. Alphonſ Carranza *de partu c. 10. n. 9. verſ. ab hiſque*, Aluarez *de priuileg. pauper p. 2. q. 65 à n.* 180. *cum ſeqq.*

2 *Ibidem ad finem.* Ad illam comprobandam concluſionem, quæ habet filius expoſitos, de quorum parentibus non conſtat, legitimos eſſe cenſendos, præter citatos in collect. adde Greg. Lop *l. 4. gloſ. 6. verb en ſetoma libre tit.* 20. *part.* 4. Fr. Emman. *quaſt. Regul. tom. 1. q. 13. art.* 1. Philip. Paſchal. *de viribus patria poteſtatis. p. 1. c. 6. n.* 10. Campan. *in diuerſ. Iuris Canon. rub. 11. c. 13. num.* 157. Baſil Pont. *de matrim. lib. 11. c. 9. num.* 4. Carranza *d. tract. de partu c. 4. à num.* 49. Aluarez *de priuileg. pauperum, p. 2. q. 65. §. 2. num.* 198. Quamuis cũ Garc. & aliis nouiſſimè contrarium teneat Alphonſ de Eſcobar y 3
Loayſa *de Pontific. a & Regio iuriſdict. cap. 2. num.* 24. Et ad aliud dubium an admittantur expoſiti in collegiis vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri? Addo Carranza *d. c. 4 num* 54. & Alphonſ. de Eſcobar *d. 8. c. 2. à n.* 29.

4 Dicuntur expoſiti ciues & naturales illius loci, in quo fuerunt expoſiti, de quo vide Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 1. ad fin tit. 20. part.* 4. Carranza *d. cap. 4. n.* 53. Alphonſ. de Eſcobar *d. tract. cap. 1. num. 79. & d. cap. 2. num. 23. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Paupertas eſt iuſta cauſa od excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruoſque exponunt.*

2 *Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti.*

3 *Exponens ſeptennio minorem filium, vel ſeruum puniendus.*

4 *Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur.*

5 *Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes.*

Cap. Si à patre, vnic.

AD *num. 1. in fine.* Iuſta autem cauſa paupertas, inopiaque eſt, quæ etiam 1
ſcienter filios, aut ſeruos exponentes parentes, vel dominos excuſat, ſi in aliquo Xenodochio non omnino eos deſerendo quoquo potuerint adiuuent modo, filios exponant, vel ſeruos. Ita gloſ. *hic verb. liberatus*, Montalu. *in l. 1 tit. 23 lib. 4. fori leg. gloſ.* 1. Greg. Lop. *l. 4. gloſ. 1. tit. 20. p.* 4. Ioan. Vela *de delict. cap. 9. propè fin. verſ. has autem pœnas*, Petr. Fernand. de Ottero *diuerſ. q. p. 3. q. 11. n.* 6. quos refert & ſequitur Aluarez *de priuil. pauperũ, p. 2. q. 65. §. 2. n.* 207. vbi *numeris ſeqq. per gloſ. 1. in c fin. 87. diſt.* tenet excuſari patrẽ, qui filium egeſtate cogente expoſuit, ſi Xenodochium, in quo expoſitio fiat, preſtò non ſit, ſaltim quoad pœnæ excuſationem in foro exteriori, in interiori verò non vtique intelligit, quia potiùs pro ſe filioque alendo mendicare debuiſſet, niſi fortè expoſitio eo modo fieret quòd nullum inde periculum immineret; dominum tamẽ excuſari negat, quia potiùs ſeruum vendere, aut donare debuerat, ex *l. vnico, §. ſed ſcimus, C. de latina libert. tollen.*

2 Deinde idem Aluarez poſt Menoch. Greg. Lop. Velam, & Otterum ſubdit licere parenti filium exponere ob mortis timorem; vel ob infamiam vitandam, cum non impietas tunc parentes mouerit, ſed qui non modo filiis, ſed vitæ propriæ antefertur honor.

3 Nota parentem vel dominum poſſe tantum puniri, qui ſeptennio minorem filium, vel ſeruum expoſuerit, vt per Quintil. Mandoſ. *de minor. ætatis cap. 4. num.* 31. Petr. Greg. *ſyntag. iuris lib. 15. cap. 28. numero 5.* Ferdinan. de Arrojo *in comment. ad hũc tex. num.* 31. Sanch. *in conſil. moralib. lib. 1. c. 4. dub. 4. num. 2.* Alphonſ. Carranza *de partu cap. 4. ſect. 1. num. 127.*

4 Et ideo qui poſt ſeptennium abiiciuntur non expoſiti, ſed pro derelicto habiti dicuntur, ex Rodulph. Fornel *lib. 1. rerum quotidian. c. 20 ad finem*, Carranza *d. c. 4. in princ. num. 6. & d. ſect. 1. num. 127.* vbi etiam ſubdit hos adultos pro derelicto habentes nullum crimen committere, quo puniri debeant, quamuis ciuiliter compelli poſſint filios alere ex propria ſubſtantia.

5 Ad *num.* 3. Quòd parentes filios exponentes, exponive conſentientes, dominiumque in ſeruis domini habentes, exponentes ſeruos, ab aliiſve exponi permittentes, patriam poteſtatem amittunt, vt præter in collect. citatos, docent Montalu. per tex. *ibi in l. 1 gloſ. 1. circa fin tit. 23. lib 4. fori legũ*, Ioan. Vela *d. c 9. §. puniuntur autem, verſ. & ſciente patre*, Tiber. Decian. *tract. crimin lib. 9. c. 8 n. 9.* Campan. *in diuerſ. iuris Canon. rub. 11. c. 13. num.* 158. Petr. Fernand. de Ottero *d q. 11. num.* 3. Aluarez *d. p. 2. q. 65. §. 2. n. 192.* vbi *num.* 196. per tex. *in præſenti, & in c. fin. 87. diſt. & in l. 2. & 3. C. eod. tit.* tenet non ex eo, quòd patriam poteſtatem in filios à ſe, vel de conſenſu & patientia ſua expoſitos parentes amittant, dominiumve in ſeruos domini, ius aliquod in eis, hos, qui eos alendos ſuſceperunt, acquirere, quinimò ſui iuris manere, libertatemque omnimodam, ſerui licet alias naſcerentur, obtinere.

De Homicidio.

Tit. XII.

Cap. Suſcepimus. X.

Poſt *num.* 1. Vulgò ex hoc textu, & ex *c. Ioannes 23. & c. fin. hoc tit.* colligitur danti operam rei illicitæ propter annexam culpam, quæ in actu illicito & reprobato reperitur, imputanda omnia, quæ ſequuntur ex tali actu, ac proinde non videri venia dignum, quamuis probabilem habuerit ignorãtiam, cum in radice, id eſt in actu illicito culpabilis exiſtat, quam reſolutionem, & horum iurium deciſionem non procedere ait Anguian. *de legib. lib. 4. controu. 4. num.* 36. quando ex ignorantia etiam probabili reſultat defectus voluntatis, quæ voluntas requiritur ad culpam, & malitiam conſtituendam, vt reſpectu illius pœna imponatur, vel ſubdit intelligendam, quoad pœnam irregularitatis, quæ ſæpè ſæpius à iure imponitur abſque culpa, quatenus culpam, dolum, & malitiam formaliter ſignificat.

Cap. Significaſti. XVIII.

In tex. ibi, *Cùm de cæteris credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denũtiatur ab aliquo, ſed per ſe ipſum conſilium appetit ſalutare*, &c. Notatur ad hoc quòd credendum eſt relationi petentis conſilium, & interpretandum ab eo, qui illud petiuit, vel dedit, vt per gloſ. magnam *circa fin. in cap. ad audientiam, de reſcript.* Felin. *in tract. de conatu n. 7.* Foller. *in pract. crimin. verbo item quod comm. crim. læſæ Maieſt. num.* 25 Beroi. *q. 10. à n. 3. vſque ad fin.* Bald. *conſ. 98 n. 5. vol. 1.* Gerard. Mazol. *conſ. 101. à n. 38. vſque ad 42.* Marſil. *conſ 132. n. 17.* Hippol Rimin. *conſ. 88. n. 26.* Magon. *deciſ. 150. n. 4.* Tiber. Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 4. c. 34. n. 6. & conſ. 8 n. 125. & 126. vol. 1.* Crauet. *conſ 9. n. 34.* Honded. *conſ. 96. num. 17. lib. 1. & conſ. 87. à n. 32. & n. 158. vol. 2.* Menoch. *conſ. 82. n. 9. & conſ. 776. n. 9. cum ſeqq.*

De Furtis.

Tit. XVIII.

Svmmarivm

1 *Furtum committens paupertatis, miſeriaque leuandæ cauſa, excuſatur.*
2 *Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrectare non dicitur.*
3 *Commune quod eſt meum eſt.*
4 *Furti crimen excuſat neceſſitas famis.*

Cap. Siquis propter. III.

Ad *num.* 5. Excuſat furti crimen neceſſitas famis, vt probat tex. *in præſẽti*, rationem

tionem reddit gloſ. *verb. ſæuiteat*, quia talis neceſſitas communem rem facit; & commune quod eſt, meum eſt *l. ſerui electione 5. § 1 ff. de legat. 1. l. in re communi 26. ff. de ſeruit. vrban. præd.* Franc. Milan. *deciſ. 19. num. 5. lib. 2.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. different. 100. num. 24* Fontanel. *de pactu nupt. clauſ. 4 gloſ. 9. n. 5. p. 2.* Giurba *in conſuet. Meſſan. p. 1. c. 1. gloſ. 5. n. 32.* Neceſſitas legē non habet, nec neſcit diſtinctionem dominiorum, vt & aliam quamlibet. Vel ea ratione (inquit gloſ.) quia credere fur mendicus debuit permiſſurum dominum, *§. placuit*, debuit, inquam, nam & potuit, & debuit ſcire agere ſe ex conſenſu domini omnino præſumpto, quia debito, cùm teneretur dominus neceſſitate & fame laboranti inopi eodem modo ſubuenire. Et ideo certum eſt eum, qui paupertatis, miſeriæque ſuæ leuādæ cauſa furtum committit, excuſari tam à peccato, quā ab infamia, aliiſque pœnis immunem eſſe, vt per hūc tex reſoluunt Cou. *in reg. peccatum, p. 2. §. 1. n. 3.* Cornel. Benincaſ. *de paupert. ſpec. 9. in iudic. num. 20.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 100 n. 23.* Trullench. *in expoſ. Decalogi lib. 7. c. 4. dub. 6. à n. 2.* Et nec modò in extrema, ſed in graui neceſſitate conſtitutum poſſe rem alienam abſque mort. peccato accipere, ſi aliter graue illud malum auertere nequeat. Nau. *in man. c. 17. num. 15.* Ioan. à Medina *in Cod. de eleemoſyna q. 7.* Leſſi. *de Iuſtit. lib. 2. cap. 12. dub. 12. n. 17. verſ. reſpondetur, & n. 70.* Petr. Nauar. *de reſtit. lib. 3. c. 1. n. 373.* Diana *moral. reſol. p. 1. tractat. 3. miſcel. reſol. 29.* Trullench. *d. dub. 6. n. 6.*

Nunc ad quæſtionem huius gloſ. deuenio. Eſt qui mortem omnino ſubiturus ſit, niſi fornicetur, eſt, inquam, qui fame laboret, nec impetrare panem à muliere poſſit ni coëat cum illa, licet ne fornicari? Neceſſitas frænum non habebit legis, & tamen conſentiunt omnes non licere. Cur enim Chriſtianis permitti debuerit, quod vel Ethnicis vituperandum viſum ſit? Ecce enim Vlpian. *in l. palam ff. de ritu nupt.* Non eſt ignoſcendum ei, inquit, quæ obtentu paupertatis turpiſſimam vitam egit; nulla enim ratione, nec etiam vitæ conſeruandæ fas eſt peccare, potiuſque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati quàm peccato conſentire, *cap. ſicut ſanctum 32. q. 2. cap. Lotharius 31. q. 3. cap. ſacris 5. de his, quæ vi,* Senec. *declam. lib. 6. declam. 7.* pro filio contra patrem inquit. Mori potius debuit frater quàm ſanari turpiter: multa in id Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 19. n. 67. verſ. ſecunda ſpecies, cum ſeqq.*

Sed angit ratio diſcriminis, cur liceat quidem furari metu mortis, nec fornicari tamen? Quare ex Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 1. num. 5.* & Læl. Mancin. *diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum iuris diſputat. cent. 2. cap. 109. à n. 3.* dicendum puto duo eſſe præcepta à Deo, non furtum facies, non mœchaberis, quorum vt auctor Deus, ita & diſpenſator ſolus. Diſpenſationē verò exequitur recta ratio hominis, quæ vicē in hac re ſubdit Dei. Videamus an æqualis in vtroque præcepto cauſa ſit. Furtum inde malitiam habet ſuam, quia contrectatio eſt alienæ rei cum iniuria Domini, ergo ſi iniuria procul abſit, iam nulla furti malitia eſt; & ideo qui neceſſitate famis aliquid ſubtraxerit, non peccauit, nam vel re vſus quaſi communi eſt, vel domini conſenſum habuit præſumptum, aut debitum, quem credere valuit omnino permiſſurum. Præceptum quoque illud, *Non occides*, inde cauſam ſuam habet quòd innocens per iniuriam morti datur: tolle iniuriam præceptum ſimul tollas neceſſe eſt. Sic aggreſſor iuſtè perimitur, ſic Princeps, & iudex publica auctoritate gladium iuſtè perſtringit ad puniendos facinoroſos.

Non idem in fornicatione eſt; nam hæc inde malitiam capit ſuam, quod ex inordinato quodam appetitu carnale commercium cum ea fœmina habeatur, quæ vxor non eſt, cum niſi coniugalem coitum recta ratio non recipiat, vt probatur *in l. 1. §. ius naturale, ff. de Iuſtit. & iure, & cap. ius naturale 1. diſt.* Pone periculum mortis vnde euadere non poſſit quis, niſi fornicetur, non hercle tollitur malitia: nam non inde euenit vt vxor fiat, quæ vxor non eſt, aut vt inordinatus ille coitus ſpeciem ſumat coniugalis coniunctionis, & matrimonij; in hoc itaque recta hominis ratio non diſpenſat, cùm nec Deus ipſe diſpenſare poſſit, vt ſecluſa ratione coniugij fornicari poſſit quis.

De Vſuris.

TIT. XIX.

CAP. Super eo. IV.

AD *num. 7. in fine.* Notatur hic textus ad hoc quòd nec pro redemptione captiuorum vſurarum exactio permittitur, vt per Ioan. Capiſtr. *de vſuris p. 1. ſecunda par. princip. n. 2.* Oſaſch. *Pedem. deciſ. 137. num. 19. verſ. præterea ſi pro vita*

coptini, Petr. de Biaſio *in direct. elect. cap.* 33. *num* 6. vbi etiam quòd nec pro cultu diuino vſura committenda eſt, Fabian. Genuenſ. *de cãb. num.* 33. vbi *num.* 32. *verſ. & ſi quiſpiam diceret*, ſubdit nec pro alendis pauperibus pupillis, viduis, vel quibuſuis aliis miſerabilibus perſonis, quauiſve cauſa pia, refert Aluarez *de priuileg. pauperum, p.* 2. *queſt.* 65. *à num.* 6.

Cap. Cùm tu. V.

AD *num.* 3. Licèt vſurarius propter paupertatem à reſtitutione excuſetur, vt probat hic text. quia vſurarius in foro animæ vltra id, quod facere poteſt, non tenetur, Petr. Fernandez de Ottero *diuerſ. quaſt. part.* 1. *quæſt.* 27. *num.* 7. *&* 8. Ioan. Maria Nonar. *in collect. ſuper pragm. Regni Neap. collect.* 230. *num.* 11. id tamen locum non habet quando ex culpa ſua ad eam deuenit Maurit. Apicella *alleg.* 6. *num.* 4. Si ad caſum fuerit ordinata, non aliter, ad not. per Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 2163. *verſ. ſed tũc prodeſt*, Aluarez *de priuileg. pauperum q.* 54. *num.* 36. vbi *num.* 38. ſubdit illum, qui dicit quem ſua culpa ad caſum præordinata in paupertatem incidiſſe, probare debere.

SVMMARIVM.

1 *Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticum dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Auguſti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis? oſtenditur.*

2 *Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum?*

3 *Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accipit in cenſum.*

4 *Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus?*

5 *Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum iret, certam quantitatem, valet.*

6 *Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi.*

7 *Mutuans propter onus, quod ſuſtinet in numeranda pecunia, vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere.*

8 *Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ.*

9 *Intereſſe quãdo debeatur nõ ſolito negotiari?*

Cap. In ciuitate. VI.

AD *num.* 2. Ex deciſione huius text. diſ- 1
ſolui poſſunt nonnulla dubia facillimè occurrentia. Primum dubium petit, vtrùm ſi in menſe Maij tibi mutuem triticum quando ſtabat decem denariis vt ſoluas menſe Auguſti quando veriſimile eſſet quod ſtaret quinque denariis, valeat pactum quod ratione damni intrinſeci, hoc eſt diminutionis pretij mihi aliquid tribuas? Reſp. licitè poſſe exigi tale damnum ſi vſque ad illud tempus non eſſem ſeruaturus frumentum: ſicut è contrariò ſi veriſimile ſit augmentum, ſi triticum non eram ſeruaturus, non poſſum, vt in eadem menſura, ſeu æſtimatione tempore ſolutionis ſoluas, mutuare ſine labe vſurarum: ergo ſi mutuatarius propter exceſſum valoris rei reddendæ compenſationem exigit, ſimiliter vt me conſeruem indemnem iuſtè exigere poſſum compenſationem propter diminutionem tritici, cùm vtrimque ſeruanda ſit æqualitas. Ita Nau. *in man. c.* 17. *num.* 219. *&* 226. Rebello *de oblig. Iuſtit. p.* 2. *lib.* 8. *de vſur. q.* 8. *n.* 4.

Secundum dubium. An quando timetur 2
triticum ſeu oleum minus valiturum, poſſit quis licitè mutuare petenti, vt poſtea reddat iuxta pretium, quod tempore mutui dationis ſtabat? Reſp. poſſe quia in effectu hoc pactũ eſt contractus emptionis. Sot. *de Iuſtit. lib.* 6. *q.* 1. *art.* 2. *in* 2. *condit. vſurarij contractus*, Nau. *in man. c.* 17. *num.* 115. Tolet. *in inſtruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 34. *n.* 1. Azori. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *c.* 4. *q.* 6 Sigiſm. Scacc. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 56. Si verò non ſit venditum ſed mutuatum, tunc eadem quantitas ſpeciei mutuatæ reddenda eſt, & pretium, quod res mutuata valet tempore reſtitutionis, vt ſi ſtabat decem tempore traditionis, & quinque tempore reſtitutionis, erunt ſolum reſtituenda quinque. Ita P. Azor. *vbi ſuprà q.* 7. Sigiſm. Scacc. *d.* §. 1. *q.* 1. *n.* 418.

Tertium dubium, vtrùm valeat pactum 3
quod mutuatarius interim quod non reſtituat mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ quam creditor accepit in cenſum? Reſp. valere, quia per hanc conuẽtionem mutuans nihil lucratur, ſed ſolùm ſe conſeruat indemnem. Ita Boccac. *de cenſib. p.* 2. *num.* 28. *&* 29 Felician. *eod. tract. tom* 2. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 5. Auendan. *in ſimili tract. c.* 101. *num.* 9. Cenc. *etiam de cenſib. p.* 1. *c.* 3. *q.* 1. *art.* 6. *n.* 44. *&* 45. Azori. *inſtit. moral. p.* 3. *lib.* 5. *tit. de vſur. c.* 4. *q.* 1. vbi tradit licitè me cẽtum mutuantẽ poſſe exigere vſuras à te mutuũ petente, quas ego dabam alij tertio, qui antea centum mihi mutuauit ſub vſuris; idem in redditibus

bus cenſu. Molin. de Inſtit. tom. 2. diſp. 394. numer. 2. Quam uis contrarium defendant Nau. in commento de vſur. num. 117. verſ. 14. Gaſp. Rodrig. de annuis redditib. lib. 2. q. 13. n. 28. in fine, Rebell. de obligat. Inſtit. lib. 109. ſiu. n. 12. verſ. ſexta difficultas.

4 Quartum dubium petit, an valeat pactũ mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus impoſiti ſuper re ſua, obligando ſe interim quod nun redemerit, ſoluere redditus decurrendos? Reſp. affirmatiuè cùm Syluest. in ſum. verbo vſura 1. num. 22. & 23. Lopez in inſtruct. Conſcient. p. 1. cap. 213. col. 2. in 4. concl. Azeued. l. 9. num. 14. tit. 5. lib. 7. Recop.

5 Quintum dubium quærit, an valeat pactum, in quo debitor quantitatis promiſit à principio vltra ſortem principalem ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit pro vnaquaque die certam quantitatem ſi tempore ſtatuto non ſoluerit? Reſp. affirmatiuè cum Rebuff tom 3. tit. de expẽſ. art. 1. n. 42. Gutier. de Iuram. confirmat. p. 1. c. 36. n. 10. verſ rurſus, Gaſp Roderic. de annuis reddit. lib. 2. c. 20. n 9 & 10. Azeued. l. 1. n. 19. & 30. tit. 22. lib 4. Recop. Sigiſm. Scacc. de cõmerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 293. Felician. de cẽſib. lib. 1. c. 9. n. 15. & 16. Auendan. eod. tract. cap. 9. n. 17. & c. 92. Cenc. in ſimili tractat. part. 2. cap. 1. q. 3. art. 5. Quamuis in contractu cenſuali hoc non procedat propter naturam &, rigorem pretij ſtante Bulla Pij V. ſuper cenſibus expreſsè prohibente tale pactum.

6 Sextum dubium, vtrùm aliquid pretio æſtimabile extra libertatem mutuatarij procedens quaſi de iuſtitia pro mutui recompenſatione debitum exigi poſſit ſine labe vſurarum? Reſp. non poſſe, per cap. putant. 14. cum ſeq. 14. q. 3. Bald. in auth. adhæc, C. de vſur. vbi tradit vſuram eſſe aliquid vltra ſortem exigere, Roch. de Curte in c. vlt. verſ. ſeptimò amplia, de conſuet. Tiraq. de indicio in rebus exig. num. 128. verſ. 24. Rebell. de obligat. Iuſtit. part. 2. l. b. 8. de vſur. quæſt. 3. num. 4. Alphonſ de Narbona l. 30. gloſ vnic. num. 18. tit. 7. lib. 1. & l. 15. gloſſ. 2. num. 20. tit. 18. lib. 5. Recop.

7 Septimum dubium, Vtrùm mutuãs propter onus quod ſuſtinet in numerando pecuniam, ſeu in metiendo triticum, vltra ſortem poſſit aliquid recipere? Reſp. non poſſe quia prædictum onus, ſeu labor intrinſecè hæret ipſi mutuo, vt poſt Mar. reſoluit Azori inſtit. moral. part. 3. lib. 7. verſ. decimò quæritur, vbi limitat quando alius numerat pecunias, nam ille poterit pretium ſui laboris locare.

Octauum dubium, Vtrùm & quando mercatorio mutuanti ſolito negotiari vigore ſolius more ſine alio pacto debeatur intereſſe extra rem lucri ceſſantis? Reſp. deberi non ſolùm in mutuo, ſed etiam in aliis contractibus, vt per Hieron. Magon. Florẽt. deciſ. 32. num. 6. Anton. Gabr. commun. lib. 3. tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 20. Sigiſm. Scacc. de commerc. §. 1. quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 98. Caſtill. controuerſ. lib. 2. cap. 1. n. 44. Niſi debitor ſit in penuria, ſeu egeſtate cõſtitutus, Sebaſt. Medices de caſibus fortuit. part. 2. quæſt. 4. num. 27. Rot. Genuenſ. deciſ. 99. num. 3. Putc. deciſ. 273. lib. 1. Scac. commerc. §. 1. quæſt. 7. part. 2. ampl. 8. num. 81. & 180. Vincent. Carot. de locato. tit. de lucro ceſſante moroſo quæſt. 1. num. 19. Guzman. de euict. q. 58. num. 7. Leſſi. de Iuſtit. lib. 1. cap. 16. num. 17. & lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 70. Rebell. d. lib. 8. quæſt. 7. num. 4. Aluarez de priuileg. paup. part. 1. quæſt. 26. num. 43. vbi addit non requiri extremam neceſſitatem, ſed ſufficere debitorem abſque magno detrimento præſtare debitum non poſſe, & n. 47. id ampliat etiamſi à principio adeſſet paupertas; dummodo creditoris, & debitoris non ſit par conditio neceſſitatis, ex Vincent Carot. & Aluarez citatis locis. 8

Nonum dubium. Quæritur, quando intereſſe debeatur nõ ſolito negotiari? Reſp. tunc deberi ſi pecuniam deſtinatam ad emptionem prædiorum, vel cẽſum habeat, & certum ſit empturum fuiſſe fundum, ſeu annuos redditus, ſeu in cambium pecunias daturum, vel aliud lucrum ſperatum omiſiſſe ex eo, ita vt non ſufficiat probare quod ſi pecuniam habuiſſet, poſſet fundum, vel annuos redditus emere, ſed oportere probare quod ille fundus erat venalis, vel etiã annui redditus, & illos non emiſſe ob defectum pecuniæ. Ita Cou. lib. 4. var. cap. 1. n. 2. illat. 6. Gutierr. de iuram. confirm part. 1. cap. 2. num. 4. Surd. de aliment. tit. 1. q. 45. num. 40. verſ. ſed quòd attinet, D. Barboſ. in l. 2. in princ. num 50. & 51. ff. ſoluto matr. Gaſp. Roder. de annuis reddit lib. 1. q. 16. num. 23. in fine, & num. 24 Hect. Felic. de ſociet. cap. 24. num 47. Felician. de cenſib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 14. verſ. nec obſtat, Card. Tuſch. verb. intereſſe, concl. 308. num. 15. cum ſeqq. Scacc. d. ampl. 8. num. 4. & 23. Ioan. Criuel. Dolana deciſ. 92. num. 5. Caſtill. d. cap. 1. num. 25. cum ſeqq. Aluarez d. q 26. num. 16. Sed magna differentia verſatur in taxatione intereſſe homini ſolito negotiare, & non ſolito negotiare, ita vt homini non mercatori taxatio fiat ad rationem quinque pro centenario, & mercatori ſeptem, octo, vel nouem pro centenario. Ita Flor. de Mena ad Gam. 9

deciſ.

*deciſ.*110.*num.*3. *in fine*, Fontanel. *de pactis nupt.clauſ.*6.*gloſ.*2.*p.*6.*n.*65.

SVMMARIVM.

1 *Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit*

Cap. Conqueſtus. VIII.

1 AD *n.* 6. Quòd intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergẽtis, riiè & abſque vſurarum labe, & periculo vltra ſortẽ exigi poteſt à non ſoluente mutuum tempore præfixo tam de iure Ciuili quàm Canonico, & Regio, vltra citatos *in collect.* reſoluũt Abb. *hic num* 6. Tiraq. *de retractu lig. gloſ.* 18. §. 1. *num.* 71. Roland. *conſ.* 35. *n.* 1. 3. *&* 4 *lib.* 1. Gratian. Falcon. *reg.* 243. Mohedan. *deciſ.* 5. *num.* 1. *de vſur.* Mynſing *cent.* 4. *obſeru.* 56. Gail. *lib.* 2 *obſer.* 5. *n.* 15. Oſaſch. *Pedem. deciſ.* 142 *num.* 3. *&* 5 Gam *deciſ.* 110. *n.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris comm.* 1. §. 6. *n.* 103. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu* 119. *num.* 1. *&* 2. Petr. Nauar. *de reſtitut. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 278. 284. *&* 287. Marc. Anton. Belloo. *Rota Genuenſ. deciſ.* 1. *num.* 43. *& deciſ.* 42. *n.* 6. *& deciſ.* 78. *n.* 12. *& deciſ.* 81. *n.* 8. *& deciſ.* 86. *n.* 2. *& deciſ.* 134. *num.* 3. Gutier. *de iuramento confirm. p.* 1. *c.* 2. *num.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 45. *n.* 28 *& deciſ.* 345. *num.* 10. Hieron. Magon. *Florent. deciſ.* 3. *num.* 5 Marc. Anton. de Amatis *deciſ.* 124. *num.* 2. Card. Tuſch. *verb. lucrum concl.* 454. *num.* 1. Alex. Trentac. *var. reſol. lib.* 1. *tit. de intereſſe reſol.* 1. *num.* 18. *&* 25. Vincent. Carot. *de locato p.* 1. *tit. de lucro ceſſante moroſo num.* 4 *&* 72. Leſſi *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 20. *dub.* 10. *num.* 68. *&* 69 Sigiſm. Scacc. *de commerc* §. 1. *q.* 7. *p.* 2. *ampl.* 8. *num.* 96. Aluarez *de priuil. pauperum p.* 1. *q.* 26. *n.* 7. Caſtill. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 14 *cum ſeqq.*

Cap. Salubriter. XVI.

AD *num.* 8. *in fine.* Dubitari ſolet in hac materia, an ceſſionarius mariti poſſit conſequi intereſſe dotale? Affirmatiuam tuentur Palai. Rub. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter, notab.* 6. §. 8. *n.* 3. Cæſ. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 284. *num.* 5. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 274. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3. *q.* 7. *n.* 59. *& q.* 8. *num.* 19. Felician. *de cenſib. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 23. *verſ. licet ergo*, Ioſeph. Seſſe *Arag. deciſ.* 68. *num.* 24. qui mouentur ex ea ratione, quia ille tertius in locum mariti ſubrogatur, vnde eius iure frui debet.

Negatiuam verò partem magis cõmuniter ſequuntur Bart. *in rub. C. de vſur. n* 5. Anan. *in præſenti n.* 2. Laurent. *de Rodulph. in tract. de vſur. q* 54. *num.* 78. Neguzant. *de pignorib. in* 5. *membro* 5. *partis princ. n.* 16. *verſ. ſecundò reſtringitur*, Valaſc. *conſ.* 8. *n.* 7. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 41. *num.* 22. *& conſ.* 269. *n.* 2. Seraph. *deciſ.* 517. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 87. *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 240. *n.* 7. *& cap.* 427. *n.* 14. *& cap.* 543 *n.* 39. *cum ſeqq.* Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 64. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *p.* 15. *n.* 34. *&* 35. qui mouentur ex eo quòd mutata perſona mmutatur priuilegium quoties perſona eſt immediata cauſa priuilegij.

Sed hæ cõtrariæ opiniones ad concordiam reduci poſſunt cum Surd. *d. conſ.* 269. *num.* 26. vt ſcilicet prima opioio affirmatiua procedat & locum habeat quando ſimpliciter ceſſio facta eſt à marito, vt ſi mutuanti ſibi centum ceſſerit, oomen ſui ſoceri, vt centum promiſſa in dotem ab eo exigat, & interim pignore fruatur, ſeu cenſu dotali: ſi ceſſiooarius agit nomine cedentis non computatur in ſortem, ſi verò nomine ſuo petit, vſuræ erunt in ſortem computandæ. Secunda verò opinio negatiua procedit quando interfuit venditio nominis ſoceri, ſeu delegatio, ſeu datio in ſolutũ, vt quando poſuit in locum ſuum cedendo ſortem priocipalem, & ius quod ipſi competebat percipiendi intereſſe, ſeu fructus pignoris fruendi, interim quod principale ſoluebatur; quoniam quotieſcumque interuenit delegatio, ſeu datio in ſolutum, periculum nominis ſpectat ad recipientem, & cedens debitorem conuenire non poteſt, quia in recipientem, ſeu in ceſſionarium tranſlatum eſt omoe ius, ſcilicet tam actiones directæ, quàm vtiles; quare cùm in accipientem ſit omne ius tranſlatum per venditionem, ſeu delegationem, aut dationem in ſolutum, & mutata ſit perſona, mutatum fuit priuilegium.

Reſoluit Caualcan. *deciſ.* 22. *num.* 41. *lib.* 4. donationem, aut legatum relictum per ſocerum genero, aut nepotibus ex filia, non cenſeri relictum aoimo compenſandi cum dote & ipſius iotereſſe, quod etiam aſſerit dicendum eſſe in marito vxori legante, & in vxore marito, quia oon cenſetur legare animo compenſandi cum dote ſoluenda marito, vel reſtituenda vxori, aut cum lucro dotis, vel aoiſatis, aut donatione propter nuptias.

Quando maritus erat debitor ſoceri, ſeu promittentis dotem, de iure compenſatio facienda eſt pro rata debiti vſque ad debiti ſummam ad reſtringendas vſuras, intereſſe, ſeu pœnam. *l. ſi conſtat C. ſi tutores,*

vltra

vltra debitum tamen creditor eſt maritus
cum vſuris, Sebaſt. Medie. *de compenſat. p.
2. q. 31. num. 15. cum ſeqq.* Caualcan. *d. deciſ.
22. num. 42.* Surd. *deciſ. 117. num. 6. & de-
ciſ. 191.*

De Delictis puerorum.

Tit. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximus ſit pubertati.*
2 *Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit.*
3 *Carnis in delictis nemo ante 14. annum punitur.*
4 *Adulterium ante 14. annum non punitur.*
5 *Sodomia in delicto nullus ante 14. annum punitur.*
6 *Peccata impuberum 14. annorum, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubduntur.*

Cap. Pueris. I.

1 AD *num. 2. in fine.* Adde quòd licèt
per gloſ. in præſenti plures tenue-
rint infantem, doli capacem, poſſe
etiam ex delicto puniri, vt vltra citatos
comprobant Hippoll de Marſil. *in l. infans
num. 5. de ſicar.* Montalu. *in l. 8. tit. 31.
part. 7.* Cardoſ. *in praxi Iudicum verb. minor
n. 19.* Percz. de Lara *in compend. vitæ ho-
minis cap. 16. num.* 88 Nihilominus verius
eſt textum in præſenti intelligendum de
eo, qui iam eſt proximus pubertati, vt
oſtendunt eius verba, ibi, *pueris gran-
diuſculis*, &c. & ſentire videntur Quintil.
Mandoſ. *de minori ætate cap. 4. num. 29. 30.
& 43.* Ludou. Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tra-
ctat. 3. diſp. 36. num. 3.* Hieron Buccaron.
*de different. inter iudicia ciuil. & crimin. dif-
2 ferent. 79. num. 5.* Nam vbicunque de mi-
noris agitur punitione, hæc duo ſimul,
& copulatiuè requiruntur, ſcilicet quòd
doli capax, & proximus pubertati ſit, vt
patet ex *l. impuberes. ff. de furt. & ex l. ex-
cipiuntur ff. ad S C. Syllan.* ibi, *nec multum à
pubertate aberat*, &c. *& ex §. in ſumma, Inſtit.
de obligat. quæ ex delicto.* ibi, *ſi proximus pu-
bertati ſit, & ob id intelligat ſe delinque-
re*, &c.
In delictis verò carnis nemo ante 14.
3 annum punitur, cùm ad huiuſmodi de-
licta perpetranda maior ætas deſideretur,
necnon præſumatur quis ea conſummaſ-
ſe niſi poſt illum annum, vt per Hoſtien.
num. 2. Anton. de Butrio *num. 1. & 3.* Abb.
num. 1. & 2. in 2. notab. omnes *in hoc text.*
Clar. *§. fin. quæſt. 60. num. 3.* Anton. Gom.
var. tom. 3. cap. 1. n. 59. verſ. ſimiliter, Plac. *in
epit. delict. cap. 32. num. 8.* Cald. Pereira *in
l. ſi curatorem, verb. vel aduerſary dolo n. 55.*
Molin. *de Iuſtit. tom. 4. tract. 3. diſput. 36. n. 5.
verſ. ſecundò excipitur.* Farin. *in praxi crimin.
p. 3 quæſt. 92. num. 79.* Quod non ſolùm in 4
ſimplici carnis delicto procedit, verum
etiam in adulterio, *l. Caſtel. 9. tit. 1. part. 7.
l. 3. tit. 21. lib. 8. Recop.* Quintil. Mandoſ.
in tract. de minori ætate cap. 5. n. 45. Anton.
Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59.* Cardoſ. *in
praxi Iudicum verb. minor. 18.* Farin. *d. q. 92.
num. 77.* Et in ſodomiæ præpoſtera libidi-
ne id quoque locum habere, reſoluunt
Anton. Gom. *d. cap. 1. num. 6.* vbi ſe libe-
raſſe dicit, licèt cum difficultate, puerum
vndecim annorum, qui contra naturam
ad canem accedens, ſemen emiſit, Clar.
d. §. fin. q. 60. in princ. Placa *in epit. delict. cap.
33. num. 8. in fine*, Farin. *d. q. 92. numero 84.
cum ſeqq.* Facit quod poſt Iacob. de Graff. 5
tom. 1 conſ. 3. de adulter. numero 13. & Bello-
chi. *de caſib. reſeruat. p. 2. q. 1. numer. 203. &
q. 17. num. 66.* reſoluit Antonin. Diana *moral.
reſol. tom. 2. tract. 1. miſcel. reſol. 1.* quòd ſcilicet
peccata impuberum quatuordecim annos
non habentium, qui muliebria patiuntur,
reſeruationibus Epiſcoporum non ſub-
di.

SVMMARIVM.

1 *Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax occidens non contrahit irregularitatem.*
2 *Irregularitas eſt pæna, quæ imponitur pro culpa.*
3 *Culpa non cadit in infantem.*
4 *Infantes excommunicari non poſſunt.*

Cap. Referentes. II.

AD *num. 10.* Eandem opinionem, quòd 1
ſcilicet puer impubes doli capax oc-
cidens contrahit irregularitatem, tenent
Henriq. *in ſum. lib. 13. c. 3. num 4. in gloſſ.
lit. z.* Auila *de cenſur. part. 7. diſp. 6. ſect. 1. dub.
13.* Layman *in Theolog. morali lib. 1 tractat.
4. c. 10. num. 6.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſput.
26. num. 18. in fine.* Contrarium verò, im-
mo quòd impubes, v. g. decem annorum
cum dimidio non incurrat irregularita-
tem, præcipuè ſi non ſit doli capax, re-
ſoluere

ſoluere videntur Abb. *in cap.* 1. *n.*6. *ſup.hoc tit.* Mandoſ. *de minori ætate cap,* 3. *num.* 9. Sà *in ſum.verb. irregularitas num.* 6. Cened. *ad Clem.ſi furioſus num.* 3. *in fine*, Hieron. Perez *in ſum.Theolog.in* 9.*præcepto tract. de las cenſuras eccleſiaſticas, verbo irregularidad fol.* 200. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c.*16.*num.*111. Ratio eſt, quia irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa, vt colligitur ex *cap. placuit*, *& cap. qui apud* 1.*q*.4. & culpa non poteſt cadere in infantem, cum innocentia conſilij eum excuſet, & tueatur, *l.infans ff. ad leg. Cornel.de ſicar.l. ſed etſi* 5. *verſ.ſed ſi infans ff.ad leg. Aquil.d.Clem.ſi furioſus*, cum multis congeſtis ab Anton.Gom. *tom.* 3. *var. c.* 1.*num*.47.Ioſeph.Ludou. *deciſ.* 17. *num.* 65. Greg Lop. per tex. *ibi in l.* 9.*tit*. 1. *part*.7. Vnde excommunicari non poſſe infantes, cum non habeant vſum rationis, nec peccare poſſint, reſoluunt Suar. *de cenſur. diſp.*5.*ſect*.1.*num.* 17.Sayr. *eod.tract. lib.* 1. *c.* 16.*num.* 3. Perez de Lara *d.c.* 16. *num.* 113. quorum opinio neceſſariò intelligenda erit de infantibus doli non capacibus, qui peccare non poſſent, iuxta addita *ad c.vlt. de ſentent.excom.*

De Clerico venatore.

Tit. XXIV.

Cap. Epiſcopum.I.

1 AD *num.* 2. Quòd clericis, & perſonis eccleſiaſticis non eſſe licitam venationem omnes communiter reſoluunt, intelligendo de venatione frequenti, & quotidiana ob quæſtum, qua neceſſaria ſuæ vocationis negotia omittãt, *cap.an putatis* 86.*diſt. lib. venatoribus* 6. *C. excuſat. numer.lib.*10. & de venatione ferarum cum canibus, & clamore, *cap. qui venatoribus* 86. *diſt.* At ſemel, aut iterum recreationis, aut ſanitatis gratia eis licere quaſi omnes conueniunt *in hoc text.* & prę-ter citatos in collect. reſoluunt Molin. *de Iuſtit.tract.*2.*diſp.* 44. Leſſi. *eod. tract. lib.*2. *cap.*5.*dubit.*9.*num.*42.Carol.de Graſſ *de effectib.clerical. effectu* 1.*n.*14. Ioan. Valer. *de different.inter vtrumque forum, verbo peccatum differ.*20.Rebell.*de obligat.Iuſtit. lib.*1. *q.*14. *ſect.*2. *num.* 9. Luyſ.Turrian *de iuſtit. diſp.* 96.*nu* .1. *num.* 1. Filliuc. *in quæſt. moralib. tract.* 29. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 3. Bonacin. *de reſtit.diſp.*1 *q.* 3. *puncto* 7. *num.*16. *& diſp.* 2.*q.vlt. ſect.* 1. *puncto* 1. *num.* 3. Trullench. *in expoſit.Decalogi l.*7.*cap.* 3. *dub.* 5. *num.*1. Antonin.Diana *moral. reſol.part.* 3. *tract.* 6 *miſcel.reſol* 20. Amaya *in l. vnic. ex n.*63. *cum ſeqq.C.de venat.fer.l.*10.

Illud tamen hac de re notandum erit quòd licèt clerici nimiũ venationibus deditі excedendo peccent aut mortaliter, aut venialiter pro modo exceſſus & ſcandali, vt animaduertit cum pluribus Bonacin. *d. ſect.*1. *puncto* 1. *num.* 3. nullo tamen caſu tenentur ad reſtitutionem ferarum captarum, quæ communes ſunt eis, ſicut & laicis, licèt poſſint teneri ad reſtitutionem aliorum damnorum illatorum priuatis ex Cou. Azeued. Gutier. & Cened. apud Amayam *d.loco num.*71. adde Molin. *d. tractat.*2.*diſp* 46. *ad fin.* Vaſq *de reſtit. cap.* 5. *dub.*6. Valer.Regin.*in praxi fori pœnit. lib.* 10.*cap.* 14.*n.*360.Leſſi *d.l.* 2.*c.*5.*dub.*9. *num.* 43.Filliuc. *tract.* 31. *c.*6. *q* 5. *n.*142. Bonacin. *d. diſp.*1. *de reſtitut. quæſt.* 3. *puncto* 7. *n* 19.

De Exceſſibus Prælatorum.

Tit. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Quæſita ex ludo non tenentur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice.*
2 *Alearum luſus contractus quidam conditionalis eſt in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum in ſorte menſa eſt, quæri debeat.*
3 *Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec afficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum.*
4 *Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere ſi velit iterum Iudice ſolutum poteſt.*
5 *Retentio ſortium illi competit, cui actio datur.*
6 *Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit.*
7 *Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſponſionem auget, an teneatur reſtituere oſtenditur.*
8 *Luſor bene cautus peritusque an poſſit ab imperitiore lucrari oſtenditur.*
9 *Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti.*

Cap. Inter dilectos.XI.

AD *num.* 5. Circa hanc materiam ludi 1
tres quæſtiones ingenioſè diſputat

Lxl.

Læl.Mancin.*diſquiſit.genial.& anniuerſariarum Iuris diſputationum*, *cent.* 2. *cap.*117.*cum ſeqq.* Primo loco *d. cap.* 117. ab ſcribentibus, & in praxi receptum aſſerit eum, qui ex ludo quæſierit ſuum facere, nec teneri reſtituere,niſi compellatur à Iudice, licèt enim lex humana præcipiat ſic quæſitum reddi, pœnaſque luſoribus adiiciat,vti benè conſtitutæ Reip. ſummè pernicioſis, non tamen acquiſitionem prohibet dominij,*l.*1.*ff.de alea vſu*, *auth. aleatorum*, *C.de relig.& ſumpt. funer.* denique reſtitutio non

2 debetur,niſi petatur coram Magiſtratu; eſt enim alearum luſus contractus quidam conditionalis in eam cauſam factus, vt cui ſors obtigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quæri debeat, vnde & citra reſtitutionis aleam illud eſt, quod ita acquiritur in alea. Ita contra S.Thom. Richard. Palud. Syluest. & alios reſoluunt Couarr. *in reg. peccatum*, *part.*2.§ 4.*num.* 8. Alcoçer *de ludo cap.* 22. Salas *eodem tract. dub.*5.*num.*2.Filliuc.*tract.* 37. *cap.* 4.*num.*66. *cum ſeqq.* Morla *in empor. Iuris*, *part.* 1.*tit.*7. *quæſt.*2.*num.*1 & 4. Ioan.Sanci *in ſelect. diſp.* 48.*num.* 61 Eſcob. *de vtroque foro*, *art.* 4. *num.*103.*verſ.*13 Molin.*de Iuſtit. tractat.* 2. *diſp.* 513.Leſſi.*eod.tract.lib.*2.*cap.* 26.*dub.*17. *num.* 3.Hurtad.*de Iuſtit. tract. de contractib. diffic.*4.Baſſeus *verb. ludus* 3.*num.*1.Machado *en ſu perfeto Confeſſor,lib.*3.*part.*5.*tract* 7. *docum.*7.Villalob. *in ſum. part.* 2.*tractat.* 28. *diffic.* 2. *num.* 2. Bonacin.*diſp.* 2. *de contract. quæſt.*3.*punct.* 3 *num* 8.Sanch. *in conſil.part.* 1. *lib.* 1. *cap* 8 *dub.* 1. *à num.*3.Trullench. *in præcepta Decalogi*, *tom.*2.*lib.*7.*cap.*27. *dub.*3. *num.*3.loquentes de eo, qui ludo prohibi-

3 to alearum, vel taxillorum lucratur. Ratio eſt, quia hæ leges, & ſimiles non reddunt irritum ludi contractum,nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum,ſed ſolum concedunt perdenti repetitionem, id eſt,quod poteſt apud Iudicem petere ſi velit id,quod perdidit.

4 Æſtimat verò Couarr.*citato loco*, quem ſequuntur plures, vt per Sanch. *de matrim. lib.*6.*diſp.*33.*n.*33.& 34.& *in præcepta Decalogi lib.*2.*cap.*23.*num.*144. Leſſ. *d. lib.* 2.*cap.* 26.*dub.*4.Villalob.*part.*1.*ſum.tract.* 28.*diffic.*3.*num.*2.Diana *reſol.moral.part.*1.*tract.*3. *miſcel.reſol.*8 & *part.*2.*tract.*5.*miſcel.reſol.*94. Bonacin *d.diſp* 1.*de reſtit q.*3.*punct.*3.*num* 2. Hurtado *vbi ſuprà diffic.*5.Machado *d tr.*7. *docum.*7.*num.*5. Trullench *d.cap.* 27.*dub.*4. *num.* 2. poſſe deinceps ſi ſolueret repetere coram Iudicante, etenim competit retentio magis, cui actio datur, *l. inuito*, §. *cui demus*, *ff. de regul. iuris.* Contrarium verò defendunt Salon,Bañes, Sayr. Valent. Rebell. & alij apud Bonacin. & Trullench. *citatis locis*,& neruosè Læl.Mancin.*d.c.*117.*à num.*4.cum ſcilicet qui promiſit ſoluere,interim debere,& deinceps repetere ſi velit coram Iudice ſolutum poſſe.Ratio eſt,quia *in d.auth vt alearum*,ſãcitur vt victus nõ cogatur ſoluere,atqui parũ eſt nõ cogi in foro externo,ſi cogatur in foro interno:tũ quia luſor iuſtè acquirit obligationẽ promiſſionis priuſquam aditus Iudex ſit,cùm & iuſtè dominium acquirat quæſtus è ludo facti, ergo interim petendi ius habet ab eo, qui promiſit: quo fit vt excuſare ſe promiſſor non poſſit,aut non iure faciat ſi ſe excuſet, vtrumque probabile, & ſtandum receptæ conſuetudini admonet Trullench. *d dub.*4. *num.*1.Et qui hanc ſecundam ſuſtinent sẽtentiam,& præcipuè Læl. Mancin. ad alia fundamenta,quæ pro priori adduci ſolent, non abs re reſpondent.

Et in primis quòd nihil valent regulæ 5
illæ Iuris, competere ei retentionem, cui actio datur, imò fruſtrà petere eum, qui ſtatim reſtituturus eſt, *l. dolo*, *ff. de doli except.* cum ſimilibus, ſiquidem in foro contentioſo ſeruari debeat,non in foro poli.

Obiiciunt deinde circuitum iſtum quaſi 6
Reip inutilem obtruncari oportere;ſed reſpondetur non eſſe inutilem circuitum, quo luſores ſic vexentur,vt à crimine quãtum fieri poſſit arceantur, *cap. debitores*, *de iureiur.*in quod fruſtrà nituntur primæ ſententiæ auctores,nam dum probat eum, qui vſuras promiſit,& iurauit,teneri ſoluere,& ſolutas poſtea repetere, colligitur conſequentia, ergo & qui pecuniam promiſit in alea,interim ſoluere obligatur,ſed repetere exinde poteſt: nec dicant illud ita eſſe ne periurus ſit qui promiſit; nam & hic promiſſum dare debet ne ſit infidelis. At (inquiunt rurſus)qui promiſit ſimpliciter vſuras,ſed non iurauit,nõ tenetur in foro animæ,ergo ſingulare illud in iureiurando eſt: negari non poteſt eum,qui vſuras promiſit, ſoluere non teneri, quia creditor petendi ius habet, ſi iuratum non eſt. At hic ludi creditor & petit,& iuſtè petit,itaque ſoluere promiſſor debet ne infidelis ſit, qui parum diſtaret à periuro, *cap. iuramenti* 22. *quæſt.*5.

Secunda quæſtio eſt,an certò ſciẽs potio- 7
res partes ſe in ludo habere,ſponſionẽ augEt,teneatur reſtituere? Hanc quæſtionem excitat,& reſoluit Læl.Mancin.*diſquiſit.genial.cent.* 2. *cap.* 118. & dicit ex Cou. receptam ſententiam eſſe reſtitui quicquid lucro obuenerit,oportere,qui vt contrarium

verius putet, & luſori faueat, eo ducitur fundamento, quia naturalis ludi lex eam coodītionem habet à conſenſu vtriuſque ludentis, vt qui meliorem, ac potiorem ludi partem habuerit, poſſit licèt certus de lucro, alterum ad augendam ſponſionem inuitare, appoſitamque pecuniam augere, modò aliunde abſit dolus, vel fraus. Ioan. de Salas *de ludo dub. 25. num. 2.* His præhabitis Læl. Mancin. *citato loco num. 5.* ſic hac de re loquitur. *Sed vereorne lex quadã nona, quæ pro luſoribus valde faciat, ſtatuatur. Æſtimo rationem eſſe aleæ, vt appoſitam pecuniam tradere ſecum debeat, cui potior pars obtigerit, vtque ſpondere is poſſit, qui pecuniam habet in diſcrimine, non qui certus victoria eſt: ſic enim & i le, qui peiorem ludi euentum timet, caute, & ſimulate augere ſponſionem poteſt, vt recedat is, qui meliori patitur: nam periculum aliquod ſubit: qui ſic ſponſionem auget, vnde quaſi venator per iocum dicitur, qui laceros artus, laceraſque veſtes referre ſoleat. Cæterùm, vt deponat, vt inuitet, vt reſpondeat is, qui nullũ fortunæ diſcrimen ſentire poſſit, ex lege ludi eſſe, mihi certè non probabitur; eſt enim inuitatio quaſi adæquabile fortunæ certamen prouocatio, & qui ſupra aleam fortuna eſt, non ad pugnam vocat, ſed ad exitium. Dicam potius neque aleam eſſe, neque ludum certa victoria potiri poſſe, cumque ſuſtineri vix queat ne luſor quaſi ex non iuſta cauſa acquirens generaliter reſtitutione grauetur, hanc ludentium legem vſque eo protrahere, vt ſuper certo augere ſponſionem liceat, ſuſpectum credo, atque interim communi ſententiæ hærendum ſentio.*

8 Tertia quæſtio eſt, an poſſit bene cautus, peritúſque luſor ab imperitiore lucrari? Negat communis ſchola ſi talis peritia ſit vt certum quem victoriæ faciat, idque argumento illo, quia par eſſe conditio debet vtriuſque ludentis. Ita Sayr. *in claui Regia, lib. 11. cap. 12. num. 18.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 1. numer. 387.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 517.* Filliuc. *in quæſt. moral. tom. 2. tract. 37. cap. 8.* Ioan. de Salas *de ludo dub 25. num. 1.* Machado *dict. lib. 3. part. 3. tract. 7. docum. 6. num. 3.* Trullench. *d. cap. 27. dub. 2. num. 3.* Sed Læl. Mancin. *d. cent. 2. cap. 19.* in hac quæſt. ſic ait: *Sed vereor ne ratio iſta vera non ſit; paritas enim requiritur circa leges, quæ ludi illius ſunt, non circa modum peritiæ, vel induſtriæ. Cumque nulla melior ratio communem ſententiam iuuet, contrarium verius nonnulli æſtimant, eo firmati, quod reicimus paulò antè certum de victoria augere ſponſionem poſſe. Addunt ſi duo certent de ingenio, lucrari eum poſſe, qui certus vincendi eſt. Ergo, &c. Verùm me quidem, ſi duo ludentes id omnino velint, & quaſi paciſcantur inuicem, vt plus induſtria vincat quàm fortuna; quid enim prohibet duos, aut corporis, aut animi viribus certare velle, eumque qui ſuperiorem ſe eſſe agnouerit, ad pugnam egredi, vincere, & lucrari? Sibi enim imputare alter debet, qui ſuperioris vires maluerit experiri, quàm credere. At etiam ſi imperitior prudens ac ſciens ſeſe periculo exponat, nil vetat, perdere eum poſſe, quod & donare ſi ita velit, poteſt; noſtra diſputatio alia, atque alia eſt, nam peritum ſupponimus qui, imperiti, nihil tale cogitantis illudere ineptiam velit, & ab inconſulta quadam facilitate lucrum captare. Hunc itaque aleæ vix patimur velle accedere, qui talis ingenio eſt, vt ſuprà aleã ſit. Cumque ludum dixerimus in fortunæ variatione totum eſſe, abſque vlla etiam variatione communem ſententiam ſequimur, & firmamus.*

Quarta quæſtio, verùm debeatur pecunia lucrata ſub fide præſtita de lucro ſoluendo? & placuit hoc caſu ceſſare petitionem ex his quæ Benedict. Ægid. *in l. hoc iure part. 1. c. 7. numer 33. & 35. ff. de Iuſtit. & iure*, poſt Cou. & Gutier. Gabr. Pereira *deciſ. 88. num. 3.* vbi refert latam fuiſſe legem ab Imper. Carolo V. qua cauetur ne pecunia etiam in ludo licito amiſſa ſub fide de lucro præſtita exigatur. Et ſic dum luditur credita pecunia victus in conſcientia ſoluere non tenetur, cùm id iure ſit prohibitum tam communi *in Auth. vt alearum vſus C. de religioſis, & ſumpt. funer.* quàm Regio, vt *in l. 2 tit. 7. lib. 8. Recop.* Ioan. Sanci. *in ſelectis diſp. 48. num. 60.* & plures apud Bonacin. *diſp. 2. de reſtit. q. 3. puncto 3. num. 2. cum ſeqq.* & apud Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 2. tract. 17. reſol. 8. & p. 3. tract. 5. miſcel. reſol. 94.* 9

SVMMARIVM.

1 *Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus.*

2 Extrauag. vnic. de officio Cuſtod. *refertur.*

3 *Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addicendus?*

Cap. Nimis iniqua. XVI.

POſt *numer. 1.* In tex. ibi, *Nec ſuſtinentes eos habere campanam*, &c. Vide plura circa

circa intellectum huius tex. *in collect. ad c.*
patentibus, de priuileg. Et nunc addo ex rela-
tis verbis huius tex. & ex *d. cap. patentibus*,
colligi, Fratribus Prædicatoribus non con-
2 cedi niſi vnam tantum campanam. Dein-
de Ioannes XXII. *in Extrauag. vnic. de offic-*
cio cuſtodis, ad omnium Eccleſiarum quietẽ
conſeruandam ſtatuit & ordinauit quòd
Religioſi ordinum Mendicantium in nul-
lo conuentu ſuo, vel loco plures campanas
habeant quàm vnam ſine Sedis Apoſt. li-
centia: at ſi præter vnam aliam habeant eo-
rum ſpecialiter vſibus deputatam, eam etiã
pulſare valeãt: ſed ſi plures ſine lite in vſus
dumtaxat proprios habuerint, illis etiam
deinceps liberè vti poſſint. Ex quibus etiam
ante dictam Extrauag. licitum fuiſſe Reli-
gioſis plures habere campanas, reſoluunt
Oldrad. *conſ. 228.* & Alberic. *in ſuo dictiona-*
rio verb. Campana, reſpondentes *d. c. paten-*
tibus, loqui de oratoriis conſtitutis in priua-
tis domibus, de quibus notabiliter in Auth.
vt in priuatis domibus ſacra myſteria non
fiant: & dicunt hunc tex. in præſenti refer-
re grauamen, quod inferebatur Prædica-
toribus, & Minoribus, quia prælati non per-
mittebant eos habere campanas, & illud
grauamen ibi tolli, non tamen exinde in-
duci prohibitionem circa plures campa-
nas. Sed iam hodie totum ad conſuetudi-
nem referẽdum eſt ita ut liceat ex vi huius
conſuetudinis tam in Conuentualibus Re-
ligioſorum Eccleſiis, quàm in Parochiali-
bus plures pulſare campanas, ex Angel.
Rocha *in tract. de campanis c. 16. in princ.* &
Vincent de Caſtro nouo *in comment. ad reg.*
B. P. Auguſtini diſt. 1. c. 1. §. 4. pag. 18. de con-
ſuetudine in ſua Religione agens ſic loqui-
tur. *Declaramus, quòd in principio Ordinis in*
domibus noſtris non habebamus niſi vnam cam-
panam, vt notatur in cap. nimis, ext. de exceſſ.
Prælat. & in c. patentibus, de priuileg. ſecun-
dum Hoſtien. & Panor. Sed huic Conſtitutioni
derogatum eſt per contrariã conſuetudinẽ quaſi
generalem, non quidem temere inductam, ſed ad
excitandam Chriſtiani populi deuotionem, quæ
cũ iam præſcripſerit, vim ſine dubio legis obti-
nuit. Seruatur tamen hæc Cõſtitutio quoad hoc
quod in diebus non ſolemnibus vnam tantum
campanam pulſamus ad omnes horas, in feſtis
autem duplicibus, vt ſupra, ad excitandam po-
puli deuotionem pulſamus plures campanas in
Matutinis, & in Veſperis & ad Miſſam Conuen-
3 *tualem.* De numero campanarum in vna-
quaque Eccleſia addicendo S. Carolus Bor-
romæ. *inter acta Eccleſiæ Mediolanen. lib. 1.*
cap. 24. pag. 586 col. 2. ita conſtituit. *Si Ec-*
cleſia Cathedralis eſt, ſeptem, aut quinque ad
minimum campanas, ſi Collegiata tres, grandio-
rem ſcilicet, mediã, & minimam, ſi Parochialis
totidem, aut duas ſaltem habere debet, eaſque
diſtincto quodam ſoni concenſu inter ſe conſen-
tientes, pro varia diuinorum Officiorum, quæ
fiunt ratione, & ſignificatione. refert Angel.
Rocha *d. tract. de campanis c. 54. in fine.* Ego
in votis deciſiuis Canon. lib. 3. voto 102.
n. 57.

De Pœnitentiis, & remiſſionibus.

Tit. XXXVIII.

Cap. Quodquidem. V.

POST. *n. 4.* in tex. ibi, *Se tamen aſſerunt abſtinere non poſſe*, &c. Hinc pœnitentem non eſſe abſoluendũ ſi occaſionẽ proximã vitare neglexerit, ſæpè iam monitus vſque dum expulerit, v. g. concubinam dum poſſit abſque ſcandalo, ſeu aliis magni ponderis incommodis. Ita eleganter Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 10. à n. 6.* vbi *num. 10.* infert quòd ſi quis domi habeat fœminam, cui ſæpè copuletur, ſui tamen iuris non ſit, quia eſt filiusfam. non potens eiicere, abſoluendus eſt, ſi proponat firmiter ampliùs non labi, dum nec ipſe domum patris deſerere teneatur, neque per illum ſtet quin minus fœmina eiiciatur. Sufficit enim proponere nunquam ſe ſolum cum ſola conuerſaturum, & *n. 16.* Pariter infert filiumfam. non potentem eiicere è domo ancillam, cui ſæpè copulatur, fore abſoluendum toties quoties verè pœnituerit, etiam quando nullus apparet profectus, & *n. 18.* infert etiam non eiecta concubina poſſe abſolui pœnitentem cum reincidendi periculum ceſſat, v. g. quia deformis facta eſt, vel quia cognatio inter eos eſſet suborta quæ ab ipſis contemni non creditur, aut noua alia interſunt obſtacula; de his latè Trullench *in præcepta Decalogi lib. 6. c. 1. dub. 9. n. 15. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Adultera ſeipſam prodere non tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat.*
2 *Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe.*

3 *Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe:tenetur in foro conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia.*

Cap. Officij. IX.

1 AD *n.2.& 3.*Plures in his duobus numeris citati reſoluunt adulteram cum periculo vitæ ſuæ,vel famæ, ſe ipſam prodere non teneri,ne iuſtæ proli officiat, adhibitis quibuſdam temperamentis; quibus addo Trullench.*in expoſit. Decalogi l.7.c.9. dub.5.n.4.*vbi reddit rationē,quia vita nullo pretio eſt æſtimabilis , nec ſunt reſtituenda bona minoris ordinis cum detrimento boni ordinis ſuperioris , & nouiſſimè Leli. Mancin.*diſquiſition. genial. & anniuerſ. iuris diſput.cent.2.c.* 116. *pag.* 273. adulteram ſe prodere non teneri, affirmat cum perdurū videatur,& moraliter impoſſibile vt prodere ſe mulier debeat cum tantæ rei diſcrimine,cui perinde nec poſititiua lex obligare poſſit, *cap.erit autē lex.4.diſt.* Nam quod ratio dictat vt domino reddatur ſuum , damnumve illatum ſarciatur,intelligitur modo abſque læſione id fiat corporis , aut famæ, quandoquidem cùm læſio incidit eiuſmodi,nihil tunc inuito domino fit; adeſſe enim videtur voluntas domini , ſi non expreſſa, ſaltim præſumpta,aut debita: cum velle debeat dominus ex recta ratione ne ſibi ſua res cum tam graui mortis periculo , aut famæ diſpendio reſtituatur;reticere ergo mulier poterit citra damnum ſalutis.: ſic alibi conſultius , ac ſalubrius , alienum retinetur quàm dimittatur,nempe gladius,ſi ſuſpicari poſſis cum eo dominum graue aliquod facinus admiſſurum,*cap.ne quis arbitretur,§. duo ſunt 22.q.5.*

2 Ex quo infertur filium non teneri credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe,niſi id demonſtret modo, quo credere hoc filius debeat,nempè per aliquā certitudinem , vel demonſtrationem , vt eſt longa abſentia,infirmitaſve , aut per indicia,coniecturas , & præſumptiones veroſimiles,aliàs verò , nec in foro cōſcientiæ ei credere tenetur,quia iure præſumitur legitimus, & ſic conceptus ex marito legitimo. *l.filium 6.ff.de his , qui ſunt ſui , l.ſi vicinus 9. C.de nupt.l Caſtella 9.tit.14.par. 3.l.7.in fine, tit.2.vbi gloſſ.fin.part.4* Quare ita reſoluunt Marta *de iuriſdict. part.2.c.* 8 *n.* 16. Azori. *inſtit.moral.p.3. l. 5. cap. 6. q.* 8. Bonacin. *de matrim.quæſt.4 puncta 15.num.7.verſ.dixi qui ndubitanter* , Cattanza *de partu leg. cap.5. ect.2. num.58.cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl.*788.*n.* 4. Excobar *de puritate probanda q. 6. §. 2. n.* 26. Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 3. tract. 5. miſcel. reſol.* 30 *in fine.* Trullench.*in expoſit.Decalogi lib.7.c.9.dub.5. n.9.& dub.6 n.1.*

Deinde infertur quòd ſi mater certò ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe , tenetur in foro Conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia, quod peruenit ad adulterum filium ex illius bonis, aliàs peccabit mort. vt omnes communiter fatentur , non tamen tenetur hoc filio nuntiare , niſi aliquo certo ſigno aut probatione poſſit confirmare , ita vt ex eo filius credere cogatur,ſi modo hoc facere poſſit abſque ſui infamia , & periculo mortis,alteriuſve grauis damni , aliàs quidē verum eſt ad id non teneri etiamſi præſumat illum ſibi crediturum , quia cum credere filius nō teneatur,exponit ſe mater ad actum inutilem , Bonacin.*d. puncto 15.ex n.17.*Diana *d.reſol. 30.in fine.* 3

Cap. Cùm infirmitas. XIII.

AD *n.1.*Vnde à peccatis per confeſſionem liberati homines vtplurimū ſalutem corporalem conſequuntur, S.Ioan. Chryſoſt.*in Ioan. homil.*37. Ioan.ſelu. *de beneſic p.1.q.5.n.112.*Paul.Fuſc.*de Viſitat. lib.2. c.30.n.* 10. Sebaſt. Medices *in tract. Mors omnia ſoluit p.1.n.* 138. Azeued.*l.5 ex n.1. tit.1.l.1. Recop.* Et hac de cauſa Eccleſia diuinitus edocta decreuit vt medici ſtatim vt vocantur ad curandos infirmos , coneantur eos ad ſalutem animæ procurandam, & niſi medico ſpirituali peccata ſua confiteantur, vltra tertium diem ægrotum non viſitent,vt piè decreuit Pius V. *conſtit. ſua incid. Super gregem Dominicum* 8. *Mart.* 1566 apud Laërt.Cherub.*in Bullar tom.2.pag.*178. *aliàs pag.*134.*in nouiſſ. impreſſ.* de qua vltra citatos in collect.vide Scort.*in ſelectas ſummor.Pont.Conſtitutiones epit.*88.Ioan. Anton. Nouarr.*in sū.Bullarū tit.de medicis*, Torrebl. *de iure ſpirit.lib.12.c.26. n.40.me ipſum de officio, & poteſt.Epiſcopi p. 3.alleg.91.& in ſum. Apoſtolicar.deciſ.collect.*467.*num.1.cum duobus ſeqq.*

De Sententia Excommunicationis.

TIT. XXXIX

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferenda.*

proferenda, non autem memoriter.

2 *Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice, vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis.*

3 *Excommunicationis ſententia debet ſaltim eſſe ſubſcripta manu iudicis.*

Cap. Cùm medicinalis. I.

1 AD *n.* 3. Quòd ſententia excommunicationis in ſcriptis ſit proferenda vltra citatos in col. docêt per hunc tex. Stephan Coſta *hic n.* 68. Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol c.* 30. *n.* 1. Piaſec. *in praxi Epiſcop. p.* 2. *c.* 4. *n.* 77. Sayr. *de cenſur. lib.* 1. *c.* 13. *à num.* 1. vbi quòd in ſcriptis, & de ſcripto à iudice proferri debet, non autem memoriter, latè D. Sperel. *in deciſ. fori eccleſ. deciſ.* 39. *num.* 1. *&* 2. vbi *n.* 3. poſt Mar. Alter *de cenſur. tom.* 1. *diſp.* 4. *lib.*
2 3. *cap.* 2. *circa princ.* ſubdit quòd non ſufficit vt ea prius ſcribatur, & poſtea à iudice ſine ſcriptis pronuntietur, ſed neceſſe eſt iudicem, vel alium ipſius nomine ex ſcriptis illam proferre. Et ſatis eſſe quòd ſcriba illam coram Iudice, & eius nomine legat, Suar. *de cenſur. diſp.* 3. *ſect.* 13. *n.* 4. Alter. *citato loco*. Marc. Anton. Genuenſ. *in practicab. eccleſ. q.* 739. Sperel. *d. deciſ.* 39. *numer.* 6. vbi *num.* 7. ait tenere aliquos neceſſe non
3 eſſe ſententiam conſcribi manu ipſius iudicis, cùm id tex. hic non dicat, ſed ipſe concludit debere ſaltem eſſe ſubſcriptam manu iudicis, vel talis vt poſſit per teſtes probari ſententiam latam eſſe ex illis ſcriptis.

Cap. Si vero. IV.

AD *n.* 2. *in fine.* Rationem præſtat Anguian. *de legib lib.* 4. *controu.* 4. *num.* 40. dicens quòd cùm clericatus qualitas mutet ſpeciem, & hæc ignorata fuerit, iuri & rationi conſonum erat ex probabili ignorantia delinquentem excuſari, & antea *num.* 28. ex communi interpretum traditione *in hoc tex.* tenet dantem operam rei illicitæ, ſi Petrum, v.g. percuſſerit, quem ex ignorantia craſſa ignorauit eſſe ſacerdotem, peccare peccato ſacrilegij, & excommunicatum eſſe, quia malum quod quis dans operam illicitæ actioni ex craſſa, aut ſupina ignorantia facit, nullam excuſationem habet, quia is apertè voluit rem illam illicitam, cui operam dabat, & volens illam, cenſetur eo ipſo velle id, quod per ſe & neceſſariò ſequitur ex illa, ex qua ratione infert quod ſi quis acceſſerit ad meretricem, quam ex ignorantia craſſa, ignorat eſſe ſuam conſanguineam, aut affinem, peccabit, non tantum peccato fornicationis, ſed & peccato inceſtus, ſicut peccaret ſi ſciret illam eſſe conſanguineam, vel affinem, nec ſanè effugiet pœnas pro peccato inceſtus lege ſtatutas.

SVMMARIVM.

1 *Clerici exemptionem & immunitatem non amittunt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant.*
2 Text. in præſenti *intelligitur vno modo.*
3 *Secundo modo interpretatur.*
4 *Tertio modo declaratur.*
5 Cap. vnic. de cleric. coniug. lib. 6. *citatur.*
6 *Quarto modo explicatur.*
7 *Citatio, ſiue alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis.*

Cap. Perpendimus. XXIII.

POſt *num.* 3. Cùm notiſſima ſit iuris Pontificij regula clericos exemptionem & immunitatem non amittere, etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant, *cap. contingit* 45. ibi, *ſi tertiò à te commoniti, de ſentent. excommun.* & ſic regulariter non poſſe clericos vllo modo committi iudicibus ſecularibus, niſi Eccleſia prius illos admoneat, corrigat, & emendet, vſque dum appareat minimè eos velle corrigi, & tandem in ſubſidium ad Curiam ſecularem recurrere neceſſe ſit, *cap. ſi quis laicus* 2. 2. *q.* 5. *cap. cùm non ab homine, de iudic.* videtur difficile Pontificium reſponſum in hoc textu, quo docemur Sacerdotem ita ad audendum proiectum quod falsò ſe filium Regis nominare præſumpſerat, & inſuper armis acceptis ſeditionem feeerat, & guerram, potuiſſe fuſtigari, & tradi patibulo vt mortem pateretur, nec ob id interfectores indigere Sedis Apoſt. abſolutione, etſi Laici, ſicuti erat ille Comes interfector clerici; ea ratione aſſignata à Pontifice in præſenti, quia Sacerdos tali modo exceſſerat, vt non propulſando, ſed inferendo iniuriam fuerit occiſus. 1

Quare ad hunc textum interpretes varios exquiſierunt intellectus. Et in primis Abb. *in cap.* 2. *de foro comp.* & Alex *conſ.* 8. *n.* 2. *lib.* 1. exiſtimãt in hoc textu nõ fuiſſe ſermoně de priuilegio fori, ſed de priuilegio Canonis quòd amiſerat clericus, de quo ibi, 2

quia habitu dimiſſu plurima, grauiſſimáque faciliora perpetrauerat, excitabátque ſeditiones, fauentes peculiare diſcrimen inter duo priuilegia Canonis & fori, quod prius abſque ſententia Iudicis, & quod magis eſt, abſque monitione aliqua amitti poteſt, ſecundum verò non ita niſi præcedente monitione debita, atque incorrigibilitate, iuxta terminos *d. cap. cùm non ab homine*. Sed licèt hic intellectus aliquando nobis arriſerit, nunc verò diſplicet, quia negari non poteſt in hoc textu ſecularem Poteſtatem clericum iudicaſſe, quicquid ergo fuerit actum de priuilegio Canonis, re vera ſecularis Iudex fuit aduersùs clericum, in quo conſiſtit tota difficultas.

3 Secundo loco Guid. Papæ *deciſ.* 401. & plures citati à Iulio Claro *§. fin. q.* 36. *n.* 27. arbitrantur ideò clericum, de quo hic, iudicari, puniríque potuiſſe per ſecularem poteſtatem, quia læſæ Maieſtatis crimen perpetrauerat, vt ex facti ſpecie conſtat, & eo ipſo clericale priuilegium amiſerat propter grauitatem, & atrocitatem tanti criminis. Sed nec is intellectus verus eſt, quia verior tenet ſententia clericum etiam læſæ maieſtatis reum puniri non poſſe à ſecularibus Iudicibus, vt dixi, & latè probaui *in collectan. ad cap. ſi quis laicus* 19. 22. *quæſt.* 5.

4 Tertio loco gloſſ. *in cap.* 2 *de foro compet.* Iul. Clar. *§. fin. quæſt.* 36. *num.* 25. Aufrer. *de poteſt. ſeculari reg.* 1. *num.* 27. Couarr. *practic. cap.* 32. *num.* 2. & Plaza *de delictis cap.* 8. *num.* 16. in ea fuerunt ſententia vt exiſtimarent ideò in hoc textu clericum iudicari potuiſſe à poteſtate ſecu[lari], quia omne priuilegium amiſerat dimittens habitum clericalem, & tam grauibus criminibus, & enormitatibus ſe immiſcens, iuxta text *in d. cap. cùm non ab homine*, in ſecundo caſu; inquiunt prætere a decreuiſſe Alexandrū III.
5 *in cap.* 1. *de apoſtat.* vt clerici, qui relicto ordine clericali, & habitu ſuo, in apoſtaſia tanquam laici conuerſantur, ſi in criminibus comprehenſi teneantur, per cenſuram eccleſiaſticam non liberentur, id eſt, non iuuentur beneficio Canonis excommunicationem ſtatuentis contra eos, qui violentas manus in clericos iniiciunt, & poſt eum Bonifacium VIII. *in cap. vnic. de cleric. coniug. in* 6. non aliter voluiſſe clericos priuilegiu canonis gaudere, niſi veſtes deferant clericales, quaſi ſtatim dimiſſo habitu priuilegium amittant, quaſi in clerico in enormitatibus ſe immiſcente aliqua non requiratur monitio ad amittendum priuilegio fori, quod expreſsè tenent Farinac. *in praxi criminal. quæſt.* 8. *num.* 56. Mar. Anton. *var. reſol. lib.* 3. *reſol.* 48. *num.* 6. *in fine*, Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 15. *cap.* 5. *num.* 33. Sed non immeritò reprehenduntur à Card. Imola, Butrio, & Abb. *num.* 4. *in d. cap.* 2. *de foro comp.* & ab Alexand. *conſ.* 8. *num.* 1. *lib.* 1. negantibus clericos ob delicta quantumuis enormia fori priuilegium amittere, idem tenent Salzed *ad Bernard. in pract. cap.* 139. *lit. B.* Bellet. *diſquiſit. clerical. part.* 1. *de fauore clericor. perſonali*, §. 7. *num.* 3. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.* 2. *alleg.* 12. *num.* 22. *num.* 24. ex ea ratione, quia nullibi expreſſum reperitur quòd non præcedente trina monitione, & non data incorrigibilitate priuetur clericus priuilegio fori, vt à Iudice ſeculari valeat carcerari, imò videtur expreſſus in contrarium ordo ſcriptus à Pontifice *in dict. cap. cùm non ab homine*, ſaltim de Iure communi, licèt hodie attenta noua Concilij Trident. diſpoſitione *ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 6. neceſſariam non eſſe trinam monitionem ad effectum, vt clericus non incedens in habitu, & cenſura amittat fori priuilegium, vt aduertunt plures per me citati *dict. alleg.* 12. *n.* 19. *&* 22. *in fin.*

Quarto loco Alexand. de Neuo *conſ.* 59. 6
num. 21. *&* 22. Farin. *dict. quæſt.* 8. *numer.* 55. Caball. *reſol. crimin. caſu* 60. *numer.* 17. Bellet. *dict. §.* 7. *num.* 3. *verſ. ſecundum*, diſtinguunt inter clericum deprehenſum in crimine non enormi ſine habitu & Tonſura, in quo caſu tenent trinam requiri monitionem, vt clericus qui monitus habitum & Tonſuram non reaſſumit, amittat priuilegium clericale, & ſic procedunt *cap. fin. de vita, & honeſt. cleric. & cap. in audientia, & cap. contingit el* 2. *de ſentent. excom.* Et inter clericum enormia crimina perpetrantem, quem abſque vlla monitione am[itt]ere fori priuilegium reſoluunt citati, ex tex[tu i]n *præſenti*, quem ſic interpretantur, & hanc ſecundam diſtinctionis partem intelligunt, vbi clericus non illum, ſed plura commiſit crimina, ita vt quaſi inueteratus in illis perſeueret, aduertentes ideò omnia iura in hac materia loqui in numero plurali. Addit eleganter Anguian *de legib. lib.* 2. *controu* 5. *num.* 29. clericum, de quo in hoc textu, in manifeſtis facinoribus, & grauiſſimis ac atrociſſimis delictis quotidie deprehenſum cum maximo ſcādalo, & totius Reip præiudicio, ac nouiſſimo detrimento, quibus periculis, & malis nullo pacto viſum fuit aliter ſuccurri poſſe, maximūq; eſſe periculū in mora, neq; ſubſidiū afflictæ Reip. vllatenus dilationē pateretur, incepit quidē

fori

Digitized by Google

fori priuilegiũ eſſe damnoſum, ob quã iniquitatem fuit extinctũ, & omnino ceſſauit, arg. *l. ex facto. ff. ne vulgari*, *& c. ſuggeſtũ, de decim.* abſque vlla iudicij forma, aut citatione aliqua: nec enim euidẽtia patrati ſcele-
7 ris clamore aliqua indiguit: docemur enim neceſſariam nõ eſſe citationem ſiue aliam iudicij formam quando adeſt notorietas facti permanentis, *cap. bona, §. porrò, de elect. c. euidentia, de accuſat. deciſ. Pedem.* 68. *n.* 30. Tiraq. *in tract. Res inter alios acta, lim.* 2. ideoque rectè potuit clericus ille à ſeculari poteſtate damnari ſine timore excommunicationis; quem verum eſſe ac germanum huius tex. intellectum prædicat Anguian. *citato loco.*

Cap. A nobis. XXVIII.

AD *n.* 9. *in princip.* Quamuis nonnulli vltra citatos doceant in defectum ſacerdotis etiam alium inferiorem clericum, imò & laicum, à cenſura excommunicationis in mortis articulo abſoluere poſſe, ſicut & Indulgentias applicare ad hoc vt defunctus poſſit ſepeliri in loco ſacro, & pro ipſo publicè Miſſa celebrari, ex quorum numero ſunt Siueſt. *in ſum. verb. Abſolutio* 1. *n.* 8. Ioan. de la Cruz *p.* 2. *de excom. dub.* 4. *concl.* 1. Valer. *de differẽt. inter vtrumque forum, verb. abſolutio differ.* 13. Raguc. *de abſolut. q.* 124. Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp.* 44. *num.* 7. At contraria ſententia videtur verior & receptior, quam vltra citatos ſuſtinent Cou. *in cap. alma mater p.* 1. §. 11. *num* 9. Nau. *in man. cap.* 26. *num.* 26. *& in c.* 1. *in princ. num.* 86. *de Pœnit. diſt.* 6. Nicol. Garc. *de benef. p.* 12. *c.* 5. *n.* 353. Coninch. *diſp.* 14. *dub.* 16. *num.* 236. Villalob. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 16. *diffic.* 20. *n.* 14. Thom. del. Bene *de immun. eccleſ. dub.* 4. *ſub. ſect.* 32. *à num.* 1. *pag.* 127. vbi *num.* 4. reſpondet ad *tex. in cap. ſanctum, de conſec. diſt.* 4.

Cap. Per tuas XL.

AD *n.* 3. *lin.* 2. *pag.* 322. ibi, *poſt ſentẽtiam*, lege, *poſt appellationem.*

Poſt *n.* 3 In tex. *verſ. verùm in aliis*, iuncto *c. cùm contingat* 36. *verſ. verùm, de officio deleg.* Collige ex his iuribus excommunicatum appellantem non eſſe audiendum ſuper appellationis proſequutione, niſi poſtquam ab excommunicatione fuerit abſolutus. Sed obſtat *cap. cum inter* 8. *verſ. porrò, cap. ſignificauerunt* 11. *cap. vlt. de except. cap.* 1. vbi notant omnes *de reſcript. in* 6. in quibus probatur poſſe excommunicatum etiam non abſolutum in iudicio appellare, ſicut & appellationem proſequi, ex ea ratione, quia appellatio inuenta eſt, & ordinatur ad legitimam appellantis defenſionem contra iniquitatem, vel imperitiam iudicantis. *l.* 1. *ff. de appellat. c. ſuggeſtum* 15. *in princ. & c. cum ſpeciali* 61. *verſ. porrò, eod. tit. de appellat.* Idque procedit non tantùm vbi is, qui in lite reus erat, excommunicatus appellat, verùm etiã vbi originarius actor, qui alium conuenerat ſuccumbens, & tempore latæ ſententiæ excommunicatus appellationem interponit; adhuc enim is admittitur, ex eadem ratione, & regula generali, quæ quibuſvis excommunicatis in iudicio omnem legitimam defenſionem, & conſequenter appellationem concedit, & ita in ſpecie probat, *d. c. ſignificauerunt*, vbi Capitulum originaliter agebat cõtra alios, & tamẽ non obſtãte excommunicatione admittitur appellans, & appellationem proſequens, vt *ibi* explicant *gloſ. pen.* Abb. & Doctores communiter ſecundùm Pariſ. *n.* 31. Roder. Xuar. *alleg.* 13. *n.* 12.

Pro concordia horum iurium Abb. *in præſenti, num.* 7. quem alij ſequuntur *hic*, idem Abb. *in d. c. ſignificauerunt n.* 13. *in fine cum ſeqq.* vbi Felin. *num.* 7. *verſ. circa, &* Pariſ. *num.* 34. idem Abb. *in d. c. vlt. de except. n.* 6 & illic Pariſ. *num.* 5. *in fine*, Deci. *in cap. intelleximus, num.* 7. *&* 11. *de iudic. DD. in d. c. cùm contingat*, differentiam conſtituunt inter excommunicatum appellantem à ſententia excõmunicationis, qua tenetur, & eum, qui non ab excommunicatione, ſed ab alia cauſa diuerſa, in qua litigans ſuccubuit, appellat, vt in priori procedat *tex. in præſenti, & d. cap. cùm contingat*, cum ſimilibus; quicquid controuertat Alciat. *in d. cap. intelleximus, n.* 13. *&* 34. In poſteriori verò procedat text. *in d. cap. cùm inter, & in d. cap. ſignificauerunt*, cum ſimilib. Cuius differentiæ non ineptam rationem aſſignat Abb. dictis locis, quẽ ſequuntur præcitati, & ſatis illum probat *d. cap. cùm contingat, verſ. verum*, ibi, *cùm etſi pro certo*, &c. iuncto *d. verſ. verum in aliis*, ibi, *ne videatur*. &c. licèt dubitet Alciat. *d. num.* 34. Sic planè dum tex. hic *in princ.* dicit excommunicatum non habere vocem appellandi, eo quòd ab Eccleſia ſeparatus eſt, vel non decidit, ſed refert quorundam opinionem, quam non probat ſecundùm *gloſ.* 1. ibi, Abb. *n.* 2. & alios. Vel cum *gloſ.* 2. intelliguntur de voce appellãdi ad hoc vt ſuſpendatur excommunicatio iam incurſa, quæ cùm ſuam ſecum trahat executionem, per appellationem non ſuſpenditur, *cap. paſtoralis* 53. §. *cæterùm, de appellat.* & huic intellectui conſonant verba ſequentia huius text. ibi, *vtpote ab Eccleſia ſeparatus*, id eſt, iam per excommunicatio-

nem ligatus, quaſi dicat Pontifex, non habeat excommunicatus vocem appellandi, vt per eam excommunicationem euitare, aut ſuſpendere poſſit, quippe cum iam ſeparatus ſit per ſententiam, quæ ſecum attulit executionem, ac ſubinde per appellationem non ſuſpenditur.

4 Aduerte tamen excommunicatum appellare poſſe, & appellationem proſequi in iudicio, & ſic à ſententia ſeu grauamine iudiciali, non verò extra iudicium, & ab extraiudiciali; ex Abb. *n.* 17. Imol. *col. vlt.* Deci. *num.* 21. Felin. *num.* 18. & Pariſ. 31. *in d.c. cùm inter*, poſt alios, quos citant, quorum ſententia ſuadetur tum ex eodem *cap. cùm inter, verſ. porrò*, ibi, *ſi contra iuſtitiam condemnetur, d.c. ſignificauerunt*, ibi, *à qua ſententia*, &c. *& d.c. vlt.* ibi, *à iudicibus*, &c. in quibus omnibus agitur de appellatione iudiciali ab excommunicato interpoſita, nec vlibi fit mẽtio de extraiudiciali: tum etiam quia iura non dicunt abſolutè & indiſtinctè concedi excommunicato omnem legitimam defenſionem, ſed cautè adiiciunt in iudicio, & ad illud ſe reſtringunt, vt patet *ex d.c. cùm inter, verſ. inquiſitioni*, ibi, *in iudicio, & d.c. ſignificauerunt. verſ. cùm omnis*, ibi, *in iudicio*; & iuuat ratio, quia cùm lex Canonica dicat excõmunicatum conueniri poſſe, & eundem cogat reſpondere in iudicio, debuit omnem legitimam defenſionem in eo concedere, vt ſeruetur æqualitas, & ne iudicium claudicare videatur, iuxta *d.c. cum inter*, ibi, *cùm non debeat*, &c. & ne aliter ſequatur abſurdum ſi actore impugnante excomunicato denegetur defenſio, ſic enim daretur illi contra hunc maxima fraudis, & malitiæ occaſio, & multoties condemnaretur is, qui ſecundum iuſtitiam fuerat abſoluendus, vt inquit tex. *in d. verſ. inquiſitioni*, ibi, *ac ſatis videatur abſurdum*. &c. quæ omnia ceſſant in appellatione & defenſione ab actu extraiudiciali, ad quem lex non cogit, quinimo nec admittit excommunicatum, præterea appellatio extraiudicialis, propriè & ſtrictè loquendo, non dicitur appellatio, de qua intelligi debent iura prædicta, *& cap. 1. de reſcript. lib. 6.* ſed lato modo & ſecundum quid, & magis dicitur prouocatio ad cauſam, per quam appellans alium vocat, & ſic agens citat ad cauſam peragendã apud ſuperiorem, ad quem apellatum eſt, *cap. cùm ſit Romanis* 5. *ad fin. princ.* ibi, *nec ſolent*, &c. *de appellat.* vbi Deci. *num.* 9. ergo ſicut excommunicatus in iudicio agere, & alium vocare, aut conuenire nequit, iuxta *d. cap. intelleximus*, ita nec extraiudicialiter appellare, & ex his hæc pars videtur multo verior contra Anton. *in d. cap. cum inter*; & licèt DD. paſſim diſtinguant inter appellationem omnino extraiudicialem, quæ non à ſuperiore, ſed à priuato, & eam quæ non eſt omnino extraiudicialis, & à ſuperiore, non tamen iudice, ſed abſque iudicio proponitur, vt ad illam nuſquam, ad hanc verò ſemper admittatur excommunicatus, vt per Abb. & relatos per Deci. Felin. & Pariſ. *vbi ſuprà*, communem dicentes, probabilius tamen eſt cum eodem Deci. & Pariſ. etiam in poſteriori membro excommunicatum appellantem non eſſe admittendum ex eiſdem fundamentis.

Cap. Nouerit. XLIX.

AD *num.* 3 Quòd nulla conſuetudo valet, & ſubſiſtit ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam tam ex diſpoſitione iuris communis *in hoc text. in cap. clericis, de iudic.* quàm Bullæ in Cœna Domini, docent Philiarch. *de officio Sacerdotii tom. 1. p. 1. lib. 3. c. 9.* Surd. *conſ.* 301. *num.* 51. *Colleg. Bononien. in reſp. contra Venetos n.* 59. Vigian. *in tract. de libert. eccleſ. diſp. 2 concl. 4. & diſp. 3. concl. 1.* Vgolin. *in reſp. ad Iuriſconſ. gymnaſij Patauini c. 7.* Ioan. Franc. Fagnan. *in tract. de iuſtit. cenſur. Pauli V. p. 4. fol. mihi* 116. Paul. Comitol. *in tract. apologet. contra Venetos c. 3. num.* 8. Azori. *inſtit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1* Peſant *tract. de immun. eccleſ. diſp. 2. n. 2.* Acoſta *in Bul. Cruciatæ q.* 79. Mart. *de iuriſdict. p. 4. cent. 5. caſu 7. n. 12. & caſu* 101. Souſa *contra Venetos fol. mihi* 72. Tanner. *t. 2. diſp. 5. q. 5. dub. 10. n.* 132. Alter. *de cenſur. tom. 1. lib 5. diſp. 16. cap. 2.* Bonacin. *etiam de cenſur. diſp. 2. q. 4. puncto. 2.* Laymann *in Theolog. morali lib. 4. tract. 9. c. 10. n. 1.* Filliuc. *in quæſt. moralib. tom. 1. tract. 16. c. 10. n.* 255. Duard. *in Bull. Cœnæ Domini cap. 14. diſp. 75. num. 2. & diſp. 76. n. 5. & lib. 2. can. 14. q. 5. n. 8.* Bellet. *diſquiſ. clerical. p. 1. tit. 3. §. 3. num.* 8. Ratio eſt, quia laici cùm ſint incapaces iuriſdictionis eccleſiaſticæ, nunquam poſſunt ſe tueri conſuetudine aliqua, etiam immemorabili, cum nunquam illa legitima eſſe poſſit ad præſcribendum, vt docent Card. Bellarm. *in reſp. ad quandam epiſt. pro Venetis*, Suar. *pro defenſione Fidei contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 4. c. 32. n.* 23. ibi, *Ex dictis ſatis conſtat nullam conſuetudinem, etiamſi immemorabilis ſit, nullo modo contra immunitatem eccleſiaſticam præualere poſſe.*

SVM

Cap. Pueris. LX. & vlt.

AD *n. 2.* Quòd pueri doli capaces ſententiam excommunicationis propter clerici percuſſionem ipſo iure latam incurrunt, vltra citatos *in collect.* docent Carol. de Graſſis *de effectib. clerical effectu 9. num. 13.* Quintil. Mandoſ. *de minori ætate c. 4. n. 36.* Franc. Marc. *p. 2. deciſ.* 822. Paul. Comit. *reſponſ. moral. lib. 6. q* 18. Ioan. Enriq. *in compendio caſuum Conſcientiæ cap. 4. num.* 8. Vnde infert Cardoſ. *in praxi iudicum & aduocat. verb. minor n.* 17. quòd minor impubes doli capax ſi clericum percutiat incurrit excommunicationem maiorem ſicut adultus, attamen mitiùs punitur, quia non mittitur ad ſummum Pont. ſed abſoluitur ab Epiſcopos & ideo text. *in c. 1. & 2. de delict. puer.* dum probant peccata in pueris, non ita vt in maioribus eſſe plectenda, de pœnis corporalibus loquuntur, quæ ratione ætatis minuuntur, *l. auxilium, §. etiam, l. ſi ex cauſa, cum ſimilibus ff. de minor.*

De Verborum ſignificatione.

Tit. XL.

SVMMARIVM.

1 *Abſolutio cum clauſ. ſatisfacta prius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur.*
2 *Aduerſarius in hoc tex. quis dicatur.*
3 *Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non poteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum?*
4 *Abſolutio data ab ordinario non ſatisfacta parte valida, ſed iniuſta.*

Cap. Ex parte. XXIII.

1 AD *num. 3. in fine.* Nota quòd vbi Pontifex committit, vel concedit alicui facultatem abſoluendi excommunicatum, *ſatisfacta prius parte*, ſeu *ſatisfactione promiſſa*, vt *in cap. 1. de iudic.* ſi offenſa, debitum, aut contumacia manifeſta fuerit, non ſufficit cautio, vel ſatiſdatio, licèt idonea, ſeu realis ſatisfactio, aut ſolutio neceſſaria eſt, iuxta textum in præſenti, obſeruant plures, vt per Cou. *in cap. alma mater, p. 1. §. 11. n. 11.* & alij, vt per Henriq. *in ſum. p. 2. lib. 13. de excom. cap. 28. lit. B.* quamuis vbi offenſa, debitum, vel contumacia dubia exiſtit, ſufficiat cautio idonea, id eſt, pignoratitia, vel fideiuſſoria, quæ attento iure ſufficiens, & idonea dicitur, ad differentiam ſimplicis cautionis, iuxta *l. ſi mandato 59. §. vlt. ff. mandati*, probat in ſpecie text. *in præſenti*, vbi gloſ. *verb. ſufficiens*, *cap. qua fronte* 25. vbi gloſ. *verb. cautè, de appellat gloſ. 3. in cap. ad noſtram el 1. de iureiur.* vbi DD. poſt alios Cou. *citato loco*, & Nau. *in man. c. 26. n. 7.* declarando vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 142. poſt *gloſ. 2. in cap. ex publico, de conuerſ. coniug.* licèt Deci. *in d. c. 1. lect. 2. ſuper gloſ. pen. & in d. c. qua fronte, in fine*, poſt Hoſt. & Alex. & Silueſt. *in ſum. verbo abſolutio 3. num. 3.* reſoluant data offenſa, debito, vel contumacia dubiam non requiri cautionem pignoratitiam, vel fideiuſſoriam, vel iuratoriam ſufficere: pro quibus expendi poteſt *cap. Venerabilibus. §. porrò, verſ. ſimiliter, & verſ. idem eſt, de ſentent. excom. in 6.*

Intellige primò hanc differentiam inter offenſam, vel contumaciam manifeſtam, & inter dubiam procedere in foro exteriori: nam in interiori, in quo ceſſat præſumptio, & præualet veritas, *c. veritatı 8. d iſt.* notâtur *in c. tua, & in c. is qui fidem, de ſponſal.* attenditur an pœnitens excommunicatus ſciat, aut neſciat ſe debere, alium offendiſſe, aut quãtum, & cui ſoluere teneatur, vt ſic realiter ſatisfacere, vel idoneam cautionem exhibere debeat, ex Nau. *d. n. 7. & c. 27. n. 278. verſ. quarto, & verſ. ſexto*, ſequitur poſt alios Henriq. *in ſum. p. 1. lib. de indulgent. c. 13. n. 2. lit. I.*

Intellige ſecundò per partem in hac materia, ſicut & in aliis ſimilibus, tantummodo intelligi aduerſarium, ſeu partem aduerſam ei, qui abſoluendus eſt, non verò iudicem, aut notarium, quibus vel aliquid ex condemnatione applicatur, vel ſalarium ſolui debet, ex Sot. *in 4. diſt. 22. q. 2. art. 3. col. 2.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 5. num. 30. cum ſeq.* Martin. Ledeſm. & alij, quos ſequitur Henriq. *d. c. 28. num. 1. lit. L. cum ſeq. & d. c. 13. num. 2. lit. M.* vbi communem dicit. Diana *reſolut. moral. p. 1. tractat. 11. reſol. 22.* Trullench. *in expoſ. Bullæ S. Cruciata lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 12. num* 1. Vnde pari ratione ſub huiuſmodi ſatisfactione non includitur pœna, quæ pro excommunicatione, vel alia legis tranſgreſſione incurritur: ſiquidem ea non ſoluta poteſt à peccato & excommunicatione abſolutio concedi, ex *gloſ. verb. officij, in Clem. 2. de hæret.* quam ad hoc poſt Aretin. notat Nau. *in man. cap. 23. num. 66. & conſ. 75. num. 38. de regularib. in antiq.* Cou. *de ſponſal p. 2. cap. 6. §. 8. num. 17.* Quod eſt notandum ad varias Conſtitutiones ſynodales, quibus pecuniaria pœna

imponitur

imponitur excommunicatis, vt non ſoluta pœna,de qua agunt, in Conſcientia poſſit quis à peccato & excommunicatione abſolui.

3 Intellige tertiò realem ſatisfactionē, vel cautionem idoneam iuxta ſuperiorem diſtinctionem neceſſariò eſſe exhibendam, vbi abſoluendus illā præſtare poteſt, alioquin ſatis erit,eam quam poteſt, & ſic iuratoriam,vbi aliam nequit, arg. *cap.Odoardus,in fine,de ſolut* vbi DD. *auth. generaliter C.de Epiſcop.* reſoluit gloſ. *verbo pro contumacia,in præſenti*,communis, vt per Tiraq. *de retractu tit.1* §.1.*gloſ.*18.*num.*49 Cou.& Nauar.*citatu locu*,Henriq.*d.c.*28.*num.*1.*lit. F*, Diana *d.tract.* 11. *reſolut.* 24. Ludou. à Cruce *in expoſit. Bullæ Cruciata diſp.*1.*cap.* 4. *dub.*2.*num.*15. Trullench.*d.dub.*12. *num.* 2. nam impotentia liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiuſſores,& facit ſufficere cautionem iuratoriam,*Auth. generaliter.C.de Epiſcop & cleric.§.ſed hodie,Inſtit.de ſatiſdat.* Auiles *ad c.6 Prætor. verbo pobres n.* 11. Perez *l.*2. *verb.confiadores tit.*11. *lib.*4. *Ordin.*Ceual.*commun.q* 66.*num.* 7. Farin. *in praxi crimin.q.*23 *num.*43.*& q.*107.*num.*38. Sanch.*de matr. lib.* 107. *diſp.*18.*num.*8.quæ reſolutio rectè procedit vbi attento iure communi, & ex poteſtate ordinaria abſolutio concedenda eſt;vbi verò ex poteſtate delegata per litteras, Bullam, ſeu Iubilæum,ſub forma conſueta, ſcilicet *ſatisfacta parte*,ſi excommunicatus nullatenus præſtare poſſit realem ſatisfactionem, vel cautionem idoneam ad quam tenetur, non erit à delegato abſoluendus,quia ex verbis & forma conceſſionis, à quibus recedere non licet,*cap.cùm dilecta,de reſcript.* cum ſimilibus, conſtat delegatum recipere poteſtatem abſoluendi ſub ea forma, & conditione ſi pars ſatisfacta ſit, non verò aliter; & inſuper,quia non committitur delegato arbitrium examinandi, aut iudicandi, an abſoluendus poſſit, vel non poſſit præſtare ſatisfactionem,vel cautionem,ad quam tenetur, & ita in ſpecie poſt Sot. obſeruat Nau.*d.conſ.*75.*num.*36.*cum ſeq.* Gutier.*d.c.*5. *num.*29.poſt alios Henriq. *d.cap.*28.*num.*2. licèt oppoſitum,ſcilicet excommunicatum in ea ſpecie abſoluendum fore,ſub ea cautione quam præſtare poteſt, intendant Valer.*de differ.inter vtrumque forum,verb.abſolutio differ.*15.*num.*6.*verſ.ſed certè*,Villal.*in ſum.tract.*27.*clauſ.*9.§. 2.*num.* 22. Ludou. à Cruce *d.dub.*2.*num.*7.Trullench.*d. dub.* 12. *num* 8.idem Henriq.*d.cap.*13. *de Indulgent. num.*2.apud quem *ibi,& d.c.*28.*num.*2 *&* 4. videbis quòd tunc temporis fieri debeat, & ad quē recurrere oporteat, vbi excommunicatus volens ſatisfacere non habeat cui ſoluere, vel à quo abſolui poſſit, velut quia aduerſarius,vel iudex ſunt in locis remotiſſimis,quod etiam declarat Trullench. *d.dub.*12.*num.*10.

Vltimò intellige hanc abſolutionem ab ordinario ad quem iure competit conceſſam excommunicato non præmiſſa debita partis ſatisfactione validam,ſed iniuſtam eſſe, quia non fertur contra leges, ſeu ius constitutionis, ſed contra iuſtitiam litigatoris,ſeu partis, cui ſatisfieri debuit.probat *d.cap.venerabilibus,§.ſanè,in fine*, vbi notat gloſ.*verb.competit*,& DD.communiter poſt alios Cou *d.*§ 11.*num.*7.Nau.*d. c.* 27.*n.* 37. Henriq *d.c.*28.*n.*3.*lit. V.* Trullench.*d. dub.* 12.*num.*5.Sic ſimiliter licèt ad eandem excommunicati abſolutionem neceſſariò requiratur forma Eccleſiæ,de qua *in cap. cùm deſideres* 15. *& in cap. à nobis* 28. *de ſentent. excom. & in d.§.ſanè*, ibi, *iuxta formam Eccleſiæ, quæ forma conſiſtit in iuramento de parendo mandato Eccleſiæ cap. ex tenore* 10. *cum ſeq. illo tit.* & in nonnullis aliis de quibus *in d.c.à nobis in fine*,tradit Nau.*in man. c.*26. *num.*8.*& in cap.*1.*in princ.num.* 54. *de Pœnit. diſt.* 6. Henriq. *vbi proximè num* 4. valebit tamen abſolutio abſque huiuſmodi forma; quippe quæ tantùm inducit ſolemnitatem accidētariam, & ordinem,nec habet clauſulam irritantem,nec directè prohibet abſolutionem aliter fieri,& ita obſeruat gloſ. *vlt.in cap.ne manifeſta* 2.*q.*1.*& gloſ.vlt. in d. cap.cum deſideres*, recepta communiter ibi, & alibi,vt per Cou.& Henriq. *vbi ſuprà lit. X*,Nau.*d.c.*1 *num.*156. *& d. c.* 26. *num.* 9. Pro quibus facit *l.vlt.*ibi,*huic adiicimus*,iuncta *l. pen.*vbi Salic *C.de ſentent.ex breuil.*& *cap.decet,§.ordinarij*,ibi, *& nihilominus*, vbi gloſ. *verb.proceſſum ,de immun. Eccleſ. lib. 6.* licèt contradicere videantur Hoſt.*in ſum.de ſentent. excom. §. qualiter*, & Caiet. relatus à Cou. *vbi ſup.* Si tamen delegatus, vel Confeſſarius,cui per litteras ſpeciales, vel Cruciatam committitur abſolutio excommunicati ſatisfacta priùs parte, illum abſoluat non præmiſſa ſatisfactione, corruit abſolutio ex defectu poteſtatis, quæ Confeſſario, vel delegato huiuſmodi non aliter competit quàm per litteras, vel Bullam ſub ea expreſſa ſatisfactionis forma,vel conditione,quæ licèt aliàs inſit à iure, ſi tamen expreſſa ſit,& committatur,abſolutionem vitiat,iuxta d. cap. *cum dilecta*,vbi gloſ. verbo iuris ordinem, aduertunt in ſpecie Nau.*d. n.*37.Sot.*d.art.*3 *col.*4.& eſt de mente multorum,quos citat Henriq. *vbi ſuprà.* Et pro 4

illis

illis expendi poteſt. *d. §. ſanè in fine*, per argumentum à contrario, vel ab ſpeciali, ibi *Superiori competit de excommunicatione cognoſcere*, quæ verba ſignificare videntur textum illum agere de ſuperiore, cui iure communi & própria competit poteſtas cognoſcendi, & abſoluendi, ad differentiam illius, cui non ſic, ſed ex delegatione & cõmiſſione competit ſub forma ſatisfactionis præmittendæ. Iuuat doctrina gloſ. *verb. inhibentes, verſ. per hoc, in Clem. 1. de iurepatron.* quam vltra DD. *ibi*, probat communis, vt per Felin. *in 4. col.* Deci. *num. 6. in cap. ex parte, de conſt. t.* Nau *d. conſ. 75. n. 36.* dum docet quòd vbi alicui aliàs non habenti conceditur poteſtas faciendi aliquem actum ſub certa forma, conditione, vel modo, non valet actus aliter geſtus ex defectu poteſtatis, iuxta quæ intelligunt nonnulli *d. cap. cùm deſideres, in fine*, dum probare videtur abſolutionem excõmunicatorum pro violenta manuum iniectione in clericos abſque forma Eccleſiæ non valere, contra communem *vbi ſup.* vt ſcilicet textus ille procedat in ea abſolutione reſeruata Sedi Apoſt. iuxta *c. ſi quis ſuadente 17. q. 4.* quæ abſolutio in eo caſu committitur ſub forma & conditione cautionis iuratoriæ, *d. c. ex tenore*, ibi, *vice noſtra*, & ibi, *recepto ab eo iuramento*; vnde abſolutio abſque eiuſmodi cautione non valet *in d. c. cùm deſideret*, & ea eſt forma, de qua agit ille text. vt *vbi gloſ. vlt.* intendit; licèt Abb. & alij intendant text. agere de forma *d. c. à nobis in fine*, ſic *in cap. ad hæc, 12. de ſentent. excom.* ſi omittatur cautio ſufficiens, de qua tex. agit, non valebit abſolutio, quia illic, vt habet littera, expreſsè committitur delegatis ſub ea clauſula, & conditione, ſcilicet quod ſufficiens cautio præſtari debeat ab iis, qui abſoluendi ſunt.

SVMMARIVM.

1 *Tributi ad legitimationẽ & iuſtitiam requiritur & neceſſaria eſt imponentis auctoritas.*

2 *Tributorum exactio iure Regalia pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent.*

3 *Ius inducendi tributum aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. Sed alij contrarium ſuſtinent, vt n. 4.*

5 *Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij.*

6 *Regalia ſunt impraeſcriptibilia.*

7 *Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alius ſupremus Princeps cum cauſa.*

8 *Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure.*

9 *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.*

10 *Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem & efficaciorem titulum de mundo.*

11 *Titulum alium edere non tenetur qui immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit.*

12 *Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit.*

Cap. Super quibuſdam. XXVI.

AD *num. 1. in fine* Collige ex text. ad legitimationem & iuſtitiam tributi requiri & neceſſariam eſſe imponentis auctoritatem. Ex Theologis S. Thom *lib. 3. de regimine Principis cap. 11.* Sor. *de iuſtit. lib. 3. q. 6. art. 7.* Petr. Nau. *de reſtit. lib. 3. cap. 1. n. 137.* Petr. Ledeſma *in ſum. p. 2. tract. 7.* Molin. *de Iuſtit. diſp. 666. num. 1. & 2.* Ludou. de Torres *eod. tract. diſp. 44. dub. 1. num. 1. cum ſeqq.* Vaſq. *in opuſcul. de reſtit. c. 5. §. 1. & 2. & cap. 6. §. 1.* Marquez *de gubernat. Chriſtiano lib. 1. cap. 16.* Suar. *de legib. lib. 5. c. 14. num. 1. & 2.* Villalob. *in ſum. tom. 2. tract. 8 diffic. 13 ex n. 3.* Azori. *inſtit. moral. p. 2. lib. 11. cap. 4. verſ. Vectigalia* Leſſi. *de Iuſtit. c. 33. de tribut. dub. 1.* Sanch. *in conſil. moral. lib. lib. 2. c. 4. dub. 2.* Anton. Diana *moral. reſolut. p. 1. tract. 3. reſol. 1. cum ſeqq.* Ex noſtris Iureconſultis Beroi. *conſ. 81. num. 7. vol 1. & conſ. 150. num. 3.* Natt. *conſ. 447. & 515* Purpur. *conſ. 495. n. 4.* Hippol. Rimin. *conſ. 21.* Conrad. *in templo omnium iudic. c. 1. §. 4. verſ. 11.* Corſet. *de poteſt. Regia p. 4. q. 48.* Alciat. *in l. placet num. 11. C. de ſacroſ. Eccleſ.* Auend. *de exeq. mand. p. 2. cap. 14. ex num. 1.* Petr. Bellin. *de re milit. p. 2. q. 7.* Sixtin. *de regalib. lib. 1. c. 2. & lib. 2. c. 6.* Roſenth. *de feudis c. 5. concl. 31. & 43. cum ſeqq.* Petra *de poteſtate Principis c. 4. in princ. num. 30* Farin. *in praxi crimin. q. 123. n. 90* Mantin. *de iure Principis lib. 6. cap. 13.* Valenzuel. *conſ. 99. per tot.* Bobadil. *in ſua politica lib. 5. cap. 5. numer. 2.* Cabed. *Luſit. deciſ. 49. p. 2.* Ioan. Franc. à Ponte *conſ. 131. n. 79. & 80 tom. 2. & de poteſtate Proreg. tit. de Regalium impoſit.* Moles *deciſ. Neapol. de iure Dohanæ fol. mihi 112.* Alfaro *de officio fiſci gloſ. 26. §. 7.* Adam. Contz. *lib. 8. politicor. c. 7. §. 2. & 18.* Caſtill. *tom. 7. de tertiis c 41. n. 29.* Paul. Chriſtian. *Belgic. deciſ. 105. vol. 3.* Franc. de Amaya *ad l. 3. n. 5. & 27. B. de annonis, & trib. lib. 10.* Ioan. Baptiſta Larrea *alleg. fiſcal. tom. 1. alleg. 59. numer. 1. cum ſeqq.* 1

Et

2 Et ſic ad Reges, vel ad illos, qui ſummã poteſtatem habent, iure Regaliæ pertinet tributorum exactio, aut impoſitio, Sixtin. de Regal. l. 2. c. 6. num. 2. Flor. de Mena var. lib. 2. q. 21. n. 11. Caſtill. d. tom. 7. c. 41. num. 78. Amaya ad d. l. 3. n. 6. Hieron. Leon. d. deciſ. 82 ex num. 11. Tapia deciſ. 25. n. 44. & 47. non verò inferioribus dominis, vt notarunt per me citati ad l. 1. C. noua vectigal. & adde Hieron. Leon. Valent. deciſ. 82. lib. 1. Paul. Chriſtian. d. deciſ. 105. Ioan. Franc. à Ponte de poteſtate Proregis tit. 4. §. 8. num. 42. Franc. de Amaya ad l. 3. num. 26. C. de annon. & trib. lib. 10. Tapia Sicil. deciſ 23. num. 44. & 47. Nouar. de grauaminib. vaſal. grauam. 1 & ſeqq. Nec ciuitati particulari, Ioſeph. Ludou. Peruſ. deciſ. 43. num. 1. Roſenth. de feudis cap. 5. concl. 65. Flores de Mena var. lib. 2. q. 21. ex num. 12. cum ſeqq. Camill Borrel. de praeſtantia Regis Cathol. c. 20. n. 18. & in ſum. deciſ. p. 3. tit. 15. à n. 44. Cancer. var. p. 3. c. 3. num. 130. Capibl. de Baronib prag. 14. n. 19. Calixt. Ramirez de lege Regia, §. 26. lit. B, Amaya ad d. l. 3. n. 11. Proſp. Randel. de Baron. paſcuis c. 4. p. 2. fol. 70. niſi in caſu neceſſitatis inter ipſos de ciuitate, aut de vniuerſitate, vel communitate, non extenſa ad exteros contributione, Mandel. Alben. conſ. 34. num. 1. & conſ. 407. per tot. Iacob. Ompbal. de officio, & poteſtate Principis, c. 22. Roſenth. de feudis c. 5. concl. 75 n. 2. lit. C. & D. Alex Tremacinq. var. reſolut. lib. 1. reſol. 5. ex n 6.

3 Ex hoc textu vulgò colligitur ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poſſe introduci ſicut priuilegio, vt per Cephal. conſ. 342. n. 56. cum ſeqq. Mandel. Alben conſ. 16. num 9. & conſ. 64. n. 91. Franc. Marc. deciſ. 234. Octau. Cacheran. conſ. 31. num. 20. Roland. à Valle conſ. 3 n. 82. vol. 1. Mynſing. cen. 5. obſeru. 29. num. 6. & obſeru. 30. Auiles ad c. 24. Praetor. verb. praeſcriptione ex num. 1. Boſſi. in tract. crimin tit. qui vectigal imponere poſ. n. 3. Burg. de Paz conſ. 15. num. 11. Sixtin de Regalib. lib. 1. c. 5. ex num. 130. & lib. 2. c. 6 num. 56 cum ſeqq. Martin. Lauden. de Principe q. 171. Micres ad conſtit. Cathalon. p. 2. collat. 6. c. 28. fol. 114. num. 22. Otalora de nobilit. p. 3. c. 7. n. 9. & 10. Tiber. Decian. conſ. 41. num. 101. cum ſeqq. vol. 3. Hieron. Gabr. commun. tit. de praeſcript. concl. 1. num. 3. & 4. Mozz. de contract. tit. de feudis rub. de natural. feudi num. 46 Brunor. à Sole in locis communib verb. Vectigal, Maſcard. de probat. concl 835. n. 4. & 5. & concl. 836. Caballin. millaloq. 591. Marc. deciſ. 234. Roſenth. de feudis c. 5. concl. 16. num. 3. lit. C. & concl. 45. per tot. Pereg. de iure fiſc. l. 3. tit. 8. num. 13. Oliban. etiam de iure fiſci cap. 6. num. 13. cum ſeqq. Ioan. Garc. de nobilit. gloſ. 19. num. 1. & 2. Micres de maior. p. 4 q. 21. num. 79. & 82. Torres de Iuſtit. diſp. 44. dub. 1. n 5. D. Barb. in l. comparet n. 3. 4. 20. & 21. C. de praeſcr. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloſ. 33. n 4. Sanch. conſ moral. l. 2. c. 4. dub. 4. n. 2. Valaſc. conſult. 141. num. 8. cum ſeqq. Gutier. de gabell. q. 5. n. 2. cum tribus ſeqq. Valenz. con. 93. num. 41. & 42. Camp. ad ſtatuta Mediolan. c. 114. vbi add. lit. D. Proſp. Randel. de Baron. paſcu. p. 1. c. 6. & 7. citato per Caſtill d. tom. 7. cap. 21. num. 1. & 2. Franc. de Amaya in d. l. 3. num. 15. C. de annon. & tribut. lib. 10 qui omnes mouentur ea ratione quòd praeſcriptio aequiparatur priuilegio, vicemque tituli, pacti, ac legis obtinet, & ſic quaeſibilia titulo, praeſcriptione quaeri poſſunt.

4 Contrarium verò, imò impraeſcriptibilia eſſe haec iura, neceſſariumque eſſe titulum Principis ad illorum acquiſitionem, ſuſtinent Greg. Lop l 6. gloſ. 4 tit. 29. part. 3. Lazartez de gabell. c. 19 à num. 4 Gironda eod. tract. p. 1. à num. 43. & p. 7. n. 1. & de priuil. q. 6. num. 27 Azcued. l. 2. tit. 15. lib. 4. & l. 1. tit. 18. lib. 9. Recop. Auendan. de exequen. mand. p. 2. c. 4 n. 20. & 27. Mench. de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. num. 22. & lib. 3. §. 26. n. 140. Villalob. in antinom. verb. praeſcriptio n. 127. Parlad. lib. 1. rerum quotid. c. 3. n. 34. Carol. Tapia Siciliae deciſ. 23. n. 43. & 44. Ludou. de Torres de Iuſtit. diſp. 44. dub. 1. num. 9. P. Molin. eod. tract. diſp. 75. verſ. in Regno Caſtellae, Sanch. in conſil moralib. lib. 2. cap. 4. dub. 4. num. 1. Alfar. de officio fiſcal gloſ. 20. Caſtill. d. tom. 7. cap. 21. n. 21. cum ſeqq. Franc. Amaya d. l. 3. n. 18. Ioan. Bapt. de Larrea alleg. fiſcal. tom. 1. alleg. 15. n. 7.

Ad num 4 Quòd immemorialis conſuetudo vim habeat priuilegij ex certa ſcientia & legitimè obtenti, vltra citatos in collect. docent l. Caſtil 5. tit. 2. lib. 7. Recopil. ibi, que tienen por priuilegio, o por coſtumbre antigua que el derecho iguala à priuilegio, Micres de maior. in 2 edit. p. 4. q. 20. num. 252. & q. 21. num. 46. Molin. de primog. lib. 2. c. 6. num. 13. Ioan. Garc. de nobilit gloſſ. 12. numer. 62. Gutier. pract. lib. 3. q. 14. num. 70. & q. 17. num. 141. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. c. 800. num. 2. & 9. Caſtill. tom. 7. de tert. c. 22. me citato Pareja de vniuerſa inſtrument. edit. tit. 5. reſol. 9. num. 126. vbi num. 127. ſubdit cum multis hoc priuilegium per immemorialem obtentum illius eſſe qualitatis, vt in fauorem poſſeſſoris referatur ad tempus magis vtile, & quo conſtet interuenire potuiſſe.

Ibid. ibi, quod procedit etiam in reſeruatis Principi. Et ideo quamuis Regalia impraeſcriptibilia ſint, nihilominus per conſuetudinem Regalia Principis acquiruntur, vt per

per Couarr. *in reg. poſſeſſor. part. 2. §. 3. num. 1. 2. & 3* Maſcard. *de probat. concl.* 1377. *n.* 23. Menoch. *conſ.* 21. *num.* 19. & 20. Rayoer. Sixtin. *de Regalib. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 136. *cum ſeqq.* Gutierrez *lib.* 3. *pract. quæſt.* 14. *num.* 70. Caſtill. *d. cap.* 22. Pereja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *num.*
7 233. Quia ipſa poteſt quantum Rex, aut Imperator, aut alius Supremus Princeps cum cauſa, Aoton. Gabr. *commun. tit. de præſcript. concl.* 1. *num.* 67. Burg. de Paz. *conſ.* 15. *num.* 13. Molio. *dict. cap.* 6. *num* 14. Goozal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ* 33. *num.* 4 Stephan. Gratiao *dict. cap.* 800. *num.* 2. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *n.* 132.

8 *Ibid.* ibi, quòd præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris, & de iure, io fauorem, ſcilicet poſſidentis, adeò vt prolationem in contrarium noo admittat, vt per Anton. Gabr. *dict. concl.* 1. *num.* 50. Burg. de Paz. *dict. conſ.* 15. *num.* 18. Menoch. *conſ.* 90. *num.* 67. & *conſ.* 701. *num.* 96. & *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 131. *num.* 50. Mench. *controuerſ. illuſtr. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 12. *verſic. denique cum præſumptio*, Mieres *d. quæſt.* 20. *num.* 278. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *n.* 134.

9 *Ibid.* ibi, *Conſuetudo immemorialis habet vim tituli.* Idem probant *l. Caſtel.* 8. *tit.* 15. *lib.* 4. *Recopilat.* ibi, *Sea auida in lugar de titulo baſtante*, *gloſſ. in præſenti*, *verb. non extat memoria*, Meochac. *dict. cap.* 81. *num.* 13. & *cap.* 84. *num.* 10. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 131. *num.* 38. & *conſ.* 701. *à num.* 95. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1377. *num.* 16. & *ſeq.* Ioan Garc. *dict. gloſſ.* 12. *num.* 54. *cum ſeqq.* Molio, *d. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 13. Mieres *d. quæſt.* 20 *num.* 248. & *quæſt.* 21. *n.* 49. Sixtin *d. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 137. Stephan. Gratian. *d. cap* 800. *num.* 2. & 9. Caſtill. *d. cap.* 22. *n.* 3. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 9. *n.* 118.

19 Ad *num.* 7. Quòd immemoriali probata meliorem, & efficaciorem titulum quàm excogitari poſſit, quis habere dicitur, & vltra citatos *in collect.* doceot Ioan. Garc. *dict. gloſſ.* 12. *num.* 58. Menchac. *d. cap.* 81. *n.* 17. Stephan. Gratian *d. c.* 800. *n.* 2. Pareja *d. reſol.* 9. *n.* 124.

11 Ad *num.* 9 Quòd immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus, & eam legitimè probans, oeceſſe non habet alium titulum edere, ex adductis per Parejam *d. reſol.* 9. *num.* 119. Et quod plus eſt, nec vlla tituli allegatio neceſſaria eſt, vt vltra citatos docent Menchac. *d. cap.* 81. *num.* 15. & *d. cap.* 84. *num.* 10. Maſcard. *d. concl.* 1377. *n.* 28. Ioan. Garc. *d. gloſſ.* 12. *num.* 56. Gutierr. *dict. quæſt.* 17. *num.* 142. Caſtill. *dict. tom.* 7. *de tert. cap.* 22. *num.* 1. Pareja *dict. reſolut.* 9. *num.* 120. vbi *numeris ſeqq.* reſoluit quòd quamuis titulum allegauerit, & de illo mentiooem fecerit, adhuc ad editiooem cõpelli non poteſt, quia oon obſtaote quòd vbicũque mentio fit io libello de aliquo inſtrumento, vel titulo, illud edendum ſit, nihilominus hoc fallere ait in illo, qui allegat, aut mentionem facit de titulo prouenoiente ex cooſuetudine temporis, cuius non extat memoria io cootrarium, quia illum exhibere noo teoetur, & citat Monald. *conſil.* 79. *n.* 11. *vol.* 1. Gaſpar. Anton. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *q.* 76. *n.* 4. Caocer. *var. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 27. & *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 48.

De Regulis iuris.

TIT. XLI. & vlt.

Cap. Qui ſcandalizauerit. III.

VTILIVS, inquit Beda ille magnus, in præſenti ſcandalum naſci permittitur, quàm veritas relinquatur. Sed qoi fieri id poſſit, vt veritatem noo deſerat is, qui ſcandalum faciat? nam facere is dicitur, qui ex ioſtituto aberrat à via, vt alium trahat ad ruioam ſceleris, & peccati. Scaodalum enim Græcè, offendiculum Latinè eſt, & quaſi quid obſtet eunti, & impactio pedis, actumq; deoique deſigoat mali, quo quaſi cadenti occaſio præbeatur. Igitur vitium eſt fraternæ correctioois virtuti ſuaptæ naturæ contrarium, vt Theologi docent cum D. Thoma 1. 2. *quæſt.* 43. Vitium denique eiuſmodi, vt quaſi de abomioabili re dixerat de illo Chriſtus, *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Et rurſus, *Væ homini illi per quem ſcandalum venit, væ mundo à ſcandalis*: & ideò videamus, an qui ſcandalum naſci permittit, retinere veritatis viam poſſit. Sed Læl. Mancinus, à quo hæc deſumpſi, *Diſquiſitionum genialium, & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 13. cauendum aſſerit: oam is permitti ſcandalum iubet, non committi, ſciebat enim veritatem non eſſe in eo, qui ſcandalum

operatur; ergo non de ſcandalo Beda loquitur, quod vulgò actiuum, ſed quod paſſiuum nuncupari ſolet, hoc eſt, non datum, ſed receptum, quia videlicet prouenit ex bono opere, vel dicto alterius, aut ſaltim ex eo quòd nec malum per ſe eſt, nec imaginem habet mali. Sinendum itaque potiùs eſſe concludit vt ſcandalum naſcatur, quàm vt veritas relinquatur: nam ſi veritatem facis, parum tibi eſſe debet, vt ex ea puſillus tuus ſcandalum capiat, præſtat enim vt ſcandalum naſci permittas, quàm vt veritatis deſeras viam, maximè cùm tibi ipſi carior, quàm puſillo tuo ſis.

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA IN COLLECTANEA DOCTORVM

ad librum ſextum Decretalium.

SVMMARIVM.

1 *Pueritia incipit poſt ſeptimum annum.*

2 *Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur.*

3 *Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio iudicis.*

4 *Impuberes qui dicantur? oſtenditur.*

5 *Pubertas plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto, exorditur.*

Ad Procemium.

1 IBidem *num.* 23. Ad hoc quòd pueritia incipit poſt ſeptimum annum, vltra citatos vide Quintil. Mádoſ. *de minore ætate cap.* 4. *n.* 1. Azori. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *q.* 6. Ant. de Souſa *in aphor. Inquiſ. lib.* 3. *c.* 32. *n.* 11. D. Acuña *in cap. veteri* 7. *n.* 33. *diſt.* 77 Paul. Zach. *in quæſt. medicolegal. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 4. *n.* 7. Et quamuis circa terminationem pueritiæ aliqui crediderint eã decimoſeptimo anno terminari, ex quorũ numero ſunt Bertachin. *verb. pueri, verſ.* 1 *& verſ. pueritia durat*, Franc. Pollet. *in hiſtoria fori Romani, lib.* 2. *c.* 6. *in fine*, Azini. *de execut. c.* 526. *num.* 16. Caluin. *in Lexic. verb. ætatum gradus*, Oſuald. *ad Donell. comment. lib.* 18. *c.* 3. *lit. S.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. Ætas, n.* 1. Nihilominus certus eſt pueritiam vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progredi, vt per Strach. *de adiect. part.* 3. *num.* 19. Quintil. Mandoſ. *d. c.* 4. *n.* 1. Azori. *d. q.* 6. *in fine*, Petr. Garc. *in Auicennam fen.* 1. *lib.* 1. *doct.* 3. *c.* 3. *diſp.* 16. *c.* 3. Fr. Anton. de Souſa *d. lib.* 3. *c.* 32. *n.* 11.

Pubertati autem proximus quis dicatur, 3
relinquitur iudicis arbitrio, Strach. *d. tract. de adiect. p.* 3. *n.* 17. Cou. *de ſponſal p.* 2. *cap.* 5. *n.* 5. *& in Clem. ſi furioſus p.* 3. *in init. n.* 5. Duẽ. *reg.* 259. *limit.* 3. *verſ. & circa hanc limitationem*, Quint. Mãdoſ. *d. c.* 4. *n.* 35. *ad fin.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 104. *à n.* 40. Exorditur autem pubertas decimoquarto anno in maſculis, & duodecimo in fœminis, *l. fin. C. quando tutor. vel curat. Princip. Inſtit. quibus mod. tut. fin. l. Caſt.* 1. *tit.* 5. *part.* 6. *& l.* 12. *& fin. tit.* 6. *ead. part. & l.* 60. *tit.* 18. *part.* 3. Clar. *§. feudum q.* 49. *n.* 4. Petr. Greg. *ſyntagm. Iuris lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 10. *& lib.* 12. *cap.* 15. *num.* 2. Gutierr. *in auth. Sacramenta puberum, num.* 1. *C. ſi aduerſ. vendit.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, in princ. n.* 2. Auend. *de cenſib. c.* 81. *n.* 5. Felician *eod. tract. cap.* 2. *num.* 1. *verſ. alij puberes*, Card. Tuſch *lit. F. concl.* 224. *n.* 64. *& lit. P. concl.* 458. *num.* 1. Farin. *in praxi crimin. tom.* 3. *q.* 92. *num.* 18. Matth. Coler. *de aliment. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 127. Didac. de Medrano *in libello de conſenſu connub. cap.* 7. *n.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 38. *num.* 2. Ludouic. Schrader. *in ſelectiſſ. Iuris quæſt. tom.* 1. *tit.* 22. *num.* 2. Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interp. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 17. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 78. *num.* 4. Galganet. *de Iure publico, lib.* 3. *titul.* 100. *num.* 93. Carranza *de partu cap.* 10. *numer.* 4.

Petr.Franc.Linglois *deciſ.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 28. Zachia *in quæſt. medicolegal. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 6 *n.* 26.

Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt tam de fœminis, quàm de maſculis loquentes profcrunt Nicol. de Paſſerib. *in conciliat. legum, fol.* 86. *num.* 34. Saneh. *d. lib.* 6. *diſp.* 38. *num.* 2. Theſaur. Iuris, *verb. ætas*; Quæ quidem pubertas, quæ decimoquarto anno in maſculis, & dudecimo in fœminis exordiri ſcripſimus, ad vſque quintum & vigeſimum perdurat, *l. cùm filio* 50. *ff. de legat.* 3. Ioann. Breche. *in l. pueri* 204. *num.* 6 *ff. de verb. ſignif.* Cuiac *lib. obſeru.* 3. Auendan. *de cenſib. cap.* 81. *num* 5. Petr. Garc. *in Auicenam diſp.* 16. *c.* 3. *verſ. ſecunda ætas*, Oſuald. *ad Donel. lib.* 21. *cap.* 7. *lit.* A. Zach. *dict. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 6. *num.* 68.

Pubertas autem plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur, vt *in l. abrogato* 40. *§. non tantùm. ff. de adopt. & in l. Mela, art.* 14. *§.* 1. *ff. de aliment. & cib. leg. & in l. quidam conſulebant* 57. *ff. de re iudic.* Donell. *comment. Iuris Ciuilis lib.* 3. *cap.* 14. vbi Oſuald. *lit.* B. Franciſc. Otthom. *verb. pubertas plena*, Franc. Conſtant. *comment. lib.* 2. *cap.* 15. *ad med.* Quintil. Mandoſ. *de minore ætate, cap.* 5. Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 10. Farinac. *in praxi criminal. part.* 3. *quæſt.* 92. *num.* 20. Petr. Garc. *in Auicenam, fen.* 1. *lib.* 1. *doctr.* 3. *cap.* 3. *diſp.* 16. *cap.* 3. *verſic. ſecunda ætas*, Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit.* 22. *princip.* 2. *ad fin.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interpr. libr.* 2. *cap.* 4. *num.* 25. Franc. Linglois *d. deciſ.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 17.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS. II.

Cap. Licèt. I.

AD *num.* 2. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præſenti indiſtinctè conſtituit Pontifices maximos habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui, id eſt, in ſua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt Iura omnia in promptu habere cenſeantur, ita vt Iuris ignorantia eos non excuſet; & quod magis eſt, vt nouis ab ipſis Pontificibus Max. conditis conſtitutionibus, & ſtatutis non ſit neceſſaria anteriorum expreſſa reuocatio, quinimo eo ipſo, quòd nouam condiderint conſtitutionem, reuocata cenſeantur anteriora iura, etiamſi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib.* 1. *controu.* 9. *num.* 13. vbi *num.* 14. opponit non videri credibile Pontifices habere, vel cenſeri habere in mente propemodum infinita iura, cùm omnium habere memoriam plus diuinitatis, quàm humanitatis habeat, & *n.* 15. ad difficultatem reſpondēs ait, quòd iura communia nihil aliud ſunt, quàm regulæ quædam, quibus Principes, & Pontifices maximi inferiores ordinant in bonum commune, & publicam vtilitatem, quas regulas, ſiue ordinationes rationis indubitatum eſt ſuam ſedem habere in eorumdemmet Principum, ſiue legiſlatorum mente, in qua manet repoſita regula illa prudētiæ, quas legiſlator ſiue Princeps ſuos ſubditos ordinat in commune bonū: pari etiā ratione ait ſubſiſtere in Principe illam prudētiæ regulam ad ordinandos ſubditos in communem, & publicam vtilitatem; quam regulam, à qua iura demanant, impoſſibile eſt alibi ſubſiſtere, quàm in mente legiſlatoris, ad quam ſe referens Bonifacius in præſenti, cùm proſpiceret regulas omnes, quibus ſubditi ordinantur in bonum commune, id eſt, leges ſuam ſedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & ſubtiliter conſiderat cenſeri Pontifices habere omnia iura, id eſt, omnium iurium regulam, & ideam in ſcrinio pectoris ſui. Et idem Anguian. *dict. controu.* 9. *num.* 17. quærit cur in hoc text. fuerit admiſſa conſuetudinis ignorantia?

Cap.

Cap. Vt animarum. II. & vlt.

1 AD num. 1. in fine. Collige ex tex. poſſe Epiſcopum, & quemlibet Ordinarium facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia, vt per Anchar. hic n. 9. Carpan. ad ſtatut. Mediolan. in prælud. n. 39. Paul. Fuſch. de viſitat. l. 1. cap. 33. num. 3. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. E. concl. 251. n. 4. Vgolin. de poteſt. Epiſcopi c. 47. n. 1. Piaſec. in praxi Epiſcop. p. 2. c. 2. n. 7. Bonacin. de legib. diſp. 1. q. 1. puncto 3. num. 21. vbi num. 28. ſubdit hoc procedere in prælatis inferioribus habentibus iuriſdictionem quaſi Epi-
2 ſcopalem.

Et ad hoc quòd ſtatutùm, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & quòd ſi ipſi contrauenirent, non poſſent puniri, per hunc tex. docent Vgolin. d. c. 47. §. 1. num. 2. Bonacin. d. q. 1. puncto 6. n. 59. Belloch. de caſib. reſern. p. 2. q. 10. num. 11. Etiamſi quis contraueniret ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto, hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti, Bortæ de ſynodo Epiſc. art. 2. n. 9. Alderan. Maſcard. de ſtatut. interp. concl. 6.
3 à n. 33.

Ad n. 5. in fine. Et ad plura circa præcepta audiendi Miſſam & ieiunandi, vbi quis extra proprium territorium caſu reperitur, vide Suar. tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 14. num. 29. & de legib. l. 3. c. 32. n. 3. Salas eod. tract. diſp. 14. ſect. 5. n. 60. Bonacin. in ſimili tract. diſp. 1. q. 1 puncto 6. n. 59. Caſtr. Palao in opere morali tom. 1. tract. 3. diſp. 1. puncto 14. §. 1. num. 1. Baſil. Pont. de matrim. lib. 5. c. 8. n. 1. Thom. Sanch. de matrim. l. 3. diſp. 18. n. 18. Ioan. Sanci. in diſput. ſelect. diſp. 44. num. 27. Laymann in opere morari lib. 1. tract. 4. c. 11. n. 1. Fagundez in præcepta Decalogi præc. 1. lib. 1. c. 7. n. 3. Greg. Martinez tom. 3. in 1. 2. q. 96. art. 5. dub. 6. in princ. Trullench. in præcepta Decalogi lib. 3. c. 2. dub. 6. n. 5.

De Reſcriptis.

TIT. III.

SVMMARIVM.

1 Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur.

2 Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.

3 Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri.

Cap. Statutum. II. §. Inſuper.

AD num. 75. Quòd pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur, nec ab eis exigi poſſunt, vltra citatos in collect. tenent Ioan. à Capiſtrano in ſpeculo conſcientiæ num. 59. Grauat. ad Veſtrium in praxi lib. 4. c. 4. verb. paupertas num. 31. Mynſing. cent. 4. obſeru. 47. num. 4. vbi quòd pauperis cauſa de plano, & ſine expenſarum, vel ſportularum ſolutione expediri debet, Gerard. de Petraſancta ſing. 73. Maran. de ordine iudic. p. 4. diſt. 9. n. 77. Rebuff. de priuileg. ſcholaſt. priuil. 90. num. 2. & 4. Petr. Ruiz. Letuan. deciſ. 4. numer. 293. Fului. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 54. num. 61. verſ. ſed nec etiam, Garc. Maſtrill. de magiſtr. lib. 1. c. 22. num. 19. cum duobus ſeqq. Etiamſi pauper aliquid ſpôte pro ſalario, vel ſportulis offerat, tex. in præſenti, & gloſ. hic verb. recipere, cap. ex gii 2. ibi, vel etiam à volente, de cenſib. hac lib. Petr. Ruiz. d. num. 293. Tiraq. de nobilit. c. 29. n. 40. Gaſp. Baec. de decima tutor. c. 10. n. 12. 2 (margin 1 at start of paragraph)

Ad num. 81. in princ. Quòd Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent, reſoluunt Tiraq. d. c. 29. num. 39. Pelag. de planctu Eccleſiæ lib. 2. c. 46. verſ. ſed & pauperi, Ioan. Bapt. Caccialup. in tract. de aduocat. quæſt. 3. numer. 10. Iacob. Benui. de priuileg. Iuriſconſult. part. 3. priuileg. 71. numer. 8. Crauat. ad Veſtr. in pract. lib. 2. cap. 7. num. 2. & lib. 4. cap. 4. num. 32. Greg. Lop. in l. 6. verb. llanamente tit. 22. part. 3. & l. 16. tit. 9. part. 2. Gaſp. Boëc. de inope debit. c. 12. num. 14. & de decima tutor. c. 10. num. 12. Iacob. Simanch. de Cathol. inſtit. tit. 5. num. 5. Couar. pract. c. 6. num. 4. Thom. Acti. in tract. de infirmit. part. 2. §. aduocati num. 6. & 7. Fului. Pacian. d. c. 54. num. 61. Ioſeph. Ludou. perrſ. deciſ. 111. num. 8. cum ſeqq. Auiles ad c. 7. Prætor. in gloſ. an de llenar num. 3. Manchaq. de ſucceſſ. creat. §. 2. numer. 128. Anton. Scap. de iure non ſcripto lib. 3. c. 105. ex num. 8. Azeued. l. 16. numer. 1. cum ſeqq. tit. 16. lib. 2. Recopil. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 369. ex num. 3. Sebaſt. Medices de caſibus fortuitis part. 2. quæſt. 4. numer. 11. Cened. ad Decretum collect. 28. num. 13. Vincent. Carot. in tract. de locato part. 1. tit. de fructibus, & litium expenſ. quæſt. 8. num. 12. Flores de Mena var. quæſt. lib. 1. quæſt. 8. §. 1. num. 52. Sebaſt. Guazin. in præfat. tract. ad defenſam numer. 5. Cabed.

*Luſit.deciſ.*214.*num.*7.*p.*1.Camill.Borrel. *in ſum.deciſ.p.*1.*tit.*65.*de aduocator.officio n.* 37. Garc.Maſtrill.*de magiſtrat.l.* 1.*c.* 22.*n.*19. *cum ſeqq.*Ioan.Malder.*de virtut. Theolog. & Iuſtit.tract.*6.*cap.*3.*de Iuſtit.ret , & aduocati, dub.*8.Parens meus Emman. Barboſa *in remiſſ.ad Ordin.Reg. Luſit.lib.* 2. *tit.* 90. §. 11. Itavt ei non liceat à paupere etiam ſponte offerente mercedem accipere,Gaſp. Baëc. *d.c.*11.*de inope debit. n.* 15. Gerard de Petra ſancta *ſing.* 73.*num.*4. Benincaſ.*d.ſpec.*1.*in iudic.n.*10.Rebuff.*d.priuil.*90.*n.* 7.Flores de Mena *d.*§.1.*n.*52.

3 Ad *num.*83.Quòd Eccleſia ſpauper', tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam Curatæ vniri , docent *l. Caſtellæ* 13. *tit.*5 *part.*1.ibi , *E puede fazer de dos igleſias vna veyendoq ie es meneſter porque ſon pobres,* Petr.de Peruſio *in tract. de vnione Eccleſ.c.* 3.*n.*1.*verſ.tertia cauſa eſt paupertas.* Mandoſ. *ad reg.*12. *de vnionib q.* 5. *n.* 3. *ad fin.* Card. Tuſch *lit.V.concl.*231.*n.*1.*cum ſeqq.* Concil. Trid.*ſeſſ.*21.*de reform.c.*5

Cap. Qui per ambitionem. XV. & vlt.

AD *num.*7Ratio eſt,quia hę diſtributiones dãtur ratione certi miniſterij perſonalis,& non reputantur pro parte beneficij,& fructuum eius,Rot.*deciſ.*330.*n.* 1. & 2.*p.*2.*diuerſ.*Cou.*lib.*3.*var.c.*3.*n.*1.Hoied.*de incompatib.benefic.p.*1.*c.*12.*n.*8. Eſcob. *de ratiocin.c.*29.*n.*17.Monet.*de diſtribut. quotid. p.*1.*q.*6.*in princ.*vbi *num.* 8. tenet quotidianas diſtributiones,quæ acquiruntur beneficiato pro exercitio non lucrari immediatè & per ſe ratione beneficij, ſed ratione laboris,& ſeruitij,Salgado *de Regia protect.p.* 4.*c.*3.*n.* 65. *cum ſeqq.* Carol. Marani. *tom.*1. *controu.q.*18.*n.*51.*pag.*127. Ex quo ſequitur quòd condemnatus ad reſtitutionem beneficij vnà cum fructibus,nõ teneri ad reſtitutionem diſtributionum quotidianarũ, ex Verallo *deciſ.*29.*p.* 2. Decian. *conſ.*43. *ex n.*14.*vol.*1. Salgado *d.c.*9.*n.*82.Aloyſ.Ricc. *in deciſ.Curiæ Archiep. Neapol.deciſ.*112.*num.*3. *cum ſeqq.*Greg. XV. *deciſ.*74.*n.*8.

De Electione,& electi poteſtate.

Tit. VI.

Cap. In electionibus. II.

POſt *num.* 2.Dum textus hic probat in electionibus , & poſtulationibus , ac ſcrutiniis penitus reprobari eligendi vota conditionalia,alternatiua , vel incerta, intelligendus eſt de conditionibus propriis, quæ re vera ſuſpendunt,& puritatem actus impediunt;quæ verò tales non ſunt ,quãuis quoad verba conditiones videantur, in hoc tex.non prohibentur , ſicut manifeſtè indicãt illa verba , oportere vt electio certa & pura ſit.Attamen *in c. ſignificatum, de præbend.*nulla fuit adiecta conditio ſuſpenſiua collationis,aut quæ redderet illam incertam,ſed modus quidam ſpiritualis dumtaxat adiectus. qui pręſtaretur poſt adeptã beneficij poſſeſſionem ; talem autem modum in ſpiritualibus perſpicuum etiam eſt minimè reprobari, niſi aliquid illicitum contineat,propter quod improbetur,pariterque per illius adiectionem non offendi regulam huius text *& l.actus legitimi,ff.de regul.iuris.*

Cap. Generali. XIII.

IN gloſ. *Regalia.* Notatur ad hoc quòd beneficiorum fructus ex priuilegio Põtificis ad Principes ſeculares pertinentes, efficiuntur de Regalibus , & inter temporalia , & patrimonialia ipſorum bona connumeratur , vt per Arnulph. Ruſæ.*de Regalib priuileg.*16.*n.*19. Sixtin. *eod. tract.c.*2. *n.*54. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. § *tractemus num.* 38. vbi Camill. Borrel. Auendan.*de exequend mand. p.*2. *c.*4.*n.*20. Petr.Greg.*ſyntag.iuris l.* 17. *cap.* 7. *num.* 19. D Barboſ. *in l.Titia n.* 41. *in princ.ff. ſolut matr.*Cabed.*Luſit.deciſ* 63. *n.* 3.*p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. iuris obſeru.* 50. *num.* 15. Gutier.*pract.lib.*1.*q.*4. *num.*1. Salgad.*de protect.Regia p.*3.*c.*10.*n.* 148. Hieron. de Leon *deciſ.*9.*num.*30.*lib.*1.Caſtill.*lib.*7.*de tert. c.*11. *n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſimplex obtinens,cui nullus Ordo ſacer annexus eſt , ſua conſcientiæ ſatisfacit,licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promouere faciendi.*

2 *Fructus beneficij etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum.*

3 *Auctoritas Dionyſii Carthuſiani , & alij S. Bernardi refertur.*

4 *Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi.*

5 *Beneficium eo animo acceptãs vt illud teneat donec habuerit pinguius ,nõ eſt tutè promotus.*

6 In

6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſecularitèr viuendi.*

7 *Auctores reſtruntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptionem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione.*

8 *Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit.*

9 Text. in præſenti *loquitur de illo qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi Sacerdotium, ſed fructibus fruendi.*

Cap. Commiſſa. XXXV. verſ. Cæterùm.

1 AD *n.* 16. In text. ibi, *Parochialem receperis Eccleſiam.* Ergo beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſatisfacit ſuæ conſcientiæ, licèt nũquam ad ſacros Ordines promoueatur, nec intentionem, aut voluntatem habeat illos vnquam ſuſcipiendi, dummodo onera annexa beneficio adimpleat. Ita Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 18. *& conſ.* 1. *de præbend.* Fr. Emman. *in ſum. tom.* 1. *cap.* 30. *num.* 8. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 66. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 6. *num.* 80. Vaſq. *in opuſc. de benef. cap.* 4. §. 2 *num.* 175. Nicol. Garc. *in tract. de benef. part.* 3. *cap* 4. *num.* 42. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 45. *num.* 16. Azori. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. *quæſ.* 4. Filliuc. *in quæſt. moralib. part.* 3. *tract.* 41. *cap.* 6. *quæſ.* 6. Molfeſ. *in ſum. tract.* 6. *cap.* 10. *num.* 18. Laymann *in Theolog. morali, lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 14. Ratio eſt, quia cum iure nullus Ordo ſacer requiratur ad tale beneficium ſimplex obtinendum, illius habilis & capax reputandus eſt, qui nullum ſacrum Ordinem, ſeu nullam intentionem illam ſuſcipiendi habuerit.

Quæſtio eſt dubia, an diſpoſitio huius text. locum habeat in dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum; quibus aliquis Ordo ſacer annexus eſt? Vna opinio tenet huius text. deciſionem non eſſe intelligendam, nec extendi ad alia beneficia præter Curata, de quibus expreſsè loquitur, quia eſt lex pœnalis, & non poteſt comprehendere alios caſus præter in illa expreſſos. Ita Sot. *lib.* 10. *de Iuſtit. quæſt.* 5. *art.* 6. Nauarr. *in man. cap.* 25. *num.* 128. *& in cap. quando, de conſecr. diſt.* 1. *num.* 21. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſput.* 45. *num.* 13. Azor. & Laymann *citatis locis.* Altera ſententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat teneri quem fructus reſtituere beneficij, etiam non Curati, quos percepit cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum eidem beneficio annexum; quam ſuſtinent Rebuff. *in praxi, tit. de non promouendo, num* 83. *& ſeq.* Panorm. *in cap. relatum, num.* 5. *de clericis non reſid.* Gabr. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 8. *art.* 3. Nicol. Garc. *de benef. part.* 3. *cap.* 4. *num.* 37. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. cap.* 97. *num.* 55. & cenſet probabilem Azori. *d. lib.* 6. *cap.* 9. *quæſt.* 5. Quintanad. *eccleſ. lib.* 4. *num.* 66. Et probatur ex ratione in qua fundatur deciſio huius text. quæ ſecundùm Suar. *de legib. lib.* 4. *cap.* 13. *à num.* 24. ea eſt, quia Eccleſia tacita conditione, vel pacto beneficium confert, vt ſcilicet præbendatus, cuius probendæ annexus eſt Ordo ſacer, fructus ſuos non faciat, nec ad illos percipiendos, & expendendos ius habeat, niſi intentionem habuerit inſeruiendi præbendæ, & Ordinem illum ſuſcipiendi. Vaſquez verò 1. 2. *q.* 96. *diſp.* 160. *cap.* 5. *num.* 36. aliter id explicat; & quicquid ſit, ſolida ratio deſumitur ex verbis text. ibi, *cùm eos receperis fraudulenter;* vnde cùm iuſta fraus recipiẽdi beneficium abſque intentione ſuſcipiẽdi Ordinem illi annexum, æquè in Curatis, quàm in aliis conſiderari debeat, & cõdemnanda veniat, in omnibus eadem pœna, & fructuum priuatio procedere debere neceſſe eſt vt dicamus, ex adductis per Nicol. Garc. *d. part.* 3. *cap.* 4. *num.* 38. & Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 42. *n.* 3.

Cùm *in cap. licèt canon §. is etiam, hoc tit.*
& lib. 6. æquiparetur in Parocho obligatio 3
reſidendi in ſua Eccleſia Parochiali, & ſe promoueri faciendi, infra annum ad ſacerdotium, vt patet ibi, *vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in Eccleſia reſidere teneatur, & infra annum ſe faciat ad ſacerdotium promoueri;* videtur inferri quod debet habere intentionem hanc reſidentiam faciendi, cùm eam ſatis illis commendatam habeant ſacri Canones *in cap. quia nonnulli, & in cap. relatum, de cleric. non reſid.* Et contra illos, qui beneficia quærunt, & impetrant intuitu commodi temporalis, non cum intentione ea, inſeruiendi, & Deo vacandi, & ſic intuitu boni ſpiritualis, inſurgit S. Dionyſ. Carthuſ. *in tract. contra pluralitatem beneficiorũ, art.* 15. *ſuper illud Matth* 6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis,* ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur ad animam, ſic corporalia ad ſpiritualia ſunt finaliter referenda. Qui ergo eccleſiaſtica beneficia optant, quærunt, impetrant, ſuſcipiunt non intuitu ſpiritualis boni, puta diuini Officij, vt ſcilicet competentiam habentes, Deo deuotius;*

quietiuſque miniſtrent, ſed intuitu commodi temporalis, bonique corporalis; iſti ſunt ſubuerſores rectiſſimi ordinis rerum, atque in temporalibus finem ſibi conſtituunt, idcirco mortaliter peccant, etiam vnum beneficium competens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Talibus competit, quod ait S. Bernard. Alius vndique circuit, ſedulus explorator blanditur, obſequitur, ſimulat, & diſſimulat, miſeraque ſuffragia mendicare non erubeſcit, manibus, & pedibus repens, ſi quo modo tandem aliquando ſeſe ingerere queat in patrimonium Crucifixi, in bona Domini, quæ ſola ex omnibus hodie inueniuntur expoſita, &c. Locus verò S. Bernard. à Dionyſio citatis, adeſt *in ſuis declamat. ſuper illud, Ecce nos relinquimus*, &c. *Qui ea intentione*, ait, *gradus eccleſiaſticos, & miniſteria Sanctuarij quærit, imò quæritur (quæri namque quàm quærere ipſe debuerat) vt ſine curis ſeculi in ſanctimonia cordis, & corporis illuminādus accedat ad Dominum, & ſuam pariter ac proximorum operetur ſalutem, orationis ſtudio debitus, & verbo prædicationis. Nam ſi eos eo quærit animo, eoque intuitu, vt huius vitæ habeat neceſſaria, euangelizat vt manducet, & peruerſo nimis ordine cæleſtibus terrena mercatur. Quàm certè dignius, ampliuſque conſentaneum rationi, vt pro carnali victu, carnalia magis opera, & negotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum.*

4 Vnde acceptans beneficium reſidentiam requirens, tenetur habere propoſitum ſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi, ex text. *in d. cap. relatum 4. de cleric. non reſid.* vbi gloſ. *verb. cum effectu*, rationem aſſignat, dicens, ex quo enim intitulati ſunt, debent ibi perpetuò permane-
5 re, & *ibi* Panor. *num.* 7. ſic ait. *Nota gloſſam, & facit ad quæſtionem de eo, qui acceptauit beneficium eo animo, vt illud teneat, donec habuerit pinguius, vel non habuerit animum ibi reſidendi, nunquid iuſtè ibi ſit promotus?* Et Doctores concludunt *quòd non, & bene, nam quiſquis, vt ait Apoſtolus, debet eſſe contentus ea vocatione qua vocatus eſt, vnde non debet in animo aliud gerere; ſed quemadmodū contrahens matrimonium carnale debet habere animum perpetuò reſidendi cum vxore, vt in cap. fin. de condit. appoſ. & cap. ſicut 27. q. 1. ſic & acceptans Eccleſiam: nam quodammodo contrahit Matrimonium cum Eccleſia*, &c. Quare hanc reſolutionem tenent Hoſt. *in d. c. relatum num. 2.* vbi Butr. *num.* 4. Abb. *num.* 5. Imol. *in cap. conquerente num. 5. de cleric. non reſident.* Syluest. *in ſum. verb. beneficium 3. in fine*, Sot *de Iuſtit. lib.* 10 *q. 5. art.* 6. Nau. *conſ. 16. de Præbend. in 1. edit.* Achil. *deciſ. 49. alias 1. de officio Ordin.* Card. Tolet. *in ſum. lib. 5. cap. 9. verſ.* 4. Marc. Anton. de Marſil. *de eccleſ. reſid. p. 3. c. 33. n.* 3. Bañes 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. Fr. Emman *in ſum. tom. 1 cap. 50. n.* 15. Flamin. *de reſignat. benef. lib. 4. quæſt. 11. num.* 42. Gutier. *Canon. lib. 2. cap.* 26. Gonzal. *ad reg.* 8. *Caueel. gloſ. 15. n.* 89. Azori. *d. p. 2. lib. 6. c. 9. 4. 5. & 7.* Et ſecundùm eam tenent Sot. *d. art.* 6. Tolet. *d. lib. 2. cap. 34. dubit. 26. n.* 132. & Gutier. *canon. lib. 2. cap. 5. num. 22. & 25.* debitam intentionem deficere illi qui Cano- 6
nicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ au- 7
ctoritatis ſcriptores, qui exiſtimant licitam eſſe beneficij acceptationem firmo animo illi inſeruiendi, durante tempore, quo illud obtinuerit, donec non permutauerit, vel reſignauerit cum penſione, ſeu donec commodiorē vitæ rationem, aut aliud vitæ genus aſſequutus fuerit, ex quorum numero ſunt Nau. *in man. cap. 25. n.* 119. *& conſ. 16. & 17. de cleric. non reſid. & conſ. 1. de præbend. in nouis.* Fr. Ludou. Lopez *in inſtruct. Conſcient. cap.* 105. *concl.* 2. Vega *in ſum. tom. 1. c. 36. caſu* 23. Leſſi. *d. cap. 34. n.* 136. Vaſq. *in opuſc. de benefic. c. 3. §. 3. dub. 1. num.* 43. Nicol. Garc. *d. p. 3. c. 4. poſt n.* 58. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 45. n.* 12.

In qua opinionum contrarietate non 8
diſplicet concordia, quam nonnulli præſtant, & in primis Nau. *miſcel. 44. de orat. n. 2.* aliàs *miſcel. 49. num.* 2. ſuam cum Soti opinione concilians, ita ſcribit. *Sed conciliari poſſumus intelligendo illum de illis, qui animo abſoluto mutandi ſic ſtatum clericalem accipiunt beneficium, noſtram verò de illis, qui non certo, & abſoluto animo mutandi, ſed conditionali, ſi aliquid conuenientius ſuo propoſito ſuperueniat, id faciunt*, &c. *& conſ. 17. de clericis non reſid.* ibi, *Prædictus de quo quæritur, peccat, ſi animo abſoluto, & reſoluto mutandi ſtatum id faciat, non tamen ſi animo dubio, & conditionali perſeuerandi in clericatu, niſi aliqua conditio melior mutandi ſtatum ſe offerat,* 9
&c. Sanch. *d. diſp. 45. n.* 10. ibi, *Dicor quia text. in d. cap. commiſſa, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi ſacerdotium, ſed fructibus fruēdi, atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad aſſumendum ſacerdotium, quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec caruit intentione aſſumendi ſacerdotium, ſed illam formam habuit, niſi felicius illo tempore quicquam contigerit* &c. & infra. *Quando autem animus eſſet verè dubius, crederem eum peccare mortaliter, & teneri fructus reſtituere,* &c.

&c.Azori.*d.lib.* 6. *cap.* 9.*quaſ.*4. ibi, *Aut Titius ſtatuit in ea Eccleſia Parochialis cōmorari, & īnſeruire, donec commodiorem vitæ rationē aſſequatur, & ſic non videtur peccare, quia ſi aliam non fuerit adeptus, in eâ Eccleſia perpetuò deſeruiet ſuo muneri. Aut ſtatuis Eccleſiam habere, in ea tamen non reſidere, nec inſeruire, ſed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & ſic peccat Parochiale beneficium accipiens*,&c.

Ad *num.*18.Quòd poſſeſſio incontinenti impugnata non eſt manutenibilis, nec talis poſſeſſor poteſt dici legitimus contradictor, vt per Mandoſ. *ad reg.* 34. *Cancel.q.* 26.Cancer. *var. reſolut. lib.* 3. *cap.*4. *n.*95. & 96.Fontan. *de pactis nupt.tom.*2. *clauſ.*7. *gloſſ.* 3.*p.*10.*num.*56.& 57.Ramon. *conſ.* 56. *n.* 5. *cum ſeqq.& conſ.*68.*n.*3.Ludou.Poſti. *de manut.obſeru.*17.*n.*44.*cum ſeqq.*Greg.XV. *decis.* 4.*n.*2.& *decis.*565.*n.*4.

De ſupplenda negligentia. Prælatorum.

Tit VIII.

SVMMARIVM.

1 *Textus huius intellectus aliqui referuntur.*

2 *Portugaliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur.*

3 *Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.*

4 *Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus oſtenditur.*

5 *Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cū Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.*

6 *Filij Regnum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur.*

Cap. Grandi. II.

AD *númer* 2. *in fine*. De intellectu
1 huius text. vltra citatos *in collect.* vide Ioan. Leuriel *de primogen. lib.*5.*quæſt.*7.*à.n.*10. Tiraq.*de iure primogen.* 23.*numer.* 2.& *à. num.* 4. Caſtald. *de Imperat.quæſt.* 81. *numer.* 13. & omiſſo intellectu Anchar.*in præſenti verſ. decimo, in fine*, & Anton.*ibidem numer.*10. *in fine in lectura noua.*Ioan.à Terra rubea *in tractat.de regno Galliæ tract.* 2 *concl.*9. & aliorum, qui putant ſummum Pont. dediſſe coadiutorem Sancto Regi Luſitaniæ, quia in eo Regno habebat iura temporalia, & ſuprema, quemadmodum in multis, quæ ſunt de patrimonio Eccleſiæ, & per Conſtantinum:, & alios donata fuerunt: id enim nullo iure, aut fundamento ſuadetur, & contrarium apertè conſtat ex hiſtoriis, & aliis certiſſimis documentis, & ſatis ex hoc textu.Quare ex ſententia aliorum dicendum videtur Pontificem iuſtè coadiutorem illum dare potuiſſe Regi prædicto, quia ex maxima eiuſdem negligentia, incuria, & diſſipatione non tantùm viduæ,orphani, & cæteri laici, verùm etiam Eccleſiæ, monaſteria, & loca pia, ac eccleſiaſticæ perſonæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defenſioni, & conſeruationi, quia Rex ille ineptus,& aduerſarius, coadiutor verò maximè neceſſarius erat, meritò Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Luſitaniæ, Regem ab adminiſtratione remouit, & eidem fratrem Alphonſum coadiutorem, & Regni adminiſtratorem conceſſit in ordine ad finem ſupernaturalem, tranquillitatem & pacem Eccleſiæ, ac fidelium in his Regnis.

Non obſtat quòd Luſitania ſuberat Im- 2
perio,iuxta *l.in Luſitania ff. de cenſib.* ſicut & Hiſpania, iuxta *l.* 2 §. *& quia capta ff. de ordine Iuris, cap. volumus* 11. *quæſt.* 1. ibi, *omnes*, &c.& ibi *Hiſpani*, cum aliis, de quibus per Caſſad *d.tract. quæſt.* 53.ac ſubinde cum Rex Luſitaniæ Imperatorem recognoſceret, non à Pontifice, ſed ab eodem Imperatore tanquam à ſuperiore competenti coadiutor dandus videbatur; iuxta tex.*in l.diuus,& per tot.ff. de tutorib. & curatorib.datus ab his*, cùm vulgaribus. Nam omiſſis reſponſionibus Ancharrani, & Antonij *vbi ſuprà*, & licèt huic argumento ſuccumbāt nonnulli, vt refert *additio margin. ad gloſ.* 2. *in præſenti*; facilè occurritur ſi dicas quòd quamuis olim Hiſpania ſicut & Luſitania pro maiori parte, vel etiam tota ſubiecta fuerit Romano Imperio de facto,nam de iure dubitant multi, vt per Nauar.*in cap.nouit, notab.*1.*n.*167.*de iudic.* &alios, nihilominus poſtquam Gothorum gens Hiſpaniam à Romanorum ſubiectione liberauit, & deinde alij eandem à faucibus hoſtium eruere, iuſta *gloſ.* 3.*in fine in cap. Adrianus el* 2. 63. *diſt.* receptam communiter, vt per Caſtald.*d. loco*, Meth.*illuſtr.c.*22. *à n.*11. abſque dubio nec

Luſitan.

Luſitania imperio, aut imperatori ſubiacet, nec aliquem in temporalibus ſuperiorem recognoſcit, præter Regem eiuſdem, & intēdūt *d. gloſſ. 2. in fin.* vbi Ioan. Andr. & alij.

3 Ad *n.* 18. Nota *l. Caſtella 3. verſ. e ſi fuere fija. tit. 15. p. 2.* ſtatuere quòd ſi filia fuerit, cui Regni ſucceſſio delata eſt, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempe (vt ſupplendum exiſtimo) cum viro alioqui capace Regnum per ſe adminiſtrandi, vel conſilium circa adminiſtrationē vxori præbēdi, hoc eſt, viginti annis maiore, prout in maſculo Regni ſucceſſore lex illa deſiderat, atque ita in ea ſpeciale eſt, vt tunc finiatur tutela, quia de conſilio mariti Regnum ipſa adminiſtrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez *gloſ. 4. in fine.*

4 Quæ quidem Regni dominum, & adminiſtrationem retinebit, eiuſque maritus dumtaxat Rex erit cognomine, & dignitate, non verò adminiſtratione, niſi vt conſilium vxori præſtet, ſi ſcilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per ſe adminiſtrandum, vt per Montaluan *l. vnic. gloſſ. 2. poſt princ. verſ. ſed quid ſi primogenitus, tit. 3. lib. 2. fori*, Greg. Lop. *in l. 2. gloſſ. 15. & l. 3. gloſſ. 5. verſ. quod autem, tit. 15. part. 2.* Tiraq. *de iure primogen. q. 21. n. 11. & q. 23. ex n. 1.* Ciſuentes *l. 40. Tauri q.* 17. & Anton. Gom. *n. 69* Petr. Greg. *de Republ. lib. 26. c. 5. per tot.* Molin. *de primogen. 1. cap 13. à n. 25.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. §. 21. n. 148.* Matiēſ. *ad l. 1. gloſſ. 1. n. 14. tit. 7. lib. 5. Recop.* Gutierr. *de tutel part. 1. c. 18. n. 35.*

5 Licèt Palat. Rub. *in tract. de iuſta obtentione, ac retentione Regni Nauarræ, part. 1 §. 5. verſ. in caſu autem*, voluerit Hiſpanam conſuetudinem eſſe in contrarium per duos actus valde notorios, nempe D. Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Eliſabetham Hiſpaniæ Reginam, D. Philippi I. Archiducis Auſtriæ Regine D. Ioannæ illorum filiæ matrimonio copulari, qui ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac regnum ipſum feliciter gubernauit, vt eorum chronicæ commemorant. Quia verius eſt ex his actibus conſuetudinem minimè fuiſſe inductam, ſi quidē ex chronicis ipſis planè conſtat initio contracti matrimonij inter D. Ferdinandum, & D. Eliſabetham contentionem inter ipſos fuiſſe, ad quem eorū Regni adminiſtratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuiſſe pronunciatum, & ipſam poſtea voluntariè marito ſuo Regni adminiſtrationem communicaſſe, ita vt ambo ſimul leges ferrent, cæteraque ad Regni gubernaculum pertinentia expedirent, vt videre eſt apud Anton. de Nebrixa *in illorum hiſtoria, cap. 23.* Gundiſ. Illeſcas *in hiſtoria Pontificiali. l. 6. cap. 19. fol. mihi 96. col. 1. in fine cum ſeqq.* Stephan. Garibai *in compendio hiſtoriali lib. 18. cap. 2.* Mariana *in hiſtor. Hiſp. lib. 24. cap. 5.* quod & obſeruant Greg. Lop. *l. 9. gloſ. 4 circa fin. verſ. vnde tamen, tit. 1 p. 2.* cuius ad hoc meminit Gutierr. *de tutel. p. 1. cap. 18 num. 32. verſ. tandem Gregorium.* Idque ipſum poſtea ſeruatum eſt inter D. Philippum I. & Reginam Dom. Ioannam. 6

Vtrùm filij Regnum Regni ſucceſſores puberes relicti, curatores accipere neceſſe habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. *de primogen. quæſt 40 num. 207.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, num. 9. & lib. 3. var. cap. 1. num. 56. verſ. ſed his non obſtantibus*, Syluest. Aldobrandin. *in §. item inuiti, num. 7.* vbi Ioan. Oinotom. *ad princ. tit. Inſtit. de curator.* Melch. Pelaez Mieres *de maior. part. 2. quæſt. 6. num. 14. & 15. & cap. 4. quæſt. 38. num 2. & 4. in nouiſſ. impreſſ.* Cal. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum, num. 57. verſ. hac male*, Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 12. num. 11.* Galgan. *de tutel. & cura lib. 1. tit. 12. num. 6.* Ioan. Gutier. *eod. tract. part. 1. cap. 18. num. 1. verſ. ſententiam igitur*, Marcel. Conuerſan. *ad tit. Inſtit. de curatorib. §. 1. num. 13.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 2. cap. 225. num. 5. cum ſeqq.* Perez de Lara *in compendio vita hominis, cap. 16. num. 9.* Valenzuel. *tom. 2. conſ. 198. num. 124.* Anton. Merenda *controu. iuris, lib. 6. cap. 46.* apud quos aliquas diſtinctiones videbis.

De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.

Tit. XIV.

Cap. Statuimus. I.

AD *n.* 7. Quòd conſeruatores ſunt Iudices delegati, vltra citatos in collect. ad hunc tex. reſoluit Natt. *conſ. 3 n. 1 ſub hoc tit.* Fuſc. *de viſitat. lib. 2. c. 2. num. 8.* Molina *de iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſp. 29. num. 1.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſolut. 16. num. 4.* Alphonſ. Narbona *l. 60. gloſ. vnica, ex num. 71. tit. 4. lib. 2. Recopilat.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edition. tit. 1. reſolut. 5. num. 15.* & ideò teneri litteras ſibi iuriſdi

iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundādam edere, reſoluunt Mar. Antonin. *d. reſol. 16. n. 1. cum ſeqq.* Narbona *d. gloſſ. vnic. num. 71. cum ſeqq.* Rot. *deciſ. 214. n. 1. & 2. p. 2. recēt.* Pareja *d. reſol. 5. n. 17.*

Cap. Cùm plures. VIII

AD *num. 5.* Quòd iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis nō exiſtit actu, quia ſolùm eſt ſpes illā habendi, allegata hac gloſſ. docent Sebaſt. Vanti. *de nullit. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. deleg. num. 91. & 92.* Pute. *deciſ. 429. lib. 1.* Campan. *in diuerſo. Iuris Canon. rub. 11. cap. 13. à num. 258.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 9. in annot. num. 249. & 251.* Salgad. *de Regia protect. part. 3. cap. 13 num. 19. cum ſeqq.* Thom. Carlaual. *de iudic. diſp. 2 num. 1107.* Rot. *deciſ. 142. num. 1. part. 2. recent.* Ita vt conditio ſuper qua data fuit iuriſdictio ante omnia adimpletam fuiſſe probandum ſit, ad not. per Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. part. 2. cap. 27. num. 27. & 28.* Rot. *deciſ. 68. num. 1. & deciſ. 701. num. 4. part. 1. recent. & deciſ. 639. n. 3. p. 2. etiam recent.*

De Officio Iudicis Ordinar.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere.*
2 *Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud pro triennium poſſederit.*
3 *Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt.*
4 *Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere.*
5 *Beneficiarius quibus caſibus non tenetur ad petititionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere.*
6 *Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.*
7 *Superior ad quem pertinet ius inſtituendi, & deſtituendi, poteſt compellere beneficiarium vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet.*
8 *Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit.*
9 *Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſetur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit.*
10 *Sil quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio.*

Cap. Ordinarij. III.

AD *num. 3.* Quòd clericus poſſeſſor beneficij tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere, vltra citatos in collect. docent gloſſ. communiter recepta, *verb. obtineri in reg. 1. de regul. iur. hoc lib.* Marant. *de ordine iudic. part. 4. diſt. 13. n. 4.* Tuſch. *lit. C. ſing. 88.* Caputaq. *deciſ. 116. part. 3.* Perez *l. 3. tit. 16. lib. 8. Ordin. pag. 327.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. num. 16.* Azeued. *l. 1. num. 5. & 6. tit. 1. lib. 4. Recop.* Melch. Lotter. *de re benef. lib. 2. quaſt. 46. n. 37. cum ſeqq. & lib. 3. q. 24. num. 10.* Coccin. *deciſ. 101. num. 1.* me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniuerſo inſtrument. edit. tit. 5. reſol. 7. n. 9.* 1

Ad *num. 4.* Quòd beneficiatus non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulū ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vt vltra Flores de Mena *in collect. citatum*, docent Caſſad. *deciſ. 8. n. 4. ſuper regul. Cancel.* Lud. Gomeſ. *in reg. de triennali q. 58.* Cou. *in reg poſſeſſor. p. 2. §. 10. num. 10. verſ. octaua concluſio*, Salzed. *ad Bernard. reg. 236. verſ. tertio vltra auctorem*, Perez *l. 3. tit. 16. lib. 8. Ordin. pag. 327.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1378. num. 13.* me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit. 5. reſol. 7. n. 11.* 2

Ad *num. 5.* Quòd tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt, vltra Cald. Pereira laudatum in collect. docent, Ludou. Gom. *in d. reg. de triennali poſſeſ. q. 13. verſ. præterea*, Cou. *d. §. 10. num. 9.* me citato. Pereja, *d. tit. 5. reſol. 7. n. 7.* 3

Ad *num. 6.* ibi, *ac etiam per patronum.* Quòd etiam ad inſtantiam patroni tenetur beneficiatus titulum ſui beneficij edere, poſt Abb. Ioan. de Anania, & Franc. firmat Rota coram *Coccino d. deciſ. 191. num. 1.* Lotter. *d. lib. 2. q. 46. num. 38.* me citato Pareja *d. reſol. 7. n. 9.* 4

Ad *num. 8.* me citato in hoc loco idem tenet Pareja *d. reſol. 7. num. 24. cum ſeqq.* reſoluens cum aliis quos citat, tunc & eo caſu beneficiatum non teneri poſſeſſionis ſuę titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt ſe partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli. 5

Vltra caſus à me relatos, in quibus Ordina 6

dinarius poteſt cogere beneficiatum edere ſuæ poſſeſſionis titulum, addo idem reſoluendum non ſolùm quando agitur de editione tituli ipſiuſmet beneficij, ſed etiã ſi tractetur de edendo titulo diſpenſationis ſuper incompatibilitate, quia certum eſt in vtroque caſu Epiſcopum, vel alium ſuperiorem, ad quem pertinet ius inſtituendi, ac deſtituendi, poſſe compellere beneficiatum vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet. Canoniſtæ noſtri *in cap. licet Heli, de ſimon.* Verall. *deciſ.* 116. *num.* 3. *part.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. *num.* 62. Melch. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 6. *cum ſeqq.* & *q.* 24. *num.* 10. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 14. *cum ſeqq.*

8 Similiter huius text. concluſio procedit etiamſi Epiſcopus, aut alius Iudex Ordinarius, qui inſtituendi ac deſtituendi ius habet, hanc facultatem cogendi beneficiatos ad editionem titulorum, exerceat per editum generale, prout accidere ſolet quando Prælati ad diœceſes ſuas de nouo veniant, Abb. Panor. *in d. cap. licet Heli, num.* 22. & Felin. *ibidem num.* 27. *verſ. quinta concluſio*, Lotter. *d. q.* 24. *n.* 15. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 18.

9 Excuſaretur tamen beneficiatus à tituli ſui exhibitione quando ab ipſomet ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit, vt poſt Philip. Franch. *in præſenti num.* 5. *verſ. ſecundò limitatur*, tenet
10 Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *num.* 31. Vel quando beneficiatus ſciente & patiente ordinario ſiue patrono diu ſtetit in poſſeſſione beneficij, vt per Franch. *d. num.* 5. *verſ. tertia limitatio*, Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *numer.* 32. *cum ſeqq.* & poſt relatas plurimorum reſolutiones in eo articulo examinando quantum tempus requiratur, quo beneficiatus in poſſeſſione extiterit, ad hoc vt liber remaneat ab hac tituli editione præſtanda, tandem *num.* 40. cum Lotter. *d. lib.* 3. *q.* 24. *num.* 34. concludit ſub diſtinctionem componens.

SVMMARIVM.

1 *Onera deduci debent in computando valore beneficij.*

2 *Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus.*

3 *Fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis.*

4 *Fructus integri intelliguntur deductis oneribus.*

5 *Prælatus in infirmitate comparatur vſuario.*

Cap. Præſenti. IX. & vlt.

POſt *num.* 6. Collige ex text. in compu- 1
tando valore beneficij debere deduci onera, Rot. *deciſ.* 60. *in antiq. de conceſſ. præbend.* Felin. *in cap. ad aures num.* 13. *verſ. duodecima concluſio, de reſcript.* Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 354. *num.* 15. Creſcent. *deciſ.* 2. *de probat.* Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 3. *num* 164.
vbi quòd debent deduci onera & quòd 2
aliàs articulus ſuper valore eſt ineptus. Et quòd fructus, & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus, tradunt Bald. *in l.* 1. *num.* 1. *verſ. ſed pone impetraat à Papa C. de fructib. & lit. expenſ.* Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 256. *num.* 8. Rimin. iun. *conſ.* 717. *num.* 45. & *ſeq. lib.* 6. Gutier. *canon. lib.* 1. *q.* 1. *numer.* 126. *cum ſeqq.*
Caualcan. *deciſ.* 37. *ſub num* 89. *p.* 2. vbi quòd 3
fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus & impenſis, & quòd ſi beneficium eſſet ita tenue, quòd onera abſoluerent totos fructus, & tunc ille, qui ex priuilegio Papę debet percipere, vel detrahere, nihil habebit. Quod procedit li- 4
cèt fiat mentio de integris fructibus, quia nihilominus intelligitur deductis oneribus, D. Barboſ. *in l. fructus numer.* 7 *ff. ſoluto matr.* quia dictiones vniuerſales, omnes, integri, & ſimiles reſtringuntur ad ea, quæ veniunt ex natura ſermonis, vt optimè probat, & declarat Caualcan. *d. deciſ.* 27. *num.* 15. *p.* 3. & notatur à Carolo Ruino *conſ.* 62. *n.* 7. *verſ. nam aliquando vol.* 1.

Ad *num.* 9. Quòd Prælatus in infirmitate 5
comparatur vſuario, tenent Rodoan. *de ſpol. cleric. q.* 3. *§. ſtantibus iſtis repugnantiis num.* 9. *pag. mihi* 107. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 168. *n.* 5. *verſ. quando talis confeſſio.* Et ideo Afflict. *deciſ.* 168. loquendo de quadam quietatione data procuratori monaſterij ab Abbatiſſa tempore infirmitatis, & pro vtraque parte puncto diſceptato refert reſoluiſſe ſenatũ monaſterio nullum attuliſſe præiudicium, eo quod quietatio fuit ab Abbatiſſa tempore infirmitatis facta, ex qua deceſſit Laurẽt. *Aventon. deciſ.* 117. Ripa *de actis in articulo mortis c.* 49. Ioan. Bapt. Coſta *de remed. cap.* 8. *caſu* 19. *num.* 15. *pag.* 146. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 164. *num.* 3. & 4. & *p.* 3. *var. reſol. reſolut.* 368. & 369. Aretin. *de reſolutionib. c.* 6. *n.* 53. *cum ſeqq.* Amat. *var. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 1.

De

De Procuratoribus.

Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſti-tuentis procurator,ſed praxi mandan-tis.*
2 *Mandatum ſubſtituti etiam re integra non expirat mortuo ſubſtituente.*
3 *Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituen-tis mandatum exercere,quia ſuum man-datum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante.*
4 *Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingere-re in negotio à ſubſtituto geſto.*
5 *Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet.*
6 *Procurator ad lites,& procurator ad negotia gerenda, in quo differant? remiſ-ſiuè.*

Cap. Non indiſcretè. I.

1 POST n.12.in gloſ.verb. *Subſti-*
*tuendi.*Collige ex gloſ. procu-
ratorem ſubſtitutum non eſſe
ſubſtituentis procuratorem,
ſed primi mandantis, vt per
Anchar.*hic n.5.*Bart.*in l.ſi procuratorem* 8.§.
ſi quis mandauerit,in princ ff.mandati,& in l.
*quod quis,in lect.antiqua C.hoc tit.*Rot *deciſ.*
4.n.8.de offi.Vicar.In nouis,Vincent.de Frã-
chis *deciſ.*212.Alex. Trentacinq. *var. reſol.*
lib.2.tit. de procurator.reſ.3.n.5.,verſ. & talis
2 *ſubſtitutus*,Caſtill.*Sicil.deciſ.*119.*n.*23.Vnde
prouenit quòd mortuo ſubſtituente non
expirat mandatum ſubſtituti etiam re inte-
gra,ex Francho *hic in §.licet n.6.verſ.quarto*
3 *aduerte*,vbi citat Rot.*deciſ.*414. quæ incip.
Item ſi aliquis, dicentem ex ratione huius
gloſ.ſubſtitutum poſſe poſt mortem ſubſti-
tuentis mandatum exercere, quia ſuum
mandatum non dependet à ſubſtituente,
ſed à primo mandãte,eadem Rot.*deciſ.*33.
n.1. & deciſ. 38 *n.2.hoc tit.in nouis*,& apud
Farin.*deciſ.*521.*n.*8.*p.1.recent.* Cõducit quod
4 reſoluit Ioan.Vincent.de Anna *alleg.*89.*n.*
10.*cum ſeqq.*videlicet procuratorem ſubſti-
tuentem non poſſe ſe ingerere in negotio
à ſubſtituto geſto,idem tenet Alex Tren-
tacinq.*d.reſ.3.n.5.in princ.& in verſ. & iſte*
5 *procurator.*Et facit quod tradit Biſignet. *de-*
*ciſ.13.ſub hoc tit.*quem refert Borrel. *in ſum.*
*deciſion.p.1.tit.66.de procurator.n.*231. quod
facta ſubſtitutione Procurator abſque vllo
mandato remanet.
Ad *n.*13.In quibus differat procurator 6
ad lites,& procurator ad negotia gerenda,
vide tex.*in præſenti in §.licet*,vbi gloſ. *verb.*
deputare,& c.fin.hoc tit.& lib.l.Caſtel.19. tit.
*5.p.3.*Pinel.*in l.2.C.de reſcind.vendit.p.2.c.1.*
*n.7.*Vant.*de nullit.tit.ex defectu mandati n.*
109.Suar.de Paz *in pract.tom.1.in initio an-*
*not.4.n.5.cum ſeqq.*Marant.de *ordine iudic. p.*
*4.diſt.16.n.21.& 28.*Card Tuſch.*pract. con-*
*cluſ.lit.P.concl.*846.D.Barboſ. *in l. cùm præ-*
tor.§.1.n.104.cum ſeqq.ff. de indic. quos re-
fert,me citato,in hoc loco Pareja *de vni-*
uerſa inſtrument.edit.tit.5.reſ.10.n.1.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt.*
2 *Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint?*
3 *Mandatum in quo adeſt clauſ.Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo,& habere ſpero,non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras,niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex negotiis de præſenti.*
4 *Mandatum procura conceſſum alicui ad exigendum pecunias extantes penes in-quilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios.*
5 *Mandatum conceſſum contra Titium,aut aliam perſonam non comprehendit vni-uerſitatem,vel collegium.*

Cap. Qui ad agendum. IV.

AD *num.*1.Collige ex text. mandatum 1
ex ſua natura ſtricti iuris eſſe, & eius fines excedi non poſſe, vt per Surd. *deciſ.* 209.*num* 6.*cum ſeqq.*Card. Mantic. *de tacit. & ambig conuent.tom.1.lib.7.tit.15.numer.3.* Chriſtoph.de Paz *de tenuta capit.34.n.117.* Noguerol.*allegat.iuris tom.1 alleg.9. n.16.*Et ideo vbi ſpeciale mandatum requiritur, generale non ſufficit, vt per hunc text.te-nent Suar.de Paz *in pract.tom.1.in init.an-not.4.num.15.*Fragoſo *de regimine Reip.Chri-ſtianæ p.1.lib.5.diſp.12.§.8.num.258.* Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.5.reſol.10. n. 65.* Quæ autem ſint negotia mandatum ſpe-ciale depeſcentia,tradunt gloſ.*verb.vel pa-ciſci,in præſenti.*Philip.Franch.*hic q.38.l.Ca-ſtel.19.tit.5. part.3.* Firmian.*in ſuo repertor. verb.mandatum,* vbi 73.congerit caſus, in quibus ſpeciale mandatũ requiritur, Fra-goſo *d.§.8.n.257.*remiſſiuè Pareja *d. tit. 5. reſ.10 n.65.*

2 Hinc mandatum in quo adeſt clauſ *& ad omnia ea negotia, & lites quas habeo, & habere ſpero*, non extendi ad lites, ſeu cauſas futuras, vel negotia, quæ ex iure de futuro poſt mandatum procuratorium conceſſum obuenerint, reſoluunt gloſſ. *in l. damni infecti, §. ſi is qui vicinas ædes, ff. de damno inf.* vbi Bart. *num. 2. verſ ſed credo contra*, Suar. de Paz *d. annot. 4. n. 23.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 145. num. 13. cum ſeqq.* Fragoſo *d. §. 8. n. 267. cum ſeqq.* vbi intelligit cum Ioan. Andr. & Greg. Lop. niſi negotia futura, & lites poſtea ſuperuenientes ortum habeant ex negotiis de præſenti, non verò de futuris & inſperatis, ad quæ de præſenti nullum ius habetur: aut etiam ſi conſtituēs procuratorem nullas lites, nulláque negotia tempore conceſſiunis habebat, tunc enim ne conſtitutio procuratoris reddátur illuſoria, lites etiam, & negotia futura comprehendi teſtatur, cuius dictum ſequūtur Steph. Gratiā. *d. c. 145. n. 22. 28. 29. & 30.* Pareja *d. tit. 5. reſol. 10. n. 77.*

Hinc etiam procedit quòd nec etiam mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam quamcumque perſonam puteſt comprehendere vniuerſitatem, ciuitatem, aut collegium, niſi in illo nominatim adiiciantur, vt per Achil. de Graſſ *deciſ. 15. de procurat.* Suar. de Paz *d. annot 4. num. 25.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 37. per tot.* & præcipuè *n. 9.* Amat. Roderic. *de forma examinandi proceſſum c. 3. n. 33.* Pareja *d. reſol. 10. n. 78.*

Quint. Mandoſ. *de minore ætate c. 5. n. 65.* Petr. Gregor. *ſintagm. iuris, lib. 49. cap. 4. cum ſeqq.* Modit. *dubit iuris lib. 2. §. prudentum reſponſa dub. 11. n. 17.* V. Veſomb. *in paratit. tit. de procurat. n. 4.* Franc. Pollet. *hiſtor. fori Rom. lib. 2. c. 7.* Gutiert. *de iuram. confirm p. 3. cap. 11. num. 1.* Anton. Goſſ. *l. 33. Tauri, in fine,* Cald Pereira *in l. ſi curatorem. verb. huic contractum, num. 36. & 39. C. de in integ. reſtit. min.* Card. Tuſch *pract. cōcluſ. lit. P. concl. 810. num. 2.* Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit. 6. princ. 7. illat. 14.* Lucarin. *de fiduciaria tutela, cap. 6. num. 21.* Didac. de Cuellar *in tract. de manumiſſ part. 2. n. 72.* Camill. Borrell. *in ſum. deciſ part. 1. tit. 66. de pracur. n. 39* Amat. Roder. *de modo & forma examinandi proceſſum c. 3. num 2.* Rebell. *de obligat. Iuſtit. lib. 17. quæſt. vnic. num. 11.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 141. n. 28. cum ſeqq.* Ludou. Scharader. *in ſelectiſſ. iuris quæſt. tom. 1. tit. 6. num. 6.* Ioan. Maria Nouar. *collect. 116. num. 10.* Ludouic. Poſti *in tract. mandati de manuten. obſeru. 67. n. 3.*

Ad *n.* 10. Quòd minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſint vltra citatus adde Nicol. Boër *deciſ. 350. n. 4.* Cæſ. Contard. *in l. vnic. limit. 8. n. 21 C. ſi de mon. poſſeſſ* Camil. Borrell. *d. tit. 66. num. 46.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. tit. de procuratorib. reſol. 3. num. 40.* Ludou. Poſti *d. obſeru. 67 n. 1. cum ſeqq.* 2

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò, & lites non poteſt niſi poſt. 25.*

2 *Minores in cauſis beneficialibus, & momētanea poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſunt.*

Cap. Qui generaliter. V. §. Licet.

1 AD *n.* 9. Quòd procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò & lites non poteſt niſi poſt 25. vltra citatos vide *l. Caſtel. 19. tit. 5. part. 3.* ibi, *E a vn dezimos que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de juicio que cūple que ſean de edad de dies y ſiete años. Como quier que los otros que ſon pueſtos para demandar o reſponder en iuicio deuen de ſer alomenos de edad de veint y cinco años,* &c. Montalu. *l. 9. tit. 10. l. 1. fori.* Lancell. *in inſtit. Canon. lib. 4. tit. de procurat. §. poteſt autem,* Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati, n. 133.*

SVMMARIVM.

1 *Procuratores conſtituti cum libera poteſtate abſque expreſſione quod vnicuique illorum delegatur in ſolidum, quiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit.*

2 *Procuratores plures conſtituti cum libera non cenſentur conſtituti in ſolidum.*

3 *Procuratores, an, & quando cenſeantur conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum.*

Cap. Si dico. VI.

AD *n* 2. Quòd ſi procuratores cōſtituti ſint cùm libera poteſtate, non tamen addatur, nec exprimatur in mandato quòd poteſtas contrahendi, aut ligandi vnicuique illorum delegatur in ſolidum, tunc vnuſquiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit, vltra Maſcard. Ricç & Gratian. *in collect.* citatos, docent Flamin Pariſ *de reſignat. lib. 9. q. 2. n. 24.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. l. 7. t. 10.* 1

2 *tit.*10.*num.*1.*& tit.*17.*n.*8.*&* 9.vbi ampliat etiamſi plures procuratores conſtituantur cum libera, quia nihilominus non cenſentur conſtituti inſolidum, & probat Bald. contrarium tenentem, Gregor. XV. *decíſ.* 280.*num.*3.vbi Beltramin.*in annot.n.*9.Rot. *dec.*860.*lib.*3.*p.*3.*diuer.*quos refero *de clauſ. vſufreq.clauſ.*35.*num.*4.Fragoſo *de regimine Reip.Chriſtiana.p.*1.*lib.*5.*diſp.*12.§. 8.*n.* 265. vbi addit Baldi opinionem poſſe practicari, vbi mandato adiecta eſſet dictio, *inſolidum.*aut *cuilibet ipſorum*, me, citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.*5 *re-*
3 *ſol.*10.*n.*70.An & quando procuratores in ſolidum, vel ſimpliciter cenſeantur conſtituti, & ex quibus verbis, aut clauſulis hoc deprehendatur, vide Maſcard. *de probat. concl.*1308.*n.*4.*cum ſeqq.*Steph.Gratian. *diſcept.forenſ.c.*201.*n.*2. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale.*

2 *Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur?*

3 *Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum.*

4 *Actum ab initio nullum non poteſt tractu temporis conualeſcere.*

5 *Retrotractio non poteſt fieri in praiudicium tertij.*

6 *Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti.*

7 *Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti.*

8 *Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore.*

9 *Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia.*

10 *Matrimonium per procuratorem contractū Sacramentum eſt.*

11 *Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur.*

12 *Procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſe ipſum hoc mandatum exequi tenetur.*

13 *Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere.*

14 *Matrimonium per procuratorem contractū eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret.*

15 *Etiam in foro exteriori.*

16 *Voluntas magis factis quàm verbis declaratur.*

17 *Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur.*

18 *Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt.*

19 *Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procurationis conſtituti ad contrahendum matrimonium.*

20 *Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientia.*

21 *Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in conſtituente mandatum ad contrahendū.*

22 *Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licèt præmiſſū ſit, nihilominus reuocatio valet.*

23 *Mandatum procuræ licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt.*

24 *Procuratorem conſtituens ad renuntiandū, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus.*

Cap. Procurator. IX. & fin.

PRo exornatione principalis concluſionis, quòd ſcilicet mandatum ad matri- 1
monium contrahendum debeat eſſe ſpeciale vltra citatos, vide Lācel.*inſtit.Iuris Canon.lib.*2.*tit.*10.*de ſponſalib.*§.*procurator.*Medran.*de conſenſu connub.c.*12.*n.*2.Ad contrahendum autem matrimonium mandatum ſpeciale, non dicitur, niſi nominatim detur ad contrahēdum cum certa ac determinata perſona, gloſ. *hic verb.ſpeciale, in med. & in fine*, Anch.*n.*1.*in* 2.*notab.* Dominic.*n.* 2.*in fin.*& Philip.Franc.*n.*4. Abb.*in c.cotam, n.*5. *verſ.& ob iſtā causā, de in integ.reſtit.*Reb.*in cōcord.tit.de electionis derogat.in gloſ.verb.ſpeciale, verſ.quintus*, Tiraq.*ad legem cōnub.gloſſ.* 7.*n.*111.*verſ ſimiliter.* Roland. à Valle *conſ.* 26.*n.*4.*&* 21.*lib.*1.Cou.*de ſponſal.p.*2. *c.*4. *in init.n* 8.*ad* 11.Gomeci. Leon.*in cent. deciſ. deciſ.*84.Card.Pereira *in l.ſi curatorem, verb. implorandum, n.*6.*verſ.non obſtat*, Card.Man- 2
tic.*de tacitis & ambig.conuent.l.*7.*tit.*2.*n.*25. Card.Tuſch.*pract.concl.lit.M.concl.*52.*n.* 20. *& ſòel.*124.*n.*1.Alex.Trentac.*var.reſol.*2.*tit. de procur.reſol.*3.*n.*33.*verſ.in hac materia, in princip.*Rebell.*de obligat.Iuſtit.l.*2.*q.*1. *n.* 5. *poſt princip.*Cardoſ.*in praxi Iudicum, & ad-*

Petr.Franc.Linglois *deciſ.* 34. *quæſt.* 2.*num.* 18.Zachia *in quæſt.medicolegal. lib.* 1. *tit.* 1. *q.*6 *n.*26.

Vnde impuberes eos meritò vocant, qui hac ætate minores exiſtunt, vt tam de fœminis,quàm de maſculis loquentes proferunt Nicol.de Paſſerib.*in conciliat. legum, fol.*86.*num.* 34. Sanch.*d.lib.*6.*diſp.* 38.*num.* 2. Theſaur.Iuris *verb.ætas*; Quæ quidem pubertas,quæ decimoquarto anno in maſculis, & dudecimo in fœminis exordiri ſcripſimus, ad vſque quintum & vigeſimum perdurat, *l. cùm filio* 50.*ff.de legat.* 3. Ioapn. Breche.*in l. pueri* 204 *num.* 6 *ff. de verb.ſignif.*Cuiac *lib.obſeru.* 3. Auendan. *de cenſib. cap.*8 1.*num* 5.Petr. Garc. *in Auicenam diſp.* 16.*c.*3.*verſ.ſecunda ætas*, Oſuald. *ad Donel. lib.*21.*cap.*7.*lit.A.*Zach.*dict.lib.*1. *tit.* 1. *q.* 6. *num.*68.

Pubertas autem plena in maſculo decimooctauo anno, & in fœminis decimoquarto exorditur, vt *in l. abrogato* 40. *§.non tantùm.ff.de adopt.& in l. Mela, art.* 14*§.* 1. *ff.de aliment.& cib.leg.& in l. quidam conſulebant* 57.*ff. de re iudic.* Donell. *comment. Iuris Ciuilis lib.*3.*cap.* 14. vbi Oſuald. *lit. B.* Franciſc. Otthom. *verb. pubertas plena,* Franc. Conſtant. *comment. lib.* 2. *cap.*15.*ad med.* Quintil. Mandoſ. *de minore ætate, cap.* 5. Petr. Gregor. *ſyntagm. Iuris lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 10. Farinac. *in praxi criminal. part.* 3. *quæſt.* 92. *num.* 20. Petr. Garc. *in Auicenam, fen.* 1. *lib.* 1. *doctr.* 3. *cap.* 3. *diſp.* 16. *cap.* 3. *verſic. ſecunda ætas*, Anton. Fab. *in iuriſprud. Papiniana, tit.* 22. *princip.* 2. *ad fin.* Benedict. Pinel. *ſelect. Iuris interpr. libr.* 2. *cap.* 4. *num.* 25. Franc. Linglois *d. deciſ.* 34. *quæſt.* 2. *num.* 17.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS. II.

Cap. Licet. I.

AD *num.* 1. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præſenti indiſtinctè conſtituit Pontifices maximos habere omnia iura in ſcrinio pectoris ſui,id eſt, in ſua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt Iura omnia in promptu habere cenſeantur,itavt Iuris ignorantia eos non excuſet; & quod magis eſt, vt nouis ab ipſis Pontificibus Max. conditis conſtitutionibus, & ſtatutis non ſit neceſſaria anteriorum expreſſa reuocatio, quinimo eo ipſo, quòd nouam condiderint conſtitutionem, reuocata cenſeantur anteriora iura, etiamſi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian.*in tract. de legib. lib.*1.*controu.*9.*num.* 13.vbi *num.* 14. opponit non videri credibile Pontifices habere, vel cenſeri habere in mente propemodum infinita iura,cùm omnium habere memoriam plus diuinitatis, quàm humanitatis habeat,& *n.* 15. ad difficultatem reſpondēs ait,quòd iura communia nihil aliud ſunt, quàm regulæ quædam,quibus Principes,& Pontifices maximi inferiores ordinant in bonum commune,& publicam vtilitatem, quas regulas,ſiue ordinationes rationis indubitatum eſt ſuam ſedem habere in eorumdemmet Principum, ſiue legiſlatorum mente, in qua manet repoſita regula illa prudētiæ,quas legiſlator ſiue Princeps ſuos ſubditos ordinat in commune bonū: pari etiā ratione ait ſubſiſtere in Principe illam prudētiæ regulam ad ordinandos ſubditos in communem, & publicam vtilitatem; quam regulam, à qua iura demanant impoſſibile eſt alibi ſubſiſtere,quàm in mente legiſlatoris, ad quam ſe referens Bonifacius in præſenti, cùm proſpiceret regulas omnes, quibus ſubditi ordinantur in bonum commune,id eſt,leges ſuam ſedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & ſubtiliter conſiderat cenſeri Pontifices habere omnia iura, id eſt,omnium iurium regulam, & ideam in ſcrinio pectoris ſui. Et idem Anguian. *dict. controu.* 9. *num.* 17. quærit cur in hoc text. fuerit admiſſa conſuetudinis ignorantia?

Cap. Vt animarum. II. & vlt.

1 AD num. 1. in fine. Collige ex tex. poſſe Epiſcopum, & quemlibet Ordinarium facere ſtatuta etiam pœnalia, & ipſo iure pœnam infligentia, iuri tamen Canonico non aduerſantia, vt per Anchar. hic n. 9. Carpan. ad ſtatuta Mediolan. in prælud. n. 39. Paul. Fuſch. de viſitat. l. 1. cap. 33. num. 3. Card. Tuſch. pract. concluſ. lit. E. concl. 251. n. 4. Vgolin. de poteſt. Epiſcop. c. 47. n. 1. Piaſec. in praxi Epiſcop. p. 2. c. 2. n. 7. Bonacin. de legib. diſp. 1. q. 1. puncto 3. num. 21. vbi num. 28. ſubdit hoc procedere in prælatis inferioribus habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

2 Et ad hoc quòd ſtatutum, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & quòd ſi ipſi contrauenirent, non poſſent puniri, per hunc tex. docent Vgolin. d. c. 47. §. 1. num. 2. Bonacin. d. q. 1. puncto 6. n. 59. Belloch. de caſib. reſeru. p. 2. q. 10. num. 11. Etiamſi quis contraueniret ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto, hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti, Bortæ de ſynodo Epiſc. art. 2. n. 9. Alderan. Maſcard. de ſtatut. interp. concl. 6. à n. 33.

3 Ad n. 5. in fine. Et ad plura circa præcepta audiendi Miſſam & ieiunandi, vbi quis extra proprium territorium caſu reperitur, vide Suar. tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 14. num. 29. & de legib. l. 3. c. 32. n. 3. Salas eod. tract. diſp. 14. ſect. 5. n. 60. Bonacin. in ſimili tract. diſp. 1. q. 1 puncto 6. n. 59. Caſtr. Palao in opere morali tom. 1. tract. 3. diſp. 1. puncto 14. §. 1. num. 1. Baſil. Pont. de matrim. lib. 5. c. 8. n. 1. Thom. Sanch. de matrim. l. 3. diſp. 18. n. 18. Ioan. Sanci. in diſput. ſelect. diſp. 44. num. 27. Laymann in opere morali lib. 1. tract. 4. c. 11. n. 1. Fagundez in præcepta Decalogi præc. 1. lib. 1. c. 7. n. 3. Greg. Martinez tom. 3. in 1. 2. q. 96. art. 5. dub. 6. in princ. Trullench. in præcepta Decalogi lib. 3. c. 2. dub. 6. n. 5.

De Reſcriptis.

Tit. III.

SVMMARIVM.

1 Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur.

2 Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.

3 Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri.

Cap. Statutum. II. §. Inſuper.

1 AD num. 75. Quòd pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur, nec ab eis exigi poſſunt, vltra citatos in collect. tenent Ioan. à Capiſtrano in ſpeculo conſcientiæ num. 59. Grauat. ad Veſtrium in praxi lib. 4. c. 4. verb. paupertas num. 31. Mynſing. cent. 4. obſeru. 47. num. 4. vbi quòd pauperis cauſa de plano, & ſine expenſarum, vel ſportularum ſolutione expediri debet, Gerard. de Petraſancta ſing. 73. Maran. de ordine iudic. p. 4. diſt. 9. n. 77. Rebuff. de priuileg. ſcholaſt. priuil. 90. num. 2. & 4. Petr. Ruiz. Lituan. deciſ. 4. numer. 293. Fului. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 54. num. 61. verſ. ſed nec etiam, Garc. Maſtrill. de magiſtr. lib. 1. c. 22. num. 19. cum duobus ſeqq. Etiamſi pauper aliquid ſponte pro ſalario, vel ſportulis offerat, tex. in præſenti, & gloſ. hic verb. recipere, cap. ex gtt 2. ibi, vel etiam à volente, de cenſib. hoc lib. Petr. Ruiz. d. num. 293. Tiraq. de nobilit. c. 29. n. 40. Gaſp. Baec. de decima tutor. c. 10. n. 12.

2 Ad num. 81. in princ. Quòd Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent, reſoluunt Tiraq. d. c. 29. num. 39. Pelag. de planctu Eccleſiæ lib. 2. c. 46. verſ. ſed & pauperi, Ioan. Bapt. Caccialup. in tract. de aduocat. quæſt. 3. numer. 10. Iacob. Benni. de priuileg. Iuriſconſult. part. 3. priuileg. 71. numer. 8. Grauat. ad Veſtr. in pract. lib. 2. cap. 7. num. 2. & lib. 4. cap. 4. num. 32. Greg. Lop. in l. 6. verb. llanamente tit. 22. part. 3. & l. 16. tit. 9. part. 2. Gaſp. Boëc. de inope debit. c. 12. num. 14. & de decima tutor. c. 10. num. 12. Iacob. Simanch. de Cathol. inſtit. tit. 5. num. 5. Couar. pract. c. 6. num. 4. Thom. Acti. in tract. de infirmit. part. 2. §. aduocati num. 6. & 7. Fului. Pacian. d. c. 54. num. 61. Ioſeph. Ludou. peruſ. deciſ. 111. num. 8. cum ſeqq. Auiles ad c. 7. Prætor. in gloſ. an de llenar num. 3. Manchaq. de ſucceſſ. creat. §. 2. numer. 128. Anton. Scap. de iure non ſcripto lib. 3. c. 105. ex num. 8. Azeued. l. 16. numer. 1. cum ſeqq. tit. 16. lib. 2. Recopil. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 369. ex num. 3. Sebaſt. Medices de caſibus fortuitis part. 2. quæſt. 4. numer. 11. Cened. ad Decretum collect. 28. num. 13. Vincent. Carot. in tract. de locato part. 1. tit. de fructibus, & litium expenſ. quæſt. 8. num. 12. Flores de Mena var. quæſt. lib. 1. quæſt. 8. §. 1. num. 52. Sebaſt. Guazin. in præfat. tract. ad defenſam numer. 5. Cabed.

*Luſit.deciſ.*214.*num.*7.*p.*1.Camill.Borrel. *in ſum.deciſ.p.*1.*tit.*65.*de aduocator.officio n.* 37. Garc.Maſtrill.*de magiſtrat.l.* 1.*c.* 22.*n.*19. *cum ſeqq.*Ioan.Malder.*de virtut. Theolog. & Iuſtit.tract.*6.*cap.*3.*de Iuſtit.rei , & aduocati, dub.*8.Parens meus Emman. Barboſa *in remiſſ.ad Ordin.Reg. Luſit.lib.* 2. *tit.* 90. §. 11. Itavt ei non liceat à paupere etiam ſponte offerente mercedem accipere,Gaſp. Baëc. *d.c.*11.*de inope debit. n.* 15. Gerard de Petra ſancta *ſing.* 73. *num.*4. Benincaſ.*d.ſpec.*1.*in indic.n.*10.Rebuff.*d.priuil.*90.*n.* 7.Flores de Mena *d.*§.1.*n.*52.

3 Ad *num.*83.Quòd Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam Curatæ vniri , docent *l. Caſtella* 13. *tit.*5 *part.*1.ibi , *E puede fazer de dos igleſias vna veyendoque es meneſter porque ſon pobres,* Petr.de Peruſio *in tract. de vnione Eccleſ.c.* 3.*n.*1.*verſ.tertia cauſa eſt paupertas.* Mandoſ. *ad reg.*12. *de vnionib q.* 5. *n.* 3. *ad fin.* Card. Tuſch *lit.V.concl.*231.*n.*1.*cum ſeqq.* Concil. Trid.*ſeſſ.*21.*de reform.c.*5

Cap. Qui per ambitionem. XV. & vlt.

AD *num.*7Ratio eſt,quia hę diſtributiones dãtur ratione certi miniſterij perſonalis,& non reputantur pro parte beneficij,& fructuum eius,Rot.*deciſ.*330.*n.*1. & 2.*p.*2.*diuerſ.*Cou.*lib.*3.*var.c.*3.*n.*1.Hoied.*de incompatib.benefic.p.*1.*c.*12.*n.*8. Eſcob. *de ratiocin.c.*29.*n.*17.Monet.*de diſtribut. quotid. p.*1.*q.*6.*in princ.*vbi *num.* 8. tenet quotidianas diſtributiones,quæ acquiruntur beneficiato pro exercitio non lucrari immediatè & per ſe ratione beneficij , ſed ratione laboris,& ſeruitij,Salgado *de Regia protect.p.* 4.*c.*3.*n.* 65. *cum ſeqq.* Carol. Marant. *tom.*1. *controu.q.*18.*n.*51.*pag.*127. Ex quo ſequitur quòd condemnatus ad reſtitutionem beneficij vnà cum fructibus,nõ teneri ad reſtitutionem diſtributionum quotidianarũ, ex Verallo *deciſ.*29.*p.* 2. Decian. *conſ*43. *ex n.*14.*vol.*1.Salgado *d.c.*9.*n.*82.Aloyſ.Ricc. *in deciſ.Curia Archiep. Neapol.deciſ.*112.*num.*3. *cum ſeqq.*Greg. X V.*deciſ.*74.*n.*8.

De Electione,& electi poteſtate.

TIT. VI.

Cap. In electionibus. II.

POſt *num.* 2.Dum textus hic probat in electionibus , & poſtulationibus , ac ſcrutiniis penitus reprobari eligendi vota conditionalia,alternatiua , vel incerta, intelligendus eſt de conditionibus propriis, quæ re vera ſuſpendunt,& puritatem actus impediunt;quæ verò tales non ſunt,quãuis quoad verba conditiones videantur, in hoc tex.non prohibentur , ſicut manifeſtè indicãt illa verba , oportere vt electio certa & pura ſit.Attamen *in c. ſignificatum, de prabend.*nulla fuit adiecta conditio ſuſpenſiua collationis,aut quæ redderet illam incertam,ſed modus quidam ſpiritualis duntaxat adiectus, qui prȩſtaretur poſt adeptã beneficij poſſeſſionem ; talem autem modum in ſpiritualibus perſpicuum etiam eſt minimè reprobari, niſi aliquid illicitum contineat,propter quod improbetur,pariterque per illius adiectionem non offendi regulam huius text *& l.actus legitimi,ff.de regul.iuris.*

CAP. Generali. XIII.

IN gloſ. *Regalia.* Notatur ad hoc quòd beneficiorum fructus ex priuilegio Põtificis ad Principes ſeculares pertinentes, efficiuntur de Regalibus , & inter temporalia, & patrimonialia ipſorum bona connumeratur , vt per Arnulph. Ruſæ.*de Regalib priuileg.*16.*n.*29. Sixtin. *eod. tract.*s.2. *n.*54. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 13. §. *tractemus num.* 38. vbi Camill. Borrel. Auendan.*de exequend mand. p.*2. *c.*4.*n.*20. Petr.Greg.*ſyntag.iuris l.* 17. *cap.* 7. *num.* 19. D Barboſ. *in l.Titia n.* 41.*in princ.ff. ſolut matr.*Cabed.*Luſit.deciſ*63. *n.* 3.*p.* 2. Melch. Reinoſo *obſeruat. iuris obſeru.* 50. *num.*15. Gutier.*pract.lib.*1.*q.*4. *num.*1. Salgad.*de protect.Regia p.*3.*c.*10.*n.* 148. Hieron. de Leon *deciſ.*9.*num.*30.*lib.*1.Caſtill.*lib.*7.*de tert. c.*11. *n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium ſimplex obtinens,cui nullus Ordo ſacer annexus eſt , ſua conſcientia ſatisfacit,licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi.*

2 *Fructus beneficij etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum.*

3 *Auctoritas Dionyſii Carthuſiani , & alij S. Bernardi refertur.*

4 *Beneficium reſidentiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi.*

5 *Beneficium eo animo acceptãs vt illud teneat donec habuerit pinguius ,nõ eſt iuſtè promotus.*

6 In

6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.*

7 *Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptionem donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione.*

8 *Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit.*

9 Text. in præſenti *loquitur de illo qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi Sacerdotium, ſed fructibus fruendi.*

Cap. Commiſſa. XXXV. verſ. Cæterùm.

1 AD *n.* 16. In text. ibi, *Parochialem receperis Eccleſiam.* Ergo beneficium ſimplex obtinens, cui nullus Ordo ſacer annexus eſt, ſatisfacit ſuæ conſcientiæ, licèt nũquam ad ſacros Ordines promoueatur, nec intentionem, aut voluntatem habeat illos vnquam ſuſcipiendi, dummodo onera annexa beneficio adimpleat. Ita Nau. *in man. cap.* 25. *num.* 18. *& conſ.* 1. *de præbend.* Fr. Emman. *in ſum. tom.* 1. *cap.* 30. *num.* 8. Pariſ. *de reſignat. benef. lib.* 1. *quæſt.* 10. *num.* 66. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 6. *num.* 80. Vaſq. *in opuſc. de benef. cap.* 4. §. 2. *num.* 175. Nicol. Garc. *in tract. de benef. part.* 3. *cap* 4. *num.* 42. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 45. *num.* 16. Azori. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 6. *c.* 9. *quæſ.* 4 Filliuc. *in quæſt. moralib. part.* 3. *tract.* 41. *cap.* 6. *quæſ.* 6. Molfeſ. *in ſum. tract.* 6. *cap.* 10. *num.* 18. Laymann *in Theolog. morali, lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 14. Ratio eſt; quia cum iure nullus Ordo ſacer requiratur ad tale beneficium ſimplex obtinendum, illius habilis & capax reputandus eſt, qui nullum ſacrum Ordinem, ſeu nullam intentionem illam ſuſcipiendi habuerit.

Quæſtio eſt dubia, an diſpoſitio huius text. locum habeat in dignitatibus, & Canonicatibus Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum; quibus aliquis Ordo ſacer annexus eſt? Vna opinio tenet huius text. deciſionem non eſſe intelligendam, nec extendi ad alia beneficia præter Curata, de quibus expreſsè loquitur, quia eſt lex pœnalis, & non poteſt comprehendere alios caſus præter in illa expreſſos. Ita Sot. *lib.* 10. *de Iuſtit. quæſt.* 5. *art.* 6. Nauarr. *in man. cap.* 25. *num.* 128. *& in cap. quando, de conſecr. diſt.* 1. *num.* 21. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſput.* 45. *num.* 13. Azor. & Laymann *citatis locis.* Altera ſententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, affirmat teneri quem fructus reſtituere beneficij, etiam non Curati, quos percepit cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum eidem beneficio annexum; quam ſuſtinent Rebuff. *in praxi, tit. de non promouendo, num* 83. *& ſeq.* Panorm. *in cap. relatum, num.* 5. *de clericis non reſid.* Gabr. *in* 4. *diſt.* 15. *q.* 8. *art.* 3. Nicol. Garc. *de benef. part.* 3. *cap.* 4. *num.* 37. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. cap.* 97. *num.* 55. & cenſet probabilem Azori. *d. lib.* 6. *cap.* 9. *quæſt.* 5. Quintanad. *eccleſ. lib.* 4. *num.* 66. Et probatur ex ratione in qua fundatur deciſio huius text quæ ſecundùm Suar. *de legib. lib.* 4. *cap.* 13. *à num.* 24. ea eſt, quia Eccleſia tacita conditione, vel pacto beneficium confert, vt ſcilicet præbendatus, cuius probendæ annexus eſt Ordo ſacer, fructus ſuos non faciat, nec ad illos percipiendos, & expendendos ius habeat, niſi intentionem habuerit inſeruiendi præbendæ, & Ordinem illum ſuſcipiendi. Vaſquez verò 1. 2. *q.* 96. *diſp.* 160. *cap.* 5. *num.* 36. aliter id explicat; & quicquid ſit, ſolida ratio deſumitur ex verbis text. ibi, *cùm eos receperis fraudulenter;* vnde cùm iuſta fraus recipiẽdi beneficium abſque intentione ſuſcipiẽdi Ordinem illi annexum, æquè in Curatis, quàm in aliis conſiderari debeat, & cõdemnanda veniat, in omnibus eadem pœna, & fructuum priuatio procedere debere neceſſe eſt vt dicamus, ex adductis per Nicol. Garc. *d. part.* 3. *cap.* 4. *num.* 38. & Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 42. *n.* 3.

Cùm *in cap. licèt canon* §. *is etiam, hoc tit. & lib.* 6. æquiparetur in Parocho obligatio 3
reſidendi in ſua Eccleſia Parochiali, & ſe promoueri faciendi, infra annum ad ſacerdotium, vt patet ibi, *vt gregis ſibi crediti diligentius curam gerere poſſit, in Eccleſia reſidere teneatur, & infra annum ſe faciat ad ſacerdotium promoueri;* videtur inferri quod debet habere intentionem hanc reſidentiam faciendi, cùm eam ſatis illis commendatam habeant ſacri Canones *in cap. quia nonnulli, & in cap. relatum, de cleric. non reſid.* Et contra illos, qui beneficia quærunt, & impetrant intuitu commodi temporalis, non cum intentione ea, inſeruiendi, & Deo vacandi, & ſic intuitu boni ſpiritualis, inſurgit S. Dionyſ. Carthuſ. *in tract. contra pluralitatem beneficiorũ, art.* 15. *ſuper illud Matth* 6. *Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis,* ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur ad animam, ſic corporalia ad ſpiritualia ſunt finaliter referenda. Qui ergo eccleſiaſtica beneficia optant, quærunt, impetrant, ſuſcipiunt non intuitu ſpiritualis boni, puta diuini Officij, vt ſcilicet competentiam habentes, Deo deuotius*

quietiuſque miniſtrent, ſed intuitu commodi temporalis, bonique corporalis; iſti ſunt ſubuerſores rectiſſimi ordinis rerum, atque in temporalibus finem ſibi conſtituunt, idcirco mortaliter peccant, etiam vnum beneficium competens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Talibus competit, quod ait S. Bernard. Altius vndique circuit, ſedulus explorator blanditur, obſequitur, ſimulat, & diſſimulat, miſeraque ſuffragia mendicare non erubeſcit, manibus, & pedibus repens, ſi quo modo tandem aliquando ſeſe ingerere queat in patrimonium Crucifixi, in bona Domini, quæ ſola ex omnibus hodie inueniuntur expoſita, &c. Locus verò S. Bernard. à Dionyſio citatis, adeſt *in ſuis declamat. ſuper illud, Ecce nos reliquimus*, &c. *Qui ea intentione*, ait, *gradus eccleſiaſticos, & miniſteria Sanctuarij quærit, imò quæritur (quærit namque quàm quærere ipſe debuerat) vt ſine curis ſæculi in ſanctimonia cordis, & corporis illuminãdus accedat ad Dominum, & ſuam pariter ac proximorum operetur ſalutem, orationis ſtudio debitus, & verbo prædicationis. Nam ſi eos eo quærit animo, eoque intuitu, vt huius vitæ habeat neceſſaria, euangelizat, vt manducet, & peruerſo nimis ordine cæleſtibus terrena mercatur. Quàm certè dignius, ampliuſque conſentaneum rationi, vt pro carnali victu, carnalia magis opera, & negotia exerceret, nec fieret inuerſor rerum.*

Vnde acceptans beneficium reſiden-
4 tiam requirens, tenetur habere propoſitum ſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi, ex text. *in d. cap. relatum 4. de cleric. non reſid.* vbi gloſ. *verb. cum effectu*, rationem aſſignat, dicens, ex quo enim intitulati ſunt, debent ibi perpetuò permane-
5 re, & *ibi* Panor. *num. 7.* ſic ait. *Nota gloſſam, & facit ad quæſtionem de eo, qui acceptauit beneficium eo animo, vt illud teneat, donec habuerit pinguius, vel non habuerit animum ibi reſidendi, nunquid iuſtè ibi ſit promotus?* Et Doctores concludunt *quòd non, & bene, nam quiſquis, vt ait Apoſtolus, debet eſſe contentus ea vocatione qua vocatus eſt, vnde non debet in animo aliud gerere; ſed quemadmodũ contrahens matrimonium carnale debet habere animum perpetuò reſidendi cum vxore, vt in cap. fin. de condit. appoſ. & cap. ſicut 27. q. 1. ſic & acceptans Eccleſiam: nam quodammodo contrahit Matrimonium cum Eccleſia*, &c. Quare hanc reſolutionem tenent Hoſt. *in d. c. relatum num. 2.* vbi Butr. *num. 4.* Abb. *num. 5.* Imol. *in cap. conquerente num. 5. de cleric. non reſident.* Sylueſt. *in ſum. verb. beneficium 3. in fine*, Sot *de Iuſtit. lib. 10 q. 5. art. 6.* Nau. *conſ. 16. de Præbend. in 1. edit.* Achil. *deciſ. 49. alias 1. de officio Ordin.* Card. Tolet. *in ſum. lib. 5. cap. 9. verſ. 4.* Marc. Anton. de Marſil. *de eccleſ. reſid. p. 3. c. 33. n. 3.* Bañes 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. Fr. Emman *in ſum. tom. 1 cap. 50. n. 15.* Flamin. *de reſignat. benef. lib. 4. quæſt. 11. num. 42.* Gutier. *Canon. lib. 2. cap. 26.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſ. 15. n. 89.* Azori. *d. p. 2. lib. 6. c. 9. q. 3. 5. & 7.* Et ſecundùm eam tenent Sot. *d. art. 6.* Tolet. *d. lib. 2. cap. 34. dubit. 26. n. 132.* & Gutier. *canon. lib. 2. cap. 5. num. 22. & 25.* de-
bitam intentionem deficere illi qui Cano- 6
nicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſeculariter viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ au- 7
ctoritatis ſcriptores, qui exiſtimant licitam eſſe beneficij acceptationem firmo animo illi inſeruiendi, durante tempore, quo illud obtinuerit, donec non permutauerit, vel reſignauerit cum penſione, ſeu donec commodiorẽ vitæ rationem, aut aliud vitæ genus aſſequutus fuerit, ex quorum numero ſunt Nau. *in man. cap. 25. n. 119. & conſ. 16. & 17. de cleric. non reſid. & conſ. 1. de præbend. in nouis.* Fr. Ludou. Lopez *in inſtruct. Conſcient. cap. 105. concl. 2.* Vega *in ſum. tom. 1. c. 36. caſu 23.* Leſſi. *d. cap. 34. n. 136.* Vaſq. *in opuſc. de benefic. c. 3. §. 3. dub. 1. num. 43.* Nicol. Garc. *d. p. 3. c. 4. poſt n. 58.* Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 45. n. 12.*

In qua opinionum contrarietate non 8
diſplicet concordia, quam nonnulli præſtant, & in primis Nau. *miſcel. 44. de orat. n. 2. aliàs miſcel. 49. num. 2.* ſuam cum Soti opinione concilians, ita ſcribit. *Sed conciliari poſſumus intelligendo illum de illis, qui animo abſoluto mutandi ſic ſtatum clericalem accipiunt beneficium, noſtram verò de illis, qui non certo, & abſoluto animo mutandi, ſed conditionali, ſi aliquid conuenientius ſuo propoſito ſuperuenerit, id faciunt*, &c. & *conſ. 17. de clericis non reſid.* ibi, *Prædictus de quo quæritur, peccat, ſi animo abſoluto, & reſoluto mutandi ſtatum id faciat, non tamen ſi animo dubio, & conditionali perſeuerandi in clericatu, niſi aliqua conditio melior mutandi ſtatum ſe offerat,* 9
&c. Sanch. *d. diſp. 45. n. 10.* ibi, *Dicor quia text. in d. cap. commiſſa, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi ſacerdotium, ſed fructibus fruendi, atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad aſſumendum ſacerdotium, quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec caruit intentione aſſumendi ſacerdotium, ſed illam formam habuit, niſi felicius illo tempore quicquam contigerit* &c. & infra. *Quando autem animus eſſet verè dubius, crederem eum peccare mortaliter, & teneri fructus reſtituere*, &c.

&c. Azori. *d. lib. 6. cap. 9. quaſ. 4.* ibi, *Aut Titius ſtatuit in ea Eccleſia Parochialis cõmorari, & inſeruire, donec commodiorem vitæ rationẽ aſſequatur, & ſic non videtur peccare, quaſi aliam non fuerit adeptus, in eã Eccleſia perpetuò deſeruiet ſub mancrt. Aut ſtatuit Eccleſiam haberi, in ea tamen non reſidere, nec inſeruire, ſed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & ſic peccat Parochiale beneficium accipiens*, &c.

Ad *num.* 18. Quòd poſſeſſio incontinenti impugnata non eſt manutenibilis, nec talis poſſeſſor poteſt dici legitimus contradictor, vt per Mandoſ. *ad reg. 34. Cancel. q.* 26. Cancer. *var. reſolut. lib. 3. cap. 4. n. 95. &* 96. Fontan. *de pact. nupt. tom. 2. claaſ. 7. gloſſ. 3. p. 10. num. 56. & 57.* Ramon. *conſ. 56. n. 5. cum ſeqq. & conſ. 68. n. 3.* Ludou. Poſti. *de manut. obſeru. 17. n. 44. cum ſiqq.* Greg. XV. *deciſ. 4. n. 2. & deciſ. 565. n. 4.*

De ſupplenda negligentia. Prælatorum.

TIT VIII.

SVMMARIVM.

1 *Textus huius intellectus aliqui referuntur.*
2 *Portugaliæ Regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur.*
3 *Tutera filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.*
4 *Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſia delata eſt, an verò eius maritus oſtenditur.*
5 *Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà cũ Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.*
6 *Filij Regnum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneantur, oſtenditur.*

Cap. Grandi. II.

AD *numer 2. in fine.* De intellectu
1 huius text. vltra citatos *in collect.* vide Ioan. Leuriel *de primogen. lib. 5. quaſt. 7. à. n.* 10. Tiraq. *de iure primogen.* 23. *numer. 2. & à. num.* 4. Caſtald. *de Imperat. quaſt.* 81. *numer.* 13. & omiſſo intellectu Anchar. *in praſenti verſ. decimo, in fine,* & Anton. *ibidem numer.* 10. *in fine in lectura noua.* Ioan. à Terra rubea *in tractat. de regno Galliæ tract. 2. concl. 9.* & aliorum, qui putant ſummum Pont. dediſſe coadiutorem Sancto Regi Luſitaniæ, quia in eo Regnó habebat iura temporalia, & ſuprema, quemadmodum in multis, quæ ſunt de patrimonio Eccleſiæ, & per Conſtantinum, & alios donata fuerunt: id enim nullo iure, aut fundamento ſuadetur. & contrarium apertè conſtat ex hiſtoriis, & aliis certiſſimis documentis, & ſatis ex hoc textu. Quare ex ſententia aliorum dicendum videtur Pontificem iuſtè coadiutorem illum dare potuiſſe Regi prædicto, quia ex maxima eiuſdem negligentia, incuria, & diſſipatione non tantùm viduæ, orphani, & cæteri laici, verùm etiam Eccleſiæ, monaſteria, & loca pia, ac eccleſiaſticæ perſonæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defenſioni, & conſeruationi, quia Rex ille ineptus, & aduerſarius, coadiutor verò maximè neceſſarius erat, meritò Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Luſitaniæ, Regem ab adminiſtratione remouit, & eidem fratrem Alphonſum coadiutorem, & Regni adminiſtratorem conceſſit in ordine ad finem ſupernaturalem, tranquillitatem & pacem Eccleſiæ, ac fidelium in his Regnis.

Non obſtat quòd Luſitania ſuberat Imperio, iuxta *l. in Luſitania ff. de cenſib.* ſicut 2
& Hiſpania, iuxta *l. 2 §. & quia capta ff. de ordine Iuris, cap. volumus* 11. *quaſt.* 1. ibi, *omnes*, &c. & ibi *Hiſpani*, cum aliis, de quibus per Caſſad *d. tract. quaſt.* 53. ac ſubinde cum Rex Luſitaniæ Imperatorem recognoſceret, non à Pontifice, ſed ab eodem Imperatore tanquam à ſuperiore competenti coadiutor dandus videbatur, iuxta tex. *in l. diuus, & per tot. ff. de tutorib. & curatorib. datus ab his*, cum vulgaribus. Nam omiſſis reſponſionibus Ancharrani, & Antonij *ubi ſuprà*, & licèt huic argumento ſuccumbãt nonnulli, vt refert *additio margin. ad gloſ. 2. in præſenti*; facilè occurritur ſi dicas quòd quamuis olim Hiſpania ſicut & Luſitania pro maiori parte, vel etiam tota ſubiecta fuerit Romano Imperio de facto, nam de iure dubitant multi, vt per Nauar. *in cap. nouit, notab. 1. n. 167. de iudic.* & alios, nihilominus poſtquam Gothorum gens Hiſpaniam à Romanorum ſubiectione liberauit, & deinde alij eandem à faucibus hoſtium eruere, iuſta *gloſ. 3. in fine in cap. Adrianus el 2. 63. diſt.* receptam communiter, vt per Caſtald. *d. loco*, Mẽth. *illuſtr. c. 22. à n.* 11. abſque dubio nec

Luſitañ.

Luſitania imperio,aut Imperatori ſubiacet, nec aliquem in temporalibus ſuperiorem recognoſcit,præter Regem eiuſdem, & intẽdũt *d.gloſſ. 2.in fin.* vbi Ioan.Andr.& alij.

3 Ad *n.* 18.Nota *l.Caſtella 3: verſ.e ſi fuere fija.tit.15.p. 2.* ſtatuere quòd ſi filia fuerit, cui Regni ſucceſſio delata eſt, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempe(vt ſupplendum exiſtimo) cum viro alioqui capace Regnum per ſe adminiſtrandi, vel conſilium circa adminiſtrationẽ vxori præbẽdi,hoc eſt, viginti annis maiore, prout in maſculo Regni ſucceſſore lex illa deſiderat,atque ita in ea ſpeciale eſt,vt tunc finiatur tutela, quia de conſilio mariti Regnum ipſa adminiſtrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez *gloſ.4.in fine.*

4 Quæ quidem Regni dominum, & adminiſtrationem retinebit, eiuſque maritus dumtaxat Rex erit cognomine,& dignitate,non verò adminiſtratione, niſi vt conſilium vxori præſtet, ſi ſcilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per ſe adminiſtrandum, vt per Montalu.*in l.vnic.gloſſ.2.poſt princ.verſ.ſed quid ſi primogenitus,tit.3.lib.2.fori*,Greg.Lop.*in l. 2. gloſſ. 15.& l.3.gloſſ.5.verſ.quod autem,tit.15. part.2.* Tiraq.*de iure primogen.q.21.n.11.& q.23. ex n.1.*Ciſuentes *l.40.Tauri q. 17.* & Anton. Gom.*n.69* Petr.Greg.*de Repobl.lib. 26.c. 5. per tot.*Molin.*de primogen.1.cap 13.à n.25.* Menchac.*de ſucceſſ.creat.§.21.n.148.*Matiẽſ. *ad l.1.gloſſ.1.n.14.tit.7.lib. 5. Recop.* Gutlerr. *de tutel part.1.c.18.n.35.*

5 Licèt Palat.Rub.*in tract.de iuſta obtentione,ac retentione Regni Nauarra, part. 1 §. 5. verſ.in caſu autem*, voluerit Hiſpanam conſuetudinem eſſe in contrarium per duos actus valde notorios, nempe D.Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Eliſabetham Hiſpaniæ Reginam, D. Philippi I. Archiducis Auſtriæ Regine D. Ioannæ illorum filiæ matrimonio copulati, qui ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac regnum ipſum feliciter gubernauit, vt eorum chronicæ commemorant. Quia verius eſt ex his actibus conſuetudinem minimè fuiſſe inductam, ſi quidẽ ex chronicis ipſis planè conſtat initio contracti matrimonij inter D.Ferdinandum, & D.Eliſabetham contentionem inter ipſos fuiſſe, ad quem eorũ Regni adminiſtratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuiſſe pronunciatum,& ipſam poſtea voluntariè marito ſuo Regni adminiſtrationem communicaſſe, ita vt ambo ſimul leges ferrent,cæteraque ad Regni gubernaculum pertinentia expedirent, vt videre eſt apud Anton.de Nebrixa *in illorum hiſtoria, cap.23.* Gundiſ.Illeſcas *in hiſtoria Pontificiali.l.6.cap.19.fol.mihi 96.col. 1. in fine cum ſeqq.* Stephan.Garibai *in compendio hiſtoriali lib. 18.cap. 2.* Mariana *in hiſtor. Hiſ. lib.24.cap.5.* quod & obſeruant Greg.Lop. *l.9.gloſ.4 circa fin.verſ.vnde tamen, tit.1.p.2.* cuius ad hoc meminit Gutierr.*de tutel. p.1. cap.18 num.32. verſ. tandem Gregorius*, idque ipſum poſtea ſeruatum eſt inter D. Philippum I. & Reginam Dom. Ioannam.

6 Vtrùm filij Regnum Regni ſucceſſores puberes relicti, curatores accipere neceſſe habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. *de primogen. quaſt 40.num. 207.*Anton.Gom.*l. 40.Tauri, num. 9.& lib.3.var.cap. 1. num. 56.verſ.ſed his non obſtantibus*, Syluest. Aldobrandin. *in §.item inuiti, num.7.*vbi Ioan.Oinotom. *ad princ.tit.Inſtit.de curator.* Melch. Pelaez Mieres *de maior. part. 2. quaſt.6.num. 14.& 15 & cap.4.quaſt.38.num 2.& 4.in nouiſſ.impreſſ.* Cal. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum,num.57.verſ.hac male*, Paſlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 12. num. 11.* Galgan.*de tutel.& cura lib.1. tit. 12.num.6.* Ioan.Gutier.*eod.tract.part.1.cap. 18. num.1. verſ.ſententiam igitur*, Marcel. Conuerſan. *ad tit. Inſtit.de curatorib. §.1. num. 13.*Stephan.Gratian.*diſcept. forenſ. tom.2.cap. 225. num.5.cum ſeqq.*Perez de Lara *in compendio vita hominis,cap.16. num.9.* Valenzuel. *tom. 2.conſ.198.num.124.*Anton. Merenda *controu.iuris,lib.6.cap.46.*apud quos aliquas diſtinctiones videbis.

De Officio, & poteſtate Iudicis delegati.

Tit. XIV.

Cap. Statuimus. I.

AD *n.* 7. Quòd conſeruatores ſunt Iudices delegati, vltra citatos in collect.ad hunc tex. reſoluũt Nat. *conſ.3 n.1 ſub hoc tit.*Fuſc.*de viſitat.lib.1.c. 2. num.8.*Molina *de Iuſtit.tom. 6. tract.5. diſp. 29. num.1.* Mar. Antonin. *var. reſolut. lib. 1. reſolut. 16. num. 4.* Alphonſ. Narbona *l.60. gloſ. vnica, ex num.71. tit. 4.lib. 1. Recopilat.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edition. tit. 1. reſolut.5.num. 15.* & ideò teneri litteras ſibi iuriſdi

iuriſdictionem tribuentes ad ipſam fundãdam edere, reſoluunt Mar. Antonin. *d. reſol.* 16. *n.* 1. *cum ſeqq.* Narbona *d. gloſſ. vnic. num.* 71. *cum ſeqq.* Rot. *deciſ.* 214. *n.* 1. *&* 2. *p.* 2. *recẽt.* Pareja *d. reſol.* 5. *n.* 17.

Cap. Cùm plures. VIII

AD *num.* 5. Quòd iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum diei, vel implementum conditionis nõ exiſtit actu, quia ſolùm eſt ſpes illã habendi, allegata hac gloſſ. docent Sebaſt. Vanti. *de nullit. tit. de nullitate ex defectu iuriſdict. deleg. num.* 91. *&* 92. Pute. *deciſ.* 429. *lib.* 1. Campan. *in diuerſo. Iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 13. *à num.* 258. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſ.* 9. *in annot. num.* 249. *&* 251. Salgad. *de Regia protect. part.* 3. *cap.* 13 *num.* 19. *cum ſeqq.* Thom. Carlaual. *de iudic. diſp.* 2 *num.* 1107. Rot. *deciſ.* 142. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* Ita vt conditio ſuper qua data fuit iuriſdictio ante omnia adimpletam fuiſſe probandum ſit, ad not. per Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. part.* 2. *cap.* 27. *num.* 27. *&* 28. Rot. *deciſ.* 68. *num.* 1. *& deciſ.* 701. *num.* 4. *part.* 1. *recent. & deciſ.* 639. *n.* 1. *p.* 2. *etiam recent.*

De Officio Iudicis Ordinar.

Tit. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere.*

2 *Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud pro triennium poſſederit.*

3 *Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt.*

4 *Beneficiatus etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere.*

5 *Beneficiarius quibus caſibus non tenetur ad petititionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere.*

6 *Titulum diſpenſationis ſuper incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.*

7 *Superior ad quem pertinet ius inſtituendi, & deſtituendi, poteſt compellere beneficiarium vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet.*

8 *Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit.*

9 *Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſetur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit.*

10 *Vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio.*

Cap. Ordinarij. III.

AD *num.* 3. Quòd clericus poſſeſſor beneficij tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere, vltra citatos in collect. docent gloſſ. communiter recepta, *verb. obtineri in reg.* 1. *de regul. iur. hoc lib.* Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *diſt.* 13. *n.* 4. Tuſch. *lit. C. ſing.* 88. Caputaq. *deciſ.* 116. *part.* 3. Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 61. *num.* 16. Azeued. *l.* 1. *num.* 5. *&* 6. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* Melch. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 46. *n.* 37. *cum ſeqq. & lib.* 3. *q.* 24. *num.* 10. Coccin. *deciſ.* 101. *num.* 1. me citato in hoc loco nouiſſimè Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 9. 1

Ad *num.* 4. Quòd beneficiatus non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulũ ſui beneficij edere, eo quòd illud per triennium poſſederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vt vltra Flores de Mena *in collect. citatum*, docent Caſſad. *deciſ.* 8. *n.* 4. *ſuper regul. Cancel.* Lud. Gomeſ. *in reg. de triẽnali q.* 58. Cou. *in reg. poſſeſſor. p.* 2. §. 10. *num.* 10. *verſ. octaua concluſio*, Salzed. *ad Bernard. reg.* 236. *verſ. tertio vltra auctorem*, Perez *l.* 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 327. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1378. *num.* 13. me citato *in hoc loco* Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 11. 2

Ad *num.* 5. Quòd tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt, vltra Cald. Pereira laudatum in collect. docent, Ludou. Gom *in d. reg. de triennali poſſeſ. q.* 13. *verſ. præterea*, Cou. *d.* §. 10. *num.* 9. me citato. Pereja, *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 7. 3

Ad *num.* 6. ibi, *ac etiam per patronum.* Quòd etiam ad inſtantiam patroni tenetur beneficiatus titulum ſui beneficij edere, poſt Abb. Ioan. de Anania, & Franc. firmat Rota coram *Coccino d. deciſ.* 191. *num.* 1. Lotter. *d. lib.* 2. *q.* 46. *num.* 38. me citato Pareja *d. reſol.* 7. *n.* 9. 4

Ad *num.* 8. me citato in hoc loco idem tenet Pareja *d. reſol.* 7. *num.* 24. *cum ſeqq.* reſoluens cum aliis quos citat, tunc & eo caſu beneficiatum non teneri poſſeſſionis ſuę titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt ſe partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli. 5

Vltra caſus à me relatos, in quibus Ordina 6

dinarius poteſt cogere beneficiatum edere ſuæ poſſeſſionis titulum, addo idem reſoluendum non ſolùm quando agitur de editione tituli ipſiuſmet beneficij, ſed etiã ſi tractetur de edendo titulo diſpenſationis ſuper incompatibilitate, quia certum eſt in vtroque caſu Epiſcopum, vel alium ſuperiorem, ad quem pertinet ius inſtituendi, ac deſtituendi, poſſe compellere beneficiatum vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet. Canoniſtæ noſtri *in cap. licet Heli, de ſimon.* Verall. *deciſ.* 116. *num.* 3. *part.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. *num.* 62. Melch. Lotter. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 6. *cum ſeqq. & q.* 24. *num.* 10. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 14. *cum ſeqq.*

8 Similiter huius text conclusio procedit etiamſi Epiſcopus, aut alius Iudex Ordinarius, qui inſtituendi ac deſtituendi ius habet, hanc facultatem cogendi beneficiatos ad editionem titulorum, exerceat per editum generale, prout accidere ſolet quando Prælati ad diœceſes ſuas de nouo veniant, Abb. Panor. *in d. cap. licet Heli, num.* 22. & Felin. *ibidem num.* 27. *verſ. quinta concluſio*, Lotter. *d. q.* 24 *n.* 15. Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *n.* 18.

9 Excuſaretur tamen beneficiatus à tituli ſui exhibitione quando ab ipſomet ordinario inſtitutionem, ſiue præſentationem à patrono obtinuit, vt poſt Philip. Franch. *in præſenti num.* 5. *verſ. ſecundò limitatur*, tenet
10 Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *num.* 31. Vel quando beneficiatus ſciente & patiente ordinario ſiue patrono din ſtetit in poſſeſſione beneficij, vt per Franch. *d. num.* 5. *verſ. tertia limitatio*, Pareja *d. tit.* 5. *reſol.* 7. *numer.* 32. *cum ſeqq.* & poſt relatas plurimorum reſolutiones in eo articulo examinando quantum tempus requiratur, quo beneficiatus in poſſeſſione extiterit, ad hoc vt liber remaneat ab hac tituli editione præſtanda, tandem *num.* 40. cum Lotter. *d. lib.* 3. *q.* 24. *num.* 34. concludit ſub diſtinctionem componens.

SVMMARIVM.

1 *Onera deduci debent in computando valore beneficij.*
2 *Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus.*
3 *Fructus beneficiarum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis.*
4 *Fructus integri intelliguntur deductis oneribus.*
5 *Prælatus in infirmitate comparatur vſurario.*

Cap. Præſenti. IX. & vlt.

POſt *num.* 6. Collige ex text. in computando valore beneficij debere deduci 1
onera, Rot *deciſ.* 60. *in antiq. de conceſſ. præbend.* Felin. *in cap. ad aures num.* 13. *verſ. duodecima concluſio, de reſcript.* Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 354. *num* 15. Creſcent. *deciſ.* 2. *de præbũ* Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *cap.* 3. *num* 164.
vbi quòd debent deduci onera & quòd 2
aliàs articulus ſuper valore eſt ineptus. Et quòd fructus, & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus, tradunt Bald. *in l.* 1. *num.* 1. *verſ ſed pone impetraui à Papa C. de fructib. & lit. expenſ.* Ioan. Bapt. Ferret. *conſ.* 256. *num.* 8. Rimin. iun. *conſ.* 717. *num.* 45. *& ſeq. lib.* 6. Guiier. *canon. lib* 1. *q.* 1. *numer.* 126. *cum ſeqq.*
Caualcan *deciſ.* 37. *ſub num* 89. *p.* 2. vbi quòd 3
fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus & impenſis, & quòd ſi beneficium eſſet ita tenue, quòd onera abſoluerent totos fructus, & tunc ille, qui ex priuilegio Papę debet percipere, vel de-
trahere, nihil habebit. Quod procedit licèt 4
fiat mentio de integris fructibus, quia nihilominus intelligitur deductis oneribus, D. Barboſ. *in l. fructus numer.* 7 *ff. ſoluto mat.* quia dictiones vniuerſales, omnes, integri, & ſimiles reſtringuntur ad ea, quæ veniunt ex natura ſermonis, vt optimè probat, & declarat Caualcan. *d. deciſ.* 27. *num.* 15. *p.* 3. & notatur à Carolo Ruino *conſ.* 62. *n* 7. *verſ. nam aliquanda vol.* 1.
Ad *num.* 9. Quòd Prælatus in infirmitate 5
comparatur vſuario, tenent Rodoan. *de ſpol. cleric. q.* 3. *§. ſtantibus iſtis repugnantiis num.* 9. *pag. mihi* 107. Vrſill. *ad Afflict. deciſ.* 168. *n.* 5. *verſ. quando talis confeſſio.* Et ideo Afflict. *deciſ.* 168. loquendo de quadam quietatione data procuratori monaſterij ab Abbatiſſa tempore infirmitatis, & pro vtraque parte puncto diſceptato refert reſoluiſſe ſenatũ monaſterio nullum attuliſſe præiudicium, eo quod quietatio fuit ab Abbatiſſa tempore infirmitatis facta, ex qua deceſſit Lanfrẽt. *Auenion. deciſ.* 117. Ripa *de actis in articulo mortis c.* 49. Ioan. Bapt. Coſta *de retrotract. cap.* 8. *caſu* 19. *num.* 15. *pag.* 146. Aloyſ. Ricc. *deciſ.* 164. *num.* 3. *&* 4. *& p.* 3. *var. reſol. reſolut.* 368. *&* 369. Aretin. *de reſolutionib. c.* 6. *n.* 53. *cum ſeqq.* Amat. *var. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 1.

Di

De Procuratoribus.

Tit. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis prosurator,ſed praxi mandantis.*

2 *Mandatam ſubſtituti etiam re integra non expirat mortao ſubſtituente.*

3 *Subſtitutus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere,quia ſuam mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo mandante.*

4 *Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto.*

5 *Procuretor facta ſubſtitatione abſque vllo mandato remanet.*

6 *Procurator ad lites,& procurator ad negotia gerenda, in quo differant ? remiſſiuè.*

Cap. Non indiſcretè. I.

1 POst n.12. in gloſ. verb. *Subſtituendi.* Collige ex gloſ. procuratorem ſubſtitutum non eſſe ſubſtituentis procuratorem, ſed primi mandantis, vt per Anchar. *hic n.5.* Bart. *in l ſi procuratorem 8. §. ſi quis mandauerit, in princ. ff. mandati,& in l. quod quis, in lect. antiqua C. hoc tit.* Rot *deciſ. 4. n.8. de offic. Vicar. In nouis,* Vincent. de Frãchis *deciſ.212.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.2. tit. de procurator. reſ.3. n.5. verſ. & talis*
2 *ſubſtitutus,* Caſtill. *Sicil. deciſ.119. n.23.* Vnde prouenit quòd mortuo ſubſtituente non expirat mandatum ſubſtituti etiam re integra,ex Francho *his in §. licet n.6. verſ. quarto*
3 *aduerte,* vbi citat Rot. *deciſ.414.* quæ incip. *Item ſi aliquis*, dicentem ex ratione huius gloſ. ſubſtitutum poſſe poſt mortem ſubſtituentis mandatum exercere , quia ſuum mandatum non dependet à ſubſtituente, ſed à primo man'ãte, eadem Rot. *deciſ.33. n.1. & deciſ. 38 n. 2. hoc tit. in nouis.* & apud Farin. *deciſ.511. n 8. p.1. recent.* Cõducit quod
4 reſoluit Ioan. Vincent. de Anna *alleg.89. n. 10. cum ſeqq.* videlicet procuratorem ſubſtituentem non poſſe ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto, idem tenet Alex Trentacinq. *d. reſ.3. n.5. in princ. & in verſ. & iſte*
5 *procurator.* Et facit quod tradit Biſignet. *deciſ.13. ſub hoc tit.* quem refert Borrel. *in ſum. deciſion. p.1. tit.66. de procurator. n.231.* quod facta ſubſtitutione Procurator abſque vllo mandato remanet.

Ad n.13. In quibus differat procurator 6
ad lites,& procurator ad negotia gerenda, vide tex. *in præſenti in §. licet*, vbi gloſ. *verb. deputare,& c. fin. hoc tit. & lib. l. Caſtel.19. tit. 5. p.3.* Pinel. *in l.2. C. de reſcind. vendit. p.2. c.1. n.7.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati n. 109.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. in initio annot. 4. n.5. cum ſeqq.* Marant. de *ordine iudic. p. 4. diſt.16. n.21. & 28.* Card. Tuſch. *pract. conclaſ. lit. P. concl.846.* D. Barboſ. *in l. cùm prætor. §.1. n.104. cum ſeqq. ff. de iudic.* quos refert, me citato, in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrument. edit. tit.5. reſ.10. n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt.*

2 *Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint?*

3 *Mandatum in quo adeſt clauſ. Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo,& habere ſpero, non extenditur ad lites , ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex negotiis de præſenti.*

4 *Mandatum procura conceſſam alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos , non extenditur ad pecunias exactas per alios.*

5 *Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam non comprehendit vniuerſitatem, vel collegiam.*

Cap. Qui ad agendum. IV.

AD *num.1.* Collige ex text. mandatum 1
ex ſua natura ſtricti iuris eſſe, & eius fines excedi non poſſe , vt per Surd. *deciſ. 209. num.6. cum ſeqq.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. tom.1. lib.7. tit.15. numer.3.* Chriſtoph. de Paz *de tenuta ſapit. 34. n.117.* Noguerol. *allegat. iuris tom.1. alleg.9. n.16.* Et ideo vbi ſpeciale mandatum requiritur, generale non ſufficit, vt per hunc text. tenent Suar. de Paz *in pract. tom.1. in init. annot.4. num.15.* Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ p.1. lib.5. diſp.12. §.8. num.158.* Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.5. reſol.10. n.65.* Quæ autem ſint negotia mandatum ſpeciale depoſcentia, tradunt gloſ. *verb. vel paciſci, in præſenti.* Philip. Franch. *hic q.38. l. Caſtel.19. tit.5. part.3.* Firmian. *in ſuo repertor. verb. mandatum*, vbi 73. congerit caſus , in quibus ſpeciale mandatũ requiritur , Fragoſo *d. §.8. n.257.* remiſſiuè Pareja *d. tit.5. reſ.10 n.65.*

2 *tit.10.num.1.& tit.17.n.8.& 9.*vbi ampliat etiamſi plures procuratores conſtituantur cum libera, quia nihilominus non cenſentur conſtituti inſolidum, & probat Bald. contrarium tenentém, Gregor. XV. *deciſ.* 280.*num.*3. vbi Beltramin.*in annot.n.*9. Rot. *dec.*860.*lib.*3.*p.*3.*diuer.* quos refero *de clauſ. vſa freq.clauſ.*35.*num.*4. Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ.p.*1.*lib.*5.*diſp.*12.*§.* 8.*n.* 265. vbi addit Baldi opinionem poſſe practicari, vbi mandato adiecta eſſet dictio, *in ſolidum.* aut *cuilibet ipſorum*, me citato in hoc
3 loco Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.*5 *reſol.*10.*n.*70. An & quando procuratores in ſolidum, vel ſimpliciter cenſeantur conſtituti, & ex quibus verbis, aut clauſulis hoc deprehendatur, vide Maſcard. *de probat. concl.*1308.*n.*4.*cum ſeqq.* Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.c.*201.*n.*2.*cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale.*

2 *Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, qua illius ignara fuit, an conualidetur?*

3 *Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum.*

4 *Actum ab initio nullum non poteſt tractu temporis conualeſcere.*

5 *Retrotractio non poteſt fieri in præiudicium tertij.*

6 *Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti.*

7 *Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti.*

8 *Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore.*

9 *Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia.*

10 *Matrimonium per procuratorem contractū Sacramentum eſt.*

11 *Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur.*

12 *Procurator ad matrimonium contrahendum datus per ſe ipſum hoc mandatum exequi tenetur.*

13 *Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculum imminere,*

14 *Matrimonium per procuratorem contractū eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret.*

15 *Etiam in foro exteriori.*

16 *Voluntas magis factis quàm verbis declaratur.*

17 *Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur.*

18 *Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt.*

19 *Teſtes ſufficiunt ad probandam reuocationem procurationis conſtituti ad contrahendum matrimonium.*

20 *Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ.*

21 *Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in conſtituente mandatum ad contrahendū.*

22 *Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licèt præmiſſū ſit, nihilominus reuocatio valet.*

23 *Mandatum procura licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt.*

24 *Procuratorem conſtituens ad renuntiandū, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus.*

Cap. Procurator. IX. & fin.

PRo exornatione principalis concluſio-
nis, quòd ſcilicet mandatum ad matrimonium contrahendum debeat eſſe ſpeciale 1
vltra citatos, vide Lãcel.*inſtit.Iuris Canon.lib.*2.*tit.*10.*de ſponſalib.§.procurator.* Medran.*de conſenſu connub.c.*12.*n.*2. Ad contrahendum autem matrimonium mandatum ſpeciale, non dicitur, niſi nominatim detur ad contrahẽdum cum certa ac determinata perſona, gloſ. *hic verb.ſpeciale, in med. & in fine,* Anch.*n.*1.*in* 2.*notab.* Dominic.*n.* 2.*in fin.* & Philip. Franc.*n.*4. Abb.*in c.coram, n.*5. *verſ.& ob iſtã cauſã, de in integ.reſtit.* Reb.*in cõcord.tit.de electionis derogat.in gloſ.verb.ſpeciale, verſ.quintus,* Tiraq.*ad leges cõnub.gloſſ.*7.*n.*111.*verſ ſimiliter.* Roland à Valle *conſ.*16.*n.*4.*&* 21.*lib.*2. Cou.*de ſponſal.p.*2.*c.*4.*in init.n.*8.*ad* 11. Gomeci. Leon.*in cent. deciſ. deciſ.*84. Card. Pereira *in l.ſi curatorem, verb.*
*implorandum, n.*6.*verſ.non obſtat,* Card. Man- 2
tic.*de tacitis & ambig.conuent.l.*7.*tit.*2.*n.*25.
Card. Tuſch.*pract.concl.lit.M.concl.*52.*n.* 20. 3
*& cõcl.*124.*n.*1. Alex. Trentac.*var.reſ.l.*2.*tit. de procur.reſol.*3.*n.*33.*verſ.in hac materia, in princip.* Rebell.*de obligat.Iuſtit.l.*2.*q.*1.*n.* 5. *poſt princip.* Cardoſ.*in praxi Iudicum, & ad-*

 uocat.

uocat.verb.procurator, *n.*34.Camill.Borrell.
*in ſum.deciſ.p.*1.*tit.*66.*n.*162.Franc.Molin.*de*
*ritu nupt.lib.*1. *comp.* 25.*ex num.*5. *&* 7.Gu-
tierr.*de matrim.cap.*43.*num.*3.Bonacin.*eod.*
*tract. quæſt.*2.*punct.* 5.*n.*8. Fr.Baſil. *in ſimili*
*tract.lib.*1.*cap.*15.*num.*3.*&* 4. Vincent. Fil-
liuc.*quæſt.moral.tom.*1.*tract.*10.*de ſacrament.*
*Matrim.part.*1.*c.*1.*in* 1.*&* 2.*condit.*Macha-
do *en ſu perfetto Confeſſor,lib.*3.*part.*1.*tract.*8.
*docum.*5.*n.*1.

2 Queſtio eſt non inelegans in hac mate-
ria,vtrùm ſi poſt mandatũ in genere præ-
ſtitum ad matrimonium cum qualibet cō-
trahendum,cuius virtute cum certa mulie-
re cōtractum eſt,ſpeciale ſubſequatur mã-
datum,ſiue potiùs ſingulare ad contrahen-
dum cum eadem muliere,dum ipſa huiuſ-
modi ſecundi mandati ignara in conſenſu
à ſe virtute primi generalis præſtito perſe-
uerat,matrimonium antea contractum cō-
ualidari poſſit, quaſi ex ratificatione man-
dati minus legitimi?In qua quæſt.licèt affir-
matiuam partem defendat Alex.*conſ.* 146.
*verſ.*5.cui accedit Card.Tuſch.*pract. concl.*
lit.M.concl 52.*n.*20. *verſ.ſi tamen*, *& concl.*
124 *num.* 2. *cum duobus ſeqq.* negatiuam ta-
men meritò ſuſtinent Anton. de Butr.*conſ.*
3 64. & Anchar. qui ipſum tranſcribit *conſ.*
218.229.*&* 230. Ex eo potiſſimum quòd
matrimonium ab initio nullum ex defectu
legitimi conſenſus in vtroque coniuge vt-
pote præſtiri virtute generalis mandati cō-
tra hunc text.non poteſt ex poſtfacto cō-
ualeſcere ob legitimum vnius dumtaxat
coniugis conſenſum:quia nec vires capere
valet , quaſi ex tunc cum minus legitimus
acceſſit conſenſus,nec quaſi ex nunc.

Tum quia licèt id,quod dicitur actum ab
4 initio nullum , non poſſe tractu temporis
conualeſcere, *l.quod initio* 29 *ff.de reg.iuris*,
cum habeat ſenſum,vt non poſſit ab initio
vires capere,ſed eas capiat, quaſi ex nunc,
vt docuit gloſſ. magna,*verſ.vel dic generali-*
ter , *in cap.non firmatur,de reg.iur.in* 6.Id ta-
men procedit quando tempore præſenti
datur omnimoda perfectio , qua actus ex
tunc cōualidari poſſit,vt in ſpecie tex.*in c.*1.
*in fine.de deſponſ.impub.& in cap.*1.*§.fin.eod.*
tit.in 6. quòd in ſpecie noſtra non contin-
git,quia tempore,quo ratificatio matrimo-
nij ab initio nulli , fieri prætenditur , vnius
tantum contrahentis legitimus conſenſus
interuenit cum alterius conſenſu non con-
5 currens. Tum etiam , quia licèt retractio
fieret ad priorem conſenſum virtute gene-
ralis mandati præſtitum , non tamen fieri
poſſet in præiudicium alterius contrahẽtis
ignari,& errantis,arg.text.*in c.ſi pro te* 13.*de*
reſcript.in 6.*c.ſi Apoſtolicæ* 22.*de præbend. eod.*
*lib.*cum ſimilibus in propoſito retroactio-
nis adductis à Tiraq.*de retract.lign.§.*1.*gloſ.*
10.*n.*71.*de iure conſtituti p.*1.*ampl.* 17.*n.*4.
*cum ſeqq.*Fachin.*controu.lib.*1.*c.*94. *verſ.ſecun-*
*dò reſpondeo,in fine.*Vela *in diſſert.*19.*n.*53.*&*
*diſſert.*21.*n.*62 *cum ſeqq.& diſſert.*26.*n.*29. 6

*Ibid.ad n.*4.Ad hoc quòd matrimonium
per procuratorē contractum iuxta ſpeciē
huius text.validum ſit non tantùm in ratio-
ne contractus,ſed etiam in ratione Sacra-
menti,vltra citatos adde Domin. Sot.*in* 4.
*diſt.*27.*q.*1. *art.*3. *verſ.at verò* , Petr.Sot.*de*
*matrim.lect.*3.*verſ.requiritur*,Villalob.*in ſũ.*
*tom.*1.*tract.*13.*diffic.*1.*n.*3. Gutier.*de matrim.*
*c.*43.*ex n.*10.Bonacin.*eod.tract.q.*2.*punct.*5.
n.3.Vincent.Filliuc.*quæſt.moral.tom.*1.*tr.*10.
*de ſacram.Matrim.p.*1.*c.*1.*n.*22.*&* 16.Ochag.
*de Sacram.tract.*2.*de ſacram.Matrim.q.*3.*n.*7.
Baſil.Pōt.*de impedim.matrim.c.*19 *§.*3. *verſ.*
*ex quo inferes,& de matr.l.*1.*c.*10 *n.* 3. Diana
*p.*4.*tract* 4.*reſol.*250 Machado *d.docũ.*4.*n.*
3.Quicquid contrar.ſi,imò matrimonium
per procuratorem,iuxta huius text.ſpeciē
contractum Sacramentum non eſſe exiſti-
mauerint minùs benè Durand.*in* 4.*diſt.*26.
*q.*3.*n.*11.Melch. Cano *l.* 8. *de locis Theolog.*
*c.*5.*ad* 3.*& in relect.de Pœnit.p.*5.& alij citati
à Sãch.& Rebell.*in locis in opere citatis.*Ad- 7
uertere oportet per procuratorem nō eſſe
miniſtrum Sacramēti,nec in ſe illud reci-
pere ,ſed potiùs principales contrahentes
eſſe miniſtros,eoſque recipere gratiam,at-
que ipſorum conſenſus per procuratorem
declaratos eſſe materiam & formam huius
Sacramenti , vt latè cum pluribus tradunt
Sanch.*d.diſp.*13.*n.*28.Gutier.*de matr.c.*43.
*n.*13.nec diſſentit Baſil.Pont.*de matr.lib.*1.
*c.*10.*n.*6.atque ita verum eſt gratiæ recep-
tionē perſonalē eſſe , cauſamque in perſo- 8
na contrahentis,non in procuratore , ita vt
non obſtet ambos vtriuſque contrahentis
procuratores viros eſſe,vel fœminas, vt ex
Ledeſma tradunt Sãch.*d.diſp.*11.*n.*15. Gu-
tierr *d.c.*43.*n.*17.Baſil.*d.c.*10.*n.*6.*verſ.ſit de-*
nique, nec etiam obſtet conſenſum tempo-
re conſtituti procuratoris præſtitum fictum
eſſe,ſi quo tempore ille,nomine conſtituē-
tis cōtrahit,verus intercedat.Sanch.*d. diſp.*
11.*n.*13.Gutierr.*d.c.*43.*n.*15.Rebell.*de obli-*
*gat.Iuſtit l.*2.*q.*5.*n.*1.*verſ.obſeruat etiam*,Bo-
nacin.*d.q.*2.*punct.*5.*n.*6. Filliuc.*d. num.* 25.
*verſ.ſecundo,& cap.*3.*num.*84.Rurſus vt mi- 9
nimè delinquat procurator, qui dum con-
trahit , mortali peccato præpeditur, quia
non ille gratiam , aut Sacramentum reci-
pit,nec miniſtrat,ſed principalis contrahēs
illũ cōſtituēs , qui porrò mortaliter pecca-
bit,ſi eo tēpore,quo per procuratorē ipſius
nomine matrimoniũ contrahitur in gratia

non

non ſit propter defectum diſpoſitionis ad
Sacramentum, quemadmodum poſt alios
obſeruaut Sanch.*d.diſp.11.n.29.& 30.* Re-
bell.*d.q.5.n.11.*Gut.*d.n.23.verſ. vnde infer-
tur,*Ochagauia *d.tit.de ſacram.Matr.tract.2.
q.3.n.8.ad 3.*Baſil.*d.c.10.n.vlt. verſ.ſit etiam*
Bonac.*d.q.2.punct.5.n 12.& 13.*

10 Vnde iam hodie matrimonium per pro-
curatorem contractum validum, & Sacra-
mentum eſt,non obſtante nouiſſimo Trid.
Conc.decreto *ſeſſ.24.de reform. matrim. c.1.
verſ.qui aliter*, vbi Parochi & teſtium præ-
ſentia ad contrahendum matrimoniũ pro
forma deſideratur, ita vt aliter cõtrahentes
inhabiles reddantur, & contractus irritus
declaretur,quia illud decretum dictã præ-
ſentiam non requirit ex parte contrahen-
tium ſed ex parte Parochi & teſtium,vt co-
ram eis conſenſus matrimonialis adhibea-
tur,quòd & per procuratorem t, quia ve-
rus ibi, & realis contrahentium conſenſus
ex mutua ſui ipſius alteri conceſſione, quã
exigit text.*in c.1 in fine,de ſponſa duorũ*, ex-
teriori ſigno declaratus intercedit, ab vno
metè perſonaliter, ab altero verò per me-
diam procuratoris perſonam,quòd nõ tol-
lit, quia dominus eum conſtituens pro-
11 priè matrimoniũ contrahere dicatur,quo-
niam actum per procuratorem fauens ipſe
verè facere dicitur, *l.1.§. vlt ff.ſi menſ.falſ.
mod.l.pater 22.in fine,ff.de manum.vind.l.cer-
tè 6.§.1.ff de precario*, & in terminis notauit
Marin.Frece.*de ſubfeud.l.2.q.47.n.* 2. Quod
enim dicitur eum,qui per alium facit, pro-
priè per ſe non facere,ſed impropriè,& in-
terpretatiuè procedit vtique quoad actum
ipſum materialem, aut miniſterialem, ſe-
cus quoad formalem, & commodum, vel
damnum, quod ex actu reſultat, vt rectè
explicat Petr. Pechi.*in reg. qui facit 72.n.5.
& 6.de reg.iur.lib* 6.Ex quibus & aliis con-
tra Barth de Ledeſma *in ſum.tit.de matrim.
diffic.ſeu dub.* 18. reſoluunt Card. Bellarm.
de matrim l.1.c.5. Henriq. *in ſum. lib.11.c.2.
n.2.& in commento lit.B* Anton.Cuſch. *l.5.
maiorum inſtit.tit.11.n.35.* Petr. de Ledeſm.
de matrim.q.42.art.1 dub.2. Ceuall.*commun.
cõtra communes q.750.ex.n.63.*Vincent. Fil-
liuc.*quæſt.moral.tom. 1. tract. 11.de ſacram.
Matrim p.1.c.1 n.23.*Sanch.*d. diſp. 11. n. 20.
in fine*,Gutierr.*de matrim.c.43.n.10.verſ. his
tamen non obſtantibus. & n.11.*me citato in
hoc loco Machado *d. lib.3.p.1.tract. 8. do-
cum.4.n.2.*

Ibidem n 6 Pro exornatione huius con-
12 cluſionis, quòd ſcilicet procurator ad ma-
trimonium contrahendum datus per ſe-
ipſum hoc mandatum exequi tenetur, ne-
que alium ſubſtituere poteſt,niſi ſpecialiter
ſibi huiuſmodi facultas in ipſo mandato
conceſſa ſit, præter citatos vide Gutier.de
matrim.c.13.n.4 Baſil.*eod.tract.lib.2.c.15.n.5.
& 6.*Bonacin.*etiam eo tract.q.2.punct.5.n.8.* 13
Nam cùm matrimonij contractus res ſit
magni ponderis,& momenti, & quæ non
niſi intimo amico, familiari, vel propin-
quo committi ſolet,ad quam mandans ta-
lem forſan de alio fiduciam non haberet,
proinde ad rem huiuſmodi datus procura-
tor,etſi certam cum tali perſona contrahẽ-
di formam habeat præfixam, non tamen
alium ſuo nomine ſubſtituere poterit, niſi
talis ſibi facultas ſpecialiter fuerit conceſ-
ſa,quia nempe illius induſtria in dubio ele-
cta cenſetur propter magnum quod ex fa-
cto tam arduo poſſet periculum imminere,
vt his ipſis verbis hic textus ſignificat, ac
docent in præſenti Ioan.Andr.*in verſ. fortè
quam talibus*, & Domin. *n.2. verſ. quæro
quòd periculum*, Franc Molin. *de ritu nupt.
lib 1.comp.25. n. 60.* Alex. Trentacinq.*var.
reſol.tit.de procurator.reſol.3.n.33.*Baſil.Pont.
d.l.2.c. 15. n 5. ad fin. idemque in effectu
tradiderunt,tametſi ſic non explicent Cu-
iac.*lib.3.Pauli ad edictum ad l.11.ff. de pact.
ſub fin.verſ.& ſi fiat procurator*,Sanch. *d.diſp.
11.n. 5.* Rebell. *d. lib. 2.q.5. n.1. verſ.ſecun-
dum*, Vincent.Filliuc.*d.tract.10.de ſacram.
matrim.p.1.c.1.n.24.verſ.tertia.*

Ibid.n.7. Ad ornatum concluſionis, & 14
notabilis huius text.quòd matrimoniũ per
procuratorem contractum, eo ante cele-
brationem reuocato, non valet, quamuis
procurator,aut alter coniux reuocationem
ignoret,vide vltra citatos gloſſ *verb. teneas,
verſ.ſed illud ſpecialiſsimum, in Clem.vnic.de
renunc.*vbi Zabar.Franc.& Anchar.*l.Hiſp.1.
verſ.E tal prometimiẽto, tit.1.p.* 4. Ildephõſ.
à Veracruce *in ſpec.coniug.p.1.art.16. dub. 5.
cum ſeqq* Ant.Gom.*var.tom.2.c.4.n. 3. verſ.
ſecundò intellige*, Lancel.*inſtit.Iuris Canon.
lib.3.tit. 2.§.non ſic tamen*, Medran. *de con-
ſenſu connub.c.12.n.3.verſ.necnon requiritur*,
Rebell.*d.l.2.q.5.n.1.verſ. tertium, & latiùs
ex n.14.*Gutierr *de iuram confirm.p.1 cap.58.
n.18. & de matrim.c.43.ex n.5.& c.44.per
tot.*& præcipuè *num. 51.100. &* 101. Franc.
Molin.*d.lib.1.comp.25.ex num.* 10. Baſil.*d.
lib.2.cap.15.ex num.7.* Bonacina *d. quæſt. 2.
punct.5.*

Et ad hoc vt matrimonium quod per 15
procuratorẽ reuocatum huiuſmodi reuo-
cationis ignarum contractum eſt, in foro
etiam exteriori nullum ſit, iuxta huius tex.
regulam, ſufficit tacita mandati reuocatio,
hoc eſt,pœnitentia ſignis,ſeu facti; aliqui-
bus declarata argum. *l.ſi pœnituit 4. iun-
cta lib.fin.verſ. illud rectiſsimè, ff.de diuort.*

neque enim minus, imò plerumque magis factis, quàm verbis voluntas declaratur, *l.Paulus 5 ff.rem ratam haberi*, *l.ſi tamen 48.§. ei qui ſeruum,ff.de ædilit. edicto*, cum aliis per Couarr.*de ſponſalib.part.2.cap.4. in initio n 11.aliàs 14.* Sanch.*d. lib.2. diſp.11. num* 10 Alex.Trentacinq.*d.tit.de procurat. reſol.3.num.33.§.in hac materia, verſ. tertio*
17 *nota*, veluti ſi is,qui mandarum ad contrahendum dederat, ſecundum ad contrahendum cum alia iterùm dederit, nam cùm ad contrahendum cum ſecunda neceſſe ſit à voluntate contrahendi cum prima recedere,quia cum vna tantùm conſiſtere matrimonium poteſt, inde neceſſariò conſequitur vt dato mandato ad contrahendum cum ſecunda prioris voluntatis reuocatio,ſeu pœnitentia, velut præambulum neceſſarium præceſſiſſe cenſeatur, vt in terminis docuit Æmil. Ferret. *conſ.* 281.*num* 12.proſequitur optimè Ioan Gutierr.*de matrim.cap.43.art. 2.ex num. 24. & cap.44 per.totum*, maximè *num.51.* Franc. Molin.*d.l.1. comp.25. à num. 23.& 56.* qui duo litem referunt de hac re inter duos Hiſpaniæ magnates quondam agitatam, nempe Ducem de Alba,& de Alcala, quorum primus poſtquam ſpeciale mandatum dederat ad matrimonium cum alterius Ducis filia contrahendum,antequam mandatum illud executioni traderetur,vxorem duxit aliam, cum qua tantùm matrimonium validum contractum fuit.

18 Ad probandam huiuſmodi reuocationem ſiue tacitam, ſiue expreſſam, non eſt neceſſaria ſcriptura, ſed ſufficiunt teſtes; ſicut enim procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt,& teſtes ad id ſufficiunt, vt per Angel.*conſ* 122. Alex. *conſ.149.num.16. vol.5.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. tom. 5. lit. M. concl. 124.n. vlt.*Sanch.*d.lib.2.diſp.11.n.14.* Rebell.*d.q.3.num.1.verſ. item non opus*, Gutierr.*de matrim. cap.43.num.16.* ita ad eiuſdem procuratoris reuocationem ſufficere
19 illi debent,ex reg.text.*in cap.2.de regul. iuris in antiq.& l.nihil.tam naturale 36.ff. eod. tit.*quales autem teſtes ad prædictam procuratoris reuocationem requirantur, latiſſimè explicat Gutierr.*de matrim. d.cap.44. num 9 cum ſeqq vſque ad num.30.& à n.68. vſque ad 97.*

Reuocatio merè interna valet quoad
20 forum conſcientiæ, in quo ſola veritas attenditur,*cap veritate 8.diſt.*licèt quoad externum Eccleſiæ, quæ de occultis non iudicat, *cap. erubeſcant 11. in fine 32. diſt.*incumbat reuocanti onus eam teſtibus, vel aliàs legitimè probandi,aliàs pro matrimonio iudicetur, quòd nihilominus apud Deum nullum erit ea nimirum ratione, quia quantumcumque ſint verba externa, deficiente interno conſenſu, ex quo mutua corporum traditio, & ſubiectio procedere deber, quemadmodum deficit re vera, ex quo conſtituens procuratorem eum intus, ſiue apud ſe reuocauit, non poteſt quoad Deum, qui intima cordis nouit,*cap. nouit.13.de iud.c.*cum ſimilibus, matrimonium à tali procuratore contractum valere verificata ratione, que in hoc textu aſſignatur.ibi,*cùm illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequiuerit*, &c atque ita ex S.Thom.*in 4 diſt.29,in fine*,reſoluunt Sanch.*d.lib.2.diſp.11 num.9* Gutierr. *de matrim d c 43.n.9 ad fin.*Vincent. Filliucc.*dict. tract.10.de ſacram.Matrim.p.1 c. 1 n. 24. verſ. 4.ad fin.*& induci poteſt text.*in cap.tua nos 26.de ſponſal.* iunctis quæ circa eum ſcribunt poſt Abb.& alios communiter Cou. *de ſponſal part.2.cap.2.num.2. & 3.* Gutierr. *d.cap. 43.num.34.35.38.& 39.*Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit.lib.31.cap.3.num.13. & 14.*

Quid erit ſi ſuperueniat furor conſti- 21
tuentis procuratorem ad matrimonium contrahendum? Dico quòd nihilominus matrimonium erit validum, nam conſtituentis voluntas non magis, quàm ſuperueniente ſomno ceſſat, quin potiùs duret ſaltem in virtute, adeóque non impediat quominus matrimonium eo tempore per procuratorem contractum validum ſit, ac teneat, prout in terminis notarunt Sylueſt. *in ſum.verb. Matrimonium.5.q.10.* Ildeph à Veracruce *in ſpeculo coniug. part.1.art.16. dub. 6.ſub verſ. ſed quid ſi primò conſenſit*, Henriq *in ſum.lib.11.c 4. n.4.* Sanch. *d. lib. 2.diſp.11.n.11.& 12. & n.32 ad 3.* Gutier.*de matrim.c.43.n.14.*Bonac.etiam *de matr.q.1. punct.5 n.13.& 14.*Vincent Filliuc. *d.tr.10. de ſacram.Matr.p.1.c.1.n.25.in princ.* Quicquid contrarium, imò matrimonium per procuratorem eo tempore contractũ, quo dominus ipſe conſtituens demens factus eſt, quaſi ex eius diſſenſu nullum eſſe exiſtimauerint, Burg.Marc.Salon à Pace *conſ. 6.n.6.verſ.vlt.cum quinque numeris ſeqq.*Baſil.Pont. *de matrim l 2.c.15.n.14.*

*Ibidem n.9.*Ex reſolutis per gloſ.*hic.verb.* 22
reuocatus, colligitur procuratoris ad matrimonium dati reuocationem effectum ſuũ plenè ſortiri,ſiue matrimonij contractum poſtea celebratum irritum reddere,quamuis iuramentum de nõ reuocando præmiſſum ſit; hoc enim in his, quæ ſui natura à mera alicuius voluntate pendent,qua le eſt procuratorẽ reuocare,vel nõ,ſolũ efficit vt

reansuoc

reuocans periurij reus ſit, cæterùm adhuc
reuocatio valet, & conſequenter matrimo-
niũ poſt huiuſmodi reuocationẽ vtpote va-
lidã, tametſi ignoratam, cõtractum nullum
quidem erit, ſequuntur Domin. *hic n.* 5. &
Franch. *n.* 5. *&* 6. Cai. *d. p.* 2. *c.* 4. *in initio n.* 10.
aliàs 13. *& cap.* 6. *num.* 2. *& in c. quamuis pa-
ctum p.* 2. §. 2. *num.* 3. & latiùs *ex num* 9. Cor-
dub. de Lara *in l. ſi quis à liberis* §. *parens à n.*
90. *&* 99 *ff de liber. agnoſc.* Gutier. *de Iuram.
conſ p.* 1. *cap.* 1. *num.* 80. *&* 81. *& cap.* 58. *num.*
17. *&* 18. *& cap. vlt. num.* 3. *circa finem, verſ.
item & tert. ò, & de Matrim. c.* 43. *n.* 9. Sãch.
d. lib. 2. *diſp.* 11. *num.* 8. Surd. *conſ.* 264. *num* 41.
vol. 2. Burſat. *conſ.* 379. *numer.* 13. *vol.* 4. Alex.
Trentacinq. *d. tit. de procurator. reſol.* 3. *n.* 33.
verſ. in hac, & verſ. procedunt, Rebell. *d. lib.* 2.
quaſt. 5. *num. vlt* Filliuc. *d. cap.* 1. *num.* 24. *in* 4.
condit. verſ. quod etiam eſt verum, circa fin.
Franc. Molin. *d. lib.* 1. *compar.* 25. *à numer.* 52.
Capit. Galleot. *lib.* 1. *controu.* 6. *num.* 1. 3. *&* 11.
Baſil. *d. cap.* 15. *n.* 12. nam ex eo quòd quis
dederit mandatum ad contrahendum ma-
trimonium, non perficitur contractus, ne-
que ex eo quòd iuretur eius ſubſtãtia aliàs
reuocabilis mutatur, ita ut efficiatur irreuo-
cabilis, vt in terminis adnotauit Cou. *in
rub. de teſtam. part.* 2. *num.* 45. Ceuall. *commun.
contra commun. q.* 168. *n.* 7. *&* 8. Gutier. *d. cap.*
1. *num.* 2. *in* 2. *opin. verſ. pro hac opinione*, Cor-
dub. de Lara *in d.* §. *parens n.* 45.

13 Quòd autem mandatum licèt ſit in
perpetuum conſtitutum, iuramentoque
vallatum & firmatum reuocari poſſit, plu-
res ex citatis docent, quorum tamen reſo-
lutio intelligenda eſt de ſimplici iuramen-
to, ſecus ſi eſſet aliquid permiſſum parti
cum iuramento, quia tunc non datur re-
uocatio, ita limitando hãc gloſ. dixit Bald.
in rub. de procurator. col. 2. *in Decretalib.* vbi
inquit quòd ideo ſtante iuramento de non
reuocando procuratorem admittitur reuo-
catio, per text. *in præſenti*, quia ex tali iura-
mento nulla inſurgit obligatio, ſecus ſi eſ-
ſet promiſſum aduerſario de non reuocan-
do, quia ex tali pacto licito & honeſto, ne
aduerſarius illudatur, bene oritur obliga-
tio, & ideo reuocari tunc non poteſt. Ita
Natt. *conſ.* 426. *num.* 11. *lib.* 2. Palat. Rub. *de
donat. inter virum & vxor.* §. 45. *n.* 6. optimè
Roland. à Valle omnino videndus *conſ.* 6. *n.*
50. *vol.* 1. & tandem ſic concludit. Hinc
voluit Rota *in deciſ.* 104. *in anti. in tit. de
procurator.* quòd ſi aliquis facit procurato-
rem ad permutandum, vel reſignandum
ex cauſa permutationis, & iurat non reuo-
care, ratione Iuramenti non poteſt venire
contra, & ſi reuocat, non valet reuocatio,
quia altera parte inuita non poteſt fieri: &
ideo dicit Felin. *in cap. ex parte Decani col.* 6.
verſ. conſidera primò, de reſcript. quod licèt
Domin. *in d. cap. fin. col.* 2. poſt Feder. de Se- 24
nis voluerit quòd conſtituens procurato-
rem ad renuntiandum, licèt iuret non re-
uocare, valeat tamen reuocatio, etſi reuo-
cans ſit periurus, tamen quod illud dictum
procedit in procuratore conſtituto ad re-
nuntiandum ex cauſa permutationis, quia
ſecus eſt in ſecundo caſu, in quo proceſſit
quodammodo contractus innominatus in-
ter partes, in quo etiam re integra locus
non eſt pœnitentiæ, &c.

LIBER SECVDVS.

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS. VI.

SVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur niſi aduerſario re-
ſtitutis, refectiſque expenſis.*

2 *Contumax audiri non debet ſi denarius de-
ficiat vnus ante realem, integramque ſolu-
tionem.*

3 *Expenſas contumaciam ſolutas expenſas
non recuperat qui eas ſoluit.*

Cap. Actor. I.

AD *num.* 4. Quòd contumax non 1
auditur niſi aduerſario reſtitutis,
refectiſque expenſis, docent Guid.
Papæ *q.* 99. Feder. Schen. *in tract. de in ius
vocando num.* 39. *& de expenſ. in iudicio factis
num.* 12. *&* 13. Quintil. Mandoſ. *de monitor.
q.* 32. *num.* 2. Suar. de Paz *in praxi p.* 1. *tom.* 2.
cap. 3. *num.* 5. *prope fin.* Octau. Veſtri. *in praxi
lib.* 4. *cap.* 4. *de dolo & contum. num.* 9. Ioan. de

Graſſis *in tract. de ſubſtantial. procurat. §. ad exigendum num.* 2. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. part.* 1. *tit.* 46. *num.* 54 Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 36. *num.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. concl.* 60. *conſid.* 1. *cum ſeqq. lib.* 1. Quod adeò verum eſt, vt ſi denarius de-
2 ficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem audiri contumax non debeat, Cornel. Benincaſ. *de pauper. ſpec.* 20. *in indic. num.* 2. Franc. Viui. *deciſ.* 11. *num.* 2. Bernard. Græuæ. *d. concl* 60. *conſid.* 1. *num.* 2. vbi *num.* 8. poſt Alex. Raudenſ. *cap.* 25 *num.* 529. *vol.* 1. & Viui. *d. deciſ.* 11. *num.* 5. reſoluit, non ſolùm in illamet cauſa, in qua commiſſa contumacia eſt, denegari ante expenſarum reparationem audientiam debere, ſed & in alia, quoque ſeparata coram eodem Iudice, inter eaſdemque perſonas ventila-
3 ta. Solutaſque ob contumaciam expenſas non recuperaturum, qui eas præſtitit, etſi victor poſtmodum in cauſa exiſtat, notant Nicol. Boër. *deciſ.* 27. *n.* 12. Camill Borrel. *d. tit.* 46 *n* 57.

Vt lite pendente nihil innouetur.

Tit. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum.*

2 Textus in præſenti *declaratur.*

3 *Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text.*

4 *Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus.*

5 *Collitiganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda.*

6 *Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit non militat eadem ratio.*

7 *Collitigans ſuperſtes eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit.*

8 *Litem fuiſſe iuſtam ſaltem coloratam ſufficit ad effectum regulæ.*

9 *Præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius text.*

10 *Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos.*

Cap. Diſpendiis. I.

POst *num.* 1. Adde. Probat hic textus, duobus litigantibus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, vel ſuo iuri renuntiare, aut à proſecutione illius quoquomodo excludi, ad electionem aliam (lite ſuper electione ſuperſtitis pendente) nullatenus procedendum, aliàs attẽtata foret, nec viribus ſubſiſteret electio, idque vt diſpendiis occurreret quæ Eccleſiæ patiuntur interdum propter diuerſas electiones, vt per Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 146. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *à num.* 1. vbi *num.* 14. poſt Rot. *in Ferrarien. Canonicatus* 7. *Nouembris* 1625. *coram bonæ mem. Remboldo* reſoluit quòd lis inter prouiſos à diuerſis collatoribus ſuper certo beneficio, quæ dependeat ab ipſo iure conferendi, impedit conferri beneficium illud, quod eſt in lite inter illos prouiſos, ſed non impediet quominus in vocationibus aliorum beneficiorum collator, qui eſt in quaſi poſſeſſione conferendi, eam continuando, conferat, quia iſtud non eſſet includere caſum ſub ratione huius text. ſed ipſum textum ad caſum diuerſæ rationis proferre, & *n.* 15. 2
addit textum in præſenti non poſſe applicari niſi in beneficio in indiuiduo, ſuper quo inter ſe principaliter diſceptant prouiſi, & *num.* 20. limitat deciſionem huius textus in lite, quæ cadit inter prouiſum & alium, qui ſimpliciter pro iure, & intereſſe ſuo opponit ſe prouiſioni, aut illius executioni, abſque eo quod prætendat ſe prouideri, putà ſi ſit patronus, vel collator, quia hoc caſu non dicitur lis ſuper titulo, ſed ſuper proprietate ipſius beneficij, ſeu verius ſuper ſtatu.

Verùm Romani Pontifices ad remouen- 3
das lites, earumque materiam ſuccidendam, & vt melius collitigantibus ſuperſtitibus conſulerent, condiderunt regulam de ſubrogandis collitigantibus, cuius ratio fundatur *in hoc text. & in c.* 2. *infrà eodem*. Cui regulæ, & huic textui, ac ſequenti, vt locus fiat non omnis lis ſufficit, ſed exigitur lis ſuper titulo, & quidem principaliter, non incidenter, vide Gamb. *de officio legati à latere lib.* 3. *num.* 475. Gregor. XV. *deciſ.* 335. *ex num.* 2. Lotter. *d. q.* 20. *à num.* 21.

Superſtes ergo collitigans poteſt vti re- 4
medio huius textus, vel regulæ de ſubrogandis, cui, ait Lotter. *d. q.* 20. *n.* 54. duæ ſunt apertæ viæ litem ipſam expendendi. Prior eſt vt ſiue petitor, ſiue poſſeſſor ſit, quare

quatenus de ſuo bono iure non deſperet illud proſequatur citatis generaliter per edictum, ſiue per contradictas omnibus ſua intereſſe putantibus, nam neque ad id tenetur citare procuratorem defuncti, niſi velit ad cautelam. Altera eſt obtinere ſubrogationem vt in dicta regula de ſubrogandis diſponitur.

Sed ego verius exiſtimo cauſam ad fauorem collitigātis ſuperſtitis abſque alia citatione, vel excuſſioοe cauſæ eſſe expediendam, & moueor ſequentibus fundamentis.

5 Primò, quia cum in hoc caſu prohibeatur alterum prouideri, vel præſentari in locū collitigantis deficientis, vt *in hoc text.* vt per Gom. *ad d. reg. de ſubrogandu collitig q.* 13. neceſſariò tenendum, ne beneficia ſint in ſuſpenſo, quod collitiganti ſuperſtiti inſtitutio & collatio facienda ſit. Nec releuat quod ait Lotter. *d. quæſt.* 20. *n.* 35. quod licèt reſpectu rei, & poſſeſſoris lis remaneat extincta, nihilominus reſpectu actoris ſuperſtitis ſecus eſt, cum poſſit eam proſequi, & obtinere abſolutionem: nam fallitur, quia lis quoad omnes partes tam actoris quàm rei per obitum vnius remanſit extincta, nam aliàs ſequeretur quod in locū demortui collitigantis alius ſubrogari poſſet ſi ſuperſtes in cauſa deficeret, quod omnino prohibet textus in præſenti.

6 Secundò, quia licèt hoc poſſet aliquam habere conuenientiam ſi actor moriatur, & reus ſuperſtes, qui eſt in poſſeſſione, velit cauſam proſequi, & obtinere abſolutionem, ne in poſterum alius eum vexet, vel inquietet, in quibus terminis loquitur Lotterius *citato num.* 35 nihilominus quando actor collitigans viuit, & reus deceſſit, tunc eadem ratio non militat, vt per ſe patet.

7 Tertiò, quia ſuperſtes collitigans eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit, ſtatim in iure defuncti ſuccedit, & illi innititur ex diſpoſitione huius text. vt dicit Lotter. *d. q.* 20. *num.* 2. vnde ſequeretur quòd proſequutio litis non eſſet alicuius effectus; cùm in omni caſu ſi reus vinceret, ac pro iuſtitia demortui collitigantis ſententia eſſet ferenda, vtique redundaret ad fauorem actoris, qui in eius ius ſucceſſit.

8 Quartò, quia parū aut nihil refert quod actor ſuperſtes malam cauſam fouerer, nā cum hoc caſu innitatur iuri ſuo, & demortui collitigantis, verum eſt dicere penes aliquem illorum remanere ius ſaltim reſultans ex clauſulis generalibus. Ita Ludou. Gom. *d. q.* 13. Lotter. *d. q.* 20. *numer.* 2. Rot. *deciſ.* 336. *num.* 3. *p.* 3. *recent.* vbi ſubdit ad effectum regulæ ſufficere litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè.

Ad *num.* 2. Pro exornatione reſolutionis in hoc numero factæ aduerto cum 9
Lotterio *d. q.* 20. *n.* 2. rationem huius textus militare etiam in præſentationibus ad beneficia iuriſpatronatus, ſiue tractetur de iurepatronatus eccleſiaſticorum, ſiue etiā laicorum, & ſiue contingat mors poſt tempus datum ad præſentandum, & *num.* 3. addit quòd diſpoſitio huius textus procedit æquè in iurepatronatus non per modum extenſionis, ſed per modum concluſionis ſub ratione expreſſæ. Idem ſentit Viuian. *in praxi iuriſpatron. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 28. *& c.* 5. *num.* 146. & Rota *deciſ.* 306. *num.* 1. *&* 2. *& deciſ.* 427. *num.* 2. *part.* 1. *recent.* *& deciſ.* 336. *num.* 3. *part.* 3. *recent.* Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 217. *cum ſeq.* Aloyſ. Ricc. *tom.* 3. *reſol.* 461. me citato Noguerol. *allegationū Iuris tom.* 1. *allegat.* 28. *num.* 76.

Intellige ſi lis ſit inter ipſos præſentatos 10
principaliter, ſecus verò ſi vel inter patronos iuriſpatronatus vindicantes, & Ordinarium aſſerentem beneficium eſſe liberę collationis, ex Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 2. *q.* 1. *art.* 9. *n.* 14. Rot. *d. deciſ.* 427. *num.* 3. *p.* 1. *recent.* Vel inter ipſos patronos ſuper pertinentia, prout ibidem deducitur *num.* 4. *&* 5. refert Lotter. *d. q.* 10. *num.* 5. *&* 6. vbi *n.* 7. poſt Rot. *deciſ.* 426. *num.* 5. *p.* 1. *recent.* ſubdit nec textum procedere non ſolùm ſi lis ſit inter ipſos præſentatos, ſed etiam acceſſoriè ad litem principaliter motam inter patronos præſentantes.

Cap. Si hi contra. II.

AD *num.* 5. Nota ex duobus pręſentatis collitigantibus vno mortuo patronos in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentare propter decretum irritans *in hoc text.* appoſitum, vt per Lap. *alleg.* 22. *num.* 3. Ludouic. Gom *ad reg. de ſubrogand. collitig. q.* 13. *per tot.* Mandoſ. *ſuper eād. reg. quæſt.* 11. *à numer.* 1.

Poſt *numer.* 8. Hæc gloſ. *ad fin.* ait ſi quis agat ad remotionem beneficij, vt ſibi illud aſſignetur, locum eſſe huic textui, de quo vide latè Beltramin. *in annot. ad Greg. XV. dec.* 355. Lotter. *de re benefic. lib.* 2. *q.* 20. *num.* 29. *cum ſeqq.*

Vt

De Exceptionibus.

Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere, ſed oporeet vt ſpeciis illius exprimatur.*

2 *Proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio de iure nouo huius libri Sexti valet quamdiu ille per exceptionem legitimè non repellitur.*

3 Cap. exceptionem,de except.*declaratur.*

4 *Iudex ex officio publicum excommunicatũ repellere debet.*

5 *Exceptio excommunicationis in foro ſeculari admittenda.*

Cap. Pia. I.

1 AD *num.* 7. Textus iſte dum probat non ſufficere excipienti exprimere excommunicationẽ, ſed oportere vt ſpecies illius exprimatur, non videtur abſolutè intelligendus de ſpecie, provt accipitur apud Dialecticos, id eſt, an ſit maior, vel minor excommunicatio, vt exiſtimauit gloſſ. & putarunt Doctores *in praſẽti, & in cap. pen. de ſentent. excommun.* & fuit de mente Cou. *in cap. alma mater, part.* 1. §. 8. *n.* 5. quem refert & ſequitur Suar. de Paz *in proct. tom.* 1. *part.* 1. *num.* 63. Sed de ſpecie, id eſt, de cauſa ob quam excommunicatio incurſa eſt, vt tenet Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 6. *num.* 85. ſubdens dubium non eſſe hanc facti ſiue cauſæ expreſſionem magnopere conducere ad fraudes & malitias vitandas, & ad breuiorem & faciliorem probationem exceptionis oppoſitæ, quamuis aliàs ad ſubſtantiam, veritatem, & effectum repellendi à iudicio excommunicatum maiori excommunicatione nihil referat ãn ex hac, vel illa cauſa, ab hoc, vel illo excommunicatore fuerit excommunicatus.

2 Ad *num.* 10. Licèt proceſſus cum excommunicato maiori excommunicatione in iudicio habitus iure Decretalium etiam nõ oppoſita exceptione corruat, gloſſ. 3. & DD. communiter *in cap. exceptionem, de except. & verb. proceſſus, verſ. ſi agit, de reſcript. hoc lib. & verb. duraturis, in hoc text.* nihilominus attento iure nouo Sixti iam valet proceſſus cum excommunicato habitus in iudicio quamdiu ille per exceptionẽ legitimè non repellitur, vt probat text. *hic verſ. ſi quis*, ibi, *in cauſa procedat, & in verſ. ſeq.* ibi, *his quæ præceſſerunt nihilominus in ſuo robore duraturis*, &c. & *in verſ. ſed ſi*, ibi, *ſententia quæ præceſſit*, &c. nã verba illa, *in ſuo robore*, &c. non intelliguntur de robore illo quod proceſſus cum excõmunicato geſtus ante illum text. habebat ſtãte Iure Canonico, de quo *in cap. intelleximus, de iudic.* cum ſimilibus *in libris Decretal.* in quibus agẽdi in iudicio potentia denegatur excommunicato: ſic enim text. *in præſenti*, ineptè loqueretur, & concluderet oppoſitum eius, quod intendit, ſcilicet proceſſum nullum omnino habere robur, ſed intelliguntur de robore, quod proceſſus ex ſe, & natura rei habebat, vel habere debuerat, ſemoto eiuſmodi iure anteriore; id enim, propriè loquendo, dicitur ſuum robur, vel ſibi debitum, de quo agit hic text. ibi, *in ſuo robore*, &c. *& in verſ. vlt.* ibi, *robur debitum*, &c. iũcta aduerſatiua, *nihilominus*.

Sic etiam licèt hodie valeat proceſſus in iudicio habitus cum excommunicato, adhuc tamen exceptio ad illum repellẽdum in quacumque parte litis opponi poteſt, iuxta *d. c. exceptionem*, ſeruata forma huius text. Et meritò quidem: nam text. *in d. cap. exceptionem*, non fundatur in eo quòd huiuſmodi exceptio concludit nullitatem proceſſus, vt olim concludebat, nec id attendit, ſed illud tantummodo ne quiſquam cum animæ periculo excommunicato cõmunicare cogatur, quæ ratio, & periculum adhuc hodie viget, iuxta text *in præſenti*, & propterea poteſt adhuc ea exceptio in quauis litis parte proponi, & per eã excõmunicatus maiori excommunicatione repelli, etiamſi reus nõn opponat, vel non legitimè; & quod magis, licèt cõſentiat actori, & contradicat ne eis repellatur, adhuc 3

Iudex ex officio publicum excommunicatum repellere debet, text. *hic in fine, & in d. cap. exceptionem, in fine*, & vtrobique DD. communis ex Dec. *in d. c. intelleximus n.* 13. Pereg. *de iure fiſci, lib.* 3. *tit.* 11. *num.* 16. 4

Hæc omnia procedunt etiam in foro ſeculari, in quo & eiuſmodi exceptio admitti, & Iudex excõmunicatum repellere debet, iuxta hunc text *& d. cap. exceptionem*, & probat text. *in d. c. decernimus, de ſentent. excõm. lib.* 6. vbi DD. gloſſ. *verb. eccleſiaſticis, & verb. opponi in præſenti*, latè Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloſſ.* 9. *num.* 281. Couar. *lib.* 1. *variar. c.* 18 *num.* 5. Padil. *in l.* 1. *num.* 56. *C. de iuris & facti ignor.* 5

Di

De Præſcriptionibus.

TIT. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum ſaltim eſſe debent.*

2 *Teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de vſu quadraginta annorum debent teſtari.*

3 *Teſtes debent eſſe ætatis quinquaginta & quatuor annorum completæ, omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit.*

CAP. Epiſcopum. I.

1 AD *num.* 19. Quòd teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum eſſe debent, vltra citatos *in collect.* tenent Crauet. *de antiquis tempor. part.* 4. *§. abſolutis, num.* 3. Sixtin *de Regalib. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 153. Feder. Scot. *tom.* 3. *reſp.* 13. *num.* 37. *lib.* 6. Camil. de Medices *conſ.* 152. *num.* 62. Horte nſ. Caualcan. *in praxi teſtium part.* 1. *num.* 28. Gregor. XV. *decíſ.* 298. *num.* 1. vbi Beltramin. *num.* 12 Ioan. Bapt. Coccin. *deciſ.* 245. *num.* 4. Caputaq. *deciſ.* 290. *part.* 3. Rot. *deciſ.* 76. *num.* 3. *& deciſ.* 254 *num.* 2. *& deciſ.* 445. *num.* 1. *recent. & deciſ.* 248. *ſub n.* 3. *p.* 2. *etiam recent. & deciſ.* 254. *num.* 1. *& dec.* 481. *n.* 4. *part.* 3. *recent. & deciſ.* 283. *num.* 10. *part.* 4. *recent.*

2 Et meritò, nam cùm teſtes de immemoriali deponẽtes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debeant teſtari, vt ſuprà dixi *in collect.* & ibi citatis modò addo Coccin. *d. deciſ.* 245 *num.* 3. Rota *d. deciſ.* 254. *num.* 1. *&* 2. *& d. deciſ.* 244. *num.* 10. Oportet vt tempore, quo videre cœperint, doli ſint capaces, & illius intellectus, qui regulariter in teſtibus, vt fidem ſaltim in ciuilibus faciant, deſideratur. Quamuis hanc ætatem quatuor & quinquaginta annorum non eſſe præcisè neceſſariam in teſte de immemoriali deponente, ſed quinquageſimum tantùm annum ad hoc ſufficiens tempus eſſe, exiſtimauerint Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 40. *cum duobus ſeqq.* Ioan. Matiẽſ. *in l.* 1. *gloſſ.* 9. *tit.* 7. *lib.* 5. *Recop.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap.* 9. *n.* 9. Velaſq. de Auendaño *l.* 41. *Tauri gloſſ.* 12. Valenzuel. *conſ.* 92. *n.* 33. Caſtill. *de tert. c.* 27. *n.* 7. *&* 8.

3 Cuius ætatis completæ quinquaginta & quatuor annorum teſtes eſſe debebunt omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit, ex doctrina Bart. *in l. Celſus num.* 26. *cum ſeqq. ff. de vſucap.* quam ſequitur Rota *deciſ.* 248. *num.* 4. *part.* 2. *recent. & d. deciſ.* 244. *num.* 10. & ideò Beltram. *ad d. deciſ.* 298. *Gregorij XV. num.* 12. infert ſi quamplures anni ſint quibus lis cœpta ſit, adeò quòd veriſimiliter non poſſint reperiri teſtes, qui deducto de medio tempore litis habeant huiuſmodi ætatem, tunc immemorabilis dicetur improbabilis, ex Seraph. *deciſ.* 1450.

De Sententia, & re iudicata.

TIT. XIV.

SVMMARIVM.

1 *Papa per ſe ſolus iuſtè, & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt.*

2 *Papa Principibus Catholicis titulum, & Regia inſignia concedere valet.*

3 *Sicilia Regnum olim tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ad Eccleſia Romanæ patrimonium pertinebat.*

4 *Monarchia Regni Siciliæ iur.*

Cap. Ad Apoſtolicæ. II.

POST *num.* 4. Ad text. *in verſ. Nos itaque.* Licèt ex hoc textu colligi videatur priuationem Regis, & Imperatoris in Concilio fieri ſolere, quia ſic vtilius, & maturius ac maiori cum deliberatione fit, nihilominus Summus Pont. per ſe ſolus iuſtè & validè id efficere poteſt, vt conſtat ex *c. alius* 15. *q.* 6. & fatentur Clar. *§. fin. quæſt.* 35. *num.* 6. Gambar. *de officio Legati de latere, lib.* 2. *tit. de varijs ordinar. nomin. num.* 220. Caſtald. *de Imperat. quæſt.* 81. *num.* 2. quos refert & ſequitur Seraphin de Freitas *de iuſto imperio Luſitano Aſiatico, cap.* 6. *num.* 49. vbi poſt Bellarm. *aduersùs Barclaium cap.* 12. *§.* 4. *ad fin.* addit Pontifices ordinariè in Conſiſtoriis Cardinalium cauſas huiuſmodi priuationis proponere & examinare ſolere, cùm res ſit grauiſſima, & neceſſitas manifeſta, & explorata eſſe debeat. Nil mirũ ſi Pontifex Reges deponere 2
& priuare valeat, cùm principibus Catholicis, & benemeritis titulos, & Regia inſignia concedere valeat, vt contra ex multis exemplis, quibus pleni ſunt hiſtoriarum libri. Gottifredus Buglio *anno Domini* 1099. titulum Regis Hieruſalem, quam glorioſè ab infidelium dominatu, & tyrannide vendicaue

dicauerat,imperrauit. Ex D. Anton. *de excommunicat.cap.*72 Marta *de iuriſdict. lib.* 1. *cap.* 26. *num.* 38. Alphonſus VII. ex gratia Innocentij II. anno 1135. vocatur Hiſpaniarum Imperator ex Mariana *Hiſtor. Hiſpan. lib.*10.*cap.*16. Rogerius Siciliæ Rex ab Vrbano II. quem defenderat, creatur, ex eodem Mariana *d.lib.*10.*cap.*5. Marta *d.cap. à num.* 6. Henricus primus Luſitaniæ Rex ab Alexandro III. Regiam Luſitaniæ dignitatem ſibi & ſucceſſoribus impetrauit, ex Eduard. Nonio, & aliis *in eius vita*, Garibai *part.*4.*lib.*34. *cap.* 16. Card.Baron. *tom.* 12. Azor. *inſtit. moral. tom.* 2.*lib.* 4.*cap.* 34. D. Acuña *in Catalogo Epiſcoporum Portugalenſium part.*2. *cap.*6.*ad fin.* Anton.de Vaſconcellos *in deſcriptione Luſitaniæ, in princ. num.* 4. vbi refert Alexandri Bullam, Angliæ Rex Henricus II. ab Adriano IV. vel, vt alij malunt, ab Alexandro III. Hiberniæ dominium & Regnum adeptus eſt, Polydor. Virgil. *in hiſtoria Angliæ, lib.* 13. Ribadeneira *lib.* 1. *de la hiſtoria eccleſiaſtica de Inglaterra, cap.*44. Aubert. Miræ. *in politica eccleſiaſtica, lib.* 1. *cap.* 52. *& in Geographia eccleſiaſtica, verb. Hibernia*, vbi id Ioanni II. tribuit. Et Reges Angliæ tribus titulis à Sed. Apoſt. inſigniti gloriantur, ſcilicet Angliæ, Hieruſalem, & Hiberniæ. Coſmo de Medices Etruriæ Principi Pius V. coronam, ſceptrum, magnique Ducis inſignia, & nomen donauit, ex Antonio de Fuenmaior *in eius vita lib.*5. Denique ipſi Summi Pontifices erga alios Principes eadem liberalitate & dignitate vſi ſunt, vt latè proſequitur Marta *de iuriſdict. lib.* 1. *cap.* 26. *à num.*5. Burſat. *conſil.* 124. *num.* 76.*vol.* 1. Ioſeph. Valentin. *de oſculat. pedum Romani Pontificis, cap.* 17.

4 Nota ex hoc textu, quòd Siciliæ Regnum olim tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ab Eccleſiæ Romanæ patrimonium pertinebat ex antiqua illa Conſtantini donatione, & ab ea in feudum conceſſum fuit diuerſis Comitibus, ac Regibus ſub variis pactionibus, & vectigalibus, vt referunt Bernard.Corius, & Ioſeph. Carneual. *in hiſt. Regni Sicil.* Forcatul. *de Gallorum imperio, lib.* 2.*pag.*118. Raph. Volaterran. *lib.*5.*comment.cap.Siciliæ, pag.*1. Carol.Sigon. *de Regno Ital.lib.*5.6.*&* 7. Camill. Borrel. *de præſt. Regis Cathol.cap.*46.*&* 47. Mart. *de iuriſd.part.*1.*cap.*5.*num.*8.*& cap.*26. *ex num.*6. Scacc. *de appellat.quæſt.*7.*num.*76. *cum ſeqq. & quæſt* 8.*num.*110. Thom. Bozz. *de ſignis Eccleſ. Dei, lib.*17.*c.* 4. Martin. Freccia *in tract. de ſubfeudis, rub. de antiquis ſtat. Regn.num.*51. *& rub. de officio magni Cancell. num.* 25.

Ex conceſſione Vrbani II. Rogerio Normanno tunc Comiti Siciliæ & Calabriæ, 5
eiuſque filiis hæredibus, & ſucceſſoribus in perpetuum facta anno Domini 1099. 3. Non. Iulij Reges Catholici quoad illud regnum Monarchæ appellari poſſunt: quia in eo Legati de latere Sedis Apoſtol. cum pleniſſima ſuper omnes Prælatos eccleſiaſticos eiuſdem Regni poteſtate ac iuriſdictione conſtituti ſunt, & ex eo tẽpore ibi Tribunal tenent, quod Monarchiæ appellatur, in quo introducuntur appellationes ab eius Regni Prælatis, vt referunt Thom. Facellum *rerum Sicil.decad.*2.*lib.*7 *c.*1. Gaufred. Monach. *de rebus à Normannis in Italia geſtis lib.*4.*cap.*29. Hieron. Zurita *lib.*3. *Annal. Aragon.cap.*68 Mariana *de rebus Hiſpan. lib.*10.*cap.*5.*num.*5. Mari. Muta *ad c.* 3. *Regis Ferdin.n.*24 *fol.*378. P. Henriq. *in tract. de Pontificis claue, c.*26. Camill. Borrel. *d. tract. c.*71. latè Modern. *de ſupplicat. ad Sanctiſſimum, p.*1.*cap.*2.*num.*42. *cum ſeqq.* Quamuis dictam Vrbani II. Bullam commentitiam, vel nimis adulteratã eſſe, ac proinde Monarchiam illam corruere aſſerat, & multis probare intendat Cardin. Baron. *annalium Eccleſ.tom.*11.*anno Chriſti* 1097. *n.* 18. *cum ſeqq.*

LIBER TERTIVS.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBVS.

TITVLVS. VI.

SVMMARIVM.

1 *Pollicitanti ſimilem non ſe facit Epiſcopus, qui beneficium confert abſenti.*

2 *Beneficij collatio non eſt donatio, ſed actus iudicialis, dicitur autem donatio impropriè.*

Cap.

Cap. Si tibi abſenti. XVII.

1 AD *n.* 1. Non defuerunt exiſtimantes pollicitanti ſimilem ſe facete Epiſcopum qui beneficium confert abſenti quod cùm facit, variare interim non poteſt, licèt per acceptationem quæſitum ius nedum fuerit collatario clerico, vt habetur *in hoc cap.* Verùm Læli. Mancin. *diſquiſit. genialium ac amniuerſ. Iuris diſput. cent. 1. cap. 59. pag.* 145. cum Cou. *var. lib. 3. cap. 16. num.* 1. negat pollicitanti ſimilem videri Epiſcopum, qui nec rurſus donatori ſimilem credit; nam ſi donaſſe cenſeretur poſſet re integra, hoc eſt, priuſquam collatarius acceptaſſet, pœnitere. *l. 2. §. ſed ſi*
2 *quis donatarius, l. abſenti ff. de donat.* Collationem itaque beneficij, non donationem vult eſſe, ſed actum iudicialem, & Epiſcopum non quaſi donatorem agere videri, ſed quaſi Iudicem, & diſpenſatorem, qui facta collatione functus officio ſuo ſit, & propterea repetere collationem non poſſit, arg *l. Iudex ff. de re iudic.* Nec ideò quaſi donatio videri poteſt quòd abſentem prætulerit Epiſcopus, cui præciſè conferre nõ tenebatur: nam inquit Cou. non niſi impropriè donatio eſt. Mihi actus Epiſcopi, concludit Mancin. *d. loco n. 6.* nullo modo donationem ſapit: nam conferendo abſenti præſumptione Iuris digniorem elegit, vti tenebatur quaſi miniſter iuſtitiæ diſtributiuæ, ergo non liberalitate prætuliſſe, ſed numeris neceſſitate cẽſendus eſt.

De Clerico ægrotante.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Senectus ipſa eſt morbus.*

2 *Senes omnes propriè infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehenduntur.*

3 *Senes qui ſeptuageſimum annum excedũt, debilem, morboſamque ætatem ſuſtinent.*

4 *Coditus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur.*

5 *Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non interſint.*

6 *Clerici Octuagenarij qui antea choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi choro.*

7 *Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt debiles.*

Cap. Paſtoralis Vnic.

AD *num.* 5. Quia ſenectus ipſa 1
eſt morbus, vt *in l. in ciuitatibus* 122 *in fine princ. ff. de legat.* 1. *& in c. magnæ 7. de voto,* Eraſm. *adag. chil. 2. cent. 6. adag.* 37. Neuiz. *lib. 2. ſylua nupt. num.* 4. Baëc. *de inope debit. cap. 7. n.* 11. Lazar. Phanut. *de momento tempor. c. 5. n.* 11. Hieron. Lorent. *Aucn. deciſ. 20. num.* 7. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ p. 1. tit. 56. n.* 26. Moneta *de commut. vltim. volunt cap. 5. q. 11. num.* 327. Giurb. *in conſuetud. Meſſanen. cap. 2. gloſ. 14. n. 2. p. 1.* Ioan. Maria Nouar. *in praxi election. fori q. 18. numer.* 2. Aluarez *de priuileg. miſerab. perſon. q. 18. n. 6.* Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap. 31. numer.* 34.

Sed non omnes ſenes propriè infirmos 2
eſſe, nec ægrotationem numero comprehendi meritò aduertunt Ludou. Gom. *in reg. de infirmis reſign. q 7.* vbi Mandoſ *qu. 4. num.* 5. Rebuff. *in praxi benef tit. de infirmis reſignant gloſ. 2. n. 13.* Menoch. *de arbitr. caſu 60. num 9. & de præſumpt. lib. 6. præſ. 46. n.* 22. Thom. Acti. *in tract. de infirmit. legali p. 1. cap. 9. numer.* 3. Anton. de Amatis *Ferrarien. deciſ. 25. num.* 18. Monet. *de diſtribut. quotid. p. 2. quæſt. 7. num.* 3. Stephan. Gratian. *March deciſ. 189. num.* 4. niſi illos, qui ſe- 3
ptuageſimum annum expleuerint; nam ſi illum exceſſerint, ita debilem, morboſamque ætatem ſuſtinent, vt eos prope interitum ac valde morti propinquos eſſe quotidie experiantur, quapropter huius ætatis homines Iuris præſumptione infirmos æſtimandos eſſe docent Abb. *in cap. quoniam frequenter 5. num. 13. vt lite non conteſt.* Menoch. *d. lib. 6. præſ. 46. n.* 21. Card. Tuſch: *pract. concl. lit. R. concl. 103. num.* 4. Hoid. *de incompatib. benef. part. 1. c. 17. n.* 17. Patiſ. *de reſign. benef. lib. 5. q. 3. num.* 54. Thom. Acti. *d. cap. 19. num.* 6. Stephan Gratian. *d. deciſ.* 805. *num.* 13. Aluarez *d. q. 18. num.* 55. Perez de Lara *d. c. 31. n.* 69.

Ad *num.* 6. Approbatur diſtinctio facta, 4
an coadiutor petatur propter titulati, ſeu coadiuti ingraueſcentem ætatem, an verò propter ſenectutem, itaut priori caſu ſexagenarium, & poſteriori ſeptuagenarium coadiutum exiſtere neceſſarium eſſe reſoluunt per me citati in præſenti. Vnde audiendi non ſunt qui abſolutè, & nulla adhibita diſtinctione conſtituũt nõ niſi ſeptuagenario coadiutorẽ aſſignari debere, ex quorũ numero sũt Quint. Mãdoſ. *de ſignatura gratiæ verb. coadiutoria verſ. licet ſuffi-*

ficiant,Camill.Borrel.*in ſum.deciſ.p* 1.*tit*.9. *num* 1.Flamin.Pariſ.*de reſignat. benef. lib* .5. *q*.3.*num*.55 Card.Tuſch.*pract.concluſ.lit.C*. *concl*.402.*num*.1.Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom*.5 *cap*.805.*num*.30 Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap*.31.*num*.55. Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſon.quæſt*. 18 *num*.56.

5 Ad *num*.18. Quòd diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debentur, licèt choro non interſint, vltra citatos reſoluit Hoicda *de incompat.benef.part*.1 *cap*.17.*num*. 17.Perez de Lara *d.cap*.31.*num*.33. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita anno* 80.*q*.8.*num*.1.Et quamuis Mari.Antonin. *var.reſol.lib*. 1.*reſol*.85. *num* 12. ac Aluarez *de priuileg. miſerabil.* 6 *perſonar.q* 18 *num*.87.probabiliter crediderint clericos excuſari ſexageſimo anno ab obligatione intereſſerendi choro ac diuinis officiis tanquam à perſonali munere, nihilominus verius exiſtimo id ſolum cōcedi actuagenariis, qui antea choro intereſſe conſueuerint, vt concludunt Monet. *de diſtrib. quotid. part*. 2.*q*. 7. *num*. 16. Ste-7 phan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom*. 5. *cap*. 805.*num*.41. Perez de Lara *d. cap*. 31. *num*. 34 Ratio eſt,quia eiuſmodi ætatis non tā Iuris præſumptione, ſed etiam de Iure infirmi ſunt, & debiles. Vnde Propheta *Pſalm* 89. *Dies annorum noſtrorum*, inquit, *in ipſis ſeptuaginta anni ſi autem in potentatibus* (id eſt, in potentioribus corpore, & valetudine. velut ex Titelmano, Genebr. & aliis exponunt Moneta, & Gratian. *citatis locis*,) *octoginta anni*, *& amplius eorum labor, & dolor*; refert Didac. de Narbona *d.q*.8.*n*.4.

De Teſtamētis,& vltimis volunt.

TIT. XI.

Cap. Religioſus. II.

AD *n*. 12. Nota ex gloſ. non ſolùm pupillum,imò,& decimo ſeptimo anno minorem ab executoris munere arceri, vt per Greg. Lop *in l*.2.*gloſſ. pen. tit*. 10. *part*. 6. add. ad *Capell. Tholoſ. quæſt*. 154. Cou. *in cap. tua*, *num*. 4. *de teſtamen*. Quintil. Mandoſ. *de minori ætate cap*. 5. *num*. 66. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verb. hunc contractum num* 41. Matienſ. *l*. 14 *gloſſ*. 1. *num*. 61. *titul* 4. *lib*. 5. *Recop*.Sanch *in conſil moralib. lib* 4.*c*.1.*dub*. 40.*num*. 10. Et maiorem 25. annorum debere executorem in teſtamento deſignari de Iure certum exiſtimant Iacob de Canib.*in tract. de execut. vltim. volunt.p*.1.*n*. 26.*verſ.nemo impubes*, Spin *in ſpeculo teſtament.gloſ*.28.*n*.36.*in fine*,Alcib Lucarin.*in lib. ſingulari ad tit. Inſtit. de fiduciar. tutela cap*.6.*n*.21.ex ea ratione,quia indecens, & indecorum videtur vt alterius res gubernet, & adminiſtret, qui pro ſuis gubernandis, & adminiſtrandis alieno auxilio eget,*l.fin.C.de legit.tutela,cap.indecorum,de ætate & qual.*

De Statu Regularium.

TIT. XVI.

Cap. Periculoſo Vnic.

AD *finem princ*.ibi,*Vt ſic à publicis, & mundanis conſpectibus ſe parata* &c. Notatur ad hoc quòd ſi in ædificio aliquo feneſtræ, ſiue pauimenta facta ſint vnde pateat, proſpectus ad aliquod Monialium monaſterium debent claudi, vt per Vincent de Franchis *deciſ*.233.Marin.Muta *Sicil deciſ*.8.*n*.6 Scip. Rouita *dec*. 92.*num*.1 *cum ſeqq*. Cabed. *Luſit. deciſ*. 152. *num*. 1. *p*. 1. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum,verb. conditio differ*. 7.*n*.2. Horat. Viſconti *in concl. Iuris,verb. ædificare vnicuique fol* 64. Franc. Anton. Coſta *Sicul deciſ*.28.*num*.4.*& ſeq. vol*.1. Vbi enim ædificium nocet monaſterio, compellitur dominus ædificij ad vendendam ſeruitutem altius non tollendi, Cabed. *d. deciſ*. 105 *n*.4.*& d.deciſ*. 152. *n*. 2.*in fine*, Franc. Anton.Coſta *d.deciſ*.28.*n*. 12. quos refert & ſequitur Ioan. Maria Nouar. *quæſt.forenſ.lib*.2.*q*.1.*n*. 4 & illo citato Ego ipſe *in votis deciſ.Canon.lib*.3.*voto* 102.*n*.50.*&* 15.

De Immunitate Eccleſiarum.

TIT. XXIII

SVMMARIVM.

1 *Statuta ne laici vendant,molant, coquant panem, aut alia ſeruitia eccleſiaſticis præſtent,ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam.*

2 *Statutum,quo clerici efficiuntur deterioris conditionis quàm laici, eſt contra immunitatem eccleſiaſticam.*

3 *Lex*

3 *Lex ſiue ſtatutū ſi tollat Eccleſiaſticis id, quod de Iure communi illis competit, eſt contra eccleſiaſticam immunitatem.*

4 *Priuilegium, quod de Iure communi Eccleſiaſticis cōpetit, non poteſt illis coarctari.*

5 *Statutum prohibens extrahi vinum ad vēdendum extra ciuitatem non comprehendit eccleſiaſticos.*

6 *Prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos.*

7 *Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna, inferunt iniuriam vaſallis, & incidunt in cenſuram Canonis 5 Bullæ in Cœna Domini.*

8 *Statutum laicale etiam Eccleſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum.*

9 *Neceſſitas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos.*

10 *Clerici quando non eximantur à legibus ciuilibus, oſtenditur.*

11 *Libertas eccleſiaſtica in quibus caſibus offendatur, in quove conſiſtat, remiſſiuè.*

12 *Tributum quod imponi non poteſt Eccleſiaſticis, an imponi valeat laicis cum illis contrahentibus, oſtenditur.*

Cap. Quia nonnulli. I.

1 AD *n.4. in fine.* Quòd eſt cōtra immunitatem, & libertatem eccleſiaſticā ſtatuere ne laici vendant, molant, coquāt panē, aut alia ſeruitia, & obſequia Eccleſiaſticis præſtent, eſt text. *in c. eos fin. hoc tit. & lib.* & docent citati per Thom. del Bene *de comit. & parlament. dubit. 30. ſect. 20. pag. 357. & ſeqq.*

2 Hinc ſtatutum, quo Eccleſiaſtici efficiūtur deterioris cōditionis, quàm ſunt laici, eſt per omnes cōtra immunitatem eccleſiaſticam, quia cùm ſeruiant laicis in ſpiritualibus, & in iis, quę ſpectant ad animam, debent amplioribus gaudere fauoribus, vt per Felin. *in c. Eccleſia S. Mariæ, n. 3. de conſtit.* Pechi. *de amortizat. c. 6.* Megal. *in 3. p. lib. 3. c. 10. q. 1. n. 51.* Aloyſ Ricc. *in praxi tom. 3. reſol. 207. n. 7.* Gueuara *in propugn. libert. eccleſ. aſſert. 1. §. 5. n 42.* Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 3. n. 168.* Thom. del Bene *d. dub. 30. ſect. 16. n. 2.*

3 Hinc etiam ſtatutum, ſeu lex ſi tollat Eccleſiaſticis id, quod de iure communi illis competit, eſt contra immunitatē eccleſiaſticam, vt per Felin. *in d. c. Eccleſia S. Mariæ n. 69.* Maynard *de priuil. eccleſ. p. 1. a. 1. n. 24.* Gueuara *in propugn. libert. eccleſ. aſſert. 1. §. 5. n. 25.* Aponte *in reſp. pro cenſur. Pauli V. fol. 71.* Valenzuel. *in defenſ. cenſur. Pauli V. p. 1. n. 55.* quos refert Thom. del Bene *d. dubit. 30. ſect. 24. n. 2. pag. 361.* Quia nō poteſt Ec- 4
cleſiaſticis coarctari priuilegium quod de iure illi habent, abſque eo quòd incurratur in cenſurā Bullæ Cœnæ, Proſp. de Auguſt. *ad Quaran. verb. Vectigal.* Marc. Anton. Genuenſ. *in pract. Archiep. Neapol. c. 62. num. 7.* Squillan. *de priuileg. cleric. c. 8. n. 32.* Bellet. *diſquiſit. cleric. tit. 1. §. 21. n. 15.* Thom del Bene *d. dubit. 30. ſect. 22. n. 2. pag. 359.*

Hinc etiam ſtatutum prohibens extrahi vinum ad vendendum extra ciuitatem vel introduci ad vendendum in illa, non comprehendit eccleſiaſticos, idque ex eo quia poſſunt de Iure res ſuas vendere vbicumque voluerint, vt reſoluunt Ioan. de Amic. *conſ. 18 n. 17.* Burſat. *conſ. 42. n. 28. lib. 1.* Roland. *conſ. 61. n. 22. lib. 4.* Grammat. *deciſ. 100. n. 15.* Bajard. *ad Clar. §. fin. q. 82. num. 87.* Mart. *de iuriſdict. p. 4. caſu 83. n. 1.* Azori. *inſtit. moral. p. 3. lib. 5. c. 19. q. 13.* Gueuara *in propugnac. eccleſ. libert. §. 3. aſſert. 1. n. 11.* Bellet. *diſquiſ. cleric. p. 1. tit. 6. §. 3. n. 1* à S. Fauſto *in ſpeculo Confeſſ. diſp. 33. n. 20.* Thom. del Bene *d. dub. 30. ſect. 22. n. 3.* 5

Hinc quoque prohibitio ne quid vendatur niſi in taberna Baronis, ſeu in Zagato, clericos non comprehendit, quia non tendit ad vtilitatem publicam, & æquè cōcernentem clericos & laicos, ex Couar. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 4. n. 8.* Rip. *in tract. de peſte, tit. de remed. ad cōſeru. vbert. n. 122.* Menoch. *lib. 8. conſ. 800. n. 30.* Nam Barones id faciē- 6
do inferunt iniuriam vaſallis, niſi id fortè faciant ex iure acquiſito per diuturnam cōſuetudinem, ſecundùm Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 4. c. 18. n. 55.* & Nouar. *de grauam. vaſallor. to. 1. grauam. 74.* Et incidunt in cēſuram Canonis quinti Bullæ in Cœnæ Domini, quia hæc eſt ſpecies cuiuſdam vectigalis. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. tom. 1. lib. 4. c. 18. n. 79.* Coriolan. *in explicat. Bullæ Cœnæ, excom. 5.* Gambarupta *de caſib. reſeru. c. 5. in Bulla Cœnæ, n. 7.* Duard. *in Bull. Cœnæ, lib. 2. can. 5. q. 4. concl. 3. n. 6.* Thom. del Bene *d. dubit. 30 ſect. 22. n. 4. & 5.* 7

Hinc pariter valere nō poteſt ſtatutum laicale reſpectu clericorū, quamuis ſit Eccleſiaſticis fauorabile, ob defectū poteſtatis, & iuriſdictionis laicorū in Eccleſiaſticos, vt per Beroi. *cōſ. 31. n. 22. cum ſeqq.* Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ de Cōſtit. n. 10.* & Fel. *n. 80.* Odd. *conſ. 44. n. 13.* Menoch. *cōſ. 291. n. 25. vol. 3.* Nauar. *conſ. 3. n. 4. verſ. tertio, de cōſtit.* Thom. del Bene *d. dub. 30. ſect. 24. num. 4. pag. 361.* vbi excipit niſi ſtatutū Principis ſit merè priuilegiatiuum non habēs ſe per 8

modum præcepti & neceſſitatis,quia priuilegium etiam non ſubdito concedi poteſt, & *num*.5.extendit quod defectu eiuſdem poteſtatis, & iuriſdictionis laicorum in eccleſiaſticos non valet,nec ligat eccleſiaſticos ſtatutum,quamuis licitum,honeſtum,& propter publicam vtilitatem promulgatum, & priuilegia Eccleſiaſticorum non lædens. Vnde licèt huiuſmodi laicalibus ſtatutis clerici non ligentur illis tamen vti poſſunt, ſi velint, non tanquam lege,ſed vt priuilegio,vt per Berthacin.*de Epiſcopo part.1.lib.4.num.97. inter tract. diuerſ.tom.13.part.2*.Roch.*in cap.fin. sect*. 8. *num* 71.*de conſuet*. Marant.*diſp*.8. *num*. 14. Lamberteng. *de contractib. mulier. gloſſ*. 2. *num*.58.Honded.*conſ*. 78. *num*. 110. *& ſeq. lib*.2.Burſat.*conſ*.93.*vol*.1.Surd. *conſ.2.num*. 35.*& ſeq. & num*.47.*& conſ*.259.*num*. 10 *& conſ*. 301.*num*.14 *& conſ*.560.*num* 13.*vol*.4. *& deciſ*.20.*num*.9. *& de aliment. tit*.2.*q*.15. *num* 62.Fenzon.*ad ſtatuta Vrbis in proœm. num*.103.Beltramin.*ad Greg. XV. deciſ*. 279. *num*.24.Sperell.*in deciſ. fori eccleſ.deciſ*. 11. *num*.7.per gloſſ.*verb. quicumque, ad fin. in cap.nouit,de iudic*. quæ ait Eccleſiam poſſe acceptare legem in ſui fauorẽ inductam, ſed contrà ſe eam recipere non teneri. Nõ obſtat quòd ſtatutum laicorum ſit honeſtum,rationabile, & fundatum in ratione naturali,ac proinde videatur illos obligari ad obſeruantiam illius, quia reſpondetur honeſtatem conſtitutionis non ſufficere, vbi deficit poteſtas Legiſlatoris,quam laici nõ habent in clericos,Marc.Anton.Genuenſ.*in praxi Archiep.Neapol.cap*. 92.*n*.1. *verſ.his,& aliis*,Mart.*de iuriſdict. part*. 4.*caſu* 5.*num*.26 Bellet. *diſquiſit. clerical. tit. de exempt.cleric.à ſtatut.ſecular*.§.2.*n*.3.*&* 4.5. *&* 34.Alderan.Maſcard.*de interpret.ſtatut. concl*.1.*n*.7.*&* 8.

Ex eadem ratione ſequitur quod à for-
9 tiori non valebit laicale ſtatutum, in quo nominantur Eccleſiaſtici,etiamſi in publica vtilitate fundetur,ſitque fauorabile Eccleſiaſticis:quia publica neceſſitas non tribuit iuriſdictionem laico,vt ſtatuat contra non ſubditos,ex Dec *in d.cap.Eccleſ.ſancta Maria, num*. 7 & Felin.*num*. 18. tum quia alioquin abſq; dubio omnes leges in corpore Iuris contentæ ligarent clericos,quia omnes reſpiciunt publicam vtilitatẽ,quod non eſt dicendum, Collegium Bononien. *in reſp.pro libert.eccleſ.num*.20.Anaſtaſ.Germon.*in aſſert.libert.eccleſ.c*. 7. Gueuara *in propugn.libert.eccleſ.aſſert*.1.§.6.*num*. 55. *&* 58.Fagnan.*in reſp.pro cẽ'ns 11 Pauli V.fol*.65. Bariol.*conſ*.38.Thom.del Bene *d. dub*. 30. *sect*.24.*num*.7.*&* 8. vbi *n*. 6. aduertit quod quando Eccleſiaſtici non nominantur in ſtatuto,ſtatuẽtes cogi poſſunt, vt declarẽt quod Eccleſiaſtici,& Eccleſia in illo non comprehenduntur ad finem, vt vitetur omne periculum præiudicij. Quare hanc ſequelam tenent Ciott.*conſ* 81.*num*.84 *lib*.1.Maynard.*de priuileg.eccleſ.part*.2.*art*.22. *num*.46.Aponte *in reſp.pro cenſur.Venet.fol*. 71. *cum ſeqq*. Gueuara *loco proximo citato*, Suar.*de legib.lib*.3.*cap*. 34. *& contra Regem Angliæ,lib*.4.*cap*.16.

Denique illo tantùm caſu clerici non 10
eximuntur à legibus ciuilibus, quatenus cum libertate eccleſiaſtica non pugnãt,id eſt, quatenus nec cum ſacris Canonibus, neque cum clericorum ſtatu repugnantiã habent,ſed ſolùm ad Reip.bonam gubernationem,ac quietem pertinent,& ita cõmunes ſint,id eſt,ad totam communitatem ferantur,boni publici cauſa,eiuſmodi ſunt leges, quibus taxantur pretia rerum, ſeu prohibetur aliquod genus armorum, vel præſcribitur modus ædificandi, teſtandi, contrahẽdi,&c.quia in communi vitæ ſocietate viuentes ſunt etiam ciues,& membra Reip.& ideò tenentur præſtare, quæ ad communem Reipubl. gubernationem neceſſaria ſunt,turpis enim omnis pars eſt ſuo vniuerſo non congruens,S.Auguſt.*lib*. 3.*Confeſſ.c* 8.Ita Sot.*de iuſtit.lib* 1 *q*.6.*art*.7. Nauarr.*in man c*.23.*n*.88.Barthol Medinã 1.2.*q*.96.*art*.5. *dub. vlt. &* ibi Vaſq. *diſput*. 166.*c*.4.& Ioan.Salas *diſp*.14.*ſect*.8.Monteſin.*diſp*.23.*q*.11.*diffic*.3.Araujo *diſp*.3.*sect*.5 *diffic*.4.*q*.97.*p* 682.Salon.2.2.*tom*. 2. *q*. 77. *art*.1 *controu*.10 Petr.Ledeſma *in ſum.tom*. 2.*tract*.8.*c*. 32.*difficult*.4.Victor.*de poteſt.Eccleſ.relect* 1 *q.vlt.prop*.4. Salgad. *de protect. Regia,tom*.1.*p*.1.*c*.1.*n* 64.*præl*.2.Laurent.de Peirinis *de priuilegiis ſui Ordinis Minimor. to*.1.*cõſtit.Iulij* 11.§ 33.*n* 151.Surd.*cõſ*.301. *n*. 31. dum ait quòd tenentur non vi legis ciuilis,ſed vi æquitatis naturalis,ſicut Princeps tenetur non vi humanæ legis,Ceuall. *de cognit.per viam violent in proœm.c*.4.*cum duobus ſeqq*.Et eleganter ſubiungit Araujo *citato loco ſub n*.9.teneri quidẽ eccleſiaſticos huiuſmodi legibus communibus,non quidem in quãtum ciuiles ſunt,& à poteſtate ciuili dimanantes, vtpore à qua eccleſiaſticæ perſonæ omnino ſunt liberæ: ſed quatenus continent aliquid Iuris diuini,aut naturalis,aut Canonici,quia his ſolis Iuribus ſubiiciuntur; vnde ſi clericus tenetur pretia iuſta ſeruare, hoc non prouenit ex eo quòd obligentur Legibus ciuilibus ea taxantibus,ſed quia coguntur

à Iure

à Iure naturali quod præcipit,& dictat iuſta pretia in contractibus ſeruari.

11 Quando & quibus in caſibus offendatur libertas eccleſiaſtica, in quove conſiſtat, hoc quod eſt Eccleſiæ libertatem minui, & offendi, vide latè Anguian. *de legib. lib. 2. controu. 15. numero 34. cum ſeqq.*

12 Sed an onus, ſeu tributum, quod non poteſt imponi eccleſiaſticis, poſſit imponi laicis cum illis contrahētibus? quæſtio dubia. Quidam affirmatiuè reſpondent, maximè ſi id non fiat animo extorquendi pecunias ab eccleſiaſticis, quas alio modo extorquere non poſſunt. Ita Sylueſt. *in ſum. verb. pedagium* 1 *q.*6. *num.* 22. Fr. Emman. *q. Regul. tom.*3.*q.*74.*art.* 7. 10. *&* 13. Mexi. *in tract. taſſæ panis concl.* 5. *num.* 39 Henriq. *in ſum. lib.* 10. *cap.*15 *num.* 5. *& in gloſ. lit.* O. Molin. *de Iuſtit. tom.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 663. *n.*6. Malder. *in* 22. *tract.* 5. *c.*6. *dub.* 11. Laymann *in opere morali lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. Sāch. *in opuſc. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 4. *dub.* 55. *num.* 40. Verùm quamuis horum ſententia non omnino improbabilis ſit, contraria tamen verior eſt, ac in conſulendo & iudicando ſequenda; quia ſcilicet indirectè iſtud onus, ſeu tributum eadit ſuper perſonas eccleſiaſticas, nam hoc ipſo propter illud ſoluendum laici vilius emunt, & eccleſiaſtici viliori pretio vendunt, quàm venderent ſi tale onus non fuiſſet. Ita Felin. *in cap. Eccleſia num.* 69. *de conſtitut.* Mandel. *conſ.* 8. *num.* 16. *cum ſeqq.* Fr. Emman. *in ſum. tom.* 2. *cap.* 75. *num.* 14. Laderch. *conſ.* 103. *à num.* 8. Menoch. *conſ.* 136. Suid. *conſ.* 305. *n.* 80. Zerol. *in praxi Epiſcop. p.* 1. *verb. gabella q.*4. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 390. Aloyſ. Ricc. *in praxi tom.* 2. *reſol.* 187. *n.* 2. *& reſol.* 283. Aponte *in reſponſ. pro cenſura Pauli V. fol. mihi* 82. Homobon. *in examine eccleſ. p.* 2. *tract.* 9. *c.* 1. *q.* 1.

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS. II.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticalia ſunt magica omnia in quibus dæmonibus funeſta offeruntur ſacrificia.*

2 *Dæmones quando ad aliquod opus inuocantur, hæreticale faſcinus eſt.*

3 *Hæreticale eſt ſi Hoſtia conſecrata, vel aliarum rerum ſacrarum interuenerint abuſus.*

4 *Eucharistia ſacroſancta olim in primitiua Eccleſia mortuis ori includebatur, ſed poſtea variis de cauſis ſublatum.*

5 *Hæreticalia ſunt omnia illa, quæ fiunt ab hæretico, vel mago.*

6 *Sortilegia, in quibus aliquis rebaptizatur, ſunt hæreticalia.*

7 *Rebaptizantes pueros vel hæretici ſunt, vel credentes formam, & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit.*

8 *Sortilegia hæreticalia ſunt ſi baptizentur imagines, vel caput aſini.*

9 *Inquiſitores contra hæreticam maieſtatem procedunt contra Magos Sacramentis abutentes.*

10 *Sortilegia ad tentandum alicuius pudicitiam non ſunt hæreticalia.*

11 *Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet.*

Cap. Accuſatus VIII §. Sanè.

IN gloſ. *ſuperent.* Nota ex gloſ. primò magica omnia in quibus dęmonibus funeſta offeruntur ſacrificia, & nefariæ preces emittuntur, aut celebrātes dæmonis reſpōſa poſcunt hæreticalia eſſe, vt per Simāch. *de Cathol. inſtit. tit.* 21. *n.* 11. *& in enchirid. tit.* 8. *n.* 9. Eymeric. *in direct. Inquiſ. p.* 2. *q.* 43. *ex n.* 5. & *ibi* Peña *cōmēto* 68. *& q.*10. *cōmēto* 35. Vgol. *de cēſur. p.* 2. §. 2. *ex n.* 4. quos refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit. lib.* 13. *c.* 3. *n.* 2. 1

Secundò collige idem dicendum eſſe quādo dæmones ad aliquod opus inuocātur, quāuis adoratio, latria, vel ſacrificium non intercedat, ſi auxilium petitur ad ea, quæ ex ſua natura facere nequeunt, vt per Zanchin. *de hæret. c.* 22. *n.* 3. & ibi Cāpeg. *lit.* C. Simāch. *de Cathol. inſt. tit.* 63. *n.* 12. Squillacen. *in tr. de fide Cathol. c.* 10. *n.* 1. *& c.* 13. *n.* 2. Eymer. Valent. & Martin. Delri. quos refert & ſequitur Torrebl. *d. c.* 3. *n.* 3. vbi *n.*6. *&* 7. aſſerit quòd licèt nonnulli id accipiāt, vt locum habeat quando dæmones inuocantur ad id, quod ex ſua natura nec ſcire, nec facere poſſunt, nihilominus 2

ipſe cum aliis verius exiſtimat omnia ſortilegia,& magica opera,quamuis fiant extra Fidei errorem,& circa dæmonum poteſtatem,ſi dæmonis interuenit inuocatio, ſiue expreſſa,ſiue tacita, hæreticalia ſunt, quia in eis dæmonis cultus exhibetur, ſine quo ipſe non concurrit. Er eodem *lib.* 13.*cap.* 2.*num.*28. tenet opera magica per quæ dæmoni tribuitur aliquid excellentiæ vltra ſuam naturam, vt reualere futura, ſuſcitare mortuos,& ſimilia hæreticalia eſſe.

3 Tertiò collige hæreticale eſſe ſi Hoſtię conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus, vt per Eymer. *d. p.* 2. *quæſt.* 42.*num.*5.Simanch.*d.tit.*21.*num.*11. Petr Greg.*ſyntagm.Iuris lib.* 34. *cap.* 15.*n.* 8.*&* 9.Farin.*in praxi crimin.quæſt.*20.*num.* 83.*& de hæreſi quæſt.* 181. *num.* 19. plures per me citatos *de officio, & poteſt Epiſcopi part.*3.*alleg.*51.*num.*135.& per Torrebl.*d. lib.*13.*cap.*2.*num.* 30.

4 Nam olim in primitiua Eccleſia mos fuit Sacroſanctam Euchariſtiam mortuis ori includere antequã ſepelirentur, vel ſupra pectus ligata terræ mandabantur propter dæmonum infeſtationes, qui mortuorum corpora furabantur ad magicas ſpurcitias, vt ex Conc.Eliberitano tradunt Ferdinand.[9] de Mendoça *lib.* 2.*de confirm. Concilij Eliber. cap.* 58. Baſil. Pont. de Leon.*parte* 1 *var. diſputat. diſp.* 1. *cap.* 4.*cum duobus ſeqq.* Sed poſtea variis de cauſis ſublatum fuit, & interdictum ne Euchariſtia mortuis detur,vel ſepeliendis apponeretur,in Conciliis citatis per Ferdin. de Mendoça, & Baſil.[i] Pont. *citatis locis*,& per Claud. Spencæ. *lib.* 2.*de Euchar.adorat.c.*7.

5 Quartò collige omnia illa, quæ fiunt ab hæretico, vel mago,qui eſt de expreſſa dæmonis profeſſione, hæreticalia eſſe, & quamuis non reſpectu operis,ſaltim reſpectu operantis, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 388.*num.* 4. Squillacen. *de Fide Cathol.cap.*8.*num.*2.*& cap.*15.*num.*1 Farin. *de hæreſ. q.* 181. § 1.*num.*35. plures, quos refert & ſequitur Torreblanca *d. lib.*13.*c.* 4.*num.*2.

6 Quintò collige hæreticalia eſſe ſortile-
gia, in quibus aliquis rebaptizatur, vt per
Simanch.*de Cathol. inſtit.tit.*30.*num.*15.*&*
in enchirid. tit. 8. *num.* 12. Squillacen. *de*
*Fide Cathol.cap.*8.*num.*2.Torreblanca *d.lib.*
7 13.*cap* 6.*num.*11.vbi *num.*12.ait quòd pue-
8 ros rebaptizantes, vel hæretici ſunt, vel
credentes formam & materiam Baptiſmi
aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit,vel sũt
vehementer ſuſpecti, etiamſi negent ſe
hoc non credere, *& num.* 13. quòd ſunt
hæreticalia ſortilegia ſi baptizentur ima-
gines,vel caput aſiani,niſi fiant extra mẽ-
tis errorem.

Sextò collige Inquiſitores contra hæreticam prauitatem procedere contra magos Sacramentis abutentes, vt per Simanch.*d.tit.*21 *num.*11.Squillac.*d.cap.*8.*num.*2. Petr.Greg.*ſyntagm. Iuris lib.*34.*cap.*15.*num.* 8.*&* 9. & alios citatos per Torrebl. *d. lib.* 13.*cap.*6.*num.*2. vbi *num.* 3. aduertit huiuſmodi ſacrilegos diligenter interrogando eſſe quid ſentiant de Sacramentis in ſortilegio immixtis, & ſi dicant ſe credere ex eis voluntatem poſſe cogi, vel maiorẽ efficaciam habere ad effectum conſequendum,vt hæretici puniendi ſunt. 9

Septimò collige ſortilegia ad tentandam alicuius pudicitiam non eſſe hæreticalia, quamuis regulariter fiant cum dæmonis inuocatione, dum non interueniat error in Fide,nec ſacrarum rerum abuſus, vt per Simanch. *de Cathol.inſtit. tit.* 30. *n.* 13 Squillacen.*de Fide cap.*7.*num.* 4. *& c.* 8. *num.*8.*& cap.*10.*n.*2.*& cap.*11. *num.* 2.Petr. Greg.*ſyntagm.Iuris lib* 34.*cap.*15.*num.* 7.*& cap.*16.*ex num.*1. Torreblanca *d. lib.* 13.*c.*7. *num.*25. 10

Octauò collige hæreticum eſſe, qui ſacroſanctam Euchariſtiæ Hoſtiam maleficiis,præſertim amatoriis immiſcet, vel in eis conterit, deturbat, vel pedibus conculeat,vt per Simanch. *d. tit.* 21. *num.* 11. Petr.Gregor.*d cap.* 34.*c.*15.*num.*8. Torreblanca *d.lib.*13.*cap.*7.*num.*28. 1

Cap. Vt inquiſitionis. XVIII.

AD *num.* 4. Quòd Iudex ſecularis ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis impetitus vt brachium ſecularis poteſtatis præbeat tam pro capiendis, quàm pro puniendis hæreticis,Iudæis,& aliis,illud impartiri debet abſque examinatione proceſſus ab ipſis fabricati, nec apud illum edere tenentur, ſed clauſis oculis, vt aiunt,præceptis Inquiſitorum in cauſis Fidei & hæreticorum debet obedire, vltra citatos in collect. tenent *l.Caſtel.* 2.*tit.* 26.*p.* 7.Gratian.*reg.*422. *num.* 8. Sigiſm. Scacc. *de iudic.lib.*1.*cap.*63. *num.* 7. *verſ. ſi verò ſit lata*,Cened.*in quæſt.Canon.quæſt.*36.*num.*12. Farin.*de hæreſi q.* 186. *n.* 162. Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ p.*1.*lib* 4.*diſp.*10. §.2. *ex n.*148.me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum.edit.tit.*2.*reſol.* 8. *n.*10.vbi *num.* 22. affirmat ſic apud nos inconcuſſè obſeruari quod hæreticus Iudici ſeculari dimiſſus, ſtatim abſque vlla examinatione proceſſus, lata aduerſus eum ſenten-

tia 1

tia condemnatoria igni concremandus traditur, cùm Inquiſitores hæreticæ prauitatis in his Regnis præcipuè, grauiſſimi & integerrimi viri creentur, & qui cauſas Fidei nimium accuratè diſcutiunt, ſummaque veritate, inregritate, & plena admodũ cognitione pertractant.

De Priuilegiis.

Tit. VII.

Cap. Cùm perſonæ. VII.

POST *n.* 17. In text. ibi, *Cùm de iure communi Ordinariorum intẽtio ſit fũdata*, &c. Notatur ad hoc quòd ordinaria iuriſdictio fundatam habet intentionem iure communi attento ad procedendum contra omnes, & quoſcumque in territorio ſuo habitantes, vt per *l. Caſtel. fin. tit.* 4. *lib.* 1. *Recop.* ibi, *pues eſt afundada ſu inteneion*, Cou. *pract. c.* 1. *n.* 9. D. Mari. Cutelli. *in Cod. legum Sicil. ad leg. Martini controu.* 11. *n.* 2. Valenzuel. *conſ.* 57 *n.* 1. *cum ſeqq.* Franc. de Amaya *in l. fin. C. de incolis, ex n.* 12. *vſque ad lib.* 10. Et ideò contrarium aſſerenti incumbit onus probandi, *l.* 2. *§. ſed ſi dubitetur. l. ſi quis ex aliena* 5. *ff. de iudic.* Param. *in defenſ. ſancti Officij, c.* 2. *per tot.* Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 8 *n.* 81. Valenzuel *conſ.* 57. *numer.* 8. vide alia *in collect. ad c. omnes Baſilicæ* 16. *q.* 7.

De Sententia excommunicationis, &c.

Tit. XI.

SVMMARIVM.

1 *Competentia ſuper iuriſdictione pendentẽ, Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & ſi ad vlteriora procedãt, omnia attentatorum remedio poterint reuocari.*

2 Text. in præſenti *intelligitur.*

Cap. Si Iudex laicus. XII.

1 AD *num.* 8. Collige ex text. iuncta gloſſ. *verb. proceſſus*, quòd pendente competentia ſuper iuriſdictione Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & omnes proceſſus, ac cauſæ coram eorum aliquo introductæ, ſuſpendi, detineri, & ſilere debent, vt per Couarr. *pract. c.* 37. *num.* 3. & 4. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 62. *num.* 21. Mart. *de Iuriſdict. part.* 2. *cap.* 32. *n.* 52. Alphonſ. Narbona *in l.* 20. *gloſſ.* 22. *n.* 10. *tit.* 4. *Recop.* Auiles *ad c.* 3. *Prætor. verb. abogados, n.* 6. Cancer. *var. reſ. tom.* 2. *capit.* 10. *num.* 59. & 65. *cum ſeqq.* Valenzuel. *conſ.* 42. *num.* 14. Ioſeph. Seſſe *de inhibit. cap.* 5. *§.* 8. *num.* 13. In tantum quòd ſi de facto ad vlteriora procedant, hæc omnia attentatorum remedio reuocari poterũt, vt tenent Maur. Burg. *de modo procedendi ex abrupto in proœmio num.* 6. & *q.* 77. *num.* 11. Verall. *deciſ.* 114. *num.* 1. *lib.* 2. Nicol Reuſner. *German. deciſ.* 14. *n.* 42. *cum ſeqq. lib.* 3. Menoch. *conſ.* 1000. *n.* 111. Thom. Treuiſan. *deciſ.* 11. *num.* 1. & 2. *lib.* 2.

Principalis huius text. concluſio quòd ſcilicet cognitio, an quis incedat, vel non, in habitu clericali, vel vtrùm ſit clericus, ſpectat ad Iudicem eccleſiaſticum, procedit, quia hic non ſolùm agebatur ſuper eo, an ſcilicet clericus repertus fuerat necne in habitu clericali, vel an ille habitus eſſet, qui ſolitus erat aliis clericis, ſed etiam hic erat dubium iuris an ſcilicet priuilegio clericali clericus ille gaudere debet, & ita iã factum habebat admixtionem cum iure ipſo ſpirituali: ad hoc enim vt fiat prædicta remiſſio, non ſufficit probare quaſi poſſeſſionem clericatus, niſi ſimul probetur ordinatio ritè, & rectè facta per oſtenſionem legitimi tituli, vel per aliam legitimam probationem. Ita Decian. *tr. crim. lib.* 4. *c.* 9. *à n.* 110. D. Barboſ. *in l. Titia, n.* 35. *ff. ſoluto matr.* Fontanel. *de pactis nuptial. clauſ.* 4. *gloſſ.* 14. *p.* 2. *n.* 38. Ioſeph. Seſſe *deciſ.* 162. *n.* 43. & 53. Felician. de Vega *in relect. c. quanto* 3. *de iudic. n.* 83. *cum ſeqq.* 2

Cap. Almà mater. XXIV.

AD *num.* 9. *in fine.* Hanc noſtram ſententiam, priuilegium ſcilicet, aut Bullam Cruciatæ habentes tempore interdicti, teneri, & obligatos eſſe eo vti audiendo Miſſam, ſuſtinent Sot. Nau. Medin. Viuald. Ludou. Lop. Emman. Rodrig. Azori. Cened. & alij, quos referunt, & ſequuntur Villalob. *in ſum. tract.* 9. *diffic.* 5. *num.* 14. & *tract.* 8. *diffic.* 36. *num.* 2. Nuño *part.* 3. *q.* 83. *a.* 6. Filliuc. *in opere morali tract.* 5. *c.* 7. *quæſt.* 11. *num.* 225. Bonacin. *de cenſur. diſp.* 5. *de interd. punct.* 3. *num.* 19. Trullench. *in expoſit. Bullæ Cruciatæ, lib.* 2. *§.* 3. *dub.* 6. *n.* 2. & *in Decalog. lib.* 3. *cap.* 1. *dub.* 5. *num.* 14. Ludou. à Cruce *in Bullam Cruciatæ diſp.* 1. *cap.* 5. *dub.* 4. Tanner. *in* 2. 2. *diſp.* 5. *quæſt.* 6. *dub.* 2. *num.* 25. Ioan. Sanc. *in diſput. ſelect. diſp.* 15. Marchin. *de Sa-*

cram.Ordinis,part.3.cap.17.num.4. nouiſſimè Hieron.Garc.*in ſum. morali, tr.4.diffic. vlt. duda 2 num.5 pag.706.* Et poſſe hoc caſu ſecum ad Eccleſiã deferre ſamiliares & conſanguineos, vſque ad ſecundum gradum, reſoluunt per gloſſ. communiter receptam *ad cap.licet,de priuil.in 6.* Villalob. *in Bullam Cruciata clauſ.4 num.15.* Ludou. à Cruce *d. c.5.dub.3.num.2.* Hieron.Garcia *citato loco num.7.*

De Regulis Iuris.

TIT. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Regalia Principis poßidentes titulum ſua poſſeßionis edere tenentur.*

2 *Pralati,& alia perſona eccleſiaſtica compelli poſſunt edere titulum poſſeßionis Regalium coram Principe laico,à quo Regalia acceperunt.*

3 *Clericus poſſeßor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſua poſſeßionis oſtendere.*

Reg. Beneficium. I.

1 AD *num.12.* Quòd poſſidentes Regalia Principis titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur, vltra citatum Valaſcum,docent Petr.Bellug. *in ſpeculo Principum,rub.28.de pracon. factis de docendo titulos poſſeßionis,num.15.* Padilla *in l. altius,num.6.& 7.C.de ſeruit.* Auiles *ad cap. 1.Prator.in princ.n.18.* Peregr.*de iure fiſci lib. 7.tit.3.num.21.* Palat.Rub.*in repet.c. per veſtras,de donat.inter virum, §. 48.ex numer. 47.* Henric.Roſenth.*de feudu c.8.concl.33. num.9.* Marta *de iuriſdict.part.2.cap.15.n.15.* Vrſill.*ad Afflict.deciſ.267.n.2.& 3.* Cabed. *Luſit.deciſ.10.num.8.& deciſ.15.num.3.p.2.* Reyner.Sixtin. *de Regalib.lib.1.cap.6.n.63.* Caſtill.*tom.7.de tert.cap.16.ex num.10.* vbi ait,quòd quando quis Regalia poſſidet, vt ſuper Regalibus agitur, tunc poſſeſſor tenetur oſtendere titulum ſuæ poſſeſſionis, alioqui ad fiſci Regij inſtantiam, & eius procuratoris fiſcalis rectè priuari poterit, Solorzan. *de Indiarum gubernat.tom.2.lib.1. cap.28.num.36.cum ſeqq.* Ioan.Bapt. Lartea *alleg fiſcal.part.1.alleg.5 per tot.* & maximè *num.2.* quos allegat nouiſſimè me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit.tit.5.reſ.9.n.59.*

2 Ad tituli huiuſmodi editionem præſtandam coram Principe laico, à quo Regalia
acceperunt non ſolùm poſſeſſores laici,ſed
etiam Prælati,& aliæ perſonæ,ac Commu- 2
nitates eccleſiaſticæ quacumque dignitate fulgentes compelli poſſunt, aliàs eorum poſſeſſione priuari poterunt. Ita ſancitum extat *l.Caſtel.2.& 12.tit.1.p.2.& l.2. tit. 4. l.7.tit.19.part.3.& l.3.tit.19.p.7.* vbi Greg. Lop.*& l.2.& 3.tit.1.lib.4. Recop.* vbi Azeued,Palat.Rub.*in repet.d.c.per veſtras, notab. 2.§.ſed eſt pulchra dubitatio,n.43.cum ſeqq.* Padill.*in d.l.altius,num.6.& 7.* Roder. Suar. *alleg.77.num.7.* Couarr.*pract.cap.1.num.11.* Valaſc.*de iure emphyt. quaſt.8.num.22. cum ſeqq.* Auiles *ad d.cap.1.ex num.18.* Auendan. *de cenſib.cap.68.ex num.8.* Matienſ.*l.1.gloſſ. 21.ex num.3.tit.10.lib.5.Recopil.* Bobadil.*in politica,lib 2.cap.16.num.92.* Molin. *de Iuſtit. tract.2.diſp.75.num.10.* Caſtill. *d.tom.7.de tert.cap.18.num.160.& cap.41.num.16.verſ. eſt etiam,* Cabed.*d.part 2.deciſ 10.num.8.& deciſ.15.num.3.& par.1.deciſ.120.num,3.* Pareja *d.tit.5.reſol 9 num.60.* vbi *num.106.* ampliat etiamſi Regalium poſſeſſores præſcriptionem longiſſimi temporis opponant adhuc enim titulum edere tenentur,& ipſo non producto, à poſſeſſione veniunt depellendi,& *num.107.* ampliat in vectigalibus horum Regnorum, vulgò *las alcaualas* & *num.111.* id intelligit dummodo prius & ante omnia conſtet bona, aut iura, ſuper qoibus titulorum editio à poſſeſſore poſtulatur,de Regalibus eſſe, & *num.115.* etiam dummodo ex parte Regis,aut domini, aut eius procuratoris fiſcalis ex officio hæc titulorum editio poſtuletur.

Ad *num.10.* Quòd clericus poſſeſſor be- 3
neficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere, multis exornani *in addit. ad c.Ordinarij 3. de officio ordin.hoc lib.*

SVMMARIVM.

1 *Æqualitas omnimoda in iuditiis ſeruanda.*

2 *Iudiciorum nomine in hac regula qua veniant.*

3 *Acceptio perſonarum in omnibus materiis, cauſis,& negotiis exterminanda.*

4 *Dolet Auctor de mala officiorum, beneficiorum,& pramiorum diſtributione.*

Reg. In iudiciis. XII.

POſt *numer.1.* Diuina lege, humaniſque 1
conſtitutionibus ita comparatum eſt, vt in iudiciis omnimoda æqualitas ſeruanda

da ſit, ſimiliterque iudicandus maior, ſeu dignior, ac minor, ſeu vilior ad vitandam, ac fugiendam perſonarum acceptionem. *Proverb.* enim *capite* 18. habetur: *Accipere perſonam in iudicio non eſt bonum.* Et *Deuteron. capite* 1. *Ita magnum ſicut paruum iudicabis, nec erit apud te acceptio perſonarum*; explicuit rectè S. Thom. *in quodlib.* 4. *art.* 15. *& quodlib.* 10. *art.* 12. *&* 2. 2. *q.* 63. *art. cum ſeqq.* Caiet. Syluest. & alij Summiſtæ *in verb. acceptio perſonarum.*

2 Quamuis hæc regula videatur id ſpeciatim in iudiciis ſtatuere, & non in aliis, quæ iudicia non ſunt, nihilominus dicendum eſt, hoc vel procedere quaſi perſonæ accipiantur in iudiciis grauius peccatur, quàm in aliis generibus cauſarum, vel quia nomine iudiciorum in hac regula illa omnia veniunt, in quibus qualitercumque, & quomodocumque occaſio ſeſe offerat de meritis iudicandi, itavt verbum illud, *in iudiciis*, ex materia ſubiecta accipiendum ſit non ſolùm de iudiciis inter reos, & actores agitatis, ſed etiam de quibuſcumque diſtributionibus quarumcumque rerum, bonorums munerum, ſeu magiſtratuum diſtribuendorum per modum iudicij, ſeu definitionis; itavt regula ſit in omnibus materiis, & in omnibus cauſis, & negotiis exterminandam eſſe omninò à liminibus iuſtitiæ diſtributiuæ periculoſam acceptionem perſonarum. Et ideò hanc regulam dum 3 habet non eſſe habendam acceptionem perſonarum in iudiciis, ita interpretandam eſſe arbitror, vt non doceat extra cauſam iudiciorum in aliis actibus permiſſam eſſe perſonarum acceptionem, ducto argumento à contrario ſenſu, quod nequaquam admittendum eſt vbi tam graue inconueniens, & abſurdum ſequitur, ſi affirmaremus in aliis, quæ iudicia non ſunt, perſonarum acceptionem haberi poſſe, ex eoque peculiariter ibidem reprobari dictam perſonarum acceptionem, quia ſermo erat de iudicibus, in quibus crimen hoc ſine dubio maius, & grauius eſt propter ſummam æqualitatem, quam ipſimet Iudices ſeruare debent, quibus hoc munus impoſitum eſt, vt non ſolum ipſi iuſti ſint, ſed vniuerſam Remp. iuſtitiæ ornamentis afficiant.

4 Caueant igitur (exclamat modernus quidam) ſupremi Principes, Conſiliarij, & Magiſtratus, ſiue alij, quorum muneris erit iuſtitiam diſtributiuam exercere, ne in his, quæ ex debito iuſtitiæ diſtribuenda ſunt, munera concedant ob qualitates, ſeu rationes diuerſas, néve crimen acceptionis perſonarum contra iuſtitiam diſtributiuam committant. Etenim cùm debeant in diſtributionem attendere ſolum ad qualitates, & proportiones meritorum, non ad amicitiam, conſanguinitatem, & ſimiles qualitates, ac ſubinde ad perſonam, vel faciem perſonæ reſpiciant, periculum magnum eſt ne incidant in peccatum acceptionis, ipſi videant, & proh dolor vidi, referre erubeſco, & magno cum dolore animi mei ſilere compellor, cùm ſciam omnibus notum eſſe Epiſcopatus, dignitates, beneficia[1], officia, & magiſtratus illis conferri, vel quia ſunt Præſidis, ſeu Conſiliarij filij, conſanguinei, concollegæ, vel amici, ſeu quia ex tali promotione pinguia reſultant officia, vel beneficia à prouidendo obtenta, de quibus ipſi diſponere ſimiliter poterunt. Optarem ſanè vt tanto malo opportunum aliquod adhiberetur remedium, ne deinceps cum tanto propriæ conſcientiæ detrimento ipſe Princeps tam captioſè à ſuis decipiatur, & iram Dei deceptus propter ſuam negligentiam prouocet.

Nec dicas licere Principi ſupremo, vel ei, ad quem ſpectat munera, & Magiſtratus ſecundum iuſtitiam diſtribuere, ſiue prouidere de officiis, beneficiis, dignitatibus, aut ſimilibus ex duobus, vel pluribus idem munus petentibus gratificari licitè, cui voluerit, præeligendo amicum, vel conſanguineum, ſeu aliquo vinculo ſibi coniunctum, vt voluerunt, & late proſequuntur citati à Tiraquell. *de primogen. quaeſt.* 17. *oppoſ.* 2. per text. *in cap. cum autem*, vbi gloſſ. *de iurepatr. & in cap. per venerabilem* 34. vbi gloſſ. *verb. fauere, de elect.* cum ſimilibus: quia ſolùm procedunt quando merita & qualitates petentium, & ambientium munera ſic omninò æquales ſunt, vt attentis iuſtitiæ præceptis non magis dari debeat munus illud vni quàm alteri; quo caſu vbi debitum iuſtitiæ diſtributiuæ ceſſauerit, mirum non eſt ſi deficiat quoque acceptio perſonarum, poſſintque Principes, & cæteri diſtribuentes exercere liberalitatem, gratiámque conferre; memores conſanguineorum, amicorum, aliorúmve ſibi aliqua ratione coniunctorum. Gratias Deo ſemper, & maximè hac tempeſtate referre debemus, qui nobis Regem verè Catholicum dedit ſancto & recto zelo non perſonas de Eccleſiis, ſed Eccleſias de perſonis prouidentem; & licèt ego inſufficientiam meam recognoſcens inter benemeritos tanti Principis gratiæ connumerari non poſſim, gratus quidem ſemper

ſemper ero vbi deſiderium conferendi in me beneficia, qui motu proprio, & non ad alicuius inſtantiam ſequens decretum Regia manu firmatum ad ſupremum Italiæ Conſilium tranſmiſit: *El Dotor Aguſtino Barboſa ſe halla en Madrid ſin empleo ni comodidad de hazienda para poder viuir, reſpeto de auerle faltado con la rebelion de Portugal quatro mil ducados de renta eccleſiaſtica que alli gozaua, quando ſus prendas, virtudes, y letras le hacen muy digno de ambas coſas. Y por eſto y hauer entendido que en Italia ay Igleſias vacas, cuya prouiſion ſe emplearia dignamente en eſte ſugeto, he reſuelto recomendarle al Conſejo de Italia para que me le proponga en las vacantes de Obiſpados que al prezente hubiere, o en las que adelante ſe offrecieren. De Zaragoça a 4. de Settembre de 1646.*

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA AD COLLECTANEA IN Clementinarum libros.

IN LIBRVM PRIMVM.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

Titvlvs I.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra Fidem etiam poſitiuum dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo.*

2 *Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens, & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit.*

3 *Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur, vt n.4.*

Clem. Fidei. Cap. vnic. §. Porrò.

1 IN text. ibi, *Quiſquis defendere ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit*, &c. Collige ex text. non incidere in pœnas hæreticorũ illum, qui errorem cõtra Fidem etiam poſitiuum, dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo, quia cùm abſit pertinacia, non eſt propriè, ſeu ex omni parte perfectè conſummata hæreſis. Ita cõtra. Palat. & alios docent Alphonſ. de Caſtro *de iuſta hæret. punit. libr.1. cap.9. & lib.2. cap.8.* Can. *de locis Theolog. lib.12. c.9.* Nau. *in man. prælud.1. num.17.* Curiel. *in 1.2. q.76. art.4. dub.2. §.3.* Zumel. *ibid. dim.1.* Bañes *2.2. quæſt.11. art.2. corol.2. & ibi* Aragon. *a.1. &* Vaſq. *diſp.226. cap.2.* Corduba *in quæſt. lib.1. quæſt.17.* Fr. Emman. *in ſum. p.1. c.130. num.2.* Petr. Nauara *de reſtit. lib.1. cap.4. dub.8. num.197. & 208.* Azori. *inſtit. moral p.1. lib.2. c.14. qu.9.* Paſqualig. *deciſ.162.* Torres *de Trinit. qu.31. art.4.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib.2. cap.7. num.20.* Suar. *in tract. de Fide diſp.19. ſect.3. num.8.* Thom. del Bene *de immunit. eccleſ. dubit.4. ſubſect.31. ſubcorol.4. num.1. pag. 90.*
vbi *num.2.* ait quòd hæc pertinacia conſi- 2
ſtit in hoc vt quis ſciens & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit, quæ reſiſtentia ſit per voluntatem non ſubdendi iudicium ſuum iu-
dicio Eccleſiæ, *& num.4.* ſubdit quòd per- 3
tinacia, quæ ad hæreſim propriam requiritur, ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Ca-
tholicæ contrariam: vnde infert non re- 4
quiri ad pertinaciam vt quis de ſuo errore ſcienter

ſcienter admiſſo moneatur, & ipſe adhuc in ipſo velit perſiſtere, ſed ſufficere ſi ſciẽter erat contra id, quod ab Eccleſia definitum eſſe arbitratur.

Renunciatione.

Tit. IV.

Clem. Cùm illuſio. Cap. vnic.

AD *num.* 9. Per gloſ. *verb. procuratorem*, in præſenti vulgo reſoluũt Doctores poſſe laicos extra iudicium procuratorio nomine ſpiritualia tractare, v. g. ſi mandata recipiant ad permutanda, acceptanda, vel reſignanda eccleſiaſtica beneficia, vt voluere Felin. *in cap. Apoſtolica num.* 5. *&* 6. *de except.* Tiraq. *de iure mariti glaſ.* 5. *num.* 178. Rot. *deciſ.* 8. *numer.* 5. *de procurat.* aliàs 104. *in antiq. & deciſ.* 2. *de rerum permut.* aliàs 418. *in eiſdem*, refert & ſequitur Anguian. *de legib. lib.* 2. *cantron.* 23. *num.* 46. vbi *num.* 47. reiicit reſolutionem gloſ. & aliorum *in cap.* 1. *de procurat. in* 6. & Abb. *in cap.* 2. *num.* 9. *de iudic.* exiſtimantium prohibitionem laicis factam tractandi res ſpirituales, intelligendum de tractatu nomine proprio ipſius laici, & meliùs tenet dictam prohibitionem accipiendam eſſe de tractatu per viam iuriſdictionis, auctoritatis, & imperij, non tamen de tractam miniſteriali, qualis eſt laici procuratoris, quod nullo pacto Canonibus contradicit.

De Procuratoribus.

Tit. X.

Clem. Non poteſt. Cap. II.

AD *num.* 3. Quòd generalis facultã cum expreſſione aliquorum caſuum non comprehendit cauſas, ſeu lites maiores, vel grauiora negotia quàm ſunt ea, quæ in ipſo mandato continentur, quia clauſula generalis, *& ad omnia mea negotia, ſeu lites*, in mandato contenta, non extenditur ad ſpeciales cauſas maiores expreſſis, ſed potiùs reſtringuntur ad ea, quæ ſpeciatim præceſſerũt, vt vltra citatos in collect. docent Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *in initio annat.* 4. *num.* 19. *& ſeqq.* Perez *in l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 556. Ceuall. *commun. q.* 808. *num.* 47. Fragoſo *in regimine Chriſtianæ Reip. p.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 2. § 8. *n.* 266. Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit.* 5. *reſ.* 10. *n.* 75.

LIBER SECVNDVS.

DE SENTENTIA ET RE IVDIC.

Titvlvs. XI.

SVMMARIVM.

1 *Iudex vnius territorij an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita.*

2 *Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima forma expeditæ.*

3 *Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territoria procedat.*

4 *Iudex in aliena territoria ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur.*

5 *Contrarium virius.*

6 Text, in præſenti *pro hac opinione ponderatur.*

7 *Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degentes litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum.*

8 *Iudex requiſitus pro Rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur.*

9 *Deus ſi remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem.*

10 *Iudex requiſitus debet inſpicere delictum processum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ incriminalibus.*

11 *Iuſpatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis.*

12 Ptr

12 *Per ſententiam Iudicis ſæcularis tranſeunt in fiſcum ea omnia, quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt.*

13 *Iuſpatronatus annexum villæ, vniuerſitati,*&c.*per ſententiam Iudicis ſæcularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas,*&c.

14 *Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſæcularis confiſcantem.*

15 Text.hic in verſ.cùm etſi *intelligitur.*

16 Cap. cùm Bertoldus, de re iudicata *declaratur.*

17 *Confiſcata vniuerſitate, villa, vel caſtro cui iuſpatronatus accedit præſentandi facultas non tranſit in fiſcum, ſed Eccleſia libera manet, vel probabilius ex iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt.*

Clem.Paſtoralis Cap.II. & vlt.

1 AD *n.* 6. An & quando Iudex vnius
territorij poſſit citare in territorio
2 alterius, quæſtio dubia. In qua
quoad citationem realem certum eſt vt ad
hoc vt extra territoriũ fiat legitimè neceſ-
ſariò deſiderari litteras ſubſidiarias in legi-
tima forma expeditas, iuxta doctrinam Bal-
di *in l.omnes 31.§ verum ſi apparitor num.1.*
C.de Epiſcop. & cleric. quem ſequuntur An-
ton.Gom *tom.3.var.c.9.num.4.& 5.* Caball.
reſolut crimin.caſu 191.per tot. Thom. Car-
laual.*de iudic.diſp.2 q.1.ex n 15. vſque ad n.*
3 25.vbi hoc adeò verum eſſe exiſtimat, vt
ſi de facto Iudex in alieno territorio ad
Rei capturam procederet, & illum cape-
ret, ante omnia eſſet relaxandus, & tanquã
non iure libertate ſua naturali ſpoliatus in
priſtinam libertatem reſtituendus.
4 In citatione verò reali magna verſatur
difficultas, nam in ea duæ adinuicem con-
trariæ reperiuntur opiniones; quarum pri-
ma tenet iudicem in alieno territorio ſub-
ditum ſuum per ſe, aut per nuncium poſſe
citare abſque eo quòd litteræ ſubſidiales
Iudici alterius territorij dentur. Ita Ioan.
Andr.*in c.Romana §. contrahentes n. 2. cum*
ſeqq.de foro comp.in 6.vbi Gemin.*n.12. cum*
*ſeqq.*Panor.*in c.licet ratione vlt.n.41.de foro*
*comp.*Mari.Socin.*in c.dilecti n.23. cum ſeqq.*
*& in c.ſanè ſi Epiſcopi n.13.eod.tit.*Montalu.
in l.4.in gloſ. magna verb. fagan del iuſticia
col.4.verſ.quid ergò dicendum, tit.3.lib.2.fori,
Perez *l. 1.gloſ.1.q.3.tit.2.lib.3.Ordin col.*816.
Thom.Carleual.*de iudic.diſp.2.q.1.n.20.* &
videtur *expreſſum in l. 7. tit. 3. lib. 4. re-*
copil.

Altera ſententia, cui tanquam probabi- 5
liori adhæreo, primæ ex aduerſo contraria,
ſuſtinet, quando territoria ſunt diſtincta ra-
tione iuriſdictionis, etiamſi vni ſuperiori
ſint ſubdita, iudicem vnius territorij non
poſſe citare in territorio alterius, ſed hoc
exequi debere per litteras ſubſidiales ad iu-
dicem alterius territorij datas, quibus ab eo
petat vt reum ibi exiſtentem citet: & hanc
partem probat text *in præſenti, in verſ. deſi-* 6
peret, dum Romanus Pontifex aſſerit cita-
tionem verbalem per Henricum Impera-
tor. ad Robertum Regem Siciliæ miſſam
nullam, & inualidam eſſe, ex eo quòd lit-
teris ſubſidialibus Pontifex requiſitus non
fuit ad hoc vt Robertum citari faceret, qui
in Regno Siciliæ domicilium ſuum habe-
bat, & ſic eius ratione Imperatori non
ſubiiciebatur; & de iure Regni ſancitum
eſt *in l.20.tit.21.lib.4. Recop.*& ita reſoluunt
Felin.*in d.c.licet vlt.numer.1.cum ſeqq.de fo-*
*ro compet.*Iacob.de Bellouiſo *in cap. Roma-*
na §. contrahentes ex num.131. de foro comp.
*lib.6.*Cou.*pract.cap.10.num.7.*Rebuff.*ad leg.*
Galli. tom.2. tit.de litteris requiſit.art. vnic.
gloſ 3.numer.11.cum ſeqq. Clar. *§. fin.quæſt.*
31.num.20. Marant. *de ordine iudic. part. 6.*
tit.de citat.num.40.& 41. Gracian.*reg.491.*
Suar.de Paz *in pract.tom.1.p.4.c.2.n.9.*Franc.
Molin. *de brachio ſeculari lib.2.cap.23.à n. 1.*
cum ſeqq D.Barboſ. *in l.hæres abſens §.fin. n.*
84. cum ſeqq.ff. de iudic. Thom.Carleual. *d.*
diſp.2.num.21. cum ſeqq. qui licèt vnam &
alteram retulit opinionem, nihil certi fir-
mare videtur Gratioſ. Vbert.*de citat.c.6 ex*
n 48.

Ad *num.16.& 17.*Nota quòd Iudices ſi- 7
milis fori, diuerſo tamen territorio degen-
tes, litteris requiſitoriis vtuntur ad execu-
tionem ſuarum ſententiarum, deprecantes
auxilium alterius per litteras, quas practi-
ci requiſitorias, deprecatorias; aut roga-
torias appellant, *l. cum quadam puella ff. de*
iuriſd. omn. iudic. l. diuo Pio §. ſententiam
Romæ ff. de re iudic. l. ſolent 7 ff. de cuſtodia reo-
rum, l. properandum 11. §. ſin autem reus, iun-
cta gloſ. *verb. ad maiorem C. de iudic. capite*
poſtulaſti 14.in fine, vbi *gloſ.vlt.de foro comp.*
cap. 1. §. contrahentes, in fine eod. tit. lib.6.l.
Caſtell.1. circa med.tit.27.part. 3. & l.18.tit.
*27.part.3.*vbi Gregor Lop *gloſ.5.*Cou.*pra-*
*ctic. cap.20. num.2. & 3. & cap.11.*Petr.Ca-
ball. *reſolut. crimin. reſol. 161. ex numer.9.*
Ioan.Vela *de delict. cap.6. ex numer.10.* Bo-
badil.*in ſua politica lib.5.cap.2.ex numer.36.*
Ceuall.*de cognit.per viam violent.p.1.q.*...*n.*
*53.cum ſeqq.*Iacob.Cancer.*var.reſolut. lib.2.*
*c.15 per tot.*Stephan.Gratian.*diſcept. forenſ.*
tom.2.c.389.per tot. maximè *num.13. & 19.*

Anton. Pichard. *in manuduct. ad praxim p. 2. præc. 4. num. 30. cum ſeqq.* Carlenal. *de iudic. lib. 1. diſp. 2. q. 1. num. 13. cum ſeqq. & q. 7. ex n. 757.* Larrea *Granat. deciſ. 82. per tot. part. 2.* Fragoſo *de regimine Reip. Chriſtianæ part. 1. lib. 4. diſp. 10. §. 1. ex n. 142.*

8 In cauſis criminalibus animaduertendũ eſt, vtrùm in litteris deprecatoriis, quæ per Iudicem requirentem expediuntur, inſerta ſi quædam cauſæ cognitio, & ſaltim ſummaria informatio, ex qua non ſolùm conſtet de corpore delicti rei imputati, verùm etiam quòd ille eius macula ſit aſperſus, & quod ad requirentem de patrati criminis punitione pertineat cognitio: aliter enim Iudex requiſitus pro Rei remiſſione, illum remittere non tenetur, nec litteris requiſitoriis obtemperare. Ita gloſ. *verb. de more in præſenti,* Cou. *practic. cap. 11. n. 8.* Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 19. n. 15.* Aùeued *l. 1. n. 40. & 59 tit. 16. lib. 8. Recop.* Carleual. *d. diſp. 2. q. 1. n. 26.* D. Barboſ. *in l. hæres abſens §. proinde in art. de foro delicti num. 74.*
9 *ff. de iudic.* vbi optimam rationem adiecit, videlicet quòd reus remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem, Farin. *in praxi crimin. q. 11. num. 61. verſ. limita rurſus,* vbi quòd Iudex debet inſpicere delictum, proceſſum, & acta, & non debet credere ſimplici ſententiæ, Guazin. *de defenſ. reorum defenſ. 1. cap. 16. num. 8. & 9. pag.*
10 76. vbi quòd ſententiæ latæ in alio territorio non exequuntur ad petitionem Iudicum, qui illas tulerunt, niſi cum cognitione cauſæ, & viſu quòd ſint ritè latæ, & à Iudicibus competentibus, & præcedentibus legitimis probationibus, & quòd ad id videndi ſunt proceſſus, vt cognoſci poſſit de validitate, & iuſtitia condemnationis Noguerol. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 12. n. 43.*

Ad *n. 20.* Pro exornatione concluſionis
11 ex hac gloſſa deſumptæ quòd per confiſcationem Iudicis ſecularis non perdit quis iuſpatronatus, aduerto eam ſuaderi *ex cap. quanto, de iudic.* dum generaliter, & indiſtinctè dicit cauſam iuſpatronatus non poſſe tractari in ſeculari iudicio; ergo nec per ſe, nec inſimul cum bonis omnibus, vel illorum vniuerſitate: & videtur probari ex hoc text. *in verſ. cùm etſi, in fine,* dum probat generalem Imperatoris ſententiam nõ comprehendere ea iura, quæ delinquens ab Eccleſia obtinebat: ergo ſimiliter nec iuſpatronatus ſub generali confiſcatione ſententia per ſecularem prolata comprehendetur, & hanc opinionem, quæ eſt *gloſſa in præſenti,* ſequũtur DD. & plures ab eis relati ſub *d. n. 20.* quibus addo Emman. Coſta *in c. ſi pater p. 2. verbo Trebellianica n. 7. verſ. 4. de teſtament. in 6.* Contrarium verò, imò ſecularem Iudicem inſimul cum vniuerſitate bonorum priuare poſſe delinquẽtem iurepatronatus ad eum ſpectãte, vt per *gloſ. 1. in c. filiis 16. q. 7.* Abb. *n. 8. &* Deci. *n. 6. in d. c. quanto,* Tiraq. *in tr. Res inter alios acta, pag. 6. verſ. ex hoc,* Molin. *de primog. lib.*
1. c. 24. n. 26. Pereg. *de iure fiſci lib. 5. tit. 1. n. 72.* 12
ex ea ratione inter alias quòd per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeunt in fiſcum ea omnia quæ ad hæredes extraneos transferri poſſunt, *gloſ. vlt. ad fin.* vbi communis *in l. 1. C. de bonis libert. l. 1. cum ſeqq. ff. de bonis damnat.* Sed iuſpatronatus transferri poteſt in hæredes extraneos, *c. 1.* vbi communis, *de Iurepatron.* igitur & in fiſcum. Facit text. *c. ex litteris 7. & in cap. cum ſeculum 13.* ibi, *ratione fundorum, &c. de iurepatron.* cũ ſimilibus, qui docent vendita, donata, locata, ſeu per alium titulum conceſſa bonorum vniuerſitate comprehendi, etiam iuſpatronatus, quod ſub illa continetur; ergo eadem confiſcata per Iudicem ſecularem id omnino dicendum videtur, quia de contractibus ad iudicia valet argumentum, ex citatis per me in locis communibus loco:

Verùm vt in hac controuerſia veritas 13
appareat, cum præſuppoſito quòd ſermo eſt de iurepatronatu, quod attenta ſua inſtitutione, & ſecundùm clauſulas in ea appoſitas, in extraneos hæredes tranſire poteſt, & conſequenter in fiſcum, diſtinguendum videtur ex mente Abb. *in d. c. quanto n. 6.* & Lambert *de iurepatron lib. 3. art. 8. q. 8. à num. 10.* Dec. *in cap. ſedes num. 3. de reſcript.* Roch. *eod. tract. de iurepatr. verb. ipſe vel in q. 29. à princip.* Emman. Coſta *d. num. 7. in fine,* & aliorum inter iuſpatronatus quod eſt vnitũ, ſeu annexum, & cohæret alicui vniuerſitati, villæ, caſtro, vel etiam fundo tanquam acceſſorium ſuo principali, vel pars ſuo vniuerſali, & inter illud quod nullatenus vnitum, annexum, vel acceſſorium eſt, ſed de per ſe principaliter ſubſiſtit, & inter bona, ſeu iura delinquentis diſtinctũ inuenitur: itaut priùs illud per ſententiam Iudicis ſecularis tranſeat in fiſcum, in quẽ tranſit vniuerſitas, villa, caſtrum, vel etiam fundus, cui annexum, & acceſſorium proponitur, & in hoc ſenſu procedit vltima opinio, quæ ſic intellecta ſatis probatur *in d. cap. ex litteris, & in d. cap. cum ſeculum, & ex regul. l. quædam 61. ff. de acquir. rerum dom. & l. in modicis 14. ff. de contrah. empt. & l. via 23. §. ſi fundus ff. de ſeruit. ruſtic.*
poſterius verò per eiuſmodi ſententiam 14
confiſcantem non tranſeat, & in eo verior ſit & iure procedat prior opinio, quæ

quæ diſtinctio (licèt multi contradicant) admittenda videtur etiam vbi agitur de tranſlatione iuriſpatronatus per venditionem hæreditatis, ſeu omnium bonorum, aut quemcumque alium ſimilem contractum ſuper eiſdem celebratum, cuius diſtinctionis & diſcriminis ratio in promptu eſt, ſiquidem in priori membro iuſpatronatus non tranſit ex vi, ſeu virtute ſententiæ confiſcantis, ſicut nec ex titulo emptionis, aut ſimili, ſed ex vi vnionis, & per viam acceſſionis, ſeu acceſſorij, iuxta reg. *d. l. quadam*, *& reg. acceſſorium, de regul. Iuris lib. 6.* cum ſimilibus: contra verò in poſteriori iuſpatronatus non poteſt tranſire ex vi vnionis, ſeu acceſſionis, quæ non proponitur, ſed neceſſariò attendi debet ius, & virtus ſententiæ confiſcantis, quæ licèt generaliter proferatur in omnes res delinquentis, ſingulas tamen per ſe & diſtinctè exiſtentes ſpecie afficit, & confiſcat, arg. *l. ſi chorus 77. in princ. ff. de legat.* 3. cum his, quæ tradit Tiraq. *in l. ſi vnquam, in præfat. num.* 118. Quemadmodum pari ratione idipſum dicendum eſt in venditione omnium bonorum, aut contractu ſimili vbi iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtit, ac ſubinde ſicut tale ius per ſe ſolùm à iure ſeculari confiſcari non poteſt, aut vendi, vel per ſimilem contractum transferri, ita nec generaliter, & inſimul cum omnibus bonis: ſic planè componuntur opiniones, & ceſſant vtriuſque partis fundamenta.

15 Non obſtat text. *in præſenti*, *in verſ. cùm etſi*, quia inter alios intellectus, de quibus per DD. *hic*, & per Dec. *in d. c. quanto n. 6. verſ. nõ obſtat*, Aufrer. *de poteſt. ſecul. reg 4. limit.* 21. Lambert. & Roch. *citatis locis*, & per Salzed. ad Bernard. *reg. 401. limit. 2.* communiter reſponderi ſolet textum illũ procedere ex eo quòd in ſententia Iudicis ſecularis facta fuit ſpecialis mentio illarum rerum quas delinquens habebat ab Eccleſia, vnde inferunt DD. id omnino dicendum fore in propoſito ſi ſententia ſecularis Iudicis bona omnia confiſcantis mentionem faciat iuriſpatronatus, ex Abb. *num. 9.* Dec. *d. verſ. non obſtat*, Felin. *n. 3.* & aliis *in d. c. quanto*, Aufrer. Roch. & Salzed. *vbi ſuprà*, ſecundùm quos ſic limitatur doctrina gloſ. *in d. cap. filius*. Sed is intellectus diuinat, nec colligitur ex littera noſtri text. & confundi videtur ex traditis per Deci. *conſ. 127. n. 3.* vbi impius auctor Molin. *lit. C.* & in loco ad quẽ ſe remittit, & per Felin. *d. n. 3. verſ. ſed poſito*; tum ex *reg. vtile lib. 6.* tũ etiã, quia ſi iuſpatronatus, de quo agimus trãſit in fiſcũ, vbi eiuſdẽ mentio in ſententia facta nõ eſt, non debet eiuſmodi tranſitus impediri propter inutilem, aut vitioſam expreſſionẽ habitam in ſẽtẽtia, ex reg. *l. 1. in princ. verſ. eodemque modo C. de rei vxor. act. & c. ex p. 14. ibi quamuis falſa*, & *c. de conuerſ. coniug.* Vnde planiùs dici poteſt cum Roch. *vbi ſuprà*, & mente aliorum *in d. verſ. cùm etſi*, huius noſtri text. non proponi quòd res quas delinquens ille ab Eccleſia obtinebat, eſſent annexę & acceſſorię vniuerſitati, villę, caſtro, ſeu fundo, de quibus in ſẽtẽtia agebatur, imò per ſe principaliter diſtinctæ exiſtebãt, prout in dubio præſumitur, vnde vnio aut annexio non probatur, arg. *l. altius C. de ſeruit.* cum aliis. Et propterea nihil mirum ſi ſententia non comprehendat eiuſmodi res, prout nec comprehenderet iuſpatronatus per ſe principaliter exiſtẽs inter cætera delinquẽtis bona, iuxta ſupra reſoluta.

Nec ſimiliter obſtat *c. cùm Bertoldus, de re iudic.* ibi iuſpatronatus etiã vnitũ & acceſſoriũ villæ quoad facultatẽ pręſentãdi nõ tranſit in creditorẽ, cui villa in pignus data eſt, ſed remanet apud debitorem, qui vacante Eccleſia præſentare potuit, vt tenent plures citati in collect. ad hunc text. quia reſpondetur in ea ſpecie præſentãdi facultatẽ nõ tranſire in creditorẽ, quia in dubio ex veriſimili mente debitoris, dũ cõtrarium non apparet, cenſetur excepta, & in generali obligatione non cõprehenſa, iuxta reg. *l. obligatione 6 ff. de pignor. & reg. in generali lib. 6.* ſecundùm quam debitor per generalem obligationem ea tantùm videtur trãſferre in creditorẽ, quorũ fructus ſi ab eodẽ percipiantur, vel reſtitui, vel in ſortẽ computari poſſunt, cuiuſmodi non erat facultas præſentãdi, de qua *in d. c. cùm Bertoldus.* Vnde quamuis illic in creditorem tranſeat facultas percipiendi ſolidos illos, qui patrono pręſentanti ſoluebantur, qua reſtitui, vel in ſortem cumputari poterant; facultas tamen præſentandi in dubio nõ tranſit, ſed excepta cẽſetur vt apud debitorẽ maneat. Quæ ratio & mens veroſimilis deficit omnino vbi vẽditur, donatur, locatur, vel per ſimilẽ cõtractum transfertur villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexũ eſt, & acceſſorium, vt *in d. c. ex litteris, & in d. c. cũ ſeculũ*: 16

His adde confiſcata vniuerſitate, villa, vel fundo, cui iuſpatronatus accedit, & annectitur, præſentandi facultatem non trãſire in fiſcum, ſed magis extingui, itaut Eccleſia, ad quam competebat, libera maneat, & abſque præſentationis onere ad liberam Epiſcopi præſentationẽ pertineat, ex Card. *in Clem. 2. q. 8. in fine, de iurepatron.* Sicul. & Felin. *in d. cap. quanto, numer. 3. in princ. de iudic.* & poſt Lambert. & alios 17

velut receptum probat Molin. *d.c.24.n.27.* per text. *in c.pen.verſ ſacri*, vbi gloſſ. *de pœnis, c.ſp.felicis, verſ.ſi qua verò, eod.tit.in 6. & per text.* iuncta communi explicatione cōtra gloſſ *ibi, in c.quia clerici 6.de iurepatron.* gloſſ. *verb.eidem in c.1.eod.tit.in 6.* vbi communis, quam agnoſcit Roch. *vbi ſuprà n.54. & 69.* Sed probabilius eſt iuſpatronatus, ac ſubinde præſentandi facuſtatem, quæ ad hæredes extraneos venire poteſt, etiam in fiſcum in prædicta ſpecie tranſire, niſi clauſula aliqua in iuriſpatronatus inſtitutinne adiecta, vel aliquid aliud refragetur idque in propoſito agnoſcere videntur DD. præcitati, qui ſimpliciter docent iuſpatronatus in fiſcum tranſire confiſcata vniuerſitate, vel fundo, cui adhæret, & in ſpecie obſeruant Deci. *in d.c.quanto, n.7.* & Roch. *vbi ſuprà n.67.* Nec aduerſantur præcitati textus, quia, vt ex eiſdem conſtat, & aduertit idem Roch. & eſt de mẽte aliorum, procedunt in certis quibuſdam caſibus, in quibus patroni delinquunt in eandẽ Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinent, tunc enim abſque alia confiſcatinne abſolutè amittunt ius illud etiamſi principaliter & per ſe exiſtat in fauorem eiuſdẽ Eccleſiæ, cui iniuria irrogata eſt, itavt in poſterum libera maneat à præſentationis onere; id quod ſecus eſt, & longè aliter ſe habet in noſtra ſpecie, & in illis caſibus, in quibus delictum non ſic committitur in Eccleſiam, in qua iuſpatronatus obtinetur, & confiſcatur vniuerſitas, villa, ſeu fundus, cui iuſpatronatus annexum proponitur.

LIBER TERTIVS.

DE DECIMIS.

TITVLVS VIII.

CLEM. Religioſi. Cap. I.

POST *numero* 11 Ex hoc text. *in verſ. quòd ſi* ibi, *ante ſatisfactionem condignam nullatenus abſoluendi*: iuncta gloſſ *verb.donec, in verſ.in c.excōmunicatis*, colligitur excommunicatum donec ſatisfecerit, per ſatisfactinnem non abſolui, aut liberari ab excommunicatione, ſed adhuc indigere noua abſolutione, idem ſignificant text, *in capite 1.de iudic.* ibi, *donec ſatisfactione præmiſſa fuerit abſolutus*, vbi notãt Abb. & DD. communiter, vt per Deci. *libr.1.not.6.* & Alciat. *numero* 10. text. etiam *in capite quamuis* 58. vbi gloſſ. *de ſentent. excommunic.* text. ſic intelligendus, *in capite ex litteris, de conſtit.* ibi, *cùm ſatisfactionem congruam exhibuerint, reſtitutionem obtineant* ſcilicet mediante abſolutinne, *& in Clem. 2.de hæret.* poſt princ. ibi, *à qua non poſſint abſolui*, &c. *donec illis à quibus extorſerint, plenè ſatisfecerint*, &c. Iuuat ratio, quia excommunicatio ſub ea forma, *donec ſatisfeceris*, exprimit id quod tacitè ineſt à Iure ſcilicet excōmmunicatum fore abſoluẽdũ, & reſtituendum cõmunioni Eccleſiæ, cùm primum ſatisfecerit his, pro quibus excommunicationem incurrit, iuxta *d.c.ex litteris*, cum ſimilib. ſed excommunicatus putè, & ſimpliciter, licèt plenè ſatisficiat, adhuc indiget abſolutinne, quam ſatisfactio nõ pręſtat; *c.cùm deſideres, verſ.eni, & verſ tertio, c. à nobis* 28. *verſ.unde, cum ſeq.de ſẽtẽt. excom. d.c.quãuis*, ergo idem dicendum eſt vbi excommunicatio fertur donec ſatisfeceris, & exprimi id, quod ineſt ex reg. *l.2. ff.de legat.* 1. cum vulgarib. Ita tenet communis ſecundùm Cou. *de ſponſal.par.2.c.6.n.16. & in c.alma mater p.1.§.10.n.15.verſ.12. & §.11.n.7.* Nau. *in man.c.27.n.16.* Gutier. *canon.lib.1.c.5.n.7.* Henriq. *in ſum.p.2.lib.13.de excommun c.29.n.2.* Quidquid contrariam ſententiã probat Paul. & Imol. quos ſequitur Cou. *d.n.7.* Dec. *d.notab.6.* & in Papa ſub ea forma excõmunicãte, Alciat. *d.n.7.* & ante omnes *gloſ.2.in c.vlt.de matrim.contract.* Pro quibus non facit quòd ſuſpenſio, & interdictũ ſub ea forma donec ſatisfeceris per ſatisfationẽ tollitur, & relaxatur, nec requiritur noua aliqua abſolutio, aut relaxatio, vt in ſuſpenſione probat tex. *in præſẽti*, iuncta gl. *d.verb. donec, & in c.presbyter 2.in fin.2.q.5.* text. vbi gloſ. *verb.emendet, in c.ſi quis 81.diſt.* & in interdicto *c.non eſt vobis 11.de ſponſal.* iuncta *gl.3* quia hac in re, ſicut & in aliis quibuſdã, differt excõmunicatio maior, à ſuſpenſionis

&

& interdicti cenſura, nam ad tollẽdam ſuſpenſionem, vel interdictum, nullibi iure præſcribitur forma certa, nec requiritur expreſſa abſolutio, vel relaxatio, ac ſubinde ſufficit tacita, ex reg. *l. 3. ff ſi cert. pet.* quæ tacita reſultat ex illis verbis, ſuſpendo, vel interdico donec ſatisfeceris; contrà verò in excommunicatione maiori præſcribitur iure certa forma, iuxta quam excommunicatus poſt ſatisfactionem adhibita cauſæ cognitione expreſsè abſoluendus eſt, text. ſic intelligendus *in cap. ſeruetur 11. quæſt. 3.* ibi, *quouſque Epiſcopo ſuo viſum fuerit humaniorem circa eos ferre ſententiam*, &c. *d. cap à nobis*, ibi, *abſolutionis autem forma*, &c. Et propterea ſicut tacita abſolutio non ſufficit, ita nec illa, quæ reſultare videtur, ex eo quòd aliquis donec ſatisfecerit, excommunicatus eſt. Iuuat ratio diſcriminis, quæ præſentit Abb. *in d. cap. 1. de iudic. num. 6.* & eſt de mente aliorum, quia ſcilicet excommunicatio maior multo magis nocet quàm ſuſpenſio, & interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ eccleſiaſticæ, *cap. corripiantur 24. q. 3.* & ex communi ſententia poſt alios contra Medin. tradit Henriq. *d. lib. 13. c. 1. num. 3. in princ.* & excommunicatus omnino excluditur & præſcinditur ab Eccleſię commonione, efficitúrque membrum Satanæ, cui olim viſibiliter tradebatur, *cap. omnis, cap. nihil 11. quæſt. 3.* Vnde inconueniens, & abſurdum viſum eſt Eccleſiæ, excommunicatum ſic ligatum per pœnitentiam, & ſatisfactionem tacitè reconciliari, & abſque noua abſolutione reſtitui, & redire ad Eccleſiæ communionem, à qua erat omnino præciſus, id quod non ita contingit in ſuſpenſo, vel interdicto, qui cùm non ita ſint præciſi ab Eccleſiæ communione, ſed adhuc intra illam exiſtant, minor, & ſic tacita reconciliatio ſufficit in eiſdem.

LIBER QVARTVS.

DE CONSANGVINIT. ET AFFINIT.

TITVLVS I.

CLEM. Eos qui. Cap. vnic.

AD *num. 12.* Quòd ſi excommunicatio, vel quæcumque alia cenſura, aut pœna feratur contra ſcienter fauentes, illam contrahit is, qui contra facit etiam ex ignorantia affectata talis pœnæ. Ita per hanc gloſſ. tenent Sylueſt. *in ſum. verb. excommunicatio 9. caſu 41. num. 79.* Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. part. 1. lib. 4. c. 9. num. 38.* Henriq. *in ſum. lib. 13. de excommun. c. 23. num. 3.* Suar. *de cenſur. tom. 5. diſp. 4. ſect. 10. n. 1.* Molin. *de Iuſtit. tract. 5. diſp. 72. n. 13.* Laymann. *in Theolog. morali, lib. 1. tract. 5. cap. 5. num. 8.* Sanch. *de matrim. lib. 9. diſp. 32. num. 40.* Sed contrarium ſuſtinent contra hanc gloſſ. idem Sanch. viſus ſe tacitè retractare, *lib. 2. moral. c. 10. n. 38.* Anguian. *de legib. lib. 4. controu. 4. n. 18.* Filliuc. *in quæſt. moralib. to. 2. tract. 22. c. 7. num. 205.* Paſqualig. *deciſ. 276. num. 4.* Bonacin. *de cenſur. diſput. 2. quæſt. 5. puncto 4. numer. 9. & in Bullam Cænæ tom. 3. diſput. 1. quæſt. 2. punct. 4. numer. 9.* quia verba legis pœnalis non ſunt extendenda vltra proprium ſignificatum, ſed potiùs ſunt reſtrigẽda, *c. odia, de reg. iur. in 6.* qui ex ignorantia affectata aliquid facit contra legem, verè non facit ſcienter contra legem: ergo non incurrit in pœnam contra facientes ſcienter latam à lege.

Aa 3 LIBER

LIBER QVINTVS.

DE HÆRETICIS.

TITVLVS. III.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitionis Officium commitri non debet niſi attingenti quadrageſimum annum.*

2 *Ex moderniori Pontificio Decreto hodie ſufficit attigiſſe trigeſimum annum.*

3 *Ætas triginta annorum ad Inquiſitores neceſſario pro Commiſſeriis requiritur.*

4 *Excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſoluere non poſſe oſtendat, abſolui debet.*

5 *Excommunicationis ſententia ob non ſolutum debitum lata, ſi de paupertate impotentiaque debitoris notoriè.*

CLEM. Nolentes. Cap. II.

AD *n.*2. Quod Inquiſitionis officium committi non debet, niſi attingenti quadrageſimum annum, vltra citatos in collect. docent Ioan. Rojas *in ſingularibus Fidei, ſing.* 106. *n.*
1 7. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 540. *n.* 8. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb. hæreſis, n.* 49. Maſtrill. *de magiſtrat. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 48. Etſi minori ætate quis ad hoc officium eligatur, electionem eſſe nullam reſoluit gloſſ. *in præſenti verb. committi*, vbi Anchar. *n.* 1. & Zabarel. *n.* 3 Moſcon. *de maieſt. milit. Eccleſ. lib.* 1. *p.* 1. *c.* 11. Homobon. de Bonis *de ſtatib. p.* 1. *c.* 8.

2 Verùm licèt hoc de Iure communi huius text. parum difficultatis habeat, nihilominus ex alio Pontificio Decreto prædictum tempus coarctatum, & coanguſtatum extat, ita vt iam hodie annum trigeſimum attigiſſe ſufficiat, vt cauſis Fidei proponi quis, & ipſarum cognitionem ſuſcipere valeat, vt per Rojas *citato loco.* Zanard. *in directi. Theolog. p.* 1. *c.* 6. *q.* 11. Sanctarel. *de hæreſi c.* 40 *dub.* 1. Antonin. Diana *mor. reſ. p.* 4. *tr.* 8. *reſ.* 54. Quam quidem triginta annorum
3 ætatem ad Inquiſitores neceſſariam pro Commiſſariis eiuſdem S Inquiſitionis requiri meritò notant Peña *in direct. Inquiſit. p.* 3. *commento* 61. Azori. *inſtit. mor. p.* 1. *lib.* 8. *c.* 18. *quæſ.* 8. Molin. *de Iuſtit. tom.* 5. *tr.* 5. *diſp.* 28 *n.* 23.

Ad *num.* 20. Quòd excommunicatus ob 4
non ſolutum debitum, ſi propter paupertatem ſe ſoluere non poſſe oſtendat, relaxari, ac retractari excommunicationis ſentētia, abſolutioniſque proferri debet, vt per Paul. Caſtren. *in l ſi reus* 73. *num* 9. *ff. de procurat.* vbi vnum ſingulariſſimum addit excommunicatum niſi ſoluerit vltra menſem, licèt aliquando intra menſem ſoluere, non tamen circa finem potuerit, ſi in malitia nō fuit, paupertate excuſari. Mil. *in repert. verb. excommunicari non poteſt*, Azini. *in praxi iudic.* §. 3. *c.* 37. *num.* 41. Galleſ. *ad formam obligat. Cameral. de præamb. ipſius proceſſus, verſ. reliqua de proceſſu ipſo quæſt.* 36. *n.* 24. *in nouo edit.* Sebaſt. Medices *de caſib. fortuit. part.* 2, *quæſt.* 4. *n.* 20. *& in tract. Mors omnia ſoluit part.* 2. *num.* 103. *pag.* 4 *poſt med. verſ. nouò excuſatur*, Franc. Viui. *deciſ.* 268. *num.* 6. *lib.* 1. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 54. *num.* 71. Pyrrh. Maur. *de ſolut. & oblat. cap.* 88. *per tot.* & præcipuè *n.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept.*
forenſ tom. 4 *cap.* 660. *num.* 9. & 10. Imò ex- 5
communicationis ſententiam in hoc caſu latam, ſi de paupertate, impotentiaque debitoris notoriè conſtet, nullam ipſo iure eſſe, informandam verò ſi notoria mendicitatis non ſit, reſoluunt Quint. Mandoſ. *in tract. de monitor. quæſt.* 37. *num.* 8. & 10. Theſaur. *deciſ.* 10. *num.* 5. *poſt med.* Fulu. Pacian *loco citat.*

De

De Vſuris.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi.*

2 *Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat, oſtenditur.*

3 *Auctoritas illa,* quid ad nos, de his qui foris ſunt, *quomodo intelligenda.*

4 *Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur.*

Clem. Ex graui. Cap. I §. Cæterùm

1 FOENERATORES ad exhibendum ſuarum codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi, vt probat text. in præſenti. Sed an ſub illius diſpoſitione, verbis, rationéve? Iudæus contineatur, multum diſceptatum. In quo dubio Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſar. Iuris diſput. cent.* 2. c. 158. non dubitare affirmat Iudæosquoque cōſtringi ad editionem poſſe, qui ſi fortè (quod alibi negatum) inter alienigenas fœnus permittuntur accipere, ex *Deuteron. lege c.* 15. *&* 23. Canonica tamen cenſura, aliiſque pœnis per ſeculi Principes infligēdis cohibentur, ne faciant, *cap. poſt miſerabilem, cap. quanto, de vſur.* eò autem pertinet cenſura canonis non vt Iudæi ipſi communicentur (hi enim communionem vix habent, quam amittant,) ſed vt Chriſtiani ipſi, qui cum Iudæis participant atque ita Chriſtianorum excommnnicatio in Iudęos reſultet.

2 Sed obſtat quòd Canonicæ leges ad animarum ſalutem mores efformant ſubditorum, quę res conuenire Iudæis, aliiſque infidelibus non poreſt; quid enim ad nos de his, qui foris ſunt, *cap gaudemus, de diuort.* At Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *n.* 9. docet Eccleſiā non habere in Iudæos poteſtatē quoad illa, quæ aut ſpiritualia ſunt, aut ad ea, quæ ſpiritualia non ſunt, pertinet; habere tamen quoad, ea, quæ politica aliqua ratione conſtituuntur, vt naturæ lex conſeruetur. Cùm itaque fœnus naturali rationi contrarium ſit, Iudæis potuiſſe ab Eccleſia prohiberi. At hercle ſi cogere Eccleſia pro imperio poteſt laicos Principes vt Iudæos coërceāt ſibi ſubditos, *d. c. poſt miſerabilem, d c. quanto,* cur Iudæos ipſos ne fœnus exerceant, cohibere non poterit? Hinc fortè dictum, vſuram crimen eſſe eccleſiaſticum, ac proinde etiam infideles eccleſiaſticæ legi manere obnoxios.

Non obſtat auctoritatis illa, *Quid ad nos de his, qui foris ſunt*, reſpondetur enim valere hoc in his, quæ pontificis lege ſtatuuntur ad profectum fidelium, vt intra domum, hoc eſt, Eccleſiam eorundem ſeruentur. Hine dictum bene; *Quid ad nos de his, qui foris ſunt?* Vſura autem quia naturali iure damnatur, propterea Eccleſiæ forum ſortitur & pœnam, vt dicebatur. Et nimis durum videri poſſet melioris eſſe conditionis Iudæos, quam Chriſtianos, arg. *l. non ſolùm, ff. de noxal. b. actionib. l.* 3. *§.* 1. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* 3

Quare idem Læli, Mancin. *d. cent.* 2. *cap.* 159. aſſerit Iudæum ſub hac Clementina lege contineri, quicquid contrarium credebatur ab aliquibus, eo maximè argumento, quia pœna legis, hoc eſt excommunicatio ad eum non pertinet. Sed perperam, cùm ſi directò excommunicari non poteſt, poſſit certè per indirectum, vt loquuntur, ſi ſcilicet Chriſtianus excommunicetur, qui cum Iudæo participet; & hac occaſione quærit an vera illa poſitio ſit, non teneri eum lege, qui non teneatur pœna legis: & tandem in fine concludit abſurdum itaque eſſe non teneri Iudæum lege ob id ſolum quòd non ei conueniat ſententia excommunicationis, teneri tamen, & ad præſcriptum legis edere compellitur, addita extra ordinem pœna & quidem (ſi me audiat Iudex) grauiori, *l. hos accuſare §. omnibus, ff. de accuſat.* 4

PRÆTERMISSA,

ET

ADDITAMENTA

AD

COLLECTANEA IN

Extrauagantes communes.

IN LIBRVM PRIMVM.

DE ELECTIONE

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

1 *Prælati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poßint, non ſolùm requiritur prouiſio, ſed etiam expeditio, & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo.*

2 *Epiſcopalis Sedes vacare dicitur donec oſtẽſio litterarum noui prouiſi fiat.*

3 *Prælatus administrare non debet Eccleſiã, de qua nouè prouiſus fuit ad nominationem Regis, donec ei faciat reuerentiam.*

4 *Prælati electi, & confirmati ad editionem litterarum Capitulo præſtandam tenentur antequam Prælaturæ poſſeßionem adipiſcantur.*

5 *Cardinales S. Rom. Eccleſ. in Epiſcopos, vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem litterarum Capitulo præſtandam, & ante captam poſſeßionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſunt.*

Extrauag. Iniunctæ. I. Cap. vnic.

AD *n.* 2. Quòd Prælati iùriſdictionis exercitium acqnirere poſſint, non ſolùm requiritur promiſſio, ſed etiã expeditio & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio, & præſentatio coram Capitulo, vltra citatos *in collect.* docent Nauar. *cap. accepta oppoſ.* 8. *num.* 13. *de reſtit. ſpoliat.* Reb. *in praxi benef. lib.* 3. *tit. de ſimonia in reſignat. n.* 31 *&* 40. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 15. §. 2. *ex num.* 83. Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 4. §. 3. *num.* 251. *cum ſeqq.* Lotter. *de re benef. lib.* 1. *quæſt.* 27. *num* 30. *cum ſeqq* Stephan. Grarian. *diſcept. forenſ. c.* 127. *ex num.* 47. Fragoſo *de regimine Reip. par.* 1. *lib.* 4. *diſp.* 10. §. 2. *num.* 154. *verſ. & probatur, de eccleſiaſticis*, me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit. tit.* 2. *reſ.* 3. *n.* 7. vbi *num.* 8. cum Didaco Perez tenet quòd donec oſtenſio litterarum fiat, adhuc Epiſcopalis Sedes vacare dicitur, itavt de illa prouiſus iuriſdictionales actus interim exercere nequeat, nec illi tanquam Prælato obediendum ſit, & *à num.* 9. *cum ſeqq.* multis auctoritatibus probat non debere Prælatum adminiſtrare donec Regi faciat reuerentiam, & refert practicam & ſtylum editionis litterarum, quam faciunt Prælati in Regio Conſilio Cameræ, & executorialium, quæ conceduntur pro executione litterarum Apoſtolicarum.

Ad *num.* 5. Quòd hic text. quatenus arctat Prælatos electos, & confirmatos ad editio

editionem litterarum Capitulo præſtandam antequam Prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur, non comprehendat S.R.E. Cardinales in Archiepiſcopos, vel Epiſcopos electos, itaut illius diſpoſitione non obſtāte poſſint conferre beneficia & iuriſdictionem exercere, ante captam poſſeſſionem, & oſtenſionem litterarum, & vltra per me citatos, idem tenent bellencin. *in tract. de charitatiuo ſubſidio q. 66.* Selu. *de benef. p. 2. q. 3. num. 46. verſ. octauum priuilegium.* Melch. Lotter. *de re benef. lib. 1. q. 27. num. 12.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 5. tract. 2. de dignit. & priuileg. Cardinal. reſol. 47.* quos refert me citato in hoc loco Pareja *d. tit. 2. reſol. 3. num. 25.* licèt ipſe *à num. 27. cum multis ſeqq.* contrarium de Iure verius eſſe oſtendere nitatur.

De Maioritate, & obedientia.

TIT. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas Euangelij circa duos gladios quomodo intelligenda, oſtenditur.*

2 *Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia.*

Extrauag. Vnam ſanctam. Cap. I.

POST *num. 1.* in text. ibi, *Ecce gladij duo hîc in Eccleſia*, &c. de auctoritate Euāgelij circa duos gladios, quam Pontifex hic expendit inter alia, vide Abb. *à n. 11.* Dec. *n. 7.* Sicul. Felin. & Alciat. *num. 30.* Quintin. *in repet. à n. 63.* Nau. *in c. nouit, de iudic. notab. 3. num. 139.* Caſtald. *de Imper. quæſt. 50. num. 22. cum ſeqq.* Cou. *in reg. peccatum p. 2. §. 9. num. 7. verſ. tertio,* Doaren. *lib. 1. de ſacris Eccleſiæ miniſt. cap. 4.* Igne. *in tract. An Rex Franciæ recognoſcat Imperatorem n. 125.* Card. Bellarmin. *in controuerſ. Catholicis controu. 3. lib. 5. de poteſtate Pontificis temporali cap. 5. in princ. verſ. ſecundo, & in c. 7. verſ. item poteſt,* Peña *in direct. Inquiſit. p. 1. ſuper hanc Extrauag. comment. 8.* Antonin. Diana *moral reſolut p. 1. tractat. 1. reſol. 122.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 29. col. 3. verſ. 4. & col. pen.* mihi videtur ex mēte communi, præſertim nouiorum Pontificem hic ex ſententia S. Bernardi, à quo accepit, *lib. 4. de conſid. ad Eugenium*, totum eſſe in oſtendendo quòd vltra gladium ſpiritualem temporalis etiam eſt in Eccleſia non quòd ſit eo modo, quo ſpiritualis exiſtit, ſed indirectè, & minus principaliter, quatenus id exigit finis ſupernaturalis, & in ordine ad bonum ſpirituale, vt tenet communis, quam multis latè probaui *de officio, & poteſt. Epiſcopi part. 1. tit. 3. cap. 2. à num. 29.* in quem ſenſum docet Pontifex ſpiritualem eſſe ſuperiorem, temporalem verò inferiorem, & illi ſubiectum, inſuper illum ab Eccleſia, hunc verò pro ea, ideſt, pro conſeruatione eiuſdem, & in ordine ad finem ſupernaturalem fore exercendum, vt ſatis explicant verba text. vt aduertunt præcitati, & colligitur ex *Extrauag. meruit, de priuil. inter commun.* Quicquid aliter hanc noſtram Extrauag. intelligant alij *in d. cap. nouit*, & nonnulli citati per relatos ſuprà dum exiſtimant Pontificem in præſenti tanquam veritatem Catholicam declaraſſe, vtrumque gladiū eſſe apud Romanum Pont. & Imperium ab eodem haberi, contra quam declarationem Ludouicus Imp. conſtitutionem promulgauit, qua maieſtatis reos facit, & condemnat eos, qui dixerint Imperium à Pontifice haberi, vt per Alber. & alios relatos à Deci. *d. num. 7. verſ. ſed*, Duaren. *vbi ſupra*, & Caſtald. *d. loco à num. 3.* & fortaſſe, quia multi olim ſic putabant diffinitum eſſe à Bonifacio *in hoc Extrauag:* ſuppoſita eorum opinione emanauit *dict. Extrauag. meruit*, quæ velut priuilegium, ſeu beneficium conſtituit Regem Galliæ, poſt hanc Extrauag. non magis ſubiici Pontifici, quàm ante illam ſubiiceretur. Auctoritas verò Euangelij *Lucæ 22. Ecce duo gladij*, &c. & ibi. *ſatis eſt*, &c. in ſenſu litterali explicatur à Theophylacto & Patribus, vt per Card Bellam. *d. verſ. 2* Caietan. *in ientaculo 1. quæſt. 2. verſ. ad hanc, & verſ. ad obiecta,* Ianſen. *in concord. c. 133. ad fin.* Ioan. Suarez *Epiſcop. Conimbricen. in Lucam tractat. 254.* quamuis Pontifex in hac Extrauag in ſenſu myſtico eandem auctoritatem adducat.

LIBER TERTIVS.

DE REBVS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

TITVLVS. VI.

SVMMARIVM.

1 *Arbores fructiferas cadere non licet conductori, emphyteuta, vel vſufructuario.*

2 *Arbores infructiferas cadere non licet conductori, vel emphyteuta, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur.*

3 *Pinetum non licet conductori, vel emphyteuta cadere, quia ſemel caſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cadendum.*

4 *Conductor ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli, & iure ſuo priuari.*

5 *Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ex radice ſcindere non poſſunt arbores fructiferas.*

6 *Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos, pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dũmodo iſta faciant proprij tantum vſus gratia.*

7 *Arbores ex ſylua, vel nemore cadi poſſunt à conductore pro refectione fundi, vel etiã domus ad culturam deſtinatæ.*

8 *Conductor arbores in caſibus permiſſis cadere poterit proprij tantum vſus gratia, & in caſu neceſſitatis.*

9 *Conductores, & emphyteuta, ſeu vſufructuarij ſyluam extirpare, & ad culturam reducere non poſſunt.*

10 *Colono, emphyteuta, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione res efficeretur melior.*

11 *Sylua cadua illa dicitur quæ cædi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur.*

12 *Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolẽnitatibus hîc ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus.*

13 *Sententia requiritur ad hanc priuationem inducendam.*

14 *Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij.*

Extrauag. Ambitioſæ. Cap. vnic.

AD *n.* 27. Certiſſima regula eſt
conductori, emphyteutæ, vel 1
fructuario, non ſolùm arbores
fructiferas cædere non licere,
l. in fraudem, §. conductor ff. de iure fiſci, iuncta
doctrina Iaſon. *in l. diuortio, §. ſi fundũ, n.* 2.
ff. ſoluto matr. & quæ reſoluunt Ioſeph. Ludou.
Peruſ. deciſ. 94. *part.* 2. Menoch. *conſ* 130.
n. 4. Anguiſola *conſ.* 99. Caualcan. *deciſ.* 44.
num. 72. *in princ. part.* 1. Cephal. *conſ.* 139. *n.*
15. *lib.* 1. Burſat. *conſ.* 91. *num.* 3. *lib.* 1. Mich.
Graſſ. §. *legatum q.* 33. *in princ.* Ioan. Garc.
de expenſ. cap. 11. *num.* 31. & 31. Mieres *de
maior. part.* 4. *quæſt.* 39. *n.* 5. Vincent. Carot.
de locato & conducto gradu 4. *accidentium q.*
7. *n.* 6. & 12. *fol.* 191. D. Barboſ. *in l. diuortio,
§. ſi fundum, num.* 17 & 18. *ff. ſoluto matrim.*
Caſtill. *de vſufructu cap.* 25. *num.* 1. *cum ſeqq.* 2
Ciarlin. *controuerſ. forenſ. cap.* 2. *per tot. & c.*
51. *à princ.* Sed nec etiã infructiferas, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur, DD.
in d. § ſi fundum, Bald. *conſ.* 290. *dub.* 2. *lib.* 2.
Vt in pineto, quia ſemel cæſum nunquam
renaſcitur, Mieres *d. tract. de maior in initio* 3
p. 2. *num.* 30. Gama *deciſ.* 104. D. Barb. *in d.
§. ſi fundum num.* 3. Gutier. *de tutel. p.* 3. *c.* 27.
num. 6. Caſtill *d. c.* 25. *num.* 52. niſi eſſet deſtinatum ad cædendum, Paul. de Montepico *in l. Titia cum teſt. §. Titia cùm nuberet qu.*
36. *num.* 128. *ff. de legat.* 2. Curt ſen. *conſ.* 71. *col.
pen.* Natt. *conſ.* 601. *num.* 6. *lib.* 3. Gama *d. dec.*
104. Caualcan. *de vſufructu mulieri relicto n.*
146. & *d. deciſ.* 44. *n.* 52. *p.* 1. Vincent. Carot.
de locato & conducto q. 7 *num.* 20. & 21. *fol.*
191. Caſtill. *d. cap.* 25. *n.* 6. idque ex conſuetudine, & vſu probandum *l. item ſi fũdi* 10.
§. fin ff. de vſufructu. Paul de Montepico *d.
quæſt.* 36. *num.* 130. Molin. *de primog. lib.* 1. *c.*
22. *num.* 2. Graſſ. §. *legatum qu.* 33. *in fine verſ.
vnum tamen nota*, Caſtill. *d. c.* 25. *num.* 29. 30.
& 31.

Vnde

4 Vnde conductor ad longum tempus,&
emphyteuta,& alij ius vtile in re habentes,
poſſunt expelli,& iure ſuo priuari,quia di-
cuntur proprietatem deteriorare tales ar-
bores ſcindendo,quæ non renaſcuntur.*l. in*
fraudem.§.conductor, vbi Dyn.& Bart. *ff. de*
iure fiſci,Alex.*conſ.*118.*n.*7.*lib.* 5. Barbat. *conſ.*
36.*dub.*2.*n.*13.*lib.*2.Cæpol.*de ſeruit.ruſt.cap.*
23.*n.* 14. & eſt communis opinio, vt dicit
Iaſ.*in d.§.ſi fundum,n.* 2. Roland. *conſ.* 49.*n.*
14.*lib.*2.Natt.*conſ.*477.*n.*7.D. Barboſ.*in d.§.*
5 *ſi fundum,n.* 3. *&* 10. Ex radice tamen ſcin-
dere non poſſunt arbores fructiferas em-
phyteuta,conductor,fructuarius,& ſimiles,
etiamſi cæſæ renaſcantur, Bart. Bald. Alex.
Iaſ.*n.* 2.D.Barboſ.*num.*10.14. *&* 18.*in d.§.ſi*
fundum,Bald.*conſ.*290.*dub.* 2. Cæpol. *de ſer-*
*uit.reſtic.c.*22.*q.*8.Clar. *§. emphyteuſis q* 26.
Tiraq.*de retracta conuent.§.*3.*gloſſ.*1.*num.* 14.
Corbul. *de cauſis priuationis ob deterioratio-*
*nem,n.*2. Redoan. *de alienat. rerum Eccleſiæ,*
*q.*79.*c.*7.*n.*3.Gutierr.*de tutel.p.*5.*c.*27. *n.* 15.
Caſtill.*d.cap.*25.*num.*28.

6 In vim conductionis poteſt conductor
ſcindere ramos,frondes pallos, pedamen-
ta,& arbores(quas volgò vocant germina-
les iuxta radices naſcentes) item arbores
ſiccas,vel tempeſtate,vel vi vẽtorum euul-
ſas;& ad comburendum, & ad carbonẽ fa-
ciendum dummodo ita faciant proprij tan-
tum vſus gratia,*l. item ſi fundi,§ fin. l. ex ſylua,*
in fine,cùm l.ſeq ff.de vſuf. Paul. de Monte-
pico *d.loco n.*128.Maluaſ.*conſ.*38.*n.* 6. *&* 17.
*lib.*1. Corbul.*d.tit. de cauſa priuationis ob de-*
*teriorat.n.*29.Redoan.*d.q.*79.*cap.*7 *n.*7. 16.*&*
21.D.Barboſ.*in l.ſi fundum*, *n.* 6. 12. *&* 13.
7 Caſtill.*d.c.*25.*n.*22.Sic etiam pro refectione
fundi, vel etiam domus ad culturam deſti-
natæ poſſunt aliquãdo arbores ex ſylua,vel
nemore cædi, non tamen ad refectionem
domus ad culturam non deſtinatæ, & mul-
tò minus ad ædificandum de nouo, vt ex
Paulo de Montepico *d.§ fin n* 118. & Mo-
lin.*de primog.lib.*1.*c.*22.*n.*6 tradit D.Barboſ.
*in d.§.ſi fundum,num.*14.

8 Quinimò nec ad prædictos fines vti po-
terit conductor, niſi proprij tantùm vſus
gratia,& in caſu neceſſitatis, quando ſcili-
cet aliunde non habeat,& non aliàs,*l. Pro-*
culus.§.ſi arbores; l. arboribus,ff. de vſufructu,
Paul.de Montepico *vbi ſuprà n.*128.*verſ.ter-*
tiò limita,Alban.*conſ.*55 *n.*7.Maluaſ.*conſ.* 38.
n. 5. *&* 24.*lib.*1.Molin.*de primog.lib.*1.*cap.*22.
*n.*6.Ioſeph.Ludou *Peruſ.deciſ.*5.*n.*6 *in princ.*
Caualcan.*de vſufr.mulieri relicto n.*157.*in fi-*
ne,Gutier.*de tutel.p.*3.*c.*27.*n.*21.D.Barboſ *in*
d.§.ſi fundum, *n.*13 *verſ.neque obſtant,& n.*
14. 21. *&* 25.Caſtill.*d.c.*25.*n.*8 *&* 23.

Non poſſunt conductores huiuſmodi, 9
nec emphyteutæ,ſeu vſufructuarij ſyluam
extirpare,& ad culturam reducere, aut rei
formam mutare,nec de nemore in pratum,
nec de prato in agrum,vel in culturam cõ-
uertere.Ita Bald.*in l.*1.*n.*11.*C.de iure emphyt.*
& *ibi* Iaſ.*n.*99.Bertr.*conſ.*124.*n.*2.*&* 4.*lib.*1.
Beltram.*conſ.*73.*lib.*10.Rimin.ſen. *conſ.* 94.
*n.*51.*& conſ.*430.*n.*29.Rebuff *in l.ſylua cadua*
30.*verſ.* 10. *non poteſt*, *ff. de verbor. ſignific.*
Molin.*de primog.lib.*1.*c.* 22 *n.* 7. Redoan. *de*
*alienat.rerum Eccleſ.q.*79.*c.*7.*n.*4. Corbul. *de*
iure emphyt.cauſa 13.*de priuat. ob mutatam rei*
*formam,n.*1.D.Barboſ. *in d.§.ſi fundum,n.* 20.
& nuncupatim in colono tradunt Vincent.
Carot.*de locato & conducto,in* 4.*gradu accidẽ-*
*tium q.*7.*n.*26.*&* 27.*fol.*121.Caſtill.*d. cap.* 25.
*n.*14.*&* 15.Quod adeò verum eſt,vt nec li- 10
ceat colono, emphyteutæ; vel fructuario
ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatio-
ne res efficeretur melior,pretioſor, vtilior,
vel maioris redditus,*l. hactenus* 8.*§. fin. cum*
l.ſeq l. vſufructuarius nouum 51. *l. aquiſſimum*
17.*§. fructuarius.ff.de vſufr.l fin ff.de vſu*, *&*
*habit.*Corbul.*de iure emphyt. cauſa* 10.*n.*2.*&*
3. Vincent. Carot. *de locato & conducto in* 4.
gradu accidentium q. 7. *n.* 26. *fol.* 191. D. Bar-
boſ.*in d.§.ſi fundum,num.*20.Caſtill.*d. c.* 25.
*n.*14.*&* 15.

Quæ limitatur in ſylua cædua;hæc enim 11
vt talis dicatur non ſufficit quod cædi con-
ſueuerint,& quod in hoc habeatur vt cæda-
tur,nec ſufficit quòd ſucciſa renaſcatur,ſed
vtrumque copulatiuè requiritur, nempe
quod ad hoc habeatur vt cædatur, & cædi
conſueuerit, & illius vtilitas in hoc conſi-
ſtat quod cædatur,& quod ſucciſa rurſus ex
radicibus,vel ſtirpibus renaſcatur, vt præ-
ſupponitur *in d.l.ſylua cadua* 30.*ff. de verbor.*
*ſignif.*Pinel.*in l.*1.*C.de bonis mat.part.*5.*n.*59.
Molin.*de primog.lib.*1.*cap.*22.*n.*2 Ioan. Gar-
cia *de expenſ.c.*11.*n.*31.Gutierr.*de tutel. p.* 3.
*n.*27.*n.*2.*&* 5.Caſtill.*d.c.*25.*n.*25.*&* 42.

In text.ibi,*Ipſo facto priuati exiſtant*, &c. 12
Probat hic text. Rectorem, qui alienat res
Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hic ſigna-
tis manere ipſo iure beneficio priuatum,ad
quod ſententiam requiri, quia actione ex-
terna indiget hæc pœna,volunt communi-
ter DD.inter quos Nau.*in man.c.* 27.*n.*150. 13
Iacob.de Graff. *in aureis deciſ.lib.* 2.*cap.* 11.
*num.*41.Suar.*de legib.lib.*5.*cap.* 8. *num.* 10. *&*
14.Salas *eodem tract.diſp.*15.*ſect.* 2. *num.* 26.
& 46.Bonacin.*in ſimili tract.diſp.*1. *quæſt.* 1.
puncto 7.*§.*2.*n.*16.Sanch. *in præcepta Decalo-*
gi lib. 2. *cap.* 22. *numer.* 20.à qua pœna eſſe
immunem, dum alienatio eſt vtilis Eccle- 14
ſiæ,reſoluunt Filliuc.*in quæſt.moralib.tom.* 1.
*tract.*14.

Digitized by Google

tract.14.c.7.q.6.n.119.& tract.16.c.9.n.126. Valer.Regin.*in praxi fori pœnit. lib.30.tr.3. c.6.sect.2 n.69.&* 70. prout cũ refert Diana *moral.reſol.p.1.tr.8.reſol.77.verſ.ſed hæc dicta.*

LIBER QVINTVS.

DE CRIMINE FALSI.

TITVLVS. VI.

Extrauag.Spondent.Cap.vnic.

POST *num*: 1. Adde Chymica ars licèt phyſicè defendi poſſit, moraliter tamen improbatur, nam licèt aurum verum ex ea produci poſſit quoad externas qualitates, vt ſuſtinet Albert.Magnus,Anton. Mirandulàn. Bened. Pereira, Martin.Delrius,Franc.Suarez,& Raph. de la Torre, quos refert Torreblanca *de iure ſpirit.lib.*11.*cap.4.num.*11.contra Toſtat.Palat.Caſſan.Peñam,Binsfil.& alios citatos ab ipſo Torreblanca *d. loco num.*10. Nihilominus quoad intrinſecam auri perfectionẽ ferè, vnquam pertingit,& ita contingit vt licèt hac in re multum chymici elaborauerint, & in veri auri productione acerrimis ſtudiis,ac incredibili diligentia, & cupiditate incubuerint, nemo tamen adhuc fuit præter vnum,aut alterum,quem liquidò conſtet verum aurum produxiſſe,cæteri autem decepti ſunt,& cum magna ſui iactura ſe,& artem diffamarunt;quare eos vt mendaces,fallaces, & vanitatis amatores, c Reip. noxios, damnauit Ioannes XXII. *in præſenti.* Ita Torreblanca *d. lib.* 11. *cap.4. num.47.cum ſeqq.* hac de re nouiſſimè Machado *en ſu perfetto Confeſſor y cura de Almas, lib.2.p.3.tract.7 docum.2.n.4.* Hiſpano idiomate ſic loquitur. *Acerca del arte alquimica con laqual ſe enſeña modo de conuertir qualquiera metal en oro o plata. Algunos Autores ſon de parecer, que es arte vana y ſuperſticioſa porque iuzgan por impoßible que naturalmente ſi pueda hacer ſemejante transmutacion. Taſi aunque el arte alquimica ſea buena y prouechoza, para las diſtilaciones y otras coſas en quanto a conuertir los metales en oro, es muy pernicioſo a la Republica, porque eſſo es tã difficil que aũque ſea poßible ſe deue iuzgar con razon por impoßible moral, y que excede las fuerças humanas, y tambien es ocaſion de muchos engaños, y de que el demonio ſe entremeta en ella. Por loqual con grauißimas palabras y penas la prohibe Iuan XXII. Pero no obſtante lo dicho la mas probable opiniones que de ſuyo no viene a ſer ſuperſticioſa la arte alquimica ſino natural y poßible, y que el vſo della es licito, loqual con fortißimos argumentos, y Doctores graues prueva el Padre Delrio,*&c.

PRÆTER

PRÆTERMISSA,

ET ADDITAMENTA *AD* COLLECTANEA IN Decretum Gratiani.

SVMMARIVM.

1 *Canones in volumine Decreti inſerti vim obligandi non habent.*

2 *Dicta Sanctorum Patrum, an & quando habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis? oſtenditur.*

3 *Sanctorum dicta quando præualeant ſcriptis Pontificum?*

4 *Opinio quæ præualere debet quando SS. Patres inter ſe contrarij ſunt?*

5 *De Paleis agit Boët. Epo.*

In Proœmium.

1 AD *n.4.* quòd Canones in hoc volumine inſerti vim obligãdi nõ habeant, vltra relatos *in collect.* docent Fr. Emman. *q. Regul. tom. 1. q. 6. art. 2.* Suar. *de legib. lib. 4. c. 5. n. 5.* Granados *in 2. p. S. Thomæ contro. 3. p. 1. diſp. 3. ſect. 7. n. 17.* P. Anton. Dian. mei amiciſſimus, cui plurimum debent omnes moralis Theologiæ ſtudioſi, *in ſuis reſolut. moralib. part. 3. tract. 6. reſolut. 26.* Machado *en ſu perfecto Confeſſor y Cura de Almas tom. 1. lib. 3. p. 4. tract. 2. docum. 3. n. 1.* latè Anguian. *de legib. lib. 2. contro. 29. à n. 4.* vbi refert hunc librum nullibi reperiri per Eccleſiam approbatum, & ideo vel nullam, vel paruam auctoritatem habere.

2 Ad *n.7.* An & quando dicta Sanctorum Patrum habitura ſint in Eccleſia vniuerſali vim legis? vide latiſſimè diſputantem Anguian. *d. lib. 2. contro. 29. n. 18. cum ſeqq.* vbi *n. 19.* reſoluit dicta Sanctorũ, quæ recepit, & approbauit Gelaſius; cuius teſtimonium refertur *in c. Sancta Romana 15. diſt.* in Eccleſia vniuerſali auctoritatem habere tam in rebus pertinentibus ad Fidẽ, quàm in ſpectantibus ad mores; idque nõ aliter quàm deficientibus Canonibus, limitat tamen ibidem *n. 22.* dummodo dicta Sãctorũ nõ fuerint retractata, *& n. 23.* dũmodo etiam deciſionibus Summorum Pont. cõ-
traria non ſint, *& n. 31.* declarat Sanctorum 3
dicta præualere adhuc poſſe ſcriptis Pontificũ, vbi Sanctorum dictum fundatum fuerit aliqua auctoritate, aut teſtimonio noui, ſiue veteris Teſtamenti, quo caſu auctoritas Pontificia exiſtens in cõtrarium nõ ſolùm recipienda nõ erit, reſpuenda om-
nino, *& n. 35.* oſtendit quænam præualere 4
debeat ſententia inter ipſos SS. Patres ſecum diſſidentes, diuerſaſque immo contrarias fouentes opiniones.

Ad *n. 9. in fine.* Adde Boër. Epon. *de Iuriſ-* 5
dict. eccleſ. tẽpor. q. 3. n. 81. pag. mihi 101. hac de re ſic dicentẽ. *Quamquam Ego ſubinde ioco quidem, ſed fortaſſis vere ſolebam dicere paleas apud Gratianum noſtrum ſic à leguleiis quibuſdam gloſſulariis fuiſſe vocitatas, atque prænotatas, non quòd à Gratiano capitula illa per ſe præclariſſima fuiſſent prætermiſſa, ſed quòd ad loculos, & farinas, vel panem lucrandum, quem vocant, non multum facerent, at liberalem dumtaxat antiquitatis eccleſiaſticæ ſcientiam continerent à practicis iſtis parum curatam, ideoque nec gloſſulis per illos veſtitam quibus iſtud eſt in ore ſemper:*

Ex iſtis paleas, ex illis collige grana.

Distinctio I.

Cap. Ius generale. II.

AD *fin text.* Aduerte quòd licèt per gloſſ. *in præſenti, verb. ius generale,* aliqui teneant dari poſſe legem aliquam, cuius ratio ſit ſola voluntas Principis, ex quorum numero ſunt Deci. *in rub. de Conſtit. lect.* 1. *n.* 11. Felin. *in c. ſi quando, n.* 11. *de reſcript.* Tiraq. *in præfat. retract. n.* 75. Nihilominus contrarium verius eſt, & dicendum inſigni errore lapſam eſſe hanc gloſſam, vt præter Alphonſ. de Caſtro *in collect.* citatũ, tenent poſt S. Thom. 1. 2. *q* 90. *art.* 1 *ad* 3. Sot. *de Iuſtit. lib.* 1. *q.* 1. *art* 1. *col. pen.* Menchaq. *lib.* 1. *controu. illuſtr. c.* 50. latè Anguian. *de legib. lib.* 1. *controu.* 4. *per totam*, & præcipuè *à n.* 6. vbi euidenti ratione id ſuaderi ſic probat. Etenim ſi lex eſt ordinatio rationis, nullo pacto dici poſſe videtur ſolam voluntatem legiſlatoris pro ratione ſufficere: aliàs enim ſequeretur quòd ceſſaret, atque deficere omnino prædicta ordinatio, ac per conſequens non eſſet lex, igitur niſi non poteſt ſola Principis voluntate, imò vlterius ratio deſideratur, quæ legem ipſam foueat, atque iuſtificet.

SVMMARIVM.

1 *Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta.*
2 *Conſuetudo accepta non differt à more.*
3 *Mos frequentiam ſignificat, & multiplicationem in actibus.*
4 *Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt.*
5 *Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur.*

Cap. Mos eſt. IV.

1 MOs, inquit Iſidor. *in præſenti, eſt longa conſuetudo de moribus tantũmodo tracta.* ex qua definitione moris videtur deduci conſuetudinis definitio, nam idẽ per idem definitur, mos videlicet per conſuetudinem illam; quæ de moribus trahitur. Conſuetudo rurſus per morem, *in c. conſuetudine hac diſt.* Vnde oritur diſſẽſio inter ſcribentes, an ex more conſuetudo fiat, an ex conſuetudine mos? ad cuius reſolutionem aduerto eum Læl. Manc. *diſquiſit. general. & anniuerſar. iuris diſput. cent.* 2. *c.* 107. Conſuetudinem & iuris, & facti nomen eſſe, iuris: quo ligamur volente lege, ſi requiſita accedant legis: eſſe & facti nomen, & quidem primam eam ſignificationem eius nominationis eſſe, vt factum ſignificet, ſic enim ſcribit Iſidor. *in d. c. conſuetudo,* vocatur autem conſuetudo, vt facti eſt, nihil aliud denotat, quàm ſimilium actuum frequentiam, ſeu actionem, pluries à populo repetitã: nec tunc diſtinguere oportet, an vitioſa iſta conſuetudo ſit, vel non, an rationabilis, vel irrationabilis; hæ enim diſtinctiones conſuetudini conueniunt,
2 prout ius eſt, non prout factum ſic autem accepta conſuetudo non differt à more,
3 nam & mos frequentiã ſignificat, & multiplicationem in actibus, ſicut & vſus, eo tamen diſcrimine, quòd vſus de ſingulis actibus etiam dicitur; mos autem de ſola actuum frequentia.
4 Quibus præhabitis, definitiones ab Iſidoro traditæ, & facillimè explicãtur, definitionis conſuetudinem ius eſſe, quod moribus inſtitutum eſt, moribus, hoc eſt, actuum frequentia. & multiplicatione, vt ſic conſuetudo differat à moribus, quaſi ius à facto. Morem quoque definit vt ſit conſuetudo, hoc eſt actuum frequentia: nam conſuetudinis nomine niſi factum intelligere non potuit, cùm mos etiam in facto conſiſtat; denique nomen moris explicat nõ per genus aliquod, ſed per aliud nomen conſuetudinis, ſed cur addit deinceps, *de moribus tantummodo tractu?* Quid eſt, quod ait *moribus*? quid rurſus, quod ait *tantummodo*? Explicat ſic Mancinus *citato loco.*
5 Mores aliquando diſtributiuè ſumuntur, aliquando collectiuè, prout conſtituunt morem illum, quem conſuetudinem dicimus in facto conſiſtentem; eſt itaque mos conſuetudo *tracta de moribus*, hoc eſt, de ſingulis actibus liberis, & moralibus. Additur *tantummodo*, vt excludãtur actus, qui ex legibus ſcriptis exercentur, licèt & ipſi mores appellari poſſint, cùm interdum lex appellatione moris nuncupetur, vt *in princ. & c.* 1. *hac eadem diſt.*

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur.*
2 *Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem.*
3 *Conſuetudinis munus eſt vt legem interpretetur.*

Cap.

Cap. Conſuetudo. V.

1 AD *num.* 1. Conſuetudo eſt ius quod-
dam moribus inſtitutum (ait Iſido-
rus) quod pro lege ſeruatur, cùm deficit
lex; ex quibus verbis videtur ſequi nul-
lam aliam conſuetudinem eſſe, quàm præ-
ter legem, cùm & ſic conſuetudo contra
legem, & ſecundùm legem, licèt nonnul-
2 li, quos approbat Conan. *comment. lib.* 1.
cap. 10. *num.* 9. exiſtimauerunt non eſſe
conſuetudinem contra legem, ſed deſue-
tudinem. At verius Lælius Mancinus *diſ-
quiſ. genialium, & vniuerſ. iuris diſput. cent.*
2. *cap.* 118. ait deſuetudine abrogari legem,
& contraria conſuetudine, quæ tunc haud
malè defeciſſe dici poteſt. Conſuetudo
verò, quæ ſecundùm legem eſt, plus vide-
tur confirmatio, & obedientia iuris, quàm
ius, & ſic veram conſuetudinem non eſſe,
ſunt qui teneant. Mancinus verò *citato lo-
co*, hanc quoque conſuetudinem verè eſ-
ſe, & ab Iſidoro definitam fuiſſe affirmat.
Conſuetudinis iſtius munus eſt, vt legem
3 interpretetur, *l. ſi de interpretatione, ff. de le-
gib.* eam tamen, in quam dubitatio inci-
dat talis, vt eam non poſſit Iuriſconſ. æqui-
tate explicare, tunc enim ſola conſuetu-
do, aut Principis auctoritas auferre du-
bitationem poteſt. *l. penult. C. de legib.* Vl-
teriùs quærit idem Mancinus, an idem,
quod ſeruatur vigore legis ambiguę, vi-
deatur ſeruari in vim legis, an in vim con-
ſuetudinis? Et ſe credere ait vim con-
ſuetudinis, vt apertè loquitur Caliſt. *in
l. nam Imperator, ff. de legibus*; ergo
quaſi conſuetudo ſeruatur, non quaſi
lex.

Distinctio II.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur.*

2 *Conſtitutionis appellatio ad omne ius ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris.*

3 *Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus vtentium reſeruata.*

4 *Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur.*

5 *Conſtitutionis nomen generalius eſt quàm lex.*

Cap. Conſtitutio. IV.

ISIDORVS preſſiùs acce- 1
ptum Conſtitutionis nomen
pro Principis lege deſignat
in præſenti, his verbis. *Con-
ſtitutio, vel edictum eſt, quòd Rex, vel
Imperator conſtituit, vel edicit.* Quidam le-
gunt cum taxatiua, quod Rex, vel Im-
perator tantummodo conſtituit, vel edi-
cit: ex quo colligitur propriè, & ſtri-
ctè Imperatoris legem Conſtitutionis
nomine appellari, Regis autem propriè
edicti. Habuit verò Iſidorus, vnde eo
modo definiret, & Iuſtinian. *in §. ſed &
quod Principi, Inſt. de iure naturali*, de Prin-
cipum placitis. Hæ ſunt, ait, quæ Con-
ſtitutiones appellantur, & Vlpian. de
eiuſdem *in l. ff. de Conſtitut. Principum*, hæ
ſunt quas vulgò Conſtitutiones appella-
mus.

Largiùs verò dicta conſtitutionis ap- 2
pellatio ad omne ius ſcriptum facilè re-
currit, vel Supremi Principis illud ſit,
vel inferioris, *l. Conſuetudo, §. cum ita-
que* 1. *diſtinct.* vbi Gratianus poſt Iſido-
rum, Apparet, inquit, quòd conſuetu- 3
do eſt partim redacta in ſcriptis, partim
moribus tantùm vtentium reſeruata, quæ
in ſcriptis redacta eſt, conſtitutio, ſiue
ius vocatur; & ſic omne ſcriptum ius 4
Conſtitutionis nomine appellarunt: quin
& Iſidorus *in cap. lex, diſtinctione* 1. defi-
niens legem quamlibet: *Lex*, inquit, *eſt
conſtitutio ſcripta*, quaſi verò Conſtitu-
tionis nomen generalius ſit, quàm ipſiuſ- 5
met legis, nec dubium euſque diffundi
ac dilatari, vt & inferiorum quorum-
cumque ordinationes ſuo ambitu con-
tineat, veluti Legatorum, Canonico-
rum, Doctorum, Ciuium, &c. *cap.
vlt. de officio legati, cap. cùm M. cap.
cùm omnes, cap. quæ in Eccleſiarum, cap.
ex litteris, de Conſtit.* Et hæc quidem re-
ſolutio frequens, vt Conſtitutio propriè
legem ſignificet ſupremi Principis, hoc
eſt, Imperatoris, impropriè verò leges
alias quaſlibet, ſeu decreta. Vide Lælium
Mancinum *diſquiſit. genialium & vniuerſ.
iuris diſputat. cent.* 2. *cap.* 148. *pag.* 370. *&
ſequenti.*

S V M M A R I V M.

1 *Sexagenarij homines, & quinquagenaria fœmina lege Regia à matrimoniis retrahebantur.*

Cap. Quædam etiam leges. VI.

1 AD numer. 3. Quòd ſexagenarij homines quinquagenariæ fœminæ lege Papia, ſiue Papea, vt alij legunt, teſte Tiraquell. *in leg. connubiali, gloſſ. 1. parte. 6. numer.* 20. à matrimonio retrahebantur, teſte Vlpiano *in fragmentis tit. 17. de ſolidi capacitate inter virum & vxorem*, cuius meminere Lectantius Firmianus *libr. 1. de falſa relig. cap. 16.* Alexand. ab Alexandro *dierum genialium, lib. 4. cap. 22.* Briſſon. *lib. de iure connub. fol. mihi* 32. Tiraquell. *in dict. l. 6. numer.* 20. Paul. Pariſ. *conſ. 29. num. 1. volum.* 2. Læli. Biſciola *bonarum ſucceſſiuarum, lib. 10. cap. 15.* Didac. Medrano *de conſenſu connubiali, cap. 5. num. 1. ad fin.* Stephanus Forcatulus *in cap. Iuriſperito, cap. 15. numer.* 5. Petrus Gregorius *ſyntagm. iuris, lib. 9. cap. 6. num. 3.* Matth. Coler. *de alimentis, lib. 1. cap. 15. numer.* 24. Anton. Faber *in Iuriſprudentia Popin. tit. 9. principij cap. 3. illat.* 3. Ioan. de Pareja *in otio quadrimeſtri, part. 2. numer.* 25. Sed quid hodie tenendum vide *in collect. ad c. 2. de frigidis, & malef. n. 6. in collect. & in addition.*

Distinctio III.

Cap. Regula. II.

1 AD *num. 7. &* 8. Quòd Ius Pontificium, quaſi Ius diuinum dicatur, præter adductos *in collect.* docent Couarru. *pract. quaſt. 31. num. 2. ſub verſ. tertia verò probatio*, Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 80. num.* 40. Gutierrez *canon. lib. 1. c. 32. num. 5. & 6.* Parlador. *lib. 3. quotid. different. 12. §. 2. ſub num.* 13. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, in præl. num. 6. & verb. ignorantia differ. 2. in fine, & verb. lex differ.* 11. Et qui ſecundùm Canones operatur, peccare non poteſt, *cap. qui peccat 23. quaſt.* 4. Abbas *in cap. filius, de teſtament. & in cap. quia pleriqae, num. 17. de immun. Eccleſ.* Couarr. *citato loco*, cùm principaliter tendant ad vitanda peccata, *cap. fin. de conſuet. cap. 1. de pact. cap. ſi vero 8. de iuriiur.* cum pluribus adductis à Garc. Fortun. *de vltimo fine ex numer.* 18. Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib. 2. cap. 18. numer.* 3. Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib. 7. cap. 6. dub. 2. ſub num.* 3. Et ideò dum agitur de conſcientia, de periculo animæ, & de peccato, recurrendum eſt oculis, vt aiunt, clauſis ad Ius Canonicum, Felinus *in cap. Eccleſia ſancta Mariæ, num. 5. de conſtit.* cum aliis per me citatis *in collect. ad cap. clerici 8. n. 3. de iudic.*

Distinctio IV.

S V M M A R I V M.

1 *Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti.*
2 *Regimen, & dominium ordinari debet ſecundum diſpoſitionem gentis.*
3 *Athenienſis populus facile concitatur ad iram.*
4 *Leges aptari debent iuxta regionem, quibus ſcribuntur, temperiem.*
5 *Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur.*
6 *Propter iniuſtitias, & peccata transfert Regna de gente in gentem.*
7 *Regna, & imperia aliquando ſeneſcit.*

Cap. Erit autem lex. II.

AD *num.* 6. Quia in omnibus prouinciis non poteſt nec conuenit 1
ipſiſmet legibus conformiter vti, homines, naturæque hominum diuerſorum regnorum ab ipſius cæli naturali procliuitate & propenſione ſunt diuerſæ, imò contrariæ penitus, & repugnantes. S. Thom. *lib. 4. de regimine Principum cap. 8.* ibi, *hoc ergo ſuppoſito dicendum eſt, quòd regimen, & dominium ordinari debet, ſecundum diſpoſitionem gentis, ſicut ipſe Philoſophus in politicis tradit. Quædam autem prouinciæ ſunt ſeruilis naturæ, & tales gubernari debent principatu etiam regali, qui autem virilis animi eſt, in audacia cordis, & in confidentia ſua intelligentia ſunt, tales regi non poſſunt, niſi principatu politico, communi nomine extendendo ipſum ad Ariſtocraticum,* 3
tale autem dominium maximè in Italia viget, vnde minus ſubiectibiles fuerunt

fuerunt ſemper propter dictam cauſã,&c.Plu-
tarch *in politica*,ibi, *varÿ enim ſunt populorũ*
3 *more* , *varia ciuitatum ingenia* , *Athenienſis*
populus facile concitatur ad iram , *at idem fa-*
cile ad miſericordiam flectitur,&c.Plat.*de legi-*
*bus lib.*5.Officina textor.§.1.*in tit.populorum*
diuerſi mores,Alex.ab Alexandro *lib.* 4. *die-*
rum genialium cap 13.vbi Tiraq. Foler.*de cẽ-*
ſual.verb.iuris moderando rigorem n. 134 Ga-
ſpar.Caballin.*de eo quod intereſt*, *numer.* 50.
Menoch.*de arbitrariis caſu* 77.*n.* 46. *cum ſe-*
quentibus.Petrus Crinit.*de honor.diſcipl.*Bo-
lognin *de iure & lege cap.*10. *num.* 15. Gal-
4 liaula *de ſtatut.q.*4.*num.*75.Capil.*deciſ.* 130.
*num.*35.*cum ſequentibus*, quia prudens legi-
ſlator , qui meritò viuendi artifex appella-
tur ab Adam.Contzen.*lib.*15.*politicorum c.*6.
§.2. leges aptare debet iuxta regionum,
quibus ſcribuntur , temperiem, diſpoſitio-
nem , conditionem , & capacitatem , tam
gentium,quàm locorum:nam vnaquæque,
vt ſuo ſenſu,ita & propriis ſuis conſuetudi-
nibus ,legibus,& moribus abundat , vt latè,
& in propoſito Solorzan. *de iure Indiarum*
*tom.*1.*lib.*2.*c.*25.*à n.*54.*& tom.* 2.*lib.*1.*c.*42.
*num.*91.*cum ſequentibus* , *& c.* 24. *à num.* 14.
Didac.de Narbona *de ætate ad omnes huma-*
nos actus requiſita , *anno decimo cum dimidio*
*q.*2.*n.*9.*cum duobus ſequentibus.*
5 Ad *num.*25.ibi,*& ius dicitur iuſtum.quia*
ſemper iuſtum eſt,*& æquum.* Ex iuſtitia pax,
&tranquillitas regnorum oritur, Iſa. 37.
15. *Opus iuſtitia pax* , *& cultus iuſtitiæ ſilen-*
tium,*& ſecuritas vſque in ſempiternum. Pro-*
*uerb.*25.*verſ.*4.*&* 5.*Aufer caliginem de argẽ-*
to,*& egredietur vas puriſſimum*, *aufer impie-*
tatem de vultu regis,*& firmabitur iuſtitia thro-*
6 *nus eius*:alia adducit Velaſq.*in Pſal.*100.*lib.*
3.*annot.* 3. Et propter iniuſtitias,& peccata
transfert Deus regna de gente in gentem,
& ex quinque Scripturæ locis,& multorũ
teſtimonio eruditè probat Solorzan. *de iu-*
*re Indiarum lib.*2.*c.*13.*à n.* 52. Petrus Gre-
gor.*de rep lib.*13.*c.*10.P.Franc. Scriba *en el*
diſcurſo 8. *de los eſtados* §. 1. non tam debel-
lantium , quàm debellatorum ; vt notauit
Sanctus Auguſt.*lib.* 16. *de Ciuitate Dei. cap.*
43. ibi , *Ab eis duobus mirabilibus Ducibus*
(Moyſe & Ioſue)*bella etiam proſperrime &*
mirabiliter geſta ſunt, *Deo conteſtante*, *non tam*
propter merita Hebræi, *quàm propter peccata ea-*
rum , *quæ debellantur* , *gentium* , *illas eis pro-*
ueniſſe victorias , vt aduertit frater Ioan.
Marquez *en el gobernador Chriſtiano lib.*1.*c.*
7 12.*in fine.* Aliquando tamen ſeneſcunt re-
gna,& imperia, & ſicut olim proſpera ex-
titerunt,nunc retrocunt, & ruunt. Seneca
epiſt. 92. Fortuna aduersùs imperia idem
habet ius , quod aduersùs imperantes Iu-
ſtit. Lipſ. *in centur.* 3. *ad Belgat epiſtol.* 31.
magna Imperia limites ſuos habent ,
ſiſtunt , retro ſunt , ruunt , *& lib.* 1. *de*
Conſtant. *c.*13. Petrus Faber *libr.* 1. *ſeme-*
ſtr. c. 8. *&* 9. Iacob. Vald. *de dignitate Re-*
gum , *Regnorumque Hiſpaniæ c.* 12. *numer.* 9.
Solorzan. *d. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 13. Mager. *de*
aduocatia armata c. 1. *num.* 358. Vnde pro-
prium Regum officium eſt iuſtitiam æqua
lance omnibus adminiſtrare , ſi regna ſua
proſpera videre deſiderant,vt colligitur ex
ſacra Scriptura *lib.*3.*Regum c.*10.*verſ.*9.ibi,
& conſtituit te regem,*vt faceres iudicium* , *&*
iuſtitiam. Cicer. *lib.*2.*offic.* *mihi quidem non*
apud Medos ſolum , *vt ait Herodot.ſed apud*
maiores noſtros iuſtitiæ fruendæ cauſa viden-
tur olim bene morati Reges conſtituti. Petr.
Gregor. *de rep.* *c.*6. *numer.* 4. Valenzuel.
en el diſcurſo de eſtado , *y guerra part.* 2. *conſ.*
22.*num.*51. Patrit. *de Regno lib.*2.*c.* 1. Molin.
*de Iuſt.tom.*2.*diſput.*66.*n.*4 Ioan.Salgado de
Araujo *de lege Regia Portugal.diſcurſ.*1.*n.*21.
Petrus Barb. *en ſu politica tractat.* 1. *de la iu-*
ridica , *y verdadera razon de eſtado fol. mi-*
hi 248.

Distinctio V.

SVMMARIVM.

1 *Maſculus quadrageſimo die*,*&* 90.*fœmina animam rationalem ſuſcipit.*
2 *Corpus viri & fœminæ quo tempore formetur in vtero?*
3 *Peccatum originale contrahitur in ipſo inſtanti animationis.*
4 *Peccatum originale quid ſit.*
5 Cap. firmiſſimè 2.de conſec.diſt.4. *declaratur.*
6 *Verba Pſalmiſtæ* , & in peccato concepit me mater mea,*interpretantur.*
7 *Angeli tutelæ noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti.*
8 *Angelum vnum bonum*,*& alterum malum quis à natiuitate habet*, *ſecundùm aliquorum ſententiam.*

Ad princip.

AD *num.* 1:Quòd maſculus quadrageſimo die , & nonageſimo fœmina animam rationalem ſuſcipit , vltra citatos docent Anton.Gomez *tom.*3.*var.c.*3. *num.*32. Nauar.*in man.c.*15.*n.*14.*& c.* 27. *n.* 222. Philip.

Matth. *in l. 187. n. 19. ff. de reg. iuris* Piac. *de de-
lictu, lib. 1. c. 9. n.* 7. Barthol. Sibylla *in ſpeculo
peregrin quæſt. cap.* 1. *q.* 5. Martin. Sanch. *in
arbore diuidui & indiuidui, cellula* 5. *verſ.
item quero*, 1. & 2. Torrebl. *de iure ſpiritus
lib. 5. cap. 4. ſect. 1. n.* 25. ad cuius probabilita-
tem allegari ſolet *cap. 12. Leuitici*, dum ibi,
quadraginta dies purificationis à maſculi-
no partu, octuaginta verò fœminino ſta-
tuuntur. De eo Abulenſ. *ibi q. 1. verſ. iuſsit*
2 *autem*, ſic ſcribit. *Habent tamen* (*ha dies*)
*quandam imitationem ad ea, quæ fiunt ſecun-
dùm naturam, ſcilicet, quia formatur perfe-
ctum corpus viri in vtero per quadraginta
dies; de fœmina autem iuſsit quòd maneret
mater octuaginta diebus in purificatione ſan-
guinis, quia fœmina perfectè organizatur in
vtero per octuaginta dies*, &c. Etſi aliam hu-
ius præcepti non inelegantem rationem
adducat Petr. Bung. *de myſteriis numeror. n.*
3 40. *pag. mihi* 506. Cùm igitur quadrageſi-
mum conceptionis diem in maſculis, &
óctuageſimum in fœminis certum anima-
4 tionis tempus indicauerit, in ipſo inſtanti
animationis huiuſmodi contrahitur origi-
nale peccatum. Ratio eſt, quia peccatum
originale nihil aliud eſt, quàm quædam
culpa, vt cum S. Thom. ſentit Sebaſt. Me-
dices *in ſumma peccati tit. 1. q. 6.* ſed nulla
culpa poteſt eſſe, niſi in anima, vt bene
probat Card. Bellarm. *tom. 3. controu. lib. 4.*
5 *c. 12.* Ergo neceſſariò animationis tempore,
& non antea, conceptus ea infici poterit.
Nec obſtat auctoritas Auguſt. *in c. firmiſſi-
mè 2. de conſecr. diſt* 4. cuius poſteriora verba
ſuadere videntur huiuſmodi culpæ dam-
nationem homines ipſa conceptione con-
trahere, quia intelligitur non de conce-
ptione ſimplici embrionis, ſed hominis, quę
eſt in animatione rationali, vt diuerſa ſpe-
cie, inquit Quintil. Mandoſ. *de ætate minore
c. 2. n.* 21. & in propoſito ſentit Petr. de
Vega *in expoſitione Pſalm. 4. pœnitentialis,*
6 *verſ. 5. diſt. 1.* vbi illa verba, *& in peccato con-
cepit me mater mea*, de ſecunda cōceptione,
ſiue de animatione rationali accipit, quo
tempore peccati originalis, cuius Prophetæ
ſermo eſt, reatus contrahitur, antea enim
partus non eſt homo, & niſi homo, ſit ca-
pax peccati non eſt, ſicut nec virtutis, &
gratiæ.

7 Hanc tamen ſucceſſiuam formationem,
& animationum legem ſacroſāctum Chri-
ſti Domini Corpus in vtero matris non ſer-
uauit; nam quod naturæ in quadraginta
dierum ſpatio paulatim effingendum erat,
diuina virtute, & Spiritus ſancti opera mo-
mento perfectum, abſolutumque fuit: ita
Caniſ. *lib. 3. cap. 22.* S. Thom. *3. p. q. 30. art. 2.*
Paul. Fuſc. *de Viſitatione lib. 2. cap. 18. numer.* 9.
Fab. Incarnat *in ſcrutinio ſacerd. p. 1. cap. 18.
num.* 9. Carranza *de partu cap. 12. numer.* 18.
idemque probabile eſſe de Virgine ſanctiſ-
ſima ex multis docet Io. Bapt. Paca *in Elu-
cidario tit. 3. tract. 2. c. 4.*

Ex eadem ratione, qua tempore anima- 8
tionis fœtus contrahitur peccatum origi-
nale, ſequitur ipſo animationis inſtanti An-
gelos tutelæ noſtræ præfici, quia ex tunc in-
cipit homo eſſe viator, & capax peccati
ſaltem originalis, ac proinde ex tunc indi-
get proprio cuſtode, qui corpus eius tuea-
tur à periculis, vt poſſit peccato originali
mundari; tum quia credibile eſt ſtatim illi
adiungi dæmonem, qui ſpecialiter nocere,
& dānum inferre procurat, & ſic ab eo tē-
pore illi Angelus deputari debet, qui peſſi-
mi ſpiritus nociua opera auertat. Ita ex aliis
P. Suar. *de Angelis c. 17. numer.* 18. Vincent.
Belluacen. *in ſpeculo naturali lib. 1. cap. 72.* di-
cens probabile eſſe quòd detur ab infuſio-
ne animæ Angelus cuſtos, licèt alij non
improbabiliter aſſerant quemlibet à nati-
uitate vnum Angelum bonum, alterum
malum habere, ex Magiſt. *lib. 2. diſt. 11. c. 1.*
S. Thom. *part. 1. q. 113. art. 5.* Vaſq. *diſp. 245.
cap. 1.* Becan. *tom. 1. opuſcul. opuſc. 19. cap. 11.*
Quintil. Mandoſ. *de minori ætate cap. 1.
num. 2.* Perez de Lara *in compendio vitæ ho-
minis cap. 7. num. 67. & 68.* vbi ex doctrina
S. Thom. *part. 1. q. 133. art. 5.* ſubdit quòd
cùm in natiuitate fœtus ſeparetur à matre,
Angelus ei ad cuſtodiam deputatur, &
quòd puer quandiu eſt in materno vtero,
non totaliter eſt à matre ſeparatus, ſed per
quandam colligationem, eſt quodammo-
do aliquid eius, ſicut & fructus pendens in
arbore, eſt aliquid arboris; tamen proba-
biliter, vt idem S. Thom. inquit, probabi-
liter dici poteſt quòd Angelus, qui eſt in
cuſtodia matris, cuſtodiat prolem in matris
vtero exiſtentem.

SVMMARIVM.

1 *Filium lactare nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poteſt.*

2 *Vxorum congreſſu an viri prohibeantur viti à conceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam oblationem.*

Cap. Ad eius. IV.

AD *num.* 2. Adde nulli mulieri nec he- 1
roinæ dedecori eſſe poſſe lactare fi-
lium, quem nouem menſibus in penitiſſi-
mis vteri receſſibus aluit, & quem ex pro-

priis

priis viſceribus eduxit, vt per Alber. *ſing.* 159. Tiraq. *de nobilitate cap.* 20. *n.* 78. Cou. *de ſponſ. p.* 2. *c.* 8. §. 6. *n.* 13. Ioan. Garc. *de expenſ. & meliorat. c.* 3. *num.* 29. *cum ſequentibus*, Carranza *de vera humani partus deſign. c.* 3. Machado *en ſu perfecto Confeſſor. lib.* 9. *p.* 5. *tract.* 6. *docum.* 6. *numer.* 3. Quicquid dicant Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis* §. *ſi mater num.* 7 *cap.* 8. *ff. de liber agnoſc.* Rol. *conſ.* 14. *num.* 52. *lib.* 3. Surd. *de alimentis tit.* 7. *q.* 9. *num.* 26. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 13. *num.* 60. niſi adeò pauper, & inops exiſteret, vt propria induſtria, aut obſequio victum quæreret, & ſi lactationi vacaret, inedia periret: Benicaſ. *de priuileg. paupert. q.* 7. *ſpec.* 2. *num.* 31. Ioan. Garc. *d. cap.* 3. *num.* 31. Coler. *de aliment. lib.* 1 *cap.* 2. *amp.* 9.

2 Ex hoc textu notat Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita, anno* 11. *q.* 2. *n.* 26. D. Auguſtinum prohibuiſſe viros vti vxorum congreſſu à conceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam ablactationem, quaſi adhuc cum maternis vberibus nutritur partus, velut in vtero exiſtens credatur: nam toto eo tempore conceptus & ablactationis menſtruæ purgationes mulieribus ceſſant, certiſſimo argumento inquit Alex. Maſcar. *in pract. medic. lib* 4. *c.* 5 *fol.* 540. fœtum & in vtero, & extra vterum illis nutriri, cui conſentit, Valleſ. *de ſacra Philoſophia c.* 83. *circa fin.* & Carranza *de partu c.* 13. *n.* 15.

DISTINCTIO. VI.

SVMMARIVM.

1 *Pollutionis præuiſæ cauſam quando teneatur quis euitare?*

2 *Chirurgo an liceat contrectare verenda infirmi ſi eueniat ſeminis emiſſio?*

3 *Pollutio, ſiue ſeminis emiſſio intrinſecè mala non eſt.*

Cap. Teſtamentum. I.

1 AD *num.* 2. *in fine.* Adde Arajo *in* 1. 2. *D. Thom. quæſt.* 74. *art.* 10. *dub.* 2. *corol.* 3. *pag.* 378. qui cum Aluarez *Ibidem diſp.* 146. *& ſeq.* reſoluit tunc teneri hũc euitare cauſam pollutionis præuiſæ, quando ſcilicet talis cauſa per ſe eſt illatiua illius, ita vt non habeat per ſe alium effectum bonum, ſeu licitum, eo quòd tunc eſſet pollutio volita in cauſa libera, aut libere applicata, vt talis eſt ac proinde ex nullo capite excuſaretur à culpa cuius ſignum eſſe ait, quod neque medicus poteſt applicare infirmo medicinam per ſe illatiuam pollutione tanquam medij ad ſanitatem ordinati, neque infirmus licitè poteſt illam ſumere, benè tamẽ quando talis medicina ordinatur per ſe ad alios effectus vtiles corporis, licèt ex conſequenti, & concomitanter præuideatur futura pollutio: vide Trullench. *in expoſit. Decalogi lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 9. *à n.* 2.

Poſt *num.* 4. Similiter, & ex eadem ratione licebit chirurgo contrectare verẽda infirmi curationis cauſa, quantumcumque eueniat ſeminis emiſſio, quia illa manuum contrectatio applicatur ad effectum ſanitatis, quamuis alius effectus ſequatur præter intentionem, ex Llam. *in ſumm. part.* 3. *cap.* 7. *fol.* 633. Ioan. de la Cruz *in directt. conſcient. prac.* 6. *dub.* 9. Azor. *inſt. moral. par.* 3. *lib.* 3. *cap.* 23. *quæſ.* 5. Leſſ. *de Iuſt. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 38. quos refert, & ſequitur Ioan. 2
Sanch. *d. diſp.* 21. *num.* 31. Pollutio enim, ſiue 3
emiſſio ſeminis intrinſecè mala non eſt; eſt enim ex ſe. & ſuaptè natura illa effuſio, ſicut excrementorum euacuatio, vt ſudor, vrina, ſanguinis fluxus, & ſimilia, abſtrahẽs, ab eo, quod ſit voluntaria, vel inuoluntaria, hoc eſt, quod homo actiuè, vel paſſiuè ſe gerat. Ita Ludou. Lopez *in inſtructor. part.* 1. *cap.* 74. Syluester *in ſumma, verb. pollutio*, Petr. de Ledeſm. *in ſumma p.* 2. *tract.* 27. *cap.* 16. Nauarr. *in man. c.* 16. *num.* 7. Cou. *in Clem. ſi furioſus, par.* 3. *num.* 6. *verſ. igitur.* Valent. 2. 2. *diſp.* 9. *q.* 3. *punct.* 3. Vaſq. 1. 2. *tom.* 1. *diſp.* 115. *num.* 7. *& quæſt.* 18. *in opuſc. de reſtitut. cap.* 3. §. 2. *num.* 24. Salas 1. 2. *tom.* 1. *tract.* 7. *diſp.* 6. *ſect.* 8, *n.* 59. Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 30. *num.* 151. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 45. *num.* 5. *& in præcept. Decalogi lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 19. *cum ſeqq.* Leſſ. *d. lib.* 4. *cap.* 3. *dub.* 14. *num.* 94. 101. 105. 106. Moure *in ſumma part.* 4. *cap.* 2. §. 4. *n.* 3. Ioan de la Cruz *d. de præcepto* 9. *dub.* 10. Coriolan. *de caſibus reſeruatis part.* 2. *caſu* 9. Villalob. *in ſumma tom.* 2. *tract.* 40. *diffic.* 16. *num.* 144. Diana *mor. reſ. p.* 3 *tr.* 5. *reſ.* 88 Machado *en ſu perfetto Confeſſor, lib.* 2. *p.* 3. *tr.* 19. *docum.* 10. Ioan. Sanc. *in ſelectis diſp.* 21. *n.* 35. Trullench. *in præcepta Decalogi, lib.* 6. *c.* 1. *dub.* 8. *n.* 4. *cum ſeqq.*

DISTINCTIO. IX.

SVMMARIVM.

1 *Princeps legibus ſolutus eſt.*

2 *Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur*

3 *Leges qui facit,pari maieſtate legibus obtemperare debet.*

4 *Legum ſalemnibus ſolutum Principem aliqui credunt.*

5 *Principem eſſe legibus ſalutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum,abrogandarum, aut derogandarum legum.*

6 *Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio.*

7 *Diſtinctio de vi coactiua, & directiua.*

8 *Princeps æqualitatem ſeruare debet.*

9 *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuit,ipſe ſeruare debet.*

10 *Princeps cur dicatur in aliquibus Iuribus ſalutus legibus?*

Cap. Iuſtum. II.

1 PRincipem legibus ſolutum eſſe, probat text. *in l. Princeps, ff. de legib. & in l. ex imperfecto, ff. de leg.* 3. & exornant plures *in collect.* citati, quibus addo Coch. *lib.* 2. *theſaur.polit.capite* 2. Ioan Pareja *in otto quadrimeſtri de lege Iulia,numero* 3. Madera *animadu.capit.* 35. Pancirol *in theſauro var.lect.lib.* 2. *c.* 5. Oſuald. *ad Donel.comment.lib.*1.*capit.* 17.*lit. A.* Mart.
2 Delr. *in Senec.in Hercule fur.act.*2. *verſ.* 399. latè Franc.de Amaya *obſeruat. Iuris lib.*1.*c.* 1.*n.*19.*cum ſeqq.* quia in illum non eſt lex, eùm ſit ipſe lex, Ariſt. 3.*polit.cap.*9. Lex,inquam,animata, *auth.de Conſul.in fine*: ſolui itaque ſua lege debet,-qui ſe ipſo ſuperior eſſe non poteſt. Solui(inquam)ſua lege debet,qui alios ſoluere ſua lege poteſt. At illud conſtat,ſua lege Principem aliquo modo obligari,ad not. per Sot. *de iuſt.lib.*1.*q.*6.*a.*7. Cuiac. *ad l. ex hoc iure,verſ. ex hac interpretatione,ff. de iuſt. & iure, & lib.*15. *obſeru.* 30. Cou. *in cap.alma mater*, 1.*p.*§.1.*num.*14.
3 Suar. *de legib.lib.*4.*cap.*35. *decet enim,* ait Paulus, *eũ,qui leges facit,pari maieſtate legibus obtemperare*, pari,inquit,maieſtate: nam à ſupremo eſt dominandi iure id ipſum velle, quod non poſſis,hoc eſt,legibus ſubiici velle, quibus vt Princeps nequaquam ſubiicei queas. Hinc Theodoſ. *in l. digna vox, C. de legibus. Ea reuera,* ait, *maius imperio eſt, ſubmittere legibus principotũ.* Vnde multi plures
4 excogitarunt hae de re ſolutiones: quidam enim, vt ſunt Zaſ. *in d.l. Princeps num.* 3. & ibi Corraſ. etiam *num.* 3. ac Minel. *c. vlt.n.* 4. necnon Cuiac. *lib.*15.*obſeru.* 30. docent legibus Principem ſolutum, hoc eſt, legum ſolemnibus, eſſe enim ſolemnia, quæ lex in his exigat,qui infra Principem ſunt non in Principe, qualia teſtamentorum, *l.*3. *C. de teſtam.* Alij ſolutum Principem eſſe legibus, nihil aliud videri poſſe exiſtimant, 5
quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum. Sic Principem legimus adoptionem non iure factam confirmare, *l. adoptio ff. de adopt.* & matrimonium ſtatumque liberorum non iure quæſitorũ, *l. qui in prouincia ff. de ritu nupt.* Et hoc quidem eſt,inquit Cuiac. *d.obſeru.* 30. Principem ſupra leges eſſe. Alij,vt ſunt Græci interpretes,teſte Cuiac. *d.loco,* interpretantur de legibus pœnariis. Alij,de legibus caducariis Iulia,& Papia intelligunt, quæ erant per ſeipſas odioſæ,ob idque facile Princeps ab eiſdem eximebatur,per *l. quod Principi, ff. de leg.* 2. Sed Læl. Manc. *diſquiſ. genial. &* 6
anniuerſariarum iuris diſput. cent. 3. *cap.* 233. *num.* 5. non ſolis,inquit,legum ſolemnibus, non ſolis pœnariis, non ſolis caducariis legibus ſolutus eſt Princeps, ſed legibus generaliter: indecens enim viſum eſt ac propè iniurioſum (ait ille) vt Princeps,qui ſupremam habet regiminis poteſtatem, pari cum cæteris conditione teneatur, & contrahendo, teſtando,iudicandove, aut aliod quodlibet faciendo iuris ſui formulis alligetur,propriiſque obſtringatur legibus,ſeu conſtitutionibus.

Vulgaris eſt diſtinctio S. Thom. *in* 4. *ſent.* 7
tit. 5. & 1.2. *q* 96.*art.*5. *ad* 3. & recepta omnibus de vi directiua, vel coactiua. *Lex,* inquit, *eſt regula humanarũ actionum;* regulæ autem eſt indigere, ſed habet quoque lex cogẽdi vim. Ergo Princeps dicitur ſolutus legibus,quantum ad vim coactiuam, nullus enim propriè cogitur à ſeipſo,ſed quãtum ad vim directiuam, ſua lege Princeps obligatur, *cap. cum omnes, de conſtit.* Scriptũ enim eſt,quod quiſque iuris in alterũ ſtatuit, eodem vti debet: & Sapientis dicit auctoritas *Patere legem, quam ipſe tuleris.* Hæc S. Tho. quem ſequuntur, præter citatos *in Collect.* Ferdin. de Mendoça *de pactis lib.*1. *cap.*5.*n.* 33. Anton. Merenda *controu.iuris lib.*2.*c.*14. *pag.* 195. Simanch. *de republ.lib.*4.*c.* 15. Sebaſt. Medic. *in c. erit autem lex, diſt.* 4.*ex n.* 34. *& de legib.p.*4.*q.*3. Ignat. de Villar *in ſylua reſponſ.reſp.* 8. *num.* 15. & 23. Franc. de Alpharo *de offic.fiſc. alis gloſſ.*34.*num.*10. & 11. Maſtrill. *de Magiſtrat.tom.*1.*lib.* 3. *cap.* 3. *à n.* 70. D. Acuña *in comment. ad hunc text.* Mari. Cutell. *de donat. tract.*1.*diſp.*2.*p.*6.*numer.*13. Ioan. de Balboa *in cap.*1. *de probat. cap* 19. *cum ſeqq.* Anaſt. Germon. *lib.*1. *animaduerſ. c.* 1. Paul. Chriſtian. *deciſ.*9 *per tot. lib.* 1. Ioſeph. Gonzal. *var.cap.*41. *num.* 11. & 12. Ceoall. *en el arte real.c.*13 Ex Theologis Malder. *in* 1.2. *S. Thoma quæſt.*96.*art.*5.*col.*1.*pag.*405. vbi

Granad.

Granad. *contr. 7. tr. 3 p. 1. diſp. 6. ſect. 1.* Mōteſ. *diſp. 23. q. 11. diffic. 2.* Salas *diſp. 14. ſect. 2.* & Araujo *q. 97. diſp. 3. ſect. 5. diffic. 1. pag. mihi* 675. *cum ſeqq.* in Salmantina Imp. Lorca *ibid. to. 2. tr de legib. diſp. 26. memb. 3.* Nicol. Serar. *to. 2. opuſ. Theolog. diſp. de legib. art. 52. pag. 40.* Layman. *in Theolog. moral. tr. 4 c. 9.* Becan. *in ſum. Theolog. p. 2. tr. 3. c. 6. q. 12.*

8 Inæqualitas enim eſt contra æqualitatatem, quam Principes debent ſeruare non implere quod aliis præcipiunt, quod in Scribis, & Phariſæis reprehendens Chriſtus *Matth. 23.* ait *Aliis grauia onera imponere, digito autem ſuo nolunt ea mouere, dicunt enim & non faciunt, &c.* Eo quòd eſſent legum interpretes, licet non legiſlatores. Eadem quoque reprehenſio innuitur à Paulo *ad Rom. 2. Qui alios doces, teipſum non doces, qui prædicas non mœchandum, mœcharis, &c.* quapropter inexcuſabilis eſt homo omnis, qui iudicat, in quo enim alium iudicas, teipſum condemnas.

9 Hoc ipſum rectè probatur Iure Canonico, & præcipuè ex hoc tex. deſumpto ex Iſidoro *lib. 3. de ſummo bono c. 52.* vbi ſic dicitur. *Iuſtum eſt Principem teneri ſuis legibus,* & ex *c. cum omnes, de conſtit.* vbi ait Innoc. III. *quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debeat vti eo,* & ex *c. pro illorum, de præbend.* vbi idem Innoc. III. *cum nobis legem imponere non debeant, quam ipſi negligunt obſeruare:* & denique ex *c. non liceat 12. q. 2.* vbi ſtatuit Pontifex legem, qua ſeipſum comprehendi vult, nempe prædia Eccleſiæ non alienandi.

10 Non obſtat, quòd in aliquibus locis Iuris Ciuilis dicatur Principem ſolutum legibus, vt in *l. ex imperf. ff. de legat. 3.* & in *d. l. Princeps*, & aliis ſimilibus, quia in illis Imperatores, aut iuxta ſuorum Iuriſconſultorum opinionem, exemptionem à legibus, quam re vera non habent, ſibi confidenter arrogarunt, aut dumtaxat ſibi tribuerunt exemptionem, non à directione, ſed à coactione legum, quia nullus Iudex poteſt, aut debet in eos quantumuis ſuarum legum tranſgreſſores, condemnationis ferre ſententiam, aut pœnis à lege taxatis eos multare.

SVMMARIVM.

1 *Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri.*
Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS. Scripturarum.
2 *Auguſtino magis creditur quàm Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica.*
2 *Hieronymo in hiſtoriis & tranſlationibus magis creditur quàm aliis.*
4 *Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt.*
5 *Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur.*

Cap. Vt veterum. VI.

Gloſ. *verbo, Græci in hoc textu,* magiſtraliter voluit, vni Doctori, aut Sancto magis ſtandum eſſe, quàm alteri, attenta cuiuſque profeſſione exempli gratia, circa ſenſum, & interpretationem ſanctarum Scripturarum maior fides adhibenda eſt Hieronymo, quàm Auguſtino: & inter Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, Auguſtino magis creditur in diſputationibus, Theologiáque concertatrice, vulgo ſcholaſtica nuncupata, Hieronymo in hyſtoriis. & tranſlationibus ad placidam Theologiam, quam poſitiuam appellamus, ſpectantibus; Gregor. *in moralibus*, vide Machado *en ſu perfeto Confeſſor tom. 1. lib. 3. par. 4 tract. 2 documento 3. numer. 2.* Cùm certum ſit non omnes in omnibus præfulgere, ſed certi in certis profeſſionibus, ex deciſ. textus in *l. 1.* ibi, *quia non omnes C. de veteri iure enucleando,* ipſaque ratio, & experientia ſic docent, quia regulariter, & vtplurimum magis in vna quàm in altera profeſſione homines inſiſtere ſolent, & ideo hanc gloſſam probarunt Lud. Roman. *in l. ſi verò § de viro fallent. 15. ff. ſol. matr.* & in *l. 1. § fin. ff. de verb. oblig.* Anguian. *de legibus lib. 2. controu. 29. numer. 35.* vbi *num. 36* ſubdit quod ſi inter Doctores eiuſdem profeſſionis alter duas partes profiteretur, duóve munera obiret, & alius alteram partem profeſſionis, ſiue artis dumtaxat exerceret, vnicam partem profeſſio tanquam magis eidem inſiſtenti maior habenda eſſet fides, & *num. 37.* ex dictis infert, in praxi, quod ſi inter Doctores vtriuſque iuris circa examen alterius, negotiúmve decidendum orta fuiſſet controuerſia, ſeu excitata varietas, præualere debeant eorum voces, qui magis verſantur in ea facultate, eſto docti, eruditíque ſint cæteri eandem facultatem profeſſi, & ſi non ita verſati.

DISTINCTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico.*

2 *Leges Ciuiles in ſpiritualibus parum, aut nihil poſſunt.*

3 *Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales.*

4 Cap litteras, de Iuram. calumniæ *intelligitur.*

Cap. Lege. I.

1 AD *fin. text.* adde leges Ciuiles, quas Imperiales appellamus, clauſæ, & contentæ in voluminibus Iuris communis, ſi Canones in materia deficiant, obtinent, & vim habent, etiam in foro Eccleſiaſtico; nam cum Pontifices maximè appellare cenſeantur leges omnes Cæſareas, quatenus conducunt ad approbandos & ſuſtinendos Canones, *c. de capitulis, c. certum, cum multis ibidem hac diſt.* & Canones non exiſtant in propoſito, & leges adſint non contradicentes, ſed adiuuantes ipſos Canones, videtur cum ratione coniunctum, & copulatum, vt obſeruari debeant, Canonibus deficientibus ex præſumpta Romanorum Pontificum voluntate, & approbatione, qui non dedignantur vti legibus Imperialibus iuſtis, & adiuuantibus Iura Pontificia, præſertim, vbi non adſunt conſtitutiones Eccleſiaſticæ, quibus oblata negotia definiri valeant. Ita Abbas *in c. 1. n. 8. de noui operis nunc.* & in *cap. Eccleſia S. Mariæ n. 17. de conſtit.* vbi Felix *num.* 37. Dec. *numer.* 27 Garc. Fortun. *de vltimo fine, illat.* 13. citati à Tiraq. *de primog. quæſt.* 44. *n.* 3. Dum-
2 modo negotia huiuſmodi, in quibus leges Ciuiles, deficientibus Canonibus, obſeruari debent, temporalitatem concernant in criminalibus, ſiue ciuilibus clericorum cauſis, non ita ſi negotia ſint ſpiritualia, veluti quæ ſpectant ad matrimonia, & beneficia, circa quæ parum aut nihil poſſunt leges Ciuiles. Ratio eſt, quia Pontifices Max. non videntur approbaſſe
3 leges, quantum ad cauſas matrimoniales, ſeu beneficiales. *cap. quoniam*, ibi, *pro curſu temporalium*, &c. *hac diſt.* 10. nec affirmari poſſe videtur, quod leges laicorum Principum obtineant in foro Eccleſiæ, niſi per Canones approbata ſint, à quorum approbatione circa cauſas Eccleſiaſticas totam ſuam vim, poteſtatemque recipiunt, ex text. *in cap. litteras, de iuram. calumniæ*, ibi *nam ex legum diſtrictione*, &c. quamuis ibi 4
Abbas, & communis ſchola contrarium ſentiant, illius textus literam violantes.

DISTINCTIO. XVIII.

Cap. Placuit. X.

AD *num.* 1. Adde quinquaginta annorum ætatem ſufficere ad excuſationem publicorum munerum perſonalium, 1
vt per Azeuedo *l. 1. num. 97. tit. 1. lib. 6. recop.* Thom. Act. *in tract. de infirmit. capit. 19. num.* 21. Garc. Tolet *in lucerna rubricarum tit.* 49 *num.* 4. *lib.* 10. *Cod.* Domin. Taſſon. *ſuper pragm. de antefacto verſ.* 12. *obſeru.* 1. *n.* 336. Steph Gratian. *diſcept. forenſ. c.* 328. *n.* 5. Peres de Lara *in compendio vitæ hominis c.* 31. *n.* 32. Aluarez *de priuileg. miſerabilium perſonarum q* 18. *n.* 18. Quamuis ſeptuaginta annorum ætatem ad perſonalium munerum excuſationem neceſſariam eſſe crediderint Azeued. ſibi contrarius *in rub. n.* 10. *tit.* 14. *eod. lib.* 6 Sanc. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 37. *n.* 17. Monet. *de diſtr quotid. p.* 2. *q* 7. *n.* 10. *& 11.*

DISTINCTIO XXI.

Cap. Cleros. I.

POST *n.* 26. in textu ibi, *ſicut enim Rex à regendo.* Refert noſter Aluarez Pelag. *de planctu Eccleſiæ lib.* 1 *art.* 57. *in princ.* non regere, qui non corrigit ſe, & alios, & quod rectè faciendo Regis nomen tenetur, peccando autem amittitur: vnde & apud antiquos tale erat prouerbium *Rex eris, ſi recte facias, ſi non facias, non eris.* Sic etiam B. Catharina dixit Maxençio, *Si animo te rexeris, Rex eris.*

Cap. Nunc autem VII.

AD *num.* 1. *in fine.* Vnde vulgò colligitur ipſum Chriſti Vicarium à nullo prorſus mortalium poſſe remoueri, vel condemnari, propter quod nemo ſit in terris ipſo maior, vel qui poſſit ipſius eſſe iudex, præter ſolum vel Deum, vel ſemetipſum: quo factum fuit, vt & Marcellinus Pontifex

Pontifex in perſecutione Diocletiani metu mortis, & ex infirmitate lapſus in idololatriam, facti deinde pœnitens, ac cœtu cleri, plenoque Cócilio anno 300. Epiſcoporum ſordidatus comparens, ac pœnas expoſcẽs, nec tamen ab eodem Concilio, nec ab vllo mortalium iudicatus, ipſemet ſemetipſum iudicauerit, atque martyrio ſemet vltrò mox conſtanter obtulerit, increpato viriliter, ac animosè crudeliſſimo tyráno Diocletiano, cuius rei teſtis eſt locupletiſſimus, & antiquiſſimus præter innumerabiles alios temporum poſteriorum ſcriptores, Damaſus *in Pontifica'i*, coniunctis actis eiuſdem Concilij Sinueſſani *tom. 1. Concil. pag* 283. *cum ſequentibus vſque ad* 292. Platina quoque videdus in eiuſdem Marcellini vita, & Sabellic. *lib.* 8. *Ænead.* 7. quos refert Boët. Epo *de regalibus, vel iure Principum lib.* 1. *n.* 215. Vide dicta *ad c. ſi Papa* 40. *d. ſt.*

DISTINCTIO. XXV.

Cap. Vnum Oratium. III.

AD *num.* 4. quòd venialiter peccat deliciosa cibaria pauperibus præparans, vltra citatos in *collect.* docent Ioann. Bapt. Pentan. *in tract. de alimentis c.* 7. *n.* 3. *in fine*, Matth. Coler. *eod. tr. l. b.* 2. *c.* 2. *n.* 58. Surd. etiã *eod. tr. tit.* 4 *q.* 18. *n.* 13. Gaſp. Baec. *de inope debitore c.* 17. *n.* 74. vide quæ dixi *ad c. non cogantur* 3. *diſt.* 41. *in addit.*

Cap. Primum. VI. & vlt.

SAnctus gregor. *homil.* 17. *in Euangel.* relatus *in hoc textu* vult ſine crimine debere eſſe Prælatum, qui ſubditum de crimine corripit. *Quomodo*, inquit, *Præſes Eccleſiæ poteſt auferre malum de medio eius, qui in delicto ſimili corruerit, aut qua libertate corripere peccantem poteſt, cum tacitus ſibi ipſi reſpõdeat, eadem admiſiſſe, quæ corripit;* refero ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi p.* 1. *tit.* 2. *gloſ.* 3. *n.* 23. vbi plura habes ad idem propoſitũ conducentia; vide infrà *ad cap. præcipuè* 3. 11. *q.* 3.

DISTINCTIO XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel aliunde comparauit.*

2 *Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus.*

3 *Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint.*

Cap. De Syracuſana. XIII.

AD *num.* 1. Quòd Epiſcopus, tempore, quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio, vel alio titulo comparauit, vltra citatos *in collect. ad hunc textũ*, & ad *cap.* 3. *n.* 2. *de pecul. cleric.* & *de officio & poteſt. Epiſcopi p.* § 3. *alleg.* 114. *num.* 15. docet Roland. à Valle *de inuentario quæſt.* 28. *per totam*, vbi tenet Epiſcopum compellendum omnino ad inuentarium. 2 de patrimonialibus conficiendum, ne ſub vmbra patrimonij audeat vſurpare bona Eccleſię, aut prælaturę ſuo tempore acquiſita, Carol. Tuſch. *practic. concluſ. lit. I. concluſ.* 347. *n.* 37. Maurit. de Alzedo *de præcellent. Epiſcop. dignitatis p.* 1. *c.* 14. *num.* 15. Ioan. de Solorzano *de Indiar. gubernat. tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 10 *numer.* 3. me citato Pareja *de vniuerſa inſtrumentorum edit. tit.* 5. *reſol.* 5. *num.* 6. vbi *n.* 3 7. *cum ſeqq.* latè diſputat an ad inuentarium huiuſmodi conficiendum teneantur etiam Epiſcopi regulares, & eſto, quòd facere debeant, vt illis, ſiue monaſterio ſuo proficere poſſit hæc inuentarij confectio, quæ pendet à deciſione alterius quæſtionis, an ſcilicet Epiſcopi regulares de bonis patrimonialibus, & aliunde quæſitis diſponere poſſint, de qua vide dicta in *addit. ad collect. ſuper c.* 2. *de teſtam. in eiſdem collect. n.* 7. Sed quidquid ſit de hac quæſt. tenet idem Pareja *citato loco n.* 13. Prælatos, & Epiſcopos Regulares, hanc patrimonij, aut rei familiaris aliunde quæſitæ additionem facere, & inuentarium legitimè cõſtructum, ſicut alios Prælatos ſeculares producere teneri, idem reſoluit Alzed. *d. c.* 14. *num.* 14. in illis verbis ab eod. Pareja relatis. *Quod etiam* (de inuentario loquitur) *Epiſcopi Regulares facere tenentur, ne monaſterium defraudetur in libris, & in aliis rebus, quas habent, tempore, quo creantur Epiſcopi, nam ſi hoc non faciunt, ſemper præſumitur omnia, quæ habent tẽpore mortis, eſſe intuitu Eccleſiæ quæſita, gloſſ. in c. ſint manifeſta* 12. *quæſt.* 1. *niſi probetur aliunde acquiſiuiſſe, vel coniectura cõcurrerent, ex quibus conſtaret, non ex Eccleſiæ redditibus, ſed aliunde, vel ex patrimonio habuiſſe, & quod ſemper in dubio requiritur plena probatio, quia præſũptio in fauorem Cameræ Apoſt. extat*, &c.

DISTIN

DISTINCTIO XXX.

Cap. Quæcunque. II.

IN text. ibi. *Quæcunque mulier Religioni iudicans,conuenire , ſibi comam amputauerit,quam Deus ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tanquam reſoluens ius ſubiectionis,anathema ſit;* argumento horum verborum notat & tractat ſic quæſtionem Ludou.Roman *ſing.* 600.*n.*1.*fol.*142.*Eſt nunc Florẽtie vna formoſiſſima iuuencula , que habet formoſiſſimũ virum,quaque audita prædicatione incidit ſibi comam,vel capillos cauſa deuotionis, quæritur an per hoc ſit excommunicata ipſo iure? Dic quod hic textus eſt ſingularis* 30. *diſt. c. quæcunque Brixiana in ſuo diction.verbo mulier, Afflict.in c.*1.§.*rurſus prope finẽ qua ſit prima cauſa benef amit.Iacob.Niger in l. ſi ad inſtar n.*17.*C.de liber.exhib ibi,nec licet vxori abſque conſenſu mariti ſibi capillos amputare,nam comam prolixam,ſeu copioſam habens obediẽtiæ ſignum retinere cenſetur,Guillelm. de Mõte Laud.in Clem.cum ex eo verbo continentia, de ſent.excom.Tiraq.l.*1.*connub.n.*21.*fol.*6.

DISTINCTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta,non pòſt.*

2 *Clericis in ſacris conſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium tàm poſt ordinem ſuſceptum , quàm vxores contractas retinere.*

3 *Petrus, Paulus , & cæteri Apoſtoli præter Ioannem vxores habuerunt.*

Cap. Aliter. XIV.

AD *n.* 2.*in fin.* Licèt in Orientalibus clericis in ſacris permiſſa ſint coniugia ante ordinationem contracta,*cap.cum olim* 16. *de cler.coniug.*non tamen poſtea vxores ducere valebant,vt patet ex *ſexta Synodo in d. cap.ſi quis eorum*;& ideo Græcis poſt ſuſceptum Ordinem ſacrum non licuit matrimonium contrahere.S.Epiphan.*lib.*2.*hæreſ.* 59.Sozomen.*lib.*1.*c.* 22. Nicephor. *lib.*8.*c.* 19.Mich.Medin.*lib.*2. *de continentia c.*20. *&* 21.Cou.*de ſponſal.p.*2.*c.*6.§.3. *n.* 2.Card. Bellarm.*de clericis cap.*21.*& lib.*2.*de Concil. cap.*18. In Eccleſia autem Latina ſemper 2
fuit prohibitum Clericis non ſolum matrimonia contrahere poſt ſuſceptum Ordinẽ, verum ante ordines contractas vxores retinere,niſi Lectoribus & Cãtoribus,ex Apoſtolicis Conſtit *can.* 27.*qui ad Clerum prouecti ſunt præcipimus,vt ſi voluerint.vxores accipiant,ſed Lectores & Cantores tantummodo*: quia lex cælibatus diuina eſt ab Apoſtolorum tempore per eos promulgata. S Dionyſ.Areopag *de Eccleſ.Hierarch.c.*5.S Iſidor. *lib.*2.*offic.c.*2.S.Ambroſ.*lib.*1.*c.fin.*S.Auguſt. *lib.*2.*de adult.coniug.c.*20. Niger. *in Numer. homil.*23.Sot.*de iuſtit.lib.*7 *q.*6.*a.*2.Non ob-
ſtat quòd Petrus Paulum,& Andream ,ac 3
alios Apoſtolos præter Ioannem vxors habuiſſe,probant Tertull.*lib.de Monogamia.* S.Ignat.*Epiſt.ad Phila deph.* Clem. Alexandrinus *Mat.lib.*3.*& in Canone Apoſtol.*6.ita legitur:*Epiſcopus , aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.* S.Paulum,& alios Apoſtolos,præter S. Petrum vxores non habuiſſe aſſerunt.S.Hieron.*lib.*1.*contra Iouin & Pſalm.* 57. *& Epiſt. ad.Euſtoch.de virginit.*S. Auguſt.*lib. de gratia,& liber.arbitrio,c.*4.S.Epiphan.*hæreſi* 58. S.Ambroſ.*lib.de exhortatione ad Virgines.* Non obſtat auctoritas ipſius Pauli Apoſt. *ad Timoth.*1.*c.*3. *Oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,vnius vxoris virum*; quia hæc verba negatiuè intelligenda ſunt , ſcilicet oporteátne Epiſcopus habeat vxores plures,vt ibi interpretantur S.Chryſoſt.& alij. Valent.*to.*4.*diſp.*9.*q.*5.*punct.*5.§.2. Henriq. *in ſum.lib.*10.*c.*14.Vel allegoricè,ne pluribus Eccleſiis præponantur,nam continentiam Epiſcopo ſatis commendat idem Apoſtolus *ad Tit.c.*1.*Oportet. Epiſcopum eſſe ſobrium,iuſtum ſanctum,continentem* , &c.Minus obſtat *Can. ille Apoſtolorum* 6. quia iuſtum eſt,ne prætextu religionis,ſeu cautelæ Epiſcopus,aut Presbyter,qui ante ordinationem vxorem habebat,poſtea curam vxoris abiiciat, quin debet illam alere , & prouidere,vt cautum eſt *in Conc.Tarra.* 10. *can.*8.& exponunt Vmbertus Legatus Leonis IX.*in apolog. contra Nicet.*Soto *lib.*7.*de iuſt.*6.*q.*6.*art.*2.

DISTINCTIO XXXII.

Cap. Præter hoc. VI.

AD *num.*4. Hæc gloſſ.quę communiter recipitur per Doctores infrà citãdos, probat,

probai, qund quamuis Sedes Apoſtol. non poſſit generaliter laicis in Eccleſiaſticos iuriſdictionem concedere, & his in totum ſuã exemptionem adimere, poteſt tamẽ ex iuſtis cauſis dignas cauſas etiam crimiuales Eccleſiaſticorum laicis iudicibus delegare, vt per Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ, num. 6. de conſtit.* Ozaſc. *in l. de quibus, n. 144. ff. de legib.* Segora *in direct. Iudicum Eccleſiaſt. p. 1. c. 11. n. 1.* Bobad. *in ſua polit. lib. 2. c. 18. n. 43. cum ſeq.* Menchaq. *de ſucceſſ. creat. § 22. n. 58. & 59.* Marta *de iuriſdict. p. 4. caſu 64. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Mulierum tactus impudicus condemnatur.*
2 *Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus.*

Cap. Hoſpitiolum. XVII.

1 D. Hieronymus in hoc textu relatus tactum impudicum mulierum cõdemnat, idque eas pluribus ſacræ ſcripturæ locis. *Eccleſiaſtici 9. cũ aliena muliere non ſedeas, omnino, nec accubas cum ea ſuper cubitum: ibidem 21. Qui tenet illam quaſi qui apprehendit ſcorpionem & ibidem 7. Vincula ſunt manus eius. Prouerb. 6. Nunquid poteſt homo ignem abſcondere;* & alio loco S. Hieron. ait, *Qui tãgit carnẽ mulieris, non euadet ſine periculo animæ ſuæ.* Vnde noſter Aluar. Pelag. *de planctu Eccleſiæ, lib. 2. art. 73. fol. 244.* dicit non eſſe tutũ, maximè iuuenibus religioſis, tradere manus deoſculandas mulieribus, maximè iuuenibus, vel adoleſcentulis, nec tenere manus complicatas cum manibus earum; quia totũ corpus illorum, & illarum ignis eſt, cui debet dici à ſapiente caſtiſſimo, *Noli me tãgere.*

DISTINCTIO XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Iuuentus propria venatorum ætas.*
2 *Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet.*
3 *Venationibus adoleſcentes ad militiam, & res bellicas exercentur.*

Cap. Quorundam. I.

1 IN text. ibi, *Qui & iuuenis dicitur*; ergo iuuentus propria venatorum ætas eſt, vt per Cabreros *in tract. de metu lib. 2. cap.*

37. numer. 9. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus neceſſaria anno 18. qu. 3.* vbi de hoc text. meminerunt eleganter Conrad. *poſt tr. de re ruſtica, vbi de venatione, fol. mihi* 349. ibi, *Horum exẽplo cenſens venationis diſciplinã nobilibus, & heroici generis iuuenibus haud nequaquam negligendã, quibus id per corporis robur, & ætatem liceret, ſiquidẽ hoc exercitio rebus gerendis ſtrenuas euadere, docerique ſimul, vt Xenophontis ſententia, & verbis vtar; atque hoc adminiculo, primum à crapula, deſidia, ignauoque otio, quod vitiis, turpitudinibuſque ſæpè occaſionem præbet, abduci.* 2
Deinde corpus exercitio ſalubrius, & ſartum tectum præſtare. Poſtremò heroici adoleſcentes ad militiã, & res bellicas, velut tyrocinio exercentur: quandoquidem non deſunt, qui bellicæ 3
artis partem eſſe venationẽ contendant, nam ſicut militem oportet ſæpè humi quieſcere, frigus, æſtum, ſitim, atque inediam perpeti, idem huic exercitio vacantes vſu venit, cumque oportet per montes aſperos, per ſyluas & dumeta feras fugientes perſequi, neque imbribus, neque viribus, aut ſomno vinci, ſub dio ſæpè noctem agere teneræ coniugis immemorem, vt Poëta canit. Adde quod conſuetudo venandi locorum reddit peritos, & ad tranſmittendum itinerum difficultates audaciores, toleratiores, &c.

DISTINCTIO XXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines, & beneficia.*
2 *Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quid diſcat, non dicitur illiteratus omnino.*

Cap. Illiteratos. I.

POST *n. 6.* Ad inducendam igitur inhabilitatem ad Ordines, & beneficia Eccleſiaſtica obtinenda requiritur totalis, & omnimoda illiteratura, ſecus in eo, qui habet aliquam literaturam, quamuis modicam. Ita declarant Archid. Præpoſ. & Gemin. *in præſenti.* Lambert. *de iurepatr. lib. 2. p. 1. q. 9. a. 24. n. 2. verſ. quod debet intelligi*, vbi poſt Domin. *in c. præcipimus 34 diſt. & in c. fin. de tẽp. ordin. lib. 6.* dicit hoc eſſe, intelligẽdũ de omnino illiteratis, id eſt, penitus inſcio literarũ. Reb. *in prax. benef. p. 1. tit. de clericis, & à quibus & quomodo creẽtur, n. 27. fol. mihi* 7. dicẽs eſſe verum ſi ſit omnino illiteratus, ſecus ſi ſciat legere, & ſit iuuenis, de quo ſpes ſit, quod ſciat, & Doctor fiat. Vnde Præp. *hic col. 1. verſ. & propterea ita declaratur*, dicit ita declarari vulgare dictum, quod illite-

c. 12. n. 2. & de Italia ſtatu contra Machiauel
lum lib 3. c. 5. & 6. Anaſtaſ. Germon. de ſa-
cror. immunit. lib. 3. c. 13. ex n. 27. Camill. Bor-
rel. de præſtantia Regis Cathol. c. 46. ex n. 110.
& c 47. ex n. 46 Bobad. in politica lib. 2. c. 17.
n. 5. Ioan. Boter. in relat. vniuerſ p. 2. lib. 4. vbi
agit de Romano Põt. pag. 134. cum ſeqq. Ru-
til. Benzon. de anno Iubilæi lib. 1. c. 10. pag. 57.
& 58. Salas in tract de legibus qu. 95. diſt. 7.
ſect. 4. Valenz. contra Venetos p. 5. ex num. 236.
vſque ad n. 258. Anguian. de leg b. lib. 2. cõtr.
17. n. 43. Mart. de iuriſdict. p. 1. c. 5. ex n. 15. &
c. 18. ex n. 5. & c. 22. ex num. 11. & c. 23. per tot.
Calixt. Ramires de lege Regis §. 2. ex n. 44.
Seraph de Freitas de Aſiati o Luſitanorum
imperio c 6. ex n. 45. Suar. de defenſione fidei
contra Anglicanæ ſectæ errores lib. 3. cap. 23. ex
n. 1. & lib. 6. c 4. à n. 17. & in tract. de Fide diſp.
20. ſect. 3. à n. 21. & diſp. 22. ſect. 8. num. 2. & 7.
Duo ſunt omnium nouiſſima, primum de
2 Iulio II Pont. Max. qui Ioannem Nauarræ
Regem, & ipſius vxorem ſchiſmaticos de-
clarauit, & Regno priuauit, vt referunt
Platina, Illeſcas, & alij in vita eiuſdem Pont.
Palat. Rub de obtentione Regni Nauarræ. Ant.
Nebriſſen. de bello Nauar. lib. 1. cap. 1. 2. & 3.
Garibar. in compendio hiſtor. p. 2. lib. 20. c. 15.
& p. 3. lib. 29 c. 4. ũ ſeqq. Hieron. Zurita, in
ſuis annal lib. 10. c. 9. & 10. anno 1512. Camil.
Borrel. de præſtantia Regis Catholici cap 46. ex
n. 102. & cap. 47. ex n. 69. Franc. Guicciard.
lib. 11. ſua hiſtoria fol. 307. col. 2. Marq. in gu
bern. Chriſt lib. 1. c. 27. ex pag. 160. Pineda in
monarch. lib. 27. cap. 8. §. 3. Valenz. d. p. 5. num.
255. Ludou. Cabrera in hiſtor. Philip. II. lib. 5.
cap. 16. Gregor. Lop de Madera de monarch.
Hiſpan. cap. 5. pag. 66. Aliud Pij V. qui Angliæ
Regnum ob Iſabellæ Reginæ deteſtabiles
hæreſes, & errores ab ea ademit, & Chri-
ſtianis Principibus illud debellandi, &
occupandi poteſtatem fecit, vt tradunt
Sander. de origine & progreſſu ſchiſmaticis
Angliæ. libr. 1. Bobadil. d. c. 17. num. 5. verſ. 7 en
eſtos tiempos, Camill. Borrel. d. c. 46. n. 189.
cum ſeqq.

SVMMARIVM.

1 *Nobilitati multum deferendam.*

2 *Fidelitas nobilitatis eſt proprium attributum.*

3 *Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare.*

4 *Delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili.*

Cap. Illud. IX.

HÆc gloſ. huius text. allegari ſolet ad 1
hoc, quòd nobilitati multum deferen-
dum. Ioan. And. in cap. conſtitutie col. 2. de ap-
pell. lib. 6. Rom. ſing. 726. And. Sicul. conſ. 92.
col. 4. vol. 1. vbi quòd nullus nobilis præſu-
mitur prodere ſuum Principem, ſed potiùs
præſumitur illi fidelis, Iaſon. in l. pecunia §.
fin. ff. de condict. cauſa data, Oldrad. conſ. 92.
vbi quòd fidelitas nobilitatis eſt proprium
attributum, & proprium eſt nobilitatis fi- 2
dem non frangere, ſed conſeruare, Iaſon
in l. admonendi num 174 ff. de iureiur. Dec. 3
conſ. 66. num. 29. Caſſan. in catal gloriæ mundi
p. 8. conſid. 32. Otalora de nobilit. cap. fin. num.
20. Menoch. de præſumption. lib. 5. præſumpt 4.
num. 6. Valenzuel. conſ. 166. num. 21. Alciat.
conſ. 46. num 8. lib. 5. vbi aſſerit hoc proce-
dere in perſona egregia, ſummæque digni-
tatis, & nobilitatis, Honded conſ. 33. numer.
48. vol. 2 Et quòd de nobili nunquam ſuſpi-
cari poteſt delictum committere, Roland. 4
conſ. 40. in fine lib. 1. Anguiz. conſ. 52. à num.
19. vol. 1. Sim. de Pretis conſ. 34. num 15. vol.
2. Ioan. de Amicis conſ. 86. num 13. & conſ.
134. num. 10. Mar. Antonin. var. reſol. libr. 1.
reſol. 88 num. 11. Farin. in praxi crimin. quæſt.
47. num. 277. Ioan. Bapt. Coſta de facti ſcient.
& ignor. in reſp. poſt diſt. 9. n. 5. Eliſæ. Danza
in pugna Doctorum tom. 1. tit. de carcerib. c. 1.
à numero 40. Larrea deciſ. 41. numero 8. in
fine.

SVMMARIVM.

1 *Primatum in terris qui deſiderauerit, inueniet, confuſionem in Cælis.*

2 *Princeps officia Reip. ſollicitantibus denegare debet.*

3 *Officia Reip. nimium indebitè inhiantes peccant. mort.*

Cap. Multi. XII. & vlt.

SAnctus Chryſoſtomus, ſiue Auctor ope- 1
ris imperfecti homil. 43. in Matth. ad cap.
23. relatus in hoc textu dicit, quòd quicun-
que deſiderauerit Primatum in terris, inue-
niet confuſionem in cælo, nec inter ſeruos
Chriſti computabitur, qui de primatu tra-
ctauerit: ex quo concludunt omnes Princi- 2
pem debere Reip. officia non petentibus
concedere, & ſollicitantibus denegare, vt
per Guillelm. Bened. in cap. Raynutius, verbo
duas habens filias num. 60. de teſtament. Si-
manch. libr. 6. de Republ. c. 13. Petrus Gre-
gorius etiam de Republ. lib. 4. c. 5. n. 4. Azeu.

l. 1. tit. 5. lib. 3. Recopil. Marienſ. in dial. Prælatorum, lib. 4. c. 10. num. 12. Bobadil. in ſua politica, lib. 1. cap. 3. num. 65. Maſtr. de Magiſtrat. tom. 1. lib. 1. c. 30. num. 2. & 3. Vnde talia officia prædicta nimium indebitè inhiantes,
3 & illicitis mediis ſollicitãtes peccare mort. docent S. Thom. 2. 2. q. 131. art. 1. Nauar. in man. cap. 23. num. 15. Syluest. in ſumma, verb. ſuperbia q. 7. Menoch. de arbitr. caſu 40. Iacob. de Graff. in aureis deciſ. part. 1. lib. 1. cap. 15. num. 10. & conducit illud Tertullian. lib. de pœnit. cap. 11. Illos, qui ambitu obeunt capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ, & corporis, neque incommodis tantum, verùm & contumeliis omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum, quas non ignobilitates veſtium affectant; quæ non atra nocturnis & crudis ſalutationibus occupant.

XIII. QVÆSTIO. XLI.

Cap. Non cogantur. III.

Nexu. ibi, Non cogantur diuites pauperum cibis veſci, &c. Notatur ad hoc quòd diuites, nobiles, & honeſtæ conditionis perſonæ groſſis, aut vilibus cibis vti non coguntur, ſed delicatis & ſumptuoſis vti debent, vt per Lambert. de iurepatr. lib. 3. in princ. quæſt. art. 12. num. 2. Lara in l. ſi quis alibertis, §. ſed ſi filius, n. 46 ff. de liber agnoſ. Ceuall. commun. quæſt. 780. num. 23. cum ſeqq. Surd. de aliment. tit. 4. quæſt. 18. num. 8. Giurba ad conſuetud. Meſſanenſes cap. 7. gloſſ. 14. num. 2. part. 1. Pauperes verò, & humilis conditionis perſonæ vilibus & ruſticis vti debent cibis, l. ſeruis vrbanis 97. ff. de leg. 3. l. audites 9. C. de Epiſcop. aud. Tiraquell. de nobilit. c. 20. n. 142. & 145. cum ſeqq. Menoch. conſ. 144. n. 76. Surd. d. q. 18. n. 12. Aſcan. Clemens de patria poteſt. effectu 17. n. 35. & 36. Collunt de re frumentaria, lib. 1. q. 6. n. 7. Ceuall. d. q. 780. n. 25. Franc. à Ponte de poteſt. Proreg. tit. de abundantia ciuitatis, §. 5. n. 6. Ioan. Maria Nouar. in prax. elect. & nriat. fori q. 17. n. 2. Giurba d. c. 7. gloſſ. 14. num. 2. Et quod pauperibus dare cibos delicioſos peccatum veniale eſt, dixi in collect. & in addit. ad c. vnum orarium, n. 4 diſt. 25.

DISTINCTIO XLV.

SVMMARIVM.

1 Blandimentis, non aſperitatibus ad Fidem rectam extranei ubi producendi ſunt.
2 Fidelis fœmina cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus.

Cap. Qui ſyncera. III.

Gregorius Magnus lib. 11. Epiſt. 15. ad Paſchaſium, relatus in hoc texto, ait cupientes ſyncera intentione perducere extraneos à Chriſtiana religione ad Fidem rectam, id ſtudere debere blandimentis, non aſperitatibus, refert Fr. Baſil. Pont. var. diſput. p. 1. q. 2. Scholaſt. cap. 5. pag. 138. 1

In gloſſ. blandimentis. Collige ex gloſſa 2 poſſe fidelem fœminam remoto quolibet iure humano cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire, ea conditione, ſi fiat Chriſtianus, vt per Syluest. verb. iudæus q. 6. Azor. inſtit. mor. p. 1. lib. 8. c. 24. verſ. quæres, col. 1274. Fr. Thom. à Ieſu de procurando omnium gentium ſalute, par. 1. dub. 2. pag. 205. Sanch. de matrim. lib. 1. diſp. 36. quos refert, & ſequitur Ioan. de Solorzano de Indiarum iure, tom. 1. lib. 2. c. 18. n. 45.

SVMMARIVM.

1 Beneuolentia erga corrigendos plus agit quàm ſeueritas.
2 Affabilitas regimina perpetuat.
3 Beneuolentia habet vim conciliandi amicos ex inimicis.
4 Regnanti cuique quatuor conueniunt.

Cap. Licet. IV.

Greg. IV. in Epiſtola ad Epiſcopos per Galliam, & Germaniam conſtitutos, relatus in hoc text. eleganter nos admonet, quòd plus erga corrigendos agit beneuolentia, quàm ſeueritas, plus cohortatio, quàm comminatio, plus charitas, quàm poteſtas, &c. refero ego ipſe de officio, & poteſtate Epiſcopi. p. 1. tit. 2. gloſ. 12. num. 17. vbi à principio illius gloſſæ plura in hoc propoſito non contemnenda adduxi. Affabilitas regimina perpetuat, & maiora tribuit. Prouerb. 36. Qui dulcis eſt eloquio maiora percipiet. Habet hæc virtus vim conciliandi amicos etiam, & inimicis Eccleſ. 6. ibi, Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos, & lingua eucharis (gratioſa) in bono homine abũdat, Ambroſ. 2. offic. c. 7. ibi, Incredebile eſt, quantũ proſuerit etiã ipſis Regibus facilitas blãda affabilitatis, & Tull. 2. de offic. Difficile dictu eſt, quantopere conciliat animos hominũ comitas, affabilitaſq; ſermonis. S. Thom. 1 2 3

S Thom *in opuſcul. 71. de vitiis & virt.* ibi, *Quatoor ſunt, qua riè cuique regnanti conueniunt, ſcilicet paterno regimine ſubditos regere, meritis amicos acquirere, placabilem, atque affabilem ſe prabere quibuſcunque orantibus, & cum clementia iuſtitiam miniſtrare delinquentibus.*

Cap. De Iudæis. V.

IN text. ibi, *qui ante iam pridem*, &c. Aduerte, quòd licèt in indirecta, & cauſatiua fidei intraductione, & receptione aliquis fortè exceſſus interuenerit, cuius prętextu infidelis ipſi magis coacti, quàm ſuaſi, aut verius compulſi, quàm impulſi videri poſſint, adhuc tamen illis permitti non debet à fide ſemel ita recepta de ſciſcere, quia quamuis diſciplina Chriſtiana hunc modum conuerſionis grauiter prohibeat, & deteſtetur, eadem tamen religionem ipſā ſemel ſiue iure, ſiue iniuria ſuſcepram nullo modo deferendam eſſe decernit: ita Stephan. Gaer. *in repet. cap. ad limina* 30. *qo.* 1. *num* 15. Lofred *conſ.* 48. *ſub nomer.* 3. *verſ. alia verò*, Philip Paſcal. *de virib. patria poteſt. p.* 1 *cap.* 7. *num.* 10 Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſiæ exiſt. libro* 2. *capit.* 35. *per tot.*

Cap. Omnis. X.

GRegorius in hoc text elegantibus verbis nos ducet, qualiter in omnibus cauſis humanitatem, & clementiam cum legis rigore miſcendam, *omnis enim*, inquit, *qui iuſte iudicat, ſtaterā in manu geſtat, in vtroque peſo iuſtitiam, & miſericordiam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per miſericordiā peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine quadam per æquitatem corrigat, quadam verò per miſerationem indulgeat.* Cui cōſonat Iureconſult. *in l. reſpiciendum ff. de pœnis*, ibi, *reſpiciendum eſt iudicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quàm cauſa depoſcit: nec enim aut ſeueritatis, aut clemētiæ gloria affectanda eſt, ſed perpetuo iudicio, prout quæque res expoſtulat, ſtatuendum eſt, planè in leuioribus cauſis promtiores ad lenitatem iudices eſſe debent, in grauioribus pœnis ſeueritatem legum cum aliquo tēperamento benignitatis ſubſequi.* referunt Matienz. *in dialogo Relatoris p.* 3. *cap.* 66. *num.* 22. *cum ſeqq* Dieac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſita annot.* 25. *quæſt.* 43. *num.* 16.

Distinctio XLVII.

Cap. Sicut ij. VIII.

AD *num.* 2. Quòd paupertatis fauore conceſſum ſit iudicis officio compelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant, vltra citatos docet Cornel. Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.* 5. *in iudic. n.* 17. *cum ſeqq.* Petrus Rebuf. *de priuileg. ſcholaſt priuil.* 90. *n.* 10. Tiraq. *de nobil. c.* 29. *n.* 46. 1

Ad *num.* 5. *in fin.* Adde quòd exiſtenti in extrema neceſſitate, quilibet tenetur opem ferre, vt per Cord. de Lara *in l. ſi quis à liberis §. etſi impubes n.* 37. *ff. de lib. agnoſcen.* Pet. Roiz. *Lituan deciſ.* 3. *n.* 296. Calixt. Ramires *de lege Regia* §. 30 *n.* 23.

Distinctio LXI.

Summarium.

1 *Indigenæ forenſibus præferendi in prouiſionibus Parochiarum Eccleſiarum.*
2 *Probatur ex Iure Pontificio.*
3 *Oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano cæteris paribus præferendus.*
4 *Probatur ex Iure ciuili, & partitarum, vt n.* 5. *& per Doctores ferè omnes n.* 6. *ac Theologos n.* 7.
8 *Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia.*
9 *Indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiā quàm extranei.*
10 *Originarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ.*
11 *Indigena magis quàm extraneus præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus.*
12 *Indigenæ magis quàm extranei amantur, & coluntur à populo.*
13 *Nicol. Garcia explicatur.*
14 *Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curatum ſuæ patriæ.*
15 *Dignior non ſemper requiratur ille, ad beneficium Curatum qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior.*
16 *Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerendæ aptior eſt.*

Cap. Nullus inuitis. XIII.

AD *numer.* 7. *in fine*, *noſtra ſententia*, quòd ſcilicet cùm in alia Eccleſia, vel ciuitate inuenitur aliquis dignus, præfici non debeat qui de aliena pro-

uincia eſt,proindeq; in prouiſionibus Parrochialium Ecelesiarum indigenæ forenſibus præferendi, probatur ex Iure diuino *Deuteron.c.17. Non poteris, alterius gentis hominem facere Regem, qui non ſit frater tuus.* quæ verba referentes idipſum tradunt S. Thom.*2.2.q.63.a.2.ad 4.in fine,&* Sot.*de inſtit.lib.3.q.6.art.2.in reſp.ad 4.pag.mihi* 239. Probatur etiam *ex c.18. Deuteron.* ibi, *Prophetam de gente tua,& de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies.* quem textum ad hoc adducit Salzed. *ad Bernard.c.54.noua edit.n.4.*& Azeued *l.14.n.1.tit.3.lib.1.recopil.*

2 Ex iure Pontificio,Canonicis, & Eccleſiaſticis decretis,primum à Cęleſtino Papa *in præſenti.* Tunc autem alter de alıera eligatur Eccleſia, ſi de ciuitatis ipſius clero, nullus(quod euenire non credimus)dignus poterit reperiri? Et hunc textum ad hoc notabilem dicit Abbas *in cap. ad decorem n. 4. de inſtit.* animaduertens eius rationem communem eſſe ad alia beneficia, & ſi litera de Epiſcopis tantummodo loquatur, ipſum appellat pulcherrimum ad illud Gregor.Lop. *l.13.verbo de otio Obiſpado tit. 15.part.1.* Probat etiam text.*in c.obitum, hac eadem diſt.61.*ibi, *commonemus fraternitatem*

3 *tuam ad nullum de alia eligi permittas Eccleſia,niſi forte inter clericos ipſius ciuitatis nullus dignus(quod euenire non credimus)poterit euenire.* egregius textus *in c.ne pro defectu* 41. *de elect.* ibi, *de perſona idonea ipſius quidem Eccleſiæ,vel alterius,ſi digna non reperiatur in illa,Canonici prouidere*, quem textum notabilem etiam ad idem dicit Greg.Lop.*citato loco.*Ad idem eſt text.*in cap.bona memoria el 2 § intelleximus,de poſtul.prælat.*ibi,*nec vellemus et præficere alienum,*&c.Optimus text. *in c.fin. de cleric. pereg.*Cum quibus adduci ſolet text.*in c.hortamur.71.diſt.*a cuius hæc ſunt verba.*Hortamur Chriſtianitatem veſtrā iuxta ſanctorum Canonum inſtituta,ut in Eccleſiis à vobis fundatis aliunde veniēs clericus non ſuſcipiatur.*Item probatur *ex reg. concel. Apoſt.16.de concurrentibus in data* ibi,*& ſimiliter cæteris paribus,oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano præferantur,*quam ad hoc adducunt Salzed.*in d.cap.54.n.11.* Azor.*inſtit.moral.p.1.lib.6.cap.4.q.25.verſ. cæterum,in fine.*quo loci oriundus accipitur pro orto,vt per text *in l.aſſumptio,iūcta gloſ. ibidem verbo oriundus ff.ad municip.*reſoluūt Mandoſ.*ad d.reg quæſt.40.numer.* 3. Nicol. Garc.dicens id ex ſtylo apparere *de benef. p.7.c.9.n.25.*

4 Ex Iure ciuili, *in l.in Eccleſiis C.Epiſcopis & clericis,*ibi,*clericos nō ex alia poſſeſſione,vel vico,ſed ex ea,ibi Eccleſiam eſſe cōſtiterit, ordinentur,*quem textum loqui de prouiſionibus, & collationibus beneficiorum, tenent Odofred.*ibidem num.2.*Bald *nom.* 1. Cou.*pract.cap.35.numer* 5.Salzed. *d.cap 54. numer.4.*Gonzal.*ad reg.8.Cancel.gloſ.9.§.1. num.57.* Nicol.Garc.*d.p.7.cap.9.num.5.*& fauent alia Iura *in l.fin.C. de offic.Prætor.*ibi, *ſed hi tantummodo admittendi ſunt, vt dictū eſt, qui hic domicilium fouent,* quam ad hoc ponderauit Ceuall. *commun. quæſt.* 693. *num.36* & *in l.unic.C non licere habit.Metrocomia lib.11.* ibi, *vt nulli extraneo illic quoquomodo poſſidendi licentia tribuatur,* & *in l.2.C de annon.ciuil.lib.eod.lib.*ibi *Quam,mediationem iugiter & in perpetuum ciuibus veſtris debere conferri ſancimus,*&c.

Ex ſeptem partito iure Regio *in l.13.tit.* 5 *25.part.1.* ibi, *deuen primeramente proueer los patronos de los hijos de la Igleſia,ſi los ouiere,a tales que ſean para ello, y ſino de los otros que ſean de aquel Obiſpado,*iūcta gloſ. Greg. Lop *ibidem verb hijos de la Igleſia, dicens, de filiis parochianorum loquitur.*

Ex communi ferè omnium Iuris vtriuſ- 6 que interpretum reſolutione, præſertim gloſ.*verb.ac hoc mentionem, in cap ſi proponente, de reſcript* ibi,*idem ſi de terra illa eſt oriundus,*ſimilis gloſ.*in d cap bona el 2. verb. alienum,de poſtul. prælat* Inn *in cap quia diuerſitatem. de conceſſ præb.*ibi,*iuſtum eſt, vt Epiſcopus prouideat clericis in terra propria,* Odofred.*in l.in Eccleſiis 11. C.de Epiſcopis & clericis num.2.*dicens,*omnes Epiſcopi, & alij Prælati Eccleſiarum, qui habent beneficia conferre,debent præferre clericos, qui habent originem de illo loco,*Abb *in cap.ad decorem.num.4. de inſtit.*ibi,*credo tamen vbi indigenæ eſſent idonei,quod non debent poſtponi propter extraneos*, & quanquam loquatur in Epiſcopis, ratio tamen textus eſt communis ad alia beneficia,*& eſſet valde honeſtum,& fructuoſum, vt quiſque in patria ſua beneficiaretur, vt ſic vnus non occuparet beneficia, vel ſtipendia alterius,nec daretur materia depauperandi beneficia,& inducerentur facilius ad reſidentiā tales indigenæ,quàm extranei,*&c. idem Abbas *in d.c. bona el 2. de poſtul. prælat. not. 3. num.16.* ibi, *vbi in loco reperiuntur idonei, non debet præfici extraneus,eſt enim quis honorandus,& promouendus,vbi ſuam peregit ætatem, neque debet alius obripere ſtipendia alii debito,*Bald.*in l.Diuus Marcus ff.de tutor.& curat.*Coſm. *in proœm.pragm.ſanct. ver. exterorum*, Gregor.Lopez *l 13. verbo de aquel Obiſpado tit.15.part.1.* Paul. Pariſ.*conſ.* 38. *num.11 vol.4* Roland.à Valle *conſ.47. num. 67. vol.1.* Den.*reg.* 202. Corraſ. *de benef. art.3.c.5.numer.* 9. Roch. de Curte *de iure Patron.verbo honeſtum num.47.&* 48. Caſſ.

P Lambert.

Lambert.eodem tract.l.2.part.3.quæſt.15.art.4.& 5.Didac ab Aluar.Epiſcopus Abulenſ. de Concil.p.2.§.36.fol.92.Mendoſ.in ecg.16. Cancel.quæſt.41.& 43.Rebuf.de nomin.q.9. numer.48.& 57.Selu.de benefic.p.3. quæſt. 26.num.2 Fuſc.de viſitat.l.2.cap.5.num.14. Cou.pract.c.35.num.5.in fine Anton.Cuch. inſtit.Canon.lib.4.tit.de elect.el 1.numer.88. Salzed.d.c.54 num.7.9.& 11.in fine. Azeu. l.14.num.9.tit.13.libr.1.recopil. Flamin.Pariſ.de reſign.benef.l.5.quæſt.7.num.3.Spin. in ſpeculo teſtament.gloſſ.3.princ.n.72.Mieres de maior.p.1.quæſt.11.numer.89 cum ſeqq. & quæſt.57.n.100 Zerola in praxi Epiſcop. p.1.verb.beneficia §.8.Sahagun in cap.cum te num.30.de reſcript.Hojeda de incompatibil. benef.c.23.num.83.Villar.del patronaſgo de Calatarud.p.3.in princ.n.7.& 8.coſtumbre 4.Surd.de aliment.tit.1.q.93.à n.9.Guttier. conſ.2.num.23.& 24 Ceuall.commun.contra communes quæſt.683.num.35.& 36.Camill. Borrel.in ſum.deciſ.p.1.tit.20.numer.163. Nicol.Garc.d.p.7.c.9.ferè per tot.Gonzal. ad reg.8.cancel.gloſ.9.§.1.numer.37.ibi.nihilo rectius eſt iure communi conſonans quod potius conferantur beneficia clericis naturalibus, incolis,& indigenis loci, vbi beneficia conſiſtunt, ſecundum cuiuſque eruditionem,mores,& doctrinam,quàm forenſibus,peregrinis,& extraneis.

7 Ex Theologis S.Thom.2.2.quæſt.63.art.2.ad 4.Sot.de iuſtit.lib.3.quæſt.6.art.2.ante decimam concluſionem verſ.enascitur autem, Azor.inſtit.moral.p.2.lib.6.cap.4.quæſt.25. verſ.& certè multis,circa finem,ibi,denique conſtans eſt omnium opinio beneficia Eccleſiaſticaeſſe oriundis,non exteris clericis conferenda,Leſſ.de iuſtit.lib.2.cap.34.dub.13.num.59. nouiſſimè Fr.Anton.Ximenes in petitia curationis ſtatus languentis religioſi tract.10.art. 12.n.5.

8 Quorum ſententia multis,ſed his potiſſimum probatur rationibus. Prima, quia in prouiſionibus beneficiorum, illi omnibus præferendi,de quorum bonis,Eccleſię, & beneficia fundata.gloſ.verb.ſine poſſeſſione in c.neminem 70.diſt.ibi,quia potius ſunt illi clerici inſtituendi de quorum bonis fūdata eſt Eccleſia, &c. quam gloſſam extollunt atque auream appellant, & contradicentem non habere affirmant Lambert.de iurepatron.part.3.lib.2.art.4 quæſt.5. numero 9. Roch.eod.tract.verbo honorificum quæſt.18. numero 46.Barbat.conſ.23.libro 1.Gregorius Lopez l.13.verb.hijos de la Igleſia tit.15.p. 1.Azeued.d.l.14.numero 12.titul.3.libro 1. recop.Azor.d.libr.6.cap.4.quæſ.25.verſ.& certè multis,Salzed.d.cap.54.num.4.verſ.tum ſuletur.

Secunda ratio eſt, quia tales indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam, quam extranei,vt per Abb.in d.c.ad decorem numero 4.Sot.d.lib.3.quæſt.6.ar.2.circa decimam concluſ.& in reſponſ.ad 4.argument.Azeued. d.l.14 num.17.Salzed.d.cap.54.numer.4.ibi, tum quia hæc potiſſima erit cauſa,propter quā homines facilius inuitētur ad reſidendum, non enim paruo æſtimandus eſt ingenitus amor,quē quiſque ad natiuum ſolum habet, &c. Nicol. Garc.d.p.7.cap.9.num.7.ibi,quia facilius inducuntur ad reſidentiam indigenæ dulcedine patriæ allecti,quam extranei,&c.Ceuall.communium quæſt.693.n.35.ibi,quia præſumptio eſt,quòd naturales,& originarij melius reſident in beneficiis,quàm extranei qui cum magna difficultate relinquunt dulcenos,& amabilem patriam,& ſic iſta ratione naturales & originarij præferri debent,&c. 9

10 Tertia ratio eſt, quia originarius præſumitur melius ſcire mores,& conſuetudines patriæ ſuæ,quam forenſis, vt per Azeued. d.l.14.num 26.Ludou.Gom.in reg.de idiom. quæſt.1.col.4.Salz.d.cap.54.num.4 in fine,ibi, tum quia is diligentiſſimè, quæ ad manus ſuum ſpectant,præſtabit,cùm melius patriæ mores, quam exterus cognoſcat, iudicat quidem facilius de his,quæ nouit,vt habetur 1.Ethicorum,&c.

11 Quarta ratio,quia indigena magis præſumitur diligere patriam ſuam, & Eccleſiam, in qua eſt enutritus,vt docet Sanctus Thom.2.2.qu.63.artic.2.ad 4.ibi, ille,qui de gremio Eccleſiæ aſſumitur,vt in pluribus cōſueuit, eſt vtilior, quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt nutritus,&c. quem ſequitur Sot.de iuſtit.& iure lib.3.quæſt.6 art.2.ad 4 ibi, cui & alteram S. Thomas cauſam ſubnectit,quæ mihi eſt probatiſſima,videlicet quod plurimum vnuſquiſque propenſiorem habet animum ad ſuam propriam ciuitatem, & Eccleſiam, in qua nutritus eſt, quantique rationi vtilior eſſe poterit, &c. Azor.d.lib.6.cap.4.quæſ.25 verſ.& certè, ibi, quia indigenæ & qui ſunt ex loco oriūdi magis ipſi diligūt Chriſti gregem ſibi commiſſum,&c. nam quilibet præſumitur diligere patriam ſuam, ex qua eſt oriundus,Alciat.per text. ibi in l.veluti ff.de iuſt.& iure & in tract.de præſumpt.reg.1.præſ.37.n.1.Ignat.del Villar. in ſylua reſponſ.lib.1.ſeſſ.7 p 4.n.20 Mier de maior.p.1.q.51.n.291.

12 Quinta ratio eſt, quia indigenæ, & qui ſunt ex loco oriundi, magis amantur, & coluntur à populo, quàm exteri, & eorum virtus & doctrina eſt magis perſpecta, vt tenet Azor dicto libro c.4.quæſt.25.verſ.& certè.

13 Nō refragatur doctrina Nicolai Garciæ

in d 7 p.c.9.num.7. vbi declarat ſuam & noſtram ſentētiam his verbis. *Sed hoc intelligo de honeſtate, quia valde honeſtum eſt, & fructuoſum vt quiſque in patria ſua beneficietur,* &c. quia non tantum de honeſtate, ſed etiā de iure prælatio hæc naturalium procedit, vt ex hoc cap. colligitur, & probat gloſ. celebris *verb. alia, circa finem, in cap. cum inter el 3. de elect.* ibi, *Dicas, quòd verū eſt, quòd ita debet fieri, & honeſtum eſt, & de iure eſt,* &c. Abb *in d.c. pro defectu, de elect. n.7.* vbi quòd hæc prælatio procedit mero Iure inſpecto, & agnoſcit idem Nicol. Garc. *d.c.9.n.16.* ibi, *honeſtumque ſit, ac rationi, & Iuri conforme, quemquam in patria ſua beneficiari,* &c Nec pro Nicol Garcia Facit text. *in d.c. ad decorem, de inſtit.* quia ille reſpondere videtur gloſ. *verb alienum in d.c. bona el 2. de poſtulat. prælat.* ibi, *nec obſtat infra de inſtit. ad decorē, quia illi erant omnes extranei, & qua ratione illi Veneto inſtituebantur, eadem ratione & alij, dumodo aliud impedimentum non obſtet.* Cui optimè etiam reſpondet Azor. *d. p.2. lib.6 c.4. quæſ.25. verſ. ad obiecta,* his verbis, *Reſpondeo meritò ab Innoc. III. Patriarchā Conſtantinopolitanum reprehendi, nō quia ad beneficia eligebat indigenas, ſed quia cùm multos ex exteris adſcripſiſſet, ex vna tamen Venetorum gente aſſumebat, & quia Venetos tantummodo promouebat, quaſi ex conuentione, & pacto, & iure beneficia deberentur.* &c.

14 Ex quibus ſequitur naturalem idoneum ad beneficium curatum ſuæ patriæ eſſe aptiorem rei gerendæ, & meliorem, atque præſtantiorem ad illum ſtatum, vtiliorémque, quantum ad bonum commune, vt ſentit S. Tho. 2.2. *q.63 ar.2. ad 4.* ibi, *Ille, de gremio Eccleſiæ aſſumitur, vt in pluribus conſueuit, eſſe vtilior quantum ad bonum commune, quia magis diligit Eccleſiam, in qua eſt nutritus,* ſequuntur Sot *de iuſtit. libro 3. qu.6. art.2. ad 4.* Azor. *d. libro 6. cap.4 qu.25. verſ. & certè, & verſ. ad obiecta.* Ad miniſterium enim Paro-
15 chi non ſemper dicitur quis dignior ex eo quod ſit doctior, vel ſāctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. S. Thom. 2.2. *qu.63. ar.2.* ibi, *contingit enim quandoque quod ille, qui eſt minus ſanctus, & minus ſapiēs, poteſt magis conferre ad bonum commune,* &c. iunctis verbis, quæ paulo inferius ſequētur, ibi, *& diſpenſationes ſpiritualium principalius ordinātur ad vtilitatem communem,* &c. Cou. *in reg. peccatum part.2. §.7. numero 4 verſ. dignior,* ibi, *dignior verò in hac quidem diſputatione non ſimpliciter dicitur ille, qui doctior, ſit vel qui ſanctior, ſed is, qui iuxta munus, & rē, cui præferendus eſt aptiar eius miniſterio apparet,* &c. Azor. *d. lib.6. c.15 quæſ.1. verſic. verū,* ibi, *doctior, & ſanctior habetur, qui rationi habita præfectura, ad quam aſſumitur, vtilior, & aptior eſt, quamuis abſolutè alius eo peritior, & melior inueniatur,* &c. Perez de Lara *de anniverſ. & Capell. lib.2. cap.2. n.36.* ibi, *Dignior dicitur, qui rei gerendæ aptior eſt, licèt alter ſit doctior, vel ſanctior.* &c. Rebuf. *in concord. tit. de elect. derog. verb. idoneiorem pag. 95.* ibi, *Quod intellige meliorem ſecundùm quid, videlicet, quòd ſit melior ad illum ſtatum, ad quem eligitur, non autem tenetur eligere meliorem ſimpliciter, qui eſt ille, qui eſt ſanctior, & in charitate perfectior.* &c. Didac. Perez *l.2. tit. 6. lib.1. ordin. verb. quaio quis dicatur dignior.* Quando & quibus caſibus dignior debet eligi omiſſo digno, ſub reatu peccati mort. per concluſiones reſoluit Eſcobar. *de vtroq. foro ar.5 n 58. cum ſeq. pag.176.*

Distinctio LXIII.

SVMMARIVM.

1 *Hiſpaniæ Reges nullum ſuperiorem neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt.*

2 *Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt.*

3 L. deprecatio ff ad leg Rhodiam, *intellectus remiſſiuè.*

Cap. Adrianus. II.

AD *numero* 8. Pro exornatione 1
reſolutionis, de qua hic, quòd ſcilicet Catholici Hiſpaniarum Reges, non ſolum poſtquam Hiſpaniam Maurorum inuaſione benè vaſtatam, propria virtute, & labore recuperarūt, verùm etiam ab ipſis Gothici regni primordiis, nullum alium Principem, atque adeo nec ipſum quidem Imperatorem in temporalibus ſuperiorem agnoſcunt, vltra citatos vide Palat. Rub. *& eius addit. Baruon. introduct. ad rub. de donation. inter vir & vxor. numero* 18. Segura, & Didac. Perez *in lege Imperator. num. 5. ff. ad Trebell.* & eundem Didac. Perez *in proœmio ad leg.9. ordin. quæſt.3.* Olan. *in præfatione anton. numer.2 & 12.* Burg. de Paz. *in proœm. legum Tauri, num.31. cum ſequentibus,* Auendan. *ad cap.1. Prætor. cap.4. numero 5.* Rendin. *de maieſtat. Principum, verb. Imperatorā ex n.35.* Ioan. Garc. *de expēſ. c.9. n. 68.*

68. *& 69. & de nobilit. in inſcript. n.* 25 Humada *ad Greg. Lopez.* 2. *l.* 49. *tit.* 6. *p.* 1. Camil. Borrell. *de præſtãtia Regis Cathol. c.* 47. 48. *&* 53. Angel. Matheac. *de via & ratione iuris, lib.* 1. *cap.* 30. *n.* 13 Ioſeph. de Ruſticis *ad l. cum aurũ ff. de cond. & demonſtr. lib.* 5. *cap.* 10. *n.* 33. *&* 34. Garc. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 15. *& lib.* 6. *cap.* 12. *numer.* 5. Ceuall. *de cognit. per viam violent. gloſſ.* 18. *ex n.* 3. 21. 31. *&* 80. Franch. Molin. *de pactis nupt. lib.* 1 *cap.* 2. *n.* 8. Zamollea *lib.* 11. *hiſtor. Hiſpan. c.* 8. Zurita *lib.* 12. *annal. in Rege Ferdinando, anno* 1455. *c.* 37. 48. *&* 51. Mariana *de rebus Hiſpan. lib.* 3. *cap.* 5. Valdeſ. *de dignitate Regum Hiſpaniæ, cap* 18. Greg. Lopez Madera *in excellent. Monarch. Hiſpanin c.* 2. *per totum.*

2 Ibidem *num.* 11. *cum ſeqq.* Addo neque olim cum Roma florebat, neque poſtea Germano Imperio ad Græcos, Gallos, & Germanos tranſlato, Romanis Imperatoribus poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe fuiſſe, quia potiùs illã intra ſubiectos ſibi populos contineri, qui licèt plures fuerint, plurimi tamen adhuc ſtabant, ad quos Romanæ Aquilæ nullatenus peruenerunt, ſacra etiam Scriptura, ſæpè ſæpiùs his vulgaribus, ſeu communibus verbis vtitur, & dum omnem terram dicit illam tantùm prouinciam, de qua eſt ſermo, ſignificat, vt ad explicationem *c.* 2. *Daniel.* vbi *Nabuchodonoſor Rex totius mundi*, appellatur, rectè aduertit *gloſſ. interlinearis ibidẽ*, & P. Maldonatus, & Franciſcus Lucas ſuper illud *Lucæ* 2. *Exiit edictum à Cæſare vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, vltra citatos, vide Victor. *in relect. de Indis Inſulanis, p.* 1. *ex num.* 24. Bañes *in* 2. 2 *q.* 10. *art.* 10. *verſ. arguitur quarto, col.* 531. Petr. Gregor. *ſyntag. Iuris, lib.* 12. *cap.* 2. *n.* 6. *cum ſeqq.* Gabr. Vaſquez *diſp.* 153. *cap.* 2. *num* 12. Salas *de legibus quæſt.* 95. *tract.* 14 *diſp.* 7 *ſect.* 7. *num.* 42. Suar. *in defenſione fidei cõtra Anglicanæ ſectæ errores, lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 7. *& in tract. de charit. diſp.* 13. *ſect.* 5. *n.* 4 Ioan. à Ponte *in conuen. vtriuſque Monarchiæ, lib.* 2. *c.* 2. §. 3 *pag.* 92. *& c.* 17. §. 1 *pag.* 189. Calixt Ramires *de lege Regia*, §. 3. *n.* 2. bene Trullench. *in expoſit. Decalogi, lib.* 7. *cap.* 3. *dub.* 2. *num.* 3. eleganter Franc. de Amaya *obſeruat. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 82. *cum ſeqq.* vbi præter Spartianum, Lampridium, & alios, tenet ſub orbis appellatione intelligi Romanum Imperiũ auctoritate Caſſiodori *lib.* 10. *epiſt.* 8. *decet enim vt orbis iſte Romanus inuante veſtro reſplẽdeat*, & *lib.* 3. *epiſt.* 51. *Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuſque deſcriptus eſt*; qui loco eleganter explicat illud *Lucæ*, *Exiit edictũ*, &c. quod non de toto terrarum orbe debet accipi ſed de Romano orbe: quo ſẽſu procedunt, *l.* 1. *C. de eunuch. l. vnic. in princ.* ibi, *ab orbe Romano, C. de caduc. tollen. l in orbe Romano* 17. *ff. de ſtatu homin.* quam ſic legendam eſſe teſtantur Alciat. *l.* 2. *diſpunct. c.* 21. Pinel. *in rub. C. de bonis matern. part.* 2. *n.* 11. Donel. *comment. Iuris Ciuilis, lib.* 2. *cap.* 16. Iuſt. Lipſ. *lib.* 1. *de magnitudine Romana, cap.* 7. Anton. Fab. *in iuriſprudent. tit.* 5. *princ.* 3. *& tit.* 9. *princ.* 2. *illat.* 1. Bernard. Alderete *lib.* 1. *del originen de la lengua Caſtellana, c.* 3. *&* 4.

Ibidem *num.* 14. *in fine*. Ad explicationem *d. l. deprecatio, ff. ad legem Rhodiam*, vltra citatos, vide Lancellot. *in templo omniũ iudic. lib.* 1. *cap.* 1. Mantua *in Enchiridion rerum, lib.* 9. *cap.* 220. Anton. Roſel. *lib.* 1. *memorab. c.* 3. *num.* 5. Sarmient. *lib.* 1. *ſelect. cap.* 8. *num.* 20. Petr. Gregor. *de republic. lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 14. *cum ſeqq.* Vacon *lib.* 2. *declarat. cap.* 106. Cuiac. *lib.* 25. *obſeru.* 30. *& lib* 2. *ſẽt. ad Paul.* Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 55. *&* 56. Mendoça *de pactis, lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 25. Greg. Lop. Madera *de excellent. Hiſpan. Monarch. cap.* 2. *fol.* 10. latè Franc. de Amaya *obſeru. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 74. *cum ſeqq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint, oſtenditur.*

2 *Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt.*

Cap In Syndo. XXIII.

AD *num.* 2. *in fine*. Optimè Seraph. de Freitas *de iuſto imperio Luſit. Aſiatico c.* 6. *num.* 51. *his verbis*: Minus etiam obſtabit, *quod Pontifices aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerunt, c. nos ſi incompetenter* 41. *c. ſi quis ſuper* 42. 2. *q.* 7. *c. mundaſti, c. auditum* 2. *q.* 5. Nam *d. c. ſi quis aliud*, longè diuerſum docet, vt conſtat ex originali, quod refert Suar. *de defenſione fidei Catholic. lib.* 4. *cap.* 7. *n.* 10. Cætera verò Iura non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt. D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. *ad* 2. vbi Caiet. Card. Bellarm. *lib.* 2. *de Romano Pont. c.* 29. *arg.* 6. *& lib.* 2. *de Concil. cap.* 18. Turrecr. *lib.* 2. *ſumma c.* 104. *&* 105. Suar. *d. c.* 7. *à num.* 3. *Cùm etſi velit, non poſſit Chriſti Vicarius ſe alteri ſubiicere, ſiue quoad iuriſdictionem temporalem*, Abb. *num.* 7 Felin *in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitut.* Bald. *in* 1

l. ſi

*eſt receptum C.de iuriſd.D.*Thom.& omnes *in 4.diſt.18.& 19.*Caiet.*d.art.1.*& alij, *quos re-*
4 *fert, & ſequitur latè probans* Suarez *d.cap.7.*
num.2.ſiue,quoad vim coërciuam reſpectu ſpi-
ritualis poteſtatis. Bellarm. Turrec.& alij cita-
ti à Suar.*num.*3.vbi proximè, & conſtat *ex*
c.patet 9 quæſt. 3.cum aliis ibidem.Imò Pon-
tificem recognoſcere Imperatores,& ſeipſis lon-
gè ſuperiorẽ proſequũtur ex Rebuſ.& aliis
5 latè Bellarm *lib.de Eccleſia cap.*18. Suar. *lib.*
3.contra Angliæ errores cap.31. num.9. Quod ſi legatur Imperator interdum indicaſſe de cauſa Pontificis,& ibi depoſuiſſe,certè id iure factum non eſt,& ex hiſtoriis,Patribus, & aliis bene probant Bellarm.*l.2.de Romano Pontif. cap.29.arg.5 & l.2.de tranſlat. imperij cap.4. col.5.& in apologia ad Iacobum Magnæ Bretaniæ Regem cap.17.reſp.1.*Suar.*contra Angliæ errores l.3.c.29.n.9.cum ſeq.*

Cap. Cùm longè XXV.

AD *num.2.in fin.* De iure patronatus,& iure nominandi ad Eccleſias Hiſpaniæ Regibus Catholicis competente, vltra citatos vide *l.1.tit.6. l.1.recopilat.* Gregor. Lop.*verb.antigua coſtũbre tit.5.p.1.* Mariana *de rebus Hiſpaniæ l.24.cap.16.& lib.25. c.5.*Balboa *ad c.cum Eccleſia Sutrina, num. 50.de cauſa poſſeſ.*Garcia de Loayſa *in notis ad c.6.Concilij Tolet.XII. verbo libera principis electio*, Vincent Turturet *de ſacello regio fol.107.& ſeq.*Camill.Borrell.*de præſtãtia Regis Cathol.c.50.& 51.*Modern.*de protectione regia p.3.cap.10.num.9.& num.235.cum ſeqq* Anaſtaſ Germon.*de ſacrorum immunit. lib.3.cap.12.n.39.cum ſeqq.*Humad.*l.18. gloſ.1.tit.5.part.1.* Ioan. Fileſac.*de ſacra Epiſcop.autorit.cap.7.*Salag.de Mendoça *de origin.dignit.Hiſp.l.1.cap 6.fol.*8. Martin. Mages.*de aduocat.armata c.9.ex n.11.& c.11.ex n.21.*

Cap. Tibi Domino. XXXIII.

EX hoc text.iuncta *gloſ.verb.intrare*,colligitur quòd non ſolùm in cõtractibus, verum etiam in multis vtriuſque Iuris caſibus, qui iuriſiurandi ſpecialẽ religionem, & exhibitionem deſiderant, permiſſum,& receptum eſt, vt quis illud tam per procuratorem, quàm per ſeipſum facere poſſit, ſimilis *textus in c.metuentes 17.q.4.*vbi gloſſ. *verb.de præſẽti,c.vnic.§.verùm,de ſtatu regul. in 6.c.vlt.de iuram.cal.eod.lib.*cum aliis, quæ ad hoc ipſum comprobandũ adducit Cou. *in c.quamuis pactum p.1.§.5.n.8.*Nauar.*cõſ.4. n.2.de ſumma Trinit.& conſ.11.num.2.de iureiur.*Soto *de iuſtit.l.8.quæſt.2.art.2. ad 4. §.per hæc.*Caiet.*2.2.quæſt.98.art.2.in arg.4.* Cardin Tuſch.*lit.I.concl.*530.vbi allegat *l.in iurãdũ §.fin.de iur.iur.& concluſ.*537.Pet. Ledeſma *in ſumma p.2.tract.1.c.4.concl.10. Sexta diffic.*Felician. Vega *ad c. Paſtoralis, de iudic.n.7.* Verùm autem profeſſio fidei poſſit fieri per procuratorem,latè egi *de offic.& poteſt.Epiſcopi p.3.alleg.61.numer.20.& 21.& in tract.de Can.cap.17.num.5.& in collect.ad Concil.Trid.ſeſſ.24.de ref.c.12.num 39.*& 40.

Distinctio LXIV.

Cap. Epiſcopi I.

AD *num.1.in fin.* Quòd Epiſcopi conſecratio poſſit ex diſpenſatione Papæ ab vno tantum Epiſcopo fieri, qui in defectum aliorum duas dignitates, vel Canonicos mytratos ſibi in ſacros aſſumat, prout quotidie fieri videmus, quia Papa poteſt mutare hanc formam, quamuis fuerit ab Apoſtolis inſtituta. Ita Hugo & Præpoſ. *in c.porro 67 diſt.* quos ſequitur Gregor.Lop.*l.28 gloſ.2.tit 5.p.1.* D.à Cuna *ad c.de obiectione 3.diſt.64.* & extat de hoc expreſſa declaratio ſacræ Congr. Cardinalium,de qua teſtatur Farin. *in not.ad Concil. Trid.ſeſſ.23.de reform.c.1.* vbi ait ſic declaratum fuiſſe à maiori parte Theologorum, qui conſulti fuerant,& ita Pium V. diſpenſaſſe.

Distinctio LXX.

SVMMARIVM.

1 *Vocum in paritate ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris.*

2 *Vocum in paritate prælatio competit habẽti maiores,& plures qualitates.*

3 *Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit.*

Cap. Neminem. I.

IN gloſ.*ſine poſſeſſionis.* Collige ex gluſſa, quod ſtãte parietate vo- 1
cum patronorũ ille debet præferri,qui fuerit de familiã fũdatoris,vt per Roch *de iure patrõ.verb.honorificum quæſt.18.n.46.verſ.prima opinio*, Lambert.*eodem tract.4.art.quintæ quæſt princ.3.p.2.lib.n.3 in fine, verſ.ſucceſſiuè*, Ferret. *conſ.*

131.

131.*n* 4. Viuian.*in praxi iuriſpatron. lib.*14.
poſt 62.3.*p.n.*67.Perez de Lara *de capellan.*
*lib.*2.*cap.*3.*num.*31.*verſ.& conſanguineus præ-*
*fertur.*Burat.*dec.*316 *num.* 12. *& dec.* 633. *in*
*fine,& dec.*647.*n.* 17. In hac enim paritate
2 vocum prælatio competit habẽti maiores,
& plures qualitates, Lambert.*d.tract.de iu-*
*repatron p.*2.*lib.*2.*quæſt.*7.*princ. art.*26. *n.* 2.
Maſtrill.*dec.*2.*n.*8.*lib.*1.Roia *in Lunen. Sar-*
3 *Ʒanen. iuriſpatronatus* 9. *Februarij* 1616. co-
ram bonę memoriæ *Pirouano*,& magis ido-
neus debet in hoc caſu ſemper inſtitui,
Azori. *inſtit.moral.p.* 2.*lib.*6.*cap.*22.*quæſt.*14.
Aloyſ.Ricc.*in praxi reſ.*106.Caſtr.Palao *in*
*opere morali tom.*2.*tract.*13.*diſp.*2. *punct.*9.*n.*
3.Ego *de officio & poteſt.Epiſcop p.*3 *alleg.*72.
*n.*200. niſi æqualia ſint amborum merita,
quia tunc Epiſcopus ex duobus æqualiter
præſentatis illum inſtituet, quem voluerit,
ex Lambert.*d.lib.*2.*p.*3.*q.*5.*princ. art.*1.*num.*
2. Cæſ.de Graſſis *dec.* 1.*num.*9.*de iurepatron.*
Mari.Antonin.*var.reſolut.lib.*1. *reſol.*104.*n.*
2. *verſ.tunc demum*, Caſtro Palao *d. puncto*
9.*num.*1.

Distinctio LXXVII.

Cap. Quicunque. III.

GLoſ.*in hoc text.* dicit *ibidem* grandæ-
uum illum vocari, qui vltra trigeſi-
mum annum exiſtit, vt per Turrec.
in præſenti, Alex. Scot. *in vocabul. vtriuſque*
Iuris, verb. grandæuus. Sed mihi videtur grã-
dæuum prouectionis ſenectæ hominẽ dici,
vt ex Virgilio, & aliis notat Theſaurus lin-
guæ Latinæ *verb grandæuus*, & colligitur *ex*
textu in cap.illud 13.*q.*2. vbi accipitur gran-
dæuus pro ſene, & facilè morituro, ibi; *ſi ei*
quicquã humanitus contigerit, quia grandæuus
eſt, & confirmatur auctoritate S. Auguſtini
*lib.*5.*de ciuitate Dei*, vbi de Conſtantino lo-
quens ſic ait, *grandæuus ægritudine & ſene-*
ctute defunctus eſt. Probatur 1.*Regum c.*4. ibi
ſenex erat grandæuus, nam de Heli loquitur,
qui nonagenarius erat, vt notat Alberic. *in*
dictionar. verb. grandæuus, cum aliis adductis
per Maiol. *de irreg. lib.*1.*cap.* 30.*num.*14. Gra-
uem verò ſiue ingraueſcentem ætatem à
quinquageſimo ad ſexageſimum
quintum annum protrahi
probat Paul. Zach. in
quæſt. Medi-
coleg.

Distinctio LXXX.

Cap. In illis. II.

AD *n.* 4. Quòd ciuitas appellari
non poteſt, quæ Epiſcopum nõ
habeat, vltra citatos addo Hie-
ron.de Mõte *in tract.fin.regũd.*
*c.*5. Bobad. *in ſua politica lib.*2.*c.*17.*n.*15. Ce-
ned.*ad Decret.collect.*101 *n.*1. Camill. Borrel.
de præſtantia Regis Cathol.c. 76.*n.*22. *& cobſ.*
2. latè diſputat, an ciuitas ad Epiſcopalem
ſedem erecta debeat facere palatium pro
Epiſcopo, ſed verius eſt non omnes ciuita-
tes Epiſcopos habere, nec illis indigere, &
ius creandarum ciuitatum apud Imperato-
rem & Regem in ſuis prouinciis indepen-
denter à ſummo Pontifice, aut Epiſcopi de-
ſignatione reſidere, vt per Gaſpard. Velaſc.
in l.imperium ff.de iuriſdict.omn. iud. n. 73.
Raynald. Corſ.*lib.*3.*indag.cap.* 3. Vrbis tamẽ
decus augetur per Epiſcopi ſedem, & in ea-
dem ſede de nouo augenda, conſideran-
dum eſt, quòd habeat progreſſum nobilẽ,
diuitem, numeroſum, & ſufficiẽtem Sacer-
dotum copiam, ne aliàs ſedes Epiſcopalis
vileſcat, vt bene obſeruat Iſidor. Moſcon.
*de Maieſt.milit.Eccleſ.p.*1.*c*15.

Distinctio LXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Medici gratis pauperes curare debent.*

2 *Concurrente opportunitate locorum, tempo-*
rum, & rerum.

3 *Medicus recuſans pauperes curare à iudice,*
poterit officio priuari.

AD *num.*1. Pro exornatione conclu-
ſionis, quod medici gratis pauperes 1
curare debent, vltra citatos, vide
Gregor. Lop. *verb. llanamente tit.* 22. *part.*3.
Mandoſ.*in praxi tit.de ingratitud. cap.* 101.
verſ. pauperes, Fuſc.*de viſit.lib.*2.*c.* 3. *num.* 6.
Franc. Ripa *in tract.de peſte in remed. ad cu-*
rand.peſtem §.medicorum n. 101. Gaſp. Baëc.
de decima tutorum c. 10.*num.*15. Gail. *lib.* 1.
*obſeru.*43.*num.*13. Roland. à Valle *conſ.*87.
*n.*38. *cũ duobus ſeqq.lib.*2. Sebaſt. Medices *de*
*caſibus fortuit.p.*2.*quæſt.*4. *n.* 11. Petr. Roiz.
*Litnan.dec.*4.*num.* 300. *& ſeq.* Fului Pacian.
*de probat.lib.*1.*c.*54.*num.*63. B. Ioan. à Capi-
ſtrano *in ſpeculo conſcient. num.* 266. Vrſill.

ad Afflict. deciſ. 123. Flores de Mena *var. q.* 8 §. 1. *num.* 52. Cornel. Benin. *de paupert.*
2 *ſpec.* 1. *de iudic. n.* 17. Vincent. Carot *de locato p.* 2. *gradu* 4. *de medico. q.* 3. *ex n.* 2. vbi *n.* 8. *fol. mihi* 121. id verum dicit tribus concurrētibus requiſitis, ſiue in foro exteriori, ſiue interiori, ſcilicet opportunitate locorū, quia non per mundum quærere indigentes infirmos tenetur Medicus, ſed ſi illis occurrat, ſufficit. Temporū, quia non futuræ neceſſitati occurrere, aut prouidere, ſed præſenti bomo tenetur. Rerum, quia cōſulere,
3 coniunctiſque ſanguine curā impendere debet homo, & *n.* 9 poſt Bart. ſubdit, quod Medicus gratis infirmos pauperes medicari recuſās, poterit à iudice officio priuari.

Distinctio LXXXVI.

Cap. Non ſatis. XIV.

POſt *numer.* 1. Collige ex textu ſubueniendum eſſe exiſtenti in extrema neceſſitate etiam ex bonis, quibus quis ad ſtatum ſuum indiget, modò non ad naturalem neceſſitatem ſubleuandam, vt per S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 33. *art.* 5. & *quodlib.* 8 *art.* 12. Cou. *lib.* 3. *var. c.* 14. *numer.* 5. Palat. Rub. *in c. per veſtras* §. 12. *n.* 3. Corn. Benincaſ. *de priuileg. paupert. ſpec.* 5. *in iudic. num.* 18. *cum ſeqq.* Gaſp. Baēc. *de inope debit. c.* 12. *n.* 16. Ludou. Mex. *in tract. taſſæ panis concluſ.* 1. *num.* 6. Surd *de aliment. tit.* 1. *q.* 9. *per tot.*

Svmmarivm.

1 *Senes iunioribus in eleemoſynis ſunt præferendi.*
2 *Paupertas ſenis ſemper maior & vrgentior reputatur.*

Cap. Conſideranda. XVII.

1 DIuus Ambroſius, ex quo deſumitur text in præſēti, ſētit ſenes iunioribus in eleemoſynis eſſe præferēdos, ibi, *conſideranda eſt etiā in largiēdo ætas, atque debilitas,* &c. *vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iā non queunt victum quærere.* Concordat *l. Caſtel.* 7. *tit.* 23. *part.* 1. ibi, *la ſetena coſa es, que deue parar mientes, de que edad es el que pide la limoſna, que ante deue dar a los viejos que no lo puedē ganar, que a los mancebos.* Didac. Per. *in l.* 4 *gloſ.* 2. *col.* 2. *in fine lib.* 4. *ordin.* Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 154. & *de primog. in præfat. n.* 147. Mar. Giurba *in cōſuet. Meſſan. gloſ.* 14. *c.* 2. *n.* 5. *verſ. quare eleemoſyna,* Aluar. *de priuileg. miſerab. perſonarū q* 18. *n.* 52. & ratio eſt, 2
quia licèt reſpectu facultatū æqualis iuuenis & ſenis indigentia poſſit conſiderari, tamen ex eo maior ſemper, & vrgentior paupertas ſenis reputatur, quia ob ætatis ingraueſcentiā & defectum, nullo ipſius labore artificio, & induſtria poteſt ſubleuari. Vnde non omnem quemcunque ſenem in eleemoſynis iuueni eſſe præferendum rectè infertur, ſed illum duntaxat, qui adeo annorum pondere infirmatur, vt vix proprium quærendi victum labori, & miniſterio ſufficiat, veluti ſeptuagenarium, quē Iuris cenſura debilem, & infirmum eſſe citra controuerſiam teſtantur Abb. *c. quoniā frequenter.* 5. *n.* 18. *vt lit. non conteſt.* Alciat. *de præſumpt. reg.* 1. *præſ. vlt.* Menoch. *eod. tr. lib.* 6. *præſ.* 46. *n.* 21.

Distinctio LXXXIX.

Svmmarivm.

1 *Societas humana in pace conſeruatur.*
2 *Diſtributio graduum vnitatem & concordiam ſeruat.*
3 *Ordo concordiam alit & fouet.*
4 *Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate aut Deus, aut beſtia.*
5 *Homo animal ſociabile.*
6 *Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi.*
7 *Eccleſiaſtica Hierarchia inſtar cæleſtis ordinatur.*

Cap. Ad hoc. VII. & vlt.

ELeganter hic dicitur, *quòd dū quilibet ſeruat, ſuū gradū ſocietas hac humana in pace cōſeruatur,* vt per Menoch. *conſ.* 902 *n.* 1. ibi, *quemadmodum, qui ambitu, faſtu, & cupiditate gloriæ de ordinis prælatione contendunt, iure dānandi ſunt, quippe qui cōparādi videātur Phariſæis illis, qui (ſic Matth. c.* 5. *ſcriptū reliquit) glorioſè amāt primos accubitus in cœnis, primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro. Ita iurè laudādi sūt illi, qui nō alia ratione de prælatione hac experiūtur, quā vt pulcherrimus ille ordo, qui & in patria illa cæleſti mirificè eſt conſtabilitus obſeruatur, cū ordo, & cōcordia parare ſoleat, c. vlt.* 89. *diſt.* & Tiber. Decian. *conſ.* 7. *n.* 1. *vol.* 3. ibi, *& quamquam quoad Deum illaudabilis videatur iſta quæſtio, quia mundi gloria eſt vanitas vanitatū, & omnia vanitas, Eccleſ.* 1.

&

& Pſalm.38. Dixit enim Dominus, qui ſe humi-
2 *liat, exaltabitur, & qui ſe exaltat, humiliabitur*
Matth.20. & 23. Attamen quoad hanc huma-
nam ſocietatem & ciuilem politiam conſeruã-
dam, neceſſaria, & laudabilis eſt, nam graduum
diſtributio vnitatem, & concordiam ſeruat, c.
ad hæc 89. diſt. & ideo in dignitatibus ſeruan-
dus eſt ordo graduum, l. honor. §. gerendorũ ff.
de muner. & honorib. l. fin. vbi Luc. de Pena c. de
his, qui ſponte munera ſub. lib. 10. & notatur in
rub. & in nigro, C. vt dignit. ordo ſeruetur, lib.
12. ordines enim dignitatum Deus conſtituit
non modò in hoc mundo, ſed in hierarchiis cæle-
ſtibus Angelorum, vt notatur in rub. de maio-
ritate & obed. & in cap. eſt ordo 33. quæſt. 5. & in
auth. quomodo oporteat Epiſcopos, &c. Franc.
Burſat. *conſil. 343. in princip. vol.* 4. ibi, *dum*
ordo concordiam alat, & ſouet, ſecundum
Diuum Gregorium relatum in cap fin. 89. diſt.
3 *Archidiac. in cap. decernimus 10. quæſt. in prin-*
cip. & qui gratia ordinis ſeruandi tantum con-
tendunt, nil aliud agunt, quàm vt à Deo opti-
mo Maxim. conſtabilita tueantur, Cantic. cap.
2. Rex ordinauit in me charitatem, Apoſtol. 1.
ad Corinth. cap. 9. ibi, Dominus ordinauit, & ad
Hebræos 5. & Pſalm. 109. Sacerdos in æternum
ſecundùm ordinem Melchiſedech. Naturam
humanam deſendunt, quæ ex ordine non omnes
inter ſummos, neque rurſus omnes inter noui-
ſimos conſtituit, ex Iuſtin in §. ordinot. auth. de
Monachis, iura & leges conſoneant, quibus ma-
gnæ cura fuit, vt alter alteri præſit, & alter al-
teri, c. 1. c per tuas, c. ſolitæ, de maiorit. & obed.
toto tit cap. vt dignitatum ordo ſeruetur, &c.
Petrus Gregor. *de Republ. libro* 1. *cap.* 1. *num.*
8. ibi, *vtique in vno corpore phyſico, membrorũ*
concordia, & colligatione, actiones ſuas mens
exerit, & perficit, & vnico ſpiritu eadem mẽ-
bra colligat, ita vnum imperium cum poteſtate
vnius, vel plurium vnitorum in republ. regit,
imperat, cuique vt mẽbris conuenientia & le-
ges dicit, concordiam format, & humana ſocieta-
ti neceſſaria exequitur, communicat commercia,
actiones, & amicitias conuenientibus præceptis,
quæ vel natura, vel neceſſitas ſuadet, per ſe in-
uiolata ſeruare. Nam homo, qui non eſt, aut non
poteſt, aut non vult eſſe in ciuili ſocietate, vel
4 *Deus eſt, qui nullius indiget, & ſibi ſufficiens*
eſt, vel beſtia, qui non amat ſocietatem hominũ,
homo quippe animal ſociabile, vt ait Ariſtotel.
1. polit. c. 2. Quia verò ea ſocietas humana eſt
5 *hominis vtentis ratione, neceſſarium eſt illam*
quoque eſſe ordinatam cum diſtinctione eius,
quod rationi conſentit, vel aduerſatur, vt ius ſit
ordinatio ciuilis ſocietatis, &c. Iur. Lauor. *var.*
lucubrat. titul. 4. de election cap. 1. numero 36.
ibi, *hic adde, quia ordo eſt de conſeruatione*
vniuerſi, &c.

In text. ibi, *cæleſtium militiarum exemplar* 7
nos inſtituit, quia dum ſunt Angeli, ſunt Ar-
changeli, &c. conſonat Sanctus Bernardus,
libro 3. de conſiderat. ad Eugen. cap. 4. ſub fine,
ibi *ſicuti illic Seraphim, & Cherubim, ac cæteri*
quique vſque ad Angelos, & Archangelos
ordinantur ſub vno capite Deo, ita hic quoque
ſub vno ſummo Põtifice, Primates, vel Patriar-
chæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, vel Ab-
bates, & reliqua, in hunc modũ, &c. Bobadil.
en ſua politica libro 3. *cap.* 2. *numero* 19. ibi
veniendo pues al diſcurſo de las precedencias,
y aſsientos de los corregidores, digo que aſsi co-
mo el immenſo Dios mui ſabio, y mui iuſto mã-
da a los Angelos, aſsi los Angeles mandan a los
hombres, los hombres a los animales, el alma al
cuerpo, el Cielo à la tierra, y la razõ a los apeti-
tos: aſsi como ſegun Sã Gregorio en las Hierar-
chias de los Cielos y Angeles, y Archangeles, y
otros eſpiritos, que no ſon yguales, ſino diferẽtes
en grados, y dignidad: y ſegun Tito Liuio la fir-
meza de la fè, es ſogetarſe à los mayores, y Dio-
niſio dize, que es ley eterna de la naturaleza,
que el inferiore ſe deſça al ſuperior y aſsi, para
mayor concordia de los miniſtros de Dios en
la tierras, y mayor adminiſtracion de los officios
humanos fue, y es neceſſaria la diuerſidad, y ma-
yoria, y que los ſuperiores precedam a los meno-
res, y ſean dellos reuerenciados y ellos ſean ama-
dos de los mayores, &c. Franciſc. de Mendo-
ça in viridario lib 8. c. 8. n. 195. Marder. *de*
Monarchia lib. 1. p. 1. c. 5.

DISTINCTIO XCVI.

SVMMARIVM.

1 *Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecula-*
ris inferior.
2 Concilium Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 20.
refertur.
3 *Commendatur immunitatis Eccleſiaſticæ*
defenſio.

Cap. Quis dubitet. IX.

GRegorius VII. *l.* 8. *epiſtol.* 21. *ad* 1
Hermannum Metenſem Epiſcopum,
elegantibus verbis ſic alloqui-
tur. *Quis dubitet ſacerdotes Chriſti Regum,*
& Principum, omniumque fidelium Patres,
& magiſtros cenſeri. Ex quibus verbis
vulgo colligitur, quòd Eccleſia, ſiue

Eccleſiaſtica poteſtas principalis, & ſuperior eſt, ſecularis verò inferior, & ab ea dependens, idem probant *textus in c. ab Imperatoribus 23. q. 3. & in c. Principes 23. q. 5.* reſoluunt Sot. *de iuſtit. lib. 4. q. 4. art. 1.* Con. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 9. n. 7.* Cordub. *in ſuo quæſtionario lib. 1. q. 57. dub. 3.* Sander. *de viſibili Monarchia lib. 1. c. 4.* Card. Bellarm. *tom. 1. lib. 5. de poteſt. Papæ c. 1. cum ſequentibus*, Salon. *de iuſtit. q. 4. de dominio a. 5.* Aragon *eod. tr. q. 67. a. 1 §. cæterùm*, Molin. *de iuſt. tr. 2. diſp. 28.*
2 *& 29.* Sanctè quidem & grauibus verbis declarat ſancta *Synodus Tridentina ſeſſ. 25. de reform. c. 20* Officium, quod Principibus in rebus Eccleſiaſticis agere incumbit, ibi, *Proptereaque admonet Imperatorem, Reges, Respublicas, Principes, & omnes, & ſingulos cuiuſcumque ſtatus, & dignitatis extiterint, vt quo largius bonis temporalibus, atque in alios poteſtate ſunt ornati, eo ſanctius, quæ Eccleſiaſtici iuris ſunt, tanquam Dei præcipua, eiuſque patrocinio tecta venerentur, neque ab vllis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, aliiſque dominis temporalibus, ſeu Magiſtratibus, maximeque miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur, ſed ſeuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iuriſdictionem impediunt, animaduertant. Quibus etiam ipſimet exemplo ad pietatem, religionem, Eccleſiarum protectionem exiſtant, imitantes anteriores, optimos, religioſiſſimoſq; Principes qui ius Eccleſiæ, ſua in primis auctoritate auxerunt, ne dum ab aliorum iniuria vendicarunt.* Hactenus Cōc.
3 Trident. Hæc eſt vera veſtra regia epiſtola & Principes Catholici, quam verè veſtra vobis Sancta Mater miſit Eccleſia in Spiritu ſancto legitimè congregata, in cuius obedientiam iuraſtis in ſacro fonte Baptiſmatis: & hæc eſt vera & ſecura ſcribendi norma, conſulentes optimi., aqua quoque Baptiſmatis renouati parique fœdere deuincti, parcite iam quæſo ſanctiſſimis Epiſcopis, parcite religioſiſſimis clericis, ſacratis presbyteris, deuotiſſimis Monachis, quorū exilia, manuumque iniectiones aliquando commemoratis probatis, proponitis, ſatiſque ſit, ſi hæc fiant.

Cap. Conſtantinus. XIII.

AD *num. 3.* De donatione Conſtantini Magni Sancto Syluestro Pontifici facta, deque donationibus, quas poſtea fecerunt aliis Pontificibus Imperatores, atque Principes alij, latè Boët. Epo *de iuriſdiction. Eccleſiaſt. tempor. quæſt. 3. à numero 1. pag. 58. cum ſequentibus, & num. 10.* refert ex Iuone Carnotenſi in regiam donationem, *& n. 14.* aliam formulam donationis eiuſmodi ab Alberico Iureconſulto relictam *in l. 1. §. initio num. 5. & 6. ff. de officio præfecti Vrbis*, per extenſum tranſcribit, *& à numero 16.* aliam Iſidori formulam pleniſſimam adducit, & deinde *à pagin. 239. cum ſequentibus*, gloſſema in hunc textum breuiſſima facit, illúmque multis in locis corrigit. Vnde colligitur, quàm antiqua fuerit à Regibus liberalitas in Eccleſiam, de quo Rangol. *in cap. 4. lib. 2. Regum c. 19.* Cuius verba refert Fr. Placidus Reinoſo *en la defença del eſtado Eccleſiaſtico §. 4.* & de noſtris Hiſpaniarum Regibus Vaſq. *in opuſc. de redditibus Eccleſ. c. 1. §. 3.* Vald. *de dignitate Regum, Regnorúmque Hiſpaniæ c. 19. & cap 21. numero 6.* Anaſtaſ. Germon *in aſſert. libertatis immunitatiſque Eccleſ. c. 9.* Valenz. *contra Venetos part. 2. num. 12.*

Distinctio XCVII.

Cap. Nobiliſſimus. III.

AD *num. 1.* Quòd ſimplici Cardinalium, ſeu alterius nobiliſſimi, ſeu excelſi viri verbo credendum eſt delegationem ſibi fuiſſe factam, aut aliquid viuæ vocis oraculo commiſſum, licèt delegationis literas, aut ſcripturam non oſtendat, vltra citatos adde Panorm. *in cap ſuper his numero 5. verſ. vnde vt Cardinalis*, & ibidem Felin. *n. 8. de fide inſtrument.* Vant. *de nullit. tit. quibus modis ſententiæ nullitas repar.* Seraphin. *deciſ. 133. n. 1.* Alphonſ. Narbona *l. 60 gloſ. vnic. num. 66. cum ſequentibus tit. 4 libro 2. recop.* me citato in hoc loco Pareja *de vniuerſa inſtrum. edit. tit. 2. reſ. 5. n. 55.* 1

Ibidem, in verſ. *Intellige procedere, quando nullum infertur præiudicium*, &c. Hæc eſt limitatio ſuperioris doctrinæ, vt ſcilicet illa intelligenda veniat, quando literæ perſonis enarratis conceſſæ non tendunt in præiudicium alterius, ſed concernunt tantum rem propriam Pontificis, aut Principis, ſeu aliorum, vt vltra citatos tenent Angel. *conſ. 82.* Gregor. Lopez *l. 23. in verb. viuen con el tit. 9. par. 1.* Alphonſ. de Narbona *dict. gloſ. vnic. numer. 68. cum ſequentibus*, Genua *in tractat. de ſcriptura libro 3. quæſt. 5. num. 43.* me citato in hoc loco Pareja *d. reſolut. 5. numer. 56.* 2

I. Qvæstio I.

Cap. Prophetauit. LXXVIII.

PER malos & deperditos homines, Gentiles, Iudæos, vel infideles, miracula fieri poſſe virtute diuina expreſsè tenent, & aliqua referunt S. Auguſt. *lib. 2. de ſerm. Domini, tom. 4. c. 39 & to. 6. contra aduerſ. leg lib. 2. c. 4. & lib. 4. Confeſſ. cap. 5.* S. Greg. *lib. 2. moral c. 8.* Bed Maldun. Barradas, & alij *ad c. 7. Matth.* Medin. *lib. 2. de recta in Deum fide.* Ænæ. Robert. *lib. 1. rerum iudicat. c. 5. fol.* 18. Petr. Greg. *de Republ. lib. 13. c. 24. & 25.* Baptiſt Fulgoſ. *lib. 1. memorabil. c. 6. de miracul.* Mart Del. *diſquiſit. magic. lib. .. q. 7. pag.* 63. Sim. Mayol. *dierum canicul. tom. 2. colloq. 2. pag. 112. & ſeq.* Acoſta *l. 2. de procuranda Indorum ſalute, c. 10. in princ.* Rutil. Bẽzon. *de anno Iubil. l. 6. c.* 24 Camil. Borrell. *de praſtantia Regu Catholici, c.* 55. Raph. de la Torre *in 2. 2. q. 9. ar. 2. diſp 4 pag. 751. & to. 2. de vii & oppoſitu Relig. q. 95. in pralud. diſp.* 2. Torrebl. *de Magia, lib. 2. c. 11. & 26. & de iure ſpirit. lib. 1. c. 11 & lib. 4 c. 1* Suar. *de fide diſp 4. ſect. 3. n 8. & ſect* 4. Maluenda *de Antichriſto lib 6. c. 1. & lib. 7. c. 15.* Perez *in Laurea Sermontina, cert. 1. de Deo trino, & vno dub. 1. c. 1. ex n. 32. & cert. 4. dub. 1. c* 3. Boz. *de ſignis Eccleſ. lib. 2. c. 8.*

I. Qvæstio. II.

Cap. Quàm pio. II.

AD *n. 2.* quatenus hic dicitur, quod licitum eſt Chriſtiano promittere pecuniam Iudæo cupienti venire ad Baptiſmum, ſed timenti paupertatem inter Chriſtianos, adde Aloyſ. Leon. *l. 1. n. 57. C. de Iudæ.* Ioan. Solorzan. *de Indiarum iure, tom. 1. lib. 2. cap.* 18. *num.* 40. vbi *n.* 41. rectè monet, quòd licèt omnes pactiones, & nundinationes, quæ in rebus ſpiritualibus fiunt, prohibitæ ſunt, & ſimoniæ labem videantur habere, vt probatur in hoc textu, nihilominus, vbi pecunia non datur ſub tali pacto, neque in vim pretij, & emptionis rei ſpiritualis, ſed in modum conditionis, ſi infidelis voluerit ad Fidem conuerti, nulla ſimonia committitur, quoniam temporale commodum, pro re ſpirituali nõ datur, ſed muneribus, blandimentis, & officiis pagani voluntatem, & animum conciliamus, vt conſulat ſuæ ſaluti, & ad id, quod iure diuino præſtare deberet, nobis deuincimus, quod nullam in ſe turpitudinem habet, ſed potius magnum charitatis & pietatis officium, cum Deus ipſe ſæpe promittat bona temporalia, ſub conditione, ſi bene operentur illi, quibus fit promiſſio, vt videre eſt, *Geneſ. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij.*

2 *Clericus beneficiarios redditus ſibi percipere poteſt, patrimoniale, que ex integro conſeruare.*

3 *Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex redditibus beneficiorũ ſuorum velle viuere.*

4 *Vnuſquiſque licitè percipit, & expendit illud quod ſuis laboribus, velut iuſta merces deputatur.*

5 *Epiſcopales redditus debentur Epiſcopis velut merces ſuis laboribus deputata.*

6 *Canones, qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedẽ clericalis officij, intelliguntur & explicantur diuerſimodè, & numeris ſeqq.*

Cap. Cleros. VI.

PLures Canones in hoc Decreti volumine reperiuntur, quibus probare videtur clericos, ſi locupletes sũt, ſi patrimonio pingues, quaſi clericalis ſeruitij mercedẽ nullam habere, ex quorũ numero præter text. in præſenti ſunt *c. paſtor, hac eadem cauſa, & q. c. Epiſcopus 10 q. 2. c. Epiſcopus, c. illi autem 12. q. 1. c. fin. §. vlt. 16. q. 1. fortè, quia bona Eccleſiæ ad pauperum vſus deſtinantur, c. videntes 12. q. 1.* iunctis traditis per Læl. Mancin. *fac. iur. contr. diſſert. 5. c. vlt à n. 1.* 1

Sed contraria ſententia crebriùs accepta, & generali totius Eccleſiæ vſu conſtabilita eſt, vt poſſit ſcilicet clericus beneficiarios redditus ſibi percipere, quibus viuat, patrimonialeſque ex integro cõſeruare, vt bene reſoluunt Suar. *recept. cent. verb. clericus,* Viu. *commun. opinionũ lib. 2. opin.* 44. Cou. *ad c. 1. n. 2. de teſtam.* Sot. *de iuſt. lib. 10. q. 4. ar.* 3. Nauar. *de reddit. Eccl. q. 1. n.* 78. Hoieda *de incompatibil. benef. c. 19. num.* 45. Sarmient. *eodem tractat. p. 1. c. 1. n. 18.* Menchaq. *illuſt. c. 115. n. 9.* Menoch. *de arbitr. caſu 145. num.* 5 2

Molin.*de iuſtit.tract.* 2. *diſp.*145. plures per
Cened.*ad Decretal.collect.*33.*num.*4.Fr.Em-
man.*in ſumma tom.*4.*cap.*68. *num.* 5. Bellet.
*diſquiſit clerical.p.*1.*tit.de bonis cleric.* §. 1. *n.*
11.*&* § 6.*n.*7.*verſ. nam clericus.* Rodoan. *de*
*ſpol.Clericor.q.*9 §.*fin.num.*37.*&* 39. Marcel.
de Mauto *alleg.*36.*num.* 10. Ego ipſe *de po-*
*teſt.& offic.Epiſcop.p.*3.*alleg.*114.*num.*36.*cum*
*ſeqq.*me citatu Alzed. *de præcellent. Epiſcop.*
dignit part. 1.*c.* 14. *num.* 43. nouiſſimè Læl.
Mancin.*diſquiſit.genial. & anniuerſar. Iuris*
*diſput.cent.*2.*cap.*181.Idque vel ratione ope-
3 ris,& mercedis.*c.clerici* 1. *quæſt.* 2. vel diui-
ſione illa bonorum , quæ facta legitur in
Eccleſia.*cap.conceſſo,cap.quatuor* , & paſſim
12.*quæſt.*2.vel ratione euidenti, nam poteſt
clericus omnia bona ſua conſanguineis ſuis
velle dare , & ex redditibus beneficiorum
ſuorum velle viuere,vt in confeſſo eſt.Cur
igitur,quod ante licuit , id deinceps licere
nō videatur?poteſt me hercle clericus bo-
norum ſuorum prouentus conſanguineis
conſeruare, qui potuit initio donare. Facit
quod vnuſquiſque licitè percipit,& expē-
dit illud , quod ſuis laboribus, velut iuſta
4 merces,deputatur , iuxta illud Paul. 1. *ad*
*Timoth.*5.*Dignus eſt operarius mercede ſua*,&
*Matth.*10.*Dignus eſt operarius cibo ſuo,&* 20.
Voca operarios,& redde, c. cum ſecundum 16.
in princip. de præben, ne aliàs ſequatur ab-
ſurdum,quod vel cogatur quis propriis ſti-
pendiis militare,contra *c.charitatem in fine*
12.*q.*2.refert *gloſ pen. in cap. vnic. de clerico*
5 *ægrot.l.*6.Sanè redditus Epiſcopales deben-
tur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus
deputata,bonus text.*in cap. pen.* ibi , *clerici*
omnes,& ibi,*ſtipendia ſanctis laboribus debita*,
1.*quæſt.*2.*d. c. cùm ſecundum*,cum ſimilibus,
igitur ſi Prælatus habeat patrimonium,lici-
te poterit, illo conſeruato,redditus Epiſco-
pales expendere.

6 Quare ad dictos Canones plures diuer-
ſæque referuntur ſolutiones. Quidam te-
nent eos in clericis valere, qui clerici ſunt
pure,& ſimpliciter, neque Eccleſiæ deſer-
uiunt,quaſi dixerint,clericum,vt clericum,
qui patrimonij diues eſt , nihil petere
ab Eccleſia poſſe , quo ſuſtentetur , ſed
vt Eccleſiæ ſeruientem ſtipendium me-
reri.

Alij referunt memoratos Canones prę-
7 ceptum quidem ſapere ob maximam
ſanctiſſimorum illorum Patrum in redar-
guendis moribus libertatem,& quaſi indi-
cendo hyperbolem , veruntamen reip-
ſa non præceptum continere , ſed conſi-
lium.

8 Alij nihil aliud præſcriptis Canonem de-
cretis cautum videri affirmāt,quàm de bo-
nis ſimpliciter,quæ propria ſunt pauperū.
Illud itaque dumtaxat prohiberi, ne bona
illa,quæ alendis pauperibus veteri inſtituto
addicta eſſent,diſtribuerentur clericis , qui
ex parentum , propinquorúmve bonis ne-
ceſſaria commode conſequi poſſent. Pro-
inde eorum bonorum nullam prorſus ra-
tionem haberi , quæ ſoluendis clericorum
mercedibus deſtinarentur.

Alij aſſerunt ſtare poſſe, quæ ex prædi- 9
ctorum Canonum deciſionibus ſuprà cō-
memoraui , ſi extrema aliqua pauperum
neceſſitas vrgeat ; non enim tunc licere
clericis,relicto patrimonio,ex fructibus be-
neficiorum , quos pauperibus debent, ali-
mēta percipere,cum his caſibus laici quo-
que pauperibus teneantur ,imò bona ipſa
Eccleſiarum , iuxta illud Chriſti Domini,
Miſericordiam volo,non ſacrificium.

Denique planius, & melius reſponden- 10
dum mihi videtur cum *gloſ.*2.*in præſenti*,&
Cou. *d. numero* 2.*verſ.prima* , textum hunc
procedere attento tempore antiquo , quo 11
bona Eccleſiæ erant ſolummodo deſtinata
ad alendos pauperes Chriſtianos, & cleri-
cos egenos, vt ſatis inſinuat *c.certè* 12.*quæſt.*
1.aduertunt poſt alios Sot.*dicto ar.*3. Sarm.
*d. part.*1. *cap.* 5. *numero* 17. Eodem modo
reſpondetur *ad cap.illi autem in fine* 12.*q.*1.
procedere eodem, tempore antiquo, quo
Eccleſia Catholica velut nouum germen
floreſcere incipiebat,& Apoſtolicis conſi-
liis ita addicta , vt multitudinis Chriſtiano-
rum eſſet cor vnum, & anima vna , omnia
namque erant communia , nemo ſibi ali-
quid proprium vindicabat, *dicto cap.illi,ad*
finem,refert plures quos ſequitur Cou.*d.n*
2.*prope finem*, Ego *d. alleg.*114. *numero* 38
& 39.

II.QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico foro ex confeſſione facta in ſeculari.*

2 Text.in præſenti *intelligitur.*

3 *Confeſſio, probatio , & acta contra Clericum apud Iudicem ſecularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fidem faciunt.*

4 *Secus in illis caſibus , in quibus ſeculares Iudices omnino incompetentes ſunt.*

Cap. Multi. XVIII.

1 AVguſtin. *in homil.* 58 *de pænit. c.* 12. relatus *in hoc textu* in illis verbis, ibi. *Nos verò à cõmunione prohibere quẽquã non poſſumus, quãuis hæc prohibitio nõdum ſit mortalis, ſed medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtico iudicio nominatum, atque conuictum,* &c. videtur probare in Eccleſiaſtico foro puniri poſſe Eccleſiaſticos, qui in ſæculari, vel Eccleſiaſticu iudicio confeſſi, vel conuicti fuerint, cõtra textum *in cap. at ſi clerici* 4. *de iudic.* probãtem clericum, qui apud ſecularem iudicem crimen confeſſus eſt, vel de eo conuictus, non eſſe propterea vllatenus puniendum, vel condemnandum per ſuum Epiſcupum, vt notant *gloſ.* 2. *in cap.* 1. 23. *q.* 5. Innoc. & communis *in cap. per inquiſitionem* 26. *de elect.* Bart. & Iaſon *à n.* 3. vbi Dec. & nouiores *in l. Magiſtratus ff. de iuriſdict. omniũ iud. cũ* Rip. *n.* 16. *in c.* 2. *hoc tit.* Roder. Suar. *in l. poſt rem notab.* 3. *num.* 10. & paſſim alij, ſed omiſſis pluribus, quæ ad illius materiam tradunt gloſ. *verb. ſeculari* & DD.
2 illic Abb. *à num.* 11. *in fin* & *additio ad eundem num.* 13. *lit. C.* & poſt multus Dec. *à n.* 14. & Beru *in d. c. at ſi clerici*, ex mente dictæ gloſ. io ſecũdo intellectu, quem magis probant Abbas *d. n.* 13. *in fin.* & alij, reſpondetur textum hunc agere & loqui de confeſſo, vel conuicto in iudicio ſæculari competi, & legitimo reſpectu confitentis, vel conuicti in eodem, & ita generalitas illa prohibitionis reducenda ad terminos habiles, ſingula ſingulis referendo, iuxta vulgarem doctrinam gloſ receptæ *in l.* 1. *C. de ſacroſ. Eccleſ. & in cap* 1. *de conſtit.* Ita Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu.* 26. *n.* 43. *&* 45. & in hac ſpecie ſicut ſententia prolata à iudice ſæculari, vbi ad eum ſpectat cognitio, & ita competens eſt, parit exceptionem rei iudicatæ, ſi opponatur apud Eccleſiaſticum, *c. vlt. de except. in* 6. ita etiam confeſſio, probatio, & acta apud ſecularem competentem, vbi ad eum cognitio pertinet, fidem faciunt apud
3 Eccleſiaſticum, ita vt ex eiſdem, ſi oportuerit, poſſit confeſſus, vel conuictus à communione repelli per eundẽ Eccleſiaſticum, iuxta text *in præſenti* & ſic explicatur, & ampliatur text. *in d. c. vlt. verſ. ſimiliter*, vt procedat etiam in confeſſione, & actis apud ſecularem competentem habitis, ex Abb. *n.* 12.
4 Dec. *n.* 14 *cum ſeq* Beroi *à n.* 121. *in d. c. at ſi Clerici*, & aliis, per Maſc. *de probat. concl.* 33. *n.* 24 quãuis referat ex multis ſecundum cõmunem ſententiam acta apud ſecularẽ Iudicem non facere fidem Eccleſiaſticorum, quæ ſententia procedit tantum in illis caſibus, in quibus ſecularis omnino incompetens, & prohibitus, non verò vbi competẽs, vt in ſpecie *d. c. vlt. & huius text.* ſi aduertas ad ea, quæ ſupra reſolui *in addit. ad d. c. at ſi clerici.*

II. QVÆSTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Senior valde ſenem ſignificat.*
2 *Seniores dicuntur ætate prouecti.*
3 *Annus centeſimus eſt terminus vitæ humanæ.*
4 *Vita illius, qui intra centeſimum annum exiſtit præſumitur.*
5 *Mortuus ille præſumitur qui iam natus eſt centum retro annis.*
6 *Vita & mors in manu Domini.*
7 *Centum annorum terminum excedentes vixerunt nonnulli.*
8 Geneſ. c. 6. *locus explicatur.*
9 Numer. c. 31. *locus interpretatur.*

Cap. Paulus. XXVIII.

IN textu ibi, *Seniorem increpaueris*, verbum ſenior cõparatiuum, 1
valde ſenem ſignificat, ex Theſauro linguæ Latinæ. *verb. ſenior,*
& Petr. Garc. *in Auicenna, fen.* 1. *lib.* 1. *doct.* 3. 2
43. *diſp.* 16. Ioan. Buſſæ. *tr. de ſtatibus homin. tit. de ſtatu ſenectutis c.* 1. Et hinc ætate prouecti, ſeniores dicuntur, P. Mariana *in notis ad c.* 16. *Matthæi verſ.* 21. Sebaſtian. Couar. *in Theſauro linguæ Hiſp. verb. ſeñor.* Bobad. *in ſua polit. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 23 Aluares *de priuileg. miſerabilium perſon. q.* 18. *n.* 32.

Ibi, *Maledictus puer centum annorum.* Sanctus Gregorius volens hominẽ adoleſcẽtiæ 3
illecebris ad finem vitæ deditum graphicè deſcribere, puerum centum annorum eum vocat, quaſi inſinuans centeſimum annum eſſe terminũ vitæ humanæ de quo Forcatul. *in ſcripta iuriſperit c.* 21 *n.* 5 *& in necromãtia Dial.* 25. *n.* 4. Donel. *cõmẽt. iuris Ciuilis lib.* 10. *c.* 17. vbi Vſuald *lit. B.* Curat. *lib.* 5. *obſeru.* 22. Ioan. Corraſ. *Miſcel. lib.* 5. *c.* 18. Franc. Monald. *conſ.* 43. *n.* 9. Hieron. Portoles *in ſchol. ad Molinã §. præſumpt. n.* 5. Philip. Paſch. *de viribus patriæ poteſt. p.* 1. *c.* 6. *num.* 12. Modeſtin. Piſtor. *illuſt. quæſt. p.* 2. *q* 82. *numer.* 3. Moller. *lib.* 2. *ſemeſtr. cap.* 7. *numero* 22. Nicol. Loſſæ *tractat. de iure vniuerſal. parte* 5. *numero* 9. Anton. Bellon. *conſid.* 2. *num.* 67. Petr. Gilchen *in l. fin. numer.* 8 *C. de ſacroſ. Eccleſ.* Polyd. Rip. *in tract. de actis in articulo mortis c.* 18. *per tot.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. L. concluſ.*

*concluſ.*86. *numero* 3 Petr. Ponſ. *ſelectur. legum lit. V. verb. vita, pag. mihi* 574. Claud. Rangol. *in libros Regum lib.* 1. *cap.* 4. *verſ.* 18. Morla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 12. *qu.* 8. *num.* 4. Farin. *fragm. crimin p* 2. *lit. M. num.* 312. Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *c.* 8. *diffic.* 8. *n.* 24. Paul. Duran. olim Rotæ Auditor, nunc Archiepiſcopus Tarracon. *de condit. & mod. impoßib. p.* 2. *c.* 2. *n.* 20. Iacob. Cancer *var. p.* 3. *cap* 1. *num.* 220. Ripol. etiam *var. reſol. c. vlt. num* 7. Sanch. *in præcepta Decalogi to.* 1. *lib.* 4. *cap.* 40 *num.* 49 Ægid. Trullench. *in expoſit. Bulla Cruciatæ cap.* 3 *dub.* 15. *num.* 7. Franc. Amaya *obſeru. lib* 2. *cap.* 11. *num.* 19. Coccin. *deci.* 345. *num* 5. Perez de Lara *in compẽdio vitæ hominis cap* 31. *num* 86. *& ſeqq.* Et hinc
4 ideo vehementer præſumi vitam eius, qui intra cẽteſimum annum exiſtit, ita vt à probationis onere releuetur, qui eam velut intentionis ſuæ baſim, & fundamentum proponit, reſoluunt Gregor. Lop. *l.* 14. *verb. abõdaque pruene, tit.* 14. *part.* 3. Hercul. *tract. de nega iua, n.* 290. *verſ mors quoque præſumitur.* Anton. Gabr. *commun. lib.* 1. *tit. de præſumpt. concl.* 16. *num.* 3. Ripol. *d. cap. vlt. à n.* 7. Perez de Lara *in compendio vitæ hominũ, cap.* 31. *num.* 87. Et è contra mortuum eum præſumi, qui iam natus eſt centum retro annis,
5 probant Capel. Tholoſana *deciſ.* 313 *num* 3. *verſ. probatur etiam.* Cou. *var. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 6. Anton. Gabr. *d. concluſ.* 16. *n.* 4 Farin. *d. littera M. n.* 316. Cardin. Tuſch. *d. lit. M. concluſ.* 400. *num.* 25.

Nihilominus cùm vita & mors ſit in ma-
9 nu Domini, non poteſt dari aliquis certus annus, qui ſit terminus humanæ vitæ; conſtat enim ex diuino oraculo, *Ego ſum vita tua, & profectio dierum tuorum*; plures cen-
7 tum annorum terminum exceſſiſſe, ac B. Romualdum 130 annos vixiſſe, de quibus Io. Buſſæ. *de ſtatibus hominum tit. de ſtatu ſenect. cap.* 7. Claud. Deodat. *libro* 1. *Panthei Higiaſtici cap.* 6. *pag.* 56. Serar. *tom* 2. *in Ioſue cap.* 13 *qu.* 3. *num.* 3 Franc. Florid. Sabin. *lib* 2. *horar. ſucceſſiu. cap.* 3. Ægid. Camart. *de rebus geſtis Eliæ Prophetæ cap.* 3 *ſect.* 4 *pag. mihi* 78. Doctiſſimus P. Franc. de Mend. *in viridario ſacræ, & profanæ eruditionis lib.* 4. *probl.* 17. *n.* 100. Thom. Maluend. *in parad. ſo voluptatis c.* 52. Solorzan. *de iure Indiarum to.* 1. *lib.* 1. *c.* 2. *n.* 10. Ego *in collect. ad l.* 19. *n.* 16. *C de Epiſc. & cleric.* nouiſſimè Torrebl. *de iure ſpirit. lib.* 3. *c.* 12. *à n.* 13. *& c.* 13. *à n* 22. vbi multos ad lõgiſſimam vſque ætatem peruenientes refert. Sed obſtat, quod vitæ humanæ terminus conſtitutus eſt Geneſ. *c.* 6 *eruntque dies illius cẽtum & viginti annorum, quem præterire non poſſumus.* Iob. *c.* 14. *verſ.* 15. *conſtituiſti terminum eius, quem præterire non poſſunt*; quia locus ille *Geneſ.* loquitur de illis, qui tunc perituri erant diluuio, cõtra quod non vrget, quod de ſe teſtatur Moyſes *Numer. c.* 31. 1
verſ. 2. *centum viginti annorũ ſum hodie, non poſſum vltra ingredi, & egredi*, quia ibi Moyſes non aſſerit vltra ſe viuere non poſſe, ſed tantùm adeò magnæ multitudinis guberuatione ſeniu fieri imparem ſeſe, ac minus idoneum, vt docent Franc. Valeſ. *de ſacra Philoſophia, c.* 7. Delr. *diſquiſit. Magic. lib.* 2. *q.* 23. quos refert Torrebl. *d. c.* 12. *à n.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Papam ſubmittere ſe poſſe alterius imperio, & iuriſdictioni, non fuerunt qui tenerẽt.*
2 *Contrarium verius.*
3 *Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur.*
4 Text in præſenti, *declaratur.*

Cap. Nos ſi incompetenter. XLI.

QVia Leo Pontifex ſe Ludouico Impe- 1
ratori ſubmiſit, vt refertur in hoc textu, affirmant gloſſatores, teſte Decio *in c. Eccleſia S. Mariæ. n.* 17 *de conſtit.* Romanũ Põtificẽ ſubmittere ſe ipſum alterius imperio, vel iuriſdictioni poſſe: tũ quia generale eſt cuique vt ſubiicere ſe ſe ſua volũtate poſſit etiã minori *l. eſt receptũ ff. de iuriſd. omn. iud.*

Sed verius eſt non poſſe Papã ſe alterius iuriſdictioni ſubdere, quia exemptio Papæ eſt priuilegiata, non intuitu perſonæ, ſed in honorem Chriſti datum, cui non poteſt Papa renunciare, ſicut nemo poteſt renunciare priuilegio in fauorem communitatis cõceſſo: tum etiam, quia Pontifex non poteſt humanæ poteſtati quoad vim coactiuam ſe ſubmittere vt per Turrecr. *in ſumm lib.* 2. *c.* 104. Azor. *inſtit. moral. p.* 1. *lib.* 4. *c.* 7. *q.* 6. Suar. *de defenſ. fidei, lib.* 4. *c.* 7. *n.* 3. Duar. *ad Bull. in Cœna Domini, lib.* 1. *c.* 1. *q.* 2. *n.* 38. Lotter. *de re beneſ. lib.* 1. *q.* 46. *n.* 52. *&* 53. Ego *de iure Eccl. vniu. lib.* 1. *cap.* 2. *numer.* 186. Læl Mancin. *diſquiſ. genial. cent.* 2. *c.* 177 *per tot.* vbi *num.* 4 *cum ſeqq.* ex Cardin. Bellarm. *de Concil. libro* 2. *cap.* 18. aduertit in iudicio perfecto duplicem poteſtatem reperiri, primam, quę 3
diſcutiendi eſt, diſcernendique, ac iudicandi, quid agendum videatur. Altera, quæ eſt cogendi eum, qui cauſa ceciderit, vt ſentẽtiæ pareat aduerſus ſe latæ. Vtramque verò iudici propriè dicto traditam videre, qualis eſt Princeps, aut Prætor à Principe conſtitutus; ſed primam, non tam iudicum eſſe, quàm arbitrorum, quorum ſententiis, etſi tenentur ſtare homines, id tamẽ non vi ſẽtentiæ faciũt, cum arbitri cogere nequaquã poſſint, ſed iure naturæ quo promiſſa ſer-

uare

uare debent. Iam itaque Romanus Pont.
non poterit iudicem propriè dictum ſuprà
ſe cõſtituere, ſed veluti arbitrum,cuius ſẽ-
tentiæ ſi non obtemperauerit,faciet, quod
non debet,non autem quod non poteſt.Ex
4 quibus patet reſponſio ad text.in præſenti,
quia cũ in illius ſpecie ſe ſubiecerit,procul-
dubio Pontifex Imperatori, miſſiſvè ab eo,
vt terminarent,diſcuterent, definirẽntque,
quaſi arbitri,non quaſi veri iudices,qui co-
gere poſſent.

IV.Qvæstio II. & III.

SVMMARIVM.

1 *Puberes neceſſariò ſaltim eſſe debent.qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi.*

2 *In criminalibus cauſis in teſtes non admittuntur, niſi qui vigeſimum annum peregerint.*

3 *Licèt quinto & vigeſimo anno minores repellendos eſſe exiſtimauerin alij.*

4 *Quid de Iure Caſtella.*

5 *Sodomia in crimine minores anno 16.in teſtes admittuntur ex Iure Regio Caſtellæ.*

6 *Impuberum teſtimonia fidem faciunt veritas aliter haberi non poteſt.*

Cap. Teſtes. I.

1 IN text.ibi, *Ad teſtimonium autem
intra annum 14 ſuæ ætatis conſti-
tuti non admittantur.* Ex quibus
verbis vulgò colligitur, puberes
ſaltem neceſſariò eſſe debere, qui in ciui-
libus cauſis teſtes adhibendi ſunt, ſcilicet
quatuordecim annorum maſculi, & fœmi-
næ duodecim, vt per Clarum § *fin.quæſt.* 14.
verſ.vidi quandoque. Donel.*commentar.iuris
Ciuilis,lib.*25.*c.*8 Maſcard.*de probat. concluſ.*
1246.Didac.Quantera *in quæſt.criminal. de
plena probat.n.*40.*ad fin.pag.mihi* 308. Card.
Tuſch.*pract. concluſ lit.T. concl.* 185.*num.* 2.
Farinac.*in praxi crim.part.* 2.*quæſt.*58.*num.*1.
*& tom.*1.*conſ.*22.*num.*26. *& conſ.* 29. *num.* 1.
Villadieg.*in ſua polit.cap.* 1. *num.* 30. vbi ait
hanc ætatem expletam eſſe debere. Curia
Philipp.*part.*1 §.17. *num.* 12. Par. meus Em-
man.Barboſ.*in remiſſ ad Ordin.Reg. Portug.
lib.*3.*tit.*86.Sanch.*lib* 6 *conſil.cap.*5. *dub.* 14.
*num.*4.Narbona *ad lib.*8.*Recopil.tit.* 21. *l.* 2.
*gloſſ.*5 *num.*22.Hieron.Buccaron *de differẽt.
inter iudicia ciuil & crimin.differ.* 78.*num.*1.
2 *cum ſeqq.* At.in criminalibus cauſis non ad-
mittuntur,niſi,qui vigeſimum annum pere-
gerint,*l.in teſtimonium* 10.*ff de teſtib.c.ſi te-
ſtes,§.item in teſtimonium* 4.*q.*3.*l. Hiſpan.* 9.
*tit.*16.*part.*3.Anton Gom.*var.tom.*3.*cap.*12.
*num.*13.Hortenſ.Caualcan.*in pract.de teſtib.
part.*1.*num.*20.Feder.Scot. *tom.*1.*reſp.lib* 3.
*reſp.*3.*num.*10.Rebell.*de obligat.iuſtit.part.* 2.
*lib.*2.*quæſt.* 8. *n.*7. Alphonſ. de Narbona *ad
l.*2.*gloſſ.*5.*num.*18.*tit.*25.*lib.*7.*Recop.* Hieron.
Buccaron.*d.differ.*78.*num.* 5.Farin. *in praxi* 3
*crimin.q.*58.*n.* 9.*cum ſeqq.* Licèt quinto &
vigeſimo anno minores,etſi vigeſimo ma-
iores exiſtant,in criminalibus à dicendo te-
ſtimonio repellendos exiſtimauerint Grã-
mat.*conſ.*45.*n.*19.*in fine* , Roland. *conſ.* 3.
*num.*26.*lib.*3.*& conſ.*73.*num.* 27. *lib.* 1. Ber-
nard.*reg.*465. Oſaſc. *conſ.* 65. *n.* 11, *& conſ.*
66.*n.* 17.*in fine.* Maſcard. *de probat. concluſ.*
1246.*num.*14. Alex.Trentac.*var.reſol. lib.* 2.
tit de teſtibus,reſol. 11.*num.*2. expreſsè enim
cõtrariantur deciſioni *dict.l.in teſtimonium.* 4
de Iure Regni Caſtellæ per *l.*1.*verſ.* 5. *pre-
ſentados,tit.*4.*l.*3.*Ordin.* poſt decimum ſex-
tum annum quilibet teſtis legitimus habe-
tur in criminalibus,vt per auendan.*reſp.* 31.
*à n.*8.*verſ.ex ſupradictis.* Narbona *d. gloſſ.* 5. 5
n 19.vbi *à num.* 21. illius legis deciſionem
tẽperat in crimine Sodomiæ,ad cuius pro-
bationem etiam minores anno decimoſex-
to iure regio admittendos eſſe reſoluit cõ-
tra diſpoſitionem Iuris communis quo ca-
uetur etiam ad probationem nefandi cri-
minis minores anno vigeſimo nequaquam
in teſtes fore admittendos, ex adductis per
Hippol de Marſil.*conſ.*28.*num.*13.Gramm.
*deciſ.*40 *num* 14.Auendan.*d.reſp.* 31. *num.* 8.
Maſcard.*de probat.concl.*1313. *num.* 9. Andr.
Fachin.*conſ.* 63 *num.*1. *cap.*2. *lib.* 2. quamuis
deponant à reo de iſto crimine fuiſſe attẽ-
tatos,Triuiſan. Venet.*deciſ.*14.*part.*2. Marta
*Piſon.deciſ.*138 plures à Parente meo citati
in remiſſ. ad Ordin. Luſitan. lib. 5. *tit.* 13.*in
princip.*

Limitatur tamen principalis concluſio, 6
vbi veritas aliter haberi non poteſt, ſiqui-
dem ne delicta maneant impunita, impu-
berum teſtimonia fidem faciunt,ſecundùm
plures,quos refert,& ſequitur Farin.*d.q.*58.
*num.*29.*cum ſeqq.* quibus addo Alex. Tren-
tacinq.*d.reſol.* 11.*num.* 2. Narbona *d. gloſſ.* 5.
*num.*25.Mar.Giurba *conſ.crimin.*43.*num.*28.
vbi ex Marſil.*in l.infans , num.*37.*ff.de ſicar.*
& Decian.*in tract.crimin lib.* 9.*c.* 14.*num* 7.
refert duos pueros ad vxoricidij probatio-
nem fuiſſe ſatis.

SVMMARIVM.

1 *Senes ad teſtificandum cogi non debent.*

2 *Intellige vt compelli non poßint forum, vel domum iudicis adire.*

3 *Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non reperiuntur teſtes.*

4 *Senes quamuis maiores ætate fuerint cogi poßunt ad teſtimonium ferendum vbi de peccato agitur.*

5 *Senes vt extra propriam domum teſtimonium dicere non compellantur, debent eſſe ætatis ſeptuaginta annorum.*

Cap. Si Teſtes. III.

1 AD *num.* 12. Quòd ſenes ad teſtificandum cogi non debent, vltra citatos adde Marcel. Fortun. *de veritate & errore p.* 2. *num* 104 Ioan. Garc. *de nobilit gloſ.* 48. *n.* 3. Donel. *comment. Iuris ciuilis l.* 24. *cap.* 22. vbi Oſuald *litera H.* Cened. *ad Decret. il. collect.*
2 135 *num* 1. Quod ita intelligendum eſt, vt compelli non poſſent pro teſtimonio ferendo, forum, vel iudicis domum adire, non verò vt omnino à teſtificando excuſentur: nam in ſuis debitationibus, miſſo ad id notario vel tabellione à Iudicibus teſtificari conſtringendi ſunt, ex Petr. Foller. *in pract. crimin. verb. demum repetantur* 2. Flor. Mauzon *de cauſ. executiu. tit* 1. *limit.* 13. *n.* 18. Tiraq. *de iur primog. in præfat numer.* 212 vbi, *num. ſeq* prædictam concluſionem eo caſu limitat, quo alij reperiuntur teſtes, per quos fides haberi poſſit, cui accedit Ioan.
3 Garcia *d. gloſ* 48 *num.* 5 *ad finem.* Si verò nõ adſint, tenebitur teſtimonium dicere maximè ſi ad id excommunicatione alicuius monitorij conſtringatur, ſiquidem hoc caſu etiam teſtes priuilegiati, vt ſunt ſenes, tenentur crimen occultum, aut factum aliud detegere adeundo iudicem, vt docet Diana *moral. reſolut. p.* 1. *tract* 5. Miſcell. *reſolut.* 3. Et regulariter de Iure Canonico, vbi agitur
4 de peccato, cogi poterunt, quamuis maiores ætate fuerint, teſtimonium dicere, vt tenent Bertachin. *in repert. verbo ſenes verſ. ſenes* 70. *annorum.* Bertaz. *conſ. crimin* 163. *n.* 3. Proſper Carau. *ritu* 155. *n.* 2. Farin. *in praxi crimin. qu.* 77. *num* 101. *& qu.* 68. *num.* 93. Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. p.* 1. *tit* 44. *num.* 466 Parens meus Emman Barboſ. *in remiſſ. ad Ordin Luſit. lib.* 3. *tit.* 55. §. 11. *n* 2. Caball. *reſol. crimin. cent.* 1. *caſu* 79. *n.* 7. Ioan. Garc. *d. gloſ* 48. §. 1. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. collect.* 1862. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5 *cap.* 805. *n.* 26. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.* 31. *num* 31. Hieron. Buccaron *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 83.

5 Ibidem *in fine. In gloſ. verb. ſenes.* Nota ſeptuaginta annorum ætatem in ſenibus neceſſariam requiri, vt hac immunitate teſtificandi in propriis domibus fruantur, vt per Campeg. *de teſt. ib. reg.* 156. *in princ.* Maſcard. *de probat. lib.* 1. *qu.* 5. *numer.* 65 Farin. *in praxi crimin. qu.* 78. *num.* 60. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſ.* 48. §. 3. *num* 6. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 805. *n.* 26 *&* 27. Flor. Mauzon *de cauſis executiu. lib.* 1. *limit.* 17. *n* 18.

VII. Quæstio I.

SVMMARIVM.

1 *Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam.*

2 *Apes quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe mulctant.*

3 *Apum in examine nulla eſt otioſa.*

4 *Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus.*

5 *Rex vnus, Princeps, ſeu Rector in qualibet Rep. conſtituendus.*

6 *Rex vnus, ſeu Princeps debet eſſe.*

7 *Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo ſed forent confuſa omnia.*

8 *Principatuum pluralitas regimen perturbat.*

Cap. In apibus. XLI.

IN text. ibi, *in apibus vnus eſt.* Eleganter Barthol. Angelic. *de genuina rerum cæleſtium, & terreſtrium proprietate lib.* 12. *cap.* 4. 1
num. 5. Iſidoro, & Ambroſio, ita ait, *eligunt autẽ apes ſibi in regem in magnitudine, & ſpecie magis inſignẽ, & quod in rege præcipuũ eſt, manſuetudine clariorem, nam etſi habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vendicandũ. naturaliter autem apes tanto ſunt leuiores, quanto* 2
cæteris ſunt maiores, ſed & apes, quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe mulctãt, vt aculei ſui vulnere moriantur; in apum verò examine nulla eſt otioſa, quædam enim certant 3
quaſi in bello campeſtri contra alias apes, aliæ vigilant circa victum, aliæ futuras explicant imbres, & ſpeculantur cõcurſus, aliæ ceras de floribus fingunt, aliæ cellulas nunc rotundas, nunc quadratas mira connexione, & æqualitate componunt, & tamen inter tam diuerſa opera, nulla alienis laboribus inſidiatur, & c. R. P. Ioan. Euſeb. in hiſtor. naturali lib. 1. *c.* 11. 4

In text. ibi, *grues*, vide Caſſador. *lib.* 9. *var. c.* 2. *epiſt.* 2. ibi grues morales nouerũt exercere concordiam, inter quas nullus primatus quæretur; quia iniquitatis ambitus non habetur, vigilant viciſſim, communi ſe cautela

tela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt, ſic
honor nullis adimitur, dum omnia ſub
communione ſeruantur. His etiam volatus
vicaria æqualitate diſponitur, vltima fit pri-
ma, & quæ primatum tenuit, eſſe poſterior
non recuſat; ſic quadam cõmunione ſacra-
tæ ſibi ſine Regibus obſequuntur, ſine do-
minatis parent, ſine terrore famulantur.
Voluntariæ ſeruiendo, liberæ ſunt, & inui-
cem ſe diligendo muniuntur; quarum mo-
rem ſcriptores rerum naturalium concer-
nentes politiam quodammodo inter ipſas
eſſe commemorant, quas ciuico affectu vi-
uere cognouerunt.

5 Vnde apum, & gruum exemplo, quo vti-
tur S. Hieron. *in præſenti*, apertè ſignifica-
tur, quod quemadmodum in quolibet
apum examine vnus eſt Rex, & agmina
grum dum volant, vnum rectorem ordine
litterato ſequuntur, ita conuenit in quali-
bet bene conſtituta Republic. Regno, vel
prouincia aliquem Imperatorem, Princi-
pem, vel Rectorem conſtitui, qui æqua lã-
ce inter ſubiectos ſibi populos iura redde-
re poſſit, & imbecilles à potentiorum in-
iuriis defendere. vt per Cou. *in regul. pecca-
tum p. 2 § 9. num. 5. verſ. ad idem facit.* Nauar.
in cap. nouit notab. 3. num. 151. cum ſeqq. Greg.
Lopez Madera *in tract. de las excellencias de
los Regnos de Hiſpaña c. 2. fol.* 10 ibi, *el otro ar-
gumẽto que hazen de vna autoridad de Sã He-
ronimo pueſta en el decreto de Graciano, es de
menos fuerça por que ſolamente quiere prouar
alli el Sancto Doctor, que el ſenorio de vno, que
es el Monarchio, es el mejor de todos, y aſsi di-
ze que las Abejas tienẽ vn Rei, las grullas iguẽ
vna guia, que es vno el Emperador, que Roma en
ſus principias no puede ſufrir dos Reyes, a vn-
que hermanos, que vn Obiſpado no haze tener
mas, que vn Obiſpo*, &c. Quam fuiſſe præci-
puam Regum creandorum cauſam optimè
ſcribit Iuſtin *Hiſtor. lib. 1. in princ.* Ariſtot. *lib.
3. politicor. cap. 11. & lib. 5. cap. 10.* S. Auguſt.
lib. 4. de ciuit. Dei cap. 6. S. Thom. *de regimine
Princip. lib. 1. cap* 14. Guillelm. Bened. *in cap.
Rainutius, verbo cond. el* 1. *numer.* 34. *in
fine verſ. propter quos, & num* 35. *cum ſeq.* Iuſt.
Liſp. *lib. 2. ciuil. doctrin. cap.* 11. poſt Alphonſ.
Guerrero, Nicol. Boër. & alios Menchaq.
in præfat. ad controuerſ. illuſtr. numer. 102. *cum
ſeqq. & num.* 120. *& lib. 1. cap. 1. num* 10. *&* 24.
Matth. Lopez Brauo *de Reg & regendi ratio-
ne lib. 1. fol* 8. Melch. de Valentia *Illuſt.* ?.
iuris tract. 2. cap. 5. num 5. *cum ſeqq.* Benedict.
Ægid. *in l. ex hoc iure ff. de iuſtit. & iure tom.
1. cap. 3. num. 7. &* 8. Feder. Scot. *reſp. 1. numer*
231. *lib.* 1. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 18.
2 *cap. 2. num. 6. & lib. 47. cap. 15. ex num. 24. &
de arte mirabili tract. de iure politico. lib. 2. cap.*
4. plures referunt Ioſeph. Vela *diſſert. 4. ex
n. 18.* Pareja *de vniuerſa inſtrum edit. tit. 5. re-
ſol. 9. à n. 54.*

Deinde ex eodem apum & gruum exem- 6
plo colligitur vnum debere eſſe Regem,
ſeu Principem, vt probat textus noſter, ibi,
Princeps vnus eſt, &c. & ibi, *Roma, vt condita
eſt, duos fratres ſimul habere Reges non potuit*,
&c. *l. Hiſp. 1.* ibi, *e concino que vn home fueſſe
Imperador l.* 5. ibi, *por que el Rey es, y deue ſer
vno*, &c. *tit. 1. part.* 2. idque grauiter oſtendit
D. Athanaſ. *in lib. contra gentiles*, relatus à Ia-
cob. Simanch. *de Republ. lib. 3. c. 3. numer. 6.*
ibi, *ſi plures eſſent Principes, ſeruari non poſſet* 7
rerũ ordo, ſed forent confuſa omnia, dum quiſ-
que arbitrio ſuo traheret omnia, & aduer-
ſus alium diſſideret, itaque fateri cogimur
multorum principatum verum auferre do-
minium, cùm enim illud ſibi viciſſim tol-
lant, nullus iam erit Princeps, ſed principa-
tus deſideratio apud omnes præualebit,
Quod & Homerus cõfirmat 2. *Iliados*, dum
ait, *multos imperare malum eſt, Rex vnicus eſt.*
Atque Ariſtot. qui inde videtur ſumpſiſſe
Metaph. lib. 12. cap. vlt. in fine, his verbis. *Non
eſt bonum pluralitas principatuum, Rex vnicus* 8
eſto. Et breuiter expreſſit Seneca *tragicus in
Agamenone actu* 2. Nec Regna ſocium ferre,
nec Tædæ ſciunt, & *in Theeſte actu* 3. *Non
capit Regnum duos*, & Lucan. *bellorum ciuil.
lib.* 1.

*Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortii erit.*

VIII. QVÆSTIO I.

Cap. Si Petrus: I.

AD *num.* 2. Pro opinione, quòd Papa in
vita non poteſt ſibi eligere ſucceſſo-
rem, vltra citatos *in collect.* ſtant etiam gloſ.
*verb. beatus in c. Apoſtolica, § his omnibus, ea-
dem cauſa, & quæſt. & in cap. ſi tranſitus 79.
diſt.* Iacobat. *lib. 5. de Concil. lib. 5. art. 22. num.
2. & lib. 6. a.* 8. Villadiego *de Cardinal. quæſt.
5. num.* 19. Torres *de fide diſp. 15. dub. 3. § ſed
difficultas*, nouiſſimè Mart. Gironde de Pa-
lazeda, vel quiſquis ille ſit latè in diſcurſu hac
de re Madriti in lucem edito, Ego ipſe *de
iure Eccleſ. vniuerſ. lib. 1. cap. 1. numer. 40. cum
ſeqq.* vbi latiſſimè hanc partem defendi, &
contrariis ſatisfeci, late etiam Læl. Mancin.
*diſquiſitionum genialium, & anniuerſaria-
rum Iuris diſp. cent. cap* 177. *pag.* 430. *cum dua-
bus ſeqq.* vbi *numer.* 7. addit rem Chriſtiano
populo inutilem, aut maximè pernicioſam,
nam cum ſentiret Pontifex ſibi obitum in-
ſtare

ſtare poſſe, ſeu ad illuſtrandum genus ſuum, ſeu ad familiæ commoda augenda nepoti, ſeu alteri cuilibet traderet, aut verius proderet Pontificatum, vt Comit. *reſp. Moral. lib.* 1 *q* 98. loquitur, quin & malis actibus & ſimoniaco crimini latiſſimus aperiretur campus, neque interdum, tam optimus, quàm peſſimus in Apoſtolica ſede locaretur.

X. QVÆSTIO. II.

SVMMARIVM.

1 *Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas.*

2 *Eccleſia quod datur Chriſto donatur pro anima donantis.*

3 *Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur.*

4 *Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam eorum bona defendere tenentur, non minori cura quàm ſi ſua propria bona defenderint.*

Cap. Ea enim. II.

1 ECcleſiæ donata intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt probat text *in præſenti*; quia quando Rex, vel Imperator Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immēſitas, Hugo *in tractat. de officio quatuor Patriarch. § ſed ſunt aliqui, n.* 3. Rim. *in §.*1. *Inſt. de donat. n.* 416 probat Imperator Iuſtin. *nouel.* 7. *de non alien aut permut. c.* 2. ibi, Quid enim cauſetur Imperator, ne meliora det? cui plurima dedit Deus habere, & multorum Dominum eſſe, & facilè dare & maximè ſanctiſſimis Eccleſiis, in quibus optima menſura eſt donatorum eis immenſitas, faciunt alia non minus pia eiuſdem Imperatoris verba *in l.* 1. *C. de officio Præfecti Prætor. Africæ*, ibi *quas gratias, aut quas laudes Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto exhibere debemus, nec mens noſtra poteſt cōcipere, nec lingua proferre, multas & antea à Deo habuimus largitates & innumerabilia circa nos beneficia conſitemur, pro quibus nihil dignum nos egiſſe cognoſcimus* Conſonat piſſima lex Caſtellæ 1. *tit.* 5. *lib.* 1. *del fuero*, nunc *l.* 5. *tit.* 2. *lib* 1. *recop.* ibi, *Si nos ſomos tenudos de galar donar de los bienes deſte mundo a los que nos ſiruen, maiormente deuemos dar a nuestro ſaluador, Senor Ieſu Chriſto de los bienes temporales per la ſalud de nueſtras almas, de quien auemos la vida en eſte mūdo, y todos los otros bienes, que en el tenemos, eſperamos auer galardō, y vida perdurable en el otro*, &c. 2 Quod enim Eccleſię datur, Chriſto donatur pro anima donantis. Abb. *in cap. in noſtra, de rerum permut. & in cap. conqueſtus, de foro comp.* facit *l.* 20. *§ fin. ff. de annua l.* ibi, *miniſterium nominatorum deſignatum, cæterum data templo, l.* 2. *ff. de rebus dub.* ibi, *ciuibus ciuitatis legatum vel fideicōmiſſum datum ciuitati relictum videtur, l. non diſtinguemus* 32. *§. ſacerdotio obueniente ff de recept. arbit.* ibi, *id enim nō tantùm honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur, cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet*, &c. quæ verba magis à Chriſtiano Principe, quàm à gentili homine prolata videntur.

3 Vnde bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur, *c. cùm ex eo* 34. *de elect lib.* 6. *c. cùm ſecundùm Apoſtolum* 16. *de præbend cap.* 3. *&* 5 12. *qu.* 2 Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform c.* 1 ibi, *qui Dei ſunt, & ſancta Sanctorum*, & per Innoc. *in cap. verùm, de* 4 *foro comp.* ſequitur Afflict. *decis.* 3. *l.* 1. *ex num.* 22. Et ideo Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam bona defendere tenentur, *cap. Principes* 28 *qu.* 5. *c. grandi, de ſuppl. neglig. Præl. l.* 6. non minori cura, quàm ſi ſua propria bona defenderent, *Nouella* 3. *§. fin. in fine*, ibi, *quia non minor nobis cura eſt horum, quæ ſanctiſſimis Eccleſiis præſunt, quàm noſtræ ipſius animæ*, &c. *l. iubemus* 14. *c. de ſacroſ. Eccleſ.* ibi, *ea enim, quæ ad Beatiſſimæ Eccleſiæ iura pertinent, vel poſthac peruenerint, tanquam ipſam ſacroſanctam, & religioſam Eccleſiam intacta conuenit venerabiliter cuſtodiri, vt ſicut ipſa religionis & fidei mater eſt perpetua, ita eius patrimonium iugiter ſeruetur illæſum*, &c. l. *Caſtellæ in proœm. tit.* 14. *p.* 1. ibi, *E ſe eſto deuen fazer en los bienes de cada vno, quāto mas lo deuē fazer en los de las Igleſias, que ſon caſas de oracion, y lugares donde Dios deue ſer ſeruido, y loado*, &c.

XI. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis.*

2 *Text. in præſenti declaratur, & n.* 3.

Cap. Petimus. XIX.

EX hoc textu deſumpto ex *Conc. Carthaginenſi III. cap.* 38. claſſici decretorum interpretes communiter deducunt Principalem cogendum eſſe auctoritate, qui plebem in iuſtam renuerit deſerere, cùm nullam iniuriam

riam inferri Eccleſiæ ſtatui reſpõderit Au-
relius Epiſcopus in præſenti , ſi per ſecula-
rem poteſtatem Prælatus expelleretur, qui
admonitus non deſtitit,noluitque deſerere
plebem , quam inuaſerat. In quo reſponſo
videtur contrariari communi illi , & rece-
ptæ ſententiæ,quæ dictat,de poſſeſſione rei
ſpiritualis nequaquam poſſe iudicem ſecu-
larem cognoſcere,vt latè probaui *in collect.*
2 *ad c.fin.de iudic. hoc lib.* Sed retenta dicta
communi,& recepta ſententia non obſtat
text *in præſenti*:nam reiecto Auguſtino Be-
raio *in rub de iudic.numer.* 39. qui in ea fuit
opinione vt exiſtimaret in hoc c.non fuiſſe
habitum recurſum ad Rectorem prouinciȩ,
per viam iuriſdictionis quaſi crederent il-
lius Patres ipſum iudicare potuiſſe , ſeu co-
gnoſcere de meritis illius cauſæ , ſed inuo-
caſſe Prouinciæ Rectorem in patrocinium
dumtaxat iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, ſpiri-
tualiſque poteſtatis. Idque ſuadetur ex ver-
bis eiuſdem Concilij, *protinus excludatur*,
quæ denotant erectionem Epiſcopi quaſi
per vim,& impetum, & nõ per viam iuriſ-
dictionis,neque per ordinem iudicij abſque
alia cognitione,ita vt nihil aliud agendum
eſt,& per ſecularem Poteſtatẽ,quàm Epi-
ſcopum prædictum vim vi repellendo, ſta-
ſtim excludere à loco,quem inuaſerat , vt
innuunt, atque ſignificant illæ particulæ,
protinus excludatur , quæ repulſam celerem
important , & cauſæ cognitionem non ad-
mittunt. Neque contradicunt alia verba
3 eiuſdem textus,ibi,*iudiciaria auctoritate*;non
enim eum habent ſenſum,vt admittendum
ſit Rectorem Prouinciæ iudicare potuiſſe
circa prædicti negotij ſubſtantiam , qui
neque potuit,neque debuit adire , vt iudi-
caret,ſed tantum vt exequeretur, in quem
vſum recurſum ad illum approbarunt Pa-
tres Concilij, minimè tamen gentium , vt
cognoſceret, ſiue iudicaret. Dicitur autem
iudiciaria authoritate,eo reſpectu,& cõſide-
ratione,quod ille Rector prouinciȩ pro ſua
poteſtate,& iuriſdictione in ſuo foro ius di-
cebat , cuius autoritate iudiciaria præſup-
poſita credit Cõcilium vires habiturũ Pro-
uinciæ Rectorem ad repellendum & pro-
pulsãdum Epiſcopum inuaſorem, imperti-
to brachij ſecularis auxilio , cuius mentio-
nem habemus *in c.* 1 *.in fine,de officio ordin.*
& in c.vt officij,verſ.compeſcendi,de hæret. in
*6.*ita Anguian.*de legib.libro* 2*.controu.*
19*.numero* 23*.conſequentibus,*
Felician.de Vega *in*
cap.quanto 31*.de*
*iud.n.*68.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentes,qui ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pœnitentiam, non ſunt exempti à iuriſdictione ſeculari.*
2 Cap.aliud ,de Pœnit.diſt. 1.& text. in præſenti *declarantur,& n.*4.
3 Concil.Toletanum IV. *de pœnitentibus agens quid decreuerit.*

Cap. Aliud quidem. XXXIV.

EX hoc textu iuncto *cap.aliud, de Pœnit.* 1
diſt. 1. quæ Iura adducit Gratian. ex
epiſtolis Leonis Magni Papæ in illa epiſto-
la,quam *ad Ruſticum* ſcripſit *c.* 8. probari
videtur pœnitentes , qui à iudice Eccleſia-
ſtico , ob aliquod crimen damnati ſunt ad
agendam pœnitentiam , tam in ciuilibus,
quàm in criminalibus cauſis exemptis eſſe
à iuriſdictione ſeculari,& ſubditos Eccle-
ſiæ. Sed cõtrariũ verius eſt,quia aliàs poſſet
Epiſcopus omni ſumpta occaſione exime-
re laicos à iuriſdictione ſeculari , & pœni-
tentes hi ex proprio crimine commodum,
& vtilitatem reportarent. Ita cum Aretin.
Abb. Mar. Socin. Cou. & Simanch. reſoluit
Morl.*in emporio iuris p.* 1 *.tit.* 2*. in prælud. n.*
143.ibique reſpondet vno modo Iura præ- 2
dicta non loqui de his pœnitentibus , qui
hodie tales dicũtur,ſed de religioſis homi-
nibus,qui antiquitus ſtatum pœnitentiæ in
aliqua religione profitebantur , quia erant
Religioſi , & per manuum impoſitionem,
cilicium recipiebant,vt *in Conc. Agathenſi c.*
1*. & in Conc. Aurelianen.can.* 16*. & in Conc.*
IV. Toletano , vbi decretum fuit à Patribus,
quòd quicunque ad prædictam Religio- 3
nem fuerit admiſſus,ſi præuaricauerit , ab
Epiſcopo ſuo compellendus ſit,vt ad pœni-
tentiam reuertatur. Ita intellexit Simanch.
*de Cathol.inſtit.tit.*47. ſed hoc exploſo intel-
lectu,vtpote,quia hæc Leonis Magni cõſti- 4
tutio non poteſt reſtringi ad pœnitentes,
qui ex ſuæ regulæ inſtituto pœnitentiam
profitentur,cùm loquatur euidẽter de pœ-
nitentibus laicis,quibus liberum erat nego-
tia ſecularia tractare;ideo idem Morla *citato*
loco in verſ.ſed nam ſententia , ſibi videri ait,
quòd ſummus Pontifex Leo loquitur in
actore,non verò in reo,quo præmiſſo ſub-
di hanc conſtitutionẽ in hunc modum eſ-
ſe interpretandam. *Conſtituamus enim*,ait il-
le,*quòd ſi,qui actu pœnitentiam agit,vult ab ea*
recedere , quod patrimonium ſuum diminutio-
nem patitur,licèt enim hoc ei liceat , perfectius
tamen erit conſilio Leonis Pontificis , non
deſerer

Digitized by Google

deſerere iudicium Eccleſiæ, nempe pœnitentiæ, quàm forenſe iudicium deſiderare, non tamen ibi aliquid definitur de ſubeundo iudicio exteriori contentioſo Eccleſiaſtico, vel ſeculari, nec poterat definiri, cum hoc dependeat à qualitate Rei conueniendi: nam ſi is clericus eſt, coram Eccleſiaſtico, ſi verò laicus, coram ſeculari debet conueniri.

XI. Qvæstio III.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus peccans tot mortibus dignus eſt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit.*
2 *Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus eſt peſtilentiſſimum.*
3 *Paſtorum bonorum exempla nos potenter ad virtutem alliciunt.*
4 *Æquitas prima eſt à ſe Prælatos inchoare.*
5 *Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare.*

Cap. Præcipuè. III.

1 AD *num.* 2. Prælatus peccans, & per-
uerſa perpetrans, tot mortibus di-
gnus eſt, quot ad ſubditos ſuos per-
ditionis exempla tranſmittit, vt inquit Ni-
colaus Pont. *in hoc textu*, refero ego ipſe *de
officio & poteſt. Epiſcop i part.* 1. *tit.* 2. *gloſ.* 3. *n.*
24. aduertens, quòd tanto cautius debet ſe
à peccato cuſtodire, quanto peccando non
ſolum tãtùm moritur, ſed omnium anima-
rum quas prauis exemplis deſtruit, reus eſt,
2 & ſubdens ex S. Chryſoſtomo *de ſacerd. lib.
6. poſt med.* peccatum illius, qui aliorum curę
præfectus eſt, peſtilentiſſimum eſſe, & non
ita atramento infici pannum, aut lanam
ait, ſicuti illius culpa in alios peruadit, qui
3 illius fidei crediti ſunt, Quemadmodum
bonorum nos Paſtorum exempla tam po-
tenter ad virtutem alliciunt, & contra ma-
lorum longè potentius ad malum trahunt,
facit illud Claudiani de quarto Honorij
conſulatu.

Totus componitur Orbis.
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus.
Et paulo inferiùs.
In commune iubes ſiquid, cenſeſve tenendum.
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Eſt populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum.
Auctorem parere ſibi.
Et Ouid. *faſtor.* 6.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cùm iudex alios, quod monet, ipſe facit.

Quibus ſimilis Tertul. *l.* 1. *de patientia*, ibi, 4
oportet commendationem, &c. Quintilian. *de-
clam.* 3. Miles Marian *pag. mihi* 57. ibi, Hæc
enim conditio ſuperiorum eſt, vt quidquid
faciunt, præcipere videantur, & pernicio-
ſiſſimum eſt malę rei maximus quiſque au-
ctor, Caſſiodor. *lib.* 9. *var. epiſt.* 21. *pag.* 154. ibi,
*Eſto victa conti… vt poſſis in alios eſſe iudex,
prima æquitas eſt à ſe Prælatos inchoare, vt de-
beant crimen ſi metuere, quem nequeunt ſimile
reperire;* & *libro* 10 *epiſtol.* 5. ſuper perſona
Theodoris Regis, ibi, *à domeſticis inchoare vo-
lumus diſciplinam, vt reliquos pudeat errare,
quando noſtris cognoſcimur excedendi li-
centiam non præbere*, & plurima alia, quæ
in eandem ſententiam congeſſit Ioan.
Britan. omnino videndus *in notis ſiue com-
mentar. ad Sueton. Tranquil. in Neron. c.* 19.
pag. 223. Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 31. *n.*
38. & 39. Macrob *l.* 6. *cap.* 4 Ioan. Baſſæ. *de
ſtatib. hominum p.* 2. *cap.* 3. *de laicorum ſtatu n.*
6. Claud de Prato *in gnoſib. gener. iuris l.* 1. *de
æquitate, tit.* 1. *c.* 4 Ludou. Creſol. *in Myſtagog
l.* 3. *p.* 3. *cap.* 43. egregiè Iuſtus Lipſ. *politicor.
l.* 2. *cap.* 9. & *in monit. & exempl. politicis l.*
2. *c.* 8. Timp. *in ſpeculo Princip. ſigno* 62. *per
tot.* præcipuè *fol.* 409 Petr. Gregor. *de Republ.
l.* 6. *cap.* 4. *numero* 17. Marc. Anton. Petil *in
exarchia, ſiue de exteriori Principum munere
l.* 8. *cap* 3. *cum tribus ſeqq.* Adam Contzen
l. 10. *polit. cap.* 41. Solorzan. *de iure Indiarum
tom.* 2. *l.* 3. *cap. numero* 11. & *cap.* 2. 36. *nu-
mer.* 39.

Cap. Certum. XLIII.

NOta ex text. quòd quemadmodum vocati, & nõ venientes ad Synodum, etiam Prouinciale, aut Epiſcopale, excommunicari poſſunt, *c. vltim.* 18. *diſt. cap. quod ſuperbis*, ibi, *per cenſuram, de maiorit. & obed.* ita poſſunt ij, qui licet venerint, abſque licentia diſcedunt. *c. ſi quis autem* 18. *diſtinct. text. in præſenti*, Duen. *reg.* 271. citans in idem *text. in cap.* 1. *de iudic.* qui id non ſatis probat: tum ex his, quæ notat Ant. Auguſt. *in notis ad collect.* 1. *Decret. ſub illo text. in verſ. hoc ſibi non placere*; tum etiam, quia Epiſcopus illic non excommunicatur, quia à Cõcilio receſſit, ſed quia aduerſario illic reſpondere noluit, cum antea contrarium promiſiſſet.

Cap.

Cap. Non ſunt audiendi. LVI.

DE buna fama non contĕnenda, & de bono nomine procurando, docemur *Eccleſiaſt.cap.*10 *Curam habe de bono nomine Prouerb.c.*22. *Melius eſt bonum nomen, quàm diuitiæ multæ*, & *Apoſt.*1.*Corinth.* 6. *Bonum eſt enim mihi magis mori quàm gloriam meã quis exacuet*; ſimilis text. *in c.nolo* 12.*quæſt.* 1. *& in c. quatuor autem* 12.*q.*2. *& in c. ſubimus* 60.*de conſecrat.diſt.*1 DD. *in l.interpoſitas*, *C. de tranſact.* ibi Bart. & Bald. vterque *num.*5. Ang.*num.*9 Curt.iun *num.* 17 idem Bald. *conſ.* 312 *num.*3.*l* 4. vbi quòd diuitibus eligibilius magis eſt mori, quàm vilipĕdi Sebaſt.Medices *de caſib.fortuit.par.*1.*q.* 7.*n.* 7. Mogoll.*de his quæ vi c.*2. §.6.*n.*26. Corduba de Lara *in l ſi quis à liberis, in princ.n.* 33. *ff.de liber.agnoſc.*Seraph.*de priu.iuram.priuil.* 29.*n.*2. Maſcard.*de probat.concluſ.*1055.*num.* 53. Teſtay *alleg.*7.*n.*2. Card. Tuſch. *pract. concluſ.verb.metus, concluſ.*215.*n.* 13. *& concl.* 316.*n.*19. Ameſc.*de poteſt.in ſe ipſum, lib.*2.*c.* 5.*n.*11.*cum ſeqq.*Scip.Theodor.*alleg.*19.*n.*2. Sanch.*de matrim.lib.*4.*diſp.*5.*n.*11. Cabreros *de metu lib.*2.*c.*47.*à n.*20.

Cap. Cùm apud Theſſalonicã. LXIX.

AD *finẽ* Simile eſt, quod narrat noſter Aluar.Pelag.*de planctu Eccleſiæ, lib.*1. *art.* 15. de Magno Alexandro Monarchã Orientis, quòd ſemel condĕnauit ad mortẽ ſuum quendam militem furore repletus, à qua ſententia appellauit miles ad Imperatorem, cui Alexander, *Nũquid ego Imperator non ſum?* cui miles, non, quia Imperator non fuit; propter quod Alexander Imperator ſententiam reuocauit contra eum latam, dicens, *Verum dicis*.

Cap. Non licet. LXXI.

AD *num.*4. *&* 5. Nota quòd Aduocato licet patrocinium vĕdere, vt vltra citatos tenent Franc. Marc. *decis.*1059. Carraſco *ad leges Recopil.c.*10. *n.*26. Oſuald *ad Donel lib.*18. *comment.c.*3. *lit. Hhh.* Rouit. *pragm.c.de poſtulan.n.*6.*fol.*431. quia ſalariũ, ſeu laboris ſui ſtipendium illi debetur etiã non promiſſum Petr.Greg. *lib.*2 *de Republ. c.*7.*n.*19. Caualcan. *decis*41.*p.* 1. Flores de Mena *var.lib.*1.*q.*8.*n.*46. Maſtrill.*de Magiſtrat. lib.*1.*c.*21.*ex n* 1. Stephan.Gratian.*diſcept forenſ.cap.*257.*n.*6 Ceuall.*commun. contra commun q.*188.*n.*9 Solorzan. *de iure Indiarum, to.*2.*c.*24. *n.*16. Paul. Xamar. *de officio Iudic.& aduoc.par* 2.*q.*7.*num.* 7. & etiam

non conuentum Tiraq.*de nobilit.c.*29.*num.* 28.*&* 29. Magon.*Florent.decis.*12.*n.*4. Steph. Gratian *dec.*257.*num.*6.*cum ſeqq.* Ioan.Bapt. Larrea *Granat. dec.*85.*n.*9.

SVMMARIVM.

1 *Difficile aliquem ſuſpicatur malum qui bonus eſt.*

2 *Fornicarius neminem putat coactum.*

3 *Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus.*

4 *Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur.*

Cap. Non ſolùm. LXXVII.

ISidorus *de ſummo bono*, relatus in hoc textu, ait quòd non ſolùm ille reus eſt, qui 1
falſa de alio profert, ſed & qui aurem citò criminibus præbet; conſonat Chryſoſt. *ſuper Matth.* ibi, ſicut difficile aliquem ſuſpicatur malum, qui bonus eſt; ſic difficile aliquem ſuſpicatur bonum, ipſe malus. fornicarius, neminem putat caſtum, caſtus de for- 2
nicario non facilè ſuſpicatur, ſuperbus neminem putat humilem, humilis neminem putat eſſe ſuperbum, ſic qui non eſt ex Deo Sacerdos, neminem putat Sacerdotem ex Deo, Bernard.*ſerm.*40.*in fine in Cãtic. Etiãſi* 3
perperam quid factum deprehendas, nec ſic iudices proximum, magis autem excuſa; excuſa intentionem, ſi opus non potes, putà ignorantiam, putà obreptionem, putà caſum, &c. Cicer. *ad Quintum fratrem*, ibi, *Vt quiſque eſt vir opti-* 4
mus, ita difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur. Nilus apud Anton. & Max. *ſerm. de Innocent.* ibi, *Qui ad malum ſuſcipiendum paratus non eſt, is nec ad malum quidem ſuſpicionem eſt facilis*, Menoch. *de præſumpt. libro* 1. *præſumpt.*100.*num.* 2. Martin. Breſſar. *de conſcient. cap.* 19. *num.* 209. Euerard. VVeſton. *de moribus Reipub. lib.*3.*cap.* 27. *num.*8.

XII. QVÆSTIO I.

Cap. Omnis ætas. I.

DE vitio naturæ noſtræ quod nos vtplurimum in peiorẽ adducit partem, vide *capite Deus.*2. *quæſtio.* 1. *Clement. alma mater, de ſentent.excomm.gloſſ.verb. prodiga in proœmio Decretal.* Marques *lib.* 2. *del Gouernador Chriſtiano. cap.*35. §.1. Fr.Iuan de S.Maria *de Republ Chriſtiana, cap.*27. §.3.

Eſcob. *de puritate probanda , part.* 1. *quæſt.* 9. § 4 *n* 82 Oduard. Vneſton. *de moribus Reip. lib.* 3. *c.* 27. *num.* 8. ibi, *Cum vitio naturæ prompti, in peiorem partem omnia iudicia interpretemur*, &c. Et ideò neceſſe fuit nobis imponere modum ſtrictum adimplendi obligationem cum foro conſcientiæ, ad quod ius poſitiuum deſeruit, cuius munus eſt arcere à malo, inuitaréque ad bonum, *l. iuſtitia* 10. §. 1. *ff. de iuſtit. & iure.* Eſcobar *de vtroque foro ro in initio n.* 7.

XII. QVÆSTIO II.

Cap. Prædia. V.

OCcupantes, & vſurpantes bona Eccleſiæ à Deo acerrimè punitos fuiſſe exemplis edocemur, vnum refert Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis *lib.* 2. *de miracul.* his verbis, *Comitē Matiſconēſem, qui occupabat tyrannicè res Eccleſiarū, fuiſſe raptū die ſolemni à Dæmone, qui in forma equitis , cum equo nigro adueniẽs, ingreſſus eius domum, oſtio eum eduxit inuitum, iuſsit equum conſcendere, inque aëra ſublimauit, nec vnquam poſtea comparuit: In cuius rei memoriā, oſtium, quo eductus erat, fuit obturatū. Quod cū Ogerius Guillelmi Comitis procurator ob aliquam Reipub. neceſſitatē vellet reſerare, qui operas locauit eius rei cauſa, dū cœpit demoliri, raptus à Dæmone iterū eſt, & in aërem eleuatus, poſtmodum lapſus colliſuſque eſt, manu, qua id tentauerat, fracta: ob quod miraculum rurſus ciues in perpetuam rei memoriam iuſſerūt obturari, atque eius Comitis filius cū triginta militibus venit Cluniacum, & cum illis illius religionis habitum ſuſcepit*, &c. ex Trithemio *lib.* 1 *annal. Francorū.* Non diſſimilem caſum Dagoberti Galliarum Regis, referunt Petr. Gregor. *de Republ. libro* 13. *cap.* 17. *n.* 18. Martin. Mager. *de aduocatia armata, cap.* 5. *n.* 125. & ex noſtris Bobadill. *in ſua politica lib.* 2. *cap.* 18. *numer.* 325.

SVMMARIVM.

1 *Ædificium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum ſolo non cedit, ſed ædificiū ſolo.*

2 *Solum ædificio cedit ſi ædes ſacra inædificata ſit.*

3 *Purpura cur veſtimento cedat.*

Cap. Apoſtolicos. XI:I.

IN gloſſ. *Conſtruxiſſe.* Nota ex gloſſ. ædifi- 1
cium in alieno ſolo Eccleſiæ pecuniis conſtructum, ſolo non cedere, ſed ædificio ſolum, & ſic vtrumque apud Eccleſiam remanere, vt per Tiraq. *de priuileg. piæ cauſæ, priuileg.* 121. Surd. *conſ.* 333. *n.* 46. Marc. Anton Genuenſ. *in practicab. Eccleſ. q.* 31. *n.* 6. & latiùs *q* 246. Card. Tuſch. *pract. concluſ. lit. M. concl.* 175 *n* 7. Giurba *in conſuet. Meſſanen par.* 1. *c* 15. *gloſſ* 13. *n.* 2. ſequuntur citati à Ludouico Romano *in auth ſimiliter, n.* 27. *C. ad legem Falcidiam*, Tiraq. *de pia* Marc. Anton. Genuenſis *vbi proximè , & q* 249. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 955. *n.*
18. *&* 19. & ſolum ædificio cedere , ſi ædes 2
ſacra inædificata ſit, ex text *in c. quæſti nobis ſunt* 17. *q.* 4 tenet Petr. Pech. *in c ſemel, n.* 5. *de regul. iuris, l.* 5 Borgn. Caualcan. *deciſ.* 28 *n.* 71. Reuſner. *deciſ.* 1. *n.* 7 *p.* 1. Mar. Gierba *d. gloſſ.* 13. *n.* 10. nouiſſimè Læl Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum iuris diſſ. cent.* 2. *cap.* 114. *in fine* , vbi hunc textum citat.

Quę cauſa ſit vt purpura licèt pretioſior, 3
veſtimento cedat, §. *ſi tamen, Inſtit. de rerum diuiſ* & pictura, quę itidem pretioſior, tabulæ non cedit, *l. qua ratione*, §. *l tera. & ſeq ff. de acquirendo rerū dom* §. *ſi quis , Inſtit. eodē*, vide Emund. Merill. *obſeru. lib.* 1. *c.* 18. Læl. Mancin. *cit. loco, cent.* 2. *c.* 212. *pag.* 265.

SVMMARIVM.

1 *Res ſacrata, & cultui diuino dicata alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperū neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem.*

2 *Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam, poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis.*

3 *Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuos etiam ex delicto comprehendit.*

Cap. Sacrorum. XV.

AD *n.* 3. Nota, quòd vt pauperū neceſſi- 1
tati ſubueniatur , vel vt à carceribus liberentur, ſeu ad captiuorum redēptionē, alienari poterunt res ſacratæ, ad cultúque diuinum dicatæ, etiam ſi pauper captiuus, vel incarceratus culpa ſua , non tamen ad caſum prærordinata ad paupertatem, captiuitatem, vel carcerem deuenerit, vt per Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p.* 1. *lib.* 2. *c.* 96. Ludou. Mex. *in tr. taxa panis, concl.* 1. *num.* 8.

Surd.

Surd *conſ.*367.*num.*42.*&* 43.Couar.*var.lib.* 2.*cap.*16.*num.*9.*verſ. contrariam ſententiam*, Franc. Viu.*deciſ.*268.*num.*8. Thom. Acti.*in tract. de infirmit. part.*1.*cap.*36. *num.*5.*&* 6.

2 Hinc per hanc gloſſam deducunt executorem ad diſtribuendum bona in cauſam piam, vel pro redimendis captiuls datum, pro liberandis carceratis ad pænam etiam pecuniarlam pro maleficiis condemnatis diſtribuere ea poſſe, Cephal.*conſ.*624.*num.*60.Menoch. *de arbitrar. caſu* 182. *num* 42. Brunor. á Sole *quæſt.* 47.*num.* 7. *& in compend. reſolut. littera* Q, *verbo executores grauati*, Seraphin. *de priuileg. iurament. priuil.* 32.*num.*21.
3 Diſpoſitionem enim pro redimendis captiuis etiam captiuos ex delicto comprehendere, ex Ioan. Lupo, Seraphin. & aliis, tradit Mar. Giurba *ad conſuet. Meſſanen. cap.*2. *gloſſ.*12.*numer.* 21. *part.*1.

Cap. Eccleſiarum ſeruos. LXIX.

INtelligitur de ſeruis Eccleſiarum perpetuis, & adſcriptitiis, qui ad prædium elaboranda deputati, eorum pars eſſe dicuntur, *l.cum ſatis* 23.*C.de agricol. & cenſitis, lib.* 22. ibi, *Satis inhumanam eſt terram, quæ ab initio adſcriptitios habebat, ſuis quodammodo membris defraudari*, &c. & ibi Lucas de Peña, Ioan. de Platea, & Valenzuela Peſcador, Anton. Fab. *in Iuriſprudentia tit.*5.*princ.*2.*illat.* 7. Schiphordeg. *tom.*3.*tract.*26. *quæſt.*60. Sanchez *de matrim.lib* 7. *diſp.* 19. *num.* 1. Et inter immobilia computantur, Gregor. Lopez *in l.* 1. *verbo las raiyes, tit.* 17. *parte* 2. Andr. Knichen. *tract. de reſtitutarum pact. capite* 3. *numer.*17. de inſeruientibus Eccleſiis, an & quando gaudeant priuilegio fori, egi *de iure Eccleſiaſt. vniuerſ.lib.*1.*cap.*39.§.2. *num.* 52.*& ſeqq.*

XIII. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt.*
2 *Beatorum animæ ad viuos redeunt.*
3 *Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo.*
4 *Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit.*
5 *Onias ſummus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquam mortui ſunt Iudæ apparuerunt.*
6 *Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore.*
7 *Apparitio Ioannis Præcurſoris.*
8 *Apparitio Agnetis virginis.*
9 *Apparitio Eulaliæ virginis.*
10 *Leocadia ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti.* 4
11 *Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcant, & viuentium operis iuuentur.*
12 *Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad viuos redeunt.*
13 *Animæ in Inferno exiſtentes aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio ad viuos redeunt, & quare?*

Cap. Fatendum. XXIX.

AD *num.*2.*in fin.* adde. Nam tam beatæ, quàm purgandæ, & dãnatæ animæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeũt, vt tradunt Petrus Thirẹus *lib. de apparit. ſpirit. p.* 1.*c.*9. Simon. Maiolus *in diebus canicul. to.*2. *colloq.*2.*&* 3. 1

2 Ad *n.*3.*in fin.* Quòd Beatorum animæ ad viuos redeant, ſatis probat ſacra Samuelis hiſtoria, in qua docemur animam Samuelis Prophetæ, ad mulieris deprecationẽ Saulo Regi apparuiſſe *Reg.*1.*cap.* 28. quòd etſi controuerſum ſit, an vera anima, an ſpectrum fuiſſet, hodie poſtquam liber Eccleſiaſticus Canonicus eſt, omnem dubitationem tollit, dum ſic teſtatur, *c.*46 *verſ.* ibi, *Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel Propheta Domini renouauit imperium*, & paulò pòſt, *v.* 23. *Et poſt hæc dormiuit, & notum fecit Regi*, &c.
3 Quare veram animam Samuelis fuiſſe, quæ Saulo apparuit, exercente quidem Pythonica arte ſuam magicam, ſed non eius artis vi & potentia, ſed Dei imperio ab Inferis exutam, vt diuinam ſententiam Sauli proferret hoc fundamento expreſsè, tenent Card. Bellarm. *in contr. lib.*4. *de Anima Chriſti, c.*11.*& de Purg. lib.*2.*c.*6.*& lib.*1.*c.*11. Martin. Delr. *diſquiſ. Magic. lib.*2.*q.*26.*ſect.*4. Mald. *de virt. Theolog. tr.*10.*c.*8.*dub.*3. Raph. de la Torre *tom.*2.*de vitiis oppoſ. relig quæſt.*95.*a.*3.*diſp.* 3. Valent *part.*3.*diſp.*11.*quæſt.* 1.*puncto* 1. *& tom.*4.*diſput.*10.*quæſt.*1.*punct.*2.§.9. Peltran. *de Purgator. c.*5. *&* 6. Alphonſ. de Mendoça *in quodlibeto quæſt.*5.§.8. Fabian. *in annalib. ſacris, anno* 2979. Suarez *part.* 3. *tom.* 2. *quæſt.*52. *diſp.*42. *ſect.* 2. Torreblanc. *de*

*Magia lib.1.c.16 ex num.13.& lib.2.c.27. ex num.*28.Leo Alatius *in comment.ad S.Euſtachium Epiſcop.& Mart.c.22.fol.*506.Et ſic nō
4 magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei
cōtigit, vt Sauli curioſitatem reprehēderet,
& finem ſuum annuntiaret, Petr.Leloyher
*lib.4.ſelectior.c.1.*Petera *aduerſ.fallaciā artis, lib 1.c.11.*quos refert, & ſequitur Torrebl.
de iure ſpirit.lib.8.c.8.n.16.

5 Onias ſummus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquam mortui fuiſſent, Iudæ apparuerunt in locis Samariæ, & gladium aureum dederūt ei, in quo vinceret inimicos, excitātes eum ad prælium cum Nicanore, qui die Sabbati volebat eos opprimere, in quo ex religione arma non licebat capeſſere, *Machab 2.c.15.verſ.12.& 13.* Et vt alia
5 interim taceam, certum eſt Moyſem, qui
cum eſſet verè mortuus, *Deuteron.c.34. Ioſue c.1.* apparuiſſe cum Chriſto Domino, & Elia colloquētem in Thabore, & certa fide tenendum eſt ex Euang. *Lucæ c.9.verſ.30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo, erant autem Moyſes, & Elias*, Moyſes ſcilicet in vero ſpiritu, corpore tamen aëreo, vt docet S. Auguſt *lib.de cura pro mort.c.15* Elias autem in ſpiritu, & corpore viuo, vt tradit Suar. *to. 2. de Verb.incarnat.quæſt.55.art.4. diſp.49* De Ioannis Præcurſoris apparitione agit Greg.
7 Turon.*lib.de miracul.* De Agnetis virginis
alia apparitione S.Ambroſ.*ſerm* 40.De Eulalia virgine Iſidor. *in Chronica Gothor.* De
8 Leocadia ſanctiſſima poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti Surius,*tom.1* De
9 matre S.Eliſabethæ filiæ Regis Hungariæ,
quæ ei apparuit, & preces petiit, Iacob.Mō-
10 tan.*in eius vita c.23.*

11 Ad *n.9.in fine.* Et patet innumeris exemplis relatis à Cæſar.*ingenti libro miraculorū*, Vincent.Belluacen.*in ſpeculo hiſtor.* Ægid. Carthuſ. *in magno ſpeculo exemplor.* Dionyſ. Carthuſ.*in dialogo de Iudith, & quatuor nouiſ.*S Greg.*lib.4.Dialogor.*Ioan.Nider.*in formicar c.1.& 2.* Ex quibus conſtat, animas, quæ in Purgatorio ſunt, frequentius ad viuos redire, vt eleemoſynas expoſtulent, vt viuentium operis iuuentur.

Ad *num.5.* Rariſſimè tamen animæ, quæ in inferno ſunt, ad nos redeunt. nam cum à viuis bonum nullum ſperent quia non poſſunt vllis viuentium ſuffragiis iuuare, non deſiderant redire, imò abhorrent cum tanta ſui honoris iactura pœnas ſuas fateri, vt Petr. Thyræus ait, *de apparit.ſpirit.p.1.cap.5.num.20.* Nihilominus aliquando ex ſpeciali Dei priuilegio poſſunt redire, vt viuētes ex eorum viſione, & pœnarum relatione reſipiſcant, nec per hoc diuinæ legis ſāctio derogatur, cum priuilegia ſingulorum communem legem facere non poſſint.*l.2. C.de legibus, c.fin.de reg.iur.in 6.*

XV. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium.*
2 *Loth an neſciens cum filiabus coierit?*
3 Text.in præſenti *plures interpretationes.*

Cap. Inebriauerunt. IX.

MAGNVS P Auguſtinus *lib.22. contra Fauſtum cap.44.* tranſumptiuè in hoc text.relatus, ſic ait. 1
Inebriauerunt Loth filiæ eius, & ſe neſcienti miſcuerunt, quapropter culpandus eſt quidem, non tamen quantum ille inceſtus, ſed quantum illa meretur ebrietas. Ex quibus verbis conſtat ignorantiam craſſam circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium, ac ſubinde malitiam, quam eadem mala habent, ſecundùm ſuas ſpecies, vt reſoluit Sot. *de iuſtit. lib.5.quæſt.1.art.9.* Etenim, quidquid 2
D.Auguſtin.eo loci neſcientem appellauerit ipſum Loth, reuera non fuit ſimpliciter neſciens, natura namque non patitur, quòd aliquis neſciens coeat, ſed dicitur neſciēs, quia neſciebat eſſe filias ſuas, credebat enim eſſe ſuam vxorem, & ideo gloſ.*in præſenti*, tres ad hunc text refert expoſitiones,
prima quod punitus fuerit pro inceſtu, & 3
pro ebrietate. Secunda, quòd non fuerit punitus, quantum inceſtus meretur, ſcilicet, ſi eſſet commiſſus ex deliberatione. Tertia quòd nullo modo puniendus erat pro inceſtu, ſed tantum pro ebrietate, quæ ebriet, veniale dumtaxat peccatum eſt, vt 25.*diſtinct.§.criminis.* Ita Anguian. *de legibus libro quarto controuerſiar. num 12.*

QVÆSTIO

XV. Quæstio VI.

Summarium.

1 *Papa poteſt Regem Regno, & Imperatorem Imperio priuare.*

2 *Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem.*

3 *Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur.*

4 *Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor.*

5 *Papa abſque Concilio, & per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt.*

Cap. Alius. III.

1 EX hoc text. iuncto *c. ad Apoſtolicæ, de re iudic. in 6.* collige ſummum Pontificem potuiſſe Regem regno, & Imperatorem imperio priuare, id quod multoties feciſſe alios Pontifices Romanos ex hiſtoriis, referunt Caſtald. *in tract. de Imper. quæſt* 81. & poſt Guerrer. Mēchaq.
2 *illuſtr. c.* 8. *à num.* 10. Card. Bellarm. *contron.* 3. *lib.* 5. *de Romano Pont.* potuerunt enim Pontifices in ea priuatione, & depoſitione exercere poteſtatem in temporalibus, dum Imperatorem, & Reges poſt legitimam admonitionem poteſtate abutentes, & ex malitia, aut ſomma negligentia ſpirituali bono, Fidei Catholicæ, ſeu Eccleſiæ regimini, trāquilitati, & paci Fidelium maximè nocentes grauiſſimis, & iuſtiſſimis de cauſis regno, aut imperio priuarunt, quia ſic opus erat in finem ſupernaturalem, bonum ſpirituale, & Eccleſię defenſionem, vt explicāt Caſtald. *d. loco*, Clar. *in pract* §. *fin. q.* 35 *à num.* 6. Card. Bellarm *d. lib.* 5. *c.* 7. *&* 8. *& d. lib.* 1, *de tranſlatione imperij, c.* 12. *verſ. quæ cùm ita ſint*, Molin. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 29 *verſ. ex dictis Sotus, & col. pen. verſ. ad ſecundū.* & ſatis cōſonat illud Ioiadæ Pontificis, qui Reginam iuſtis de cauſis non tantùm Regno, verùm etiam vita priuauit, vt refertur *lib.* 2. *Paralip. c.* 23.
3 *&* 4. *Regum* 11. Planè, quia iuxta illud vulgare, de quo *in c. quemadmodū, verſ. Nam ſi poſt, de iureiur.* faciliùs impeditur aliquid ne fiat, quàm tollatur poſtquam factum eſt, ſicut Summus Pont. Imperatorem, aut Regem iá conſtitutum, vbi opus fuerit, priuare, & deponere poteſt, ita & multò magis ex eiſdem

cauſis, & in eiſdem terminis poterit impedire ne Rex, aut, Imperator inſtituatur, ex Molin. *d. verſ. ex dictis*, poſt Victor. Pygium, Turrecr. & alios, ſecundùm quos licèt Pontifices Romani aliquando id non faciāt, nō defuit poteſtas, ſed abſtinent, quia hæreſes, rebelliones, ſchiſmata, aut alia ſimilia mala pertimeſcunt.

His conſequēs eſt, vt benè aduertit Card. 4
Bellarm. *d. lib.* 1. *c* 6. *verſ. quantum ad perſonas*, & Molin. *d. loco verſ. ex indictis infero*, quòd *ſummus Pōt. quatenus talis, nō priuat Imperatorē imperio, aut Regem Regno tanquam Iudex ordinarius, eo modo, quo deponit, aut priuat Epiſcopos, ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor, vbi ſic oportet in finem ſupernaturalem, & ita ex vi poteſtatis ſpiritualis, vt ſatis ſignificat d. c. ad. Apoſtolicæ, verſ. nos itaque, vbi Pontifex ad ſententiam priuationis contra Imperatorem expendit ſe in terris Vicarium Dei, & poteſtatē habere, per illa verba, Quodcumque ligaueris*, &c. Conſequens item eſt quòd licèt 5
in d. verſ. nos itaque, priuatio Imperatoris, & ſententia in Concilio habita fuerit quia ſic vtiliùs, maturiùs, & maiori cum deliberatione fiebat. Pontifex tamen per ſe ſolus iuſtè, & validè id ipſum efficere potuiſſet, vt fatentur omnes ibi, & poſt Alexand. agnoſcit communem Clar. *vbi ſuprà*, & eſt de mente aliorum, & ſatis deducetur ex hoc textu.

XVI. Quæstio I.

Summarium.

1 *Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientiæ non licet. & n* 2.

3 *Dolo aliquem inducēs ad contrahendum cūque decipiēs in vtroque foro tutus nō eſt.*

4 *Deceptio quando reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia.*

5 *Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem & emptor plus iuſto offert, vel venditor viliori pretio offert.*

6 *Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis nō interuenerit dolus partis.*

7 *Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur.*

8 *Affectio tollit præſumptionem donationis.*

9 *Sciens verum valorem quando læditur ex leuitate mentis aperta ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendū, lædens non excuſatur à reſtitutione, in foro conſcientiæ,*

Cap. Si cupis.V.

1 Lol. 1. in præſenti, verb. non multum,
tenet in contractibus decipere non
eſſe peccatum mortale ſequitur Ba-
dil. in l. 2. C. de reſcind. vend. num. 73. vbi af-
firmat deceptionem intra dimidium iuſti
pretij licitam eſſe in foro conſcientię, & ra-
tiones, ex quibus ad ſic ſentiendum moue-
tur, tradit, & ad rationem de permiſſione
lupanaris, quæ in exemplum adducitur, re-
ſpondet Perez l. 1 gloſ. vnic. col 17. ad finem
verſ. ex quo inferri poſſet, tit 7. lib. 5. ordin. Mē-
chaq. controuerſ vſufreq. lib. 3. cap. 48. vbi om-
nium latiſſimè vtriuſque partis fundamen-
tis, & autoritatibus relatis hanc tuetur.

2 Contrarium verò, imò non licere in fo-
ro conſcientiæ contrahentes ſe inuicem
decipere intra dimidium iuſti pretij, tenent
alij plures numero, & auctoritate non infe-
riores. Ex noſtris hanc partem ſuſtinent In-
noc. Butr. Panor. & felin. in c. in ciuitate, de
vſur. Card & Abbas in c. 1. de empt. Feder.
de Senis conſ. 21. Burg. de Paz in cap. cum di-
lecti. n. 17. & à num. 23. de empt. Tiraq. ad le-
gem 9 connub n. 3. cum ſeqq. Crem. ad l. 2. C.
de reſcind. vend. n. 144. & 158. 169. & Pinel.
p. 1. c. 1. num. 35. Cou. lib. 2. var. cap. 3. numer.
11. verſ. ego. Nauar. in c. qualitas num. 45. cum
ſeqq. de Pœnitent. diſt. 3 Plac. in epitome delict.
lib. 1. cap. 36. num. 14. Mexia ad leg. Toleti, in
reſp. ad 6. & 8. p. 1. fundament. n. 61. Matienſ.
l. 1. gloſ 1. num. 9. tit. 11. lib. 5. recop. Auendan.
de cenſ. cap. 27. num. 10. & 12. in fine, Felician.
eod. tract. lib. 2. cap. 1 à num. 7. Farin. p. 1 fragm.
crimin. verb. deceptio numer. 44. Gaſp. Rodrig.
de annuis reddit. lib. 1 quæſt. 11. num. 8. Card.
Mant. de tacit. & ambig. conuētion. lib. 4. tit. 20.
num. 54. Ceuall. commun. qu. 508. num. 1. Si-
giſm. Scac. de commerc. §. 1. qu. 7. p. 2. ampl. 10.
num. 14. vbi rationibus confirmat, & in n.
41 & 43. contrarium proponit, & à num. 44.
illis omnibus ſatisfacit. Ex Theologis San-
ctus Thom. 2. 2. quæſt 77. art. 1. vbi Caiet. &
quodlib. 2. art. 10. S. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 16.
verſ. quantum ad tertium col. 3. & 5. Alphonſ.
de Caſtro de poteſt leg. pœnal. lib. 2. cap. 10 fal-
lent. 3. Silu. in ſumma verb. emptio q. 8. Medin.
de reſtit qu. 32. altin. Medin. in ſumm. cop.
12. num. 25. Sot. de iuſt. lib. 6. qu. 3. art. 1. Pe-
draza in ſum. prac. 7 §. 13. Mich. de palatio in
praxi Theolog. lib. 2. cap. 2. Marcado de con-
tract. opuſc. 1. c. 10 Sarauia de inſtruct. mercat.
cap. 4. Anton del. Rio in l. contractus § 4. ff.
de reg. iuris Petr Nauar. de reſtit. lib. 3. cap. 2.
num. 14. cum ſeqq. Leſſius de Iuſtit. l. b 2. c. 21.
dub 4. n. 20. & 21.

3 Quæ vltima opinio veriſſima eſt, præci-
puè ſequentibus caſibus. Primo quando do-
lus dedit cauſam contractui, nam ille, qui
dolo alium induxit ad contrahendum,
eumque decepit, in vtroque foro, interiori,
& exteriori tutus non eſt. Padil. in d. l. 2. n.
73. col. 2. verſ. ego verò. Menech. d. c. 4. num. 3.
Cardin. Mantic. d. tit. 20. num. 61. Ceuall. di-
cta quæſt. 508. num. 2. & 8. Scacc. d. ampl. 10.
Anton. Faber de error. pragm. dec. ad. 8. errore 4
7. n. 7. Quando enim deceptio reipſa inter-
uenit abſque dolo contrahentium, vt ſi vē-
ditor credit ſe emere iuſto pretio, tunc
vterque eſt tutus in foro conſcientiæ, licèt
alter eorum ſit læſus, ſeu deceptus reipſa,
vel poſtmodum læſus cognouerit reipſa
proximè læſiſſe, Bonin de vendit ad tempus
cap. 5. ſub numer. 11. Burg. in cap. cum dilecti
n. 22. de empt Ludou. Gom. in c. 2. num 7. de
conſtitut. in 6 Ceuall d. q. 508. n. 3. Non ſic 5
quando contrahētes ſciunt iuſtam rei æſti-
mationem, & emptor plus iuſti offert, vel
venditor viliori pretio vendit, quia non
ſunt tuti in foro conſcientiæ vendentes ei
qui plus offert, vel ementes ab eo, qui vi-
liori pretio, quàm res valet, vēdit, & tenētur
reſtituere omne id, in quo contrahentem
læſerunt, etiamſi ſit intra dimidium iuſti
pretij. Ita Medin. de reſtit. 10. 2. titul. de rebus
reſtit. q 2. verſ. è contra, & qu. 32. verſ. quan-
quam, & q. 33. verſ. tertia propoſitio. Nauar in
cap. qualitas num. 31. & 42. de Pœnit. diſt. 5.
& in cap. nouit. not. 6. n. 66. de iudic. Cou. lib. 1.
var. c. 4. numer 11. Plac. in epit. delictor. cap.
36. poſt num. 17. Salon. in 2. 2. q 77. art. 1. con-
trou. 18 ſub num. 1. verſ. 1 Mexi. ad l. Toleti in
reſ. ad 6. & 8. p. 1 fund. num. 60. col. 5. verſ. qui-
bus ſanè, & in tract. taxa panis concluſ. 1. n.
156. Matienſ. l. 1. gloſ. 1. n. 10. tit. 11. lib. 5. Recop.
Felician. dicto lib. 2. c. 1. num. 8. cum ſeqq. Fa-
rin. fragm. crimin. p. 1. verbo decipere num. 46.
Sigiſm. Scacc. de commerc. §. 1 q. 7. p. 2. ampl.
10 num. 53 verſ. contra hanc. Quidquid di-
cant Boër. deciſ 142. num. 2. Tiraq. l. 9. connub.
num. 13. in fine. Ripa in l. ſi vnquam, C. de re-
uoc. donat. num. 18. Crem. in l. 2. C. de reſcind.
vend. ſub n. 159. verſ dicens. Cardin. Mant. d. l.
4. tit. 20. n. 59. Menech. vſufreq. lib. 3. c. 48. n. 2.
verſ ergo.

6 Secundò quando interuenit deceptio ex
reipſa, & ex propoſito, quamuis non inter-
uenerit dolus partis, quo caſu deceptio to-
leratur in foro contentioſo, ſed non in foro
conſcientiæ. vt ex Abb. in cap. cum cauſa ſub
numero 4. de teſt. tradit Sigiſm. Scacc. d.
ampl. 10.

7 Tertiò vrgente neceſſitate, aut egeſtate,
vel venditor ductus fuit ad carius emen-
dum, vel vendendum; nam tunc etſi ſciat
rei valorem, ab eo emens non excuſatur,
quia

quia ſcientia veri valoris in contrahente læſo non operatur;cùm lædens in foro cõſcientiæ læſionem reficere reneatur, Cremen.*in l.2.n.*159.*verſ.ſed poſtea*. Burgos de Paz *d.c.cum dilectis n.*19. Cæpol. *de ſimulat. contract.n.*24.*c.*27.Strach.*de mercat.p.*2. *rub. de ſtat.mercat.n.*7.Farin.*d.verb. decipere, n.* 50.*& ſeq.*

8 Quartò quando quis ducitur ad emendum carius propter aliquam particularem affectionem,vel commoditatem;tūc enim etiamſi ſciat verum rei valorem, contrahens cum eo non excuſatur in foro conſcientiæ,ſi eum læſerit,quia illa affectio tollit præſumptionem donationis, vt per Cæpol.*d.loco num.*26.*verſ.ego poſtea. & n.*162. Cremen.*in d.l.*2.*num.*159.*verſ.ſed poſtea,& num.*162.Farin *d.verb.decipere,n.*53.qui ponunt exemplum in eo, qui habet affectionem in libris,in re Maiorum ſuorum,ſeu in ligoo viridario, in poſſeſſione contigua ſuæ poſſeſſioni.

9 Quintò, quando ſciens verum rei valorem læditur ex leuitate mentis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendum, aut carius emendum,prout contingit ſępiſſimè in iuuenibus, quorum leuitas ſapit quandam ignorantiam, & quodammodo neceſſitatē inducit,arg. *cap.quorundam* 34.*d.ſt. & l.fin. §.filij autem,C.de bonis quæ lib.*nam iſto caſu lædens non excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ.Cæpol.*de ſimul. contract..n.* 25.*&* 26. Cremen.*in d.l.*2.*n.*159.*verſic.ſed poſtea.*

probare nititur Pet Burg.*de myſteriis numerorū n.*30.*paulo poſt princ.*ibi, *Chriſtus enim Deus & homo,in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientia abſconditi, & qui ab initio, quo hominē induit,magno omnium hominum ſtupore ſumma quæque miracula edere potuiſſet,deſtitit tamen,donec trigeſimum appeteret annum, & tunc incepit ſigna facere & docere*,&c.Et quatenus hic text. de ſacerdotibus meminit, 2 non de quibuſcumque ſacerdotibus ſubaudiri debet,ſed de illis dumtaxat,quibus matura triginta annorum ætas acceſſit,vt ſic in omnibus illius veſtigiis inhæreat.Nec aliud 3 volunt *text.in cap.perlectis* 1.*verſ. Diaconum* 25.*diſt.& in cap.Sancta* 2.92. *diſt.*in quibus cauetur Diaconum, ac proinde in Diaconali ætate conſtitutum, ex officio teneri Sanctum Euangelium prædicare, quia hæc loca intelligenda ſunt, non de prædicatione,hoc eſt,de explicatione Euangelij,cuius eſt noſter ſermo,ſed de eius lectione à Diacono decantanda, quæ & prædicatio dicitur,vt poſt *gloſſam verbo Sacerdotes in præſēti*, rectè interpretantur Durand.*in ration.diuinorum offic. lib.*2.*cap.*9.*num.*10.Nauar.*conſ.*7. *numer.*3.*de offic.deleg.* Ego *de iure Eccleſiaſti. vniuerſo l.*1. *cap.* 25. *num.* 27. Nihilominus 4 cum prædicare nō ſit actus alicuius Ordinis ſacri, Epiſcopo licet licentiam prædicandi concedere clerico non dum ſacris Ordinibus inſignito, ex multis, quos refero *dicto lib.*1.*c.*15.*n.*19.*& in collect.ad Conc. Trid. ſeſſ.* 5.*de reform.c.*2.*n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Prædicator quam ætatem habere debeat, oſtenditur.*
2 *Text.*in præſenti,*non de quibuſcumque Sacerdotibus,ſed de illis quibus matura triginta annorum ætas acceſſit, intelligitur.*
3 *Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare.*
4 *Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi qui adhuc non eſt in ſacris Ordinibus conſtitutus.*

Cap. Adiicimus. XIX.

1 DVm in hoc textu præcipitur,vt prçter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, ſatis colligitur ætatem ad Preſbyterum requiſitam pro Prædicatoris officio neceſſariam eſſe. Sed non niſi triginta annis natum ad prædicationis officium admittendum eſſe, exemplo Chriſti Domini

SVMMARIVM.

1 *Vnio Eccleſiarum facienda propter vicinitatem & populi raritatem.*
2 *Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis faciēda,oſtenditur, & n.*3.

Cap: Poſtquam. XLIX.

EX hoc textu colligitur propter vicini- 1 tatem,& populi raritatem,vnionē Eccleſiarum faciendam, vt per Menoch. *de arbitr.l.*5.*caſu* 477. Vnde à contrario ſenſu 2 infertur diuiſionem Epiſcopatuum faciēdam ex longa locorum diſtantia,vel ex oppidorum, & hominum in eis habitantium, tali,ac tanta multiplicatione, vt commodè per vnum paſtorem gubernari,non poſſint, *c.*1.*de Eccleſ.ædifican.vbi gloſ.verb.exigit, de ſepulturis*, vbi quod numerus Prælatorum debet eſſe æqualis diſtantiæ locorum, & numero ſubditorum,gloſ. *in c.cum inferior, verb.Cathedrali,de motor.& obed.*vbi,ait pro-

pter longam & latam prouinciam debere erigi nouam Eccleſiam Cathedralem,Roman.*conſ.275.& conſ.345.num.16* Mandoſ. *de ſignatura gratia,verb.erectiones §.amplius.* Rod.Suar.*alleg.7.*Franc.Marc.*deciſ.1120.p.1.*Caualcan.*deciſ 40.num. 17.p.2.*Rebuff. *in praxi de erect.Cathedr.* Petr.Gregor.*de benefic.c.12.num.3.& 4.*Zipæ.*de iure Pontif.lib.3.tit.de Eccleſ.ædific. num.14.*Cancer.*libr. 3.*
3 *var.cap.3.num 420.cum ſeqq.* Aliquando ex iuſta cauſa diuidendi Epiſcopatus, quòd multos redditus habeat,vt notanter de Eccleſia Tholoſana loquẽs inquit Ioan.XXII. *in extrauag.Saluator,verſ attendentes,de præbend.inter communes*, cuius verba ſemper meminiſſe iuuabit,quia valde cõducunt ad notandos, & depingendos mores aliquorum Epiſcoporum,qui exceſſiuis huiuſmodi opibus abutentes,eas non in diuini cultus augmentum, ſed in ſumptus enormes, & vſus extraordinarios conuertunt,contra quos inuehit Rebuff *in praxi benef.titul de erect.num 4.*tradens, quod multi Prælati ex reddituum luxuria pereunt.

Cap. Præcipimus. LIII.

PRo exornatione vnicæ concluſionis, quòd ſcilicet Eccleſiarum Cathedralium erectio ad ſolum Romanum Põt.pertineat,inde vltra citatos ſimiles textus *in c.1.ne ſede vac.& in cap quod translationem*,vbi *gloſ.de offic. deleg. & in cap.licet,de præbend. in 6.gloſ.in c.ſicut venire de exceſ.Prælat.l.Caſtel. 2.tit.10.p.1.*vbi Greg. Lop. Iſidor. Moſcou *de Maieſt.milit.Eccleſ.l.1.p.1.c.15* Petr. Gregor.*de benefic.c.13.num.4.* Fabric.*eodem tract.lib.3.cap.3.num 26.* Bzoui. *de Pontifice Romano cap.34.*Valenzuel.*conſ.4.num.161.& conſ.63.num.94.*Filliuc.*de ſtatu clericorum tract.41.cap.2.à num.2.& tract 45.cap.5.à n.14.*Sanch *in.conſil.moralib.lib.2.c.2. dub.37.num.7.*Ego *de iure Eccleſ.vniuerſo lib.2.cap.2.num.97*

XVI. Qvæstio VII.

SVMMARIVM.

1 *Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis concedit.*

2 *Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutione decimarum.*

3 *Decima multis Regibus à ſummis Pontificibus conceſſa.*

4 *Fructus decimarum ex conceſſione Pontificis bene poſſunt cadere in laicos.*

Cap. Decimas. I.

AD *finem text.* adde. Niſi ſummus Pontifex ex iuſtis cauſis 1
decimas laicis in particulari indulgeat,vt probat *in c.cùm in Apoſtolica,in fine, de his, quæ fiunt à Prælatis, gloſ.verbo deſinere, in c.cauſam quæ, de præſcript. & verbo exemptus in medio in cap.à nobis,de decimis,l.Hiſpan.23.tit.20.part.1.*vbi Gregor.Lopez,Cou.*lib.1 var.cap.17.numer.10.*vbi,quòd poteſt Papa non ſolum laicos
immunes facere à ſolutione decimarum, 2
verum & capaces recipiendis decimas ab aliis laicis,Rebuff.*de decim.qu.13.num.110.* Nauar.*de reddit.Eccleſ.q.1.numer.54.57.& 58.*& latiùs *num.64.* vbi inquit, quod decimæ ex iuſta cauſa poſſunt concedi laicis in feudum à Rom.Pontifice,Verall.*deciſ.241.p.1.*Rimin.iun.*conſ.41.num.25.vol.1.*Lazarte *de decima vend t.c.19.*Enriq. *in ſummal.7.c.16* Ioan.Garc.*de expenſ.c.9.ex n.90.* D. Barboſ.*in l.Titia n.40.ff.ſolut.matr.*cit.*pract.l.3.q.14.n.30.& l.1.q.15.n.30.* Roſenth. *de feud.c.14 concluſ.27.*Mart.*de iuriſdiſdict.p.2.c.43.n.46 cum ſeqq.*Bobad.*in politica l.2.c.18.n.146.& ſeqq* Camill.Borrel.*in addit.ad Bellug.§.tractemus,& §. reſtat, & de præſtantia Regis Cathol.c.59.*Fr.Emman.*q.Regul.to.2 qu.44 ar.3.*Leſſ.*de iuſtit.l.2. c. 39.dub.41* Gabr. Vaſq *in opuſc. moral.tit.de benefic.cap.vnic.§.1.dub.4.*Suar.*de relig.l.1. c.14.n.1.*Cardoſ.*in praxi iudicum,verbo Papa n.18.*Calixt. Ramires *de lege Regia Arag.§.31.ex n. 3.* Seraph. *dec.1387.num. 2.*Cabed.*Luſit.dec.63.ex n.1.p.2.*Gilchen.*de præſcript.p.3.cap.8.num.18.* Ioſeph.Seſſe *dec.162.n.8.* Martin. Maguer. *de aduocat.armata c.9. num.797.pag 414.cum ſeqq.*Petr.Peira *de poteſt.Princip.c.24. n.159.* Melch.Rainoſo *obſeru.50.n.5.cum ſeqq.*Moneta *de decim.c.5.n.83.* Franc. de Leon *Valent.dec.3.num.11.p.1.*Caſtill.*controu.to.7.de tertiis c.10.per totum.*Exempla plurimorum
Regum quibus decimæ à ſummis Pontific. 3
conceſſæ ſunt ex noſtris hiſtoricis proſequuntur Bouter.*l.2.c.8.*Zurita *in annalib.l.1.c.25.& l.2.c.50.*Mariana.*de rebus Hiſp.lib.13.c.22.*Valdeſ *de dignitate Regũ Regnorumque Hiſpan. c.20.n.25.*
Intellige de fructibus 4
decimarum,qui bene poſſunt cadere in laicum,quia non eſt ius ſpirituale, ſed tẽporale,vt poſt Cou.Lazarte,Ioann.Garcia D. Barboſ.& alios citatis locis aduertit Franc. de Leon.*d.dec.3.n.13.& 14.*

XVII. Qvæstio

XVII. Quæstio IV.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia matrix ſeu Metropolis per circuitũ 40. paſſuum, & minor per triginta gaudet immunitate.*

2 *Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis inſtructis.*

3 *Immunitas 40. vel 30. paſſuum non ſeruatur de conſuetudine.*

4 *Immunitati vltra cœmeterium iam hodie nullum ſpatium cedit.*

5 *Domus ædificata intra 40. vel 30. paſſus reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, etiamſi forent habitata per laicos olim ſecundum aliquos, gaudebant immunitate, ſecus hodie.*

6 *Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Eccleſiæ cohærentes gaudent immunitate.*

7 *Domus Eccleſiæ ipſi cohærens gaudet immunitate.*

Cap. Sicut antiquitus. VI.

1 AD *num.* 1. Quòd Eccleſia Matrix,
ſeu Metropolis per circuitum quadraginta
paſſuum, & minor per triginta gaudeat immunitate, vltra citatos in
Collect docent Clar. *in pract* § *fin. q* 30. *n.*
2. Decian. *in tract. crimin tom.* 2 *lib.* 6. *cap.* 24.
num 29 Pereg. *de immun. Eccleſ. c.* 4. *num.* 28.
Trullench. *in præcepta Decalogi lib.* 1. *cap.* 11.
2 *dub.* 1. *n.* 5. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in
formulario immunitatis Eccleſiarum lib.* 1. *c.* 4.
n. 5. vbi etiam quod iſti paſſus incipiunt à
muris Eccleſiæ, & quod quilibet paſſus habet
quinque pedes, & pes quindecim digitos.
Sed hoc vel intelligitur de Eccleſiis extra
muros ciuitatis conſtructis, quaſi quod
iſti paſſus dentur Eccleſiis pro cœmeterio,
ſecus in Eccleſiis, quæ ſunt intra illius muros,
vt per Vulpel. *conſ.* 130. *n.* 10. Ambro-
3 ſin. *de immunit. cap.* 10. *n.* 4. Decian. *d. lib.* 6.
cap. 21. *n.* 9. Vel dicere debemus immunitatem
hanc 40. ſeu 30 paſſuum de conſuetudine
non ſeruari, ſecundùm Suar de Paz
in pract. tom. 1. *p.* 5. *cap.* 3. §. 3. *num.* 34. Sanch.
in conſil. moral. lib. tom. 2. *lib.* 6. *cap.* 1. *dub.* 7. *num.*
2. *verſ. item quadraginta*, Mari. Italia *de im-
4 munit. lib.* 1. *cap.* 4 §. 1. Trullench *d. n.* 5. Vel
denique quia vltra cœmeterium iã hodie
nullum ſpatium loci cedit huic immunitati,
quia confinia illius ſunt poſita ad excludẽdum,
idem Decian. *d. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 11.

Vnde ex his infertur quòd licèt domus 5
ædificatæ intra dictos 40. vel 30. paſſus reſpectiuè,
etiamſi forent habitatæ per laicos,
ſecundum aliquos gaudeant Eccleſiaſtica
immunitate, ex Deciano *d. cap.* 25. *num.* 16.
ex ratione, quia hæc immunitas datur loco,
non perſonæ, Pereg. *d. cap.* 4. *num.* 6. vbi refert
in facti contingentia declaraſſe Senatum
Mediolanen. reſtituendum Eccleſiæ
quendam Petrum imputatum de vxoricidio,
captum in cubiculo cuiuſdam domus
ſitæ intra 16. paſſus ab Eccleſia maiori, *&
n.* 27. *in fine* dicit ita eſſe vſu receptum.
Nihilominus id hodie vel non procedit de
generali cõſuetudine, iuxta ſupradicta. Vel 6
intelligitur de domibus Parochorum, Canonicorum,
& aliorum Eccleſiaſticorum,
etiamſi laicis locatæ ſint, vt contra Oldrad.
conſ. 55 reſoluunt Catharin. *crimin. deciſ.* 46.
n. 20. Sanch. *d. dub.* 7. *num.* 2. *in fine, verſ item
hac immunitate gaudent domus Eccleſiæ.*
Summa Dianæ *p.* 1. *verbo immunitas quoad
loca n.* 9. Vel denique accipiendum dummodo 7
ipſa domus cohæreat Eccleſiæ, & ſit
ipſius Eccleſiæ, & non alicuius particularis,
Pereg *d. cap.* 4. *n.* 26. & poſt Caſtr. Palaum,
Trullench. *d. lib.* 1. *cap.* 11. *dub.* 1. *n.* 5. *in fine*,
Mari. Antonin. *var. lib.* 1. *reſolut.* 18. *n.* 4. *verſ.
quod.*

Cap. Si quis contumax. XX.

POſt *num.* 1. In text ibi, *vel de porticibus quolibet modo Eccleſiæ adhærentibus*, &c. Notatur ad hoc quòd manu tenens portã, ſeu annulum portæ Eccleſiæ, gaudet illius immunitate, vt per Couar *lib.* 2 *cap. vlt. n.* 18. *verſ.* 32. *dubitatur*, Decian. *in tr crimin. lib.* 6. *c.* 25. *n.* 17. Gambac. *de immunit. lib.* 4. *c.* 1. *n.* 9. Villalob *in ſum. p.* 2. *tract.* 39. *diffic.* 5. *n.* 4. ibi, *Imas si el delinquente fue huyendo a la Igleſia o lugar ſagrado, y ſe aſio a los herrojos, aldabas, poſtigos, puertas, o portales de ella no puede ſer ſacado de alli*, &c. Correa *in ſelect. e inter alia hoc tit. p.* 2. *n.* 16. *in fine fol.* 70. nouiſſimè Mexia de Cabrera *in formulario immunitatis Eccleſiar. lib.* 1. *c.* 4. *n.* 16. ibi, *Aßi el que huyẽdo de los Iuezes ſeglares o de ſus miniſtros de iuſticia por hallar las puertas cerradas de la Igleſia ſe ampare della aſiẽdo de ſus aldabas, o eſtãdo el amparo de ſu immunidad fuere hallado en las miſmas puertas goze del miſmo priuilegio, vt eſt text. in l. pateant C. de his, qui ad Eccleſias cõfugiũt*, Intellige ergo in nõ valente intrare Eccleſiam eo quòd clauſa ſit, ſecundùm Suar. de Paz *in pract. tom.* 1. *p.* 5. *c.* 3. *n.* 46. Pereg. *de immun. Eccleſ. p.* 4. *num.* 18. Farin. *de immun. n.* 279. Cardoſ. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo Eccleſia n.* 76. Sum.

Dianæ

Dianæ *verb. immunitas quoad loca numer.* 11. Sanch. *in conſil. moralib. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 3. n. 2. verſ. item hac immunitate*, plures per me citati *de Iure Eccleſ. vniuerſ. libro 2. cap. 3. num. 65.*

XVIII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus Regularis omne quod habuerit, & lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſia, in qua eſt Epiſcopus, acquirit.*

2 *Epiſcopus Regularis, quod ſibi legato, donatione, aliove quoquam modo debitum eſt, qualiter recipere, retinere, & expendere valeat, optimè declaratur numeris ſequentib.*

3 *Lælij Mancini verba referuntur.*

Cap. Statutum Vnic.

1 AD *n.* 13. Quòd Regularis ad Epiſcopatum promotus ad votorum obſeruãtiã vt antea, remanet obligatus, cum non ſit eorum obſeruantia incompatibilis cum Epiſcopali dignitate, & ideo cum ſecundum illum debeat decenter ſuſtentari, poterit ex fructibus Epiſcopatus neceſſaria ad alimẽta expẽdere, quod quando in monaſterio erat, facere non poterat, ſed omne quod habuerit & lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus, Eccleſiæ, in qua eſt Epiſcopus, acquirit, docent poſt citatos *in collect.* Molin *de primog. lib. 2. cap. 10. num.* 28 alter Molin. Theolog. *de Iuſtit. tractat. 2. diſput.* 140. Caſtr. Palao *in opere morali tom. 1. tract. 6. diſp. 2 punct. 9. n. 2. cum ſeq. pag.* 603. Thom. Doci. *conſil.* 53. *in princ.* Cruz *de ſtatu Relig. lib. 1. c. 2 dubit. 4 concluſ. 2. fol.* 5. Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curiæ Archiep. Neapol. dec.* 340. *n.* 10. *p.* 4. Marta *de ſucceſſ. legali p. 4. q. 1. art. 4. num. 13. pag.* 20. Tamburin. *de iure Abbatum tom. 2. diſp. 21. q.* 17. Suar. *de Relig. tom. 4. lib. 3. c. 16 num. 29. pag mihi* 281. vbi reſoluit quòd acquirens bona ab Epiſcopo Regulari, tenetur ea Eccleſiæ reſtituere, quia Epiſcopus alienando peccauit cõtra iuſtitiam, Rot. *deciſ. 705. n. 3. p. 1. diuerſor.*

2 Ad *finem text.* Vulgò ex hoc text. colligitur Regularem Epiſcopum poſſe & recipere, & retinere, quod ei legato, donatione aliove quopiam modo debitum ſit, recipere, inquam, & retinere quaſi Regularis nõ eſſet, ſed acceptum acquirere ſibi ipſi nequaquam poſſe, aut in dominium transferre ſuum, aliam denique recipiendi, retinendique cauſam eſſe, aliam acquirendi.

In hoc multiplicem adeſſe confuſionem 3
refert Læl. Mancin. *diſquiſit. genialiũ & anniuerſariarum Iuris diſputat. cent. 2. cap.* 128. & rem componi t his verbis: *Sed hic cõfuſio multiplex: nam ſi paternam hæreditatẽ vẽdicat ſibi inſtar legitimi hæredis, vendicat inquã, ſibi, quomodo ſibi, & non ſibi? Nam ſi Eccleſia, vel Altari, ergo nõ ſibi; & prætereacur Eccleſia, vel Altari, & non monaſterio? Namque aut ſuccedere monaſterium per Religioſũ poteſt, quale illud Benedictinæ familiæ, aut non poteſt, quale illud Minorum. Si poteſt illico profeſſione facta à Monacho, ſuccedendi ius monaſterio acquiritur, ergo ſemel quæſitũ auferri nec poteſt, nec debet, quamuis munus ad Epiſcopatus culmen Religioſus acceſſerit; ſi nõ poteſt ſtatim profeſſione emiſſe, ius ſuccedendi in proximiores tranſit ab inteſtato venientes quaſi mortuus ille eſſet, qui profeſſus eſt; inciuile igitur eſſet quæſitũ ſemel ius legitimis hæredibus inuidere. Hæc nõ facilè cõciliantur. Nã quod ſibi Epiſcopus vẽdicare dicitur, multas habet interpretationes, ſed nullũ interpretẽ. Quæ verò deinceps opponũtur, benè æſtimat Suar. de Relig tom. 4 lib. 3. c. 16. n. 4. cõponi eo modo poſſe, vt dicamus ex profeſſione Monachi non abſolutè ius quæri, vel monaſterio, vel proximioribus hæredibus, ſed ſtare in ſuſpenſo, & per varios caſus ſiue euentus quaſi deambulatoriũ eſſe; nam ſi Monachus in eadẽ cauſa manet, monaſterio, vbi profitetur, acquirit, ſi in nouũ monaſteriũ migrat, vbique denuo profitetur, nouo monaſterio acquiſitionẽ nouam facit. Si in Epiſcopum promouetur, Eccleſiæ ſuæ deinceps quærit, vel Altari, quaſi non iã membrũ monaſterij, ſed ſponſus Eccleſiæ Epiſcopalis à qua etiam capit alimenta. Si ex indulgentia Pontificia migrat ad ſeculũ, ſibi ipſi repetit quod monaſterio attulerat. Ergo totum hoc ius in ſuſpenſo eſt, aut (quod dicere noſtri ſolent) acquiri ius quidem poteſt, ſed reuocabiliter.*

Sententiam quam Sot. lib. 10. de Iuſtit. q. vlt. art. vlt. primò habuit, ſed argumẽtis non valde bonis, innouat Vaſq. in opuſcul. de reddit. cap. 3. dub. 7. aliis quibuſdam rationibus, quæ plus ſeipſas fallere quàm alios poſſint: credit enim Regularem Epiſcopũ ſibi ipſi acquirere, quaſi legibus ſolutum vatiua paupertatis, & quod Cõcilium præcipit Regulari Epiſcopo, vt ad Altare, ad quod ſãctificatur, & titulatur ſecundum ſacros Canones, quod acquirere poterat, reſtituat: ita commodè poſſe intelligi vt factus hæres ſibi ipſi acquirat, ſed moriens Eccleſiam ſuã facere hæredem teneatur. Sed à cõmuni placito recedendum eatenus fuit, quatenus id verba permitterent. Reſtituat, inquit Cõcilium; at quod Eccleſiæ reſtituitur, id palam eſt in dominio illius eſſe; fortè receptiorem ſententiam plus probat Innocentius 4

centius III. in c. cum olim 14. §. præterea, de priuileg. vbi gloſ. Denique (quod magis puto) bona ſua patrimonialia detines Regularis Epiſcopus eodē titulo, quo & beneficiaria. Et quia prouētus adminiſtrat pleno iure, proinde non mirū ſi ſibi paternam hereditatem dicitur vendicare, vt & clericus beneficij ſui bona. Vēdicat ergo ſibi, quia diſpenſator bonorum eſt, & prouentuum dominus; vendicat tamen Eccleſiæ nomine, quia Eccleſiæ acquirit, non ſibi, acquirit tamen Eccleſiæ, ſi acquirere vult, & ſibi, nam repudiare etiam poteſt, & nolle acquirere. Atque iam quæſierit Eccleſiæ, & ad nouum Epiſcopatum demigrat, ad nouam quoque Eccleſiam bona trāſfert, quia ius primæ Eccleſiæ in ſuſpenſo fuit. Hactenus Læl. Mancinus.

XXII. QVÆSTIO. I.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio.*
2 *Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari.*
3 *Tactus Scripturæ videtur eſſe iuriiurando eſſentialis.*
4 *Tactus Scripturæ requiritur quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas.*
5 *Votum in ſolemne & ſimplex diſtribui ſolet, cum tamen nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen.*
6 *Iuramentum ſi præſcribatur fieri tactis Euāgeliis & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo.*

Cap. Si aliqua. XI.

1 SAnctus Chryſoſtomus relatus in hoc
text. ridet eos pleno ore, qui contractus
fortè cauſam in iuramento ſequentes plus
eſſe dicunt per Euāgelia, quàm per Deum
ipſum iurare: nam aliud non eſt iuramentum
quàm Dei in teſtem aſſumptio, ex Alciato
ad rub. de iureiur. num. 29. Couar. *in c. quamuis pactum p.* 1 §. 1. *numer.* 1. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 407. Suar. *de Relig. to. 2. lib. 1. de Iuram. cap.* 12. *num.* 4. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp.* 108. *num.* 14. *& in Decalog. l. 3. cap. 1. num* 3. Totumque in intellectu, ſeu
intellectuali loquutione conſiſtit, ſic cùm
dicimus. *Volo Deum mihi Iudicem, vindicem,
patronum*, &c. exprimimus affectum illum,
2 quo Deum ad hæc quantum in nobis eſt
mouemus abſque vlla deprecatione. Cùm
itaque iuramentum poſſit ſolo intellectu,
ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari, neque vt in actum exteriorem prodeat, neceſſe ſit (prout de voto dicere etiam ſolemus,) non eſt cur verba eſſentialem partem facere in iuramento debeant. Facit etiam, quia ſi Deo licet interius promittere, vt certè licet, licebit etiam factam Deo promiſſionem interiori iuramēto firmari, vt ſic maiorem firmitatē ſuæ promiſſioni adhibeat is, qui iurat; probat latè Læl. Mancin. *diſquiſit. genialium, & anniuerſariarum Iuris diſp. cent. 3. c.* 202. vnde videtur ſequi tactum ſcripturæ non eſſe iuriiurando eſſentialem.

Obſtant tamen omnium gētium mores, 3
atque exempla, quin & Iura, vt *in l. genera-
liter §. vlt. C de iure deliber.* ibi, *ſiue ſacris
Scripturis tactis*, &c *l. 1. C. ſi aduerſus vendit.*
ibi, *corporaliter*, &c. *c. quoties § porrò, de pur-
gat. canon. c. venerabili, de ſent. excom. c. vt cir-
ca, de elect. libr. 6. Clem.* 1. §. *porrò, de hæret. c.
quoties 1. q. 7. cap. hortamur 3. q.* 9. Reſpondet 4
Læl. Mancin. *d. cent. 2. caſu* 210. à ſeipſo iura-
mentum nullo egere contractu ſcripturæ,
aut rei, verumtamen eſſe caſus in iure, qui-
bus requiratur tactus, quaſi extrinſeca ſo-
lemnitas quædam. Sic votum in ſolemne, &
ſimplex diſtribui ſolet, cùm tamen ex com- 5
muni ſcribentium placito nullum inter hæc
ſit eſſentiale diſcrimen. Ergo & iuriſiuran-
dum ſi contractus acceſſerit rei ſacræ, ſo-
lemne erit, nec tamen à ſimplici differet
per eſſentiam. Omiſſio tamen huius ſolem- 6
nitatis, vt ſi præſcribatur fieri iuramentum
tactis Euangeliis, & Cruce, ſi hæc non tā-
gantur, nullam habebit vim in foro exter-
no, *cap. hortamur 3. q. 9. cap. teſtimonium 11. q.
1.* Sayr. *in claui Regia lib. 5. c. 1. num.* 12. Trul-
lench *in expoſit. Decal. libro 2. cap. 1. dub. 3.
num.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Maleficio petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt.*
2 *Curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt.*
3 *Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem.*
4 *Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita.*

Cap. Mouet. XVI.

AD *num. 16. in princ.* Quòd nullo modo 1
licitum eſt malefico petere, vt per
alterum maleficium tollat maleficium, vltra

tra citatos in collect Tolet. *in ſum. lib 4. cap.*
16. numer. 9. Baſies 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. *dub.* 4. Fr.
Emman. *in ſum. tom.* 1 *cap.* 7. *concl.* 11. *num.* 11.
& cap. 135. *num.* 3. *concluſ.* 3. *in* 2 *edit.* Sayr *in*
2 *claui Regia lib.* 4. *c.* 6. *num.* 26. Nam curati per
alterum maleficium poſtea in dolores gra-
uiſſimos, & ſæpe in morbos maiores inci-
dunt, ac vt plurimum vitæ exitum peſſimum
ſortiuntur, vt tradunt Martin. Delri. *diſquiſ.*
magic. lib. 1. *c.* 3. *q.* 4 Leſſ. *de iuſtit. lib.* 2. *c.* 44.
dub. 3. *num.* 10. Emman. Valle de Mouta *de*
incantat. opuſc. 1 *ſect.* 2. *cap.* 5. *ex num.* 24. quos
refert & ſequitur Torrebl. *de iure ſpirit. libr.*
3 12. *cap.* 25. *numer.* 44. *&* 45. Quod in tantum
verùm eſt, vt nec ad bonum finem liceat
maleficio vti, cùm arte ſua magus licitè vti
non poſſit ad maleficium tollendum, quin
dæmon inuocetur expreſsè, vel tacitè, ſe-
cundùm Nauar. *in man. cap.* 11. *n.* 19. Marta
de iuriſd. p. 2. *c.* 12. *ex n.* 14. Sanch. *de matrim.*
lib. 8. *diſp.* 65. *numer.* 7. *& in præcepta Decalogi*
lib. 2 *cap.* 41. *num.* 5. Leſſ. *de iuſtit. lib* 2. *cap.* 44.
dub. 6. *n.* 25. Bonacin. *in præcepta Decal. diſp.* 3.
q. 5. *puncto* 5. Et nullo caſu etiam ad bonum
4 finem poteſt eſſe licita cum dæmone ami-
citia, aut eius opem expoſcere, vel impera-
re vt faciat, vel facere adiuuet, Sim. Maiol.
dier. canicul. tom. 2. *colloq.* 3. Mart. *d. cap.* 12. *ex*
num 14. Petr. Gregor. *ſyntag. lib.* 34. *cap.* 18. *à*
n. 1.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum valet quod per lapidem præſti-tum fuerit.*

2 *Textus huius litteræ apud aliquos mendosè legitur.*

3 *Couarru. textum intelligit de Ioue lapide.*

4 *Lapis ſi ſumatur pro creatura, ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo indicat.*

5 *Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt.*

6 *Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſeipſis, ſed vt ad Deum relatas.*

7 *Iuramentum eſt teſtimonium fidei, quo Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur.*

Cap. Ecce dico. X.

1 Valere iuramentum quod per lapidem
præſtitum fuerit non obſcurè docet
Auguſtinus *in præſenti*. Sed obſtat quòd iu-
rare per creaturas cum exhibitione reue-
rentiæ, & latriæ, quæ vni debetur Deo, non
ſolum licitum non eſſe, ſed blaphemum,
quia quod eſt proprium Dei, tribuitur crea-
turæ, & creatura pro vero Deo quodammo-
do colitur, & veneratur, ob idque Chriſtus
Matth. 5. prohibuit Iudæos iurare per Cœ-
lum, ſiue per terram, ſicque intelligendi
ſunt text. *in cap. clericum* 22. *q.* 1. *& in cap. ecce*
Chriſtus, de iureiur. vbi propter periculum
blaſphemiæ, & idololatriæ prohibetur iura-
re per creaturas. Vide Leſſ. *de iuſtit. lib.* 2. *cap.*
42. dub. 2. *n.* 10 *& dub.* 3. *numer.* 16. Sayr. *in*
claui Regia lib. 5. *cap.* 3. *n.* 14. Lael. Mancin.
de relaxat. iuram cap. 2. *numer.* 18. Trollench.
in præcepta Decalogi libro 2. *cap.* 1. *dubio* 2. *nu-* 2
mer. 4.

Verùm ſi huius text. littera mendosè le-
gatur, vt exiſtimat Cou. *in c. quamuis pactum*
p. 1. *§.* 1. *n* 8. cum quo & Suar. *de Relig. tom.*
2. lib. 2. *de iuramento cap.* 5. *n.* 4. fruſtrà eſt
labor omnis. Sin interpretatione dignus eſt,
ſi pudica littera eſt, procurare oportet ne
prauo aliquo ſenſu corrumpatur.

Quare couar. *citato loco* eruditè ſatis ex-
plicat Auguſtini ſenſum de Ioue lapide, ſed
Iouis lapidis commentum non probat Suar.
vbi ſup. quaſi Auguſtini verbis obluctantem,
& lapidem pro idolo reponit, quod claude-
batur in Templo, concludens iurantes per
lapidem non reprehendi à Sãctiſſimo Epi-
ſcopo quaſi periurij, ſed quaſi iniuſtę dece-
ptionis reos: ſic enim loquitur, *Non te audit*
lapis loquentem, ſed punit te Deus fallentem;
non ergo peierantem, ſed fallentem, vel ad
ſummum vocari reos, nõ verè, ſed per ſpe-
ciem, & ſcandalum, quaſi doloſo iuramen-
to vtentes, quod alij vti verum recepiſſent,
iuxta ea, quæ ex Iſidoro dixi *in addit. ad c.*
humanæ aures, hac ead. cauſa & quæſt. 4

Si lapis ſumatur, vt par eſt, pro creatura
ſuper qua iuratur, tunc periurij nomen duo
indicat. Vnum eſt abuſus iuramenti, quia
per creaturam exhibetur idololatrum mo-
re, quo ſenſu non ſemel acceptum periurij
nomen; vide eundem Auguſt. *in cap. mouet*
te 22. *quæſt.* 1. ibi. *verumtamen*, &c. Alterum
eſt dolus in iurando, & cum eo ſcandalum
ex infidelitate iuramenti reſultãs, ſeu acce-
ptio iuramẽti ex intentione illius, cui iura-
tur; is enim fractionem iuramenti ſibi dolo
exhibiti periurium vocat, Hæc Auguſtinus
manifeſtè innuit vbi primum de eo, qui ſuper
lapidem falſum iurat, ſic dixit. *Prorſus periu-*
rus es, quia per id quod ſanctum non putas, fal-
ſum iuras. Statim ſubiungit. *Si tu illud ſan-*
ctum non putas, Sanctum puta, cui iuras, non
enim quando iuras tibi iuras, ſed proximo iuras,
&c. En periurium dicitur dolus ille, qui er-
ga proximum iurando committitur, ſequi-
tur deinceps, *Hominis iuras ante lapidem, ſed*
nunquid

nunquid non ante Deũ; ante Deum quomo-
do; nunquid iuratum eſt Deo? non hercle,
nam concludit ſtatim. *Non te audit lapis lo-
quentem, ſed punit te Deus fallentem*; fallentẽ
itaque, non peierantem, quaſi dixerit: non
valuit iuramentum per lapidem, quia lapis
non audit, nec valuit per Deum, quia inuo-
catus non fuit Deus, ſed Deus pro iuramẽ-
to haberi, quod ita iuratũ eſt, iubet, & quaſi
periurum eum habet, qui proximum in-
terceperit ſpecie iuramenti, punitque eum
ſi minus peierantem, ſaltim iuriſiurandi
5 ſpecie decipientem. Noueris iurare per la-
pidem, vt ſic, idololatriã eſſe. At ſi conſide-
retur lapis prout diuina virtus, quantum ca-
pere res poteſt in eo nitet, ſi inquam, in la-
pide honoretur Deus, tunc per lapidem, &
per aliam quamlibet creaturam rectè iura-
6 ri tenet Læli. Mancin. *de relaxat. iuramenti
c. 2. n. 25.* Iurari itaque per creaturas non
abſolutè ſpectatas, & à ſe ipſis, ſed vt ad Deũ
relatas, & quatenus Deus in ipſi continen-
tur, & relucet diuinitas, & bonitas Dei, li-
cet ſi ſuis ornetur circunſtantiis, Sayr. *in cla-
ui Regia lib. 1. c. 1. num* 14. Suar. *vbi ſuprà c. 13.
num. 23.* Bonacin. *tom 2. diſp. 4. q. 1. puncto 1.
n. 3.* Trullench. *d. dub. 2. n. 3.* Iuramentum,
7 inquit Sot. *de Iuſtit. lib. 8 q. 1. num. 6* teſtimo-
nium eſt fidei, qua Deum Opt. Max. veri-
tatis fontem profitemur. Licèt autem fides
primò, & principaliter de Deo fit, qui pri-
ma veritas, porrigitur tamen ad creaturas,
quas agnoſcimus opera eſſe Dei, & in qui-
bus per eſſentiam, potentiam, præſentiám-
que eſt Deus. Eodemque itaque modo &
Iuramentum quãuis in Deum primò, præ-
cipuéque quaſi in primam veritatem refe-
ratur, protenditur tamen ad creaturas, vt in
ipſis tanquam operis Dei, diuina etiam ve-
ritas exiſtit, licétque.

XXII. QVÆSTIO. V.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius cui iuratur, accipi oportet.*
2 Cap. quacunque q. 22. q. 5. *intelligitur.*

Cap. Humanæ aures. XI.

GRegorius relatus in hoc text. ait
Iuramentum ex intentione eius,
qui iurat, non eius, cui iuratur, ac-
cipi oportere, S. Thom. 2. 2. *q* 89. *art. 7. ad* 4.
Cou. *in cap. quamuis pactum p. 1 §. 5. n. 2 & 3.*
Suar. *de Relig tom. 2. lib 2. de Iuramento cap. 7.
n. 2.* Trullench. *in præcepta Decal. lib. 2. cap. 1.
dub. 10. n 3.*

Contrarium verò, hoc eſt, à Deo ſic ac- 2
cipi iuramentum, ſicut ille, cui iuratur, in-
telligit, docet Iſidor. *in cap. quacunque 9. hac
eadem cauſa, & quæſt.* ibi, *Quacunque arte ver-
borum quiſque iuret, &c. is tamen, qui conſciẽ-
tia teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur,
intelligit: dupliciter autẽ reus fit, quia & Dei
nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo ca-
pit.* Hæc ille, à quo tamen nihil eſt quòd
veritati repugnet, non enim periurum eum
facit, qui artificiosè iurat ad deceptionem
proximi ſui, ſed duplicis peccati reum; pec-
cat, ait ferè Iſidor. quia Dei nomen in va-
num aſſumit, dum ſcilicet per fictionem, te-
ſtimonium perhibet diuini nominis, quod
non licet: peccataque etiam, quia proxi-
mum dolo capit, & ideo ne Dei nomine
abutatur, neve proximum fraudet ſuum pro
iurante gerere ſe debet coram Deo. Non
itaque iurat, qui artificiosè iurat, nec per-
iurus eſt ſi nõ ſeruat ſed promiſſum inſtar
ſacramenti cuſtodire iubetur, ne Deo aliter
iniurioſus ſit, cuius ſcilicet nomine per
mendaciũ abutitur, neve proximo captio-
ſus. Denique quod ait Iſidor. Deum accipe-
re iuramẽtum eo modo, quo is, cui iuratur,
intelligit, bifariam accipi poteſt. Vel vt
Deus verba capiat Iuramenti, quaſi ex ve-
ro, ſicut ille capit, & hoc quidem impoſſibi-
le nam nec decipi Deus poteſt, nec velle
creditur ex ficto verum. Vel vt Deus verba
iurantis capiat quaſi ex ficto, ſed doloſum
iurantum ſatisfactioni obliget, & hoc veriſ-
ſimum, nam duplicem reatum incurrit, qui
fictè, dolosè, artificioséve iurat coram Deo,
inquit Iſidor. quòd Dei nomẽ in vanum aſ-
ſumit, & proximum dolo magis. Itaque ex
artificioſo hoc iuramento, ex Deus offendi-
tur, & homo, vtrique autem fit ſatis, ſi ſerue-
tur id, quod artificiosè iuratum eſt, quaſi
factum ex animo eſſet. Si aliter Iſidorum
8 intelligas, obſtabit ei, quod magiſtraliter
docuit Paul. *in l 3. ff. de reb. dub.* Ita Læl.
Mancin. *diſquiſit. genialium, & vniuerſar. Iu-
ris diſp. cent. 3. c. 205.*

Cap. Pueri. XV.

PRobat hic text. pueros ante quatuorde-
cim annos iurare cogẽdos non eſſe, id
eſt, teſtimonium dicere non compellẽdos,
quaſi teſtes impuberes ad iurandũ, ideſt, ad
teſtimoniũ proferẽdũ ante pubertatis ætatẽ
cõpelli non poſſe, & hoc eſt vera interpre-
tatio, quicquid dicat Seraph. *de priuileg. Iu-
ram priuil.* 83. *n.* 15. Sed an iurare poſſint, &
iuramento teneantur? vide Viui. *commun. l.
2. opin.* 508. Azin *de exeeut. c. 326. n. 6. & cap.
327. num. 9* Bertazol. *de clauſ. inſtrum clauſ.
8. gloſ. 2. numero 8. inſp. 18. n. 139.* Petr. Greg.

ſyntagm. Iuris lib. 5. c. 7. à num. 4. Hartmen. Piſtor *lib. 3 q. 3. num.* 8. Stephan. Lamberteng. *de contractib. qui certam ſolemnitatem deſiderant, in fine numero* 39 Quintil. Mandoſ. *de minore ætate cap. 4. num* 44. Simoncel. *de decretis lib. 3. tit. 8. inſp.* 18. *num.* 139. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo minor num.* 9 *C. de in integ. reſtit.* Parlador. *rerum quotid. l. 2. c. 4. num.* 4. Suar *de Relig. tom. 2. l. 1. de Iuram. c. 14. n.* 5. Sanch. *de matrim. l. 6. diſp.* 38. *num.* 15.

Cap. Si quis laicus. XIX.

AD *num. 2. in princ.* Quòd Clericus læſæ maieſtatis reus puniri non poſſit à ſecularibus Iudicibus, tenuit Bart. omnium Iuris Interpretum Anteſignanus in *Extrauag. ad reprimendum, verb. contradictionibus*, & communiter receptum eſſe, & practicari vt coram Eccleſiaſticis de tam atroci clericorum crimine tractetur, teſtis locupletiſſimus eſt Ægid. Boſſi. *in pract. tit. de foro comp. num.* 337 Gig. *in tract. de læſa maieſt. tit. quis de crimine læſæ maieſt. poſſit cognoſcere cap.* 11. *n.* 12. *cum ſeqq.* quos refert & ſequitur Anguian. *de legib. lib. 2. controu.* 15. *numer* 23.
3 plures refert Antonin. Diana *moral. reſolut. part. 1. tract. 2. reſol.* 19. *&* 129. *& part.* 3. *tract. 1. reſol.* 16. Marc. Antonin. Genuenſ. *in praxi Archiep. cap.* 72. *me citato*, in hoc loco R. Fr. Hieron. Garcia *in ſua ſum. morali tr. 1. diffic. 3. dubio 2. puncto 2 n.* 21.

XXIII. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Verba huius textus referuntur.*
2 *Bellum vt iuſtum ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur.*
3 *Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat.*
4 *Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt, ſecus dicendum in defenſiuo.*
5 *Priuatus habet ius ſe defendendi in bello, interueniente neceſſitate, & recta intentione.*
6 *Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, & exercitum comparauerit.*
7 *Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem.*
8 *Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles remiſsiuè.*
9 *Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum indictumve ſit.*
10 *Belli iuſti cauſa.*
11 *Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſsit dari oſtenditur.*
12 *Bella quando ſint iniuſtiſsima.*

Cap. Iuſtum. I.

ISIDORIVS modum exprimit, ſimulque 1
cauſam dum bellum, quod legitimum
eſt, definit his verbis. *Iuſtum eſt bellum, quod
ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium cauſa.* Legunt, alij, *ex
prædicto*, nec malè vtrumlibet.
Ex edicto itaque fieri bellum debet; vt 2
enim iuſtum ſit, neceſſe eſt vt publico conſenſu decernatur: hinc Vlpianus *in l. hoſtes
ff. de captiu. Hoſtes ſunt, ait, quibus bellum publice Populus Romanus decreuit, vel ipſi Populo
Romani; cæteri latrunculi, vel prædones appellantur*; qui quidem publicus conſenſus, ſeu 3
publica auctoritas reſidet in Pontifice, Imperatore, Rege, Principe, & Republica 4
perfecta, in nullo autem priuato ea poteſt 5
reſidere quoad bellum offenſiuum, ſeu aggreſſiuum, ſecus autem ſi bellum fuerit defenſiuum, quia quilibet priuatus habet ius
ſe defendendi in eo bello, interueniente
neceſſitate, & recta intentione. Ita Azori.
inſtit moral. tom. 3. l. 2. c. 7. q. 2. Bonacin. *de reſtit. diſp. 2. q. vlt. ſect. 1. punct. vlt. §. 2. n. 4.* Villalob. *in ſum. tom. 2. tract. 5. diffic. 2. numero* 1.
Machado *en ſu perfecto Confeſſor lib. 2. par. 3.
tract.* 18. *docum. 1. num.* 5. Læl. Mancin. *diſquiſition genialium cent. 2. cap.* 190. *à n.* 2. vbi ad- 6
dit teneri illum maieſtatis, qui iniuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit,
exercitum comparauit, *l. 3. ff. ad leg. Iul maieſt. quod culpatur* 23. *qu.* 1. Soloız. *de iure
Indiar. tom. 1. lib. 3. cap. 7. n.* 79. Trullench.
in præcepta Decalog. l. 5. c. 2. dub. 2. num. 1. vbi 7
n. 2. inde infert milites, qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt,
teneri ad omnia damna, niſi excuſarentur 8
ex voluntate Principis interpretatiuæ, nempe quando eſt maxima opportunitas, & nõ
poteſt Princeps conueniri. *& n* 3. quærit, an
liceat Principi Chriſtiano iuſtum bellum
gerenti aduersùs alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles, aut ferre eis auxilium?
Ex prædicto etiam bellum fit, vt alij le- 9
gunt ex Codicibus Iſidori manoſcriptis, videlicet vt niſi denunciatum ſit, indictúmve, aut de repetitis rebus iuſtum quoque eſſe non poſſit. Machado *d. docum.* 1. *num.* 10.

Bell

10 Belli iuſti cauſæ ſunt, videlicet ſi repetendum aliquid eſt, ſi propulſandus hoſtis, ſi viodicanda iniuria, ſic nãque Auguſtinns poſt Iſidor. in præſẽti, iuſta bella, inquit, definiri ſolent, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua gens, vel ciuitas, quæ bello petenda eſt, vel vendicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per iniurias ablarum eſt. De his iuſtis belli cauſis, & de
11 aliis, vide S. Thom. *2.2. q. 40. art. 1.* Trullẽch. *d.c.2. dub. 3. num.* 1. Sed an poſſit dari bellum iuſtum ex vtraque parte, ſolet in dubiũ ſæpè ſæpiùs reuocari? qui communiter reſoluitnr ex natora rei, & per ſe loquendo non poſſe dari, quia actus cõtrarij circa idẽ non poſſunt per ſe pertinere ad eandem virtutem, per accidens ramen propter inuincibilem ignorantiam alterius partis, aut propter opinionem probabilẽ, quam quiſque ſequi poreſt etiam in bello indicendo, poteſt vtrinque dari bellũ iuſtũ fieri enim poteſt, vt vna pars pugnet pro recuperãda re, quæ verè ſit ſua, & altera pro retinenda quam inuincibiliter ignorat eſſe alienam, ſed bona fide puret eſſe ſuam. Vide Cou. *in reg. peccatum, p.2. §.6. n.* 16. Caſtro Palao *in opere mora'i, tract. 6. de charitate, diſp. 5. pũct. 3. n. 9.* Trullench. *d. dub. 3. n.* 10. Baſſeu. *in ſum. verb bellum, n. 9.* Marquez *en ſu goernador Chriſtiano, pag.* 313. Azori. *inſtit. moral. part. 3. lib. 2. cap. 7. quaſ.* 20. Solorzan *de iure Indiarum, tom. 1. l. 3. cap. 7. num.* 76. Machado *d. l. 2 part. 3. tract. 18. docum. 1. ſub n. 9.*

12 Reſtat ſuſcepta bella ea mala voluntate, hoc eſt, ex mera nocendi cupiditare, aut ex dominandi libidine, aut ex repellandi feritare iniuſtiſſima ſemper eſſe, *c. noli, c. quod culpatũr 23. quaſt. 1.* Læl. Mancin *d. cent. 2. cap. 190. n 7.* vbi *num.* 8. Velim ego hodie, ait, cùm nulla in Orbe terrarũ pars relicta videtur, quæ non fuerir armis, & bello laceſſita, fieri Chriſtianos principes quaſi Gamphaſãntes (Æthiopiæ populus eſt) quos præliorum ſuorum experres ſemper fuiſſe ſcribit Plin *lib. 5. hiſtor. c. 8.*

XXIII. Qvæstio IV.

SVMMARIVM.

1 *Fidei receptio violento appellari non poteſt ad quam bella, & armorũ ſtrepitus directò ordinata non ſunt.*

2 *Coactio ad Fidem indirecta non eſt per ſe & intrinſecè mala, ſi debitis circunſtantiis fiat, & finis conuerſionis prudenter intendatur.*

3 *Bellum, & armorum fauor Chriſtianam Religionem inter Indos occidentales introduxit.*

4 *Principes Chriſtiani poſſunt Iudeos, & alios Infideles ſibi ſubditos ad Fidem inducere, illos à tributis, & oneribus aliquatenus releuando.*

5 *Fidelis fœmina cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus.*

Cap. Debet. LIII.

AD *num. 1. in fine.* Adde ex hac gloſ. 1
quòd non poteſt Fidei receptio violenta appellari, ad quam bella, & armorum ſtrepitus directò ordinata non ſunt, licèt per indirectum videri poſſit ipſis bellis mediantibus prædicationi, & receptioni eiuſdem Fidei faciliorem viam,
atque aditum præparatum fuiſſe: nam coa- 2
ctio indirecta non eſt per ſe & intrinſecè mala, ſi debitis circunſtanriis fiat, & finis conuerſionis prudenter, & cum ſpe perſeuerantiæ intendatur, vt per Decian. *in tract. crimin. l. 5. cap. 14. num.* 1. Greg. de Valentia *tom. 3. diſp. 1. puncto* 6. Valdeſ. *de dignitate Regum, Regnorumque Hiſpaniae c. 19. n.* 6. Azori. *inſtit moral. part. 1. lib. 8. cap.* 14. Sanch. *de matrim. l. 1, diſp* 56. Suar. *de Fide diſp. 18 ſect 3. n. 8. cum ſeqq.* Fr. Thom. à Ieſu *de procur. omn. gent. ſalute, part. 1. l. 5. dub. 2. pag.* 204. Et de hac vi indirecta & cauſatiua intelligendi ſunt loqui Thom. Bozz. *de ſignis Ecleſia l 4 cap. 9. in fine*, Ioan. Boter. *in relat vniuerſal. p. 4. l. 3. cap.* 55. & 56. Anton. Herrera *in hiſtoria generali Indiarum*
decad. 2. l 5. cap 4. pag. 167. & Fr. Ioan. à Pon- 3
te *de conuen. vtriuſque Monarchia l. 3. c. 3. §. 3. pag. 19. in margine*, dum dicere videntur bellum ſcilicet, & armorum fauorem Chriſtianam Religionem inter Indos occidentales introduxiſſe.

Vnde ex dictis benè infertur poſſe Chri- 4
ſtianos Principes Iudæos, & alios infideles ſibi ſubditos ad Fidem inducere, illos à tributis, & oneribus aliquatenus releuando ſi cõuerti voluerint, vel maiora eis tributa & ſeruitia imperando, ac iniungendo ſi in ſua perfidia pertinaciter maneant, vt per Marquard. *in tract. de Iudea p. 3. c. 2. n.* 8. Greg. de Valent *p. 3. diſp. 1. q. 10. art. 6. col.* 410. Acoſta *de procuranda Inderum ſalute l. 3. cap.* 13: Suar. *de Fide diſput. 18. ſect. 3. numer.* 8. & 9. Anton. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſ. exiſtent. lib. 2. cap. 36. num.* 7 & 8.

Infertur etiam ex dictis poſſe fidelem fœminam, remoto quolibet iure humano, cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire, ea conditione ſi fiat Chriſtianus, vt per Syluest. *in ſum. verb. Iudeus qu.* 6. Fratr. Thom. à Ieſu *de procuranda Indorum gent. ſalute l. 5. p. 1. dub. 2. pag. 205.* Sanch. *d. lib. 1. diſp.* 36.

XXIII. QVÆSTIO V.

Cap. Circuncelliones I.

AD *n.* Hinc eundẽ intellectum ſequi videtur Anguian. *de legib. l. 3. controuerſ. 26. à n. 27.* dum tenet textum in præſenti procedere iure antiquiſſimo inſpecto, quatenus admitit ac ſupponit clericos circũcelliones, de quibus hic, potuiſſe puniri à iudicibus ſecularibus, ſecundùm quod ius antiquiſſimum clerici etiam in criminalibus ſubiiciebantur iuriſdictioni, & poteſtati ſeculari, antequam per Imperatorum priuilegia, & Pontificum, ac Conciliorum cõſtitutiones ab eiuſmodi poteſtate abſolutè eximerentur: & ſoli Eccleſiaſticæ ſubiicerentur. Quæ priuilegia & conſtitutiones eiuſmodi, quibus clerici cum effectu à ſeculari iuriſdictione ſunt exempti, cœperunt tempore Iuſtiniani Imper, *in authent. vt clerici apud proprios, & in auth. de Sãctiſſ. Epiſcop. §. ſi quis contra, & in auth. clericus, C. de Epiſcop. & cleric. & in c. ſi quis cum clerico 2. quaſt. 1.* vbi in ciuilibus tantùm clerici fuerunt exempti à iuriſdictione ſeculari, in criminalibus verò eidẽ ſeculari iuriſdictioni adhuc ſubditi remanebant, niſi crimina eſſent Eccleſiaſtica. Poſtea emanarunt Pontificiæ conſtitutiones *in c. 2. de foro comp.* & alia Federici *in auth. ſtatuimus, C. de Epiſcop. & cler.* per quas indiſtinctè & penitus clerici fuerunt exempti; itaque Iuſtinianus, & alij Imperatores poſt illũ, ſicut & Põtifices nouè conceſſerunt, & ſtatuerunt clericorum omnimodam exemptionem.

SVMMARIVM.

1 *Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Iudex cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum.*

2 *Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit.*

Cap. De occidendis. VIII.

AD *num. 2. in fin.* Componens librum, an remoueatur vt ſuſpectus ſi in eo aliquam opinionem habeat, & poſtea vt Iudex eam decidere curet? vide à Ponte *deciſ. 32. in princ* vbi affirmatiuè cõſuluit, & ſe ob id remotum fuiſſe atteſtatur. Contrarium verò eſt tenendum, & in praxi ſequendum, vt per Vincent. de Franchis *deciſ. 87.* Nicol. Anton. Guizarel. *deciſ. 66. in addit. num. 7.* latè Ioan. Baptiſta de Larrea *in ſuis allegat. fiſcal. tom. 2. alleg.* 118. qui dum viueret in hac Madritenſi Curia, hac de re ſermonem mecum habuit, dolens quod aliqui prætenderent illum à iudicandi munere excuſare in cauſis iuxta aliquam ſuam opinionem decidendis, Rouit. *in pragm. 1. de ſuſpicione officialium num.* 59. in poſtrema edit. dum tenet non obſtare, nec impedimento eſſe iudici ad iudicandum, qui compoſuit librum, & in aliquibus articulis eam opinionem de qua controuertitur, iuris auctoritatibus corroborando firmauerit, latè Theodor. *alleg. 87. per tot.* vbi quòd non procedit recuſatio ex eo quod quis ſcripſit & typis mandauit in cauſa ſimili, & rationem reddit, quia ſi hoc admitteretur, non poſſet nunc iudex eſſe Bartolus, qui omnem legalem ſcientiam explanauit, neque Baldus, qui nihil intactum reliquit.

XXIII. QVÆSTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi, vel infideles, an & quando poſſint à Chriſtianis Principibus expelli & bonis priuari oſtenditur.*

2 *Iudæorum & Maurum expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta.*

3 *Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant?*

4 *Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur.*

Cap. Diſpar. XI.

AD *finem text.* adde. Iudæi, vel infideles Chriſtianis Principibus ſubiecti, 1
ſi quietè, & pacificè inter Chriſtianos degant, nullùmque ab eis incommodum

dum Religioni, & ſaluti publicæ timeatur, licèt tolerari debeãt, nihilominus ſi propteruia & ingratitudine ſua Chriſtianorum gratiã, & charitatẽ demeruerint, vel aliquid in eos demoliti ſint, aut prauo ſuo exemplo, & ſuperſtitioſis ritibus Chriſtianum populũ turbare, aut fœdare potuerint, aut aliæ ſimiles cauſæ interuenerint, quæ iuſtum Religioſi principis animum moueant, tunc rectè expelli, & bonis priuari poſſunt. Ita Oldrad. *conſ.* 87 *&* 264. Alex. *conſ.* 71. *vol.* 2. *& conſ.* 99. *vol.* 6. Socin. *conſ.* 86. *l.* 4. Corſet. *de poteſt. Regia q.* 81. Albertin. *de hæret. lib* 6. *q* 7 Conrad. *in templo omnium iudicum, lib.* 1. *c* 1. *§* 3. *verbo vſuras*, *ex num.* 12. Simanch. *de Cathol inſtit. tit* 35. *n.* 5. *cum ſeqq.* Hermes Lethamitius *de inſtaurata Relig. lib* 2. *c.* 12. Roland *conſ.* 25. *vol.* 3 Roias *de hæret. part.* 1. *ex n.* 565. *& ſing.* 37. *ver. & ita*, Perez *l.* 4. *tit.* 3. *lib.* 8. *Ordin* Decian. *in tract crimin. lib.* 5 *c* 11. *num.* 1. *cum ſeqq & c.* 13 *n.* 2. Sim. Maiol. *in dieb. canicularib. tract. de perfida Iudæorum, ex pag.* 48. 188. *&* 203. vbi agit de Iudæis iuſtè ſpoliandis, Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Cathol. c* 69. Carol. Tapia *in lib.* 1. *iur. Regni Neapol. ſuper pragm.* 2. *de Iuda. n.* 1. *& ſeq.* Philipp. Paſcard. *de viribus patriæ poteſt p.* 1. *c.* 7. *n.* 14. *&* 15. Fr. Thom à Ieſu *lib.* 5. *de procuranda omnium gentium ſalute*, *dub.* 5 *pag* 209. Anton. Ricciul. *de iure perſonarum extra gremium Eccleſ. exiſtent. lib.* 2. *c.* 51. *num.* 11. *cum ſeqq.* Fr. Iacob Bleda *in defenſione Fidei pro expulſione Moriſcorum*, *tract.* 2. *c.* 1. *§.* 2. *& in hiſtoria Maurorum*, *lib.* 1. *c.* 12. *pag.* 37. Greg. Lopez Madera *in Monarchia Hiſpaniæ*, *cap.* 6. *fol.* 45.

Vnde expulſio Iudæorum & Maurorum à Ferdinãdo & Eliſabetha Catholicis Hiſpaniarum Regibus riè & rectè facta fuit, ne ex ſęce & ſentina eorum aliqua labe Chriſtiani macularentur, vel ex eorum ritibus ſcandalum gigneretur, qui piiſſimi Reges pluſquã octoginta Iudæorum, & Maurorũ milia è toto ſuo Regno intra quadrimeſtre exulare iuſſerunt, quia Baptiſmi optionem ſibi oblatam recipere recuſarunt, & vt Emmanuel Luſitaniæ Rex eorum gener idem faceret, obtinuerunt, quod factum referunt. & tanquam piiſſimum laudant Picus Mirandul. *lib.* 5. *aduersùs Aſtron.* Valera, Nebrixa, Tarafa, Mariana, & alij *in vita Regum Catholicorum*, Zurita *ibid. lib.* 1 *c.* 6. idem Zurit. *lib.* 1. *annal. c.* 2. *anno* 1492. Oſori. *de rebus Emmanuelis*, Illeſcas *in hiſtor. Pontif. part.* 2. *lib.* 6. *c.* 20. *§.* 2. Albert. *in rubr. de hæret. in* 6. *quæſt.* 3. *num.* 6. *& ſeq.* Simanch. *de Cathol inſtit. tit.* 35. *num.* 9. Cened *ad Decretal collect.* 15. *num.* 2. P. Gordon. *in chronograph. anno* 1492. *pag.* 441. Sim. Maiol. *in d. colloq. de perfidia Iudæor.* *pag. mihi* 188. Bernard de Aldrete *de antiq. Hiſpan. lib.* 3. *c.* 28. *pag.* 464. Camill. Borrel. *d. c.* 69. *per tot. & præcipuè num.* 94. Fr. Ioan. à Ponte *in conuen. vtriuſque monarch. libro.* 1. *c.* 8 *pag.* 57. *&* 50. *& lib.* 3. *cap.* 3. *pagin.* 21. *&* 22. Gregorius Lopez Madera *d. c.* 6. *fol.* 41. Frat. Iacob. Bleda *in dicta hiſtor. Mauror. libro* 5 *cap.* 27. Petrus Aznar *in hiſtor. expulſionis Moriſcor. part.* 2. *c.* 5 *&* 6. Petrus Fernandez Nauarrete *in diſcurſu politic. cap.* 7. *diſcurſu* 2.

Quapropter ſanctæ mem. Gregorius XIII. 3
in conſtit ſua, incip. *Antiqua Iudæorum improbitas*, quam præter alios refert Anton. Nald. *in pract. quæſt. verb. Iudæus pag.* 306 Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gentium ſalute lib.* 9. *part.* 2. *cap* 4: vbi per Inquiſitores hæreticæ prauitatis aduersùs Iudæos procedi poſſe conſtituit, ſi vnum & verum Deum eſſe negauerint, ſi dæmones inuocauerint, vel quænis impietatis obſequia eis præſtiterint; ſi Chriſtianos ad hæc perducere attentauerint, vel à Fide ſemel recepta, aut recipienda retrahere, ſi in Chriſtũ, & eius matrem, vel in Chriſtianæ Fidei ignominiam redemptioniſque noſtrę hoſtiam ſalutarem in ara Crucis immolatam aut Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum aliquas blaſphemias verbo, vel facto protulerint: quæ omnia meritò Gregoriana ſanctione animaduerſa reperiuntur, quoniam grauiſſima, & impiiſſima crimina, & ſacrilegia quotidie circa hæc à Iudæis committebantur. Quorum deteſtanda exempla reperies *in Fortalitio Fidei p.* 1. *& in ſpeculo exemplorum, verba Iudæi, & verbo Euchariſtia*, & apud Decian. *in tractat. crimin. libro* 5. *cap.* 10. *num.* 30. *&* 31. Camill. Borrel. *d. cap.* 69. *ex numero* 32. latè Iacob. Gretſer. *in libris de Cruce tomo* 2. *libro* 1 *c.* 98. *& in horto S. Crucis part.* 1. *pagin.* 92. *& ſequentib.* vbi inter alia referunt propter ſacrilegia in Crucem à Iudæis illata, & infantes in ludibrium paſſionis Chriſti Domini in illa mactatos grauiſſimas pœnas de eis ſumpſiſſe Philipum Auguſtum Regẽ Galliæ, & Benedictum Papã. De quo in Caſtellæ Regno habemus etiam memorabilem hiſtoriam Sancti Innocentis oppidi de la Guarda, cuius ſeriem integro volumine proſequutus eſt Fratr. Didacus de Yepes. Et in Regno Aragoniæ in vrbe Ceſarauguſtana Sancti Dominguiti, de qua plenè etiam ſcripſit Fratr. Didacus Murillo *in hiſtoria Vigrinis del Pilar, & excellentiis vrbis Cæſarauguſta tractatu ſecundo*, *cap.* 27. *pagina* 231.

Obquam rationem non ſolùm Iudæos, 4
& infideles ſubditos non baptizatos expellere licet, verùm etiam baptizatos, ſide

illorum moribus, perfidia, aut proditione aliqua incommoda, vel pericula Chriſtianis immineant, vt admirando exemplo Philippus III. nobis oſtendit dum re maturè conſulta ac perpenſa, vt tunc viſum fuit, anno 1610. ex tota Hiſpania, quamuis ſumma hominum inopia laburante exire, & in perpetuum exulare iuſſit ſputias, & nunquam ſatis quietas, vel à ſuis erroribus deſæcatas Maururum reliquias, licèt omnes iam baptiſmali inundatione luſtratas, quarum numerus ad quingenta, vel ſexcenta, ſiue, vt alij tradunt, ad nouies centena millia perueniſſe narratur, vt conſtat ex peculiaribus commentariis, quos de hiſtoria, iuſtitia, & laudibus huius expulſionis ſcripſerunt, Fr. Iacobus Bleda, Marcus Guadalaiara, Petrus Aznarius, & Fr. Damianus Daſonſeca, & de ea meminerunt Philipp. Paſchal. *de viribus patria poteſt. p* 1. *c.* 7. *num.* 25. Iacob. Gordin. *in ſua chronolog. anno* 1610. *pag* 494. M Marquez *in gubernat. Chriſtiano lib.* 1. *c.* 3. *pag.* 16. Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gentium ſalute lib.* 10 *in præfat. pag* 643. vbi diſcrimen in quo Hiſpania verſabatur ob has reliquias Arabum, narrat. Calixt. Ramirez *de lege Regia* §. 32. *num.* 12. & 13. Bernard. Aldreſe *de antiquit Hiſpan. lib* 4. *c. vlt.* §. 6. *fol.* 183. D. Didac. de Guzman *de vita & exitu Margar. Regina Cathol. p.* 2. *cap.* 20. Fr. Ioan. de Salazar *in politica Hiſpan.* 2. §. 2. *pag.* 23. Martin. Carril. *in annalib. chronolog. anno* 1610. *fol* 419. Petr. Fernand. Nauarraſe *in politicis diſcurſib. de conſecut. Monarch. c.* 7.

XXIV. Quæstio I.

Cap. A recta. IX.

IN gloſ. ibi. *ipſa cõgregatio fideliũ,* &c Quicquid non ſatis rem explicent, & multo peius reſoluãt Abb. *in c. ſignificaſti numer.* 3 *ante* §. *i. de elect.* vbi Dec. *num.* 8. idem Deci. *in c.* 1. *de iudic. lect.* 1. *num.* 16. vb Rip. *num* 45. & peſſimè contradicant hæretici, veriſſima & receptiſſima eſt ſententia Catholica, ſecundùm quã Concilium Oecomenicum legitimum, quo vniuerſalis Eccleſia, & Fidelium congregatio virtute & auctoritate repræſentatur, concurrente ſuo capite, ideſt, Romano Pont. aut eiuſdem approbatione & confirmatione, errare non poteſt in decretis, ſeu definitionibus Fidei, & morũ, in quibus iudicium Concilij vti certiſſimum & infallibile propter Spiritus ſancti aſſiſtentiam, iuxta illud *Actor.* 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, collectis in vnum,* ab omnibus Fidelibus abſque dubio obſeruandum eſt, ex S. Thom 22. *qu.* 1. *art.* 10. & *q.* 11. *art.* 2. *ad* 3. & *quodlib.* 9. *art.* 8. Roffenſ. *contra Luther. art.* 29. Alphonſ de Caſtro *in ſum. verbo Concilium, & verbo Eccleſia,* M. Can *de locis Theolog. lib.* 5. *cap* 4. *verſ. tertia concluſio,* Cou *lib.* 1. *var. c.* 10 *num.* 12. Albertin *de agnoſcend. aſſert. Cathol. q.* 9. *n.* 13. & *qu.* 30. *n.* 18 Menoch. *de arbitr. caſu* 458. *n.* 30. *cum ſeqq.* latè Card. Bellarm. *tom.* 1. *controu.* 4. *lib.* 2. *c.* 2. vide poſita *in collect. ad c.* 1. *num.* 13. *cum ſequent b. diſt.* 15.

XXIV. Quæstio. II.

Cap. Dixit Apoſtolus: XXIX.

AD *num* 1. Adde quòd hæreticum ſola mens facit, dum in ea, quæ ſunt Fidei, errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori, per voluntatem approbans falſa pro veris, & vera pro falſis, taliter quòd in hæretico requiratur falſa credulitas ex parte rationis, & peruerſa voluntas ex parte concupiſcibili, vt per Ioan Rojas *de hæret. p.* 1. *cap.* 1. *ex num.* 34 Torreblanc *de iure ſpirit. lib.* 13. *c.* 7. *à n* 38. hinc inferens *num.* 41. excuſari S. Marcellinum Pontif. qui tempore Domitiani & Maximiliani à Paganis compulſus idolis thurificauit, vt habetur *in cap. nunc autem diſt.* 21. Et *num.* 41. ex Athanaſ. Cyrillo, Baronio, & aliis, quos refert Bern. Aldrete *lib.* 1. *de las antiguedades de Eſpaña cap* 4 *cum ſeq.* ex eadem ratione excuſari ait S. Oſium Epiſcopum Cordubenſem, qui ab hæreticis compulſus indigna protulit, mente tamen intacta, & *n.* 43. ſimiliter excuſari profitetur Sãctum Cyprianum in errore quem profitebatur de Baptiſmo, vt habetur *in cap. ſi quis inquit,* 1. *q.* 1. & *in cap. quando exaudit, de conſec. diſt* 4. Et *n.* 44. ea de cauſa tradit excuſandum S Petrum Apoſtolorum Principem in doctrina, qua ſentiebat cum Iudæis legalia eſſe obſeruanda, qua de cauſa à Sancto Paulo reprehenderetur ad *Galat. cap.* 2.

XXV Quæstio II.

SVMMARIVM.

1 *Inſtituta antiqua rationabiliter ordinata inpoſterum obſeruanda*

2 *Nouitas*

2 *Nouitas vitanda.*

3 *Nouum, omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt.*

Cap. Priuilegia: II.

1 IN text. ibi, *nulla natiuitate mutari*, &c. De antiquis inſtitutis rationabiliter ordinatis inpoſterum obſeruandis, vide Prouerb. *c.* 22. ibi, *ne transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui*, &c. Cornel. Tacit. *lib.* 14. *annal. Super omnibus negotiis meliùs, ac rectiùs olim prouiſum, & quæ conuertuntur in deterius mutari.* Simach. *lib.* 10. *epiſt.* 54. ibi, *Seruanda eſt tot ſeculis fides, & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſequuti feliciter ſuos.* Video quale ſit quod inſtituendum putetur, ſera tamen, & contumelioſa eſt emendatio ſenectutis. Caſſiodor. *l.* 2. *var. epiſt.* 4. ibi, *Delectamur vetuſtatis inuentu, & ſequi regulas conſtitutas libenter amplectimur*, &c. *c. ſi ea deſtruerem* 25. *q.* 2. *c. Eccleſiaſticæ, c. an puto, ead. cauſa & qu.* Patrit. *de Republ. lib.* 3. *tit.* 1 *n.* 44. Salgad. *de ſupplicat. ad Sanctiſſ. num. p.* 2. *c.* 6. Ioan. de Solorzan. *de iure Indiarum l.* 1. *c.* 4. *à n.* 69. *& lib.* 2. *c.* 30. *à n.* 101.

2 Et de omni nouitate vitanda, vide S. Aug. *epiſt.* 128. *Ipſa mutatio conſuetudinis etiã quæ adiuuat, vtilitate, nouitate perturbat.* Sãctus Chryſoſtom. *homil.* 7. *Nihil adeò animos perturbare, etiamſi vtilitas ſequutura ſpectetur, quàm innouare aliquid, & à conſuetudine alienum facere.* Cæl. *lib.* 6. *de bello Gallico. Nemo eſt tam fortis, qui non rei nouitate perturbetur.* Tertull. *Nouum omne, & incognitum quod eſt, ſuſpectum eſt, l. minimè ff. de legib. l. teſtamenta C. de teſtament. l. Imperatores, in fin ff. de polli-*
3 *citat. c. quis neſciat* 11. *diſt. c. fin. vbi gloſ. de relig. domib. c. vnic. eod. tit. libr.* 6. Bald. *in l.* 2. *de conſtit. Princip.* Neuiz. *conſ.* 67. *num.* 9. Duaren. *in tit. de conſtit. Princip. c.* 1. Albert. Gentil. *lib.* 1. *de iure belli c.* 1. *fol.* 16. *& cap.* 9 *fol.* 60. Mench. *de ſucceſſ. creat* §. 3 *n.* 312. Simanch. *de Republ. lib.* 4. *cap.* 10. *& ſeq* Ioan. Boter. *en ſu razon de Eſtado*, Læl. Zechi. *de Principe l.* 1. *c.* 6. *num.* 10. Alciat. *de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 80. Ioan. Pichard. *inter conſilia Menochij l.* 1. *conſ.* 154 idem Menoch. *conſ.* 301. *num.* 16. *& conſ.* 748. *n.* 47. *& de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 44. Capiblanc. *de Baronib. lib.* 1. *in præſ. n.* 13. Bobad. *in politica lib.* 1. *c.* 5. *à n.* 9 Ribadenera *in vita S. Ignatij lib.* 1. *c.* 17 Pineda *in cõment. ſuper Eccleſiaſt. pag* 985. Valenz. *conſ.* 24. *à n.* 2. *& conſil.* 114. 128. *& conſ.* 149. *n.* 47. *& conſ.* 184. *n.* 6. *& in d. ſcu ſu ſtatus, & belli p.* 2. *cõſid.* 12. *à n.* 1. Solorzan *de iure Indiarum to.* 1. *lib.* 2. *c.* 24. *n.* 88. *& to.* 2. *l.* 1. *c.* 4. *à n.* 67.

XXVI. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Sortes conſultoriæ quæ ſint.*

2 *Sortes conſultoriæ quot exigant conditiones.*

3 *Sortes diuiſoriæ quæ ſint, & quando illis vtendum?*

4 *Ad ſortis iudicium recurrendum quando res adeo dubia eſt vt nullatenus veritas haberi poſſit.*

Cap. Non ſtatim. II.

AGitur in hoc text. de ſortibus conſultoriis, quibus diuina voluntas ex- 1
quiritur, vt ſciant quid ſit faciendũ, quid agere oporteat, quid cauere debeant, apud Hebręos valde in vſu ante Chriſti aduentum, Saul ſorte deprehendit Ionatham filium præceptum violaſſe, *Reg.* 1 *c.* 14. Ionas fugiens à facie Domini ſorte deprehẽſus eſt, *Ionæ cap.* 1. Quod etiam poſt Chriſti aduentum in vſu fuit, vt de Zacharia legitur *Lucæ* 1. ſorte exiit, vt in cẽſum poneret. Et Apoſtoli inter Ioſephum, qui dicebatur Barſabas, & Matthiam de Apoſtolatu contendentes miſerunt ſortes, *Actor. c.* 1. & cecidit ſors ſuper Matthiam. Vnde conuincitur quod tradunt S. Thom. 2. 2. *q.* 95. *ar.* 8. *&* Ioan. Malder. *de virtut. Theolog. tract.* 10. *c.* 7. *dub.* 9. Apoſtolos ſortes admiſiſſe, quia ante acceptum Spiritum Sanctum adhuc cæremoniali lege vtebantur, quæ ſortes inter alia admiſit, quia verba text. *in c.* 1. *hac ead. cauſa & quæſt.* quæ id ſuadere videbantur, hodie ab illo textu ſeparata ſunt in correctione Decreti factã auctoritate ſummi Põt. Gregorij XIII ideo poſt Euangelium etiam ſortes huiuſmodi admittẽdas videri refert, ſed non approbat Torreblanc. *de iure ſpirit. lib.* 8. *c.* 7. *à n.* 50. in quibus conſultoriis ſortibus tot exigit cõditiones, vt nonniſi inter Apoſtolos, & viros Dei rarò licitus ſit ea-
rum vſus. Primò attendi debere ait quòd 2
euentus expectãdus eſt non à fortuna, nec à fato, nec ab aſtris, aut Angelis, neque à dæmone, neque ab induſtria, vel arte, neque ab alia cauſa, ſed à ſolo Deo, iuxta illud *Pſalmi* 30. *verſ.* 16. *In manibus tuis ſortes meæ.* Secundò quòd adhibeatur ſimplex ſors ſine vlla ſuperſtitione, vel abuſu rerum ſacrarum, aut ſacræ Scripturæ. Tertiò quòd illi, qui ſortiuntur, æquali iuri nitantur, aliàs enim eſſet iniuſta ſortitio, & quidem gra-

nior ſi de bono publico ageretur. Quartò quòd non proteruè aut ſuperſtitioſè ſortes iactentur, vt voluntas diuina dignoſcatur, ſed iuſto pietatis zelo, vt Dioſcordia ceſſet, idque precibus ad Deum fuſis, vt Apoſtolos feciſſe comperitur in electione Matth. *Act. 1. Et orantes dixerunt, Tu Domine qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris.* Vide Laymann. *in Theologia moral. lib. 4. tract. 10. c. 3. num. 8. in fine, & num. 9. in princip.* Fagundez *in 1. praceptum Decalogi lib. 1. cap. 40. num. 16.* Machado *en ſu perfitto Confeſſor. lib. 2. par. 3. tract. 6. docum. 3. n 4.* Trullench *in expoſ. Decalogi l. 1. c. 10 dub. 9. n. 12.*

3 De ſortibus diuiſoriis agit text. *in c. ſors 1. hac ead. cauſa & quaſt.* ſunt quibus vtuntur homines in controuerſiis, & in litibus dirimendis, hæreditatibus, & bonis diuidendis, officiis, & dignitatibus optandis, Magiſtratibus publicis, & priuatis obtinendis, & aliis huiuſmodi, de quibus *Numer. cap. 33. verſ. 34. quam diuidetis vobis ſorte, & cap. 34. verſ. 13. Terram quam poſſidebitis ſorte, Deuter. c. 1. verſ. 38. ipſe ſorte terram diuidet: & cap. 31. verſ. 7 Tu cum ſorte diuides: Ioſue cap. 13. verſ. 13. Quæ nec ſorte diuiſa eſt, & cap. 14. verſ. 2. ſorte omnia diuidentes,* cum ſimilibus. Nam

4 quando res adeò dubia eſt, vt nullatenus veritas haberi poſſit, ad ſortis iudicium recurrendum eſt, Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p. 3. lib. 34. c. 5. ex num. 1.* Peralta *in l. ſi quis ſeruum § inter duos num. 12. ff. de legat. 2.* Aſcon. Sigon. *de iudic. lib. 1. cap. 12.* Troil. Maruet. *in tract. de ſortib. p. 3. num. 13.* Azeued. *l. 12. n. 3. tit. 4. l. 5. Recop.* Laymann. Fagundez, & Machado *citatis locis*, latè Trullench *d. l. 1. c. 10. dub. 9. n. 1. cum ſeqq.*

Cap. Illos planetarios. VIII.

ADde illis, quæ circa ſtellã Magorum dixi, quòd non fuit in firmamento cum aliis ſtellis à principio creatis, ex quibus Aſtrologia comparatur, ſed nouum ſydus de nouo creatum in ipſo Natali Domini ex cæleſti materia, vel ex nihilo, & ſic non fuit ex fixis ſtellis firmamenti, ſed inſolitum quoddam meteorum in aëre prope nos viciniori de nouo creatum, vt Magos poſſet ducere. Ita Torreblanc. *de iure ſpirit. libro 10. cap. 3 numer. 37. cum ſequentibus*, vbi, *n. 41.* ſubdit quòd aliorum ſyderum curſum non habebat, nec vi ſua deferebatur, ſed alicuius Angeli miniſterio, vt per Magos poſſet ducere, & reducere, & oſtendere Chriſtum Dominum.

XXVI. Quæstio III. & IV.

SVMMARIVM.

1 *Diuinationis neceſſitas in rebus agendis, & litibus dirimendos quæ?*

2 *Arioli qui ſunt, & quod vt veri idololatra debent ab Inquiſitoribus puniri.*

3 *Aruſpices qui & remiſſiuè.*

4 *Auguria dicuntur quaſi auium garritia, & dicuntur diuinationes, quæ ſumuntur ex auium garritu.*

5 *Auguria vaniſſima ſunt præter illo, quæ pendent inſtinctu naturali.*

6 *Augurandi vox generalis eſt, & extenditur ad omnem diuinationem.*

7 *Auſpicia & auguria in quibus differant, oſtenditur.*

8 *Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis.*

9 *Signa diuina, quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente, prohibita non ſunt.*

10 *Aues & alia huiuſmodi, quæ in ſignum voluntatis diuinæ appareat, non ſunt naturalia.*

11 *Columba quæ viſa eſt ipſo Angelico Doctori alloquenti naturalis non fuit.*

12 *Geomantia prohibetur vt hæretica, falſa, & ſcandaloſa.*

13 *Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica.*

14 *Aëremantia ex aëre incantato perſpectrorum repræſentationes fiebat.*

15 *Pyromantia ex igne priuato, vel publico captabatur.*

16 *Rabdomanteia diuinatio erat duorum lignium æqualium, &c.*

17 *Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmeticorũ ſupputatione originem habuit.*

18 *Dactylomanteia quæ?*

19 *Onomanteia quæ?*

20 *Cephalomanteia quomodo fiebat? aſtruditur.*

21 *Storcheromanteia ex quibus operabatur, oſtenditur.*

22 *Coſcinomanteia quomodo peragebatur.*

23 *Cleidomanteia vnde & qualiter fiebat?*

24 *Cratomanteia ad furta domeſtica comprienda.*

25 *Omphalomanteia quæ?*

26 *Amniomanteia quæ diuinatio fuerit?*

27 *Catopromanteia, Cryſtallomanteia, Gaſtrolomanteia quæ? & n. 28 & 29.*

Cap.

Cap. Igitur genus. I.

1 AD *num. 1. ad fin.* Latiſſimè Torrebl.
de iure ſpirit. lib. 9. c. 1. vbi de diuina-
tionis neceſſitate in rebus agendis,
litibus dirimendis, belli, paciſque viciſſitu-
dinibus, & *c. 5* de ſignis, quibus Prophetia à
diuinatione dignoſcatur, & *c. 7.* de diuinat.
artificioſa hominis iuris, & de iure. Plura
de peccato diuinationis, quæ eſt prædictio
ſeu prænunciatio rerum occultarum, quæ
humano modo cognoſci non poſſunt, facta
opera dæmonis, vide Bonacin *tom. 2. diſp. 3.
qu. 5. puncto 3.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib.
2. c. 38. n. 7.* Valer. Reginal. *in praxi fori pæ-
nit. lib. 17. n. 163.* Baſſæ. *verb. diuinatio*, Ma-
chado *en ſu perfetto Confeſſor. lib. 2. p. 3. tract.
6. docum. 2.* Trullench. *in præcepta Decalogi
lib. 1. c. 10 dub. 3.*

2 Et ibi, *Arioli.* Qui per locutionem Dæ-
monis, aut per manifeſtationem ſui conce-
ptus, ſignis, portentis, motibus, aliiſve rebus
manifeſtatis diuinabant, & ideo ſunt ido-
lolatræ, hæretici, apoſtatæ, & pagano dete-
riores, quia derelicto proprio Creatori Deo,
cui ſe in Baptiſmo addixerant, ad Dæmo-
nem eius hoſtem confugiunt, Torreblanc.
de iure ſpirit. lib. 8. c. 9. n. 41. & ſic tales Arioli
vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus
puniri, Simanch *de Cathol. inſtit. tit. 32. ex n.
1.* Læl. Zechi *in ſum par. 1. tit. de Fide cap. 14.*
Leſſ. *de iuſtit. lib. 2. c. 43 dub. 2. cum ſequentib.*
quos & alios refert Torreblanc *d. c. 9. num.
50. & 51.*

Et ibi, *Aruſpices* De aruſpicina latè Tor-
3 rebl. *de iure ſpirit lib. 8. c. 10. per tot. & c. 11. de
diuerſis aruſpicinæ partibus.*

Et ibi, *Augures ſunt*, &c. Auguria dice-
4 bantur quaſi auium guarria, & augurium
inualuit pro diuinatione, quæ ſumebatur ex
auium garritu; credebant enim augures per
auium garritus, volatus, & motus euentura
mala, vel bona hominibus, Trullench. *d. c.
10. dub. 6.* Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. cap.
12. à n. 2.* Et vt plurimum auguria ex pecca-
to fœderato cum dæmone originē habue-
runt, ideo vt hæretica impugnarunt, Squil-
lacen. *de Fide Cathol. cap. 8. num. 2.* Petr. Gre-
gor. *ſyntag. iuris lib. 34. c. 3. num. 7.* Læl. Zech.
in ſum. p. 1. tit. de Fide cap. 15. num. 8. Leſſ. *de
iuſtit. libr. 2. cap. 43. dub. 7* Sanch. *in præcepta
Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 38 ex num. 38.* Nam
5 præter illa quæ pendent ex inſtinctu natu-
rali auiū, cætera vaniſſima ſunt, Turrecr. *in
c. ſed in illud 26. quæſt. 2.* Martin. Delri. *diſ-
quiſit. magic. libr. 4. cap. 2 qu. 7. ſect. 2.* Torrebl.
d. cap. 12. numer. 65. Non obſtat, inquit idem
Torreblanc. *ibidem num. 69. cum ſeqq.* quòd
Ioſeph de ſeipſo profitetur *Geneſ. c. 44. ver.
15. An ignoratis quòd non ſit ſimilis mei in au-
gurandi ſcientia?* quia ibi nihil ſanè affirmat,
ſed vt terrere fratres finxit ſe Ægyptiaca
ſuperſtitione immunem non eſſe, vt ſciret
quem furatus eſſet ſcyphū, vt tradit Valeſ.
de ſacra philoſophia c. 30. Vel ex vulgi opi-
nione loquutus eſt, eo quòd ex familiarita-
te cum Rege Ægyptiorum, qui magus, &
augur erat, pro mago, & augure habeba-
tur, vt tradunt S. Auguſt. *ad Geneſ. c. 145.* S.
Thom. *2. 2. qu 95. art. 7. ad 1.* Vel dic quòd 6
non de augurio prophano, ſed de diuino
loquitur, hoc eſt prænoſcendi futura, & oc-
culta, quia augurandi vox generalis eſt, &
extenditur ad omnem diuinationem etiam
ex ſignis à Deo directis, Leſſ. *d. c. 47. dub. 7.*
Ioan. Maldor. *de virtut. Theolog. tract. 10. c. 7.
dub. 5.*

IN text. ibi, *Nam auſpicia ſunt*, &c. Inter 7
auguria, & auſpicia verſatur differentia,
quia illa auium garritus, voceſq; obſeruat,
hæc verò auium motum, numerum, con-
greſſum captat, vnde auſpicia dicūtur quaſi
auium inſpicia, vt refertur in hoc text. cu-
ius meminit Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c.
13. n. 2.* vbi, *n. 16.* ſubdit quòd auſpicium cō-
funditur aliquando cum augurio ex ſimili-
tudine religionis: quæ quidē auſpicia, quia 8
ex vanitate, vel pacto cum dæmone pēde-
bant, prohibita fuerunt, vt per Azori. *inſtit.
moral. p. 1. lib. 9. c. 14.* Martin. Delri. *diſquiſit.
magic. lib. 4. c. 3. q. 2.* Simon. Maiol. *dierum ca-
nicul. tom. 2. colloq. 1.* non tamen diuina ſigna
quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent,
Deo ita diſponente, nam Noë ex columba
agnouit ceſſaſſe diluuium *Geneſ. cap. 8.* Vac- 9
carum mugitus in ſignum ſupplicij Iſraëli-
tarum *1. Reg. 6.* & manus Regi Balthaſari ap-
parens *Daniel. c. 5.* Quandoque etiam aues,
& alia huiuſmodi, quæ in ſignum volunta-
tis diuinæ apparent, non ſunt naturalia, ſed 10
vel ex elementis producta, vel ex nihilo
creata, vt columba, quæ ſuper Chriſtum
Dominum deſcendit in Iordane in ſignum
aduentus Spiritus ſancti *Matth. cap. 3.* Nam
licèt naturalem fuiſſe teneat S. Thom. *p. 3.
qu. 39. ar. 7* nuſquam viſus eſt Spiritus ſan-
ctus ſub vero animanti, ſed ad eius ſimili-
tudinem ex nihilo, vt probat Stephan. Bu-
bal. *tr. de Angelis in S. Thom. p. 1. q. 51. art. 2. q.
2. differ. 1. §. 1.* Altera columba, quæ viſa eſt
ipſo Angelico Doctori, ac verè Theologiæ 11
anteſignano alloquenti, vt teſtatur Surius
tom. 2. die 7. Martij.

Ibi, *Geomantia.* Hæc ex terra captabatur,
vt dicitur in hoc textu, prohibetur vt hære- 12
tica.

tica, falſa, ſcandaloſa, ac pacto ſuſpecta à Sixt. V. *in ſua conſtitutione incip. Cæli & terra*, contra Aſtrologos Nonis Ianuar. 1586. de qua Quaran. *in ſum. Bullarij verb. Aſtrologia*, Scort. *in ſelectas Bullas epiſt.* 140. Ioan. Anton. Nouar. *in ſum. Bullarum tit. de Aſtrologia iudiciali*. Ego *in ſumma Apoſtol. deciſ. collect.* 48. nam hæc ars ex idololatria irrepſit, qua elementis ſua numina eſſe arbitrabatur, vel ex laborioſa induſtria, qua ars ementita eſt, vel ex ſuperſtitione, vel ex dęmonis pacto, quoties enim nec miraculi nec naturæ vis, nec artificij ſolertia intercedit, pactum interuenit, vt probant Victor. *in relect. de magia n.* 16. Valent. *in 2.2. D. Thom. q. 12. diſp. 6.* Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c.* 18.

13 Ibi, *Hydromantia*. Ex aqua captabatur, vt refertur in hoc textu, prohibita vt hæretica, & pacto ſuſpecta per dictã Sixti V. conſtitutionem, Trullench *in præcepta Decal. to. 1. lib. 1. cap. 10. dub 5. in princip.* Torreblanc. *de iure ſpirit. libr. 8. c. 17.* vbi dicit quòd hydromantiæ ſuperſtitio nata eſt ex pagana idolorum religione, quę aquam in Deum accepit, ex qua aquæ inſpectione futuri caſus, & occulti diuinabantur, ex figuris in aqua à dæmone oſtenſis, vt docet text. *in c. nec mirum 26 q. 5.*

Ibi, *Aëremantia*. Quæ ex aëre incantato
14 per ſpectatorum repræſentationes fiebat, ſiue viſibiles apparentes, ſiue voce audita, vel ſigno aliquo, vt tradunt Petrus Pictori. *in epiſt. de magia c.* 10 Bulenger. *lib 3. de diuinat c.* 12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. c. 16. per tot.* Trullench. *dicto c. 10. dub. 5. verſ. tertium.*

15 De *Pyramanteia*. Ex igne priuato, vel publico captabatur, de qua Bulenger. *lib. 3. diuinat. cap.* 11. Mart. Delri. *d. lib 4. c. 2. quæſt. 7. ſect.* 1. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. cap. 15. per tot.* vbi *n.* 3. aduertit quòd ſi flamma in vnum coibat, proſperum, ſi lambens, & diuiſa cõparebat, infelicem; ſi tricuſpis inſurgebat, glorioſum euentum; ſi variè diſperſa, in ægro mortem, in ſano morbum; ſi crepitans, infortunium, ſi ſubitò extincta, ingens periculum ominabantur. Trullench. *vbi proximè verſ. quartum.*

16 De *Rabdomãteia*, quæ diuinatio fuit duorum lignorum æqualium, quos certo ritu incantabant, & in aërem iactabant, & à parte, qua cadebant, diuinabant. *Oſeas c. 4. Populus meus de ligno interrogauit, & baculus eius annuntiauit*; de qua diuinatione agunt Mendoça *lib. 2. hiſtor. Chinenſ. c.* 4. Riber. *in Oſeam n.* 22. Nicol. Remig. *lib. 1. dæmonolat. c.* 15. Petr. Binsfel. *in confeſſ. malef. pręl.* 6. Torrebl. *de iure ſpirit. lib. 8. c.* 19.

17 De *Arithmanteia*, quæ ab ſcrupuloſa arithmeticorũ ſupputatione habuit originem, agunt Bulenger *lib. 3. diuinat. cap.* 21. Ribera *in Apoc. c.* 13. Torreblanc. *de iure ſpirit lib. 8. c. 20. n princ.* 18

De *Dactylomanteia*, quæ ex annulis ad certam poſituram fabricatis, vel certis characteribus & ritibus excantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis fiebat, agunt Martin Delri. *magic. diſquiſit. lib. 4. cap. 2. q 6. ſect. 4. & q 7. ſect* 3 Bulẽger *lib. 3. de diuinat. c.* 35. Sim. Maiol. *dierum canicul. tom. 2. colloq.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib 8. cap. 21. per tot.* vbi addit quod his annulis dæmones alligabantur, & venales habebantur, & tanquam pacti ſignum cuſtodiebantur. 19

De *Onomanteia*, quæ ex ipſa nominis ſignificatione ſumebatur ad aliquid vel lætum, vel triſte prænuntiandum, agunt eamque multis rationibus impugnant. Azor. *inſtit. moral. p. 1. lib. 9. cap. 22. q fin.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 2. c. 38. ex n.* 38. Simon Maiol. *dierum canicul. tom. 2. colloq.* 2. Torrebl. *de iure ſpirit. lib 8. c.* 22.

De *Cephalomanteia*, quæ ex capite hominis, vel apri, vel aſini, vel alterius animalis ſuper prunas aſini, & certis ritibus incãtato fiebat, ex quo dæmon reſponſa interrogãtibus dabat, agunt Petr. Gregor. *ſyntag. iuris p. 3. lib 34. cap.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8 c.* 23. & prohibetur *l. Caſtellus 1. titul. 23. p.* 7. 10

De *Stoicheromanteia*, quæ fiebat ex iis, quæ primò ſe occurrebãt in libris Homeri, Virgilij, vel alterius poëtæ, ſeu auctoris, agunt Iuſt. Lipſ. *lib. 1. elect. c.* 12. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib 8. c.* 23. vbi quod ea vſi ſunt imperatores, & Hebræi, & quod apud Chriſtianos hæc conſuetudo inualuit per apertionem, nempe noui, vel veteris Teſtamenti. 21

De *Coſcinomanteia*, quæ peragebatur per cribrum incãtatum forcipiti impoſitum, & finibus alligatum, quod bonis digitis comprehẽdebatur, & eleuabatur dum ſuſpecta nomina recitabantur, & in cuius nominis probatione cribrum nutabatur, pro conuicto habebatur, agunt Cou. *de falſa prophetia cap.* 6 Bulenger *lib. 3. diuinat cap.* 31. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 8. c. 25. n.* 1. 11

De *Cleidomãteia*, ad quam clauus æneus cypreſſino malleo infigitur in circulo barbaris litteris inſculpto, & neſcio quibus admurmuraris verbis cum Litania & Pſalmis formidabilem ad Deum orationem mittẽtes, quo peracto fur oculum amittebat, agunt Martin Delri. *diſquiſ. magic. lib. 3. p. 2. qu. 4. ſect.* 9 Simon. Maiol. *dierum Canicular. tomo 2. colloq.* 3. Torreblanca *dicto cap. 25. num.* 3. 23

24 De *Cratomanteia* ad furta domeſtica comperienda, in qua ſerui ad Sacerdotem ducebantur, qui cruſtam panis præbebat ſuſpectis, & cui adhærebat gutturi pro reo habebatur, agunt Emman. de Valle de Moura *de incanta. opuſc. 1. ſect. 2. cap. 6. num.* 14. Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. l. 4. c.* 30. *num.* 13. Torrebl. *p. c. 25. n. 4.*

25 De *Omphalomanteia*, quæ captabatur ab obſtetricibus per nodulos vmbilico & ſecundis adhærentibus quotos puerpera ſit poſtmodum paritura, agit Torreblanca *de iure ſpirit. lib. 8. c. 26. num.* 1. vbi teſtatur aliquos cōtendiſſe hac arte in partu Rabeccæ obſtetricem cognouiſſe poſt Eſau naſciturum Iacob, & ob id alligaſſe ei filum coccineum *Geneſ. c. 15.*

26 De *Amniomanteia*, quæ erat quædam diuinatio per quam obſtetrices aniculæ fortunam infantis ariolabantur, ex colore rubicūdo, vel liuido membranulæ, quia caput naſcentis inuolutum erat, agunt Leuin. Leminus *l. b. 2. de occultis natura c.* 8. Bulenger. *lib. 3 diuinat. c.* 30.

27 De *Catoptromanteia*, quæ rerum quæſitarum figuras in ſpeculis exhibebat politis, dæmonique conſecratis, ſeu potiùs execratis, agūt Ioannes XXII. *in Extrauag. ſuper ſpecula, l. Caſtella 1. tit. 23. part. 7. & l. 6. tit. 3. lib.* 8. *Recopilat.* Torreblanca *de iure ſpirit. libro* 8. *c.* 27.

28 De *Cryſtallomanteia*, quæ fiebat ex cryſtallis fruſtis annulo incluſis, vel etiam nudis in Cylindrum aut obulum cōformatis, quibus etiam ſe fingit dęmon inhabitare, agunt Ioan. XXII. *in Extrauag ſuper ſpecula*, Sixtus V. *in ſua conſtitut* incip. *Cæli & terra, de anno* 1586. quibus quidem vt in hydromantia diabolus figuras exhibebat, & futura repręſentabat, Martin. Delri. *diſqui. magic. libr* 4 *c.* 2. *q. 6. ſect.* 4. Torreblanca *de iure ſpirit. libr.* 8. *c* 28.

29 De *Caſtrolomanteia*, quæ captabatur in phiala aquæ plena, & ante eam ponebatur puer, vel virgo cum candela, ſeu cereo accenſo, recipiens aquam, & dicens, *Angelus albus, Angelus ſanctus, per tuam ſanctitatem, & per meam virginitatem*, &c. Agit Torrebl. *d. lib. 8. cap. 29 ex num* 1. vbi *num.* 3. ait figuras & imagines, quibus euenta in phiala oſtētantur à dæmone exhiberi, *& num.* 7. ſubdit *in d. conſtit Sixti V. & l 1. tit.* 23 *part. 7. & l* 6. *tit. 3. lib. 8. Recop.* caſtrolamanteiam vt pacto ſuſpectam prohiberi. Ex corporis humani membris, & partibus diuinatio ſumitur, & variis nominibus denominatur; videlicet chiromantia, qua inſpectis manuum lineis, futura prædicantur. Pedomantia, qua quis obſeruatis pedum ſignis diuinat; metopoſcopia; qua quis notatis frontis, vel totius vultus lineamentis, & ſignis futuros caſus prędicit: Phyſiognomia, qua quis totius corporis partibus, lineis, vel ſignis futuros euētus prænuntiat. Ita Trullench. *d. c.* 10. *dub.* 7. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus naturalibus.*

2 *Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines.*

3 *Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt.*

4 *Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominū inclinationes.*

5 *Futurorum cognitio duplex eſt.*

6 *Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt.*

7 *Deus propter ſuam benignitatem plerique reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala.*

8 *Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus.*

9 *Futura contingentia Dæmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſed caſu.*

10 *Morbi qualiter à dæmone inferri poſſint.*

11 *prouidētia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt.*

12 *Futura ex præteritis conicientes indicamus.*

Cap. Sciendum: II.

AD *num* 1. ibi, *prædicere valet* Nam ra- 1
tione ſcientiæ, quæ iacent rebus naturalibus, quia eſt optimus Theologus, Iuriſta, Medicus, Mathematicus, Aſtrologus, Dialecticus, & cæterarum ſcientiarum peritiſſimus, Griland. *de ſortileg. qu. 6. num.* 11. Petrus Binsfel. *ad tit. C. de maleſ. & mathem. in rub. not.* 10. Læl. Zechi. *in ſum. c. 21 ex n.* 2. quos refert. Torreblanc. *de iure ſpirit. lib. 9. cap.* 14. *n.* 9. Item diuturna experientia ſibi nō modica cōparauit melius quàm homines, quo-
rum vita breuis eſt; nam dæmones ante or- 2
bem creati ſunt, & non ſeneſcunt, & ſic eos
quotidie multa experientia additi tradunt 3
Binsfel. *d. not.* 10. Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap* 38. *num.* 7. *&* 8. cognoſcunt
namque ex ſubtilitate intellectus rerū na- 4
turalium facultates, & hominum inclinationes mediante appetitu ſenſitiuo, Spręg. *in malleo p. 2. q. 1. c.* 2. Binsfel. *vbi ſupra q.* 6

Petr.

Petr Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 34. cap. 7. num. 5. & c 8. num. 7.* Sanch *d. cap. 38. ex num. 7.*
5 Baſſæ. *verb. diuinatio n. 1.* Valeri Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 17. num* 136. Machado *en ſu perfetto Confiſſor lib. 2. part. 3. tract. 6. docum. 2. n. 2.* Torreblanc. *d. c. 14. numer. 20. cum.*
6 *ſeqq.* vbi *num* 31. docet quòd futurorum cognitio duplex eſt. Vna quãtum in ſe ipſius, & natura ſui, quæ ſoli Deo reſeruatur, alia in ſuis cauſis, vel ſecundùm potentiam cau-
7 ſarum, quæ dicitur cognitio coniecturalis, & demonſtratiua, quæ dæmoni non denegatur, *& num.* 33 *&* 34. quòd dæmones multa
8 prædicere poſſunt, quæ nouerunt ex ſcriptis Prophetarum, vel reuelatione ſuperium Spirituum, hoc eſt, bonorum Angelorum,
9 *& n.* 38. *&* 39. tradit quòd multa futura dæmones cognoſcere poſſunt ex concurſu cœleſtium corporum, impreſſionum meteorolicarum, aëris intemperie, vel ſimilibus, quibus prædici poſſunt probabiliter annonæ pretium, Peſtes, ægritudines, vel ſanitates venturæ, aut ex ſignis à Deo miſſis illa cognoſcere poſſunt: nam Deus propter ſuam benignitatem plerique reuelat futuras Regni mutationes, peſtes, & alia ventura mala vel ſignis, vel portentis, vel prodigiis, prout ſuæ ſapientiæ incomprehenſibili viſum fuit, & *n.* 41. tenet poſſe dæmonem quæcunque actu exteriori prodita ſunt, reuelare, tam quæ aliena relatione accepit, vel coram ipſo geſta ſunt, vt ſecrata furta, res perditas, metalla ſubterranea, theſaura olim effoſſa, & alia huiuſmodi, quæ hominum cognitionem effugiunt, quia dæmonibus nota ſunt. *& num.* 43. *&* 44. tandem concludit poſſe dæmones renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus, non tamen in animo retentas, *& lib.* 13 *cap* 5. *n.* 2. tradit futura contingentia dæmones non cognoſcere ex ſua natura, ſed caſu, vel ex reuelatione bonorum Angelorum, vel aſſidua Scripturæ lectione, vel rerum naturalium experientia, vel ingenij acumine, *& n.* 3. quod ſapit hæreſim ſi inuocetur dæmon ad reuelanda prorſus occulta, vel ſi perquirantur ſecreta cordis humani.

Ad *finem text.* Vide Torreblanc. *de iure ſpirit. in prolog. tom. 2. n.* 44. vbi probat mul-
10 tis ſacræ Scripturæ locis morbos à dæmone inferri nõ ſolùm ex cauſis naturalibus, quibus ipſe peritiſſimus eſt, ſed per ſe immediatè ex ſua malitia & potentia humores conturbando quibus ægritudo cauſatur. Et de infirmitatibus à dæmone illatis vide eundem Torreblanc *d. tract. de iure ſpirit. lib.* 12. *c.* 1. *n.* 12. *cum ſeqq.*

Noſſe & cogitare futura, & quid accidere poteſt prouidẽtia eſt in homine, *Sapient.*
11

cap. 8. Scit præterita, & de futuris æſtimat, ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum, iſtud eſt ſapere, nõ quod ante pedes modò eſt videre, ſed etiam illa, quæ futura ſũt, proſpicere. Prouerb c. 5. ibi, *Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos*; explicat Sanctus Bonauentur. *to. 2. tractat. de quarta virtute Cardinali Cõſilia tua facta præominãt* Ariſtotel *lib. 1. polit. cap.* 8. ibi, *neque enim cuiuſuis hominis eſt, ſed ciuilis intellegẽtia prædıti malum quod deficitur, in principium cognoſcere, & lib. 6. de regim. rec,* ibi, *Conſilium ſolus futurorum, & libr. 1. Rhetoricor. c* 9. ibi, *Ex præteritis enim futura coniicientes iudicamus.* Laurent. Iuſtin *de caſto connub.* ibi, *Autem* 11 *nemini meritum quæ futura ſunt aduerſa, cogitãda proponantur, & futura tanquam præterita examinata ſunt, vt nihil nouum cõtingere videatur.* Caſſiodor. *libro 3. epiſtol* 48 ibi, *tamen prudẽtia nihilominus eſt cauere etiam quæ non putantur emergere.* Sanctus Auguſtinus *de ſpiritu, & anima. Prouidẽtia eſt notio futurorum pertractans euentum, cuius officium eſt ex præſentibus futura perpendere aduerſus adueniente calamitatem ſe conſilio præmonere.* Tullius *lib 1 offıciorum,* ibi, *Magni ingenij eſſe præcipuè cogitatione futura, & aliquanto antea cõſtituere quid accidere poſſit, & quid agendum ſit, cum quid euenerit, nec committere, vt aliquando dicendum ſit, non putabam.* Sanctus Ambroſius 1. *offi cior. c.* 38. ibi, *Ingenij eſſe ſi qui poteſt vigore mentis prauıdere, quæ futura ſunt, & tanquam ante oculos locare quid poſſit accidere, & quid agere debeat, ſi ita acciderit deſinire: interdum duo & tria ſimul voluerunt animo quæ coniiciat, aut ſingula, aut coniuncta accidere poſſe, & aut ſingulis, aut coniunctis diſponere actus, quos intelligat profuturos. Fortis ergo eſt viri non diſſimulare cũ aliquid imminet, ſed prætendere, & tãquam explorare de ſpecula quadam mentis, & obuiare cogitatione prouida rebus futuris, ne fortè dicat poſtea, ideo in iſta incidi, quia nõ arbitrabar poſſe euenire. Denique niſi explorentur, aduerſa, citò occupãt, vt in bello improuiſus hoſtis vix ſuſtinetur, & ſi imparatos inueniat facilè opprimit, ita animũ mala inexplorata plus frangũt. Idem epiſt.* 32. ibi, *Id agere debemus ne nos arbitrij noſtri pœniteat, aut facti; prudentis eſt enim proſpicere ne frequenter eum pœniteat ſui.*

QVÆSTIO

XXVI. Qvæstio V.

Cap. Epiſcopi. XII.

AD *n. 4. in fine.* hinc nouiſſimè Torreblanc. *de iure ſpirit. in prol og. tom. 2. num.* 53. & 54. aduertit quòd licèt plures ex noſtris exiſtimauerint tranſlationes corporales, de quibus in hoc text, & omnia magica crimina in phantaſmata, & illuſiones, & præſtigias conuerti, nihilominus ex SS. Auguſtino, & Thoma tenet magos, & lamias ad ſua crimina à dæmone per aëra corpuraliter deuehi, non tam in ſpiritu, quàm in vero corpore.

Cap. Quicunque. XIII.

GRratianus minus bene ariolationē, id eſt, ariolorum diuinationem ad ſacerdotes nouæ legis tranſtulit in præſenti, qui cuiuſlibet doloris cauſa permoti Altaria veſtibus ſacris exuere, & alia qualibet veſte lugubri accingi præſumunt, quapropter in correctione Decreti per ſummum Pont. Gregor. XIII. à textu ſeparata ſunt illa verba, quæ poſt Concil. Toletani textū à Gratiano fuerunt inſerta, per quam prædictā Sacerdotum ſuperſtitionem ad ariolationem retulerat, nam re vera talis ritus ad aliam diuinationis partem pertinet, vt tenēt Ioan. Fileſac. *lib. de magia idol.* § 6. & 7. Torrebl. *de iure ſpirit lib.* 8. *c.* 9. *n.* 3. & 4.

XXVI. Qvæstio. VII.

Cap. Sacerdos. VI.

IN text ibi, *abſque perſonarum acceptione*, &c. Collige ex text. Sacerdotem pœnitentiam imploranti abſque perſonarum acceptione pœnitentiam ſecundùm leges iniungere debere, vt per Anguian. *de legib. lib. 2. controu.* 8. *n.* 27. vbi aduertit quandoque etiam, vt ſtatuit Leo Papa relatus, in cap. *tempora*, hac ead. cauſa & q. pœnitentia habita moderatione conſtituendas eſſe iudicio Sacerdotum prout perſpexerint cōuerſorum animos deuotos eſſe, habita ratione ſenilis ætatis, periculorum, ægritudinum, & neceſſitatum, additque in eodem ſacramēto Pœnitentiæ perſonæ rationem habendam eſſe, quoniam conducere poterit ad imponendam, & peragendam pœnitentiam.

Svmmarivm.

1 *Kalendis Ianuarij comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur.*
2 *Ianuarij prima dies auſpicialis dictus eſt.*
3 *Kalendarum, præcipuè Ianuarij feſtiuitates apud Gentes maximè celebres.*
4 *Februationes apud Gentes quæ.*
5 *Maij menſis lætitia Maiumæ Deæ celebratur.*
6 *Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorum ſuperſtitioſis ſolemnitatibus ſumpta.*
7 *Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare?*
8 *Februationes antiquæ carnalibus dederunt originem.*
9 *Maiuma feſta S. Crucis inuentionis feſtina pietate purgata ſunt.*
10 *Saturnalia feſta noctis bona in natali Domini feſtiuitate purgata.*
11 *Martyrum natalitia vnde originem ſumpſerunt.*

Cap. Si quis Kalendas. XVI.

SVb anathematis interdicto in hoc 1
text. prohibentur comeſſationes,
cantus, bona verba, & alia, quæ in
principio anni, hoc eſt, Kalendis Ianuarij
fiebāt. Nam dies ille auſpicialis dictus eſt ex 2
Aulo Gellio *lib.* 3. *noctium Atticar. c.* 14. refert
Torrebl. *de iure ſpirit. lib* 8. *cap.* 13. *à n.* 19. &
lib. 9. *c.* 8. *n.* 24.
Kalendarum enim feſtiuitates apud Gē- 3
tes maximè celebres præſertim Ianuarij,
eo quòd annus ab eo inciperet, S. Chryſoſt.
tom. 5. *homil. de Kalend.* Seneca *epiſt.* 83. Martin.
de Roa *lib.* 4. *ſingular. c.* 11.
Fiebāt etiam apud Gentes februationes 4
ad luſtrandum populum menſe Februario,
in quibus per agros mos fuit percurrere cū
faſcibus accenſis, & coronatis floribus, &
arborum rámos virides manibus tenentes
pſallere, & eis domum cingere.
Lætitiæ quoque menſis Maij fiebant, quæ 5
Maiumæ Deæ celebrabantur, & dicebantur
ſacra Maiuma, de quibus fit mentio in
Iure noſtro, quorum omnium meminit
Torrebl. *d. lib.* 9. *c.* 8. *n.* 18. *cum ſeqq.*
Ex his demum ſuperſtitioſis ſolemnitati- 6
bus ſumpta fuit Sanctorum noſtrorum læti-
tia & ſolemnitas: nam Ianuarij kalenda- 7
rum lætitia quaſi in principio anni bo-
ni fati augurio per omnia immunes non
ſumus cum illa, & maiori de cauſa in

Circũciſionis Domini die pro bono fauſto-
que omine obſeruemus,à quo nobis omnia
8 proſpera renaſcuntur.Februationes Carna-
ualibus etiam dederunt originem,quia fre-
quenter eo menſe fieri ſolebant. Maiuma
9 feſta , in quibus floribus, & ramis cingere
poſtes,& faſcibus accenſis diſcurrere,pſal-
lere,&canere ſolebant,ex latè adductis per
Franc.de Amaya *obſeruat. Iuris lib.3.c.5.* ſan-
ctæ Crucis Inuentionis feſtiuitate pietate
10 purgata ſunt. Saturnalia feſta, quæ menſe
Decembri celebrabantur,in quibus de no-
cte ſerui catenas perſolucbant,& vt domi-
ni epulabantur , multum redolent noctis
bonæ in natali Domini celebrationi,in qua
à ſeruitutis iuge liberati alacres epulamur,
vt tradit Ioan.Belet.*de diuinis officiis c.*170.

Demum Martyrum natalia,hoc eſt,victo-
11 riæ,quibus de tyrannis triumphantes æter-
næ vitæ renaſcuntur,& Eccleſiarum anni-
uerſaria,& id generis alia multum redolẽt
Gentilium nataliriis , Deorum, Regum,re-
gnorum, vrbium , & Magiſtratum,quibus
Templa redimita coronis, floribus ſtipata,
odoribus flagrantia, lucernis,cereiſque or-
nabantur,vt per Martin de Roa *in tract.de
die natali cap. 5.vſque ad 22. & lib.4. ſingul.
c.11.*refert Torrebl.*d.lib.9.c.11.à n.*18.

SVMMARIVM.

1 *Somnia tribus auctoribus adſcribuntur Deo,naturæ & Dæmoni.*

2 *Somnia diuina ſunt,quæ à Deo,vel Angelis bonis mittuntur.*

3 *Somniis diuinis fides adhibenda ſub peccati reatu.*

4 *Somnia naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca,vel extrinſeca ſomniantis.*

5 *Somnia naturalia licitum eſt obſeruare.*

6 *Somnia diabolica ſunt illa,quæ mali ſpiritus inſidioſè immittunt.*

7 *Somniis diabolicis fidem adhibere omni iure prohibitum.*

8 *Hiſpani dicunt* dias aziagos *quaſi Ægyptiacos.*

Cap. Non obſeruetis. XVII.

1 AD *n.3.in fine.* Turrecrem. *in præſenti*
rectiſſimè ſomnia tribus auctoribus
adſcribit,Deo,naturæ,& dæmoni, ſequun-
tur Medina *lib.2 paræneſ. Chriſtiana cap. 2.*
Franc.Valles *de ſacra philoſophia c.32.* Sim.
Maiol.*dierum canicul.to.2. colloq.* 4. Binsfel.
Martin,Delri & Raph. de la Torre *in col-
lect.*citati Facundez *in præcepta Decalogi lib.*
*1.c.39.n.20.*Machado *en ſu perfetto Confeſ-
ſor lib.2.p.3.tr.6.docum.*4. Villaleb. *in ſum p.
2.tr.28.diffic.5.n.1.&* 2.Trullench. *in expoſ.
Decalogi lib.1.c.10.dub.*8.

Somnia diuina ſunt quæ à Deo,vel An- 2
gelis bonis mittuntur,quæ diuerſimodè eſ-
ſe ſolent,nam interdum fiunt per modum
expreſſæ locutionis, per conceptus aliqua-
rum vocum,quæ ita formantur in fantaſia
dormientis , ac ſi ea per auditum corporis
audiret : nonnunquam etiam immittuntur
ſignificantia per apprehenſiones viſionum,
quæ ſunt veluti imagines rerum quarun-
dam ſignificandarum, vt in exemplis , de
quibus Torrebl.*de iure ſpirit.lib.8.c.6.n.* 24.
cum ſeqq. Quæ diuina ſomnia non ſolùm 3
debemus obſeruare,ſed eis fidem adhibere
ſub peccati reatu , Griland *de ſortileg.q.*11.
ex num. 31,plures,quos refert Torreblanc.
*d.c.6.à n.*68.Fagund.*d.c.* 39 *n.* 12. Machado
*d.docum.4.n.*3.

Somnia naturalia proficiſcuntur vel à 4
cauſa intrinſeca,vel extrinſeca ſomniantis,
Hippoc. *lib.6. epidem. & lib de inſomniis,*
Angenter. *de ſomno, & vigilia lib.* 2. Petr.
Garcia *ad Galenum de locis affect.diſp.3.c.2.
cum duobus ſeqq* quæ quidem ſomnia, quã-
uis naturalia ſint, licitum eſt obſeruare. S. 5
Thom.2.2.*q.95.art.*6.R.P Ioan Euſeb.*p.* 2.
*curioſæ Philoſophiæ lib.2.c.*87.Petr.Binsfeld.
*in l.3.C. de malef & mathem quæſt.2.concl.*1.
Quibus ſi maior fides quàm par eſt,detur,
potius temeritas , & vanitas ,quàm pecca-
tum erit, Laymann. *in Theol. morali lib.4.
tract.10.c.3.num.*6.Machado *d.docum.4 n.2.
in fine.*

Somnia diabolica ſunt illa,quæ mali ſpi- 6
ritus inſidioſè immittunt,vel ad perturba-
tiones animi incitandas , vel libidinem,
iram,odium , ſeu deſperationem , vel ad
occultorum,aut futurorum ſignificationẽ,
de quibus loquitur Sacra Pagina *Leuit.cap.
19.verſ.26.nec obſeruabis ſomnia. Deuteron.c.
18.verſ.*10. *Ne inueniatur in te qui obſeruet
ſomnia. Hierem.cap.29.ver.* 8. *Ne attenda-
tis ad ſomnia veſtra,quæ vos ſomniatis.* Ideo 7
his ſomniis fidem adhibere omni Iure pro-
hibitum extat, vt probant per me in colle-
ctar. citati , quibus addendi ſunt Læli. Ze-
chi. *in ſum.part.1. tit.de Fide cap.15. numer.*
7.Bonacin.*in præcepta Decalogi diſp.* 3. *q.* 5.
puncto 3. *num.*19.Torreblanc.*d.c.* 6. *numero*
56.Ego ipſe *de officio,& poteſt. Epiſcopi part.
3.alleg.51.caſu* 8.*n.*13 2 Machado *d docum.4.
n* 4. Qua autem ratione cognoſcere poſ-
ſumus an ſomnia ſint à Deo,ab Angelo lu-
cis, aut à dæmone?vide Leſſi.*de Iuſtit. lib.2.
cap.43. dub* 8.*numer.* 52. Suar. *lib.* 2. *de ſu-
perſtit.c.*23.Sanch.*in Decal.lib.2.c.38. n.* 52.

Bona

Bonacin *tom.2.diſp.3.q.5.puncto* 3. *n* 7. Anton. de Souſa *in aphoriſm. inquiſit. lib.1.cap.* 50.*num.*12. Trullench. *dict. cap.* 10. *dub.* 8. *n*.4.

In text. ibi, *qui dicuntur Ægyptiaci.* Hinc Hiſpani dicunt, dias aziagos, quaſi Ægyptiacos, quos ubſeruant rebus agendis in feſtos, vt ait Torrebl. *d. tract. de Iure ſpirit. lib.*9.*c.*8.*n.*14.

XXVII. QVÆSTIO I.

Cap. Si qua Virgo. XXII.

CHalcedunence Concilium prope annum Domini 451. ſub ſancto Leone I. *act.*15. *can.* 16. relatum *in hoc text.* hæc habet verba, *Virginem quæ ſe Deo Domino conſecrauit, ſimiliter Monachum non licere nuptialia iura cõtrahere, quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes excommunicentur. Confitentibus autem decernimus; vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus humanitatem, miſericordiamque largiri.* quæ verba contra hæreticos probare peccare ſic contrahentes, non verò inualidè contraxiſſe dicit doctiſſimus M.F. Baſil. Pont. *var. diſput. p.*1 *q.* 3. *ſcholaſt. cap* 8. *pag.* 161. additque illis verbis, *miſericordiam, humanitatemque largiri,* fortè ſignificari, vt cum illis ſi expedire iudicaret, in voto diſpenſaret; nec enim votorum diſpenſatio à principio ſummis ſolum Pontificibus reſeruata fuit, ſubdit deinde: nec vero moueant illa, *decernimus vt habeat auctoritatem eiuſdem loci Epiſcopus,* quaſi his indicetur, auctoritatem, quam non habebant, Epiſcopis cõcedi? hæc enim verba quiſquis humanitatis & miſericordiæ nomine in hoc Canone vel pœnitentiam, vel abſolutionem ab excommunicatione intelligit, multo magis interpretari tenetur cùm nõ fuerit ab eiuſdem crimine abſolutio Apoſt. Sedi ante Concilium illud reſeruata, vt ex allatis Canonibus Chalcedonenſi anterioribus conſtat. Non itaque conceditur noua facultas, ſed probatur, confirmatur, quam de Iure habebat Epiſcopus nullo præfinito tempore quo humanitatẽ, & miſericordiam differre deberet. Adde etiam cum Epiſcopo iniungatur vt ab excommunicationis vinculo abſoluat, non tamen vel inſinuetur, vt nulliter contraxiſſe declaret, ſatis inſinuari valide eiuſdem matrimonia contracta. Et idem Fr Baſil. *in princ. d. c.* 8. probare intẽdit quod prioris ſeculi tempore vſque ad Conciliũ generale Romæ celebratũ anno 1139. *c.*7.§. *vt lex Religioſorum,* matrimonia quamuis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuerunt, & non irrita, & citat Mich. de Medina *lib.*4. *de continent. ſacrorum homin. controu.*7. *à c.* 29. *vſque ad* 34. Azor. *inſtit. moral. q.* 1. *lib.*12.*c.*6.*q.*3. Hieron. Plat. *de bono ſtatu Relig. lib.*2.*c.*21.

Cap. Diaconiſſam. XIII.

AD *num.*1. De diaconiſſarum ætate diuerſimodè Iura loquuntur, nam *in c. quando* 31.*q.* 1 ſtatuitur ne Diaconiſſæ niſi ſexaginta annorum elapſa ætate ordinari poſſint. Poſtea Valens & Theodoſius nullam niſi quinquaginta annorum ad Diaconiſſarum conſortium transferri ſtatuerunt. Poſtremò Chalcedocenſe Concilium relatum à Gratiano *in hoc text* & confirmatum à Concilio Carthaginen. III. *in cap. Sanctimoniales* 20 *quæſt.*1. eas ante quadrageſimum annum ordinari vetuit. Sed concordantur, vt tempus quadraginta, vel quinquaginta annorum virgioibus, ſexaginta verò viduis deligendis fuerit ſtatutum, vtpote quæ propter experientiam voluptatis maiori indigerẽt examine, & approbatione. Vide Vaſquez *in* 3 *p. tõ.* 3. *diſp.*245.*c.*3.*n.*4. Iul Lauor. *variar. lucubrat. tom.*1. *tit.*4.*c.*34.*n.*31 *verſ. atque hinc,* Sebaſt. Cæſ. *de Eccleſiaſt. hierarchia, par.*2. *diſp.*9 §.3. *num.*4. *&* 5. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno* 40.*q.*3. metipſum *de Iure Eccleſ. vniu. l.*1.*c.*36.*n.*3.

Cap. Vt Lex. XL.

AD *num.*1. *in fine.* Aduertit M. Baſil Põt. *var. diſput. p.*1.*q.*3. *Scholaſtica c.* 8. *pag.* 58. à tempore huius Concilij generalis Romę belebrati anno 1139. ex quo deſumptus fuit text. *in præſenti*, Religiuſurum coniugia irritari incepiſſe; nam ante hoc Concilium, & prioris ſeculi temporibus Religioſorum matrimonia, quamuis non ſine peccati labe celebrarentur, valida tamen fuiſſe, & non irrita: ſed hac de re ſic loquitur. *Nec verò quia Concilium dixit huiuſmodi copulationem contra Eccleſiaſticas regulas eſſe cõtractam, ideò exiſtimet aliquis iam ante Concilium iſtud præceſſiſſe Eccleſiaſticas regulas huiuſmodi matrimonia irrita cenſentes: Eccleſiaſticas enim regulas, quas dicit, eas intelligo, quas mox ſubiiciam, quibus tantùm huiuſmodi matrimonia prohibita ſunt, non verò irrita indicata, niſi fortè dicamus alludere ad Conſtitutionem Calixti II. quæ habetur in cap. Presbyteris, ſup. diſtinct.* 27. *vbi matrimonia ipſa diſiungi iubentur, & perſonas ad pœni-*

tentiam redigi debere iuxta ſacrorum Canonum definitione, quæ ſcilicet pænitentiam, & modum pænitentiæ præſcripſerunt: ſedit autem Calixtus anno Chriſti 1119. hoc eſt viginti annos ante Concilium Romanũ ſub Innoc. II. quod ſi Can. Presbyteris tribuatur Vrbano II. ſeditque Vrbanus II. anno 1098. adhuc planum eſt primis vndecim annorum centuriis non fuiſſe huiuſmodi coniugia in Eccleſia irrita.

Cpa. Iudæorum: XI.

AD *num.* 1. Quòd filij infantes Iudæorum ſicut adulti non ſunt per vim ad Fidem trahendi, præter citatos *in collect.* reſoluunt Ceuall. *commun. tom.* 2 *q* 753. *num.* 1. *&* 7. *& tom.* 4. *q. fin. num.* 188. Anton. Cardoſ. *in praxi Iudicum, verb ſacramentum num.* 22. Anton. Poſſeuin. *in bibliotheca tom.* 1. *lib.* 9. *c.* 7. *pag.* 392. Suar. *de Fide diſp.* 18. *ſect.* 5. *num.* 11. *&* 15. Ludou. de Torres *eod. tract. art.* 12. *diſput.* 53. *dub.* 1. *col.* 648. Lorca *in* 22. *ſect.* 1. *diſp.* 37. Marquez *in gubernat. Chriſtiano lib.* 1. *c.* 2. *pag.* 8. Fr. Thom. à Ieſu *de procuranda omnium gent. ſalute lib.* 5. *p.* 1. *dub.* 6. *pag.* 210. plures refert Ioan. de Solorzano *de Indiarum iure tom.* 1 *lib.* 2 *cap.* 17. *per tot.* vbi *n.* 39 limitat, vbi paruuli in extremo vitæ periculo reperiuntur, & *num* 40. ait quòd licèt Baptiſmum paruulis infidelium, parentibus inuitis, conferendum non ſit, valet tamen, & tenet ſi de facto collatus fuerit, neque amplius ſuis parentibus tradendi ſunt, *& n.* 42. cum Ferdinando Zurita *in ſuis quæſt. Theolog q.* 17. reſoluit quòd etiamſi Infidelis malè agat, & grauiter peccet tradendo filium legi, cui non adhæreat, bene tamẽ exhortari poteſt vt filium ſuum baptizari permittat, & cum Chriſtianis educari in hoc etenim illi non tam peccatum ſuadetur, quàm pium opus erga infantem ſuadetur, nouiſſimè Trullench. *in praxi Sacramentor. lib.* 2. *c.* 1. *dub.* 6. *n.* 7. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur nullo Iure ſtare prohibetur.*

2 *Intellige dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione.*

Cap. Non oportet. XVI.

LIcèt variis Conciliis prohibitum exiſtat
1 ne fidelis iugum matrimonij duceret cum infideli, vt in Chalcedonen. *can* 18. Eliberit. *cap.* 16. Laodiceno *cap.* 10. *&* 31. Agathen. *cap.* 67. Carthaginen. *III. cap.* 14 Aurelian. *II. cap.* 18 *& IV. cap.* 13. & Nicæno *ex Arobico cap.* 53. 67. *&* 68. Nihilominus ſi cõtrahatur, nullo iure ſtare prohibetur, vt præter Azori *in collect.* citatum, ante illum tenuerunt Turrec. *in c. ſi quis Gentilis* 28. *q.* 1. *art.* 1. *numer.* 2. Simanch. *de Cathol. inſtitut. c.* 40. *n.* 17. Cou *de ſponſal p.* 2 *cap.* 6. §. 11. *n.* 4 Gaëta *in c. ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *q* 169. *num.* 423. Quia diſparitas religionis non eſt cauſa irritandi matrimonium, S. Thom. *in* 4. *diſt.* 39. *q* 1. *art.* 1 *a i.* 5. S. Antonin. *par.* 3. *tit.* 1. *cap.* 6 *not.* 2. Martin. Ledeſma *tom.* 2. *p.* 4. *q.* 61. *art.* 2. Barthol. Ledeſma *dub.* 54. *concl* 4 Petr. Ledeſma *de matrim. q.* 59. *art.* 2. *dub.* 4. Tollet *in ſum. lib* 7. *cap.* 7. *numer.* 1. Valent *tom* 4. *diſp.* 10. *q.* 5 *puncto* 3. Iacob. de Graff. *in aureis deciſ. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 14.
Dum tamen non timeatur de alterius coniugis peruerſione, nam tunc matrimonium fidelis cum infideli interdicitur ne fides alterius periclitetur, DD. *in præſenti, & in cap. caueat.* 28 *q.* 1. Nau. *in man. cap.* 22. *n.* 49 *& conſ.* 1. *num.* 6. *de hæret.* Greg. Lop. *l.* 15. *tit.* 2. *part.* 4. Anton. Cuch. *inſtit. maior. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 90. & in hunc ſenſum omnes ferè DD. admittunt hoc impedimentum diſparitatis cultus, reſoluentes non ſolùm prohibitum, ſed etiã nullum eſſe matrimonium contractum inter Chriſtianum, & infidelem. Ita Sanch. *lib.* 7 *de matrim diſp.* 71. *num.* 8. Villal. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 14. *diffic.* 1. 2. *n.* 2. Baſſe. *verb. matrimonium* 7. *num. q.* 1. Candid. *diſquiſ.* 24 *art.* 7. *dub.* 1. *dicto* 1. Machado *en ſu perfetto Confiſſor. lib* 3. *p.* 1. *tr.* 11. *docum* 12. *n.* 1. 2

XXXII. QVÆSTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Fornicationis ob cauſam vir ab vxore diuertens, aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt.*

2 Cap. vxor à viro 32. q. 7. *intelligitur, & concordatur cum hoc textu.*

3 Cap. ſi qua mulier 31. q 1. *declaretur.*

Cap. Dixit Dominus. II.

CVM Dominus in Euãgelio expreſsè prohibuerit ne vir extra fornica- 1
tionis cauſam ab vxore diuertens aliã vxorẽ ſuperſtite adultera accipiat, teſte S. Hieronymo huius text. auctore, quia ſola mors vinculum matrimonialis ſacramenti ſoluit, *l.* 1 *ff. de diuort. cap. Dominus,*

de

de ſecund nupt. vetante Domino ſemel à ſe coniunctos nunquam diſiungi, *c. quos Deus 33 q. 2. c. ex litteris cap. gaudemus, de diuort.* Multum difficilis videtur text. *in c. vxor à viro 32. q. 7.* vbi B. Ambroſius permiſit viro diuertenti ab vxore adultera aliam ducere: quæ Iura ad cõcordiam ſic reducere conatur Morla *in emporio Iuris p. 1. tit. 2. q. 11. num.* 15. vt ſcilicet verbis S. Ambroſij adiungantur & ſuppleantur ſequẽtia, videlicet, *mortua vxore adultera*, ex hoc text. vt vtriuſque vna eademque ſententia ſit neutri coniugum licere matrimonium contrahere, donec alter coniugum vixerit, quod probat
5 Gratian. *in c. quod propoſuiſti 32. q. 7.* Parique ratione idẽ Murla *citato loco*, interpretatur text *in cap ſi qua mulier 31. q. 1.* dum probat quòd marito licet diuertere ab vxore, quæ machinata eſt in mortem ipſius, & ſi voluerit, inquit, aliam ducere, mortua nempe inſidiatrice, illa autem etiam mortuo marito abſque ſpe coniugij manet.

XXXII. QVÆSTIO IV.

Cap. Origo. V.

AD *num.* 5. Ex relatis verbis gloſ. *In præſenti, verb. non perdant*, colligitur partum perire ex frequẽti concuſſione, nã terra quæ ſæpiùs aratro ſcinditur, vix, aut rarò herbas generat, aut fructum affert; ita mulieres, quæ ſæpius coëunt, nun concipiunt. Ita Petr. de Peramato *lib de homin. procreat. c. 9* quem refert Torreblanca *de iure ſpirit. l. 12. c. 13. n. 22. & 23.* vbi *n.* 24. ex Raſi, & Tiraq. probat hinc prucedere vt meretrices non pariant, quia licèt concipiant, ſæpiùs fœtum penè deſtruunt.

XXXII. QVÆSTIO. V.

SVMMARIVM.

1 *Virginitas ſemel amiſſa irreparabilis eſt.*
2 *Virginitas reſtitui non poteſt, ſophiſticari tamen poterit.*
3 *Virginitas in quo conſiſtat oſtenditur.*

Cap. Si Paulus. II.

1 AD *numer.* 2. Quòd virginitas ſemel amiſſa irreparabilis ſit, oſtendunt Sim Maiol. *in diebus canicular. tom. 1. colloq.* 3. Torreblanc. *de iure ſpirit. l. 3. c. 15.*
2 *fol.* 92. vbi ſubdit quòd licèt virginitas reſtitui non poſſit, poterit tamen ſophiſticari, vt corrupta pro Virgine habeatur, ad quod plura sũt remedia, quę obſeruant Petr. Garcia *de locis affect. ib. diſp. 63. c. 1. & diſp. 97. c.*
2. Ioan. Alphonſ. de Fonſecha *in ſpec. medic.* 3
lum. 3. fol. 611. & 617. Virginitas autem non conſiſtit in alicuius membranulæ corruptione, ſed ſolùm in labiorum compreſſione & ſymphyſi, ſeu coaleſcentium partium anguſtia, quæ cum ſine dilatione membrũ virile admittere nequeant, ex inſoluto vſu virginibus dolor ineſt, & ſanguis ex venarum coaleſcentium ſciſſione, vt tradunt Franc. Valles *de ſacra philoſophia c. 25.* Fonſecha *d. lum.* 3. Petr. Garcia *d. diſp 97. c.* 1 Ego *in votis deciſ. Canon l. 2. voto 17 numer. 45. &* 46. vbi citaui Sanch. *de matrimon. l. 7. diſput. 14. n. 1. & diſp. 113. n. 10. & alios.*

XXXIII. QVÆSTIO I.

Cap. Quod autem. I.

EX hoc text. colligitur quòd ſi impotentia ſe habeat non ad actum generationis, ſed ad generationis effectum, & vt proles ſubſequi poſſit, putà quia vel, modicum ſeminis vir emittit, vel adeo ſterile, & nõ proficuũ, vt minimè generationi deſeruiat; aut mulier natura ita ſterilis ſit, vt deficiat ſpes concipiendi; hæc inhabilitas nec impediet matrimonium cõtrahendum, nec dirimet contractum, quia ad hoc vt validè cõiugium iniri poſſit aptitudo tantum & potentia ad copulam deſideratur, non verò poſſibilitas generandi, ſecundùm S. Thõ. *in 4 diſt. 34 q. vnic. art. 2. ad* 3. quem ſequuntur poſt Nau. Gutier. *canon l. 1. cap. 16. n. 4. &* 12 Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp. 92. n.* 26. licèt contrarium niſus fuerit defendere Cou. *in peculiari tract de frigidis & maleficio q. 6.*

XXXIII. QVÆSTIO V.

Cap. Eſt ordo. XII.

AD *n. 1 in fine.* Intellige de præcedẽtia danda à filio patri, ſeu à iuniore ſeniori, quãdo iunior nõ habet maiorẽ iuriſdictionẽ, quia ſi eam habeat, tunc illi in actu eam exercendi præcedentia debetur, ad not per Fab de Anna *conſ. 40. n. 14.* Marta *voto* 101. Maſtrill. *deciſ. 103. numer. 13. & de magiſtrat. lib. 5. cap. 4. numero* 68. Ponte *deciſ. 8. numero* 1. Marcel. de Mauro *alleg. 50. per tot.*

Hinc nota eſt hiſtoria, & verum factum, quod inter Ioannem II. Aragoniæ Regem, & eius filium D Ferdinandum Catholicum Caſtellæ Regem interuenit, quando pater in ciuitate Victoriæ filio occurit, quam referunt Anton.de Nebriſſa *in chronica Regis Cathol. Hiſpano idiomate ſcripta p. 3.c. 93.fol. 110.col.1.& 2.* Stephan. de Garibai *in compendio hiſtor. Hiſpano lib. 18.cap. 12.* Ioan. Bapt. de Larrea *in decíſ. Granatenſ.tom. 1. diſp.1.num.40.* Doctiſſimus, & erudiuiſſimus in omnium ſcientiarum genere dominus meus D.Laurentius Ramirez de prado in ſupremo Caſtellæ ſenatu Conſiliarius me-
2 ritiſſimus *in ſua de præcedentia allegatione n.1 9.*

XXXIV. QVÆSTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Caſus & reſolutio huius text.proponitur.*
2 *Ratio dubitandi de deciſione huius text. proponitur.*
3 *Intellectus vnus ad hunc tex.proponitur, & refutatur*
4 *Intellectum alium ad hunc text.præſtat Couar ſed ille ſimiliter reprobatur.*
5 *Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu.*
6 *Cognoſcens aliquam conſanguineã, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe ſalem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus.*

Cap In lectum. VI.

1 PRopoſito dubio ſub eleganti ſpecie cuiuſdam ſororis vxoris propriæ, qua abſente in lectum iuit mariti, & ille vxorem putans eſſe, dormiuit cum ea, & cùm valde controuerſum fuiſſet; vtrum marito indicenda foret pœnitentia ob perpetratum crimen, & an legitimum ſuum cõiugium habiturus eſſet deinceps, reſpondit Cõcilium Triburienſe relatum *in hoc textu*, quòd ſi maritus per ſecuritatem veram probaſſet quod inſcius cõmiſerit tale ſcelus, pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniugium habere permittatur: in
2 quo difficilis profectò reputatur locus ille Concilij Triburienſis, quia dum pœnitentiam maritum agere compellit, ſatis oſtendit ignorantiam facti illum non excuſaſſe contra *reg.ignorantia, de regul. iuris in 6.* quæ quidem ignorantia voluntatem tollit, ſine qua culpa non committitur, ex reg. *c. cum voluntate, in princ de ſentent.excom.* tum etiã, quia cognoſcens coniugatam ignoranter, nullatenus adulterium committit, arg. *c. ſi verò aliquis, de ſent.excom.* Sicut enim dicit Iureconſ. *in l.ſi ignorans ff.locati, non contemnit diſciplinam, qui militem ignorauit*, etiamſi locaui militi tanquam pagano, ignorans abſque dubio poſſum mercedem recipere.

Quare *gloſ.verb.pœnitentiam, in hoc text.* in effectu fatetur ignorãtiam facti vii probabilẽ de qua hic, in totum excuſaſſe maritum, pœnitentiamque impoſitam illi fuiſſe ad maiorem cautelam, non quod ſimpliciter neceſſaria fuerit: quam gloſſæ ſentẽtiam ſequuti ſunt Philip. Decian. *in c. 1. de conſtitut. n. 3. in 2. lect.* Duen. *reg. 139. limit. 6.* fatentes etiam ex ignorantia probabili maritum re vera in totum excuſari ſicut ab omni culpa, ita etiã ab omni pœna, & ſupplicio. Sed hic intelligendi modus manifeſtam continet diuinationem, cum in toto tenore verborum huius Concilij verbum aliquod non inueniatur, ex quo deduci poſſit, pœnitentiam, de qua hic, ad cautelam impoſitam fuiſſe. Obſtat deinde eidem interpretationi ſi attendas Concilium Triburienſe egiſſe de foro interiori, & non exteriori, vt ex cõtextu illius pluſquam liquidò conſtat ibi, *pœnitentiam quidem, quæ ſibi indicta fuerit, agat, & legitimum ſuum coniugium habere permittatur*, &c In interiori autem foro manifeſtum eſt non agi de pœnitentia ad cautelam, quo attento tantumodo conſiderare debemus illud quod in rei veritate exiſtit, iuxta *text. in cap à nobis el 2. de ſent. excom.* ibi, *Nos igitur conſultationi tua breuiter reſpondemus quod iudicium Dei veritati quæ non fallit nec fallitur, ſemper innititur, iudicium autem Eccleſiæ, nonnunquam opinionem ſequitur*, &c.

Secundo loco Cou. *in cap. alma mater p. 1. ſ. 10. n. 17. in verſ. hinc infertur*, apertè docuit excuſari quidem maritum à peccato 4
inceſtus, in cuius ſoror iuit vxoris, quam quidem putans ſuam eſſe vxorem cognouit, tamen pœnitentiam illi fuiſſe iniunctã ex eo quia mariti ignorantia craſſa fuit & culpabilis; nec id ex alio deducit Iuris fundaméto niſi quòd in hoc text. dum pœnitentia marito iniungitur, inducitur ignorãtiam illam aliquam culpã habuiſſe, ac per conſequens fuiſſe craſſam, aut culpabilem. Sed hæc tanti viri explicatio, quicquid ſimiliter ſenſeris Alphõſ.de Caſtro. *lib. 2. de lege pœnali cap.14. fol mihi 305.* nullo modo ſtare poteſt, quia licèt in ſpecie huius text. non præſumeretur probabilis ignorãtia ex ſola allegatione partis eo quod ignorans in

effectu

effectu dabat operam rei illicitæ,nihilominus tamen ſtante iuramento per quod cõſtitit de ignorantia probabili, vt patet ex illis verbis,*per ſecuritatem verã hoc probauerit*, &c. neceſſariò præſumenda eſt probabilis ignorantia,vt in ſimili ſpecie faſſus eſt Alphõſ.de Caſtro *vbi ſuprà fol.* 286.& probat *text.* elegans *in cap ſi verò,el 2.de ſentent.excomm* vbi Alex.III.Põt.Max pro eodem reputauit quem ignoraſſe alterum fuiſſe clericum,vel propria dumtaxat præſtitiſſe iuramentum, quod eum eſſe clericum ignoraſſet;igitur poſtquam maritus medio iuramento affirmauerit quod inſcius feciſſet illud ſcelus, nullo pacto dici poteſt illius ignorantia culpabilis,imò probabilis,& legitima:idque ſatis colligitur ex verbis *huius c.* ibi, *probauerit quòd inſcius fecerit*,&c. quæ verba perſpicuè denotant commixtionem illam cum ſorore vxoris habitam fuiſſe per ignorantiã probabilem,quandoquidẽ proprio mariti iuramẽto relinquitur an inſcius fecerit necne,nullatenuſque relinqueretur iuramẽto viri niſi ſtante ignorantia probabili circa rẽ meri facti,& non iuris,quæ regulariter dum aliud contrarium non oſtẽditur,probabilis præſumenda eſt.

5 Tertio loco, & probabilius mihi dicendum videtur textum *in præſenti*,nullatenus probare in ſpecie de qua loquitur, pœnitentiam imponendam eſſe, ſed ſolummodo maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam, qua crimen perpetratum eſt, ex quo magis ac magis Couatr. intellectus conuincitur.Etenim ſi actus geſtus nõ fuiſſet cum ignorantia probabili,& non craſſa, proculdubiu Concilium nõ aſſeruiſſet maritum excuſari ab inceſtu propter ignorantiam;id autem expreſsè docuit,quatenus dixit quòd marito permitteretur legitimum ſuum habere coniugium, vnde manifeſtè deducitur voluiſſe Concilium relatum *in hoc textu* maritum,de quo ibi,excuſari à crimine inceſtus, propter quod aliàs in pœnam ſeparatio facienda erat, iuxta text. *in cap.*1.& quæ ibi notant DD. *de eo qui cognou. conſang. vxoris ſuæ* At verò,inquit Conciliũ, ſi pœnitentia fuerit impoſita illam eſſe peragendam,vt exprimunt illa verba,*pœnitentiam quidem,quæ ſibi indicta fuerit,agat*:nullo

6 modo aſſerens quòd eſſet imponenda,nec de ea diſſerens quæſtione, vt Interpretes crediderunt. Ex qua vera interpretatione infertur quòd ſi quis cognouiſſet aliquam conſanguineam,aut affinem,ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccare peccato inceſtus:vnde ſubinfertur aliàs ſine vlla diſpenſatione poſſe ſi voluerit matrimonium contrahere, non tamen cum eadem,ſed cum alia.

SVMMARIVM.

1 *Fornicanti ex ignorantia cum duabus ſororibus,poſt annos ſeptem coniugia non negari ait text. in præſenti.*

2 *Intellectus Couarr.ad hunc text.& ſimilia iura proponitur.*

3 *Furari credens modicum, furatus fuerit multum,tenebitur non habito reſpectu ad intentionem,& ignorantiam ſuam.*

Cap. Si quis cum duabus. VIII.

TExt.iſte ex Conc. Triburienſi deſumptus probat quod,ſi quis fornicatus fuerit cũ duabus ſororibus,& ſororem ſoror ab eodẽ antea ſtupratã neſcierit,vel ſi ipſe ſororem eius,quam antea ſtuprauerat, nõ intellexerit,ſi dignè pœnituerit,& ſe continere non valuerint,poſt annos ſeptem coniugia illis non eſſe neganda:ſi autem non ignorauerint vſque ad mortem,à coniugio abſtinere debere reſpondet Concilium, multum profectò in tam immani crimine deferens ignorantiæ, cum voluerit,quod ſi ignorauerint coniugia, illis non negentur quiqui tam graue ſcelus admiſerint: cuius deciſio procedit quando in actu illicito additur qualitas mutans ſpeciem, vel ſaltem notabiliter augens malitiam ipſius actus, puta inceſtus vltra fornicationem quæ cõmittitur. Quod quidem delictum admodũ graue, magnique ponderis reputauit Triburienſe Concilium, vnde cum illa qualitas duarum ſororum non ſolum notabiliter augeat,ſed mutet ſpeciem peccati,multum interfuit à delinquentibus ignoratam fuiſſe per ignorantiam probabilem,quia cùm, vt dixi,prǽter ſubſtantialem malitiam additur actui illicito qualitas aliqua mutans ſpeciem,ſeu notabiliter augens,ignorãtia probabilis reſpectu illius qualitatis ignoratæ ſine dubio delinquentem excuſabit. 1

Vnde Cou. *in cap.alma mater p.*1.§ 10.*n.* 17.elegantem prǽſtat ad hunc text. intellectum,& ad *cap.ſi quis cum matre,& ad c.vlt. hac ead.cauſa & quæſt.* in quibus iuribus quis non punitur pœna inceſtus ſi operam fornicationi exhibens cognouerit conſanguineam,aut affinem ex ignorãtia,quia vt ipſe ait,ea ignorãtia,de qua ibi mẽtio fit,probabilis,& inuincibilis fuit,alioqui ſi foret craſſa & ſupina, puniendus eſſet vt reus inceſtus,licet id non ſit ex omni parte certum,ſi inhære- 2

inhæreamus doctrinæ Angelici Doctoris 1.2.*qu.6.art.*8.docentis in his,quę cauſantur ab actione illicita, non dari ignorantiam probabilem; vnde ſequitur manifeſtè *in d. cap. ſi quis cum matre*, immane crimen illud non proceſſiſſe ex ignorãtia probabili,cùm illæ fœminæ,& vir ille illicitæ actioni operam dederint. Iuuat text.*in l.vulgaris* 21.§ *ſi is qui, verſ. ſi quis æs ſurripuerit. ff. de furtis*, quo in loco Vlpianus mirificè confirmat Doctoris Angelici ſententiam,aſſerentis in his,quæ proueniunt ab actione illicita,non dari ignorãtiam probabilem,quatenus docet Iurecõſultus quòd ſi quis æs ſubripuerit dum aurum ſe ſurripere putat,vel è cõtra,aut minus eſſe putat cum plus eſſet,eius quod ſurripit,furtum committit, quod & Iuliano & Pomponio Iureconſultis placuiſſe apparet ex illo loco quem ad id optimè expendit Panor.*in c. à nobis* 21.*n.* 9. *de ſent. excom.* dicens & rectè deduci ex præfata Iuriſconſultorum doctrina quod ſi quis cre-
3 dens furari modicum, furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem,& ignorantiam ſuam.

De Pœnitentia.

DISTINCTIO I.

Cap. Serpens. XLVII.

ELeganter noſter Aluarez Pelagius Syluenſis Epiſcopus in Algarbiorum Regno, in ſuo doctiſſimo *tr. de planctu Eccleſiæ lib.*2 *art.*2. *col. antepen.* conſulit vt in certis adhibenda iuſtitia,in dubiis vtendum prudentia,in proſperis habenda temperantia, & in aduerſis fortitudo neceſſaria, aliàs enim facientes nec iudicis recti nec hominis Chriſtiani nomen meremur. Quid nobis prodeſt Chriſtianos dici, & eſſe potiùs Antichriſtos? quid prodeſt homines ab hominibus appellari,& iudicio veritatis canes malitia,ſues immunditia,vulpes aſtutia,vana gloria volucres reputari. Aliquando ſpe emendationis differtur pœna, vel diſſimulatur delictum,& dicit Auguſtinus. Ipſa res eſt,quæ multos occidit cùm dicũt,cras cras, & ſubitò clauditur oſtium, & remanſit foris cũ voce coruina,quia non habuit gemitum columbinum:cras enim cras vox coruina eſt. Et hinc infert Pelag.*vbi ſuprà*,quòd conſuetudinarij peccatores difficillimè conuertuntur,*Amos* 1.ſuper tribus ſceleribus Damaſci,& ſuper quatuor non cõuertam Hieron. Primum peccatum eſt cogitare quę mala ſunt. Secũdum cogitationibus acquieuiſſe peruerſis. Tertium quòd mẽte decreueris,opere complere. Quartum poſt peccatum non agere pœnitentiam, & ſuo ſibi complacere delicto,*cap. ſuper tribus, hac ead. diſt.*

DISTINCTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces.*
2 *Pueri,vel puellæ ſeptem annorum doli capaces,culpæ & peccati ſunt compotes,ſecundùm vnam opinionem.*
3 *Pueri doli capaces exiſtimantur, ab aliis cum pubertati ſunt proximi.*
4 Cap ſi enim,verſ. nos autem, de pœnit. diſtinctio 2.& text. in præſenti *declarantur.*

Cap. Adhuc inſtant. XXXIII.

IN text.ibi,*nec infans vnius diei abſq; peccato ſuper terram eſſe poteſt*,conſonat cum hac S. Aug. 1 ſententia,alia D. Hieron. *in c. ſi enim* 40.*verſ nos autẽ,de pœnit. diſt.*2 ibi,*& nemo mũdus à peccatis,nec infans ſi vnius quidem diei fuerit vita eius*,&c. Ex quibus videtur probari vnius diei infantes peccandi eſſe capaces. Quæ quidem Auguſtini & Hieronymi reſponſa difficilia reputantur, ſiue ſequamur illorum ſententiam aſſerentium doli capaces, ac proinde culpæ, & peccati compotes eſſe puerum, vel puellam ſeptẽ annorum,ex quorum numero ſunt gloſ.*in c.*1.*de delict. puer.*& Montalu *l.*8. *titul.* 31. *part* 7. Stephan. de Gaëta *in repet. c. ad limina, num* 200.30.*quæſt.*1. & non diſſentiunt Sanch *de matrim. lib.*1.*diſp.*16.*numero* 15.& 16.*& in præcepta Decalogi tom* 1.*lib.*4.*cap.*18. *num* 4. Gutier *in eod tract lib.*1.*c.*2.*num.*11. Baſil. Pont. *in ſimili tract. lib* 4 *cap.*1. ſiue admittamus aliorum opinionẽ, qui verius ſibi videri aſſerunt tunc doli capaces pueros exiſtimari,cum pubertati ſint proximi,hoc eſt,cum decimum annũ cum dimidio habet maſculus,& nonum cum altero dimidio fœmina,ex quibus ſunt Cou. *de ſponſ. p.*2.*c.*5.*n.*5.*in fin.& in c. alma mater p.*2.§.4 *n.*5. Clar. § *fin. quæſt.*60.*n.*2. Quintil. Mãdoſ. *de minore ætate c.*4 *n.*36 Flamin. Pariſ. *de confident. quæſt.*10.20. *numero* 24. Farinacius *in praxi crimin.*

criminali tomo tertio,q.92.n.67.
3 Quare gloſ.in præſenti,& Turrec.*in d.c.*
ſi enim,intelligunt Hieronymum, & Aug.
de peccato originali fuiſſe loquutos, ſine
quo nemo ſuper terram exiſtit, ideſt exi-
ſtere incipit, nam poſt Baptiſmum illo
mundantur, *c.à paruulo* 34. *de conſec. diſt*.4.
Sed cū vtroque loco de peccato actuali ſit
ſermo, vt bene agnoſcit gloſ. *verb. eſſe nō po-*
teſt,in præſenti,& inde probatur quòd ſi de
originali loqueretur, non ſolùm vnius diei
infantes, ſuper terram exiſtentes, ſed etiam
in vtero poſt animationem viuētes pecca-
tum habere profiterentur. Ideo mihi potius
dicere libet per exaggerationem magis,
quàm vt res ſe habeat, hoc à præfatis San-
ctis Doctoribus prolatum videri, vt nemi-
nē ſine peccato eſſe edocentes omnes ad
neceſſariā pœnitentiam faciliùs allicerent.

DISTINCTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit transfuſum.*
2 *Mors propter peccatum hominibus contingit.*
3 *Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt.*
4 *Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè.*
5 *Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant?*

Cap. Quid eſt. XIII.

1 GRegorius *in moralib.lib.* 14. *cap.* 22.
relatus in hoc text. ita ait. Peccatum
originale à Patribus trahimus, &
niſi per gratiam Baptiſmi ſaluemus, etiam
parentum culpam portamus. Vnde colligi-
tur peccatum originale à primo parente in
omnes, & ſingulos fuiſſe transfuſum, ita S.
Auguſt. *in lib. de gratia Chriſti, & in 3. lib. de*
peccatorum meritis, Magiſt. *in 2. diſt*.30. & 31.
S.Thom. *in 4. contra gentes c.* 50. Driedon. *l.*
1. de gratia & libero arbitro tr.3. latè Arau-
jo *in 1.2. S. Thoma quæſt* 81. *ar*.4 *dub*. 1. *pagin.*
427. Ratio inter alias deſumitur ex ęrumnis,
2 & malis pœnæ, quæ humana natura cōtra-
xit per primi parentis peccatum, quorum
præcipuum eſt mors, quæ propter pecca-
tum hominibus contingit, iuxta illud ad
Roman. 5. per peccatum mors, & *c*.6. Sti-
pendia peccati mors, & *Sapient*. 1. *Deus mor-*
tem non fecit, ſed impij manibus, & pedibus ac-
cerſierunt illam. Nec in eiuſmodi negotio
Deus punit inſontes, quod à diuina miſeri- 3
cordia alienum eſſet, ſed tantùm punit no-
cētes, & peccatores, hoc eſt, poſteros Adæ,
participes culpæ illius, quam Deo permit-
tente iuſtis de cauſis per originem traduci
contraxerunt; inter quas hæc ſola ſufficeret
vt inde decretum mittendi Chriſtum in
Mundum occaſionem acciperet, vtq; me-
ritò poſſet Eccleſia cum Greg. Magno ca-
nere, *O felix culpa, quæ talem, ac tantum me-*
ruit habere Redemptorem.
Hinc P. Araujo *d.ar.4.dub.2.num.31.pag.*
433. cum D.Thoma, & communi, ac Ca- 4
tholica Theologorum ſententia docet pec-
catum originale traduci per originem, non
quidem directè, quaſi aliqua efficaci cauſa-
litate producatur, virtute ſeminis & gene-
rationis, ſed indirectè per quandam reſul-
tantiam; quatenus naturali generatione
producitur homo, qui ſit filius Adæ & mē-
brum illius, ex quo habet vt naſcatur priua-
tus iuſtitia originali, quia dum primus pa-
rens pro ſe & pro poſteris iuſtitiam origi-
nalem amiſit, eo ipſo & in primo inſtantis
quo quis generatur & efficitur filius Adæ,
atque membrum illius, & de eius ſtirpe cō-
trahit huiuſmodi iuſtitiæ priuationem, ac
proinde peccatum originale. Deinde *q*.83.
ar.1. cum ſeqq. pag.454. *& ſeqq* latè diſputat
vtrùm peccatum originale ſit magis in car-
ne, quàm in anima?
De pœna autem, quam debent pati pue-
ri decedentes ſine Baptiſmo, agunt Cathe- 5
rin, *in opuſc. de ſtatu puerorum decedentium ſi-*
ne Baptiſmo, Albert. Pygi. *in controu*.1. Card.
Bellarm. *tom.3. lib.6. de ſtatu peccati*, Azori. *in-*
ſtitut. moral p.1 lib.4. cap 33. Lorca *in 1.2. S.*
Thom. q.83. *art.4. diſp*. 58. & Monteſin. *diſp.*
14. & Araujo *eod. ar.4. pag*. 456. Ex quorum
illa videtur magis vera aſſertio quòd pueri
huiuſmodi nullatenus in ignem æternum
ſunt detrudendi, quia non pœnam ęternam
ſenſus, ſed ſolius damni, quæ in carentia
diuinæ viſionis conſiſtit, patientur; & ſunt
in perpetuum ad imum ſub terra locum
condemnandi, vt ibi in tenebris, & loco ab-
iecto vicinoque ei, in quo dæmones cum
reprobis cruciantur, ſunt manſuri.

Cap. Nocte ſancta. XLVIII.

AD *n.1. poſt med.* Quòd ante auroram
nobis ſanctæ poſſint omnes tres Miſſę
celebrari, vltra citatos *in collect.* reſoluunt
Fr. Marc. *de los Huertos dè ſacrif. Miſſa qu*.13.
Granados *controu.6. tract.13. diſp.10. num.5.*
in fine, Tamburin. *de iure Abbatum to.2. diſp.*
5. *quæſt.7. num*.3. Antonin. Diana *moral. reſ.*
p.1.

p.1.tr.14.de celebrat.Miſſar.reſ. 35. nouiſſimè doctiſſimus & Religioſiſſimus Frat.Hieronymus Garcia mei amiciſſimus *in ſum. moral.tr.3.diffic.2.duda 5.n.4.* Et *in tr.4.diff. 3.dub.1.n.1.pag.*683.me citato reſoluit præcepto audiendi Miſſam ſatisfacere, qui in die Natiuitatis Domini vnam ex tribus illius diei audierit. poſt Bonacinam, & Filliuc.conſuetudini in hoc ſtandum eſſe aſſerit nouiſſimè Trullench *in praxi reſ.ſacramentor lib.3.c.8.dub.13.n.2.*

DISTINCTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem.*

2 *Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolum, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit.*

3 *Miſſarum duarum duas dimedietates audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfaciat?*

Cap. Miſſas. LXIV.

1 AD finem text. Quòd præcepto audiendi Miſſam quis ſatisfaciat illã audiendo ab Euangelio vſque ad finem, docent Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.29.q.3.n.29.* Fagundez *in præceptu Decalogi lib.2.c.6 n.2* Marchin. *de Ordine tr. 2.de ſacrif.Miſſæ p.3 c.17.n.5.&* 6. licèt data aliqua iuſta cauſa adueniente etiam poſt Euangelium non peccare mort.non impro-
2 babiliter exiſtimauerint Suar. *de ſacram. diſp.88.ſect.2.§.addit etiam*, P Eman.Sà *in ſum.verbo Miſſa auditio n.2.* vbi ait quòd ſatisfaciet Eccleſiæ præcepto qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit, Bonacin. *de ſacram.diſp.4.de Euchariſtia q. vltim. puncto 11.n.17* Laymann *in Theolog mor.lib.4.tr.7. c.3.n.3.* vbi tenet defendi poſſe à peccato eum, qui Euangelium neglexit ſi reliquam Miſſam audiat vſque ad Euangelium Sancti Ioannis incluſiuè, Ludou. de Torres *in ſelect.p.2.diſp.31.dub.28.* vbi videtur admittere quando alia non ſupereſt Miſſa, licèt indiſtinctè acceptam vocet improbabilem & temerariam, Cardin.Lugo *diſp.22.ſect.1.n.3.* Antonin.Diana *var.reſ p.4.tr.4.reſ.196. & p.5.tr.14.reſolut.70.* Gaſp.Hurtado *de ſacrific. Miſſæ diſp.5.diffic.1.* Machado *en ſu perfetto Confeſſor l.1.tr.1.docum.1.n.6.* nouiſſimè Hieron Garcia *in ſum.moral.tr.4.diffic.3.duda 2. pag.*684.

In text ibi, *Speciali ordine præcipimus*, &c. Quid ſi præter ordinem ſubſequutiuum quis non audiat vnum integrum ſacrum ab vno ſacerdote, ſed duas dimedietates duarum Miſſarum; vna ſententia tenet hunc præcepto audiendi Miſſam non ſatisfacere, vt per Card. Tolet. *in ſum.libr.6.cap.7.§.dico tertiò* Azori. *inſtit mor p.1.lib.7.cap.3.quæſ 3.* Fagundez *d.cap 6.numer.12.* Card. Lugo *citato loco numer.*8. Sed contrarium immo audientem duas Miſſas modo explicato abſque neceſſitate ſatisfacere præcepto, & nõ peccare mortaliter, meritò ſuſtinent Frat. Emman *in ſum.verb. Feſta cap.*204 Nuño *p. 3 quæſt.83.ar.6.dub.2.* Valer.Reginald. *d lib. 19.c 2.quæſt.3.num.26.* Villalob. *in ſum.tract. 8.de Euchariſtia diffic 35.numer.4.* Bonacin. *d puncto 11.num.13.* Marchin. *de Ordine p.3. c.17.n.6.* Ludou. Torres *in ſelect.p.2.diſputat. 16.dub.7.* Antonin.Diana *p.2.tract.17.reſol. 19.& p.5.tract.14.reſol.5.* Bauny *tractat.6.de ſacrificio Miſſæ qu.9* nouiſſimè Trullench. *in præcepta Decalogi lib.3.cap.1.dub.5.num.9.* Hieron.Garcia *in ſum.morali tract.4. diffic. 4. in princip.à num.2.pag.686. & ſeq.* Ratio eſt, quia audiẽs vnam partem Miſſę ab vno ſacerdote, & aliam ab alio, moraliter cẽſetur vnam integrã Miſſam audire, non enim præcipit Eccleſia vt vna Miſſa audiatur ab vno Sacerdote, ſed ſimpliciter præcipit Miſſam audire, nam ex duabus illis partibus fit vna Miſſa, ſicut vnum dicitur ſacrificium quando poſt aliquam partem Miſſæ, deficiente Sacerdote, alter perficit, quod ab altero fuit inchoatum. Quid ſi quis dicat dimedietates Miſſarũ ſimul audit? Reſp. Debero illum, vt præceptum Eccleſiæ de audienda Miſſa adimpleat, ſucceſſiuè, & non ſimul has partes Miſſæ audire, quia ſimul debitè attendere non poteſt. Azori. *d.lib.7. cap.3.q.3.* Coninch *de ſacram.q 86.ar.6 num. 288.* Villalob. *d.diffic.35.num.4.* Trullench *d. dub.5.numer.9 in fine.* quamuis contrarium non ſit improbabile, illudque defendant Bonacin *d.punct.11.num.13.verſ.addo*, Barthol.à S.Fauſto *de Euchar.lib.2 q.389.* Bauny *d.tract.6.q.9.in fine*, Gaſp.Hurtado *de ſacrif.Miſſæ diſp.5.diff* 4. Antonin.Diana *moral.reſol.p.1.tract.3.miſcel.reſol. 18 & p.3.tr.17.reſol.18.& p. 5.tract.14.reſ.52.* Hier. Garc. *vbi ſuprà num.7.*

DISTINCTIO

Cap. Concedimus. XXX.

Cloſſa hic Capellam dictam putat quòd caprarum pellibus tabernacula tegeretur; pro qua videtur facere locus *Exod c.36.* vbi de Moyſe loquens ait, *Fec t & ſaga vndecim de pilis caprarū ad operiendum tectum caprarū.* Sed Ioan. Fileſac. Theologus Sorbonicus *in querela Eccleſiæ Gallicanæ* credit capellam eſſe vocem græcam. Sed alia etymologia communiter traditur & recipitur: nam in expeditionibus bellicis, & in ipſo cum hoſtibus conflictu Francorum Reges S. Martini cappam circunferebant tanquam palladium imperij, & auxilio futuram aduerſus hoſtes cum ſpe certiſſimæ victoriæ. Eam verò commendabant fidei Sacerdotum aulicorum, qui Regem quocumque iret comitates caſtra ſequebantur, ſacra, myſteria facturi: vnde tanquam cuſtodes cappę capellani ſūt vocati: ſacrarium etiam ipſum ſiue tabernaculum in quo ſeruabatur, capella inde etiam eſt dicta, extrita altera p, vt ſcribit bona pars eruditorum. Et hinc VValaf. Strabo Abbas Augienſis *l. de exordio & increm. rerum Eccleſ. c. vlt.* tenet quòd dicti ſunt primitus capellani à cappa S. Martini, quā Reges Francorum ob adiutorium victoriæ in præliis ſolebant ſecum habere, quam ferentes, & cuſtodientes cum cęteris Sanctorum Reliquiis capellam cœperūt vocare. Ita D. Vincent. Turturet. quondam mei amiciſſimus *in tract. de ſacello Regio c.1.*

Distinctio II.

Cap. Comperimus. XII.

IN text. ibi, *aut integra Sacramēta percipiāt,* &c. his verbis Zanard. *de caſibus reſeruatis c.3. dub.6. n.7. & in direct. Cōfeſſor. p. de Sacram. Euchariſt. c.7. q.15.* colligit non poſſe Sacerdotem nulla exiſtente vrgente neceſſitate communicare perſonam Miſſam ſuam audientem diuidendo particulam ex Hoſtia conſecrata, quia ſecundùm S. Thom. per eum citatum neceſſe eſt quòd Sacerdos quotieſcumque conſecrat, ſumat integrè hoc Sacramentum. Sed magis communiter DD. cum aliqua cauſa id licitè fieri poſſe tenent, Suar. *de Sacram. diſp.85. ſect.2. §. ſecūdò in ſumptione,* Caceres *relect.4. de Sacram. Euchar qu.4. num 11.* Scort. *de ſacrif. Miſſæ l.4. c.19. num. 19.* Homobon. *de examine Eccleſ. p.1. tract.4. c.11. q.110.* Fagund. *in præcepta Decalogi præc.1. l.3. cap.10. num.8.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp. 22. n. 21.* Antonin, Diana *morali reſolut. p.1. tractat.14. reſolut. 37. & p.3. tract.4. reſol.34. & p.5. tract. 3. reſol.54.* R. Fr. Hieron. Garcia *in ſum. morali tract.3. diffic.1. dub. 2. puncto.5 n.23.*

Cap: Scenicis. XCVI. & vlt.

AD *num.1. in fine.* Intellige ſi ſigna pœnitentiæ demonſtrauerit etiam coram vno teſte, miniſtranda erit illi Euchariſtia, vt per Zambran. *de caſibus occurrent. in articula mortis, c.4. dub. 2. num. 34.* Ioan. Sanci. *in ſelect. diſp.34. num. 8.* Extra verò mortis articulum peccatori publico miniſtrandam neutiquam eſſe in publico Euchariſtiā niſi ſigna pœnitentiæ publicè ediderit, itavt conſtet de eius conuerſione, reſoluunt Nauarr. *in man. cap.22. num.13. & c. 26. num. 27.* Henriq. *in ſum. l. 3. cap. 10. num. 1. & cap.13. num.1.* Alcozer *in ſum. cap. 11. caſu. 1.* Heredia *de Sacrament. tract. de Euchar. tit. de adminiſtrā da peccatori publico,* Vega *en eſpejo de Curas, tom.1. cap. 10. num. 134.* Cantarell. *de præcept. Decalogi, l. 1. cap. 5. num. 336.* Anton. Raguc. *in lucerna Paroch. tract. de Euchariſt. quæſt.13. fol.152.* Coriolan. *de caſib. reſeru. par.1. ſect.2. n.6 fol.179.* Ioan. Sanch. *d. diſp.34. à n.2*

Distinctio III.

Svmmarivm.

1 *Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit.*

2 *Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini.*

Cap. Sabbato. XIII.

AD *n.3. in fine.* Quòd Sabbato ſancto priuatę Miſſę celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, 1
vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit, docēt præter citatos *in collect.* Scort. *de ſacrific. Miſſæ l.2. cap.6.* Fagund. *in quinque Eccleſiæ præcepta l.3. cap. 16. num.16. præc. 2.* Ægid. de Coninch *qu.83. art.1. dub.2.* Laymann. *in Theolog.*

Theolog.morali tract.5. c 4.num. 8. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani c.* 8. *ſect.*17. *n.* 171. Antonin.Diana *moral.reſol.p.1.tract.de celebrat. Mißar.reſol.21.& p.4.tract.4.reſolut.* 257. nouiſſimè Hierõ Garcia *en ſum.morali tract.3.diffic.2.duda 4.n.*14 nouiſſimè etiam Trullench.*in praxi reſolut.Sacrament. l. 3.c.* 8.*dub.9.n.*20.Ego *de officio, & poteſt. Parochi c.11.numer.*50.Si feſtum Annunciationis B.Virginis veniat in Sabbato ſancto, plures Miſſæ in qualibet Eccleſia celebrari poterunt, vt per Ioann.de la Cruz *in direct. conſcient.p.2.de ſacrif.Miſſa qu.2.* vbi refert tunc in Sabbato ſancto anni 1617. plures Miſſas celebratas fuiſſe in Diœceſi Toletana, Trullench *in precepta Decalogi l.2.cap.1.dub.6.n.*13. vbi quòd in hoc die in quem incidit dictũ feſtum Annũciationis, poterit celebrari vel Miſſa B. Virginis, vel Miſſa ordinaria illius diei cum introitu tamen Miſſę Reſurectionis ſequentis diei, modo tamen Miſſa Conuentualis ſit de Sabbato ſancto.

2 Ad *num.4.in fine.* Quòd in Feria quinta in Cœna Domini priuatæ Miſſæ celebrari valeant, præter citatos *in collect.* reſoluunt Bauny *tract.*10.*de Presbyt.quæſt.*5. Alphonſ. de Leone *de officio Capellani quæſt.8.ſect.*17. *n.*168. Anton. Diana *moral.reſolut. part. 6. tract.6.reſol.*19 Machado *en ſu perfetto Confeſſor, y Cura de Almas, l.4.part.1.tract.11. docum.*11. nouiſſimè Hieron.Garcia *d.duda* 4. *punct.*1. Ego ipſe *d.c.* 11. *num.*49. Filliuc. *in quæſt.moralib.tom.1. tract.* 5. *c.* 4. *num.* 105. Villalob.*en ſum.tom.* 1. *tract.*8. *different.* 20. *num.*1. nouiſſimè Trullench.*in praxi reſolut. Sacramentor.l* 3 *c.*8.*dub.* 9. *num.* 18. & ſubdit quòd vbi eſt conſuetudo, vt primarius Sacerdos tantùm celebret, cæteri communicent, ſeruanda eſt publicè, priuati ita verò, ſecretè, & abſque concurſu ſecularium, quiſque celebrare poſſet ſaltem antequam ligentur campanæ.

Distinctio IV.

Cap. Illud. VII.

AD *n* 1. Apud noſtros communi totius Catholicæ Eccleſiæ aſſenſu receptum eſt, vt elapſo octauo natiuitatis die pueri & Baptiſmum & nomen accipiant; ita Tiraq *ad l. ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos num.* 167. Petr.Greg. *ſyntag. Iuris l.9.cap.9.n.*26. Quintil Mandoſ. *de minore ætate c.1.num.16.& 17.* Caſſan.*conſ.* 19. *n.*9. Lazar Phaouc. *de momento temporis cap.* 11. *n.* 7. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis c.*13 *num.*6. vbi aduertit quod inter Catholicos magnopere curandum eſt vt quamprimum natus ſacro Baptiſmate liberetur à ſeruitute peccati origionalis, & à lamiarum incurſibus, quæ quærunt trucidare infantes nondum ſacro Baptiſmate initiatos, ex Torrebl.*de magia cap.*38.*n.*19. Antonin.Diana *mor.reſ.p.3.tr.4.reſ.*8.

Cap. Conſtat. XIX.

QVòd ceſſante neceſſitate nullus alius præter proprium Sacerdotem idoneus miniſter ſit ſacramenti Baptiſmi, vltra *in collect.* citatos docent Filliuc.*in quæſt.moralib. tract.* 2.*c.*4. *num.*69. Torrebl. *de iure ſpirit.l.2.c.5.n.*3 Trullench. *in praxi ſacrament.l* 2.*c.*1.*dub.*5.*n* 2. Diaconus tamen ex vi ſuæ ordinationis, non eſt ordinarius Baptiſmi miniſter, eſt tamen capax huius miniſterij ex conceſſione, vel iuſſu Epiſcopi, aut Parochi, *c.Baptiſma.ſub hac eadem diſt.* Torrebl.*d.c.*5.*n.*4. Trullench *d.dub.*5.*num.*3.

Svmmarivm.

1 *Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceßitate ſine cæremoniis ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit.*

2 *Miniſter Baptiſmi in neceßitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis, potenſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare.*

3 *Obſtetrices obligantur, non tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari.*

4 *Ordo aliquis ſi poßibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceßitate faciendo.*

Cap. In neceſſitate. XXI.

QVòd quilibet è populo ſiue maſculus
ſiue fœmina cogente neceſſitate ſine
cæremoniis, id eſt, non ſolemni ritu, poſſit
baptizare, vltra citatos tradit Torreblanca
*de iure ſpirit.l.2.c.5. n.*8. Et ſic in neceſſitate 1
miniſter Baptiſmi poteſt eſſe omnis homo
habens vſum rationis, potenſque & ſciens
debitam formam proferre, & materiã ap- 3
plicare, nouiſſime Trullẽch. *in opere poſthumo praxis Sacramentor. l.* 2.*c.*1.*dub.*5.*num.*5.
vbi *n.*6. ſubdit obſtetrices obligandas eſſe,
nõ tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari, vt in
neceſſitate ſubueniant infanti periclitanti,
ad quod ex charitate tenentur, non exiſtente ibi tunc miniſtro magis idoneo, &
num. 9. aduertit ſeruandum eſſe ordinem 4
aliquem

aliquem ſi poſſibilis ſit hoc modo, vt fœmina non baptizet præſente viro ſciente baptizare, nec laicus præſente clerico, nec clericus etiam Diaconus præſente Sacerdote, nec Sacerdos præſente proprio Parocho, & *n.* 10. aſſerit laicum baptizantem præſente Diacono in caſu neceſſitatis non peccare mort. & citat Villalob *in ſum.p.1.tract.5.diffic.8.n.*10. Dianam *reſol.moral.p.3.tr.4.reſol.4.*

Cap. Placuit. CXI.

INtellige vnicum teſtem de viſu probare Baptiſmum quando agitur extraiudicialiter, ex adductis per Torrebl. *de iure ſpirit.lib.2.cap.4.n.*40. non verò quando principaliter dubitetur de Baptiſmo expoſiti infantis, quia tunc non eſt adhibenda fides ſimplici ſchedulæ etiam ſubſcriptæ, aut aſſertioni vnius vetulæ, ſed debet adhiberi ſufficiens probatio vel ipſius baptizati, ſi maior ſit aſſertio, quando ſolum agitur de Baptiſmo iterando, vt deciſum eſt in Concil. Carthagin. V. *cap.6.* relato *in hoc textu*, dum ait pueros eſſe baptizandos, niſi ipſi aut certiſſimi teſtes eſſe eos baptizatos ſine dubitatione teſtentur. Ita Torrebl. *d.c.4.n.36.cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matris in vtero qui eſt quaſi vnum quid cum illa per colligationem ſit.*
2 *Partus extra vterum viſus debet baptizari.*
3 *Prægnantes fœminæ quando moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo exiſtens poßit baptizari.*
4 *Proles occiſa per martyrium matris, ſaluatur illo martyrio.*
5 *Fœtus quandiu in vtero eſt, baptizari non poteſt.*

Cap. Placuit. CXV.

AD *n.* 1. Quapropter matre baptizata, qui in vtero geſtabatur, debet ſacra
ablutione tingi; nam licèt qui in vtero matris
1 eſt quaſi vnum quid cum illa per colligatio-
nem ſit, vt ex Iureconſ. probari poteſt *in l.1.
§.ex hoc reſcripto ff.de ventre in ſpic. & in l.curator, vbi gloſ.ff.de ventre in poſſeſſ.mitten.* Otthom. *lib.7.obſeruat.c.* 18. Oſyuald. *ad Donel. comment.lib.5.c.15.lit.B.* Sibulla *in ſpeculo peregrinarum q.decad.2.c.4. q.* 4. Martin. de Roa *de die natali ſacro, & profano c.9* nihilominus cum duæ ſint nihil commune habentes animæ, duæque voluntates, vt probatur in *c. ſi*
2 *ad matris* 114. *hac ead.diſt.* Ideo partus extra
vterum viſus, debet baptizari, vt vltra citatos docent Antonin. Diana *moral.reſol.p. 1. tr. 1. miſcel.reſ.43. & p.5.tr.3.reſ.*22. Didac. de Narbona *de ætate ad omnes humanos actus requiſ. anno 1.q.5. n.*11. Trullench *in praxi Sacram. lib.2.cap.1.dub.6.n.5. pag.* 34. etiam ſi infantis membrum extra vterum viſum non ſit caput, Tiraq. *in l.ſi vnquam, verbo ſuſceperit liberos n.156. & ſeq.C. de reuocandis donat.* Campan. *in diuerſor.iuris Canon.rub.1.n.*98. Perez de Lara *in compendio vitæ hominis cap.7.n.* 58 vbi quod hoc procedit tam in maſculis, quã in fœminis, & *n.*60. poſt Boër. *deciſ.* 95 *2.n.* 4.
ſubdit quod quando prægnantes fœminæ 3
moriuntur, debet fieri ſectio ventris, vt in eo
exiſtens poſſit baptizari; aduertit tamen
quod cauti ſint ne circa hoc feſtinent, niſi
teſtimonio medicorum conſtiterit fœminã
prægnantem eſſe mortuam, & veriſimile ſit
fœtum viuere in vtero vt poſſit conſequi ſa-
lutem ſpiritualem per Baptiſmum, nam ma-
tris viuentis viſcera non ſunt ſcindenda.

Bene tamen verum eſt, addit Perez de 4
Lara *d.c.7.n.*61. quòd ſi martyrio matris pro-
les occiſa ſit in vtero, ſaluatur illo martyrio,
vt tradit Eman. Sa *in aphoriſm.verbo matrimo-
nium n.*3. ſequitur Campan. *d. rub.1.n.97. in
fine.* Nam aliàs quandiu fœtus in vtero eſt,
baptizari non poteſt, vt habetur in hoc tex. 5
quia cum Baptiſmus ſit lotio, omnino requi-
ritur quòd corpus baptizandi aliquo modo
aqua abluatur, ex S.Thom. *p.3.q.68.art.* 11. *in corpore*, at cum exiſtens in vtero non poſſit aqua tangi, ita nec baptizari, vt tenent Guillelm. Benedict. *in c.Raynutius, verbo & ſoboles n.21. de teſtam.* Campan. *d. rub.1.n.* 97. & 98. quos refert Perez de Lara *d.c.7.n.*58.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis.*
2 *Regula ſine culpa, de regul. Iuris in 6.* declaratur.
3 *Text. in præſenti* declaratur.

Cap. Quibis. CXVII.

AD *fin.text.* Nihilominus tamen ſequen- 1
do priorem ſententiam ex hoc text. deſumptam dicendum mihi videtur ignorantiam etiam probabilem nihil prodeſſe ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis, vt noué tradit Anguian. *de legib. lib.4.controu.6.n.*31. vbi *n.*32. ait non obſtare quòd potius excuſandus veniret ignoranter rebaptizatus à pœna irregularitatis, ne eum

ſine culpa puniri dicamus; quia tali obiectioni reſpondet regulam illam locum non habere vbi adeſt cauſa propter quam lex poſſit pœnam imponere, ſicut præſentit Boniſac. *in reg. ſine culpa, de regul. iuris in 6.*
2 ibi, *niſi ſubſit cauſa*, ſignificans ad pœnam iniungendam non ſemper culpam requiri, ſed ſufficere cauſam aptam, & ſufficientem ad inducendum legiſlatoris animum. In rebaptizatis autem etſi non reperiamus culpam, proculdubio Canones cauſam adinuenerunt, indecentiam ſcilicet ex qua impedimentum contrahitur, vt bene docuit gloſ. *in d. reg. ignorantia.* Et *num.* 33. ſubiungit idem Anguian. rectè procedere deciſionem huius
3 text. etiam in rebaptizatis per iuris ignorantiam probabilem, & ita culpabilem, nec refert, ait, quod hic text. Theodori ſit non habenris poteſtatem concedendi leges; quia ille non tantum Theodori auctoritate, ſed ſacris Canonibus innititur, vt conſtat ibi, ſecundùm Canones, quorum auctoritate Concil. Carthaginenſe relatum *in cap. confirmandum 50. diſt.* omnes in vniuerſum rebaptizati prohibiti fuerunt à ſacris Ordinibus.

Cap. A paruulo. CXXXIV.

1 IN text. ibi, *vſque ad decrepitum ſenem.* Qui dicitur ille, cuius annorum numerus ſeptuageſimum exceſſit, ex Paul. Pariſ. *conſ.* 29. *vol.* 2. Grammat. *deciſ.* 34. *n.* 4. Guil. Rouill. *in deſcript. iuſtit. & iniuſt. lib.* 2. *c.* 13. Genebr. *Pſ.* 89. *n.* 12. Hortenſ. Caualcan. *in pract. de teſtib. p.* 1. *n.* 15. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 41. *n.* 25. *&* 26. Steph. Grat. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *c.* 805. *n.* 43. Vel quod ſecurius, octuageſimum, vt in propoſito ſcripſerunt Ioan. Oinotom. *in §. minorem n.* 4. *inſtit. de adopt.* Balzaran. *de feud. lib.* 2. *tit.* 14. *n.* 2. Andr. Laurent. *in tr. de ſenect. c.* 2. *pag. mihi* 126. Quamuis decrepitam ætatem poſt ſexageſimum annum habere principium exiſtimauerint Abb. *in c. quoniam frequenter n.* 18. *vt lite non conteſt.* Fernel. *phyſiolog. lib.* 3. *cap.* 10. Cardan. *contradict. med. lib.* 2. *contrad.* 10. *tract.* 5.

2 Etymologiam decrepiti ex Feſto refert Theſaurus *lingua latina verbo decrepitus*, & ſic dictum vult ab eo quod propter ſenectutem nec mouere ſe, nec crepitum vllum facere poteſt, quæ omnia octuagenario ſeni tantundem conuenire videntur, cum in ea nihil aliud ſit præter dolores, infirmitates, & continuæ moriendi impoſſibilitates, iuxta illud *Pſalmi* 89. *verſ.* 10.

De qua ſenecture decrepita intelligendus eſt Vlpian. *in l. arbotibus* 12. *§. de illis ff. de vſuf.* vbi defectæ ſenectutis hominem ſeruum appellat, cuius non alirer atque infantis, ob ſenij imbecillitatem operæ nullæ ſunt, & *in l.* 2. *§. ignoſcitur ff. ad Syllan.* quam vtique ſenecturem meritò defectam cognominat, quaſi in ea homines ab omnibus neceſſariis operationibus deficiant, & vix aliqua ſine alterius adminiculo exequi valeant, eleganter Andr. Laurent. *loco ſupra citato*, ibi. *Tandem poſtrema illa ſuperuenit ſenectus, quã decrepitã vocat, in qua, vt ait Propheta Regius, nihil niſi dolor & languor ſingula corporis & animæ functiones debil tantur, hebeſcunt ſenſus, deperditur memoria, deficit iudicium, & tunc temporis in infantiam incidunt, iuxta ſententiam Iacobi Simanch. de Repub. lib.* 7. *c.* 7. *n.* 781. *aſſerentis ſenes decrepitos bis pueros eſſe*, quod etiam aducrtunt Velaſq. de Azeuedo *in arte memoria lect.* 4. *§.* 5 & Ioan. Alphonſ. à Ruiz *in medicina medicorum inſtip. lum.* 2. *fol.* 56. Aluarez *de priuileg. miſerabil. perſonar. q.* 18. *n.* 11.

Distinctio V.

Cap. Nunquam. XXXIII.

1 AD *n.* 1. *miſeram conqueror*, ait Petrus de Bollo *in œconomia Canonica c.* 4. *§.* 3. *in princip. pag.* 119. *eorum ſortem qui animos etiam illuſtres pudendo ocia conſumunt, & fœda rubigine inficiunt, vt eo celerius ad illecebras ferantur, cùm nihil aliud cogitare norint, quàm de eſcis, atque de ventre.* Optimè Caſſiodor. *libr.* 1. *epiſt.* 39. *Natura humana ſicut duris laboribus inſtruitur, ita per otia torpentia ſatuatur.* In otij deteſtationem plura præter *in collect.* citatos, cõgerunt Cæl. Rhodigin. *lib.* 11. *lection. antiq. c.* 1. *&* 3. Alciat & Brocenſ. ac Minoes eius commentatores *emblem.* 81. Petrus Gregorius *de Republ. lib.* 23. *cap.* 7. Matienſ. *in dial. Relatoris part.* 1. *capit.* 1. *numer.* 5. Rutil. Benzon. *de anno Iubilæi pag. mihi* 242. Martin. Delri. *tom.* 2. *adag. ſacr. adag.* 212. *&* 297. Camil. Borrel. in tract. Hiſpano ſermone ſcripto, *del honeſto trabajo y daños de la ociofidad*, Calixt. Ramirez *de lege Regia in initio n.* 75.

FINIS.

OMISSA

Ad lib. *3.* Decretalium pag. *146.*

De Clericis coniugatis.

T i t. I I I.

SVMMARIVM.

1 *Salarium duplex debetur perſona in qua duplex concurrit officium ratione vtriuſque.*

2 *Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis, habebit vtriuſque ſalarium.*

3 *Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces.*

4 *Canonicus habens duo officia, duplices diſtributiones lucrari debet.*

5 *Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi dum viſitat, duas procurationes lucrari debet.*

6 *Eccleſiæ Canepario ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, ſi vnus efficiatur Caneparius & Falconerius habebit viginti panes.*

7 *Cera ſi in funeralibus debeatur clericis, duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona.*

8 *Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere.*

9 *Cathedras duas legens in vniuerſitate, vtriuſque Cathedræ ſalarium habere debet.*

10 *Garzonus apotheca cum certo ſalario ſi poſtea effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, garzoni, & notarij ſalarium habere debet.*

11 *Capitanei & Poteſtatis officia ſi vni dentur, vtriuſque ſalarium habere poteſt.*

12 *Officia duo habens, quorum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos.*

13 *Officialis ſalariatus per ciuitatem ſi pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciam, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu.*

14 *Sportulæ quando debeantur Iudici ordinario, cui cauſa delegata fuit?*

15 *Officium quod habet certum ſalarium ſi inter duos diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium.*

16 *Ambaſciatores duo ſi ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri? oſtenditur.*

17 *Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto ſalario, vicem duorum ſuſtinet.*

Cap. diuerſis. V.

AD n.1. Quandocũq; in perſona vnius 1
duplex concurrit officium, debetur illi duplex ſalariũ ratione vtriuſque officij, vel ſolicitudinis debitum, *auth. vt Iudices ſine quoquo ſuffragio §. illud l. is ſcholaribus C. de dignitat. lib. 12. l. binos C. de aduoc. diuerſ. Iudic.* vbi Bald. ſubiicit quod qui gerit vtrum
que officium, cui ſalarium eſt annexum, debet habere vtrumque ſalarium; ex quo ge- 2
neraliter infert quod ſi loco duorum officialium poſitus eſt vnus officialis cum ſalario conſueto, vel ſimpliciter abſque mentione ſalarij, habebit vtrumque ſalarium, & Baldum ibi ſequuntur omnes, Felin. *in c. cum olim de re iudic. numer. 1.* Bart. *in l. 1. ff. de legationib.* Çagnol. *in l. diem functo n. 159. & 161. ff. de aſſeſſorib.* Afflict. *in conſtit. rub. 55. n. 7. lib. 1.* Paris de Puteo *de ſyndicatu §. ſalarium, & §. Rex, & §. an ſi officiales,* Corſet. *de verbis geminatis n. 26.* Brun. *in tr. de augmento concl. 12. limit. 2.* Auiles *ad c. 1. Prætor. verb. officio n. 9. & verbo ſalario n. 3.* Becc. *conſ. 27. n. 2.* Menoch. *de arbit. caſu 223.*

Ex quo primò infertur in Capitulo habe- 3
re duas voces Canonicum obtinentem duo officia, Ioan. Andr. *in c. cum olim, de re iudic.* quem ſequuntur Bald. *in l. ſi ad ſcribarum C. de appellat.* Nicol de Mil. *in repert. verbo voces,* Corſet. *d. n. 26.* Auil. *vbi ſuprà verbo officio n. 1.* quod abſque dubitatione procedere vbi aliquando ita ſeruatum fuit, tradit Bald. *conſ. 344. lib. 1.*

Secundò infertur Canonicum habentem 4
duo officia, duas diſtributiones lucrari in choro, vt rectè docuit Cardon. *conſ. 53.* loquẽs
in eo, qui ſimul erat Arcbidiaconus, & Ca- 5
nonicus: ſimiliter ſi Archidiacono viſitanti debeatur procuratio, & efficiatur Vicarius Epiſcopi duplicem habebit procurationem dum viſitat, & tanquam Archidiaconus, & tanquam Vicarius, vt docuit Anton. de Butrio *in c. nuper, de cenſib.* & tradit Bald. *in l. ſi conſul. ff. de adopt.* Nec abſimile eſt quod tra-
dit Bald. *in c. 1. §. 1. de feudo guardiæ,* quod ſi 6
Canepario Eccleſiæ debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, & idem efficiatur Caneparius, & Falconerius

rius pro vtroque officio habebit ſingulos
decem panes.Inde infert Felin *in d. cap. cum
olim n.2.in fine,de re iudic.*quòd ſi in funera-
7 libus debetur cera, vel quid ſimile clericis
concurrentibus, duplicabitur cera pro qua-
libet qualitatum exiſtentium in vna per-
ſona.

8 Tertiò infertur ſecundum Bald. *in d. l. ſi
ad ſcribarum C. de appellat.* quod Doctor
graduatus in vtroque iure debet duplicem
propinam habere, quem ſequuntur Corſet.
de verbis geminatis n.26. Pariſ. de Puteo *de
ſyndicatu verbo ſalarium n.1.* Auiles *ad cap. 1.
Prætor. verbo officio n.10.* dicens ita vidiſſe pra-
cticari in Doctore Tapia. Ideo docuit idem
9 Bald. *in l. qui duobus ff. de condit. & demon.*
quod ſi duas legam in Vniuerſitate Cathe-
dras, habebo ſalarium vtriuſque Cathedræ.

10 Quartò infertur ſecundum Roman. *conſ.*
25. quem ſequuntur Cagnol. *in l. diem functo
num.159. & 161.* Menoc. *de arbitr. caſu* 223.
quod qui fuit guarzonus apothecæ cum cer-
to ſalario, ſi effectus tabellio plura inſtru-
menta confecit pro apotheca, habebit ſala-
rium vtriuſque officij, guarzoni ſcilicet, &
notarij.

11 Quintò infertur ſi capitaneo ciuitatis de-
betur ſalarium certum, & Poteſtati certum
quoque, & poſtea dicta officia dentur vni,
illum debere habere vtrumque ſalarium, vt
notat Angel. *in auth. vt Iudices ſine quo ſuf-
frag. §. illud, & in auth. vt determinatus ſit nu-
merus cleric. collat.* 1. vbi ſubdit quod ſi quili-
bet illorum tenebatur certos familiares ha-
bere, poteritis, cui vtrumque officium da-
tum fuit, habere vtramque familiam, ſe-
quuntur Auiles *d. verbo officio n.10.* Pariſ. de
Puteo *de ſyndicatu §. Rex conceſſit*, vbi etiam
dicit quod erit ſubiectus ratione vtriuſque
officij duplici ſyndicatui. Qua etiam ratione
12 conſuluit Lap. alleg 99. quod habẽs duo of-
ficia. quorum cuilibet competit indultum
licentiandi vnum ſuper delatione armo-
rum, poterit licentiare duos.

Sextò infertur quod ſi officialis eligatur
13 per ciuitatem, vel dominum ciuitatis ad ali-
quod officium cum gagiis ſolitis & conſue-
tis, ſi deinde pro ſeruitio ciuitatis mittatur
ad Regem extra prouinciam, debet habere
aliud ſalarium pro illo acceſſu, vt voluit Pa-
riſ. de Puteo *de ſyndicatu, verbo ſalarium*, di-
cens ita fuiſſe de facto in Apulia obſerua-
tum, ibique liberaſſe quendam officialem
à ſyndicatũ, quia debebatur illi aliud ſala-
rium, cum geſſiſſet vltra adminiſtrationem
officij aliud officium, ſcilicet legationẽ pro
ciuitate non cohærentem officio ſuo. Ita in
ſimili traditur de Iudice ordinario, cui cauſa
aliqua delegatur: nam cum ordinarij non
poſſint ſportulas habere, delegati vero poſ-
ſint, ideo ſi cauſa, quæ aliàs ad ordinarium
ſpectabat, eidem ordinario delegetur, & ſo-
lum excitetur ordinaria iuriſdictio, non po-
terit ſportulas habere, quia non cognoſcit
tanquã Ordinarius; ſed in vim ſuæ antiquæ
iuriſdictionis ordinariæ, quæ non alteratur,
ſed potius excitatur; & ſic habebit ſuum ſa-
larium tanquam ordinarius, non ſportulas
tanquam delegatus. Si tamen ita Iudici Or-
dinario delegetur cauſa quæ aliàs ad eun- 14
dem Iudicem ordinarium ſpectabat, vt ordi-
naria alteretur, & in delegatam conuerta-
tur, poterit ſportulas habere, quia non cog-
noſcit in vim ſuæ antiquæ iuriſdictionis or-
dinariæ, ſed nouæ delegatæ ſuperuenientis
& ſic habebit ſuum ſalarium tanquam ordi-
narius, & ſportulas tanquam delegatus. Ita
Anchar. *conſ.* 201 *per tot.* quẽ ſequũtur Felin.
in c. de hoc n.7. de ſimon. Neuizan. *in ſylua nupt.
c.5. n.97.* Auiles *ad c.9. Prat. verb. cõmunis n.7.*

Septimò infertur ex hucuſque dictis, &
ratione in qua fundantur, quod ſi pro vno 15
officio conſueuit dari ſalarium centum flo-
renorum pro quolibet anno, & poſtea illud
officium inter duos diuiditũr, & ad illud duo
officiales eliguntur, debebitur vtrique ſala-
rium pro ſua parte, quia cum officium diui-
datur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium.
Ita Bald. in vtramque partem diſputans *in
l. bonos C. de aduoc. diuerſ. iudicum*, quẽ ſequũ-
tur Rom. *conſ.* 25. Capic. *dec.* 27. *n.* 20. Cagnol.
in l.1. n.159. & 161 ff. de aſſeſſorib Brun *de au-
gmento concl.12. limit.2* Becc. *conſ.27. n.1.* Me-
noch. *de arbitr. caſu* 223. Auiles *ad c.1. Prætor.
verbo officio n.10. & verbo ſalaria, n.3.*

Octauò infertur reſolutio ad pulchram 16
quæſtionem per Bart. excitatam in *l.1. C. de
legationib* qua quærit, an ſi duo Ambaſciato-
res ſint miſſi ad defendendam cauſam Prin-
cipis vel fiſci, & vnus decedat, vel aliàs of-
ficium non impleat, ſalarium decedentis, vel
non adimplentis non accreſcit ei, qui ſolus
impleuit, quod dicit eſſe notandum, & pu-
tat verum ſi duo eſſent deputati ad idem
officium, ſecus ſi ad diuerſa, & vno decedẽte
alter gereret vtrumque officium de manda-
to ſuperioris; quia tunc cum officia ſint di-
ſtincta, & diſtincta habeant ſalaria, iſte dici
tur ſuſtinere vicem duorum, & ideo duplex
ſalarium habere poterit, allegat *d. l. bonos C.
de aduocat. diuerſ. iudicum*, ſequitur Afflict. *rub.
55. Iuſticiarios n.7. lib.1.*

ERRATVM. pag. 353. col. 2. ſubiice, De conſecratione, Diſtinctio 2. *& pag. ſeq. 354. dele*, Diſtinctio 1. *& pone hoc totum* cap. concedimus 30 *pag. 355.*

INDEX

INDEX VII.

Rerum, & Verborum notabilium.

Prior numerus paginam notat, poſterior eſt marginalis.

A

Abiuratio.

ABIVRARE in delictis Iute Canonico nihil aliud eſt quàm deteſtari, & execrari crimen. 146.1
Abiuratio eſt erroris, vel ſuſpicionis contta Fidem ſub iuramento perfecta confeſſio, & deteſtatio. ibid.2
Hæreticus, vel de hæreſi vehementer, aut leuiter ſuſpectus ante reconciliationem cogi debet abiurare hæreſim, vel ſuſpicionem. ibid.3

Abſolutio.

Abſolutio cum clauſ. ſatisfacta ptius parte, vel ſatisfactione præmiſſa, quomodo danda, oſtenditur. 233.1
Abſoluendus, ſatisfacta parte, ſi non puteſt ſatisfactionem præſtare, quid faciendum? 234.3
Abſolutio data ab ordinario noo ſatisſacta parte valida, ſed iniuſta. ibid. 4

Acceptio perſonarum.

Acceptio perſonarum in omnibus materiis, cauſis, & negotiis eaterminanda. 269.3

Accuſatio.

Accuſatio quaſi mixtæ, quæ dicatur? 35.3

Acta.

Acta abſque editiooe mandati à Procuratore fabricata erunt nulla. 33.5

Actio.

Actionum vſus an ſublatus de iure Canonico? 56.1
Actionis nomen & qualitatem, quam intẽtat, nemo tenetur in iudicio exprimere, etiam de iure ciuili. 57.3
Actionis oomen agens io iudicio exprimere noo debet. 75.1
Actio inepta ex cauſa vera, & probata non ſufficit, vt per eam ſenteotia proſerarur. ibid.2
Actionis coofeſſoriæ, & negatur effectus quis? remiſſiuè. 76.8
Actiones confeſſoriæ, & negatoriæ non tantùm pro ſeruituribus, ſed etiam pro aliis iuribus incorporalibus competunt. ibid.9
Actum ab inirio nullum, non poteſt tractu temporis conualeſcere. 133 2.

Actor.

Actor inuitus, quamuis excommunicatus, in iodicio admittendus. 58.4
Actor in iudicio tenetur libellum in ſcriptis porrigere. 91.1
Actor & reus, vterque ſcilicet in iudiciis duplicibus cenſetur. 109.2

Actus.

Actus inualidus quomodo iuramento confirmetur? 131.2
Actus iureiuraodo firmari quo ſenſu dicatur? ibidem 4.
Admonitio, vide *Procuratio.*

Aduerſarius.

Aduerſarius hic quis. 233.2

Adulterium.

Adultera ſeipſam prodere oon tenetur cum periculo vitæ ſuæ, vel famæ, ne iuſtæ proli officiat. 228.1
Adulterij crimeo à laico commiſſum eſt mixti fori. 84.10
Separatio conceditur tam ob adulterium vxoris, quàm viri. 91.8
Adulterij probationes præſumptiuæ ſufficiunt ad illud probandum, quando agitur de ſeparatione thori, & de reſtitutione dotis. ibid.a
Adulterium probatur ſi vir fuerit inuentus in domo, & camera alicuius pulchræ mulieris. 92.3
Probatio ſufficieos adulterij ex quibus deprehendatur? ibid. 4
Adulterium ante 14. annum non punitur. 223.4

Ædificium.

Ædificium In alieoo ſolo Eccleſiæ pecunia conſtructum ſolo non cedit, ſed ædificia ſolum. 322.1

Æqualitas.

Æqualitas omnimoda in iudiciis ſeruanda. 268.1

Aeromantia.

Aëromantia ea aëre incantato per ſpectrorum repræſentationes fiebat. 342.14

Æſtimatio.

Æſtimatio rerum dotaliom quando facit emptionem, tuoc locum habet remedium, *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* 161.11

Ætas.

Ætas quæ requiratur ſecundùm leges Caſtellæ ad iudiciale munus? 25.4
Ætas quinquaginta annorum io fœminis, & ſexaginta in viris eſt legitimum tempus, quo oon eget Religionis ingreſſu coniux ſi alter velit de ipſius cooſenſu Religiooem ingredi. 195.2

Index rerum,

Affabilitas.

Affibilitas regimina perpetuat. 300.2

Affectio.

Affectio tollit præſumptionem donationis. 326 8

Alearum ludus.

Alearum ludus contractus quidam conditionalis eſt in eā cauſā factus, vt cui fors obrigerit, id quod appoſitum luſoriæ menſæ eſt, quærí debeat. 225.2

Alearum ludo ſoluere promittens, interim debet, & deinde repetere, ſi velit, coram Iudice ſolutum poteſt. ibid. 4

Alienatio.

Alienatio à Rege facta ex qua notabilis Regiæ Coronæ diminutio reſultaret, etiam iuramento firmata non tenet, & poteſt ipſemet concedens reuocare. 131.2

Alienatio ſi ſit vtilis Eccleſiæ, Rector Eccleſiæ, qui eam fecit, immunis manet à pœna priuationis beneficij. 283.14

Alimenta.

Alimenta prætetita quando petuntur, appellatio non negatur. 141.3

Alimenta præterita dicuntur, quæ vſque ad diem litis motæ, futura verò quæ à die litis motæ in futurum debentur. 141. 4

Alimentorum in præſtatione attendenda eſt conditio, & qualitas eius, cui alimenta præſtanda ſunt. 195.3

Et pro conditione ſamiliæ miniſtrorumque ratio habenda. ibid.4

Ambaſciatores.

Ambaſciatores duo ſi ſint miſſi ad defendendam cauſam Principis, & vnus decedat, an totum ſalarium accreſcat alteri. 360.16

Amicitia.

Amicitia cum dæmone etiam ad bonum finem non poteſt eſſe licita. 332.4

Amniomanteia.

Amniomanteia, quæ diuinatio fuerit? 343.16

Anathema.

Anathema ſaltim ex vſu Eccleſiæ importat excommunicationem maiorem. 62. 5

Anathema paſſim excommunicationem ſolemnem cum quibuſdam maledictis, & imprecationibus, ſeu execrationibus, quæ publicè & ſolemniter fiunt, importat. ibid.6

Angelus.

Angeli totelæ noſtræ præficiuntur in ipſo animationis inſtanti. 290.7

Angelum vnum bonum, & alterum malum quis à natiuitate habet, ſecundùm aliquorum ſententiam. ibid.8

Anima.

Animæ tam beatæ, quàm purgandæ ſæpè per ſe ad viuos ex Dei iuſſu redeunt. 323. 1

Animæ Beatorum ad viuos redeunt. ibid.2

Animæ quæ in Purgatorio ſunt frequentius ad viuos redeunt, vt eleemoſynas expoſcant, & viuentium opera inuenrur. 314.11

Animæ quæ in Inferno ſunt, rariſſimè ad nos redeunt. ibid.12

Animæ in Inferno exiſtentes aliquandò ex ſpeciali Dei priuilegio ad nos redeunt, & quare? ibid.13

Vide *Apparitio.*

Annexa.

Annexa ſpiritualibus in iure exequātur eiſdem ſpiritualibus in pleruumque articulis. 50.4

Annexa ſpiritualibus ſpiritualia dicuntur, & ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid.5

Annexorum natura regulatur ſecundùm ea, quibus annectuntur, & coniunguntur. 142.2

Annexa ſpiritualibus in Iure ſub ſpiritualium nomine continentur. ibid.3

Annus.

Annos nubiles exceſſiſſe dicitur de conſuetudine, quæ 22. annorum ætatem habet. 118.4

Annus ſexageſimus generandi finem in hominibus facit. 206.2

Apes.

Apum Rex licet habeat aculeum, eo tamen non vtitur ad vindictam. 316.1

Apes quæ non obtemperant Regi, propria condemnatione ſe mulctant. ibid.2

Apum in examine nulla eſt otioſa. ibid.3

Apparitio.

Samuelis vera anima fuit, quæ apparuit Saulo. 323.3

Samuelis anima non magico carmine, ſed iuſſu ac imperio Dei Saulo apparuit. 314.4

Onias Summus Sacerdos, & Hieremias Propheta poſtquā mortui ſunt Iudæ apparuerūt. ibidem 5

Moyſes poſtquam mortuus eſſet apparuit cum Chriſto & Elia colloquens in Thabore. ibid. 6

Apparitio Ioannis Præcurſoris. ibid 7

Apparitio Agnetis virginis. ibid.8

Apparitio Eulaliæ virginis. ibid.9

Leocadiæ ſanctiſſimæ apparitio poſt mortem S. Ildephonſo Toletano Antiſtiti. ibid.10

Appellatio.

Appellari non poteſt à lege. 33

Appellandi facultas iure communi conceſſa eſt vnicuique dum offenditur. 9.5

Appellari poteſt à Concilio Prouinciali, quemadmodum à Collegio. 46.10

Appellare nō valens propter paupertatem, intra legitima tempora fataliorum currunt, nec in rem iudicatam ſententia tranſit. 139.2

Appellatio ſuſpendit pronuntiatum. ibid. 3

Appellatio non ſuſpendit ſententiam excommunicationis, & quare. 140. 1

Appellatio regulariter omni caſu permiſſa eſt, niſi prohibeatur expreſsè. 141. 1

Appellationi locū eſſe in dubio pronuntiandum. ibidem 2

Appellatio an valeat per ſaltum. 149.5

Arbiter, & Arbitrium.

Arbitri dum in cauſis ſpiritualibus litem decidunt, non faciunt actum aliquem ſpiritualem, ſed temporalem. 38.4

Arbitramentum, & amicabilis compoſitio magis importat tranſactionē, quàm Iudicis, aut iudicij ſimilitudinem. 40.14

Arbitrator ſuper ſpiritualibus laicus perinde ac clericus eſſe poteſt. ibid.13

Arbor.

Arbores fructiferas cædere non licet conductori, emphyteutæ, vel vſufructuario. 282.1

Arbores infructiferas cædere non licet conductori, vel emphyteutæ, ſi tales ſint quæ exciſæ non renaſcuntur. ibid. 2

Arbores ex ſylua, vel nemore ædi poſſunt à conductore pro refectione feudi, vel etiam domus ad culturam deſtinatæ. 283.7

Archidiaconus.

In Archidiacono duplex poteſtas. 149.10

Archidiaconus ſi efficiatur Vicarius Epiſcopi, dum viſitat duas procurationes locrari debet. 360. 5

Architectus.

Architecti & fabri lignarij non poſſunt vti remedio

medio *l.2.C.de reſcind.vend.* quando erant experti in ſuo officio. 161.17

Archiuum.

Archiuum debet eſſe publicum,& publica auctoritate confirmatum. 138.1

Archiuum debet habere officialem publicum,& deputatum ad cuſtodienda inſtrumenta in eo recondita. ibid.2

Archiui coſtos qualiter de fide inſtrumentorum atteſtari debeat? ibid 3

Ariolus

Arioli qui ſint,& quod vt veri idololatræ debent ab Inquiſitoribus puniri. 341.2

Arithmanteia

Arithmanteia ab ſcrupuloſa Arithmanticorum ſupputatione originem habuit. 342.17

Ars magica.

Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi poſſunt. 207.1

Aruſpex.

Aruſpices qui? remiſſiue. 341.3

Aſſeſſor.

Aſſeſſores,& conſiliarij etiam Iudicum Eccleſiaſticorum ſuper ſpiritualia laici eſſe poſſunt. 39.10
Vide *Conſiliarius.*

Athenienſis.

Athenienſis populus facilè cõcitatur ad iram. 288.3

Auctoritas.

Auctoritas illa, *Quid ad nos,de his qui foris ſunt,* quomodo intelligenda. 279.3

Augurium.

Auguria dicuntur quaſi auium garria, & dicuntur diuinationes,quę ſumũtur ex auiũ garritu. 344.4

Auguria vaniſſima ſunt præter illa quæ pendent ex inſtinctu naturali. ibid.5

Augurandi vox generalis eſt , & extenditur ad omnem diuinationem. ibid.6
Vide *Auſpicium.*

S. Auguſtinus.

Auguſtino magis creditur quàm Hieronymo & Gregorio in Theologia ſcholaſtica. 293.2

Auis.

Aues & alia huiuſmodi,quæ in ſignum voluntatis diuinæ apparent,non ſunt naturalia. 342.10

Auſpicium.

Auſpicia & auguria in quibus differant,oſtenditur 341.7

Auſpicium confunditur aliquando cum augurio ex ſimilitudine religionis. ibid.8

Auxilium.

Auxilium brachij ſecularis conceditur etiam delegatis. 27.7

Auxilium brachij ſecularis quamuis implorandum non ſit niſi pro vltimo remedio , ſecundùm aliquos,verius tamen eſt implorari poſſe quotieſcumque opportunum Eccleſiaſtico Iudici videbitur. ibid.8.9

Auxilium brachij ſecularis Eccleſiaſtico Iudici tenetur impartiri ſecularis abſque vlla examinatione proceſſus ab eo facti. 28.10
Intellige in omnibus Eccleſiaſticis criminibus,in his ſcilicet,quæ ratione materiæ prohibitæ talia ſunt. ibid.11

Auxilium brachij ſecularis concedendum in ciuilibus cauſis,quæ ad Eccleſiaſticorum Iudicũ cognitionem quomodocunque pertinent. ibid.12

B.

Baptiſmus.

Baptizare quilibet è populo poteſt cogente neceſſitate ſine cæremoniis ſiue maſculus , ſiue fœmina ſit. 356.1

Miniſter Baptiſmi in neceſſitate poteſt eſſe omnis homo habens vſum rationis , poteſque & ſciens debitam formam proferre, & materiam applicare. ibid.2

Obſtetrices obligantur,non tamen ſub mortali, ad ediſcendam formam Baptiſmi ſaltim lingua vulgari. ibid.3

Ordo aliquis ſi poſſibile ſit, ſeruandus eſt in Baptiſmo in neceſſitate faciendo. ibid.4

Baro.

Barones prohibentes ne quid vendatur niſi in ſua taberna,inferunt iniuriam vaſallis,& incidunt in cenſuram Canonis S. Bullæ in Cœna Domini. 263.7

Bellum.

Bellum vt iuſtũ ſit neceſſe eſt vt publica auctoritate decernatur. 334.2

Auctoritas publica ad bellum iuſtè decernendum in quibus reſideat. ibid.3

Priuatus bellum aggreſſiuum decernere non poteſt,ſecus dicendum in defenſiuo ibid.4

Priuatus habet ius ſe defendendi in bello , interueniente neceſſitate,& recta intentione. ibid.5

Maieſtatis læſæ crimine tenebitur qui iniuſſu Principis bellum geſſerit , delectum ve habuerit,& exercitum comparauerit. ibid.6

Principi Chriſtiano an liceat iuſtum bellum gerenti ,aduerſus alterum Principem Chriſtianum vocare in auxilium milites infideles, remiſſiuè. ibid.8

Bellum iuſtum eſſe non poteſt niſi denuntiatum, indictumve ſit. ibid.9

Belli iuſti cauſæ. 335.10

Bellum iuſtum ex vtraque parte an poſſit dari oſtenditur. ibid.11

Bella quando ſunt iniuſtiſſima. ibid.12

Beneficium.

Beneficia promoti ad Epiſcopatum in terris infidelium exiſtentem non vacant. 17.4

Beneficij reſtitutionem petenti referri non poteſt quæſtio non canonicæ inſtitutionis. 47.1

Beneficia plura habens contra alium de pluralitate non excipit. 135.1

Beneficium ne quis conueniatur vltra quàm facere poteſt,non conceditur contra exiſtentem in pari, vel maiori egeſtate. 103.9

Beneficium recipiens quando aliquid dat ipſi conferenti,ſed alicui tertio,qui eſt cauſa immediata vt beneficium conferatur , prouiſio non valet. 214.3

Beneficiorum fructus efficiuntur de Regalibus. 242

Beneficium ſimplex obtinens,cui nullus Ordo ſacer annexus eſt,ſuæ conſcientiæ ſatisfacit , licèt intentionem non habeat ad ſacros Ordines ſe promoueri faciendi. 243.1

Beneficij fructus etiam non curati tenetur quis reſtituere ſi eos percipiat cum intentione non ſuſcipiendi Ordinem ſacrum tali beneficio annexum. ibid.2

Beneficium reſidẽtiam requirens acceptans tenetur habere propoſitum abſolutum perpetuò Eccleſiæ inſeruiendi. 243.4

Beneficium eo animo acceptans vt illud teneat, donec habuerit pinguius, non eſt iuſtè promotus. ibid 5

Intentio debita deficit illi, qui Canonicatum, aut aliud huiuſmodi beneficium obſequio Eccleſiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium connolandi, aut ſeculariter viuendi. ibid.6

Auctores referuntur qui tenent licitam eſſe beneficij acceptationem, donec permutauerit, vel reſignauerit cum penſione. ibid.7

Beneficium acceptare licitè quis poteſt cum animo dubio, & conditionali illud retinendi donec commodiorem vitæ rationem habuerit. ibid.8

Beneficij poſſeſſor tenetur titulum ſuæ poſſeſſionis ad requiſitionem Ordinarij edere. 247.1

Beneficiarius non excuſatur ad petitionem Ordinarij titulum ſui beneficij edere, eo quod illud per triennium poſſederit. ibid. 2

Beneficiarius etiam ad inſtantiam patroni tenetur titulum ſui beneficij edere. ibid. 4

Beneficiarius quibus caſibus non teneatur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum ſui beneficij edere. ibid. 5

Pollicitanti ſimilem non ſe facit Epiſcopus, qui beneficium confert abſenti. 261.1

Beneficij collatio non eſt donatio, ſed actus iudicialis, dicitur autem donatio impropriè. ibid.2
Vide *Fructus*.

Beneficiarius.

Beneficiario an debeat fieri penſionis, quam ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterilitatis fructuum beneficij contingentis? remiſſiuè. 174.7

Beneficiarius à tituli ſui exhibitione excuſatur, quando ab ipſomet Ordinario inſtitutionem, ſine præſentationem à patrono obtinuit. 248.9
vel quando ſciente & patiente Ordinario, vel patrono diu ſtetit in beneficio. ibid.10

Beneficiatus.

Beneficiatus ſi ingratus fuerit illi, qui contulit gratiam, amittit beneficium, niſi neceſſitate officij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis. 185.5

Beneuolentia.

Beneuolentia erga corrigendos plus agit quàm ſeueritas. 30.1

Beneuolentia habet vim conciliandi amicos ex inimicis. ibid. 3

Blandimenta.

Blandimentis, non aſperitatibus ad Fidem rectam extranei ab ea perducendi ſunt. ibid1.

Boni, Bona.

Bona patrimonialia clericorum an gaudeant eodem priuilegio, quibus gaudent bona Eccleſiarum, oſtenditur. 7.17.18

Bona de demanio quando non poſſunt per Principem concedi. 132.6

Bona Eccleſiæ donata patrimonium Ieſu Chriſti efficiuntur. 318 3

Boni qui antea fuerunt, nunc quoque tales eſſe ac in futurum fore videri debent. 122.3

C.

Caducitas.

Caducitatem inducit nummi vnius defectus, etiamſi penſio magna ſit. 175.2

Calumniator.

Calumniator in Iure dicitur qui falſa crimina intendit. 98.2

Cambium.

Cambium quando conſtituitur contra formam Iuris, & Motus Pij V. intereſſe ex eo perceptum reſtitui, & ſorti imputari debet. 181.3

Campana.

Campana vna tantùm conceditur Fratribus Prædicatoribus. 226.1

Campanarum numerus in vnaquaque Eccleſia qualiter addicendus. 217.3

Canon.

Canones in volumine Decreti inſerti vim obligandi non habent. 285.1

Canones, qui aſſerunt clericos diuites ex patrimonio proprio nullam habere mercedem clericalis officij, intelliguntur, & explicantur diuerſimodè. 312 6. & ſeqq.

Canonicus.

Canonicus obtinens duo officia in Capitulo, debet habere duas voces. 359.3

Canonicus habens duo officia, duplices diſtributiones lucrari debet. ibid. 4

Capella.

Capella quid. 355

Capitaneus.

Capitanei, & Poteſtatis officia ſi vni dentur, vtriuſque ſalarium habere poteſt. 159.11

Captiuus.

Diſpoſitio pro redimendis captiuis, captiuos etiam ex delicto comprehendit. 321.3

Cardinalis.

Cardinalis debet eſſe annorum triginta, niſi quòd Diaconus Cardinalis eſſe poteſt, qui in vigeſimo ſuæ ætatis anno fuerit conſtitutus. 17.3

Cardinales S Rom. Eccleſ. in Epiſcopos, vel Archiepiſcopos electi ante oſtenſionem litterarum Capitulo præſtandam, & ante captam poſſeſſionem iuriſdictionem exercere, & beneficia conferre poſſunt. 28.0.5

Caro.

Carnis in delictis nemo ante 14. annum punitur 223.3

Carolus Brabantiæ Dux.

Carolus Brabātiæ Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit, omnia ei infeliciter ſucceſſerunt. 599.8

Caſus mirabilis.

Caſus mirabilis, qui obuenit annis trāſactis, narratur. 121.4.

Caſus fortuitus.

Caſus fortuitus quis dicatur? oſtenditur. 155.11

Maris tempeſtas, & naufragium dicitur caſus fortuitus. ibid.12

Fluminis impetus dicitur caſus fortuitus. ibid 13

Grandinatio, & ſterilitas dicitur caſus fortuitus. ibid.14

Caſus fortuitus dicitur latronum inſidiæ, incendium, furtum, vis priuata, falſa teſtium depoſitio, iniqua ſententia, & alia ſimilia. ibid.16

ex Caſu fortuito nemo tenetur. ibid.17

Caſum fortuitum allegans tenetur illud probare. ibid.18

Caſus fortuiti probatio cum propriis famulis, domeſticis,

meſticis,& etiã filiis,& vxote fieri poteſt .ibid.19
Incendium dicitur caſus fortuitus, qoando ſine culpa habitaotium ortum habuit. Ibid.20
Igois quando acceoditur ex ſubita vi ventorum, aot tempeſtate exorta eſt, & dicitur caſus fortuitus. ibid.21
Iucendium qoando oritur,ex eo qood quis comburit ſpiculas vt facilius ſerere poſſit,dicitur caſus fortuitos. ibid.22
Ignis quando immittitur à publicis hoſtibus,vel qoando ſcintilla de vno loco in aliom eoolauit,& domum deſcendit,dicitor caſus fortuitus. ibid.23
Commodata res quãdo fuit ablata,ex facto Principis dicitur caſus fortuitus. 156.24
Iudicis facto iuſto vel iniuſto res ablata,dicitur euenire ex caſu fortuito. ibid.25
Furtum quando inter caſus fortuitos coonumeretur. ibid.26
Caſus fortuitus propriè dicitur qui communiter ſolet eueoire,inſolitus verò qui rariſſimè contingit. 173.4

Cathedra.

Cathedras duas legẽs in Vniuerſitate,vtrioſque Cathedræ ſalarium habere debet. 360.9

Catopromanteia,&c.

Catopromanteia,Cryſtallomanteia, Gaſtromanteia quæ? 343.27,28,29

Cauſa.

Caoſæ aliæ merè ſpirituales, aliæ qoæ ſpirituales noo ſont. 38.6
Cauſæ eccleſiaſticæ ad Iudicium tãtummodo eccleſiaſticum ſpectant,nec in ſeculari tractãtur. 50.2
Cauſæ clericorum ſecundùm Iura Canonica, non ſecundùm conſuetudines laicorum terminati debent. 85.1
Cauſæ clericorum contra laicos in terris Eccleſiæ ſecuodùm Ius Canonicũ ſunt decidendæ.ibid. 2
Iudex poterit priùs cauſam poſſeſſionis definire, & proprietaris cauſam ſuſpendere,ſi de poſſeſſione,& de proprietate ſimul actum fuerit.97.1
Cauſæ criminales non continent ius per partes remiſſibile. 104.5
Cauſa & iuriſdictio per apellationem deuoluitur ad Iudicem ad quem. 139 2
Super Cauſis iuſpatronatus noo poteſt in laicis compromitti. 142.1

Cautio.

Cautio qualis dicatur ſufficiens, remiſſiuè. 98.2
Cautio de non offendendo quaodo ſufficiens ſit,arbitrio Iudicis relinquitur. ibid.3
Cautio non ſufficiens dicitur iuratoria. 140.1
Cautio iuratoria non amittitur vbi ſatiſdatio de neceſſitate,& ſubſtantia actus requiritur. ibid.2.
Cautio ab vſofructuario præſtanda de vtendo arbitrio boni viri eſt da ſubſtantia. ibid.3
Cautio ab vſufructuario præſtanda,de vtendo arbitrio boni viri,requiritor pro forma,& non ſufficit iuratoria. 182.1
Cautio iuratoria ſufficit quoties ob paupertatem ſatiſdatio cum fideiuſſoribus, vel pignoribus præſtari non poteſt. ibid.2
Cautionis fideiuſſoriæ præſtandæ impotentia probatur partis iuramento, quo ſe credere aſſeueret de facili fideiuſſorem inueoire non poſſe. 183.6

Cephalomanteia.

Cephalomanteia quomodo fiebat?oſtenditur. 341.20

Cera.

Cera ſi in funeralibus debentur Clericis,duplicabitur pro qualibet qualitatum exiſtentium in vna perſona. 360.2

Chirurgus.

Chirurgo an liceat contrectare vereuda infirmi ſi eueniat ſeminis emiſſio? 291.1

Chronica.

Chronicorum libris fides adhibenda. 112.4

Citatio.

Citatio partis in exemplatione reqoiritur. 150.3
Citatio generalis quando debeat fieri per edictum io exemplatione inſtrumenti. ibid.3
Citatio noo requiritur quando exemplatio ſi per euodem Notarium,qui de originali fuit rogatus. ibid.4
Citatio partis oon reqoiritur in exemplatiooe facta de eius conſenſu,& approbatione. ibid.5
Citatio, ſiue alia iudicij forma neceſſaria non eſt quando adeſt notorietas facti permanentis. 230.7
Citatio realis vt extra territorium fiat legitimè deſiderantur litteræ ſubſidiariæ in legitima forma expeditæ. 273.2

Ciuitas.

Ciuitas non appellãda,quæ nõ habet Epiſcopũ.307

Clauſula

Per clauſ. *Appellatione remota*, non omnino ad ſuperiorem aditus intercluditur,cùm poſſit ad eum recurri per viam qoerelæ, aut reſtitutionis. 9.2
Non obſtante clauſ. *Appellatione remota*, poterit victus vti remedio appellationis qooad effectom dumtaxat deuolutioom. ibid.3
Clauſ. *Quãdocumque*,vel toties,vel ſemper,in pacto de retrouendendo non facit vt illud deſinat præſcribi ſpatio triginta aonorum. 165.4
Niſi partes aſſignaſſent maius tempus quàm triginta annorum, vel ſi promiſſum ſit toties retrouendere,quoties huic remedio foerit præſcriptum, vel quando interuenit iuramentum. ibid.
Clauſ. *Renũtians omnibus,& ſingulis caſibus fortuitis etiam*, &c. poſt expreſſionem aliquorum caſuum ſpecialium,an comprehendat maiores,& grauiores expreſſis. 173.5

Cleidomanteia.

Cleidomanteia vnde & qualiter fiebat? 342.23

Clericus.

Clerici ciuilibus Principum legibus non obligantur directè,ſed indirectè,quatenus naturalis æquitas poſtulat. 4.3
Clerici Procuratoris, aduocatiue officium exercere prohibeotur. 31.1
Clerici pauperes in vtroque foro pro qualibet cauſa in ciuilibus poſtulare poſſunt. 32.2
Clericus reum criminaliter accuſatum defeodere poteſt,ſed tutius erit ſe à rei deſẽſiooe abſtinere. ibid.3
Clericus apud ſecularem Iudicem crimen confeſſus, non eſt ob talem confeſſiooem ab Eccleſiaſtico puoiendus. 51.1
Clericus apud ſecularem iudicem confeſſus delictum,an ex tali confeſſione poſſit torqueri apud Eccleſiaſticum Iudicem. 53.13
Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice interrogatus oon poteſt negare illud,quod apud ſecularem confeſſus eſt. ibid.14

Clerici

Clerici de omni crimine apud ſuum Eccleſiaſticum Iudicem conueniendi. 60.7

Clericus ab Eccleſiaſtico Iudice iuxta formam huius text. *in cap. cùm non ab homine*, primò depoſitus deinde excommunicatus, & denique an athematizatus dicitur incorrigibilis. 63.8

Clericus incorrigibilis quomodo dicatur tradi Curiæ ſeculari. 64.10

Clericus delinquens an poſſit à laicis abſque mandato Eccleſiaſtici ſuperioris comprehendi, capi, ſeu detineri ſaltim per ſpatium viginti horarum. ibid. 12

Clericus debitor fugiens poteſt capi à laico creditore vt ad Eccleſiaſticum Iudicem trahatur. 65.13

Clericus ex defectu iuſtitiæ in Eccleſiaſtico foro non poteſt trahi ad ſeculare iudicium. 77.1

Clericus per ſuum expreſſum conſenſum non poteſt efficere vt ſecularis Iudex contra ſe etiam conſentientem cognoſcere poſſit. ibid. 3

Clericus coram proprio Epiſcopo, & non coram alio niſi de eius licentia, & vtriuſque partis conſenſu conueniri poteſt. 81.1

Clericus non poteſt ſibi conſtituere Iudicem laicum etiam cum iuramento, & de conſenſu alterius partis. 87.1

Clerici non poſſunt prorogare iuriſdictionem Iudicis Eccleſiaſtici ſine proprij Epiſcopi conſenſu. 89.1

Clericus delinquendo, vel contrahendo poteſt prorogare iuriſdictionem iudicis illius loci, in quo contraxit abſque vlla ſui Epiſcopi licentia. ibidem 4

Clerici olim iurare prohibebantur. 93.1

Clerici arma portantes non poſſunt illis ſpoliari per Iudices ſeculares. 143.1

Clerici arma geſtantes per legem ciuilem prohibita poſſunt eis ſpoliari per miniſtros ſeculares in Hiſpania, & in Gallia. ibid. 2

Clericus prohibitam venationem, aut piſcationem exercens, non poteſt à ſeculari Iudice auibus, canibus, & aliis venationis inſtrumentis ſpoliari. 144.3

Clericus debitor ſi aufugiat, vel fugam meditetur, an & quando à Iudice ſeculari detineri poſſit? ibid. 4

Clericus deprehenſus à ſeculari Iudice ſtatim recto tramite ad Iudicem Eccleſiaſticum deducendus eſt. ibid. 5

Clerici à negotiationibus ſecularibus ſe abſtineant. 145

Clericus non debet in domo ſua tenere fœminas. 145.1

Clericus graueſcentis ætatis poterit ad ſeruitium mulieres domi retinere. ibid. 2

Clericus ſenex vt mulierem in ſuo ſeruitio habere poſſit, debet eſſe ætatis 70. annorum. ibid. 4

Clericus poteſt nominari depoſitarius à Iudice ſeculari. 156.1

Clericus poteſt compelli ad depoſiti reſtitutionem, per ipſum Iudicem ſecularem, qui eum nominauit. ibid. 2

Clericus venditor tenetur emptorem laicum defendere coram ſuo iudice. 171.25

Clerici omnes Epiſcopis inferiores teſtari poſſunt in Hiſpania. 187.1

Clerici non poſſunt per iudicem laicum compelli ad reparandas vias. 198.3

Clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam pœnam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia vetita effundi per vias publicas. ibid. 4

Clericis in ſacris tabellionatus officium interdicitur. 200

Clerici exemptionem & immunitatem nō amittūt etiamſi dimiſſo habitu grauiſſima delicta committant, niſi incorrigibiles exiſtant. 219.1

Clericis, & perſonis eccleſiaſticis, non eſt licita venatio. 224.1

Clerici octuagenarij qui antea choro intereſſe conſueuerint, excuſantur ab obligatione intereſſendi choro. 262.6

Clerici octuagenarij de iure infirmi ſunt & debiles ibid. 7

Clerici quando non eximantur à legibus ciuilibus, oſtenditur. 264.10

Clericus poſſeſſor beneficij tenetur ad requiſitionem Ordinarij titulum ſuæ poſſeſſionis oſtendere. 268.3

Clericis in ſacris cōſtitutis in Eccleſia Latina ſemper fuit prohibitum contrahere matrimonium tam poſt ordinem ſuſceptum, quàm vxores contractas retinere. 296.2

Clerici potius ſunt prouidendi de beneficiis, de quorum bonis fundata fuit Eccleſia. 303.8

Clerici diuites ex patrimonio proprio an debeant habere mercedem clericalis ſeruitij. 311.1

Clericus beneficiatus re! litus ſibi percipere poteſt, patrimonialeſque ex integro conſeruare. ibid. 4

Clericus omnia bona ſua conſanguineis donare poteſt, & ex reddiitbus beneficiorum ſuorum velle viuere. 312.3

Clerici an puniri poſſint in Eccleſiaſtico foro ex confeſſione facta in ſeculari. 313.1

Coadiutus.

Coadiutus, vt ei detur coadiutor, ad quam ſenectutem peruenire debeat oſtenditur. 261.4

Coitio.

Coëundi impoſſibilitas ex quibus poſſit procedere 207.2

Collitigans

Collitigans ſuperſtes poteſt vti remedio huius textus. 256.4

Colliganti ſuperſtiti collatio & inſtitutio facienda 257.5

Auctor collitigans quando viuit, & reus deceſſit, non militat eadem ratio. ibid. 6

Collitigans ſuperſtes eo ipſo quòd alius collitigans deceſſit ſtatim in iure defuncti ſuccedit. ibid. 7

Ex duobus pręſētatis collitigātibus vno mortuo, patroni in præiudicium ſuperſtitis alium præſentantes nulliter, & de facto præſentant. 257

Colonus.

Colono, emphyteutæ, vel fructuario non licet ſyluæ formam mutare, etiamſi ex mutatione res efficeretur melior. 283.10

Columba

Columba quæ viſa eſt ipſo Angelico Doctori alloquenti, naturalis non fuit. 341.11

Commodatarius.

Commodatarius de leuiſſima culpa tenetur, niſi cōmodatum fiat gratia vtriuſque. 154.1

Commodatarius ſolùm tenetur de dolo ſi commodatum fiat tantum gratia commodantis. ibidem.

Commodatarius de interitu rei commodatę tenetur ſi culpa præceſſit caſum. ibid. 8

Commune

Commune quod eſt meum eſt. 219.5

Commu

Communionis prioatio ex vi ſolius cenſuræ contrahitur ſine ope Iudicis. 141.6

Compenſatia.

Compenſationem iurans oon apponere, ſi paupertate prematur, iurameoto non obſtante, poterit compenſare. 127.3

Competentia.

Competentia ſuper iuriſdictione pendente, Iudices contendentes non poſſunt iudicare, & ſi ad vlteriora procedant, omnia attentatorum remedio poterint reuocari. 267.1

Concilium.

Concilium Africanum Prouinciale, non vniuerſale fuit. 42 6.7

Concilium Africanum cur vocetur vniuerſale, cùm fuerit Prouinciale. 41.8

Concilium O Ecumenicum recuſari non poteſt. 45.18

Concilia Prouincialia licèt non omninò certam, & infallibilem, probabilem tamen & magnam in materia Fidei auctoritatem faciunt. ibid. 10

Concilium Prouinciale, ſeu Nationale poteſt tanquam ſuſpectom recuſari. 45.15

Concilium Prouinciale conniuente Pontifice & ſilente, ac conſentiente Epiſcopo, poteſt eum depoſitionis pœna corrigere. 46.15

Concluſio.

Concloſio principalis à quibus DD. probetur, remiſſiuè. 42.2

Conductor.

Condoctori, & locatori læſis vltra dimidiam inſtæ mercedis, conceditur beneficium, *l.a. C. de reſcind. vendit.* & multipliciter declaratur. 162.15

Condnctor ceſſans in ſolutione per bieonium, an & quando expelli poſſit à locatore declaratur. 175.14

Conductor ad longum tempus, & emphyteuta arbores ſcindendo, quæ non renaſcuntur, poſſunt expelli & iure ſno priuari. 283.4

Conductor ſcindere poteſt ramos, frondes, pallos pedamenta, & arbores ſiccas, vel tempeſtate, aut vi ventorum auulſas, dummodo ita faciant proprij taotùm vſus gratia. ibid.6

Conductor arbores in caſibus permiſſis cædere poterit proprij tantùm vſus graria, & in caſo neceſſitatis. ibid.8

Cooductores, & emphytentæ, ſeo vſufructnarij ſyloam extirpare, & ad culturam reducere nnn poſſunt. ibid.9

Confeſſio.

Cnnfeſſin delicti coram incompetenti Iudice facta non valet. 51.2

Confeſſiones iodiciales factæ coram indice quando valeant? 52.7

Confeſſio in proceſſu, & iudicio inualido quando valeat? ibid.9

Confeſſio facta ab eo, qui legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habet, inualida eſt. 53.10

Confeſſionis extraiudicialis effectum, an & quando habeat confeſſio coram incompetenti iudice facta. ibid.12

Confeſſio vt paratam habeat executionem neceſſe eſt, vt fiat in iudicio coram competenti Iudice. 54.15

Confeſſo dandus eſt locus, & tempus vt ſe defendat. 104.4

Confeſſio, probatio, & acta contra Clericum apod Iudicem ſecularem competentem facta vbi ad eum cognitio ſpectabat, fidem faciunt. 313.3

Secus in illis caſibus, in quibus ſeculares Iudices omnino incompetentca ſunt. 314.4

Confeſſos crimen ſponte in indicio punitur eadem pœna, qua is, qui de eodem ex probationibus conuictus condemnatur. 54.17

Confeſſus ſponte mitius punitur, quàm ſi negans conuinceretur, niſi certa pœna in iure præſcripta ſit. ibid.18

Confeſſio in indicio legitimè facta ſufficit, vt quis de crimine, quod conſtat eſſe commiſſum, à Iudice competenti condemnari valeat, niſi ſit confeſſio ſpontanea, quæ ſit abſque tormentis. ibid.19

Confitens incidenter crimen, quamuis directè contra illum agatur, puniri poteſt, & debet pœna ordinaria. 103.1

Confiſcatio.

Cõfiſcata vniuerſitate, villa vel caſtro, cui iuſpatronatus accedit, præſentandi facultas non tranſit in fiſcom, ſed Eccleſia libera manet, vel probabilius ex iuriſpatronatus clauſula ad hæredes venire poteſt. 375.17

Coniugium.

Coniugia permiſſa ſunt in Orientalibus clericis in ſacris ante ordinationem contracta, oon pòſt. 296.1

Coniux an & quando de conſenſu alterius in ſeculo manentis, Religionem iogredi valeat, oſtenditur. 193.1

Coniunctus.

Coniunctus prn coninncto vſque ad quartum gradum in prophanis pro coniuncto admittitur cum cautione de rato. 34.15

Coninnctus pro conioncto in beneficialibus non admittitur, ſecus paupertatis fauore. ibid.6

Conſanguinitas.

Conſangninitatis exceptio ſi oppooatur mulieri petenti aliquem in virum, priùs de illa cognoſcendum eſt, quàm matrimooij queſtio terminatur. 93.1

Conſenſus.

Conſenſum præſtare prorogatinni à clerico factæ ſpectat ad habentem iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & non ad Epiſcopum. 89.2

Coofenſus in hoc text. requiſitos ſufficit tacitus idid. 5

Conſeruator.

Conſeruatores ſunt indices delegati. 246

Conſiliarius.

Conſiliarij & Aſſeſſores Iudicum Eccleſiaſtieorum an & qoando poſſunt eſſe laici, oſtenditur. 47.6

Conſtitutio.

Conſtitutionis nomen latiùs diffuſum. 2.5

Conſtitutio huius text. eſt localis ad clericos Pariſiis commorantes ſolùm pertinens. 85.4

Conſtitutionis nomen ſtrictè pro Principis lege deſignatur. 287.1

Conſtitutionis appellatio ad omne ios ſcriptum facilè recurrit, vel Supremi Principis illud ſit, vel inferioris. ibid.3

Conſtitutionis nomen geoeralius eſt, qoàm lex. 287.5

Conſuetudo.

Conſuetudo quamuis immemorialis, ſi ſola ſit, & nullo titulo Pontificio iouetur, non poteſt Eccleſiaſticæ iuriſdictioni quicquam derogare. 6.14

Papa

Papa quatenus toleret conſuetudinem recurrendi ad Iudices laicos. ibid.15
Conſuetudo vincere legem non poteſt. 14
Conſuetudo aſſignat locum ſedendi & ſtandi. ibid.1
Conſuetudo attenditur in materia præcedentiarum, etiamſi Iuri repugnet. ibid.2
Conſuetudo ſiue ſit contra Ius, ſiue præter Ius, decennio inducitur. ibid.3
Conſuetudo irrationabilis quæ dicatur? 15.3
Ratio an ſit de eſſentia conſuetudinis, aut legis? ibid.4
Conſuetudo præſcripta quæ dicatur? ibid.6
Conſuetudo an propriè præſcribi dicatur? ibid.6
Conſuetudo conſideratur, vel vt præſcribit ipſa aliquid, vel vt præſcribitur ab aliquo. ibid.7
Conſuetudo dicitur ius non ſcriptum. ibid.8
Conſuetudinis tempus qui dicerint eſſe arbitrarium Iudici. 16.9
Tempus certum conſuetudini præfiniri qui teneant. ibid.10
Conſuetudo longa, longæua, inueterata, diuturna, vetus, vetuſtiſſima. ibid.11
Decennium ſufficit ad inducendam conſuetudinem longam, vel diuturnam. ibid.12
Conſuetudo per quam clerici, maximè in criminalibus cauſis, trahuntur ad Iudicem ſecularem, non tenet. 59.1
Conſuetudinis inutilitas, qua præiudicium aliquod Eccleſiis, ſeu Eccleſiaſticis perſonis irrogatur, ponderatur. ibid.2
Conſuetudo, quæ Eccleſiis manifeſtum onus, & grauamen infert, reprobatur. ibid.3
Conſuetudo rationabilis, & irrationabilis quomodo dignoſcatur. ibid.4
Conſuetudo contra libertatem Eccleſiæ non valet. 60.3
Conſuetudo tollens clericis priuilegium competens, eſt contra libertatem Eccleſiæ. ibid.6
Conſuetudo an & quando valeat vbi non valet lex? ibid.8
Conſuetudo non tenet, qua circa cauſas ciuiles Iudices ſeculares intendunt vſurpare iuriſdictionem contra clericos. ibid.9
Conſuetudo etiam immemorialis non poteſt aliquid operari contra libertatem Eccleſiæ? ibid.10
Conſuetudine introduci poteſt, vt plena fides adhibeatur ſcripturæ priuatæ. 118.1
Conſuetudo ſemper primum locum obtinebit ſi controuertatur inter nobiles, & plebeios ſuper præcedentiam. 151.8
Conſuetudo præualet nobilitati, & vincit ordinem gradualem ſtatuum, & qualitatum. ibid.9
Conſuetudo non valet, ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam. 232
Conſuetudo immemorialis vim habet priuilegij. 236.5
Conſuetudo poteſt quantum Rex, aut Imper. aut alius ſupremus Princeps cum cauſa. 237.7
Conſuetudo immemorialis habet vim tituli. ibi.9
Conſuetudine immemoriali probata quis habere dicitur meliorem, & efficaciorem titulum de mundo. ibid.10
Conſuetudo accepta non differt à more. 186.1
Conſuetudo eſt ius, quod moribus inſtitutum eſt. ibid.4
Conſuetudo eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſeruatur. 287
Conſuetudo alia contra legem, alia ſecundum legem. ibid.2
Conſuetudinis munus eſt, vt legem interpretetur. ibid.3
Conſuetudo eſt partim redacta in ſcriptis, partim moribus viuentium reſeruata. ibid.
Conſuetudo redacta in ſcriptis, conſtitutio, ſiue ius vocatur. ibid.4

Conſultores S.Officij.

Conſultores S.Officij laici eſſe poſſunt. 40.12

Contentio.

Vide *Rixa*.

Contractus.

Contractus irritus foro externo ea defectu ſolemnitatis ſubſtantialis, erit etiam irritus in foro conſcientiæ. 11.3
Contractus meticuloſus mero iure tenet. 15.1
Contractus meticuloſus non eſt reſcindendus, ſi per aliquem actum voluntarium ceſſauerit cauſa illationis metus. ibid.4
Contractus Principis, per quem Regnum ſeruituti ſubiicitur, non tenet. 132.5
Contrahentibus qualiter liceat in pretio ſe decipere. 160.1
Contractus vbi eſt validus, ſed tamen reſcinditur, gabella non poteſt repeti, nec laudemium, nec releuium, ſecus ſi annulletur. 163.10
Contractum reſcindens ex quacumque cauſa, ſiue læſionis, ſiue pacti, ſoluere debet alteri quicquid vel fiſco, vel domino ab altero ſolutum fuerit. ibid.11
Contractum vſurarium an efficiat modicitas pretij cum pacto de retruendendo. 164.1.2.3
Contractu reſoluto ex pacto legis commiſſoriæ, tenetur emptor fructus ex re empta perceptos venditori reſtituere. 179.6
Contrahentes ſe inuicem decipere in foro conſcientiæ non licet. 316.1
Dolo aliquem inducens ad contrahendum, eumque decipiens in vtroque foro tutus non eſt. ibid.2
Deceptio quando reipſa interuenit abſque dolo contrahentium, vterque contrahens eſt tutus in conſcientia. ibid.4
Contrahentes non ſunt tuti in conſcientia quando ſciunt iuſtam rei æſtimationem, & emptor plus iuſto offert, vel venditur viliori pretio offert. ibid.5
Scientia veri valoris in contrahente læſo non operatur. ibid.7

Contumacia.

Excommunicationis ſententia ferenda ob contumaciam. 8.1
Contumaciæ pœnam euitat qui ob paupertatem comparare abſque dedecore in iudicio nequit. ibid.2
Contumax non dicitur quis niſi contumacia accuſetur. ibid.3
Contumacia lato modo per ſe delictum dicitur. ibid.4
Contumacia in excommunicatione quatenus contrahatur. 45.19
Contumacia, propriè loquendo, importat vitium virtuti obedientiæ contrarium. 100.1
Contumacia multipliciter diuiditur. ibid.2
Contumax in non comparendo verè & propriè dicitur, & eſt contumax. ibid.3
Contumacia in non patendo, vel in non comparendo, in quo differat? 101.4

Contumacia, ſeu obedientia pro qua ſola excommunicatio ferri poteſt, ſemper eſt peccatũ mort. ibid.5

Pœnæ contra contumaces à Iure latæ. ibid.6

Contumax qui non vult comparere apud Iudicem, vel ſuperiorem à quo vocatus eſt poteſt excommunicari. 44.25

Cuntumax in dubio malam cauſam habere præſumitur. 122.1

Contumax non audiri niſi aduerſario reſtitutis, refectiſque expenſis. 255.1

Contumax audiri non debet ſi denarius deficiat vnus ante realem, integramque ſolutionem. 256.2

Corpus.

Corpus viri & fœminæ quo tempore formetur in vtero? 290.2

Correctio.

Correctionis fraternæ fundamentum quod? 69.4

Correctio fraterna an locum habeat in Prælatis, & ſuperioribus? 70.6

Correctionis fraternæ correctio comprehendit bonos & malos. ibid.8

Correctionis fraternæ præceptum non ſolùm fraternam correctionem abſolutè, & in ſe, verum etiam ordinem in Euangelio præſcriptum reſpicit. ibid.10

Correctionis fraternæ præceptum an locum habeat vbi illa profutura ſperatur? ibid.11

Correctionis fraternæ præceptum & ordo obligat pro loco, & tempore. 71.12

Corripere fratrem peccantem, an teneatur priuatus cum detrimento ſalutis, famæ, & bonorum. ibidem 13

Correctionis præceptum, & ordo obligat in peccatis occultis. ibid 14

Corripiens vbi in prima correctione aſſequitur emendationem fratris, ſtatim ſiſtere debet. 71.26

Correctionem fraternam debet præcedere primò ſecreta, deinde cum duobus, vel tribus teſtibus facta monitio. ibid.18

Corripiens etiam in cauſa denunciationis Euangelicæ poteſt exiſtere teſtis. 113.1

In correctionibus & denunciationibus Euãgelicis, quæ ſolùm ad peccantis emendationem diriguntur, non videtur agi de graui, ſeu notabili eiuſdem præiudicio. 114.8

Coſcinomanteia.

Coſcinomanteia quomodo peragebatur. 342.2

Cratonomanteia.

Cra tonomanteia ad furta domeſtica comperienda. 342.24

Creditor.

Creditorem adſtringere ad relaxandum iuramentum aliud profectò non eſt, quàm eundem compellere vt dimittat quod eo dimittente ſimul dimiſſurus Deus ſit. 123.7

Creditor ex re ſibi pignorata fructus percipiens, eos in ſortem principalem imputare debet, deductis expenſis, aliàs vſurarius erit. 125.1

Crimen.

Deprehenſus in crimine quando abſque vlla cõuictione condemnari, & puniri valeat? 64.1

Crimen occultum fratris ſecluſa extrema neceſſitate non licet ante ſecretam monitionem detegere. 72.15

Crimina teſtibus obiecta ante ſententiam probanda ſunt. 134.3

Culpa.

Culpa quæ ad cauſam præordinata non eſt, nocere non ſolet. 4.3

Culpa alia lata, alia leuis, & alia leuiſſima. 154.3

Culpa leuiſſima eſt non præſtare eam diligentiam, quam diligentiſſimus paterfam. præſtaret. ibidem 7

Culpa ad cauſam ordinata tribus modis dicitur. ibid.9

Culpa omnis in depoſitario excluditur ſi res ſuæ, & depoſitæ ſimul perierunt. 157.2

de Culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omittẽdo culpa ſit. 212.3

Culpa non cadit in infantem. 224.4

D

Dactylomanteia.

Dactylomanteia quæ? 342.18

Dæmon.

Dæmones quando ad aliquod opus inuocantur, hæreticale faſcinus eſt. 265.2

Dæmon ratione ſcientiæ multa cognoſcit, quæ iacent rebus naturalibus. 343.1

Dæmon diuturna experientia ſibi non modica comparauit melius quàm homines. ibid.2

Dæmones ante orbem creati ſunt, & non ſeneſcunt. ibid.

Dæmon noſcit ex ſubtilitate intellectus rerum naturalium facultates, & hominum inclinationes. ibid.4

Dæmones multa prædicere poſſunt, quæ nouerunt. 344.9

Dæmones poſſunt renuntiare cogitationes cordis ſignis manifeſtatas exterioribus. ibid.8

Furta contingentia Dœmones non cognoſcunt ex ſua natura, ſed caſu. ibid.9

Debitor.

Debitor ob ſuam paupertatem reſtituere non potẽs moderatè & parcè viuere debet. 128.2

Debitor vt dilatione conceſſa gaudere poſſit, ſi fideiuſſorem ob paupertatem inuenire non potuit, præſtãdo iuratoriam cautionem, dilatione remiſſa ſatiſdatione fruetur. 183.3

Debitor non admittitur ad beneficium ceſſionis bonorum contra creditorem in pari, ſeu maiori egeſtate exiſtentem ibid.8

Deceptio.

Deceptio toleratur in foro contentioſo, ſed non in foro conſcientiæ quando interuenit ex reipſa & ex propoſito, quamuis non interuenerit dolus partis. 326.6

Decima.

Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in ſolo vbi nuces, vel vites erant. 289.2

Decimam præſcribens in certa terra videtur quoad omnes illius terræ fructus præſcripſiſſe. ibid.5

Exiſtens in quaſi poſſeſſione decimandi fructus vnius fundi, ex quo ſolum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quaſi poſſeſſione decimandi milium & alios fructus, qui poſtea loco frumenti ſati fuerunt. ibid.4

Quaſi poſſeſſionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna ſpecie fructuum, non ei datur manutentio reſpectu alterius ſpeciei. ibid.5

Papa eximere poteſt laicos à ſolutione decimarum, 190.1

Papa poteſt concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum iofidelium, vel hæreticorum, quos poterit ſubiugare. ibid.2
Hiſpaniarum Regibus conceſſit Alexander VI. vt Iodiarum decimas & primitias haberent, com certo onere, de qua hîc. ibid.3
Regia ſuprema Tribunalia priuatiuè cognoſcunt de litibus, & quæſtionibus exortis ſuper decimis, quæ ſemel Regibus cóceſſæ sũt. ibid.4
Decimandi ius ſpirituale ſicut & decimæ, à laicis poſſideri, ſeu preſcribi non poſſunt. 137.1
Pauper a decimarũ præſtatione excuſatur. 191.1
Decimarum exemptio nunquam cenſetur conceſſa per extenſionem, aut communicationem priuilegiorum [illegible] latum Religionum. ibid.
Exemp[illegible] a decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni. *cap. nuper, de decim.* ibid.2
D[illegible]mæ multis Regibus à ſummis Pontificibus cóceſſæ. 328.3

Decretum.

Decretum ex falſa cauſa interpoſitum nullius eſt roboris 151.1

Defectus.

Defectus ſubſtantialis per ignorantiam quantomcunque probabilem, non ſuppletur. 214.2

Delegatus.

Delegatus debet dari maior viginti annorum. 24.1
Ætas minor 20. annorum ſufficit in delegato Pontificis, ſi Pontifex habuerit de ea notitiá. ibid.2

Delictum.

Delicta per edicta generalia ab Epiſcopo denuntiari iuſſa intelliguntur præcedente monitione, ſeu correctione fraterna. 73.19
Correctio fraterna vbi locum non habet, an denunciatio ſit facienda Prælato? ibid.10
Peccator quando non audit fraternam correctionem, ex præcepto tenetur corripiens denuntiare illum Eccleſiæ? ibid. 21
Intellige vbi denuntians in foro Eccleſiæ probare poteſt quod denunciat. ibid.22
Delictis mixti fori ſaltim atrocioribus laicus punitus à Iudice eccleſiaſtico poteſt condignis pœnis iterum puniri a Iudice ſeculari. 84.11
Delicta non præſumuntur in homine ſene qui in iuuentute maturum, & honeſtum ſe exhibuit. 122.1

Denuntiatio.

Denuntiare vel reuelare iuſſus crimen ſub excommunicatione non aliter tenetur, quàm ſi apud ſuperiorem probare valeat id ipſum. 74.23
Denuntiatus & per Eccleſiam monitus ſi audiat, & emendetur, nullatenus contra illum ad pœnam aliquam procedi poteſt. ibid.
Denuntiatus, & monitus, de cuius crimine conſtat, ſi non emendetur, poteſt Eccleſia contra illum procedere. ibid.25
Denuntians, teſtis, & Iudex exiſtere poſſunt in hac cauſa. 113.2
Denuntians eſt principalis perſona in cauſa denunciationis. ibid 3
Denunciatio multoties fit de peccatis commiſſis contra ipſum corripientem. ibid.4
Denunciationis Euangelicæ in cauſa primò & principaliter agitur de lucro fratris peccantis. 114.7
Denuntiatio qualiter facienda venditori vt de euictione teneatur, oſtenditur. 168.7
Denuntiatio etiam venditori ſcienti litem motam eſſe, facienda ad hoc vt de euictione teneatur 169.10
Denunciatio neceſſaria non erit quando nulla venditori competeret defenſio, & res omnino erat euincenda. ibid 12
Denunciatio ad effectum euictionis neceſſaria non eſt quando emptor eſt minor, ſi aliàs venditor ſciat litem eſſe motam. 170.1
Vide *Correctio.*

Depoſitarius, & Depoſitum.

Diſpoſitarius præſumitur in dolo ſi rebus ſuis ſaluis exiſtentibus dicit depoſitas perdidiſſe. 156.1
Depoſitæ res quando ſunt æqualiter pretioſæ cum ſuis, non tenetur depoſitarius ſi prætulit ſuas 157.3
Compenſationis exceptio in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem non dimittitur. ibid.5.
Depoſitum committitur fidei depoſitarij, ea tacita conditione vt illud reſtituat deponenti quando ipſe voluerit. ibid.6

Deus.

Deus eſt mentis inſpector. 132.2
Deus ſi remitteretur præuia cauſæ cognitione non adhibita, afficeretur iniuria per capturam, & remiſſionem. 274.9

Diaconus.

Diaconus an ex officio teneatur ſanctum Euangelium decantare. 317.3
Dias à zagas, Hiſpanè quid.

Difficultas.

Difficultas excuſat à periurio. 128.4

Dignus.

Dignior non ſemper requiritur ille ad beneficium Curatum qui eſt doctior, vel ſanctior, ſed ex eo quod ſit ad bonum commune vtilior. 304.15
Dignior ad Parochialem dicitur qui rei gerendæ aptior eſt. ibid.16

Diligentia.

Diligentia media, eſt quam diligens paterfam. adhibere ſolet in rebus ſuis. 154.5
Diligentia maxima ea eſt quam diligentiſſimus, & induſtrius paterfam. in rebus ſuis adhibet. ibid. 6

Diſciplina.

Diſciplina à domeſticis inchoanda, vt reliquos pudeat errare. 320.5

Diſparitas.

Diſparitas qualitatum inter contrahentes non attéditur ad hoc vt filij naturales per matrimonium ſubſequens legitimentur. 209.1

Diſpenſatio.

Epiſcopi circa poteſtatem diſpenſandi an affirmatiua, vel negatiua regula conſtituenda ſit? oſtenditur. 54 21.22
Diſpenſandi poteſtas aliquando conceditur Epiſcopis expreſsè aliquando tacitè, & implicitè. ibid. 23

Diſpoſitio.

Diſpoſitiones oppoſitæ & repugnantes per modum poſſibilem ad concordiam ſunt reducendæ. 10.20

Diſſipatio.

Diſſipationis timor ſequeſtro cauſam dat. 103.5

Diſtributio.

Diſtributiones quotidianæ ſenio confectis debẽtur, licèt choro non interſint. 261.5
Diſtributio graduum vnitatem & concordiam ſeruat. 309.2

Diuinatio.

Diuinatio.

Diuinationis neceſſitas in rebus agendis, & litibus dirimendis quæ. 341.1

Diuiſio.

Diuiſione bonorum ex iudicio familiæ herciſcundæ habet locum remedium l. 2. C. de reſcind. vendit. 161 9

Diuiſio quando fit per ſortes, an locum habeat d. remedium *l. 2. C. de reſcind. vend.* latè oſtenditur. ibid. 10

Doctor.

Doctori, aut Sancto in quibus materiis magis ſtandum ſit quàm alteri. 293.1

Doctori vnius profeſſionis in ea magis credendum quàm alteri, qui plures profitetur. ibid. 5

Doctor graduatus in vtroque Iure debet duplicem propinam habere. ibid.

Dolus.

Aduerſus leges de dolo excipi non poteſt. 3.4

Dolus ex actu clandeſtinè facto præſumitur. 22.1

Dominus.

Dominus qui feudum conceſſit inter vaſallos de feudo contendentes iuriſdictionem habet. 56.3

Dominium.

Vide *Regimen.*

Domus.

Domus reddenda eſt conductori poſt refectionem donec conductionis tempus finem accipiat. 174. 52

Domus ſi comburatur facto famulorum malæ opinionis, dominus non ad pœnam incendij criminaliter, ſed ſolum ad intereſſe tenetur. 212.2

Domus ædificatæ intra 40. vel 30. paſſus, reſpectiuè ab Eccleſia matrice, ſeu minore, etiãſi forent habitæ per laicos olim, ſecundum aliquos, gaudebant immunitate, ſecus hodie. 329.5

Domus Parochorum, Canonicorum, & aliorum Eccleſiaſticorum Eccleſiæ cohærentes gaudent immunitate. ibid. 6

Domus Eccleſiæ ipſi cohærens gaudet immunitate. ibid. 7

Donatarius, & Donatio.

Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egẽti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt. 185.6

Donatio rei dotalis cum iuramento valida. 131.1

Donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari poteſt. 185.1

Donatio facta pauperi in moderata quantitate præſumitur facta ratione paupertatis. 214

Donatio reuocatur ex graui iniuria verbali facta donatori. 186.12

Ius reuocandi donationem ex cauſa ingratitudinis non tranſit ad hæredes. ibid. 13

Donator ſi ignouerit cauſam ingratitudinis, ad eius hæredes trãſit ius reuocandi donationẽ. ibid. 14.

Donator contra hæredes donatarij agere non poteſt propter ingratitudinem à donatario commiſſam, ſi eo viuente de ea non fuit conqueſtus. ibid. 15

Donator ſi euictionem promittat, tenebitur de euictione, idem ſi promittat donationem bonam. 168.4

Dos.

Dotis nimia conſtitutio facit locum eſſe remedio *l. 2. C. de reſcind. vend.* 162.12

Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt reuocari. 185.7

Dos filiæ ſpuriis à patre danda ad menſuram bitorum alimentorum taxanda. 206.7

Dubius.

Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtenditur. 206.5

Dubitans circa interpretationem alicuius loci ſacræ Scripturæ, vel circa ea, in quibus variæ ſunt Doctorum opiniones, eligens vnam non dicitur hæreticus. ibid. 3

E

Eccleſia.

Eccleſia nullum habet priuilegium, quòd abſque apprehenſione actuali illi adquiratur dominium rerum emptarum, aut donatarum. 13.1

Eccleſia pauper alteri Eccleſiæ non Curatæ, vel Curatæ per Epiſcopum poterit vniri. 19.2

Eccleſia iure imperij gaudet. 37.1

Eccleſia etiam data ſciẽtia enormiter læſa poſt quadriennium reſtitutionem conſequitur. ibid. 2

Eccleſia quando dicatur non habere vltrà quid faciat? 63.7

Eccleſia quando non habet ſupremam poteſtatem temporalem tunc, inter laicos & contra illos ſeruatur Ius Ciuile. 85.3

Eccleſia quando eſt emptrix, non tenetur denuntiare ad effectum euictionis. 180.6

Eccleſia non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia cauſa adminiſtrationis. 181.3

Eccleſia non tenetur ex mutuo niſi ex parte mutuantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitatem. 148.5

Procedit quamuis Prælatus & Capitulum reciperent mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum vel immobilium Eccleſiæ ibid. 2

Eccleſia excuſabitur à præſtandis alimentis patrono pauperi, ſi nihil illi ſuperſit præter neceſſaria Rectoris alimenta, & neceſſarios ſumptus in ea faciendos. 196.2

Eccleſiæ nomen ſtrictè, quandoque large ſumitur. 200.5

Eccleſia largè ſumitur quando tractatur de priuilegio immunitatis, ſtrictè verò ad effectum inducendum ſacrilegium. ibid. 6

Eccleſia pauper, tenuiſque redditus poteſt alteri Eccleſiæ etiam curatæ vniri. 242.3

Eccleſiæ quod datur Chriſto donatur pro anima donantis. 318.2

Eccleſiarum vnio facienda propter vicinitatem & populi raritatem. 327.1

Eccleſia matrix ſeu Metropolis per circuitum. 40 paſſuum, & minor per triginta gaudet immunitate. 327.1

Intellige de Eccleſiis extra muros ciuitatis instructis. ibid. 2

Eccleſiæ Canepario ſi debeantur decem panes die quolibet, & Falconerio alij decem, ſi vnius efficiatur Caneparius & Falconerius, habebit viginti panes. 381.6

Index Rerum,

Electio.

Electi › danda decipienti, illi non datur quando eſt doloſus,& dolus dedit cauſam contractui,vel interuenit læſio enormiſſima. 166.4

Eliſabetha Regina Hiſpan.

Eliſabetha Hiſpaniæ Regina vnà eum Ferdinando eius marito Aragonum Rege ſimul Hiſpaniæ Reges cognominati ſunt, ac Regnum felieiter gubernarunt. 246.5

Emphyteuſis.

Emphyteuſis conceſſio poteſt reſcindi remedio *l.2 C.de reſcind.vend.* quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum. 162.16

Emphyteuſis penſionem ſoluere ceſſat per biennium in eccleſiaſticis à iure ſuo,in commiſſumque cadit. 175.1

Emphiteuta.

Emphyteutæ,qui moderatam ſoluit penſionem ratione dominij vtilis non eſt facienda illius remiſſio. 173.6

Emphyteuta qui per biennium à canonis ſolutione ob paupertatem ceſſauit,excuſatur. 175.3

Emphyteuta qui cum iuramento ſoluere penſionem quolibet anno promiſit,ſi primo anno deficit ab emphyteuſi,cadit ſtatim à iure ſuo. 176.4

Emphyteuta conductor, fructuarius, & ſimiles ea radice ſcindere non poſſunt arbores fructiferas. 283.5

Vide *Colonus.*

Emphyteuticario datur electio ſuppleudi penſioné, vel reſtituendi rem in emphyteuſim acceptam,ſi eſt læſio,& de ea agatur. 166.3

Emphyteuticari,vel infeudari ſolitas res quando & ex quibus actibus dicatur?oſtenditur. 177.3

Emptio,& Emptor.

Emptio definitur vt ſit contractus iuriſgentium bonæ fidei,vltro citroque obligatorius,qui conſenſu re & pretio perficitur. 157.2

Emptor conuentus remedio *l.2.C.de reſcind.vend.* ſi eligeret rem reſtituere, & non ſupplere iuſtum pretium,nó tenetur rem cum fructibus reſtituere. 164.25

Emptor debet litem ſuper re empta motum venditori nunciare,alias de euictione venditor non tenetur. 167.1

Emptor & venditor quando ſimul in eodem iudicio conueniuntur,denunciatio non requiritur ad effectum euictionis. 170.18

Emptor ſi fuit contumax tempore ſententiæ non poteſt agere de euictione. ibid.19

Emptor de euictione agere non poteſt ſi victus à ſententia contra eum lata non appellauit. ibid.20

Emptori non datur actio euictionis contra venditorem quando per imperitiam,errorem,vel iniquitatem Iudicis,res fuit euicta. 17.27.

Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt ſublatæ, aut fuit compulſus eas alteri vendere. ibid.28

Epiſcopatus.

Epiſcopatuum diuiſio ex quibus cauſis facienda. 327.13

Epiſcopus.

Epiſcopus creari nemo poteſt, niſi poſt trigeſimum ætatis annum perfectum. 17.1

Epiſcopo non titulari facta collatio beneficij,vel dignitatis non valet,niſi præcedente Apoſt.diſpenſatione. ibid.5

Epiſcopus ob redditum tenuitatem, paupertatemque beneficiorum vniones facere tenetur. 19.3

Epiſcopi in ſuis diœceſibus poſſunt crimina inquirere & punire. 25.1

Crimina de quibus Epiſcopi in ſuis diœceſibus cognoſcere poſſint,quæ ſint? 26.2

Epiſcopi ad punitionem criminum in ſuis diœceſibus commiſſorum poſſunt,cúm opus fuerit,brachium ſeculare inuocare. ibid.5

Epiſcopi auctoritas non ſufficit vt laicus in cauſa ſpirituali Iudex exiſtat. 38.3

Epiſcopus an & quando accuſari poſſit in Concilio Prouinciali? 46.22

Epiſcoporum minores cauſæ poſſunt in Concilijs Prouincialibus agitari. ibid.23

Epiſcopi quas cauſas laicis delegare valent? 48.10

Epiſcopus in cauſa ſuæ Eccleſię iudicare poteſt. 67.7

Epiſcopus quando poſſit creditorem compellere ad Iuramenti remiſſionem. 123.4

Epiſcopus poteſt habere in ſui ſeruitium duos Canonicos ſuæ Eccleſiæ, licèt Canonici huiuſmodi nunquam acceſſerit ad ſuas Eccleſias. 147.6.7

Epiſcopus de bonis patrimonialibus & aliunde,non autem intuitu Eccleſiæ quæſitis liber è diſponere poteſt. 186.1

Epiſcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde acquiſitis teſtari non licet. ibid.2

Epiſcopus,vel alius Prælatus Eccleſiam ſuam viſitans,non poteſt exigere procurationem à pauperibus clericis. 197.1

Epiſcopus,& quilibet ordinarius poteſt facere ſtatuta etiam pœnalia,& ipſo iure pœnam infligentia,iuri tamen Canonico non aduerſantia. 241.1

Epiſcopus poteſt compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficialium cùm ad diœceſim de nouo venit. 248.8

Epiſcopus tempore quo Epiſcopatum conſequitur, tenetur facere inuentarium illarum rerum, quas ipſe ex patrimonio,vel aliunde cóparauit. 295.1

Epiſcopus compellendus eſt facere inuentarium de patrimonialibus. ibid.2

Epiſcopi Regulares an de bonis patrimonialibus,& aliunde quæſitis diſponere poſſint. ibid.3

Epiſcopi conſecratio poteſt ex diſpoſitione Papæ vno tantùm Epiſcopo fieri. 306

Epiſcopo licet prædicandi licentiam concedere illi qui adhuc non eſt in ſacris Ordinibus conſtitutus. 327.4

Epiſcopus Regularis omne quod habuerit,& lucratus fuerit intuitu Epiſcopatus,Eccleſiæ,in qua eſt Epiſcopus,acquirit. 330.1

Epiſcopus Regularis,quod ſibi legato, donatione, aliove quoquam modo debitum eſt,qualiter recipere,retinere,& expendere valeat, optime declaratur. ibid. 2 & ſeqq.

Ethnicus.

Ethnici infideles an teneantur præcepto fraternæ correctionis. 69.5

Ta,& in peccato concepit me mater mea, interpretantur. 290.6

Euangelium.

Euangelij auctoritas circa duos gladios quomodo intelligenda,oſtenditur. 281.1

Eucharistia.

Euchariſtia ſacroſancta olim in primitiua Eccleſia mortuis ori includebatur, ſed poſtea varijs de cauſis ſublatum. 166.4

Euictio.

Euictio non competit aduerſus donantem,ſi donatio incipiat à traditione etiamſi ſit filia. 168.5

Euictio

Exceptio.

Euictio ſi intercedat donatoris doln,aut eulpa , ipſe de euictiune tenebitur. 168.5
Euictionis actio donatario contra donatorem datur, quando donatio eſt remunetatoria , vel ob cauſam facta. ibid.6
Euictio vt competat debet libelli copia aduerſus emptorem produci,ad venditorem tranſmitri ,vt omnino de litis motæ qualitate ſit certus. 169.9

Exceptio.

Exceptiones dilatorias præcipuè incompetentiæ Iudicis,qui opponere omittit,ſatis in Iudicem cōſenſiſſe videtur. 136.2
Exeeptio excommnnicationis in foro ſæculari admittenda. 258.5

Exceſſus.

Exceſſus in pretio ſi non eſt materia parua, inducit culpam lethalem,& ad reſtitutionem obligat,& ſi eſt matetia parua , inducit peccatum veniale. ibid.1

Excommunicatio.

Excommunicatio vbi dicta eſt , illico ſtatum mutat condemnati , & eum præſcindit à communione Fidelium,& perceptione Sacramentorum. 140.2
Exeommunicatus poteſt denuntiari ſine metu attentatorum,poſt appellationem. ibid.3
Excommunicationis ſententia in ſcriptis proferēda, non autem memoriter. 229.1
Excommunicationis ſententia proferri debet à Iudice,vel ab alio ipſius nomine, ex ſcriptis. ibid.2
Excommunicationis ſententia debet ſaltem eſſe ſubſcripta manu iudicis. ibid.3
Excommunicationem non ſufficit excipienti exprimere , ſed oportet vt ſpecies illius exprimatur. 258.1
Proceſſus enim excommunicato habitus in iudicio de iure nouo huius libri Sexti valet quamdiu ille per exeeptionem legitimè non repellitur. ibid.
Excommunicatio,vel quæcumque alia cenſura, aut pœna,ſi feratur contra ſcientiæ fauentes , illum contrahit is qui contra facit,etiam ex ignorantia affectus talis pœnæ. 277
Excommunicandi forma quæ antiquitus fuerit,declaratur. 44.12
Excommunicatio non habet certa & determinata aliqua verba quibus proferri debeat. ibid.13
Excommunicatus donec ſatisfecerit per ſatisfactionem non abſoluitur. ibid.14
Excommunicatio ferri non poteſt pro peccato præterito etiam graui abſque contumacia. 45.16
Excommunicatus ſtare non poteſt in iudicio , niſi tanquam reus. 57.1
Excommunicatus actor admittitur in omnibus illis caſibus,in quibus limitatur tit.ille C.vt nemo innitus agere. 58.6
Exeommunicatus niſi ſit nominatim denuntiatus , à iudicij limine non expellitur. ibid.7
Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt procurator conſtitui etiam pro reo. 111.3
Excommunicatus an poſſit agere aduersùs alium ſimiliter exeommunicatum?oſtenditur. 135 1
Excommunicatus maiori excommunicatione non poteſt in criminali cauſa aliquem accuſare. ibid.3
Communicans cū excommunicato incurrit minorem excommuicationem. ibid.4
Excommunicatus appellans non eſt audiendus ſuper appellationis proſequutione,niſi poſtquā ab excommunicatione fuerit abſolutus. 231.1

Excomunicatus appellaſe poteſt à ſententia , ſeu grauamine iudiciali,ſecus ab extraiudiciali. 232 4
Excommunicato beneficiorum fructus ſubtrahendi ſunt non Iudice intercedente,ſed ipſo iure. 241.5
Excommunicatus ob non ſolutum debitum, ſi propter pauperratem ſoluere non poſſe oſtendat,abſolui debet. 278.4
Excommunicationis ſententia ob non ſolutum debitum lata,ſi de paupertate impotentiaque debitoris notoriè. ibid.5

Executio.

Executio in bonis clerici ad depoſitum reſtituendum debet fieri per Iudicem eccleſiaſticum 156.3
Executores meri nullam habere poſſunt cauſæ cognitionem. 23.1
Exceptionem aliquam admittere non debent meri executores. ibid.2
Executor merus quando ſuperſedere debeat in executione ſententiæ nullæ,& iniuſtæ. ibid.3
Executor ad diſtribuenda bona in cauſam piam,poteſt ea diſtribuere in liberandis carceratis ad pœnam etiam pecuniariam pro maleficiis condemnatis. 322.2

Exemplum.

Exemplum ſcripturæ ex temporis antiquitate non ſit ſolemne , niſi illa exceſſerit centum annos, 116.2

Exemptus.

Exemptus non poteſt ſine licentia Papæ, cui ſubditur,prorogare aliorum Iudicum iuriſdictionem. 39.3

Expenſas.

Expenſas ob contumaciam ſolutas non recuperat qui eas ſoluit. 256.3

Expoſitio.

Filij expoſiti,de quorum parentibus non conſtat,legitimi ſunt cenſendi. 217.2
Expoſiti an admittantur in collegiis , vbi requiritur vt admittendi ſint ſanguine puri? ibid.3
Expoſiti dicuntur ciues,& naturales illius loci in quo fuerunt expoſiti. ibid.4
Filium exponere ob mortis timorem,vel ob infamiam vitandam licet parenti. 218.2
Exponens ſeptennio minorem filium , vel ſeruum puniendus. ibid.3
Abiecti à patre vel domino poſt ſeptennium nō expoſiti,ſed pro derelicto habiti dicūtur. ib.4.
Patriam poteſtatem amittunt parentes filios exponentes exponique conſentientes. ibid.5

Expreſsio.

Expreſſio facta ſub inuolucro verborum reſcriptum vitiat. 119.3

F

Factum.

FActum,& ea,quæ in facto conſiſtunt , litigantes per ſe & nomine ſuo,non verò per Aduocatos proponi debent. 74.1

Facultas.

Facultas generalis cum expreſſione aliquorum caſuum,non comprehendit maiora quàm in ipſo mandato continentur. 292.

Famulus.

Famulos improbos, & malæ vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri. 212.1

Index Rerum,

Fatale.

Fatale primum & ſecundum ſi eſſet lapſum, tertium competit per reſtitutionem in integrum paupertatis intuitu. 139.1

Februatio.

Februationes apud Gentes quæ. 345.4

Februationes antiquæ cardinalibus dederunt originem. 346.8

Feudum.

Feudi dominus eſt Iudex competens vbi ſuper illud vertitur lis inter vaſallos, nec alius Iudex adiri poteſt. 56.1

Feudo euicto contra dominum, feudatarius de euictione agere poteſt. 170.13

Feudum domino irrequiſito alienatum amittitur. 178.4

Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, vt de eo pro libito diſponat. ibid.6

Feudum ob alienationem irrequiſito domino factum amittitur, & ad dominum liberè redit. ibidem.7

Intellige in feudo nouo, ſiue denuo acquiſito ab alienante. ibid.8

Feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequiſito factam. ibid.9

Fides.

Fides eſt dictorum, & conuentorum conſtantia. 116.5

Fides dicitur à fiendo, vt videlicet fiat quod fieri dictum eſt. 117.6

Differentia an ſit aliqua ſi dicatur in fide, aut per fidem. ibid.7

Fidem frangenti non debet fides obſeruari. 124.2

Fideiuſſor.

Fideiuſſorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere verò impoſſibile. 183.5

Fideiuſſorem quòd debitor non inueniat, ſufficit probare per ipſius debitoris iuramentum, niſi creditor in eadem, vel maiori egeſtate ſit. ibid.7

Filia, & filius.

Filia vt exhæredari valeat, non ſufficit inuitis parẽtibus, aut indigno nubere, ſed requiritur vt turpiter viuat. 128.1

Filia maior 25. annis non poteſt à patre exhæredari ſi publica meretrix ſit. ibid.3

Filia gratis nihil accepto ſola dote contenta ſi renũtiauit hæreditatibus parentum, an poſſit vti remedio *l.2.C.de.reſcind.vend.* ſi læſa ſit oſtenditur. 162.13

Filia ſi modica contenta dote Religionem ingreditur, & renuntiauit opulentiſſimæ hæreditati, an illa vel monaſterium poſſit intentare remedium *d.l.2.C.de reſcind.vend.* oſtenditur. ibid.14

Filiam ſpuriam tenetur pater dotare. 205.4

Filiatio probatur ex confeſſione parentis ſeriosè facta. 111.1

Filiationis coniectura reſultabit ex nominatione, & tractatione fratrum, & conſanguineorum. ibid.2

Filius pauper patrem alere non tenetur. 185.9

Filius non tenetur credere matri aſſerenti ex adulterio eum concepiſſe. 228.2

Filij Regum regni ſucceſſores puberes relicti, curatores an accipere teneãtur, oſtenditur. 206.6

Filius ſpurius nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, aut alio contractu inter viuos quicquam præter alimenta a patre obtinere poteſt. ibid.

Filius naturalis in bonis parentum, an & quando ſuccedere poſſit, oſtenditur etiam de iure Regni Caſtellæ. ibid.7

Filij naturales, ſi præteriti ſint in teſtamento patris, qui filios legitimos non habet, an poſſint aliquid prætendere præter alimenta. ibid.8.9

Fiſcus.

Fiſcus quando eſt emptor, & venditor litem contra eum eſſe motam ſcit, non tenetur eam denuntiare. 170.15

Fiſcus poteſt ad ſuum Iudicem trahere actorem agentem contra emptorem ſuper re ab ipſo vendita. 171.16

Fœmina.

Fœmina fidelis cum infideli de matrimonio contrahendo conuenire poteſt ea conditione, ſi fiat Chriſtianus. 300.2

Fœnerator.

Fœneratores ad exhibendum ſuarum Codices rationum cenſura eccleſiaſtica ſunt compellendi. 279.1

Fœtus.

Fœtus quandiu in vtero eſt baptizari non poteſt. 4.5

Fornicarius.

Fornicarius neminem putat coactum. 311.2

Fornicatio.

Fornicationis ob cauſam vir ab vxore diuertens, aliam vxorem ſuperſtite adultera accipere non poteſt. 348.1

Fornicanti ex ignorãtia cum duabus ſororibus, poſt annos ſeptem coniugia non negari ait text. in præſenti. 351.1

Francia.

Francorum Rex oleo miraculoſo inungitur. 20.2

Francorum Rex eſt Canonicus Eccleſiæ S. Hilarij Pictauienſis, & Eccleſiæ Cenomanenſis, & Andegauenſis. ibid.5

Fructuarius.

Vide *Colonus.*

Fructus.

Fructus pignoris lucro debitoris cedunt. 125.2

Fructus & redditus beneficiorum tantum æſtimari debent, quantum valent deductis oneribus. 248.2

Fructus beneficiorum ſunt qui ſuperſunt deductis oneribus, & impenſis. ibid.3

Fructus integri intelliguntur deductis oneribus ibidem.4

Fructus decimarum ex conceſſione Pontificis bene poſſunt cadere in laicos. 328.4

Furtum.

Furti tenetur vtens re ad alium vſum, quàm ad quẽ ſibi, commodata fuit. 155.10

Furtum committens paupertatis, miſeriæque ſuæ leuandæ cauſa, excuſatur. 218.1

Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrectari non dicitur. 219.2

Furti crimen excuſat neceſſitas famis. ibid.4

Furari credens modicum, ſi furatus fuerit multum, tenebitur non habito reſpectu ad intentionem, & ignorantiam ſuam. 352.5

Futurum.

Futurorum cognitio duplex eſt. 344.5

Futura ex præteritis coniicientes iudicamus. ibidem.12

Vide *Dæmon.*

G.

Gabella.

GAbellatum & regiorum redditunm Regi pertinentium in conductione, locum non habet remedium *l.2.C.de reſcind.vend.* 163.19

Garzonus apothecæ cũ certo ſalario, ſi poſt ea effectus tabellio plura inſtrumenta confecit pro apotheca, garzoni & Notarij ſalarium habere debet. 160.10.

Generalitas.

Generalitas obſcuritatem parit. 119.4

Geomantia.

Geomantia prohibetur vt hæretica, falſa, & ſcandaloſa. 341.12

Gladius.

Gladius temporalis vltra ſpiritualem an ſit in Eccleſia. 281.2

Gratia.

Gratia cauſatur in perſona contrahentis matrimonium, non in procuratore. 252.8

Grus.

Grues concordiam exercent inter quas nullus eſt primatus. 216.4

H.

Hæreditas.

HÆreditatis in diuiſione facta inter cohæredes ei, qui lædit, datur electio, vel ſupplendi id, quod deeſt cohæredi, & in quo læſus reperitur, vel quod iterum diuiſio fiat, niſi interueniat læſio enormiſſima. 166.2

Hæreticale.

Hæreticalia ſunt magica omnia in quibus dæmonibus funeſta offeruntur ſacrificia. 265.1

Hæreticale & ſi Hoſtiæ conſecratæ, vel aliarum rerum ſacrarum interueniat abuſus. 266.3

Hæreticalia ſunt omnia illa, quæ fiunt ad hæretico, vel mago. ibid.5

Hæreticus.

Hæreticorum pœnas non incurrit ille, qui errorem contra fidem etiam poſitiuum dummodo ex ignorantia quamuis craſſa committit in interno, etſi perfectè explicet illum in externo. 27.1

Hæreticus eſt, qui ſanctiſſimam Hoſtiam maleficiis præſertim amatoriis immiſcet. 266.11

Vide *Abiuratio.*

Hierarchia.

Hierarchia Eccleſiaſtica inſtar cœleſtis ordinatur. 309.7

Hieremias.

Hieremias Propheta poſtquam mortuus fuit, Iudæ apparuit. 324.5

S. Hieronymus.

Hieronymo magis quàm Auguſtino creditur in interpretatione SS.Scripturarum. 293.1

Hieronymo in hiſtoriis & tranſlatoribus magis creditur quàm aliis. ibid.3

Hiſtorici libri.

Hiſtoricis libris fides omnino adhibenda; & quando 212.3

Hiſpania.

Hiſpaniæ Reges nullum ſuperiorem neque etiam Imperatorem in temporalibus recognoſcunt. 304.1

Hiſpaniæ Reges Gothorum temporibus inungebantur. 20.3

Hiſpaniarum Reges habent Canonicatus in Eccleſia Burgenſi, Toletana, & Ligionenſi. 20.6

Hiſpani dicunt *dias aziagos* quaſi Ægyptiacos. 347.8.

Homo.

Homines in quibus caſibus ligari poſſint vt mulieribus reddantur inutiles. 208.3

Homo qui non vult eſſe in ciuili ſocietate aut Deus, aut beſtia. 309.4

Homo animal ſociabile. ibid.5

Hydromantia.

Hydromantia, quæ ex aqua captabatur, prohibetur vt hæretica. 342.13

Hypotheca.

Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala adminiſtratione bonorum Eccleſiæ. 281.3

I.

Ianuarius.

IAnuarij Kalendis comeſſationes, cantus, & bona verba fieri prohibentur. 345.1

Ianuarij prima dies auſpicialis dictus eſt. ibid.2

Ianuarij Kalendarum lætitia hodie quare? 345.7.

Vide *Kalenda.*

Ignorantia.

Ignorantia in iis, qui fidei ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro. 216.3

Ignorantia craſſa circa mala prouenientia ex actione illicita minuere voluntarium. 324.2

Ignorantia etiam probabilis nihil prodeſt ad excuſandum rebaptizatum à pœna irregularitatis. 359.1

Illiteratura.

Illiteratura totalis, & omnimoda requiritur ad inducendam inhabilitatem ad Ordines & beneficia. 297.1

Immunitas.

Immunitas Eccleſiaſtica, ſeu exemptio clericorum à ſæcularium Principum Iuriſdictione tam quoad perſonas, quàm quoad bona eſt de iure diuino. 6.12

Eccleſiæ tectum gaudet immunitatis priuilegio. 199.1

Immunitatis priuilegio gaudet qui pedem, vel manum in Eccleſia, vel cœmeterio habet. ib.2

Immunitate Eccleſiæ gaudet ille qui parietem ipſius Eccleſiæ partis exterioris tetigerit. 200.3

Aër ipſi cœmeterio reſpondens gaudet priuilegio immunitatis. ibid.4

Immunitatis Eccleſiaſticæ defenſio commendatur. 310.3

Immunitas 40.vel 30.paſſuum non ſeruatur de conſuetudine. 329.3

Immunitati vltra cœmeterium iam hodie nullum ſpatium cedit. ibid.4

Impeditus.

Impedito non currit tempus. 151.1

Imperator.

Imperatores Romani poteſtatem, & dominationem in vniuerſo orbe nunquam habuerunt. 305.2

Imperium.

Imperium attenta ſua origine non à Sede Apoſt. ſed à Deo eſt. 18.3

Imperium eſt indiuiſible, & monſtruoſum eſſet ſi Regnum haberet duo capita. 132.3

Vide *Regnum.*

Impotentia.

Impotentia correſpectiua ſimul & perpetua poteſt eſſe. 208.2

Impotentiam correſpectiuam quando dicatur habere vir? oſtenditur. ibid. 2

Impotentia reſpectiua quando datur? ibid. 2

Impotentia quomodo ſe habeat. 349

Impubes.

Impubes puer præcipuè ſi non ſit doli capax occidens non contrahit irregularitatem. 223.1

Impuberum 14 annorum peccata, qui muliebria patiuntur, reſeruationibus Epiſcoporum non ſubduntur. ibid. 6

Impuberes qui dicantur? oſtenditur. 240.4

Impuberum teſtimonia fidem faciunt vbi veritas aliter haberi non poteſt. 315.6

Impunitus.

Sanctius & ſecurius eſt impunitum relinqui facinus nocentis quam innocentem damnare. 121.3

Tà, in ore duorum, &c. non conſtituunt nouum aliquod, ſeu Euangelicum præceptum, ſed tantummodo referuntur tanquam iudiciale illud ſcriptum in lege veteri iuxta vim, quam tunc temporis habebat. 114 10

Tà in ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, declarantur. 115.11

Incontinentia.

Incontinentia in ſexagenario non præſumitur. 194.3

Incorrigibilis.

Incorrigibilis quis dicatur? 61.1

Incorrectus, & incorrigibilis an differant? 62.2

Incorrigibilis verè & propriè quis dicatur. ibid. 3

Conſtitutio agens de incorrigibili, intelligenda de illo, qui abſolutè, ſimpliciter, & iuxta proprietatem verbi talis dicitur. ibid. 6

Incorrigibilis delinquens abſque vlla traditione, vel degradatione, dimittitur vt ſeculari poteſtate comprimatur. 63.0

Imdecentia.

Indecentia an ſit vt laici poſſint eſſe arbitri in cauſis ſpiritualibus. 38.5

Indicus.

Indicus homo trecentos & triginta quinque vixit annos. 194.4

Indigena.

Indigenæ forenſibus præferendi in prouiſionibus Parochiarum Eccleſiarum. 301.1

Indigenæ inducuntur facilius ad reſidentiam quàm extranei. 303.9

Indigena magis quàm extraneus præſumitur diligere patriam, & Eccleſiam in qua eſt enutritus. ibidem. 11

Indigenæ magis quàm extranei amantur, & coluntur à populo. ibid. 12

Indigena idoneus aptior, & melior eſt ad beneficium Curatum ſuæ patriæ. 304.14

Indultum.

Vide *Lex*.

Infamia.

Infamia incurritur ipſo iure propter periurium. 127.4

Infames infamia canonica notati, quæ ex lethali culpa contrahitur, è teſtimonio repelluntur. 134.1

Infans.

Infans, vel pupillus ſi ſciuerit à Principe delegatus nominetur, tunc habitu iuriſdictionem illi delegaſſe videtur. 25.3

Infans doli capax poteſt ex delicto puniri ſi proximus ſit pubertati. 223.1

Infantes excommunicari non poſſunt. 224.4

Infantes Iudæorum, ſicut adulti, non ſunt per vim ad fidem trahendi. 348

Infantes vnius diei an & quomodo peccandi ſint capaces. 252.1

Infantia tam in viris quàm in fœminis terminatur ſeptimo anno expleto. 217.1

Infidelis.

Vide *Iudæus*.

Ingratitudo.

Ingratitudinia in dereſlationem qui ſcripſerint referuntur. 185.2

Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis. ibid. 3

Inhabilitas.

Inhabilitas non tollitur, nec ſuppletur ex mixtura alterius habilis & capacis. 41.2

Inimicus.

Inimicus offenſus, qui fideiuſſorem non inuenit, poteſt relaxari cum cautione iuratoria de non offendendo. 99.2

Maximè cùm pauper bonæ conditionis, ac famæ ſit. ibid. 3

Iniuria.

Iniuriatus & malo, aut damno aliquo affectus, tenetur ſic peccantem contra ſe corripere. 69.3

Iniuſtitia

Iniuſtitias propter, & peccata transfert Regna de gente in gentem. 289.6

Inops.

Inops quis. 194.1

Inquilinus.

Inquilino qui domum propter peſtem, aut bellum deſiit habitare, facienda eſt remiſſio mercedis pro rata temporis. 173.2

Inquiſitio, & Inquiſitor.

Inquiſitionis Officium commiti non debet niſi attingenti quadrageſimum annum. 178.1

Ex moderniori Pontificio Decreto hodie ſufficit attigiſſe trigeſimum annum. ibid. 2

Ætas triginta annorum ad Inquiſitores neceſſaria pro Commiſſariis requiritur. ibid. 3

Inquiſitores contra hæreticam prauitatem hodie magis pro ordinariis, quàm pro delegatis ſunt exiſtimandi. 24.3

Inquiſitores litteras ſibi iuriſdictionem tribuentes edere tenentur. ibid. 4

Inquiſitores Apoſt. in Regnis Portugaliæ, Aragoniæ, & Valentiæ ſimoniæ crimen punire poſſunt 84 8

Inquiſitores contra hæreticam maieſtatem procedunt contra Magos Sacramentis abutentes. 266.9

Inſons.

Inſontes punire à diuina miſericordia alienum eſt. 353.3

Inſtitutum.

Inſtituta antiqua rationabiliter ordinata impoſterum obſeruanda. 339.1

Inſtrumentum.

Inſtrumentum procuratorium ex longinqua regione allatum quando præſumatur à Notario confectum. 33.9

Comprobatio & recognitio inſtrumenti ex longinqua regione allati an ſit neceſſaria. ibidem 9

Inſtru

Inſtrumentum quandò ſit legale vt illi fides adhiberi poſſit? 34.11
Inſtrumentum præſumitur & habetur pro legali quando pars aduerſa tempore citationis non opponit contra illud. ibid.13
Inſtrumentum mandati procuratorij non probatur ex eo quòd tabellio atteſtetur coram ipſo fuiſſe confectum. 61.4
Inſtrumenta, qui ratione officij conficiunt, ea edere tenentur. 108.9
Inſtrumenta quoad proprietatem communia reus edere compellitur. 109.15
Inſtrumenta communia ratione vtilitatis edere reus actori non tenetur. ibid.17
Inſtrumentorum appellatione contineri teſtes. 116.1
Inſtrumenti exemplum non ſolemniter ſumptum fidem non facit abſque originali. ibid.1
Inſtrumenta ſi exemplentur in partibus virtute litterarum compulſoriarum, an ſufficiat citari procuratorem in Curia. 119.6

Intereſſe.

Intereſſe quando debeatur non ſolito negotiari? 221.6
Intereſſe lucri ceſſantis, & damni emergentis quando abſque vſurarum labe vltra ſortem exigi poſſit? 222.1

Interpretatio.

Interpretatio vbi ſimpliciter prohibetur, prohibita cenſetur generalis extrinſeca, vel quæ hominis interpretatio non dicitur, non verò magiſtralis, ſeu legalis. 66.3

Irregularitas.

Irregularitas omnis an tollatur per profeſſionem in Religione approbata? 77.5
Irregularitas eſt pœna, quæ imponitur pro culpa. 224.2

Iudæus.

Eccleſia in Iudæos circa quæ poteſtatem habeat. 279.2
Iudæus an ſub hac Clementina contineatur? oſtenditur. ibid.4
Iudæi, vel infideles, an & quando poſſint à Chriſtianis principibus expelli & bonis priuari oſtenditur. 336.1
Iudæorum & Maurorũ expulſio ab Hiſpania à Ferdinando & Eliſabetha Hiſpaniarum Regibus quare facta. 337.2
Iudæi an, & quibus caſibus per Inquiſitores puniri valeant? ibid.3
Vide *Maurus.*

Iudex.

Iudices delegati litteras ſuæ commiſſionis quando edere teneantur, oſtenditur. 23.1
Iudices Conſeruatores litteras ſibi iuriſdictionẽ tribuentes ad ipſam fundãdam edere tenentur. 24.2
Iudices Eccleſiaſtici poſſunt cenſuris, & aliis pœnis arbitrariis ſeculares compellere ad auxilij brachij ſecularis exhibitionem. 26.6
Iudex laicus quando poſſit cogi auxilium brachij ſecularis impartiri in delictis non eccleſiaſticis, ſed mixti fori à ſeculari commiſſis. 29.13
Iudex ſecularis non tenetur impartiri Eccleſiaſtico auxilium ſuum vbi aliàs conſtaret de iniuſtitia, vel nullitate ſententiæ. ibid.14
Vel vbi fuerit à ſententia Iudicis Eccleſiaſtici auxilium requirentis appellatum, vel ſupplicatum, aut de nullitate dictum. ibid.15
Iudex iudicare debet ſecundùm allegata, & probata. ibid.16
Iudices fori omnino diuerſi ſibi adinuicem auxiliari debent. ibid.17
Iudex eccleſiaſticus vtpote exellentiore vtens iuriſdictione cogere cenſuris poterit ſecularem ad præſtandum auxilium, non ita ſecularis eccleſiaſticum. 30.18
Iudicum diſtinctio refertur. 51.3
Iudices omnio competẽtes ſunt illi, qui attento iure abſque vlla prorogatione, vel conſenſu litigantium adiri poſſunt. 52.4
Iudices omnino incompetentes ſunt illi, qui attento iure, nec etiam de conſenſu litigantium competentes ſunt, aut prorogari poſſunt. ibid.5
Iudices incompetentes, ſed non ſimpliciter, ſunt omnes illi, qui ex partium conſenſu competentes effici poſſunt. ibid.6
Quid ſi Iudices eccleſiaſtici laicorum iudicium ſequi teneantur. 40.11
Iudex aliàs incompetens quando fiat competens per confeſſionem partis. 53.11
Iudex ex officio poteſt & debet prouidere vt in iudicio interueniant omnes ſolemnitates, & requiſita neceſſaria. 61.5
Iudex ex officio poteſt videre de viribus mandati, & Procuratorem ſine illo agentem repellere. ibidem 3
Iudex ſententiam pro actore ferre poteſt ex cauſa ab eo probata, licèt alia in libello deducta fuerit, ſi procedat ſolâ facti veritate inſpecta. 75.3
Iudex alias competens poteſt vt ſuſpectus recuſari ex eo quòd habeat cauſam ſimilem. 78.1
Iudex nimis fauorabilis vni parti, ſuſpectus eſt alteri, ibid.2
Iudex in cauſa quam vt priuatus habet, æquum putat id, quod in ea petit aut prætendit litigans. ibid.4
Iudices ſi de cauſa principali, & de exceptionibus ſimul cognoſcunt, vel aliàs ſi ſuper ipſa principali cauſa lite nondum conteſtata teſtes recipiũt, licitè ab eis appellatur. 79.1
Iudices pronuntiare debent ante negotium principale ſuper omnibus exceptionibus, quæ de ſe impediunt litis ingreſſum. ibid.2
Iudex quoties non cognoſcit à principio de exceptionibus præiudicialibus diuiſim à negotio principali, licitè ab eo appellatur. ibid.3
Iudex eccleſiaſticus adiri poteſt ob negligentiam Iudicis ſecularis in adminiſtranda Iuſtitia. 86.1
In Iudicem conſentire, & poſtea eum ſuſpectum allegare non licet. 136.3
Iudex delegatus non aliter acquirit iuriſdictionis exercitium, niſi priùs oſtenſis ſuæ delegationis litteris. 139.1
Iudex ex officio publicum excommunicatum repellere debet. 258.4
Iudex vnius territorij an & quando poſſit citare in territorio alterius, quæſtio propoſita. 273.1
Iudex in alieno territorio ſubditum ſuum per ſe, aut per nuntium poteſt citare abſque eo quod litteræ ſubſidiales Iudici alterius territorij dentur. ibidem 4
Contrarium verius. ibid.5
Iudices ſimilis fori, diuerſo tamen territorio degẽtes, litteris requiſitoriis vtuntur ad executionem ſuarum ſententiarum. 273.7
Iudex requiſitus pro rei remiſſione non præmiſſa cauſæ cognitione, vel ſaltim ſummaria informatione illum remittere non tenetur. 374.8
Iudex requiſitus debet inſpicere delictum, proceſſum

ſum, & acta, & non debet eredere ſimplici ſententiæ in criminalibus. 274.10
Iudex ſecularis non poteſt cognoſcere de poſſeſſione rei ſpiritualis. 318.1
Suſpectus an ſit auctor alicuius libri, qui vt Iudex cognoſcere debet de cauſa in qua diſputatur dubium in eo diuiſum. 336.1
Iudici, qui compoſuit librum, impedimento eſſe non poteſt ad iudicandum ſuper articulis, quos in eodem reſoluit. ibid.2

Iudicium.

Iudicium à citatione incipit. 21.2
Iudicium mixtum quod dicatur? 34 1
Iudiciorum nomine in hac regula quæ veniant. 269.2

Iuramentum.

Iuramenti vinculo non tenetur qui promiſit ſi alter ex parte ſua non adimpleuit. 124.1
Iuramentum de Iure Digeſtorum & Codicis olim acceſſionis vice fungebatur. ibid.2
Iuramentum quando cœpit obligare, licèt actus non valeret. ibid.3
Iuramento promiſſorio ineſt aſſertorium. ibid.4
Iuramentum nihil aliod eſt quàm probatio. 125.5
Iuramentum de ſoluendis vſuris cur valeat, cùm tamen vſurarum promiſſio non valeat. ibid.6
Iuramentum de ſoluendis vſuris quomodo valeat ſi peccati nutritiuum eſt. ibid.7
Iuramentum non eſt dicere, per fidem meam, abſolutè loquendo. 126.3
Iuramentum eſt ſi dicatur in fide Dei, vel Chriſti, vel Chriſtiana. 127.9
Iuramentum de genere eſt probationis. 131 5
Iuramentum promiſſorium non eſt ſine aſſertorio. ibid.6
Iuramentum facit valere actum eo modo, quo poteſt, remiſſiuè. ibid.7
Iuramentum ſuper actu à lege prohibitio principaliter in fauorem priuatum, ſecundario in fauorem publicum præſtitum obſeruari debet, abſque vi, dolo aut tertij preiudicio fiat. ibid.8
Iuramentum litis deciſorium nec recuſari, nec referri poteſt ſi à Iudice ſit delatum, ſecus ſi à parte. 133.1
Iuramentum ſuppletorium à Iudice delatum ad conficiendam integram probationem, non poteſt à parte recuſari. ibid. 2
Iuramentum ſubire recuſans an pro confeſſo habeatur. ibid.3
Iuramentum obligationem parit, quæ verborum non tam ſolemnitate, quàm Religione contrahitur. ibid.4
Iuramentum ſemel præſtitum non augetur, vel minuitur vltra effectum naturalem, quem habet. ibid 6
Iuramentum nihil aliud quàm probatio eſt. ibid.9
Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplenè probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundùm vnam ſententiam. 192.2
Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundùm aliorum ſententiam. ibidem. 3
Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium. ibid.4
Aliter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adeſt ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt. 193.5
Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licet præmiſſum ſit nihilominus reuocatio valet. 254.52
Iuramentum eſt Dei in teſtem aſſumptio. 331.1
Iuramentum poteſt ſolo intellectu ſolaque interiori voluntate perfici, ac conſummari. ibid.2
Iuramẽtum ſi præſcribatur fieri tactis Euangeliis & Cruce, ſi hæc non tangantur, nullam habebit vim in foro externo. ibid.6
Iuramentum valet quod per lapidem præſtitum fuerit. 332.1
Iuramentum ex intentione eius, qui iurat, non eius cui iuratur, accipi oportet 333.1
Iurare per lapidem vt ſic idololatria eſt. ibid.5
Iurare licet per creaturas non abſolutè ſpectatas, & à ſeipſis, ſed vt ad Deum relatas. ibid.6
Iuramentum eſt teſtimonium fidei, qua Deum Opt. Max. veritatis fontem profitemur. ibid.7

Iuriſdictio.

Iuriſdictio delegata odioſa eſt, ac proinde reſtringenda. 24.1
Iuriſdictio ordinariorum vt naturalis & fauorabilis amplianda. ibid.2
Iuriſdictio eccleſiaſtica inſtituta ad gubernãdos Fideles ſecundùm legem Euangelicam. 36.4
Iuriſdictio in feudali cauſa domino feudi relinquẽda, etiamſi contra perſonas eccleſiaſticas agatur. 56.2
Iuriſdictio Iudicis à quo ſuſpenditur per appellationem tam quoad executionem ſententiæ, quàm quoad officium illius. 149.1
Iuriſdictio ex die, vel ſub conditione data ante aduentum Dei, vel implementum conditionis non exiſtit actu. 247.
Vide *Cauſa.*

Ius.

Ius municipale, ius peculiare. 1.3
Ius commune, & municipale, an, & in quo differant. ibid.4
In Iure nouum non eſt, vt in corpore Iuris inſerantur leges & priuilegia. 85.5
Iura quæ de ſigillo nullam faciunt mentionem quomodo intelligenda. 110.2
Ius relaxandi habens is & retinendi ius habere non ambigitur. 153.5
Iura, quæ Regibus competunt in ſignum ſuperioritatis, impræſcriptibilia ſunt. 137.1
Ius Pontificium, quaſi quid diuinum dicitur. 288
Iura quæ de ſubiectione facta per Pontifices Imperatoribus loquuntur non ad ſubiectionem iuridicam, ſed arbitrariam ex libera Pontificum voluntate pendentem referenda ſunt. 305.1

Iuſpatronatus.

Iuriſpatronatus cauſa coram Iudice eccleſiaſtico agitanda. 49.1
Iuſpatronatus auctoritate Eccleſiæ velut præparatorium, & antecedens ordinatur ad ſpiritualia. 50.3
Iuſpatronatus ex natura ſua & per ſe temporale. ibidem
Iuſpatronatus annexum, & coniunctum ſpiritualibus cur dicatur, oſtenditur. ibid.7
Iuſpatronatus non tranſit cum hæreditate in fideicommiſſarium omnium bonorum, ſed apud hæredem remanet. 195.8
Iuſpatronatus qui non perdit per confiſcationem Iudicis ſecularis. 274.11
Iuſpatronatus annexum villæ, vniuerſitati, &c. per

ſententiam Iudicis ſecularis tranſit in fiſcum, in quem tranſit villa, vniuerſitas, &c. 274.13
Iuſpatronatus quod de per ſe, & principaliter ſubſiſtit, & non eſt vnitum, ſeu annexum, non tranſit in fiſcum per ſententiam Iudicis ſecularis confiſcantem. ibid.14

Iuſtitia.

Iuſtitiæ defectus in eccleſiaſtico Iudice ſufficit vt ad eccleſiaſticum competentem ſuperiorem recurratur. 77.2

Iuuenis, & Iuuentus.

Iuuenis ſi ſciat legere, & ſpes ſit quòd diſcat, non dicitur illiteratus omnino. 297.2
Iuuentus propria venatorum ætas. ibid.1

K.

Kalenda.

KAlendarum, præcipuè Iannarij feſtiuitate apud Gentes maxime celebres. 345.3

L.

Lactatio.

LActare filium nulli mulieri nec heroinæ dedecori eſſe poteſt. 290.1

Læſio.

Remedium ſubueniendi læſo procedit in omnibus bonæ fidei contractibus. 160.2
Contractibus reciprocis ratio læſionis congruere non poteſt. ibid.3
Feudi in conceſſione locus eſt remedio læſionis vltra dimidiam quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam. ibid.4
Læſionis remedio vltra dimidiam locus eſt in datione in ſolutum extraiudiciali. 161.5
In locatione etiam decimarum, aut vectigalium locum habet remedium læſionis vltra dimidiam. ibid.6

Laicus.

Laicus titulo locationis poteſt decimas exigere. 137.2
Laici ſuper ſpiritualibus, & eccleſiaſticis negotiis arbitrij eſſe non poſſunt. 38.1
Laici per viam iuriſdictionis, & poteſtatis publicæ Eccleſiaſtica negotia tractare non poſſunt. ibid.2
Laici circa res eccleſiaſticas, & negotia ſuper ſpiritualibus emergentia poſſunt conſilium ſuum præſtare. 39.9
Laicus inſimul cum elerico poteſt eſſe arbiter in cauſa ſpirituali. 40.1
Laici non poſſunt Eccleſiaſtica negotia tractare, ſed ſolùm Prælatorum iudicio diſponi debent. 47.1
Laicus tractare eccleſiaſtica negotia prohibetur, quando velut Iudex & ſuperior in vim iuriſdictionis ea tractat, ſecus ſi miniſterialiter. ibid.2
Laicus etiam in ſpiritualibus Procurator conſtituitur ad vnum, vel etiam ad plura negotia ſiue in iudicio, ſiue extra iudicium. ibid.3
Laicus iure & auctoritate legitimi ſuperioris eccleſiaſtici poteſt eccleſiaſtica negotia tractare. 48.9

Legatus.

Legatorum poteſtas reſtringenda. 24.3

Legitimatio

Legitimatio perſonarum neceſſaria eſt etiã in cauſis ſummariis, & executiuis. 33.3
Legitimatio, quam ſubſequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimationem. 209.4
Filij legitimi vbi vocantur ad maioratum abſque dubio ſuccedunt legitimati per ſubſequens matrimonium. ibid.5
Tã legitimi, & de legitimo matrimonio nati, ſunt ſynonima. 210.6
Legitimati quando excluduntur, cenſentur excluſi legitimati per reſcriptum, & non per ſubſequens matrimonium. ibid.7

Lex.

Lex quomodo dicatur reſpicere futura, & non præterita. 2.1
Lex, aut indultum Principis an ſtare poſſit ſi tertio præiudicet. 3.7
Leges laicorum Eccleſias, & earum bona nullatenus ligant. 4.1
Nemo tenetur directè legibus eius, qui in ipſum non habet poteſtatem. ibid.2
Lex Ciuilis prohibens alienari bona immobilia in eccleſias, an ſit valida? 6.16
Lex nulla naturalis, aut diuina hodie obligans reperitur, quæ neceſſariò concludat non ſufficere vnicum teſtem, & ideo poteſt lex humana ex cauſa ſtatuere quòd vnus ſufficiat. 115.12
Legem Ciuilem quando irritare Pontifex poſſit? 131.3
Lex commiſſoria non eſt improbata generaliter, aut in venditione ſpecialiter, ſed tantum in pignoribus, præcipuè ceſſante fraude. 180.8
Vide *Pactum.*

Liber.

Libri rationum à perſonis particularibus fabricati pro conſeruatione rei familiaris non ſunt ex obligatione edendi. 108.13
Libellus in actione reſciſſionis contractus ob læſionem vltra dimidiam quomodo formandus, 167.5

Libertas.

Libertas eccleſiaſtica in quibus caſibus offendatur, in quo ve conſiſtat, remiſſiuè. 265.11

Lis, & Lex.

Litigans cum alio cenſetur eius aduerſarius. 42.4
Litigans cum alio veluti inimicus recuſari poteſt. ibid.5
Litigans mecum recuſari à me poteſt ne in alia cauſa Iudex ſit. 97.1
Lite pẽdẽte ſuper ſeparatione thori, an potiùs vxor ſequeſtrari debeat in aliquo monaſterio, quàm apud honeſtas matronas, oſtenditur. 98.1
Legis præſumentis in foro poli nulla eſt poteſtas, ſi veritas pateat. 202.1
Lex an ſtatuta ſuper præſumpto quaſi comperto. 203.2
Lex ob duas cauſas præſumere ſolet. ibid.5
Litigantibus duobus ſuper electionibus de ſe in diſcordia celebratis, ſi contingeret aliquem ipſorum mori, ad electionem aliam non eſt procedendum. 256.1
Lis ſuper titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat deciſioni huius text. ibid.3
Litem fuiſſe iuſtam ſaltim coloratè ſufficit ad effectum regulæ. 257.8
Leges aptari debent iuxta regionem, quibus ſcribuntur, temperiem. 289.4
Leges qui facit, pari maieſtate legibus obtemperare decet. 292.3
Legum ſolemnibus ſolutum Principem aliqui credunt. ibid.4
Leges Ciuiles quando obtineant in foro Eccleſiaſtico, 294.1

Leges Ciuiles in ſpititualibus parum, aut nihil poſſunt. ibid.2
Littetę ſigillo Epiſcopi munitæ plenam faciunt probationem in iis, quæ ad eius officium ſpectant. 110 1

Loth.

Loth an neſciens cum filiabus coierit? 324.2

Ludus.

Quæſita ex ludo non tenetur qui lucratus, reſtituere, niſi compellatur à Iudice. 224.1
Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec afficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum. 215.3
Ludo ſe potiores partes habere certò ſciens, ſpóſionem auget, an teneatur reſtitnere? oſtenditur. 2.6.7
Luſor bene cantus petituſque an poſſit ab imperitiore lucrari? oſtenditur. ibid.8

M

Magiſtratus.

MAgiſtratus laicos poſſe cognoſcere de cauſis poſſeſſoriis beneficiorum, qui teneant, referuntur: ſed contrarium verius. 79.1

Maioratus.

Maioratus poſſeſſor ſcripturam fundationis edere ad petitionem alterius compellitur. 109.16
Maioratus per viam donationis facti inſtiturio poteſt reuocari ſi ingratitudo aduersùs inſtituentem ſit commiſſa. 185.4

Maiuma.

Maiuma feſta S.Crucis inuentionis feſtiua pietate purgata ſunt. 346.9

Maius menſ.

Maij menſis lætitiæ Maiumæ Deæ celebrantur. 345.5

Malefactor, & Maleficium.

Malefactores Eccleſiarum in vtroque foro conueniri poſſunt. 82.1
Maleficium vt tollat non poteſt quis petere à malefico etiam parato. 207.3
Maleficium reſpectiuum ex quibus inducatur, remiſſiuè. 208.1
Malefico petere vt per alterum maleficium tollat maleficium, licitum non eſt. 331.1
Curati per alterum maleficium poſtea in dolores grauiſſimos, & ſæpe in morbos maiores incidunt. 332.2
Maleficio vti non licet etiam ad bonum finem. ibidem 3
Malum non eſt præſumendum de illo qui bene vixit. 122.2

Mandatum.

Mandatum ſpeciale poſterius derogat priori reſcripto generali ſecundùm Ius commune obtento. 108
Mandatum procuratorium non præſumitur. 33.6
Mandatum per Procuratorem debet præſentari, vt ipſe nullo temporis curſu ab huiuſmodi præſentatione poſſit excuſari. ibid.7
Mandatum procuratorium probari poteſt per teſtes ſicut per inſtrumentum. 34.14
Mãdatum ex ſui natura ſtricti iuris eſt, & eius fines excedi non poſſunt. 249.1
Mandatum in quo adeſt clauſ. Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere ſpero, non extenditur ad lites, ſeu cauſas futuras, niſi cauſæ futuræ ortum habeant ex negotiis de præſenti. 250.3
Mandatum procuræ conceſſum alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios. ibidem 4
Mandatum conceſſum contra Titium, aut aliam perſonam, non comprehendit vniuerſitatem, vel collegium. ibid.5
Mandatum ad matrimonium contrahendum debet eſſe ſpeciale. 251.1
Mandata duo ſi dentur ad contrahendum cum diuerſis, ſi contrahatur cum ſecunda, an matrimonium ſit validum? oſtenditur. 254.17
Mandatum procuræ licèt ſit iuramento vallatum, reuocari poteſt. 255.13

Manutentio.

Manutentio an & quando detur ex poſſeſſione habita in re, quæ mutauit formam? 189.7

Manus.

Manus deoſculandas tradere mulieribus Religioſis non licet, maximè iuuenibus. 179.2

Maritus.

Maritus præſtando cautionem iuratoriam ſatisfacit ſi ob paupertatem ſuam cauere non poteſt de non efferdendo vxorem. 99.1
Marito cum iuramento aſſerenti vxorem carnaliter cognouiſſe, credendum non eſt, ſi vxor contrarium probauerit. 110.1
Maritus quamuis ex vi iuramenti non poſſit vxorẽ adulteram ciuiliter accuſare, ad ſuam priuatam vtilitatem, poterit tamen criminalem accuſationem contra eam inſtituere ad publicam vindictam. 119.4
Maritus ſi noluerit accuſare vxorem adulteram, vel ab accuſatione criminali deſtiterit, nullum peccatum incurrit. ibid.5
Maritus propter ignorantiam excuſatur ab inceſtu. 331.5
Cognoſcens aliquam conſanguineam, aut affinem ignorans probabiliter illam eſſe talem, quamuis peccet peccato fornicationis, non tamen peccat peccato inceſtus. ibid.6

Martyr.

Martyrum natalitia vnde originem ſumpſerint. 346.11

Maſculus.

Maſculus quadrageſimo die, & 90. fœmina animam rationalem ſuſcipit. 189.6

Mater.

Mater ſiue legitima ſiue alia, tenetur partũ lactare, & nutrire quouſque is trimus efficiatur, & eius ætatis qua ablactari poſſit. 105.1
Mater licèt teneatur lac intra triennium filio exhibere, cæteros tamen ſumptus etiam intra id tempus pater facere tenetur. ibid.2
Mater a lactationis onere excuſatur vbi ipſa adeò pauper exiſteret, vt propria induſtria victum quæreret, vel ſi vberum ſiccitate laboraret. ibidem 3
Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia. 228.3
Matris in vtero qui eſt, quaſi vnum quid cum illa per colligationem fit. 357.1

Matrimonium.

Mattimonialis cauſa eſt grauis, & ardua. 192 1
Mattrimonium lite pendente valet. 201

Matrimonium articulo mortis contractum validum eſt. 209.2
Matrimonium operatur retrotractionem legitimitatis ad diem natiuitatis. ibid.3
Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, ſi adſit aliud mandatum ſpeciale ad contrahendum cum eadem, quæ illius ignara fuit, an conualidetur? 252.2
Matrimonium ex defectu legitimi conſenſus in vtroque coniuge, an poſſit ex poſtfacto conualidari ob legitimum vnius conſenſum. ibid.3
Matrimonium per procuratorem contractum validum eſt non tantùm in ratione contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti. ibid.6
Matrimonium cōtrahens per procuratorem peccabit mort. ſi eo tempore, quo per procuratorem ipſius nomine matrimonium contrahitur, non ſit in gratia. ibid.9
Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum eſt. 253.10
Matrimonium per procuratorem cōtractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret. ibid.14
Etiam in foro exteriori. ibid. 15
Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiamſi ſuperueniat furor in conſtituente mandatum ad contrahendum. 254.2 1
Matrimonij iugum fidelis cum infideli ducere non poteſt, ſi tamen contrahatur, nullo iure ſtare prohibetur. 348.1
Intellige dum non timeatur de alterius coniugis peruerſione. ibid.2

Mauri.

Mauros & Iudæos baptizatos in quibus caſibus expellere liceat, oſtenditur. 337.4
Vide *Iudæi.*

Medicus.

Medici gratis pauperes curare debent. 307.1
Concurrente opportunitate locorum, temporum, & rerum. 308.2
Medicus recuſans pauperes curare, à Iudice poterit officio priuari. ibid.3

Medium.

Medium deflorandi fœminam artificio aliquo an ſit licitum? 208.3

Melioramenta.

Melioramenta in re vendita penes emptorem facta ſoluere tenetur venditor. 163.22
Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteuſi cadens ob non ſolutum canonem, ſed ad dominum pertinent, ſecus ſi abſque culpa cadat. 176.5
Melioramenta in re emphyteuta de mandato, vel conſenſu domini facta, tenetur ipſe dominus ſoluere quamuis pauper ſit. ibid.7
Melioramenta quando dominus ob paupertatem ſoluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, oſtenditur. ibid.8

Mercator.

Mercatores huius temporis ſuorum librorum rationes edere tenentur. 108.10
Mercatori mutuanti ſolito negotiari debetur intereſſe ratione ſolius moræ. 221.8

Merces.

Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quoties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſionem, acciderit. 274.8

Meritum.

Merita quando ſunt æqualia, Epiſcopus ex duobus æqualiter præſentatis illum inſtituet quem voluerit. 307.5

Merx.

Mercium in aſſecurationibus habet locum remedium *l.2.C.de reſcind.vend.* 161.8

Metus.

Proteſtatio multum adiuuat ad probationem metus. 35.1
Metum non probat proteſtatio, niſi & alia concurrant. ibid.2
Metum allegans neceſſariò illum probare tenetur, ibid.3
Metus reuerentialis per ſe ſolum non eſt ſufficiens ad reſcindendos contractus ſimili metu initos. 36
Metus qualis iuſtus, & ſufficiens ad reſciſionem actuum, ſeu contractuum relinquitur iudicis arbitrio. ibid.1
Iudex vt poſſit arbitrari qualis ſit ſufficiens metus, debet conſiderare perſonæ metum paſſæ qualitatem. ibid.2
Perſonam incutientis metum debet Iudex proſpicere, vt iudicare poſſit, an ſit ſufficiens. 37.3

Miles.

Milites qui priuata auctoritate deuaſtant oppida, aut ea incendunt, tenentur ad reſtitutionem. 334.7

Minor.

Minoris de punitione quando agitur, hæc duo ſimul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati ſit. 223.2
Minores in cauſis beneficialibus, & momentaneæ poſſeſſionis in procuratores eligi, & iudicio comparere poſſunt. 230.2

Miſſa.

Miſſæ celebratio ante auroram. 353
Miſſam audiendi præcepto quis ſatisfacit illam audiendo ab Euangelio vſque ad finem. 354.1
Miſſæ præcepto ſatisfacit qui poſt Epiſtolam, aut Euangelium veniens legit, aut audit à legente, quæ non audiuit. ibid.2
Miſſarum duarum duas dimidietates audiens an præcepto audiendi Miſſam ſatisfacit? ibid.3
Miſſæ priuatæ in Sabbato ſancto celebrari poſſunt, maximè legitima exiſtente cauſa, vel vbi conſuetudo circa hoc extiterit. 355.1
Miſſæ priuatæ celebrari poſſunt in feria quinta in Cœna Domini. 356.2

Monachus.

Monachus etiam coram iudice laico pro monaſterij ſui neceſſitate poſtulare poteſt. 32.1
Monachi comparere non valent in iudicio abſque ſui Prælati licentia, vel mandato. 61.2
Monachus teſtari non poteſt. 186.1
Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet. 213.1
Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſtè expellatur, ſumptus conſequi debet. ibidem.
Alimenta, litiſque ſumptus ſequeſtrum paſſo ſubminiſtrandi ſunt. ibid.3
Etiamſi bona ſint ob delictum ſequeſtrata. ibidem 4

Monaſterium.

Monaſterium ſi paupertate prematur, abſque ſimonia

niæ labe poterit cum ingredientibus de ſuſtentatione paciſci. 215.2

Morbus.

Morbi qualiter à dæmone inferri poſſint. 344.20

Mors.

Mors propter peccatum hominibus cõtingit. 353.2
Mortuus ille præſumitur qui iam natus eſt centum retro annis. 314.5

Mos.

Mos eſt longa conſuetudo de moribus tantummodo tracta. 286.1
Mos frequentiam ſignificat, & multiplicationem in actibus. ibid.3
Mores aliquando diſtributiuè, aliquando collectiuè ſumuntur. ibid.4

Mulier.

Mulier nupta, quæ virum inutilem habet, priuilegiis viduarum gaudet. 18.1
Luxurioſè viuere quando dicatur mulier, 128.2
Mulierum tactus impudicus condemnatur. 299.1

Mutuum.

Mutui verſio in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiuè. 184.3
Non poteſt aliquid pretio æſtimabile extra mutuum exigi. 211.6
Mutuans propter onus, quod ſuſtinet in numeranda pecunia, vel in metiendo triticum, non poteſt vltra ſortem quicquam recipere. ibid.7

N

Narratio.

Narratio debet fieri in ſpecie, & non in genere vbi requiritur notabilis expreſſio, quæ retardare poſſet Principem à concedendo. 119.2

Neceſſitas.

Neceſſitas & paupertas laborantẽ in diebus Dominicis excuſat. 93.1
Neceſſitas à periurio excuſat. 128.6
Niſi difficultas, ſeu impotentia ſeruandi iuramentum iurantis culpa fuerit cauſata. ibid.7
Neceſſitas propria propter quam poteſt conductor è domo ſua inquilinum expellere, quæ dicatur, oſtenditur. 174.9
Neceſſitas publica non tribuit iuriſdictionem laico vt ſtatuat contra non ſubditos. 264.9

Negligentia.

Negligentia minima eſt quando quis adeò eſt negligens, aut ingenij, vel negotiorum expers, vt eam in rebus ſuis diligentiam non adhibeat, quã communiter ſolent adhibere homines illius artis & profeſſionis. 154.5

Negotium.

Negotia, quæ legibus certa & determinata non ſunt, vbi ſuccedunt, arbitrio ipſorum iudicum relinquuntur. 214
Negotia mandatum ſpeciale depoſcentia quæ ſint? 250.2

Nobilitas.

Nobilitatis priuilegio an poſſint nobiles renuntiare. 87.4
Nobilitati multum deferendum. 150.2
Nobilis nullus præſumitur prodere ſuum Principem. ibid.3
Nobilitatis proprium eſt fidem non frangere, ſed conſeruare. ibid.4
Delictum committere poſſe nunquam ſuſpicatur de nobili. ibid.5
Nobiles ſuor præferendi plebeiis in quibuſcumque actibus. 171.7
Nobilitati multum deferendum. 299.1
Nobilitatis fidelitas eſt proprium attributum. ibidem 2
Nobilitatis proprium eſt fidem conſeruare. ibid.3
Delictum committere nunquam ſuſpicari poteſt de nobili. ibid.4

Nominatio.

Vide *Tractatu.*

Notarius.

Notarij & tabelliones eſſe poſſunt laici apud eccleſiaſticum forum in ſpiritualibus, & eccleſiaſticis cauſis. 47.6

Notorium.

Notorium indiget declaratione Iudicis. 11.3

Nouitas.

Nouitas vitanda. 339.2
Nouum omne, & incognitum quod eſt, vitandum eſt. ibid.3

O

Obligatio.

Obligatio ex iuramento ſoli Deo adquiritur. 123.6

Obreptio.

Obreptionis doloſæ cognitio penes quem. 12.
Obreptio nocet ipſo iure in ſcriptis ad beneficia, & in reſcriptis ad lites ope exceptionis. ibid.5
Obreptio an differat à ſubreptiõe. 13.10

Obſtetrix.

Vide *Baptiſmus.*

Officialis.

Officialium duorum loco ſi poſitus ſit vnus officialis, habebit vtriuſque ſalarium. 359.2
Officialis ſalariatus per ciuitatem, ſi pro ſeruitio ciuitatis mittatur ad Regem extra prouinciã, debet habere aliud ſalarium pro illo acceſſu. 360.13

Officium.

Officio conceſſo omnia illius emolumenta & ſalaria conceſſa videntur, quamuis in titulo non exprimantur. 30.1
Officia Reipub. nimium indebitè inhiantes peccant mort. 300.3
Officia duo habens, quotum cuilibet competit indultum licentiandi vnum ſuper delatione armorum, poterit licentiare duos. 360.12
Officium quod habet certum ſalarium, ſi interduos diuidatur, cenſetur quoque diuiſum ſalarium, ibid.13
Officia diſtincta qui habuerit cum diſtincto ſalario, vicem duorum ſuſtinet. ibid.17

Omphalomanteia.

Omphalomanteia quæ? 343.25

Onomanteia.

Onomanteia quæ? 341.19

Onus.

Onera deduci debent in computando valore beneficij. 248.1

Opinio.

Opinio quæ prævalere debet quando SS. Patres inter ſe contrarij ſunt? 285.4

Optio.

Eccleſias duas habens non poteſt vtraque, vel altera

altera præciſè eiici, ſed in optione eius eſt, vnam quam velit retinere. 148.1

Optionem retinendi vnam ex duabus Eccleſiis per anteriores Canones permiſſam, & ab vtroque Concilio Lateranenſ. ſublatam qui teneant. ibidem 2

Ordo.

Ordo concordiam alit & fouet. 309.3

Ordo eſt de conſeruatione vniuerſi. ibid.6

Originarius.

Orginarius præſumitur ſcire mores, & conſuetudines patriæ ſuæ. 303.10

Oriundus.

Oriundus non oriundo, & diœceſanus non diœceſano cæteris paribus præferendus. 302.3

Otium.

Otium vitiis, turpitudinibuſque occaſionem præbet. 297.2

P.

Pactum.

PActum nudum quale ſit, & cur ita dicatur? 30.1

Pactum aliquod an ſit veſtitum quod nudo reſpondeat? 31.2

Pactum nudum à Iure Ciuili nullam producit obligationem, & quare. ibid.3

Pactum nudum cur obliget de Iure Canonico? ibidem.4

Pactum de retrouendendo redditur vſurariũ quando conuenitur non niſi poſt certum tempus rem venditam redimere cum conditione expreſſa de lucrandis interim fructibus. 165.3

Pactum de retrouendendo facit rem eſſe minoris valoris. 166.6

Pactum de non expellendo cum hypotheca non operatur quando ex noua cauſa debet fieri expulſio. 174.11

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus reprobatur non ſolum quando pignora dantur ex cauſa mutui, ſed ex aliis cauſis, & debitis. 179.1

Pactum vt ſi debitum non ſoluatur ſtatuto tempore pignus pro eo obligatum creditori pro ipſo debito cadat in ſolutum, non valet. ibid.2

Pactum inter emptorem, & venditorem, vt ſi intra duos menſes pretium rei venditæ ſolutum non ſit, res ſit inempta, non valet. ibid.3

Pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus, ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua tranſlatione. ibid.4

Pactum legis commiſſoriæ obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipſo iure. ibid 5

Pactum inter debitorem & creditorem mutantem, vt ſi non ſoluerit intra menſem quòd talis res, vel domus debitoris ſit empta creditori pro debito ſi nullum erat pignus conſtitutum, valet. 180.7

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus ex interuallo appoſitum non valet. ibid.9

Pactum legis commiſſoriæ in pignore dato ſi dos non ſoluatur viro, fauore dotis valet. ibid.10

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus, vt ſi debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non ſoluerit, res pignorata ſit empta creditori iuſto pretio arbitrio boni viri, valet. ibid.13

Intellige quando pactum fit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non eſſet venditurus. ibid.4

Pactum legis commiſſoriæ in pignoribus nõ formatur iuramento, eo quod vſuræ vitium habet. ibid.15

Pactum de fructibus ex pignore perceptis nõ computandis in ſortem non valet. 181.1

Pactum an valeat ſi mutuum tibi triticũ dedit quando ſtabat decem denariis, vt ſoluas menſe Auguſti, quando veriſimile eſſet quòd ſtaret quinque denariis? oſtenditur. 220.1

Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum? ibid.2

Pactum valet quod mutuatarius interim quod non reſtituit mutuum, ſoluat redditus eius pecuniæ, quam creditor accepit in cenſum. ibid.3

Quid in pacto mutuatarij petentis à mutuante nummos, quos paratos habebat ad redemptionem cenſus? 221.4

Pactum valet in quo debitor promiſit à principio ſoluere nuntio, qui ad exigendum debitum ierit, certam quantitatem, valet. ibid.5

Palea.

de Palea agit Boët. Epo. 283.5

Papa.

Papa ſuper tranſlatione Imperij ad Germanos, electione, confirmatione, coronatione, & iuramento Imperatoris, poteſtatem exercet. 17.1

Papa in temporalibus exercendis procedit indirectè, & minus principaliter. 18.2

Papa in trãſlatione, electione, & confirmatione Imperij non politicam, aut ſecularem, ſed eccleſiaſticam poteſtatem exercet. ibid.4

Papa poteſt laicis committere iuriſdictionem ſpiritualem. 49.12

Papa ſolus poteſt cognoſcere de priuilegiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. 66.1

Papa poteſt eſſe iudex in ſua cauſa. 67.5

Papa, Rex, ſeu Princeps regulariter in ſuis cauſis iudicare poſſunt quoad ſubditos & ſubiectos, ſolùm de honeſtate debent cauſas alteri delegare. ibid.6

Papa non gladium temporalem, aut poteſtatem aliquam temporalem directè habet, ſed indirectè. 106.1

Papa per ſe ſolus iuſtè & validè Reges, & Imperatorem priuare poteſt. 259.1

Papa Principibus Catholicis titulum, & Regia inſignia concedere valet. ibid.2

Papam ſubmittere ſe poſſe alterius imperio, & iuriſdictioni, non fuerunt qui tenerent. 314.1

Contrarium verius. ibid.2

Papa poteſt Regem Regno, & Imperatorem Imperio priuare. 325.1

Intellige quando ſic opus erat in finem ſupernaturalem, & in bonum ſpirituale, ac Eccleſiæ defenſionem. ibid.2

Papa ex eiſdem cauſis, quibus poteſt Regem regno priuare, poterit in eiſdem terminis impedire ne Rex inſtituatur. ibid.3

Papa quatenus talis non priuat Imperatorem imperio, aut Regem regno tanquam Iudex ordinarius ſed tanquam ſummus, & vniuerſalis Paſtor. ibidem 4

Papa abſque Concilio, & per ſe ſolum iuſtè, & validè Regem Regno ex iuſtis cauſis priuare poteſt. ibid.5

Papa ex iuſtis cauſis decimas laicis concedit. 328.1

Papa poteſt laicos immunes facere à ſolutione decimarum. ibid.2
Vide *Pontifex*.

Partus

Partus extra vterum viſus baptizari debet. 357.5

Paſtor.

Paſtorum bonorum exempla nos potenter ad virtutem alliciunt. 320.3

Patres.

Patrum Sanctorum dicta an & quãdo habitura ſint in Eccleſia vniueſali vim legis, oſtenditur. 285.a
Vide *Sancti*.

Patronus.

Patronus pauper vnà cùm familia, filiiſque ab Eccleſia pro dignitate eſt alendus. 196.1

Patronatus.

Patronatus ad quoſcumque hæredes de ſui natura tranſitorius eſt. 195.1

Pauper.

Pauper à ſolutione melioramentorum excuſatur, ſi aliunde abſque rei melioratæ venditione ſoluere non poteſt, niſi quando dominus pauper eadem ſimiliàve eſſet facturus. 176.6
Pauper alium pauperem alere non tenetur. 185.10
Eccleſia, ſeu eius miniſtri debent cùm paupere miſericorditer ſe agere. 191.2
Pauperes expenſas, & ſportulas iudici præſtare non tenentur. 141.1
Aduocati pro pauperibus gratis patrocinari debent. ibid.2

Paupertas.

aupertas non prodeſt ei qui propria culpa in illam Pſe coniecit. 4.1
Intellige vbi culpa ad caſum præordinata non eſt. ibid.2
Paupertas impetrantis iuſta ad beneficia plura obtinenda diſpenſationis cauſa eſt. 19.1
Paupertas excuſat à mora, à periurio, à pœna. 127.2
Paupertas non excuſat à reſtitutione quando magnum detrimentum ſequeretur creditori, vel ille eſſet in ſimili indigentia. 128.3
Paupertas ſuperueniens an dirimat ſpõſalia; & quid ſi nulla præhabita dotis promiſſione, aut mentione facta contracta fuerunt? 129.2
Quid ſi ſponſus ita ſponſaliorum tempore adamaſſet ſponſam, vt etiamſi tunc pauper eſſet, cum ea matrimonium contraheret? ibid.3
Paupertas excuſat à collectis, & tributis. 196.1
Intellige de extraordinariis, & perſonalibus, non verò de realibus, & ordinariis. ibid.
Paupertas vera excuſat ſimoniacos à pœnis contra eos ſtatutis. 25.1
Paupertas eſt iuſta cauſa ad excuſandum parentes, & dominos, qui filios, ſeruoſque exponunt. 57.1
Paupertatis fauore conceſſum iudicis officio cõpelli poſſe diuites, vt pauperibus ſubueniant. 301
Paupertas ſenis ſemper maior & vrgétior reputatur. 3.8.a
Vide *Neceſſitas*.

Peccator.

Peccatores multi à iudiciali correctione repelluntur. 70.9

Peccatum.

Peccatũ originale à primo parente in omnes & ſingulos fuit tranſfuſum. 353.1
Peccatum origionale contrahitur in ipſo inſtanti animationis. 590.3
Peccatum originale quid ſit. ibid.4
Peccatum illius, qui aliorum curæ præfectus, eſt peſtilentiſſimum. 320.1
Peccatum originale traducitur per originem, non quidem directè, ſed indirectè. 353.4

Pecunia.

Pecunia lucrata in ludo ſub fide præſtita de lucro ſoluendo, non poteſt peti. 216.9

Penſio.

Vide *Merces*.

Peritus

Periti de quorum cõſilio Inquiſitores in cauſa Fidei ſententiam proferre debent, an poſſint eſſe laici, oſtenditur. 48.8

Periurium.

Periurij crimen à laico commiſſum mixti fori eſt. 84.9

Periurus.

Periurus non eſt ille, qui futura difficultate, vel impotentia promiſſum adimplendi præuiſa, iuramento ſe ad implementum adſtrinxit. 128.5

Perſona.

Perſona miſerabilis poteſt laicũ conuenire interdicto *Vnde vi*, coram iudice Eccleſiaſtico. 87.1
Perſona principalia *in hoc texu & in c. nouit. de iudic.* non dicitur quaſi ſuam propriam cauſam agat, ſed quia principaliter mouet cauſam. 113.5
Corripiens in cauſa denunciationis Euangelicæ an & quando reddatur ſuſpectus, vt in ea cauſa teſtimonium dicere valeat. 114.6

Pertinacia.

Pertinacia conſiſtit in hoc vt quis ſciens, & aduertens teſtimonio, & auctoritati Eccleſiæ proponentis reſiſtere velit. 271.a
Pertinacia ad hæreſim requiſita ſumitur ex ſcientia, qua quis nouit ſuam opinionem eſſe propoſitioni Eccleſiæ Catholicæ contrariam, nec requiritur vt quis de ſuo errore ſcienter admiſſo moneatur, ibid.3.4
Petro Caſtellæ Regi omnia infeliciter euenerunt eo quòd Eccleſiæ bona diripuiſſet. 199.9
Petrus Paulus, & cæteri Apoſtoli præter Ioannem vxores habuerunt. 596.3

Petitorium.

Vide *Poſſeſſorium*.

Pinetum.

Pinetum nõ licet conductori, vel emphyteutæ cædere, quia ſemel cæſum nunquam renaſcitur, niſi eſſet deſtinatum ad cædendum. 281.3

Pœna.

In iniungendis, ſeu imponendis pœnis diuerſimodè iudicandi homines maioris notæ, quàm minoria. 22.1
Leges regiæ minores pœnas pro delictis imponunt Nobilibus, quàm plebeis. ibid.a
Pœna remittenda, vel mitigãda ob artificij, vel magni roboris qualitatem, & excellentiam. ibid.3
Pœna duplici non debet quis puniri pro eodem delicto. 54.14
Pœna minor in iudicio extraordinario Inquiſitionis arbitrio Iudicis imponenda. 103.2
Pœnà ordinaria delicti nunquam puniri poteſt

is

is,cuius delictum probatur violentiſſimis indiciis. 121.1

Pœnæ fœminis intra annum luctus ſtatutæ à iure ciuili, an videantur omnes iure Canonico abrogatæ,plures ſententiæ. 211.1
Prima tenet ſolum infamiæ pœnam ſublatam videri. ibid.2
Secunda habet iure Pōtificio omnes pœnas legales è medio ſublatas. ibid.3
Tertia ſuſtinet nullam omnino pœnam abrogatam videri. ibid.4

Pœnitens.

Pœnitentes,qui ob aliquod crimen damnati ſunt ad agendam pœnitentiam,non ſunt exempti à iuriſdictione ſeculari. 319.1

Pollutio.

Pollutionis præuiſæ cauſam quando teneatur quis euitare?. 291.1
Pollutio,ſiue ſeminis emiſſio intrinſecè mala nō eſt. ibid.3

Pontifex.

Pontifex in terris Principum Chriſtianorum ſi non habet directè,habet tamen indirectè ex vi Pōtificalis officij ſufficientem poteſtatem ſuper omnia negotia ſecularia quando id Eccleſiæ expedierit, 110
Pontifices non videntur approbare leges Ciuiles quantum ad cauſas matrimoniales,ſeu beneficiales, 294.3
Pontifices an aliquando iudicio Imperatorum ſe ſubiecerint,oſtenditur. 305.1
Vide *Papa.*

Portugalia.

Portugaliæ regnum an aliquando ſubſit Imperio? oſtenditur. 245 2

Poſſeſſio.

Poſſeſſio in iure ſedendi quæritur per ſeptennium. 14.4
Cauſa poſſeſſionis & proprietatiſ apud eundem Iudicem eſt diſcutienda. 96.1
Miſſus in poſſeſſionem cauſa cuſtodiæ ſi fructus diſſipat, diſſipati reuocantur, & cum aliis ſequeſtrantur. 102.1
Poſſeſſione abutens fructus diſſipando,eoſque conſumendo, facit vt ad ſequeſtrum deueniatur. 103.1
Poſſeſſione non continuatur,nec extenditur ad alios actus quamuis ſint eiuſdem ſpeciei vbi manifeſtè ius reſiſtit. 189.6

Poſſeſſor.

Poſſeſſor malæ fidei rem retinere poterit propter expenſas factas cauſa fructuum percipiendorum. 95.3

Poſſeſſorium, & Petitorium.

Sententia vnica terminari debet poſſeſſorium ,& petitorium ſi de vtroque ſimul actum fuerit. 97.2
Tò poſſint,eſt futuri temporis. 152.2

Potentia.

Potentia concipiendi in fœminis poſt quinquageſimum annum abſumitur. 107.3

Poteſtas.

Poteſtas Eccleſiaſtica ſuperior eſt, & ſecularis inferior. 309.1
Poteſtas duplex in iudicio perfecto reperitur. 314.3
Vide *Capitaneus.*

Præceptor.

Præceptores Templi pro Dominis ſuis agere,& illas defendere poſſunt, non obſtante quòd ſint religioſi. 76.1

Præceptum.

Præceptum,obligatio,& ordo fraternæ correctionis vnde ſumitur. 68.1

Prædicator.

Prædicator quam ætatem habere debeat,oſtenditur. 327.1

Prædium.

Prædium vinearum, ex quo tributum vni ſoluebatur, ſi reducatur ad aliam ſpeciem,tritici ſcilicet, dominus prædij tenetur ex illa ſpecie tributo ſatisfacere. 189.1
Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij. 191.5

Præfulgere.

Omnes in omnibus præfulgere non poſſunt. 293 4

Prægnantes.

Prægnantes fœminæ quando moriantur debet fieri ſectio ventris,vt in eo exiſtens poſſit baptizari. 317 3

Prælatus.

Prælatus poteſt dare in emphyteuſim terras incultas,parumque fructuoſas Eccleſiæ. 152.1
Prælatus non tenetur præponere vtilitatem ſuam vtilitati Eccleſiæ. 157.4
Prælatus obligans ſe cum iuramento ad non alienandum,eo non adſtringitur quoad bona in emphyteuſim ab antiquo concedi ſolita. 177.1
Prælatus eſt tutor Eccleſiæ , & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris. 181.2
prælatus,vel clericus debet vtiles expēſas & melioramenta in rebus Eccleſiæ de bonis ipſius clerici, vel prælati facta deducere. 186.1
prælatus in infirmitate comparatur vſuario. 248.5
prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ compelli poſſunt edere titulum poſſeſſionis regalium coram principe laico,à quo regalia acceperunt. 268.2
prælati vt iuriſdictionis exercitium acquirere poſſint,non ſolùm requiritur prouiſio,ſed etiam expeditio , & tranſportatio litterarum, & earum oſtenſio,& præſentatio coram Capitulo. 280.1
prælatus adminiſtrare non debet Eccleſiam, de qua nouè prouiſus fuit ad nominationem regis, donec ei faciat reuerentiam. ibid.3
prælati electi,& confirmati ad editionem litterarum Capitulo præſtandam tenentur antequam prælaturæ poſſeſſionem adipiſcantur. ibid.4
prælatus peccans tot mortibus dignus eſt , quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittit. 310.1
Æquitas prima eſt à ſe prælatos inchoare. ibid.4

Præſentatio.

præſentationes ad beneficia iuriſpatronatus ſunt ſub diſpoſitione huius text. 257.9
Intellige ſi lis ſit inter ipſoſmet præſentatos. ibidem.

Præſumptio.

Iudex procedens ex præſumptionibus debet multum ſententiam ſuam attemperare. 121.2
præſumptio,quæ præſuppoſitiua dicitur , aut facti, conſcientiam non obligat. 203.4
præſumptio,quæ definitiua appellatur , vel moralis periculi,conſcientiam ſemper ligat. ibid.5

Præſumptio motalis periculi quando adeſt, cauſa legis ſemper manet, licèt nullus inde pendeat effectus. ibid.6
Præſumptio vbi præſuppoſitiua, vel facti eſt, tunc non tam periculum quàm factum creditur fundamentum eſſe legis. ibid.7
Præſumptio reſultans ex immemoriali conſuetudine dicitur iuris,& de iure. 237.8

Precarium.

Precarium licèt non finiatur morte concedentis, finitur tamen morte eius, cui conceditur. 153.1

Pretium.

Pretium iuſtum,& legitimum dicitur à lege, Republica, vel Iudice taxatum,& nõ licet recipere aliquid vltra in quacunque etiã minima quantitate. 158.2
Iudex in taxatione facienda iuſti & legitimi pretij attendere debet neceſſitatem rei, copiam, inopiam, laborem, curam, induſtriam,&c. 159.3
Pretium legitimum diſtinguitur à naturali. ibid.4
Pretium naturale eſt arbitrarium, & nulla lege tractatum. ibid.5
Pretium naturale triplex eſt, ſupremum, infimum, & medium. ibid.6
Iniquitas in triplici pretij ſpecie conſiſtere nequit. ibid.7
Pretium non ex affectione cuiuſlibet conſtituitur. ibid.8

Primatus.

Primatum in terris qui deſiderauerit, inuenier confuſionem in Cælis. 299.1

Primitiæ.

Vide *Decima.*

Princeps:

Princeps iudicans ex cauſa probata licèt in libello non deducta ſententiam pro actore pronunciat. 75.4
Princeps ſemper cenſetur procedere ſola facti veritate inſpecta. ibid.5
Princeps ſupremus non poteſt efficere vt exemplo fides adhibeatur. 116.3
Princeps debet habere integram omnium notitiam, & ſpecificè illa ſcire, & de ſingulis bene eſſe inſtructum. 119.5
Princeps tenetur ſucceſſori indiuiduitatem ſeruare. 132.4
Princeps poteſt obligare poſſidenter iura illi competentia vt titulum ſuæ poſſeſſionis exhibeant, ſub pœna priuationis. 138 2
Princeps exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad refectionem pontium, & murorum ciuitatis, & ad conſtructionem turrium. 198.1
Principes ſeculares, ſiue eius miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coërcere. ibid.5
Principes ſeculares attentè conſiderare debent, ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent. ibidem.6
Princeps officia Reip. ſolicitãtibus denegare debet. 190.1
Princeps legibus ſolutus eſt. 292.1
Princeps an aliquo modo ſua lege obligetur. ibid.2
Principem eſſe legibus ſolutum nihil aliud videri poſſe exiſtimarunt alij, quàm penes Principem eſſe omnem poteſtatem ferendarum, abrogandarum, aut derogandarum legum. ibid.5
Princeps quare dicatur ſolutus legibus vera reſponſio. ibid.6
Princeps æqualitatem ſeruare debet. 293.8
Princeps cur dicatur in aliquibus Iuribus ſolutus legibus? ibid.10
Principes ſi plures eſſent, ſeruari non poſſet rerum ordo, ſed forent confuſa omnia, 317.7
Principes non ſolum Eccleſias, ſed etiam eorum bona defendere tenentur, non minori cura quam ſi ſua propria defenderint. 318.4

Principatus.

Principatuum pluralitas regimen perturbat. 317.8

Priuilegiatus.

Priuilegiatus vt non teneatur reſpondere niſi in certo loco, ſi in alio reſpondere, vel ſoluere promiſit, ibi poterit conueniri. 88.1

Priuilegium.

Priuilegia conceſſa ob benemerita tranſeunt in cõtractum oneroſum,& ideo ſucceſſor tenetur illa ſeruare. 88.4
Priuilegium excludens exceptionem compenſationis locum tantum habet in depoſito vero, & non in confeſſato quando ex iſto ius tertij læderetur. 157.7
Priuilegium, quod de Iure communi Eccleſiaſticis competit, non poteſt illis coarctari. 263.4

Probatio.

Probationes plures imperfectæ admittũtur ad conſtituendam vnam perfectam. 112.1

Procurator.

Procurator comparens in iudicio, aut extra illud ad agendum, ſiue ad defendendum, aut ad contrahendum, tenetur oſtendere mandatum. 33.1
Procurator etiam poſt litem conteſtatam mandatum edere tenetur, ſecundùm aliquos, ſed contrarium verius. ibid.2
Tanquam Procurator alterius nemo audiri debet, niſi mandatum oſtendat. ibid.4
Procurator adeò mandatum edere tenetur, vt nec ſufficiat tabellionem in proceſſu fidem facere, qua aſſerat Procuratorem mandatum habere. ibid.8
Procurator ſubſtitutus non eſt ſubſtituentis procurator, ſed praxi mandantis. 249.1
Procurator ſubſtituens non poteſt ſe ingerere in negotio à ſubſtituto geſto. ibid.4
Procurator facta ſubſtitutione abſque vllo mandato remanet. ibid.5
Procurator ad lites,& procurator ad negotia gerẽda, in quo differant? remiſſiuè. ibid.6
Procuratores conſtituti cum libera poteſtate abſque expreſſione quod vnicuique illorum delegatur in ſolidum, quiſque eorum comparere, aut contrahere minimè poterit. 250.1
Procuratores plures cõſtituti cũ libera poteſtate nõ cenſentur conſtituti in ſolidum. 251.2
Procuratores, an, & quando cenſeantur conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum: ibid.3
Procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad iudicia verò,& lites non poteſt niſi poſt 25. 252.1
Procurator ad matrimonium contrahendum non eſt miniſter Sacramenti. ibid.7
Actum per procuratorem faciens, ipſe verè facere dicitur. 253.10
Procurator ad matrimonium contrahendum datur, per ſeipſum hoc mandatum exequi tenetur. ibid. 12
Procuratoris ad matrimonium contrahendum induſtria in dubio cenſetur electa propter magnum quod ex facto tam arduo poſſet periculũ imminere.

oere. ibid.13

Procurator ad contrahendum matrimonium abſque ſcriptura conſtitui poteſt. 254.18

Procuratorem conſtituens ad renuntiandum, licèt iuret non reuocare, valebit reuocatio, etſi reuocans ſit periurus. 255.24

Prohibitio.

Prohibitio nequid vendatur niſi in taberna Baronis, non comprehendit Eccleſiaſticos. 263.6

Proles.

Proles occiſa per martyrium matris, ſaluatur illo martyrio. 45

Promiſsio.

Promittens in fide ſua, ac iurare putetur. 16.12

Proprietas.

Vide *Poſſeſſio.*

Proteſtatio.

Proteſtatio & admonitio facienda eſt venditori vt liti aſſiſtat cauſamque defendat, vt teneatur de euictione? 169.8

Prouidentia.

Prouidētia eſt in homine & cogitare futura, & quid accidere poteſt. 344.11

Prouincia.

Prouinciis omnibus non conuenit ipſiſmet legibus conformiter vti. 288.1

Prouiſus.

Prouiſus de beneficio per ſimoniam ignoranter, etiam probabiliter tenetur tali beneficio renuntiare. 214.1

Proximus.

Proximus magis excuſandus, quàm accuſandus. 321.3

Puberes.

Puberes neceſſariò ſaltem eſſe debent, qui in ciuilibus cauſis teſtes ſunt adhibendi. 315.1

Pubertas.

Pubertati proximus quis dicatur relinquitur arbitrio iudicis. 239.3

Pubertas plena in maſculo decimo octauo anno, & in fœminis decimoquarto, exorditur. 240.5

Puer.

Pueri doli capaces excommunicationem incurrunt propter clerici perceptionem. 233

Pueri, vel puellæ ſeptem annorum doli capaces, culpæ peccati ſunt compotes, ſecundùm vnam opinionem. 353.2

Pueri doli capaces exiſtimantur ab aliis cùm pubertati ſunt proximi. ibid.3

Pueri decedentes ſine Baptiſmo quam pœnam pati debeant? 353.5

Pueritia.

Pueritia incipit poſt ſeptimum annum. 239.1

Pueritia vltra decimumquartum annum in maſculis, & duodecimum in fœminis non progreditur. ibidem.2

Pupillus.

Pupillos & minor 17. anno ab executoris munere arcetur. 262

Purpura.

Purpura cur veſtimento cedat. 312.3

Pyromantia.

Pyromantia ex igne priuato, vel publico captabatur. 341.15

Q.

QVod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe ſeruare debet. 293.9

Quod vultdeus.

Quod vult deus eſt nomen proprium Epiſcopi. 42.1

R.

Rabdomanteia.

RAbdomanteia diuinatio erat duorum lignorum æqualium, &c. 342.16

Rebaptizatio.

Rebaptizantes pueros vel hæretici ſunt, vel credentes formam, & materiam Baptiſmi aliam eſſe quàm Chriſtus inſtituit. 266.7

Rector.

Rector qui alienat res Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus hic ſignatis manet ipſo iure beneficio priuatus, 283.12

Recurſus.

Praxim recurrendi ad Iudices ſæculares, qui defendant. 5.5

Recurſus ad Regia Tribunalia in Eccleſiaſticis cauſis qui deteſtentur. ibid.6

Recuſatio.

Recuſationis exceptio ante litis conteſtationē proponenda, 136.1

Recuſationis exceptio etiam poſt litem conteſtatam admittenda, ſi poſt eam orta ſit, aut de nouo ad notitiam partis perueniat. ibid.4

Redditus.

Redditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipſo iure ſorti imputantur, & eam extinguunt. 181.2

Redditus Epiſcopales debentur Epiſcopis veluti merces ſuis laboribus deputata. 312.5

Regalia.

Regalia ſunt impræſcriptibilia. 236.6

Regalia Principis poſſidentes titulum ſuæ poſſeſſionis edere tenentur. 268.1

Regimen.

Regimen, & dominium ordinari debet ſecundùm diſpoſitionem gentis. 288.2

Regnum.

Regni adminiſtrationem an retineat filia, cui regni ſucceſſio delata eſt, an verò eius maritus? 246.4

Regnorum pax & tranquillitas ex iuſtitia oritur. 289.5

Regna, & imperia aliquando ſeneſcunt. ibid.7

Regnanti cuique quatuor conueniunt. 300.4

Regula.

Reg. *Acquiſibilia priuilegio, ſunt etiā acquiſibilia cōſuetudine, aut præſcriptione*, quomodo intelligenda. 6.13

Reg. *Qui certus eſt, ampliùs certiorari non debet* intellectus. 169.11

Relatio.

Relatio Principi facienda debet eſſe vera, clara & ſpecificè facta. 119.1

Relictum.

Relictum pro viduitate an poſſit hodie intra annum peti? remiſſiuè. 212.8

Religioſus.

Religioſus inferior vbi, præficitur alieni adminiſtrationi ſub alio maiori Prælato, poteſt abſque iſtius licentia in iudicio litigare ſuper iuribus ad eandem adminiſtrationem pertinentibus. 76.2

Religioſis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia. 204.2

Redditus annuus quo caſu licèt hodie a religioſis habe-

habere,oſtenditur. ibid. 3
Depoſita pecuniarum Religioſorum quo iure hodie permittantur. ibid. 4
Vtenſilia ſuperflua Religioſorum quæ dicantur, & intra quem terminum permittenda? ibid. 5

Relocatio.

Relocans non dominus nõ poteſt è domo expellere illũ,cui relocauit,propter propriã neceſſitatẽ. 174.10

Renouatio.

Renouationem petendi ius competit deſcendentibus,vel proximioribus vltimi feudatarij eo caſu, quo per illius mortem feudum vacauit. 178.5

Renuntiatio.

Renuntiari à contrahẽte valet beneficium *l.2.C.de reſcind.vend.* 163.23
Renunciatio tacita beneficij *l.2.C.de reſcind. vend.* ſufficit niſi adſit læſio enormiſſima. ibid. 14
Renunciatio caſuum fortuitorum an comprehendat caſus inſolitos,& rariſſimè contingentes. 173.3

Res.

Res ab eo retineri non poteſt , ad quem cum vitio peruenit. 95.2
Res meliorata pro melioramẽtis retineri nõ poteſt, quando cum vitio ad melioratẽ peruenit. ibid. 2
Res tantum valet,quantum abſque fraude,& iniuria homini ſciẽti eius conditionem,& in egeſtate non conſtituto communiter vendi poteſt. 159.9
Res conſueta emphyteuticari , ſeu infeudari poteſt iterum in emphyteuſim , ſeu feudum concedi abſque noua ſolemnitate. 177.2
Res ſacratæ,& cultui diuino dicatæ alienari poſſunt ad ſubueniendum pauperis neceſſitati, & ad captiuorum redemptionem. 322.1

Reſcriptum.

Reſcriptum commiſſionis,in quo iuſta de cauſa appellatio remouetur,per illam clauſ. *Appellatione remota*,validum eſt. 9.2
Reſcriptũ ſpeciale derogat generali,quãdo ſpeciale non fecit mentionẽ de generali antecedẽte. 10.11
Reſcriptum præſumitur verum donec falſitas oſtendatur. 11.2
Reſcriptum integrum vitiatur, ex fraudulenta ſubreptione ſiue obreptione. 12.4
Reſcriptum impetratum cõtra violentum poſſeſſorem comprehendit illum,qui ſcienter ſuccedit in vitium,ad hoc vt per illud conueniri valeat. 65.1
Reſcripta alia realia quæ in rem , & alia perſonalia, quæ in perſonam diriguntur. 65.3.

Reſtitutio.

Reſtituere habens ſi pauper ſit , quomodo illi ſuccurrendum. 99.2
Reſtitutio differri poteſt ob grauiſſimam,vel extremam neceſſitatem. 127.2

Retentio.

Retentio fortius illi competit,cui actio datur. 225.5

Retrotractio.

Retrotractio nõ poteſt fieri in præiudiciũ tertij. 152

Reuelatio.

Deus propter ſuam benignitatem plerũque reuelat futuras Regni mutationes , peſtes , & alia ventura mala. 344.7

Reuocatio.

Reuocatio merè interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conſcientiæ. 254.20

Reus.

Reus confitens non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 54.20
Reus qui confitetur delictum , non eſt ſtatim condemnandus poſt confeſſionem. 104.3
Reus actori ſua propria inſtrumẽta edere non tenetur ad fundandam actoris intentionem. 106.4
Idque probatur,reſpondetur contrariis. ibid. 5,6
Reus vbi inſtrumentis ipſis vtitur , ea tunc actori edere tenetur. 108.8
Reus,qui litigat cum fiſco actore,tenetur edere inſtrumenta ad fauorem fiſci facientia. 108.11
Reus cum Eccleſia litigans tenetur edere inſtrumẽta ad Eccleſiæ fauorem facientia. ibid. 12
Reus ante omnia eſt relaxandus ſi de facto Iudex ad illius capturam in alieno territorio procedat. 273.3

Rex.

Reges non omnes,ſed aliqui quodam ſingulari priuilegio dumtaxat inungi poſſunt. 20.1
Reges an & quãdo poſſint vendere,aut alienare loca,& ciuitates Regni. 132.1
Rex vnus,principes,ſeu Rector in qualibet Rep. cõſtituendus. 317.5
Rex vnus ſeu princeps debet eſſe. ibid. 6
Rex vel Imperator quando Eccleſiæ donat, optima menſura eſt immenſitas. 318.2

Rixa.

Rixæ & contentiones quando timeri poſſunt,an ſequeſtratio neceſſaria locũ habeat,remiſſiuè. 103.3

S.

Sacrilegium.

SAcrilegium à laico commiſſum ad mixtum forum pertinet. 82.2
Iudex eccleſiaſticus aduersùs ſacrilegum Canonicis ſpiritualibus pœnis procedere poterit , licèt Iudex ſecularis præueniat. 83. 3. Intellige eo caſu, quo contingat dubitari de facto. ibid.

Salarium.

Salarium famulo ſoluere non tenetur dominus pro tempore,quo infirmus fuit. 147.1
Salarium integrum ſeruo infirmo ſoluendum eſt ſi alium in ſui defectum poſuit. ibid. 5
Salarium duplex debetur perſonæ in qua duplex concurrit officium ratione vtriuſque. 359.1

Sancti.

Sanctorum dicta quando præualeant ſcriptis Pontificum. 285.3
Sanctorum noſtrorum lætitia & ſolemnitas ex his Deorũ ſuperſtitioſis ſolẽnitatibus ſumpta. 345.6

Satiſdatio.

Satiſdatio omnino requiritur vbi moratoria ob aliquam aliam quàm paupertatis cauſa conceſſa eſt. 283.4

Saturnalia.

Saturnalia feſta noctis bonæ in natali Domini feſtiuitate purgata. 345.10

Scandalum.

Scandalum & malum quod timetur euenturum , ſi exequatur Superioris mandatum,debet eſſe probabile & notabile 11.2

Scholaris.

Scholaris poteſt expelli à domo conducta ex cauſa malæ cõuerſationis,niſi locator tempore locationis ſciat ſcholarem conductorem ſolitum eſſe meretricari. 175.13
Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à domino domus,ea indigente. 172.1

Scientia.

Scire in genere rem geſtam non ſufficit, niſi qui ſciat rem ſic geſtam cum integra noritia omnium qualitatum. 119.6
Scire propriè ille cenſetur , qui ita inſtructus eſt vt falli non poſſit. ibid. 7.

Sciens

ciens rem, vel actum, & ignorãs eius cauſam, & circonſtantias rei, vel actui conneniẽtes, nõ habetur pro conſentiente, vel ignorante ibid. 8.
Sciens verum valorẽ quando læditur ex leuitate mẽtis aperta, ſeu præſumpta ad vilius vendendũ, aut carius emẽdum, lædens nõ excuſatur à reſtitutione in foro conſcientiæ. 316.9

Scriptura.

Scriptura priuata plenã probationẽ cõſtituit quãdo ex ea probatione modicũ præiudiciũ generatur. 11 1.1
Scriptura priuata ſculpta in monumẽtis, ſiue in lapidibus aut columnis, quãdo probet, oſtenditur. ibid. 5
Scripturæ priuatæ fides adhibenda non eſt. 317.1
Scriptura priuata etiam manu Iudicis ſcripta nullam fidem facit. ibid. 2
Scriptura omnis regulariter præſumitur priuata, & non publica. ibid. 3
Scriptura priuata plenè probat aduerſus illũ, qui eam ſcripſiſſe fatetur. ibid. 4
Scriptura priuata recognita mãdatur executioni. ib. 5
Scriptura priuata ex archiuo publico deſumpta plenè probat. ibid. 6
Scripturæ priuatæ ex partium conuentione fides adhibenda. 318.7
Scriptura priuata in iudicio producta probat, ſi cõtra eam nihil à parte oppoſitum ſit. ibid. 8
Scriptura priuata in actis iudicij reperta plenè probat. ib. 9
Scripturæ priuatæ ſiue ſchedulæ relictæ apud aliquẽ fides adhibetur ex relinquentis conſenſu. ibid. 10
Scriptura priuata trino teſte munita plenè probat, ib. 11

Sedes Epiſcopalis.

Sedes Epiſcopalis vacare dicitur donec oſtenſio litterarum noui prouiſi fiat. 280.2

Senectus.

Senes qui dicantur, Iudicis arbitrio relinquitur. 9 2.1
Senes ad hoc propoſitum illi dicuntur, qui vergunt ad annum ſeptuageſimum. ibid. 3.
Senectus facit recedere à cõmunibus Iuris regulis. i. 4
Senectus qualẽ libidinis ſuſpicionem tollit. 45.3
Senis valetudo infirmitas eſt. 194.2
Senes aliqui licet ſint annoſi bona gaudent valetudine, ibid. 3
Senes etiam decrepitæ ætatis validẽ matrimonium contrahunt. 306.1
Senectus ipſa eſt morbus. 261
Senes omnes proprie infirmi non ſunt, nec ægrotantium numero comprehenduntur. ibid. 2
Senes qui ſeptuageſimum annum excedunt, debilẽ, morboſamque ætatem ſuſtinent ibid. 3
Senes iunioribus in eleemoſinis ſũt præferẽdi. 308.1
Senior valde ſenem ſignificat. 313.1
Seniores dicuntur ætate prouecti. ibid. 2
Senes ad teſtificãdũ cogi nõ debẽt. 316.1 Intellige vt cõpelli nõ poſſint forũ, vel domũ Iudicis adire. ib. 2
Senes tenentur teſtimonium dicere, vbi alij non reperiuntur teſtes. ibid. 3
Senes quamuis maiores ætate fuerint cogi poſsũt ad teſtimonium ferendũ, vbi de peccato agitur. ib. 4
Senes vt extra propriã domũ teſtimoniũ dicere non cõpellãtur, debẽt eſſe ætatis ſeptuaginta ãnorũ. ib. 5
Senex decrepitus ille dicitur, cuius annorũ numerus ſeptuageſimũ exceſſit, vel quod ſecurius, octuageſimum. 348.1 Decrepitus cur dictus. ibid. 2
Senectus defecta quæ. ibid. 3
Senectus decrepita eſt poſtrema. ibid. 4
Senibus ſingulæ corporis, & animæ functiones debilitantur, hebeſcũt ſenſus, deperditur memoria, deficit iudicium. ibid. 5
Senes decrepiti bis pueri. ibi. 6

Sententia.

Sẽtentia lata omnia pra ſumũtur, ritè & rectè facta circa ea, quæ neceſſario deſiderantur, vt ſententia proferri poſſit. 19.1
Sententia ex ſola exhibitione non poteſt affirmari, an Iure, vel iniuria lata ſit. ibid. 2
Sententia per ſe ſolam ſufficit, neo eſt neceſſarius proceſſus, ſi in ea de proceſſu fiat mentio, ibid. 3
Sententiæ executio fieri poteſt aduersùs tertiũ, qui poſſidet rem obtentam durante litigio. 65.2
Sententia, per quam principalis cauſa non dirimitur, interlocutoria eſt. 74.6
Sẽtẽtia mercedis, eiuſq; taxationis inappellabilis eſt, 141.5
Per Sentẽtiã Iudicis ſecularis trãſeũt in fiſcũ ea omnia quę ad hæredes extraneos trãſferri poſsũt. 274.13
Sentẽtia requiritur ad hãc priuationẽ inducendam, 28.13

Sequeſtratio.

Sequeſtratio fructuũ etiam loco miſſionis in poſſeſſionem & euitandum ſcandalum oblata cautione cum expenſis reuocatur. 102.1
Sequeſter an poſſideat. ibid. 2
Sequeſtrum eſt prohibitum tam de Iure Ciuili, quã Canonico, ibid. 3
Sequeſtratio quamuis non fiat cum appellatur à ſẽtentia, fieri tamen poteſt appellatione pendente quando timetur diſſipatio. 103.4

Seruitus.

Seruitus ſuper terris vineatis impoſita, vt ex fructibus perſoluerœtur, realis eſt. 191.4
Seruum abſque iuſta cauſa expellens dominus antequam adimpleat tempus, debet illi ſoluere integrum ſalarium. 147.4

Sexagenarius.

Sexagenarij homines, & quinquagenariæ fœminæ lege Regia à matrimoniis retrahebantur. 388.1

Sibylla.

Sibyllæ Gentiles fuerunt. 298.2
Sibyllæ cultrices dæmonum, ibid. 5
Sibyllæ oracula confictã. ibid. 4

Sicilia.

Siciliæ Regnũ olim tã in ſpiritualibus, quã in tẽporalibus ad Eccleſiæ Romanæ patrimoniũ pertinebat 280.3. Monarchiæ Regni Siciliæ ius. ibid. 4

Sigillum.

Sigillum quod dicatur authenticum? remiſſiuè. 11 1.4

Signum

Signa diuina, quæ ex auibus, & aliis rebus ſumi ſolent, Deo ita diſponente, prohibita non ſunt. 341.9

Simonia.

Simoniæ crimen merè eccleſiaſticum eſt ſoluſq; eccleſiaſticus Iudex de eo cognoſcere poteſt. 84.6

Sodomia.

Sodomiæ crimẽ à laico comiſſum mixti fori eſt. 84.7
Sodomiæ in crimine minores anno 16. in teſtes admittuntur, ex Iure Regio Caſtellæ. 315.5.
Sodomiæ in delicto nullus ãte 14. ãn. punitur. 123.5

Solemnitas.

Solemnitas alia ſubſtantialis alia accidentalis. 2 2.1
Solemnitatis ſubſtantialis omiſſio vitiat actum, non ſic accidentalis, ibid. 2

Solum.

Solũ ædificio cedit ſi ędes ſacra inædificata ſit. 332.2

Solutio.

Soluere ceſſans ob paupertatem etiã vbi iuramentũ de ſoluendo oppoſitum, excuſatur, 27.3

Somnium.

Somnia tribus auctoribus adſcribuntur, Deo, naturæ, & Dæmoni. 346.1
Somnia diuina ſunt, quæ à Deo, vel Angelis & bonis mittuntur. ibid. 2
Sõniis diuinia fides adhibẽda ſub peccati reatu. ib. 3
Somnia naturalia proficiſcuntur vel à cauſa intrinſeca, vel extrinſeca ſomniantis. ibid. 4

Somni

tenetur beneficiarius ad petitionẽ Ordinarij. 247.6
Somnia naturalia licitum eſt obſeruare. ibid.5
Somnia diabolica ſuot illa, quæ mali ſpiritus io ſidioſe immittont. ibid.6
Sõniis diabolicis fidẽ adhibere omni iure prohibitũ. ibid.7

Sors.

Sortes coonſultoriæ quæ ſint. 339.1
Sortes conſultoriæ quot exigant cooditiones. ibid. 2
Sortes diuiſoriæ quæ ſint, & quãdo illis vtẽdũ? 340.3
Ad ſortis iudicium recurrendum qoaodo res adeo dubia eſt vt oullatenus veritas haberi poſſit. ibid.4

Sortilegium.

Soitilegia ad tentandum alicuius pudicitiam ooo sũt hæreticalia. 266.10
Sortilegia, in quibus aliquis tebaptizator, ſũt hæreticalia. ibid.6
Sortilegia hæreticalia ſunt ſi baptizentur imagines, vel caput aſini. ibid.8

Spoliatio.

Spoliatus agens poſſeſſorio & petitorio, ſi probat ſpoliationẽ, & nõ proprietatem, obtinebit in poſſeſſorio, & ſuccumbet in petitorio. 97.1
Spolians audiendus non eſt priuſquam rem ipſam, fructuſque, & expenſas reſtituat. 99.1

Sponſalia.

Sponſalia propter ſuperoenientiam alicuius ex morbis, de quibus in hoc text. diſſoluuntur. 129.1

Sportula.

Sportulæ quando debeantur Iudici ordioario, cui cauſa delegata fuit. 14

Statutum.

Statuti nomen Iure Ciuili oon vſitatum. 1.1
Statuti nomen in Iure Pontificio generale. ibid.2
Statota & leges laicorum Eccesias, & earum bona nullatenus ligaot. 4.1
Statuta laicorũ pœoarũ cõdemoationem, & exactionẽ imponẽtia non ligãt Eccleſiaſticas perſonas. 5.4
Statuta oe laici vendaot, molant, coquant paoẽ, aut alia ſeruitia eccleſiaſticis præſteot, ſunt contra libertatem eccleſiaſticam. 269.
Statutũ, qoo clerici efficiuntur deteriotis cõditionis qoã laici, eſt cõtra immunitatẽ eccleſiaſticã. ib. 2
Statutũ ſi tollat eccleſiaſticis id, qood de iure cõmuni illis cõpetit, eſt cõtra eccleſiaſticã immunitatẽ. ib. 3
Statutum prohibens extrahi vinum ad vẽdeodũ extra ciuitatẽ non cõprehendit eccleſiaſticos. 263.5
Statutum laicale etiam eccleſiaſticis fauorabile, non poteſt valere reſpectu clericorum. ibid.8

Sterilitas

Sterilitas dicitur quando, vel nulli omnino fructus naſcuntur, vel tum paoci vt deducto ſemioe, & expenſis per colonum nihil ſibi ſuperſit. 172.1

Storcheromanteia.

Storcheromãteia ex quibus operabatur, oſtẽditur. 341.21.

Subditus.

Subditi in execeutione mandatorum poſſunt ex cauſa ſuperſedere ſi dobitent de voluntate Principis. 11.1
Subditos à peccatis arcere, peccatoreſque punire & corrigere ad iuriſdictiooẽ eccleſiaſticã ſpectat. 26.3

Subreptio.

Subreptio eſt opponenda, probãdaque coram illo, qui litteris datus eſt Iudex. 12.8
Subreptio ex ſimplicitate, vel ignorantia, an totom irritet reſcriptum? 13.6
Sobreptio in cauſis beneficialibus quæ partẽ aliquã gratiæ tenuit, an poſſit vitiare totũ, ſi porò ab ignorantia proceſſerit, aut ſimplicitate ſupplicaotis remiſſiue ib 8 An ſi impetrauerit quis theſaorariã, &c. remiſſiuẽ. ib. 9

Subſtitutus.

Subſtitutos & ſubrogatus in locũ proprietarij abſẽtis, vel ſuſpenſi ab officio, debet habere illius emoluoiẽta. 30.2. Quamuis abſẽtia proprietarij de licẽtia Regis, & ex iuſta cauſa facta foiſſet. ibid.3

Succeſſor.

Succeſſor per electionem tenetur ſeruare facta ſui prædeceſſoris ſub nomine dignitatis. 45.5
Succeſſor Priocipis contraueniens factis anteceſſoris, dicitur contraoenire ſibi ipſi. ibid.6
Succeſſor in officio tenetur adimplere cõtractom ſui prædeceſſoris, & ſoluere debitũ ab illo promiſſum. 88.2
Succeſſor ligatur ad obſeruantiã eorum, quæ à prædeceſſore ſuot conceſſa. ibid.3

Superior

Superior ad quẽ pertinet ius inſtituẽdi & deſtituendi, poteſt compellere beoeficiarium, vt titulum oſtendat, quo beneficium poſſidet. 248.7

Suſpenſus.

Suſpenſus qui fuit, & poſtea reſtitotus, non recuperat officij emolumenta à ſubſtituto habita. 30.4

Suſpicio.

Difficile aliquẽ ſuſpicatur malũ qoi bonus eſt. 3 ri.1
Vir bonus difficile eſſe alios improbos ſuſpicatur. i.4

Subſtitutus.

Subſtituti mandatum etiam re iotegra non expirat mortuo ſubſtitoente. 249.2
Subſtitotus poteſt poſt mortem ſubſtituentis mãdatum exercere, qoia ſuum maodatum noo depẽdet à ſubſtituente, ſed à primo maodante. ibid.3

Subtilitas.

Subtilitas neceſſaria, vel vtilis ad veritatẽ indagãdã, non reprobatur in hoc textu, ſed vana, & inutilis. 56.2

Sylua.

Sylua cædua illa dicitur quæ cædi ſolita eſt, & ſucciſa rurſus ex radicibus, vel ſtirpibus renaſcitur. 283.11

T.

Tabellio.

Tabellionis perſooa quãdo eſt nota, alia cõprobatione, ſeu recogoitione non indiget inſtrumentum ab eo leuatum. 34.12
Tabellio ſi morte præuentus noo potoit conficere inſtrumenta, qualiter alius ea traducere debeat? oſtenditur. 119.1
Vide *Notarius.*

Tactus.

Tactus Scripturę videtur eſſe iuriiurãdo eſsẽtialis? 331.3
Tactus Scripturæ requiritor quaſi quædam extrinſeca ſolemnitas. ibid.4

Teſtamentum.

Teſtamentum in alterius voluotatem collatum quomodo valeat? 187.1

Teſtis.

Teſtes quot adhibendi in correctione fraterna? 7 a.17
Teſtes ſeoex, & valetudinarij ante litis conteſtationẽ poſſunt recipi ad perpetuam rei memoriam. 91.1
Teſtibos non eſt credendũ qui contrariũ illius deponunt quod depoſuerunt antea. 115.1
Teſtes ſufficiuot ad probandã reoocationẽ procurationis cõſtituti ad cõtraheodũ matrimoniũ. 254.19
Teſtes de immemoriali deponentes quinquaginta quatuor annorum ſaltem eſſe debent. 259.1
Teſtes de immemoriali deponentes neceſſariò de viſu quadraginta annorum debeot teſtari. ibid.2
Teſtes debent eſſe ætatis qoinquaginta & qoatuor annorum completæ, omni eo tempore ſubducto, quo lis cœpta fuit. ibid.3
In criminalibus cauſis in teſtes nõ admittuotur, niſi qui vigeſimum annum peregerint. 315.2
Licèt quinto & vigeſimo anoo minores repellendos eſſe exiſtimauerint alij ibid.3
Quid de Iure Caſtellæ. ibid.4

Titulus.

Titulum diſpẽſationis ſuper incõpatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionẽ Ordioarij. 247.6

Tituli

Tituli beneficiales impræſcriptibiles ſunt. 247.3

Titulũ aliũ edere nõ tenetur qui immemoriali præſcriptione, aut conſuetudine munitus fuerit. 237.11

Etiamſi titulum allegauerit, & de illo mentionem fecerit. ibid. 12

Tractatus.

Tractatus ſolus, & nominatio conſanguineorũ, conſanguinitatis leue adminiculum eſt. 112.3

Tributum.

Tributũ dicitur reale, & prædio inhærere, ex eo antẽ quod debeatur de fructibus alicuius prędij, & ſoli. 191.1

Tributi ad legitimationem & iuſtitiam requiritur, & neceſſaria eſt imponentis auctoritas. 235.1

Tributorũ exactio iure Regalię pertinet ad Reges, & ad illos, qui ſummam poteſtatem habent. 236.2

Ius inducendi tributum, aut vectigalia conſuetudine poteſt introduci, ſicut priuilegio. ibid. 3

Sed alij contrarium ſuſtinent. ibid 4

Tributũ quod imponi nõ poteſt Eccleſiaſticis, an imponi valeat laicis cũ illis cõtrahẽtibus, oſtẽditur. 265.12

Tutela.

Tutela filiæ, cui regni ſucceſſio delata eſt, durat donec in quacũq; adulta ętate matrimoniũ cõtraxerit. 246.3

V.

Vaſallus.

VAſallus etiam clericus in his quæ pertinent ad feudum, ſubiicitur domino feudi. 82.1

Vaſallus ingratus feudo priuatur. 185.6

Venatio.

Venationibus adoleſcentes ad militiã, & res bellicas exercentur. 297.3

Venditio.

Venditionis ſubſtãtialia tria ſunt, conſenſus ſcilicet contrahentium, res certa ex parte venditoris, & pretium ex parte emptoris. 158.3

Venditioni exponẽs res proprias ad victũ, & veſtitũ hominũ pertinentes poteſt cogi ad iuſtam earum venditionem, ſecus ſi de his non eſſet. 159.10.12

Venditor publicus ex æquitate cogi debet vendere res iuſto pretio à Iudice taxato. ibid. 11

Vẽditioni exponẽs res proprias, poteſt retrahere ſe à vẽditione ſi iuſta adſit cauſa mutãdi propoſitũ ib. 13 Cauſa iuſta nolẽdi vendere rem iam vẽditioni expoſitã ſi velit eam pro ſuo vſu retinere. ibid. 14

Vẽditio iactus retis valet quãdo retis eo loco eſt iacięda, quo ſpes aliqua ſit probabilis piſcandi. 161.7

Venditio facta ſub publica ſubhaſtatione poteſt reſcindi remedio, *l. 2 C. de reſcind. vendit.* 161.18

Venditor ſi fuerit enormiſſimè læſus, tũc emptor ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt. 114.16

Vendens rẽ ſuam in ludo colluſori, vel eam ludẽs, ſi poſtea euincatur, non tenetur de euictione. 145.1

Venditori vltra dimidiũ iuſti pretij læſo ſubuenitur, eique ad reſciſſionẽ cõtractus actio datur, niſi emptor velit iuſtum pretium ſupplere. 166.1

Vendẽs ius, quod habet ad rem, non tenetur de euictione. 168.1

Venditor quando comparet poſtquam iudicium cũ emptore inchoatũ fuit, inuito actore mutationẽ obtinere non poterit. 171.21

Venditor ad cauſam admittitur in ſtatu & terminis, in quibus illa reperitur. ibid. 22

Venditor veniens ad cauſam poſt finitã dilationẽ, nõ poteſt nouas probationes facere, niſi ſit minor. ibi.

Venditor ſi compareat non animo nouandi actionẽ, ſed ea ſalua manente, & actor petat mutari iudiciũ futurum, venditor audiendus eſt. ibid. 23

Niſi ex hac iudicij mutatione actor prætenderit aliquod præiudicium ſibi inferri. ibid. 24

Verbum.

Verba imperatiui modi important præceptum. 70.7

Verba non ſunt de eſſentia iuramenti. 142.1

Verba neceſſaria ſunt cùm ſolemnitatem habent requiſitam expreſſè à lege. ibid. 3

Verba ad fauorem promittentis, ac proferẽtis interpretationem capiunt. 133.8

Victus.

Victũ ſuũ arctare quis non debet vt aliũ altat. 185.11

Vir.

Viris illuſtribus eccleſiaſticum ſtatũ ſuſcipiẽtibus liberalius per eccleſiaſtica beneficia proſpiciendũ. 150.1

Virginitas.

Virginitas ſemel amiſſa irreparabilis. 349.1

Virginitas reſtitui non poteſt, ſophiſticari tamen poterit. ibid. 2

Virginitas in quo conſiſtat oſtenditur. ibid. 3

Vis.

Vis coactiua & directiua differunt. 292.7

Vita.

Annus cẽteſimus eſt terminus vitæ humanæ. 313.3

Vita illius, qui intra centeſimum annum exiſtit præſumitur. 314.4

Vita & mors in manu Domini. 3146

Centum annorum terminum excedentes vixerũt nonnulli. ibid. 7

Vnctio.

Vnctio Regum affert illis politicam dumtaxat adminiſtrationem Regni. 20.4

Vnuſquiſque.

Vnuſquiſque licitè percipit, & expendit illud quod ſuis laboribus, velut iuſta merces, deputatur, 312.4

Vocatus.

Vocatus mandante Iudice cenſetur in abigua quæſtione vocatus inſtante parte. 42.3

Voluntas.

Volũtas magis factis quàm verbis declaratur. 254.16

Votum.

Votũ inſolemne, & ſimplex diſtribui ſolet, cũ tamen nullum inter hæc ſit eſſentiale diſcrimen. 331.5

Vouens adoleſcentiæ tempore religionem, ſi adeò ſenex ſit, vt viribus ad religionis onera ſubeunda deſtitutus ſit, à voti obligatione liber manet. 194.

Vox.

Vocum in paritate ille debet præferri, qui fuerit de familia fundatoris. 306.1

Vocum in paritate prælatio competit habenti maiores, & plures qualitates. 307.2

Vrraca Regina.

Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cùm Eccleſiæ bona occupaſſet, & cum eis extra Eccleſiam pedẽ fixit, illico crepauit. 199.10

Vſura.

Vſurarũ crimen mixti fori eſſe nonſolùm ſi de quæſtione facti tractetur, ſed etiam Iuris. 83.5

Vſuræ omni iure prohibitæ. 123.2

Vſuras qui promiſit & iurauit, tenetur ſoluere, & ſolutas poſtea repetere poterit. 125.4

Vſurarius cogi poteſt ad librũ ſuarũ rationũ edẽdũ. 180.14.

Vſurarij creditores compellendi ſunt ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluẽdis relaxanda. 123.1

Vtilitas.

Vtilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſitate domini. 172.2.

Vtilitas publica præfertur priuatæ. ibid. 3

Vxor.

Vxorũ congreſſu an vti prohibeantur viri à cõceptionis initio vſque ad ipſius concepti finitam oblationem. 291.2

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google